

8/9
ЗБІРНИК ФІЛЬОЛЬОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Т. VIII і IX.

Кореспонденція Головацького

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ

ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО

В ЛІТАХ 1850—62.

Видав

Др. Кирило Студинський.

У ЛЬВОВІ, 1905.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

з друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під керівництвом К. Вахляка.

КНИГАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

у Львові, Театральна ч. 1

має на складі між иншими отсі книжки:

	Корюк
Адріян. Аграрний процес у Добростанах	1—
Автонович В. Польсько-українські відносини XVII ст.	0 40
Варвінський В. Досліди з поля статистики	0 20
Бодяцький О. Українські казки, зі вступом і поясненнями	0 50
Ворошиковський Д. Маруся, тиж	0 26
Брайтенбах В. Біологія в XIX в.	0 26
Будяновський В. Хлопська послиста	2—
О. Вайсмаєр. Про туберкульозу	0 90
Верхратський Ів. — Начери соматології	3—
„ Знадоби для пізнання укро-руських говорів, т. 1—2 по	2—
„ Про говор долівський	1 30
Візнєр Ю. Житє рослин у морі	0 10
Гнатюк Вол. Словацький опришок Яношиш в народній поезії	0 50
„ Русини Припівської єпархії і їх говори	0 70
„ Словаки чи Русини?	0 80
„ Hungarico Ruthenica	0 20
„ Пісенні новотвори в укр.-р. народ. словесности	0 55
„ Угорууські духовні вірші	2 50
Грушевський М. Історія України-Руси, т. I і II, вид. 2, по	7 50
„ т. III—V вид. Збірники іст.-філ. секції (т. III вид. 2 в друку).	
„ Ілюстрації королівщин в руських землях XVI в., т. I—IV — див. Жерела.	
„ Війми з жерел до історії України-Руси: ч. I, до пол. XI в.	2 00
„ Розвідки й матеріали до історії України-Руси, II—V	12 00
„ Останні романи Г. Сіженевича	0 40
„ Вступний виклад з історії давньої Руси	0 20
„ Хмельницький і Хмельщина	0 20
„ Звенигород галицький	0 70
„ Похоронне поле в с. Чехах	0 60
„ Опис Ратенського староства	0 60
„ Хронологія подій Галицько-волинської літописи	1 00
„ Чи маємо автентичні грамоти кн. Льва?	0 50
„ Економічний стан селян в Львівській королівщині XVI в.	0 50
„ Звичайна схема „русскої“ історії й справа раціонального укладу історії	
„ східнього словянства	0 20
„ Етнографічні матеріали й культурно-археологічні типи в сучасних	
„ студіях східньої Європи	0 30
„ Спірні питання староруської етнографії	0 50
„ Справа українсько-руського університету у Львові	0 50
Драгоманов М. — Листочки до вина на могилу Шевченка	0 20
„ Рай і поступ 2 вид.	1 00
„ Микола Ів. Костомарів	0 16
„ Літературно-суспільні партії в Галичині	1 80
Еван Е. Економічне положенє руських селян на Угорщині	0 26
Енгельс Ф. Людвіг Фаєрбах	0 50
„ Початки родини, приватної власности і держави	1 50
Етнографічний збірник т. I—IV, VII—X і XII по 3— кор. т. V, VI і XIII—XV	
„ по 4 00 кор., т. XI	6 00
Брекеов С. Національне питанє в Норвегії	0 30
Жерела до історії України-Руси, т. I. — Ілюстрації королівщин в землях	
„ Галицькій і Перемишльській	4 00
„ т. II: Ілюстрації королівщин в землях Перемишльській і Сяноцькій	4 00
„ т. III: теж — в землях Холмській, Львівській і Бєгєській	5 00
„ т. IV: Галицькі акти в р. 1648—9	4 00
„ т. V: теж — в р. 1649—51	4 00
„ т. VII: — Ілюстрації королівщин в р. 1570	4 00
Житє і Слово, вістник літератури історії і фольклору, рік 1 і 2 по 10, рік 3	
„ Закарпатський Ром. — Чи можна Федьковича Косованом звати?	5 00
„ Замєвич — Знесєне панцири в Галичині	0 40
„	1 00

**ЗВІРНИК ФІЛЬОЛЬОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
Т. VIII і IX.**

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ
ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО
В ЛІТАХ 1850—62.

Видав

Др. Кирило Студинський.

У ЛЬВОВІ, 1905.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

в друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під варядом К. Веднарського.

Δ
Philol 645.30.5 (8/9)

Whitman fol.

Передмова.

Листи — се частина історії людського життя. Листи, писані в літературних справах — се частина історії письменства і тому говорити про вагу їх видань — річ злишня. Час від р. 1848—60 належав у наших письменстві до мало прояснених і оброблених. Не один з нас перечитував сучасні видання, переглядав статії, але не був в силі навязати поміж ними якоїсь нитки, що лучила би їх в одну цілість, що вияснявала би причини поодиноких прояв і еволюцій в напрямі нашого письменства сего часу.

Допомогли нам в сїм листи, писані до Як. Головацького, одного з визначних, сучасних діячів. Они дали нам спроможність розв'язати не одну загадку, вияснити не одну подію, схарактеризувати час і людей. Ми певні, що характеристика сучасних стремлїнь вийде вірна, бо й сїм важні листи, що в них міститься дійсна, неретушована правда, за якою не раз на дармо шукали би ми по друкованих статиях.

В нашій передмові рішились ми взяти під розвагу одну, дуже важну прояву. Ми забажали подати огляд літературних спорів про нашу письменну мову від р. 1848—60, і схарактеризувати сю боротьбу за і против народної мови, ведену по сучасних, наших виданнях. В сїй цілі переглянули ми всі публікації, як „Зорю Галицьку“ (від р. 1848—57), „Галичо-руський Вїстникъ“ (1849—50), „Новини“ (1849), „Пчолу“ (1849), віденський „Вїстникъ“ (від р. 1850—1860) і його додаток „Отечественный Сборникъ“ (1853—59), „Ладу“ (1853), „Анеологію“ (1854), „Семейную бібліотеку“ (1855—6), „Церковную Газету“ (1856—8) і „Церковный Вїстникъ“ (1858). З всіх тих

видань вибрали ми майже всі статії, писані в обороні народної мови, або против неї, та звязали їх, при помочи листів, в одну цілість.

Сторонникам нашєї народної мови довело ся в згаданім часі звести боротьбу з людьми, які хотіли навязати нашій літературі великоруську мову. Тим то наша передмова буде містити в собі історію літературного москвофільства в Галичині і на угорській Русі від р. 1849—60. Вважаючи москвофільство історичним фактом, ми старали ся віднести ся до него зі спокоєм і об'єктивно. Щоби нас не посудив ніхто о тенденційність, ми веліли часто промовляти людям самим, причім критикували їх погляди. Що деякі люди, як прим. Яков та Іван Головацький вийдуть в чорних красках, або що деякі виступи Духновича, Гушалеви́ча і Раковського являть ся в некористнім осьвітленю,— в сїм не наша, а їх вина. У нас не було ані симпатії, ані антипатії до поодиноких людей. Ми оцінювали їх після їх дїл, статей та листів.

Листи, які видаємо, є, з виїмкою двох, власностию „Народного Дому“ у Львові. Коли ми їх почали друкувати, число їх сягало лише до 327. Коли ми продовжували, або й кінчили друк, найшло ся їх вже 642. Тому вважали ми відповідним, о скільки се не було можливим, щоби вмістити їх в хронологічнім порядку, надруковати при кінци додаток, в який вийшла також частина листів з р. 1849, хоть сего в заголовку не зазначено. З сего числа 642 листів вибрали ми всі листи, що мають літературну вартість, оминаючи, по змові, листи писані в чисто родинних справах. Листи угорських Русинів і Славян вийшли до нашєї збірки всі, без виїмки. Так само не поминули ми ані одного листу Івана Головацького та начерків листів Якова Головацького. Крім листів, адресованих до Якова Головацького, найшли ся тут також листи до иньших людей, які ми рівнож видруковали.

До нині скатальоговано в „Нар. домі“ понад 1100 листів Як. Головацького, які ми рівнож задумуємо видати в дальших двох томах. Перший том обійме незвичайно важні листи від р. 1836—1849, які містять в собі кореспонденцію Як. Головацького з Славянами, (з Чехами, Сербами, Словінцями, Поляками і Хорватами) та з Русинами. Буде се багатий, новий причинок до історії нашого духового і політичного руху та звязий з иньшими Славянами в перших хвилях нашого відродженя. До другого тому вийдуть листи Як. Головацького від 1863—1874

а побіч них доповненя листів від р. 1850—62, які недавно віднайдено.

Листи видали ми з фотографічною майже точністю. В клям-рах означували ми сторони. В листі ч. 300 пропущено по слові: „commendatus“ — „persisto Strigonii“, що отсим справляємо. Дрібних і мало численних похибок не зазначаємо. Оба покавчики уложив студ. фід. п. Олекса Бойцун.

Видаючи отсей том, відчуваємо ся до сердечної вдячності дир. бібліотеки „Нар. Дому“, проф. Ф. Свистунови і її б. урядникови, п. Ілар. Святицкому за ввічливий дозвід, користати з архіву. Рівнож щиро дякую проф. реальної школи, Впв. п. Людв. Фіялці за коректу меньше четких, чеських листів.

У Львові, дня 20 липня 1905 р.

Др. Кирило Студинський.

I.

У велику заслугу Маркіянови Шашкевичеві треба почислити се, що він не лише ввів живу, народну мову в галицько-руське письменство, але що станув також на становищі духової і культурної єдності всіх українських земель, видячи в ній запоруку дальшого розвитку літературних починів в Галичині. Беручись за літературну працю, Шашкевич, горячий ентузіаст для народної мови, виучував її впросто у жерела, з народних пісень і оповідань, а для студій над нею сягнув він до фільольогічних праць над славянськими мовами, які утверджували його в пересвідченню, що наша, народна мова, се одна із живих, славянських мов, яка повинна́ найти місце в літературнім життю галицької Руси. Відроджене поодиноких славянських народів, сьміле переборюване перепон, які ставали їм в дорозі, додавали Маркіянови віри і надії на успіх початого ним діла. Ентузіастичні відзиви чужих письменників про Україну, її природу, мову і пісню, готові, літературні взірці в творах українських письменників веліли йому стати на становищі культурного з'єдинення Галичини з Україною, з якого він не вийшов по кінець свого життя.

Слідом Маркіяна пішов був у своїх молодечих літах другий член „руської трійці“, Яків Головацький, який до народних ідеалів Маркіяна Шашкевича відніс ся з великою симпатією. В присці до третього псалму Руслана писав Головацький: „Кажеш, приятелю, що простим язиком нашим не можна лиш о домашніх, щоденних речах бесідувати, що руський, народний язик зовсім неспосібний до вираженя вищих понятій. От тобі показав живим приміром Шашкевич, як можна взнести ся високо, як можна своїм нарічем без чужої примішки і найвищії понятія о Бозі гладко виговорити — та ще як сильно, як мудро, положительно, основно.

Не язык народний винен, але ти сам, бо вдар ся в груди, не знаєш его, не вмієш по руськи. Шашкевич не рік, не два вчував і розбирав народну бесіду; тепер видиш, як ему гнеть ся всюди під лад. Не лінуй ся, працуй, то і тобі легше піде; але знай, що без праці само до берега твого не приплине¹⁾.

Народну мову уважав Головацький самостійною, „природною, чистою, повноголовою, мужеско-сильною, виразистою (ляконическою) в устах статного господаря, або козака молодця, тай під пером Котляревського, Тополинського і других, а мягкою, сёрдечно-ніжною, пещеною в бесіді материнській, дівочій співанці, або під пером сердечного Основяненка“²⁾. Се не самохвальба, писав Головацький, бо і сторонські письменники, знавці мов признають нашій мові краснозвучність та інші прикмети, що ставлять її вище понад другими, славянськими мовами. „Бандтке називає її найкрасчим меже всіма словенськими, Міцкевич меже руськими языками, Бодяньський величає его поетичність і музикальність та каже рівнати его з грецьким та італіянським, Коубек і Мацієвський іменують его красчим від чеського, Раковецький жалує, що не став ся пануючим в цілій Росії а писатель російський, Даль-Луганський признає ему первенство над великоруським народним і книжним языком“³⁾ З таким самим одушевленням до народної мови відніс ся також Головацький у своїх вступних лекціях на становниці професора львівського університета. Людям, що хотіли би вводити церковно-славянщину в руське письменство в Галичині, вияснює він, що мова церковно-славянська є вправді „скарбницею языкословін, котрою наш язык засилати будемо.. нею види нинішнього, живучого языка розвивати, обясняти не перестанемо...“⁴⁾, що однак галицькі Русини „мають призначене, в крузі соплеменних, славянських народів розвинути свою родиму словесність, своє питоме житє, поповнити тую розгрань, яка межи Словянами без них появляє ся, впливати на образованє мільонів свого племені і переносити європейське просвєщеніє тихим розвитком на весь южноруський нарід“⁵⁾

¹⁾ „Вѣнок“, часть I. Відень 1846, стр. 63—4.

²⁾ Яковъ Головацькій: „Розправа о языкѣ южноруськомъ и его нарѣчіяхъ в „Истор. очерку основанія галицко-русской Матиці“. Львів 1850, стр. 35.

³⁾ Там же, стр. 47—9.

⁴⁾ „Три вступительніи преподаванія“... Якова Головацкого. Львів, 1849. стр. 10.

⁵⁾ Там же, стр. 28.

Духову єдність Галичини з Україною старався також Головацький перенести на політичне поле, вказуючи австрійському рядови на сю обставину, що москвітизм заливає все і жалі на покривджене прав Малорусинів часті, що централістичний, російський ряд дивить ся криво на відроджене малоруської літератури, коли більша половина малоруських видань виходить під анонімами, або псевдонімами..., що через те вся надія малоруської народности лежить в Австрії, що помагаючи малоруській літературі, Австрія могла би мати вплив і на Україну, як через своїх угорських Сербів має на Сербію, Боснію і т. п. що вона могла би найти симпатії і на Україні¹⁾.

Не без впливу творів Маркіяна Шашкевича і живого слова та літературної і публіцистичної діяльності Якова Головацького починають відносити ся з тим самим пієтизмом до народної мови і з тими самими симпатіями для культурного з'єднання Галичини і України також інші, сучасні письменники та діячі.

Коли на з'їдї „учених“ піднесли ся голоси (Сосновського, Гавкевича і Венедикта Левицького) против народної мови а за церковно-славянщиною,²⁾ — побіч Головацького, що відчитав свою „Росправу о южно-рускѣмъ языцѣ“ і Йосифа Левицького, який промовляв за народною мовою, обстав дуже рішучо за нею і за духовою єдністю Галичини з Україною Никола Устианович, кажучи:

„Хтож бо в Славянщині не знає тої мови святаї Руси, тої бесіди серця, того наповидного ласканя, которим мати першое дітя своєї милости любує, тої красавої пісоньки, якую ластівка під стріхою щечече, хто не знає барви цвіту і вони тої літоросли золотобережної України? На славянським виросла она серцю і всякими цвітами приоздобила ю красавая мати. Всякії чувства души і ума появи приодіває она золотими точками. — Аж хочем налюбувати ся єї принадами милости, підім до Основяненка Марусі, аж желам надивити ся венаглядним єй барв красотам, вержмо оком на єго схід сонца, аж хочем узброїти ся в кріпость, послухаймо громкого Шевченка, аж розвеселити ся і попустовати, возьмім Котляревського, аж на послідок статочного образа хочем, прочитаймо

¹⁾ Hawrylo Rusyu (Як. Головацький): Zustände der Russinen in Galizien, Leipzig 1846, стр. 21. Порівнай Др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство 1838—65. Львів 1903, стр. 9.

²⁾ Яковъ Головацькій: »Историческій очеркъ основанія галицко-рускою Матиці“, стр. CV.

єдин тільки короткий уступ з Черекінчика під назвою Бандурист, через незабвенного нашого Шашкевича написаний; а сльибсьмо не пожадували потрудити ся до пісней народа, до тої комори природних народних гадок, найшлибсьмо не єдиную зьвіздку, которая би славу найкращому письменникови кожного народа принесла. О тій красі бесіди руської добре знають Славяни, з того то жерела черпали наші побратимці Поляки для свого язика овую обильность, которою днесь так велично їх мова ся красує. Руськими то цвѣтами покрили они давню наготу нарічія свого.¹⁾

Те, саме стремліне бачимо ми не лише в замітках, наукових розвідках і академічних промовах, але також на поли політики, руської публіцистики і красного письменства.

В першій, політичній відозві „Ради народної руської“ зазначено цілком ясно, за приводом Юліяна Лаврівського, що „ми, Русини галицькі належимо до великого руського народу, котрий одним говорить язиком і 15 мільонів виносить, з котрого півтретя мільона землю галицьку замешкує. Відозва накликувала Русинів, що би враз з другими народами вставали з довгого сну та щоби поміж иньшим, поставили собі цілю, „розвивати і заносити нарідність нашу во всіх її частех: видосконаленем язика нашого, запровадженням єго в школах низших і висших...“²⁾

Велід за сею відозвою повідомив руську публику Антін Павенцький, що починає видавати „Зоря Галицьку“ „в нашій руській язиді, яким наш нарід говорить,³⁾ а в сій, першій, нашій публіцистичній часописи стрічаємо чимало накликувань до любови і пошанованя народного слова. Так читаємо в однім місци відозву, щоби Русини по руських домах завели рідну мову і послугували ся нею в розмові з селянами і ремісниками: „А знаєтеж ви, Русини, же то значит зраджувати свій нарід, єго в ганьбі і пониженю утримувати? бо то значит управляти чужу ниву а свою занехати...“ Автор відозви накликає руських інтелігентів, щоби зближали ся до своїх „власних братей“ (селян), тямлячи, що „они тепер суть рівними вам обивателями що до значеня політичного“ а Русинок виває, щоби віддалили від себе „чужу чуженицю“ (польську мову), „яка їх власному народови чужими чинила“.⁴⁾ Ще в иньшій місци

¹⁾ Яковъ Головацкій: „Историческій очеркъ основанія галицко-рускои Матицѣ“, стр. 8—9.

²⁾ Зоря Галицка за р. 1848, ч. 1.

³⁾ Тамже. Ч. 1.

⁴⁾ Тамже. Ч. 8. »До Русинівъ и Русинокъ“.

читасмо візанне до руської молодіжи: „Скинь з Твоїх очей неправий сором, а полюби народний, руский язик, щось го з груди матерной виссала, що так мило, любо солодко приятному слуху звенить, а „цур“ кинь на того, що не так чувствує, як для Матери годить ся!“¹⁾ В статві „О языцъ рускимъ“ О. Л(озинського) читасмо навіть поклик до Поляків: „одже най назад Русьнами будут, най не цурают ся своїм походженем і зділану через предків кривду най надгородят, а так ся вернут і до родного язика!“ Автор статві виступав протав заміту, немовби руська мова була не образованою, бо нею були писані літописи і закони, бо за часів литовських князів була она придворною, шкільною, судовою і дипломатичною, що так само панувала она по дворах польських королів (від р. 1386—1447), признає однак, що по відступстві шляхти ся мова стала не уживаною і що її знов до давної чести привести треба.“²⁾

Не менше сильно зазвеніла та сама струна в нашім краснім письменстві.

Сердечну любов до народного слова чуємо з вірша Луки Данкевича п. з. „Братамъ Галичанамъ“, в якім поет сьпіває:

„Ще не згбло руське слово
Так нам миле;
Ще го чути
На около...“³⁾

Тими самими ідеалами жив в р. 1848 Антоній Петрушевич, як сьвідчить про се го поезия, видана без підпису, п. з. „Плачь рускои матери надъ блуднымъ сыномъ“, якої частину хотьби для характеристикки самого автора і його тодішних поглядів подаю на сім місци:

„...Не раз я сказала: Мое соколятко!
Не дружись з орлоньком, бо не твій то братко;
Він тя прилудить, уведе з собою,
А я мать нещасна лишусь сиротою!“

¹⁾ Зоря Галицка за р. 1849. Ч. 1. в відозві п. з. „Молодеже руска“. Сюди можна би також зачислити дуже гарну статю, перекладену рівночасно з німецької на польську і на руську мову (перекладчиком останньої був Йосиф Леницький) п. з. „О збѣдѣ народности“. (Зоря Галицка за рік 1849 ч. 79 і 81.)

²⁾ Зоря Галицка за рік 1849. ч. 4.

³⁾ Зоря Галицка за р. 1848, ч. 1.

Тись мене не слухав, а тепер і знати
 Того не хочеш, що я твоя мати!
 Скажиж ми, синоньку, слівко на потіху —
 Прийди до домоньку, під убогу стріху...
 Гдем тя породила, в батонька хатонці!
 Бо тись мя встидавш в своєї палатонці!
 Чую я чую твій голос миленький,
 Но слово не руске, язик не рідвенький...
 Не так я ти, синку, пісоньку сьпівала,
 Колим тя спатоньки в колисочку клала.
 І ти вже за мною ставесь промовляти
 Чисто по руски, як учила мати!
 Чиж не правда, сину? не дармо я плачу! --
 „Верни, верни нині, най тя ще обачу,
 І будь вірним сином — пристань до серденька,
 Я тя попрашаю — руска твоя ненька!¹⁾

Тою самою дорогою йшов також Іван Гушалавич. В його верші п. з. „Мати и донька“ дорікає мати дочці, що она хоче вийти за пана:

....Гірко вспіменеш мое слово, сплачеш над недолев,
 Бо щож тяжше для серденька, як ся вирікати,
 Тої мови і тих пісний, що тужлива мати
 Днем і нічков над колисков твоюв все сьпівала,
 І котроку ти раз первий мило щebetала...²⁾

Патріотичні відзиви на тему пошанованя народної мови прибирають навіть декуди комічно-наївний зміст, як прим. в верші „Зь надь Прута, одь Гуцула“:

„Ой ти горо каменная, чом ся не лупавш,
 Ти невісто красенькая, чого ся встидавш?“
 „Встидаю ся зого роду тай рускої мови,
 Бо то нею мовлять дівки, що доять корови“.
 Ти руская невістонько, тра би тя учити,
 З твоїх красних, чорних очей полуди здіймити.
 Як зачали тій невісті полуди здіймати:

¹⁾ Зоря Галицька за р. 1848 ч. 11. Під „ордоньком“ велить автор в примітці бачити Поляків. Що вірш сей вийшов з під пера Петрушевича, про се сьвідчить нам спис його творів, уміщений в „Литературн-ім Сборнику Галицько-рускої Матиці“ за рік 1885, стор. 221. Гляди також дуже гарну оборону народної мови і звязий з Україною в Петрушевича брошурі п. з. „Słów kilka napisanych w obronie ruskiej narodowości.“ Lwów 1848, стр. 17—25.

²⁾ „Щола“ за рік 1849, ч. 11.

„Ой не буду вже я більше мови ся встидати“.
 І попаді, хоть їх мало, з своїми доньками,
 Знюхали ся, пане брате, з тими двораками;
 І дворакам тим, дуракам, в білі руки плещуть,
 Вже Русина собі нічим в світонці не взищуть. —
 Цурають ся свого роду дівчата, невісти
 Ідїть враги до Варшави польські книші їсти!
 Цурають ся своєї мови, тай і руских хлопців,
 Бодайжесьте поспвіли — зася від молодців!“¹⁾

А рівночасно з сим мотивом відбиває ся в поезії ще другий, який осьпївав був вже Маркіян Шашкевич. Як він, так і всі сучасні, визначніші письменники стають на становищі культурної, духової єдності Галичини з Україною.

На „соборі учених“ виголошує Іван Гушалеви́ч свій вірш п. з. „До могої Родины“, яку бачить там, де

„Бескида верхи крутії,
 Волни ревуці Дніпра,
 Сяня, Буга і Дністра
 І Чорноморя води ще не висхли...“²⁾

Видавництво „Пчола“ інавірує Іван Гушалеви́ч віршом не підписаного автора (чи не самого Гушалеви́ча), п. з. „До Пчола“, який так ярко характеризує нам сучасні стремління. Поет кличе:

„Своїми лугами
 Пчілко пролети ся,
 С обножев домоньку
 Пчілко поверни ся;
 Росов українсков
 З берегів Дніпрових
 І росов Галицков
 З берегів Дністрових,
 З над Прута, з над Сяча,³⁾
 З Бескидів високих
 Оживляй ся, пчілко,
 В трудах одиноких.
 .....

¹⁾ Зоря Галицька за р. 1849, ч. 6.

²⁾ Як Головацький: „Историч. очеркъ основ. Гал. Руск. Матиці“, стр. 99—101.

Не журя ся, пчілко,
 Як тя повитають...
 Люди темной ночи
 Всім днесь ся цурають,
 Не для них то слово
 Родиме сьвятоє —
 На смерть би го дали
 А вкресли чужов...¹⁾

Ще в р. 1850 шле Гушалевич у своїм „Введенію до думь“ свої пісні в Славянщину і на Україну, до берегів Дону, Дніпра-Славутиці з горячим бажанем:

„Ой коби раз доля
 Наша освинула,
 Тогда пісьнь весела
 Всюди би загула,
 Над Дніпром, над Доном,
 Над Дністром, над Сяном
 І Бугом, як громом...²⁾

Туди лине також своїми думками Никола Устиянович в верші п. з. „До Зорѣ Галицкои“, в яким надїє ся, що зоря засьвітить по всіх українських землях, а тоді

„І пяць молодця в шабельку задзвонить,
 В біліі руки заплеще дівниця,
 Старець сивенький слезку долі зронить,
 Роз'яснить око журлива вдовиця;
 А вколо сонця дитятко малое,
 Зачне при піснях о Дніпру, Полтаві,
 Як соколятко в гнізді молодое
 Снити о щастю й козацькій славі“³⁾

Не менше живо обробив сей мотив Лука Данкевич в поезії „На день ³⁾15 мая 1849 р.“ в якій велить „Зелеменеви, братови Чорногори“ глянути за Бескид та привитати від Галичан „синів Коріята“ (руського князя в Мукачеві) та звітити Київ і Дніпрові пороги, що

1) „Пчола“ за рік 1849, ч. 1.

2) Зоря Галицкая за р. 1850, ч. 91. Порівнай також статійку Гушалевича п. з. „Въведение до отечественной исторіи“ (Пчола ч. 1, стр. 16), в якій він апотеозує козаччину і козацьку волю.

3) Зоря Галицка за р. 1848, ч. 14.

„Галичани за рускую справу
Борють ся різко, пруть ся з ворогами,
За імя рідне, мову, предків славу“.

Він обіймає щирим серцем всі українські землі, бо

„Щосьмо си рідні, по бесідї знати,
Та що одна нам всюди була доля,
Бо як одна нас породила мати
Так нам в уділі всім була неволя...!)

А в дзвінкім хорі сих письменників не бракло також голосу Богдана Дідицького, що одушевляє ся українською мнуншвою та українською піснюю.²⁾

Свої сипатї для України і її письменства виявляють сучасні, галицькі письменники ще й тим, що перепечатають твори визначнійших, українських письменників. В „Новинах“ Гушалевича виїшла поезія Єремії Галки (Костомарова) п. з. „Пїсня моя“,³⁾ в „Пчола“ Гушалевича побіч житєписи Івана Котляревського і уривка „Енеїда“,⁴⁾ перепечатано „Оду до князя Курякіна“.⁵⁾

Готові, артистичні вірці в творах українських письменників, їх чиста і ядерна мова припадали сильно до вподоби нашим, галицьким письменникам та полишили дуже замітний вплив не лише на творчости Маркіяна Шашкевича,⁶⁾ але й письменників 1848-их років. Між нншними вірш Гушалевича п. з. „Кара“⁷⁾ нагадує нам дуже виразно так під оглядом ідейним, як і стилевим поезію Меглинського п. з. „Зрадник“.⁸⁾ Іннший вірш Гушалевича п. з. „Плясы Бури съ вїтромъ“,⁹⁾ писаний рівнож під сильним впливом описів

¹⁾ Зоря Галичка за рік 1849, ч. 38.

²⁾ Порівнай: Богданко „До Вуга“ в часоп. „Новини“ за р. 1849, ч. 14 і „Єя пїсня“ ч. 18.

³⁾ „Новини“, за р. 1849, ч. 19.

⁴⁾ „Пчола“ за р. 1849, ч. 3.

⁵⁾ „Пчола“ за р. 1849, ч. 16.

⁶⁾ Порівнай мою працю п. з. „Geneza poetycznych utworów Markijana Szachkiewicza“, Kraków, 1896 (видане Акад. Наук.) стр. 28—34 і мої замітки п. з. „Коли вперше проявив ся вплив „Кобзаря“ Т. Шевченка на руське письменство в Галичині“ („Руслан“ за рік 1897 ч. 50—53.)

⁷⁾ „Пчола“ за р. 1849, ч. 8.

⁸⁾ Порівнай мое видане творів Амврозія Меглинського (Львів 1899) п. з. „Думки і пісні“ стр. 37.

⁹⁾ „Пчола“ за р. 1849, ч. 12.

бурі в поетичних творах тогож самого автора, співача українських степів і могил, Амвросія Могили.¹⁾

І нема сумніву, що твори українських письменників мали би великий і користний вплив на дальший розвій наших літературних починів, на вироблене літературного смаку і стилю, на виобразоване літературної мови в літах 1848—60, колиб сих звязий не перервано, колиб не повіяло у нас холодним вітром, який вивав вправді реакцію, та всеж таки остаточно прибив живу думку, живе народне слово на цілий десяток літ, зломив на душі не одну живу одиницю, і приніс з собою зневіру в будуччину нашого письменства.

II.

Хоть під дальший розвій нашого письменства покладено в р. 1848., за приміром Маркіяна Пашкевича, так ясні і розумні основи, хоть здавало ся, що язикове питанє в галицькім письменстві вже остаточно порішене, мимо сего оно не сходило ще довгий час з дневного порядку і було предметом літературних спорів. Причиною сеї прояви було головно те, що майже кождий сучасний письменник мусів бороти ся з язиковими трудностями. Навіть сі. що одушевляли ся народною мовою, не знали її так, якби сего від них можна було домагати ся. Виховані в дома, по більшії частині, серед розговорної, польської мови, в церкві серед церковно-славянщини а в школі серед німеччини, они мимоволі нераз вносили до своїх творів чужі слова зворота і стиль. Ще меньше знали народну мову всякі принагідні кореспонденти, люди безперечно щирі, які на перший поклик, що вивав руську інтелігенцію до праці, ставали в ряди, та містили свої помічання, чи вістен про народний рух в „Зорі Галицькій“, в „Галичо-рускім Вѣстник у“ „та Вѣстнику“. В їх дописях аж роїть ся від всяких польонізмів, церковно-славянських слів та германізмів. Народна мова була хіба сею поволокою, що прикривала всякі чужі для народної мови слова і звороти. Не меньша трудність була з правописню, хоть „сбор учених“ подав був вже певні правила. Кождий писав, як хотів і умів, а що ухвали „сбору учених“ не всіх переконували, тож і на сю тему почали ся були від р. 1849 літературні спори, в яких однак більшу ролю відгривало питанє язикове, чим правописне.

¹⁾ Метлинський: „Думки і пісні“, „Гулянка“, „Смерть бандуриста“ і т. п.

Мабуть, чи не першою в сїм напрямі в руській публіцистиці від р. 1849 була стаття Лозинського, писана фонетикою (без ь) п. з. „Уваги над правописом руским“. По гадці автора письмо повинно бути вірним образом живої мови. Етимології можна уживати однак в певних границях, щоби не затирати характеру нашої мови. Тому треба писати: вовк, довго, вівця, вѣд, а не волк, долго, овца, од. Коли навіть відкликуємо ся до етимології, то в першій ряді повинні ми звертати ся до етимології нашого власного наріччя, або до його коренїв, а не до коренїв чужих наріччій. Етимологія з інших наріччій, або не на своїм місці ужита, затирає характер язика, утрудняє писане і читане та помножує без потреби правила граматики. Фільології можуть виказувати, як перемінюють ся букви, яка з якої повсталала, але правопись не повинна про се журити ся. Она малює бесїду прийнятими знаками і доперва там, де ясність сего вимагала би, звертає ся до етимології. З практичних рад на тему правописи, Лозинський подає отсі: треба уживити и, ѣ, а пропускати і, ы; належить викинути ь; на звук ј треба мати окремий знак, або можна уживати також латинського j, бо в таким разі можна би обійти ся без кількох букв, як іа, іе, е, іо, ю, й, а навіть без ь, бо се j можна би ужити в середині і на кінці слів, як знаку мякченя: мјасо, ковалј, ковалја; не яло ся також пропускати в у словах вѣн, вона, вѣвця, вовес, вѣтец, вѣтця, бо його вимовляє нарід, а „же Турчинки свои лица закривают, то могут до того і справедливыи причины мати; але чому бы мы правдивое лице нашего языка закривати мали, тоє не дастся ничим оправдати“; ген. plur. повинен кінчити ся на ив, ѣв, а не на ђв, ѣв; препозиції вѣд, пѣд не яло. ся писати після етимології (от, од, вѣд, пѣд); в instr. masc. треба писати: злодѣіом, краіом а не злодѣем, краем, яке Лозинському видаєсь польонїзмом. Свої гадки подає Лозинський під суд учених та просить, щоби з його уваг задержати се, що добре, а відкинули те, що мильне, або лихе¹⁾.

Цїлком незалежно від статті Лозинського пряслав до редакції „Галичко-русского Вѣстника“ Йос. Левицький свою промову, виголошену в Перемишли до богословів, в якій виказував неоднорічність правописи і подавав правила, як треба писати. Редакція заявля від себе, що порозуміне в справі правописи конечно і в сій цілі готова она містити, в міру місця, всякі замітки, які до неї на сю

¹⁾ „Щола“ за рік 1849. Ч. 17.

тему наспіють ¹⁾. Заки однак напечатано промову Левицького, редактор „Галичо-руського Вѣстника“, Никола Устиянович подав від себе незвичайно цікаві замітки, в яких вказав, що правописне питанє у Русинів має далеко глибоше жерело, що тут не стільки розходить ся о правопись, скільки о мову, що хоть народна мова на цілій південній Русі однобарвна і однозвучна, то вже нині наші письменники розділили ся на чотири лави. Одні бажать бачити в письменстві мову староруську, мову стару, „убарвлену всякими цвѣтами просвѣщеного времени“, хоть она стала для народа мовою мало приступною і чужою. Другі домагають ся введеня до письменства мови церковно-славянської, якої „обыльность, кривость, цвѣтъ и краса“ звісні по цілій Европі, а яка крім сего є мовою церковного богослуженя на Русі, мовою сьвятою. А побіч сих мов є „ще еденъ близкій и зарбно небеспечный побратымъ для бесѣди малоруской т. є. письменный языкъ великорускій — російскій. Тотъ языкъ возникъ на крѣпкихъ пѣдвалинахъ языка руского. Всю красу и богатство нашихъ питомыхъ прапрадѣдовъ, выловили одною рукою Россіяне для своей рѣчи, и операючи ся другою на церковныхъ скрижалахъ, поставили новый храмъ, красивый и величественный, который хотяй гейба своимъ назвати годѣ, алежъ намъ отрѣкаться его безъ дѣла“. А поміж сими трема „стовпами красоти и богатства, стоить але ще маленькая, ядерная, ширококорѣнная билника а на ней розвиваєсь первая лѣторостка многонадѣйного щепу — нашая просто народная бесѣда, днешная полевая цвѣтка братного побережа побратымчихъ рѣкъ Днѣстра и Днѣпра. Бєть она такъ наивно красивая, же придивившия ей лицу и души годѣ ей не полюбити и годѣ залашити живое огнище и звернути свое око до далекихъ хотяй може красивихъ лучъ прадѣдного духа. Не давбымъ тры ясній зими за едно мрачное лѣто, каже поведѣвка и тои поведѣнки держить ся неодна теплои яры жаждная душа, и поменувши всѣ ови студенія, далекин лучи, огрѣває ся при живомъ огнищи днешной народной ватры“. Тому так тяжко, каже Устиянович, погодити ся Русинам, хоть і в справі правописи і в справі мови порозуміне таке пожадане ²⁾.

¹⁾ Галичо-рускій Вѣстникъ за рік 1849. ч. 58.

²⁾ „Галичо-рускій Вѣстникъ“ за рік 1849. ч. 65. „Розговоры“. Під сегою статією Устиянович не підписав ся, однак стиль, звороти і поетичність вказують виразно на те, що він її автором.

Вскорі після своїх заміток напечатав Устиянович статію Йосифа Левицького п. з. „Уваги надъ образованьемъ языка Галицко-руского бтъ часу конституціи“. Уваги Левицького викликала статія Р. з під Львова п. з. „Два вопросы життя Галицком Русѣ“ поміщена в журналі „Славянські центральні листы“¹⁾ за рік 1849 стр. 536—7, в якій Р. зазначив, що жива народна мова убога в відірвані понятя, зіпсована польовізмами, тому одиноким спасенем для нашого народа є мова літургічна. Хто хоче обстоювати за народною мовою, сей по гадці Р., може бути приготований, що „Ляхъ надъ Русею буде торжествувати“. З сими поглядами Р. з під Львова не погодився в цілости Йос. Левицький. Він вказав на те, що правила, яке установив „собор учених“, щоби „такъ писати, якъ нарбдъ въ Галичинѣ говорить“, ніхто не держить ся. Крім того ніхто не може повелчати ся, що добре народною мовою говорить, або пише. Щоби вийти з сего лябірину, Левицький хоче примирити гадку тих, що обстоюють за народною мовою з гадкою Р., який боронить церковно-славянщини і радить „тое утвержати що зъ духомъ народного языка руского сходить ся, а языкови церковному що до произведенія слбвъ не противить ся“ почім подає правописні помічаня, де уживати ы та и; і, и, ѣ, ѣ, ѓ а зверхъ того зазначає, що для означеня минулого часу треба писати: ходилъ а не ходивъ²⁾“.

Статія Левицького не могла живому чоловікови припасти до вподоби. Тому не дивно, що она стрінула ся з протестом незвісного нам по імені чоловіка, який вивав сучасних Русинів:

„Образуюмо ьего (руського народа) ьазик, але ьазик ьего власний, рбдний, живий, а в короткбм часѣ стане вбн на рбвни з ьеншими просьвіченими народами... Не даймо сѣ в тбм збаламутити ані повагою старосьвіччини, ані лестними гадками полїтичними. Но кожного, шчо нам в писмї накинута оусилує ьакньколько ьеншиъ ьазик, ци то церковний, ци польський, або російський, ци ьакись новий руский письменний оутворити хоче, за ворога просьвіченъя нашого народа“. Автор накликає, щоби не псувати, на взір рекрутів, народної мови чужими словами, почім виступає против Левицького, якого правописні правила вважає чужими для духа живої, рускої мови і запозиченими з церковно-славянської, або великорускої мови.³⁾

¹⁾ „Slawische Centralblätter“ Radacteur: Dr. I. P. Jordan (11. Juni 1849): „Die zwei Lebensfragen von Ruthenia“ R. bei Lemberg.

²⁾ Галиччо-руській Вѣстникъ за рік 1849. ч. 69, 70, 71.

³⁾ „Галиччо-руській Вѣстникъ“ за рік 1849. „Розговоры“ ч. 77.

Против заміток Левицького виступив також Йосиф Лозинський, який завважав, що відкликувати ся в правописи на традицію годі, що коли Русинам розходить ся о просвіту, то в правописи треба держати ся устної бесіди народа, що письмо є образом мови, тому треба писати так, як нарід, зглядно більша часть його говорить. В дальшій части своїх помічань боронив Лозинський і уаргументовував ширше правописні правила, які подав був в попередній статні.¹⁾

Коли зберемо розібрані доси погляди про літературну мову в одну цілість, то справді побачимо вже на живих примірах три лави письменників. Одні, (як Лозинський і незвісний нам по імені чоловік), обставали за народною мовою, другі (як Р. з під Львова), за мовою церковно-славянською, а Левицький рад був злучити живу народну мову з церковно-славянською, зглядно староруською. Та була ще й четверта лава, що пропагувала великоруську, літературну мову, а якої речником був Антоній Петрушевич, який роком ранше накликував Русинів до пошавованя народної мови в наведених нами творах. Гадки, які він в р. 1849 висловлював, були довгий час широкому загалови незвісні. Подав про них згадку в р. 1861., певно, не без відомости Петрушевича, Никола Устиянович в статні п. з. „Нѣскольکو словѣ... въ отвѣтъ на статью Г. Костецкого, обголошенную въ дневнику польскомъ Przegląd Pow-szechny подъ заглавіемъ Recenzya Zorji Galickiej na год 1860.“²⁾

На ідку статню Плятона Костецького, який закидував Дідицькому, що він, редагуючи „Зорю Галицкую яко альбомъ“ поперемінював мову присланих статей на „московську віру“, через що повів Русь простою дорогою до Калуги, підняв ся відповіди Устиянович, який зазначив, що не Дідицький був першим, що бажав бачити літературною мовою галицьких Русинів великоруську мову, що ся гадка значно вчасніша, що вже р. 1849. при завязаню „Матиць“ піднесено питанє, в якій мові і в якій правописи мають виходити виданя „Матиць“, а іменно „чи въ нарѣчію простомъ и необразованомъ, якимъ доси говорить народъ рускій въ обще, чи языкомъ образованымъ и литературою цвѣтущимъ, якимъ пише Росія, чи на послѣдокъ церковнымъ?“ Більша часть зібраних промовляла за мовою народною, яка живе ся в устах 15 мільонів народа. „На тое, пише Устиянович, повсталъ Антоній Петрушевичъ

¹⁾ „Галич-рускій Вѣстникъ за рік 1850 „Ще щось о правописи“. Ч. 4 і 5.

²⁾ „Слово“ за рік 1861. Статня поміщена в ч. 4—7.

и доказав достаточными доводами, что языкъ, которымъ Москва пише, не есть языкомъ Москвы, але есть чистымъ, образованымъ, рускимъ языкомъ, що народного языка російского въ письмахъ николи не было и не есть, що языкъ народный цѣлкомъ различаеся своею природою отъ письменного языка Москвы, що Русинъ говорящего Москаля совсѣмъ не разумѣе, а насупротивъ для необразованного Росіянина языкъ его письменный есть незрозумѣлымъ, и же тѣлько родовитый Русинъ безъ помочи граматическихкихъ наукъ и докладно читати и порозумѣти може. Доказавъ такожъ, що Петро В., желая получить сильнымъ огнемъ языка народы, ужилъ языкъ рускій до сей своей цѣли, же Москва отъ давна засиляе свою литературу производами своихъ мужей въ надъ Днѣпра и Буга, и тѣмъ самымъ чѣмъ разъ больше языкъ письменный зъ наплыву Московщины и Болгарщины очищае, и же про тое Русины Галича, хотя бы они взяли за подвалину до письменного языка народное свое нарѣчїе, въ дальшомъ образованью тогоже нарѣчїя, доконечно въ концѣ съ такъ званымъ російскимъ письменнымъ языкомъ стрѣтятся, понеже двѣ силы, подвизающїи ся отъ двохъ противныхъ сторонъ къ собѣ, доконечно колись съ собою столкнути ся мусятъ“.

Після сих слів Петрушевича, каже Устиянович, почав ся горячий, язиковий спір. Многі поперли Петрушевича, почім більшістю голосів рішено, що всі твори, назначені для народа, мають бути писані сею мовою, яка живе в устах народа, а твори висшої науки „въ языцѣ письменномъ, который мае начало своего развитія въ далекой минаувшости, а который ошибочно чисто-російскимъ называютъ, — всѣяко остерѣгаючи ся всѣхъ оныхъ выражений и формъ, которые суть исключительно московского происхожденя“.¹⁾

Так отже була після 1848. р. вже й четверта лава письменників, яка накликувала галицький нарід до язикового обединеня з Великоросією, а на чолі її станув був Антоній Петрушевич. Які причини зложились на сю перемену в душі Петрушевича, про

¹⁾ «Слово» за рік 1861, ч. 6. Замітимо, що против цих поглядів Петрушевича полемізував Василь Львицький в рукописи, яка переходує ся в бібліотеці Наук. тов. ім. Шевченка. Ця рукопись вийде небавом друком в „Записках“ товариства п. з. „З літературної спадщини Вас. Львицького, під редакцією Ін. Созанського.

се годі судити, так само, як не багато можемо сказати про проби об'єднання нашого письменства перед 1848. роком.¹⁾ Одно лише можемо напевно ствердити, що теорія і практика йдуть все окремими дорогами, бо хоть Петрушевич від р. 1849 почав писати „образованим праруським язвком“ і пише ним по нинішній день, то всеж таки не зійшов ся він доси „съ такъ званымъ російскимъ письменнымъ языкомъ“.

III.

З „Пчолы“ Гушалевича і „Галичо-русского Вѣстника“ Устияновича перенесли ся язикові спори в р. 1850 до „Зорі Галицкої“ і до віденського „Вѣстника“.

¹⁾ Що такі проби були, се не підляжить сумнівови. Багато доказів на се понищено, як прим. листи Погодіна до галицьких письменників. Вперше був Погодін у Львові в р. 1835 і навязав тут зносини з ріжними нашими людьми. Вдруге бавив він у Львові в р. 1839—40. Один з польських письменників, Генрик Богданський пише нам доволі подрбно про сей побут Погодіна у Львові і про його агітацію між Русинами: „Pogodin wyuzzał księżom myśl moskwicenia Rusinów, lub raczej, jak się wyrażał, przywrócenia ich do pierwotnego stanu narodowości“. Погодін мав перед Русинами твердити, що Русини і Великороси є не лише одним і тим самим славянським племенем, але й народом, що разом були они під власттю Варягів, опісля в неволі азійських орд, яким Литва видерла західну Русь, почім она в XIV. в. злучила ся з Польщею. Східна, московська Русь скинула сама з себе азійське ярмо і не підлягала вже нікому, а західна оставала в польській неволі і все зігнала за злукою зі східною Русью, з якою злучила ся після п'ятивікової неволі. В справі мови мав толкувати Погодін, що Русь східна і західна до нападу Монголів не ріжнили ся в мові, говорили одним і тим самим язиком, про що свідчить однакова складня, прозодія, відмінна дієсловів та іменників; що східна Русь, перебувши довше в неволі азійських орд, в браку своєї власної виробленої літератури, прийняла багато з їх мови, а західна Русь з мови Литви і Польщі — та мимо сего обі мови зливають ся з собою; між ними нема границі, обі они майже однакі. А коли Західна Русь, яка все пригнетена, не може адобути ся на своє письменство, то нехай приймає готову, вироблену, східну мову та почне уживати гражданки. Західній Руси брак сил до отвореня окремого організму і она мусить злити ся з Польщею або Московією. Природний нахлін повинен повести її до Москви, яка і так має величезне значіне політичне в Европі та Азії. Не тяжко буде також приєднати для Росії тих Славян, яких важе з Росією віра і староболгарська (церковно-славянська) мова“. Порівняй: Henryk Bogdański „Pamiętnik“ (рукопись бібл. Осолінських ч. 3486) T. I. Moskiewskie knowania“ (картка 284—343). Наведені нами місця гляди картку 296 і дальші. Додамо, що Богданський полеміає з семи виводами Погодіна. Слідувало би перепечатати цілий сей уступ Богданського, та по змозі його провирити. Про сей побут Погодіна говорить не багато Йосиф Краєвський в праці: „Tajne związki polityczne w Galicyi (1833—41) (Lwów 1908, стр. 88—9. Новий матеріал до проясненя сего питання зібрав др. Ляяр. Свенціцький головню по російських бібліотеках. Є се головню листи галицьких Русинів, писані перед 1848. р. до великоруських учених і діячів. Они мають вийти небавом в друку.

Серню спорів в „Зорі Галицкій“ почав був Яків Головацький статійкою п. з. „Дещо о дѣловѣмъ языцѣ у насъ на Руси“. Автор навів тут дві купецькі грамоти з першої половини 18. віку, вийняті з мійських книг в Снятині. В них бачить він мову часту, народну, ясну, форму докладну. По його думці, обі грамоти могли би служити ще й нині взірцем для судового діловодства. Правопись в них рівнож одноцільна і лише незначними подробицями рижнить ся від правописи, якої нині уживаємо. Як раз ся правопись дала Якову Головацькому нагоду, накинути ся на „гдєкотрыхъ радикалѣвъ въ правописанію“, які ломлять собі голову над вдуманєм нової правописи, не зважаючи на те, що нею перервали би нитку, яка вяже нас з минувшиною, та не оглядаючись на етимольогію і анальоію других славянських мов і на давні пам'ятники язика. Сі радикали „пбдслухують простолюдина въ свонімъ рѣднѣмъ селѣ, и на тѣмъ лѣплять оутлу будови граматикни свого родимого закутка, называючи его народнымъ та простують пбдля свого не завсѣгди правого слуху або мудрованя свободно растушу на широкѣмъ славянскѣмъ пни былвнику руского язика, не зважаючи, що тим простованьемъ, обрѣзованьемъ, прешкаджають заростови народного руского язика“. Але крім сих „радикалѣвъ“ бачить ще Головацький других, які впадають в иньшу крайність і велють писати в минулім часі лѣ місто въ, якого грамоти уживають, де стрічаємо: признавъ, уживавъ, садивъ.¹⁾

Зачіпленими „радикалами“ були з одної сторони Йос. Лозинський, з другої Йос. Левецький. Оба они не змовчали. Лозинський відповів в незвичайно розумній статві п. з. „Пересторога для перестережених“. Він зазначив, що правопись в ніякого народа не стоїть на місци, що она підпадає і підпадати буде чим раз то новим змінам. Давнійші руські твори не придержували ся народної мови, лише ортографії церковних книг, а ся ортографія вже тоді не відповідала народній мові, тому і нині взірцем для нікого бути не може. Так, як тепер всі пишемо, давнійше не писано, отже нитка вже перервана і то з користю для язика, що покинув давні, старі, невідповідні йому форми. Так само не звязане наше теперішнє бутє з минувшиною, коли деякі наші письменники розріжняють от, бд, вѣд, — вѣи, он, — крав, брал і т. п. Етимольогіі в письмі ніхто не виключає; її треба уживати, але в певних границях, бо инакше затер би ся характер

¹⁾ »Зоря Галицка« за рік 1850, ч. 17.

нашого наріччя. Етимології треба уживати в правописи для зрозуміння і прояснення мертвих букв, а не для затемнювання письма і фалшована народної бесіди. Кождий нарід пише для себе, а не для анальоїї з другими славянськими мовами. „Та щож ми з того, же если напишу отъ, то мя Москаль лацїйши зрозумѣ, коли мя мбї брат Русин не порозумѣ? Чи чтириадсѣть мїліонїв народа має ся виречи самостоянної правописи для анальоїї с другими?“ Впрочїм анальоїї з другими славянськими мовами є в практичїм ужитю часто без хїсна. Давнї твори нашого письменства цїнні для нас під рїжними оглядами, але они не можуть для нас ставити права правописи. Они доказують нам, як давнїше писано, але не можуть подавати вказївок, як тепер писати маємо. Давнїше не виказували они народної мови, то тепер не відповідають они ще бїльше потреби нашї мови. Хто хотїв би придержувати ся ортографїї давних творїв, сей відчував би, що тим способом „задав би насилїє общїй бесѣдѣ устїбї“. Головацький на основї грамот доказав, що давнїше говорено вѣ місто лѣ, а хтож пізнає з давнїших, або теперїшних писемъ (от, од, ѡд), що нарід давно говорив і тепер говорить вѣд? Так отже лиха правопись не малює бесїди, але її фалшує. „Нехай никого не лудит слободно ростуча былинка руского языка на широком славянским пни, бо если ся давной ортографїї держати будемо, то нема для тои былинки свободы и поступу; а если вона свого вѣдличїя и характеру не оудержить, то на широком пни словянским совѣмъ щезне“. Лозинський не вірить також, щоби обрїзувана, або простована спяяло зрїст народної, руської мови. На його гадку, найбільшим ворогом розвою народної мови є давна ортографїя. Всї, що є за поступом, (радикали), чують потребу, держати ся народної мови, а реакціонери, яких засадою давнїсть і привичка, ставлять найбільші перепоны в правдивїм поступї і в переведеню одноцїльної правописи.¹⁾

Розумна в кождїм словї, в кождїй подробицї статия Лозинського не успїла промовити до пересвїдченя Йосифа Левицького. В дописи з Перемишля, умїщенїй небавом в „Зорї Галицїї“, він поправив (?) вправдї Головацького, що треба говорити „радикалїстѣ“ а не „радикаль“, але й додав, що пересторога Я. Головацького против поглядїв Лозинського дуже справедлива, „но годѣ

¹⁾ „Зоря Галицка“ за рік 1850, ч. 20.

щоби шумны оумы привела во ладъ — и того не можемо ся надбати“. За те боронив Левицький окінченя минулого часу на лѣ і заявив, що снатицький самоук але підслухав і не читав авторів руських, які мали ліпший слух і в часї минулим лише лѣ чули.¹⁾

Дальша полеміка в сій справі почала сходити на фарсу. Появила ся допись з Перемишля, в якій анонімний автор пише, що було би ліпше, якби духовник семинарії, Йос. Левицький учив питомців практично, як мають проповідати, та й сам виступив з проповідію. „А сїе було бы по вашбмъ мнѣнію, ббольшою заслугою и тервальшу принесло бы му заслугу, нежели сварити ся по часописях, чи въ минувшбмъ часѣ буква в, чи л писати ся має.“ В злобній примітці до сеї дописи додав ще автор такі слова: „Якъ имя почтенного сего мужа писати ся має, не знаемо; ибо самъ почтенный сей мужъ правопись имени своего съ лѣтами переменяе: в р. 1822 писавъ ся Левіцькій, в р. 1829 Левицькій, въ р. 1836 Львицькій, а в р. 1838 и 1847 Львицькій. Которая же правопись изъ сихъ всѣхъ есть злая, которая добра, а которая наилучша? Якъ протое може Преподобный Отець Левицькій своего соименного упрекать, що підписати ся не умѣе, вгда самъ, хотя сочинитель трохъ грамматикъ рускихъ, съ именемъ своимъ рады дати си не може? Врачу исцѣди ся самъ!“²⁾

Цїла, агадана допись є, видимо, кривдячою іронією, на яку Левицький не заслужив. Він пробував на неї реагувати, але, як менї здає ся, і без потреби і без хісна. А що Йосиф Левицький на точці своїх язикових і правописних поглядів був упертам і що ніякі противні аргументи не були в силі його пересвідчити, тож не дивниця, що й тут, по його гадці, мова літературна Русинів повинна основувати ся „на живыхъ формахъ народныхъ и выраженияхъ библійныхъ, или церковныхъ“, бо без „библійныхъ выражений“ она мусїла би остати жаргономъ.³⁾

Так виглядала полеміка о правопись і мову в „Зорі Галицькій“ за рік 1850. Хоть поміж Я. Головацьким, Лозиньским і Йос. Левицьким до порозуміння не прийшло, то всеж ствердити годить ся, що сама редакция, відступаючи місце сим літературним спорам,

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1850, ч. 24.

²⁾ Зоря Галицка за рік 1850, ч. 25. Під дописею є підпис: „Едетъ имени многихъ“.

³⁾ Зоря Галицка за рік 1850, ч. 29 в статіі: „Отповѣдь на мнѣнія о языцѣ рускомъ „едного именемъ многихъ“.

придержувала ся в поглядах на мову більше гадок Лозинського, чим двох других письменників, хоть мові „Зорі Галицкої“ в році 1850 можна би закинути багато так під оглядом чистоти як і одноцільності. Видно, що й „Зоря Галицка“ не могла оперти ся стремліню, проголошеному Ант. Петрушевичем та сій течії, що заволоділа віденським „Вѣстникомъ“. Всеж таки зазначити годить ся, що обстоючи за народною мовою, редакція „Зорі Галицкої“ пятавала погляди віденського „Вѣстника“, який свою мову старав ся як найдальше відсунути від народної¹⁾, який здобував ся на цинїзм, кажучи, що булоби „всѣмъ многотрудно и докучливо однимъ славоцерковнымъ языкомъ съ Богомъ, а другимъ рускимъ, може коломыйскимъ съ Русиномъ вбдъ Сяна розправляти“.²⁾ І цілком справедливо відповідала на сю наругу над народною мовою редакція „Зорі Галицкої“, що „кто ся свого живого народного языка вырѣкае, той заперечае свою розлучну народнѣсть и тому можна накинати якій иний языкъ, абы лишъ бувъ образованый, зрозумѣлый и живый“,³⁾ що „поки языка, поти народа: перемѣна, або загибель языка потягае перемѣну, або смертоносную гибель народа за собою“.⁴⁾ Дрожачи над тим, шоби не винародовлювало ся руське духовенство) „Зоря Галицка“ виступае против богословів львівської духовної семінарії, які придержували ся в розговорах польської мови,⁵⁾ а шоби піддержати настрої серед публики, печатае глибоко-патріотичні статії в роді „Молода Русь“ (Николи Устияновича), в яких звеличане давне і найновіше культурне жите Руси.⁶⁾ В тім самім напрямі йшла „Зоря Галицка“ ще й до половини 1851. Она вказувала на значіне матери в патріотичнім вихованю дїтїй,⁷⁾ на конеч-

¹⁾ Порівнай цитовану нами статію Лозинського (Зоря Галицка за р. 1850, ч. 20) і дописи Л... „зъ пѣдъ Галича“ (ч. 28.).

²⁾ Порівнай віденський „Вѣстникъ“ за р. 1850, ч. 58 дописъ „зъ Мостищъ“.

³⁾ В статії „О именахъ грамматикальныхъ“, Зоря Галицка за рік 1850, ч. 63.

⁴⁾ Зоря Галицка за рік 1850, ч. 67—9.

⁵⁾ Зоря Галицка за рік 1850, ч. 104 в дописи К. М. „Изъ Станиславовского“. Не конче дотешний протест против сеї дописи підніс „Одинъ именемъ всѣхъ“ в „Зорі Галицкій“ за рік 1851, ч. 2 в статіїцї п. з. „Зъ сѣменица“.

⁶⁾ Зоря Галицка за р. 1850, ч. 81—82, 86—8.

⁷⁾ Зоря Галицка за рік 1851, ч. 17 і 18 в статії „О вѣжномъ полу и о влїянїю его на народность нашу“.

ність пошанованя народної мови в щоденнім житю,¹⁾ та звеличувала мияувшину України і її героїв.²⁾ В половині червня доперва бачимо в поглядах редакції рішучий зворот, про який будемо говорити в дальшій главі. Він був би для нас неясним і незрозумілим, колиб ми не обговорили і не вяснили вперед стремлїнь, які проявили ся в віденським „Вѣстнику“ за рік 1850, 1851 і 1852.

В лютім 1850 року перестав з 16 числом виходити у Львові „Галиччорускій Вѣстникъ“ а редакцію перенесено до Відня, де на його місце почав виходити „Вѣстникъ“. З редакції уступив Никола Устиянович а остали в ній Иван Головацький і Богдан Дідицький. Перший з них стає відвічальним редактором. З уступленем Николи Устияновича починає в „Вѣстнику“ загіратись чим раз більше напрям прихильний для народної мови.

Вправді редакция звивала до „пошановку, любви і плеканя“ народної мови, бо только тогды, если ся народъ може розвивати и воспитовати на народной подставѣ, може онъ дойти до полного понятія свого званія, своєї внутренней вартости, своихъ благородныхъ силъ“,³⁾ а дописователь з Львова радував ся, що питомці прогрію motu складали іспити в руській мові,⁴⁾ вправді Духнович накликував з Пряшова, щоби розпросторювати народну літературу⁵⁾ і одушевляв ся „карпато- или бескидо-русской мовой“,⁶⁾ а В. Зборовський (Ю. Вислободцький) радив, щоби науку руської мови починати вже в дома,⁷⁾ вправді незвісний дописователь з Відня ентузіязмував ся народною мовою, її звучностю і красою в порівнаню з великоруською,⁸⁾ то всеж таки напрям редакції був для народної мови наскрізь ворожий, а коли она містила наведені нами голоси, то відай тому, що деякі з них обертали ся в загальниках,

¹⁾ Гадка до „Гадки о рускомъ языкѣ“ Северина Шеховича: „Зоря Галицка“ за рік 1851, ч. 20. Гляди також допись „Зъ Галича“ підпис Е... Л... (ч. 24.)

²⁾ Нещасливо вибрала сим разом редакція героєм Павла Наливайка, якому присвятила „Думу“, а який хіба героєм ніколи не був. Зор. Гал. за р. 1851, ч. 24.

³⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 4. в статійці п. з. „Отечественный языкъ“.

⁴⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 10.

⁵⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 14.

⁶⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 29 „О словесномъ Русиновъ совокупленіи“.

⁷⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 22 в статійці „Що намъ потреба“. Порівнай також его накликуваня до любви народної мови в вступній статі „Вѣстника“ (ч. 108 і 130).

⁸⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 30.

та були неясні,¹⁾ або й тому, щоби не зражувати прихильників народної мови і не викликувати надто великої реакції, або вкінці тому, що понад Головацьким, як редактором, мали надір і котролю Вислобоцький та Константинович. Містячи повнші голоси, редакція йшла рівночасно у впрост протвним напрямі. Вже в першім числі „Вѣстника“ стрічаємо допись з Долини, сфабриковану, імовірно, в редакції Іваном Головацьким,²⁾ в якій поміж иньшим читаємо: „При томъ было бы нашимъ желаніемъ, дабы мова наша чемъ разъ большою оглады набирала, дабы всѣ нарѣчія рускія, то есть: галицке, угорске и буковиньске на взглядѣ были. Для того сужу, дабы мѣсто бути — быти, місто що — что, якъ оугорскія Русины мовлять, писати. Но еіе все оставляемъ вашему розсужденію.“³⁾ Духнович з Пряшева, який рад був бачити свою „карпато- или бескидо русекую“ мову літературною всѣх Русинів, радить, щоби Русини в мові взаїмно собі уступали: „Мы, хотяи цѣла наша епархія лемъ употребляетъ, однакожь подвержемся большою части, и послѣ сему лишъ, лише писати будемо: но мѣсто галицкаго що, бути останемся съ нашимъ что, быти, которое намъ и разпространѣннѣйшее и по благозвучію пріемннѣйшее видится быти; такожде и васъ молимъ, чтобъ и вы сколько уступили, и естли не больше, хотяи едно що и бути перемѣнили, якъ тое уже въ 1 числѣ Вѣстника и сами Галичане желали.“⁴⁾ В одній з пізнійших дописей зазначає Духнович своє становишко ясннше, коли каже: а миѣніе наше такое, что народный нашъ языкъ въ союзѣ съ библическимъ, или церковно-славянскимъ языкомъ есть; мы желаемъ къ нему приблизити, и нашу народность на

¹⁾ Навіть прихильник народної мови Вас. Зборовський, коли його в „Зорі Галицкій“ зачілено за ввводженє чужих слів до перекладу правничої термінології („Зора Галицка“ за рік 1850, ч. 29 в наведеній нами дописи з під Галича, відповів дуже наївними аргументами, або лайкою, в роді „училъ хтось Марціна...“ (Порівнай: „Отповѣдъ господину Л... з подъ Галича“ и „Переводчики вѣденскія,“ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 25—7.

²⁾ На се вказували би слова самого Ів. Головацького, який пише до брата Якова, що його вороги (Вислобоцький і другі) „эти самыя псы не помнятъ, что они сами мнѣ съ начала преградили дорогу, что мнѣ запрещено было отъ надзирательства (Вислобоцького і Константиновича) никакихъ не писать ввводительныхъ статей для Вѣстника, такъ что часто принужденъ былъ подъ чужимъ знаменіемъ выдумывать корреспонденціи, чтобы только подкрасти ся когда нибудь. Порівнай лист ч. 6, стр. 10—11.

³⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1850, ч. 1.

⁴⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1850, ч. 35, в дописи з Пряшова.

немъ образовати: прото доколя така распря въ одномъ племені будеть, доколя помянуты братія не наклонятся къ святому язъка народнаго источнику, но оупоромъ отдаляти ся будуть, любезную нашу народность раздирающе и оскорбляюще, то истинно разьядутся Русины, якъ столба Вавилонскаго строители себе неразумѣше.¹⁾ Тою самою дорогою, що Духнович, радили також йти вьнші люди, спеціально угорські Русини, що запоруку літературного розвою Руси бачили в „языцѣ библическомъ и церковной правописи,²⁾ якими они силкували ся писати, даючи нам справді відстрашаючі приміри, як писати не яло ся.³⁾

Против сих стремлінь почала ся реакція. Речником її став в р. 1850 парох Вербиці, Теодор Лисяк⁴⁾, якого статиям і поеміці ними викликавій ближе приглянемо ся.

Пересилаючи передилату на „Вѣстникъ“, Лисяк зазначує, що багато стремлінь „Вѣстника“ не приносить такого пожитку, якби можна було надѣяти ся. Виною тут „наша старенька бабуся, мова староруска (старословенска)“, якою деякі дописователі до Русинів пераа на вітер промовляють. Славна она вправді, але за мало жива, за старенька, за поважна і за холодна, а кожний радше горне ся до молодшої, до своєї рідної, і зі ві всіх найкрасшої матери. Староруську мову освѣчений Русин повинен знати, але з живим народом треба говорити живою мовою і в живій мові подавати йому книжки до науки. Хто нарид любить, з народом жие, той піде разом з народом. „До якогожь народа промовляєть честный дописователь, коли кажетъ: иже быша, быхомъ и пр.? Такого народа, кромѣ колька сотъ ученыхъ нема ани въ Галичинѣ, ани въ Уграхъ, ани на Украинѣ, ани на сьвѣтѣ, ани го розумѣють.“ Руська мова не убога в слова, але в людий, які би

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1850, ч. 62 в дописи з Пряшова.

²⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1850, ч. 38 в дописи Пановіянина (Ноля) з Унгвара; порівнай також допись з Земплина (ч. 116). З Галичан накликувази йти тою самою хорогою автор згаданой вже нами дописи „зъ Мостицъ“ (ч. 58) і Евстафій з Ільняка ч. 36.

³⁾ Визначають са головню в сѣм напрямі „Паноніянинъ“ з Унгвара, та корреспонденти з Земплина, Токая, Лябора, яких мова місцями була цілком незрозумілою.

⁴⁾ Теодор Лисяк писав також статіі під анонімом „Богдана изъ надъ Солокіи“ (Порівнай: Иванъ Ем. Левицкій: „Библиографія“ I, стр. 146. Він умер парохом в Долшневі під Белзом в 83 р. житя. Похорони відбули ся дня 2. мая 1900 р. Отець його, Теодор був міщанином в Угнові і умер дня 4. жовтня 1870 р. Сі житєписні вісти подав мені ласкаво д. Ів. Ем. Левицкій.

її знали. На упертого ліку нема. Хто уприся говорити незрозуміло для народа, сего ніхто не пересвідчить, але незрозуміла мова виплекає чимало відступників від народа, які на всі сторони будуть утікати, або тихо, без праці, дома сидіти. Коли автор в чім небудь помиляє ся, то просить редакцію о прощени, бо з него „простий хлѣборобець, которий не оумѣть больше ничего, якъ свой народъ любити и радъ бы ему неба прихилити.“¹⁾

Редактор „Вѣстника“ Іван Головацький²⁾ помістив вправді сю статію Лисяка, але від себе подав таку дописку. Він шанує гадку дописователя і тому містить статію, але коли нині в деяких сторонах ледви руський дух прозябає, коли нині, „як хто уміє так піє“, — то основою нашого образования повинна бути „наша бабуся старословенска“, що через цілі віки стояла на сторожи нашої народности „непорочною, вѣчно цвѣтущей дѣвицею“. Она „сѣдая баба“ була для нас покровом до сеї пори, она нехай буде взором, жерелом і свѣтилом для нашого розвою в будучині. А що „Вѣстникъ“ призначений також для тих Русинів, що стратили багато зі своєї мови, а прийняли не одно зі словацької, мадярської, польської і румунської, тому найде читач у „Вѣстнику“ не „только старославизмы, но и твердыя полонисмы, неуклюжи словякисмы, высокопарны латинисмы, а може и мадярисмы, румунисмы, германисмы...“, ибо до насъ имѣть равное право Русинъ съ надъ Попрада, съ подъ Татеръ и Бескида, зъ надъ Лаборца, Тисы, Прута, Днѣстра, Буга, Сяна...“ Колиж доси не мають Русини своєї, виобразованої словесности, то осередком їх мусить бути мова церковно-славянська, на якій править ся богослужена. „Сего ради и Вѣстнику нашему и всякой часописи подобаетъ еще на долгое время быти разнообразнымъ зеркаломъ и средствомъ всѣхъ, если хочеть служити соединенію всѣхъ.“

Хоть Лисяк зазначував, що з него „простий хлѣборобець“, який не вміє нічого більше, як свій нарід любити і радби йому неба прихилити“, — то всеж годі йому не признати доволі значної осьвіти, спеціально читаня в творах українських письменників, спорої мірки простого, практичного розуму, та меньшої відваги в висловлюваню своїх поглядів. Не оглядаючи ся на се, чи они

¹⁾ »Вѣстникъ« за рік 1850, ч. 107.

²⁾ Під допискою нема вправді підпису Ів. Головацького, лише „Редакція“, але не підлежить сумнівови, що і ся дописка і иньші, спеціально до статій Теофана Глинського, вийшли зпід його пера, на що він сам вказує. (Пор. Лист ч. 11. стр. 18).

кому небудь подобають ся, чи ні, він висказує їх отверто, перестерігаючи прихильників мертвої мови перед індеферентизмом, який она за собою повести мусить.

Але погляди Лисяка не переконували Івана Головацького. Нехай кождий пише, як уміє, нехай уживає слів чужих до вгоди, лише нехай сторонить від живої мови, яка не виобразована, а тим самим, по гадці Головацького, літературною стати не може. Скільки любови, сердечного тепла для народної мови в дописи Лисяка, стільки зневіри в її будуччину в замітці Ів. Головацького.

До помочи в полеміці против Лисяка приспів небавом з Угорщини, Никола Нодь. Сам разом відповів він під своїм повним іменем, а не під анонімом „Паноніянинъ“. Він станув на тім самім становищу, що Ів. Головацький. На його гадку, в народній мові письменство розвинути ся не може. Колиб письменники почали уживати таких слів, як уживає нарід, в роді: гордѣвъ — бочка, ейса — сокира, аршѣвъ — рыль, гордовкѣтеля — возомуза, чудофайдивъ — дерево і т. п., то їх ніхто не зрозуміє. Навіть до народа, в часі проповіді, треба промовляти мовою простою, але украшеною словами „литургическаго язька“. Мова церковно-славянська повинна стати літературною мовою Руснів, „а зачавше съ Богомъ разъ и выше нею писати, а потому, по возможности, да что во стихши связати, не токмо приимеме быша, быхомъ, всьо, зду, здѣсь, но еще и за содержанное намъ мягеньке, но тымъ май хорошеньке двойственное число бабуся старенькія ручку поцѣлуеме!“¹⁾

Відповіді Головацького і Нодя не зразили Лисяка. Пересвідчений в ідейність справи, яку заступав, він поновно взяв за перо і в дописах з Вербиці ширше вьяснював і уаргументовував свої погляди. Він зазначив, що не думав нікому доскулювати своїми попередніми увагами. Його наміром було, прислужити ся „общому благу нашей чудесной, солодкой, а теперь вырбляющей ся мовы“. Склонювали його до сього кроку: голос цілого округа, в яким автор живе; установа „собору ученых“, що „маємо ся тримати того язька, якимъ нашъ народъ говорить, а что всюда, або наибольшей части отъ него уживане, має быти правиломъ“; розправа Якова Головацького о южно-руськїм язичі, в якій сей учений вьяв, щоби „писати такъ, як народъ говорить“, щоби не „загручо-

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 113—14 в статіі: „Что маєте ожидать отъ нашего Вѣстника?“

вати его въ чужі мрез, ни накладати чужі дымь"; думка одного німецького ученого, що не одна глибока гадка і правда не добивають ся своєї ціли лише тому, що мало людей її боронить; а вкінці простий господарський досвід, який велить не сіяти старим зерном, бо оно не зійде, лише новим, або змішаним зі старим, бо тоді молоде і старому додає сили. Як до засіваної пшениці годі примішувати иньше зерно, так і нам треба оминати всякі чужі слова, в роді фейс, та иньших, наведених Нодем, які „нашь бѣдныи братъ въ потребуѣ пожичилъ“ і які, скоро, лише свої вислови найде, а подякою зверне. Так само треба звертати ся за помочню „до бабусѣ“ лише в крайній потреби. Як треба писати, на се вказали нам перші галицькі письменники в недавних літах нашого відродженя та письменники з України, Котляревський, Квітка-Основяненко і Шевченко. Читаючи, ми розуміємо їх, ми плачемо і сьміємо ся враз з ними, бо „руським голосом можна багато зробити, бо лише жива мова, в старинних памятниках перехована, нашими ученими уживана, а над все нам милійша може всіх в одно злучити“.¹⁾

Та і до сеї дописи додав Ів. Головацький від себе цілий ряд приписок, які є разячим контрастом до слів Лисяка. Він зазначає, що на руську мову чужі думи „давно наложениы вѣзли ся въ живое тѣло и тяжко насъ давятъ и годѣ такъ скоро освободити ся отъ нихъ. Время, трудъ и ржа переѣсть найтвердѣйшу крицю“; що двійне, церковно-славянське число ужаване також в живій мові: обѣ, руцѣ, носѣ (хоть сего Лисяк не перечив), що Русини дуже голодні на вислови в мові і про те мусять звертати ся до церковно-славянської „бабусѣ“, бо жене їх до сего часта і велика потреба. Але найцікавіший аргумент подав Головацький на кінци, пишучи: „Впрочемъ относимо ся на рѣшеніе ученой славянской комисіи (въ Вѣднѣ р. 1846) подтвержденое министерствомъ просвѣщенія: „дабы нашии рускіи учителя и молодежь русска складали исныты изъ церковнаго языка во обще, и въ старорусскаго (Несторовой лѣтописи и Слова о полку Игоревѣ) въ особенности.“ На что? На дармо учити ся не кажутъ и мы на дармо не учиме ся: но ради пользованія въ образованіи народнаго языка. — Рѣшеніе министерское есть намъ законъ и путеводитель — и да будетъ всѣмъ!!!“ Щоби ще більше стероризувати сьвящеників, прихильників народної мови, Ів. Головацький закінчив свою дописку сими словами: „Наконецъ звер-

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 128, 130 і 131.

гаємъ вниманіє ч. читателей на Архієрейское окружное посланіє нашего возлюбленнаго Митрополита и Примаса Киръ Михаила, дня 1го/₃₀ ноябрія 1850, котораго драгоцѣнныя слова превосходно толкують и о народности нашей и о вѣрѣ святой и о взаимномъ ихъ отношеніи. Зоря Галицка въ 101 числѣ прекрасно воспользовала ся словами преосвященнаго Архипастыря.¹⁾

Та аргументи Ів. Головацького, в яких він лякав сторонників народної мови то рішеннями міністерства, то посланем митрополита не нашли в них послуху.

Не стероризувала Лисяка нова статія „Зъ Жолковскаго округа“, писана якимсь Г. П., в якій сей доказував, що сам Лисяк не пише так, як нарид часто хибно говорить: она ходивъ, она говоривъ“, причім Г. П. запитував: „Най намъ сам честный дописуватель (Лисяк) скаже: чи наша мова письменна має быти мовою простого люду, и завсе на одномъ степені зостати? чи пишуци выплекаю и ему зривумѣлою мовою той людъ простый поднести на высшій степенъ вѣдомости и просвѣщенія: бо если мовою лише простого народа и токмо въ тѣсномъ круаѣ понятій его будемъ писати, нигды не заробимо собѣ на право просвѣщеного народа“. Автор, Г. П. замічає вправді, що „собор ученых“ ухвалив держати ся народної мови, але й додає, що „собор“ поручив ривночасно, придержувати ся в письмі етимології, як се й нинѣшні народи роблять. Когляревський, Основяненко вказали вправді, що руська мова чудова, але й они зірвали не один цвѣт на старославянський ниві. І наші, галицькі соловії тулять ривнож олавянську „бабуся“ до горячого свого сердца.²⁾

На статію „зъ Жолковскаго округа“ Лисяк зразу не відповідав, колиж редакция „Вѣстника“ запросила його в р. 1851 до співробітництва, він заявив, що й сам буде дописувати і других до сего захочувати, але від себе просить редакцію, щоби уживала сеї мови, якою нарид в Галичині говорить. Для 800 тисяч угорських Русинів не яло ся лишати без помочи значно більшого числа галицьких Русинів. Не нам до них, але угорським Русинам належало би зближати ся до нас! „Нас може спасти лише народна мова“, писав Лисяк і в сій мові післав свою статію в відповідь авторови „зъ Жолковскаго округа“. Редакция, писав Лисяк, нехай не жалує плетенця, коли статія його на се заслугу.³⁾

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 131. Маю досить певну вістку, що автором сего посланя був не митроп. Левицький, а Антоній Петрушевич.

²⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 13.

³⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 40.

В відповіді своїй зазначає Лисяк, що він не виключав „старенькою нашою бабуся“, але й не був і не є за виключним уживанням церковно-славянської мови в руській письменстві, ані за тими новосипаними греблями, с. в. мішанинами, якими деякі дописователі кормлять руську публику. Подібних форм, як „она ходивъ, она говоривъ“ нарід не уживає. Коли однак маємо на цілі, освідомлювати наш нарід, то можемо вчинити се лише народною мовою, тим більше, що наріччя у неї не багато. Початок в сїм напрямі зроблено вже дуже гарний. „Вже заговорила и заспівала золота Україна, залобеділа жалостливіи Галича птахи, а но всѣ своїми прекрасними русскими голосами; и ктожь чистого русского сердца, оуарівши въ нихъ свою родну, розпростираючюся живнѣ, почувши свое родне слово, будетъ еще стоялъ съ зимнымъ чувствомъ и ихъ не зрозумѣеть? За тоє и простый народъ читаетъ, што можетъ, читаетъ ихъ сердцемъ, душею и слезами щастья, заплакавши, ними ся тѣшитъ и полауетъ. Вгляньмо токмо въ большіи и дробнѣйшіи пламенистыхъ надцѣпровскихъ сыновъ сочиненія, яко Котляревского, Квѣтки, Могили, Шевченка, Падуры, Гребенки, Галки, Артимовского, Кулаша, Чужбинского, Писаревского, Кореницкого, Забѣлы, Шереперы, Боровиковского, Тартавицкого и др. и сровнаймо ихъ бесѣду съ нашого Галицкого народа и его днешнихъ свѣтилъ мовою, что мимо волѣ воскликнемо: „то есть нашъ языкъ, языкъ русскій, мова жиюща въ устахъ и сердцу русского народа“. На чтожь про тоє, гадаємо, вишою мовою, коли онъ свою живу маєть, нею ся порозумѣваєть, на чтожь надто совѣмъ старославенску, або и русску, но въ дивніи форми повывлявану оупотребляти?“ Кажуть деякі учені, зазначає Лисяк, що церковна мова зближить нас до Славян, бо она лучить нас в церкві. Але ні один Славянин не пожертвує з любови для нас свої рідної мови. Так і Русинам робити. Не цурати ся церковно-славянщини, але держати ся рідної мови, коли хочемо, щоби нас розуміли наш нарід і наше жіноцтво. Письменною може бути лише мова простого люду, яка не буде все стояти на низькій степені, бо нарід не сірий камінь, але живий достоїнством чоловіка, живий мільоновою душею і житєм своїх потомків. Коли є який недостаток висловів в нашій мові, то не з бідноти мови, але з браку звязи поміж Русинами. Мова церковно-славянська не стане нашою письменною мовою, бо она для нас чужа, она не наша, не питома. Лише живою, народною мовою зробимо собі на назву просвіченого народа, бо „южно-русскій жіющій языкъ есть живою душею южно-русского народа! Душа въ своей токмо силѣ при помочи высшей и людской просвѣщается.“

За „Розправою“ Якова Головацького наводить Лисяк слова Даля-Дуганського, що одушевляв ся красою руської мови, а против замітів, що „Німці „инакше говорять а инакше пишуть“ зазначає, що Німці майже в кождім селі мають иньшу мову, тому для розуміння конечною в них одна письменна мова, а тимчасом у Русинів мова одноцільна з маленькими відмінами в піднаріччях та виговорі. Він покликєє ся на слова промови проф. дра Яновського, проголошеної на „Соборі ученнх“ в р. 1850. „Оумъ обявляється мовою; безъумніи же звѣри и мовы не мають. Для того языкъ, якій въ пониженіи оутримовати, значить то оумъ народа, который тымъ языкомъ говоритъ, въ темнотѣ оудержовати, значить то съ браминскою душею индійскіи касты творити, и такъ однимъ въ божественномъ оумѣ оудѣлъ призволяти, а другимъ отмовляти. Кто народъ просвѣщати хочеть, той оумъ народа розвивати долженъ. А коли оумъ языкомъ народа явится, народный языкъ подетавою, средствомъ, органомъ просвѣщенія въ глубинѣ сердца розкорєненого стати ся повиненъ“. В римській конгрегації de propaganda fide, додає Лисяк, учать богословів всіх мов, щоби они ширили віру між ріжними народами в їх рідній мові. Англія перекладає на всі мови сьвяте письмо. Тому й Русини повинні розвивати ум свого народа мовою живою, не виключаючи при тім ані своіх, старинних памятників, ані своєї історії, ані церковно-славянських творів, бо в кождім з тих жерел найде ся щось нашого. Обовязком Русинів є, плекати свою рідну мову, для якої крия. Ів. Могильницький писав граматику і про яку з таким одушевленем висказував ся Яков Головацький.¹⁾

Статтю Лисяка напечатав Ів. Головацький без окличників та питайників, як се чинив з попередними і лише на кінци додав замітку, яка в очах несвідомих людей мусіла остаточно збити всі його виводи. Головацький замітив, що кождий читач винесе з письма Лисяка таке вражінє, що він обстоєє за потребою „книжного, образованного языка“, а тим самим сам опрокидує всі свої погляди на народну мову, як на літературу.

Побіч Лисяка виступив в обороні народної мови член „собору ученнх“ з р. 1848 Теофан Глинський,²⁾ парох з Городниці,

¹⁾ Вѣтникъ за рік 1851, ч. 41—44.

²⁾ Теофан Глинський уродив ся в р. 1806, висвятив ся в р. 1829 а умер дня 17. в. ст. цвітіння 1893 р. в 83 році житя а 64 сьвященства в Городниці. (Некрольога

городенського деканата. Був се один з рідких людей, що від перших хвиль пробудження нашого народного життя аж до останних хвиль свого життя був рішучим сторонником не лише народної мови, але і фонетичної правописи.¹⁾ На „соборі учених“ вписав ся він до секції богословської та шкільної. Він не прибув на собор з порожніми руками, але з широким рефератом про народну мову, якого однак не відчитав. Можна здогадувати ся, що його до сего не допущено, щоби не дразнити сторонників церковно-славянщини і етимологічної правописи, які своє негодоване зазначували на „соборі“ віршованими пасквілями²⁾ та котячою музикою, устроеною перед дверима комнат в духовній семинарії, в яких замешкували сторонники фонетики, Устиянович, Мох, Головацький і Глинський.³⁾ Коли розгоріла ся боротьба між Лисяком а Іваном Головацьким, Глинський не змовчав, а покликуючи ся на заяву Ів. Головацького, уміщену в приписці до Статії Лисяка (ч. 107 „Вістника“ за рік 1850), що „Вістник“ буде ріжнообразним в мові, зажадав щоби поміж ріжними образами ріжних нарочий, галицькі Русини могли оглядати також „образъ нашон, галицко-русескои мовы“. Тоді могли би галицькі Русини тим сміліше посилати свої дописи „не будучи въ обавѣ, абы наша рѣдна зъ него выключена, а мы черезъ тое отъ образования всполного языка отдалеными zostали.“ Богато людей відсувало ся від співробітництва у „Вістнику“, бо не уміючи по церковному писати, они не хотіли виставляти себе на сміх. Деякі з них говорять, що волять по польськи, або по німецьки, як по церковному писати. З Угорської Руси мав „Вістник“ більше дописувателів як з Галичини тому, бо їх нарочіе уміщувано в „Вістнику“ в цілій його природі, а натомість галицьких форм — бути, бувъ, мавъ, повный, вдѣ, съе і т. п. навіть в 1. числі не можна було стрінати. Змалярських, змазурених, зісловачених Русинів не наверне до народности мова мертва, церковна, але жива, народна.

Його помістили „Дѣло“ за рік 1893, ч. 76, „Галичанинъ“ за рік 1893, ч. 75, „Зоря“ за рік 1893, ч. 8, ст. 164, „Правда“ за рік 1893, т. XVII, стр. 232. Він був членом „Просьвіти“, для якої писав брошуру, (Пор. „Дѣло“ за рік 1883, ч. 8) і Наукового тов. ім. Шевченка (Пор. „Дѣло“ за рік 1893, ч. 94 в звіті наукового тов. ім. Шевченка). Про його ювілей напечатало вістку „Слово“ за рік 1879, ч. 30.) Всі ті дані подав мені ласкаво л. Ів. Ем. Левицький.

¹⁾ Порівнай його статію, підписану буквами Т. Г. а поміщену в „Правді“ за рік 1888, жовтень, під заг. „З Городниці, стр. 47—9.

²⁾ Їх напечатав Йосиф Левицький в статії „О галицко-русскомъ языкѣ“, поміщеній у „Вістнику“ за рік 1851, ч. 64.

³⁾ „Правда“ за жовтень 1888, гляди стр. 48 (у згаданій статії Глинського.)

Живої мови навчить ся кождий, старий і молодий, без школи, від сусіда, а церковної лише в школі і то протягом довшого часу. І тому, кінчить Глинський, „наше желаніє на томъ ограничає ся, абысте попри цвѣты и квѣтки на поляхъ староцерковной и оугорскои русекои словесности краснѣючи, и наши на поляхъ Галича ростучи хоть може не такъ удатни и пахнючи, але намъ надъ всѣ милѣйши мѣстили, абысмо такъ увѣрени зостали, же и насъ за Русияновъ почитуете, котри всполне съ другими (соединеными силами) де образовавія мовы русекои по своимъ силамъ причинати ся повинны.“¹⁾

Припертий до стїни своїми власними словами, Іван Головацький викрутив ся допискою, в якій зазначив, що редакция „Вѣстника“ не накидує нікому ані наріччя, ані способу вислову, а коли що поправить, то лише ради загальної прийнятої граматики. Галицької форми бувъ і гуцульської ві (місто вы) редакция не уживає, бо була би зневолена писати такж угорське бовъ і ву, що було би противне правилам „общеславянскои (?) граматики“. Дописий з Угорщини має „Вѣстникъ“ більше, бо там люди ревнїйші для народної справи. Покликаючись на те, що „Вѣстникъ“ містив статї в обороні народної мови, зазначає Головацький, що як щиро любить редакция свій нарід і свою мову, так само цїнить „церковное слово“, від якого нарід відчужитись не повинен, „поки єсть Русиномъ“.

Не помогли накликуваня Глинського, щоби форми: був, бути, від, дав, сєє, и мнєє, від, під, кінь не перемінювано на церковно-славянські, Іван Головацький обставав при своїм, що сего вимагає граматики, а коли Глинський покликавав ся на авторитет Шафаріка, який форми кінь, повний вважав спеціально руськими, Головацький відповів, що помічання Шафаріка та иньших учених часто безосновні (?) і що примінити ся до них в правописи тяжко.²⁾ А що Глинський прислав свою допись до „Вѣстника“ в фонетичній правописи, то накінув ся на него не лише сам Головацький, але також Йосиф Левицький, який осудив фонетику, але в поглядї на мову згодив ся з выводами Лисяка, зазначаючи, що „трудно намъ со всемъ и всюди за бабусею лѣзати.“³⁾

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1851, ч. 8. в дописи Т. Г. з Городниці.

²⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1851, ч. 44.

³⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1851, ч. 64—6. „О галицько-руськомъ языцї“. Йос. Левицький, належатавши тут пасквілі против фонетиків, хвалить мову Вас. Зборовського, Теодора Лисяка, В. Ковальського та иньших, хоть вимагає від них більшої уваги на

Хоть як несовітно відносив ся до справи письменної мови Ів. Головацький, то всеж таки річ сама була за важна, щоби її можна було убити, або злегковажити. Вагу її розумів дуже добре Теофан Глинський, коли не зражений дописками Головацького, виступив ще раз з новою статією, яка певно, у значній мірі була відгомном сего реферату, з яким він готовив ся виступити на „соборі учених“ в р. 1848. Статія Глинського і відповідь на неї Ів. Головацького так цікаві і характеристичні, що годї над нами перейти мовчки.

Глинський зазначає, що просвіта народа і письменна мова стоять в так тісній звязи, що одно без другого не дасть ся подумати. Де нема письменної мови, там про просвіту ніхто не думає. Коли хочемо нарід просвітити, то треба старати ся зробити його мову письменною. Всі се признаємо, всі сего бажаємо, але не всі одною дорогою до сего стремимо. Одні хотіли би руську, рідну мову в її простім складі і виді образувати, другі думають, що в сій справі без церковної мови обійти ся не можна. Щоби вяснити, котрий з тих способів мігби найскорше довести до ціли, автор подає від себе такі гадки.

По думці учених, мова церковна була мовою старинних Болгар. Ї вона так само відкорінком славянської, як і руська мова. Не є однак з руською ідентичною, ані не є її матерню. Она для Русинів так само чужа, як і всі иньші славянські мови. Історія учить, що народи лише при помочи рідної, живої мови, у просвіті поступати можуть. Темнота середних віків в Європі була вислідом того, що народи не в своїх рідних мовах, але в чужих, а по части мертвих науку побирали: на Заході в латинській а на Сході і півночі в старогрецькій мові. З сеї мертвої мови почали отрясати ся наперед західні народи, а в їх сліди пішли славянські нації, у яких через те почала двигати ся просвіта. Русини аж до найновіших часів уживали одної чужої, церковно-славянської мови в церкві, а другої чужої в школі і тому не могли образувати своєї власної. А коли історія учить, що чужа мова, ужита за наукову

етимологію в правописі і подає у тій цілі свої помічання, в дечім звістні вже з попередних статей. На сю статію відповів Василь Зборовський в дописі п. з. „Колька словъ на допись Г. Профессора, Юсифа Лъвицкого „о Галицко-русскомъ языцѣ“. Автор радить, щоби брудного біля не прати при чужих людях, підносять заслуги Леввицького на полі граматики, зазначає однак, що нам треба писати без утоми, без огляду на се, чи хто такої, або иньшої правописи придержує ся, бо ні одна з них не є непогрішимою“. (Вістникъ за рік 1851, ч. 68—9.)

і письменну становить головну перепону до просвіти народа, а мова церковна є для Русинів не лише чужою, але і неживою, то першим старанем Русинів повинно бути се, щоби сю мову усунути зі шкіл народних і письма, а на її місце ввести рідну мову.

Противники сеї гадки, каже Глинський, говорять вправді, що мова церковна є мовою богослуження і святою та тому годі її усунути, але так само латинська мова є мовою церковною у західній Європі, а побіч сего матерію мов італійської, французької та інших, а однак она не могла дивнувати сих народів з темноти до просвіти. Христос дав своїм апостолам дар, говорити всіми мовами, щоби кождий нарід почув правди християнської віри у своїй, рідній мові, тому й Русини, коли хотять просвітити нарід у світських справах (в науках природи, історії, географії і т. п.) мусять ужити живої мови, а не церковної, в якій про сі науки нема згадки.

Щоби церковна мова змогла Русинів охоронити від винародовлення, про се Глинський сумніває ся, зазначаючи, що ті люди, які церковної мови учили ся і найчастійше уживали (священники), найбільше винародовили ся. Так само не в силі здержати від винародовлення обряд, бо багато угорських Русинів не уміє по руськи говорити, хоть обряду они придержують ся. А з досвіду знаємо також, що і наші Русини наперед винародовили ся, покинули руську мову, а опісля і обряду ввекли ся.

Противники народної мови говорять також, що у Німців, Поляків, Італійців иньша є мова письменна, а иньша проста, якою говорять непросвічені люди, тому і у Русинів письменною мовою повинна бути церковно-славянська. На се відповідає Глинський, що мова письменна не повинна різнити ся від усної народа, що кожда, образована, розвинена мова мусіла бути колись необразованою, простою і неписьменною, що она зміняла ся поволи, розвивала ся і ставала образованою. Жива мова подібна до кожного иньшого живого предмету, дерева, звіряти, або чоловіка. Як они, так і мова ннакше виглядає в молодости, зрілім віці і старости. Як один і той самий образ не може представити вірно чоловіка в дитинстві, молодости, або як мужа, чи старця, тим менше може один і той самий образ зображувати двох людей, в двох різних часах, одного як молодця, якого черти і члени що йно починають розвивати ся, а другого як згрибілого, мертвого старця. А ми хочемо зобразити одним образом, одним письмом дві від себе різні мови, церковну (староболгарську) „мертву ба-

бусю" і живу народну, яка що йно починає розвивати ся. Лише живою мовою треба говорити, як сего дали нам примір на „соборі учених“ в 1848 р. Головацький, Устиянович, Мох, Лозинський і другі, як се роблять владики, що до народа в живій мові говорять. У Німців, Поляків та Італійців виговор живої мови є основою письменної мови (у Німців виговор саського племені, у Італійців діалект тосканський), лише деякі Русини називають свій виговор простим, грубим, неспосібним до образования, а говорячи таке, не уживають його, боячись сим спідлити ся. Та такі люди скорше до винародовлених, як до самого народа належать, бо так само звуть нашу мову всі противники руської народности.

Противники народної мови покликають ся також на рішене „собору учених“, що в письмі треба уважати на етимологію церковно-славянської мови. Глинський відповідає, що таке рішене немовби накликає Русинів: „Русини, коли хочете уміти, добре по руськи говорити і писати, то навчіть ся вперед церковної мови а образно значить те саме, що літоросль живого дерева щепити на мертвим пни дуба“. Ні один з славянських народів не кладе за основу своєї письменної мови церковно-славянщини. Деякі народи говорять мовами, подібними до латинської, а і ті не відклякують ся до матери, не ставлять її за основу своїх письменних мов. Кожда з мов мусить жити своїм власним корінем, а як підотнемо се коріне, мова всохнути мусить. Науку народної мови треба відділити від науки церковного язика, а останній лишити тільки для богослуженя, як мову латинську, доки і богослуженя не буде перекладене на руську мову. Ми не маємо приказу від церкви, уживати мови староболгарської, мертвої, але маємо приказ Христа, що велів своїм ученикам, промовляти до кожного народа його власною мовою. І поки сей приказ Христа „заховували намістники церкви і віри християнської, поты була она середством просвіченя народів. Де від него відступылы, там вѣра найсвітлѣша перестала быты свѣтылом для своѣх визнавателѣв“.

Глинський не противний однак, щоби користати з церковно-славянської мови, яка задержала в собі найчистіші, славянські вирази і слова, однак запозичені з неї слова треба приноровлюдо духа народної мови.¹⁾

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 141, 142, 143, 144, 145, 148, 150, в статіі п. з. «Гадки о образованіи п розвиваніи письменного русского языка.»

На тім уриває ся стаття Теофана Глинського. Під нею маємо ще дописку „продолженіє слѣдуетъ“, але сего продовження нема. Імовірнійше, що заповідь дальшої часті є похибкою, хоть не виключена річ, що статтю перервано нарочно, з причин, які небавом вияснимо.

Річ природна, що коли Головацький не міг погодити ся зі статтями Лисяка і додавав до них свої помічання, то погляди Глинського мусіли видавати ся йому не тільки радикальними, але навіть сретичними. І против них подає Іван Головацький цілий ряд питаньників, окличників та дописок, в яких не лише сяє ся їх опрокинуті, але накидає ся також на особу автора, наклеюючи против него консисторію та єпископів.

З сих приписок відмітимо що найважнійші :

По гадці Ів. Головацького, мова церковна не є мертвою, але у всіх Славян „въ устахъ ихъ всегда цвѣтущею, безъустанно оживляемою, николи неувядаемою“. Він твердить, що для народа зістане і так неприступним више, свѣтське образоване, та що важнійшим для него є „просвѣщеніє моральное, нравственное, религізное“, а оно може відбувати ся лише в церковній мові, яку нарід добре розуміє.¹⁾ Вправді на „соборі учених“ промовляли бесідники народним виговором, але простий чоловік їх не зрозумів би, бо „они пронашали високоумніи, образованіи мысли, могуціи только въ ученыхъ возбудити ся, соотвѣтныиъ т. е. образованымъ словомъ, или языкомъ — хотя по выговору простому“. Владики не лише промовляли до народа, але лишали нам також свої писані поученя, як прим. Мих. Левицький з р. 1850, в яким обставав за церковно-славянщиною. „Мова то полова, писмо — грунтъ, или еще по нашему: говори, якъ мати учила, а пиши, якъ школа учитъ, коли хочъ быти письменнымъ“. Не з слів проголошених, але з писаних треба утворювати літературну мову.²⁾ Колиб основою німецької, літературної мови, пише Головацький, був живий виговор, то в школі не треба би учити Німців правильного, письменного виговору, а віденський „Hans Jörgel“ не рижив би ся в правописі і в цілім складі мови від творів Гетого і Шілера. Говорити треба так, як сего „добрыи грамматики и писма вымагають“. ³⁾ Виговор нашого народа є простий, необразований, неспосібний до того, щоби

¹⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 142.

²⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 143.

³⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 144.

бути основою письменства і просвіти, тому, що в ріжних сторонах він в ріжний і нині годі сказати, котрий з них найкрасший. А що прийшла пора нашого відродженя, а инші славянські мови не мають ніякого безпосередного впливу на нашу народну просвіту, тож по гадці Головацького, треба „уткати ся къ церковщинѣ, вѣками и набоженствомъ нашимъ освященной, яко безсторонному и изобильнѣйшому всѣхъ прочихъ источниковъ всенародного нашего образования... къ чему управляетъ насъ оуже сама повага, церквію ей наданная и во всемъ народѣ живущая“. Глинський, як сьвященик, мігби знати, що церква і школа повинні бути нероздільні, а однак він „іерей и просвѣтитель народа по званію и должности, хочеть святую церковщину изъ оучилищъ, изъ просвѣщенія народнаго, изъ цѣлой словесности нашей совершенно истребити! — И не довольно сего ему; онъ причисляетъ насъ мірскихъ людей, ради защищенія церковщины къ „вынародовленнымъ“ измѣнникамъ“, чуждающимся русскаго народа, къ нехотящимся, оунизити „сподлти“ съ простымъ народомъ! Боже прости его! Предъ свѣтомъ правду зрящимъ онъ самъ на себе судъ изрекъ“. ¹⁾ Уживати мову церковно-славянську дозволили Руси папи Адриян II, Иван VIII, Инокентий IV, Венедикт XIV, Климент XIV і другі... Наводячи слова Глинського про значінє народної мови для ширеня християнства, Головацький підчеркує їх та каже: „То суть вѣрніи слова нашего ч. дописывателя. Полный ихъ смыслъ осуждати не есть званіемъ нашимъ; мы оуповаемъ въ преосвященныхъ предстоятелей нашей церкви, же они возмогутъ сохранить непорочность ея отъ прикосновенія всякихъ незваныхъ и нечестивыхъ силъ...“ „Боронячи церковно-славяцини, Головацький послугує ся не лише хитрими викрутами, лайкою, доносами, але й неправдою, коли твердить приміром, що переклад нового завіта на сербську мову, вистачений Караджічом „не оудостоился ніякаго успѣха и можетъ такожъ назвати ся тщетнымъ трудомъ, котораго онъ самъ теперь жалуєтъ“. Переклад сьвятого псьма в народній мові видаєсь Головацькому чимсь неможливим, бо народна мова на його гадку, в „тимъ подлѣйшимъ зерномъ“, яке може украсити лише церковно-славянщина... ²⁾ Читаючи останні слова, мимоволі пригадуємо ся, в якій цілі так пручав ся Ів. Головацький про-

¹⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 145.

²⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 148.

тив сего, щоби його причислювати до винародовлених, до людей, що не хотять спідлити ся уживанем народної мови, коли живу, рідну мову він сам з погордою називає „подлѣйшимъ зерномъ“? Та не лише сей вислів, але й ціла його полеміка против Глинського була крайно погана. Відчував се й сам Іван Головацький, коли в листі до брата Якова зазначував: „Приклонность въ Угорщинѣ къ намъ („Вѣстнику“) необыкновенна, въ Галичинѣ не такъ, развѣ обидились нѣкоторые моею полемикою противъ Ѳ. Г... Но что дѣлать, пора была самая горяча, и я долженъ себя боронить какимъ либо оружьемъ...“¹⁾ Ся сповідь Івана Головацького такъ характеристична, що додавати що небудь до неї уважасмо злишнім.

Полеміка Івана Головацького принесла нам ще одну цікаву черту. Читаючи статії Лисяка і Глинського, писані в обороні народної мови, ми чудуємось їх мові, так далекій від живої, народної. Та і сю прояву вияснює нам Головацький, який заявляє виразно, що він перемінює в присланих статіях не лише правопис, але й мову „ради общеславянской (?) грамматики“. В статіях Лисяка і Глинського ми читаємо лише їх гадки, але не маємо взірців їх мови, з виімкою невеличких зразків, які Головацький з статії Глинського в цілях нечистих повіривав та напечатав з задержанем фонетичної правописи.²⁾

Так виглядала боротьба за народну мову у віденським „Вѣстнику“ за рік 1850—1. Колиб ми звели наші помічани в одно, то прийшлиб до висліду, що головно угорська Русь старала ся заціпити в наше письменство церковно-славянську мову, против чого боролася часть галицьких письменників. Змаганє, вводити церковно-славянщину, не було нічим новим. Ми бачимо його також у иньших славянських народів грецького ісповіданя. Пробивало ся оно у Великоросів в поглядах Шашкова, а спеціально замітне оно було поміж Сербами, найближшими сусідами угорських Русинів. Реформа Вука Караджіча, який стремів до сего, щоби літературною мовою Сербів стала мова народна, стрічала ще в пятидесятих роках девятнадцитого віку людей, які в успіх її не вірили. В р. 1851. видав у Відни Сербин, єпископ Евгений Йоаннович граматіку церковно-славянської мови, в якій доказував, що „языкъ церковно-славянскій нѣсть російскій,

¹⁾ Порівнай Лист ч. 11, стр. 18.

²⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 148.

ність сербській, ніжé болгарській, ніжé českій, и за сїе сáмоє незави́стнѣ мѡжетъ быти всѣмъ Славя́нѣмъ ѡбщій. По мѡєму и многѣхъ мнѣнію вси Славяне дѡлжни бы были възпріяти писмена славенска (куріллова), занé сїя совершениѣйша сѣтъ и характерѣ языковъ славѣнскихъ наипаче сходствѣють; и иначе бо аще вси при своемъ ѡбычаи ѡстанемъ, рѣкѣ россі́йская течетъ силнѣ и обилнѣ, ѡ не можетъ поклонити ся потѡкѡмъ прѡчихъ Славянъ; а потоцы безъ рѣкѣ что сѣтъ, и что есть тогда славянская взаимность“?) Годі дивувати ся, що се стремліне, якого речником був Йоаннович, приняло ся серед менше культурних від Сербів, угорських Русинів, так само, як жило оно і посеред галицьких Русинів перед 1848 р.³⁾ і після него. Я не важив би ся підозрівати сучасних угорських Русинів о нещирість. Они вірили в можливість зреалізованя такої гадки і так само Духнович, Нодь, як і всякі кореспонденти „Вѣстника“ з Лабора, Токая, Унгвара, Спіжа, Земпліна стремили до сеї ціли, даючи нам нераз комічні і незрозумілі зразки сеї церковно-славянської мови, яку они знали, і то не конче добре, з богослужебних книжок. Але самі они мусіли дуже скоро завважати, що мова мертва не надає ся на літературну живого народа і імена тих самих людей стрічасмо ми небавом при иньшій роботі. Они стають в короткім часі на становищи обединеня рускої мови і письменства з Великоросією. Був се впрочім доконечний вислід негациї рідної мови. А принялось се стремліне на Угорській Руси тим сильнійше, що не було оно там нове, що початки його, як се викажемо дальше, сягали кінця 18 і початку 19 віку.

Коли однак, угорські Русини в р. 1850 і 1851 вірили в можливість введеня церковно-славянської мови в наше письменство, то Іван Головацький використовував лише се стремліне як покривку до обединеня. Не ходило йому вже тоді о церковно-славянську мову, лише о великоруську, для якої він підготовлював торец, стаючи з одной стороны в обороні мертвої, церковно-славянської мови, а кидаючи з другої зневіру в будучність живої, народної мови. Доказів на се маємо чимало також в його листах, писаних до брата Якова та в письмах иньших людей, як прим. Зубрицького і Раков-

¹⁾ Евгеній Іоановичъ: „Грамматика церк.-слав. языка“. Виенна 1851 в передмові.

²⁾ Порівнай хотьби Др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство“ (1848—65), стр. 48 і дальші.

ського. Вже від р. 1850 пише Іван Головацький всі свої листи до брата Якова у великоруській мові, а в них доносить, що має чимало сторонників на Угорщині і поміж Сербами, які „Вѣстникъ“ радо читають „не такъ содержания, какъ языкословнаго духа, ради стремленія въ немъ провѣвшаго“. Сей „языкословный духъ и стремленіе“ він бажав би перенести і до „Зорі Галицької“, радить однак братови Яковови, щоби розвідував ся про вигляди такої роботи „очень осторожно“, щоби беріг ся своєї тіни, „бо и между нашими не всякому духу вѣрять“.¹) Против людей, що параліжували його роботу, як Вислобоцького, Григорія Пашкевича та Василя Ковальського підносить він мало що не в кождім листі цілий ряд підозрів і обвинувачень, не щадячи навіть для них епітетів, в роді: „это нарочитая, упрямая русская с. . . .“,²) „хахлы“, „скотопасы“³) „солоденькій гадюка“⁴) і т. п. та навязуючи кождому з них користолюбивість, хитрість та нікчемність. Не лишає він також на них одної сухої нитки в листах до Зубрицького та Івана Раковського.⁵) Він ненавидів їх цілою душею, бо так само ненавистним для него було їх стремління, писати для Русинів в живій, народній мові, та допомагати їх розвоєви, як окремії, славянській нації. У своїй ненависти до всего, що заносило русчиною, писав він до брата Якова: „Нашіє здѣшніє корифеи всегда еще горюжатся на Москаляхъ; но недалекое кажется время, то можетъ быть, что Германизация и послѣднюю хаклацкую букву истребятъ“.⁶) І не здержували Івана Головацького від його роботи ані протести, підношені галицькими письменниками, ані перепони, ставлені Вислобоцьким, ані брак симпатії для „Вѣстника“, спеціально в Галичині. Та і самий „Вѣстникомъ“ Головацький не дуже дорожив, хоть доходи з него йшли також на його прожиток. Він готов був кинути ним в кождій хвилі та відтягнути від него всіх своїх своїх прихильників та кореспондентів, колиб „Зоря Галицька“ прийняла його на редактора і дала йому можливість, вести більше самостійно об'єднанивительну пропанду.⁷) Та й хитро обду-

¹) Порівняй Лист ч. 6, з 21. XII. 1851 року.

²) Лист ч. 4.

³) Лист ч. 29.

⁴) Порівняй Лист ч. 36 стр. 51.

⁵) Порівняй мою статію „З кореспонденції Дениса Зубрицького (1840—53), напечатану в „Записках“ наук. тов. ім. Шевченка том 43 і окремою відбиткою, сторони 54—6. Під „Василем“, „Васильком“ треба розуміти Василя Зборовського (Вислобоцького).

⁶) Порівняй лист ч. 25 стр. 41.

⁷) Порівняй лист ч. 6, стр. 10.

мана була ся пропаганда! Мови чистої, великоруської в „Вѣстнику“ Ів. Головацький не допускав, боячись, що публіка відчаєне ся від неї.¹⁾ Він підготовлював терен поволи, обережно, хоть і тут, щоби накинута ся на Вислобоцького, кривив нераз душею. Коли з Угорщини взивав його Іван Раковський, великий ворог всякої язикової мішанини а фанатичний прихильник великоруської мови, щоби він постарав ся „объ улучшеніи употребляемаго языка въ Вѣстнику“, — Головацький відповів йому, що „Вислобоцькій совсемъ препятствуетъ сопріближенію къ чыстому русскому языку і для оправданя переслав одну з напечатаних статей Раковського, цензуrowаних Вислобоцьким, яка виказувала, що Вислобоцькій „истребляетъ все лучшее, Головацькій же вновь на сколько возможно возстановляетъ“.²⁾

Заохоту і підмогу до веденя сеї пропаганди находив поміж иньшим, Ів. Головацький також на місци, у Відни, в домі протоеврея російської амбасэди, Михайла Раєвського, з яким він стояв у живих зносинах, а який був посередником між російським рядом а славянськими народами поза границями Росії. „Вже перед 1848 роком, писав про него Корнило Устиянович, стояв Раєвський в дружних зносинах до всіх майже передових Славян і познакомлював своє правительство з кождим ударом живчика славянських народностей. На його руки посилала Росія гроші і приряди церковні православним в Турції і Австрії; на його руки йшли також запомоги московських славянофілів для сторонників панславізму по всіх славянських землях. Що неділі, а бувало і що четверга, сходили ся в його мешканю знакомі йому славянські діячі, а з ними і молодіж, що пробувала у Відни. Они толкували і спорили про свої народні діла, а привітний симпатичний і освічений господар прислухував ся пильно всему, лагодив спори і познакомлював всіх з Росією і її передовими славянофілами, як Хомяков, Аксаков, Самарін, Погодін і инші... Розговори велась в мові великоруській; бували однак між нами часто і такі люди, що говорили тільки по своєму; а хто раз провів вечір у „батюшки“ — як ми кликали

¹⁾ Коли Шехович видавав „Семейную Библиотечку“ у великоруській мові, то Ів. Головацький радив йому печатати російські поезії, але не в оригіналі, лише в перекладі, зближенім до народної мови. (Порівнай лист ч. 139 стр. 201), та держати ся „болѣе языка нашего народнаго, потому что наша публика рѣшительно чуждается всякихъ крайностей“, (отже великоруської мови.) Порівнай лист ч. 160, стр. 228.)

²⁾ „З кореспонденції Дениса Зубрицького“... стр. 56.

Раєвського — того певно закортіло піти там в друге, третє і дальше. За кожним разом явилась там якась знаменитість славянська або учуло ся щось нового, цікавого для патріотичного, славянського серця...¹⁾ І заходили до Раєвського різні люди. Побіч Сербів, Вука Караджіча і генерала Стратимировича, бачив тут Устиянович суперінтендента Словаків о. Кузмані, провідника Словаків і творця пісні „Nad Tatrou sa bliska“, о Гурбана. В домі Раєвського стрінув ся також Устиянович з ген. Ігнатієвим, з Аксаковим, з ген. Українцем, Сулімою, автором брошури „La Russie rouge“, з послами чеськими і моравськими, Рігером, Пражаком, Бравнером, Зеленім, з Чорногорцями, та иньшими Славянами, не виключаючи й Поляків. З Угорських Русинів бачив тут Устиянович Адольфа Добрянського та Івана Раковського.²⁾ Заходив туди також Іван Головацький, Говорено тут про федерацію Славян, яка видавала ся найвідповіднійшою формою здійсненя панславизму. Однак були і такі, що не вірили в злуку всіх славянських земель в одну державу, а надіялись тільки на сполученє їх в дві, т. є. в російську і полуднево-славянську, по тій причині, що Маляри і Румуни, вбїті клином в славянські землі, ділили їх на дві часті. В рахунок входив тут також сильно розвинений сепаратизм сербський.³⁾ Говорено також і про Русинів, яких ідентифіковано з великоруським народом.

А про літературну, великоруську мову толкували Устияновичеві Адольф Добрянський і Раєвський те саме, що ми вже чули у виводах Петрушевича на зборах „Матиці“ в р. 1849. Они доказували, „що літературний, великоруський язык“ не є властиво велико-руським, а питомим, нашим, українським...⁴⁾ Устиянович замічає, що про Раєвського та його кружок не може так всесторонно оповісти, якби належало, бо з того часу, як він бував в його домі ушлило споро води і багато побачив він сьвіта та пізнав чимало людей, а через те і сам Раєвський і його час стоять в його очах, „якненаче який чарівний крайобраз вечірний, в котрім з поміж западаючої мраки блистять під заходячим сонцем тільки загальні форми, а глибокі тіни не дозволяють нам вглянутись і розпізнати подробиці“.⁵⁾ Та всеж Устиянович не таїть ся, що побіч розмов про федерацію всіх Славян, в кружку Раєвського почув він і такі гадки, що „де-

¹⁾ Корнило Н. Устияновичъ: М. О. Раевскій и російскій панславизмъ. Спомини зъ пережитого и передуманого. У Львові 1884, стр. 5—6. Дуже інтерна брошура Устияновича писана з нагоди смерти Раєвського (+ дня 2 [14] мая 1884 р.)

²⁾ Там же, стр. 12.

³⁾ Там же, стр. 6.

⁴⁾ Там же, стр. 18.

⁵⁾ Там же, стр. 5.

спотизм є єдиною силою, яка може злучити Славян в одно тіло, а товариство серед якого він обертав ся, не дало йому прийти до ясної свідомости своїх помилок.⁴ Погляди самого Раєвського на федерацію Славян характеризує найкраще така згадка Устяновича: „Мене щось наче уколело, як Раєвський жалував ся, чому я з суперінтендентом Словаків говорю в його рідній бесіді, коли той знає по московськи“.¹⁾

Що розмови в домі Раєвського мусіли лишити не одно вражінє в душі Івана Головацького, се більше, як певне. А так само певне, що Раєвський мав великий вплив на пропаганду обєднання і в віденськїм „Вѣстнику“ і між галицькою інтелігенцією. Маємо вістки, що він кореспондував з Петрушевичем і Яковом Головацьким, та листи його закриті доси перед очима ширшого свѣта, а брак їх не дозволяє нам розказати подрібнїше про його ролю і значінє в боротьбі за літературну мову та у всіх тих проявах, які переживав наш народний організм в літах від 1849 по 1860 р. Раєвський, хотьби з огляду на своє становиско, був чоловіком доволі обережним. Мені доводило ся бачити один лист Івана Головацького пис. до Петрушевича, в якім сей доносить, що Раєвський не посилав листу до него поштою, лише через чоловіка, якому довіряє. Вже з сего можна би, вносити, кілько дискретного а ривночасно кілько важного матеріалу для характеристики стремлїнь на Галицькій Русі можна би найти в його листах. Ривнож мало даних для характеристики Раєвського приносять нам листи Ів. Головацького, напечатані в нашій збірці. Та всеж і они вказують нам, що Раєвський був чоловіком живим, метким та енергїчним, що відгравав ролю посередника між галицькою Русію а Великоросією в обмінї книжками, та що брав участь також в деяких дискретних порученнях свого ряду в відношеню до галицьких Русинів.²⁾

Пропаганда, яку почав вести Іван Головацький у „Вѣстнику“, офіціальним органі австрійського ряду, не могла скрити ся перед очима міродайних сфер. При кінци 1851 р. перестав бути „Вѣстникъ“ офіціальним органіом, а в самій редакції зайшли важні зміни. Відвічальність за „Вѣстникъ“ переняв Юліян Вислобцький, який лишив вправді титул редактора Івану Головацькому, але відняв йому „правую руку, Б. Дѣдицького,“ що з весною 1852 вернув до Галичини.³⁾ Від ряду дістав „Вѣстникъ“

¹⁾ К. Устяновичь: „М. О. Раєвскій“ стр. 18.

²⁾ Порівнай листи ч. 160, стр. 228—9, і ч. 174, стр. 251. Розходить ся тут о гроші, які мав дістати Денис Зубрицький за 50 ека. своєї „Історія“, куплених російським міністерством просвѣти, а о які впоминає ся Зубрицький також через Погодіна. Пор. Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880, ч. I і II. стр. 592—5.

³⁾ Порівнай лист ч. 6, стр. 10.

на цілий 1852 рік 1000 злр. субвенції і поштові марки даром.¹⁾ Перешіни в редакції викликали були в 104 числі „Зорі Галицької“ допись „изъ Коломыйскаго округа“, (писану Б. Дідицьким),²⁾ в якій автор жалить ся на метелицю в коломыйськім Підгір'ю, та запитує, чи не принесла она також з Відня на своїх крилах вістки, чому Вислобоцький став відвічальним редактором? Редакція „Вѣстника“ відповіла, що ся перешина звершила ся „смиренимъ природнимъ токомъ“, що „отвѣчательность Вѣстника, яко бывшаго органа правительства заключала ся до сихъ поръ безпосредственно у правительства“, і що „отъ новаго года оустанеть сіе отношеніе Вѣстника“, який „рѣшился животѣти власними силами и стояти на власныхъ ногахъ“, через що (?) на чолі редакції мусів стати чоловік у ряду „довѣренный“ а у читачів „многoлюбимый“.³⁾ Та як раз се завірюване, що на чолі редакції мусів стати чоловік, на якого ряд міг би числити, вказує на се, що Іван Головацький на довіре не заслугував, та що не ощадність ряду, не „смирениий природний токъ“, але „пропаганда Івана Головацького веліла рядови виречи ся „Вѣстника“, як офіційнаго органу. Піддержує нас в сім пересвідченю ще й та обставина, що Вислобоцький, перешмаючи відвічальність, начеркнув Ів. Головацькому „границы такія узкія, что и пошевельтъ ся трудно.“⁴⁾

Та й справді вигляд „Вѣстника“ в р. 1852 змінив ся дуже значно під оглядом тенденції. Мова зістала вправді така сама, богата в „новосипані греблі“, у всілякі язикові мішанини, тяжка і неприродна, якою ніхто ніколи не говорив, та за те не виявила ся ані одна наруга над народною мовою, в роді тих, що розкинув Іван Головацький у двох попередних річниках „Вѣстника“. Протинно, навіть з Угорщини віддавають ся голоси, що „нарід лише мовою удержує ся і Русин лише через руську мову буде руським народом“,⁵⁾ що народна мова є тою силою, якою всего можемо добити ся,⁶⁾ та що „руський сьвященик повинен основно знати

¹⁾ Порівнай лист ч. 11, стр. 18.

²⁾ Порівнай лист ч. 122, стр. 171, де Дідицький виразно признає ся, що статки „Изъ Коломыйскаго“ виходять з під його пера. Порівнай також Лист 16, стр. 26, перша замітка.

³⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1851, ч. 151.

⁴⁾ Порівнай Лист ч. 6, стр. 10.

⁵⁾ Порівнай Туряна „Примѣчанія“ в розділі „Народный языкъ, мова“. Є се продовжене статей, мішених вже в р. 1851. „Вѣстникъ“ за рік 1852, ч. 2.

⁶⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1852, ч. 5 (стаття Туряна).

народну мову¹⁾ І з Галичини шле також новому „Вѣстникови“ привіт Яків Головацький, а в нім, хоть щирість його мусимо сильно квестіонувати, вказує він на відроджене німецького письменства, на перепони, з якими мусіли бороти ся перші, галицькі письменники, звиває Русинів, щоби учили ся чужих мов, але й уміли свою власну, поглиблювали її духа, видобували на сьвіт її дорожцїнності, показували її природну силу, поважність, легкість, звучність, солодкість, ніжність і володіли нею, як хоробрий воїн своїм оружжєм.²⁾ За конечностю введеня народної мови в письменство промовляє також Лев Трещаківський,³⁾ а Маркіянови Шашкевичеви, що перший з Галичан зрозумів значіне народного слова присвячує Михайло Козанович „Цвѣтку воспоминанія“, в якій з сердечним ентузіазмом згадує про Покійного, про його літературну працю, оцінює його значіне для розбудженя любови до народности серед оточеня, вказуючи на примір себе самого, у якого груди Маркіян „зажег огонь, якій лиш персть гробова загасити може“.⁴⁾ Побіч похвал і признаня для співробітників „Вѣстника“, Василя Зборовського, плідного Духновича, „высопарного Панонїянина“, краснорічивого і сердечного Т. Лисяка читаємо рівночасно жаль, що у „Вѣстнику“ не знаходимъ еще едпозвучного голоса родимои нашої бесѣды“.⁵⁾ Словом, у „Вѣстнику“ за рік 1852 ми бачимо цілком ивнїший напрям, як в роках попередних. Лише правописне питанє лишало ся в давнім, немов би зачарованім крузі поглядів Йосифа Левицького, який, критикуючи „Лѣрвака зъ надѣ Сяна“ висловлював відомі вже нам гадки про потребу приноровлюваня правописи до етимології, бо „ухо, или виговоръ не завше певне правило правописанія (писовнѣ) становити може.“⁶⁾

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 43 (статія Туряна).

²⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 3 і 5 в дописи Я. Головацького зі Львова.

³⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 53 в дописи зі Львова п. з. „Мнѣніе о писмахъ нашихъ“.

⁴⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 38.

⁵⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 36 в статійці неавісного дописователя „Зъ Стрийского округа“. Великі похвали для мови і змісту сеї статійки віддає Йос. Левицький в дописи з Перемишля, уміщеній в „Вѣстнику“ за рік 1852, ч. 40.

⁶⁾ В статіях Левицького „Мысли о словесности Галицко-русской“. „Вѣстникъ“ за рік 1852, ч. 67—69. Похвали для „Лѣрвака“ гляди також в дописи з Перемишля (ч. 69) і в статії В. З(боровського) „О Лѣрваку зъ надѣ Сяна“ (ч. 81.) Статію Левицького „Мысли о словесности галицко-русской“ напечатано рівночасно в „Зорі Галицкій“ п. з. „Децо о словесности Галицко-Русской“ (ч. 67—8), з однок дуже цікавою зміною в тексті:

IV.

Мимо змін, переведених Юл. Вислобоцьким в напрямі „Вѣстника“ за рік 1852, угорські Русини не перестали бути його співробітниками. Побіч цікавих, в народнім дусі писаних помічань Туряна, ми стрічаємо тут цілий ряд імен иньших, сучасних, угорських діячів, що містили свої статії на найрізномроднійші теми.¹⁾ Вістки про економічне положення угорської Руси, описи сьвяточних подій переплітано статіями про шкільництво і про культурне житє, але в останних обмежили ся кореспонденти більше на загальні помічання, далекі від якої небудь пропаганди. Мова їх була вправді зближена до церковно-славянської, але про потребу введеня її, як мови літературної, не маємо в їх статіях найменшого навіть на-

В „Вѣстнику“ читаємо: „Однакожь смѣло казати можь, же они (автори „Лѣрвака“) добре поняли правила Галицко-Русской грамматики, и лишь въ некоторыхъ мѣстцахъ розличаются отъ общаго способу писанія, и допомогли переломати упрямство нѣкоторыхъ новаторовъ (ч. 67).

В „Зорі Галицкій“ сей уступ звучить: „Однакожь смѣло казати можь, же они добре поняли правила Галицко-Русской Грамматики, а лишь въ некоторыхъ падежахъ та 2 лицъ ед. ч. настоящего времени изъяснительного накл. розличаютъ ся отъ способу писанія пѣдписавшогося та оупотребленіемъ — й — натомисть — ѣ — тому дуже сближились ю къ образцовому правописанію, и допомогли переломати оупрямство рабѣвъ некоторыхъ падежей церковныхъ. (ч. 67).

Можна підозрівати, що текст „Зорі галицкої“ є автентичний. „Зоря Галицкая“ не мала в р. 1852 інтересу пошпирати церковно-славянщину і не бояла ся, навести слова Левицького про „рабѣвъ некоторыхъ падежей церковныхъ“ в цілости. За те Іван Головацький змінив сі слова у „Вѣстнику“ на „нѣкоторыхъ новаторовъ“. На заміткі Йос. Левицького відповів Б. Леонтович, який равьше в „Лѣрваку“ помістив статійку п. з. „Кѣлька словъ о формахъ нашего языка и о писовнѣ“. Він зазначив у відповіді, що грамматика має приміювати ся до генія язика, а не на оборот, що сам Левицький повинен відступити від форм, які з генієм мови не годять ся. Коли прим. Левицький хоче бачити в часі минулим муж. р. ѣ, яке противить ся генієви руської мови, а не въ, то і сам ѣде за церковно-славянською мовою, хоть против неї виступас Пор. „До честной Редакціи „Зори Галицкой“ Зоря Галицкая за рік 1852, Ч. 74—6.)

¹⁾ Зібрав дуже точно сі статії Іванъ Ем. Левицкій у своїй „Бібліографіи“ Т. I, стр. 68.

тяку. Іван Головацький, що з угорськими Русинами стояв у живій кореспонденції, повідомив їх про новий напрям і они до него о стілько примінили ся, що рішались не рухати ніяких дражливих справ.

Але поміж виднійшими з угорських діячів видно вже було тоді переміни в гадках. Напрям церковно-славянський почав вже уступати місця живійшому стремлінню, писати живим, великоруським язиком і в сей спосіб обєднювати угорських Русинів з Великоросєю. Гадка ся не була на угорській Руси новою. На мою думку, перші її початки сягають вже кінця 18. віку. З угорської Руси переселює ся тоді до Росії на студії Іван Орлай. Він слухає викладів в медично-хірургічній академії в Петербурзі (в літах 1789—1794), як стипендіят доповнює своє образование у Відні (1794—8), почім вертає до Росії, де стає ляйбмедиком (1805 р.), директором ліцея кн. Безбородка в Ніжині (1821 р.) а в кінци директором рішелівського ліцея в Одесі (1826 р.)¹⁾ З угорською Русію удержує він живі зносини а на жаданє російського ряду зиває до елужби в Росії иньших, своїх визначнійших земляків. За його покликом переселює ся до Петербурга в р. 1803 професор академії в Великім Варадні, спосібний юрист, Михайло Балудянський,²⁾ яким стає там першим ректором університета і учителем великих князів Николи і Михайла Павловичів. За впливом Орлая іменовано професорами в педагогічній інституті в Петербурзі угорських Русинів, Василя Кукольника³⁾ і П. Лодія. Перший з них добиває ся становишка ректора ніжинського ліцея і учителя царських синів, другий вертає до Львова, покликаний на професора львівського університета. Карієра, яку здобули названі учени в Росії, їх зносини з рідною землею мусіли виклякати на угорській Руси заінтересованє так самою Росією, як і її культурним житєм, а се заінтересованє виявило ся в дуже короткім часі ідеєю обєдненя. Клясичним приміром сеї прояви є вірша, приписувана д. Франком угро-руському цензорви, а опісля праяшівському

¹⁾ Др. Іван Орлай родив ся 1770 † 1829 дня 15. лютого. Дати з життя занявчу головно др. Ів. Сьвятицькому. Порівнай впрочім також Ів. Ем. Левицькій: „Прикарпатска Русь в XIX вѣцѣ. Т. I, стр. 124 в примітці.

²⁾ Балудянський уродив ся в р. 1769 † 1847. В останне був він на Угорщині в 1845 р. і звідси забрав з собою Андрія Дешка, який став професором в Пскові. Ів. Ем. Левицькій: *Op. cit.* стр. 123—5.

³⁾ В. Кукольник уродив ся 1767 р. а умер в 1821 р. Пор. Ів. Ем. Левицькій. *Op. cit.* стр. 124.

єпископови, Григор. Тарковичеви. Вірша писана в р. 1805. „Помимо страшної мови, пише др. Франко, і важкої аж до сьмішного схолястичної форми, вірша ся з многих поглядів заслугує на увагу як цікавий документ літературний, а по троха й політичний. Автор вірші — угорський патріот: він величає не тільки князя Палатіна (архикнязя Йосифа, сина цїсаря Леопольда II., а брата цїсаря Франца I.), але з ентузіазмом говорить також про малярського патріота і діяча, графа Франца Сеченї. Але він при тїм почуває себе Русиниом, та й то „общеруссом“. Побіч тамтих високих осіб йому однаково дорога „невська Німфа“ Катерина II., котрої смерть він оплакує ще в р. 1805. По його думці осередком руської поезії є Петербург над Невюю і він зі свого далекого закутка шле туди привіт Сумарокову, як найвишшому представникови руської поезії, не знаючи мабуть, що той умер ще 1777 року“.¹⁾ А коли ідея об'єднання найшла приступ і до віршів, то вповні на віру заслугує вістка, що мункачівський єпископ, Андрій Бачинський († 1817 р.) бажав, (як про се писав до одного зі своїх кривних), щоби сьвщеники учили ся сего руського язика, якого патрїярхом був Ломоносов, та що в сїй мові, або зближеній до неї викладано для питомців його семинарії богословські науки та ведево кореспонденцію єпископської канцелярії і консисторії з єпархїяльним духовенством.“²⁾

Більше даних на прояснене генези москвофільства в Угорщині по рік 1849 не маємо під рукою, але й сї вистануть як доказ, що оно було засїяне тут адавна. Його традиція мусїла без перерви держати ся по рік 1849, а коли російські війська війшли на Угорщину, оно віджило, скріплене не мало москвофільством, яке проявило ся тоді поміж найближшими сусїдами угорських Русинів — Сербани. На чолі сего руху стає на угорській Русї родина Добрянських, а спеціяльно Адольф і його брат Віктор, а побіч них Алекс. Духнович та Іван Раковський.

І в ту саму пору, коли в віденськїм „Вїстнику“ розгорїла ся боротьба угорських Русинів та Івана Головацького за церковно-

¹⁾ Житє і Слово за рік 1895. Т. III стр. 461—5, в праці дра Ів. Франка п. з. „Матеріяли і уваги до історії австро-руського відродження 1772—1848. V. Зразок угорського маляра і москвофільства з початку XIX в.“ Григорій Таркович уроджений 1752 р. † 4 [16] січня 1841 р. Житє і Слово, Т. III., стр. 465—6 в замітці Івана Ем. Левинського.

²⁾ Владимиръ Терлецкій: „Угорская Русь и возрождение сознания народности между русскими въ Венгрии“. Киевъ 1874, стр. 15—16.

славянською мовою, як літературною, против галицьких Русинів, Лисяка та Глинського, що обстоювали за народною мовою, — на Галицьку Русь повіяв з Угорщини новий вітер, що ніс з собою цілком вітверто ідею об'єднання.

Дня 9 [21] червня 1851 року явила ся в „Зорі Галицькій“ (ч. 48) допись з Кошиць. Дописуватель пересидав на руки редакції математичну розвідку, написану одним з угорських священників для напечатаня в „Матиці“, при чім додав від себе: „Я не знаю, живеть ли ваша Матиця или нѣтъ и по какиѣхъ правиламъ дѣйствуетъ? но если по тѣмъ, какъ мнѣ кажется я слышалъ, — тогда я прошу, сдѣлайте милость, дѣльце сѣе предложити Матици и мнѣ отписать, подѣ какими оусловіями оно бы Матиця могла прияти?... Въ языцѣ, по моему мнѣнію, наше дѣло, не слѣдовати слишкомъ за нарѣчіемъ простонароднымъ, за нимже будетъ скоро столько грамматикъ, сколько сель, ни разставати ся со веѣмъ съ древностію церковною, но слѣдовати изображенному оуже большинству языка нашего, чтобъ не раздробляти, что имѣеть быти основаніемъ соединенія.“

Коли пригадаємо собі, що вже в р. 1849 запало на зборах „Матиці“ по відомій промові Петрушевича рішене, що твори вищої науки мають бути печатані „въ языцѣ письменномъ, который мае начало своего развитія въ далекой минувшости, а который ошибочно чисто російскимъ называютъ“,¹⁾ — то зрозуміємо, о яку мову авторови розходило ся і яка мова, по його гадці, мала бути „основаніемъ соединенія“.

Під дописею з Кошиць нема підпису автора, а однак питаєсе для нас важне і ми будемо старати ся його прояснити. На нашу гадку, автором її був член родини Добрянських, крилошанин в Кошицях, о. Віктор, ревний кореспондент „Зорі Галицької“, а в часті й віденського „Вѣстника“. Допись ся була приватним листом до редактора „Зорі Галицької“ і її напечатано против волі Віктора Добрянського. Доказ на се маємо в його листі до Якова Головацького з дня 11. X. 1853 р., в яким Добрянський заявляє, що в полеміці за мову участі

¹⁾ Порівнай передмови стр. XV—XVI.

брати не буде, бо она йому осоружна і радить, щоби її в „Зорі Галицкій“ залишено. Лист кінчить він сими словами: ...„Самъ между сражающимися ся выступити, какъ уже разъ мимо моей воли случилось, не хочу, чѣмъ больше, бо разъединеніе сіе ненавижу, тѣмъ менѣй хочу въ немъ участвовать.“¹⁾ Редактором „Зорі Галицкої“ був в р. 1851 Іван Гушалевиц, який, очевидно, змінив вже тоді свої, не так давні погляди на народну мову та на потребу культурної єдності з Україною. Хто повів його на сю нову дорогу, на се сам Гушалевиц вказує. В „Семейній бібліотеці“, за рік 1856, видаваній у Львові здебільша в великоруській мові находимо його вірш, присвячений Ден. Зубрицькому, авторови „Исторіи Галицко-Русскаго Княжества“, в яким Гушалевиц запитує, де нагорода за його труди:

А гдѣжь возмездіе Твое!
 Его мы нынѣ не найдемъ
 Но сѣмя вержено Тобой
 Издасть во времени своемъ
 Обильный плодъ, и Ты смотри
 На насъ съ небесной высоты,
 Будешь возрадованъ въ души.
 Твоя награда — небеса!²⁾

Що Зубрицький мав вплив і на иньших людей, се не підлежить сумнівови. Можна здогадувати ся, що бодай в частині його учениками були Іван Головацький і Богдан Дідицький, які вже з початком 1850 р. їхали до Відня з готовою програмою веденя „Вѣстника“ в об'єднательнім дусі. До поглядів Зубрицького склонює ся вже в р. 1851. Яків Головацький, чоловік, що найкраще з цілого оточеня знав народну мову, а який в тім часі дає вже гімназьяльним ученикам теми з руської мови в виді отсих: „Описание лютой зимы“, „Утренныя мысли о величии Бога“, „Постоянность преодолеваетъ всякія препятствія“, „Житіе Владиміра Великого“,³⁾ так далекі від живого, народного слова. До кружка Зу-

¹⁾ Порівнай лист ч. 62. Віктор Добрянський [закінчив життя в р. 1860 в приступі меланхолії самоубийством. Пор. лист ч. 365.

²⁾ Семейная бібліотека за рік 1856, стр. 151. Сей вірш вийшов під анонімом „Иванъ Черноризецъ“, під яким крив ся Ів. Гушалевиц. Порівнай примітку до листу ч. 193.

³⁾ Порівнай ч. 3 між виданими нами листами.

брицького пристає також в першій половині 1851 р. Іван Гушалевич.

Москвофільство Дениса Зубрицького для нас вповні зрозуміле. Хоть походив з руського роду, то жите зложило ся так, що він виростав серед польських, шляхоцьких верств і в р. 1809 ми бачимо його в польськїм таборі секретарем „временнаго войскового правительства подъ егидію Великого Наполеона“.¹⁾ Сьому ми не дивуємо ся. В браку ширшого, народного житя, а навіть в браку скристалізованя, національного почутя між загалом галицьких Русинів, люди більше живі шукали ідеалу між польським народом не лише 1809 р., але і в пізнійших часах. Шукав за снм ідеалом також Зубрицький. Колиж найшов ся він між Русинами, то не пристає до сих змагань, до яких з такою горячою, щирою любовю віднесли ся Маркіян Пашкевич і його товариші. До чого они липли з таким запалом, за що так довгі літа терпіли всякі переслідуваня, тим він гордував, те він уважав злочинною дитинячою іграшкою. Аристократ в цілім сего слова значіню він глядів на простий нарід, як на „пастуховъ“, „пасъчникъ“, „Грицьковъ“, як на чернь, що не потребує просьвіти і повинна на все зіставати в підданстві. На несповна 30 літ перед знесенем панщини в Галичині, він заявляв вітверто, що панщина була вислідом взаємної потреби і порозумія між дідичом а робітником, що вона не ганьбить людського роду, не вяже природної свободи, не спиняє розвою моральних сил, науки і просьвіти, що панщина не є лихвою, бо робітник за свою працю тягне належні зиски, що вона не є причиною бідноти і нужди і не стоїть на перешкодї в улїпшеню господарства і що її наємним робітником заступити годї.²⁾ З довершеним вже знесенем панщини не міг він погодити ся навіть в десять літ пізнійше, коли писав до Погодіна, що селян „не желавшихъ, не думавшихъ освободили на чужій кошть, и... лишили ихъ попечителей, заступников и кормителей въ нуждѣ...“³⁾ З такою самою погордою, як до народа, відносив ся він і до народної мови. Для народа, для „простолюдина — писав Зубрицький — довольно молитвен-

¹⁾ Слово за рік 1862 ч. 9. в статіі Якова Головацького п. з. „Денись Зубрицькій (некрологъ). Два цікаві документи сего польского ряду з підписом Зубрицького помістив я в праці п. з. „З кореспонденціі Дениса Зубрицького“ стр. 62—6.

²⁾ Rozmaitości за рік 1819 (Львів) ч. 95—6 в статіі Зубрицького: Rozprawa za pańszczyzną“. Порівнай мою працю „З коресп. Д. Зубрицького“ стр. 23.

³⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880, ч. I і II, стр. 609. Лист писаний дня 21. IV. 1858 р.

ника, катехизиса в псалтыри⁴, а подаючи текст договору Ігоря з Греками (945 р.) він додавав в примітці: „Вотъ тебѣ галическій читатель образецъ древнерусскаго письменнаго языка десятаго столѣтія. Ты убѣдился, что это не есть болтовня какаго либо простолюдина пастѣчника Грицка, ниже пастуха Панька, но ты вмѣстѣ убѣдился, что какъ въ нѣмецкомъ языкѣ невозможно уже подражать языку „Нибелунгенлида“ также невозможно подражать и древнему Русскому книжному языку“. В всякій живій языкъ вмѣняется со временемъ, книжный языкъ различается всегда а вездѣ отъ языка черни¹⁾. Про людий, що думали над відродженем руського народа на народній мові писав він в 13 примітці до II части своєї „Історіи древняго галичско-русскаго княжества: „Есть мрачныя изступленники, или скорѣе низкіе невѣжды, въ лѣни доселѣ проживавшіе, пренебрегавшіе всякую науку собственнаго языка, употреблявшіе чуждое нарѣчіе, прислушавшіеся только простонародному разговору своихъ слугъ и работниковъ, и желавшіе теперь, чтобъ мы писали свою Історію на областномъ нарѣчіи Галичской черни. Странное и смѣшное требованіе! Історіи пишутся для образованнаго и образующагося класса народа....“

Наведені слова Зубрицького свідчать найліпше, куди зайшов був він, вирікши ся свого давнійшого ідеалу, яким жив серед Поляків. До останних він вже не вернув, а коли можна вірити його листам до Погодіна, їх ненавидів. З давного ідеалу лишили ся у него лише аристократичні погляди, які не дозволили йому пристати до свого народа, до його мови, якою він сам в дитячих літах говорив у родиннім домі і він почав шукати за новим ідеалом у великоруській мові, якої вивчив (?) ся був ще в 1809 році. Знакомство з Погодіном, з яким він від р. 1839 стояв у живій кореспонденції, довершило рівнож в тім напрямі свого. Погодін був не лише його учителем в історії, археології, не лише підпомагав його наукові змагання присилкою книжок, але остаточно розвив також і укріпив його політичний світогляд. „І як у зеркалі, пише Остап Терлецький, відбили ся в його голові всі фантастичні гадки сего незвичайного пропагатора російського державного централізму. Гадки ті навіть у Росії не приймали ся; не приймив їх уряд, бо

¹⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880, ч. I і II, стр. 579.

були противні принципам Св'ятого Союзу; не приймила їх мисляча публіка, бо вони шукали народного гаразду не в свободі народів, не в свобідних, політичних інституціях, але в розширенню зверхного блиску і могутости держави і в борбі против поступових ідей західної Європи. Та коли в устах Погодіна гадки ті мали хоч які такі позори слухности і консеквенції, бо він бажав бачити в Росії одну офіціальну народність, і віру і літературу, а російську державу машиною, якою управляє рука одного царя, і через те в його устах ворогованє против иньших народностей могло мати змисл, — то в ворогованю Зубрицького, галицького Русина против народностей, автономії соймів, уживаня рідної мови в урядах і школах — навіть позорів слухности доглянути ся годї. Коли Погодін могутости і слави Росії шукав у тім, щоби она, злучивши під собою славянські народности, стала до борби з „гниючим западом“, якого поступ та ідеї він ненавидїв, а який довершив і увінчав розвиток людства — то який змисл був у тім, коли галицький Русин став ворогувати проти просьвіти, проти поступових ідей, без яких для руської народности в Галичині нема найменьшого ратунку?“

І доки руська інтелїгенція жила гадками Маркіяна Шашкевича, доти Зубрицький був від неї зізолюваний, але від 1849 або 1850 стає він вже осередком, коло якого збирає ся нова громадка людей, яка училла ся іменн велика Русь і вважала себе її частиною, атомом, хоч правда, частною поцесованою, скошлявілою, опляченою, яку треба було очистити і яку лиш підневоленє під велику Русь могло правдиво відновити і відродити.¹⁾ Коло Зубрицького організує ся кружок по гадкам та ідеям Погодіна. Атаманом сего кружка підписує себе в листї до Погодіна Денис Зубрицький.²⁾ Кружок починає смїло розвивати свою діяльність. Він опановує „Зорю Галицьку“ а редактор її Іван Гушалевич містить в ній допись з Кошиць Віктора Добрянського, хоть она до друку не була призначена. Сам Зубрицький видає в р. 1852 два перші томи своєї „Исторії древняго галичско-русского княжества“ буцім то у великоруській мові. Богдан Дїдицький печатає в тім самім році свою поему „Кониюшій“, писану з великим житєм і таланом в мові до великоруської

¹⁾ Порівнай знамениту оцінку діяльности Дениса Зубрицького в студії дра Остапа Терлецького: „Галицько-руське письменство (1848—65)“, стр. 51—62.

²⁾ Порівнай: Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II в листї з дня 19. червня 1856, стр. 597—598.

зближеній. Творам сим віщовано велику будучність.¹⁾ Оба останні твори мали викликати цілий переворот, та в дійсности сам Зубрицький зневолюний був ствердити таки в р. 1852 в листі до Ганки „что мои соотчичя по большой части не разумѣють еще теперь языка „Исторіи“,²⁾ а Гушалевиц побоював ся, щоби його (доси невидана) поема „Роксолана“, виклицена на „общерусскій“ лад, не потерпіла такої неудачі, як „Конюшія“ Дідицького.³⁾ „Исторія“ Зубрицького не могла нікого одушевити ані мовою ані симпатіями для князівської і царської Руси з її боярами. „Конюшія“ Дідицького, хоть визначав ся справді цікавою темою і поетичним полетом, остав для галицьких Русинів твором мертвим задля мови, ненародної, далекої від живого слова. А як не приняла його галицька Русь, так само чужими зістав він лише через свою мову для великоруського письменства.

¹⁾ Гляди хотьби мою статію: »З кореспонденції Дениса Зубрицького« стр. 18 і 53. „Исторію“ Зубрицького зове тут Ів. Раковський „возсіявшимъ свѣтозарнымъ солнцемъ на небосклонѣ просіявшающей ся утренной народности нашей“, „сокровищемъ народнымъ“ і т. п. Порівнай також „Зорю Галицкую“ за рік 1852 ч. 30 і 39 в статіях Івана Кр. Здерковського п. а. „Извѣстіе изъ литературного свѣта“ і „Наше стремленіе при образованіи языка“. В останній читаємо про Исторію Зубрицького: „Ще къ радости нашей увѣнчается въ скорости послѣднее оупльваніе знаменитымъ сочиненіемъ, которое бесспорно полярною будетъ звѣздою для колеблющихся, а въ одно время свѣтлостію, разъясняющее имъ путь и мѣру въ выдѣлваніи языка народного, безъ чего словесность наша въ мрачный и необятный хаосъ потонуть грозитъ. А такое дѣло въ нашей разодранной литературѣ и мужъ такой чѣмъ оного сочинитель приобрѣвшій себѣ посреди русской Валгаллы напередъ неувядимый вѣнецъ... суть теперь ся наибольшимъ сокровищемъ и защищеніемъ“. Сам Зубрицький надіав ся в листі до Погодіна, що „если успѣемъ бросить въ народъ нѣсколькосотъ экз. Исторіи, тогда мы упрочимъ на всегда русскую стихію“. Чтенія за рік 1830, ч. I і II стр. 588. Порівнай також стр. 585 і 586. — Гляди також др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство (1848—65) стр. 74—5. Про „Конюшого“ Дідицького писав Ів. Головацький: „Конюшія какъ мнѣ, такъ и всѣмъ, даже самымъ упрямымъ хаклакамъ понравилася. Здѣсь показавъ Г. Богданъ, какія онъ имѣетъ драгоценнѣйшая дарованія; и кажется, ему суждено, цѣлый превратъ сдѣлать въ нашей литературѣ, особенно что касается юнаго поколѣнія; старыя скостенѣлыя уже пропали. Пусть только поступаетъ на этомъ пути и да пишетъ много, онъ найдетъ публику въ всѣхъ Славянахъ Австрійскихъ... Слава пойдетъ какъ молнія, только да пишетъ много, онъ востанетъ русскій поеть...“ Порівнай Лист ч. 36 стр. 52.

²⁾ „З кореспонденції Ден. Зубрицького“ стр. 16 і 51.

³⁾ Гушалевиц писав: „Одно быть бы я забылъ. Роксолана уже готова, но треба еще передѣлки или хаклацкой, или Русской. — Самъ я еще не рѣшенъ. По русски, чисто по русски ни чувствую въ себѣ силы передѣлатъ. Боюсь, чтобы не встрѣтила ея судьба Конюшаго“. Порівнай лист ч. 180 стр. 260.

До ненародних стремлінь Потодінового кружка пристають, побіч наведених, ще й вищі люди. Назвемо з поміж них на разі Михайла Малиновського. Малиновський, що в „Зорі Галицкії“ за рік 1852 розкинув ряд статей на різні теми, з обаму державно-політичних наук, історії руської церкви, астрономії¹⁾, і т. п., висказав також свої погляди і на літературну мову галицьких Русинів. В статті п. з. „Могуть ли Галицкіи Русини имѣти своєю словесность?“ після панегірика, зложеного в честь ряду, за дозвіл ввести до шкіл руську мову, М а л и н о в с ь к и й зазначає:

„Не оутявляемъ однако обстоятельства такого, которое ставится великимъ препятствіемъ, къ развитію нашей словесности. Сіе обстоятельство не есть чтось новое, оу насъ единственно возникшее. Съ такимже вреднымъ обстоятельствомъ бороли ся и борются также иніи народы. О немъ велся оуже споръ въ обояхъ часописяхъ нашихъ. Оно касается самого языка нашего в правописаніи. Думаютъ пустити ся старославянскаго языка, пустити ся всей древной словесности нашей, всей помощи отъ иныхъ словянскихъ языковъ, пустити ся филологическаго и историческаго правописанія и занурити ся въ простонародіе, въ языкъ простаго народа, дабы такъ, якъ кажутъ, изъ самого неточника, отъ самого корѣня почерпнути слова, и способъ писанія. Тутъ, кажутъ, все богатство, и вся достаточность. Но примѣчаемъ, что никто иній, а они дали причину, говорить на насъ, что мы хотимъ ввести *linguam plebeam*, тѣмъ самымъ недостаточну и опасную для высшой науки. Если бы простонародный нашъ языкъ имѣлъ всю достаточность для наукъ, то понеже слова суть свидѣтельствомъ степени просвѣщенія, народъ нашъ стоялъ бы оуже на высочайшомъ степени просвѣщенія. Почему ему тогда наукъ? Не значить ли то превозносити нашъ народъ надъ всѣ народы, когда и безъ наукъ вся знаетъ, и ничего оучити ся не имѣеть? И такъ по такому мнѣнію готова оуже вся словесность, готовы всѣ книги науковыя, а однако никто изъ тѣхъ крикуновъ еще и не началъ ихъ писати! *Qui multum demonstrat, nihil demonstrat*“.

Заплакавши над сими людьми, що в літературній мові галицької Руси раді би „пустити ся“ церковно-славянщини, „древной

¹⁾ Схарактеризував сю многосторонну, літературну творчість Мих. Малиновського др. Остап Терлецький „Галицько-руське письменство“ (1848—65) стр. 70—71.

словесности⁴, а що найважнійше „філологічного и исторического правописанія“ а місто сего, „занурити ся въ простонародіе“, та выганьбивши сих божевільних; що Малиновському і його сторонникам сміли дорікати, будь то би они linguam plebeam хотіли ввести в письменство, — Малиновскій пише:

„Боятся и кажутъ „Высокое правительство можетъ намъ подорвать, если мы не ограничимся на самый языкъ простого нашего Галицко-русского народа и на его выговоръ“. Але чиж австрійські Німці обмежують ся лиш на австрійсько-німецьку літературу і на мову простого народа? Або чи обмежують ся галицькі Поляки лише на мову тутешного польсько-мазурського селянина та на письменство галицьких Поляків? Чи не сягають они до книжок з давних часів та до тих творів, що виходять в Познанщині, Варшаві, Вільні? „А способъ писанія оу нихъ есть ли по простонародному выговору? Не соглашается ли онъ філологіческому словопроизведенію?“ Колиж Русини, каже Малиновскій, йдуть тою самою дорогою, то „мы уповаемъ, что высокое правительство наше въ своей глубокой мудрости предметъ сей на справедливую вагу возьметъ относительно и къ намъ Русинамъ“. — „Кажутъ: Словесность не пріймется между народомъ, когда не будетъ основаніемъ ей языкъ простого народа“. Алеж кто оусуваєть сіе основаніе? И мы хочемъ созидати словесность нашу на нашомъ народномъ языкѣ. Однако не хочемъ опирати ся на томъ, что и между народомъ не есть общее. Также то, что есть между народомъ, хочемъ оперти на общія філологіческія правила, дабы такъ составити согласіе выговора и писанія... Славянскій языкъ книгъ нашихъ церковныхъ есть къ нашему въ самомъ ближайшемъ сродствѣ и онъ въ теченіи вѣковъ оуже водворился оу насъ. Честніи Господинове! Потребно конче оучити ся и не оставати ся въ простонародіи. Дерево природное тешуть и тогда оно гладкое. Оуже не видати по хатахъ столовъ и лавокъ изъ неотесанного дерева. Generosos animos labor nutrit; laborem si recuses, parum esse potes. Non est viri, timere sudorem“ — сказаль Сенека⁴.¹⁾

Нешародні сремліня Малиновського пробивають ся з сеї статії дуже виразно. Він кладє на примір Поляків, що не обмежують ся в літературі на галицькі плоди, лише сягають за творами, вида-

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1852, ч. 17. Порівнай: др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство“ (1848—65) стр. 66—7.

ними в Познані, Варшаві, Вільні, але галицьким Русинам він не велить шукати за чудовими первісниками української літературної творчості, що явилися в Полтаві, Харкові, Києві, Петербурзі, але звертає їх очі на мову церковно-славянську, яка „водворила ся“ на Руси і на „общія філологіческія правила“, до яких треба прирорувати живе, народне слово. А ще Погодіновому кружкови на церковно-славянській мові не залежало, тому можна підозрівати, що й Малиновський покликував ся на неї лише в сій цілі, щоби закрити дійсні стремління близьких йому по думкам людей. Компліменти і подяки австрійському рядови мали відвернути його увагу від сеї роботи. Малиновський „оуповаль, что высокое правительство нашое въ своей глубокой мудрости предметъ сей на справедливую вагу возметъ“ і сим разом не завів ся, бо ряд, виходячи з становища, що „Зоря Галицкая“ має виходити в народній мові, вислав під її адресою в поч. 1852 р. офіційне цензурне попередження, щоби „не употреблять Московскихъ словъ подъ опасеніемъ запрещенія“.¹)

Головним мотором сего попередження уважано відвічального редактора „Вѣстника“, Юліана Вислобоцького (Василя Зборовського). Про Зборовського писав у тій справі Зубрицький до Раковського: „Вислобоцькій, или Псевдонимъ Вас. Зб. выдаєтъ Вѣстникъ, теперь уже на собственный счетъ. Ему хочется блистать и льстится какъ политическій писатель, какъ наставникъ народа, но онъ не умѣетъ языка, и маряетъ свои статьи на испорченномъ польско-мужицкомъ диалектѣ; его у насъ по той причинѣ мало читають, напротивъ Галицкая Зоря, съ дня на день стала исправлять свое нарѣчіе, имѣетъ больше пренумерантовъ и по этой причинѣ завидя и желая ее уничтожить, клеветаетъ Василь въ Вѣнѣ, что Зоря подражаетъ Московскому языку и симпатизуетъ съ Москалями.. Онъ клеветаетъ и на мою Исторію, однакожь

¹) Чтенія моск. общ. древн. за рік 1839 ч. I і II стр. 587 в листі Зубрицького до Погодіна з дня 5 [17] V. 1852 р. При сій нагоді подає Зубрицький дуже цікавий факт з тодішних, цензурних відносин: „Однажды написаль Редакторъ (Зорі Галицкой) въ одной статьѣ русскими буквами «крещендо декрещендо»; вдругъ перечеркнула ихъ цензура какъ Московскую уродливость, на силу только усильль бѣдный редакторъ доказать, что это не Московскія, а Итальянскія музыкальныя слова. Цензоръ не умѣетъ ничего русскаго, ниже церковнаго языка, только вѣчто мужицко-польско-русскаго нарѣчія, начальство строго повелѣваетъ ему смотрѣть за языкомъ, а кромѣ того есть у насъ много невѣждъ и плутовъ Галицкихъ Русиновъ, которые для своихъ личныхъ користей измѣняютъ народному благу — вотъ наше состояніе.“

какъ науковаго сочиненія, еще они не смѣють тронуть ся, но бѣдная Зоря получила уже офіціяльное упоминаніе не употреблять московскихъ словъ и я увѣренъ, что Василько столько будетъ клеветать, пока та не будетъ запрещеною, и онъ не станетъ единственнымъ журналистомъ для всѣхъ Австрійскихъ Русиновъ“.¹⁾

Щоби оберечи себе передъ подібними „клеветами“, звертає ся один з членів „Погодинской колоніи“, Яків Головацький листом з дня 16 (28) V. 1852 р. до Василя Ковалського, що в р. 1850 переніс ся до Відня і попри своїх урядових занятях став від р. 1851. ровним співробітником „Вѣстника“. Він мав впливати на Вяслобоцького та здержувати його від подібних „клеветъ“. Листу Головацького в руках не маємо, але з відповіді Ковалського можемо відтворити його зміст.

На вступі заохочував Головацький Ковалського, щоби як найскорше викінчував своєю читанку для гімназії. В мові радять Головацький наслідувати старо-руське письменство. Вірці мови повинні подавати твори Симеона Полоцького, Дмитра Туптала, українських літописців і Лодія, а не „хахлачина“. Всякі язикові і правописні спори треба вирівнювати приватно, а не публично. При тій нагоді жалув ся Головацький на цензурне остереження, яке дістала „Зоря Галицкая“.

Що Головацькому не розходило ся тоді о мову старо-руську, се більше, як певно. Він пристав вже в р. 1851 всею душею до поглядів свого брата Івана та Зубрицького а клясичним доказом сего в між иньшим пересторога Івана в листі з р. 1852: „Не совѣтую никому изъ нашей родины, особенно же Тебѣ, Петру и Владиміру запускать ся въ горячую борбу — мнѣ уже ничего терять, я бо все уже потерялъ, мнѣ все одно. По крайней мѣрѣ вы братья стремитесь къ лучшему; кажется, что ты уже получилъ подтвержденіе, когда таксы платишь. Это счастье Твое, хахлы на все готовы — ради народолюбія“.²⁾ Староруською мовою прикривав Головацький в листі до Ковалського цілком нивьші стремління.

¹⁾ Порівнай мою працю п. з. „З кореспонденції Дениса Зубрицького“, сторони 54—5, лист з дня 24. V. 1852 р. Що Зубрицький подавав невірні дати що до числа передплатників „Зорі“ і „Вѣстника“ про се свѣдчать нам листи Головацького. „Зоря“ стала „такъ худо“, що Ів. Головацький не хотів сему повірити, а число передплатників „Вѣстника“ сягало в р. 1852 до 600. Порівнай лист ч. 25.

²⁾ Порівнай Лист ч. 25 стр. 41. В початку 1853 р. писав на ту саму тему Іван Головацький: „Что касается Твоего подтверждения въ профессоры, то оно непрѣмьно

На сей лист відповів Ковальський дуже щиро, вітверто і розумно. Він дякував за охоту до праці над „Читанкою“, з якою буде готов з кінцем місяця червня. В поглядах на мову він не в силі погодити ся з Головацьким. Староруська словесність має за мало соків до продовжування свого питомого життя, а за багато, щоб могла згинуть. Староруське письменство є деревом, похиленим, без галузь, без тіни, під яким не сяде ні Боян, ні бандурист і на яким не засьпіває райська птиця та хиба чорний ворон закряче. Коли Данте і Петрарка викидали з літератури мову стару, латинську, а вводили живі говори, ціла Італія виступила проти них, а вкінці прилипла до їх реформи, „як пчоли до меду“. Староруською мовою писати годі, бо мало людей знає її звук і голос. Її треба би вперед вичити ся. Але з її скарбів треба користати так само, як з мови церковно-славянської та інших славянських язиків. В „Вънку“ (ч. I. стр. 63), писав Ковальський Головацькому, заявили ви самі, що наша народна мова є спосібна до ввращення найвищих понять, а нині велите йти за Полоцьким, Тупталом, Лодієм та українськими літописцями, які були світочами свого часу, але нині їх твори стали мертвими і нікого полонити не можуть. Перед 40 літами учено питомців духовної семинарії в мові подібній до церковно-славянської, бо їм потрібне було знанє сеї мови, але нині коли маємо просвітити цілий нарід, мусимо признати ся до нашої „халаччини“, її обраляти, вигладжувати і покостувати. З малими відмінами живе одна і та сама мова над Дністром, Дніпром і Сяном. Одна в них душа і взаїмно собі галицька і українська посестри помагати можуть і повинні. Українська, задніпрова наша посестра підбила своєю ніжністю і красою навіть півдикі серця Татар, які нині нею, як своєю, питомою промовляють. Праця Маркіяна, Ваша та інших наших письменників, писав Ковальський, веліла нам полюбити нашу мову і з сеї дороги годі нам сходити. Правописне питанє мало нас обходило, коли наше письменство почало розвивати ся і ми з однаковим вдоволенєм читали і „Русалку“ і „Вънок“. Колиж нині розгоріла ся правописна боротьба, то і Ковальський не від сего, щоб ріжніці в поглядах вирівнувати приватною дорогою. Вкінці жаліє Ковальський над цензурним остереженєм,

---

наступить, нѣтъ этому никакихъ препятствій... Впрочемъ берегись всякаго сомнительнаго дѣйствования какъ на каюдрѣ, такъ и въ частныхъ кругахъ; спорювъ даже литературныхъ не починай, чтобы не давать причины къ клеветѣ и коварству...“ Пор. лист ч. 29 стр. 44.

яке стрінуло „Зорю Галицкую“, причім додає: „съ часомъ выйде олива верхъ воды а темный и мерзеныи ворогъ буде ся стыдати — якъ оуже его и теперъ червь ѡсть.“¹⁾ Кого розумів Ковальський під сив „темнымъ и мерзенымъ ворогомъ“ — догадати ся тяжко. Зі слів „якъ оуже его и теперъ червь ѡсть“ виходило би, очевидно, що був се чоловік тяжко хорий, та що підозріня Зубрицького, будьто би Василь Зборовський подбав о цензурне остереженє против „Зорі Галицкої“ були безосновні.

Однак ані цензурне остереженє, ані сердечне письмо Василя Ковальського не опам'ятали членів „Погодинской колоніи“. Їх ненародні стремління озвали ся ще яснійше і виразнійше, як в статії Малиновського, в дописи Івана Здерковського п. з. „Наше стремленіє при образованью языка“. „Щобъ вводити церковно-славянскій языкъ въ цѣломъ его объемѣ между народомъ яко литературный, писав Здерковський, о томъ ни мыслити болѣе. Днесъ бо неспособность совершенного оупотребленія помянутой мовы русскимъ оученымъ столь явная, що тогъ бы якъ жаркою панегирикою кто за нею приговорюваль и самого Демостена криснорѣчивыми даже молніями ю защищаль, однако не воспалить онъ, ниже приклонить когда нибудь кого азъ нихъ къ своей мысли... Столько же мало видится полезнымъ оуспѣваніе нашихъ новомодныхъ писателей, задумавшихъ изъ нагой, такъ называемой повѣтовщины безъ пособія старославянщины языкъ народный оустроити. Не будетъ ли и сія крайность ровной судьбинѣ подверженая... куда и якъ далеко ея покровители при своемъ оупорномъ поступанію отъ прямого пути сбѣются, оуже теперъ не вельми къ розвязанью тяжелою проблемою. Но къ счастью розвивається на полянѣ родимой словесности просторнѣйшій, болѣе оумѣренный и отъ множайшого количества оученыхъ подкрѣпляемый оуспѣхъ, именно образованіе языка народного на основѣ старинной Славянщины. Рѣшивши ся къ сему концу не чуждаются, со всемъ церковного языка; ибо пребываютъ въ оудостоверенію, что чѣмъ онъ такъ народное нарѣчіе съ той самой кровинъ тѣла, и не полезно ихъ весьма отлучати; — они убѣждены, яко народное нарѣчіе есть отросткомъ провзшедшимъ изъ означеной Старославянщины и ради воздвиженія своего и возраста тояже

¹⁾ Порівняй Лист ч. 388.

осками должно кормиться — и что способъ образованья мовы престонародными оупотребляемый писателями, не въ силахъ оупспвати къ высшему воспоренію изяществу классицизма. Въ слѣдствіе чего единое ихъ стараніе въ томъ состоитъ, дабы племени своему преждевременно въ семь отношеніи востоянную и сообразну опредѣлити дорогу, а кромѣ сего не помышляютъ они больше ни о чемъ и сносятъ терпеливо негодованія неарѣлыхъ... и неуважныхъ самоуковъ наслаждаясь чистою совѣстію, повлику живутъ и пишутъ токмо для пользы любимого народа.“ Змагане сихъ людей, що „сносятъ терпеливо негодованія неарѣлыхъ... и неуважныхъ самоуковъ“ і „наслаждають ся чистою совѣстію“ мали „увѣнчати ся сочиненіємъ, которое безспорно пелярною будетъ звѣздою для колеблющихся“, „Исторію“ Зубрицького. Похвала для твору Зубрицького, видана заповідженого у великоруській мові, свѣдчить найкрасше, о яку мову розходило ся Здерковському. І ся мова мала служити для „пользы любимого народа“...

До заміток Здерковського додала від себе кілька слів редакція „Зорі Галицкої“. Она заявила, що її приклонники, приймаючи „всякїя въ древно славяно-русскихъ памятникахъ обрѣтаемыя слова“ хотять під руське письменство покласти „крѣчайшее на историческомъ развитію оутвержденное основаніе“, і що противники її, які „мечтають о созданіи новой оригинальной мнимо народной словесности безъ всякой исторической подставы“ вже самі пізнали, що при предметахъ висшої науки „запасъ ихъ словъ оказался весьма скуднымъ“ і в тій цілі почали ковати нові „на стимологін неоснованныя, ни престонародію ниже оученымъ непонятныя слова“, або брати вислови з мов західно-славянських, віддалених від руської мови. Редакція не може похвалити сего „вредливого отъ древней нашей словесности насъ отчуждающаго направленія“, однак вірить, що сї „неарѣлыи ...и неуважные самоуки“, які і так уживають багато слів взятих „изъ древной словесности“, а в народі затрачених, вже через те чим раз то більше зближають ся до правильних форм і остаточно небавом зійдуть ся з письменниками, що склонюють ся до поглядів редакції „Зорі Галицкої“.¹⁾ Пишучи сї слова, редактори „Зорі Галицкої“ ледви чи мали в тямці, що „древная словесность“, чи то церковно-славянська, чи староруська в пред-

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1852, ч. 39.

метах вищої науки, а спеціально в термінології мала мінімальний, в цілім того слова значіно „вельми скудный“ засіб слів і що її в тім напрямі за звір ставити годі було. Колиж редактори здавали собі з сего справу, то в таким разі їх замітка обчислена була на баламученя несвідомих людей.

Численні статії приклонників обєднення, розкинені по віденським „Вѣстнику“ та „Зорі Галицькій“, їх заходи, витворити „особую русскую литературу“ на мові в ніякім славянським народі неуживаній, стрінули ся з протестом Антона Могильницького, який в р. 1852 видав свою поему п. з. „Скитъ Манявскій“ з передмовою, писаною в обороні живого, народногo слова. В ній зазначив поет, що свою поему, основу на народнім оповіданю старав ся писати на простонародній мові, якої загально в цілій, східній Галичині уживають. Де зайшла потреба ужити провінціалізмів, спеціально гуцульських слів, там поет дає в примітках поясненя. З церковно-славянщини, яка авторови не чужа, він уживає лише таких слів, які часто стрінемо в устах народа і які для него зрозумілі, однак він не наслідувє її форми конструкторних і синтактичних, бо се було би нині непрактичним і непожиточним, так само, як неумістним було би, промовляти язком Гомера, Геродота до сойму в Атенах, до купців з Коринту, до селямійських рибалок, або аркадійських пастухів. Слів і виговору великоруської мови поет уживати не думає, бо пише для малоруських читачів. Колиб автор хотів примішувати деякі великоруські слова: какъ, это, подливникъ і т. д., як се роблять деякі з руських письменників, то мусів би до своєї поеми додати граматику і російський словарець. Впрочем в великоруській мові нарїчя фїнське, чудське, татарське, виклякали такі різкі перемїни, що она стала для нашої мови так далекою, як далеко стоїть Ураль від Бєскида. Рівнож старав ся автор оминати польонїзми, а писати у своїм, ріднім язичі, хоть ще нині багато найдєсь таких людей, що готові з замилованєм учити ся кожної иньшої мови, коби лиш не своєї, власної. В праволиси держить ся автор, середної уміркованої дороги, якою в більшій часті письменники користують ся. Він не виступає як реформатор з новими помислами на поли граматики і правописи, бо таких реформаторів вже чимало в останних часах перейшло і не лишило по собі ніяких слїдів, однак як чоловік з питомим пересвідченєм не буде бити чолом перед указами деяких „диктаторовъ Грамматикальныхъ и Героѣвъ Азбучныхъ“ (Йос. Левицького), які свої „сводѣнія“, або що гірше „присвоєни перелицьовани спадщини“

по покійних письменниках¹⁾ як неопрокинений закон і зеркало неомильности накинути силують ся, а людей, що їм покорити ся не хотять, самоуками називають. Могильницький гордиться сею назвою самоука, бо учив ся руської мови в тих часах, коли не було де і від кого і з чого її учити ся. Він присвоював собі її з любовю до праці і пильністю і тому справді можна його назвати самоуком. Вказуючи на значінє народної поезії для розвою рідного письменства, Могильницький жалів, що Русини так мало нею займають ся, коли другі Славяни з успіхом сею дорогою почали відбудовувати розвалений храм своїй словесности. Винні сему не лише обставини, але і деякі письменники, що в руські слова, в штучний, вимозолений і приладжений стих чужі почування, чужі образи, уподібленя, порівняня і приповідки приоділи, або чужі гадки і почування словами з немалоруських словарів вигребаними а для народа незрозумілими твердими дибамн прозодії польської, німецької, або великоруської спутали і сей плід рабського наслідования дитиною свободного малоруського ума назвати не соромили ся. В тій цілі видано недавно граматику, в якій накінено на взір до наслідования галицьким письменникам правила німецької та латинської прозодії і уривки творів „поетовъ штатскихъ, сальоновыхъ и заграничныхъ“.²⁾ І по що, запитує Могильницький, шукати нам за чужим, коли в нашій народі находимо такі багаті засоби материялів до чудових народних поезій? Зрозуміли вагу народної поезії Маркіян Шашкевич, Вагилевич, Яків Головацький, Рудольф Мох. Завважали багатство

¹⁾ Могильницький мав тут на думці Йос. Левицького, якого посуджувано, що свою граматику опер на невиданій доси граматиці крилош. Ів. Могильницького, (Порівняв пасквіль Шеховича, виданий мною під ч. 56.) Вістку сю подав до відомости ширшої публіки також пос. Ол. Барвінський в „Огляді народної літер. укр. руської до 60-их років. Львів 1898“ стр. LVII, але її до недавна годі було провірити, бо граматику Ів. Могильницького уважано затраченою. Дперва в останних часах при порадкованю капітульної бібліотеки у Львові найшов її рукопись о. Павляк, а завдяки ввічливости Експ. о. Митрополита, гр. Шептицького, я дістав її до рук, та надіюсь ще в сім році подати про неї ширші вістки. При побіжнім навіть порівнянню впадає в очі, що Йос. Левицький справді користувався грамагиною Могильницького. Чи і другий граматик, Йос. Лозинський, опирав на ній свою граматику, як се говорить Шехович, про се ще не маю спрецизованого погляду.

²⁾ В р. 1850 видано другий наклад граматики Левицького, де автор в розділі про «Поезию» (стихотворство) подав взірці з віршів Сумарокова, Державіна, Хемніцера та свої переклади з Кохановського і Шілєра (стр. 173, 175, 177—8). Цитуючи відривок з баляди Ант. Могильницького „Русинъ Воинъ“, Левицький каже: „Такими стихами пишуть самоуки, котрымъ не хоче ся привчити правилъ поезіи“ (стр. 177.)

нашої пісні Поляки, Вацлав з Олеська, Зорян Ходаковський, Войціцький, та польські поети, Богдан Залеський, Мих. Чайковський, що руські почування і образи в польські слова прибрали. Інший поет, Тимко Падура і предмети і руську мову зробив „рабнями паньскою думности и ненародныхъ мнѣній и желаній такъ зовимой „Золотою Бородою“. Та самі названі поети вказали нам, що предмети, взяті з народа, без народної мови обійти ся не можуть. Тому накликає Могильницький співробітників на літературній ниві, щоби не упадали на дусі, збирали і обробляли хотьби невеличкі відломки народної творчости, а руська словесність, що вкорінилася в народі, що пережила ворожі насилля монгольських мечів, кримського ясра, їдъ релігійного фанатизму і політичного махіявелізму, переживе також докори мудрагелів з чужого народа і своїх відступників а з часом двигне ся на ній величний храм народного відродження.¹⁾

Різкі слова Ант. Могильницького, кинені під адресою народних відступників, допекли до живого редакторам „Зорі Галицької“. Они й покористували ся знов приватним письмом, присланим до них з Пряшова, якого автором, на мою гадку був Александер Духнович, і напечатали його в відривках. „Кой то у Васъ несчастникъ, писав Духнович, Ермака Хомякова на только изорудоваль? Якій то языкъ? Якая грамматика? Не выйдемъ ли мы никогда изъ экспериментовъ найпаче столь соблазнительныхъ? Оу насъ больше людей начали тов дѣло читати, но я самъ дошелъ до третяго дѣйствія, далѣй не было возможно. Намъ надо такихъ стихотворцевъ, которые званіе свое и опредѣленіе нашей литературы подобно стихотворцу „Цвѣтовъ“ (Гушалевичу) понимаютъ“. Ще більше, як фонетичною правописею виданий переклад Ермака, споруджений Келестином Скоморівським, не припав до вподоби Духновичеві „Скитъ Манявскій“ а спеціально його передмова. Він озаблював ся: „Предословія къ „Скиту“ являетъ сочинителя его ужаснымъ финстерлингомъ. Такъ то намъ садоны исключити въ образованіи нашего языка? и трудамъ прочей русской словесности и жизни для насъ мертвыми оставати ся? Онъ не чтобъ оучити народъ, живущій въ устахъ онаго матеріалъ языка выдѣливати, оуточати, оусовер-

¹⁾ Антоній Любичъ Могильницькій: „Скитъ Манявскій“. Письнотвореніє эпическое, основане на повѣстехъ простонародныхъ русскихъ. Часть I, Перемышль 1852 р. Предмова писана в січни 1852 р. Порівн. стр. XIII—XXIX.

шати — онъ отъ народа оучится и въ снисхожденіи къ простонародному нарѣчію верхъ совершенства видить!? Такъ намъ изъ букваря и букварной литературы никогда не вытти! Кто же Нѣмецъ или Французъ или Англичанинъ такъ пишетъ, якъ простолюдине говорятъ? Никто! Или Цицеронъ такъ писалъ якъ Арпинате, что больше простые болтали? Намъ двигати языкъ изъ порока сельской грубости, не оутопати въ грязи фразеологій мужиковъ, такимъ образомъ намъ на всякія десять сѣла особой грамматики и особнаго словаря нужно.“

До словъ Духновича додала від себе „Зоря Галицкая“ таку примітку: „Вся нужда въ томъ, что не розличаютъ высшаго, школьнаго оученія отъ простонародныхъ книгъ. Первое оученіе требуетъ строгаго наблюденія правилъ этимологическихъ, и также помощи старославянскаго языка и писменной нашей литературы, именно древной. Лишати Русинови себе сей помощи значить, отнимати себѣ возможность высшаго литературнаго житія. Касательно простонародныхъ книгъ, то въ тѣхъ хотѣти писати по простонародному значить, никому не оугодити, понеже въ простонародіи каждая страна, каждая десять сѣла имѣютъ своя собственная, и равное право къ своему собственному. Тогда нѣсть литературы. Тогда также не много читателей, понеже не возможно такой книги всѣмъ читати, ниже мнѣмати можно, что всѣ простолюдины, когда будутъ письменными, дабы и своими помѣстными словами папсацное читали. Якъ же можетъ каждое село требовати, дабы ему собственное, неправильное, необщое было общимъ? И такъ намъ или имѣти литературу по правиламъ этимологическимъ на основаній общаго оупотребленія, или не имѣти! Если же хотимъ имѣти литературу, потребно оучити ся языка, такъ якъ потребно обрабляти землю и полоти, дабы имѣти пшеницу. Если же не хотимъ оучити ся, то можемъ писати, но не будемъ имѣти литературы, хотяй будутъ многія книги, якъ и безъ труда есть самородная хопта, бодаче и тернина.“¹⁾

Яснійше хіба говорити годі було! Кружокъ „Погодинской колоніи“ кинувъ словами Духновича і редактора „Зорі Галицкої“, Гушалевича остаточно анатему на тихъ людей, що „утопали въ фразеологій мужиковъ“, що для письменства в Галичині хотіли класти питомі, народні основи, народну мову і народну поезію. Все те видало ся „Погодинскій колонії“ вісенітницею і по їх гадці, лігера-

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1852, ч. 50.

тура в Галичині не могла инакше розвинути ся як при „строгомъ наблюденіи правилъ етимологическихъ и помощи старославянскаго языка и письменной, древней литературы“. Письменство в народній мові було в їх очах „самородною хоптою, бодачемъ и терниною“. Ті самі гадки чули ми вже в статях Малиновського і Здерковського, та тон їх не був такий різкий і з них можна було винести вражінє, що они не сказали всего, що їм лежало на серці. Духнович і Гушалевич говорили більше вітверто. Они, подібно, як Зубрицький у своїй „Исторіи“, виявляли погорду до народної мови і до самого народа. Они немовби переповідали слова Зубрицького про „Грицьковъ“, „пасъчникъ“, і чернь, для якої „довольно молитвослова, катехизиса і псалтыри“, де можна найти і „етимологическое правописание“ і „древнюю словесность“.

Допись з Пряшова і замітка редакції мусіли викликати обурєне серед людей, що жили ідеалами Маркіяна Шашкевича. І вложило ся так, що іменник останного, крилошанин і міністеріальний радник, о. Григорій Шашкевич рішив ся виступити в „Вѣстнику“, напаятувати публично поведєне членів „Погодинской колоніи“ і стати в обороні Ђрмака та передмови до „Скита Манявского“. Шашкевич написав статію, якої однак Іван Головацький не прийав до „Вѣстника“, хоть Вислобоцький апробував її до друку. Про сию подію писав Іван Головацький братови Якову, що Шашкевич перед відїздом з Відня на відпустку (дня 1. серпня 1852 р.), „розсердился на меня, что я его статіи полемической противъ Зори не принялъ въ Вѣстникъ. Онъ хотѣлъ безъименно защищать Ђрмака и Могилицкаго противъ Пряшевскаго дописывателя (50 число Зори); но я отписалъ ему, указавъ бесполезность той полемики, особенно въ формѣ имъ употребленной — самой мѣлкой и простой надъ воображеніе. Долго я колебался, что дѣлать, но вконцѣ рѣшился противустануть и ему и Вислобоцкому. Подлинникъ есть у меня, и придетъ когда время, что я напечатаніемъ сей статіи съ моими примѣчаніями оправдаюсь. Словомъ, онъ сильно ожесточился на мою дерзость, и будетъ меня и Вѣстника вездѣ оклеветывать“. ¹⁾ Полемічну статію Григ. Шашкевича переслав Іван Головацький на руки Гушалевича братови Якову, але її між паперами останного не найдено, так що зміст її для нас невістний. Статія мала бути „жестокая“, а що

¹⁾ Порівняй Лист ч. 14 стр. 22 і ч. 15 стр. 24.

була звернена против москвофільської пропаганди, тож Іван Головацький називає її „дурачеством“.¹⁾

Хоть сим разом Іван Головацький виграв справу з Шашкевичем і статті його не напечатав, то всеж таки мусів він сконстатувати, що допис з Пряшова і замітка редакції були крайно неполітичним кроком. Про се писав він Гушалевици, перестерігаючи його перед подібними спорами на будуче,²⁾ а і самі члени „Погодинской колонії“ ствердили, що Гушалевици на редактора не надавав ся, коли в р. 1853 з 15 числом звільнили його з сего становища а дальше ведене „Зорі Галицкої“ передали Богданови Дідицькому. Ненародні стремління, ведені Гушалевицом цілком вітверто, і хаос, який пробивав ся в мові статей „Зорі Галицкої“ відчужували від неї чим раз більше читачів. Іван Головацький не міг надивувати ся, що „Зоря Галицкая“ стояла в тім часі дуже лихо і вину сего бачив в її мові: „Едно только можно бы ей порицать, писалъ вѣн, что очень непостоянно есть въ своемъ языкѣ и правописи; но этого причина лежитъ въ многихъ сотрудникахъ, изъ которыхъ всякъ по своему толкуеть а Г. редакторъ особенностямъ каждаго смиренно повинуется. Такое колебаніе есть слѣдствиемъ нашихъ силъ въ обще, а въ особенности выплывъ разширяющаго ся раздора; предъ двома или тремя годами было бы что то подобное на порѣ, ибо тогда еще все писатели менѣе или болѣе ишли можно сказать за слѣпымъ инстинктомъ, предоставивъ образование постоянныхъ правилъ въ слогахъ и правописи самому времени. Днесъ же должно бы уже на чѣмъ постоянномъ остановитъ ся, или по крайней мѣрѣ слѣды постапу указать. Но въ такомъ колебаніи я при всей доброй волѣ не вижу никакого постапу“. Редакторам „Зорі Галицкої“ здавало ся, що они пишуть вже правильно „по руски“, а тимчасом їх великі сторонники з угорської Руси писали до Івана Головацького, що їм „по виду суть нѣкоторые ничтожные хахлакизмы нестерпимы и ради нихъ они презирають Зорю“.³⁾ В наслідок ненародних стремлінь і хаосу в мові „Зоря Галицкая“ перестала дня 12. падолиста 1852 р. виходити, скінчивши на 89 числі. Хоть вина падена „Зорі Галицкої“ була по стороні редакції, то се не спи-

¹⁾ Гляди лист ч. 16 стр. 26.

²⁾ Лист ч. 16. стр. 26.

³⁾ Порівнай Лист ч. 25. стр. 39.

няло Івана Головацького накинути ся на „хахловъ и скотопасовъ“, Юл. Вислобоцького та Григ. Шашкевича, про яких він писав до брата Якова: „Намъ же теперь суждено, дѣйствовать приватно и болѣе страдательно. Закопали Зорю, ибо въ томъ кажется суть слѣды ихъ скрытаго дѣйствія; но придетъ время, что и ихъ закопають“.¹⁾

Такий песимістичний настрій у Івана Головацького викликала ся обставина, що при кінці 1852 р. подякував йому Вислобоцький за співробітництво в „Вѣстнику“ і радив жадати в міністерстві грошей на поворот до Галичини, але Головацький пішов до міністра Баха, вияснив своє положеня, а сей іменував його з початком 1853. року акцесистом при міністерстві з платнею 400 злр., в рік.²⁾ До звільненя Головацького від співробітництва причинило ся, без сумніву, і його крайно вороже для народної справи становище і счисня з Шашкевичем. Вислобоцький і Шашкевич рішались на рік 1853 зменьшити обем „Вѣстника“, але додавати до него піваркушеву часопись, призначену для народних учителів, в надії, що ряд передплатитъ 200 примірників сего додатку для сільських шкіл.³⁾ Додаток сей почав в дійсности являти ся під заг. „Отечественный Сборникъ“. До співробітництва у „Вѣстнику“ та його додатку почав Вислобоцький, по словам Івана Головацького, притягати „всякую возможную и даже самую незрѣлую силу“, як вислід великої „бѣдности и глупости въ расположеніи его тактики“. Народний напрям взяв рішучо верх у „Вѣстнику“, тому жалував ся Головацький, що „хахлы и скотопасы на силу собираются и думаютъ, что теперь совершенна ихъ побѣда. Слѣпцы дай только!“⁴⁾ Хоть Головацький вірікав ся „Вѣстника“ і грозив, що в нѣм ніякої участі брати не буде,⁵⁾ то однак по трех місяцях павзи він вернув з днем 1-го цвѣтня 1853 р. до редакції, що правда, не на довго. „При Вѣстникѣ, писав він братови Якову, я чрезъ 3 первые мѣсяцы не имѣлъ участія; мнѣ жалко, что я съ публичкой и не попрощался; хотѣлъ было въ послѣднемъ числѣ сказать что нибудь на кратцѣ; но плуть Вислоб. сказалъ, что онъ самъ напишетъ отъ себя какое похвальное о мнѣ слово; но собака

¹⁾ Порівнай лист ч. 29 стр. 44.

²⁾ Порівнай листи ч. 23, ч. 29, ч. 36 (стр. 54—5).

³⁾ Порівнай листи ч. 21 і 25.

⁴⁾ Гляди лист ч. 29.

⁵⁾ Гляди листи ч. 23 і 29.

LXVII

и этого не сдѣлалъ. Вѣстникъ уже имѣеть капиталъ на сей годъ; нашіе Русины добродушные люди, они смотрять больше на русскую бумву, какъ на лице, это хорошо изъ ихъ стороны; пусть только чтобы они Зори не оскорбили, котора худо сдѣлала, что так долго медлила. Отъ 1. аирѣла я помагаю чтого при Вѣстникъ за 10 fr. ежемѣсячно, что дѣлать, бѣда преть.¹⁾

V.

„Зоря Галицкая“ в р. 1853 справді „замедлила“ з виходом в свѣт. Перше її число появило ся доперва дня 2. л. марта. Видавництво, як видно, переживало тяжку кризу і його обмежено навіть під оглядом обему. Коли в р. 1852 виходила „Зоря Галицкая“ двічі на тиждень, в р. 1853 являла ся она раз в неділю з додатком „Поученій церковныхъ“. В плані видавництва пороблено рівнож замітні зміни. В р. 1852 містила „Зоря Галицкая“ також вісти політичні, в р. 1853 стала она журналом, присвяченим виключно „літературному, общеплезному и забавному чтенію“. Хоть редакцію підписував до 15. числа включно Іван Гушалевич, то нема сумніву, що дійсним редактором був Богдан Дідицький. В кождім числі слідна його рука і праця. Гушалевич був редактором pro toto externo і лише так довго, доки ряд не затвердив Дідицького на становиску редактора.²⁾ Зміст „Зорі Галицкої“ був р. 1853 дуже різнородний. Поезії, оповіданя, повісти, бібліографічні вісти, літературні статті і кореспонденції так з руського, духового життя, як і иньших славянських і не славянських народів, переплітано замітками з поля промислу і господарства. В редагованю „Зорі Галицкої“ видно було велику старанність. Дідицькому розходило ся о се, щоби поновно придвати для неї публику, що, зневірена, від неї відчакнула ся. Крім дбалости треба приписати Богданови Дідицькому ще одну черту, якою була обережність. Він побачив, що ріакі, ненародні погляди кружка „Погодинской колоніи“, висловлювані в „Исторіи“ Зубрицького та в статіях „Вѣстника“ по конець 1851 р. і „Зорі Галицкої“ від половини 1851 р. викликували у Русинів з одной стороны протести, з другої зневіру у власні сили; протести від тнх, що жили ідеями Маркіяна, зневіру

¹⁾ Порівнай Лист ч. 36 стр. 55.

²⁾ Пор. „Зоря Галицкая“ за рік 1853, ч. 16 стр. 179 оповістку редакції.

у тих, в яких ще погляди на окремішне життя галицької Русі не скристалізувалися. А сильною мусіла бути любов до народного слова у Лисняка, Глинського, Лозинського, Ковальського та Могильницького, коли їх виступи були такі вітверті і щирі, коли їх протести против ненародних стремлінь виявилися в такій рішучій формі. Як оглядний чоловік, Дідицький завважав, що з їх народними пересвідченнями треба числити ся, що всяке дразнене може лише скріпити завзятість полеміки і відбити ся в першій ряді на самій „Зорі Галицькій“. Він рішив ся йти иншою дорогою, як його попередник Гушалевиц. Пробуючи популяризувати гадки кружка „Погодинской еколоні“ між читачами „Зорі Галицької“, Дідицький дбав про те, щоби обережним і ніжним поведенем лагодити завзятість полеміки і прияднувати навіть противників до своїх пересвідчень. „І о скілько єї пересвідчення дозволяли, пише про Дідицького др. Терлецький, він старав ся не дразнити противників, хвалив навіть часом те, що їм було дороге і миле, хвалив народні пісні і українських письменників. Розумієть ся, се було можливе лише до певної границі, бо оба стремління були такі противні собі, що й найтонша дипломатія нічого не могла помочи. Але й на тій границі, на якій конче треба було признати ся до свого переконання, він ще немовби жалув, що не може стати по стороні симпатичного йому зрештою противника, надіючи ся може, що коли потому висловить свої справдішні погляди, противник порушений таким об'єктивним поведенем, стане приступнішим для його аргументів і перейде на його сторону“. На доказ сеї незвичайно вірної характеристики діяльності Богдана Дідицького на становиску редактора, др. Терлецький подає виривки з його повісти п. з. „Отець Ігнатій“, печатаної в „Зорі Галицькій“ за рік 1853, які ми повторимо. „Я потвердив мнѣніе Пана Раевича касательно Маруси“, велить він говорити о. Ігнатієви, „которую всегда уважалъ за наилучшую повѣсть, яку доселѣ произвела не только Украина, но и вся Русь малая. Сожалѣлъ однакожь надѣ тѣмъ, що вся новая украинская словесность заключается только въ сказкахъ, повѣстяхъ и пѣсняхъ; и не смотря на то, що въ Кіевѣ писалъ Несторъ и нынѣ славныя дѣлатели старинной нашей словесности; новѣйшіи украинскіи писатели не старались обогащать просторародный языкъ свой неизчерпаемымъ сокровищемъ старорусского, не тщались сдѣлать его соответнымъ высшему требованію нынѣшняго просвѣщеннаго вѣка. И того ради не появилась на Украинѣ достоль ни одна вѣдомственная книга, ни одинъ вышестепенный учебникъ, съ той только, думаю, причины, понеже украинское нарѣчіе, переховано

лишь простолюдиномъ, испорчено къ тому вплиніемъ сосѣднаго, не подасть уже нынѣ само собою словъ къ вышнимъ понятіямъ“.

„І немовби на те, каже др. Терлецький, щоб о скільки можна зладити той тяжкий засуд, на який, по його пересвѣдченю, історичні обставини засудили Україну й її малоруську мову, він велить геровви сеї повісти, галицькому письменникови, Раевичеви вяснити причини сего конечного засуду, приложити цілющої води до рани і предложити їй свого рода літературний компроміс.“

„Хотя много правды въ томъ вашемъ замѣчаніи, достойный Отец“, — отрекъ Раевичъ, — однакожь я, яко преданнѣйшій любовникъ всего, що касается Украины, боронити ю долженъ передъ вами. Украина сдѣлала уже такъ много для словесности и общаго просвѣщенія, що желати отъ ней больше не можно. Въ старину былъ надѣрянскій край средоточіемъ всего образования и могущества Руси; къ сожалѣнію, благосіятельное свѣтло Кіева потухло вскорѣ подъ насилиемъ Монгольскихъ дикарей. Но въ другой половинѣ средовѣчія возсіяла Украина свѣжимъ блескомъ славы и просвѣщенія; ретивыи сердца Козаковъ защищаютъ милую отчину, отъ вплинія и нашествія Литовцевъ и Поляковъ, а меже тѣмъ Бурсаки и Кіевскіи засвѣають широкое поле Руси сѣменами умѣнія и благочестія. Украина столь вѣковъ борющаяся за свой бытъ, за вѣру праотцевъ, истощилась наконецъ совершенно, и въ груди ей остала только великая тоска и глубокій жалъ за погибшою свободою, которыи иногда вырывалися изъ подъ сердца тяжкимъ вздохомъ, тужливою пѣсню. Къ тому выдала Украина довольно знаменитыхъ людей, заслужившихся въ новѣйшее время и у своихъ сосѣдовъ. Помяну только про Богдана Залеского, Гоцинского, Максимовича, Срезневского, Бодянского, а сколько еще прочихъ! Ото, великіи заслуги и подвиги Украины, котора поле умствования радо уступаеть Галичанамъ, придерживая собѣ всегда пѣтти на свой прекрасный ладъ и пѣніями своими восхитати племена сосѣдственныи. И так: да вѣчно поеть Украина а разумуютъ Галичане!“

„Я ничѣмъ не могъ опровергнути рѣзкихъ доказательствъ приведенныхъ во оборону Украины Паномъ Раевичемъ, и призналъ ему неоспоримую правду“ — вичитъ герой Дідицького повісти, Отець Ігнатий.¹⁾

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 5 стр. 52 і др. Остап Терлецький „Галицько-руське письменство 1848—65, стр. 69—70.

Застерігши для Галичан „поле умствования“, Дідицький ще раз вертає до мови, якою они повинні писати і в сїм напрямі робить знов уступку, бо коли кружок Погодіна зазначував вітверто, що навіть для народа годі писати простою мовою, хотьби тому, що булоби стілько граматик, що сіл, Дідицький велить промовляти о. Ігнатєви: „Я самъ признавалъ тоє всегда, що книжечки, опредѣленны непосредно во пользу сельскаго народа, должны списанны быти въ его просторѣчїи; а только во вышемъ кружѣ, надо все въ кружѣ отвлеченныхъ знаній, употреблять надобно образованѣйшій языкъ, такъ зовимый языкъ книжны. Тоє дѣється у всѣхъ почти просвѣщенныхъ народовъ“.¹⁾

Те, що Дідицький сказав, не було нічим новим. Такі самі гадки висловлював вже Іван Головацький, а оба они мали за собою науковий авторитет славіста Добровського, який підніс був гадеку, повторювану деякими нашими нашими граматиками,²⁾ що є ріжниця межн простонародною мовою а книжною, що діалекти добрі як материял для словарів, а не для шкіл і для науки, причім подавав на примір книжну, німецьку мову, спільну для всіх Німців і німецькі діалекти, цікаві хіба для лінгвіста.³⁾ Ріжниця між Дідицьким і Іваном Головацьким була в сїм разі лише та, що перший не називав народної мови „подлѣйшимъ зерномъ“, не накидав ся на неї, а через те не вражував собі її приклонників.

І хвалили „Зорю Галицкую“ під редакцією Богдана Дідицького не лише його політичні сторонники, (Духнович⁴⁾) та Іван Головацький,⁵⁾ які одушевляли ся нею, віщуючи Дідицькому побідоносний вінець, — на рівні хвалив її також Никола Устиянович, що через ненародні стремління „Погодинской колонїи“, висловлені в „Зорі Галицкій“ за рік 1852, усунув ся від її співробітництва. Він писав в листі з дня 24. мая 1853 р. Якову Головацькому отсі слова: „Мило ми єсть сказати Тобѣ, же Русь наша може ся повеличати одновъ часописью, теперѣшною Зорою. Не увѣришь, якую радость маю я, читаючи картыны того письма. Она насъ потрутила далеко на передѣ и має многихъ писателей за собою. И я уже безсиленъ гнати за нею“.⁶⁾

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1858. ч. 1 стр. 10

²⁾ Порівнай: др. Осип Маковой: „Три галицькі граматики“ стр. 23.

³⁾ Тамже стр. 51.

⁴⁾ Порівнай листи ч. 60 стр. 90 і ч. 64 стр. 99.

⁵⁾ Гляди лист 77 стр. 116.

⁶⁾ Порівнай лист ч. 46 стр. 73.

Та не лише своєю обережністю тактом і пошануванем поглядів противника, еднав Дідицький для „Зорі Галицької“ прихильників навіть серед народного табору, — він умів також відчутти потреби тодішньої публіки, яка мимо внародних стремлінь, голошених з різних сторін, линула все своїми симпатіями до минавшини українсько-руського народа, а спеціально до козащини, що віджила в творах українських письменників, а вслід за ними у Маркіяна Пашкевича, Устияновича і других наших поетів. А що між галицькими письменниками не було і так багато людей, які могли заповнити „Зорю Галицьку“ своїми творами, то Дідицький покористував ся великоруськими писаннями Євгенія Гребінки, що робили велике вражінє своїм полетом і романтизмом, яким талановитий автор оповидав минавшину і сучасне йому житє. З козацької минавшини перепечатує Дідицький знамениту повість Гребінки п. з. „Чайковскій“¹⁾, а з иньших творів сего автора два оповіданя „Такъ иногда люди женятся“²⁾ та „Мачиха и Пяночка“.³⁾ А хоть в сих творах Дідицький поробив лише незначні зміни в мові, прировнивши її декуда до форм та лексикальних відмін нашого язика⁴⁾ і в сей спосіб сильнійше, чим його попередники, промощував шлях для великоруської мови в галицькім письменстві, то мимо сего не виступали против Дідицького ані „хахла“, ані ряд, який в попереднім році видав остережене против „Зорі Галицької“, щоб не уживала „московских словъ“. Дідицький був справді мистцем. Він умів ладити з обома сторонами. Прихильникам народної мови поробив він деякі уступки і тим з'єднав їх для себе, а в виду ряду

1) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 31—43.

2) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 23—4.

3) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 29—30. Замітне, що Дідицький, перепечатуючи твори Гребінки, не назвав автора повним іменем і прізвищем, лише подав початкові букви Е. Гр., як се впрочім робив і з творами иньших, російських письменників, яких поезії містив в „Зорі Галицькій“. Була в сім промовчувано імен, очевидно, з одної сторони та ціль, щоб удержувати в добрій вірі, темну, галицьку публіку, що сі твори писані галицькими письменниками, а з другої, щоб рядови не наражувати ся.

4) В поглядах на мову годив ся Дідицький з Петрушевичем, який твердив, що „языкъ, которымъ Москва пише, не есть языкомъ Москвы, але есть чистимъ образованымъ рускимъ языкомъ“ та з ухвалою „Матиці“ з р. 1849, що твори виспої науки треба писати „въ языцѣ письменномъ, который мае начало своего развитія въ цалекой минавшини, а который опшочно чисто російскимъ называють, — всѣяко остерѣгаючи ся всѣхъ оныхъ вираженій и формъ, которые суть исклочно московского происхождения“. (Пор. передмови стр. XV). Подібно, як Іван Головацький знав Дідицький, що публіка „чуждается всякихъ крайностей“ (Пор. передм. стр. XI.) і тому гнівало

придержував ся він вказівок Івана Головацького, який писав про Дідицького до брата Якова, „добро бы было, чтобы по време-

його се, коли Северин Шехович поправляв його мову в „Семейной Библиотечкѣ“ на великоруський лад. Він писав тоді до Якова Головацького: »Перелистывая 2 Часть „Семейной Б.,“ я увѣрился, что именно въ „Запискѣхъ студента“ измѣнены нѣкоторыя слова и выраженія, да ю всегда замѣнено ее-мъ; это грустно, это нелогически, по тому, что надо бы уже писать и -ать, — -ить и пр. однимъ шагомъ перепрыгнуть все. Не смотря на то, я послылаю нѣсколько любопытныхъ науковыхъ извѣстій для »Сем. Б.« съ тѣмъ, чтобы Г. Шеховичъ оставилъ, о сколько возможно, неизмѣнный слогъ...» (Пор. лист ч. 142). Для приміру, як Дідицький оминав „онныя выраженія и формы, которые суть исключительно московского происхожденія“, я подам три зразки:

В оригіналі повісти Гребінки п. з. „Чайковскій“ (Сочиненія Е. П. Гребінки СПб. 1862 том II) стр. 287 читаємо:

Знаете ли Вы Пиратинъ?

— Пиратинъ, при рѣкѣ Удаѣ, уѣздный городъ Полтавской губернии...; въ немъ 5700 жителей, 5 церквей, 28 вѣтряныхъ мельницъ и 4 ярмарки; на оныя привозяють купны съ краснымъ товаромъ изъ соседственныхъ городовъ, а съ Дону привозять рыбу, говоритъ, съ печатнаго, школьничъ.

В оповіданю: „Такъ иногда люди женятся“ (Т. I. стр. 174.) початок звучить:

Сей было восемнадцать лѣтъ; она была очень хороша; я видѣлъ двѣдѣшекъ красивѣе, но милѣе, право не видывалъ.

У нея были быстрые каріе глаза, черныя, длинныя рѣсницы, свѣжее, веселое лицо, розовыя губки, бѣлые, ровныя зубки, улыбка — прелесть! для нея нѣтъ прилагательнаго.

В оповіданю „Мачиха и панночка“ (Т. I. стр. 120.) читаємо:

Хороша бѣлая лебедь на синемъ лиманѣ, хороша яркая звѣздочка на свѣтломъ вечернемъ небѣ, но лучше ихъ была дочь стараго пана; плавилье лебеди выступала она, веселѣе Во-

В »Зорі Галицкій« перепечатав Дідицький сей уступ з такими змінами:

Знаете ли Вы Пиратинъ?

— „Пиратинъ, при рѣкѣ Удаѣ, уѣздный городъ Полтавской Губерніи; въ немъ 5700 жителей, 5 деревянныхъ церквей, 28 вѣтряныхъ мельницъ и 4 ярмарки, на которыя привозяють купны со всякимъ товаромъ изъ соседнихъ городовъ, а съ Дону привозять рыбу. Такъ стоитъ въ которой-то школьной книжцѣ.“ (Ч. 31.)

Дідицький зміняє:

Сей было осемнадцать лѣтъ; она была дуже хороша; я видѣлъ красивѣйшій, но милѣйшій, ей Богу, не видывалъ.

У ней были быстрые, каріи очи, черныя, долгиі рѣсницы, свѣжее веселое лицо, розовыя губки, бѣлыя, ровныя зубки, усмішка — прелесть! для ней нѣтъ прилагательнаго. (Ч. 23.)

Дідицький зміняє:

Хороша бѣлая лебедь на синемъ лиманѣ; хороша яркая звѣздочка на свѣтломъ вечернемъ небѣ: но красша отъ нихъ была дочь стараго пана; плавильше якъ лебедь выступала она, веселѣйше

намъ и въ пользу правительства что написалъ, какъ уже разъ сдѣлалъ, чтобы оттуду не было враждованія¹⁾. І Дідицький писав вірші в честь членів пануючого дому та державних мужів,²⁾ через що відбрав рядови з рук оружя против себе і свого кружка.

жъ ихъ звѣздочекъ смотрѣли глаза ея. Когда она пѣла — соловей умолкалъ въ рошѣ... Богъ наградила пана дочерью-красавицею. Видно по всему было, что это Божій даръ: чѣмъ больше смотришь на нее, тѣмъ больше хочется смотрѣть. Она была такая ненаглядная, какъ серебрястая луна, какъ море широкое, какъ высокое небо.

лѣйше якъ Божін звѣздочки смотрѣли ей очі. Когда она пѣла, соловѣй умолкалъ въ рошѣ... Богъ наградила пана дочерью красавицею. Видно по всему было, что то Божій даръ: чѣмъ больше смотришь на ню, тѣмъ больше хочется смотрѣти. Она была такая ненаглядная, якъ серебрястая луна, якъ широкое море, якъ высокое небо.

Вибравши сю дорогу на язиковім полі, Дідицький мусів виступити против погляду сторонників церковно-славянщини в нашім письменстві, який висказав ще в „Зорі Галицкій“ за рік 1853 (ч. 4) невідомий нам автор „Послання о первомъ нашомъ письменномъ языкѣ“, підписаний буквою В. Останній твердив, що „розняти два языки: Словено-церковный и рускій, невозможно. Они сросли ся другъ съ другомъ во всей жизни нашего народа. Розняти ихъ значило бы самую жизнь нашу розорвати на двѣ половицы“. Щобъ вивазати абсурдність таких стремлѣнь, а рівночасно не зрадити собі сторонників церковно-славянщини, Дідицький з очевидною насмѣшкою вкладає в уста її прихильника таку промову серед приватних, літературних нарад 1848 р. : „Азъ состарѣхся над чтеніемъ церковныхъ и сивоныхъ книгъ, во нихъ же приобрѣлъ есмь не токмо правильность и дълготу языка, но такожде устроительность видовъ и правописанія, или орфографіи. И всеу премѣннвати нмѣтъ оныя, яже сотвориша старіи, древніи. Подвизанія же младыхъ суетны и ничтожны. Языкомъ церковнымъ убо глаголаху русьстїи Словене, иже живяху во Галичинѣ, иже во Львѣградѣ, иже во Премышлѣ. Народъ же живущій извергоше многая словеса, акы ему безпотребная и повредише многіи виды; чесо ради просторѣче его отнюдь не грѣбъ нарицати правильнымъ; еже аще убо онъ сохранише нѣчто правильное, есть токмо „Отче нашъ“ и »Вѣрую«, какъ святая моленія вся и вси на Руси глаголють. Чесо ради мнѣніе мое сивоно : водворити и воцарити древнесловенстїи, сирѣчь церковный языкъ не токмо во книзѣхъ, но и во устѣхъ русьскаго галическаго народа! Азъ рекохъ и рѣчь свою совершихъ“, (Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 13.) Порівнай: др. Остап Терлецький: »Галицько-руське письменство“ (1848—65) стр. 51.

¹⁾ Порівнай лист ч. 36, стр. 52.

²⁾ В »Зорі Галицкій« за рік 1853 напечатав Дідицький: „Слава во выпинихъ Богу! Стихъ во память совершенного выздоровленія Его Величества нашего цѣсари Франць-Йосифа.“ (Ч. 6.), „Стихъ привѣтственный Его импер. Высоч. Вседост. Архикнязю Каролу Людвигу въ день прибытія Его до Галичинны 23. Декабря 1853, (Ч. 43) і „Во память усопшого Франца С. гр. Стадіона, бывшого намѣстника Галичинны“ (Ч. 16)-

Робота Богдана Дідицького принесла би була для „Погодинської коловії“ значні успіхи, колиб не помішав був їй Северин Шехович,¹⁾ чоловік без сумніву, не менше талановитий, як і безхарактерний, що в червні 1853 р. почав видавати „Ладу“, „письмо поучительное русскимъ дѣвцамъ и молодымъ въ забаву и поученіе“. Те, що Дідицький робив спокійно, без розголосу, Северин Шехович хотів повести иньшою дорогою. Словарець російсько-польський, доданий на кінці кожного числа, мав вияснювати публіці мову „Лади“, а хоть ся мова, пестра від польонізмів мало нагадувала чисту великоруську мову, — то всеж таки Шехович вважав відповідним, хотьби лише самим словарцем заманіфестувати свої стремління. Вправді небавом Шехович, припертий до стіни, відпекував ся великоруської мови, зазначаючи, „что мы не вздумали были никогда въводить ни великорущину“ ни польщину“... і що лише... „предметы нашего письма досель необработываеміи у насъ требуютъ много словъ техническихъ, для Галиціи новыхъ, а тому страшныхъ... а новіи слова сотворяти намъ не вольно и не возможно, однакъ старати ся будемъ усиливѣ, въ другомъ чвертьгодіи писати, якъ можетъ быти, зрозумѣлымъ языкомъ“²⁾. то в сїм таки числі заперечив Шехович сам собі, коли про причину незгоди між „Вѣстникомъ“, „Зорею Галицкою“ і „Ладомъ“ написав таке: „Вѣстникъ“ уважаетъ себе яко временопись свойства Вѣнскаго... Зоря знов отслаиваетъ признакъ свой только галицкій... а Лада сама одна носитъ на себѣ характеръ русскій“³⁾

„Ладу“ — временопись съ характеромъ русскимъ і з російсько-польським словарцем хотів Шехович в I кварталі видавати також латинськими черенками, про що свідчить виразно проспект, в яким читаємо:

²⁾ Зубрицький назвав Шеховича в листі до Погодіна »не надежнымъ человекомъ і вертопрахомъ« Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 Ч. I і II стр. 596. В „Зорі Галицкій“ за р. 1850 і 51. писав Шехович поезіи в доволі чистій мові та статі, в яких захоочував до любови свого народа, до праці над ним і т. п. В р. 1853 видавав в об'єднательнім дусі „Ладу“, опісля редагував недовгий час в 1854 „Зорю Галицкую“, а в 1855—6 році „Семейную бібліотеку“ за грошевою підмогою Качковського і Погодіна. В р. 1862 брав він участь в українофільських „Вечерниках“ і в тім самім дусі видавав „Письмо до Громады“ (1863—8) і „Школу“ (1865 р.), був редактором „Русалик“ письма для красавиць (1868—70) і „Господаря“ (1869—72). При кінці 1871 р. і в 1872 р. почав Шехович видавати „Господаря“ латинськими черенками і додаток до него „Szkolnyj Lystok“ (1871 вийшло всего два числа).

¹⁾ „Лада“ ч. 11 на вступі.

³⁾ „Лада“ ч. 11. „Фелетонъ“.

„Плнниого чтенія ради споспѣшествующого латгѣйшов и скорѣйшов вразумѣнїе нѣкоторыхъ въ простонародїю неупотребляемыхъ слбвъ рускихъ, которыхъ незнанїе оное съ начала утрудняеть, думаемъ одной части В. П. Публичности выгоду сдѣлати печатанїемъ нашего письма черенками латынскими цѣлый первїй кварталъ. Умоляемъ протос сїя В. Ч. Абовнентки, когры желали бы получати сїе письмо латынськими черенками, выразити свою волю... Впрочемъ будетъ печатати ся рускими черенками...“¹⁾

І „русскій характеръ Лады“ і російсько-польський словарець і намір видавати „Ладу“ латынськими черенками для „рускихъ дѣвиць и молодиць“, яких треба було поперед учити читати по руськи, — все те вказувало виразно на неприродність змагань Шеховича серед галицької суспільности, яка впрочім не дала зловити ся на шумну і в тодішних обставинах неможливу до переведеня програму²⁾ і враз з угорськими Русинами доставила „Ладї“ всего на всего 83 передплатників.³⁾ Непідперта публицю, „Лада“ скінчила своє житє на 15 числі.

Сам спосіб, в який Шехович поставив в „Ладї“ жіноче питанє, не міг вже й тоді нікого вдоволити. Жінки, на його погляд, должны быти мудрыми, прозорливими, любви достойними супругами, вѣрными, рачительными матерами, мудрыми, ошаджающими домо-строительницами... ибо благо дома, благо семейства даже і самого супруга залежить отъ женщинъ...“⁴⁾ Загїснюючи в сей спосіб круг діланя жінки, він приноровлював до него статїйки, міщенї в „Ладї“, писанї, що правда з таланом та на різнороднї теми. І хоть слїдна була старанність в веденю „Лады“, то всеж таки годї не завважати в нїй хаотичности.⁵⁾ Навіть людий, що в поглядї на жіноче

¹⁾ Порівнай Вѣстникъ за рік 1853, ч. 68 „Листоношь Вѣстника“ і „Зорю Галицкую“ за рік 1858, ч. 11 стр. 124 „Извѣстія литературныя“. Ми привели нарочно сю частину проспекту, бо Ів. Ем. Левицький назвав вістку про намір видавати „Ладу“ латынськими черенками видумкою, причін опирав ся на свідощтвї людий, що стояли близько „Лады“ („Библиографія“ Т. I ч. 803 стр. 77.)

²⁾ Она поміщена в „Библиографію“ Левицького в Т. I ч. 834, стр. 80. На неможливість переведеня програми „Лады“, в якій обіщовано „изображенія моль, взоркошь, картинъ географ. изображенїей до физики“ і т. п., вказував вже Вѣстникъ за рік 1853, ч. 68.

³⁾ Они вичислесленї поименно в „Ладї“ при кінци, починаючи з 4 числом. „Вѣстникъ“ (ч. 68) подав число передплатників „Лады“ на 56 осіб.

⁴⁾ Лада ч. 2 і 3 в статїї „Призначенїе женского пола“.

⁵⁾ Статїйки з фізики і наук природи перешїтав Шехович гумористичними оповіданями, перекладами драматичних творів, анекдотами, товарискими забавами, вістками.

патане стояли ще нинше від Шеховича, „Лада“ не вдоволила ані змістом, ані мовою.

Духнович писав на сю тему в листі до Якова Головацького: „Лада“ потребує еще не множок одобрення; и сли честный Редакторъ дружески пріяти взовольтъ моего замѣчанія, то прошу ему сказать, чтобъ рѣдше употребилъ польскія выраженія; такъ слово: стосовати, стосованье, допѣро и пр. у насъ гнусливо звучать, такожде и вытяги изъ театральныхъ игръ не много занимають; ему надобно больше веселыми заниматись предметами, имѣя предъ очима, что для женщины пишеть, коимъ веселіе природою есть, такъ дастъ Господь, что и она удворится.¹⁾ Иный сторонникъ „Лади“, Віктор Добрянський не мігъ рівнож погодити ся з її мовою, пишучи до Як. Головацького: „Лада“ имѣла бы въ слогъ своемъ нѣчто поправити; много тамъ варварскихъ, не понятныхъ словъ; только тамъ на каждомъ листѣ стосуются стосовно стосовныхъ стосовностей, что бою ся еще черепы себѣ разстосять и въ такомъ нещастіи по сему кто будетъ виновать? — тамъ и мордѣ, рабунокъ и подобныя, наконецъ по русски со всѣмъ будетъ шрейбовати нѣмецкими вертерами.²⁾ Та коли для Віктора Добрянського „содержаніе Лады“ було „признанія достойно“, то Йосифъ Левицький з Заболотова заявляв, що „Лада“ потребує оглядного редактора и полной науки, абы умѣлъ прилично покормити женского голодного духа.³⁾ Крім сего післав Левицький свої замітки впрост на руки Шеховича, за що останний в „Ладі“ свладає йому подяку.⁴⁾ Навіть „Зоря Галицкая“ віднесла ся до „Лады“ скептично, на що жалував ся Шехович Качковському.⁵⁾

Не змовчали сим разом також сторонники народної мови, яких вітверта пропаганда обединення, ведена Шеховичем в „Ладі“ подражняла до крайности. І почала ся широка полеміка, що найшла

про внаходи і свѣтові події, вказівками на тему вихованя дітей („О избраніи кормилицы“, „Воспитаніе дѣтей физическое“), господарскими радами („Расподоѣ дойныхъ коровъ“, „Употребленіе приправъ коренныхъ и тлуостей до кушанъ“, „Робленіе повила зъ моркви“), лікарскими рецептами на біль зубів, голови і т. п. фізіологічними „разъужденіями“ на тему носа, а вкінці замітками, як поводити ся в товаристві (Правила благопрстойности и тонкого благонаравія“), як беречи красу („Красота женская“, „О наружномъ видѣ дѣвиць“), як одівати ся („Тоалета“, „Моды“, „Шитье“) і т. п.

¹⁾ Порівнай лист ч. 60.

²⁾ Гляди лист ч. 61 і 62.

³⁾ Порівнай лист ч. 63, стр. 97.

⁴⁾ „Лада“ ч. 7, стр. 58 „Переписка изъ всѣма про всѣхъ“.

⁵⁾ „Лада“ ч. 4 „Переписка изъ всѣма“.

відгомін ще в р. 1854. Сторонники народного напрямку містили свої полемічні статті у віденському „Вѣстнику“, противна сторона полемізувала в „Ладѣ“ і „Зорі Галицкій“. Боротьба сих двох напрямів така цікава, що вважаємо відповідним, познакомити з нею читачів в ширшій начерку.

Полеміку против „Лады“ почав був дописуватель „Зѣ підъ Соколѣвки“, підписаний „Не-литератъ“. Віч умістив в віденському „Вѣстнику“ невеличку, з гумором написану статтіку, яку подаємо в цілости. В ній читаємо:

„Недавно тому случилось ся намъ на однімъ празднику быти, на которѣмъ наша молодежь, якъ звичайно по праздникахъ, весело ся забавляла. Прибыла на той праздникъ такожъ якась Панна зъ підъ самого Львова, котора яко пыльна читателька Вѣстника, Зори и Лады много старыхъ новинъ оповѣдала. Одинъ молодой Подолянинъ, чемный молодець просилъ тую Панну въ танецъ; но она поважно отвѣтила: „Нѣтъ менѣ плясати съ Вами Господинъ, бо я пообѣтовала моему Иванушкѣ Павловичу, который имѣеть ся на менѣ женить, что только съ нѣмъ плясати буду“. Молодой Подолянинъ заткалъ губу, бо не мѣгъ повздержати ся ътъ смѣха — а ктось сказалъ въ голосъ: та я Панна имѣеть ся женить на Иванушкѣ — черезъ що побудилъ полну хату гостей до долгого смѣху. „Видно“, промовила по хвили оуражена Панна, „что не читаете Лады и не изучиваете ся еще общерусскому языку“. — Многій повторили: „обще рускому языку“ и повиносили ся изъ хаты, абы не быти свѣдками мукъ „обще руской буквѣдницѣ.“¹⁾

Зачіплений Шехович назвав допись „Зѣ підъ Соколѣвки“ анекдотомъ і „злосливимъ намекомъ на „Ладу“, заявив свій сумнів, чи взагалі таку допись до „Вѣстника“ прислано, „ибо не допускаемъ, дабы гостя бывшего на празднику можна публично по газетахъ выставляти на смѣхъ общій“, запитував „годится ли карикатуровати первочины Лады и вмѣсто народолюбного и щирого совѣта умѣщати въ такъ поважномъ письмѣ, якъ есть Вѣстникъ, сарказмы и шутки негодній“, а вкінці просив редакцію о „собственное ей мнѣніе въ дѣлахъ словесности и ВЧ. Публичности, за что будемъ искреннѣйше благодарити.“²⁾

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 56.

²⁾ „Лада“ ч. 11 „Переписка изъ всѣма про всѣхъ“.

Редакція віденського „Вѣстника“ відповіла, що сумнівати ся про автентичність дописів може кождий і на се она не не порадить, що в дописи не названо нікого по імені, а „недорѣчности на смѣхъ выставити, вѣльно кождому дописувателеви, рѣвно якъ сарказми написані в цѣли запобѣженя бѣльшому злу, може помѣстити и найповажнѣйше письмо“, а коли „Лада“ бажає знати гадку „Вѣстника“ в справах словесности, то редакція подає їх під розвагу „Лады“. Передовієм треба писати так, щоби нас кождий розумів, бо словарь при часописи в крайноку смѣшностю. „Лада“ зазначувала, що лише для технічних назв уживає чужих слів, а хибаж бошмакъ а після її словаря — trzewik, первоучины — pierwsze gróby, шаткѣй — chwiejący, лягушка — żaba в технічними назвами? Проповідник і часопис повинні уживати такої мови, щоби слухачі, чи читачі її розуміли. „Лада“ назвала недавно „Вѣстникъ“ „милесказомъ“, що другому дорогу показує, а сам нею не йде — і справді „Вѣстникъ“ радби показати дорогу „Лады“, але она залігла в таку гушавину, з якої білого сьвіта не побачить і чванить ся там своїм „общерускимъ языкомъ“ про якого винахід Европа що йно дізнала ся. Колиж редакція „Лады“ хвалить ся, що оудостохла ся похвалъ не тѣлько В. Ч. Публичности, но такожъ сь ізъ ятіємъ рускихъ временописей, многихъ заграничныхъ газетъ“, то тим самим виставила собі сьвідоцтво убожества, бо „Лада“ призначена для руської суспільности, а з заграниці ніхто її не передплачує, хибя що до заграничних передплатниць почислимо: Олімпію Михайловну Н., Оеклю Кириловну Н... і т. д. всі родом з Галичини.¹⁾

На замітки редакції „Вѣстника“ відповів Шехович аж 11 точками, в яких між иньшим жадав, щоби „Вѣстникъ“ виявив місцевість і оеобу, описані в дописи з під Соколівки, сміяв ся з великого числа передплатників „Вѣстника“, яких хибя тому багато, бо „Вѣстникъ“ дешевий, тай половину примірників даром розсилав. В справі мови зазначив Шехович, що її не змінить, бо „Вѣстникъ“ яко „Volks blatt“ пишеть для простого народа, а Лада имѣть честь писати для Интелигенції.“²⁾

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1853, ч 61, „Листоношь Вѣстника“.

²⁾ „Лада“ ч. 13. „Обьясненіе про всѣхъ въ особености же про Вѣстника Вѣвского“. Против відповіді „Лады“ виступив „Вѣстникъ“ в 68 числі, зазначуючи між иньшим, що редакційна тайна не дозволяє йому зрадити ні автора дописи з під Соколівки, ні імені особи, в ній описаної, ні місцевости. Редакція „Вѣстника“ глузує

Та коли дотеперішня полеміка не ставила справи на ширшім, поважнійшій становиску, а через те обертала ся в загальниках і обопільних насміхах, то небавом напрям її змінив ся. В „Вѣстнику“ появилася допись Йосифа Лозинського „Зъ Яворова“, в якій автор з питомою йому рішучістю став в обороні народної мови, причім нап'ятував тих людей, що свиняли першці почини відродження рідного письменства. Ся допись є одним з найкрасших писань Лозинського, які коли небудь вийшли з під його пера. Она була рівночасно найкрасшою апольотією народної мови з посеред тих статвій, що появили ся після „собору учених“, відбутого в р. 1848.

Лозинський зазначив на вступі, що біль здавив його серце, коли в переїзді через Львів місто руських книжок, які захвалювали часописи, побачив книжки чужі, писані якоюсь сумішкою з церковною, або великоруською мовою. І тяжкий жаль обгорнув його серце, коли побачив, що нива матерного язика лежить облогом, а невдячні сини народа чужу мову управляють, а свою батьківщину покидають. Вже самі напси на деяких книжках, як Іванович, Гаврилович, Федорович, Онуфрієвич вказують на сьмішне наслідуване чужих письменників, на сю пошесть, якою заразили ся були наші братя на Україні, що діпнявши канцелярийних урядів, окінченя своїх імєн на овъ (Корчаковъ) по великоруськи переміняли, за що висьміяв їх Гоголь в оповіданю про старосьвітську шляхту. От до якого поступу дійшла наша словесність! Перед роком 1848 писали Русини по польськи — була се епоха польська. В році 1848 пробудив ся нарід і горячково кинув ся до народної мови — але якіж переміни за сей час зайшли? Одні обернули ся просто до церковної мови, другі почали мішати церковщину з народною мовою, шукаючи за висловами і формами чужої граматики, як би не для живого народа, а для мертвих книг писали. В сей спосіб жертвували они живий нарід на услугу мертвих книжок, глядали сьнця не на полудни, де нинї сьвітить, але позирали за ранком, де його вже не ма, не вкопували ся в скарби живої мови, не черпали в живім жерелі, але шукали за мудростю в паперах та натворили чимало язикових дивоглядів. А ще нивші покинули цілком народну мову і стали писати зіпсованим

тут також з 56 передплатників «Лады», та подає число своїх передплатників. Так само відомив виявленя особі і місця події сам дописователь з під Соколівки. Порівнай Вѣстникъ за рік 1853, ч. 70.

великоруським, ніби то „общеруським“ язиком, в яким самі що йно рачкують, а який хотіли би накинати народови та довести в нашій словесности до епохи московської. Але як переминула епоха польська, так не удержить ся епоха російсько-болгарська і приїде може час, що и „Зоря иначе свѣтити начне и модна Лада межи боги утѣкне и о иннихъ подббныхъ письмахъ слухъ загине“. Слава Міцкевича пішла звідси, що мимо ворожих критик, покинув класицизм і завернув до народної поезії. Теперішні заходи і стремління до московщини грозять винародовленем, бо виростати будуть чим раз нові ряди переківчиків. Поки нарід не буде писати своєю питомою мовою, поти буде в пониженю. А коли учені видирають йому мову, то убивають його і закопують в гріб. Просьвіта є цілию душевного життя кожного народа і її можна подавати народови лише в живій, народній мові. А тимчасом деякі наші учені, місто щоби знижати ся, зближати ся і ставати зрозумілими для народа, уживають слів для него незвісних, жадають, щоби покинув свою мову, а цілу його просьвіту замикають в трех книжках: молитвеннику, катехизисі і псалтирі. Сі письменники, що відступають від народної мови, творять собі що раз то вьнші мови, опираючись, чи то на церковщині чи на великоруцані, а коли би всі держали ся загалної, чисто-народної мови, то не було би таких ріжниць в письмах, а була би одна, одноцільна сильна мова, так як є один руський нарід в Австрії. Колиж є в нас люди, що нашу мову називають простою, хлопською, болтовнею пасічника Грицька, аба пастуха Панька і через те повіряють рідне гніздо — то нехай сі „зарозумѣли панички глядають си язика тоненького, мягонького, пѣщеного, кусого, який би имъ до смаку припаль“, однак нехай не клеветуть на него, бо історія і більші від них учені инакше про неї судять. Нашою мовою говорили не лише на дворах руських князів, але й польських королів; ся проста мова була і на Литві і в Московщині мовою науковою, судовою і дипломатичною; нею збогачували ся і образували ся мова польська і великоруська; її красу, поетичність, музикальність, висшість над вьншими славянськими мовами признавали такі сьвіточі, як Бандтке, Міцкевич, Бодяньський, Коубек, Мацѣвський, Раковецький і Даль-Луганський; її звів ряд до шкіл і урядових перекладів „а выродни сини ругаються надъ тымъ язикомъ“. Лозинський знав, що слова Зубрицького, про „наступленниковъ и низкихъ невѣждъ, въ лѣни до нынѣ проживавшихъ, пренебрегавшихъ всякую науку собственного язика, приелушивавшихъ ся только простонародному разговору слугъ

Та коли дотеперішня полеміка не ставила справи на ширшім, поважнішій станювіску, а через те обертала ся в загадьянках і обопільних насміхах, то небавом напрям її змінив ся. В „Вѣстнику“ появилася допись Йосифа Лозинського „Зъ Яворова“, в якій автор з питомою йому рішучістю став в обороні народної мови, причім налятував тих людей, що сцняли перші почини відродженя рідного письменства. Ся допись є одним з найкрасших писань Лозинського, які коли небудь вийшли з під його пера. Она була рівночасно найкрасшою апольотією народної мови в посеред тих статвій, що появили ся після „собору ученнх“, відбутого в р. 1848.

Лозинський зазначив на вступі, що біль здавив його серце, коли в переїзді через Львів місто руських книжок, які захвалювали часописи, побачив книжки чужі, писані якоюсь сумішкою з церковною, або великоруською мовою. І тяжкий жаль обгорнув його серце, коли побачив, що нива матерного язика лежить облогодом, а невідчужні сини народа чужу ниву управляють, а свою батьківщину покидають. Вже самі написи на деяких книжках, як Іванович, Гаврилович, Федорович, Онуфрієвич вказують на смішне наслідуванє чужих письменників, на сю пошесть, якою заразили ся були наші братя на Україні, що діпнявши канцелярийних урядів, окінченя своїх імен на овъ (Корчаковъ) по великоруськи переімяли, за що висміяв їх Гоголь в оповіданю про старосьвітську шляхту. От до якого поступу дійшла наша словесність! Перед роком 1848 писали Русини по польськи — була се епоха польська. В році 1848 пробудив ся нарід і горячково кинув ся до народної мови — але якіж переімя за сей час зайшли? Одні обернули ся просто до церковної мови, другі почали мішати церковщину з народною мовою, шукаючи за висловами і формами чужої граматики, як би не для живого народа, а для мертвих книг писали. В сей спосіб жертвували они живий нарід на услугу мертвих книжок, глядали снця не на полудни, де нині сьвітить, але позирали за ранком, де його вже не ма, не вкопували ся в скарби живої мови, не черпали в живім жерелі, але шукали за мудростю в паперах та натворили чимало язикових дивоглядів. А ще нивші покинули цілком народну мову і стали писати зіпсованим

тут також з 56 передплатників „Лады“, та подає число своїх передплатників. Так само відмовив виявленя особи і місця події сам дописователь з під Соколівки. Порівнай Вѣстникъ за рік 1853, ч. 70.

великоруським, ніби то „общерускимъ“ язиком, в якім самі що йно рачкують, а який хотіли би накинути народови та довести в нашої словесности до епохи московської. Але як переминула епоха польська, так не удержить ся епоха російсько-болгарська і приїде може час, що и „Зоря иначе світити начне и модна Лада межи боги утїкне и о иннихъ подббныхъ письмахъ слухъ загине“. Слава Міцкевича пішла звідси, що мимо ворожих критик, покинув класицизм і завернув до народної поезії. Теперішні заходи і стремління до московщини грозять винародовленем, бо виростати будуть чим раз нові ряди перекінчиків. Поки нарід не буде писати своєю питомою мовою, поти буде в пониженю. А коли учені видирають йому мову, то убивають його і закопують в гріб. Просьвіта є цілію душевного життя кожного народа і її можна подавати народови лише в живій, народній мові. А тимчасом деякі наші учені, місто щоби знижати ся, зближати ся і ставати зрозумілими для народа, уживають слів для него незвісних, жадають, щоби покинув свою мову, а цілу його просьвіту замикають в трех книжках: молитвеннику, катехизисі і псалтирі. Сі письменники, що відступають від народної мови, творять собі що раз то вніші мови, опираючись, чи то на церковниці чи на великоруцані, а коли би всі держали ся за гальної, чисто-народної мови, то не було би таких ріжниць в письмах, а була би одна, одноцільна сильна мова, так як є один руський нарід в Австрії. Колиж є в нас люди, що нашу мову називають простою, хлопською, болтовнею пасічника Гривцька, аба пастуха Панька і через те повірять рідне гніздо — то нехай сі „зарозуміли панички глядають си язика тоненького, мягонького, пїщеного, кусого, який би вмъ до смаку припалъ“, однак нехай не клеветуть на него, бо історія і більші від них учені инакше про неї судять. Нашою мовою говорили не лише на дворах руських князів, але й польських королів; ся проста мова була і на Литві і в Московщині мовою науковою, судовою і дипломатичною; нею збогачували ся і образували ся мова польська і великоруська; її красу, поетичність, музикальність, висність над иньшими славянськими мовами признавали такі світочі, як Бандтке, Міцкевич, Бодяньський, Коубек, Мацїевський, Раковецький і Даль-Луганський; її ввів ряд до шкіл і урядових перекладів „а выродини сини ругаються надъ тимъ язикомъ“. Лозинський знав, що слова Зубрицького, про „наступленниковъ и низкихъ невѣждъ, въ лѣни до нынѣ проживавшихъ, пренебрегавшихъ всякую науку собственного языка, прислушивавшихъ ся только простонародному разговору слугъ

и работников^а відносять ся до него і тому протестує він против сих висловів, зазначаючи, що великоруської і церковної мови вивчився двацять кілька літ тому, а хоче писати своєю, чисто народною мовою, а не великоруською, бо свій нарід високо поважає і не хоче бути прищипкою чужого, бо вірить в будучину народної мови, бо має на цілі просвіту народа, якої не хоче замикнути в молитвеннику, катехизисі і псалтирі, бо милїйша йому своя мова, як чужа. Коли Дарій післав до Греків послів, які мали зажадати від них на знак підданства землі і води, — в Атенах, на пораду молодого Темістокля покарано перекладчика смертю за те, що сьмів надужити грецької мови до перекладу такого варварського приказу. Так високо цїнили Греки свою народну мову; а у нас сьміють ся над своєю матерною мовою. „А нынѣ, кінчить Лозинський, простѣтъ Господинове! не хочемо нікого оуранити, але на-противъ безчельныхъ поруганій мусѣлисьмо выступити смѣло, око въ око. Тьмѣ ббльше, бо обстаємо за правдою, же не боронимо sprawy нашої, але sprawy цѣлого народа, и поки духъ въ тѣлѣ нашѣмъ калатати буде, не дамо нікому безкарно ругати нашъ народный языкъ, — тоє найдорожше сокровище народа!“¹⁾

Допись з під Соколівки і статія Лозинського були грізним мemento для дальшого вєтвання „Лады“. Они мусіли викликати сильне вражїне на кожного, в кого лише віддавала ся хотьби дрібка привазаня і пошанованя для народної мови. Они піддержували на дусі людей, які серед зневїри в будучність народного слова, ширеної з рїзних сторїн, стали тратити надїю на успїх початого Маркіяном дїла. Они кріпили тих, що жили ідеалами Маркіяна, а пробуджували зі сну сонних і апатичних. Грозу свого положеня відчув Шехович, а хоть надїяв ся відсунути її від себе сарказмом і дотепками, то всеж таки небавом побачив він, що таке оружє в його руках буде за слабе против рїшучости, безмежної любви до народного слова і против поваги, з якими виступив Лозинський до боротьби. Виходячи з становиска, що сарказм і повага все ходять в парі, Шехович зїдентифікував дописователя з під Соколівки з Лозинським і вислав до него пасквіль, думаючи, що в сей спосіб зразить Лозинського до дальших виступів. Шехович не ждав навіть докінчення статї Лозинського, а пишучи пасквіль, глузував в нїм з творів Лозинського „Весїля“ і „Граматики“, які „нікого мови не научили“, посуджував його і Левицького о літературну

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 64—5.

крадіж граматичних дослідів крил. Івана Могильницького,¹⁾ називав його „безветиднымъ челоувѣкомъ“, що тягнув колись за Польщею а тепер завидує, що побіч него виростають люди, дивувався, що тоді, коли Славянщина хвалить Зорю і Ладу, Лозинський виступав протів них, не зважаючи на те, що редактори Зорі і Лади по днях і по ночах працюють, бо їм не оякість, а о число книжок розходить ся. За те, що Лозинський сьмів виступити протів московщини, назвав його Шехович „московскимъ дуракомъ“ „великимъ дописователемъ зъ подъ Соколѣвки,“ який дописує до такої Groschenzeitung, як „Вѣстникъ“ і т. п. Під пасквілем, писаним власною рукою Шеховича, находимо підпис „Оден Питомецъ р. Л. С.“

Лозинський відослав сей пасквіль на руки Якова Головацького, який відчуваючи страшну погань мерзкого поступку Шеховича, дописав на пасквілю отсі слова: „Не питомецъ русскої Львовской Семинаріи писалъ это письмо грязное; анонимное, а редакторъ Лады и Семейной бібліотеки Северинъ Шеховичъ. Подлецъ!“²⁾

Полеміка не вмовкала. Дописователь з під Соколівки, що задраснув з початку саму „Ладу“, звернув також своє вістря протів „Зорі Галицької“, просячи останну, щоби під великоруськими поезіями Крылова і Кольцова містила повні їх підписи, а не початкові букви та щоби місто великоруських оригіналів подавала їх переклади, які хотьби і слабше випали, все будуть Русинам милійші, як чужі твори.³⁾ Інший дописователь „Зъ підъ Львова“ дивувався, що руська публіка, дражнена каліченем народної мови, підпомагає подібні видавництва. Він глузував також, що в двох часописах, які появляють ся у Львові маємо чотири язика. Сама „Зоря Галицькая“ пише трема язиками: одним в повістках, другим в історичних статіях, а третім в церковних поученях. „Лада“ пише четвертим язиком з російсько-польським словарцем, „лише на доказъ, же єсть чисто рускій (!).“ Колиж до сих чотирох мов додамо п'яту,

¹⁾ Порівнай нашої передмови стр. LXII.

²⁾ Порівнай лист, ч. 56.

³⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 62. „Зоря Галицькая“ (ч. 28.) відповіла що ліпше класти початкові букви під чужими, для потреб галицької публіки переробленими поезіями, як подавати переклад твору Батюшкова за оригінальний, що зроблено в додатку „Вѣстника“ „Отечественный Сборникъ“ за рік 1853, ч. 13, стр. 52. „Зоря Галицькая“, наважла при сій нагоді оригінал поезії Батюшкова: Надгробіє руському младенцу, умершему въ Неаполѣ та переклад, уміщений в „Отеч. Сборн.“ п. з. „Надгробное русскої дитинѣ, умершой въ Вѣднѣ“ і заявила, що такий поступок годі назвати инакше, як літературною крадіжкою. Не конче імовірну оборону перекладчика поезії Батюшкова подав „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 67, п. з. Отвѣтъ“.

народну, якою обі львівські часописи писати не хотять, а якою послугув ся „Вѣстникъ“, то хто знає, кільки ще язиків наша недбалість виплекає.¹⁾

„Зоря Галицкая“ держала ся зразу з далека від полеміки против дописователя з під Соколівки і Йосифа Лозинського. Колиж Дідицький, для піддержаня своїх сторонників, рішив ся против них виступити, то вибрав знов дорогу, о скільки можна, найспокійнішу. Йому не було тайним, що дописователем з під Соколівки був Василь Ковальський, а провірив остаточно сю вістку Іван Головацький, співробітник „Вѣстника“, коли писав братови Якову: „При томъ я долженъ примѣтить, что дописыватель „З подъ Соколовки“ никто иной, только солоденькій Васильцо Ковальскій; онъ головный подуститель и виновникъ цѣлой распри. Случайно можно бы тоє извѣстіє удѣлить „Зорѣ“ и „Ладѣ“.²⁾ Дідицький відповів Ковальському і Лозинському вершом п. а. „О правданіє,“ в яким вияснив ціли свого кружка, переповідаючи звісну нам вже язикову теорію Антонія Петрушевича. Дідицький писав:

Мы жили все во мирѣ, съ почтеніємъ для другихъ,
И не ссорились съ братьями и все любили ихъ.

Однакожь загнувался за то на насъ одинъ:
Что мы не величаемъ его первоучинъ.

Но кто все величаетъ себе и у другихъ
Хваленій самъ желаетъ: тотъ недостойнъ ихъ.

Другій же подозрѣнье кидалъ на насъ оно:
Будто мы съ Москалями понюхались давно.

И ктожь вмѣнитъ намъ въ злое, что черпаемъ
съ жерель,
Съ которыхъ Россіянинъ языкъ свой произвелъ?

Тѣжь жерела самыи, тотъ скарбъ словесъ живыхъ
Были по большей части лишь наши — а не ихъ.

И что заимствовали они тогда у насъ,
Мы право отбираемъ назадъ въ сей нужды часъ.

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 71.

²⁾ Порівнай лист ч. 396, стр. 534—5.

Такъ прочь всѣ подозрѣнья! и не боимся ихъ:
У насъ есть совѣсть чиста, и духъ смиренный, тихъ.

Сваритесь же не хочемо, мы дали лишъ отвѣтъ, —
А на угрызки съ братьями у насъ и мѣстця нѣтъ.¹⁾

Та хоть Дідицький завірював, що „на угрызки съ братьями у насъ и мѣстця нѣтъ“, то всеж таки в найблизших майже двох числах „Галицкої Зорі“ він помістив полемічну статію з Угорщини Івана Раковського та свій верш п. з. „Да будетъ миръ“. Раковський почав саме тоді печатати в „Зорі Галицкій“ ряд „До-вѣрительныхъ письмъ съ Будина“ і в четвертім з них порушив справу спору „Вѣстника“ з „Ладою“. Як один з найбільше завзя-тих сторонників чистої великорущини в руськім письменстві, Ра-ковський не таїв ся з тим, що „нѣкоторыя объявленія Лады про-извели въ насъ нѣкое недоумѣніе касательно употребляемаго нею впрѣдъ языка“, але попри се хвалив він „Ладу“, бо в ній „стрѣчае качества, ручающія ся за спѣхъ намѣренія ея“. Рівночасно жалу-вав Раковський, що на „Ладу“ „нѣжной чувствительности молодежи“, яка що йно „стала распускати прелести своей юности“ — „устре-милъ зоркіе очи „Вѣстникъ“, нападаючи на її мову і тому захоочу-вав від себе „Ладу“, щоби видержала на занятім становиску, щоби не кувала нових слів, як се робить „Вѣстникъ“ а „пользовалась древними русскими словами, утвержденными и освященными общимъ употребленіемъ“ і не доводила до такої языкової галіматиї, в яку влюбив ся „Вѣстникъ“. Раковський виступив також в обороні сло-варця, міщеного при „Ладѣ“, бо в сей спосіб редакция „объясня-етъ несвѣдомыя слова и такъ споспѣшествуетъ вразумленію уче-ныхъ предметовъ.“²⁾

Щоби загладити вражине доволі різкої статіі Раковського, Ді-дицький напечатав новий верш, п. з. „Да будетъ миръ“, в яким звивав до згоди, бо вже досить тих спорів, якими Русь славить ся від найдавніших часів, бо соромно сварити ся за букву і мову, коли не найшов ся ще (?) між Русянами письменник, про якого можна би сказати, що він наш і духом і словами. При сій нагоді став Дідицький ще раз в обороні своїх сторонників, кличучи:

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 27.

²⁾ Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 29.

Да будетъ миръ, бо ужь давно
 Мы въ дѣлѣ важномъ согласились:
 Приняти отъ Старыхъ оно
 Чѣмъ передъ свѣтомъ прославились,
 А именно тѣ слова,
 Въ которыхъ наша жизнь и сила, —
 Да не смотримъ: что и Москва
 Языкъ свой ними украсила.

Не бракло також в верші відозви, щоби кождий писав „по
 собственному розсужденню“ и „что и що, и якъ и какъ, по слуху,
 иль обыкновенню“, а в котрого з письменників будуть „чисто русски
 звуки,“ там всі до них приляжуть. Дідицький закінчив свій верш
 апострофою до Йосифа Лозинського:

Да будетъ миръ, — иль если кто
 Начнешь спорити за азбуку,
 Не сѣй же намъ сквозь решето
 Свое самую чорну муку;
 Не называй своихъ друзей,
 Занясыхъ тѣми же трудами,
 Преданныхъ Матери своей:
 „Бя невдячными синами“.¹

Дідицький бажав мира, але рівночасно визивав Лозинського на
 слово, містячи статтю Раковського і свої верші. Тому й відповів
 Лозинський широкою, новою статтєю, в якій доторкнув ся також
 деяких питань, порушених в полеміці з противної сторони в попе-
 редних роках. Передовсім зазначив Лозинський, що кождий чоловік
 може мати свою гадку, але коли хоче з нею публично виступити,
 то повинен уміти її основно уаргументувати. Коли дописователь
 з Будина закидує „Вѣстникови“ уживане ново кованих слів, то по-
 винен їх виказати. Лозинський стрічає в „Вѣстнику“ лише слова
 в народі уживані, а натомість бачить, що „Лада“ не пише „древ-
 ними рускими“, але „московскими“ словами. Впрочім против ко-
 вання слів годі виступати, бо кожда мова, яка образує ся, мусить
 відбувати переміни. Старі слова виходять з уживаня, а нові вкорі-
 нюють ся. Побоюваня деяких людей, що „будеть у насъ столько

¹) Зоря Галицкая за рік 1853. ч. 30.

языковъ, сколько деревень⁴¹⁾ безосновні і недорічні, бо ми повинні писати так, як більшість народа говорить, а не як в однім, або другім селі бесіднують. Провінціоналізмів ошпнати також не годить ся, бо коли хто буде описувати жите верховинців, або козаків, сей мусить покористувати ся їх лексикальним засобом; хто схоче писати про корабель, його складові часті та плавбу, сей мусить звернути ся до Русинів над Чорним морем. Через те збогачує ся письменна мова. Лозинський не перечить, що в деяких народів мова книжна ріжнить ся від простонародної, але з сего не виходить, щоби в нас така ріжниця бути мусіла. Впрочім не зашкодить приглянути, як инші народи прийшли до книжної мови. В XVI. віці почали писати Поляки своєю мобою. Они писали так, як самі говорили і як нарід говорив. Рей, Хвальчевський, Кокановський, Ориховський, Гурніцький, Бельський не мали наміру творити мову книжну, ріжну від народної, бо писали для народа, але їх мова, ввійшовши до книжок, ставала книжною і хоть була ріжною від мови на Шлеску і Великій Польщі, то її всюди розуміли, бо она не ставала в о з д у ш н о ю. З часом ся книжна мова образувала ся і переміняла ся, однак нарід її розумів. З сего виходить, що Русини повинні писати мобою, якою говорить загально нарід, що ся мова буде вправді ріжнити ся від мови волпнських і українських мешканців, але мимо сего она буде для них зрозумілою і що мова книжна не повинна бути воздушною, се є такою, якою жадна часть народа не говорить. Коли Німеччина приняла на книжну мову діялект горішно-саський, а Італія тосканський, то чомуж угорські, буковинські та подільські Русини мали би цурати ся нашої книжної мови, тим більше, що ріжниці між нами в мові невеликі? Літературний розвій йде повільним кроком і коли будемо держати ся народної мови, то і книжна мова і письменство розввнуть ся. Деякі люди думають, що до в с о к и х предметів мова народна не надає ся, а однак і Христос і апостоли голосили найвисшу мудрість простими словами. Руська, народна мова богата, лише треба її вичувати ся. Коли дехто каже, що лїпше уживати московських, чим польських слів, то на се відповідає Лозинський, що помиляють ся ті люди, які кожде слово, спільне з Поляками уважають польовізмом. Наш нарід уживає також слів, які можна би уважати церковно-славянськими. В такім разі треба бути обережним в осуді.

⁴¹⁾ Порівнай нашої передмови стр. XLVIII.

Першим і головним жерелом нашої письменної мови повинна бути народна мова, як се ухвалив „собор учених“ в 1848 році. На верш Дідицького :

Не называй своихъ друзей
Занятыхъ тѣмиже трудами
Преданныхъ матери своей:
Ея невдячными сынами...

відповідає Лозинський, що кождий Русин, який покидає матерню мову і глузує з неї, заслугує на назву невдячника і такий не є тоді ані другом Руси, ані його самого. На замітку В. Добрянського з Угорщини, що Лозинський не уміє вести спорів „сѣ хладнокровіємъ и зѣ разумнымъ разсужденіємъ“ і не в силі „воздержати своего пристрастія“, ¹⁾ останній признаєсь до сеї слабости, що „не має такого великодушія, абы сѣ „хладнокровіємъ“ мѣгъ позарати, якъ Русины своєму народному языкови ругають ся.“ ²⁾

Нова статія Лозинського, украшена цитатами з Горация, не дорівнювала його попередній статії, про яку ми вище говорили. Брак в ній сего огню, що пробивав ся майже з кожного уступу чудової апольотії народної мови, напечатаної в 64 і 65 числі „Вѣстника“. Нового не сказав тут Лозинський майже нічого. Він переповів лише те, що ми читали давнійше в иньших, чужих статіях, спеціально у Теофана Глинського.³⁾ Она цікава лише як один документ більше для характеристики автора, його сердечної любови до народного слова, сьмілости і рішучости.

Перед дальшою полемікою перестерігали Дідицького Духно і Віктор Добрянський. Перший з них рад був замирити обі сторони компліментами, признаючи „Вѣстникъ“ — „обшенароднымъ письмомъ для просвѣщенныхъ и просвѣщаемыхъ“, „Зорю Галицкую“ — „полезнѣйшимъ средствомъ для людей сѣ высшимъ понятіємъ“ а „Ладу“ — „любезною кормилицею невинныхъ нашихъ дѣвицъ, будущихъ Матерей Народа“, які він однаково любить, хоть не всі відповідають його „вкусу“. ⁴⁾ Віктор Добрянський перевиджував, що боротьба може скінчити ся значними неудачами і зі своєї сто-

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 32 в дописи „Изъ Кошиць“.

²⁾ Вѣстникъ за рік 1853 ч. 78—81.

³⁾ Порівнай нашої передмови стр. XXXII—IV.

⁴⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 33 в дописи „Изъ Прашева“.

рони взивав рівнож до залишеня дальших спорів.¹⁾ Але Дідицький був нившої гадки. Він бачив, що статі Лозинського, який мав значний авторітет між сучасними людьми, поволи, але основно нищили все те, що він для свого кружка виборював тяжким трудом, що они підривали його позицію і вплив на руську суспільність, відслонювали дійсні цілі, до яких він стремів. Тому не послухав Дідицький голосу угорських Русинів та напечатав три статі „Съ Коломийського“, підписані: Андрей Иванович К. Автором їх був сам Богдан Дідицький,²⁾ який хіба тому скрив ся під анонімом, бо з його статей не віяв „духъ, смиренный, тихъ“, яким чванив ся автор „Конюшого“, бо цілю їх було за всяку ціну обнижити авторітет Лозинського, підорвати його значінє, звести його повагу до зєра. Анонім дозволяв також Дідицькому, висловлювати свої гадки яснійше, не наражуючи його при тім на страту слави „миротворця“.

В першій статі зазначував Дідицький, що вже в р. 1848 замітили Русини, що при помочи „оскудѣвшого, простонародного языка“ годі було висловити висші понятя і почуваня і тому забрав ся кождий просвѣчений Русин до образования руської мови на основі „хорошой бесѣды нашихъ предковъ“. І з того часу руська мова стала повнійшою, богатійшою в вислови і нині можемо нею висловлювати те, що ми перше відчували і розуміли на мові латинській, німецькій або польській. Та на жаль, сї літературні подвиги висміяв Лозинський в дописи „Вѣстника“ (ч. 64—5.) Його допись писана „по внушенію огорченного сердца, съ пристрастіємъ и неуваженіємъ для мнѣнія и чести другихъ“. За те, що Лозинський напаятував Зубрицького та його сторонників невдячними силами народа, перекінчиками і виродками, Дідицький називає Лозинського клеветником і робить його за сю клевету відвічальним перед судом нивішної публики і потомства. Щоби висміяти Лозинського, Дідицький ставить до него наконець такі два питаня:

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 32 в дописи „Изъ Кошиць“. Гляди також листи ч. 61 і 62. В останнім листі писав В. Добрянський: „Что споры съ Вѣстникомъ“ съ нова розгорѣлись, я весьма жалѣю; въ томъ ни малѣйшей пользы нѣтъ; капацитація здѣсь мѣста не имѣеть; на концѣ споровъ каждая сторона останется при своемъ мнѣніи, а все счастье въ томъ средоточится, что напрасно пролито только чернила не крови. Пусть пишетъ каждый, какъ умѣетъ, и общее признаніе да будетъ судією, перѣхъ которымъ что добро не лишится своей убѣдительнои силы. Попросите Зору прекратити уже на вѣки отвратительную драку, и Лозинскій думая по слабому своему послѣдному отвѣту (роз. в „Вѣстнику“ за рік 1853 ч. 78—81 а не в „Зорі Галицкій“, як на стр. 98 при листах зазначено через помилку) „радь будетъ покою“.

²⁾ Гляди нашої передмови стр. XLIII примітку 2.

Перше: звідки походить се, що з кожних 100 слів, наведених Лозинським в його дописи в „Вістнику“ „на посрамленіє и истребленіє розширяющейся у насъ якої то московско-болгарскої літератури“, Дідицький стрічає 90 слів в російськїм словари а 80 в Нестора та в иньших руських письменників старого і середного періода, яких, очевидно Лозинський вважає Болгарами? Друге: чи можна для того мову дописи Лозинського назвати „московско-болгарскимъ или чистымъ малорусскимъ языкомъ?“¹⁾

Лозинський відповів в найближшій числі „Зорі Галицької. Він зазначив, що вважає дуже сумною сю прояву, що люди, які глузують з народної мови, находять ще оборонців, а люди, які стояли на сторожі народного слова, є наражені на різні напасти. Дописователь „сз Коломыйского“ місто того, щоби забрати ся до розбору його статії та опрокинення поміщених в ній гадок, воює словами і посуджує його о клевету. Против сего тяжкого заміту Лозинський застерігає ся рішучо. Він виступив против чоловіка, що посмів назвати публично народну мову простою і грубою, язиком черни, болтовнею простолюдина пасічника Грицька, або пастуха Панька, що накинув ся на людей, які займають ся просвітою народа, визиваючи їх „изступленниками и низкими невѣждами“, що просвіту народа обмежив на молитвеник, псалтир і катехізіс. Чиж такі люди не заслугоють на імя перекінчиків і невдячних та виродних синів Руси? В такім отже разі не Лозинський, але дописователь „сз Коломыйского“ допустив ся на нїм клевети. Впрочім, пише Лозинський, можете мене каляти і клеветати, але снм не затроїте спокою моєї душі, бо будьте пересвідчені, що хто народну справу публично боронить, сей готов також за неї потерпіти наругу.

На поставлені Дідицьким питання Лозинський відповідає: 1) Коли се правда, що з ужитих мною 100 слів, 90 приходять в великоруськїм словари а 80 в Нестора, то повстало се звідси, що великоруська і руська мова є диялектами одного славянського язика, а такі самі слова найдемо також в иньших славянських наріччях в відмінній формі. Пнї будуть ті самі, лише вимова їх иньша; 2) Як французька мова, через те що має латинські слова (utile, juste, innocence, home і т. п.), які однак инакше вимовляє, не може назвати ся латинською, так і великоруська мова, хоть має спільні з нами слова, не може мати назви малоруської. Тому й моя мова не може називати ся „московско-болгарскою“,

¹⁾ Зоря Галицькая за рік 1853, ч. 35.

лише малоруською, бо „я пишу и радбымъ такъ писати, якъ нарѣдъ малорускій говорѣтъ“. Лозинський признає, що й він у своїй мові бачить хиби, бо Галичани, що йно, свою словесність розвивати почали, але його наміром є, писати чисто-народною мовою. Своїми статтями він мав на цілі, перестерігати письменників, щоби не уживали чужих слів і форм, доки маємо свої і накликувати їх, щоби не кидали рідної мови і не управляли чужої, та щоби не ганьбили народної мови і її письменників. Лозинський відсилає на кінець автора дописи „Съ Коломыйского“ до слів угорської драми: „Святе є право, свята є присяга“: „Нарѣдъ, которий не умѣ цѣнити власного языка, самъ собѣ вѣчный грѣбъ копає. Почитайте ученихъ, котори въ батьковскѣй бесѣдѣ перемавляють до своихъ сожителей, въ нихъ жѣ мудрѣсть народа, черезъ нихъ долина нужды стаєся раѣмъ. Питомимъ языкомъ довшны говорѣти учитель ѳтчины. Ученый, которий въ чуждѣй бесѣдѣ власныи изьявляє мисли, подбѣный єсть до невдячного дерева, которое на нашѣй земли живнѣсть тягне, а оwoць свѣй въ сосѣдний городъ ровить“.¹⁾

Заки Дідицький пововно виступив против Лозинського, помітив наперед „Слово къ нашимъ читателямъ“, в якім вияснив, що „языкъ, которымъ „Зоря Галицкая“ пишеть, єсть розвивающій ся у насъ, книжный малорусскій“. Основу сій мові подає язык нашого народа, а слова і форми, яких в народа не достає, бере редакція з „священного языка нашихъ предковъ“. Такою мовою пишуть „Вѣстникъ“, „Лада“ і „Зоря Галицкая“, а ріжниця між сими трема часописями лежить лише в правописи і в більшим, або меньшим уживаню провінціоналізмів та польонізмів. Наш „книжный малорусскій языкъ“, писав дальше Дідицький, „розрачаєся и будетъ всегда различатися ѳтъ книжного великорусского языка, и никогда не станется „московскимъ“ нарѣчіємъ“. Язык „Зорі Галицкої“ назначений „для просвѣщеннои части русского народа“, котра „имѣеть свои познанія въ нашемъ народномъ и старорусскомъ, или церковномъ языкѣ“. Ціль „Зорі“ наукова і тому редакція зневолена держати ся такого, а не иньшого способу писаня. Коли Лозинський писав, що „Зоря Галицкая“ з часом инакше євітити буде, а під сим словом „инакше“ розумів ліпше, то редакція вповні з сим годить ся, бо від себе докладає она всяких заходів, щоби „Зорю“ улїпшити. Колиж иньший дописователь дорікав „Зорі“, що она пише трема языками, то писав се хиба на жарт, хоть сам Дідицький дальше признає, що „Зоря“ містить статі „по

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 36.

розличнимъ предметамъ, будь поезія, повѣсти и всякіи короткіи донесенія, будь чисто-наукови и розсужденія и поважныи бесѣды церковныи^а — а кожда з тих галузий „вымагаєть своего особенного способу выраженія, т. е. особенно-соотвѣтной формы“.¹⁾

Ціле, наведене нами в начерку „Слово къ нашимъ читателямъ“ викликує дивне вражінє. Ще так недавно признавав ся Дідицький, що „черпаєть съ жерель, съ которыхъ Россіянинъ языкъ свой произвелъ“ — а тут вирикає ся великоруського язика, хоть бере з него і слова і форми цілими пригорщами. Не так давно ще, хоть дуже обережно, глузував Дідицький з сторонників церковно-славянщини, а тут нараз стає в обороні „священного языка нашихъ предковъ“. Перед кількома неділями містив Дідицький допис Раківського з Будина, в якій сей висьмівав „галіматию“ мови „Вѣстника“ та дорікав йому кованим слів, а тут нараз зазначає він, що „Вѣстникъ“ і „Зоря Галицкая“ пишуть майже однаково і що ріжниця поміж ними лежить головно в правописи. Нам видає ся, що „Слово къ нашимъ читателямъ“ писав Дідицький не для читачів „Зорі Галицкої“, а для австрійського ряду, який почав знов звертати більшу увагу на роботу об'єднительного табору. Негацією всего того, чим вперед Дідицький чванив ся, хотів він здержати новий удар, який грозив „Зорі Галицкій“ з сторони ряду. Але удару він не здержав а через „Слово къ... читателямъ“ дав лише один з доказів непостійности та трусливости кружка „Погодинской колоніи.“

„Слово къ нашимъ читателямъ“ було сумним документом, але ще сумнійшими мусимо назвати дві дальші статії Дідицького „Съ Коломыйского“, в яких він рішив ся висьміяти Лозинського. В них старав ся Дідицький навести цілий ряд мнених суперечностей, висловлених Лозинським в його статиях. Ледви чи найде ся в котрого письменника, писав Дідицький, стілько суперечностей, що в Лозинського. Раз заявляє він, що не противить ся, щоби в потребі удавати ся до староруцини, або церковно-славянської мови і сам користає з великоруцини, а гніває ся на „Зорю Галицкую“, коли она те саме робить. То знов бажає він, щоби науковою мовою був виключно язык простого народа і не хоче бачити ніякої ріжницї між книжним, науковим а розговорним простонародним словом а на иньшій місци признає потребу книжного язика, окре-

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 37.

мого від простонародного. Раз сердить ся Лозинський на дописователя з Будина за те, що докорював „Вѣстникови“ кованим слів, а вслїд за тям признає потребу кованя слів. То знов дорїкає він „Ладї“, що уживає чужих слів, як „гофмейстерина, карманъ, жилетъ, жеманство, кофейный“, а рївночасно сам уживає незрозумїлих в народї слів, як „шанїя, мелодїя, тактъ, епока, дипломатичный“, не даючи навіть до них пояснень, як се „въ нѣкоторомъ отношенїи похвально“ робила „Лада“. Раз велить Лозинський удавати ся за словами до верховницїв, козацьких земель та берегїв Чорного моря а не каже „что для науковыхъ предметовъ и въ сочиненїяхъ, опредѣленныхъ для просвѣщенныхъ людей, нужно употреблять слова, соответны такъ предмету, якъ и читателямъ.“ То знов радить Лозинський писати сею мовою, якою говорили на дворах руськихъ князїв та польськихъ королїв, а сам не радїв нею писати. Лозинський звиває рївнож Русинїв, щоби так писали, як пише „Вѣстникъ“, а сам не наслїдує, ані його стилю, ані правописи. Колиж Лозинський виступає як острый судия, то від него жадати можна більшого знаня мови, меньшого числа противорїчностей, точнїйшого примїнюваня правописнихъ правил і оминаня граматичнихъ похибок, „якіи подчеркиваются въ письменныхъ заданїяхъ ученикамъ въ самыхъ найнїзшихъ школахъ“.

Відмовивши Лозинському всякого, елементарного навіть знаня мови, граматики і правописи, Дїдицький дивує ся, як можна писати простонародною мовою наукові, чи ненаукові, практичні, або абстрактні статїї. Христос і апостоли проповїдували вправдї найвисшу мудрїсть простими словами, але писали найбільше образованою грецкою мовою. Ми, каже Дїдицький а з нами і иньші Славяни одушевляли ся мовою нашого народа і писали нею оповїданя, казки та складали піснї і тогдї народна мова достарчала нам досить висловїв. Але про висшї науки ми ще тодї не думали. Нас похваляв навіть за те Шафарїк, пишучи ще в р. 1842, що таке стремлїне „въ томъ своемъ обмеженїи, единству литературы не вредяще е, всегда свою хвалу имѣть“. І ми не розумїли слів Шафарїка „въ томъ обмеженїи“ ще в 1848 р. Колиж ми взяли ся до перекладїв науковихъ творїв, тодї пересвїдчили ся, що нам недостає слів до висшихъ понять, що в нашїй мовї бракъ науковихъ термінїв, і тодї зрозумїли слова Шафарїка та кинули ся до науки церковної мови „познали ближе тотъ драгоценный скарбъ, влюбилсь цѣлымъ сердцемъ въ тую священную и единственную спадщину нашихъ любезныхъ Предковъ, и выбирая изъ того неисчерпаемого жерела превзобильными, многорѣчивыми слова... мы

заполнили отъ части и безпрестанно заповняемъ наши недостатки, украшаемъ нашъ языкъ и возношаемъ его на ровную степень съ другими, дѣлаемъ его книжнымъ, и дѣлаемъ то со свѣдѣніемъ, съ намѣреніемъ“. Дідицький покликує ся навіть на „высокое правительство, которое велѣвши преподавати въ высшихъ классахъ русскихъ гимназій св. Псалмы, Слово о полку Игоревѣ, Нестора, подпомагаєть тѣмже само развитію такого наукового языка“. На сім кінчить Дідицький свою першу статію.¹⁾

Чи вірив Дідицький в те, що писав? На нашу гадку — ні. Він знав, що Лозинський належав до найбільше образованих, сучасних людей, без сумніву більше образованих, як сам автор „Съ Коломыйского“ — і лише злоба могла веліти Дідицькому накинути ся на него так несправедливо, закидати йому противорічності, яких він не допустив ся, відмовляти йому елементарного знання мови, граматики і правописи. Або чи міг вірити Дідицький в ролю церковно-славянської мови, яка мала достарчити галицьким Русинам навіть термінів до наукових перекладів з чужих мов, в ролю сеї мови, яку вкладав для насміху в уста одного з її приклонників?²⁾ Статія була писана для несвідомих читачів, для ратованя ситуації, а Дідицькому совістно було виступити з нею під повним іменем і тому скрив ся під анонім.

В другій статії признає вправді Дідицький Лозинському, що він відповів йому вповні на два ранше поставлені питання, але за назву „московско-болгарской епоки“ кличе: „Господи! прости ему, онъ не вѣдалъ что творилъ!“ Він признає також Лозинському, що Зубрицький „во истину не совсѣмъ прилично сказалъ вышеприведенныя слова (про чернь, пасічника Грицька і т. д.) въ поважномъ своемъ историческомъ сочиненіи“ — але всеж таки стає в обороні Зубрицького і замічає, що не яло ся накидати ся на него словами: „нечувана безчельность, заслѣплена зарозумѣлость, перекинчикъ, невдячный сынъ народа“, бо він високо заслужений чоловік. Рівночасно питає Дідицький, кого Лозинський розумів під „панчиками“, яким велів глядати собі „языка тоненького, мяговького, пѣщеного“...³⁾

Лозинський хотів ще дати відповідь на статіі Дідицького, але „Зоря Галицкая“ заявила, що присланих ним заміток не помістить, бо деякі дописователі і передплатники загрозили, що покинуть

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 38.

²⁾ Порівнай нашої передмови стр. LXIV.

³⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 39.

„Зорю“ і „Вѣстникъ“, коли лише піchnуть ся на ново язикові спори. Не напечатав також Дідицький полемічних статей своїх сторонників, Раковського з Будина та шістьох иньших, незвісних нам по імені авторів.¹⁾ Лозинський звернув ся зі своєю відповіддю Дідицькому до „Вѣстника“, але і тут відмовлено йому місця.²⁾ Перед тим помістив ще був „Вѣстникъ“ мало цікаву полеміку против „Зорі Галицкої“ дописователя „Зъ пбдъ Львова“, підписану буквою Ф.³⁾ і кореспонденцію „Отъ Перемышля.“⁴⁾. В останній замігив автор, що публика стоїть в більшости за Лозинським і що противники його иньшою мовою пишуть, а иньшою говорять. В відповідь на се заявив Раковський, що „Зоря Галицкая“ „одержала совершенную побѣду надъ противоборствующимъ мнѣніемъ“ і що її подвиги „вѣнчались превосходными отзывами изъ Кошиць, Пряшева і повторительно изъ Коломыйскаго округа“. На замітку кореспондента „Отъ Перемышля“ в справі мови Раковський не реагує, щоби не продовжувати язикової боротьби.⁵⁾

Ми не перечимо, що Раковський у своїм засліпленю міг вірити в побіду Дідицького, хоть сумною мусіла би бути побіда, оперта на понівірці народної мови в дописах в Кошиць, Пряшева, та на легковаженю противної гадки в статиях Дідицького п. з. „Съ Коломыйскаго“. А як виглядала в практиці ся „побіда“, про се свідчать так листи угорських Русинів як і їх статії. Під впливом ненародних змагань угорських Русинів, В. Добрянського, Духновича і Раковського та журналу Гушалевича і Дідицького „Зоря Галицкая“ духове жите на Угорщині майже цілком завмерло. „Брате, писав Духнович до Якова Головацького, у нас читательство вельми слабое, книги куповати не обыкли еще наши, даже и саміи священники, найбільше даромъ, раздаваю, чтобъ привыкали помалу.“⁶⁾ „Наши люде, писав В. Добрянський, не чувствуютъ нужды читати, они читають календарь да Шематизмъ Епархіальный и ничего боль... такъ пусть иньи племена съ презрѣні-

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 3. »Переписка« стр. 36. Порівнай також примітку до статії Лозинського, поміщеної в „Зорі Галицкій“ за рік 1853, ч. 36 стор. 415.

²⁾ Вѣстникъ за р. 1853 ч. 95 »Листоношь Вѣстника«.

³⁾ Вѣстникъ за р. 1853 ч. 85.

⁴⁾ Вѣстникъ за р. 1853 ч. 94.

⁵⁾ Зоря Галицкая за рік 1854 ч. 7 »Довѣрительныя письма изъ Будина«. V.

⁶⁾ Порівнай лист ч. 47.

омъ смотрять на насъ, мы много и не заслуживаемъ¹⁾ В цвѣтня 1854 р. писав знов Духнович до Якова Головацького: „Что касается Исторіи Зубрицкаго: Послали вы на меня нѣсколько записокъ, но не знаю, много ли могу я отдать, бо у насъ литература (всякая) дремлетъ, — книгу непотребно и бесплатно; и тутъ Република: много словъ, мало разума, а охоты никакой, егоизмъ занялъ всѣхъ.“²⁾ Раковський мусів ствердити, що засноване в р. 1850 під покровом епископа Йосифа Гаганця „Литературное пришевское заведеніе“ вже від жовтня 1851 р. не давало про себе ніякої вѣстки і що оно „по крайней мѣрѣ яко организованное общество больше не существуетъ.“³⁾ Причину паденя названного товариства тай взагалі застою житя на угорській Руси бачив Раковський „въ несогласіи“, въ „неединодушномъ соединеніи нашемъ“, — а не шукав за нею там, де можна було її дуже легко віднайти — в неприроднім заціплюваню в письменство мови мертвої (церковно-славянської) а опісля чу жої для народа, великоруської. І хоть заснічувало ся духове житє угорської Руси з вини її провідників, то они її в собі не бачили і відгрожували ся устами Духновича: „Я убезпечая васъ, что хотя Яворовъ весь державную Палицу восприметь, а Ловинскій и вѣнецъ татарскаго, или монгольскаго царства на голову пріиметь, хоть какъ малая угорскихъ Русиновъ часть на его волю не склонится.“⁴⁾

Так само завмирало духове житє на галицькій Руси. Дописователь „Изъ Жолковскаго“⁵⁾ (чи не Дідицький?) зневолений був зазначити на початку 1854 року, що „Галицко-руська Матиця“ „представляетъ намъ самое печальное явленіе“, що з року на рік зменьшує ся число її основателів (протягом трех літ убуло їх 104), що основний капітал збільшує ся дуже дрібними сумами, що від дня основаня її (4. червня 1848 р.) по конець 1853 р. видала она всего на всего 15 книжочок, які враз з дарованими „Матиці“ виданями мають ціну 4 злр. 54 кр. І знов шукає дописователь „Изъ Жолковскаго“ за жерелом сеї сумної прояви в роздробленю сил, в браку тїснійших зносин з угорською Русію, для якої

1) Гляди лист ч. 82.

2) Порівнай лист ч. 85.

3) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 9. „Довѣрительныя письма изъ Будина“ (VI). Про основане „Пришевского, литературного Заведенія“ гляди допись в віденськѣм „Вѣстнику“ за р. 1851, ч. 145.

4) Порівнай лист Ч. 64, стр. 100.

5) Зоря Галицкая за рік 1854 ч. 1, 2, 8.

радить робити в мові уступки, яких жадав свого часу Духнович,¹⁾ а не в апатії, яку викликали ненаредні стремління всяких пропагаторів чи то церковно-славянщини, чи великорущини, та повіірили живого народного слова і письменників, що за нею обстоювали. Могильницький, сповііраний Духновичем за передмову до „Скита Манявского“, замовк. Данкевич, що в літах 1848—51 помістив в „Зорі Галицкій“, цілий ряд поезій, та статтю, писану в обороні народної мови,²⁾ скоро лише „Зоря Галицкая“ станула на ненароднім ґрунті, покинув її та печатав свої поезії в „Черемышлянц“ (календарі) і в додатках до віденського „Вістника“ — „Отечественним Сборнику“ і „Домові Школці“. Никола Устиянович почав рівнож печатати свої твори в додатках до віденського „Вістника“, криючись при тій нагоді під аноніми. І доки Дідицький редагував „Зорю Галицкую“ обережно, не виступаючи против народної мови, Устиянович хвалив її, колиж розгоріла ся язикова боротьба, він заплакав в чудовім вершку п. з. „Новый рікъ 1854“, молячи в імени Руси Царицю сьвіта о мир:

„Царице сьвіта! небо засвітало,
А по під небо вражда вихри гонить
Рідний брат брату пісьнь гробову дзвонить,
Яр ниви гріє, а плугів так мало,
Жмінка при скибі, і тих двоють спори,
Храм мій в заснові, і зсизають нори —
Дай любов братню, дай мир для дїтпий!
Притни, Царице, вражді число дний!
Дай огонь охоти, дай до трудів сили!
Даруй дитя мні з орлиними крили,
І гусль Бояна зложи при ей боку! —
О се, небесна, прошу тя в тім року!³⁾

Колиж дописователь „Изъ Жолковского“ дивував ся, що на галицкій Русі замовкли письменники, Устиянович не стерпів і ви-

¹⁾ Порівнай нашій передмові стр. XXII і дописи „Изъ Жолковского“. Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 1, 2 і 8.

²⁾ Зоря Галицкая за рік 1850 ч. 33, Лука зъ Ракова: „Двѣ часописи народа руского“. Тут радив Данкевич писати в часі минулім окінчене въ а не ль, як жадав Йосиф Левицький та бязжав, щоби „Вістникъ“ місто: от, о томъ, онъ, только, волькожъ, уживав: вѣдь, о томъ, вѣнь, і т. д.

³⁾ Отечественный Сборникъ за рік 1854, ч. 1.

яснив під повним своїм іменем причину сего занепаду прегарним вершом п. в. „Отвѣтъ многимъ“, в яким під адресою обединителів кидав такі докори:

И вы спросите нас, чому замовкли ми?
 Про що утихла піснь тепла сьвятої ари?
 І ви спросите нас!... Чи не видите ви,
 Як коплять сквапно гріб, роздають братам сьвіщи
 З вряями чужих муз заводять похорон,
 Ліпять послідний зазов, разносять гласи віщи
 І се в очи живцу, щоб прискорити скон?

І ви спросите нас!... иль-ли незвісно вам,
 В як то сіре плате строять сьвяту невісту,
 Галича красну мат, провадять в рідний храм
 Прискорбну, як Марія, як Марія чисту,
 До широкої колоди, на жертву ідолам?
 Як серед сьвятих стін ведуть безладний спор,
 Глумлять ся їй в лице, соромять родиму красу,
 В сьятині мирних сердець, творять лихий роздор,
 Вредный „владыкамъ нмъ“, зловѣщій „скотопасу?“

І ви спросите нас! - иль не слыхал ваш слух
 За болѣзнь і всю грязь, зроджену гидрою злуди,
 Що ізеушає мозк, язвою убиває дух,
 Любовь стинає в лід, гадом залягає груди? —
 Друзи! оставте нас! оставте зрѣти в гріб,
 В оний широкий гріб, ізкопан іх руками.
 Слѣдя з грустію там за датком скорих діб:
 Чи ляжем в нем самі, чи лягутъ они з нами....¹⁾

Та ані застій духового життя Руси, ані докори Устияновича не завернули кружка „Погодинской колоніи“ з вибраної дороги. Не отямилі іх також нове цензурне остереженє, яке дістала „Зоря Галицкая“ в цьвітні 1854 року від австрійського ряду, а яке приписував Антоній Петрушевич „наущенію Вьенской Рутеніи“, „которая при своей безхарактерности осмѣлилась нынѣ уже терроризовать непослушную и худую Галиц-

¹⁾ Отечественный Сборникъ за рік 1854, ч. 3.

кую Рутенію.¹⁾ Хоть для „Погодинской колоніи“ цензурне остережене було тяжким ударом, то ще тяжшим нещастем для неї була недуга очей Богдана Дідицького. Вже в марті 1854 року замітив Віктор Добрянський, що „Зоря Галицкая“ редагована слабше, чим давнійше. „Прошу Васъ, писалъ він до Якова Головацького, засвидѣтельствуйте мое сердечное сожалѣніе нашему Дѣдицкому; онъ надежда нашей новорожденной Литературы, и ослабленіе его зрѣнія боюся омрачитьъ значительную часть нашей будущности. Онъ глаза зачалъ лечити, и Зоря наша уже угасла, не изъ очей ли его одного она блескъ свой получала? — жалѣю, жалѣю, скажите мнѣ нѣтъ ли средства, ни способа спасти Зорю?“²⁾ Недуга Дідицького, якъ видно, поступала значним кроком на перед до гіршого, бо дня 4 (16) серпня 1854 р. мусів він покинути редакцію „Зорі Галицкої“ та передати її з 33. числом звісному вже нам Северинюві Шеховичеві.³⁾ Сама особа скомпромітованого редактора „Лады“ не віщувала „Зорі Галицкій“ гарної будущчини. Спосіб редагованя її нагадував сильно хаотичність „Лады“. Значнѣ часть кожного числа займали „Общепольныи свѣдѣнія“ з обсягу всіх можливих наук, а побіч них „гумористика“, „хозяйство“, „всячина“, лікарський порадики, „шахматныи задачи“ і т. п. В „Изъясной словесности“, яку Шехович значно обмежив, пішов він в части слідом Дідицького та перепечатав з великоруських оповідань Евгенія Гребенки „Факторъ“ і „Полковникъ Золотаренько“⁴⁾ з подібними змінами в мові, які робив Дідицький. Подібно як в „Ладѣ“, почав також Шехович печатати драматичний твір з кавказького життя п. з. „Белла“ драм. фантазія в 3 дѣйствіяхъ“, якого однак не докінчив.⁵⁾ Так само перервав Шехович через переворот, який звершився в „Зорі Галицкій“, друк оповіданя п. з. „Провинціалка“.⁶⁾ З угор-

¹⁾ Порівняй лист ч. 86,

²⁾ Гляди лист ч. 82.

³⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 32 »Объявление« стр. 396.

⁴⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 36—7 і 42—4. Порівняй Сочиненія Е. Гребенки Т. V. стр. 147—59 і Т. II. стр. 63—89.

⁵⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 47.

⁶⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 45—7. »Зоря Галицкая« хотіла докінчити друк сего оповіданя і в тій цілі звертав ся Шлягон Костецький до Шеховича. Про се писав Шехович Як. Головацькому: »Но колоссальное дураческое предложение вышло отъ Госп. Костецкого; онъ хотѣлъ было, чтобы я ему сообщилъ содержание „Провинціалки“, и что онъ коротко усовершенить и доведеть до конца сію повѣсть. Стояло бы увидѣти успѣхъ его. Но я къ тому готовъ, впрочемъ было бы мнѣ жалко, что я нарочно взялъ

ської Русі пересилав Шеховичеві свої скучні „Довѣрительныя письма изъ Будина“ Іван Раковський. В останніх двох письмах здоровив Раковський Шеховича на становиську редактора і подавав плян програми „Зорі Галицкої“.¹⁾

Раковський надіяв ся, що „опытность“ Шеховича дозволить „защитати сію единственную нашу литературную газету противъ всякой бури, угрожающей ей опасностію“, але на се Шехович не мав сил. Раньше вже перечував він, що над „Зорею Галицкою“ зависли удари, яких він очікує „съ чистою совѣстію“, надіючись, що она „не приведуть насъ къ умышлю а съ другой стороны не будутъ достойны отуманити друговъ Зорю“.²⁾ Була навіть хвиля, коли Шеховичеві здавало ся, що гріані хмарн перейшли, що концесію на „Зорю Галицкую“ відступить йому Ставропігія і він стане цілком самостійним редактором,³⁾ але надії завели його. З 47 числом уеунено Шеховича з редакції і „Зорю Галицкую“ віддано в руки Николи Савчинського. Головним співробітником став на разі Плятон Костецький, який працював доси в „Nowin-ax“, а небагом вступив до редакції Евгеній Згарський. В р. 1855 бачимо між співробітниками „Зорі Галицкої“ також Ксенофонта Кликовича. Вже з 48 числом, яке появилось ся дня 24. падолиста 1854 року, „Зоря Галицкая“ змінила свій напрям, стаючи під оглядом мови і стремління на народнім ґрунті. Ставропігія рішилась на сей кров, імовірно, під натиском ряду.

Переворот, довершений в „Зорі Галицкій“, був страшним ударом для кружка „Погодинской колоніи“. „Ахъ! на милость Бога, скажите мнѣ, — писав дня 24. XI. 1854 р. з села Дідицький до Якова Головацького, — какъ и почему это случилось съ „Зорею“? Чалъ ли Севастополь? повелся ли какій то мятежъ въ Варшавѣ? сошла ли вся Ставропігія съ ума? что предала любезнѣйшее дитя Руси, сердце нашего сердца въ измѣническія руки?! — Ахъ тожъ не было ли кому отвратить сію погубедную тучу, которая изъ мрачныхъ пещеръ

сію повѣсть писанную женщиною до Зори Гал., потому что на нашихъ поповствахъ также еще слишкомъ много сохраняется житія патриархальнаго. Но такое стремление для Г. Костецкого, кажется, недостижимо. Порівнай лист ч. 114 стр. 162

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 43 і 47.

²⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 40 стр. 524 „Переписка съ всіма про всіхъ“.

³⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 45 стр. 604 „Объявленіе“.

жертвуссаго Собора легковірнимъ соотчичамъ нашимъ угрожала? Ахъ не было кому, не было, — и вотъ разбойники загниздилсь въ Святинѣ избранныхъ! „Зоря“ съ 48 нумера служить переводчикомъ у польскихъ „Новинъ“, дѣйствуетъ съ самыми злопамятнѣйшими недругами за одно. Повѣрьте, Милостивѣйшій Государь! мнѣ отъ жалости разривается сердце! И нашъ Другъ, вѣрнѣйшій Соучастникъ нашихъ многовойныхъ, Богомъ посвященныхъ предиріятій, Русью-дышачій Михаилъ М[алиновскій] содѣйствуетъ нынѣ супостатемъ нашимъ въ „Поученіяхъ Церковныхъ!“ Не могу вѣрять, онъ ли обмануть? не могу сказать Ему: Et tu Brute! потому, что навѣрно Его поученія напечатаны недругами безъ Его же вѣдома, или Онъ какъ рѣдкій русскій человекъ, пособствуетъ всему, что ни есть русская азбука? Сжальтесь надо мной, милостивѣйшій Государь, разрѣшите мнѣ всѣ эти неотгаданныя мною вопросы, разсѣйте эту тьму, въ которую запутали меня 48 н. „Зора“ и 33 н. „Поученій Церковныхъ“, навѣстите меня о поводахъ этихъ зловѣщихъ перемѣнъ, или просто измѣнъ, да не пребываю въ несносномъ мучительномъ недоумѣнніи, которое почти сводитъ меня съ ума¹⁾

Подібно як Дідицький, відчували сей тяжкий удар також нинішні сторонники „Погодинской колоніи“.²⁾ А удар сей був тимъ страшнїйшій, що в р. 1854 став Погодинський кружокъ виключнимъ паномъ ситуаціі, спеціально з того часу, якъ „Вѣстникъ“ перервавъ дальшу полеміку в справі народної мови і зіставъ чисто урядовою часописнею, яку руські справи майже не обходили. Для характеристики „Вѣстника“ в 1854 році зазначу, що найцікавійшою справою, яку в нїмъ порушено, була хіба оборона кирилиці передъ гражданкою.³⁾ „Вѣстникъ“ не мовби берігъ ся обговорювати руські справи та висказувати про нихъ свій поглядъ. А на се гарне становиско, на якимъ станувъ бувъ „Вѣстникъ“ в р. 1853, не здобувъ ся вінъ вже ніколи. Для доповненя образу додамо ще, що в жовтні 1853 р., в часі, коли Лозинський відновивъ спіръ про мову в статтяхъ, уміщенихъ у „Вѣстнику“ (ч. 78—81), Іванъ Головацький добровільно

¹⁾ Порівняй лист ч. 112.

²⁾ Гляди хотьби листи ч. 120 (Ів. Головацького), ч. 121 (Ант. Духновича) ч. 169 (Йос. Сокульського).

³⁾ Вѣстникъ за рікъ 1854 ч. 48 „Допись изъ Тернопольского“.

уступив з редакції, зазначаючи в листі до редактора Вислобоцького, що йому „невозможно участвовать в письмѣ, которое живу ю народа нашего утробу грызеть.“¹⁾

Ми могли би закінчити сей розділ, коли б не насувало ся нам питанє, яку ролю відгравав Яков Головацький від перших хвиль ведена москвофільської пропаганди в „Зорі Галицкій“? З численних зсилок на листа, писані до Якова Головацького, виходить, що Зубрицький, тоді вже старець, давав лише фірму кружкови „Погодинской колоніи“, що однак дійсним провідником його був Яков Головацький. Останній навязав був широкі зносини не лише в Галичній і Відни, але також між угорськими Русинами. Він був немовби центром, серед якого розвивало ся житє „Погодинской колоніи“ і її сторонників. Висше (стор. XLVIII) висловив я здогад, що автором статі з Кошиць, якою в „Зорі Галицкій“ заініціювано об'єднання з Великоросією, був о. Віктор Добрянський. Мій здогад здійснив ся, бо в останніх вже часах віднайдено в бібліотечі „Народного Дому“ лист о. Віктора Добрянського, який в відривках уміщено в „Зорі Галицкій.“ Лист був адресований до Якова Головацького і ніхто иньший, лише він віддав його до печати а через те його треба вважати головним винуватком зміни напруму „Зорі Галицкої, що від червня 1851 р. по кенець майже падолиста 1854 р. була органом ширеня об'єднання на Галицкій і угорській Руси. Хто знає, чи і друга допись з Угорщини, з Пряшева, в якій сповіряно Могильницького,²⁾ не була приватним листом Ал. Духновича до Якова Головацького? На сей здогад наводить нас поміж иньшим ся обставина, що Яков Головацький перепечатував в виїмках також иньші листи угорських Русинів.³⁾ Ведучи пропаганду об'єднання і то крайно необережно, Яков Головацький крив ся рівночасно поза плечима иньших людей, а як треба було замирити противників великорущини, там хитрив він і кривив душею, як прим. в листі до Василя Ковальського.⁴⁾ Зі своїх літературних праць містив Головацький за той час в „Зорі Галицкій“ дуже мало. Мова, якої він тут уживав була така несприродна, що годі не згодитись

1) Порівнай лист ч. 72, стр. 108.

2) Гляди нашої передмови стр. LXIII.

3) Порівнай примітки до листів ч. 61 і 62.

4) Гляди нашої передмови стр. LVII.

з осудом проф. Омеляна Огоновського, який про статтю Головацького „О митрополитѣ Руси Іларіонѣ“, поміщену в „Зорі Галицкій“ за рік 1851, писав таке: „Мова Головацького була тоді вже така тверда, що в сій статті зявлялась подекуди похорожою на мертву мову Іларіона, що жив в XI. віці“¹⁾ Маючи вплив на „Зорю Галицкую“, він виховував собі людей, про що писав до Духновича: Вѣ прочемѣ горжусь тѣмъ, что Б. А. Дѣдицкій и С. Шехович были тоже моими учениками.“²⁾

В парі з діяльністю Якова Головацького в „Зорі Галицкій“ йшла його робота на університеті, робота, що правда, крайню негативна, але через те користна для намірів „Погодинської колонії“. В університетських викладах, пише Огоновський, не сповнивши Головацький свої обітницї про плян лекцій, який розвинув у своїх вступних „преподаваніях“. Він говорив з катедри широко, на основі твору Шевирьова, про старинне письменство та доходив у своїх викладах понайбільше тільки до XV. віку, до митр. Григ. Цамблака. Про письменників нового періоду не говорив він майже нічого. Доперва в літнім семестрі 1863 р. читав він виклади про літературні твори від р. 1772. Студенти філософичного факультету рідко коли висували ся на його виклади і лише студентам богословія приказувала митрополічя консисторія, слухати лекцій руської мови і письменства, але і они вдоволяли ся тим, що на викладах Головацького вислали з поміж себе по черзі лише по кількох своїх відпоручників.³⁾ Лекції Головацького на університеті були крайню сухі, держані мовби від нехочу. До відродження письменства на рідній мові Головацький не закрів нікого, бо і сам дуже вчасно перестав до сеї діли стреміти. Над писаннями новітших українських і галицьких письменників переходив він у своїх викладах до порядку дневного — а сею негативною роботою він учив молодіж легковажити перші літературні почини, на яких росло наше духове житє. В об'єднательнім напрямі Головацький на університеті не виступив отверто, слухаючи пересторог свого брата Івана Головацького.

За те почав Яков Головацький вести об'єднательну пропаганду по гімназіях через катехитів і учителів. За гроші Мих. Качковського куповано книжки і роздавано

¹⁾ Огоновскій: „Исторія літератури рускої“, часть IV. стр. 94.

²⁾ Порівняй лист ч. 124, стр. 175.

³⁾ Огоновскій: „Исторія літератури рускої“, часть IV. стр. 95.

їх „межи убогихъ школьныхъ юношей, отличающихъ ся прилѣжаніємъ и наклонностію въ руской словесности“.¹) Молодіж в Самборі і Тернополі, а мабуть також і по иньших гімназіях діставала в дарі переклад Богдана Дідицького п. з. „Змія Нотайскій“ (повість Хохолушка з чеського) а катехити молитвослов, що мав якесь таємне значінє.²) Гімназіяльні учителі Евстахій Герасимович з Самбора і Клим. Мерунович з Тернополя та катехити з сих місцевостей, Ясеницький і Марквл Попель були рівними помічниками Головацького в його агітації. І молодіж переймала ся їх наукою, про що свідчить цікава статія „Зъ пѣдъ Балигорода,“ яка була свого рода протестом против обединительної роботи по гімназіях. Згадана статія поміщена в „Зорі Галицкій“ за рік 1855 і ми дозволимо собі вийняти з неї один уступ, який звучить:

„Пріѣхаль до мене на вакаціи сынъ мѣй ученикъ гимназіумъ са[мббр]ского Знаючи радъ въ дому, заведенный еще черезъ не-бѣщку его бабунью, а женки моеи матеръ, которон родина бѣдъ первоувѣковъ была ереями рускими, — хотѣлъ бѣтъ бесѣдовати по руску. Но якже перелякнулъемъ ся, коли мѣй сынъ, на которого тѣлько мастку, любви и надѣй ложу, почаль бесѣдовати, якбы десь надъ Волговъ по руску оучилъ ся. Якъ ворона, де ино мѣгъ, втручаль а, аго, злато и пр., якъ осель, де ино мѣгъ, кричаль іа; якъ-бы му все щось въ ротъ жмякало, втручаль щ; и еще при денекотрыхъ оу насъ простыхъ, поведычихъ вырязахъ, якъ почаль ся ломати съ якимись дивотворными сложеньями, то всѣ ино очи выдывили, що то бѣтъ хоче сказати, ажъ ми жаль ся зробило хлопця такъ ся мучачого, а до того еще всюди смѣяно ся зъ него. „Знаешь що сыну, ту треба тому зарадити.“ И даль емъ го насампередъ на два тыжднѣ до дяка. Тамъ якось выломаль ся по трохи зъ того калѣцтва бесѣдного, и научилъ ся денещо спѣву церковного, абы въ церкви не сѣдѣлъ якъ на турецкѣмъ казавью. А по друге, заравъ по вакаціяхъ бѣдаль емъ го до Перемышля до

¹) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 12, «Кореспонденція Литературная» В. А. Дідицького.

²) Порівнай листи ч. 90 і 93. В останнім писав Мерунович: Благодарю за присланіє 6 екс. «Змія Нотайского» — тогъ часъ отданы были въ приличны руки; також и молитвословъ случайно еще при листоношу достался Преп. отцу катехетѣ, Марквалю Попелью, оуразумѣвши прежде примѣчаніє Ваше сей книжки касающееся». В листах ч. 112 і 113 маємо згадку Дідицького про якесь невдоволенє Качковського в справі роздачі, чи виданя «Змія Нотайского».

інмазіумъ, де той учить рускои бесѣды професоръ, которій першій впалъ на мысль выдати граматикку рускои бесѣды (Иос. Левицький), и все, поминувши некоторіи дивніи сварки литератскіи, писалъ по чисто народному.¹⁾

Так виглядала праця Якова Головацького від половини 1851 року по кінець 1854. Та чи лицювала она з становиском професора рускої мови на львівському університеті, про се лишая осуд кождому безсторонному читачеві.

VI.

Заграй-же родина мово! як воскресний дзвін:
 >Гло-порох, тож умерло, но душа і слово
 Яко новим ранком сонце, віджикють на ново.<

(Зоря Галицкая за р. 1854, ч. 48.)

Отсим вершиком заінавгурував Плятон Костецький „Зорю Галицкую“, коли з неї усунено Северина Шеховича та змінено її напрям. Вершик мав на разі заступити програмову статію. А побіч вершика почала нова редакція містити допись п. з. „Скитъ Манявскій“ незвістного нам чоловіка, що підписав ся буквами: „...нъ ....ій зъ пбдъ Балггорода.“²⁾ Автор її мав, очевидно, на ціли, винагородити Ант. Могильницькому сю тяжку кривду, яка стрівнула його в дописи Духновича з Пряшева, поміщеній в р. 1852 в „Зорі Галицкій“ та візвати його до дальшої літературної праці. Він писав:

„Скитъ есть нашимъ, рускимъ, высокимъ утворомъ, который бесѣды нашои вороги такъ безъчельно опровергли, — а то опровергли въ часописи нашбй единбй литератскбй, которой святовъ задачовъ есть, выказати красоту утворбвъ рускихъ... Протое, Сочинителю скита! истинный и заслуженый Русинбвъ, Любичу! зъ могили добуваючій батькбвъ нашихъ славу Могильницкій! отчунай ся! Родимцьбвъ руки опровергли тя возгордою; гбрькую, вмѣсто нектару подали Ти чашу! Въ вѣнецъ славы кольць Ти въплѣли!

¹⁾ Зоря Галицка за р. 1855, ч. 7 „О образованью рускои Бесѣды“ — (Зъ пбдъ Балггорода) стр. 98.

²⁾ Її поміщено в „Зорі Галицкій“ за р. 1854, ч. 48, 49, 50, 51.

Диви въ писання Спасителя нашего дѣяня, диви въ письмо исторіи, и потѣши ся. Тѣи що ударили въ генія Твого утворы, не ударили якъ яєнбсть соньця, що гасить блискъ мѣсяця и звѣздохъ дробныхъ. Ударъ ихъ булъ ударомъ цѣмы, которая ненавистною ёй свѣчки не загасила, но крыла собѣ осмалила. Погордою, которовъ Тебе, нашъ вѣстуне! опровергли, самы загыбнуть.¹⁾

Допись писана з великим одушевленем для твору Могильницького, та годї тайти, що се одушевлене було її слабою стороною. Автор ставить на рівні „Скитъ Манявскій“ Могильницького з творами Міцкевича, Віргілія, Данте, Вінкентія Поля, Гетого, Кльоппштока, а хотъ подає при сій нагодї богато цїкавих помічань над геновою поєми, то всеж таки підносить поєтичний талан Могильницького за високо. Виправдати ентузіязм автора дописи „зъ пѣдъ Балигорода“ можна хйба лише томѣ, що поєма Могильницького була на свій час незвичайною появою, а наруга, яку йому кинено в дописи з Пряшева, була тяжка і болюча. З тим самим одушевленем відніє ся автор дописи „Зъ пѣдъ Балигорода“ до народної мови, причім пятаував її противників.

Переворот в „Зорі Галицкій“ довершив ся так ненадїйно і скоро, що виглядавъ на огонь, явий спалахкотить та пригасне. І вже в перших його хвилях пронесли ся вѣстки, що „Зоря Галицкая“ з кінцем 1854 р. перестане виходити. Їм заперечила редакція, пишуци: „Со всѣмъ безъзасадна есть чутка, якобы съ кѣнцьомъ того року Зоря устати мала. Зоря зкене тѣлько шаты и пута чужии, а прибере ся, якъ повинна по руску. Має ся притѣмъ форматъ еи переиначити, а въ надѣѣ, що число ч. ГГ. Предплатителѣвъ побльшитъ ся, низшая установить ся цѣна.“²⁾ Немовби доповненем сеї заяви редакції була статія, в якій зазначено, що через великі грошеві страти і брак передплатників, задумав був Ставропигійскій Ієститут завѣсити дальше видавництво „Зорі Галицкой“, але що се було би соромом для галицкой суспільности, тому рішив ся Ієститут вести його дальше. Письменників, які моглиби його підперти, в чимало. Найдуть ся старші і молодші, і такі, яких імена здавна жиють в наших серцях і такі, що працями останних заохочені, мимохитъ, туди гадками стремлять, куди їх попередники-орли полинули. Коли „Зоря Галицкая“ підупадала, то виною тут ся обставина, що „Русины ътъ кѣлька часѣвъ не пѣзнали въ нѣй дѣ-

¹⁾ Зоря Галицкая за р. 1854, ч. 51.

²⁾ Зоря Галицкая за р. 1854, ч. 49. стр. 660 »До ч. ГГ. Читателѣвъ Зорѣ.«

твину рускои. Потому, нарѣдъ вѣрний и вдячний отвернуль ся ътъ тихъ, котормъ обезчелили ся, болотомъ ѡбъкидати писательствъ, котормъ имена въ серци нашѡмъ и въ тямцѣ на вѣки будемъ, яко найцѣннѣйшии вѣнца славы своєї бисери ховати. Тѣи писателѣ всѣ восторгнули, цофнули ся ѡтъ соучастя въ Зорѣ, котора я за Збручъ небавкомъ со всѣмъ была бы вымандрувала, славивши єи проводчикствъ, котормъ за тоє най Бѡгъ простить, а Русины забудуть“. Редакция не таить передъ собою, що жде їй тяжка задача, однак она бере ся до праці, бо вѣрить, що небавом ѡбизвуть ся на ново старші і молодші соловії, а „Зоря“ стане дѣсною і загально народною часописною і зеркалом руського житя. Редакция надѣєсь, що й руська публика підпре їй, поможе відвалити сей камінь, що давить руське житє і дасть доказ, що Русини є дѣсно живим народом.¹⁾

Надїї редакції на співучасть письменників в ѡновленїй „Зорі Галицкій“ здїєснили ся. Ми прийняли ся за дальше видавництво, писала редакция в початку 1855 р., лише тому, щоби „Зорі“ „красний рускій написъ могильный положити“, бо знали з досвѣду, що часопись, яка вже раз в погорду, або в непамять попала, бїльше не подвигне ся, як се стало ся з польським „Dziennik-ом literackim“. Один з неруських письменників Русинів ѡбцяв нам навіть прислати для „Зорі“ парастасовий вірш. Але Бог судив инакше. Зі всѣх сторін Галичини прислано нам, за приводом о. Теофія Павликова з Бережан, дописи, в яких привитано теперїшню „Зорю“ як день нового воскресеня. Згорнули ся до нас з рїзних сторін передплатники, а озвали ся до нас також письменники. Один з них, Никола Устиѡнович прислав нам вірш „Новый рѣкъ“, і просив, щоби не містити під ним його підпису, але ми не вволили його волі і поклали під поезією дві його букви (Н. У.), що „звѣздами сїяють въ давныхъ числахъ „Вѣстника“ і „Зорѣ“. Редакция надѣє ся, що за ним озвуть ще инші, старші письменники, бо цїль її: „розвѣй, ѡсовершенє литературы нашої рускои“. Побіч літературних творів ѡбцяє також редакция містити вѣсти з старини і гадівства.²⁾

Крім Устиѡновича приступив до співробітництва в ѡновленїй „Зорі Галицкій“ — Йосѣф Лозинський. Останний мав щастє до анонімних листів. Хоть боротьба за народну мову вже давно

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1854, ч. 50 в статї: „Родимцѣ! Отцѣ и Братя!“

²⁾ Зоря Галицка за рік 1855, ч. 1 і 2. „О Зорѣ Галицкій“.

замовкла, то мимо сего прихильники великорущини не лишили його в спокою. Один з них прислав йому ще в 1855 році лист з ложним підписом, в яким писав, „же Русь была, есть и буде една, же то велика идея, абысьмо російській языкъ пріяли, же не маємо Меценасѡвъ, же нашъ языкъ хахольскій, пастухѡвъ и дѣвокъ бдѣ коровъ и пр.“ Лозинський рішив ся на сей лист відповісти і подав в „Зорі Галицкій“ такі помічання:

Коли руський нарід пробудив ся з тяжкої і довговікової недолі, кинув ся, ведений природним чутем, до своєї занедбаной, але питомой мови, а ряд попер його в сїм стремлію, дозволяючи плекати її та уживати публично, по школах і урядах. Давнійші письменники, хоть держали ся правил церковно-славянської мови, старали ся зближитись до народної мови і в тій цілі покидали незрозумілі слова і неживані форми та заступали їх народними. Але теперішні, деякі письменники не зрозуміли духа давніших письменників і місто своїх, зрозумілих слів, як хосен, користь, пожиток, почали уживати слова полза „въ чого лише той хосенъ быти може, же ся нарбдѣ, покинувши свбїй питомый языкъ, все ползати буде мусѣль, а николи до гори не воздвигне“. Побіч чужих слів уживають ті самі письменники ще й чужих форм, щоби „языкъ не въ такихъ былъ формахъ, въ якихъ го Бдгъ сотворилъ“. Ще иньші письменники покидають народну мову а беруть ся до великоруської, а чиж потреба 14 міліоновий нарід покидати свою, питому мову, а бути приціпкою чужого народа? І якже давна великоруська література? Де була она на початку 18 віку? Для народа, що числить 14 міліонів, що має своє давне письменство та історію, є дуже малою ідеєю, ставати приціпкою чужого народа, а за те великою ідеєю повинно бути в него стремліне, щоби нарід під оглядом мови і письменства був самостійним. Нарід, що покидає свою мову, а иньшу приймає, мусить стати рабом чужого народа. Чимало людей глядить на нас нині кривим оком, бо ми вибили ся з під чужої неволі а почали дбати про літературну самостійність. Сила мови велика і тому не вільно нам її покидати і топтати. Хто не відріжляє нашої мови від великоруської, ддятого є „едень языкъ рускій и една Русь“, але ріжнині поміж мовами і народами не дадуть ся затерти пером мудрагетів, коли великоруські і взагалі славянські учені відріжнюють нашу мову від великоруської. Для успішнїшого розвою нашого письменства були би пожадані меценаси і сего ніхто не перечить, але їх брак не є ще непереборною переповою, коли лише працювати схочемо. Лозинський взиває Русинів, щоби

не покидали народної мови, бо жде їх винародовлене і рабство, бо в сей спосіб убють цілу будучність народа: „Протое оуникаючи тон недоль и ганьбы, плакаймо нашъ народный языкъ, не приближаймо си власти творити новый языкъ, або яку сомѣшну словесну, не чипаймо ся инныхъ нарѣчій, при которыхъ лише прищикою будемо, але працуймо неутомимо для хбена и славы нашего питомого языка и народа. Потисьмо лише Русинами, поки ся свого питомого языка держимо, поти маємо надѣю на славнѣйшу будучнѣсть.“¹⁾

В тім самім дусі, що Лозинський, умістив в „Зорі Галицкій“ свої замітки „О образованью рускои бесѣды“ автор звісної нам аполѳії „Скита Манявского“, дописователъ „зъ пѣдъ Балигорода“. Він вийшов зі становища, що кожда мова спосібна до найповнѣйшого виобразованя. Тому смѣшною є гадка про потребу на Руси двох мов, одної „хлопскои“, а другої „образованои.“ Колиб навіть яка мова була убога, то геніяльний письменник утворить нові слова, що припадуть народови до вподоби і стануть його власністю. Колись лопнули руки Німці і Поляки над біднотою своєї мови. Колиж они перестали цурати ся своїй народній мові і заглянули під стріхи простого, живого народа, їх мови розвинули ся дуже високо. Они не помітали провінціалізмами і ними рівнож виобразовували свої мови. Поляки вслухували ся також в руську мову і забрали собі з неї чимало виразів. Петрарка став славним не через свою латинську поему п. в. „Африка“, але через сонети і канцони, писані в простонародній, італійській мові. Славних латинських поетів, Сарбєвського і Шимоновича порівнувано свого часу з Овідієм і Горациєм, а нині переходять ся їх твори по бібліотеках як мумії. Руські псевдоучені, що хотіли би бачити в нашій письменстві дві мови, вводять до своєї, образованої мови слова цілком незрозумілі. Побіч слів руських, найдемо в ній, польські і великоруські, для народа чужі вислови. Може бути, що в нашій мові, в її теперішнім розвою, бракне деяких технічних виразів, але сим не треба зражати ся, бо на наукову термінологію у нас ще час не прийшов. В кожного народа починають літературний розвій поети, а після них виступають учені а враз з ними настає вік учености народа, вік наукової термінології. Через ввѣденє великорущини до нашого письменства, через напасти її сторонників на народних письменників деякі з них замовкли. Велико-

¹⁾ Зоря Галицкая за р. 1855, ч. 9. »Гадки о руско-народномъ языкѣ.«

рущина в наших письменстві грозить застоєм літературної праці, відчуженєм від Австрії а зближенєм до Росії, де нашим братам накинено насильно великоруську мову та викорінено уаїю. Коли наші псевдоруські письменники вводять великоруську мову, то роблять се з несьвідомости, з лїнництва, або з легководности. З несьвідомости, бо коли би знали, з яким почуванєм нарид їх твори приймає, то певно завернули би до народної мови. З лїнництва, бо они волять вигідно глядати за словами по великоруських словарях, чим поміж народом. З легководности, бо они хотять своєю псевдоросійською мовою зискати собі славу в Росії, де їх не знають, не потребують, де з них насмївають ся. Їх дивоглядної мови, що не має ніяких основ, повинні Русини відречи ся, а образувати свою матірну мову. „Матиця“ задумує важне діло, коли забирає ся до збираня лексикального матеріалу між народом. Свою статію закінчив дописователь „зъ пбдъ Балигорода“ словами: Dixi! caeterum, що до бесѣды псевдорускою кбнѣчу и безъпрестанно словами Катона казати буду: *senseo, Carthaginem esse delendam*“.¹⁾

Немовби доповненєм сих статей була відозва до передплатників „Зорі Галицкої“, в якій між нїньшим зазначено, що она своє відродженє завдячує народови, а не меценасам, бо „хахольская бесѣда“ меценасів не найде. Редакция радїє, що подала цілий ряд поезій і оповідань, може не викінчених артистично, та за те своїх, а не з англійських вікарїх перероблених Отців Ігнатїїв. Она й надїєсь, що з сих молодців, які пішли за голосом Шашкевича, Устїяновича і Могильницького та взяли участь в „Зорі Галицкій“, буде з часом чималий хосен для розвою рідного письменства.²⁾

До письменників, що взяли участь своїми творами в обновленій „Зорі Галицкій“ віднесла ся редакция з великим пошанованєм. Николу Устїяновича, що дня 1. червня 1855 р. прибув до Львова, привитала „Зоря Галицкая“ привітним стихом, в яким поміж нїньшим читаємо:

„Ей, сердечний наш вістуне!
Нині нам від Твого вида
Вітрець милий в сердца дуне,
Як від полонин Бескида.

¹⁾ Зоря Галицкая за р. 1855, ч. 5, 6, 7.

²⁾ Зоря Галицкая за р. 1855, ч. 26.

Звук кристальний Твого слова,
 Що ти з кріпкою душі плил
 Ніби струя Бескидова
 Лял жите до змлілих жил.¹⁾

Так само звеличала редакція Йосифа Лозинського, „одно изъ величавыхъ лицъ Славянщины“, містячи сонет Платона Костецького, п. з. „Рускій литератъ“. Поет питав:

Що-же ты не понурий слідителю Слова?
 В темні досель, загребшись вго глубини?
 Шляхотний превозносиш рідні гомони,
 Хоть ворон-пава кличе: „То хахолска мова?“

І Ти мішати сьмів ся до язичних сварок,
 З золотих не нюхавши чужих табачарок?!
 Й сьмієм тя звати вченим без диплому з Праги?!

Ах переверж ся! Річ то не малої ваги,
 Мати вінець лиш руський на чолі в день спраги
 Й же свій славить Тя нарід, а не чужих шварок.²⁾

Неменьше теплі згадки присьвятив дописователь „Зъ пбдъ Балигорода“ трем, молодим співробітникам „Зорі Галицької“, Плятонови Костецькому, Евг. Згарському і Ксенофонтови Климковичеви в статті п. з. „Примінки“, в якій подав їх біографічні дані.³⁾

Вже з сих невеликих заміток про „Зорю Галицьку“ з кінця 1854 і 1855 р. можна завважати, що она в порівнаню з попередними чотирма роками змінила основно свій напрям. Нова редакція рішилась стати в обороні народного слова і сих письменників, спеціяльно старших, як Могильницького, Устияновича і Лозинського, що не вважаючи на терор і наруги, уміли сьміло висказувати свої гадки, та з відкритим шеломом виступати против роботи обединителів. Навіть в заголовку змінила „Зоря Галицька“ за рік 1855 свій вигляд, бо привернула давнійшу напись (з літ 1848—50): „Зоря Галицька“ місто написи „Зоря Галицькая“ з літ 1851—4, отже з часів обединительної акції.

¹⁾ Зоря Галицька за рік 1855, ч. 23. „Николаєви Устияновичу, до Львова прибувшому.“

²⁾ Зоря Галицька за р. 1855, ч. 29.

³⁾ Зоря Галицька за р. 1855, ч. 26.

Що новий напрям „Зорі Галицкої“ не подобався об'єднителям, сему годі дивуватись. На сю тему писав в поч. 1855 р. Іван Головацький: „Новое редакторство Галицкой Зори прозавело въ здѣшнихъ обществахъ одногласное и громкое неудоволеніе всѣхъ сторонъ и мнѣній, и послѣдніе покровители отказываются отъ нея, и какъ кажется, она рѣшительно клонится къ вѣчному паденію. Прошедшій годъ былъ самый блистательный ея сіянія, но похожій послѣдному воспламененію пригасающаго огня.“¹⁾ Та „Зоря Галицкая“ не „клонилася къ вѣчному паденію“, однакучи собі що раз то ширші круги читачів і коли дня 10 серпня 1855 р. зневолена була редакція завісити видавництво, то не з причини напряду „Зорі Галицкої“, а задля холери, що вибухла у Львові з жорстокою силою і забрала з собою понад три тисячі жертв в людях.²⁾

Переворот, довершений в „Зорі Галицкій“, як ми вже замітили, тяжким ударом для об'єднителяв. З їх рук висунувся орган, в яким они могли ширити свої погляди та єднати через него для себе сторонників. Дідицький і Яков Головацький завважали, що треба конче здобути ся на якесь нове видавництво, яке мало би на цілі задокументувати, що їх сторонництво не розбило ся. В сій цілі звернув ся Богдан Дідицький в першій ряді до Михайла Качковського, який мав достарчати фондів. „Вы вѣрно согласитесь со мною, писалъ Дідицький Якову Головацькому, что если когда нибудь прежде надо намъ было помочи того Человѣка, то чай всего болѣе нужно намъ ей нынче. И я увѣренъ, что Вы также поскорите съ письмомъ своимъ къ Нему, которое всѣхъ больше подѣйствуетъ на Его доброе сердце. Подаждь Господь чтобы по крайней мѣрѣ тотъ единый русскій Меценатъ былъ съ нами.“³⁾ Друге письмо вислав Дідицький до Раковського, в яким вияснював стремління партий в Галичині, признавав ся, що за час свого редагованя „Зорі Галицкої“ умів ладити „такъ съ твердорусскими, какъ съ хахлами, избравъ среднія мѣры по слогу и по языку“, зазначував, що Шехович відступив по трохи від сеї одиноко розумної дороги і через те вороги найбільше „противъ насъ взбѣсили ся“. Трете вкінці письмо написав Дідицький до... редактора „Вѣстника“, Юл. Вислобоцького. „Къ Вислободскому, читаемо в листі Дідицького до Якова Головацького, писалъ я по двумъ причинамъ: разъ, понеже онъ —

¹⁾ Порівнай лист ч. 120.

²⁾ Гляди заяву „Зорі Галицкой“ за рік 1855 ч. 31 стр. 496 і лист ч. 402.

³⁾ Порівнай листи ч. 112 і 122.

точно со времени душегубительной измѣны, пополненной Зарею, — сталъ мнѣ снова, послѣ долгаго междувременья, присылать свой „Вѣстникъ“ даромъ, въ чемъ я очевидно замѣтилъ знакъ возобновленнаго его ко мнѣ благорасположенія; во вторыхъ, понеже я, предвидя грозящія напасти изъ стороны „Зори Г.“ радъ былъ имѣть его другомъ въ случаѣ какого то спора, — помня именно на слова Наполеона III., сказанныя имъ 2 декабря м. г., что „полезно есть, во время непредвидимыхъ бѣдствій имѣть Австрію по своей сторонѣ.“ Я писалъ къ нему очень осторожно и кратко; поблагодарилъ за присылку „Вѣстника“, вспомнилъ нашу прежнюю дружбу, похвалилъ его теперѣшніе подвиги и прирекъ дописывать иногда въ его газетѣ. Онъ отписалъ мнѣ очень вѣжливо, просить у меня помочи и увѣряеть, что дописи мои съ перемѣною только что на *що* — помѣщать будетъ дословно. И я на сихъ дняхъ написалъ уже нѣчто къ „Вѣстнику“... Это вѣдь не измѣна, а благо-разумное дѣло; съ тѣмъ чаю, согласитесь и Вы. Пока мы снова выступимъ на поприще, не надо просыпать ни одной минуты; въ противномъ бо случаѣ враги вырастутъ намъ выше головы. Впрочемъ „Вѣстникъ“ теперь уже лучше, и Выслободскій просить меня откровенно, чтобы я пособилъ къ его улучшенію моимъ совѣтомъ; вишь здѣсь поле для меня совѣтовать въ пользу нашихъ вѣчною правдою освященныхъ стремленій“. ¹⁾

Листи Дідицького до Качковського і Вислобоцького віначались бажаним успіхом. Перший не відмовив, бодай на перші хвилі, грошевої підмоги, другий, оголомшений хитрим листом Дідицького, не то що прислав йому в дарунку „хорошую табакерочку и юрид.-политическій Словарь хорватско-сербско-словѣнскаго языка“, але й не виступив протягом 1854 і 1855 року против видань Дідицького і Головацького. Один Раковський не годив ся з пляном Дідицького, щоби для дальших видавництв „избрать среднія мѣры по слогу и языку“ і звивав його та Головацького, чтобы учредили новую газету, надаваемую на чисто русскомъ языкѣ“, причім радив „открыть правительству, что она будетъ писана russisch а не ruthenisch... такъ какъ аксіома „halbe Massregeln, schlechte Massregeln“ полную имѣеть правду и въ отношеніи къ нашей литературной дѣятельности“. Така відповідь не вдоволила Дідицького, який про Раковського писав Явову Головацькому: „Вы видите изъ того, что онъ какъ прежде, такъ и теперь — мимо моихъ пространно

¹⁾ Гляди лист ч. 122.

о семъ толкующихъ писемъ — не хочеть понять нашего настоящего положенія, Жаль! но онъ твердъ и съ твердымъ не сладишь!“¹⁾

Обезпечивши собі грошеву поміч Качковського і нейтральність Вислобоцького, Дідицький і Головацький рішилися на перший початок видати „Русскую Анеологию, или выборъ лучшихъ поезій подлинныхъ и переводныхъ“. Книжка явила ся в друку при кінці 1854 р. Укладом її заняв ся Дідицький, який долучив до неї свою статію „О русскомъ стихосложеніи“, писану головно в сій цілі, щоби „опровергнутьъ безправильную систему нашихъ силлабическихъ постовъ.“²⁾ Друком „Анеологій“ заняв ся Яков Головацький.³⁾

В „Анеологій“ помістив Дідицький близько сто своїх і чужих поезій. Доволі значна їх частина була вже печатана в „Зорі Галицкій“; багато поезій передруковано з великоруських збірників, з невеликими змінами в мові. Ні при одній поезії не подано прізвища автора, а на заголовку не зазначено, хто займав ся її редакцією.

Видаве „Анеологій“ не зробило вражіня. Навіть найближші сторонники Дідицького і Головацького не були нею вдоволені. Ще задалегідь перед її виходом в світ, писав з Угорщини Віктор Добрянський: „Ваша Анеологія обѣщається быти прекраснымъ выборомъ съ тактомъ избранихъ для юности переводовъ и оригинальныхъ сочиненій. Жаль только, что русскіе переводчики древнихъ классическихъ сочиненій нужнымъ почитали и размѣръ классической сохранить, который не годится на русский языкъ. Русскіе Гексаметры естьли возможно еще хуже нѣмецкихъ, о коихъ Лессингъ сказалъ: „Ейнъ деутшеръ Гексаметеръ иеть гуть цумъ цанбрехенъ...“ Италіяне употребляли на переводъ Гомера размѣръ ямбическій, съ прекраснымъ успѣхомъ, которымъ достойно прославились Пиндемонте и другіе, гдѣ русскому Гексаметру и подъ руками Жуковского никакой не прибыло пріятности. Къ тому, размѣръ классической мало читателямъ извѣстенъ, и для прочихъ остается одна только худая проза, которой насильную надменность и скачки не понимаютъ.“⁴⁾ Тай взагалі не лише гексаметри, але

¹⁾ Порівняй лист ч. 122.

²⁾ Гляди лист ч. 103 і Ив. Ем. Левицкій: „Библиографія“ Т. I. ч. 886, стор. 86.

³⁾ Порівняй листи ч. 103 і 113.

⁴⁾ Порівняй лист ч. 82.

й сам добір, по більшій частині скучних та й до того чужих задля мови поезій робив книжку дуже мало цікавою. Дуже влучну замітку про вартість „Анеології“ подала була урядова часопись „Slovenské Noviny“ (за рік 1855 ч. 26), що виходила у Відні. Замітка, як підозрівав Іван Головацький¹⁾ мала вийти з редакції віденського „Вістника законів державних“, а переклала її на руську мову „Зоря Галицька“. В ній читаємо: „Во Львові вийшли тискомъ ставропигіяньскимъ перва часть Рускои хрестоматіи (Руская Антологія), обнимаюча приклады поетичніи. Подѣлена е ведля розличія рядбъ поезіи. Жаловати треба, що нам дѣло тоє не подає плодбъ Малорусинбъ или Русинбъ; объемъ его майже исключительно черпаный зъ литературы великорускои, къ обзананью которои во истинно послушаютъ новіишіи а доскональшіи сборники.“²⁾

Але кружкові „Погодинской колоніи“ залежало дуже на тім, щоби она розходилась спеціально між молодіжню і то з поручення міністерства просвіти. В сій цілі зважив ся Яков Головацький на крок, що приспорив йому опісля чимало клопотів. Використуючи становиско професора університету, звернув ся Головацький до австрійського міністерства просвіти з просьбою, щоби оно ввело „Анеологію“ до шкіль як учебник. Против сеї пропозиції виступив був міністеріальний радник о. Григ. Шашкевич і її ударемнено. Неможливість переведення пропозиції Якова Головацького була хіба цілком зроумілою і в сій справі писав Іван Головацький братови Якову: ....Не можно надѣяться, чтобъ подъ вплиніемъ Шашкевича призволило министерство „Анеологію“ какъ учебную книгу, особенно для того, что вообще въ цѣломъ изданіи никто неподписанъ: по сему было и для Тебя слишкомъ опасно, ходатайствовать за незнаннымъ авторомъ и издателемъ. Дай Богъ, чтобъ это не имѣло вредныхъ для Тебя послѣдствій. Я удивляюсь, почему Г. Богданъ самъ, какъ независимый человекъ не подалъ прошеніе о томъ; или по крайней мѣрѣ Институтъ Ставропигійскій — а Тебѣ слѣдовало тогда только какъ профессоръ дать безпристрастное и основанное добромнѣіе. Такъ думаю было бы лучше и благонадежныѣе. Правъ я или нѣтъ!³⁾ В нийшій листі писав в тій самій справі Іван Голо-

¹⁾ Порівняй лист ч. 136, стр. 197.

²⁾ Зоря Галицька за рік 1855 ч. 10, стр. 159—60.

³⁾ Гляди лист ч. 136, стр. 197.

ловацький: „Очень я сожалью и опасуюсь вредных послѣдствій по причинѣ предложенныхъ Тобой русскихъ учебниковъ в. Министерству просвѣщенія, именно Грамматики латинской и Анеологiи — я думаю, что нельзя было отъ Министерства, въ которомъ участвуетъ „in ruthenicis partibus infidelium“ Шашкевичъ, ожидать иного рѣшенія; это кажется была вода на его млинь, и онъ воспользовался нею „um Euch eine Schlappe beizubringen“. Відмова міністерства на пропозицію Якова Головацького мусіла бути докірлива, коли він хотів взагалі виправдувати ся, про що й писав дальше Іван Головацький: „Что касается оправданія Твоего передъ Министерствомъ, то я думаю, что хотя бы оно было самое глубоководное, то всегда будетъ оно неумѣстно, безуспѣшно, и какъ то похоже на полемику, въ которой грамматика должна сражаться съ государственной политикой, и въ ней Ты легко не состоишь ся, а очень легко можешь пасть жертвою! На что намъ того? Если есть у Тебя время, выработать какое оправданіе, то хорошо; сдѣлай это по своему увѣренію, но и хорошенько спрятай, пусть оно когда то попадется въ достойнѣйшія руки, какъ здѣшняго загорѣлаго хахлака (Шашкевича).¹⁾ Чи Яков Головацький писав задумане виправдане, — не знаємо. Всеж ціла ся подія є знов одним сумним доказом, куди зайшов був Яков Головацький і в яких цілях використовував він своє університетське становище.

Окрім „Анеологiя“, задуманої впрочім ще в марті 1854 р., забажав Яков Головацький видавати з початком 1855 р. в тім самім дусі періодичне письмо п. з. „Семейная библіотека“. На редактора вибрав він Северина Шеховича, чоловіка, яким в душі погорджував, якого сам бояв ся і перед яким перестерігав свого брата Івана.²⁾ Чому саме вибір упав на Северина Шеховича, се вяснюють нам листи Зубрицького до Погодіна. В однім з них писав Зубрицький: „Мы нуждаемся въ сего рода дерзкомъ смѣльчакѣ. Правительство не запрещаетъ откровенно издавать журналецъ на чистомъ, сколько намъ возможно, русскомъ языкѣ, но оно покровительствуетъ Кириллицу и хохлацкое нарѣчіе, желая внушить, что мы иный русский народъ а не тотъ, который въ Россiи, и потому небрежно было бы человѣку, имѣющему состояніе или чинъ выставлять ся на неу-

¹⁾ Порівняй лист ч. 145.

²⁾ Порівняй листи ч. 160, стр. 228 і ч. 145 стр. 209. Що й Іван Головацький бояв ся Шеховича, про се свідчить лист ч. 139, в яким він просить останного, щоби його листи нищив, бо він „опасается сирѣчь и гѣни собственной, хотя я никогда не имѣлъ и не могу по внушенію имѣть злаго намѣренія“.

довольства і а можетъ быть и гоненіе, такому же какъ Шиховичъ вертопраху все равно — а намъ хочется имѣть журналецъ“,¹⁾

В успіхъ „Семейной бібліотеки“ не вірили, ще перед її виходом в свѣт, ані Я. Головацький, ані Дідицький. Коли з Угорщини прислав Духнович передплату на цілий рік, Головацький приняв гроші лише за перший квартал, бо сумнівав ся, „чтобы тотъ журналъ въ такомъ видѣ, какъ есть, прожилъ до конца года.“²⁾ Ще яснійше адавав собі справу з ситуаціі Богдан Дідицький, коли писав до Якова Головацького: „Не могу утаить предъ Вами моего неприятнаго предчувствія, что дѣло Шеховича вновь не поведется. Сохрани меня Господи, чтобы я вознамѣрилъ когда нибудь изъяслять это зловѣщее предчувствіе Публикѣ, или какимъ небудь образомъ вредить сему высокому и похвальному предпріятію; но я отворю едино предъ Вами, что вижу, будь-то надъ Шеховичемъ тяготитъ что-то трагическое! Онъ принялся за „Ладу“ — пошло худо; взялъ „Зарю“ — еще хуже; — да какъ будетъ съ „Бібліотекой“? Вотъ, видите, — на пр. уже въ самомъ „Воззваніи“ таковоеже (высшее силъ) пареніе и таковаже неопредѣлятельность. Есть тамъ снова всѣ безъ исключенія науки, самая же „Бібліотека“ названа „письмомъ періодическимъ“, — а не означены даже никакъ періоды ея выпускамъ!“³⁾ Тѣмъ ли приписывать утраченное дважды довѣріе? Богъ помощи ему и всякій коренній рускій, — да и я никогда не откажу ему своего сотрудія, не смотря на тотъ жаль, который имѣю къ нему, причинившему мнѣ не малая скорби — вѣдь безвинно, бо безосознательно, — attamen причинившему!...“⁴⁾ Але хіба, чи не найважнійшою причиною сподіваної неудачі було неприродне стремління, вводити до нашого письменства великоруську мову, до якої не дала ся нагнути ширша, руська публіка пробамн у віденськім „Вѣстнику“, „Зорі Галицкій“, „Ладѣ“ і „Анеологій“. Тяжко повѣрити, щоби на сю обставину не звернули були уваги Яков Головацький і Богдан Дідицький, які мимо сего рішили ся плисти проти струї. Як неприхильно віднесла ся руська публіка до стремлінь „Сем. бібліотеки“ вказує нам спис її передплатників з р. 1855, встачений рукою Якова Головацького. Найшло ся їх

1) Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 596.

2) Гляди лист ч. 126.

3) На те звернули також увагу „Slovenské Noviny“ — гляди „Зорю Галицку“ за рік 1855 ч. 10 стр. 160.

4) Гляди лист ч. 122, стр. 172.

ледви 98. З сего числа зібрали на Угорщині Маркош, Шоош і Ду-хнович 36; у Відни придбали духовник семинарії о. Нодь і питомець Василь Богонос 27 передплатників На Галичину йшло всего на всего 35 примірників. Самі питомці духовних семинарій дали 27 передплатників (у Відни 18 у Львові 9). решту передплатників становили сьвященники, кількох урядників і дві громади Копанка і Мостиска коло Калуша, захочені до сего парохом о. Гнідковським. Ще гірше як з передплатниками стояла справа з передилатою, якої в р. 1855 зложено ледви 184 злр. 71 кр.¹⁾

Програма „Семейной бібліотеки“ грішила справді „пареніємъ“ понад сили і „неопредѣлительністю“. До неї мали входити: „белетристика“, „исторія и матеріялы ея, галицко-русская и иностранная, слѣдовательно вообще Русская“, „этнографическія статьи“, „науки естественныя“, „смѣсь“ и „Народныя дѣла.“²⁾ В „Семейной Библіотецѣ-ї“ хотів Шехович містити навіть статтю Вітошинського „О Пчеловодствѣ“ та свою „О Телеграфахъ“.³⁾ Подібно як до „Лады“ мав Шехович в пляні додавати до Семейной бібліотеки“ великоруський словарець, бо по його гадці, „такій словарь легкими издержками составленный, сдѣлалъ бы важную эпоху въ нашей Литературѣ; посредствомъ него вся Публика понимала бы Русскія сочиненія; и общественный, разговорный языкъ усовершенся бы.“⁴⁾

Щід оглядом мови зазначили ся в „Семейной Библіотецѣ-ї“ два стремління: одно, за яким обстоювали Іван Головацький⁵⁾ і Богдан Дідицький,⁶⁾ щоби „избрать среднія мѣры по слогу и языку“, друге, якого бажав Ів. Раковський з Угорщини,⁷⁾ щоби писати у великоруській мові. Сам Шехович думав, що вистане, як буде „употреблять — аго (місто — ого)“, як „кой-гдѣ разъ бросить какъ (м. якъ), в місто е, еє місто ю і т. п.“⁸⁾ На чисту, великоруську мову у своїх статтях він рішити ся не міг, хотьби тому, що її не знав, коли дякував Як. Головацькому за позичку великоруських книжок, пишучи: „Позвольте мнѣ натѣшить ся ими и учить ся изъ

¹⁾ Порівнай спис передплатників, уміщ. під. ч. 170.

²⁾ Гляди лист ч. 401. Програми „Сем. библ.“, друкованої окремо на 2 стр. ми не нашли по бібліотеках.

³⁾ Порівнай лист ч. 125, стр. 176—7.

⁴⁾ Гляди лист ч. 401.

⁵⁾ Порівнай листи ч. 139 і 160. Іван Головацький „поправляв“ в сім напрямі мову поезій Хомякова.

⁶⁾ Гляди листи ч. 122, 127 і 142.

⁷⁾ Порівнай лист ч. 134.

⁸⁾ Гляди лист ч. 129, стр. 185.

нихъ Русской Азбукѣ¹⁾. За те догодив він Раковському передруками з великоруських авторів, так повістий, поезій, як і етнографічних статей та вісток про винаходи і т. п. В сїм напрямі поводив ся Шехович без церемонії. „Отечественныя достопамятности“²⁾, „Очерки Россіи“³⁾, „Москвитянинъ“⁴⁾, „Утренняя Заря“⁵⁾ та інші, великоруські видавництва були тими жерелами, з яких Шехович заповнив більше, як дві третини „Семейной бібліотеки“ за роки 1855 і 1856. Жерел, з яких редакция черпала, Шехович перед публікою не зраджував. Прізвища великоруських письменників, яких твори перероблювано, або перепечатувано, значено лише першими буквами. Двічі лише, в р. 1856, подано великоруські поезії Тютчева і Майкова під повним їх прізвищем. За те під великоруськими перекладами Основяненка подавано повне імя автора, немовби на показ, що й на Україні були визначні „хахли“, які писали по великоруськи.

З галицьких, зглядно угорсько-руських письменників взяли в журналі Шеховича участь: Дідицький, Петрушевич, Зубрицький, Гушалевич, Іван Головацький, Шехович, Янович, Дешко, Раковський і Духинович. Дідицький, Гушалевич і Іван Головацький не виявляли своїх імен і писали під анонімами, або й не підписували ся під своїми творами. Не бракло також в „Семейній бібліотеці“ Якова Головацького, що був душею видавництва. Він цензуровав прислані статті,⁶⁾ він обкרוював, зглядно розширяв програму видавництва,⁷⁾ він вів в часі частих виїздів Шеховича зі Львова коректу „Семейной бібліотеки“⁸⁾ в його руках находила ся адміністрація журналу,⁹⁾ він доставляв Шеховичеві великоруських видань, з яких перепечатувано всякого рода статті, він подавав йому вказівки на тему видань, він вкінці написав три безіменні статті в справі мови, про які будемо низше говорити. З белетристики, спеціяльно оригінальної, внесли галицькі письменники до „Семейной

1) Порівнай лист ч. 125, стр. 178.

2) Гляди лист ч. 125.

3) Порівнай лист ч. 167.

4) Гляди лист ч. 143.

5) Звідси перепечатано в „Сем. библ.“ повість Основяненка „Божія дѣти“.

6) Гляди лист ч. 401.

7) Так прим. за порадою Дідицького (лист ч. 127) друковано в „Сем. библ.“ „Извѣстія Науковыя“ і „Литературная извѣстія“, писані, бодай в части, чи не Дідицьким.

8) Гляди лист ч. 132, стр. 190.

9) Порівнай спис передплатників ч. 170.

бібліотеки“ дуже мало. Шехович помістив тут свою інтересну повість „Шавлина Петровна“, Дідицький оповідає „Такъ нынѣ любяць“,¹⁾ Гушалевиць кілька віршів. Шехович дав крім сего кілька критичних, часто тенденційних заміток на літературні теми,²⁾ побіч писаних з таланом сатиричних начерків на сучасних людей, часописи і події.³⁾ Все инше було перерібками, або перекладами. Петрушевиць, Зубрицький, Янович, Дешко надрукували кілька історичних, зглядно літературних статей, а Раковський⁴⁾ і Духнович кілька дописий. Замітне, що побіч подвійних стремлінь в мові, находимо також в „Семейній бібліотеці“ два напрями в патріотизмі. Вістки про події в австрійськім цїсарськім домі, привітні вірші в честь його членів переплітав Шехович статтями в роді „Житє и смерть російского царя Николая Павловича I“⁵⁾ та „Императоръ Николай и Марья Николаевна“.⁶⁾

В оцінку літературних творів галицьких і угорсько-руських письменників не входимо, а за те задержимо ся хвильку над їх статтями про мову. Погляди їх можна легко схарактеризувати.

Шехович розрізнявав дві мови, простонародну і наукову, книжну. Простонародна мова, на його думку, не аміняє ся протягом цїлих століть, а книжна мова повинна виобразовувати ся на простонародній, а ще більше на мові церковно-славянській, яка в силі подати навіть для наук в „строжайшемъ смыслѣ слова — классически сочиненнїи слова“ і на старинних рукописах та „живыхъ и мертвыхъ славянскихъ нарѣчїяхъ“, що „представляютъ также богатый рудникъ для обогащенїя нашего языка“.⁷⁾ Що ся книжна,

¹⁾ Раковський назвав се оповідає „соблазнительнымъ разсказомъ“ (гляди лист ч. 134). Зміст його — звичайна історія: панич зводить панночку, яка топить ся. Оповідає підписане буквою Э. Чи оно оригінальне, се не мігби я твердити.

²⁾ Порівнай хотьби критику „Зорі Галицкої“ за рік 1855, (Семейная бібліотека за рік 1855 стр. 323—31), в якій автор з дотепом, але й несправедливо оцінив повість Евг. Згарського „Анна Смохівська“ і висміяв літературну творчість Коствецького та Климковича.

³⁾ Порівнай „Оглавленіе III. книжки за 1856 годъ — Гумористическія статьи“, які всі, без виїмки, вказують на перо Шеховича.

⁴⁾ Раковський містив продовжене своїх „Довѣрительнихъ писемъ изъ Будина“, в яких хвалив „Ладу“, „Зорю Галицку“, з часів редактованя Гушалевиць, Дідицького та Шеховича і взивав „Семейную бібліотеку“, щоби уживала „чистаго русскаго языка“.

⁵⁾ Семейная бібліотека за рік 1855, стр. 5'—9.

⁶⁾ Семейная бібліотека за рік 1856, стр. 17—20.

⁷⁾ Семейная бібліотека за рік 1855, в статі Шеховича п. з. „Литературный расчетъ“, стр. 183—92.

наукова мова буде подібна до великоруської, письменної мови — в сїм Галичани не завинили, бо „языкъ, которымъ Москва пише, не есть языкомъ Москвы, але есть чистымъ, образованымъ рускимъ языкомъ“, якого необразований Росиянин не зрозумів, а який „тільки родовитый Русиянъ при помочи грамматическихъ наукъ и докладно читати и порозумѣти може“. Таке сказав Ант. Петрушевич ще в р. 1849,¹⁾ а „Семейная библіотека“ старає ся його твердження перевести на примірах. В сій цілі печатає Як. Головацький безіменно статійку п. з. „Задача“, в якій містить частину поеми Пушкіна „Евгеній Онегинъ“ з такою припискою: „Что бы возможно было достаточно убѣдiti ся, въ чемъ состоитъ различіе между Русскимъ и такъ званымъ Россійскимъ (sic) языкамъ, покорно просимъ нашихъ Галицко-Русскихъ Литераторовъ, для рѣшенія сего важнаго вопроса, о словный переводъ въ стихахъ на Русскій языкъ (не нарѣчіе) слѣдующаго отрывка изъ сочиненій Пушкіна“.²⁾ Річ природна, що по гадці Як. Головацького, різниці між великоруською а нашою мовою невеликі, майже ніякі і в сій цілі подає він другу статійку п. з. „Разв'язка задачи“, в якій побіч великоруського оригіналу вірша Крылова „Парнасъ“ друкує „подлинникъ въ видѣ Московскаго просторѣчія“ (з означенем виговору), „переводъ въ видѣ рутенскаго просторѣчія“ и „переводъ въ видѣ южно-русскаго (будьто) книжнаго языка.“ В сей спосіб хоче автор виказати, що оригінал вірша Крылова більше подібний до „рутенскаго“, чи „южно рускаго (будьто) книжнаго языка“, чим до „московскаго просторѣчія“.³⁾

Правда, автор забув додати, що і просьвічений Великорос так само виговорює слова, як і непросьвічений. А крім сего ужив автор таких слів і форм, яких ніхто ніколи в „рутенскомъ просторѣчїи“ не уживав, прим, „когда, тогда, прежде, здѣсь, смотрїте же, не унйвай, не надо, хїр (місто: хор), коль, прїятство, різно-красиве піне, невіжда, весма, напомними“ і т. п. Статія Головацького була отже свого рода фальсифікатом, призначеним для баламученя несвѣдомих читачів. Небавом виступив Як. Головацький з третьою статією. Привід до неї дали замітки Правдолюба (чи не Лозинського?) п. з. „Колька словъ о рущинѣ“, в яких автор виступав против обединителів, закидуючи їм, що „безстыдно чужій товаръ

¹⁾ Порівнай передмови стр. XV.

²⁾ Семейная библіотека за рік 1856, стр. 68.

³⁾ Семейная библіотека за рік 1856, стр. 100—105.

продають¹⁾ та взивав Русинів, щоби учили ся рідної мови.¹⁾ В відповідь на се видруковав Як. Головацький статію п. з. „Литературный споръ de lana carprina“. В ній дивував ся професор руської мови, що люди „такъ задерливы, что не могутъ воздержати ся отъ гнѣва, если кто небудь... напишетъ... мѣсто якъ — какъ, или вмѣсто що — что и тѣмъ подобныя бездѣлицы или дурницы“. Він пересвідчений „что на Руси отъ найдавнѣйшихъ до найновѣйшихъ временъ служилъ церковный языкъ первымъ и единственнымъ руководствомъ и что простонародный выговоръ никогда, и даже нынѣ самому Г. Правдолюбу не служитъ руководствомъ“. Щоби виказати що книжний язк галицьких Русинів не рїзнить ся від великоруського письменного язика, а за те далекий він від „московскаго просторѣчя“, Як. Головацький містить вірш Хомякова „Гордыня и смиреніе“ в „подлинникѣ по московскому просторѣчию“ і в „переводѣ на Галицко-русский книжный языкъ“.²⁾ Хоть сею статією Як. Головацького одушевляв ся Іван Гушалевиц³⁾, та близькі йому люди,⁴⁾ то однак ми зневолені ствердити, що й она є фальсифікатом, негідним університетського професора. Головацький обіцявав дати переклад вірша Хомякова на „галицко-русский книжный языкъ“, а в дійсности видрукував його в великоруськім оригіналі, змінивши одно-одніське слово: столбъ на столпъ.⁵⁾

Щоби в остаточности мати понятє, з якою погордою відносили ся редактори „Семейной бібліотеки“ до народної мови, ми наведемо виїмок „изъ драгоцѣннаго письма Высокопреподобнаго канонника, одного изъ двухъ покровителей нашей словесности, госп. А. Д(ухновича)“ з Угорщини, поміщеного в „Сем. библ.“ за рік 1856. Там читаємо:

„Сердечно привѣтствую съ нова появившую ся пригоженькую Библиотеку; о коей разрушеніи, и конечной погибели пространная тутъ расширила ся поголооска... Я вздыхалъ надъ превременнымъ ея похорономъ, слезы окропили ей муравіую могилу... но она

¹⁾ Отечественный Сборникъ за рік 1856, ч. 12—13.

²⁾ Семейная бібліотека за рік 1856, стр. 168—174.

³⁾ Гушалевиц писав (лист ч. 195): Споръ de lana carprina превосходный, мнѣ кажется, что то изъ Вашего пера, инѣ никто такъ не напишетъ, я вдругъ позналъ. На основі сихъ слів я приписую також дві попередні статійки: „Задача“ і „Развязка задачи“ Як. Головацькому, бо они мусіли вийти з під одного пера.

⁴⁾ Гляди лист ч. 199, стр. 290.

⁵⁾ Вірш Хомякова видруковано в „Церк. Газетѣ“ за рік 1856 (ч. 8), звідки взяв його Як. Головацький. Звідси порівнали ми також мимий »переводъ«.

вновь появила ся... Привітствую тебя, любезная, во восторгъ крови, искренно желая тебѣ ненарушимой жизни“.

„Ты не погибаешь; тебѣ нельзя погибнути, искусныхъ, и посвященныхъ имѣющей лѣкарей, и множество друзей, защищающихъ и покрывающихъ отъ корысти злостныхъ людей, искающихъ тщетную славу на воздушномъ шарѣ, непомнившихъ однакже, что и у славы, какъ у фортуны, завязаны глаза“.

О друзья, братья! почему враждуете вы на безпорочную, правильного нрава сродницу, и не сродницу токмо, но и мамушку вашу? почему перехватаете отъ ней превосходительства, почему поставляете на ея мѣсто безнравную, простую служанку, безазбучну: валяющуюся по корчмамъ и по вольнымъ домамъ? оставте все: то вражда семейная, и жалко, что отъ роднаго племени возникаютъ непріятели.“

Ты же, любезная, появившаяся въ длинномъ отъ созданія тебѣ придворномъ украшеніи, здравствуй многолѣпная Библіотека, хода правильнымъ путемъ, лети на крылахъ ненарушенной Грамматики, не страшись переваги необразованныхъ супостатовъ, ибо токмо трусь и во снѣ встрѣчаетъ гибель, повнувшись сыровой силѣ, знай, что не вспоая, не вскормя ненавистника ненасыщешь.“¹⁾

Чи здавав собі Духнович справу з сего, що писав? Чи не знав він того, що його „мамушка“, великоруська мова валяла ся частійше „по корчмамъ и по вольнымъ домамъ“, як наша рідна мова, ся „безнравная, простая служанка безазбучна“? Та вкінці при чім тут мова? Чи не чути було „по корчмамъ и вольнымъ домамъ“ частійше від нашої або й великоруської мови — мови французької та англійської? Ось, куди зайшов вже був Духнович! І ми не в силі назвати инакше сего його виступу против народної мови як — нікчемністю, безпримірною і неможливою в яким небудь ниньшій народі. А співвинцим у сій нікчемности мусимо уважати душу „Семейной бібліотеки“. Якова Головацького, без якого відомости, певно, сеї статійки Духновича не надруковано.

І ми не дивуємо ся, що „Семейная бібліотека“ тратила чим раз більше ґрунт під ногами, що її, як писали Зубрицький і Я. Головацький до Погодіна, „хахлаки“ не читали.²⁾ Не помогли грошеві

¹⁾ Семейная бібліотека за рік 1856, стр. 31—2.

²⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II стр. 660; гляди також стор. 681.

підмоги Качковського,¹⁾ ані вижебраній Шеховичем при помочи Як. Головацького і Зубрицького²⁾ гріш в Погодіна, — „Семейная библиотека“ перестала виходити дня 27. червня 1856 р. „Настоящихъ подписчиковъ, писав Шехович до Погодіна, было около 70. Жертва Ваша великодушна поставила меня въ возможности докончить I и предложитъ II четвертьгодіе. Всѣхъ пренумераціонныхъ денегъ за 1856 г. получилъ я отъ Пубблики 158 гульд., къ тому Ваша жертва 220 гульд. — вмѣстѣ 378 г., которая сумма шла въ изданіе двухъ кварталовъ за 1856 годъ на всѣ редакціонныя издержки и отчасти въ мое собственное содержаніе. Убѣдившись, что слѣдующіе кварталы не въ состояніи буду издавать безъ помочи, я заблагоразсудилъ прекратить изданіе“.³⁾ Не прийнятий поміж своїми, Шехович шукав за передплатниками в Росіі,⁴⁾ але „за границей, писав він в вересні 1857 року до Як. Головацького, начали за поздно занимать ся моимъ изданіемъ; въ мнѣніи, будто я продолжаю издавать Сем. Библ., Дирекція Учеби. Окр. Новгородскаго и Лицея кн. Безбородко запотребовали отъ меня досыланіе ея. До Лицея я послалъ 2 экземпляри, но денегъ досель не получилъ“.⁵⁾

До шідірваня кредиту „Сем. библ.“ між галицькою публікою причинила ся також в части полеміка, яку почала вести „Зоря Галицка“ в р. 1855, а яку продовжували в р. 1856 „Вѣстникъ“ та його додаток „Отечественный Сборникъ“. „Зоря Галицка“ глузувала, що в запрошеню до передплати редакція помістила побіч заголовка „Семейная библиотека“ польське пояснене „Фамилійная“, немовби Русини не мали своїх власних слів, як: „родина, рѣдъ, рѣдня, своѣцтво, свояки“.⁶⁾ В иньшій місци пятаувала „Зоря Галицка“ „Семейную библиотеку“, сю „відорву“ руського організму за те, що „вопрски письмамъ нашимъ давнымъ, вопреки думамъ нашимъ народнымъ приверглася бесѣдовъ, душевъ и тѣломъ къ Россійщинѣ“⁷⁾.

¹⁾ Порівнай листи ч. 126, 132, 191, 211. Підмоги Качковського були невеликі.

²⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 596 і 660.

³⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 663.

⁴⁾ Гляди лист ч. 145, в яким Іван Головацький вказував на неможливість здійснення заходів Шеховича.

⁵⁾ Порівнай лист ч. 257. Про трудности з посилкою „Сем. библиотеки“ до Росіі писав Шехович в листі до Погодіна. Гляди Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 613.

⁶⁾ Зоря Галицка за рік 1855 в дописи „Зъ пѣдъ Балигорода“ „Образованье рускоя бесѣды“ ч. 7, стр. 100.

⁷⁾ Зоря Галицка за рік 1855 в статіі „Зъ пѣдъ Балигорода“ п. з. „Примѣнки“ ч. 26, стр. 412.

„Зоря Галицка“ дивувала ся, що віденський „Вѣстникъ“ не відозвав ся ані одним слівцем против ширеня москвофільства в „Семейн. библиотеч-і,“¹⁾ а дипломатичний крок Дідицького, що своїми дописями до „Вѣстника“ хотів позискати нейтральність Виселбодеського, використала рівнож против „Семейной библиотеки“.²⁾ Шкода лише, що „Зоря Галицка“ не видержала довго на сїм становиску. З початком 1856 року стає она вже невиразною. Редакція то тішить ся, то сумує, що „Семейная библиотека“ почне на ново виходити, то признає ся до „легкодушныхъ погрѣшеній минушого року“, то прощає Шеховичеві за неприхильні рецензії, то заповідає, що „въ литературки сварки запускати ся не думає, бо госп. Шеховичу не до литературскихъ сварокъ“.³⁾ Небавом містить „Зоря Галицка“ поезії Івана Гушалевича, який, що правда, сам їх прислав, „понеже, як писав, Зорю менѣ надсилали, но Зоря ненаходить никакаго соучастія.“⁴⁾ Вслїд за тим захвалює редакція видавану на Угорщині в великоруській мові „Церковную Газету“ Раковського⁵⁾ і передруковує з неї статі.⁶⁾ а вкінці сама запрошує Раковського „къ продолженію довѣрительныхъ писемъ,“⁷⁾ в яких останній пише про „Семейную библиотеку“, „что она по журнальному своему значенію занимала у насъ почетное мѣсто“, радить „Зорі Галицкій“, „чтобы избѣгая, сколько можно областныхъ выражений, пользовалась чистымъ ученымъ языкомъ“ при помочи виданих словарів, а при сій нагоді зазначає, що як колись дописував до „Вѣст-

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1855 ч. 26, стр. 413.

²⁾ Зоря Галицкая за рік 1855 ч. 7 стр. 100. Дописователь „зъ подѣ Балиграда“ писав: Въ 5 числѣ (Вѣстника) зъ сего рока въ дописѣ съ подѣ Жолквы, буквою Д. підписаномъ, стоять при коньци слѣдующїи важкіи слова: «Если бо другїи идуть къ сожалѣнью, якъ раки въ задѣ, то Вы Вѣстникъ рѣшительно ступаете вынї на передѣ и за Вами послѣдуютъ всѣ добронамѣренїи Русины.» Очевидно, писав дописователь „зъ подѣ Балиграда“, слова тія вымѣренїи къ виходити маючому подѣ редакцїи.... одѣ редагованья Зорѣ одступившого г. Шеховича письму „Библиотека Семейная (фамилїйна)“. — Сею хитростю дописователя „зъ подѣ Балиграда“ був Лідильскїй крайно озлоблений, коли писав: «Седмый Н-ерь „Зори“ огорчилъ мене до нельзя. Это впрость подлость: мои слова противъ нейже, отнесъ П. К. къ Шеховичу, и польстиль „Вѣстнику“ изъ опасенія, чтобы не открылъ дописователь Д. изъ Жолконскаго гѣхъ словъ значеніе.» (Порівн лист ч. 127).

³⁾ Зоря Галицка за рік 1856 ч. 2, стр. 16.

⁴⁾ Гляди лист ч. 193.

⁵⁾ Зоря Галицка за рік 1856, ч. 25.

⁶⁾ Зоря Галицка за рік 1856, ч. 44.

⁷⁾ Гляди лист ч. 203.

ника" (1852 р.), „Зорі Галицкої" (в 1853 і 1854 р.) „Семейной библиотеки" (1855 - 6 р.), так тепер вибрав для своїх дописів знов „Зорю Галицку" „какъ соотвѣтствующую назначенію и цѣли монѣхъ литературныхъ стремленій".¹⁾

Ся нова переміна в стремліннях „Зорі Галицкій" відбила ся на ній самій фатально. З трудом здобула була для себе редакція в р. 1856 — 191 передплатників, які зацлатили повну належність.²⁾ Крім них мала ще „Зоря Галицка" понад сто неточних передплатників, з яких половина грошей не зложила, так що загальне число платних абонентів виносило в р. 1856 близько 250 осіб. Поновне ввджене москвофільського напрому довело до сего, що число середплатників зменьшило ся в р. 1857 на сто осіб. Редакція писала: „Ой! Зорѣ а чей свше присуждено погаснути, ибо со 100 предплатителями невозможно ёй существовати".³⁾ Не помогли поновні зміни в напрямі редакції, яка почала накликувати, щоби Русия завернула до народної мови, оминали великоруські і церковнославянські слова та писали легкі твори для ужитку народа в його власній мові.⁴⁾ Така неконсеквентність в редагованю „Зорі Галицкої" не могла нікому припасти до вподоби. „Зоря Галицкая", писав Раковський до Якова Головацького, опять змінила своєму направленію. Комужъ она будетъ править ся въ настоящемъ ее слога".⁵⁾ Неконсеквентність, в дійсности, добила „Зорю Галицку", яка з 13 числом, виданим дня 19-го цвѣтня 1857 р., перестала виходити.

Коли „Зоря Галицка" в р. 1856 адержала ся від виступів против „Семейной библиотеки", а навіть похвалила її в дописи Раковського, віденський „Вѣстникъ", обурений напастями Шеховича на руські інституції, народну руську мову та немилих йому людей

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1856 ч. 48 і 49.

²⁾ Они вичислені поіменно в „Зорі Галицкій" за рік 1856., від ч. 19 почавши.

³⁾ Зоря Галицка за рік 1857 ч. 12, стр. 96.

⁴⁾ Зоря Галицка за рік 1857, ч. 12 в дописи »Зъ подъ Львова«, підп. буквами Л. зъ Л. Порівнай також другу дописъ »Зъ подъ Львова« підп. буквою К., а уміщену в ч. 11 і дописъ »зъ подъ Бескида« (ч. 10), в якій незвѣстний нам автор пише: „Каждый писатель долженъ зважати, що онъ пишеть для народа ино що отродившого ся, що тутъ не нужно употребляти высокопарныхъ изреченій, которыхъ нуждается выписывати изъ російского Словаря, которыхъ такимъ дѣломъ онъ самъ не знаетъ, а которіи народъ долженъ розумѣти«. Останню дописю був Раковський обурений. (Гляди лист ч. 251).

⁵⁾ Гляди лист ч. 231.

помістив допись з під Львова, в якій автор дивувався, що Русини терплять, коли один „такъ зовимый литераторъ“ хулить і висміює все те, що Русинам дороге, коли він своїми напастями ширить герор та хоче відстрашити людей від співробітництва у „Вѣстнику“, коли він нарочно нарушує правила приличности, щоби заборонено його письмо а така заборона була би для него великою прислугою „сли фондъ редакційный выдало ся на иніи potrzeby а для дальшого прокормленія ся радъ бы такой промисловець гдещо взъ посбированныхъ на передплату грошей зацадати“. 1) В тій самій справі привелано до „Вѣстника“ ще чотири инші дописи, а між ними „отлично написану критику „Семейной библиотеки“, але аві одноі з них „Вѣстникъ“ не помістив. Останна мала бути за довга і за остра. 2) Окрім гарних статей, писаних в обороні народної мови у „Вѣстнику“ 3) видруковано також в його додатку „Отечественн-ім Сборнику“ статтю „Колька словъ о рущинѣ“, яку ми вже обговорили.

Хто знає, чи з виступами віденського „Вѣстника“ не треба вважати цензурного остереження против „Семейной библиотеки“, виданого на приказ намісника Голуховского в цвітні 1856 р., але дорученого Шеховичеві доперва тоді, коли він вже завісив видавництво 4). В остереженю звертав ряд увагу редакції, що она не придержує ся концесії і місто краввої мови уживає великоруської а надто стремить до сего, щоби інтелектуальне жите галицьких Русинів зшло ся з духовним житем Росії, через що Русини могли би відчужити ся від Австрії. 5). Та сказати-б по правді, се цензурне остережене було вже безпредметове. Долю „Семейной библиотеки“ рішили самі Русини, не даючи їй грошового попертя.

В цілі заокругленя історії об'єднательного руху в Галиччині за роки 1854 до 1856 додамо ще, що в р. 1855 задумував Яков

1) Вѣстникъ за рік 1856 ч. 25. На сю статтю жалував ся Шехович в листі ч. 194.

2) Вѣстникъ за рік 1856 ч. 29 „Листопись Вѣстника“.

3) Порівнай хотьби дописи: „Изъ Верховинъ округа Станіславовского“ і „Отъ Ярославля“ (Вѣстникъ за рік 1856 ч. 3 і 35.)

4) Гляди лист ч. 257.

5) Цензурне остережене напечатане в Чтеніяхъ за рік 1880 ч. I і II, стор. 664—5. Шехович твердить, що ряд видав се остережене на основі доносів „нѣсколькихъ Рутенонъ въ Вѣнѣ, которые произведены въ чиновники, такъ безчестно сѣють вражду, и такъ ложные [?!] дѣлають доносы“.

Головацький видати календар. Про се писав до Головацького Богдан Дідовський: „Ваша мысль объ изданіи „Мѣсяцослова“ заполняетъ и мою голову. Надо сдѣлать что то выборное въ родѣ Моравской „Коляды“. Жаль, что я такъ далеко отъ Васъ. Мнѣ такъ и хочется говорить да говорить съ Вами же. У меня есть уже нѣчто къ сему „Мѣсяцослову“, именно статья „О новомъ году“, гдѣ много толковъ о русскомъ новомъ Году; къ тому „Кирилль и Меодій“ и „Жигіе I. Добровскаго“ по Палацкому. Если Вамъ не крайне нужны два тома Сахарова (по новому изданію), пришлите ихъ мнѣ Надо описать въ „Мѣсяцословѣ“ народные праздники да вѣрованія нашихъ предковъ. Этому дѣлу, какъ и всему, что только отъ насъ произойдетъ, быть всесловенскимъ! Торжествуй, Шафарикъ! солейтесь ручьи во русскомъ морѣ“...¹⁾ Задуманий календар, з невідомих нам причин, в друку не появив ся.

VII.

Коли в р. 1852 дістала „Зоря Галицкая“ перше цензурне ostrежене, а кружок „Погодинской колоніи“ побоював ся, що дальше видавництво може ряд заборонити, Зубрицький звернув ся до Раковського на Угорщині з предложенем, щоби він вистарав ся о дозвіл на видаванє „журнальця подъ заглавіємъ на примѣръ „Звѣздочка для Панонскихъ Русиновъ“, який мігби мати передплатників і кореспондентів не лише між угорськими, але й галицькими Русинами. Раковський відповів тоді, що він про таку роботу доси не думав, а крім того не радби брати ся за видаванє газети, коли і „Зорю Галицкую“ і „Вѣстникъ“ можна би „усовершивать“ і надавати їм відповідний напрям.²⁾

І справді угорські Русини докладали всяких заходів, щоби галицькі виданя повести в дусі інтенцій „Погодинской колоніи“. Сюди прислали они свої статії, а крім сего єднали для галицьких видань передплатників на угорській Руси. Коли однак з рук „Погодинской колоніи“ вирвано „Зорю Галицкую“, а крім сего заносило ся, що „Семейная бібліотека“ перестанє з кінцем 1855 р. виходити,

¹⁾ Гляди лист ч. 127.

²⁾ Порівнай мою працю п. з „З кореспонденції Дениса Зубрицького“ стр. 54—7.

Раковський рішив ся видавати на Угорщині журнал, присвячений головно справам церковним, п. з. „Церковная Газета“. Перше її число появилось ся в Будині дня 1 (13) марта 1856 року.

Доси був Раковський перекладчиком „Вѣстника законѣвъ державныхъ“, назначеного для угорської Руси. Як завзятий сторонник об'єднання з Великоросією, він використував у „Вѣстнику“ свій вплив і видавав його (від р. 1850--58) в великоруській мові. Помагав йому в сїм напрямі російський, православний св'ященик, о. В. М. Войтковскій, що був духовником великої княжни Олександри Павлівної, жінки архикнязя Йосифа, угорського палатина і перемешкував в Кромі, віддаленім півтора милі від Пешту. Войтковський переглядав і поправляв переклади Раковського, який тоді ще не дуже довіряв своїм відомостям з великоруської мови. В тїм самім напрямі повів Раковський при помочи о. Войтковського „Церковную Газету“. Накликуючи других, спеціально галицьких Русинів, щоби писали великоруською мовою, бо „halbe Massregeln, schlechte Massregeln“, він цілком не таїв ся з тим, що робить. Значну часть статій передруковував він з великоруських видань „Твореній св. отцевъ“, з „Воскреснаго Чтенія“ і „Християнскаго чтенія“, зазначаючи під кожною статією, звідки она взята. Так само передруковував він поезії великоруських письменників з повними їх підписами. Монах Терлецький писав про се видане, що „изъ него вѣяло духомъ православія и благорасположенія къ Россіи“.¹⁾ „Церковная Газета“ була в дійсности свого рода скандалом, бо видавав її католицький св'ященик за гроші католицького мадярського товариства св. Стефана.

„Духъ православія и благорасположенія къ Россіи“ був так видний з самої програми „Церковної Газети“, що він затрівожив навіть сторонників Раковського. Іван Головацький писав до брата Якова: „Церковная Газета обѣщаєть много по своему главному редактору, челювѣку во всякомъ взглядѣ отличному и характерному. Но мнѣ кажется, ексцентрическая форма его языка не привлечетъ ему много друзей — а враговъ пропасть! Не увѣришь, какъ здѣшніе хахлы озлоблены на него за довѣрительныя письма, а теперь снова за его программу, въ которой онъ изъ за плечей сильныхъ покровителей (если правда) вызываетъ ихъ смѣло на поле сраженія, а они скрежещутъ зубами

¹⁾ Вл. Терлецькій: „Угорская Русь“ стр. 26. Пор. Василь Лукичъ „Угорская Русь“, Львів 1887, стр. 16.

и прикусывають отъ злости языки... Шашкевичь, Литвиновичь, Выслободскій и Ковальскій не хотѣли даже отъ Нодя принять программы Раковскаго, слѣдовательно и питомцы Семинаріи не смѣють подписываться. Бѣда, тай годѣ!¹⁾ Иван Гушалевич просив Якова Головацького, щоби переказав Раковському, най він видає чим скорше і розсилав свою часопись. однак нехай береже ся притім „наступитъ на каеоликовъ“, бо „теперь Отець Святѣйшій крѣпокъ и великій, а его рука посягнетъ и за русское“.²⁾ Яков Головацький, імовірно тому, що Раковський поправляв мову в присланих ним дописах,³⁾ був рівнож невдоволений з мови „Церковной Газеты“ і радив Раковському, щоби, для оминеня переслѣдовань з сторони уряду, уживав „въ неокончателномъ наклоненіи“ — *ти місто ть* (ходити м. ходитъ), а все иньше могло би лишити ся на „чистомъ русскомъ языкѣ“. Але навіть з сею радою не погодив ся Раковський, відповідаючи Головацькому, що поліція напала на Дідицького, хотъ він в „Зорі Галицкій“ уживав окінченя — *ти*, а віденські Русини не вдоволять ся рівнож сею уступкою і не перестануть ворогувати против „чистоты языка“. ⁴⁾ На точці мови Раковський був впертий. Він сам зазначував, що перед появою „Церковной Газеты“ люди неприхильні його направи перестерігали його „по причинѣ языка... и письменно объявили недовольствіе“, ⁵⁾ однак він не уступив. Навіть тоді, коли з поважного числа 390 передплатників „Церковной Газеты“ відпало в Галичині і на угорській Русі, зараз в другім кварталі 1856 р., задля мови,— 140

¹⁾ Порівнай лист ч. 176, стр. 255.

²⁾ Гляди лист ч. 180, стр. 260.

³⁾ Раковський, дякуючи Головацькому за дописи, писав: »Но покорно прошу не обижайтесь, что я взял себя смѣлость сдѣлать нѣкоторыя перемѣны въ статьяхъ Вашихъ. Я признаюсь, что самъ совершенно не знаю русскаго языка, а потому и свои ошибки примѣчаю только почти отпечатанія, однако мнѣ казалось, что я въ Вашихъ статьяхъ могу гдѣ то яснѣе съ геніемъ русскаго языка выразить, потому и покусился сдѣлать мнимыя, можетъ быть поправки«. (Гляди лист ч. 181.) З галицких Русинів взяли в „Церк. Газетѣ“ участь окрім Я. Головацького його статіи вичислили ми при листах ч. 181, 203 і 231) Иван Головацький (гляди лист ч. 189), Гушалевич (гляди лист ч. 195 і дописи з Княжевска, друковані в органі Раковського), Теод. Білоус (гляди листи ч. 203, 212), Петрушевич, Ів. Гарасимович, Ем Левицький і инші. (Порівнай впрочім Ів. Ем. Лев. »Библиографія« Т. I, стр. 96—7, 103—4, 108—9.

⁴⁾ Гляди лист ч. 225.

⁵⁾ Порівнай лист ч. 189.

осіб,¹⁾ Раковський остав при своїй гадці. „Моя цѣль не нная, писав він до Якова Головацького, какъ ввести у насъ въ употребленіе русскій языкъ и упрочить оное въ народѣ нашемъ“. Він був пересвідчений, що хохольщиною не можна спасти русскій слогъ“, бо „враги наши, видя, что даже на принятія латинскіи буквы не въ состояніи истребить у славянъ стремленія къ литературному соединенію, гнущаются не только хохольщиною, но они вообще именно въ настоящую пору преслѣдуютъ все, что имѣетъ видъ славянской литературы и поѣтому, если должно противъ нихъ дѣйствовать, то надо взяться за оружіе поразительное“.²⁾ Раковський радив навіть Я. Головацькому, щоби „Галицко-руска Матиця“ взяла ся за таке „поразительное оружіе“ і „принялась за перепечатаніе и распро страненіе російскихъ учебниковъ по всѣмъ отраслямъ наукъ; какъ то Физики, Механики, Хеміи пр., а перепечатаваеміи русскіе учебники могли бы сейчасъ битъ употреблени въ нашихъ народныхъ училищахъ, и такимъ образомъ дѣйствительно былобы водворено у насъ народное образованіе“. Він бачив вже навіть в уяві, що „люди наши, при помощи нинѣшнихъ средствъ, сообщеній, отправлялись би въ Россію и тамъ практически получили бы усовершенствованіе въ руководѣніяхъ, заводахъ, машинахъ и во всѣхъ наукахъ.“³⁾

З иньшої причини, як обом Головацьким і Гушалевичеви, не подобала ся тактика Раковського Богданови Дідицькому. „Раковський, писав Б. Дідицький до Я. Головацького, повредилъ себѣ уже въ началѣ своею безграничною откровенностію и правдорѣчіемъ. Почему говорить нашей Публикѣ: „я не стану жить до тѣхъ поръ, пока ты не рѣшишь, жить ли мнѣ, или нѣтъ.“ Доспѣла ли наша Публика къ такому разрѣшенію? Лучше сказать ей: „я живу; а ты не рогозѣйствуй, но питай живаго — такъ убо сподоби ся Богу“. Къ тому сознается нашъ необмеженно благородный Раковский, что у него слишкомъ малое число пренумерантовъ, и отъ того не много надежды о его существованіи. То ли приманка для нашей Публики. Нашимъ ли людямъ слѣштитъ съ пренумератою,

1) Гляди лист ч. 198.

2) Порівнай лист ч. 246, стр. 349.

3) Гляди лист ч. 231.

туда, гдѣ существованіє столь шаткое? Лучше было о томъ и замолчать. Крайне сожалѣю о томъ промахѣ въ отбояхъ журналистическаго такта. Далъ бы Богъ чтобы то вышло на добро; но писать о томъ Раковскому не буду, потому, что онъ своенравенъ и упрямъ въ своемъ безграничномъ правдорѣчїи¹⁾

Раковський мав впрочім основу бути „своєнравнимъ“ і „упрямымъ“, бо за ним стояли значні покровителі в особах угорсько-руських єпископів, які поручали „Церковную Газету“ підвласнимъ священикам.²⁾ Раковський робив навіть безуспішні заходи, щоби таке саме порученє для його часописи видали консисторїї у Львові і Перемишлї.³⁾ Побіч сего умів він з'єднати для себе „благорасположеніє Начальства гражданскаго“, яке протягом 1856 року не виступало против мови, ужитої в „Церковной Газетѣ“. В самім товаристві св. Стефана найшов Раковський двох виділових, віцепрезидента і одного професора богословїя, „которые объявили готовность поддерживать предпрїятїє“. Інші члени виділу оказували вправді „не много доброжелательства къ русской Литературѣ“, але з ними поводив ся Раковський дуже обережно, щоби їх против себе не настроїти.⁴⁾ Релятивно значне число перэдлатників, а крім сего факт, що вже в р. 1852 видав на Угорщині латинський священик, родом Словак, др. Андр. Радолинський великоруські проповідї з додатком граматики і словаря Шміда,⁵⁾ були віскими аргументами, які навіть у „недоброжелательныхъ“ виділових товариства св. Стефана заважити могли. Все те складало ся так користно, що перший рік видаваня часописи проминув для Раковського загалом досить спокійно.

Доперва в мартї 1857 р., під впливом заходів віденських „хатлів“, Шашкевича і Вислобоцького,⁶⁾ запитала поліція в Будинї Раковського, чому він в „Церковной Газетѣ“ не уживає кравого руського нарїччя, лише великоруської мови. Раковський відповів довшимъ письмом, якого зміст передаємо.

На вступі зазначив він, що національна свідомість пробудила ся в австрійських Русинів в р. 1849, коли ряд надїлив їх національними правами. З того часу почали являти ся в друку пе-

¹⁾ Гляди лист ч. 182.

²⁾ Порівнай листи ч. 189, 246, 252, 255.

³⁾ Гляди листи ч. 189, 246, 252.

⁴⁾ Порівнай лист ч. 189.

⁵⁾ Гляди листи ч. 20, 28, 40, 58,

⁶⁾ Порівнай листи ч. 246, 247, 256 (стр. 364), 265.

реклади „Вѣстника законѣвъ державныхъ“ урядова часопись „Вѣстникъ“ у Відні та кілька інших часописей у Львові, в частині наукового, в частині белетристичного змісту. Однак зараз з початку повстали між Русинами три стороництва. Одно з них обстоювало за народною, друге за церковною, а третє за великоруською мовою в руськїм письменстві. До сего останного табору пристав також він, бо великоруська мова виобразувала ся на основі руського нарїччя і церковно-славянської мови (auf Grundlage unserer ruthenischen Volksmundart und der Kirchengsprache), а церковно-славянська мова є ідентична з великоруською, письменною мовою. Колиж Русини правлять богослуженє на церковній мові і уживають тих самих церковних книжок, що і Великороси і мову церковну розуміють, то він вважав відповідним, ужити в „Церковній Газеті“ великоруської мови, бо є она для них зрозумілою, а крім того лучить їх родово споріднене з Великоросами. Навіть сї Русини, що замешкують в Росії не мають ніякої самостійної літератури, лише послуговують ся великоруською мовою. Тому друкував він доси переклади „Вѣстника законѣвъ державныхъ“ рівнож у великоруській мові, а ряд не то що не підносив против сего ніяких замітів, але й видав концесію на „Церковную Газету“. Лише завдяки тому, що „Церковная Газета“ почала виходити у великоруській мові, число передплатників її зросло вже при першїм числі до 400 осіб, між якими найшов ся цілий висший клир і значна часть сьвященників з пяти єпархій. На кінци своєї відповіді зазначив Раковський, що він готов завісити дальше видавництво, колиб ряд не дозволив вести його у великоруській мові.¹⁾

Треба признати, що відповідь Раковського була дуже рішуча. Він зазначував вітверто перед рядом, що і „Вѣстникъ законѣвъ державныхъ“ і „Церковную Газету“ видає у великоруській мові. В сїм напрямі був Раковський цілком правдомовним. Так само щиро міг він вірити в теорію Петрушевича про генезу великоруської мови і повторяти за Погодїним, „что старославянскій языкъ не есть ни болгарскій, ни сербскій, ни словинскій, но есть Велико-русскій языкъ.“²⁾ Годї однак припускати, щоби Раковський не знав про твори Котляревського, Основяненка, Метлинського, Шевченка, які були дуже поважними пробами утвореня самостійного письменства

¹⁾ Гляди лист ч. 240.

²⁾ Порівнай „Церковный Вѣстникъ“ Раковського з р. 1858, ч. 1 стр. 5.

на народній мові. Нещирою була рівнож заява Раковського, що лише завдяки великоруській мові первістне число передплатників було таке значне, коли в листі до Головацького сам стверджував, що лише через великоруську мову відпало від „Церковной Газеты“ 140 передплатників.

Але відповідь Раковського була писана зручно і, мабуть, через те, а ще більше через брак розуміння справи, поліція в Будині признала її „удовлетворительною“ і „основательною“ та заявила, що сама справи рішати не може, лише відосле її до висших властей.¹⁾ Цілком инакше, як поліція, почав глядіти на спосіб редагованя „Церковной Газеты“ виділ товариства св. Стефана, який в червни 1857 р. відмовив підмоги для дальшого видавництва. Але ся відмова не убила „Церковной Газеты“, бо Раковський найшов для неї покровителя в особі свого єпископа в Мункачі, Василя Поповича, якому „такоже сообщил свою декларацию“ а єпископ, „какъ мужъ крѣпкаго характера, ни мало не усомнился взять на себя поддержаніе Газеты, когда ...Общество св. Стефана отказало въ денежномъ пособіи“. ²⁾ Число передплатників виносило в р. 1857 — 263 осіб. З Галичини зголосило ся 90 передплатників, з Угорщини решта.³⁾ На Угорщині прибуло передплатників, в Галичині убуло.⁴⁾ Замітна річ, що з початком 1856 р., коли галицька публіка не здавала собі справи, що „Церковная Газета“ буде виходити в великоруській мові, зголосило ся з Галичини 200 передплатників.⁵⁾ Ще меньше абонентів, бо понад 60, доставила галицька Русь в р. 1858. Однак і сим не зражав ся Раковський пишучи: „я пока возможно будетъ, буду защищать Церковную Газету отъ нападений. Удасть ся ли мнѣ сохранить жизнь ея, это окажется впредь“. ⁶⁾ Але дня 10 (22) мая був зневоленій Раковський застановити дальше видавництво „Церковной Газеты“. Причину, що повела його до сего кроку, подав він в листі з 1 (13) червня 1858 р., писаним до Якова Головацького. Там читаємо: „Декретомъ здѣшняго Генеральнаго Губернаторства, мною 9 (21) мая полученнымъ, мнѣ

¹⁾ Гляди лист ч. 246, стр. 348.

²⁾ Порівнай лист ч. 252.

³⁾ Гляди лист ч. 246.

⁴⁾ В лютім 1857 р. писав Раковський до Якова Головацького: „Въ Венгрія, видно оказывается сильное стремление къ російскому языку, ибо число подписчиковъ на Церковную Газету тутъ умножилось, между гѣмъ какъ въ Галиціи, какъ Вы замѣтили, по нерѣшимости немножко убавилось.“ (Гляди лист ч. 231.)

⁵⁾ Порівнай лист ч. 252.

⁶⁾ Гляди лист ч. 284.

приказано было пользоваться ся малорусскимъ, а не великорусскимъ языкомъ при изданіи ея подъ опасеніемъ немедленнаго прекращенія концессіи и конфискованія перваго нумера, котрый выйдеть послѣ сего запрещенія на Великорусскомъ языкѣ. Получивъ это предписаніе, я вдругъ подалъ письмо въ полицію и отказался отъ редакціи Церк. Газеты, между тѣмъ, дабы чѣмъ скорѣе навѣстить Г. Г. подписчиковъ о прекращеніи Изданія Церк. Газеты, я далъ напечатать объявленіе для раасилки. Это объявленіе полиціею было отослано къ Генеральному Губернаторству. По истеченіи одной недѣли мнѣ приказано было явиться къ Секціонс.-Рату внутреннихъ дѣлъ, гдѣ при строгомъ выговорѣ мнѣ поставлено было въ обязанность постараться о средствахъ продолженія Церк. Газеты, иначе меня сочтутъ противникомъ высокому правительству. Въ слѣдствіе сего я принужденъ былъ взять назадъ отказъ отъ редакціи и принять ее опять на себя, испросивъ однакожъ себѣ дозволеніе окончить первый семестеръ на Великорусскомъ языкѣ. На что и получилъ я сего дня согласіе Высок. Ген. Губернаторства. И такъ 10 (22) сего мѣсяца выйдеть 14 нумеръ Церк. Газеты по прежнему. А съ (22) Юля будетъ подъ моею редакціей выходитъ Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы на нашемъ областномъ языкѣ¹⁾. Задача трудная, но нельзя не покориться судьбѣ. Увидимъ какой успѣхъ его будетъ при употребленіи новаго нарѣчія. Въ запретительномъ декретѣ сказано, что употребленіе Великорусскаго языка опасно для Имперіи...“ Я достигъ цѣли своей и убѣдился на самомъ дѣлѣ, что нельзя пользоваться ся Великорусскимъ языкомъ...“¹⁾

Заява Раковського, що буде видавати „Церковный Вѣстникъ“ на „областномъ языкѣ“ зробила добре вражине поміж його сторонниками в Галичині і Відни. Іван Головацький писав до брата Якова: „Раковскій, какъ слышу, принужденъ былъ правительствомъ издавать Церковный Вѣстникъ въ новой формѣ его; если это правда, то эта мѣра честь дѣлаеть правительству и мы должны благодарить его за то, что заставило человека во всякомъ взглядѣ ученаго и честнаго работать непрерывно въ виноградѣ Христовомъ. Иначе онъ бы можетъ быть совершенно потерялся

1) Гляди лист ч. 292.

для нашего клира, чрезъ свое неумѣстное упрямство¹⁾ „Церковный Вѣстникъ“, писавъ Ів. Головацький в иньшій листі, кажеться, будетъ хорошій журналъ. Середней дорогою идти я ему уже съ самого начала совѣтоваль, и теперь вышло на мое²⁾

Але хотъ Раковський був пересвѣдчений, що дотеперішною дорогою годі йому ходити і хотъ заявляв, що буде писати на „областномъ языкѣ“, то, в дійсности, мова „Церковнаго Вѣстника“ мало чим ріжнила ся від мови „Церковной Газеты“. Раковський зазначував в „Церковн-ім Вѣстник-у“, що в мові не можуть бути для него міродайними граматики Левицького, Добрянського, Лучкая і иньших авторів, бо нї одна з них, до сеї пори, „не есть принята за руководство нашими писателями“. Він знає, що малоруська мова ріжнить ся від великоруської, але сї ріжниці, характеристичні для обох мов, доси „ни однимъ ученымъ не показаны опредѣлительно и отчетливо“ і тому буде він вводити до „Церк. Вѣстника“ „выраженія и названія вещей свойственныя народу нашему“, але й не стане „исключати изъ него тыхъ великорусскихъ словъ и выражений, которыя отчасти введены оуже въ употребленіе нашими писателями, отчасти же по единоплеменности извѣстны народу нашему“. На ділі, всі уступки Раковського в користь народної мови(?) містили ся ось в чім: В 3. ос. один. числа уживає він: читає, пише, місто: читають, пишеть; дальше: дѣлаємъ, творимъ, дѣлалисьмы, творилисьмы місто угорсько-руських форм: дѣлаємо, твориме, дѣлали смы, творили смы і галицько руських: дѣлаємо, творимо, дѣлали смо, творили смо; вкінци пише Раковський: содѣловати, перечитовати місто: зараховувати, содѣлувати, перечитувати, уживаних в народі³⁾.) Весь прочий, так морфологічний, як і лексикальний матеріал в „Церк. Вѣстник-у“ взятий був з великоруської мови, про що впрочім сам Раковський писав до Як. Головацького.⁴⁾ Подібно як в „Церк. Газетѣ“ проявив ся також в „Церк. Вѣстнику“ „духъ православія“, бо „хотя и помѣщались въ немъ ультрамонтанскія статьи іезуита Мартинава, но къ нимъ прибавлялись

¹⁾ Порівнай лист ч. 298.

²⁾ Гляди лист ч. 299.

³⁾ Церковный Вѣстникъ за рік 1858, ч. 1 в статіі Раковського п. з. „О правописаніи и грамматическихъ формахъ, употребляемыхъ нами в Церковномъ Вѣстнику“ стр. 3—7.

⁴⁾ Гляди лист ч. 309.

всегда примѣчанія въ чисто-православномъ духѣ¹⁾ А однакъ Іван Головацький дивувався, що Шашкевич, який став „Ober-Inspector-ом“, чи „Ober-Rector-ом“ віденської, духовної семинарії зборонив питомцям читати „Церковную Газету“, що „прекрасно дѣйствуетъ для обще-католической церкви“²⁾ та що сю заборону розширив також на „Церковный Вѣстникъ“. Не могло також помістити ся в голові Івана Головацького, що віденські „корифеи“ уже в на Церковный Вѣстникъ стали ругать по прежнему, и не видять слѣдцы никакой разницы между имъ и „Церковной Газетой“³⁾

Життя „Церковнаго Вѣстника“ було не довге. Заходом віденських Русинів, а спеціально Шашкевича, увільнено Раковського з становища перекладчика „Вѣстника законѣвъ державныхъ“, а тим самим рішено також долю „Церковнаго Вѣстника“, який перестав виходити з 10 числом, виданим дня 10 (22) жовтня 1858 р. Сам Раковський признавъ, що його звільнено від уряду „единственно на томъ основаніи, что я все еще продолжалъ писать по великорусски“⁴⁾ Раковський переніс ся небавом на парохію в Ізах, звідки від р. 1860-тих почав висилати кореспонденції до „Слова“, „Свѣта“, і „Карпата“, в яких пропагував дальше свої об'єднательні ідеї,⁵⁾ але сї статії не підходять вже в обсяг наших помічань.

Коли заносило ся на те, що „Церковная Газета“, зглядно „Церковный Вѣстникъ“ перестануть виходити, Раковський кілька разів накликував Як. Головацького, щоби подбав о таке саме видане в Галичині,⁶⁾ але тут так дуже змінили ся обставини, що годі було про щось подібного мріти. Робота кружка „Погодинской колоніи“, ведена чим раз то агресивнійше, а скріплювана об'єднательним рухом на Угорській Русі, почала звертати на себе що раз то більше очи уряду, а спеціально намісника графа Агенора Голу-

1) Вл. Терлецький: „Угорская Русь“ стр. 26. Терлецький меливъ ся, коли думав, що статії Гагаріна в перекладі Мартинова міщено в „Церк. Газетѣ“. Їх видруковано в „Церк. Вѣстник-у“ (ч. 4—8 „Библиографія“ і „Мнѣніе Редакціи“ журналу сего о сочиненіи отца Гагаріна подъ надписью: „О примиреніи русской церкви съ Римскою“, ч. 8, 9, 10).

2) Порівняль лист ч. 280.

3) Гляди лист ч. 298.

4) Гляди лист ч. 309.

5) Василь Лукичъ: „Угорська Русь“ стр. 16.

6) Порівняль листи ч. 198 (стр. 285), ч. 252 і 292.

ховського. Не без його впливу¹⁾, виступив при кінці 1858 р. єп. Литвинович з курендою, в якій вживав руське духовенство, щоби оно уживало в церковних проповідях і при науці релігії виключно народної мови, а не церковно-славянської, яка для народу мало зрозуміла, яку насильно в останніх часах народом в літературних творах навидувано, а яка довела до сего, що вкінці почато вводити до письменства в Галичині великоруське нарiчне. Стоячи на сiм становищу, що лише на народній мові розвине на література, може відповідати інтересам народу і бажанням держави та церкви, єп. Литвинович поручав духовенству, щоби ширило між народом віденський „Вістникъ“ і в народній мові писані, літературні твори.²⁾

Куренда єп. Литвиновича була в сiм часі незвичайною появою а рівночасно тяжким ударом для пропаганди кружка „Погодинской колоніи“. — Я може былъ бы не похопился еще къ Вамъ, Любезнiйшій, писати, читасмо в листі Гушалевича до Якова Головацького, если бы не последнее окружное посланіе нашего ординарія, не пробудило мене. Кажется, що оно Вамъ извѣстно такъ, якъ я намъ — относится оно до нашей протонародной словесности и поведѣваетъ беречь ся въ проповѣдехъ и прочихъ поученіихъ церковнаго языка. Якъ громъ такъ оно поразило насъ всѣхъ и всякій вопрошаетъ, що церковь св. за дѣло находятъ виѣшивати ся въ вопросы литературы, языкословны и пр. и заключаетъ, що якъ всегда, такъ и теперь непріязна намъ партія польска, а впрочемъ може и она подноситъ свою голову и принуждаетъ власть духовную въ дѣлѣ языкословномъ отозвати ся. Извольте Любезнiйшій, изяснити мнѣ сiе для моего душевного супокоя“.³⁾ Невдоволене членів „Погодинской колоніи“ з сеї куренди для нас вповні зрозуміле. Гушалевич радби відмовити консисторії права мішати ся в яzikові справи, коли її рішене, чи заряджене мало би бути для його

¹⁾ Dr. Bronisław Łoziński: Agenor Hr. Gołuchowski w pierwszym okresie rządów swoich (1846—59) Lwów 1901, стр. 186.

²⁾ Куренду в німецькій мові передруковав Ів. Ем. Левіцкій: »Библиографія« Т. I. ч. 1113, стр. 112—13. В руській перекладі подало Й »Дѣло« за рік 1885, ч. 138—140.

³⁾ Гляди лист ч. 314.

сторонників некористне. Але коли чотирма літами раніше митрополит Мих. Левицький велів перекласти папську булю про догму Непорочного Зачаття „рѣчкою благородною, книжною, по никакъ „мужиковскою“, чому сопротивляється уже сама важность предмета“¹⁾ тоді ані Гушалевич, ані Петрушевнич, ані Як. Головацький сему бажанню не противили ся, але були з него вдоволені. Ми навели сей цікавий примір, як нерівною мірою судили Гушалевич і його товариші одну і ту саму справу.

Робота кружка „Погодинской колонія“, захвалювана по велико-руських журналах,²⁾ почала також звертати увагу чужої преси. „Augsburger Allgemeine Zeitung“ (ч. 16.) опираючись на „Петербуржскихъ Вѣдомостяхъ“ принесла в р. 1857 вість, що галицькі Русини симпатизають з Росією і що придержують ся російської граматики.³⁾ В тім самім дусі писали про Русинів також вніші часописи⁴⁾ і не дармо твердив „Вѣстникъ“, що Русинам більше шкодять свої, чим чужі. Спеціальний жалъ підноси в „Вѣстникъ“ против „Юд-ів Іскаріот-ів“, що „межи своїми ходять в свого першого учителя „народный языкъ“ запродають“. Їх вважав він головними виновниками всяких неудач, які стрічають, або стрінуть Русинів.⁵⁾ Заінтересованіе Русинами в чужій пресі не ворожило в сій часі добра і оно принесло небавом Русинам несподіванку, в виді проекту введеня латинської азбуки в руське письменство. Передвістником сего проекту були неудачні вірші Льва Венглинського, видані латинською азбукою п. з. „Łuczny“, „Oman“, „Rusalka“ — Nowy poezyi maloruski t. j. pisny, dumy,

¹⁾ Порівнай лист ч. 136.

²⁾ Гляди лист ч. 229 і „Церк. Газету“ за рік 1857 ч. 36—7.

³⁾ Вѣстникъ за рік 1857 ч. 7, стр. 27.

⁴⁾ Вѣстникъ за рік 1857 ч. 8 в статі Вислобоцького.

⁵⁾ Вѣстникъ за рік 1857 ч. 9 в статі Вислобоцького. Гляди також дописъ „отъ Тарнопольа“ (ч. 20). Замітимо, що вже від р. 1856 почав „Вѣстникъ“ вести полемику не лише против „Сем. бібліотеки“, але і против „Церковной Газеты“, з початку против невірних вісток, в ній подаваних (ч. 55 і 59) „Листоношь Вѣстника“ а в році 1857 і 1858 також против мови („Вѣстникъ“ за рік 1857 ч. 39—40 „Дописъ зъ Жолквы“, ч. 33 дописъ з Череминиці) і „Вѣстникъ“ за рік 1858 (ч. 30 дописъ зі Львова підп. І. М. А.) Крім сего взивав „Вѣстникъ“ за рік 1858 до любови народної мови, що не є наричанем „якогось иншого языка“ (ч. 7 в дописи, підп. буквами М. съ В.) і поручав уживанне кирилиці місто гражданки, щоби усунути підозрінє, кидане несприхильними людьми, було Русини гражданкою „показують якуюсь инсторонню ождоцьність“ (гравітацію до Росії). Гляди ч. 97.

dumki, chory, tanci, ballady etc. в czystom jazyci Czerwonorusyniw...¹⁾ а в маю 1859 р. вніс гр. Голуховський проєкт, оброблений др. Черкавським і скликав в сій ціли спеціальну комісію, в якій з відмінними в дечім поглядами виступив міністеріальний урядник, др. Йосиф Іречек. Не входимо в історію боротьби за азбуку, в якій Русини, з виїмкою одного Ннк. Устияновича²⁾ станули лавою против проєктів Голуховського та Іречка.³⁾ Члени комісії, Мих. Куземський, Йосиф Лозинський, Яков Головацький, др. Амвросій Яновський а крім них Богдан Дідицький,⁴⁾ Грег. Пашкевич та

¹⁾ Основну рецензію сих віршів подав був Богдан Дідицький в „Отечеств. Сборнику“ за рік 1859 ч. 3—8. Про инші замітки на тему поезій Венгліньського гляди: Ів. Ем. Левицькій: „Вибліографія“ Т. І. ч. 1065, стр. 105.

²⁾ Николо Устиянович вислав був до віденського „Вѣстника“ статію за латинською азбукою, однак Вислобоцький не помістив її. (Гляди лист ч. 330).

³⁾ Порівнай: „Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien“ Lemberg 1861, де подані ріжкі меморанда.

⁴⁾ Крім брошур, виданих против латинської азбуки порівнай також його листи до Як. Головацького, що є цінними причинками до історії сєї боротьби (листи ч. 326, 330, 336, 338, 340, 341.) Гляди також листи Івана Головацького (ч. 319, 334, 347, 354). Про Дідицького зазначимо, що від вересня 1855 р. був він учителем руської мови в перемиській гімназії. (Гляди цікаві листи ч. 151, 152, 173). З сего іменовани були дуже вдоволені його сторонники. (Порівнай листи 157 і 160). Як Дідицький учив, можемо мати понятє з його листу до Як. Головацького: „Моя дѣятельность въ школѣ ровняется дѣятельности учениковъ Мессоді; моя евангелія — то Шевырєвъ, которимъ Вы, благорачительный Учитель мой, меня довремено снабдили. Иногда составляю въ пользу здѣшняго гимназійскаго юношества стишки для затверженія на изустъ и посилаю ихъ къ Г-ну Инспектору; но не знаю, суть ли они по его вкусу, и придадутся ли къ чему нибудь. Онъ не писалъ сюда о нихъ ни слова; но можетъ быть, Вы тамо могли бы кое-какъ разузнать, что выше о нихъ думаютъ. Пусть бы я вѣдалъ, годится ли къ чему мой трудъ, или онъ напрасенъ? А изъ Читанки Ковальскаго я не отважусь извлекать ниже для III гимна. класа, бо уже и мальчишки въ парвѣ надъ нею смѣются“. (Лист ч. 182). В маю 1857 р. писав Дідицький до Як. Головацького з Перемишля: „Я дописываю и къ „Вѣстнику“, ибо я, какъ Вамъ можетъ извѣстно, желаю принятымъ быть въ филологическій семинарь въ Вѣнѣ. Для достиженія моея ціли это теперъ мнѣ необходимо нужно; а вѣдъ не доспѣю ея безъ помощи Вислобоц. Онъ это сдѣлать, что рѣшеніе В. Министерства, послѣдовавшее на мою просьбу, вызываетъ меня какъ то подать ся въ семинарь въ Вѣну. Нечего дѣлать, я обязанъ буду долго еще ломать голову надъ латынью и грекою, которыя едва когда нибудь пособитъ мнѣ будутъ къ разугаданію тысящлѣтняго духа Руси“. (Лист ч. 250). В падолісті 1857 р. був вже Дідицький у Відни (Лист ч. 265). „Отъ души желаю счастья этому бѣдному мученику. писав про него Іван Головацький, который такъ искуско выперся самъ себя“. (Лист ч. 256, стр. 364). Про його житє у Відни гляди листи ч. 275, 298, 326). У Відни перебув Д. по конешь 1859 р. Іспиту не складав, бо як писав про него Ів. Головацький, був у него „съ одной стороны какой то недостатокъ упованія въ собственныя силы а съ другой опять

Юліян Вислобоцький¹⁾ виказали незвичайну енергію в обороні славянської азбуки. Поперли їх в сих змаганнях еп. Литвинович та митр. Яхимович, яких голоси, а спеціяльно жалоби, внесені останнім до Цісаря, заважили більше, чим наукова аргументація членів комісії. Заінтересоване між Русинами було велике; явилися навіть на сю тему сатиричні поезії.²⁾

Прокт введеня латинської азбуки вніс Голуховський в сій цілі, щоби положити кінець дальшій пропаганді москвофільства в Галичині. Зазначив се виразно Голуховський в письмі до міністерства³⁾ і нема сумніву, що його прокт був вислідом роботи „Погодинской колоніи“. Так думали також сучасні Русини, з виймкою Як. Головацького⁴⁾ і його сторонників. Григ. Шашкевич вказував виразно в листі до Як. Головацького, що привід до прокту дали самі Русини, „которі на нещасте тільки слабыхъ сторонъ своего таборѣ объявили ворогамъ послѣдними лѣти, малѣючи московщинѣ... котора оу насъ пѣдъ предводительствомъ Шеховича, Раковского и ин. розшалашила ся была...“⁵⁾ Ще основнійше писав на сю тему Шашкевич до Як. Головацького в письмі з дня 31. грудня 1860 р, яке не вийшло в збірку наших листів, через те, що його доперва недавно віднайдено. Там читаємо між иньшим:

„О Зустороненіи: несчастной какографіи въ министерствѣ еще ничъ не рѣшено. Вѣдомо але Вамъ, же Его Выс. Преосв. Митро-

жажда бытъ оригинальнымъ и популярнымъ на родынѣ. (Ч. 356). Працюючи в „Вѣстнику“ і його додатках, та стикаючись через те з Вислобоцьким, Дідицький переживав якісь душевні переміни навіть в поглядах на мову, що видно і з мови його листів, писаних в 1858—9 роках, і з такої замітки Івана Головацького: „На двахъ уѣзжають Дѣдицькій на ваканціи, но ему не радъ бы я никакихъ дѣлъ, ни посылокъ поручать; онъ вѣрно остановится въ Перемышлѣ, и захочетъ посѣтити знакомыхъ въ окрестности его. Онъ для меня ненадежный.“ (Ч. 299).

¹⁾ Порівнай „Вѣстникъ“ за рік 1859 ч. 43, 45; 47, 50, 60, 77. Рішучі виступи Юл. Вислобоцького против латинської азбуки, мало що не довели до того, що „Вѣстникъ“ мав бути застановлений з поч. 1860 року. (Листи ч. 354, 356, 364, 367). Грозило навіть те, що на місце Вислобоцького мав стати редактором ...Северин Шехович... (Лист ч. 368).

²⁾ Порівнай лист Гушалевича ч. 338 (е се, без сумніву, вірш Гушалевича). Гляди також його стихотвір п. з. „Сказка для дѣтей о томъ, якъ Лихій съ Б—омъ въ адъ достает ся“. (Слово за рік 1861, ч. 2—3).

³⁾ Dr. Bronisław Łoziński: „Agenor Hr. Gołuchowski“ стр. 182.

⁴⁾ Так прим. в листі до Куліша скидає Головацький всю вину на „Ляхівъ Перекінчиків и Недоляшківъ“. (Ч. 344).

⁵⁾ Гляди лист ч. 345, стр. 465.

полють подаль ще въ Септемв. Бго Величеству о томъ жалобу. Оже само изъ себе розумѣе ся, же изъ стороны Русинбвъ — такъ поединокихъ якъ и всѣхъ загаломъ — ничъ не повинно ся дѣяти, щобы съ тимъ поданьемъ стояло въ противорѣчїи. Же Бречки какографїю котора имъ особливо свѣй дивопотворный бытъ дяковати мае, &тримати бы рады, то рѣчь натурална: бо ради бы, абы свѣтъ не дѣзналъ ся, же ихъ експедиція азбукоборѣцка такъ ручниѣ была потребна, якъ середъ моста дѣра. Но всѣ ихъ усїлія будуть тщетнїи, если Русинїи однодушно скажуть, якъ теперъ всюда Мадыры: „pett kell“ — не трѣба! Хотите ли по всемъ томъ що и &уже о томъ казалъ и писалъ, еще знати, ѣкого вѣронсповѣданья ѣ есмь теперъ о томъ, то оно содержитсяъ въ слѣдующомъ канонѣ:

„Аще кто речеть, какографїю бречковскую или оную отъ азбучныа коммїссїи, въ Львовѣ 1859 &законеную русчинѣ нашѣи быти на ползу, аанаема да будетъ!“ Также: „Аще кто речеть, русчинѣ Галицїиокѣи трѣбѣ быти, къ своему оживотворенїю, образованїю и укрѣпленїю слѣпо шествовати по пути Москвы, и по сему прїяти законѣ грамматики и писанїя Московскїи, сего ради же пренебрегати свое ѣи Богомъ даное сокровище лежащее въ книгахъ старорусскихъ и въ живущей бесѣдѣ народа, аанаема да будетъ“.¹⁾

Слова перестороги Шашкевича, щобы Русини не робили нїчого такого, що могло би стояти в противорѣчности з жалобою митрополита, зрозумїли самї сторонники Як. Головацького, якї протягом 1859 і 1860 р. не виступили з нїчим таким, що могло би зашкодити заходам Русинів в справі удержаня славянськїи азбуки. Вправдї Плятов Костецкїи накинув ся був на „московщину“ в „Зорѣ Галицкїи яко альбумъ на годъ 1860“, виданїи Богданом Дїдицьким, однак я з сим замїтом не згодив би ся, хотъ признав його цїлком оправданїи Устїянович в своїи видповїди, помїщенїи в „Словї“ Дїдицького за рїк 1861.²⁾ Мова „Зорѣ Галицкїи яко альбумъ“ була не гїрша, як в иньших виданях, що явили ся в роках 1850—60 навїть в таборї людїи прїхильних для народнїи мови. Взїрцеве в доборї матерїалу видане Дїдицького ще ѣи по нинї не стратило на вартости. А побїч „Зорѣ Галицкїи яко альбумъ“

¹⁾ Листи Головацького в збірцї „Народного Дому“ у Львовї ч. 935.

²⁾ Порївнай передмови стр. XV.

видав також Дідицький в честь митрополита Яхимовича „Пѣсни привѣтственныя“, які незвичайно подобали ся навіть рішучим сторонникам народної мови. Один з них, Григ. Шашкевич писав про них: „Книжочку, въ которій составлені суть повитальніи промовы и поезіи къ Преосв. Митрополиту читаль-емъ горючою душею. Прехорошо всё! Особливо дуже ѿмно и ѿдачно написане Г. Дѣдицкимъ въведеніе до того Сборничка. Честь ему и всѣмъ къ тому дѣлу причинившимся!“¹⁾

VIII.

Так перейшли ми історію боротьби за і против народної мови від р. 1849—60. Ми зазначили були, що гарні почини галицьких письменників 1848 року почав від р. 1849 приголомшувати противний, об'єднательний напрям. Першим, що проголосив його, був Ант. Петрушевич, який однак, як спокійний, кабінетний учений, не мав талану до організації. Виручили його в сім ділі інші люди, з початку Іван Головацький та Богдан Дідицький, що ширили сей напрям в р. 1850—1 в урядовім віденським „Вѣстнику“. Оба они вийшли вже в часті з школи Дениса Зубрицького, а ще більший вплив мусів мати, спеціально на першого, протокрей Раєвський. До сего напрямку, що проявив ся зразу в формі пропаганди церковно-слав'янщини, прилучили ся від перших хвиль угорські Русини. Та вже небагом приймає сей рух чим раз то виразнійший, об'єднательний вигляд. Зубрицький видає свою „Історію“, Дідицький йому п. в. „Конюшій“. В половині 1851 р. переносить ся сей напрям заходом „Погодинской колоніи“ до „Зорі Галицкої“ а живу участь в його пропаганді приймають знов угорські Русини. Крім „Зорі Галицкої“ повстає на галиційській Русі „Лада“. Коли при кінці 1854 р. вирвано „Зорю Галицку“ з рук об'єднательів, яких ще раніше, бо в р. 1852 усунено з „Вѣстника“, видають они „Анеологію“ (1854), „Семейную бібліотеку“ (1855—1856) і здобувають поновно хвилево „Зорю Галицку“. І тут мають рівнож віскій голос угорські Русини. Колиж об'єднательна акція стрічала ся з різними виступами її противників з поміж Русинів і зі значними

¹⁾ Листи Головацького в бібліотечі „Нар. Дому“ ч. 935.

перепонами з сторони уряду в Галичині, рух сей переносить ся на Угорщину. Зазначив ся він вже тут дуже сильно від р. 1850 під впливом православного священника, о. Войтковського в перекладах Раковського на великоруську мову „Вѣстника законѣвъ : державныхъ, а опися в йогож „Церковной Газетѣ“ (1856—8) і „Церковнім Вѣстник-у“ (1858 р.). Живу участь приймають в нім знов галицькі Русини дописями, а в части також передплатою. Вислідом сеї об'єднательної роботи був проєкт Голоховського введеня латинської азбуки, який однак однодушність Русинів успіла усунути. Душею всіх об'єднательних заходів на галицькій Русі був Яков Головацький. Боролись против сего напряду віденський „Вѣстникъ“ (1853 і 1856—9) і „Зоря Галицка“ (конець 1854 р., 1855 і 1857 р.) Отсе загальний вислід наших студій.

Що повело Якова Головацького, члена „руської трійці“ до об'єднательного табору, ми не можемо, на певно, сказати. Чи був се акт вдячності для Зубрицького, який, без відомости Головацького, вніс в його імени просьбу о професуру і в сей спосіб видвигнув його на се становиско,¹⁾ чи відгривав тут вплив Зубрицького, або Погодіна, чи склались на те політичні події, — все те для нас поки що невияснене.

За об'єднательну роботу довело ся Головацькому переносити тяжкі хвилі. Довго зволікав ряд з його стабілізацією на професурі,²⁾ не мало заходів та всіляких протекцій мусів Головацький ужити, щоби підвищено йому платню та в сей спосіб зрівнано його з иньшими професорами.³⁾ Необережність його з „Анеологією“ та участь в „Семейной бібліотеці“, про яку ряд дізнав ся,⁴⁾ зготовили йому великі прикrostя. Він був зневолоений оправдувати ся перед міністерством і заслонювати себе знов могучим впливом Мікльосіча, причім переживав тяжкі хвилі неспокою.⁵⁾ Але все те не зраило его. Тратячи ґрунт під ногами в Галичині, він переносив ся з своєю роботою на Угорщину, а за порадою і посередництвом так Раевського⁶⁾, як і Ганки⁷⁾ почав друкувати свої статті також

1) Огоновскій: „История литературы рускоя“ ч. IV, стр. 84.

2) Порівнай листи ч. 30, 36, 43.

3) Гляди листи ч. 174, 176, 183, 199, 201, 202, 218, 219.

4) Dr. Bronisław Łoziński: „Agenor Hrabia Gołuchowski“ стр. 180—1.

5) Гляди листи ч. 268, 319, 347.

6) Порівнай лист ч. 199 (стр. 288) і 256.

7) Гляди листи ч. 186 і 187.

в Росії. Наділений заходом Раєвського¹⁾ достоїнством члена петербургської Академії наук, він не думав вже повернутися з вибраної дороги, хоть намісник Голуховський жадав в р. 1859 його усунення з професури. Та і сим разом Головацький, заслонений сильними плечима, удержався на професурі, дїставши лише вагаву від міністерства.²⁾ Без впливу на Головацького лишилося також навликуване Григ. Шашкевича, щоби „отложивъ нового человека, а облекъся въ ветхого, т. е. онѣго передъ 10 лѣтъ... а громозна хмара перейде понадъ головою“,³⁾ що щоби вирікся „московщини“. ⁴⁾ Безслідно перейшла вкінці на нїм тривожна вість про урядове оголошене в р. 1860 стипендії для руського філолога, яке було вимірене против него.⁵⁾ Хоть Як. Головацький був сам для себе найбільшим ворогом, то се не спиняло його брата Івана мало що не в кождім листі, від киданя підозрінъ на Шашкевича і Ковалського, що они „врутъ на него какъ собаки“,⁶⁾ та від заохот, щоби Яков гнув ся перед Шашкевичем, бо в него „мягенькое, благородное сердце“⁷⁾ і він певно умилосердить ся.⁸⁾ Сказати-б по правді, листи Івана Головацького, в яких він вітрить всюди за ворогами, роблять вражине сумної і поганої інтриги.

Переглядаючи листи, писані до Якова Головацького, ми подивляємо його енергію, з якою він наважував зносини поміж галицькими і угорськими Русинами та поміж иньшими Славянами. Він був духовим посередником, що енергічнійше, чим би се успіла зробити яка книгарня, розкидував всюди літературні придбаня галицької. Руси, познакомлював їх з ними, витворював свого рода взаємини, може ширші, якби ми вині ними похвалити ся могли. І подивляючи сю енергію, ми, мимоволі, болїємо, що она була звернена не на добро руської справи в Галичині. Кілько добра міг був зробити Як. Головацький, коли-б з катедри ширив був замиловане до народної мови, до рідного письменства, до студій і праці над ними? Не було би тоді компліментом се, що писав про него в р. 1855 Северин Шехович: „Наша Русь очень мало знаетъ Васъ изъ послѣднихъ годовъ (се правда!) и только

¹⁾ Порівнай лист ч. 174.

²⁾ Dr. Bronisław Łoziński: *Op. cit.* стр. 182—3 і 186.

³⁾ Гляди лист ч. 345.

⁴⁾ Листи Головацького в бібл. »Нар. Дому« ч. 935.

⁵⁾ Гляди лист ч. 364.

⁶⁾ Гляди прим. лист ч. 256.

⁷⁾ Порівнай лист ч. 36.

⁸⁾ Гляди лист ч. 136.

юношество, виховане Вами, тихомолкомъ, по своимъ усторонямъ, проповѣдуєть Вашу славу, и только люди, которыхъ Вы удостоили Вашого сообщенія, возгараютъ пламенною любовію и преданностію къ Вашей личності¹⁾ Яков Головацький був, як на свій час, добрим знавцем народної мови. Коли би він йшов був сею дорогою, якою ступав по рік 1849, скільки вискав би був на тім розвій літературної мови, як значно могли були скристалізувати ся погляди на народну мову, як легко міг був він усунути се замішане в літературній мові, слідне мало що не в кожного письменника з літ 1850—60? Своім становиском і своєю повагою міг був він потягнути за собою всіх людей доброї волі. Рік 1848 заповідав для дальшого розвою нашого письменства гарні надії. Явились тоді талановиті поети, як Устиянович, Гушалевиц та инші. Треба було лише уміти їх піддержати, а з певністю, талан їх не пішов би був на марне. Вчинити се міг рівнож Головацький, а однак головно він, одних скорше, других пізнійше, перемінював з поетів на ремісників. Клясичні докази на се маємо в листах Гушалевица. „Роксолана“ (поема), писав він, уже готова, но потребуєть еще передѣлки или хахлацкой, или Русской. Самъ я еще не рѣшенъ. По русски, чисто по русски ни чувствую въ себѣ силы передѣлать. Боюсь, чтобы не встрѣтила ея судьба Коюшова²⁾ В иншім листі пересилає Гушалевиц Як. Головацькому свої поезії і просить, щоби він переробив їх „какъ Вашъ вкусъ и наше руское теперѣшное отношеніе оукажутъ — Вы убо лучше знаете откуда вѣтръ повѣваетъ — то же и съ языкомъ и съ правописью дѣлайте какъ хочете.“³⁾ Се аж надто яркі приміри, на якого ремісника пускав ся Гушалевиц в своїх поезіях, коли і в змісті і в мові руководив ся вітром, що віяв, спеціяльно, з львівської консисторії. А слідом Гушалевица йшли вже після 1860 року і Никола Устиянович і Ант. Могильницький, та инші письменники. Завинив тут рівнож Яков Головацький. З'єднавши собі через Петрушевича, Малиновського, а спеціяльно через крилошан Куземського та Лотоцького вплив у львівській консисторії, Головацький протегував своїм сторонників, часто з кривдою для більше заслужених людей, а нищив і ломив людей, які противили ся його роботі.

¹⁾ Порівнай лист ч. 125.

²⁾ Гляди лист ч. 180 (стр. 260). Порівнай також лист ч. 193.

³⁾ Порівнай лист ч. 269.

Так прим. тішив ся спеціально його протекцією Іван Гушалевиц, який в р. 1855 був зневолений покинути катехитур у Львові¹⁾ і перенести ся на парохію в Княжівськѣм. В початку 1857 р. писав він до Як. Головацького: „Извольте изяснить ся по чему Вы съ меня шутите, я готовъ Васъ на поединокъ вызвать и то на медку. Знаете про что? Вотъ Вы меня разъ Вице-Деканомъ, другой разъ Schuldistriks-Aufseher назвали. — Я ни первымъ ни вторымъ сановникомъ и не убѣгался о сіи чины, хотя онѣ бы предалися менѣ, ибо чаще я бы могъ свидаться съ священниками и поощрять къ складкамъ на Народ. Домъ иль покупкѣ книгъ и всему русскому, Съ нашими хахлами нужно торговать ся о всемъ а иногда имъ да что отказать, иль чѣмъ то пострашить, пока не рѣшуть ся въ комъ будь дѣлѣ“.²⁾ І не довго му сѣв ждати Гушалевиц на уряд декана. Заходами Головацького усунено в р. 1857 дотеперішного декана, о. Мих. Одѣжинського, а на його місце поставлено Гушалевица. Урадований Гушалевиц писав тоді до Головацького: „Теперь я получилъ Администрацію Деканата и долженъ заняться званіемъ этого чина. На й перве вознамѣрю сильно дѣйствовать на нашихъ хахловъ чтобы на Народный Домъ денегъ нагромадить, къ сему буду имѣть всегда случайность,.. Вы посмѣетесь изъ меня что я ни зъ сего, ни зъ того, сановитый человекъ, но я заплачу все, скоро приѣду въ Лембергъ, на медку солодку...“³⁾ Колиж при кінці 1861 р. заіменовано поновно Гушалевица катехитом у Львові,⁴⁾ він рішив ся передати деканат в „русскія“ руки і тому звернув ся до Як. Головацького з ось яким доносом: „Здѣ привоскупляю писемцо къ В.П. Гдну крылошанину Лотоцкому, извольте оное передать Ему. Дѣло о то: Я подалъ прошеніе в консисторію, чтобы меня освободили отъ обязательства Намѣстника и надзирателя школъ. На тѣ мѣста я захвалилъ Ружницкаго, а Кобрынскаго въ Надзиратели. — Но чортъ и межъ нашею чистосердечною Русью иногда свои пакости дѣлать покушается. Нѣкоторы други Заіончковскаго приходника зъ Лопянки составили прошеніе въ Консисторію

¹⁾ Гушалевиц упав був двічі при іспиті на катехита. Гляди лист ч. 357.

²⁾ Гляди лист ч. 227.

³⁾ Порівнай лист ч. 269.

⁴⁾ Гляди про його заходи через Головацького в справі катехитур листи ч. 227,

опредѣленое и собрали во время соборчика, въ дому сего приходника сбывшаго ся, подписаи, чтобы яго Заіончковска прозвели въ Намѣстники. — Я и всѣ прочи, даже подписавши ся противны сему прошенію — ибо Заіончковскій происхожденія Ляцкаго подъ Руской личиной могъ бы много вреда нанести Русн. Мною захвалены священники по части Вамъ Любезнѣйшіи извѣстны. Тверди Русски люди, я ихъ сквозъ и сквозъ знаю — на нихъ можъ положитя, что будь Русскаго, книги и все и все — они розпространятъ даже поза предѣли своего деканата — противно Заіончковскій всему воспрпятствуютъ. Въ общаго блага интересѣ подѣйствуйте на нѣкоторыхъ съ Вами зажилыхъ членовъ нашей Консисто́рїи, чтобы правовѣрный деканатъ Перегиньскій не погубили, ибо грѣхъ будетъ непротительный! Я вѣдалъ моихъ, а мон меня — и все хорошенько по русски ишло, но маловѣрцовъ еще вездѣ полно, надо твердыхъ и рѣшительныхъ людей, чтобы дѣло наше хорошо успѣвало. Но по что Вамъ говорить? Вы знаете. Ты вся въ си! Впрочемъ Богъ знаетъ, какаго расположенія сегодня наша Консисто́рїя — если только полублаговѣрна то пусть и таковыхъ намѣстниковъ поставляетъ, если благовѣрна русска, то предовсемъ нужно ей людей Русскихъ¹⁾

Нема сумніву, що Як. Головацький впливав на членів консисторії, яка рѣшила по волі Гушалевича, а Заячківський не дїждав ся по конець свого життя уряду декана. Цілою його виною була національна свідомість, якій він не зневірив ся до глибокої старости, переживавши всякі невзгоди і терор. Заячківський був чоловіком сильної волі і характеру.

Лекше було зломити Устияновича і Могильницького. Про рішучі виступи їх обох в справі народної мови против обединеня, ми мали вже нагоду подрїбно розказати.²⁾ За се стрїнули їх обох переслїдованя і нам зрозуміло, чому Устиянович, кинувши „Зорю Галицку“ в р. 1852 крив ся під анонімами у „Вѣстнику“ і чому він в р. 1855 просив „Зорю Галицку“, щоби не підписувала поезий його іменем. Члени „Погодинської колонїї“ постарали ся о се

¹⁾ Гляди лист ч. 377.

²⁾ Гляди нашої передмови стр. LXI—III, XCVII—VIII.

в консисторії, що Устияновича поминано при обсадах парохій, а що в него була численна родина і недоставало сильної волі, тому почав він шукати в р. 1859 своєю статтею за латинською азбукою помочи у польської шляхти. Саме тоді старався він о парохію Розділ і в сій цілі поїхав до Відня до графа Агенора Голуховського і Лянцкоронського. У Відні стрінув ся Устиянович з Іваном Головацьким, який писав опісля до брата Якова, що Устиянович Розділ дістане на певно, коли лише консисторія возьме його в терно, причім додав отсі знаменні слова: „Смотря на его численное семейство, надо бы желать, чтобъ Святоюрцы помиловали и приняли его в пропозицію“.¹⁾ Та, відай, і син разом „Святоюрцы не помиловали“, бо Устиянович Роздолу не дістав. Здаєсь, що се остаточно склонило Устияновича до переходу між сторонників Якова Головацького. В р. 1861 напечатав він відому вже нам статію в „Слові“, в якій між иньшими сам про себе написав, що й він здавна, з початку, цілком несвідомо, йшов не до Києва а до московської Калуги.²⁾ Статія Устияновича робляла своєю вітвертостію таке мерзке вражінє, що не подобала ся навіть членови „Погодинской колоніи“, Гушалевицеві, який писав про неї до Якова Головацького: „Мнѣ Устїяновича статїя въ нѣкоторыхъ уступкахъ не понравилась. Намъ не надо свою слабую сторону высказывать такъ, какъ онъ — намъ нужно ободреїи сильнаго. Мы знаемъ всѣ, какъ сидимъ -- почто еще Ляхамъ и прочимъ подавать матерїалъ въ статїямъ противо намъ. Кромѣ того Устїяновичъ хотѣлбы, чтобы за каждый стышокъ русскїй сыпались Червонцы — пусть пишетъ и по Ляцки и по французки стышки, то не двинутся червонцы въ его и въ ничїй карманъ. Устїяновичъ желалъ бы имѣть и зрѣть Русь лучшу всѣхъ краевъ — хорошо! кобы средства, у насъ ихъ нѣтъ“.³⁾ В таборі обединительнім перебув вже Устиянович по конець свого житя.

Меньше, чим про про Устияновича, можемо сказати про Могильницького. Замітне лише се, що в р. 1865 друкує він другу часть своєї поеми п. з. „Скитъ Манявскїй“, якою однак не вдоволь в уже нікого ані під оглядом мови, ані під оглядом форми. Мова його неприродна, виказує вже домішку великоруських слів, а сам

¹⁾ Гляди лист ч. 356. Про його прикраси з деканом Фортуновю гляди лист ч. 362.

²⁾ „Слово“ за рік 1861 ч. 4—7. Порівнай нашої передмови стр. XIV—XV і Огоновскїй: „Исторія литературы русскої“ ч. II [2] стр. 409.

³⁾ Гляди лист ч. 375.

стихотвір визначає ся браком поезиї.¹⁾ Відносини його до львівської консисторії, а спеціяльно до митр. Литвиновича були все напружені. Прибятий нуждою і родиною, забажав він в р. 1866 перейти до Росії і там прийняти православіє. В Росії не прийнято його лише через наліг до чарки.²⁾

Впливи Як. Головацького і його товаришів у львівській консисторії були взагалі дуже значні. Місця катехитів по гімназіях обсаджувано лише сторонниками Головацького. Крім Гушалеви́ча був катехитом гімназії пізнійший православний єпископ Маркил Попель, а побіч них другий емігрант до Росії і православний протодієєпископ, Лука Цибик, не числячи вишших, менше звисних людей, як, прим. Ясеницький в Самборі. Надзір над виданем учебників релігії перейняв був з рамени консисторії Мих. Малиновський і під його апробатою виходили підручники Попеля та Цибика, писані в страшній, макаронічній мові. Ними та агітацією самих катехитів ширено між молодіжкою погорду до народної мови і пропатовано об'єднання.³⁾ Не без впливу консисторії⁴⁾ надавано місця учителів руської мови по гімназіях рівнож сторонникам об'єднання, Меруновичеві в Тернополі, Герасимовичеві в Самборі, Дідицькому в Перемисли, Якову Головацькому в домініканській гімназії у Львові (в літах 1849—56.). Про посаду учителя руської мови в гімназіях мрів навіть та робив заходи через Як. Головацького такий безхарактерний „вертопрах“, як Северин Шехович.⁵⁾ Колиж в роках 1860-их повів між академічною молодіжкою вищий вітер а на учителів руської мови назначувано укінчених богословів, свідомих під національним оглядом, Головацький приймав на них мерзкі доноси.⁶⁾

¹⁾ Порівнай впрочім Огоновскій »Исторія литературы русскои« ч. II (1) стр. 287.

²⁾ Гляди кореспонденцію Лебединцева, поміщену в »Кіевской Старині« за рік 1898, Апріль стр. 75—6. Порівнай також мою розвідку п з. „Z za kulisów schizmatyckiej propagandy« Kraków 1899, стр. 31—4

³⁾ Порівнай нашої передмови стр. СІІ—СV. Значний вплив на видане підручників для руської мови мала також консисторія і Як. Головацький Гляди ч. 275, 280, 281, 286) а побіч них Шашкевич, про якого впрочім несправедливо писав Ів. Головацький, що він враз з Ковальським взяли на себе монополіє видавництва учебників (Гляди лист ч. 21).

⁴⁾ Гляди листи ч. 151, 152, 257.

⁵⁾ Порівнай листи ч. 228 і 257.

⁶⁾ Один з таких доносів без підпису переходує ся в »Нар. Домі« між паперами Головацького під ч. 648 і я вважаю відповідним подати його на сім місці в цілости. Він звучить: »Прибыль здѣсь въ Тернополь на учителя Русского языка укоченный богословъ Гудыкъ, зараженный Кулишвикою, которую неопытному юношеству навязу-

Пропаганда обединенія вела за собою не лише „духъ благо-расположенія къ Россіи“, але й „духъ православія“. Щоби не по-судив нас ніхто о тенденційності, опремо ся на документах і фак-тах. Дня 13(25) січня 1857 умер суфраган, еп. Бохенський. З на-годи його смерти писав Гушалевич до Як. Головацького: „Смерть Г. Епископа нашихъ священниковъ не тронула, всѣ розсуждають по русски: Онъ былъ Ляцкій Епископъ и Ляцкій Арцбискупъ по-гребаль его по своему. Вы не увѣрите, какой православ-ной духъ межъ нашими, но русскій хитритъ. Что тамъ слышать объ наслѣдникѣ Епископа Бохенскаго? Кого Вы уже на медку поставили въ этотъ чинъ? Наше священничество очень хо-рошо расположено къ Кузьемскому...“¹⁾

Задержали ся крім сего листи Йос. Сокульського, пароха Луки і збаражського декана, великого приятеля Як. Головацького, перед яким він звирював ся зі своїми поглядами. Листи сї роблять дуже сумне вражінє. Сокульський интересував ся Росією і її спра-вами, більше може, як подїями в Галичині. До Росії відносив ся він не то з симпатією, але з адсрацією. Так само настроений був він до православія. Наведемо виїмки з його листів. В однім з них радби від, щоби Русини через церковну-славянську мову зілляди ся „обильною рѣкою въ славянское море“²⁾ в иньших листах висказує

васть разнообразно; удивительно, что дерзнулъ даже кинуть анафему въ присутствіи учениковъ на всѣ учебники Русскіи, Министерією и Консисторією для гимназій удо-бренныи. Юношество, тѣмъ воспламененное, дерзаетъ отлигривати роль коректоровъ учебниковъ, и то во виду учителя въ училищѣ; перечиркивая и замѣняя наши слова выдуманными словами Кулишевскими — обмазывая учебники правописью Кулишовскою. Для скрѣпленія и водворенія Кулешивки ссылается на Инспектора Яновского, будь-то бы инспекторъ не сопротивляется введенія Кулишивки въ высшей гимназійи. Въ семъ скрѣпляетъ его и нашъ директоръ Ильницькій. — Помянутый учитель довель дѣло уже до крайности, проназвалъ двѣ партіи межѣ учениками; кулишовск-а взяла верхъ и издѣ-вается изъ книжниковъ, такъ называемыхъ держащихъ ся етимол. правописи, ба даже самъ учитель потакаываетъ къ сему; надѣлывая лучшою потою въ каталозѣ кулишов-цевъ — особенными выраженіями превознося такое стремленіе въ каталозѣ, въ чемъ можетъ увѣрится Яновскій въ VII и VIII классахъ. — Достопримѣчательно, что упо-мянутый учитель есть слѣпымъ служальцемъ самого загорѣльшого Поляка профессора польского языка при гимназійи Нементовского, у которо на соромъ Руси учить студен-товъ за кушанье и хату и проч. и проч. Тутъ въ Тернопольскомъ обводѣ образовалася особенная кулишовско-Галицкая партія, которая на все стремленіе Матицы позираеть яко на дѣло чисто Московское. Москализаторомъ особенно напаятля Васъ. Качала соста-виль и въ томъ дусѣ рецензію на воззваніе Матичное и хочеть умѣстити въ Словоѣ, о сколько возможно митиговаль его будучи у него въ праздникъ Рождественскій«.

¹⁾ Гляди лист ч. 227.

²⁾ Гляди лист ч. 83.

він за Пушкіном бажане, щоби не лише Русини¹⁾, але й всі Слав'яни²⁾ погонули в „русскомъ морю“. З нагоди кримської війни вживає він Як. Головацького: „Не преставаймо православнимъ вовнамъ въ помощь приходитъ молитвами нашими предъ престоломъ Бога Отца и Сына и С. Духа“. ³⁾ Не перевиджуючи сумного висліду війни, Сокульскій писав: „Зъ новостей ино то къ вамъ пишу, что 29. м. м. (падолиста 1854 р.) 10-ти час: утра П(равославный) Ц(арь) велѣлъ указомъ запретъ кордонъ, и нѣ одного зернушка пускать хлѣбца — и по сему быть. Это здѣлалъ конфузю всѣмъ своимъ другамъ, которіи отъ искренности, и любви сердца своего, немножко рѣво шумѣли и всяку Ябедь, ложъ во четыре болтали, а теперъ голодное брюхо, немножко потисне начнетъ шипѣть кажется мнѣ? (Черное) Море хорошъ играетъ. Кораблѣ трамблямъ полькѣ пляшутъ. Подруги бродятъ по лужи, и нѣмного что то закусятъ — худой балъ — что Еолю дѣласть и куда митнуль. Постой по ты Г. Еоль. Зевесъ еще не всѣхъ своихъ боговъ совалъ въ Олимпъ — еще не хорошо Ему е Туѣли надути. Когда во всѣ сойдутся — тотчасъ по Совѣту предадутъ ты анаемѣ — а Махометъ станетъ разомъ съ проч. въ Его царствѣ“. ⁴⁾ Та неудачі воєнні спричинили смерть царя Никола I, за аким сумує Сокульскій, пишучи: „День 6. т. м. (марта 1855 р.) трауромъ Сѣверный Небосклонъ покрилъ ся, во что дѣлать? — такъ велѣло провидѣніе“. ⁵⁾ Війна настроїла на хвилю Сокульського песністично. Він побоював ся, що настане побіда „Западу надъ православіемъ“. ⁶⁾ Він запитував: „какъ скоро умолкнутъ британо гало Еврео Лоодо Мухаметаны? Клеветать, грозить православію? скоро ми будетъ конецъ этому обману, лжи, мошенничеству?“ ⁷⁾ Але наконецъ радує ся Сокульскій, що „Востокъ сіяетъ а Западъ криками хриплень сталь...“ ⁸⁾.

В руській церкві в Галичині вітрив Сокульскій всюди руку Бсѣитів, ⁹⁾ запитуючи, чи скоро „уничтожатъ мѣсяцесловъ и прикажутъ

1) Порівнай лист ч. 50.

2) Гляди лист ч. 140.

3) Порівнай лист ч. 81.

4) Гляди лист ч. 115.

5) Порівнай лист ч. 169.

6) Гляди лист ч. 81.

7) Порівнай лист ч. 106.

8) Гляди лист ч. 279.

9) Порівнай ч. 22.

служить С. Тайны на опрѣснокъ¹⁾ повтаряв видумку яку „трублять Латиняки, что шляпка (кардинальський капелюх для митр. Левицького) дана въ дарѣ за соизволеніе, или согласіе, чтобы уничтожить мѣсяцословъ церковно-русскій?“²⁾ Він бояв ся то германізації, то лятинізації,³⁾ але рівночасно, йому, уніятському священникови „в она яла не мнѣожко папизмомъ історія церкви, написана угорським Русином, Балудянськимъ, якого лише тому оправдував, „бо ему (Балудянському) нельзя, и нѣкакъ было, всю сущую правду матку налагать какъ священнику русско-римському доселѣ, бо могдбы облеченъ быти сизматикомъ.“⁴⁾ Він рад був дістати до рук „надане въ Варшавіі на польскомъ языкѣ хорошее (!) письмо объ униі (за дозволом російської цензури!), котороое Г. противницы (уніяти) по книжнымъ лавкамъ покупають, и предають огню, чтобы не разширалось.“⁵⁾ Як мало привязана до унії було в Сокульського, видимо вкінці хотьби з такого виїмку з його листу: „А какой то судъ постигнетъ когда-то святителей русс. отъ Михаила Первого (Рагози) Курилла (Терлецького), Иуазія (Потія), Йосафата (Кувцевича) и проч. до кончины Митрополита Антонія (Ангелловича), этого премудрого Доктора.“⁶⁾

Читаючи отсі стрічки, ми розуміємо доперва, звідки в шістьдесятих роках минулого віку найшов ся цілий ряд священників, які так радо видали Галичину та йшли до Росії, щоби помагати російському рядови нищити унію та об'єднювати її ісповідників з великоруським народом. Не пішли туди вправді ані Гушалевич, ані Сокульський, якими хіба унія в Галичині не мала причини гордити ся. Не дивуємо ся рівнож, що до сеї апотеозованої та захвалюваної Росії горнули ся також люди свѣтські, вербовані туду університетським професором і уніятським священником, Як. Головацьким.⁷⁾ Як погано поводили ся там наші Галичани, про се пи-

¹⁾ Гляди лист ч. 197. Про проект зрівняня календарів гляди студию: Dr. Bronisław Łoziński „Agenor hr. Gołuchowski“ стр. 193.

²⁾ Гляди лист ч. 197.

³⁾ Порівнай лист ч. 317.

⁴⁾ Гляди лист ч. 33.

⁵⁾ Порівнай лист ч. 159.

⁶⁾ Гляди лист ч. 140.

⁷⁾ На се маємо докази в листах, пис. до Головацького, а перехованих в «Народнім Домі». Через Головацького просив ся до Росії докторанд богословія, о. Юл. Никорич (ч. 681 лист з дня 27. І. 1866 Гляди про него наше видане Лист ч. 160); за його заходами перейшли до Росії Вол. Вишолоцький і Вол. Бачинський, які дякують йому за груди і просять, щоби звертав увагу «на політичне вѣроісповіданіє» пересел-

сав очевидець, Корнило Устиянович: „Понпжувались і інтригували копали ями друг під другом, і всі з виїмком Криницького, Лаврівського і двох професорів Фединського і Бачинського, голячи за грошем і почестями, марковали ся більше православними, чим православні, більше Москалями, чим Москалі самі“.¹) А який хосен для руської справи вийшов з їх роботи — про се могла би багато сказати теперішність.

Для характеристики Якова Головацького зневолені ми піднести ще кілька фактів.

Вище згадували ми, що вже в 50-тих роках двічі прислала Росія грошеві підмоги, раз 550 рублів Денисови Зубрицькому за 50 примірників його Історії, закупленої заходом Раєвського, міністерством просвіти,²) вдруге 220 злр., як дар Погодіна на видаванє „Семейной библиотеки“.³) Факти єї безперечно сумні, але мимо сего їх можна бодай в часті оправдати нуждою Зубрицького та безхарактерністю Северина Шеховича. Зубрицький, тоді вже зверх 70-літний, немінний старець, жив з сего, що заробив пером. Сих 550 рублів і 100 рублів від Погодіна подано йому як милостиню. Шехович знов готов був брати і брав гроші, звідки попало. Але що можна виправдати в Зубрицького і Шеховича — се не дасть ся ніяким чином погодити з становиском професора університета, а однак Як. Головацький не то, що поручав Шеховича перед Погодіном, але й сам простягнув до Росії руку за жебраним грошем, правда, що не для себе, але для „успіванія русскаго дѣла“ в Галичині. Факт сєй безпримірно сумний і, на жаль, опертий на власноручнім начерку Головацького, який передруковуємо в цілости. Він звучить:

„Почтєннѣйшій Господинъ Теофілъ Ивановичъ! Вы отпрапляетесь, слышу, на дняхъ въ Россію и я пользуюсь случаемъ припомнить Вамъ, чтобы Вы при Вашихъ оффиціозныхъ дѣлахъ помни-

---

ленців, «чи онъ кацапъ, чи украинофилъ, ибо послѣднихъ принимать жалеть ся» (лист з дня 5. цвѣтня 1866 р. ч. 682), Задержав ся начерк письма Як. Головацького з дня 6(18) мая, в яким він поручає на учителя гімназії в Росії Івана Теофілевича Созанського (ч. 694). На руки Як. Головацького пересилає «попечитель вилецкаго учебнаго округа» дня 7. жовтня 1866 р., вістка про платню учителів (ч. 683) і повідомляє його дня 7. грудня 1866 р., що Ник. Лісікевич і Амвразій Шанковський будуть прийняті на службу з платнею 900 рублів річно і зворотом коштів подорожі в сумі 150 рублів (ч. 684). З Поляків робив в р. 1866 безуспішні заходи о посаду в Росії через Головацького Кароль Беноні (ч. 696).

¹) Корнило Устиянович: «М. О. Раевскій» стр. 22.

²) Гляди нашої передмови стр. XIII.

³) Гляди нашої передмови стр. CXXIV.

ли на народныя потребности нашихъ бѣдныхъ земляковъ. Вамъ хорошо извѣстно, съ какими большими трудностями мы боролись и еще боремся въ воздвиженіи нашей удрученной народности и развитіи русской духовой жизни. Вы знаете какихъ усилій и посвященія самыхъ благородныхъ силъ нужно было, чтобы пробудить до самознанія долголѣтнимъ сномъ заглохшій народъ. Вамъ извѣстно, съ какимъ жертволюбіемъ въ пользу народнаго дѣла приносили у насъ горько заработанный грошь, и священникъ и мѣщанинъ и мужикъ почувствовавшіе достоинство народное. — Этими мелкими лептами, собранными отъ ревностѣйшихъ сыновъ нашей несчастной Галицкой руси создали мы, безъ всякаго посторонняго пособія, Народный Домъ, учредили Галицко-русскую Матицу, Русскую Бесѣду, народный русский театръ, учительскую семинарію и другія народныя институціи. — Пожертвованія влияли, хотя не изобильно, но и не оскудѣвали. — Но нынѣ требуемся мы еще подмогъ, больше чѣмъ когда нибудь — край терпять отъ голода — народъ обѣднѣлъ до крайности, голодъ и война истощаютъ послѣднія засобы — и самые ревнѣйшіе народолюбцы не въ состояніи жертвовать, когда сами страдаютъ отъ недостатка или же видятъ умирающихъ голодною смертію братьевъ. Наши институціи приведенныя вм. приносить плоды, станутъ упадать. — Нѣтъ силъ болѣе поддержать ихъ — пособія не откуда?

Представте почтеннѣйшій Ѡ. Ив. крайнюю нужду нашу братіи русской, и надѣюсь мы найдемъ сочувствіе — изъясните потребу людямъ вліятельнымъ и обществамъ благотворящимъ другимъ Славянамъ. Да умилостивятся Славянофилы, столь щедрою рукою посяблющіе Болгарамъ, Сербамъ, Боснякамъ, и надъ Русскимъ тѣмъ племенемъ, котрому въ участь пришлось страдать болѣе, чѣмъ онымъ. Мы тѣже русскіе отзываемся къ русскимъ благороднымъ сердцамъ. — Да помнятъ сѣверные братья наши, что мы межъ родными Славянами родитѣ всѣхъ! — Упадающіе институты требуютъ пособія — а народу нужно еще новыхъ. — Мы желаемъ поддержать театръ, Матицу и пр., а сверхъ того еще учредить воспитательный домъ для русскихъ дѣвицъ, въ родъ женской гимназій, мы хлопочемъ объ изданіи пособій къ изученію русскаго языка, но не достаетъ средствъ. — На правительство въ нынѣшнихъ несчастныхъ временахъ никакъ не лзя надѣяться — оно не можетъ пособить хотябы наилучшую волю имѣло. — Мы оставлены сами себѣ — онемощены безсильны — намъ грозитъ упадокъ нашихъ дорогихъ намъ институцій народныхъ — и поруганіе и смѣхъ

враговъ нашихъ. — Спасайте потопающихъ. Примите то къ сердцу и дѣйствуйте“...¹⁾

Хто важив ся на такой крокъ, для сего народна справа в Галичинѣ і її успіхъ були вже байдужними і чужими. Те, чимъ живъ Якъ Головацький у своїхъ молодечихъ літахъ, всі колишні мрії та ідеали „руської трійці“, він самъ потоптавъ ногами і зненавидѣвъ їхъ цілимъ сердцемъ. Але навіть в такімъ разі мали би ми право від него, якъ від чоловіка, жадати людяности та, на жаль, і за нею ми на дармо шукали би. Від 1860 роківъ стоявъ Головацький в кореспонденці зъ Говорьськимъ, великимъ ворогомъ України, редакторомъ кївського „Вѣстника юго западної Россіи“. Свою авцію противъ народного руху на Україні в „Вѣстник-у“ старавъ ся Говорьський перенести до Галичини. В сій цілі виславъ вінъ листъ до Головацького, в якомъ міжъ иньшими писавъ: „Вы не можете повѣритъ, съ какимъ презрѣніемъ относятся теперь къ сепаративной шайкѣ послѣдователей гибельнаго для цѣлости Россіи ученія Костомаровыхъ, Кулишей, Основы, Шевченка и другихъ всѣхъ малороссійскіе помѣщики и духовенство. Имена ихъ произносятъ съ проклятіями съ тѣхъ поръ, когда узнали что эти выродки изъ русской семьи подъ благовиднымъ предлогомъ обученія народа на простоянщинномъ его нарѣчій, которому вздумали было дать право гражданства подъ именемъ малороссійскаго языка, хотѣли приготовить народъ къ росторженію нерасторжимаго никакими челоуѣческими усиліями естественнаго союза съ Великороссами и къ слітію, во вредъ всего славянскаго міра, съ латинствующими Поляками. Народъ, руководимый здравымъ смысломъ и преданіями, съ негодованіемъ отвергъ всѣхъ ими придуманныя граматки и книженки на мужицкомъ, малороссійскомъ жаргонѣ, не хотѣлъ и слышать о томъ, чтобы дѣтей ихъ учили по малороссійски, и изданныя книженки остались на жертву крысъ и мишей“... Дальше радѣвъ Говорьський, що „нѣкоторыхъ хохломановъ схватили и посадили въ крѣпость; такъ въ Черниговѣ схватили оператора Носа и землемѣра Андрушенка да брата издателя покойной „Основы“ Бѣлозерскаго. У нихъ нашли переписку съ Поляками и около 1000 экз. прокламацій къ малороссійскому

¹⁾ Листи Головацького в бібліот. „Народ. Дому“ Ч. 848. Листъ писаний, якъ здається, в 1866 році (згадка про війну), чи не до Гільфердинга (?).

народу, чтобы оставили москалей, а соединились съ Ляхами...“ Звіщаючи Головацького, що в Росії спокій, Говорський писав: „Дворянство Виленское, Ковенское, Минское и Гродненское подали всеподданнѣйшіе адреса. Спасибо Муравьеву, что энергическими мѣрами такъ скоро прекратилъ кровопрлитіе и бѣдствія западной Россіи...“¹⁾

Як багато в сїм листі неправди, нелюдяности і звѣрства! Але всего того не відчував Як. Головацький. В него не задрожала рука коли переписував сей лист, і хотів, як допись з Київа, видрукувати в „Слові“. Головацький звернув ся в сій справі до Дідицького, але сей відмовив для дописи місця.²⁾ Як-же високо стояв Дідицький, що займав незавидне становишко руського журналіста, в порівнаню з професором університета, Як. Головацьким. В першого відозвало ся серце, людяність і благородність, за якими в Головацького годі вже було шукати. Але Головацький не дав за вграну і удав ся з статією Говорського до „Сербск-ого Дневника“ в Новім Саді, де рівнож одержав відмову. На рух молодіжи в Галичині і на Україні глядів Головацький як на польську інтригу і в сій цілі писав він до редакції „Сербск-ого Дневника“, між иньшим, отсі слова: „Недавно появился во Львовѣ Литературно-политичный журнальчикъ „Мета“. Въ стремленіи своемъ различается онъ отъ всѣхъ по сю пору издаваемыхъ въ Галиціи журналовъ и газетъ. Языкъ и правописание. Кулишевскія тенденціи³⁾. Редакція вѣдетъ прямо къ федераціи съ Поляками; нашлись соумышленники ея и между молодыми малороссами, которые мечтають о какойто новообразуемой малороссійской литературѣ и даже о утопической, свободной „хохландіи“⁴⁾. Гірше хиба не умів би написати навіть Говорський.

¹⁾ Листи Головацького в бібліотечі „Народ. Дому“ ч. 651.

²⁾ Листи Головацького в бібліотечі „Народ. Дому“ ч. 655.

³⁾ З сих слів можна вносити, як Головацький відносив ся до Куліша, з яким познакомив ся у Львові в р. 1858 (Листи ч. 289 і 290). Що Головацький не був щирий для Куліша, се не підлежить сумнівови. Хитрив він в листі, який ми надрукували ч. 344) хитрив, коли з нагоди основаня „Руської Бесіди“ у Львові в р. 1862, писав в листі до Куліша „еще не вмерла козацкая русская мати“ (Гляди Огоновскій: Исторія руской литературы“ ч. IV. стр. 97—8), хитрив і в пізнійших листах, писаних до него. На сю тему буду мав нагоду говорити на иньшій місці. Нині зазначу лише, що Головацький зготовив Кулішеви багато дуже тяжких хвалъ в житю.

⁴⁾ Листи Головацького в „Народ. Домі“ ч. 652.

В р. 1864 прислав Говорський на руки Головацького нову статтю, формальний пасквіль на рух молодіжи на Україні і в Галичині, в яким рівночасно захвалював відносини російського ряду до України.¹⁾ Головацький забажав знов помістити його в „Слові“, але Дідицький і сям разом на те не згодив ся. Тоді звернув ся Як. Головацький через свого кузина, Мик. Івановича (чи не Головацького?), студента університета у Відни, до редакції „Ost West“, яка прирекла була Равському, що містити ме „статин ваглядомъ русскаго языка“, але і тут відмовлено дописи Говорського місця. Не помістив її рівнож Паляцький в „Nagod-і“, хоть старав ся про се протопрей амбасади Равській.²⁾ Статня Говорського лишила ся в рукописи.

Ми навели нарочно отсі факти, хоть они не ваяжуть ся вже в зачеркненою нами темою, як доказ, куди зайшов був Головацький з своїми національними пересвідченнями. Одно добре діло, хоть не без виглядів на особисті користи³⁾ зробив був Головацький в році 1867, коли покинув катедру і переніс ся до Росії. Але на сей крок повинен він був рішити ся вже в році 1851, а нема сумніву, що

1) Она переходує ся між листами Головацького ч. 657.

2) Листи Головацького в бібліотеці „Нар. Дому“ ч. 666.

3) Говорський і Селін обіювали йому катедру в Київі, але ся пропозиция розбила ся через те, що Головацький не знав добре великоруської мови. Лебединцев, своєю дорогою, радби був, якби Головацький посади не дістав (Кіевская Старина за рік 1898. Май стр. 170). Які хвилі неспокою переживав Головацький і його родина, коли російський ряд зволікав з наділенем його катедрою, про се свідчить лист його сина з дня 1 (13) грудня 1867, переходаний в „Народнім Домі“, в яким читаємо: „...А тымчасомъ наши запасы повыходили, а пенсію не дають, мовлять, онъ оуже тамъ мѣсце имѣеть, не нужно ему нашихъ денегъ, и понеже пребываетъ за границею, то мы не можемъ дать“. Но Ярослав каже „какъ можетъ принять мѣсто, когда здѣсь процесъ не оконченъ. А онъ отвѣтилъ: Пусть самъ прійдетъ, то мы выдамо“. И такъ здѣсь ми потеряли, и тамъ не имѣемъ, зъ всѣхъ сторонъ бѣда, у кого денегъ нѣтъ. Мама радить, чтобъ Татко бралъ, что даютъ, чи Одессу, чи Вильно, чи что инного, чтобъ только жалованье получать, бо безъ денегъ ничего дѣлать, ми все ждемъ и ждемъ не можемъ дождать ся. Вуйцю Николай писалъ, что ему добре ведется и Янко писалъ до Стрыяницѣ, котра была вчера у насъ, что онъ пребываетъ въ Кіевѣ, въ какой то духовной академіи, хорошо живетъ, только мы бѣднй несчастливй, не можемъ ничево хорошего получить. Мы бы повиннй тотъ часъ какъ наилучшее мѣсто имѣтъ, а мы ничъ не маемъ...“ (ч. 1039) Про час побугу Як. Головацького в Росії та про його заходи в справі одержання катедри писав Корнило Устианович („Равскій“ стр. 27.): „Яков Головацький, якого підчас московської вистави на руках носили, находив тепер всюди двері заперті — і всім їм кидано... сарказм в очі: Хиба-ж ви надіяли ся, що ми Вас поробимо міністрами?“

на сім була би лише зискала народна справа в Галичині. Робота Головацького була нещастем для галицької Русі. Серед його страшних промахів не лише ріс розстрій між руською суспільністю в Галичині, не лише знеохочували ся і деморалізували ся люди, але й упадала руська справа, а галицька суспільність тратила права та привілеї, якими наділено її в 1848 і пізнійших роках. Зручний політик і свідомий польський патріот, граф Голуховський умів використати кождий крок Головацького в користь свого народа.¹⁾

ІХ.

На закінченя нашої передмови подамо зразок руської цензури з р. 1856. Раньше вже видруковав дуже інтересний, а рівночасно комічний причинок на сю тему з р. 1852 др. Святицький,²⁾ хто знає однак, чи те, що ми подамо, не має ширшого значія. В бібліотеці наукового товариства ім. Шевченка переховують ся два листи Василя Ковалського до поета Мих. Козановича, на які звернув ласкаво увагу нашу д. Павлик, а які ми умістили поміж листами Головацького (ч. 382 і 403). З першого з них довідуємо ся, з якими рожевими надіями від'їздив Ковалський до Відня. Він обіцював, що на своїм урядовім становиську буде не лише „правымъ Австрій державляниномъ“ але й „Руси вѣрнымъ сыномъ“. І він не завів надій Русинів в перших роках свого побуту у Відни. Його вступи в обороні народної мови, про які ми говорили³⁾ кождий з Русинів буде мусів пошанувати.

Та часи поволи змінiali ся в некористь Русинів. Пропаганда москвофільства підривала їх позицію, а що рік 1848 застав Русинів взагалі неприготованих до ширшого політичного життя, через те шукали они опертя на ряді. А тимчасом і ряд не все однаковим оком дивив ся на Русинів. Як щиро пригорнув він Русинів до себе в 1848 р., так само міг в кождій хвилі обернути ся против них,

¹⁾ Порівнай хотьби студію: Dr. Bronisław Łoziński: „Agenor Hr. Gólu-chowski“ стр. 125—184.

²⁾ „Живая Мысль“ Львів 1904 випуски 18 і 19 (5—6) п. з. „Матеріялы къ исторіи возрожденія Галицкой Руси“ стр. 337—44.

³⁾ Гляди нашої передмови стр. LVII—IX, LXVIII і LXXXIII—IV.

тим більше, що они на нарід числити майже не могли. Через те була позиція міністерияльних урядників, Русинів, дуже прикра і они улягали в дечім рядови, нераз против його волі, аж до сьмішности.

В р. 1856 написав Михайло Козанович вірш п. з. „Римъ“. Був се панегірик зложений в честь Папи Пія IX і цісаря Франц Йосифа з нагоди іменованя митрополита Мих. Левицького кардиналом римської церкви. В віршу з'ображений Рим поганський, на яким виріс Рим християнський. Стихотвір Козановича не має ніякої поетичної вартости, а замітний він лише хиба тим, що автор велить летіти своїй пісні на Україну та донести їй про радість галицької землі. Козанович післав „Римъ“ до віденського „Отечественного Сборника“, де він мусів перейти руську цензуру, про яку саме хочемо говорити.

Зложило ся так, що редактор „Отечественного Сборника“, Юл. Вислобоцький поїхав з кн. Естергазим, репрезентантом австрійського цісаря на коронацію царя до Москви і в його заступстві обняв редакцію Василь Ковальський. Хоть вірш Козановича не містив в собі нічого небезпечного, то Ковальському деякі уступи таки не подобали ся. Тому просив він автора о зміни, на які однак не всюди автор згодив ся. Так прим. був в оригіналі уступ, який остаточно лишено в друку без зміни.¹⁾

Слухай, се дѣва Галицкого края
Славина дочерь Роксоляна,
Днесь благодати отъ небесъ дбная
Вскрешенна зъ гроба пов пѣснь востанья.

Про сей уступ писав Ковальський: „Ябы гадалъ отмѣнити може такъ:

Слухай се дѣва зъ галицького края
Колись княгиня імьомъ Роксоляна,
Нынѣ защиты австрійскій дбная
Вскрешенна зъ гроба повтъ возкличаня! — бо Вы не оувѣрите, якъ то осторожно треба быти съ кождымъ слѣвцемъ; слова „пѣснь востанья“ моглибы нашѣи вороги намъ различно толковати и закидовати“.

¹⁾ Вірш „Рим“ друкований в „Отечественнім Сборнику“ за рік 1856, ч. 37—8.

„Дальше не, могу въ оуступѣ, писав Ковалський, по-збетавити „Оукраинцѣ“, абы насъ не посужано о переморгованье съ Россією — оно дасть ся добре змѣнити на „нашої Краинны“. В дійсности змінено вірш:

Туда въ пространи нашої Оукраинны
на :

Туда въ пространи жизни краинны.

Ковалський радив також оминати слово „Русь“, бо „тоє слово намъ всегда закидуютъ“ а місто него писати „мы“ или „Русины“, на що автор по части згодив ся, а крім сего велів Ковалський „Русь“ вкресла свободною“ перемінити на „нынѣ щасливою“, на що автор рівнож пристав, коли змінено сей вірш на „Рбдня руска нынѣ щастливою“. Разили навіть Ковалського такі „революційні“ оклики, як „громко загула“, „прошибъ ся голосъ“ і він радив їх змінити на „громко рознеслась“ і „роздался голосъ“.¹⁾ І в сім напрямі Козанович також, бодай в части, Ковалського послухав.

Відносячись з признаням до виступів Ковалського в обороні народної мови, в яких він виразно вказував на „українську посе-стру“ і на потребу порозуміння з нею, ми зневолєні ствердити, що в листі до Козановича він помиляв ся і забував, що ще ні один нарід не виріс на рабстві.

У Львові, в р. 1905.

Др. Кирило Студинський.

¹⁾ Гляди лист ч 403.

Рік 1850.

Ч. 1.

Лист Йосифа Левичького до Якова Головацького, пис. дня
5(18)II 1850 р.

Всечестнѣйшій и Любезнѣйшій Господине и Друже нашъ Милый!

Въ свѣтокъ обѣщенья Зорою нашъ поданого, которинъ скликаются всѣ просвѣщеніи Русини на Соборъ до Лвова возбудило мене во согласенію съ могоми (!) миии Сосѣдами, До Васъ В. Ч. Господине въ тѣмъ владѣ денещо написати! Мы въ нашѣмъ похѣтѣю надѣ быстроснорномъ Прствѣ слободно обитающім на поклыкѣ выжъ поманутый въ примател'скомъ кодѣ слѣдущімъ уваги постереглисьмо и такъ: -- а) Що срокъ на $\frac{1}{12}$ -о Марта от оголошенія в Зоры дѣже есть короткомъ, абы висланники могли бѣти готовими такъ смысловыми якъ матеріал'ними засобами до такъ славного Чинъ в Народѣ рускомъ. —

[2.] б) Же дѣйше бы выпало таковой Собор на Май скликати, абовѣмъ, до того часъ можна бѣло складки на Домъ народный сѣбрати!

в) Духовнїи наши оказали ожиданье скликама Соборъ до Лвова, абы разъ ровсѣдно в фондомъ удѣвъ и сырѣтъ священническихъ щось уже сталого постановити и. т. д. — Ото сѣтъ рѣжни, щоденни поговорки, але я выдѣжъ, же теперъ не томъ часъ абы згѣмъ зробити зможна! —

Не могу що бѣльше писати бо Ч. Чайковскій готовый до отѣды до Лвова сего рады маю собѣ за щирый обовязокъ Вамъ предложити мое глѣбчайшее почтеніе хотѣ въ коротенькихъ словахъ, але съ Серця походачихъ! — При тѣмъ посылаю Вамъ до Пересмотрѣ и ровсужденя літературного тѣ залученную рукопись, може ся на щось придасть! — В Декембрїи 1849. нашъ Ч. Похѣтанинъ Г. Киселевскій Николай въ Хлѣбичинѣ пох'вопѣ за мою подмогою 10 Еженпларѣвъ Словара [3.] Др Міклошица запреп'ерувалъ через Почтѣ просто до Вѣднѣ до Дра Міклошица, при котрѣмъ случая просилисьмо Его абы нашъ тѣи книги, не через почтѣ але безпечною Способностію рачиль прислати! Ежелибы в тѣи Еженплари з Васъ сѣмъ знаходили прощѣ дорѣчити Г. Чайковскому тыхъ 10 Еженпларѣвъ в додаткомъ одного — а затѣмъ разомъ всѣхъ 11.

Желаючи Вашъ здоров'я и вського блага цѣлю Васъ сердечне
Дръгъ и Сльга Йосипъ Левуцк(ий).

Заболотѡвъ дня 5/18 лютого 1850.

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Рік 1851.

Ч. 2.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 26. VI. 1851 р.

Любезний Брате!

Получилъ я Твое письмо много занимательное. Извиняешь себе, що не можешъ часто писати: я се и самъ знаю; но извини и мя, же я пишу коротко, менѣ николи присѣсти, щобъ написати бѡльше. Г. совѣтникъ¹⁾ поклоняесь Тобѣ и благодарить за многоважнии донесенія. Вѣсть така точна о приѣздѣ Е. В. була въ Тернополи перва, въ другій день пришла и къ намъ урядова, и увѣдомила, же изъ Буковины повертаючи будуть у насъ 15 ночевати. Повелѣвають намъ, щобъ прибрати нарядъ празничный, но у насъ одинъ совѣтникъ має униформъ, щобъ пѡзнати, щосьмо не шевцѣ. Касательно креста нагробового и его посвященія я не знаю ничо отвѣчати, пиши, скажи Чепелѣвскимъ, а я отъ нихъ довѣдаюсь, якъ буде установлено. Тарасомъ радуюсь дуже, кобъ его уже побачити! Гоголя²⁾ [2] прошу Тя пришли чемъ скорѣйше, я съ великою радостью доручу моему другу. Касательно математики я боюсь становительно сказати. Славный нашъ математикъ Добрянскій во все не буде нею заниматься, а Ильевичъ не має досель никакой работы готовои, кромѣ кѡлькохъ болонъ, котри ще втогодѣ, преподавая науку по руски, приготовилъ безъ ладу и исправы; дѣтъ тогоже времени ни кивнулъ рукою. А однако и зновъ обѣщае ояъ, же скоро доставе чистую математику, то до кѡнца Жолтня приготоуе учебникъ для низшей гимназїи; просить также о яку геометрію. Суть то слова, воплощатся ли они, отъ того не знаю.

Нашъ Бѣльинскій сѣпнулся на переводъ Бургера географїи для 1. кл. и передалъ [3] протоколомъ сессїи выше для одобренїя; лихый то плодъ, бо ояъ языкомъ и тѡлько не владѣе, що я, а граматки ничо не знае, но не велике то чудо, можно бы поправляючи вѣбъ, написати

¹⁾ Евстафій Прокопчиц, шкільний радник і директор гімназїї в Тернополи, звисний патріот, автор вершика: „До люду руского“ („Зоря Галицка“ 1848 ч. 9, стр. 38) ур. 1806 р. † в жовтні 1856 р. Некрольоґ і опис пам'ятника на гробі поміщені в „Церковн-ий Газет-ї“ Ів. Раковського за рік 1857 ч. 5 і 42.

²⁾ Гоголя „Тарасъ Бульба“ переклав П. Д. Ф. Г(оловацкїй) Львів 1850-р.

другу. Кобъ лишъ позволили на бѣзрѣкъ почати по руски учити. Для тон классы приспособилбы (!) я уже стару исторію до другою, и слѣдующіи части для 3. и 4. кл. Но годъ Русинамъ ни нащо поважитись, чужому лекше помогати Русинѣ, бо не посуджають. Касательно физической географіи я также незнаю що сказати. Кромѣ мене у насъ нема кому тымъ предметомъ займатись; яже не отрицаюсь робити къ общей пользѣ, котрої якъ доси, такъ всегда мою собственну пожертвовати готовъ всьмъ; но же общая польза по моему мнѣнію всякую пре-[4.]-восходитъ, про то почитаючи себе за слабое орудіе, причинюсь по моей силѣ, не займая однако первенства никому, кто тѣй пользѣ наилучше угодить. Така то нужда намъ далекиимъ за свѣтомъ отдаленымъ, ни съ кимъ порадитись, ни отъ кого понуки дѣстати, ниякъ розобрати роботу, ни собѣ опредѣлити часъ на труды ни що. Щожь скажу о средствахъ? Мене гонять до испытанія, а я бы радъ попытати о средствахъ, зъ котрыхъ менѣ готовитись треба. Менѣ треба було бути въ Львовѣ, та поговорити съ экзаминаторомъ, попросити о его порадѣ, але щожь, коли ниякъ поїхати. Такъ кобъ дознатись, які дѣла онъ думаетъ бути необходимо потребными до приготовления, котри полеаніи, щобъ не блукатись по полю такъ широкимъ за якою обманю. Не штука пѣти до экзамену, але его зробити, ани то хибанъ анте удостовѣритись, чи може бути що въ мене?

Працай любезный Брате Твоѣй ширый

26/6 51

П. Головацкій.

Лист писаний на 4 сторонах малої 4°.

Ч. 3.

Теми задач руської мови, завдані Я. Головацьким в домініканській гімназії в р. 1851.¹⁾

Einige Themata

welche den Schülern der VII und VIII Klasse des Dominicaner Ober-gymnasiums im Schuljahre 1851 in ruthenischer Sprache zur Aus-arbeitung aufgegeben wurden:

1. Описаніє лютій зимы.
2. Утренныя мысли о величїи Бога.
3. Постоянность преодолѣваетъ всякія препятствїя.
4. Житїє Владимїра Великого.

¹⁾ Від р. 1849 до 1856 учив також Головацькій провізорично руської мови в VII і VIII класі гімназії академічної і домініканської. Пор. Огоновскій: „Исторія литературы руской“ Часть IV. Львів 1894 стор. 94. Теми писані рукою Я. Головацького.

Писане на одній стороні картки 4^о.

На другій стороні списані книжки, а по них ціна.

Ч. 4.

Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, писаний перед 21. XII. 1851 р.¹⁾

Любезнійший Брате Ярославе!

Послѣднее письмо Твое съ 170 гульденами получилъ я, и располагаю ими по Твоей орудѣ. — Не знаю, будутъ ли Господа Кобринскіе довольны тѣмъ, что я сдѣлаю. Я вправдѣ еще ничего не купилъ, но развѣдываясь по различнымъ лавкамъ городскимъ и предмѣстскимъ, и вижу что цѣна серебра вездѣ очень дорога; безъ сомнѣнія я куплю порученныя вещи тамъ, гдѣ Ты негдѣ переказывалъ, понеже въ цѣнѣ различіе невеликое, но тѣмъ больше въ работѣ. Цѣна серебра простой работы луть по 1 гульд. 36 к. ср. — лучшей работы луть по 1 гульд. и 40 кр. ср. но къ тому придается еще ажю текущее, днесъ уже на 28^{1/4} стоящее, что совокуно очень много вынесеть, такъ и. пр. 12 стол. ложокъ выйдуть непремѣнно на 80 гульд. 6 отъ кавы на 19—20 гульд. разливи. ложка на 23—24 г. — а большая ложка (Ragout-Löffl.) на 10 гульд. — Считаю все не лишится на колѣю вологую и 30 гульд. (!) что если Они желаютъ колѣю съ колточками сообразно, какъ здѣсь обыкновенно продается, то почти невозможно будетъ за все столько купить, не придавъ еще нѣсколько десятокъ. — Для того посоветуйся еще съ любезнѣйшею Твоею Мариною²⁾, а можетъ бы нужно и Кобринскимъ написать — и напиши имъ чѣмъ скорѣе крайнее слово, чтобы потому не было никакой вереды отъ куда нибудь. За лишнія Твои деньги посылаю Тебѣ лише „Суипрасльскую Рукопись“ — Миклошича, стоящую 5 гульд. ср. — Г. Петрушевичъ уже прежде получилъ ее отъ меня. — Изъ желаемыхъ Тобю чешскихъ и краинскихъ читанокъ я не могу еще получить ничего, по книжнымъ лавкамъ нѣтъ никакой — впервъ нужно выписать отъ главной дирекціи (Schulbucher-Direction), котора выдаетъ ихъ только въ большемъ числу (en gros). — Я недавно хотѣлъ для Духовича въ Пряшевѣ что нибудь послать, и не получилъ токмо въ Венедикта чешск. читанку Дра Чупра, два тома, довольно дорого!

¹⁾ Порівняй ч. 7.

²⁾ Женою Я. Головацького.

[2] Когда получу эти книги, то пошлю Тебѣ, но надо подождать нѣсколько недѣль, тако то бѣда — въ славянскихъ востребованіяхъ бесчисленныя дѣлаются препаствія.

Объ Твоей драгоцѣнной Хрестоматіи я еще ничего не слышалъ; самому мнѣ идти къ совѣтнику¹⁾ ради извѣдыванія объ томъ, вовсе неприлично — я просилъ Г. Константиновича, и онъ сдѣлаетъ то неприлично, о чѣмъ Тебѣ позже напишу. Я бы Тебѣ напередъ сказалъ нѣчто его, когда бы я рукопись увидѣлъ — онъ слѣпо держится своихъ безъ-правильныхъ гримасныхъ, и будь увѣренъ, что онъ все лучшее испортитъ. Не увѣришь, какая бѣда съ тѣмъ человѣкомъ — это нарочитая упрямая русская с.... Терминологическій русскій Словарь²⁾ уже готовъ — развѣ они опредѣляютъ въ 1 эксемп. для Тебя бесплатно! я его не куплю! и никому не совѣтую, изъ него не научится человѣкъ ничего кромѣ полонисмовъ, которыхъ у насъ и такъ болѣе нужнаго; а ихъ законническаго Вѣстника и такъ никто не читаетъ, и не будетъ читать этой глупой германской русчины.

Наши Русины изъ Угорщины и Сербіи убиваются за русскими книгами, учебными или какія бы не были — пишутъ мнѣ и допытуются — я разсылаю что только мнѣю — но бѣда всего мало и не все есть у меня и въ мало эксемп. — я уже столько разъ вспоминалъ объ томъ, что бы мнѣ изъ каждаго сочиненія у Васъ издаваемого присланы были по крайней мѣрѣ по 10 эксемп. на мой счетъ, чортъ бери, чтобы только между людьми расходилось — нашимъ людямъ можно безопасно кредитовать, они чесны и вѣрно хотя позже заплатаютъ. — „Тарасъ Бульба“ и Привѣтствованія уже разошлись — и грошей хотя нѣтъ, то прійдутъ; у меня есть еще 3 эксемп. Грамматки Іоанновича, и не задолго получу посылку 30 эксемп. Пряшевскаго „Литургическаго Катихиса“³⁾ — изъ котораго Г. Павликовъ въ Бережанахъ 10 экс. выписалъ отъ меня; если могу кому служить, такъ располагайте мною.

Между прочими нововыдаваемыми книгами, яко Мѣсяцослова и упомянутаго Тобю „Родословной картины“⁴⁾ (хотя по 20 экс.) — прошу

¹⁾ пов. Григ. Шашкевич.

²⁾ Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs. Von der Commission für slavische juridisch politische Terminologie. Deutsch-ruthenische Separat Ausgabe. Wien 1851. В укладі брали участь Як. Головацький, Григ. Шашкевич і Юл. Вислобоцький.

³⁾ Автором його був Ал. Духнович. Гляди Ів. Ем. Левницького „Библиографія“ Т. I. ч. 686.

⁴⁾ Зубрицький Денисъ Ивановичъ: „Родословная картина русскихъ царей и князей Рюрикова рода вообще и галичскихъ въ особенности“ Львів 1851 окремо і як додаток до його „Исторія древнаго галичско-русскаго княжества“ Львів 1852 р.

Тебе пришли менѣ на расчетъ: 1) Грамматикѣ церковнаго языка [3] Антон. Добрянскаго, новаго изданія съ 10 эксемп. 2) Библийнаго исторіи ветхаго и новаго завѣта съ 10 эксемп. и то я думаю, сочиненіе покойнаго Бениа¹⁾ будетъ лучше чѣмъ Добрянскаго²⁾, особенно для нашихъ твердыхъ Русиновъ сербскихъ, которыхъ епархія токмо изъ 15 сель остоящая, однакожь предплатила готовыми гроши на 35 эксемп. Исторіи Церковной³⁾ (ото ревность!!) — не балакають много, а дѣлають. — 3) Поученія недѣльная и правдичныя, наилучшаго и полнаго сочиненія, въ языкѣ по возможности къ церковному сближающагося, изданныя какииъ Галичанинномъ, ибо угорскихъ и такъ они имѣють (и того сочиненія съ 10 эксемп.) 4) Моего Вѣника. I и II части по 10 экс. 5) Твоихъ вступительныхъ 3 преподаваній принаймиъ 20 эксемп. 6) Твоего Очерка историческаго Галицко-Русскои Матицы съ 10 эксемп. 7) Моха Клекотинскои Справы съ 10 эксемп. 8) Богогласника. Ставропигійскаго съ 10 эксемп. — и прочихъ якія токмо суть благополезныя книги. 9) Молебника маленькаго, новѣйшаго изданія съ 30 эксемп. 10) Може что изъ сочиненій Г. Малиновскаго, Ильницкаго, Гуркевича; покойнаго Маркіяна читанку⁴⁾ (съ 20 эксемп.) и пр. и пр. Всѣ тіи книги пришли менѣ якъ найскорѣйше почтовымъ путемъ. —

Такожде я уже нѣсколько разъ совѣтоваль, чтобы нашая вседостойная Матица вступила въ блишія сношенія съ угорскими братіями, особенно съ Унгарскими; и отгуду имѣю множество спрашиваній объ цѣнѣ и способѣ полученія книжокъ въ Галициі — а я не знаю какой отвѣтъ имъ дати! Пришли менѣ такожь списъ всѣхъ книжокъ съ цѣнами ниже, обрѣтающихся въ Ставропигійскои книжной лавкѣ, такожде хоть въ 10 эксемп. Если хочете сношенія начать съ Унгарскими, то пишите къ Г. Петру Гвондовичу духовнику (спиритуальному) Унгарскои семинаріи, или къ Г. Михаилу Маркошъ нотарію Унгарск. консисторіи (обыдва въ Унгарвѣ).

Теперь бы еще нѣчто сказать объ Исторіи Балудянскаго: предплата отъ Васъ правду речъ худо стоить. Пржеде получилъ я еще

¹⁾ Др. Венедикт Левицький. Його „Библийна гисторія ветхаго завѣта“ вийшла в Перемишли 1844 і 1847 р. (старий завѣт) і 1845 р. (новий завѣт).

²⁾ Д(обрянскій) Ант. „Повѣсти зъ письма святого старого завѣта написаль... парохъ Валявскій. Перемишль 1848, 1851 і 1854 (старий завѣт), 1851 і 1853 (новий завѣт) і 1859 Відень (оба завѣти).

³⁾ Балудянскій Андрей: „Исторія церк. новаго завѣта“ Ч. I. і II. Відень 1851 Часть III 1852 р. (заходом Ів. Головацького).

⁴⁾ Маркіяна Шашкевича „Читанка“ вийшла 1850 і 1853 р.

лѣтною порою 36 гульденовъ, кажется на 12 эксемп. если полную предплату, а теперь 6 влат. ср. на 2 эксемп. отъ Г. Ильницкаго, разомъ 14 эксемп. (но имено тѣхъ 14 нѣтъ неизвѣстны, [4] а я бы ихъ радъ непремѣнно напечатать на концѣ III. части, котора такожде довершается, и съ концемъ этого мѣсяца будетъ готова, для того пришли тотъ именованіе чѣмъ скорѣе тѣмъ лучше). — Окромяно прислали нѣ въ Львова предплату слѣдующая лица: 1) Кувбемскій; 2) Лотоцкій; 3) Телиховскій; 4) Ижакъ; 5) Биркевичъ; 6) Хомянскій; 7) Малиновскій; 8) Соменовскій; 9) Катерножка; всего съ прежними неизвѣстными поименно 23 лицъ; изъ тѣхъ заплатилъ Г. Биркевичъ только 1 fr. 30 kr. а Г. Катерножка еще ничего.

На то послать я Г. Ильницкому 110 эксемп. I. части въ полнѣ и 10 или 12 эксемп. Тебѣ токмо по 6 первыхъ листовъ на указку. — Теперь же посылаю Тебѣ 11 эксемп. дополнительныхъ отъ 7-аго листа до конца I. части съ обертками; пообирай тамтѣ и прикажи связать въ подную книжку, а нѣ дай полныя новыя: Крохъ того посылаю Тебѣ II части Исторіи 30 эксемп. тычасомъ, дабы не принуждены были далее ожидать. Прошу Тебя, раздай ихъ всѣмъ 23 лицамъ, и потребуй отъ тѣхъ деньги, которыя еще не выплатили всего. Позже при новой способности пошлю Тебѣ вновь болѣе, чтобъ число II части сравнялось I части. — Отъ Г. Кобринскаго получившаго отъ меня 20 эксемп. Исторіи, и отъ Г. Билинскаго и Петра Далибора въ Тернополь получившаго 10 эксемп. не нѣю никакого извѣстія; развѣ Братецъ любезнѣйшій гнѣвается на меня, что я такъ рѣдко пишу къ нему; кобъ онъ зналъ, въ какой я кожѣ, онъ бы вѣрно простилъ меня. И ты объ дражайшей родиѣ ничего не пишешь, что Вамъ Богъ далъ, можетъ быть и позабыли меня; а нѣ трудно часто припомянуться. Заботъ много а издержекъ, въ предпріятіяхъ моихъ еще болѣе, и чѣмъ далѣе въ лѣсъ, тѣмъ больше дровъ. Вѣстникъ худо стоитъ — отъ новаго года будетъ нашихъ счетовъ издаваться, Богъ знаетъ какъ дѣло пойдетъ; Ой помогите любезнѣйшіе Братцы и словомъ и дѣломъ — а все прочее пустите на страну — справа народая выше всего! Отъ Г. Раевскаго получилъ я довольно давно послѣднюю дополнительную посылку, здѣсь прибавленную — по первому Тебѣ посланному списку книгъ написанныхъ изъ Питера удостовѣришься, что они суть всѣ. — Изъ 100 гульденовъ лишилось у меня 17 fr. думаю съ половиной. Извини Брате, что я посылаю Тебѣ всѣ эти книги разомъ и то почтовымъ путѣмъ на Твой счетъ — уже долше ждать не могу — а спедитерскій путь теперь опасный и продолжительный. Цѣлую Васъ всѣхъ сердечно Вашъ Иванъ Ѳ. Г.

(Лист писаний на цѣлихъ чотирохъ сторонахъ великого 4⁰).

Ч. 5.

*Записка Якова Головацького в справі висланих ним книжок на
руки Івана Головацького при кінці 1851 р.*

Списокъ книганъ высланныхъ въ Вѣну.

а) Взятія отъ Матицы за работою 10 отъ ста.

1а) Росправа о языкѣ рускомъ à 10 кг. КМ.	10	ех.
1б) Библійной Исторіи Ветхаго Завѣта à 20 кг. КМ.	10	ех.
2) d-to d-to Новаго Завѣта à 12 кг. КМ.	10	ех.
3) Три всупительныя Преподаванія à 10 кг. КМ.	10	ех.
4) Уставы Матицы à 3 кг.	10	ех.
5) Молитвословець à 5 кг. КМ.	30	ех.
6) Читанка Шамкевича à 12 кг. КМ.	20	ех.
7) О обрядѣ греческ. Церкви à 4 кг. КМ.	20	ех.
8) Два Слова къ нѣтонцаць à 6 кг. КМ.	20	ех.
9) Извѣстіе Заряда Матицы à 3 кг. КМ.	10	ех.
10) Розговори Русско-нѣмецк. à 20 кг. КМ.	10	ех.
11) Мудрыя изреченія à 10 кг.	10	ех.
12) Слово Дра Яновскаго à 5 кг.	10	ех.
13) Слово о полку Игоря à 10 кг. КМ.	10	ех.
13в) Геть! Геть! Геть! à 20 кг. КМ.	10	ех.

б) Изъ Славронгійскаго Института за работою
десяти отъ ста.

14) Богогласникъ à 2 fr. КМ.	10	ех.
15) Житіе Іоанна Свѣтурскаго à 12 fr. КМ.	10	ех.
16) Изъясненіе Литургіи à по 30 кг.	10	ех.
17) Устава гронадскаго изъясн. à 25 кг.	10	ех.
18) Козакъ и охотникъ à по 10 кг. КМ.	10	ех.
19) Любоумдіе правоучительное à 20 кг. КМ.	3	ех.
20) Мъръ ванъ братья (Пѣсни) à 4 кг. КМ.	8	ех.
21) Правописъ Словенская à по 3 кг. КМ.	10	ех.
[2] 22) Пѣснь народна à 1 кг. КМ.	10	ех.
23) Разнышленія благовѣйныя à 12 кг. КМ.	10	ех.
24) Росправа Урицкаго à по 6 кг. КМ.	10	ех.
25) Ермакъ трагедія à 48 кг. КМ.	5	ех.
26) Село Липовица à 3 кг. КМ.	10	ех.
27) Способъ борво выучити чит. à 8 кг. КМ.	10	ех.
28) Мѣсенцесловъ 1852 à 20 кг. КМ.	20	ех.
28б) Тарасъ Бульба à по 45 кг. КМ.	5	ех.

в) Отъ Гна Итъницкаго.

- 29) Перемышляиць 1852 à 20 кг. . . . . 20 ех.
 30) Граматика Слав. Добрячскаго à по 30 кг. . . . . 10 ех.
 31) Судъ або що Иванъ видѣтъ à 4 кг. КМ. . . . . 30 ех.
 32) Повѣсти благоправныя à 20 кг. . . . . 17 ех.
 33) Слово Р. Моха à по 6 кг. КМ. . . . . 20 ех.
 34) Слова наречены 3-го Мая 1849 à по 5 кг. . . . . 10 ех.

г) отъ мене.

- 35) Гной душа въ господирствѣ à по 10 кг. КМ. . . . . 20 ех.
 36) Очеркъ Матцѣв à по 40 кг. КМ. . . . . 17 ех.
 37) Маруся à по 45 кг. КМ. . . . . 10 ех.
 38) Русалка Дибстровая à по 20 кг. КМ. . . . . 10 ех.
 39) Привѣтствованія à по 15 кг. КМ. . . . . 15 ех.
 40) Вѣнокъ ч. I. à по 45 кг. КМ. . . . . 4 ех.
 41) Вѣнокъ ч. II. à по 1 fr. КМ. . . . . 10 ех.

[3] д) Изъ Консистеріи на фондъ Вдовиць.

- 42) Науки парохіяльныя изданы О. Витвицкимъ
 I. II. Т. цѣна 2 fr. КМ. . . . . 10 ех.
 43) е) Науки на велѣли цѣлого року Ю. Ганкевича
 I. II. ч. 2 fr. КМ. . . . . 5 ех.
 44) ж) Справа Клеотинска à 20 кг. . . . . 12 ех.
 45) Dabczanskich Ruthen. Frage à 30 кг. . . . . 10 ех.
 46) Gränzen . . . . . 20 ех.
 47) Slow kulka . . . . . 10 ех.
 48) An die Russinen . . . . . 20 ех.
 49) Darstellung . . . . . 20 ех.
 50) Denkschrift . . . . . 20 ех.
 51) Hohe Reichsvers. . . . . 20 ех.
 52) Projekt . . . . . 8 ех.

Писано на трех сторонах fol.

Ч. 6.

*Листъ Івана Головацькаго до брата Якова, без дати, пис. по
 21. XII. 1851 р.¹⁾*

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Не ожидая Твоего отвѣта на послѣдній мой листъ, успѣвшился
 я съ купномъ серебра и золота для Господъ Кобринскихъ, понеже ажю

¹⁾ Порівнай ч. 7.

тими днями значительно т. е. по $2\frac{1}{2}$, упало — а въ будущее кто знаетъ, чи не поднесется вновь еще выше. Какъ я Тебѣ уже прежде писалъ, стоять эти вещи далеко выще, чѣмъ Вы рассчитывали-я. Я ходилъ по всѣмъ городскимъ золотникамъ, но дешевле не можно было достать. Съ начала я хотѣлъ уже купить у Маера по Твоему порученію хорошихъ 4 луговыхъ ложки, но когда я увидѣлъ, что денегъ не станетъ на колѣю, рѣшился я покупить у Накеній (въ Базарѣ), если помнишь. Серебро хорошо выдѣлавно, но не множокъ легче, особенно столовыя ложки. По приложенному счету стоитъ серебро 132 гульд. 16 крайц. ср. За злышныя деньги 28 гульд. я не могу достать хорошей колѣи, ниже 36 гульд. не было никакой, и тѣмъ худы, и я рѣшился добавить изъ моихъ денегъ еще 14 гульд. чтобъ тѣмъ лучше прислужиться Г. Кобринской, и я уповаю, что они довольны будутъ, хотя имъ прійдетъ еще въ мою часть возвратитъ помянутыхъ 14 гульденовъ.

Изъ здѣшнихъ новинъ не могу Тебѣ ничего утѣшительнаго донести — наша справа повсюду хуже стоитъ, и съ каждымъ почти днемъ упадаетъ. Не хочу говорить объ Вѣстникѣ, хотя онъ меня обходитъ ближе всего. Правительствено лишило насъ почти всей помощи, и какъ Тебѣ уже извѣстно изъ программы нашей, въ будущій годъ будетъ издавать его только два раза въ недѣлю по значительно униженной цѣнѣ. Богъ знаетъ какой будетъ успѣхъ, пойдутъ ли наши люди за дешевымъ мясомъ, или нѣтъ? Я очень сомнѣваюся, бо знаю какой духъ противу насъ объявляется, или паче противу правительственныхъ мѣръ. Границы начертаны суть такія узкія, что и пошевелиться трудно. Вислобоцкій взявъ на себя отвѣчательность [2] которую прежде дѣлилъ съ Константиновичемъ Я совсѣмъ завислый отъ него, не имѣю никакого опредѣленнаго платжа, но все полагается на успѣхъ, если подъ этими обстоятельствами возможно такового пріобрѣсть. Онъ отнялъ мнѣ и правую руку мою, Г. Дѣвникаго, который отъ новаго года лишенъ своей посады, и на весну возвратится домой. — Вислоб. просто сказавше выгрызъ его подъ предлогомъ нужнаго ошаденія издержекъ — разумѣется чтобы въ случаѣ перевышки самъ больше удеръ. — Мое состояніе будетъ очень утрудительно, и почти ограничено самымъ дѣйствованіемъ на корреспондентовъ, во мнѣ великое довѣреніе полагающихъ такъ въ Галичинѣ, какъ еще болѣе въ Угорщинѣ — и я знаю, когда бы мнѣ случилось днесь приняться за какое другое дѣло, то я увѣренъ, что всѣ лучшіе наши корреспонденты и великая часть читателей рѣшились бы пойти за мной, хотя я именемъ моихъ въ Вѣстникѣ не хвастаюсь, какъ другіе, оклеветавшіе меня, что я задарю деньги беру и ничего для Вѣстника не пишу — но эти самые псы не понимаютъ, что они самы мнѣ съ самаго начала преградили дорогу, что мнѣ запрещено было отъ

надзирательства, никаких не писать ввоительных статей для Вѣстника, такъ что я часто принужденъ былъ подъ чужимъ знаменіемъ выдумывать корреспонденціи, чтобы только подкрестися когда нибудь. Впрочемъ правду сказать, не было и коли писать — я слѣдилъ ночами дома, никто этого не видѣлъ, и не хотеть вѣсть — но тутъ въ груди моей есть честная совѣсть исполненной должности — когда бы эти дураки знали, сколько я написался до корреспондентовъ, и какое имѣю влияние на нихъ, они бы меня съ ложкой воды утопили; — такъ зависть у тѣхъ людей! Я объ всемъ молчалъ предъ Тобой и предъ вѣщи, бо я зналъ что это не положить. Но думаю прійдетъ когда время, и я рѣшусь удостоить кждата ливенѣра тѣмъ имъ и въ котораго онъ предъ свѣтомъ заслужилъ! — На теперь я доволенъ тѣмъ что нашъ Вѣстникъ какъ будто худой, а много подѣйствовалъ — куда посмотрю вижу слѣды — жалко имѣ — что въ публикѣ имѣть довольной подпоры, и ему не лезя о власныхъ остояться силамъ!

[3] По моему разсужденію ему не существовать далѣе, какъ до половины будущаго года — по крайней имѣрь подъ мнимъ редакторствомъ — я радъ тому, что не отвѣчаю ни за содержаніе ни за печатныя издержки — но по той самой причинѣ не въ моихъ силахъ поставить его на ноги — онъ клониться къ паденію, и непримѣнно погибнетъ — можетъ быть, что это уже съ выше напередъ опредѣлена судьба его? Что думаешь Брате, не возможно ли достать ся какими бравомъ къ Зорѣ Галицкой? особенно въ случаѣ, если Вѣстникъ упадетъ. Я имѣю сношенія расширенныя въ Угорщинѣ, и даже Сербы благочестивые rado читають Вѣстника, не такъ содержанія какъ языкословнаго духа рачи и стремленія въ нешь провѣвающаго; кругъ Зори тѣсный и только на Галичину ограниченъ, нужно бы его немножко побольшить и къ высшей цѣли направить, что не такъ трудно бы было, если бы соперникъ ея престался. Развѣдывайся, по очень осторожно, и бережись тѣни Твоей, бо и между нашими не всякому духу вѣрить! — Этого Тебѣ довольно! На хитраго врага нужно хитрѣйшаго борца! — а въ томъ я получилъ здѣсь хорошее поученіе.

Изъ прочихъ новинъ вѣстниихъ мало добраго! главная задача владѣнія есть теперь утѣснять всѣхъ Славянъ вообще — а восточныхъ наибольше т. е. Русиновъ, Румыновъ и Сербовъ. Ужасно и помянуть, что вознаимѣряется противу нихъ! Враги не дали намъ ничего, и ни пособствуютъ въ ничемъ Нашъ языкъ не остоятъ въ жадныхъ училищахъ по части изъ нерадѣнія нашихъ, по части изъ прямой и скрытой черепоны враговъ. Минувшихъ годовъ, какъ Тебѣ извѣстно, дѣлали наше Преосвященные предложеніе объ русскомъ языкѣ въ богословскихъ училищахъ, и были согласны. — Подвѣе написана Митрополитъ, и написалъ папскому нунцію, что онъ не наста-

иваетъ на тое, и что онъ согласится на латинское, какъ прежде бывало. Яхимовичъ объ ничемъ не зная, приѣхалъ сюда, и хотѣлъ это важное дѣло у министерства заступать; ажъ тутъ ему сказано, что Митрополитъ не хочетъ. — Подумай себѣ положеніе его! Дѣлано много конференцій объ томъ и у министра Туна и у нунція теперь — не знаю, какій усильѣ — по вѣроятію лишится все при старомъ т. е. латинскомъ; бо Яхимовичу весьма опасно ставать въ оппозицію съ всѣми!

[4] Не знаю, кто такъ вредливо по дѣйствовалъ на Митрополита? Какъ я догадываюсь, то вѣрно или Бохенскій¹⁾ изъ Львова чрезъ сношенія своя съ Голуховскимъ и Баранецкимъ²⁾ — или хитрый лисъ Литвиновичъ³⁾ оттуду чрезъ сношенія своя съ нунціемъ? Одинъ изъ нихъ непремѣнно, и то вѣрно послѣдній, изъ коварства и быстроты своего славный! — И то знаю добре, что духъ Голуховскаго вездѣ пребывается, и что здѣсь какъ отъ никого правды дознаться, такъ никому изъ нашихъ не льзя правды сказать. Въ послѣднихъ дняхъ дознался я еще одну важную рѣчь. Отъ Голуховскаго пришло донесеніе и ужалѣніе, что празднованіемъ русскихъ святъ терается въ Галичинѣ много времени въ школахъ, урядахъ и въ земледѣльствѣ (!). Не возможно ли, чтобы Русины пріяли латинскій мѣсяцословъ, и показали эту шарную жертву ради униі святой! — Что то подобное извѣстіе было полуофициально въ Львовской газетѣ увѣщено; что Бохенскій (alter Baraniecki) согласенъ, этому и сомнѣнія нѣтъ; Литвиновичъ бросился на эту мысль, какъ бы хотѣлъ полу свѣта завоевать, и боронить ее какъ односпасительную — Шашкевичъ потакуеть (бо шитра предестно блищить) — что Яхимовичъ на то? не знаю; вѣрно молчитъ, но самъ не опрется; угорскіе епископы пойдутъ какъ телята за принасожъ своимъ! Боже! и тотъ столбъ православія нашего можетъ быть скорѣе подорвется, какъ мы опасываемся! — А что же нашъ низшій клиръ и народъ скажутъ на тое? Будутъ ли и они молчать; пріймутъ ли и они равнодушно измѣну святителей своихъ? Въ высшихъ сферахъ нашего священства превладѣтъ духъ езуитскаго коварства и самолюбія; останется ли и низшая сфера безъ дѣла. Если когда то теперь пора обдумывать о будущемъ ударѣ, поразумѣваться приватно, что бы готовымъ бытъ на борьбу за жизнь или смерть! Прошу Тебе Брате, расниши о томъ всѣмъ друзьямъ, дабы скрыто обдумывали о средствахъ, сильную произвести оппозицію, когда время придетъ; а оно можетъ быть недалеко! — Если же и протянется, то вѣрные имѣемъ слѣды, куда насъ униа заведетъ! — Какъ чую, Гау-

1) Иван Бохенскій еп. суфраган.

2) Латинскій архиепископ у Львові.

3) тоді ще ректор віденської, духовної семінарії, пізнійше митрополит.

нты вернутся въ Галичину, и займутъ гимназію Тернопольскую; а въ Золочевѣ вѣдуютъ учредить нову! — Подобное стремленіе появляется и въ Угорщинѣ, на дняхъ писали мнѣ, что Герингеръ пыгался, не возможно ли краевый Вѣстникъ угорско русскій издавать латинскими буквами? и пр. и пр.

Объ Твоей Хрестоматіи я еще ничего не слышалъ — кажется по важности иныхъ дѣлъ (!) вѣтъ времени о русскіихъ промышлять.

Прошу Тебя, пиши мнѣ скоро а много объ всемъ, что я Тебя прежде и теперь спрашивалъ — помни объ Исторіи Балудянскаго.

Цѣлую Васъ всѣхъ любезнѣйшіе братья и сродники и желаю благополучныхъ святъ и лучшаго новаго года. Прощайте Вашъ Иванъ Ѡ. (Головацкій).

Листъ писанный на 4 сторонахъ великоі 4^о.

Рік 1852.

Ч. 7.

*Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня 22. XII. 1851 р.
(3. сѣчня 1852 р.).*

Любезнѣйшій Брате!

Поспѣшаю съ отвѣтомъ на послѣдній Твой листъ объ цѣнахъ здѣшнихъ бумаги. Они теперь весьма высоко стоятъ. Въ окрестной перевацѣ посылаю Тебѣ два рода бумаги, а третій видишь самъ на Балудянскаго Исторіи. Цѣны имъ такія:

I. Бумага Исторіи Балудянскаго стоитъ риза по 12 золот. сер. следовательно баля одна 120 зол. сер.

II. Бумага бѣлѣйша стоитъ риза 17 зол. 30 кг. сер. — баля 115 з. ср.

III. Бумага темнѣйша, якъ на указахъ, стоитъ риза 10 з. 30 кг. ср. — баля 105 зол. ср. То суть цѣны сихъ бумагъ, которы суть всѣ одной величины. — Если платится готовыми деньгами (Comptant), то отпускають только 2 зол. отъ ста, или во обще 2 зол. отъ одной балѣ

Пересылка спедитерскіихъ путемъ стоитъ вообще отъ цетвара 4 зол. ср. до Львова — одна риза важитъ 18 ж а съ скринкою 20 ж; скринку Emballage платитъ ливерантъ; но пересылку купующій.

[2] Торговаться здѣсь ничего, бо не купитъ одинъ, то куплять десять иныхъ. При томъ долженъ я замѣтить, что этихъ бумагъ теперь не великій здѣсь запасъ, нужно бы скоро рѣшиться до купна; такъ бумаги № II есть только 6 балей въ запасѣ; № III около 20 балей;

купецъ мой обѣщаль ожидать на Ваше рѣшеніе 12 до 14 дней отъ днесь, и то только по знакомости моеѣ. — Сего ради не медлите, но рѣшайте поскорѣе, и подайте мнѣ отвѣтъ.

Дня 21 декабр. я послалъ Тебѣ уже серебро и золото для Г. Кобринскихъ — дивно мнѣ, что еще дня 27 дек. въ Твоихъ рукахъ не было, какъ изъ Твоего писма догадуюсь. Я поспѣшился съ купномъ потому, же ажю тогда значительно упало.

Благодарю Тебя за присылку предплатителей; ихъ въ истину не много, но что же дѣлать? Между ними я не вижу дѣсколько именъ, которы Г. Бальякомъ мнѣ доставлены были, сирѣчь:

[3] 1) Г. Ижакъ Никита заплат. 3 fr. ср.

2) Г. Биркевичъ чиновникъ 1 fr. 30 kr.

3) Г. Телиховскій крылоша.... 3 fr.

4) Г. Катерношка чиновн... не заплатилъ.

Прошу Тебя, удовлетвори и тѣмъ Господамъ, и упомиши о лишніи деньги.

Е. Преосв. Іоаннъ Бохенскій получилъ отъ меня 2 полныхъ эксемп. но еще денегъ не прислалъ. Развѣ то будетъ въ поклонъ за присланную мнѣ Ноту Консистерскую? —

У тебя нѣтъ уже запасу II части Исторіи? Я Тебѣ скоро пошлю, и прибавлю може еще якихъ Тобою желаемыхъ книгъ. — Тѣмъ часомъ дабы не премедлить, посылаю Тебѣ 50 эксем. Новаго Алманаха „Пооздравленіе (sic.) Русиновъ на 1852 годъ“¹⁾ — который я вчерай въ 150 экс. получилъ — цѣна ему 30 kr. ср. какъ прежняго. — Распродавай чѣмъ скорѣе и рассылай, бо то идетъ на мой счетъ, и мнѣ нуужы (!) деньги чѣмъ скорѣе. — Если угодно Вашъ больше, то пошлю повдѣе.

[4] Пращайте всѣмъ домоу и градомъ сродники и родилицы
Вашъ другъ и Братъ
Иванъ Ѡ. Головацк(ій)

Вѣна 3 Январія 852

22 Декабр. 851.

Лист писаний на 3 сторонахъ малої 8^о.

Ч. 8

Лист Юліяна (?) Лавровського, до Якова Головацького, без дати, пис. 1852 р. (?).

Всечестнѣйшій Господине!

На допись Вашу передъ двома тижнями получену, не могъ смъ борше одписати, понежемъ ся мусѣлъ зъ братомъ моимъ въ тѣмъ взглядѣ порозумѣти.

¹⁾ вид. в Прашеві. Автором „Пооздравленія“ був Ал. Духнович.

Соглашаю ся со всімъ въ нѣвнѣмъ Вашимъ, щобыте кронѣку Беловскому [Бѣлѣвскому] за 20 р. ср. одступили. Гроши тѣи прошу моему братанцеву (sic) Лукіянну Лавровскому вручити.

Даруйте, що такъ мало и ино въ интересѣ до Васъ пишу, понеже въ власнѣ теперѣ на одѣвдѣ.

Съ коимъ почтеніемъ остаю униженнѣмъ
слуговъ

[Юліянъ(?)] Лавровскій.

Лист пис. на одній стороні картки 4^о. Слова взяті в кляри [ ] пис. чужою рукою. На 4. стор. адреса: Всечестившому Господину Головацкому профессору руского языка на гимназіи Бернадивской въ Львовѣ.

Ч. 9.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. І. 1852 р.
Любезнѣйшій Брате!

Понеже много по тожъ залежить, абы нашія книжки якъ найскорѣе распространялися, и поддерживали упадающаго духа, сего ради не премедляю съ рассылкою тѣхъ, которы у меня суть при руцѣ.

Ты сдѣлай все возможное изъ Твоей стороны. Днесь посылаю:

1) Балудянскаго II части 30 эксем. дабысь удовлетворилъ всѣхъ заблаговременно, и запасъ имѣлъ.

2) Поздравленія Русиновъ на г. 1852. 50 эксемп. цѣна по 30 кр. ср. есть еще у меня сей книжки около 50 эксемп. До Перемышля я уже послалъ 30 эксемп.

3) Литургическій Катихисъ, весьма поучительна и любопытна [2] книжица 18 эксем. цѣна по 40 кр. ср. У меня есть еще запасъ около 2^о экс. но могу еще больше выписать, если нужно будетъ. Распространяй еѣ какъ возможно только по селамъ. Павликовъ уже получилъ отъ меня 10 эксемп.

4) Память изъ Отпуста, набожныя пѣсны для сельскихъ дѣтей Н. Нодя¹⁾ — 100 эксем. цѣна по 3 кр. ср. Доходъ чистый опредѣленъ въ Галичинѣ на Домъ Народный. Запасу у меня довольно. Полъ втора тысяща эксемп. сей книжочки я уже разослалъ — но деньги очень скудно возвращаются.

Працайте Братя и Друзя Вашъ Братъ Иванъ Ѡ. Головацкій
Вѣна 4/1 852.

Лист писаний на 2 сторонах 8".

¹⁾ Нодя Николай: Память изъ отпуста добрымъ дѣтемъ. Видѣнь 1851. Ся книжочка містить в собі 14 віршів, взятих під ноги.

Ч. 10.

Поквітованя Головацького на взяті книжки з 12. січня 1852 р. і Ів. Ступницького, пізн. єпископа в Перемишлі за побрані гроші, дня 5. вересня 1857 р.

Подписавший ся бере десять екземплярей „Наукъ парохіальныхъ Витвицкаго Т. I. и II. бесплатно на выплатъ належности за тоє дѣло по 2 fr. КМ. за одинъ екземпляръ на позвѣйшее время.

Львовъ 12-го Сѣчня 1852.

Я. Головацкій.

20 fr. v. zwanzig Gulden Conv. Münze habe ich am heutigen baar und richtig erhalten.

Lemberg am 5-ten September 1857.

Joh. Stupnicki

Kanzler

(теперь перемишльскій єпископъ).

Поквітованє пис. на одній стор. картки 4°. Слова, взяті в ( ), писані чужою рукою.

Ч. 11.

Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 12. (24) січня 1852 р.

Вѣдєнь 12/24 Января 852 Josephstadt № 201.

Любезнѣйшій Брате!

Вчера тыждень минуль, когда я отъ Тебя получилъ деньги въ сумѣ 460 гульденовъ серебр. съ порученіємъ, 7 бали бумага купить. — Вы хорошо сдержали слово, а я скоро и коротко справился, что бы Вамъ удовлетить. Готовыми деньгами наилучше орудовать; днесъ тыждень что бумага послана, сирѣчь двѣ ризы почтовымиъ путемъ, а прочее въ 3 сандукахъ спедитеромъ на имя Г. Barthelmus въ Львовъ. Не такъ легко прійшло мнѣ до того засѣсть, что бы Тебѣ о томъ извѣстіє и счетъ переслать.

Прибавленный здѣсь Квитъ показуєть, что отсчетавъ за наличныя деньги по 2 гульдена отъ бали, заплачено мною за 4 бали или 40 ризъ (въ цѣнѣ 11 fr. 30 kr.) 452 fr. сер. всего. — Въ моихъ рукахъ лишилось еще 8 fr. ср. на дальшій счетъ, или когда хочете, сей часъ отошлю Вамъ. Клеймо на квитъ 2 fr. СМ. заплатилъ купецъ, тоже и за три сандуки думаю 4 fr. СМ — и этого не нужно ему возвращать. —

Посылку сдѣлалъ кунецъ самъ отъ себя на Твое имя черезъ Спедитера Barthelmus. — За двѣ ризы принужденъ онъ былъ здѣсь почту 12 fr. CM (!) платить, что Вы ему на руки Г. Barthelmus вѣстѣ съ спедитерскою посылкою возвратите.

Прошу Тебя Любезный Брате, извѣсти меня случайно, та ли самая бумага и хорошо ли Ванъ доставлена, и довольны ли Господа Ставропигійцы? —

[2] Что касается будущаго требованія Вашего на другой томъ, заручалъ меня продавецъ, что она будетъ на тотъ часъ готова въ томъ самомъ сортѣ и дѣнѣ на его складѣ. — Господамъ Членамъ Ставропигіи извѣсти, что я всегда готовъ на ихъ услуги.

Книги мною посланныя, за которыхъ посылку Ты такъ много заплатилъ, нужно будетъ не множко дороже продавать, а потомъ ны рас-считаемся. Я ихъ послалъ почтою потому, что поскорѣе дѣло идетъ при днешней худой погодѣ и дорогѣ. —

Прошу Тебя передавай Исторію Балудянскаго всѣмъ, которы у Тебя деньги вложили. — Г. Крылошанинъ Н. Ижакъ жалуется, что пославши имъ предплату въ лѣтѣ чрезъ Г. Баляка, еще до сихъ поръ не получилъ ни одной части. Прошу Тебя предложи и ему и всѣмъ, о которыхъ я Тебѣ уже писалъ. — Съ предплатою Вѣстника приходятъ еще нѣкоторые изъ сель, и желаютъ Исторію — а тутъ бѣда — у меня нѣтъ первой части, все разослано крошѣ того, что будетъ вязано въ одинъ томъ. Я имъ отписую и поручаю, чтобъ мое письмо послали Тебѣ, и требовали доставленія отъ Тебя; между прочими надѣйся получить такой листъ отъ Г. нагѣстника Михаила Кириловича въ Войславичахъ чрезъ почту Сокаль — за почту пусть онъ самъ платитъ; я уже довольно наплатился за поодинокія части. — Что касается числа предплателей на Исторію — то я долженъ признать, ихъ больше нежели я надѣялся — выше 300 уже теперь имѣю — и еще приходятъ.

[3] По части съ той причины, по части же при многихъ трудахъ моихъ я немножко пренебралъ съ заключеніемъ печати, и кажется добро сдѣлалъ. Удивляю ся, что не приходитъ никакое извѣстіе отъ Львовской и Перемышльської Консисторіи — и даже отъ Г. Кобринскаго не узналъ я до сихъ поръ ничего — а послалъ ему 20 эксемп. а Ты передалъ молодому тоже если помню 10 эксемп. — Когда придетъ извѣстіе изъ тѣхъ 3 мѣстъ, тогда заключу дѣло, котораго только послѣдній листъ еще не печатанъ. — Прошу Тебя, походи коло консисторіи, можетъ быть уже собрало ся что нибудь; та они отводѣкають, какъ прежде съ возваніемъ. Г. Кобринскому тоже напиши, доволенъ ли купленнымъ мною серебромъ, и сдѣлалъ ли что во мою пользу. Надѣюсь скорога отвѣта.

Книжечкѣ мною желанныхъ я всегда еще выглядаю, а ихъ нѣтъ --- и Перемышлянина я желалъ получить съ 50 экзмп. а Г. Досковскій написалъ мнѣ, что я ихъ отъ Тебя могу получить! — Эти Господа не знаютъ своего дѣла. Пришли что можешь и чѣмъ скорѣе! —

„Поздравленія Русиновъ 1852“ — есть у меня еще 40 экзмпляр. Литургическій катехисисъ уже инулся — но могу по желанію сей часть выписать изъ Пряшева. Покушъ есть на все, но Богъ знаетъ, куда деньги расходятся. Когда бы нѣтъ только за Исторію все уже присланно было, что бы я могъ этое бремя свалить!

Изъ здѣшнихъ новѣстей доношу Тебѣ, что Вѣстникъ довольно хорошо стоитъ, прибыло уже до сихъ поръ выше 150 новыхъ предплатителей, когда бы только старые лишились при насъ, то дѣло на сей годъ добро пойдетъ.

[4] Подъ тайною кажу Тебѣ, что мы отъ правительства получили 1000 гульд. ср. субвенциі на цѣлый годъ, и почтовые марки имѣемъ бесплатно — помощь это велика въ теперѣшнихъ обстоятельствахъ экономности статскихъ надержекъ. Предъ свѣтомъ мы независимы — то ничего не вредить, я хлопчусь сколько могу, и Вислоб. дѣлаетъ свое сколько можетъ — дописей довольно — приклонность въ Угорщинѣ къ намъ необыкновенна, въ Галичинѣ не такъ, развѣ обиделись нѣкоторые моею полемикою противъ Ѡ. Г... Но что дѣлать, пора была самая горяча, и я долженъ былъ себя защитить какими либо оружьемъ. — Скажи мнѣ Братчику по совѣсти и правдѣ, что кажется въ твоей окрестности о Вѣстникѣ новомъ? особенно о переимѣнахъ въ правописи мною сдѣланныхъ (относительно буквъ *y* и *я*) — которыя по пригѣру Вагилевича (въ Дневникѣ) я ради улегшенія въ коректѣ слилъ въ одну форму? — ибо здѣшніе Русины нападаютъ на меня, что я отъ общаго употребленія отступилъ — и скажи мнѣ, нужно ли будетъ возвратиться къ прежнему? — Но напиши такъ, чтобы я могъ имъ перечитать — Твоимъ имѣніемъ я сильно защищусь, они все полагаютъ на Тебя и цѣркаютъ мнѣ въ очи. — Г. Ковальскій враждуетъ на меня и на Вѣстникъ; а Хоминскій и Литвиновичъ слушаютъ его!!! Прежнія извѣстія моя объ русинѣ были за скорыя — Яхимовичъ въ послѣдней хвилѣ пересадилъ все — русскій языкъ можетъ заводиться въ богословіи, и Яхимовичъ уже изрекълъ, что Исторію Балудянскаго прійметъ яко учебную книжку — объ латинскомъ мѣсяцословѣ утихло все на время — угорскимъ храни Богъ, и не говори объ томъ, сей часъ перейдутъ на благочестъ — а наше? Не извѣстно ли Тебѣ, какой человекъ есть „Михаилъ Ковановичъ“ — приходъ въ Ольшаницѣ коло Тысменицы? Пращай Любезный Твой Иванъ Ѡ. Голо(вацкій).

На боці: Днесъ рано 12/24 януаря о 1/2 шестаго часа померъ Нашъ Отець славный проф. Іоаннь Коляръ по короткой слабости! Великой души его вѣчный упокой!!!

Лист писаний на цілих чотирох сторонах 8°.

Ч. 12.

*Лист Антонія Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 18. V. 1852 р.*

Милостивый Государь!

Я имѣю честь прислати Вамъ 3 флореновъ серебромъ на пренумерату трехъ экземплярей русскихъ проповѣдей издаваемыхъ Госп. Радолинскимъ — Его Превосходительство Высокопреосвященный Митрополитъ повелѣли для себя запренумеровати 2 экземплярей а пречест. Кримошаъ Іоаннь Коланковскій комиссаръ Его Превосходительства желаетъ такожъ получить оденъ экземпляръ — Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Благородія покорнѣйшимъ слугою А. Петрушевичъ.
18 мая 1852 въ Уневѣ.

Лист писаний на 1 стороні малой 8°.

На четвертій стороні: Уневъ Достопочтенному Господину Головацкому Профессору русскаго языка и его словесности въ Львовѣ.

Ч. 13.

*Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького,
пис. дня 10. VI. 1852 р.*

Ваше Благородіе Милостивый Государь!

Извините меня что опоздалъ съ отвѣтомъ. Я желалъ къ Вамъ послать также нѣсколько экземпляровъ Челяковскаго II части Хрестом. но ему умерла жена и онъ выѣхалъ: теперь воротился и я съ нимъ объ этомъ говорилъ, и видѣлъ что онъ никакой охоты непоказалъ. Что касается пересылки, то я говорилъ съ книгопродавцемъ и онъ сказалъ, что все должно ити черезъ Вѣнну и что онъ поручитъ за то, что Вы то получите скорѣе двухъ мѣсяцевъ, то я рѣшился послать почтой.

Посылаю.

10. Сазаво-Емшауское Еѣліе à 2 f. с. m.

15. Начала священ. языка на чесск. я à 10 кг. на русс. все разошлось.

20. Начала русскаго языка. Часть практич. à 10 кг.

10. Русско-чешское правописаніе à 8 кр.

3. Pravopis český 6 kr.
 20. Рукопись краледворская 12 kr.
 2. Полиглатта 2 fr.
 5. Дениция часть VI. 5 kr.
 2. Krakoviaky 15 kr.
 1. Hankovy písne Ø
 [2] 1. Starobyla malba Ø
 1. Čelakov. Хрестоматія.
 2. Шафарика Památky 2 f. 30 kr.
 1. — O pismenech Chrabra 8 kr.
 1. Supr Praktischer Lehrgang 14 kr.
 1. — Böhmsche sprachlehre 31 kr.
 1. — Přehled Literatury české 10 kr.
 1. Correspondenz Ø
 2. Словянски mluvoveda для Васъ Ø и для Діонисія Андреевича
 Зубрицка.

1. Полни экз. Начала русск. языка для Васъ Ø Такихъ знаковъ Ø все для Васъ даромъ извольте принять милостиво.

Начала русск. языка части практич. въ самой нижней цѣнѣ, думаю годятся для Вашихъ слушателей. Когда я началъ преподавать русскій языкъ, я началъ печатать сія начала, какъ была напечатана теоретическая часть, и дожидаясь практической, я продавалъ се своимъ слушателямъ, коихъ было 300, правда не было „Kollegiengelder“, послѣ министерство учедило (sic!) этѣ осудныя или остудныя Kollegiengelder и слушателейъ осталось 30 и такихъ образомъ есть у меня [3] куна практической части.

Г. Шунавскій работаетъ, онъ выпустилъ первую тетрадь, но онъ самъ недоволенъ ортографіей, и лучше будетъ подождать, на выпускъ другій съ которыхъ и первый исправленный будетъ.

У насъ въ прочемъ все очень плохо идетъ и мы идемъ лучшаго времени для нашей славянской жизни.

Денги 9 fl. с. т. я порядочно получилъ.

Мой нижайшій поклонъ Діонисію Андреевичу и вообще всѣмъ кто только знаетъ и помнитъ еще меня. Будьте здоровы, благополучный и забывайте преданнѣйшаго Вамъ

Вячеслава Ганку.

Прага 10 юнія 1852 н. с.

Лист писанный на 3 стор. 8°.

Ч. 14.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
10. (22.) VIII. 1852 р.

Вѣна 10/22 августа 852.

Любезнѣйшій Братъ!

Бумага для Ставропігій уже выслана три недѣли тому назадъ, и должна бы на дняхъ въ Львовъ прибыть — прямо на Твое имя. Тѣмъ равною посылка не множо премедлилась — прежній купецъ рѣшился отказать мнѣ потому, что я не взялъ всего злишка — 2½ балей, и я принужденъ былъ посредствомъ Мехитаристовъ вновь выписывать отъ иной фабрики бумагу въ большемъ количествѣ, изъ которой они мнѣ отступили требуемыхъ Вами 12 ризъ. Эта бумага не множо толстѣе прежней, но бѣла и въ величинѣ тойже; цѣна какъ и прежде по 11 fr. и 30 kr. сер. риза, а не какъ Ты навѣщалъ меня 10 fr. см.

Здѣсь прилагаю расписку заплаченныхъ денегъ;

Я получилъ отъ Тебя	132 fr. сер.	
изъ прежнихъ лишни	8 — —	
		И того 140 fr. сер.
Бумага стоитъ	138 fr.	135 — —
отпускъ	3 fr.	алиш. 5 fr. CM.
заплачено	135 fr. ср.	

А такъ лишилось у меня въ пользу Ставропігій еще 5 fr. сер. — которыя я поздѣе отошлю, или при случаѣ рассчитаюсь. [2] Изъ адѣшнихъ новинъ очень мало. Я не сообщаюсь много съ нашими, понеже мнѣ отъ нихъ больше укоризнъ и грѣшн, какъ ихъ сообщеніе новинъ достойно. Работаю свое — но дома, впрочемъ и досуга нѣтъ.

Зоологія Воляна¹⁾ уже напечатана — хорошо — и авторъ поѣхалъ на родину; крутыиъ путемъ онъ пересадилъ и гражданку и многія особенности, сопротивляющіяся Шашкевичевой правописи; даже коректу ажъ до 13 листа велъ самъ авторъ, а Шашкевичъ и не зналъ объ ничѣмъ — при концѣ хотѣлъ еще препятствовать, но уже не удалось. — Грамматика Тобою прислана кажется уже одобрена отъ министеріи, и Твоей будетъ вѣнецъ. Хрестоматію Твою и читанку Ковальскаго вьзялъ

¹⁾ Василій А. Волянъ: „Начальное основаніе звѣрословія для оупотребленія гимназіальныхъ и высшихъ городскихъ школъ написалъ по нѣмецки дръ Германъ Бурмайстеръ, перевелъ на рускій языкъ и по обстоятельствомъ послѣ наилучшихъ авторѣвъ оупножилъ В. В... Львів 1852 р.

Шашкевичъ съ собой на отпускъ, и не извѣстно что нагѣряеть съ Хрестоматіею дѣлать; кажутъ что хочеть се переработать и пригѣрнуть нашему юношеству! Богъ знаетъ, что онъ замѣшляеть?! — Можетъ быть, что увидишьса самъ съ нимъ — хотя онъ угрожалъ, что нашихъ не посѣтитъ, но прямо изъ Перемышля до Угринова удасться. О когда бы тамъ на всегда лишился. Предъ отъѣздомъ (1 августа) онъ разсердился на меня, что я его статіи полемической противъ Зори не принялъ въ Вѣстникъ. Онъ хотѣлъ безъисменно защищать Ермака и Могилянцаго противъ Пряшевскаго дописывателя (50 числ. Зори)¹⁾; но я [3] отписалъ ему, указавъ бесполезность той полемикки, особенно въ формѣ имъ употребленной — самой мѣлкой и простой надъ воображеніе. Долго я колебался, что дѣлать, но вконцѣ рѣшился противустануть къ ему и Вислобоцк Подлинникъ есть у меня, и придетъ когда время, что я напечатаніемъ сей статіи съ юными пригѣчаніями оправдаюсь. — Словомъ онъ сильно ожесточился на мою дерзость, и будетъ меня и Вѣстника вездѣ оклеветывать.

Бициклопедія Владивіра братчика еще не началась печатать — вишьеть соотвѣтныхъ нѣтъ у Мехитаристовъ, нужно будетъ купить гдѣ нибудь за готовыя деньги. Егоже грамматику Дюнебіера наилучше прямо послать до министеріи, или я ее предложу самъ лично секретарю барону Häufler референту, и буду просить, что бы скоро рѣшили; онъ пошлетъ ее въ Львовъ съ порученіемъ, что бы скорѣе возвратили; такъ сдѣлалъ Волянь; но Шашкевичевыхъ рукъ она не минеть, по крайней мѣрѣ я сомнѣваюсь.

Исторія Зубрицкаго всеѣмъ очень понравилась, хотя мало кто изъ нашихъ право ее осудить въ состояніи.

На дняхъ прибылъ изъ Рима молодой священникъ, тамошній воспитаникъ Института de propaganda fide — хочеть здѣсь докторировать — умный человекъ и добрый Русинъ, какъ утверждаютъ.

[4] Книгъ Тобою желаемыхъ я еще не получилъ, ны писали въ Варшаву — и тамъ ихъ нѣтъ, нужно выписывать изъ Питера — за готовыя деньги, а тѣхъ у меня Богъ дастъ. IV часть Догматики Макарія еще не выдана — прочія же стоятъ выше, какъ Ты писалъ, всего 3 рублей сер. — но у меня и тѣхъ нѣтъ. На все стороны имѣю долги и непріятности — многіе за Исторію Балуд. еще не заплатили, и въ обще все идетъ опорошъ. Мое жалованіе 125 fr. на три мѣсяца — подумай откуда жить и долги платить — раздираюсь на все стороны, но одолѣть мнѣ непріятности почти не возможно. Трудяюсь, мучу, и все кажется тщетно для меня и для стремленія въ обще.

¹⁾ Гляди вступи статію.

Вѣстникъ, Богъ вѣдаетъ, что съ нимъ будетъ на 1853 годъ? Вислоб. даетъ уже залогъ, но что публика сдѣлаеть? До тѣхъ поръ едва 650 отбирателей, и между тѣми много не почитали точно.

Что же съ Вашею Зорюю? не возможно ли бы въ пользу ея пожертвовать Вѣстникомъ? Я сей часъ готовъ, и ручаю за успѣхъ; Здѣсь уже мнѣ такъ надобно, что я не вижу — только мой гробъ предъ собою. Сдѣлай милость, посоветуй он у людей, отъ которыхъ это зависитъ. Но напередъ кажу, что кривѣ кавціи должна Ставропігія на обновленіе ея нѣтъ мнѣ пожертвовать не множокъ — а въ содержаніи уже бы я ее исправилъ и распространилъ въ всѣ стороны; мы угорскихъ читателей имѣемъ почти половину.

Працай любовный Братъ Иванъ Ѡ. Гол(овацкій).

Лист писаний на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 15.

*Листъ Івана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
12(24) VIII. 1852 р.*

Вѣна 12/24 Августа 852.

Любезнѣйшій Братъ и Вся дражайшая родина!

Я очень радуюсь, что слышу Васъ всѣхъ здоровыхъ, въ веселомъ родинномъ кругѣ веселящихся — поминайте при случаѣ и меня отдаленнаго и близко половину своей жизни на безродіи пребывающаго — вотъ така то уже судьба моя — можетъ быть наказаніе за грѣхи молодости; какъ нибудь, всегда оно наказаніе самое жесточайшее. — Ты счастливъ Брате, имѣешь и свою родину собственно, и теперь наслаждаешься всѣми прочими родственниками — у Тебя есть днесь и матушка любовная, и сестра, и братья, и все чего только душа запрагнетъ — а у меня только мечта на думкѣ, и жажда, пустое желаніе въ сердцѣ. Богъ да благословитъ Васъ всѣхъ, радуйтеся и гараздуйте въ счастья и здоровьи, а мнѣ пожалуйста хотя одно воспоминаніе. Уцѣлуй Брате и маму и Юльцю и Мариню и всѣхъ братьей и сестръ отъ меня, да будутъ здоровы и любятъ свой родъ и народъ, какъ я ихъ всѣхъ люблю, хотя уже три года ихъ не видаль и ничего не писалъ — но бѣда, не можно! Ты знаешь мое дѣло! [2] Извини меня у всѣхъ — Ты знаешь для кого я живу. Для нихъ всѣхъ, но и еще для кого нибудь.

Твое письмо вышло изъ Скалата 20 августа, а днесь 24 я уже отвѣчаю. Не знаю, получаютъ ли брата Григорій въ Скалатѣ, и Николай въ Ченеляхъ, и Дмитрій въ Дастковцахъ моего Вѣстника, который сего года точно высылается. —

Упомян братчика Петра, что бы поскорѣе дѣлалъ испытъ, и Владиміръ наилучше сдѣлаетъ, если будетъ стараться о гимназіальную профессуру. Въ томъ поприщѣ еще самая большая польза для народа, а почти больша какъ священниковъ быть.

Жалко что Ты меня не извѣстилъ объ отъѣздѣ Твоемъ изъ Львова — я этого непремѣнно надѣялся, и полагая что Ты еще тамъ, писалъ я Тебѣ въ Львовъ довольно прилѣжное писемцо, и приложилъ счетоводную расписку заплаченныхъ за бумагу денегъ — поручи кому нибудь, можетъ быть и Г. Сосновскому, чтобы отобрали и Тебѣ послали. Бумага вислала отсюда 2 августа — всѣ въ порядкѣ, только не множокъ опозднилась посылка потому, что прежній купецъ никакимъ образомъ не хотѣлъ выдать налична своего вѣсти, только весь — и я принужденъ былъ выписать особо изъ [3] нной фабрики, по тойже цѣнѣ. Я Г. Сосновскому тѣни пораши уже два раза писалъ, и о всемъ извѣщаяся.

Г. Шашк. отъѣхалъ изъ Вѣны 1. августа, и вѣрно уже агитуетъ по всѣмъ сторонамъ и лицамъ — оружіе его какъ и равныхъ ему извѣстно Тебѣ: подозрѣвать и высмѣивать, по временамъ и оклеветать невозможно — онъ вѣрно повредитъ много и Вѣстнику и Зорѣ — надо бы по случаю контраинну подложить. Если Ты съ нимъ случайно встрѣтишься, увидишь что онъ теперь самый лютейшій сдѣлался фанатикъ; потребно бы его въ томъ фанатисмѣ мало поджечь, а онъ его самаго подрѣжетъ, какъ того змѣя, который въ ярости самъ хвостъ свой смертоносно ужалилъ. Для Ш.. нѣтъ лѣкарства, онъ пропалъ въ своемъ заслѣпленіи. Предъ отъѣздомъ онъ не мало розсердился на меня, что я дернулъ его статью до Вѣстника не принять, и смѣлъ откровенно сказать ему причину того. — Но сему должно было быть. —

Воляна Зоологія уже уздана, хорошо; въ Львовѣ получишь отъ автора экземп. если Тебя застанеть, и онъ имѣлъ довольно годовавій съ Ш... Твоя граматика уже пріята отъ министеріи — хрестоматію же взялъ Ш... съ собою, Богъ знаетъ [4] что придумалъ сдѣлать съ ней.

Изъ Рима пришелъ сюда Г. Черлунчакевичъ, молодой богословъ — умный человекъ — рассказывалъ что въ Римъ прислѣли вѣсти, якобы Угорскіе Русины готовы на латинскій обрядъ перейти — пусть попробуютъ, а увидятъ какъ имъ ототнуть, что и свящ. водою не омытся.

Первой части Исторіи Балудянскаго у меня только есть 17 эксемп. обходится инымъ какъ можешь, а ни, то и н тѣшю Тебѣ. Епископъ Бохенскій получилъ отъ меня особо всѣ части по 2 эксемп., какъ и особо предплату имѣ подалъ. Дополненіе первыхъ 6 листовъ для 2 эксемп. I части я Тебѣ поздѣе пришлю — только припомни имѣ. Надѣюсь, что Ты только тѣмъ пренужерантамъ раздаешь, которы у Тебя предплатили; прочимъ же я самъ по ялу рассылаю.

Сочиненіе Владимира еще не начало печататься, но будетъ все лучше — у меня мало времени, а еще менше денегъ; на всѣ страны выплачивайся, а доходы малы и меностоянны, многіе даже предплатители Исторіи еще не заплатили. Отъ бѣды тай годѣ! О библіи Славянской извѣщаю Тебѣ, что се можно получить, если не здѣсь, то изъ Будина выпишу. — Уцѣлуй сердечно всю нашу родину въ тѣхъ сторонахъ отъ меня и поздорови друзей рускиихъ. — Прощай

Твій Братъ Иванъ Ѡ. (Головацкій).

Лист писаний на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 16.

*Листъ Ивана Головацкаго до Ів. Гумалевича, пис.
дня 1. IX. 1852 г.*

Вѣна дня 1/13 сентября 1852.

Всепочтенный Господинъ! Любезнѣйшій мой Другъ!

Мнѣ очень пріятно было получить отъ Васъ писемце, и хотя мы рѣдко между собою переписываемся, то я долженъ признаться, что при всякомъ числѣ Зори я наминаю на Васъ, и люблюсь Вашими трудами, ибо вижу, что отъ времени Вашего предстоительства сей любимой газетѣ чѣмъ разъ больше развивается между нами согласіе, и я увѣренъ, что только затруднительныя обстоятельства, владѣющія надъ нами обомъ, препятствуютъ нашему совершенному единомыслію. — Впрочемъ я утѣшаюсь надеждою, что это все съ временемъ загладится, когда бы только въ публикѣ мы большого достигли соучастія. Но это самая большая бѣда! и Зора и Вѣстникъ не утѣшаются доселѣ тѣми успѣхами, которыхъ бы наша взаимная трудолюбивость достойна была. —

Вы спрашиваете меня, Любезнѣйшій, объ изданіи Г. Величкова Мѣсяцеслова. Хорошее дѣло, я готовъ на все приняться, но не знаю, [2] какое объятіе его; я видѣлъ еще въ 1850 году составленный нимъ мѣсяцесловъ, но тотъ былъ большого размаха, что много стоитъ, и не лзя дешево пустать; а то у насъ самое главнѣйшее дѣло, если кто желаетъ успѣть. — Кромѣ того я не знаю, намѣриваетъ ли Ставропигія или Г. Съемашъ и на сей годъ издавать мѣсяцесловъ? Это важный вопросъ, потому что у насъ много мѣсяцеслововъ не разоидется въ одномъ году; а въ Перемышлѣ и такъ непреѣнно издаваться будетъ Перемышлянинъ и на будущій годъ. — Я теперь долженъ расчетливѣе поступать при издаваніи дѣлъ, потому что уже довольно попарился. —

Сего ради прошу Любезнѣйшій Другъ, пришлите мнѣ поскорѣе Рукопись Величкова Мѣсяцеслова, а я разглянувъ его извѣщу Васъ

рѣшительно о моемъ расположеніи, возможно ли мнѣ или нѣтъ. — Но это должно поспѣшно дѣлаться, потому что время улетываетъ, чтобы не опоздать. — Напишите мнѣ также близшія изъясненія касательно моихъ выше помянутыхъ вопросовъ, дабы я вновь на какую жѣль не запустился. [3] Теперь я долженъ к статѣ поговорить немножко о нашихъ вѣстникарскихъ справахъ. Въ 67 числѣ Зори вы дозволили помѣстить допись изъ Коломыйскаго округа, въ которой говорится о оглашеніи Вѣстника на 1853 голъ, ссылаясь на §§ закона о тиску¹⁾. Я очень хорошо понимаю, откуда этотъ ударъ — кажется ветъ за ветъ В. Зборовскому за прежнее; но развѣ Вы не понимаете, что при томъ и добра справа много потеряетъ. Вѣстнику сдѣлается великая укоризна, но Зоря при томъ не успѣетъ, о томъ будьте увѣрены, и для того сужду, что не нужно было. Правительство имѣетъ довольно органовъ, обовязанныхъ наблюдать исполненіе законовъ, не нужно что бы и мы ему еще прислуживались въ томъ; теперь оно должно явно воспретить собраніе подписчиковъ; а кромя вашего извѣстія оно бы можетъ быть все молчкомъ пропустило; а такъ бы и Вы и мы тѣмъ могли воспользоваться. Теперь же все пропало. Думаю, что въ томъ Вы не хорошо поняли нашу взаимную пользу; — Я адѣсь прибавляю Вамъ подлинную рукопись совѣтника Шашкевича противъ Зори, именно противъ дописователя Пряшевского въ 50 Числѣ Зори. Эта жестокая статья опредѣлена была для Вѣстника, и имѣла уже *Impriatur* отъ Издателя. — Я же прочитавъ это дурачество, подѣлалъ мои примѣчанія, и вмѣстѣ съ извинительнымъ писмомъ [4] отослалъ Г. Шашкевичу, и не принялъ въ Вѣстникъ.²⁾ Это было предъ самымъ отѣздомъ совѣтника изъ Вѣны, онъ сильно разгорячился на меня, но я волѣлъ поспорить съ нимъ, какъ бесполезную и обидительную начинать полемику съ писмомъ, на котораго существованіи мнѣ только же залежитъ, какъ на моемъ собственномъ; и я увѣренъ, что обидва наши письма далеко болѣе бы успѣли напередъ, если бы изъ самаго начала были руководствовались единомысліемъ взаимною любовію, подпорою и ревнованіемъ въ совершенствованіи самаго

¹⁾ В числі 62 віденського „Вѣстника“ за рік 1852 поміщено „Оголошеніє вглядомъ дальшого существованія „Вѣстника“ на р. 1853“, яким редакция просить деканів, щоби виповнили прислані нею списки іменами тихъ свѣщеників, що схотять передплачувати „Вѣстникъ“ в р. 1853. На се відповів в „Зорі Галицкій“ автор дописи „Зъ Коломыйскаго округа“, що в одній стороні радує его, що „Вѣстникъ“ в р. 1853 виходити буде, в другій заявляє, що § 7. нового закона о печаті зборонює збирати абонентів безъ виразного дозволу ряду. Тому й радить, щоби редакция впереді о такий дозвіл постарала ся. Авторомъ сеї дописи, якъ видно в дальшихъ слівъ листу, бувъ Богданъ Дідицькій. Гл. вступиу статистию.

²⁾ Гляди вступиу статистию і порівнай лист Ч. 14.

себя. — Но все минулось, теперь обидва чувствуемъ вредительныя стѣдствія первоначальнаго раздора, и кажется что сія заключатся совершеннѣйшъ разореніемъ и паденіемъ обѣихъ писемъ. — Туда ведетъ раздоръ и несогласіе!

Извините, что я Вамъ откровенно какъ я рѣчь понимаю, скавалъ, и будьте увѣрены, что я въ Вѣстникѣ совсемъ о томъ замолчу. Но увидимъ, что скажетъ на то Вас. Эборовскій, который и касательное оглашеніе сочинилъ и меня какъ редактора подписалъ.

Подлинную допись Шашкевичу (sic) прошу покорно бережите до приѣзда моего Брата Якова, и передайте ему, потому что она мнѣ еще когда нибудь пригодится. Поклонитесь хорошенько всеѣмъ вѣрнымъ Дружкамъ русской справы. Прощайте Вашъ Другъ и слуга

Иванъ Ѡ. Головацкій.

Ч. 17.

Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. 1852.

Любезнѣйшій Братъ!

Въ послѣдній разъ я Тебѣ писалъ до Скалата; развѣ Ты моего письма не получилъ, хотя я съ отвѣтомъ поспорялъ, какъ возможно было. — Здѣсь новинъ мало кромѣ той, что нашъ цѣсарь развязалъ редакцію законовъ державныхъ — этого дослужились наши халлы! Богъ имъ прости!

Шашкевичъ уже возвратился, и рассказываетъ, какъ враждуютъ Галицкіе Русины на Вѣстника и Зорю, и жалуются на языкъ, которымъ они издаются. Кажеть что партія его очень сильна — справедливо по тому, что онъ только у своихъ бывалъ, и хочетъ ихъ помощію пользоваться. — Онъ теперь черезъ В. Эборов. намѣреть по своему глуду и на Вѣстникъ 1853 вліять, и оказывается снаружи очень благосклоннымъ; но я не вѣрю всему, и въ ничемъ повиноваться не замышляю; я моихъ читателей и сотрудиелей лучше знаю. Впрочемъ я все еще сомнѣваюсь, что бы Вѣстникъ на будущій годъ [2] существовалъ — безъ помощи правительства, какъ Тебѣ извѣстно, въ чемъ она состоитъ, ему не возможно быть — а точно эта помощь очень сомнѣтельна; меня Эборовскій уводитъ, кажется самъ еще не знаетъ, или можетъ быть крыется до послѣдняго.

Если оно изъяснится въ нѣсколько недѣляхъ, и я буду знать, что нельзя Вѣстника издавать въ будущемъ году, потому что подписчиковъ очень мало, помощь сомнительна, а кавція еще не приготовлена: — то я бы хотѣлъ еще спробовать, безъ кавціи о собственной силѣ и безъ зависимости отъ здѣшнихъ дураковъ, издавать часопись литературную, союдающую въ себѣ, кромѣ политики все, что касается просвѣщенія

и поученія нашего народа въ господарствѣ, школахъ, въ литературѣ, беллетристикѣ и всякой всячинѣ, по образу „Пчелы“ — какъ она въ Львовѣ издавалась, однаъ разъ въ недѣлю по одному листу, гражданкою, вкусно и искусно, какъ только здѣсь возможно. [3] Можетъ быть, что нашли бысь вспомоатели и читатели. Ибо нѣ жалко здѣшняго моего становиска опускать безъусильно. — Напиши мнѣ подробно, что думаешь о томъ моемъ наѣреніи; Энциклопедіи Владимировой я еще не печаталъ, и отлагаю, може бы можно ее частями тогда въ моемъ писмѣ печатать, и по томъ въ особенной книжечкѣ надать; это бы было дешевлѣ, и сугубая польза. — И-ль Будина мнѣ пишутъ, что если бы Вѣстникъ издавался чистѣйшимъ языкомъ, я бы изъ самаго Будина имѣлъ болѣе 50 читателей — но такъ едва 10 — какъ и вообще угорскихъ подписчиковъ на Вѣстника больше приглашается, какъ изъ Галиціи.

Я получилъ Болгарскую Грамматику отъ сочинителя; здѣсь Тебѣ посылаю, она Тебѣ лучше придастся. Здѣсь въ Вѣнѣ живетъ теперь Г. Озаркевичъ изъ Коломыи; его Консисторія очень оскорбила и кажется онъ много здѣсь успѣетъ.

На дняхъ выписали чрезъ Лишскую [4] Комиссію у меня 30 экз. Исторіи Церковной для Москвы и для Россіи въ обще; когда бы только и скоро и деньги прислали, этихъ нѣ весьма потребно. — Какія навістія Ты привезъ изъ путешествія Твоего? — Что думаешь о Вѣстникѣ? Какъ бы это хорошо было, когда бы у насъ нашелся Меценъ, который бы за меня положилъ 5000 кавціи, а увидѣлъ бы какую газету бы я издавалъ безъ зависимости здѣшнихъ слѣпцовъ!

Цѣлую Васъ всѣхъ дражайшія Братя и Друзя

Вашъ Братъ Иванъ Ѡ. Головацкій.

Когда бы кто рѣшился кто на кавцію, то правительство даетъ 3 проценты; а я бы еще додалъ по 5, разомъ 8 — это хорошая бы польза для такого Мецен. — Пращай.

Нашіе Русины въ Славоніи, угнетаемы отъ Крижевской Консисторіи въ русскомъ языкѣ, рѣшаются въ случаѣ продолжительнаго оскорбленія языка отстунить отъ уни.

Лист писаний на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 18.

Листъ Івидора Шараневича до Якова Головацкаго, пис. дня 24. IX. 1852 р.

Високопочтенный Господине Профессоръ Благодѣтелю!

Еще минувшаго года воспоминали нѣ Всесвѣтлый Крилошаннъ Схотларха, що 1853 года мѣстце на учителя рускаго языка при однихъ гимназіяхъ въ Львовѣ опороченное бѣдетъ. Есть-либы въ истинѣ такъ

было, тогда старал-бысл о тое-же изъ слѣдующей причины. Въ теченіи года 1852 приготавлилсл до испитѣ на гимназіяльнаго профессора изъ общей гісторіи, которомѣ въ протѣженіи 1853 года подвести-ся занышлѣю. Однакожь ниѣ живущемѣ на сельскомѣ уединеніи [2] недостаетъ средствъ книжныхъ, которыми бы сл мой замыслъ удѣйствовати моглѣ. — Въ Львовѣ ниѣ потребно есть быти — но также достаточного утриванія имѣти не могѣ, естли кто отъ Рѣсиновѣ своимѣ ходатайствомѣ не возможетъ сл. Въ надѣи ослгнѣти нѣкогда поприще, на которомѣ полезнѣйше свои сили длѣ Волюбленнаго Намѣ рускаго Народа употребити возможно прошѣ Васѣ Высокопочтенный Господине Профессорѣ о задержанье вижпожнутаѣ сѣплентѣри длѣ мене. Первого Октоврія прибѣдѣ до Львова и Вашѣ [3] Высокопочтенный Господине Профессорѣ лично мое глубокое сложѣ почтеніе, которое днесѣ письменно засилаю
Вашей Всечестности смиренный слѣга

Ісідорѣ Шараньевичѣ уконченный Богословецѣ.

Козара дня 24. Септембрія 1852.

Лист писаний на 3 сторонахъ налої 4°.

Ч. 19.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 7. X.
1852 р.*

Милый Брате!

Послалъ я уже мои елабораты, на якіи вборѣѣ можно было здобутись. Брате! Малѣ я причину розчитиватись, роздумоватись долго забираясь до работы, бо ниѣ казалось, же где не хотѣли прійимити за домашнюю работу переводъ вольный, або лучше обробленіе цѣлой исторіи, обнимающе до 60 аркушей, тамѣ нужно было поставити шо людяного; зналъ я тое и забирался на великов; но „parturiunt montes, nascitur ridiculus mus“: не стало часу робити, ни списати того, шо предначерталось. Миѣ стыдно, но [2] не было ниякого способа, отклонити отъ себя горькой чаши.

Сѣ таксою я не знаю, что ниѣ належитъ дѣлати? Я зробилъ черезъ адѣшний почтовый урядѣ реквизицію до Львовскаго уряда, и львовскій докажетъ подписомѣ отбирателя, же доручилъ; но чтоже тогда будетъ? Я таки уже не буду должень платити, но ктоже еи заложитъ? не будетли то должностію Вахолца, что не отбиралъ самѣ, а завѣрилъ писарю только? Когда [3] бы онѣ не возмогѣ своего заступника въ томѣ дѣлѣ принудити до отданія затичныхъ 10 ал. то волѣю уже я стягнутись на нихъ, но нехай онѣ будетъ свободенѣ.

Донеси ниѣ тое.

Зубрицкого исторіи уже, чую и другое отдѣленіе вышло, и сглошаряются одни, други допытуются. Грошей колька вр. я присбиралъ, но ще много первыхъ частей лежитъ у мене, про то пошлю ажъ будетъ що посылати. [4] Но надѣюсь, що Ставропигія 2. отдѣленіе мнѣ пришлетъ когда будетъ возможно. Емилій¹⁾ нашъ испита не перебулъ. Онъ зачалъ зрана, але не зная Математики и Физики не пришелъ зполудня. Онъ еще и курсового испита не отбулъ, еще и трехъ предметовъ не здавалъ. Стипенціи не достанеть, а долговъ наробилъ на всю стипендію. Бѣда — тай годѣ — невнать що съ нимъ чинити? Василь испита съ своими хлопцями поздывалъ и поѣдетъ сими днями въ Львовъ.

Прощай Твой шарый

7/10 1852.

Петро.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 20.

Лист дра А. Радоминського до Якова Головацького, пис. дня 21. X. 1852 р.

Ваше Высокоблагородіе!

Истино признаюсь одолжать ся точнымъ изъясненіемъ по представленному мнѣ допросу оносительно русскихъ Проповѣдей мною издаваемыхъ. Самая большая причина опозженія изданія упомянутыхъ Проповѣдей состоитъ въ томъ: что Типографъ воспринявшій на себя печатаніе Проповѣдей за сииъ токмо случаемъ рѣшившій ся снабдить типографію свою Кирилловскими буквами не имѣлъ съ начала довольноаго припаса ихъ, и для того дѣлу очень медленно поступать должно было. Кромѣ сего я принужденъ былъ предиринять путешествіе къ моей родиѣ, также не могъ я въ отсутствіи моемъ споспѣшествовать ускоренію дѣла. — По возвращеніи моемъ изъ путешествія гадалъ я, что по объявленному Вамъ моему намѣренію хотъ первые листы пошлю (!) касательнымъ подписчикамъ, для упокоенія ихъ, между тѣмъ же изданному бывшему новому закону о тисненіи, долженъ былъ я прекратить исполненіе этого моего намѣренія потому, что Полиція по частямъ не хочеть принять въ разсмотрѣніе, но требуетъ цѣлаго оконченнаго дѣла для представленія себѣ; и въ слѣдствіе сего и въ слѣдствіе строгаго закона, ни типографъ не хочеть отдать мнѣ требуемые первые листы, токмо вѣсколько мнѣ отдалъ для архіереевъ для ценсуры церковной. — По сииъ причинамъ тоже молю Ваше Высокоблагородіе, извинить меня въ неисполненіи обѣщанія моего. — Однакожь чтобъ каждый убѣдился въ томъ: что я за-

¹⁾ Головацький.

нишаюсь дѣломъ наданія объявленныхъ Проповѣдей, здѣсь имѣю честь [2] Вамъ прислать 5. выпечатанныхъ листовъ въ 10 Экземпляр. съ тѣмъ смиреннымъ прошеніемъ: чтобъ изволили Вы показать допрошающимся о нихъ, и увѣрить каждого въ томъ: что я стараюсь удовлетворить обязанности моей. Виѣстѣ прошу Васъ объявить, что подписка по одному золотому и (10 кр. за посылку) будетъ держать до конца сего года, по которое время надѣюсь также и дѣло окончить; послѣ этого времени же наступитъ лавочная цѣна 1 зол. 30 кр.

За присланные мнѣ деньги въ суммѣ 26 зол. сер. во сторонѣ подписчиковъ и за сообщенныя мнѣ вновь имена 7 подписчиковъ благодарю Вашему Высокоблагородію. — Съ искренною благодарностію признаю труды и ревность Вашу въ собираніи подписчиковъ на упомянутое дѣло мое осмѣлюсь и на далѣе молить о Вашей благосклонности, и покорно просить содѣствованія въ умноженіи числа подписчиковъ. — Половину денегъ слѣдующихъ по подпискѣ въ Галиціи доставленной по 30 кр. сер. при каждомъ экземп. сообразно обѣщанію моему жертвуя на домъ народный самъ уполномочиваю Васъ слѣдующее количество, то есть по каждому подписчику Галицкому 30 кр. сер. тотчасъ вычестать, и за мнѣ присилаемою Квитанціею на домъ народной отдать. Съ присланныхъ мнѣ доселѣ изъ Галиціи подписанныхъ денегъ тотчасъ по уоконченіи дѣла пришло (!) прямо къ Вашему Высокоблагородію. — Я забылъ при первомъ обѣщаніи упомянутыхъ проповѣдей выше подписной цѣны 10 кр. сер. для покрытія экспедиціональн. издержекъ назначить: которые слѣдовательно уже свое денги сложили (только по 1 зол. сер.), должны будутъ этотъ убытокъ вознаграждать, когда получатъ 1-ый свя-[3]-зокъ; но сіи которые еще незаплатили, должны будутъ виѣстѣ 1 зол. 10 кр. заплатить. По сему я получу по 40 кр. со сторонѣ галицкихъ подписчиковъ. Это прошу также и пречаст. (!) Редакціи Зори Галицкой и „Przyjaciela domowego“ съ отличными отъ меня почтеніемъ сообщить, и съ тѣмъ искреннимъ прошеніемъ: чтобъ изволили почт. Публикѣ извѣстить, что печатается уже 6. листъ съ русскихъ мною выдаваемыхъ Проповѣдей, и же целое дѣло выпечатано будетъ концемъ сего года¹⁾, притомъ же можна предплатить на эти проповѣди по 1 зол. виѣстѣ съ 10 кр. сер. за посылку еще до конца сего года. Сии днѣи ожидаю

¹⁾ „Собраніе русскихъ проповѣдей, издаваемыхъ др. Андреемъ Андреевичемъ Радолинскимъ [Радлинскимъ], священникомъ остригомскаго архіепископства лат. обряду, редакторомъ земскаго свода законовъ текста словенскаго [словацкаго]. Томъ первый. Съ приложеніемъ русской грамматики и русско-всеславянскаго словаря. Съ иконою [образомъ] св. Кирилла и Мееодія, славянскихъ апостоловъ. Буда 1852 р.

я дозволенія собирать подписчиковъ отъ Галиціи; которы какъ скоро получу, пришлю тотчасъ новое объявленіе до Зори Галицкой и Przuja-siela domowego.

Впрочемъ нѣмю честь препоручать себя Вашей благосклонности и писать ся

Вашииъ покорныйиъ слугою Др. А. Radlinsky
Въ Будѣ дна 21/10 1852. Редактору земскаго свода законовъ.

NB. Наслѣдующее листы тотчасъ, какъ выпечатаны будутъ, пришлю (!) Вамъ, однимъ за другииъ, почтою.

Здѣсь приключеныя связки прошу надлежащииъ (!) доручить.

Лист писанный на 3. стор. вел. 4°. На четвертій стороні така записка Я. Головацького :

Ех. 26. заплачено. 26 fr. KM.

Ех. 7. } Подписчиковъ послалъ безъ денегъ

Ех. 2. } подпичика (!) 2 еще прибыло.

---

35 Екс.

Слѣдовательно я послалъ Г. Радолинскому :
26 fr. KM.

Считая по 40 кр. сер. для Г. Радл. ему надлежитъ отдать :
23 fr. 20 kr. SM.

На народный Домъ пришлобы по 30 kr. KM. за екс. : 17 fr. 30 kr. KM.
15/3 Apr. 1853. отдалъ комиссiи председат. Гну. Лотоцкому.
Всеиъ суммы за 35 екс. прійти должно : 40 fr. 50 kr. KM.

Остается за Вами... 2 fr. 40 kr. KM.

1/1 853 н. ч.

Ч. 21.

Листъ Ивана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. XI. 1852 р.

Любезнѣйшій Братъ!

Случаешь посылки до Г. Богдана Андр.¹⁾ посылаю и Тебѣ желанныя книги: Видословіе Шлейхера, звукословіе Миклошича и Коляра путешествіе по Италіи.

Касательно рукописей, о которыхъ спрашиваешь, то я Тебѣ точнаго отвѣта дать не могу — обыкновенно сія sprawy отбываются тайкомъ, и суть извѣстны токио совѣт. III. и его заушникамъ. Сколько я изъ боку слышалъ, то Твоя грамматика уже въ лѣтѣ была одобрена — а съ хрестоматією III. возилса и по Галиціи, um Studien zu machen.

---

¹⁾ Дідицького.

Что съ нею сдѣлать намѣряетъ этого можетъ быть самъ еще не знаетъ! О арметчикѣ Мочника я уже предъ нѣсколькими мѣсяцами слышалъ, что Ш. ее исправляетъ и вѣдай печатаетъ, подобно какъ и читанку покойнаго Блонскаго или чю. Читанка Ковальскаго печатается уже, будетъ довольно великая книжка, по крайней мѣрѣ 20 листовъ — но что касается матеріаловъ и системы его, то я знаю, что будетъ сумѣшки всякой всячины безъ малѣйшаго разбора, все прикроено на Ш. коншто. Коректурныхъ листовъ не имѣлъ случая получить, впрочемъ она недостойна, чтобы уже теперь заботиться ею. — Но что важнѣе всего, Ш. вѣсть съ Ковальскимъ завязали какой то союзъ, (ради кумовства безсомнительно), и намѣреваются присвоить себѣ монополію въ провозведеніи училищныхъ книгъ; разувѣтается съ оскорбленіемъ всѣхъ которы рукописи сюда [2] къ одобренію присылають. Въ томъ намѣреніи составляетъ Ковальскій уже второй томъ читанки, и говоритъ уже о третьемъ!!! Время укажетъ, если мое подозрѣніе основано или нѣтъ; на всякій случай многіе писатели будутъ при томъ терпѣть, какъ не менѣе и словесность самая.

Я впрочемъ утѣшаюсь, что праведная сторона скорѣе или позже побѣдитъ коварство — и въ томъ полагаю надежду между прочими на людей, какъ Преч. Петрушевичъ и Богданъ нашъ сладкопѣвный, когда бы только средствъ произвести къ объявленію ихъ сочиненій, и всѣмъ прочимъ право рѣчь понижающихъ.

Я Бнциклопедію и Конюшаго хотѣлъ здѣсь печатать, но Мехитаристы по долгому отвѣканію отказали мнѣ, потому что еще Исторія Валуд. не выплачено; это меня глубоко тронуло, и я убѣдился, что эти Армяне горшѣ евреевъ — я только годовъ работаю въ ихъ пользу и они мнѣ теперь отказываютъ въ кредитѣ. Я объ рукописи послалъ въ Прагу до Гааза — здѣсь прилагаю Тебѣ взорецъ тамошней печати и нѣсколько образковъ, какихъ они наскоро мнѣ прислать могли — но на ихъ складѣ въ Вѣнѣ можна бы еще лучшихъ выбрать. Все хорошо — токмо денегъ нужно, и они требуютъ какого то ручательства, потому что меня не знаютъ. А цѣна довольно высоко высока — около 30 до 32 вол. сер. на 1000 экс. изданія. А у меня денегъ вовсе нѣтъ — а долговъ безъ числа на всѣ боки, что незнаю, куда обернуться.

Г. Радолинскаго Проповѣдей я первый выпускъ (4 листы) уже предъ 2 недѣлями получилъ, но [3] не имѣю уже при рукѣ. Тими днями я напишу ему, почему Тебѣ не посылаетъ требуемыхъ экземплярей. — Его мысль достойна всякой помощи, но я сомнѣваюсь объ успѣхѣ, особенно по той причинѣ, что Славяне еще по большой части слѣпцы.

Вручителя Твоей послѣдней посылки, вѣроятно молодой Бачинскій, о которомъ въ Вѣстникѣ упоминалось, я еще не видѣлъ, а посылку

Твою приставлено мнѣ отъ Литвиновича. Вѣроятно онъ прямо до него адресовался, и это лучше понеже Литвиновичъ будетъ лучшимъ покровителемъ чѣмъ я — у меня нѣтъ времени, заботиться, а у Литвиновича полно молодыхъ людей, которыми онъ приказывать можетъ. Впрочемъ въ Вѣнернайштатѣ есть офицеръ уланъ Бачинскій, можетъ быть сродникъ молодцу, тотъ бесомнительно уже вѣдаетъ о немъ, и можетъ ему наилучшее дать наставленіе, и будетъ его всегда имѣть подъ глазами. Что касается Вѣстника, то его судьба хотя чиновственно еще нерѣшена, но предвидѣть можно; правительство не дастъ никакой помощи ни въ чѣмъ — и онъ въ вышшемъ видѣ непремѣнно падетъ. Зборовскій хочетъ такожь вступить въ какой то союзъ съ Шашкевичемъ, и намѣренъ продолжать его одинъ разъ въ недѣлю, съ прилогою поучительною для народныхъ школъ, издаваемою и редакванною Шашкевичемъ; и надѣется, что министеръ Оуизъ возьметъ 200 эксемп. для народныхъ учителей. — Но я въ томъ рѣшительно отказуюсь всякаго участія, ибо не было бы чѣмъ существовать. Мнѣ пишутъ изъ Будина, что бы я вступилъ въ содружество съ Радолинскимъ; онъ снабдитъ меня и [4] кавціею и соотвѣтнымъ жалованіемъ, чтобы только съ нимъ издавать литературный или политическій журналъ, на чисторусскомъ языкѣ. Но я опасуюсь враждованія здѣшнихъ падецовъ; и только въ крайней нуждѣ рѣшусь на то. — Мнѣ бы всего лучше было, здѣсь пріобрѣсть кавцію, и на мой счетъ независимо издавать политическую газету — бо для литератур. газеты у меня мало матеріаловъ, и впрочемъ легко могла бы какова неприятная показать ся тенденція, котора бы все направленіе могла испортить. Я стараюсь здѣсь получить кавцію, и имѣю хотя слабую надежду. Концессию такожде мнѣ пріобрѣщено. Сего ради я бы хотѣлъ такъ издавать:

Одинъ разъ въ недѣлю одинъ листъ въ квартѣ, большій какъ Вѣстника, гражданскою, языкомъ чистымъ но слишкомъ не московскимъ, зрелымъ и разумнымъ — и къ тому беллетристическая прилога „Челка“ — полъ листа въ октавѣ въ цѣнѣ по 4 зол. сер. иначе я не могу выйти на свое — ани съ издержками печатными, ани съ потребнымъ къ тому матеріаломъ, ибо тогда все на мою голову придетъ; тогда уже не станетъ „Stoph Material“ какъ законъ карный или Рысь Исторіи — но все должно будетъ пространно о политическихъ событіяхъ; Подписка на Вѣстникъ очень слаба, до сихъ поръ едва 300 пригласилось — но при томъ есть уже около 100 совершенно новыхъ — это бодритъ еще моего духа — а отъ всюду является желаніе, вышнюю иностранную политику пространнѣе подавать.

Прощай Любезный Братъ и всѣ друзья. Вашъ Братъ

Вѣдень 1 ноября н. ч. 1852.

Иванъ Ѡ. Головац(кій).

Лист писанный на чотирохъ сторонахъ 8°.

Ч. 22.

*Лист Йос. В. Сокулського до Якова Головацького, пис.
1. XI. 1852.*

Любевный во Х-тѣ Братъ, другъ Я. Федор.!

Диво - чудо читаю по газетахъ что заводится на западѣ въ вѣро-
исповѣданіи, и кажеца нѣ что Езуиты увесь западъ превратили или
подвергли въ свое рабство, или всё обезумѣли, и стались для будищ-
ности (sic) дур: и много мене непоконѣ пребытіе Нуиціи до Львова, іедно
что уведеть утвердѣть Е.(зуитовъ) въ чинѣ подвергнетъ всю молодежь ихъ
воспитанію, та и намъ солоно прійдетъся боліе всего нашему стратилату
драхлену Его превозх. Архіерею. на него нападутъ какъ коршуни чтобы
согласился на уничтоженія нашего православно каеол: уставу церков-
ного — братъ! кажеца намъ должно еще одну чашу горку испить — да
чтожъ — возлегать печаль на Господа, той насъ препитаеть — возда-
ють намъ злая воблагаия. и лгутъ на насъ, и вертаеця на насъ нимо-
медшій часъ 17-ого 18 столѣт: Если тотъ уже былъ Прелатъ, или
будетъ, не позабулъ Братъ любевный къ нѣ написать, какова участь
васъ лучить аки Сѣрдце галицкое, то ны члены прочіи тѣла, съ вами
страдать желаемо и должны — и прошенія къ всевишнему о крѣпость
и помощь и мужество дабы укрѣпили сердца наша въ такой скорбы
непрестанемо ежедневно. --

[2] Прошу васъ мой искренной другъ и братъ ноже получилисье
каковы новіи книги, то перешлѣтъ нѣ чрезъ блатор. Г. Козловѣцкого
которій вамъ мое письмо вручить. та и дарѣтъ (sic) мня вашнѣ отвѣтомъ
а всяко слово отъ Васъ къ мнѣ писано будетъ балсамомъ на изра-
ненное сердце страждущого Галиц. руссина. — Илѣбимъ мно(го)
къ вамъ писать, но жаль сердца не валить (!) та и рука перомъ
водитъ не вслахъ — Горе руссину сущу надежди немущу —
якъ писалъ Киевской студентъ — Руска догматика пасторална. Кате-
хетика — (Русской вопросъ) какъ стрѣла прошла сердце против-
никовъ. и теперъ сбераются вкупѣ уничтожити, и стерти съ лица землѣ
русское племя. а съ нимъ и вѣру — и недаромъ пишеть Епис: Леванту,
какъ читаемъ въ Газетахъ въ 2 Августа т. г. Часъ число 174. Ка-
ково ихъ наиѣреніе куда желаютъ вергнуть Славянъ — ино Господь
утверженіе наше и пребѣжище -- Прошу васъ братъ поклонъ отъ мене
отдайте П:П: О.О. Крылош. Кузѣмскому, Лотоцкому, О. Кульчицкому,
иль прочтѣтъ нѣ мое письмо а Онѣ мои всё мысли отгаднуть — Не-
позабудьте отъ мене отдать поклонъ и благород: [3] Господину Зубриц-
кому — а если увидитъ (sic) съ Трещаковскимъ вспомиѣтъ Ему на мене. —

Больше не знаю, и не могу писать къ вамъ ино желаю вамъ въ Вашу Селію всякого блага — а слѣдующей зимы возобновитъ есмь васъ всѣхъ посѣтить — Еще новтараю мое прошеніе не забывайте на мене пишѣть и подавайте книгъ побольше и то всякихъ славянскихъ — и може уже изданъ новой мѣсяцесловъ то перешлѣтъ — Отъ Рожнова нѣкакого письма дожидаться. Пишѣть много про всяку всячину, и если вы не всилахъ то прекажѣтъ вашему Брату родному и Г. Шурину, то тѣ господа напишутъ — Мы поздоровляемо васъ братъ Яковъ съ вашею Марією Андреіевною, и семією и пребываемо на всегда вашии чисто-сердечными друзѣями

Лука 1-ого/11 852.

Іосифъ Вас: С.

Дальше писано рукою Якова Головацького:

(4) 26 Окт./7 Ноябр. 1852 я послалъ:

Радл. Проп.	. . .	1 fr. 10 kr.
Покореніе Новгор. ¹⁾	. . .	16
Сѣверн. Любовь ²⁾	. . .	20
Литург. катех.	. . .	40
Поздр. Рус.	. . .	30
Ročatky osw. Jaz.	. . .	10
Слово церк. Ми.	. . .	6
Prawop. česk.	. . .	6
Formenlehre	. . .	40

3 fr. 58 kr. CM.

21/3 1853. получилъ я за эти книги 6 fr. 40 kr. сер.

24/12 Іюня послалъ я Ему:

Конюшій 1 екс.	. . .	15 kr. KM.
Библиотеки ч. I.	. . .	20 kr. CM.

16/4 Апрѣля 855 прислалъ гнѣ Сокульскій 2 fr. 50 kr. или за посланныя ему новѣйшія книжки по одному екс.

Лист писаний на 3 сторонах великої 4^о.

¹⁾ Климентій Меруновичъ: Покореніе Новгорода. Повѣсть историческая [И.ъ Карамзина.] Львів 1852 р.

²⁾ Сѣверная любовь. Повѣсть списана послѣ Клаврена. Львів 1852. Авторомъ вѣ був Теодор Білоус. (Пор. Левицкій „Библиографія“ Т. I. Ч. 773).

Ч. 23.

*Листъ Ивана Головацкаго до издавца Зубрицкаго „Исторіи“,
пис. дня 1/13 XI. 1852 г.*

Ваше Высочайшее Милостивое Государство!

Благодарю покорно за присланныя мнѣ экземп. Исторіи Галичской Г. Зубрицкаго, въ 30 полныхъ экземп. Изъ собранныхъ мною дальшихъ подписныхъ денегъ мнѣ честь днесь препослать „Пятнадцать золотыхъ серебряныхъ“ — которыя прошу до общаго счета належитости на мене принадлежащей принять.

Ваше Высочайшее Милостивое Государство изволете привѣчать въ послѣдномъ писаніи Вашемъ, что надъ 30 экземп. Исторіи не можете мнѣ больше для запаса дать, и отсылаете меня къ самому Всеч. Институту. Но я уже не приполюнаю себѣ, что бы коли большаго запаса и требовалъ; мнѣ ходило только о томъ, чтобы удовлетворить тѣмъ, которыя отъ меня получить желали, а тѣхъ было близко 30; и я теперь всемъ передалъ, что мнѣ. Жалко мнѣ однакожь, что для 5 экземплярей не стало у меня заглавныхъ листовъ съ предисловіемъ, и не помню уже, куда я ихъ разослалъ; съ временемъ я о томъ дознаюсь, но мнѣ бы теперь уже нужно было для удовлетворенія [2] тѣхъ которыя у меня уже цѣлое сочиненіе получили, и не могутъ его переплести дать. Не возможно ли получить хотя нѣсколько таковыхъ заглавныхъ листовъ съ предисловіемъ для первой части; я думаю, что на всякъ случай должно было напечатанныхъ быть больше экземп. какъ самыхъ книжекъ, ибо таковой листъ легко потеряться можетъ, при наилучшей осторожности.

Сдѣлайте милость, если возможно, благоизвольте прислать мнѣ какія либо путемъ, и на мой счетъ — а когда я потерянные листы отыскаю, то ихъ съ благодареніемъ возвращу. Заключительно пріимите долгъ моего отличнаго почитанія, съ конемъ пребывать честь мнѣ.

Вашего Высочайшего Милостивого Государства покорнѣйшій слуга

Иванъ Ѡ. Головацкій

Вѣна 1/13 Ноябр. 1852.

[3] Всѣмъ ревнителямъ Русскимъ мое покорнѣйшее поклоненіе прошу засвидѣтельствовать, съ тѣмъ же поручаю ся благосклонности всѣхъ вѣрныхъ сыновъ матери Руси, и прошу смѣренно милостиваго пособія въ будущихъ подвигахъ моихъ, которыя въ будущемъ году уже при Вѣстнику участвовать не будутъ. Что и какъ именно самъ начну, о томъ еще точно не вѣдаю. Можетъ быть сдобудусь на какое литера-

турное письмо, если всеч. публика удостоить помощи. Промышляю я различно, но чи поблагословить Всевышній мысли моя?!

Поклоняю ся покорно Всѣмъ.

Иванъ Ѡ. Головацкій.

Лист писаний на 3 сторонах 8^о.

Ч. 24.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацъкого, без дати, пис. після 15. XI. 1852 року.

Милостивый Государь!

Посылаю исправленіе важнѣйшихъ опечатокъ моей статьи¹⁾, чтобы она уже по напечатаніи ихъ при концы перваго выпуска могла поступить въ книжную лавку. Подобало бы такожъ прибавить до ней и лиографованный видъ и планъ церкви Рождества Христова въ Галичѣ, чтобъ оиъ со временемъ не согнилъ гдѣ то въ магазинѣ типографіи Ставропигіальной. Въ такомъ случаѣ, нужно бы на оберткѣ 1-го выпуска прилѣпить:

„Съ приложеніемъ вида и плана нынѣшней Галицкой церкви Рождества Христова, какъ единственнаго памятника бивантійскаго стиля изъ XII вѣка на Галицкой Руси.“

Если бы кромѣ напечатанныхъ листовъ моей статьѣ до 146 страницъ для полнѣйшаго окончанія ея допечатано еще одинъ листъ то прошу Васъ ласкаво скориговать его и опечатки дописать до выставленныхъ вдѣсь мною на 3 страницъ моего письма.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашимъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

Лист писаний на 1-ій стороні звич. 4^о.

Ч. 25.

Лист Івана Головацъкого до брата Якова пис. 1852 р.

Любезнѣйшій Брате!

Послѣдній писаніемъ Твоимъ, привелъ Ты меня въ немалое удивленіе, особенно для того, что Зори Гал. такъ худо стоятъ. Я того

¹⁾ Під сею статією треба розуміти Петрушевича розвідку п. в. „О соборной Богородичной Церкви и Святителяхъ въ Галичи, съ приложеніемъ вида и плана нынѣшней Галицкой Церкви Рождества Христова, яко единственнаго помянника бивантійскаго стиля изъ XII вѣка на Галицкой Руси“. Львів 1852 р. Розвідка була печатана в „Зорі Галицкій“ за р. 1852 Ч. 78 – 80, 82, 84 – 90. Число 90 „Зорі Галицкой“ вийшло дня 15. XI. 1852 року. Було се останне число за рік 1852.

не могу понять; отъ двухъ или больше нѣсящей она такъ любопытно и тщательно учреждается, и толкиниъ изобиліемъ отличается предметовъ, что и лучшаго трудно желать. Едно только можно бы ей порицать, что очень неостоянна есть въ своемъ языкѣ и правописи; но этого причина вѣрно лежитъ въ многихъ сотрудникахъ, изъ которыхъ всякъ по своему толкуеть, а Г. редакторъ особенностямъ каждаго смиренно повинуется. — Таковое колебаніе есть слѣдствіемъ нашихъ силъ въ обще, а въ особенности вышлывъ расширяющагося раздора; предъ двоя или тремя годами было бы что то подобное на порѣ, ибо тогда еще всѣ писатели менѣе или болѣе шли можно сказать за слѣпымъ инстинктомъ, предоставивъ образованіе постоянныхъ правилъ въ слоги и правописи самому времени. — Днесъ же должно бы уже на чѣмъ постоянномъ остановиться, или по крайней мѣрѣ слѣды постапу указать. Но въ такомъ колебаніи я при всей доброй волѣ не вижу никакаго постапу. Днесъ даже самые угорскіе братья превозношаютъ Зорю по содержанию надъ Вѣстникъ — и справедливо; однакожь по виду суть имъ нѣкоторые ничтожные халкакины несносны, и ради нихъ они презираютъ Зорю. Вѣстника они такъ же не любятъ по нужденности содержания, но при томъ навиняютъ его, видя тую же скудость и въ иныхъ газетахъ. — До сихъ поръ получилъ я выше 400 подписчиковъ, между ними около 160 совершенно новыхъ, и всегда еще пребываютъ; Галицкихъ считается едва половина, когда прежде бывали выше двухъ третивъ; по вѣроятности Вѣстникъ снова до 600 подписчиковъ; [2] но выше нѣтъ; при такомъ состояніи онъ никакъ безъ посторонней помощи не въ состояніи удержать ся. Зборовскій однакожь намѣреваетъ продолжать его, и принялъ сотрудничество Шашк., который будетъ еженедѣльно редаговать подлистовую прилогу для сельскихъ учителей, поучительнаго содержания, а Зборовскій одивъ политическій листъ еженедѣльно, при той же цѣнѣ, какъ прежде. Онъ надѣется, что министерство просвѣщенія запрепуеруетъ 200 экс. прилоги для сельскихъ училищъ — но на долго ли? Зборовскій кажетъ, что если въ трехъ нѣсяцахъ укажется, что не можно существовать, то онъ переишетъ свою концессию на нѣмецкій журналъ, и хочетъ Русинамъ по нѣмецки служить. Какое хорошее намѣреніе, сообразно вынѣшней политикѣ! Впрочемъ выразился предъ мною, и увѣрялъ меня, что если Вѣстникъ упадетъ, то Зорю немедленно закажутъ; слѣдовательно онъ готовъ, и на то дорогу найти. Какъ ни будь, то опасность потерять все, что имѣемъ, довольно великая, хотя и не всею такъ быть, какъ Зборовскій прикажетъ. — Онъ видитъ, что мое состояніе очень жалостное, и я всегда говорю предъ нимъ, что иду въ войсковую службу опять; какъ и въ истину я намѣренъ, если всѣ нитки порвутся. Но хотѣвъ меня еще употребить на далѣе, приманиваетъ онъ меня остаться

адѣсь, и обѣщаетъ ходатайствовать за какинъ то чиновъ при бухгалтеріи, но сомнѣваюсь объ успѣхѣхъ. Однакоже я принужденъ былъ, прошеніе подать, и увижу что будетъ. — Для моего независимаго дѣйствованія адѣсь въ Вѣвѣ надежда малая, хотя я имѣю увѣреніе, что бы я адѣсь наилучше успѣлъ. Казнціи на политическій журналъ трудно лиѣ получить. — Зборовскій самъ рѣшился платити 7 процентовъ изъ редакційнаго фонда. А на литературное письмо такожь слабы силы, что бы всегда любопытство удержати, и не попасться въ какую колнаію съ закономъ о печати.

[3] Впрочемъ, меня въ Вѣвѣ ничто не вьзметъ, чѣмъ бы я въ случаѣ не могъ пожертвовать. Сего ради я совершенно рѣшенъ йти за Твоимъ совѣтомъ, какъ редакторъ Зери, не ждалъ бы какого то писемнаго обеспеченія на какое либо время, ибо чте чрезъ нѣсколько годовъ испортилось, это не лзя за мѣсяць, за два, ани даже за полъ года исправити; многіе останутся при Вѣстинѣ, думая что и я при немъ останусь, и тѣмъ трудно уже будетъ пренумеровать на другое хотя бы самое лучшее письмо; иные снова противны будутъ моему способу писанія, особливо Галичане. Впрочемъ я буду стараться усиленно объ распространеніи, особенно въ Угорщинѣ, но изъ моей стороны надо бы, что бы мой трудъ по крайней мѣрѣ въ первомъ году, какъ самозъ утрудительномъ, былъ вознагражденъ. — Такожь какъ я уже прежде упоминалъ, надо бы постараться о лучшую бумагу, лучшія письмена, что бы Зоря и на око была приманчивѣе. Я бы совѣтовалъ, что бы Институтъ выписалъ себѣ хорошихъ гражданскихъ писменъ, и чтобы Зоря ними цѣлая печаталась. Для ошаденія почтовыхъ маркъ совѣтно было бы издавать Зорю одинъ разъ въ недѣлю, но отдѣльно въ двухъ листахъ: одинъ въ четверицѣ политическій, а одинъ въ осмерицѣ литературно забавный. Тѣмъ пронавели бысь разнообразность предметовъ, лучшій выборъ матеріаловъ, менѣе труда при коректѣ и печати — а нашихъ сельскихъ читателей, которы и такъ по большей части только однажды въ недѣлю на почту посылають, было бы все одно. Пренумераты отдѣльно на каждый листъ не нужно бы расписывать; понеже и въ томъ немалое утрудненіе.

Сдѣлай же Брате милость, и предлагай Господамъ, отъ коихъ это дѣло зависить, и извѣсти мнѣ, что скажутъ. Мнѣ бы пріятно было, что бы это предврешенно не разнеслось, особенно сюда, что очень легко [4] могло бы стать ся чрезъ Г. Хоминскаго или Ковальск(аго) ибо тѣ Господа адѣсь тайны не удержати. Впрочемъ я ничего злаго не намѣряю, и не такъ дуже боюсь. — Не зле бы такожь было, когда бы Институтъ не множокъ отъ теперѣшней цѣны отступилъ, но это кажется трудно. — Если бы я получилъ обиталище, то бы я доволенъ былъ 500 fr. сер.

а въ помощи нужно бы мнѣ экспедитора и корректора виѣстѣ. Что касается сотрудниковъ, то я бы совѣтовалъ платить отъ штуки за добрыя статьи, нежели постоянно, ибо тѣ обыкновенно работаютъ какъ за нацищину. Но какъ кажу, для радикальной реформы нужно непрежѣнно улучшить и виѣшній ея видъ, т. е. бумагу и писмена. —

Конюшаго¹⁾ едва ли я буду издавать при виѣшнихъ обстоятельствахъ, а тѣмъ менѣе Энциклопедію Владимира, ибо мнѣ не возможно принимать что нибудь на голову, чему я конца довершить бы не могъ. Пренумерація расписывать не хочу, потому что дѣльце не величкое, и предварительной цѣны не льзя опредѣлить, особенно если 500 или 400 экземплярами придется издержки покрыть. На цѣну нашихъ сочиненій и такъ жалуются, что неизовѣрно высока.

Нашіе здѣшніе корифеи всегда еще горюжатся на Москвализмъ; но не далеко кажется время, то можетъ быть, что Германизация и послѣднюю хахлацкую букву истребитъ.

Не совѣтую никому изъ нашей родины, особенно же Тебѣ, Петру и Владимиру запускаться въ горячую борбу — мнѣ уже ничего терять, я бо все уже потерялъ, мнѣ все одно. По крайней мѣрѣ Вы братья стремитесь въ лучшему; кажется что Ты уже получилъ подтверждение, когда таксы платишь. Это счастье Твое, хахлы на все готовы — ради народолобія.

Прощай Твой Братъ Иванъ Г(оловацкій).

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 26.

Лист Петра Головацкаго до брата Якова, пис. 1852 г.

Любезный Брате!

Знать забудь Ты за свидѣтельство Дѣйницкаго изъ 7 кл. онъ крутится и я про тое пригадую. У насъ кажутъ, що въ Львовѣ уже заведено классовый системъ; правда ли тое? Чудно намъ, що нашии учителя не приходять. Насъ ледви 8, подѣлилисьмо классы, и каждый работаетъ въ своей классѣ, такъ и менѣ годѣ ослободитесь, бо совѣтникъ занеуджалъ и лежитъ на постелѣ. Я про тое съ одною работою поступаю поволи а другая не ткнена; и измогуся трудомъ и несовершу. Щось великихъ звѣвъ въ науковыхъ рѣчахъ надѣются всѣ; що о томъ у Васъ чувати?

Прощай и пиши борзо Твоѣи ширый братъ П. Головацк(ій).

¹⁾ „Конюшій“, повѣсть въ двоухъ пѣсахъ, сочиненная Богданомъ А. Д(ідицьким) виѣшла у Львові 1853 р.

Четвергъ.

Одинъ родной Гречинъ образованный есть здѣ, былъ учителемъ гр. яз. у дѣдича Бромирского, привозитъ Тебѣ повдовленіе (sic) отъ Козловецкого, желаетъ поѣхать въ Львовъ, и хочетъ въ Львовѣ удѣлать науку въ стар. и новомъ греч. языцѣ; Можетли надѣяться чего?

Листъ писанный на 1 стор. 8^о.

Ч. 27.

Листъ Петра Головацького до брата Якова, пис. безъ дати мабуть, 1852 р.

Любевный Брате!

Книгарь здѣшний Г. Розенгеймъ тѣхася розпространити свой крамъ, удоволити желаніе всякого сословія, и остеречись опроверженій, же не старася имѣти запасъ рускиихъ книгъ вошелъ въ укладъ съ Матицею, и обязался ей книги продавати за $\frac{14}{100}$. Но однако Матица и Ставропигія не поручаютъ ему никакъ книгъ ни учебныхъ, ни иныхъ. Прому Тебя про тоє, учини предложеніе, же жительство здѣшней окрестности тѣмъ велики недоволене, же желая книгу въ книгопродавцѣ ихъ получить не можеть и склони помянутіи общества, щобы такъ малый рабать про выгоду купователей отпустили книгареви здѣшнему

Прощай Твой Голов(ацкій).

Пятница.

Листъ писанный на 1 стр. 8^о.

На 4. стороні листа :

S-er Wohlgeboren Herrn k. k. Universitäts Professor von Glowacki in Lemberg.

Рік 1853.

Ч. 28.

Начерк листу Якова Головацького до дра Радолинського, пис. дня 1. I. 1853 р.

Достопочтенивѣйшій Государь!

Письмо Ваше отъ 21/10 мин. года¹⁾ и пакетъ съ десятью экземплярами издаваемыхъ Вами Проповѣдей Русскихъ я исправно получилъ. Въ ожиданіи полученія еще больше Подписчиковъ я сдержался по сю пору съ отвѣтомъ, — но теперъ когда сближилось, думаю, оконченіе

¹⁾ Порівнай лист Ч. 20.

печати Вашего сочиненія, чувствуюсь быть обязаннымъ рассчитать ся съ Вами. Отъ послѣдней моей посылки Счета пренумерантовъ не прибыло только два новыхъ. Вотъ имена ихъ: 1) Гнѣ Іосифъ Васильевичъ Сокольскій, греч. каѳ. парохъ въ Лукѣ Великой 1 fr. 10 кг. 2) Иванъ Грегорьевичъ Наумовичъ гр. каѳ. приходскій сотрудникъ и катихизъ главн. училища въ Городку 1 fr. 10 кг. Слѣдственно счетъ нашъ есть слѣдующій: Напередъ послалъ я Вамъ Списокъ 26 экс. и купно 26 fr. КМ. — Во вторыхъ послалъ мною списокъ 7 экс. безъ денегъ — Нынѣ высылаю имена двухъ. — Итого всего 35 экс. за которыя належитъ выручить [2] считая одинъ экс. по 1 fr. 10 кг. см. Сумму 40 fr. 50 кг. КМ.

Изъ того по благородному пожертвованію Вашему придется на Нар. Д. 17 f. 30 кг. Вамъ же надлежалобы 23 f. 20 кг. Въ случаѣ когда бы не прибыло болѣе предплатит. отнимавъ отъ полученныхъ Вами 26 fr.... останется за Вами 2 fr. 40 кг. КМ. Но понеже я еще не отобразилъ отъ подписчиковъ требуемой Вами прибавки на пересылку 10 кг. ср. — слѣдственно я еще не могу ни подаренной Вами Суммы отдать комиссіи Народн. Дома — ни Вамъ къіетанціи послать, но все это должно стать ся послѣ отданія предплатителямъ экземплярей — Съ извинит...

1/1 853 н. ч.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 29.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 21. XII
1852 р. (2 сѣчня 1853 р.)*

Любезнѣйшій Братъ! и Сродники дражайшіе!

Не беспокойтесь, что я Вамъ рѣдко пишу; я ничего дурнаго не слѣблю, хотя мое положеніе самое отчаянное. Я Тебѣ писалъ въ послѣднемъ письмѣ, что Зборовскій обѣщался ходатайствовать за мною у бухгалтеріи¹⁾; это разбилось на ничѣмъ, и онъ совѣтовалъ мнѣ, что бы я требовалъ денегъ на возвратное путешествіе. Тутъ я рѣшился пойти къ самому министру Баху, и предложилъ ему мое крайнее состояніе, которому я въ все не виноватъ. — Онъ выслушалъ меня благосклонно, узнавъ свою несправедливость, и пріялъ прошеніе, обѣщая мнѣ какую либо посаду. Не знаю, что то будетъ изъ того, гдѣ они меня опредѣлятъ, но надѣюсь что это скоро будетъ рѣшено. Совѣтникъ Саксе, у котораго есть этотъ рефератъ, тоже благосклоненъ мнѣ покажется; надо

¹⁾ Порівняй лист Ч. 25.

только еще не мною подождать. Теперь въ томъ главное дѣло, чтобъ я имѣлъ пропитаніе, а о прочемъ подумаемъ позднѣе.

[2] Буду ли имѣть только времени, чтобъ къ докторату приготовить ся, хорошо я и это сдѣлаю, хотя оно требуетъ и прилежной науки и денегъ; а я уже на фреквентациі самы выдалъ выше 100 ф. сер.

Что касается Твоего подтвержденія въ профессоры, то оно непремѣнно наступитъ, имѣть этому никакихъ препятствій, только всѣ подобныя обсажденія очень прешедляются, и сего ради надо Тебѣ терпѣливо поджидать; впрочемъ берегись всякаго сомнительнаго дѣйствованія какъ на кафедрѣ, такъ и въ частныхъ кругахъ; споровъ даже литературныхъ не починай, чтобы не давать причины къ клеветѣ и коварству. Твою хрестоматию и грамматику, какъ я слышу, напѣреть Шашкевичъ уже надавать, съ небольшими перемѣнами, но извиняется тѣмъ, что мало времени у него для корректуры и надзирательства, понеже ближій есть у него кумъ. Если придетъ до того, и имѣ поручать корректу, то я радъ прійму. — Волянъ уже предложилъ свою минералогію¹⁾, которую ему поручено. Пиши къ Шашкевичу частѣе, онъ теперь кажется въ [3] смиреннѣйшемъ расположеніи, и можетъ быть приклонится скорѣе, отъ него всегда еще много зависитъ.

Я Вѣстника совершенно отрицаюсь, какъ и въ обще всякаго литературнаго дѣйствованія; не будетъ къ тому времени, какъ и пользы для меня имѣть. Зборовскій притягиваетъ къ себѣ всякую возможную и даже самую незрѣлую силу, но я вижу очень великую бѣдность и глупость въ расположеніи его тактики. Пусть дѣлаетъ себѣ, что хочетъ; я буду хладнокровно ожидать успѣховъ; хахлы и скотопасы на силу собираются и думаютъ, что теперь совершенна ихъ побѣда. Слѣдцы дай только! —

Намъ же теперь сужденно, дѣйствовать приватно и болѣе страдательно. — Законоли Зору, ибо и въ томъ кажется суть слѣды ихъ скрытаго дѣйствія; но придетъ время, что и ихъ закопаютъ. Прошу Тебя братецъ, пожалуй и пришли скорѣе 4—5 эксемп. Пѣсни Игоря над. Гушалевича²⁾ для проф. Миклошича, онъ меня уже давно о тое просилъ, но я всегда забывалъ писать Тебѣ. Также нѣсколько заглавныхъ листовъ и предисловія для I. част. Зубрицкаго.

[4] У меня теперь великая нужда денегъ; и для того не купилъ я для Тебя еще Миклошичевой Грамматики. Прошу пиши имѣ частѣе, что дѣлается къ книгами Балудянскаго; имѣ еще многіе не заплатили;

¹⁾ „Первіи понятія о царствѣ ископаемыхъ, или минералогія для низшихъ гимназій и реальныхъ шкѣлъ... сочинилъ Василій Волянъ, докторандъ на всеучилищи вѣденскѣмъ. Відень 1854 р.

²⁾ вид. у Львові в р. 1850.

и у Львовской Консисторіи осталось еще за нѣсколько екземп. и не продало ся ли что изъ нихъ? Что думаете съ Зорею сдѣлать? Что дѣлають братьцы? Родичи? и всё Твои любезны? По чему Петро еще экзаменовъ не дѣлаеть? Бѣда, Поляки уже много подѣлали, а нашіе отягиваются. Ужасно!

При случаю Новаго Года желаю Вамъ всего блага, здравія и долго-
дѣствія на многая лѣта, веселитесь здоровы при всѣхъ праздникахъ
и помните Вашего снова уединеннаго Васъ любящаго Брата

Ивана Ѡ. Головацкаго.

Вѣна 21. дек. 852 2 январ. 853.

Всѣмъ друзьямъ и пріятелямъ вѣрнымъ Руси мое почтеніе и поклонъ.

Лист писанный на цѣлихъ 4-ох стор. 8°.

Ч. 30.

*Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис.
дня 2. III. 1853 р.*

Всечествѣйшій и Всемилоствившій Господине!

Давно́ уже мы анѣ видѣлись, анѣ писали до себе, тому́ не знаю кто виновать? Я не хочу бути виновникомъ нашего молчанія. Какъ показуе сѧ хотять даки́ свою́ въ Галиціи воскресити писменность — на власныхъ стоа́ти ногахъ — такъ бо' сѧ выражаютъ Ско́лька недѣль то́му попалась въ руки мой Русскаѧ *Читанка* для Гимназій¹⁾, дяко́вскои работы, въ котро́й выписаны повѣи доказують, же компіляторъ найменьшого понятія о повѣи немає. Всюди́ка толкъ Нѣмецкій. Прошу́ для того менѣ́ свое обѣавити мнѣ́ніе, о то́й не ведла́ етимологіи сотворенной Читанцѣ (спѣванка, писанка, Гулянка, и т. д.) Чому́ Поляки не пріѧли того выраженія? Прошу́ ще разъ свое обѣавити въ то́мъ предметѣ мнѣ́ніе, щобы́мъ зналь, якъ собѣ́ поступити, [2] а то тиль больше, що Вы мали Христома́тію русскую уложити, а для высшой Гимназійи вже и уложили; а котру невѣ́жа малъ опрекинути съ обыкновенными дака́ми лапанами. — Зора Галицкаѧ якъ вижу загрилась, нѣтъ усердіѧ русскаго — а до того привели насъ русскіи несогласія гдѣжь Чело русске дѣлось? — Arg mit Moskau - Kaluga & & слѣдовательно arg mit der Зора - що о то́мъ тамъ жежи Ваши чувати? — прошу́ такожь менѣ́ донести.

¹⁾ Руска Читанка для низшой гимназійи. Часть I. Составилъ В. Ковальскій, мѣністеріальный конципистъ при мѣністерствѣ правосудія и редакторъ Вѣстника законовъ державныхъ и правительства. Відень 1852 р.

Вѣстникъ прибавши видъ *платка*, колотить свѣтомъ, вразъ со своимъ сборникомъ, нелицъ русскую подтверждающихъ. — Такъ Гаврило¹⁾, кобы много лѣта жити! — предсказалъ що о русскихъ подвигахъ забудуть — и вже забываютъ — [3] Полаки высылають Депутацію, Русины вспали — пропало — а же не вдали жежи себе Русина, доказують, же Русины повинны были окреме выслати своїхъ Депутаныхъ.

Присовокупляа выраженіа высокого почитеніа, (sic) маю честь писатись Вашимъ правдивимъ слугою Јосифъ Дѣвицкій Профессоръ Богословія Душъ Пастырства.

Переписалъ дня 2. Марца 1853.

Лист пис. на 3 стор. вел. 4°.

Ч. 31.

Лист Николаи Сомевицького до Якова Головацького, пис. дня 4. III. 1853 р.

Всечестивѣишій Господине!

Въ первыхъ дняхъ м. м. получилъ емъ ѓтъ выдѣла галичю рускомъ Матицѣ вованіе до оуложенія програму на письмо часовое нею издаваемо. Про всякіи препятствія занешкалый (sic) отвѣтъ въ Вашего Преподобія честной руки складаючи колю, въ потребибѣи случаю, на мѣстце опредѣленія ѓтдати.

Сочиненіе програма належить до редактора которій порадившись своей такъ возимом текѣ (або записника) и оглянувшись добре [2] въ кружѣ дописователей, може своему письму вытмчити жежи, дорогу, и впередначетати стремленіе и объѣмъ. Сего ради мѣи въ тѣиъ ваялѣ покушенія, при наилучшѣи волѣ, оунничтожились, особенно коли не було ми извѣстно, коего рода нае быти тая часопись: господарска, литературна, богословска або политическа? Дотычно послѣднего рода, т. е. политическою часописи, я ниѣнія, що она ниѣякого оуспѣха ниѣти не може для пренногихъ причинъ, которыхъ прибавленіе але за далеко ѓтвелобы ѓтъ вопроса подлежащего. Званію матицѣ, расположевію оумѣвъ читательства и временъ обстоятельствомъ соотвѣтнѣише видится быти письмо литературное, хотьбы оно, не кажу ежемѣслчно, [3] въ чверть або пѣдрочныхъ оутленькихъ вывахъ выходило. Тогда соединеніе вступилобы дѣйствительно въ жизнь свою, сочленѣвъ число значительно

¹⁾ Роаум. Гаврило Русинъ (псевд. Якова Головацького): „Zustände der Russinen in Galizien“, Ein Wort zur Zeit von einem Russinen. Leipzig, Keil 1846.

погножилось и возстановилось загал'ное довѣріе, особливо, слибы на причюлку предпріятія сіяло ния дома и поза предѣлы извѣстное зъ оучености. Пѳдъ снмъ лишь условіемъ речене письмо найде собчастіе и по-величая ся оуспѣхонъ.

Отвѣтъ и нѣвнїе, може ошибочнѣ або за дераке, бо изъ сѣльскаго затворничества происходяще, да изволить Ваше Преподобіе выдѣлови соединенія при случайности изъявити и вразѣ пріймннті запорученіе истиннаго почитанія съ которымъ нѣвнѣ честь оставатись

Вашего Преподобія нижайшимъ слугою Soniewicki.

Старо-Гвоздець 4. марта по григ. нѣс. 853.

[Отвѣтъ 17/5 Апр. 853].

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Слова, взати в [ ] писані рукою Я. Головацького.

Ч. 32.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. для
6. III. 1853 р.*

Любезный Брате !

Будемъ черезъ тыждень въ Скалатѣ на прогульцѣ. 5. поверну-
лемъ въ надѣѣ, що уже застану не одну веселу вѣсть и новину изъ
Львова; но годѣ, ни отъ Ставропигїи книжокъ, ни отъ комиссіи свидѣ-
тельства. Чудна то рѣчь, за що я трачу веревя, за що меня В. на тую
утрату приводитъ; на що онъ проволѣкаетъ, когда тая справа однако
ще другии дорогани не мало наблюкается, зачѣмъ якого конца дождет-
ся. Изъ Скалата передаетъ Юльця для Васъ [2] 2 шницѣ купленыхъ,
бо своихъ во все не маєтъ, стоятъ они 1 ар. также передаетъ она за
брасметку належныхъ 4 fr. 30 kr. На фарбованье сукнѣ ажъ коло ве-
ликодня будетъ мати, бо еще индикѳвъ не продала, а инаго источника
приходовъ не маєтъ. Юльця просить, абысьте дали въ Львовѣ красити
сукню тымчасомъ на свое конто, бо рада тую сукню мати ще на свята.
Моя прогулька не такъ была весела, бо засталемъ Маму нездорову.
Они зъ тѣла очевидно спадають, показикують, и вже будетъ 6 недѣль,
як породила ся [3] нмъ якась болячка на шїѣ, на самомъ гортанцѣ, ро-
сте тай расте червона, безъ верху, голось слабый хрыпливый, а ще
головою не можно повернути, та не про болячку, но якась хрупотанье
въ хребтѣ, въ костехъ: не знати, що изъ того будетъ, може минется
чираконъ, але може кобы що горшого не було. И теперь пригодна спо-
собность Тобѣ прислати для мене Зубрицкаго. Прошу Тебя о нѣскольکو
екземплярѣй, а гроши пошлю получивъ только за каллиграфію. Донеси

мѣшъ, точноли отобралесь, що посылаю и ще где [4] що будетъ Тебѣ извѣстно.

Прощай Твой братъ

6 3 853.

П. Головацк(ій).

Книжки що ино отобралешъ 15 ека. и пр.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 33.

*Лист Йосифа і Домінікі Сокулських до Якова Головацького,
пис. дня 16. III. 1853 р.*

Лука мала 16/3 853.

Милостивый Господ: О. Яковъ Θεодоровичъ!

За книги мною полученіи отъ Васъ чрезъ благ: Помѣщика Г. Козлов:(ецкаго) многу Вамъ на всегда благодаренъ есть — Граммат: О. Іоан: Іоанов: изрядное, прекрасное наданіе, истенно словенорусское, тоже проповѣды О. Радол:(вискаго) — Исторія О. Балуд:(янскаго) тоже, немножко воняетъ папизмомъ, но Онъ долженъ быти извиненъ, бо ему нельзя, и нѣкакъ было, всю сущую правду матку излагать какъ священнику русскоримскому доселѣ, бо моглбы обличенъ быти сима-тикомъ!! — въ время слѣдующее всякъ Славянинъ долженъ чтить не-престанно вет: и нов: Забѣтъ, яко источникъ правды и помнитъ что Бго Богъ дарилъ умомъ, и когда онъ отъ Совдатиля своего таковымъ сокровищемъ одаренъ, то Онъ уже сиденъ есть при чтеніи С. Книгъ узнать правду, какъ изъ источника своихъ умомъ — Съ книгъ со-братіи нашихъ Слов: Южнихъ мы должни брать приѣбрь, и начинать писать въ этихъ двоухъ диалектахъ т. е. церк: слав: и общихъ славено русскимъ, а тахлащину ложить вбокъ, бо ино всеобщихъ слав: русск: письмомъ вондемъ в составъ литерат: прочнихъ собратіи нашихъ Славянъ, сольемся обильною рѣкою въ слав: море и во то время возсіяетъ солнце правды — т. е. любви и согласія — начнетъ согрѣваться правды лу-чями — — — а противницы правды сами собою распадутся и увер-гутся во западную тьму вѣчную навсегда. — [2]

Шестъ П. (?) 6. р. и 40 к. серебромъ по вашему щоту за книгѣ пересилаю и о больше прошу — и разумѣете вы О. Я. Θ. книгѣ чисторусскія. не пестра-ти. — Вамъ може дивовиною казаться буде что къ вамъ мой Сударъ на Ло-скуткѣ бумага пишу? но прошу о извиненіе, бо у насъ бумага дорого пла-тится теперь и писать много нѣ о чешъ. а еще къ мужу русскому — у васъ вашіи глаза да и умъ. Вы видите все да и понимаете во время насто-ящее — т. е. что нужда всѣхъ нуждъ воцарилась — та есть и довольна

собою — а прочіи всѣ стали полосатіи и шутіи. отъ превышей нужди угнетеніи и то такъ, что мно тонкимъ своимъ умомъ и глазами какъ въ зеркалѣ достичь можно — а на явѣ кажеца все въ избытїи пребываетъ. — Патриарху нашему, благодѣтелю, благ: Господ: Діонісіу Зубрицкому, за Его Исторію русск: галич: мое почтеніе: и повордов: Чобы того Г. всевишній дарилъ еще на многіи лѣта живнемъ, и здравіемъ. Тотъ Г. у моихъ Сердци въ большомъ почитаніи. Какъ всѣ пинтухачурбони, щеголы Господа Доктори-то наши народніи враги, наемникѣ. христонпродавцы. чрезъ 100. год: славятся нечестяи — ба за кое благо? чрезъ нихъ нашъ народъ нынѣ сталъ подобенъ дереву здоровому, сочистому, смльвому въ коренѣ но безъ вѣтвъ, и листьвѣ — кто его обрубилъ? увіа —!!. Всѣмъ О.О. Господ: русскомислащимъ и дѣлающимъ отъ мене воздайте поклонъ, и повордовленіе. а Г. Зубр: моими усты лобызгайте руку Его. Омъ у насъ Руссиновъ уже теперъ сталъ бесмертенъ, и пребудеть у руссовъ памяти ния его вовѣкъ — А васъ О. Я. Θ. в вашей Марію Андреев: и Семнею Мы цѣлуемо по сотъ разъ —

Іосифъ Васи. Домникія
(Сокольскіе)

Госпожа Маріа Андреевна може отъ русск: баловъ, Театр: и асаблеевъ устала, и для ней постное время, время отдыха есть?

Лист писаний на 2 сторонах малої 4^о.

Прівѣще, взяте в ( ) кляму; пис. чужою рукою.

Ч. 34.

*Лист Кульчицького до Якова Головацького, пис. дня
20. III. 1853 р.*

Всечестнѣйшій Господине!

Рѣчь о читанцѣ для школъ повторительныхъ, требуе ближшого еще снесенія ся: Сего ради просимъ вашу всечестность на коротенькое засѣданіе заутра сполудня въ канцеляріи Господина Юркевича: аци тое по вашихъ обстоятельствахъ о годинѣ 4. або 5. возможно будетъ благовоилтъ оувѣдомити, и Гдна Гошальевича до присовокупленія ся запросити. Съ почитаніемъ достодолжнымъ и приданостею радъ служитель.

Кульчицкій.

Поклонитесь прошу отъ мене всечестнымъ Госпожанъ и скажите все хорошее.

20. марта 853.

На 4-ій стор.: Его Благородію Всечестнѣйшему Господину Профессору Головацкому ту.

Лист пис. на 1-ій стор. 8^о.

звѣрникъ ошльольогичної секції т. VIII.

Ч. 35.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 22. III. 1853 р.*

Ваше Преподобіе Милостивый Государь!

Его Превосходительство Высокопреосвященный Митрополитъ и При-
мась¹⁾ взываетъ Ваше Преподобіе благосклонно принять веденіе коррек-
туры Архіерейскаго Посланія Иъ Святительской Милости отъ
9/21 Марта с. г.²⁾ Это Посланіе должно печатано быть въ 8-ю долю
кирилицею подобно другимъ посланіямъ Высокопреосвященнаго Нашего
Митрополита.

Надѣюсь что Ваше Преподобіе не счочетъ отказать искренному же-
ланію Нашего Первосвятителя удовольствовашагоса уже оденкратъ хоро-
шой корректурою Своего Посланія предпринятой Вашимъ Преподобіемъ.

Прошу принять увѣреніе высокопочтенія съ которымъ остаюсь
Вашего Преподобія покорнымъ Слугою

А. Петрушевичъ.

22 Марта 1853.

Въ Уневѣ.

На 4-ій стор.

Уневъ

Его Преподобію Милостивому Государю Якову Головацкому Про-
фессору Галицко-русскаго нарѣчія и Его Словесности въ Львовѣ.

Лист писаний на одній стороні звичайної 4^о.

Ч. 36.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
4. IV. 1853 р.*

Вѣна дня 4 апрѣля нов. числ. 853.

Прелюбезный мой Братъ Ярославъ!

Я Тебѣ уже нѣсколько долженъ отвѣтовъ, и не знаю откуда на-
чать? Ты требуешь чего то благополучнаго, а въ томъ адѣсь самая

¹⁾ Мих. Левицкий.

²⁾ Архіерейское посланіе къ чесному пресвитерству и всѣмъ вѣр-
нымъ митрополитальной архіеархіи, возывающее къ благодѣтельнымъ
складкамъ для сооруженія Храма Господня въ престольномъ городѣ
Віенѣ, яко памятника благодарности чуднаго сохраненія жизни Его
ц. к. Апостольскаго Величества, Царя Францишка Юсифа I. дня 18
Февраля н. с. 1853 р. Львів 1853. Послане видане в Уневі дня 21.
марта 1853. р. (Левицкій „Библиографія“ Т. I. Ч. 778).

большая нужда. Начнемъ отъ Твоего дѣла — оно важнѣе всѣхъ, не только ради Тебя, но и всѣхъ благожелательновъ (sic) соотчичей. Я о подтвержденіи Твоемъ навѣдывался, гдѣ могъ, и прямо и черезъ людей — и могу только сказать въ обще, что Тебѣ ничего опасаться, а только надо большей терпѣливости. Въ министерствѣ просвѣщенія я былъ у совѣтника минист. Томашка; какъ у чиновниковъ особенно высшаго степеня это водится, онъ ничего точнаго не сказавъ, а только вообще меня потѣшилъ, что онъ Тебя лично знаетъ, и всегда доброе имѣеть мнѣніе. Потомъ былъ я у совѣтника секційнаго Моцарта, какъ референта въ этомъ дѣлѣ, и тутъ узналъ истинную причину продолжительнаго премежденія. Твое прошеніе, не зная по чинимъ приказу, отослано въ Львовъ къ гр. Голуховскому, что бы онъ о Тебѣ свое мнѣніе прислалъ, и что до сихъ поръ еще отвѣта отъ него нѣтъ. По тому и дальшихъ шаговъ здѣсь дѣлать не можно. Ты бы хорошо сдѣлалъ, когда бы Ты представился Е. П. Господину Намѣстнику въ аудіенціи и попросилъ его самъ, или чрезъ сильнаго [2] какого ходатая; а при томъ и референту доброе слово оказалъ; когда мнѣніе превидимъ возвратно отослано будетъ въ Вѣну, то донеси мнѣ сей часть, а я тогда пойду къ аудіенціи къ Г. министру, или самъ или можетъ быть Г. Миклошичъ чтонибудь сдѣлаетъ. Я былъ у Г. Миклошича, и рассказывалъ ему Твое положеніе; онъ тоже обезпечаетъ Тебя, что дѣло будетъ непремѣнно рѣшено въ Твою пользу. — При томъ замѣтилъ онъ, что Ты здѣсь въ министерствѣ долженъ имѣть какого противника, потому что подобныя вопросы рѣшаются здѣсь безъ вѣдома намѣстниковъ; чтобы премеждить, отослано Твое прошеніе въ Львовъ, зная что гр. Голуховскій не скорый рѣшать чтонибудь въ пользу Русина. Непремѣнно этотъ противникъ кажется быть г. Ш.¹⁾ хотя онъ можетъ быть не смѣетъ, Тебѣ прямо вредить, — такъ вознамѣрилъ посредственно, умышляя свои Пилатовыя ружья! — Я такъ рассуждаю; и по тому пиши ему часто, а ласково и смиренно, у него какъ кажутъ нягенькое и благородное сердце!! — Касательно хрестоматіи Твоей и грамматики, различныя ходять слухи, но правды не лезя отыскать; и Зоря писала, что уже одобрены; а этими днями Вислобоцкій кавалъ, что уже и декретъ на Хрестоматію Тебѣ посланъ; но пока онъ не въ Твоихъ рукахъ, я этому не вѣрю, потому что здѣсь есть Ковальскій, главнѣйшій претендентъ и кумцью въ [3] всѣхъ вознагражденіяхъ; этому солоденькому гадюкѣ не вѣрь, ибо онъ пошился въ Вислобоцк.(аго) кожу, и можетъ быть еще и того превысить въ коварствѣ. Бѣда, что такіе здѣсь наши люди, никому не лезя вѣрять, и отъ никого

¹⁾ Григ. Шашкевич.

правды не извѣдаешся. Онъ погубилъ мою долю, Богъ вѣсть, чи не чигаеъ онъ и на Твою; за деньги и достоинство онъ до всего способенъ, и хотя дитина померла, то кажется кумство съ Ш. не пропало. — Впрочемъ это только мои догадки, дай Богъ, что бы я не былъ вѣщующъ этого лиха. И такъ о Хрестонатин какъ и грамматикѣ Твоей я не могъ ничего извѣдаться, потому что это прямо отъ министра зависитъ, а тамъ трудный приступъ, и предъ временемъ нельзя узнать. — Если бы истинно подтвержденіе наступило, то что касается исправки можешь числить на меня, какъ на себя самого, но я боюсь, что и это возметъ Ковальскій, потому что отъ печатаннаго листа платять за коректу по 3 fr. сер. — Г. Миклошичъ, навѣщая частѣе Г. министра, обѣщался торжественно, что при случаю будетъ съ нимъ говорить въ Твою пользу, когда бы только прошеніе Твое изъ Галиціи возвратилось, о чемъ Ты мнѣ долженъ немедленно донести. — На Твои давнѣйшія порученія я Тебѣ отвѣчаю, что альманаха „Vesta“ изъ годовъ 32—36 я въ цѣлой Вѣнѣ и даже у самаго издателя Рикерта не нашель, а въ иныхъ рочникахъ о Роксоланѣ вѣтъ спомину. — Миклошичеву „Lautlehre“ (за 4 fr. сер.) и Ковальскаго читанку здѣсь Тебѣ посылаю; больше литературныхъ новостей здѣсь нѣтъ. [4] Эти 4 зол. сер. заплаты Г. Богдану А. за Конюшаго на счетъ присланныхъ 30 экс. Конюшій какъ мнѣ, такъ и всѣмъ, даже самымъ упрямымъ хахлакамъ въ семинаріи понравился. Здѣсь показалъ Г. Богданъ, какія онъ имѣетъ драгоценнѣйшія дарованія; и кажется ему суждено, цѣлый превратъ сдѣлать въ нашей литературѣ, особенно что касается, юнаго поколѣнія (sic); старыя скостенѣлыя уже пропали. Пусть только поступаетъ на этомъ пути, и да пишетъ много, онъ найдетъ публику въ всѣхъ Славянахъ Австрійскихъ. Изъ присланныхъ Тобою 30. экс. Конюшаго я распродалъ уже выше 20; а изъ нашихъ Русиновъ получилъ только одинъ Нодь¹⁾ въ семинаріи; прочіе эксемп. забрали мыше Славяне, и наслаждаются всѣ, и въ Прагѣ имѣетъ уже Гаяка. Слава пойдетъ какъ молнія, только да пишетъ много, онъ настоящій будетъ русскій поетъ. Его „Где домъ есть мой“ переписуютъ здѣшніе друзья, и учатся на изустъ — и прочи стихи его въ Зорѣ всѣмъ нашимъ нравятся; даже хахлы не могутъ своего почитанія отрицать. — Добро бы было, что бы по временамъ и въ пользу правительства что написалъ, какъ уже разъ сдѣлалъ, что бы оттуду не было враждованія. — Прибавленное здѣсь писемце передай моему другу Г. Богдану, любезнѣйшей моей надеждѣ. — Ты писалъ мнѣ когда то о библіи Будинской — я писалъ въ Будинъ, но мнѣ еще не отвѣчали — не

¹⁾ Никола Нодь, духовникъ гр. кат. духовноі семинаріи у Відни.

знаю, нужно ли Вамъ ея? Теперь Г. Раевскій¹⁾ ѣздитъ частѣе въ Варшаву, онъ спрашивалъ, не нужно ли какихъ книгъ? [5] но я не требовалъ ничего, потому что у меня нѣтъ наличныхъ денегъ къ покупкѣ. На лѣто онъ можетъ быть выберется на нѣсколько времени съ родиною до самаго Питера. Можетъ быть у Тебя нашлись бы какія порученія? Догматики Макарія уже вышелъ пятый томъ. Чего Тебѣ нужно, пиши заблаговременно, но виѣстѣ присылай и нужныя деньги. Но не требуй много книгъ, что бы и онъ не имѣлъ затрудненій. — За исторію г. Зубрицкаго спрашивали здѣсь отъ посольства, и я передалъ мой экземпляръ — но теперь лишилась у меня только вторая часть изъ послѣдняго экзема. Не возможно бы еще къ ней получить и первую, хотя бы и безъ заглавія; изъ посланныхъ Тобою 5 заглавій лишилось у меня еще 1. —

Сколько помню, я Тебѣ предъ повѣсь годомиъ писалъ между прочимъ и о Братіи нашей, особенно о любезнѣйшемъ Петрѣ. Но вдругъ мои желанія исполнились; въ Твоихъ писмахъ Ты мнѣ навѣстилъ, что онъ экзамень сдѣлалъ хорошо — и уже теперь почти цѣлый человекъ; надѣяться что и подтвержденіе отъ министерства скоро прійдетъ. Тоже и Владимиръ и Емилианъ ступаютъ благоуспѣшно впередъ; и вся родина, какъ пишешь, здорова! Это самое нѣжнѣйшее наслажденіе для меня! — Что Богъ даетъ, это все добро — а впрочемъ есть надежда! Съ депутаціей русской я не видался, только одинъ кратъ въ церкви — у меня много [6] занятій ради пропитанія собственнаго; я хотѣлъ было по крайней мѣрѣ поблагодарить епископа за его усердіе и помощь при изданіи Исторіи Балудянскаго; но не заставши ихъ дома разъ другій — прошло время. Впрочемъ нехорошія вещи говорятъ здѣсь о епископѣ Іоаннѣ²⁾ — будучи у министра Баха, спрашивалъ тотъ, по чему они не взяли съ собою и Преосв. Григорія³⁾. На то отвѣчалъ Бохенскій, что будто Яхимъ не принялъ его возванія; министеръ увѣрилъ этой ложю, и очень сердился; на дняхъ выглядываютъ Преосв. Григорія, онъ придетъ оправдаться; но что подумаетъ министеръ о нашихъ Святителяхъ, одинъ изъ нихъ должевъ остаться лугономъ. — А то какъ слышу, Ляхи не хотѣли съ Яхимовичемъ ѣхать. По чему же не было правды сказать, особенно при личной аудіенціи. — Шашкевичъ позднеѣ при аудіенціи извинялъ Яхимовича, но Бахъ очень былъ огорченъ. — Что касается

1) Мих. Ѡ. Раевскій, протобрей російської амбасаді у Відні. Про него гляди дуже цінну розвідку пок. Корнила Устиановича п. з.: „М. Ѡ. Раевскій и російскій панславизмъ. Споминки зъ пережитого и передуманого списавъ... Львів 1884 р.

2) Бохенскій.

3) Яхимовича.

нашихъ расчетовъ, то я знаю, что я за Зубрицкаго Исторію долженъ Ставропиги еще 50 и нѣсколько гульд. Ты добро сдѣлалъ, что отсчиталъ 36 фг. моихъ за Истор. Балудянск. а излишнихъ 17 фг. оставилъ на дальшій счетъ, ибо у меня нѣтъ чѣмъ платить. Мои первые долги суть здѣшніе, чтобъ какъ очиститься. Мои еще изъ пренумераціи должны около 200 фг. сер. и не присылаютъ, особенно Г. Кобринскій прислалъ 20 пренумерантовъ, но денегъ очень мало — я уже нѣсколько разъ писалъ ему, и нѣтъ отвѣта Изъ иныхъ сторонъ тоже такъ — а я терплю, и тяжело страдаю. Изъ Венгрии мнѣ пишутъ, что бы я [7] уже возвратно принималъ излишніе экс. Исторіи Балудянскаго, потому что уже нѣтъ покупки — если Вамъ придаться, то я прикажу прямо Вамъ въ Львовъ отослать, ибо у меня такожъ еще довольно количество. Г. Авторъ¹⁾ упокоился въ Богѣ, послѣ продолжительной болѣзни, праведная то была душа, якихъ у насъ мало! Современники не умѣли его почитать, онъ много страдалъ, и можно сказать, что палъ жертвою горести и трудовъ. Дабы по крайпей мѣрѣ будущность узнала его заслуги, и глубоко приняла къ сердцу надгробные стихи нашего Богдана²⁾. — Не возможно ли получать Зорю Галицкую на мое имя? Я не въ состояніи предплатить, а такъ усердно бы желалъ, нею наслаждаться! —

Раллинскаго проповѣди я давно получилъ; но только въ одномъ экземп.; я писалъ имъ о Тебѣ, и непремѣнно они Тебѣ уже послали — посылка тоже требуетъ времени, я то знаю изъ собственнаго опыта. — При случаю спроси въ Консистоіи Львовской, что тамъ еще за 3—4. экземп. Исторіи Балудянскаго не заплачено — какъ это было сказано въ списѣ мнѣ присланномъ. Можетъ быть уже пришли деньги? — если не надобно и тамъ рабату платить. —

Что касается меня самаго, то я очень худо живу — терплю за грѣхи. Какъ я Тебѣ писалъ при концѣ мин. года была у меня роковая доба, или быть, или пропадать. При Вѣстникѣ никакого пристановища — и я рѣшился прямо идти къ самому министру Ваху, не сказавъ никому ничего — я предложилъ ему положеніе [8] мое, и что я теперь безъ вины лишаюсь безъ хлѣба; онъ былъ очень благосклоненъ, и повелѣлъ себѣ предложить прошеніе. Вислобоцкій хотѣлъ уже было совѣтовать мнѣ, чтобъ я требовалъ денегъ для возвратнаго пути — но когда узналъ, что я былъ у министра, удивился моей дерзости, и началъ бѣгать и будто молить о мнѣ — но дѣло было уже почти рѣшено прежде. На самый новый годъ латинскій именовалъ Вахъ меня акцесистою при

1) Андрей Балудянский умер в поч. 1853 р.

2) Б. А. Дідицький: „На смерть Андрея Балудянскаго, сочинителя „Церк. Истор. Новаго Завѣта“. Зоря Галицкая за рік 1853. Ч. 2.

министерствѣ — 4 януар. я присягалъ, а 5. на самый русскій святой вечеръ я началъ новую службу, — будучи опредѣленнымъ къ министерской библиотекѣ, подъ Др. Вурцбахомъ, вмѣстѣ съ Косакомъ — и теперь живу бѣдно, но спокойно. Служба не закладна, свои часы (отъ 9—3) отсидишь, сколько возможно сдѣлаешь и впрочемъ свободенъ. Но жалованье очень маленькое (300 fr. сер. и 100 квартира) и малая надежда на скорый авансъ. Косакъ имѣеть уже 400 fr. и близокъ къ 600 fr. — Подумай теперь, какъ сдѣсь въ Вѣнѣ жить съ 25 fr. въ мѣсяцъ! а къ тому еще весь тягаръ затягнутыхъ долговъ! — Ужасно и помнить; если бѣ человекъ только сухимъ хлѣбомъ и водою жить, то требуетъ болѣе. Сего ради я поприѣмалъ лекціи, какія попадутся, чтобы только ежевременно получить и заработать что нибудь — я теперь долженъ заботиться только о повседневномъ хлѣбѣ, а о будущности и мыслить теперь не могу; и потому то я прервалъ всякія мои сношенія и переписку, бо при ежедневныхъ занятіяхъ нѣтъ времени ни досуга, и потому то я такъ долго молчалъ. При Вѣстникѣ я чрезъ 3 первые мѣсяцы не имѣлъ участія; мнѣ жалко, что я съ публикой и не попрощался; хотѣлъ было въ послѣднемъ числѣ сказать чтонибудь на кратцѣ; но плуть Вислоб. скавалъ, что онъ самъ напишетъ отъ себя какое похвальное о мнѣ слово; но собака и этого не сдѣлалъ. Вѣстникъ уже имѣеть капиталъ на сей годъ; наши Русины добродушные люди, они смотрятъ больше на русскую букву, какъ на лице, это хорошо изъ нихъ стороны; пусть только чтобы они Зори не оскорбили, котора худо сдѣлала, что такъ долго медлила. Отъ 1. апрѣля я помогаю чтото при Вѣстникѣ за 10 fr. ежемѣсячно, что дѣлать, бѣда преть!

Цѣлую Васъ сердечно Вашъ Иванъ (Ө. Головацкій).

Лист писаний на 8 сторонахъ звичайноі 8°.

Ч. 37.

*Лист Петра Головацкаго до брата Якова, пис. дня
4. IV. 1853 р.*

Любезный Братъ!

Я, думаю, уже Тебѣ писалъ, что мнѣ никакимъ образомъ не было возможно, на лядкіе святки прогуляться въ Скалатъ: дорога была, какой никто непомыаетъ. Уже тогда, когда я изъ праздничъ поверталъ, было чудесно. Я въ Скалатъ былъ заѣхалъ парой лошадей въ 4 часа, а изъ Скалата, выѣхавъ 3 лошадьми въ 10 часъ утромъ, заѣхалъ на 3 часъ въ Ходачковъ, а взявъ еще четвертую лошадь былъ въ Дычковѣ уже вечеромъ а на ночлегъ сталъ въ корчмѣ подъ Тернополемъ и уже въ

другой день заволокся въ 8 часовъ въ Тернополь. Но это еще ничто, шутки: на святки отъ 6 лошадей ни мужикъ не рушилъ изъ мѣста. Не знаю, писалъ ли я Тебѣ объ болѣзни нашей любезной мамы. Когда я еще былъ въ Скалатѣ, мѣла она уже 3 недѣли какойто вредъ на образъ чирака на гортанѣ, на самой адамовой кости. Былъ онъ багряный и великъ, какъ яйцо гуся; при томъ малый, сухой кашель, хрипливый голосъ и какоето хрупотанье въ шнѣ, когда только повернула головой. Ми думали, что это скончится чиракомъ, но видь, уже больше 2 мѣсяца а чиракъ чиракомъ, но ростеть, хрыпка и кашель поболнастся, а хрупотанье никакъ недаеть головой повертать. Врачи не кажутъ ничего точного, но помощь ихъ нужна. Мама жалится дуже, что не имѣеть своихъ денегъ. [2] Жалованье за 2 года должное не платять, какое припадало за послѣдній годъ, велѣла мама Пракседѣ, отобрать, и возвратитъ Графинѣ за Ивана, что она была дала для него въ Вѣну, и не зная, дала ли она ей или нѣтъ, и возвратили онъ тѣ деньги кому, или нѣтъ, или когда бы ему теперь пригадать, сдѣлалъ бы великую милость мамѣ. Казала мнѣ мама, чтобъ писать Тебѣ, не возможно ли бы получить отъ вдовичей комиссiи должное жалованье за помянутіе 2 года. Сдѣлай, Братецъ, что въ этомъ возможно. Но покажѣсть это будетъ я не въ состояніи дать довольную помощь. Когда есть случай я даю нѣсколько денегъ, но это мало, про тое дѣлай поскорѣе.

Мое прошеніе о воздвиженіе въ дѣйствительніе учителя я уже подалъ, теперъ, Любезный Братъ, время поддучать въ шульбегердѣ, сколько довольно: помоги Братъ, сколь можешъ, чтобъ достаться въ Ленбергъ. Подкади самъ инспекторахъ, пошли Кузьмьскаго, Мохнацкаго и кого знаешъ къ Е. Превосходительству, но лучше всѣхъ Рачиньскаго а надъ всѣхъ Чайковскаго адвоката. Будь что будь, но не лишать никакого средства.

Ты пригадуешъ себѣ, въ какомъ новомъ состояніи я лишилъ нашего Василя, отѣзжая изъ Ленберга. Но Ты мнѣ досель объ немъ ничего не споминалъ. Мнѣ хочется знать, какъ онъ ведется, что я вѣдалъ какъ ему ведется. Тоже мнѣ хочется знать; сдѣлалъ ли Вашъ маленький [3]кій Ясъ статскій испытъ и бораоли онъ и Марыня съ дѣтушками поѣдутъ въ горы? За чемъ она отѣдетъ, проситъ Юльця, чтобъ она ей сдѣлала прислугу съ сукней. Проситъ она, чтобы докупить 2½ локтя той матеріи, дать окрасить на прессе черно и велить дать мору, какая въ модѣ. На святки, можетъ быть, я бы ей завезъ въ Скалатѣ. Деньги она возвратитъ, какъ только продастъ веприка, а Вѣны искать не нужно. — Объ исторiи, какая сдѣлалась съ честными нашими совѣтниками, Ты, можетъ быть, что слышалъ. Я бы Тебѣ розказалъ, но не слободно объ этомъ говорить. Вотъ послушай бабы, да не будь бабою, не кажи бабѣ. Еще въ Сильвестровѣ вечеръ былъ на вечерной забавѣ у одного изъ

первыхъ здѣшнихъ урядниковъ и нашъ совѣтникъ.¹⁾ Не играя въ карты познакомился съ однимъ капитаномъ, тоже не играющимъ, и разговаривался съ нимъ о всякомъ. Капитанъ, родомъ Италіанъ, говорилъ объ отношеніяхъ правительства и народовъ другъ къ другу такія вещи, которыя тогда только общее значеніе имѣя, казались не быти вредными. Но, когда сблизилъ происшествія въ Миланѣ тогда оказались они предвѣстными, подозрительными. Совѣтникъ, какъ присяглый урядникъ вѣрный, не могъ молчать, но требовалъ повѣрника и розказалъ основу помяну-[4]-той бесѣды майору, начальнику задогы, въ томъ намѣреніи, чтобъ тойже капитана къ осторожности упомянулъ, а когда нужно бы было на него уважать, или чтобъ, какъ предстоятелю нужно знать, какихъ имѣеть подкладныхъ, къ чему нибудь употребилъ. Майоръ, выслухавъ его требовалъ, заклиная на присягу и урядъ, чтобъ онъ ему далъ справу объ томъ на письмѣ, а получивъ ея, донесъ къ военному начальству. Слѣдовало позваніе капитана въ Львовъ, изъясненіе егоже, а современно наслѣдованіе въ Тернополь тыхъ, которіе были на ономъ вечерѣ, порученное ротмистру жандармеріи. Но ротмистръ съ дописью возначальства пошелъ къ офицерамъ здѣшнымъ и прочиталъ имъ ее. Тіе, нинавъ (sic) Совѣтника доносчикомъ, а думая, что онъ прямо возначальству донесъ, съ бранью выступили въ касимѣ, и требовали, чтобъ его выключити, или они саміе вылучатъ отъ собранія. Первой хвилѣ весь Тернополь ропталъ на совѣт. но унавъ истину утихомирился, однако памфлеты были на улицахъ поприбиваніи. Совѣтнику не было что дѣлать, но удался въ Львовъ къ обонимъ начальникамъ. Прислано Комиссію, одного генерала и майоръ-авдителя. Днесъ вечеромъ соидутся всѣ офицеры въ касимѣ по приказу генерала и будетъ торжественное введеніе Сов. въ касино и поеднаніе. Пишу Тебѣ тое, чтобъ Тебя избавить изъ можливого блуда, но прошу не розповѣдай сего.

Пращай Твой братъ

4/4 853.

П. Гол(овацкій).

Лист писаний на 4 сторонах великої 4°.

Ч. 38.

*Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис.
дня 18. IV. 1853 р.*

Хр̄с въскр̄се!

Ваше Благородіе, Милостивый Государь!

Слѣшу извѣститъ Васъ о полученіи письма Вашего съ деньгами 20 гульд. и благодарю сердечно.

¹⁾ Евстафій Прокопчич.

Желаюми Вами книжки посылаю здѣсь при селѣ. Прошу принять благосклонно мое новое изданіе Далмилловой Лѣтописи и преждее прошу покорнѣйше отдать при случаѣ нашему прилѣжному Ветерану Гну Зубрицкому. Богдана Дѣдицкаго Коляшій у меня есть. Впрочемъ будетъ мнѣ очень пріятно, если Вы изволите повременно извѣщать меня о новыхъ произведеніяхъ на червоной Руси, и лучшія прошу посылать ко мнѣ на мой счетъ случайно и черезъ книгопродавцевъ.

У насъ печатается нынѣе издвненіемъ Матвцы чешской Челаковскаго сравнительная грамматика славянскихъ нарѣчій.

Изборъ глагольскихъ древностей Шафарика стоитъ 3 гульдина и Изборъ югославянскихъ достопамятностей совсѣмъ разобранъ. Въ продажѣ пришло только 50 экземпляровъ, и это здѣлало еще неприятно- [2]сти и почти процесъ издателю. Я совсѣмъ не знаю сюда относящихся обстоятельствъ.

Если этого сборника у Васъ, или у Зубрицкаго вѣтъ, то я бы хотяжъ не радъ уступилъ свой экземпляръ, ибо я бы могъ пользоваться экземпляромъ нашего Музея, но для независяющагося изслѣдованіемъ древностей вѣтъ. Прощайте Драгоценный Другъ и будьте здоровы!

Вашъ преданнѣйшій

Вячеславъ Ганка.

Прага 18/30 Апрѣля 1853.

[Духновичу

4 экс.	10 экз.	Остроширова Евангелія лавочная цѣна 1 гульд.	
		но мнѣ послѣ продажи прошу только 2 терти т. е. 40 кр.	
4 экс.	10 экз.	Краледворской Рукописи	} извѣстны
4 экс.	10 —	Руско-чешскаго Правописанія	
2 экс.]	5 —	Далмилловой лѣтописи. цѣна лавоч. 24 кр. но у меня 15 кр.	

дальше писал Ганка оловцем :

5 — Królodwor(s)ki Rekopis цѣна 15 кр.

Святѣйшему патриарху Іузефу нравится очень изданіе Остроширова Евангелія, писалъ ко мнѣ о 50 экз. его.

Лист писанный на двохъ сторонахъ мал. 4°.

Зачерквені [ ] слова писані оловцемъ, рукою Я. Головацького.

Ч. 39.

*Лист Анатоля Вітошинського до Якова Головацького,
пис. дня 20. IV. 1853 р.*

Всечестивіший Государь мой!

Я получилъ листъ отъ всепочтеннѣйшаго брата Вашего съ Віенны 6/18 Марта 853, которому приключительно прибавилъ онъ поетическое сочиненіе Г. Богдана Андреевича Дѣдицаго на рускомъ языкѣ съ возваніемъ позаботитись о роспространеніи сего дѣла, при чѣмъ послая онъ менѣ лише одинъ экземпляръ изъавилъ, что у него излишнихъ экземпляровъ нѣтъ, во слобъ нужно казалось менѣ чтобъ я прямо къ Вамъ звернулъ ся а Вы постараете ся объ томъ чтобъ авторъ съ послілкою успѣшилъ ся.

Я сему возванію менѣ всегда милому отвѣчая потщуюсь настоящими моими чертами въ сей цѣли звернути ся до Васъ. Въ мѣстѣ самомъ въ которомъ менѣ судьба теперь поселеннымъ быти опредѣлила не имѣю надежды много экземпляровъ сего дѣла роспродати, ибо въ городѣ въ которомъ живу какъ во обще для словесности словянскои не дуже благоприятная земля такъ особливо для русской словесности верпъ твердою опкою являетъ ся. Кроивъ многихъ инныхъ винъ, меже которыми себѣ противоположныя стремленія и себѣ навзаемъ враждебныя стихіи въ чудесномъ однакже согласіи на уничтоженіе осуществленія божеблагословенной величественной идеи одной на основіи одного изъ словянскихъ нарѣчій и то на непоколебимой скалѣ живущаго славнаго русскаго языка совидати ся имѣющей всеславянскои литературы себѣ руки и помочъ подавати мнѣть ся, саибольшимъ препятствіемъ роспространенія русскаго языка меже латинскими Словянами являетъ ся быти незнакомство буквъ словянскихъ, которые научати ся въ доспѣломъ вѣцѣ лише ревные труда достойнымъ быти уважають. Сему саибольшему меже латинскими Словянами существующему лиху на будучность зарадити бы лише могли народныя училища и гимназйальные, въ которыхъ бы владежъ племени славянскои кроивъ читанія на латинскихъ буквахъ наставлялася и упражнялася въ читаніи и словянскими. Но ктоже меже латинскими Словянами подастъ руку помощную чтобъ на училищахъ такое дѣялось? Такожде роспространенію русскаго языка дуже пособствовати бы могло гдибы по латинскихъ семинаріяхъ духовныхъ учили принайменѣ читати словянскими буквами — но тяжко чтобъ тое когда статись могло ибо ультрамонтанизмъ може ничему такъ ненавистенъ не есть какъ тѣмъ буквамъ словянскимъ которыми священныя книги и богослужебныя нашего святого восточнаго апостольскаго обряда списанны суть. Сказанныхъ винъ ради совиданіи одного великолѣпнаго храма все-

олавянскої літератури ревности и слабыѣ силыаъ одинокихъ племене-любителейъ повоставленное лише желвыѣ шагомъ на передъ поступовати можеть.

Относительно явившаго ся на сииѣ всехвальномъ поли словесности въ Галиччинѣ новаго цвѣта „Коилюшій“ зовенаго заровно честію какъ и щастіенъ полагаю, себѣ роспространеніемъ сея поѣмы молодому талантовни о много тое въ ноєй силѣ быти можеть ободрительную помощь до дальшихъ всѣми благонаиѣренными безопасно искренно пожелаемыхъ подобныхъ подвиговъ подати. Но розиѣривъ обстоятельства и силы мои жалко менѣ дуже что не такъ какъ естъ къ тому добра воля моя буду могъ пособствовать роспространенію дѣла сего. Здѣсь въ Кошицахъ не ниѣю надежды приобрѣсти много отбирателей. Але я поѣду по случаю великодной сповѣди до иныхъ стаціи полковыхъ, може по дорогѣ встрѣнусь будьто съ русскими священниками, може и съ иными ревнителя-[а]-ни словянскої літературы, и може дастъ ся мало по малу нѣкое количество эксемплярѣвъ роспродати. Много обѣщати себѣ не можъ. Однакожде при уваглядненіи дешевой цены сего дѣла думаю что бы могли Вы або и самъ авторъ на продажъ переслати 50 эксемплярѣвъ. Но сіа пересилка должнася осуществлѣти до ниже начертанного речнища и застосовати ся до извѣстія которое ниже дати Вамъ честь ниѣю. Я на третій день свѣтлаго воскресенія Христова съ полудне отправляюсь съ Кошиць въ путь до „Leutschau, Kés mark, Igló и Rosenau“ (Рожнявы) послѣ чего верну опять въ Кошицы, гдѣ найдалѣе одинъ день забавлюсь и снова въ дальшій путь отправляюсь въ „Unghvár, Munkacs и Berekszár“ при послѣдномъ моиѣ путешествіи какъ видите буду ся крутилъ въ предѣлахъ Мункачевскої русскої епархіи, въ которой може бы ся менѣ удало нѣкое количество эксемплярѣвъ поѣмы „Коилюшій“ полишити. Такожде могу въ епархіальный оттуда четири лише часа отстоящій городъ Пряшовъ до роспродажи дальшой послати сіе дѣло на руки котораго нибудъ крилошанина.

Сего ради присланіе сего дѣла въ количество эксемплярѣвъ вижъ вспомянутомъ да осуществитъ ся найдалѣе до 10-го Мая по лат. мѣсяцословѣ такъ абы передъ сииѣ днемъ эксемплярѣ продажные были уже въ моиѣ рукахъ, абы я ихъ уже могъ виѣти при собѣ когда отправлюсь въ дальшій путь въ „Unghvár“ etc.

Когдабъ болѣе попителейъ за сииѣ дѣломъ я приобрѣлъ, то не залишу Васъ або самага автора о сииѣ извѣстити.

Не забывайтеже чтобъ, аще до роспроданія сего дѣла въ нашихъ сторонахъ менѣ каковое препорученіе данно быти ниѣло, надсилка сего сочиненія въ начертанномъ времени осуществилася.

Слибы кроиѣ того Вы еще какію нивне препорученія менѣ дати виѣли, а менѣ въ „Unghvári“ престольномъ епархіальномъ городѣ лично явити ся иѣющему тѣмъ пособствовать случайность была, благоохотно Вамъ услугу. Думаю такжеже что когдабъ авторъ свое сочиненіе переслалъ въ Будинъ должно сему въ нѣкихъ количествахъ розпроданному быти также жеже тамошними Словянами. Въ Будинѣ (Ofen) звернути бы ся авторъ могъ або до Г. Раковского переводчика при краеначальствіи Венгерскомъ на русскій языкъ або до Г. Радлинскаго переводчика на словацкій языкъ або до Г. Полярника кооператора при Терезіенштадтской Церквѣ въ Пенонѣ. Я могу и написати до Будина чтобъ Г. Ференцъ профессоръ всеславянской литературы на всеучилищи Пештенскомъ пособствовалъ розпространенію сего сочиненія жеже своимъ учнямъ.

При сей случайности навольте прийити благимъ русскимъ сердцемъ искренныя мой братыя чувства съ каковыми препоручаюсь Вашей благосклонности и много пожеланной вседрагой иѣи приязни Вашей Вамъ искренный служитель

Анатоль Витошынскій.

Кошицы дня 20-го Цвѣтна 1853.

Желаю радостныхъ дней свѣтлаго Праздника воскресенія Христова. Мое здравствіе и многолѣтствіе всѣмъ православнымъ боголюбивымъ Русинамъ.

Адресъ мой есть: An S^o etc. Anatol Witoszyński k. k. Feldkaplan beim löbl. Herzog Nassau 15 C. Inf. Rgt. zu Kaschau.

Лист писаний на двохъ сторонахъ вел. 4°.

Ч. 40.

*Листъ Андрея Радоминскаго до Якова Головацкаго,
пис. дня 29. IV. 1853 р.*

Ваше Преподобіе; Милостивый Государь!

Поелику я по совѣтованіи многихъ соображившии съ цѣлю почиталъ вѣрнѣе обѣщаннаго мною, хотя всеславянскаго, но одностороннаго и токмо первому тому Собранія русскихъ Проповѣдей приспособленнаго Лексика, Г.Г. Препумерантамъ на русскія проповѣди поклонить полный и какъ такий при какомъ нибудь русскомъ сочиненіи употребляется могущій Словарь русско нѣмецкій, Шиндова въ Липскѣ стереотипомъ изданній и съ его короткою Грамматикою русскою; такъ я хотя уже былъ сочинилъ упомянутый Лексиконъ, заказалъ въ Липскѣ количество экземпляровъ Словаря Шиндова и съ грамматикою соотвѣтствующее числу дотеперешнихъ Подписчиковъ, и для того я такъ опоздиль присилку экземпляровъ 1-го тома Собранія русскихъ Проповѣдей, у Вашего

Преподобія пренумерованныхъ; понеже я доселѣ ожидалъ оный Словарь въ Липскѣ печатающійся съ которыми вѣсть я хотѣлъ Вашему Преподобію и Проповѣди послать, дабы берегать издержки экспедиціональныя. Но это до селѣ тщетно ожидавши, чтобы г.г. Пренумеранты теперь по крайней мѣрѣ отчасти успокоились, послалъ я желѣзною дорогою въ Львовъ къ Вашему Преподобію большее число экземплярей 1-го тома Собранія, какъ оно требовалось, именно:

35	экземплярей пренумерованныхъ — между которыми 10 отъ 6. листа, къ дополненію прежде посланныхъ 5. начальныхъ листовъ;
65	„ для дальней пренумераціи;
10	„ какъ обыкновеную процентуацію 10 отъ ста, Вашему Преподобію за понесенные [2] труды мною поклоненную;
1	„ Вашему Преподобію поклоненный;
1	„ Его Превосходительству и Высокопреосвященству Митрополиту и Архіепископи (sic) Львовскому подѣ собственною конвертою смиренно поклоненный;
1	„ отъ 6. листа dto dto dto dto
1	„ отъ 6. листа Редакціи Зоры Галицкой поклоненный;
1	„ отъ 6. листа dto Przyjaciel Domowy dto.

115 экземплярей

63

52 Относясь къ расчету:

За 35 экзempl. пренумерованныхъ, считая экземпляръ по 1 зол. 10 коп. среб., принадлежало мнѣ:

40 зол. 50 коп. ср.

Съ этой суммы получилъ я отъ Вашего Преподобія . . . . . 26 зол. —

На народный русскій Домъ въ Львовѣ я жертвовалъ я . . . . . 17 „ 30 к. ср.

43 „ 30 „ „

Для сего расчету я долженъ Вашему Преподобію 2. зол. 40 коп. ср. Этотъ остальной долгъ вѣсть съ иждивеніемъ на присылку изволите Себѣ отразить съ продажи прочихъ экземплярей.

Г. Редакторъ „Przyjaciela Domowego“ мнѣ писалъ, что въ Львовской русской лавкѣ на 14 экзempl. 1-го тома пренумеровано; длятого волю Ваше Препод. изволите ей эти требованные экземпляры тотчасъ

отдать съ тѣмъ прии́вчаніемъ; чтобъ я и деньги пренумерациональныя и имена Пренумерантовъ отдута (sic) чѣмъ скорѣе получалъ.

Я надѣялся, что въ Львовѣ и цѣлой Галиціи будетъ само большее число до крайней мѣрѣ 300 Пренумерантовъ на мною издаваемое Собраніе русскихъ Проповѣдей, но надеюсь, что, когда увидятъ какъ Священники такъ и мірскіе люди, что эти проповѣди превосходныя, по истиннѣ образцовыя въ настоящемъ велико-русскомъ языкѣ, славнѣйшими славянскими красорѣчниками сочинены, и когда они [3] убѣдятся о моемъ безкорыстномъ, благородномъ и для Восточной Церкви обряду славянского какъ и для Литературы всеславянской весьма полезномъ вознаи́реніи умножится ихъ число такъ, что я буду въ состояніи продолжать издаваніе этого Собранія и послѣ сего предпринять издаваніе самыхъ лучшихъ славянскихъ преимущественно російскихъ Классиковъ.

По этому видитъ Ваше Преподобіе, что я при моихъ жертвахъ издаваніемъ упомянутого Собранія немкаю никакой собственной корысти, но токо благо Церкви и расцвѣтеніе одной всеславянской литературы, и для того благоволите мнѣ въ семь дѣлъ и съ другими тамошними ревнительными Славянами споспѣшествовать и съ Вашими могущественными препоручаніемъ чѣмъ большее число постоянныхъ Пренумерантовъ прѣобрѣсть Собранію русскихъ Проповѣдей, которыми я вознаи́ряю истощить всѣ славнѣйшими славянскими красорѣчниками въ католическомъ духу Восточной Церкви сочиненныя проповѣди, и тотчасъ возвать къ пренумеруванію на вторыи токъ, котораго цѣна та сама, которая и перваго 1. зол. Экспедиціональныя издержки я самъ при второмъ и прочихъ томахъ понесу.

Дотеперешніе Пренумеранты 35. получаютъ Шмидовъ Словарь и съ Грамматикою безплатно, а прочіе будущіе Пренумеранты, хотятъ ли они получить этотъ Словарь съ Грамматикою, должны за этотъ Словарь заплатить 1 зол. 20 коп. сер. но чѣмъ скорѣе, чтобъ я опредѣленно зналъ, сколько экземплярей съ него мнѣ надобно дать печатать, и подъ тѣмъ условіемъ, что пригласится ихъ много; понеже я токо при великомъ количествѣ заказанныхъ экземплярей получу печатанные экземпляры отъ Липскаго типографа но такъ дешевой цѣнѣ, по какой я хочу ихъ давать моимъ Пренумерантамъ; иначе цѣна по одному экземплярю въ книжныхъ лавкахъ 3 зол. сер. безъ грамматики. Это будетъ важная польза и выгода [4] для каждаго Пренумеранта.

Если, какъ надѣюсь, будетъ требоваться большее число экsemпл. съ 1-го тома, тотчасъ пошлу Вашему Преподобію. — Съ втораго тома даю печатать токо токо, колько пригласится Пренумерантовъ, и для того неволите пренумерацию ускорять, чтобъ издаваніе замедленія неутерпѣло. — Имена гг. Пренумерантовъ вышечатаятся при второмъ томѣ.

Понеже я не въ состояніи и при продажѣ прочихъ экземпляровъ и томовъ нечто, какъ доселѣ, на Дощь Народный жертвовать, извините меня, что я могу имѣ по сему всё пренумерационныя деньги присылать. Но когда я буду въ лучшемъ состояніи, за честь буду почитать себя повторить мою жертву.

Здѣсь прибавленныя письма изволите касательныя Господамъ приобщить, молю Васъ искренно.

Къ издаванію Собранія путемъ пренумерациі и его разпродаванія и чрезъ частныя лица я имѣю позволеніе отъ ц. к. полицайной Дирекціи Пещанской, какъ то видно на оберткѣ перваго тома; по чему не имѣте ничего опасаться распространять издаваемое мною Собраніе. Хотятъ ли Львовскіе книгопродавцы до комиссіи принять экземпляры за пристойную процентуацію и при точномъ платѣжѣ пренумерационныхъ денегъ? Цѣна экземпляра въ книжныхъ лавкахъ 1. зл. 40 коп. сер.

Въ ожиданіи всего лучшаго имѣю честь себя препоручать Вашей любви и прязни (sic) и пребывать Вашего Преподобія искреннымъ другомъ
Андрей Радлинскій.

Въ Будниѣ дня 29 Апрѣля 1853.

Здѣшніи Славяни, какъ г.г. Добрянскій, Раковскій, Палярникъ поздравляютъ Васъ со всемъ почитаніемъ.

Листъ писаный на чотырохъ стор. 4°.

Ч. 41.

*Записка Якова Головацького в справѣ висланиа дня
1. (13.) V. 1853 р. книжок.*

Терлецкому 1/13 Мая 853.

5 экс. Балудянскаго	à 1 fr.	
15 экс. Библіотеки для дѣтей	à	20 kr.
1 Покореніе Новгорода		16 kr.
1 Конюшій		15 kr.

Татови.

Звѣрское		29 kr. сер.
Подр. русиновъ		30 —
Краледвор. рук.		15 —
Конюшій		15 —
Покореніе Новгор.		16 —
Русско-чешк. правоп.		8 —
Сѣверная Любовь		20 —
15 экс. Библ. для дѣтей		20 —

Кобринскому.

60 экз. Библ. для дѣт.	.	.	а 20 кр.
10 экз. Сѣверная Любовь	.	.	à 20 кр.
10 экз. Конюшій	.	.	à 15 кр.
2 экз. Поздр. Руси.	.	.	à 30 кр.
1 Краледв. Рукоп.	.	.	à 15 кр.
1 экз. Русско-чешк. прав.	.	.	à 8 кр.
10 экз. Покореніе Новгор.	.	.	à 16 кр.
6 экз. Весны	.	.	à 30 кр.

Записка на 1 стор. картки 8^о. На другій стороні дописав пізнійше Головацькій: Ник. Устѣяновичъ купилъ 24/12 Сент. 854 1 экз. Радолинск. Проп. съ Словаремъ за 1 fr. KM и 10 kr.

Ч. 42.

*Листъ Петра Головацького до брата Якова, пис. дня
14. V. 1853 р.*

Любезный Брате!

Письмо Твое восхитило мене необыкновенною радостью. Подтверженіе Твое въ чинѣ профессорскій а сдѣлання мнѣ надежда тогоже счастья вотъ чего мы такъ бажали; къ тому же еще надежда, что я останусь въ Львовѣ, такъ уже ничего и бажати. Касательно таксы мною двинажди заплаченной я жалую г. директора, что онъ худо извинялся, ибо подаровати ее канцелярскому было можно, але преступленіе замолчати не слободно. Что то сдѣбалось, что Юльцена сукна (sic) не чорна, какъ она желала а я писалъ, но зелено украшена: незнаю, какъ си понравится. Машина недуга вѣрно суть геморонды, тѣже стражданія, что были у меня. Но я себѣ изображаю, какъ тяжело мнѣ въ [2] въ ихъ лѣтахъ, при ихъ уломностахъ а недостаткѣ силъ и журбачѣ ихъ зносити. Писалъ и менѣ Иванъ довольно о своей бѣдѣ и прислалъ для Мамы а конто долгу для него ватагненного у графинѣ 5 fl. Доручу ихъ самъ Мамѣ виѣстѣ съ Твоею жертвою, и что самъ змогу прибавлю, чтобъ могли по ординаціи лѣкаря пити минеральную воду, но вѣрн менѣ Ивановихъ 5 fl. сердечно менѣ жаль: онъ себе оскорбилъ. Касательно „библіотеки чтенія“ и не былъ еще у Ондерка, ибо цѣна си мнѣ не извѣстна; але я показалъ си нашему книгарю и онъ просить Тебя, чтобъ Ты ему прислалъ сей часъ чрезъ Каленбаха на его адресу 50 экз. въ продажѣ съ опущеніемъ рабата.

Выпало на мене до сегорочного програма выробити якую росправу. Не мнѣя ничего готового ни часу что выробити одна менѣ была [3]

надежда на мой письменный домашний елаборатъ, что я до испыта подалъ. Но щожъ? нѣтъ у мене ни словца изъ него не лишилось: богъ вѣсть, куда пошло. Але приходитъ менѣ на гадку, просити г. Вахольца чтобъ менѣ позичилъ на короткое время до переписана, а неотгѣвно возвращу. Брате сдѣлай то, та спаси меня отъ журбы.

Ставропигія я еще 40 fl. долженъ заплатить за Зубрицкогo исторію. Я думалъ ихъ сейчасъ сложити, скоро получу за краснописаніе; но чтожъ? заплативъ книгарию за мои книжки, антикарю за себе и за маму — таѣ едва еще вертятся въ десятокъ гульденовъ на якіи лѣтніи штаны либо что инаго необходимаго. Муху складати ежемѣсячно, либо надѣяться, что въ Червни получу за суплентуру за Май и пенсію профессора за Червень разомъ, тогда же вѣрно пошлю. Но нѣсколько экземплярей придалося менѣ еще теперь, и ставропигія поглабы менѣ прислати, ибо, получивъ 16 экз. т. в. 1. для себе а 15 для предплатителей, наю точно 40 fl. [4] собрати за 30 экз., которіи еще ставропигія не прислала. Надѣюсь про то, что ставропигія схочетъ ихъ прислати.

Касательно моего подтвержденія еще въ великодній святки, когда я былъ въ Скалатѣ пришелъ отъ министерства вопросъ до здѣшняго окружного уряда, какъ я держусь въ политическомъ отношеніи и по святкахъ я былъ у старости, который меня очень пріятно удостовѣрилъ, что всяка полезная о мнѣ написалъ; такъ я думаю, что съ концемъ Мая будетъ и ожидаемое подтвержденіе. Тогда возрадуется душа моя. А теперь пращай Любезный Брате

14/5 853.

Твой П. Головацкій.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 43.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
3(15) V. 1853 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

За многини заботами я не множо опоздался съ отвѣтомъ на послѣднее Твое писмо. Вотъ на кратцѣ отвѣчаю на всѣ вопросы:

Касательно Твоего мотверженія въ постоянные дѣйствительные профессеры надо намъ теперь только усередно радоваться, и въ будущности быть осторожиѣе и не всякому духу вѣрять. Какія проназани силетни, адѣсь или гдѣ нибудь, этого дойти трудно и почти невозможно. Можетъ быть время откроеть истину. Мое подозрѣніе можетъ быть безосновно; я уже точно не помню, когда я былъ въ послѣдній разъ

за Твоими дѣлами въ министерствѣ просвѣщенія; я думаю это это было при концѣ мѣсяца февраля или началѣ марта, на всякой случай передъ самымъ возвратомъ Твоего прошенія въ Вѣну. Г. Миклошичъ только догадывался, что долженъ быть какойто противникъ, потому что подобныя подтвержденія всегда въ Вѣнѣ рѣшались безъ спроса напѣстниковъ. Г. Ш.¹⁾ можетъ быть не дерзнулъ Тебѣ самъ лично и прямо повредить, но умылъ рудѣ какъ ондѣ Пилать, передавая Тебя неминуемой судьбѣ родовыхъ враговъ. Но какъ будто, все уже миновалось, и какъ я уже вспомнилъ, теперь надо намъ радоваться, и осторожно пользоваться.

[2] Получивъ Твое письмо, я сей часъ посѣтилъ Г. Миклошича, и благодарилъ его за ходатайствованіе въ Твоемъ дѣлѣ; онъ принялъ это благодареніе, возражая, что онъ пособствовалъ и пособствовать будетъ мужавъ этого достойнымъ; я полагаю изъ всего, что точно онъ наиболѣе причинился до скорѣйшаго рѣшенія въ министерствѣ. — Впрочемъ какъ неблагоуравнино поступалъ съ Тобою Г. Ш., оклеветавъ Тебя безъ причины за откровенность Твою, а потомъ раскаяваясь въ своемъ дурномъ и поворномъ поступкѣ — предъ самымъ Тобою — изъ того можно довольно заключить, до чего онъ способенъ. —

Что касается Хрестоматіи, и то хорошо, что она рѣшена въ Твою пользу, и Ты имѣешь въ рукахъ decretъ и не множо денегъ; я спрашивалъ въ администраціи школьныхъ книгъ, и имѣ сказали, что она вкратцѣ передана будетъ въ печать; но теперь вошла администраціи въ какіе то переговоры съ одною изъ здѣшнихъ печатней, (развѣ Мехитаристовъ?), и намѣреваетъ заключить контрактъ съ нею ради скорѣйшаго издаванія школьныхъ иновычныхъ книгъ; какъ это дѣло будетъ готово, тогда начнется печать Хрестоматіи Твоей, и иныхъ рукописныхъ уже подтвержденныхъ сочиненій. Касательно корректуры имѣ сказали, что по рѣшенію министерства авторъ самъ долженъ ее заплатить, и что Г. Ш. обѣщался принять на себя всю корректуру одной т. е. меньшей части [3] на большую же опредѣлитъ Ш. корректора, потому что онъ всегда еще будетъ суперревидентомъ. Если желаешь, чтобъ я эту часть обнялъ, такъ проси еще разъ или припомнись Г. Ш. — дабы онъ имѣ препоручилъ, бо имѣ самому какъ то не годится — онъ еще всегда сердитъ на меня. —

Обѣцанныя Тобою книги, имено Зубрицкаго, Конюшаго, Библиотеку чтеній пришли скорѣй — здѣшніе питомцы попытаются; такожъ „Покоренія Новагорода“ желали отъ меня, и писали уже въ редакцію Зори.

¹⁾ Шашкевичъ Григорій.

Касательно вопроса Твоего, может ли Ставропигійскій институтъ продавать школьныя книги? вотъ Тебѣ отвѣтъ: здѣсь предложенный Verlagskatalog, можете выбирать, что Вамъ угодно и ничего не нужно, только отъ Предстоятельства Института прямо написать „an die löb. kk. Schulbücher-Verschleiss-Administration“ — и покликаться на давнѣйшія сношенія и рѣшенія. Пересылку книгъ требуемыхъ сама администрація обстарааетъ, но институтъ долженъ порто (безосмысленно спедитерскіимъ путемъ) заплатить, и выѣстъ тѣ деньги записать въ общій расчетъ. — За аппаратами я тоже спрашивалъ, прекрасные суть здѣсь, и по различнымъ цѣнамъ; на самой длинной точно греческій, нужно 10 локоть, за не мношко короче 9 — въ цѣнѣ локоть по 2 f. 20 kr. до 3 fr. серебр. довольно хорошіе — но это отъ совершенно отъ Тебя зависить, по какой цѣнѣ Ты желаешь? Матерія эта сама стоитъ будетъ 25—30 fr. сер. — прочія же издержки [4] идутъ въ счетъ портнаго а именно:

8 Ellen Steifläwa	a 15 kr.	= 2 fr.
9 dto Futter	a 24 „	= 3 „ 36 kr.
6 fr. Macherlohn		= 6 „
Papierdeckel Seide u Zuehör		= 2 „
20 Ellen Borten	a 15 kr.	5 „

Всего 17 fr. 36 kr. серебр.

Будучи у Г. Миклошича, я спросилъ о нову книгъ изданую книгу „Апостолъ“ и здѣсь Тебѣ посылаю въ цѣнѣ 2 fr. сер. Хотя только голый въ пей текстъ, но ради чести нельзя было ему возвращать; впрочемъ для испытывателя языка и она придастся. Возьми ее на счетъ присланнаго Г. Дѣдицкимъ Кониюшаго; я получилъ 30 экзэмп. въ цѣнѣ по 15 kr. сер. за всё слѣдуетъ 7 fr. 30 kr. Прежде я послалъ Тебѣ Lautlehre Миклошича на тотъ счетъ . . . . . à 4 fr. теперь за Апостолъ . . . . . 2 „ а готовыми деньгами прилагаю . . . . . 1 — 30

7 fr. 30

Выплати его со всѣмъ и благодари, что намъ такое сдѣлалъ наслажденіе — и да продолжаетъ его! —

Теперь святками писалъ мнѣ Петро, что дражайшая Мама больны — отъ отвѣчалъ ему — и въ Скалатъ писалъ — но не имѣю дальшаго извѣстія — ради Бога донеси какъ тамъ водится, я очень беспокоюсь, а помощь не могу. Терпѣніе кажется тяжелое и опасно. — Всепочтенный батюшка¹⁾ уже не поѣдетъ теперь въ В... но лѣтомъ онъ хочетъ посѣтить Почаевскій монастырь, и желалъ бы выѣстъ съ Тобой, тамтуда проѣхаться — я думаю у Тебя вакаціи начинаются съ 1. Августа —

¹⁾ Раввскій.

напиши согласенъ ли ты, и возможно ли безъ опасенія — ради какихъ то научныхъ изслѣдованій. — Зорю Галицку я получаю и благодарю хорошо почтеннѣйшаго Г. редактора, что помнить о мнѣ — но 7-го числа я не получилъ, а и 10-ое очень долго премедляетъ — не знаю по какой причинѣ. Я бы радъ по (дальше на осѣбній малій картці)¹⁾ возванію любезнѣйшаго Богдана чтото содѣйствовать письменно для Зори — но нѣтъ на то времени у меня — если ииъ могу служить многочисленными адресами Вѣстника нѣтъ прежнихъ лѣтъ, то я пошлю Тебѣ — это бы можетъ быть причинилось къ побольшенію читателей, потому, что многіе и не вѣдають о ней особливо въ Венгріи, и не могутъ ее сравнить съ Вѣстникомъ. Она теперь очень любопытно и тщательно издается, и въ всякомъ отношеніи достойна помочи. — Твои извѣстія о Нунціи и питонцахъ въ Римъ посылаемыхъ и здѣсь подтверждаются но еще не рѣшительно — и честный Доръ Мельникъ не повѣхалъ бы никогда съ ними. Г. Балякъ кажется отбѣдетъ на дняхъ въ Львовъ, я стараюсь о его мѣсто — но незнаю, получу ли? Съ Госп. Хоминскимъ старайся въ усерднѣйшемъ поживать согласіи, онъ можетъ теперь много помочь или повредить; — Г. Коссакъ²⁾ выбирается на долгую отпустку въ Креховскій монастырь, ради болѣзни глазъ, но не знаю рѣшительно получить позволеніе? Онъ очень сердился, когда я сказалъ, что я на Зорю запрепумеровалъ! Ужасно тотъ человекъ уѣдаетъ на всѣхъ насъ, что только Русиномъ именуется. — Онъ пишетъ для Wiener Literat. Zeitung польскія извѣстія. Г. Ковальскій уже кончить второй томъ читанки, въ Г. Лотушкѣ (впрочемъ способномъ по заслѣпленномъ юношѣ) нашель онъ усерднѣйшаго сотрудника. — Поклонися хорошенько всѣмъ сродникамъ, Друзьямъ — и пиши частѣ Здравствуй(и) Твой Братъ

Вѣна 15/3 мая 1853.

Иванъ Ѡ. Г.

Лист писанный на 4 стор. малої 8^о і на окремії картці.

Ч. 44.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 7(19) V. 1853 р.*

Прѣшовъ 7/19 Травня 853.

Любевный Другъ!

Присланна мнѣ книжечка Евстахій³⁾ весьма повеселила меня и урадовала; то уже давно было мнѣ намѣреніемъ чтобъ для воспи-

¹⁾ Ся картка записана в бібліотеці „Нар. Дому“ окремо під ч. 148 в переписці Головацького.

²⁾ Коссакъ Михайло.

³⁾ Житіе святаго великомученика Евстазія, сочиненное Михаиломъ Бородайкевичемъ, учителемъ школы тривіальныя въ селѣ

танія сердца такія издавалися книжечки, и сегоради такаж и у насъ первая издалася, кою нынѣ здѣ приключаю¹⁾.

Она мною послана уже была до Перемышля, где я желалъ, чтобъ на половину надержки выпечаталась т. е. чтобъ половину Печатанія я, а половину сама Печатня выплатила, а по сему чтобъ съ оттисками мы раздѣлилися; но по погодному времени нынѣ ю послано вспять, бо Г. Крылошани не согласили на тое.

[2] Теперь посылаю ю до Васъ, моля о томже самомъ, т. е. если одобрите дѣла, то извольте ю выпечатать если можно на полъ надержки: я прииму 300 оттисковъ, выше сколько Вамъ любитса будетъ; а если Вы не изволите врученый мною способъ пріяти, то на мой счетъ прошу выпечатать въ 300 экземплярахъ. —

Печатаніе нынѣ быти на $\frac{1}{16}$. на шестнадцатой формѣ, бо для приручныхъ книжокъ та есть найздобнѣйша форма, естетичнаго вкуса; — буквами Гражданскими, на паперѣ простомъ; бо то брате я знаю, что все токмо даромъ рождать уношеству, чтобъ ихъ [3] мало по малу вабити до рускаго чтенія.

Намѣряю я и дальше Шнидовыхъ Исторій повременно издавати, если и Вы изволите, то предназначенныхъ способомъ можемъ сполу дѣлати.

Гроши я Вамъ точно зажену, но теперь не могу, бо выдалъ сей часъ на ныня дѣла. — — Прошу извольте меня увѣдомить о етомъ, и здравствуйте. —

Цѣлю Васъ, и всѣхъ вашихъ нашихъ

другъ Духнович.

Изданія сего и та вина есть; чтобъ молодому Литератору даку, и острогу задати.

Долучена до сього листу картка, на якій ось що написано:

Засылаю такожде 6. Букварей по цѣнѣ 10 крайцарей ср.

Духнович.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

На четвертій стороні така адреса:

Любеану Другу Якову Головацкому Профессору въ Львовѣ.

Красномъ, намѣстничества калушского [Издание Галицко-русской Матицы, ч. 17]. Львів 1852 р.

¹⁾ Мабуть, треба тут розуміти А. л. Духновича: „Хлѣбъ души или набожныя молитвы и пѣсны для восточныхъ церкви православныхъ хрїстіанъ“. Будин 1851 р. Книжочка видана коштомъ „Литературного заведенія“ в. Пряшеві. (Пор. Левицкій: „Библиографія“ Т. I. Ч. 677.

Ч. 45.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, писаня 7/19 мая (травня) 853 р.

Прашовъ 7/19 Травня 853.

Почтеннѣйшій Другъ!

Сердечно благодарю Васъ за память, кою мене утѣшаете, и такоужо памѣтїю одождаете себѣ всего мене. Вы извинѣли себе говорите, что вы мнѣ непознаны, но не по истинѣ, бо я васъ позналъ, и добрѣ позналъ еще нагло по повосозданїи новаго русскаго міра, мы тоже древнїи друзья, и тѣ будемъ надѣюсь до гроба; люблю я каждого кто русня, но добротнаго, и внимательнаго еще и почитаю. Я васъ въ любовнонь вашемъ братѣ лично смотрю, а дѣла ваша суть мнѣ чистымъ зеркаломъ.

Вы послали къ мнѣ книжечки въ счетъ 37. золотыхъ 36 крайц. Я тѣ прїемъ радостно, и будуся усилovati ихъ разпространати, и за тѣ [2] сей часъ посылаю вамъ 15 золотыхъ серебромъ, знаю бо что вамъ надобно братамъ Чехамъ послати грошей какъ найскорей¹⁾. — Чехи утѣшаютъ больную мою душу не мало своими созданїями, но и опечалюся, видя, что отдальныи стремлять развивати рускїй свѣтъ, когда у насъ что дальше, то темнѣйшїй праць; наши бо не многихъ изъемши еще и днесъ посявають наъ рускаго слова, и протомаче всѣхъ бѣдаковъ бѣднѣйшїй есть рускїй Литераторъ. то знаю я, знаетъ, бо вкусилъ того любовный вашъ братъ Иванъ!

И если вы неволите любовнѣйшїй другъ, пожадуйте, прїймите въ замѣну на оставшїй съ счетъ мои книжечки, онѣ можно у васъ, въ великомъ рускомъ свѣтѣ развидутся, и вы скорей можете получитьи вашихъ денегъ, какъ я тутъ, [3] гдѣ царствуетъ скудость какъ естественна, такъ и душевна; Однакожь любовный брате! если вы тѣмъ не можете быть довольны, то безъ всякаго измѣтїя напишѣть мнѣ, и я постараюся о посланїи денегъ.

Брату Ивану до Видна писалъ я уже два разы, но онъ отвѣта не далъ мнѣ, и не знаю где онъ и что дѣлаеть; Я съ нимъ счетатисъ желалъ о Исторїи Балудянскаго, изъ коей я не много продалъ, и теперъ лежать у мене отгиски многи, и незнаю, что съ ними дѣлати? одинъ отгискъ сини днани продалъ, и се посылаю 3. золоты, проса васъ Ему ихъ отослати, бо не знаю гдѣ есть, хотя не тайно предо мной, что требуетъ денегъ, какъ всякъ русня! Какъ и я самъ. [4] Состояніе наше

¹⁾ Порівняй лист Ч. 38.

познаете изъ письма даннаго къ брату Гушалевичу, и не множко потѣшитесь.

Крылошанъ Добржанскій¹⁾ нынѣ въ Кошицахъ при Управительной комиссіи есть, позванъ Настоятелемъ Г. Барономъ Коцюмъ, и надѣется, что тамъ также и останется, какъ Representant изъ стороны Русиновъ, и то радостно.

В прочее же брате любезный будьте здоровеньки, дѣлайте на полѣ, которое вамъ судьба опредѣлила и помните Вашего Друга Духновича.

Г. Головацкому.

В серединѣ 2 картки; на одной написано на первой сторонѣ:

Счетъ книжокъ посланныхъ до Львова Г. Якову Головацкому.

4 Молитвенники позолочены по 1 f. 20 k. = 5 f. 20.

2 d-o въ полпереплетѣ по 30 k. = 1 „

30 d-o простопереплетены по 20 k. = 10 „

6 Катихисы Литургически по 40 k. 4 „

10 Театры по 12 k. = 2 „

10 Пѣсни по 2 k. = — — — 20

разомъ 22 f. 40

на другой сторонѣ:

Нота:

Мнѣ здается: что Молитвенники мои въ Львевѣ разберутся, бо и тутъ весьма разходятся. Духнович.

Друга картка по одной сторонѣ вѣститъ:

Гушалевичу

15 Молитв.

5 Катихисы.

Головацкому.

а на другой сторонѣ по серединѣ:

Г. Ивану Головацкому за 1 экземпляръ Исторіи Балудянскаго 3 в. ср. посылаетъ. Духнович.

Лист писанный на 4 стор. 4°.

Ч. 46.

*Листъ Николаи Устияновича до Якова Головацкаго,
пис. дня 24. V. 1853 р.*

Брате Высокопочтенный!

Есть у мене сусѣдъ, яковыхъ мало — може Тобѣ знакомый — Федоръ Рудницкій. Сей подавь ся на Волю Задержавцу. Я нашьравъ

¹⁾ Виктор Добржанскій.

сныи днями поѣхати до Львова, и зобовязавъ ся ему довѣдати ся въ Консисторіи за дѣло его — но не возможно мѣнѣ было лишити хату и газдѣство въ ярован'ю, и я рѣшивъ ся послати бабу мою саму. — Баба моя буде сидѣти у сестры коло дѣтей, стаяка где выйде, и не знайде безъсомнѣнно нѣякои случайности довѣдати ся за тую рѣчь, а мѣнѣ бы дуже мило было, еслибы я заспокоилъ желаніе моего сусѣда. Про тое припадаю къ Твоей приклонности и прошу довѣдай ся и напиши ми, хто есть положенъ на первое мѣсце въ препоициі на Волю Задеревацку [2] а еслибы пропозиція еще не выдѣлана, чи не знаходить ся для Рудницкого яка перешкода, которую бы ще ухилити можна, щобы прійшло ad l. locum; ибо не звѣстно намъ, чи грамота такъ звана *argobata* дойшла до Консисторіи, которую онъ не залучивъ въ реченци, тѣлько ажъ позывѣше, черезъ мои дѣти. — И се одно. — Другое о що Ты наю просити есть, щобысь былъ ласкавъ донести мѣнѣ, яка есть парафія Красна въ Намѣстничествѣ Надвѣрнянскомъ. Ты ачейжъ пробувавъ въ тыхъ сторонахъ, а если нѣтъ, то Тобѣ не буде невозможныиъ заглянути въ Табелю въ Консисторіи и выслѣдити где-нещо. Я хотѣвбыиъ куситись на парафію сію, а не маю зъ знакомыхъ нѣкого въ тыхъ сторонахъ, котройбы скотѣвъ мѣнѣ щось рѣшительного о пей донести. Селѣжбы не много стояло труда, то изъволи и о тѣмъ щось мѣнѣ написати, ажъ Тобѣ буде ся лучити заглянути въ Тебелю.

[3] Но не вспоинай передъ цѣкавыми за причину Твоего пошукования въ таблицахъ еслибысь благоволилъ самъ трудитись окодо моихъ требованій. — Не знаю чисте всѣ здоровіи, всепочтѣннѣйшая Твоя супруга и дѣточки Твои — я зачинаю похиляти ся надъ ноголу — и щось дочуваю въ собѣ, же довго не потягну. — Мило ми есть сказати Тобѣ, же Русь наша може ся повеличати одновъ часописью, теперѣшною Зо-рою. — Не увѣришь якую радость маю я читаючи картины того письма. — Она насъ потрутила далеко на передъ, и насъ многихъ писателей за собою. И я уже бесилень гнати за нею. — Бывай здоровъ братцю — если маєте тамъ що нового, возвѣсти; Мы ту въ горахъ якъ въ вовчѣй яны, (sic) где кромъ голоду лютого ничъ нема. — Мой поклѣтъ Твой подружѣ засымаю

24/5 853.

Никола (Устіяновичъ).

Пріввище, взяте в ( ), дописане ииьшою рукою.

Лист писаний на трехъ сторонахъ 4°. На четвертій стороні адреса:

Славско

Высокопочтенному Господину Іакову Головацкому профессору Все-учил. въ Львовѣ.

На печатці в ляку виравно заховала ся емблема: „Н. У.“

звѣрникъ ельбольотичной сажиді т. VIII.

10

Ч. 47.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького. пис.
дня 25. V. (6. VI.) 1853 р.*

Пряшовъ 25. Травня (6. Червня) 853.

Любезный другъ!

Я на все соглашаюся, дѣлайте, что вамъ лутше видится, я прійму 400 оттисковъ, и на сѣи передомъ посылаю 20. золотыхъ, бо больше и не имѣю теперъ. По мову имѣнню подобны книжки читальны лутше было бы на $\frac{1}{16}$ выдавати, бо то вкуснѣйшій форматъ, прото и Нѣмцы, и Французы такъ выдавають; но понеже вы уже такъ зачали, то чинить и далей якъ вамъ любится; только молю васъ, чтобъ идіотисмы галичански, якъ то: що, певнѣе, стосовати, допѣро и пр. оставити, бо тѣ у нашихъ великую [2] промзводять антипатію; тѣмъ наполненную книжку нашъ русинъ не будетъ читати, а на *що* такъ сердятся наши, что и слухати не хочеть.

Изъ Весны¹⁾ пришлеть имѣ 12. оттисковъ, — дай Боже чтобъ они подобны не были Лѣрваку,²⁾ идіотисмами полному, — такожде и изъ Евстаеія такожде 12. оттисковъ, и на тое посылаю вамъ 5 золотыхъ, что больше будетъ, то прошу на мой счетъ вписати.

Брате! у насъ читательство вельми слабое, книги куповати не обykle еще наши, даже и самѣи священники, наибольше даромъ, раздаваю, чтобъ привыкали пошалу; грошей нѣтъ, а дорого все, худоба неисповѣдлива у насъ, и голодъ великій, словомъ всѣ русины жебраки, имъ непоможеть ничто, кроми [3] школы, а людей нѣтъ на тое способныхъ, и хотяи были бы про скудость не могутъ содержатися. Я (не хвалюся, и не берите за легкомысельность) уже все недалъ свое на проовѣщеніе народа, но никто непомагаеть ни однимъ крайцаромъ, и такъ уже и я долго не могу содержатися, а якъ я попущу, то все пропадетъ. — Книги отбирають, но не платять, и я уже оскудѣлъ, бо множество жебраковъ не можно издержати.

Нашъ Намѣсникъ Коцъ для русиновъ по руски выдаваетъ разположенія, тоже и самъ по руски подписуется, можно тое подкрѣпитъ нашихъ, но нѣтъ надѣи, бо дуже смадярчилися, все руское имъ простое видится, и читати не хотятъ, бо незнають, а учитися не будетъ. Свя-

¹⁾ „Весна, сборникъ различныхъ сочиненій стихомъ и прозою“. Львів 1852—3.

²⁾ „Лѣрвакъ зъ падъ Сяна издавъ Семинаристами Перемыскими въ полу Дому Народного“ вийшов головно заходами Павла Леонтовича в Перемишля 1852 р.

щенники дома съ женами, и дѣтми по малярски мондируютъ, бо то ихъ просвѣщеніе есть, съ Бетярисмошъ. — [4] Моя школа такожде ничего не стоитъ, многи до днесь еще и читати не знаютъ; годѣ и бѣда! не помыслили бы вы, якъ унылымъ есть у насъ рускій языкъ, а литература чужда! Подумайте: Мѣсяцословъ на 280. оттискахъ вдалѣ я, но и тѣ не спродалися, бо тутъ малярскій календаръ у священника, а простый человекъ и не знаетъ о календарѣ, ему не потребный есть; — Такъ брате стою я, жалѣйте надо мною!

Моя надѣя въ молодежѣ, и въ русскихъ свѣтскихъ чиновникахъ, оны равнымъ суть, бо лише тѣмъ способомъ удержатися могутъ; — Увидимъ что принесетъ намъ будущность. —

Брате здравствуйте, и помните Васъ почитающаго друга

Духновича.

Лист писаний на цѣлхъ чотвирохъ сторонахъ звичайної 4°.

Ч. 48.

*Лист Фр. Павлѣчка до Якова Головацького, пис. дня
15. VI. 1853 р.*

Mnohovážený Pane!

Neračte míti nížepsanému za zlé, že se opovažuje Vašnosti osobně neznaje listem obtěžovati; avšak nečiní to ze své vlastní vůle, nýbrž ve jménu Vašnostina přítele p. Karla Vl. Zapa c. k. profesora v Praze, k němuž se byl v té samé zaležitosti o radu obrátil, od něho však na Vašnosti co v té věci zkušenějšího odkázán byl.

Nížepsaný, absolvovaný gymnasiasta, římský katolík z Holomúcké arcidioecese v Moravě, žádal totiž od p. Zapa, který co úředník v Haliči se zdržoval, zvědět, zdálíž jest latínskému katolíkovu volno, k řecko-katolické unitské církvi přestoupiti a jejím knězem se státi a zdálíž v tom shledu povolení od svého ordinariátu zapotřebí má. Pročež Vašnosti uctivě žádám, by jste mně v té věci na místě Vašeho přítele upřímnou radou přispěli, s polu pak hlav-[2]-ní rozdíl mezi latínským a řeckým obřadem (ritem), jakož i občanské a domácí (materialní) poměry tamějších popů nakresliti spolu pak udati ráčili, do které dioecese či Lvovské či Přemyslské bych se hlásiti měl a zdálíž bych do semináře ruského zdarma přijat byl. Příčina, kteráž mne ponouká k řecko-slovanské církvi přestoupiti, jest náklonnost ku staroslovanštině, v níž slovanští apoštolové Cyrill a Methud církevní obřady konali a v pravoslavné církvi po dnes v té řeči se konají. Konečně prosím Vašnosti mně laskavě odělití, v jakém jazyku se theologické vědy

přednášejí a jakých pomůcek bych k naučení se rusínskému jazyku použití mohl a jaké Noviny v též řeči vycházejí, bych se od 1. Julia předplatiti mohl. Račtež tedy Vašnosti v té věci potřebnou radou mně přispěti a mně po obdržení toho listu laskave odpověditi, zdálíž bych [3] se o přijmutí do ruského semináře ucházeti a mé vysvědčení (attesty) zaslati měl.

V naději, že mů poníženu prosbu ve jméně Vašeho přítele vyslyšíte zůstávám s úctou Vašnosti poníženy služebník

V Lukově 15. června 1853. Frant. Pavlíček studující.

Adressa: Fr. Pavlíček studující v Lukově (Lukov in Mähren, letzte Post Holleschau).

Примітка Я. Голов.: отп. 30/18 Червня 853.

Лист писаний на трех сторонах великої 4°.

Ч. 49.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня
2. VII. 1853 р.*

Любевный Братъ!

Благодарю Тебя за привѣтъ за благожеланіе. Мнѣ никакъ было просить отпустки, такъ говорилъ г. Инспекторъ: Но я взгляда на мои страданія постановилъ въ вакаціи купать ся въ Трускавцѣ иль въ Пѣстынѣ иль просто въ Черемошѣ. Ты братецъ любевный дай совѣтъ куда пуститься. На Трускавецъ надо еще задолжитися, на Пѣстынь думаю сталобы, но не знаю сколько будетъ стоять: можетъ быть Тебѣ извѣстно донеси скорѣе. Денги за Исторію я хотѣлбы прислать, но я только 16 предплатителямъ роздалъ совершенные экземпляры, а 13 еще и 1-ой части не брали. Я думаю, что добре было, возвать ихъ Зорою, чтобъ отбирали, но вѣроятно что холодные Русины самойже Зоры не видятъ никогда. [2] Но скоро думаяшъ, то вмѣстѣ нѣсколько словецъ моиъ именовъ въ Зорѣ, но не про деньги, а про ихъ самыхъ интересъ. Исторію, какъ она мною предначертана къ новому обдѣланію, а какъ есть готова я не могу пустить въ свѣтъ, пока не исправлю, не дополню не передѣлаю совѣшъ. Я думаю, что географія для нишнихъ класъ и для народныхъ училищъ придатна, болѣе нужна и тою я занималъ ся; но теперь я не способенъ продолжать. Здравіе мамы все однакое. Она много страдаетъ на геморонды, но вѣкъ не дозволяетъ такъ зносить, какъ я зношу. Мама ужасно на ушѣ страдаютъ, немнѣя слуха и съ кимъ розговоритися. Я прига-[3]-далъ себѣ что имъ придалабыся такая ложка, какою слушають глухіе. У Васъ ее продають у Немировскаго, иль у Дивета. По-нилуй братъ, купи ей, а Богъ вѣсть, какъ великую сдѣлашъ прислугу.

Надѣюсь что мы увидимся или въ проѣздѣ коимъ въ Трускавецъ, или въ Пѣстинь, бо даже въ Пѣстинь лучше чрезъ Львовъ, чѣмъ изъ Тернополя ѣхать. Прощай Твой братъ

2/7 853.

П. Головацкій.

Какіе то новости могутъ быть, о которыхъ Ты упоминаешь?! —

Листъ писаний на 3-х сторонах 8^о.

Ч. 50.

*Листъ I. В. Сокульского до Якова Головацкаго, пис.
дня 10. VII. 1853 р.*

Любимый братъ и Другъ Як: Ѡ!

Книгѣ ваши Миѣ присланныи по почтѣ получилимъ. за которіи хорошо благодарю но въ будущность, прошу прислать на рукѣ брата вашего Г. Петра въ Тернополь а оттуда могу завсегда одержать безъ всякаго удивенія денежнаго. Ваша Мар: Андреевна къ своимъ родителямъ отѣхала, да благословить ю Богъ съ ѣи дѣточками, та и вамъ допоможетъ тудажъ отправится. Но я въ подобномъ вамъ наслажденію участвовать не могу, и сравнаться, бо моя Домникія отъ 27 мая тяжелой болѣзнію изложена, и до сей поры не вижу можости, ино Вному Творцу вѣдомо иного терплю Самъ будучи свѣдителемъ Ей терпѣнія. Когда явитесь въ Горы поздоровте всѣхъ знаемыхъ и Подруговъ моихъ отъ Мене [2] было моимъ желаніемъ ихъ и: лѣта посѣтить, да чтожъ завистный рокъ, судилъ миѣ противно, я долженъ быть свѣдителемъ терпѣнія моеи Домникіи той самой болѣзны каковой изложена была въ Хомчинѣ. Когда помните, вы тогда были въ Миритенцахъ и надежда на Ей жизнь не велика есть до сего часа. — Братъ Яковъ тяжело миѣ смотреть на страдающую, но еще тяжелѣе подумать о будущемъ своемъ состояніи въ вдовствѣ — — Зѣ новостей Книгѣ на которіи послалъ былъ денги въ Киевъ некуплено, бо тѣ книгѣ ино продаются духовенству православному, и мірскимъ покупать запрѣщено правительствомъ, да в книгопродавцамъ продавать — мірскій ино за Шедю можетъ купить. Но надѣюсь что я [3] ихъ получу повдѣе. — По части радуюсь что словесность чисто русска въ лѣтературѣ самой Галицкой шагъ за шагомъ поступаетъ скорѣеи и надѣюсь что въ короткое время все пойдетъ хорошо такъ какъ нашъ Днѣстръ плыветъ в р. море — да и наша лит: г. р. сольется. Всѣчь Г. въ Львовѣ мой поклонъ. — А когда заѣдете до Рожнова поздоровте О. Іоанна Антоніевича съ Его женою, да дѣтьми, да и прочихъ причч: священниковъ съ ихъ женами. Да оттуди пишатко дачто ко миѣ, а Іосаф: Кобр: этого лѣнтая что на мня позабылъ не-

множко кулакомъ почивѣтъ. — Преп: Отцу Верещинскому мой поклонъ. Коло насъ непрестанно дождь да дождь съ градами, да много дѣлаеть шкоди въ поляхъ, кажется будетъ хлѣбъ въ высокой цѣнѣ, а сѣна скудно.

[4] Такъ кончу мое письмо, и желаю Вамъ всякого добра и щастливой дороги за вашею семією.

Лука мала 10 Іунія 853.

Іосифъ Василь. Сокульскій.

А прошу не позабыть обѣщанной вами мнѣ окружное письмо Митроп: Филарета въ копіи переслать не позабыть.

Неизвѣстно вамъ гдѣ живетъ Единъ Константинъ Наумидесъ, чи въ Львовѣ — а може у Виспѣ? — что отъ него не получаю никакихъ вѣстей?

Лист писаний на чотирох сторонах 4^о.

Ч. 51.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. для
13. (25.) VII. 1853 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Ярославъ Федоровичъ!

Я Тебѣ давно уже не писалъ — итѣтъ времени у меня къ частой перепискѣ — на сихъ дняхъ дѣло шло о улучшеніи моего состоянія, и я много имѣлъ заботъ пока ажъ сіе получилъ. Отъ 1. Іюля я уже не при министертвѣ, а при Hofkriegsbuchhaltung какъ Ingrossist, занялъ я довременное и теперъ опраздненное мѣсто по Г. Валяку — хвалить Бога, текущій годъ счастливый для насъ трехъ Братій; мы теперъ какъ такъ забезпечены; для Тебя и Петра Г. проф. Миклошичъ очень много сдѣлалъ, какъ я о томъ чѣмъ разъ то болѣе увѣряюсь; ибо трудно полагать, чтобы по моему прошеніи о Васѣ такъ скоро наступили рѣшенія безъ его содѣйствія и только случайно. — Я имѣю теперъ 500 фл. сер. жалованья и 120 фл. квартир. Мало по малу человекъ выгромоздится изъ той пропасти, въ каковую при наилучшей волѣ и многихъ трудахъ попался, когда бы только здоровье доспѣвало — но его у меня уже не лзя столько ожидать — истощилось и не возможно предти до силъ мнѣ, какъ бывало. —

[2] Мой духъ и система первовъ очень много утерпѣли, и надо бы сельскаго уединенія безъ труда и заботъ къ совершенному возстановленію; а того не возможно сдѣсь. Мнѣ писалъ и Петръ, что мамулѣ любезнѣйшей уже не множко полекшало, надежда въ Богѣ, что эта опасность совершенно мипется.

Здѣсь новостей очень мало, и я за ними не тужу. — Съ Твоей хрестоматіей, Богъ знаетъ что еще сдѣлается; какъ я Тебѣ уже писалъ, то она уже передана была вскорѣ по одобреніи къ печатанію; но книгопечатники сдѣлали какое то препятствіе, ибо не моглись согласить на тую цѣну, котора имъ отъ министерства предложена была — а такъ министерство въ мѣсяцѣ Іюль рѣшили (sic), чтобы до дальшаго расположенія встановлено было ея печатаніе, по причинѣ контрактowychъ какихъ то отношеній; у администраціи говорили мнѣ, что безъ сомнѣнія Мехитаристы будутъ ее печатать, потому что они и къ дешевшей цѣнѣ приклонны.

[3] Книги Тобою присланныя очень слабо теперь распродаютъ, ибо я не могу за тѣмъ ходить — а Литвиновичъ въ своей семинаріи запретилъ Ковяшяго, будто тамъ писано чтото противъ Езуитовъ. Вотъ Тебѣ родолюбивый и многозаслуженный мужъ! —

Б. Рай:¹⁾ не поѣдетъ уже въ Почаевъ, а прямо въ глубокую Россію; — Я теперь перевожу російскія грамоты изъ венгерской войны, квитанціи, требованія и различныя бумаги. Какъ Русь не любить, когда человѣкъ изъ русскаго хлѣба дождался!

Г. проф. Миклошичъ Тебѣ хорошо кланяется. —

Поклонися хорошо всѣмъ Друзьямъ и покровителямъ нашимъ, а особенно Г. Хомиנסкому, Валяку, Гушалевичу, Малиновскому и проч. Мое поздравленіе и почтеніе всѣмъ сродникамъ, братьямъ и сестрамъ — если скоро увидишь ихъ на деревнѣ. — Прощай Твой Братъ

Вѣна 13/25 Іюля 853.

Иванъ Ѡ. Головацкій.

Листъ писанный на трехъ ст. 8^о.

Ч. 52.

*Листъ Емил. Головацкаго до брата Якова пис. дня
30. VII. 1853 р.*

Прилюбезный Брате!

Отколи отрималемъ вѣдомость, о томъ, что Ректоратъ нашъ на Твое щирое вставленье ся за мною отповѣль, не повостало менѣ ничто иного якъ только въ Семинаріи лишиться тай кѣнца ждати, або со всѣмъ покинути, тай впропастъ вергнути. На кождый однако случай выбралъ быхъ первое; но тое совершити много переповъ побѣдити нужно, а межъ инними есть одна сюже отдалити безъ помочи Твоей невозмогу. Того быхъ отъ Тебе нѣколи ни жадалъ не будучи до послѣднаго приведенъ; (бо знаю занадто добри якъ Тебе борзо зъиритувати и здоровлю пошкодити могу.) —

¹⁾ Раевскій.

Ще на початку сего года передъ вступленіємъ до Синицища будешъ дуже потрібный, но неспіввѣсти Тебе о що просити, бо много уже и надъ мѣру свѣтчилсь менѣ, тогда, то перетривуваньємъ у Себе, то вставленьемъ ся до Консистора, кѣнцемъ такъ быльшъ принужденъ що у чужого важичити мусѣльшъ. Теперь коли менѣ щастье не послужило и навѣтъ надѣи не маю щобъ коли полѣпшилось, (бо уже три рази писалсь въ тѣмъ взглядѣ до Николая, а авѣ чутки не дае менѣ, якъ быльшъ не годенъ) прислѣдують мене кредиторы такъ що и дихати не дають, знаючи, тамъ добри треба потискати, где трудно що вытиснути; врештѣ Василь найяснѣйши Тебѣ тое оповѣсть, коли можн не выразно пишу. [2] Благоаю Тебе про тое, будь такъ добрый, пожичъ менѣ въ 6 fl. и увольни мя ѳтъ печали яку довжникъ терпѣти муситъ; бо сли Ты ни не поможншъ на всегда зганьбленъ ваятися буду. Працай Твой жичливый братъ
Емилианъ.

Львѳвъ 30. Липня 853.

Не ганьби мене про тое мов несп(р)аведливе жадашь, бо уже и такъ до 6 fl. должень Тебѣ. —

На 4-ий стор.: S. Hochwürden HH. Głowacki k. k. ordt. Universitäts-Professor u. Mitglied der Gymnasial-Prüfungs Comision in loco.

Лист писаний на двох стор. м. 8°.

Ч. 53.

*Лист Петра Головацького до незвісної особи пис. дня
16. VIII. 1853 р.*

[Къ И. Антоновичу(?)]

Вашое Преподобіе!

Отъ вечера 15. с. м. перебуваю у Г. Берначека и нѣю честь съ тѣмъ письмомъ Г. Губеровой изъ Тернополя переслати мой нижайшій поклонъ. Поклоню ся лично, когда только снадобится случай. — Прошу о благовременное посѣщеніе, да сколь возможно въ слѣдующій Четвергъ: сегоже дня дастся у насъ великій балъ ради праздника рожества Его Величества. Съ глубочайшимъ почитаніемъ нижайшій слуга

Головацькій, ц. в. учитель гимназ. изъ Тернополя.

16/8 853.

Прошу залученное писанце скорѣйше переслати въ Криворовню.

Лист писаний на 1-ій стороні м. 8°. Слова, означені [ ], писані чужою рукою.

Ч. 54.

*Лист проф. Лобажевского до Якова Головацького, пис. дня
18. VIII. 1853 р.*

Szanowny Panie Kolego!

Od tygodnia iestem w Kossowie u moich krewnych, i mimo wielostronnego rozpytywania dowiedziałem się dopiero dziś na pewne że Xiądz Kolega iesteś już od przeszłego tygodnia w Krzyworowni — więc oto stosownie do umowy naszej udaję się do Was z zapytaniem czyli podług projektow naszych zrobimy sobie ekurzyjkę botaniczną i czyli Kolega iesteś zawsze w chęci towarzyszyć mi w takiej ekurysi — na wypadek affirmatywy przyjedziemy do Was do Krzyworowni na wyznaczyć się mający dzień, a z tamtąd pojechalibyśmy [2] dalej zbierać rośliny — Jeżeli tedy Kolega iesteś łaskaw towarzyszyć mi, tak że ja napewniaka na Wasze towarzystwo liczyć mogę, natenczas upraszam jak najmocn(i)ej odpisać mi z detailami na niniejsze moje zapytanie, a listu oczekuję jutro, bo bez Waszego odpisu nie wyruszam z miejsca — Kończę wyrazami szczerego poważania Wasz Kolega
Professor Botaniki i Mineralogii Ł(obarzewski).

Kossów dnia 18 August(a) 853.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 55.

*Лист Ал. Душновича до Якова Головацького, пис. дня
24. VIII. (5. IX) 1853 р.*

Прашовъ 24 Серпня, 5 Вресня 853.

Любезнѣйшій братъ!

Письмо ваше получилъ я въ Щавницкой купели, и разжалися нимъ на худомъ нашемъ состоянїи; я колико возможно возбуждать неперестану нашихъ къ подкрѣпленїю вашему, и уже началъ дѣйствовать, можно загжу огня до холодныхъ грудей, о власной доли лекущихся, на общее же ничего не виняющихъ. Посылаю на брата Головацкого 60 оттисковъ Грамматикѣ¹⁾, грошей не желаю на зашѣнку, одинъ оттискъ тутъ стоитъ 16 кр. ср., какъ [2] можно да потеряеть, я прїйму что нибудь въ зашѣну. —

Брате! я невдоровъ, и къ тому и работи много.

¹⁾ Сокращенная грамматика письменнаго русскаго языка, издавшая Александромъ Душновичемъ. Буда 1853 р.

Здрастуйте братья и прийміте мое сердечное поздравленіе всѣ вкупѣ.
Цѣлуеъ васъ братъ и другъ Духовичъ.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Під Ч. 157 переписки Я. Головацького в „Нар. Домі“ переховує ся така записка, писана его рукою :

Гну Духовичу посылаю 25/13 сент. 853 въ замѣну ва 60 экс. Грамматики по 16 кр. слѣдующія книги :

1. Весна 2 экс. à 30 кр.	—	1 fr.
2. Гной 6 экс. à 10 кр.	—	1 —
3. Пок. Нов. 15 экс. à 16 кр.	—	4 —
4. Маруся 4 экс. à 45 кр.	—	3 —
5. Библ. I ч. 10 экс. à 20 кр.	—	3 — 20
6. Осн. Мат. 3 экс. à 40 кр.	—	2 — „
7. Сѣверн. Люб. 2 экс. à 20 кр.	— —	40
8. Псалтырь безъ перепл.	— —	40

Итого 16 fr. КМ.

Ч. 56.

Анонімний пасквиль Северина Шеховича висланий під адресою Йосифа Ловинського дня 13. IX. 1853 р.

Молчи язичку,
Будешъ вѣсти кашку.

Господине! Прочитавши 64 Ч. Вѣстника¹⁾ розсердилъ емъ ся велики, бо знайшовъ емъ тамъ допись, которую бы Вы писали, застановляло мя — есть то дивна рѣчь, що много такихъ есть що правила приписують, а самыи перше щось подобного на примѣръ иннымъ не адѣлають; отъ и Вы до нихъ належите, вы премудрый прошу издайте якую хочете книжку, а мы Вамъ послѣдуемо; бо мы въ истинѣ въ вашон Грамматики и Вѣсѣля много русского языка навчити ся не можемо, и тое не есть ваше — красныи лѣтерати рус: были бы, сли бы за вами шли, треба бы чужую працю красти и нею потомъ величатись. Отъ по небѣщеку Могѣльницкииъ Вы и Левѣцкій дѣстали наказъ переглянути книги, при той способности оба далисьте собѣ ради? и тое не ужили на доброе, па Грамматицѣ зачалась и скѣнчыла ся вѣдомѣсть русско языка, отъ маешъ одного лѣтерата, най Богъ боронить; мала бы ся чинъ гордити Русь? — Пишете що были въ Львовѣ и прочь: що запусѣла русска нива словесности, що невдячныи сыни суть тому

¹⁾ 64 число „Вѣстника“ вышло дня (26 VIII) 7. IX. 1853 року. Тут помещена перша часть дописи Йосифа Ловинського „Зъ Яворова“. Друга часть напечатана в 65 числі. Про неї гляди у вступній статіи.

виною — О бесстыдний Человѣче! Вы смѣли тоє писати, вы то Герой Азбучный, ви то бороли ся о Жоры, Вы то славный поета рус: перше тягнулись за польщю а теперь коли видите що всіо пѣшло въ гору то завидуєте намъ [2] Вы хотѣли щобы всіоє пѣшло спати а вы тогда были ся величали „що то я оденъ Ловѣньскій виѣю русскій языкъ“. Нѣтъ брате, суть и будутъ инныи, мы на васъ и подобныи вамъ спустити ся не можемо, бо вы волкъ въ овчой шкурѣ. Пишете на Зору и Ладу о Господине вы Священникъ виступуете съ такою злосливою гадкою — Писателѣ Жоры и Лады працують день и ночь нѣтъ що годного въ свѣтъ пустячь, — а вы що дѣлаете — они до школы ходять и учать ся еще инныи предмета що суть задачей ихъ званія — а Ты що? Читалъ емъ много Газетъ Славянскихъ они доситъ красно пишуть о Жорѣ и Ладѣ, но що скажуть сли довѣдають ся що мы жеже собою такъ деремо ся, будутъ смѣяться... и буде же тоє для насъ пристойно. Не ходитъ бо теперъ о тоє щобы вглянути якииъ языкомъ (якъ вы пишете) наемъ писати бо скажуть що мы собѣ допѣро якогось искаемо, критика теперъ на бѣкѣ, ту ходитъ якъ найскорше о Число книжокъ. Зора дуже красно пише то (може не знаете) есть языкъ русскій, и съ нимъ обнаймлена есть докладно наша молодѣжь по Гимназияхъ, бо такъ вчитъ ся [3] Богочестіе и Словеснѣсть, — а вамъ бы хѣба въ пропаганду цѣти по мѣстахъ и вчити на ново якого инного вашего якъ розумѣете языка. Далѣй пишете Московчину впроваджують; прошу Васъ толко добре тоє пѣдъ росвагу возьте, намъ бо треба барель много слѣдъ но где ихъ шукати не лѣпше есть взяти зъ Великорусского або Церковного якъ зъ полского, бо сли зъ послѣдного, то пропавъ нашъ языкъ прошу васъ огидите називаючи московчину, о вы цѣлый московскій дуракъ, та чи годить ся той нарѣдъ бесчестити съ такою невдякою къ нему писати, Россіане нашии братя рѣдныи одного исповѣданія Словене а вы зовете москалами о где едукация у васъ (простакъ). Вы то великій дописователь вѣстника зъ подѣ Соколѣвкы¹⁾, та чи могъ Вѣстникъ тоє печатати, онъ намъ встудъ робить, та чи ино хлопы читають Вѣстникъ? незадолго почислють Вѣстникъ до Groschen Zeitung бо таное мясо пси ѣдятъ, но що менѣ до того я молодой еще часъ маю о одѣ руцини и Громы пушокъ не отстрахуть мя.

Читайте Жоры 27. ч. Стыхъ. то не Парашка!²⁾

II. дня 13/8-го³⁾ Одежь Питомецъ р. Л. С.

¹⁾ Гляди вступну статью.

²⁾ Є тут мова про верш В. А. Дідицького п. з. „Приваніе“. Про него гляди у вступній статіі.

³⁾ Дата хибна. Місто 13. VIII має бути, 13. IX. 1853 р.

Дописано: (Не питомецъ русской Львовской Семинаріи писалъ это письмо грязное анонимное, а редакторъ Лады и Семейной бібліотеки Северинъ Шеховичъ. Подлецъ!) Я. Головацкій).

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій адреса:

An Seine Hochwürden Herrn Herrn Łoziński ruthenischen Pfarrer Wohlgeborenen in Ia w o r ó w.

Ч. 57.

Два списи передплатників на I том проповідий дра Радоминського, вистачені рукою Якога Головацького в р. 1853.

I.

Розписъ

Предплатителямъ на Русскія проповіди, издаванія въ Будинѣ Дромъ Андреемъ Андреевичемъ Радлинскимъ:

1) Его Высокопреподобіе Г—нъ Михаилъ Онуфріевичъ Кузьемскій Крилошанинъ, Схолоіархъ при церквѣ Архипрестольной гр. кае. св. Великомученика Георгія, Совѣтникъ Консисторіи Митрополитальной Львовской, предстоящій училищъ народныхъ Надзиратель, Головной Рады народной русской бывшій Предсѣдатель, командеръ ц. к. Ордена Франца Іосифа 1 экс.

2) Его Высокоблагор. Г—нъ Климентій Рачинскій, Дръ обоихъ правъ, адвокатъ краевый, первый подстарійшина Института Ставропигійскаго 2 экс.

Гнъ Яковъ Ѳеодоровичъ Головацкій священникъ гр. кае. Архіепархіи Львовской, ц. к. публ. орд. профессоръ русскаго языка и словесности русской въ университетѣ Львовскомъ, членъ Корреспондентъ Корол. Чешскаго Общества Наукъ въ Прагѣ 1 экс.

4) Библіотека русскаго народнаго Дома 1 экс.

5) Его Бл. Левъ Ѳеодоровичъ Сосновскій, Столоначальникъ экспедитуры при ц. кор. Галицкой Палатѣ гражданскаго и уголовнаго суда въ Львовѣ, Переводчикъ русскій общесудебныхъ дѣлъ, дѣйствующій членъ представителей русскаго Народа, выслуженный Старійшина Института Ставропигійскаго 1 экс.

6) Г—нъ Стефанъ Сіемашъ, ц. к. урядникъ при главномъ областномъ счетоводномъ урядѣ 1 экс.

[2] 7) Михаилъ Ивановичъ Малиновскій, мірскій священникъ гр. к. Архіепархіи, первый проповѣдникъ при Архикафедральной. Митропо-

лицей гр. к. Святогеоргіевскої Львовской церкви, катехетъ при ц. к. академической русской высшей гимназіи во Львовѣ 1 экс.

8) Иванъ Николаевичъ Гушалевичъ, мірскій священникъ гр. к. Архіепархіи Митрополітей Львовской учитель русскаго языка и словесности при ц. к. нѣмецкой высшей Гимназіи и катехетъ въ лицейскихъ классахъ тойже гимназіи 1 экс.

9) Г—въ Дмитрій Ивановичъ Гузаръ священникъ-викарій при гр. к. городской церкви Успенія пресв. Богородицы, и катихетъ при главномъ городскомъ училищѣ 1 экс:

10) Его Бл. Г—въ Иванъ Васильевичъ Товарницкій помѣщикъ и обыватель Львовскій, первый Старѣйшина Института Ставропигійскаго, членъ выдѣла городск. Львовскаго 1 экс.

11) Его Высокопреп. Гнъ Іоанъ Ильицкій Дръ св. богословія вице-ректоръ Семинаріи, пров. профессоръ церковныхъ законовъ при унив. Львовск. епархіальный экзаминаторъ 1 экс.

12) Его Преп. Гнъ Іосифъ Ѳеодосіевичъ Сембратовичъ Дръ св. Богословія проф. суплентъ библейскаго ученія новаго Завѣта и префектъ гр. к. сем. 1 экс.

13) Іоаннъ Лавровскій г. к. парохъ въ Одрехові 1 экс.

14) Его преп. Гнъ Антоній Степановичъ Петрушевичъ, мірскій свящ. Митроп. епархіи Львовской Его Прев. Высокопреосв. Митроп. и Примаеса Нотарій и Совѣтникъ Митроп. Консисторскій Львовскій 1 экс.

15) Его Преп. Яковъ Ивановичъ Цѣпановскій, мірскій свящ. епархіи гр. к. Перемышской пров. профессоръ богословія догматическаго въ русскомъ языкѣ въ имп. кор. Университетѣ Львовскомъ, префектъ греч. к. семинаріи Львовской 1 экс.

16) Его Высокопреп. Гнъ Іоаннъ Логоцкій дѣйствительный крилошанинъ гр. к. Митрополічаго Львовск. собора, совѣтникъ и референтъ консисторскій, управитель дома пресвитеровъ 1 экс.

17) Его превосх. Преосвященнѣйшій Гнъ Михаилъ Левицкій Руси соедин. и пр. Митр. 2 экс.

18) Его преп. пречест. Гнъ Іоаннъ Колянковскій почестн. крилошанинъ епарх. гр. к. парохъ въ Залуквѣ, вслуженный деканъ I экс.

19) Его Преп. пречест. Гнъ Кирилъ Дембицкій крилошанинъ Митр. Капитулы Львовской референтъ Консист. — блюститель библиот. Архикатедр. 1 экс.

20) Его Преп. Гнъ Николай Ивановичъ Заневичъ-Терлецкій гр. кат. приходскій священникъ въ Хоцемірѣ окр. Колож. 1 экс. 1 fr. КМ.

21) Его Пр. Яковъ Михайловичъ Тиховичъ гр. кат. свящ. въ Гост. 1 экс. 1 fr. КМ.

22) 23) 24) Гнѣ Бѣлоусъ Ѳеодоръ — Лоевскій Петръ и Юл. Никоровичъ питоцы 3 экс. 3 fr.

25) Іоаннѣ Андреевичъ Черлунчакевичъ свящ. прих. въ Яжовѣ 1 fr. КМ.

26) Гнѣ Рачинскій 1 экс.

27) Кульм.

28) Нагорн.

29) Наумов.

30) Сокольск.

31) Левицк.

32) Давидов.

33) Боцюрк.

Писано на 2 стор. fol.

II.

Списокъ Предплатителейъ на I Радолинскаго Проповѣдей.

Отъ Гна Зубковича.

1) Козловскій Мих. гр. кат. парохъ въ Утишковѣ	1 fr.
2) Ванчицкій Онуфр. пар. въ Баршѣ	1 — 10
3) Сабатовичъ Мате. пар. въ Мужиловѣ	1 — 10
4) Качковскій Мих. ц к. Совѣтн. уголовного Суда въ Вишнячѣ	1 —
5) Павликовъ Ѳеоф. Михайловичъ гр. кат. пар. въ Бережанахъ	1 — 10
6) Полевый Левъ деканъ береж. пар. въ Козловѣ	1 —
7) Рафачъ Іоаннѣ пар. обр. лит. въ Бережанахъ	1 —
8) Урбановичъ Филеонъ гвардіанъ орд. св. Франциска въ Бережанахъ	1 — 10
9) Голинатый Пилипъ гр. кат. парохъ въ Коцюбинцахъ	1 — 10
10) Семивовичъ Мих. пар. въ Монастирищахъ	1 — —
	До перен. 10 — 50
[2] 11) Грабянка Іоаннѣ гр. к. пар. въ Льску	1 — 10
12) Комарицкій Іюл. гр. к. пар. въ Вербѣжѣ	1 — 10

У меня предплатили.

13) Левицкій Лука Павловичъ гр. к. пар. в Белѣцѣ	1 — 10
14) Сорока Левъ богословъ уконч.	1 — 10
15) Сѣнгалевичъ Мих. гр. к. пар. въ Росохачѣ	
16) Романовскій Евдоксій Дмитр. гр. кат. пар. въ Соновѣ	1 — 10

17) Кобринскій Іоаниъ Николаевичъ гр. кат. пар. въ Яворовѣ	1 — 10
18) Верещинскій Ник. Михайловичъ упр. школ.	1 — 10
	<u>И того 20 — 10</u>

Посылаю 21/9 сент. 853.

19) Николай Іосиповичъ Синеводскій гр. кат. пар. въ Старомъ Гвозд.	1 — 10
20) Шмериковскій деканъ отъ Гна Гушалевича	

Писано на 2 стор. 4^о.

Сей самый спис пис. в польскій мові рукою М. Зубковича, а від точки 13. рукою Головацького в руській мові містить ся також в бібл. „Нар. Дому“ під ч. 146.

Ч. 58.

*Начерк листу Якова Головацького до дра Радолинського, пис.
дня 9(21) IX. 1853 р.*

Достопочтенїйшій Господинь!

Присланные Вами 115 экс. I Т. издаваемых Вами проповѣдей я порядочно получилъ и распорядилъ ими какъ слѣдуетъ:

35 экс. отдалъ я Г—амъ пренуерантамъ предплатившимъ у меня.

5 экс. предалъ я въ кантору Ставропигійскую для раздачи под-писчикамъ предплатившимъ также, (коихъ было 12 не 14 какъ писалъ Вамъ Гнъ Редакторъ Przyciela Dom).

Списокъ именамъ прибавляю ниже.

1 экс. заблагораасудилъ я дать канторщику Ставропигійскому Гну Михаилу Зубковичу.

10 экс. осталось у меня на счетъ недоники оставшей ся за Вами и издержекъ и пр.

Оставшіеся экс. въ числѣ 52 я отдалъ въ книжную лавки (sic) Ставропигійскую въ Львовѣ съ рабботомъ 15 отъ ста. — Въ кн. лавки въ Тарнополѣ, Перемышлѣ, Станиславовѣ съ рабботомъ 20 отъ ста. Объ успѣхѣ свѣдаюсъ позже [2] [Всѣ общаются предплатить. На второй Томъ я еще не много собралъ предплатителей всѣ общаются предплатить при отбيرانіи словаря]. Списокъ имъ прибавляю.

У насъ былобы больше предплатителей когда бы Вы печатали правописаніемъ и по грамматикѣ наблюдаемой въ Зорѣ, потому что у насъ подобное ревнованіе противъ тѣхъ формамъ, какъ между Словаками противъ чисточешскому книжному языку существуетъ.

а) Отъ Зубковича за 12 экс.	13 fr. 10 кр.
б) 8 экс. на II Том. à 1 fr. 10	10 — 30 кр.
	<hr/>
И того	23 fr. 40 кр.
в) Отъ ново прибывшихъ 6 предплатителей	7
	<hr/>
Итого	30 — 40

Посылаю Вамъ 30 fr. КМ.

Нѣкоторые предплатители какъ меня такъ и у Зубковича недоплатили 10 кр.

21/9 сентябр. 853.

Лист писаний на 2 стор. малої 4°.

Під Ч. 326 переписки Я. Головацького в „Нар. Домі“ маємо таку записку, пис. его рукою на fol. папері:

На второй Томъ Радолинскаго Проповѣдей предплатили¹⁾:

1. Левъ (перечерки.) Леонъ Леонтьевичъ Сосновскій богослов	1 fr. 10 кр.
2. Козловскій Михаилъ гр. к. парохъ въ Утишке...	1 — 10
3. Боцюрко Іосифъ богословъ IV года въ Льв.	1 — 10
4. Давидовичъ Іюліанъ	1 — 10
5. Сорока Левъ уоконченый Богословъ	1 — 10
6. Сѣнгалевичъ Михаилъ гр. к. парохъ въ Росохачѣ.	1 — 10
7. Николай Михайловичъ Верещинскій, управитель ц. к. главнаго училища въ Коломыжѣ, отличенъ золотыиъ крестомъ ииш. Австр. ордена Франца Іосифа	1 — 10
	<hr/>
на Словарь	1 — 10
	9 — 20
8. Бурачинскій Титъ Андр. гр. к. кооп. въ Березовѣ	1 — 10
	<hr/>
	10 — 30
9. Николай Іосиповичъ Синоводскій, гр. кат. парохъ въ Старомъ Гвоздцѣ	1 — 10
10. Рудницкій Левъ коопер. въ Коссовѣ	1 — 10
11. Грабянка, гр. кат. Парохъ въ Новоселкахъ (отъ Гна Дѣдицкаго)	1 — 10

¹⁾ Замітимо, що II том проповідий Радолинського не появил ся, та що візване до передплати було уміщене в 16 ч. „Зорі Галицкої“ в дня 10(22) червня 1853 р.

Ч. 59.

*Лист Йос. В. Сокульского до Якова Головацького, пис. дня
28. IX. 1853 р.*

Любевный мой Другъ П. Яковъ Θεодоровичъ!

Вы съ своею Подришкою (sic!) Марією Андреевной и милыми вашими Дѣтьми чрезъ время вакаціи бавили у вашихъ Родителей и Своичниковъ въ Горахъ, од куда надѣялся отъ васъ получить письмо, о чемъ спрашивалемъ въ моемъ письмѣ усильно Г. О. Иоанна Антонъевича, чтобы вамъ припомнилъ мое желаніе, но моя надежда неисполнилась. — Моя Домникія намѣривалась то же на сее лѣто переѣхать въ Горы чтобы тамъ съ вами увидѣться — но судьба противно нашему желанью опредѣлила, бо моя Домникія 27-го Мая при приготовленію въ дорогу въ Горы тяжело занемогла на запаленіе мозга, та губительная немощъ лѣкаромъ прорвана, но къ моему большому нещастію, за той слѣдовала другая болѣзнь Золтаницы, а за тямъ консумпція, и истокъ таковыхъ болѣзней мою любезнѣйшую во всей жизни моей жену Домникію 11-о С. М. 7-го часа ночи ввергли въ Гробъ, а 13/1-го С. М. погребенною есть. Я теперь мой любевный Другъ Якъ Θεодоровъ: сталъ сыротой самъ а самъ безъ Семіи, безъ родственниковъ, ино между четырьмя стѣнами — похожъ на одшелника. — О Рокъ мой! страшный рокъ — да чтожъ дѣлать въ томъ воля всевышняго, да будетъ ния Его благословенно отъ нынѣ и до вѣка. — Прошу васъ П. О: Я. Θ. не позабыть ния Домникіи помнѣть ввашихъ молитвахъ — то же и къ мнѣ чаще писывать, а ваши Письма будутъ для меня какой отрадой въ моемъ усодиненіи, то же что ино въ вашей мощи передавать мнѣ книгъ къ чтенію, прямо чрезъ руки вашего брата, Г. Петра Θ. въ Тарнополь, бо по Почтѣ не добро мнѣ получать. — Теперь отъ насъ на конкурсѣ есть тамъ въ Львовѣ О. Домбчевскій съ Кокосинець — если но вамъ угодно кажется то чрезъ Него подайте что небудь в книгъ. Надѣюсь что вы на Мене не позабудете, а може и я виновой порой къ вамъ приѣду если но здоровѣе соизволить — а теперь предаюсь вашей памяти, вашему доброму Сердцу — васъ съ Вашею Марією Андр: и семѣю поздоровляю и цѣлую по сотъ разъ люб: О. Якъ Θεодоровъ: и съ почитаніемъ нарецаюсь вашинъ другомъ, и во Христвѣ братомъ

Иосифъ Василь: Сокуль(скій).

Лука мала 28 Септемвр. 853.

У меня кромѣ Зоры и Лады больше нѣчего нѣтъ къ чтенію — а безвѣстнаго вѣстника и въ Руки братъ нестойтъ, нашъ врагъ и подлой наемникъ — !!! и всѣ Его помочникѣ.

На лівім березі 1-ої стор.

Преп. О. Іосифу Кульчицкому, П.П. Іоан: Лотоцкому, благород: Г. Зубрицкому и всѣмъ мнѣ Знаемимъ мой поклонъ, и почитаніе. А Г. Л. Трещаковскому когда Его увидите прикажѣть, чтобъ къ мнѣ писалъ. —

На лівім березі другої сторони:

Спрашиваю покорно о извиненіе что къ вамъ мой Другъ на такой поскуткѣ бумаги пишу, но что дѣлать, когда большъ бумаги нѣтъ въ моемъ дому. —

Лист писаний на обохъ сторонахъ четвертки.

Ч. 60.

Лист Алек. Душновича до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. (4. X.) 1853 р.

Пряшовъ 22. Вересня (4 Паздерн.) 853.

Любвиѣйшій другъ!

Получивъ въ замѣну книжечки, срадовался душою новою Веснѣ; она бо благовоно цвѣтетъ по мнѣ желаніямъ, и молю васъ: откажите мою любовь сотрудицамъ ея многонадежнымъ; мы токмо снѣ способомъ одно быть можемъ тѣло и одна душа; бо не понимаете на koliko наши стараются вашей просто-народной литературы! вотъ дѣрвакъ хорошими предметами славится, но прото у нашихъ уныло пріять бытъ Грамматки ради.

Мой почтениѣйшій Архіерей вручаетъ окружныиъ письмомъ Зорю и Ладу¹⁾; Зора восхищаетъ всѣхъ, и своимъ временемъ вознесетъ, Лада же требуетъ еще не множо одобренія; и если честный Редакторъ дружески [2] пріяти изволигъ моего замѣчанія, то прошу ему сказать, чтобъ рѣдше употреблялъ польскія выраженія; такъ слово: стосовати, стосованье, допѣро, и пр. у насъ гнусливо звучать, такожде и вытати изъ театральныхъ игръ не много занимають; ему надобно больше веселыми заниматися предметами, имѣя предъ очима, что для женщинъ писать, кониъ веселіе природою есть, такъ дастъ Господь что и она удвоится²⁾.

¹⁾ В дописи Ал. Душновича: „Изъ Пряшева“, помѣщ. в „Зорі Галицкій“ за рік 1853 Ч 32. стр. 368 читаемо: „Нашъ почтениѣйшій Архіерей читаеть съ удовольствіемъ „Зорю Галицкую“ и препоручаетъ окружныиъ письмомъ „Поученія церковныя“ (додаток до „Зорі Гал.“).

²⁾ Порівнявъ шойно наведену дописъ „Изъ Пряшева“, де читаемо найже дословно те саме.

У насъ брате неизреченное убожество, и прито вса литература стогнетъ, старшин же еще не понимаютъ науковаго духа, надежда въ молодыхъ, кои нынѣ еще скучать недостаткомъ.

Цвѣтвый кошечекъ есть по моей воли, и а желаю отъ васъ 400. оттисковъ, но брате любезный, понеже а нынѣ убогій, то потерпите мало, гроши не скорей важну вамъ акъ 27-го Октовра (по Латинскому) бо тогда получу мое жалованіе, и сей часъ отдамъ на почту, вы же 1-ваго или 2-го Ноемвра получите свое. —

[3] Вы прито послите мнѣ желаемыхъ оттисковъ, почтеннаа Ставропігїа будетъ милостива то малое время потерпѣти, бо сей часъ и копейки не имѣю, но во истину 27-го отдамъ; вы учините мнѣ счетъ и послите дѣйце, кое а токмо даромъ роздамъ между юношествомъ.

Прашовска Гимнасіа снесена была но право днесъ пришли Премонстратенсы и они вселатса сѣбно, да и отберуть ю бесплатно, но сего года не много учениковъ надѣлатса, а русиновъ дуже мало, бо идутъ до Лавочѣ ради Нѣмецкаго азыка. А не знаю будетли рускій азыкъ преподаватса или нѣтъ; если будетъ, а прїиму той трудъ бесплатно¹⁾.

Цѣлую васъ братьа сердечно моласъ чтобъ Господь поспѣшилъ трудамъ Вашимъ, здравствуйте, и прашайте, и помните Вашего искреняго друга

Духновича.

Лист писаний на 3 стор. звич. 4^о.

Ч. 61.

*Лист Виктора Добрянскаго до Якова Головацькаго пис.
в поч. жовтня 1853 року.*

Милый другъ!

Прїимите сердечно мое благодареніе за сообщеніе прекраснаго Вашего сочиненія о словѣ о полку Игоревомъ. Оно есть на славу нашу и нашей древней литературы, и заслуживаетъ общее признаніе всѣхъ Русиновъ. Но пошлите прошу также экземпляры оного на кошицкую, ужгородскую, и Лавоцкую (Leutshau in der Zips in Ungarn) Гимназію; также если Вамъ возможно зашлите еще и мнѣ нѣсколько экземплярей для роздаванія между знатнѣйшихъ особъ. Какъ я изъ того сочиненія вижу, Вы званъ заняти знатное мѣсто въ славянской литературѣ, и молю Васъ не ограничивайте своей дѣятельности разбираниемъ

¹⁾ Порівняй наведену допись „Изъ Пряшева“. Можлива річ, що ся допись є виїмкомъ в листу Духновича до Головацькаго, в дечім, особливо у вступі змінени редакцією, або й самим Головацькимъ.

чужихъ сочиненій, но обрадуйте насъ также и плодами собственнаго Вашего таланта.

[2] Я просилъ нашего Малиновскаго о списокѣ тѣхъ книжокъ, которыя употребляются въ Вашихъ препарандіяхъ, но опасаясь у него нѣтъ только времени, чтобъ исполнить мое желаніе; пожалуйте той справѣ только труда, напаятуйте Малиновскаго о томъ дѣлѣ, или если Вамъ станетъ времени, опишите мнѣ сами, ибо я это хочу употребити въ пользу нашей ужгородской препарандіи.

Зоря мнѣ перестала засылать свои числа: не знаю разгнѣвала ся ли на мене? — только попросите и Зорю и Ладу прервати совсѣмъ эти бесполезныя отвратительныя споры съ Вѣстникомъ; вѣрьте мнѣ это не стоитъ труда, и того никто радъ не читаетъ. Лада также мнѣла бы въ слогѣ своемъ нѣчто поправить; много тамъ варварскихъ, не понятныхъ словъ; только тамъ на каждомъ листѣ стосуются стосовно стосовныхъ стосовностей что боюсь еще черепы себѣ растосовать, и [3] въ такомъ несчастіи по сему кто будетъ виновать? — такъ и мордь, рабунокъ и подобныя, на конецъ по русски со всѣмъ будетъ шрейбовати нѣмецкими вертерами. Такъ тамъ „Вашое ваше“, не знаю отъ куду ваято, такъ сколько я знаю, нигдѣ не говорятъ, но и не читалъ я подобнаго нигдѣ. Въ прочемъ содержаніе обнхъ часописей признанія достойно, и онѣ приобрѣтутъ ихъ желаніямъ соотвѣтствующій кругъ читателей; только что насъ касается, до того еще времени надо: ибо неодолимый у насъ дѣйствуетъ врагъ литературы, нужда, уже осмылѣтнѣйшій неурожай. Его Преосвященство Епископъ Кошицкій соизволилъ намъ соупотребленіе церкви латинской какъ званной академичкой или Евуйтской пока наша выставится; такъ предпринятая 1851 годовъ будовля обращена вмѣсто каплицы въ домъ парохіальный, который уже сей зимы будетъ обитаемъ. Книжокъ церковныхъ слава Богу и Галицкіи братья довольно!

Здравствуйте и любите Вашего

Виктора Добрян(скаго) ¹⁾.

На четвертій стороні в слѣдующа адреса:

An Seine des Herrn k. k. v. öff. Profesors der ruth. Sprache und Literatur an der Lemberger Universitet Jacob Glovacki Hochwürden zu Lemberg.

Лист писаний на трех сторонах малої 8^о.

¹⁾ Війки сего листу помещені в „Зорі Галицкій“ за р. 1853 Ч. 32. стр. 368—9 п. в. „И в з Кошицъ“ під буквами В. Д.

Ч. 62.

*Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати,
пис. після 11. X. 1853 року.*

Милый другъ!

Искренно сожалю Вашу великой потерю, она потеря и наша, нашей словесности и народности. Но полезность составляет цѣну живота, не вѣкъ, и такъ въ разсужденіи достойнѣшаго, жаль Богу! уже покойнаго брата Вашего¹⁾ надгробное съ нимъ прощаніе „вѣчная память“ не останется пустышъ словомъ. Желаніе Ваше о споминаніи Его при св. литургіи я радъ хоть жалостно исполняю.

Ла да можно уже угада²⁾, ибо отъ безпмятнаго времени никакого числа не получаю. Не знаю, естли она еще существуетъ — и не приличенъ столь сильной богины такъ коротенькой вѣкъ — какіе стосунки не стосовнышъ ей творять, до нашихъ сторонъ застосоватисъ; не респуска ли Вѣстника, котораго сей часъ въ сторону кидаю, какъ только прихѣчаю въ немъ или споры Лозинского, которые уже и Зорю своєю благодатію оваряють, или помянутое дурное слово (въ распуцѣ; разпукатися у насъ значить допнути).

Зоря мене бы весьма обявала, кобъ миѣ послала числа 2. 3. 25 и 28 которыхъ я или не получилъ, или потерялъ. Цѣну зашлю какъ узнаю. [2] Что споры съ Вѣстникомъ съ нова разгорѣлис я весьма жалю; въ томъ ни малѣйшей пользы нѣтъ; капацитація адѣсь мѣста не нѣтъ; на концѣ споровъ каждая сторона останется при своємъ мнѣніи, и все счастье въ томъ средоточится, что напрасно пролито только чернища не крови. Пусть пишетъ каждый какъ утѣетъ, и общее признаніе да будетъ судією, передъ которыхъ что добро не лишится своей убѣдительною силы. Попросите Зорю прекратити уже на вѣки отвратительную драку, и Лозинскій дунаю, по слабому своему послѣдному отвѣту³⁾ радъ будетъ покою. То пріятельскій мой совѣтъ; но самъ между сражающимися ся выступити, какъ уже разъ нию моею случилось, не хочу, чѣмъ больше бо разъединеніе сіе ненавижу, тѣмъ менѣй хочу въ немъ участвовати.

Домъ Вашъ народный славу! только жаль что наши стороны въ созиданіи его части и заслуги не нѣвють. Стисла насъ ужасная

¹⁾ Додаю чужою рукою: [Петра Феодоровича Головацького], який умер дня 26. IX. 1853. в Пістипи. („Зоря галицкая“ за рік 1853 Ч. 32. стр. 370, в дати 11. жовтня де поміщений короткий житєпис Покійного.)

²⁾ „Ла да“ перестала виходити 15. жовтня 1853 р.

³⁾ Гляди „Зоря Галицкая“ 1853. Числа 78—81.

8-лѣтная бѣда, и народа великая часть погибла, или кинула отеческій край.

Чего Вамъ еще писати? поболтаю вѣчто по моему звичаю. Пришелъ на пса вразъ. Правительство положило секѣру на корень нашихъ здѣшнихъ злоупотребленій, послало намъ председателя апеллаційного суда съ Ололуца, ваящаго мужа, котораго ревнѣйшій, разумнѣйшій, и по славъ своей честнѣйшій и выбраннымъ быти не могъ.

[3] Мадярско - таблабировское само - власто- и корыстолюбіе въ защиту послѣднего своего Палладіюма воспыало — но что думаете Вы при высланенноу велекодушнѣ сего народа? — слышите и судите — на одинъ безчестный дурной пасквилль! — вотъ послѣднее напряженіе силъ замирающей коварной но безсилной оппозиціи! такъ мы о короткое время будемъ въ порядкѣ, и естли еще и не со всѣмъ на равнѣ съ прочими провинціями, ибо для того больше десатлѣтій надо — но вѣрно на прямой пути къ равности. Насъ въ школахъ всегда учили, что большее счастье было для Угорщины, что она подъ Леополдомъ Вел. не была порабощена вѣшцами; но слѣдствіе, и дурное наше состояніе во всѣмъ что полевно, оказываютъ, что то само было самымъ большимъ для насъ несчастьемъ; въ какомъ бы народѣ нашъ было состояніи кобъ Австрія отъ 1686 года нами правила! — Но можно и у Васъ находятся патриоты, которые за несчастье Вамъ представляютъ, что II. Юсифъ по своей, не по волѣ польской Шляхты поступовалъ! такіе и наши Таблабирове, естли у Васъ знаемо, какой то звѣръ? — но то иный разъ Вамъ опишу; они мало по малу рѣдѣють, и красно было кобъ нисколько добрѣ сохранимыхъ екземплярехъ можно было искусно выштаныхъ для Вашей народной музей получить. Здравствуйте, и прините искренное благодареніе за сообщенные мною по части уже ра(в)данные екземпляры Вашего Про[4]грамма. О препарандіи ничего? — Здравствуйте еще разъ и любите Вамъ съ отличными почтеніемъ приданнаго

В. Добр(янского).

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 63.

*Лист Юсифа Левицького до Якова Головацького, пис.
дня 30. X. 1853 р.*

Высокодостойній и Всечестнѣйшій Господине! Прелюбезній
Брате и Друзе нашъ!

Ваше пѣдъ 11/10 1853 искренное посланіе пребѣдило мене въ господарскихъ трудахъ ко отгѣту, въ котринъ хота поздно Вамъ посылаю, мене благоводите извинити, ѣбо, ни при исполненію служебническихъ

обовязковъ ради пропитанія себе и родни земледѣльчестовъ надѣлени, недво одинъ хвильку живемъ для спочинемъ! Ми живемъ во времени и пространствѣ, сего ради и изъ всѣхъ сторонъ домогательства — и къ сему вѣрное исполненіе всѣхъ нашихъ задачей! — Кто не увѣритъ найзвѣрнѣе! — Але лишъ прочіе нашей нужденности.

Не маю словесъ выразити сѣ, якъ бы менѣ и всѣмъ намъ было радо, аще бысте насъ были посѣтили! Не усомнѣваю сѣ, же Вы о томъ искренно пресудченѣ, но а еще былъ былъ счастливицѣ, аще былъ со Вами по давномъ имѣлъ случайность побесѣдovati, та, вспомнѣти на Тихъ, ниже нинѣ нѣсть меже живими! — Вѣчна имъ память! Изъ сѣ тогда и не снило, що ми нинѣ видимо! Ихъ дѣти однакъ живутъ въ насъ — а память ихъ отъ рода и въ родѣ! —

[2] Теперь приступаю ко отвѣту на Ваши желанія: Первую часть Актовъ западной Россіи имѣю у себе належашую до общества Коломыйскаго читателей, Вамъ пошлю, бо у себе маю — IV-у часть не пошлю, здаемсѣ, же буде у Г. Николая Сомьевникова — и одинъ III-ій томъ маю поезіи Пушкина — котрій также пошлю! — Но не знаю якъ Вамъ послати, почта много буде коштувати! — Надѣю сѣ, же Кобринскій буде ѣхати на курсъ філологічний, и тогда Вамъ передамъ! — Будуть также ѣхати на Пресбитеріемъ и черезъ тихъ латвійше бы было! — Менѣ бы было надобнѣе ибо постановилемъ до домъ Народного важнѣе дѣла ко вѣчномъ сохраненію въ пол'зѣ народнѣ на вѣки вѣчны даровати: и такъ а) Живне-описаніе Печерскихъ богоугодниковъ — Несторомъ начатое и послѣдними времени продолжаемое — такъ званнй Патерикъ напечатаній въ Кіевѣ 1777. — изданіе прекрасное и добре сохраненное. —

b) Проповѣди Іованніа Галаговскаго — Предмова въ Генеалогіи нашей руской Шляхти многоважна. (Тин два дѣла in folio).

c) Молитвословъ кіевскій безъ титла, дже добре сохраненнй, котрій къ утворенію молитвослова для мірскихъ людей великъ може заслугъ принести!

d) Мѣсяцословъ всеобщій кіевского изданія на одномъ листѣ, изъ минувшого столѣтіа — (безъ дати). И прочіи еще много у мене снаходящихъ ся дѣлъ неомѣшкаю поручити народной пол'зѣ при ближайшей способности! — Жію въ мѣстѣ меже поганимъ Жидовствомъ! Всякого чловѣка жизнь коротка —! скількижъ то пламень уничтожила нашихъ памятниковъ?! —!

[3] Сего ради Всещстній Господине! прошу о отвѣтѣ, аще дже скоро требете живаемихъ дѣлъ, увѣдомѣть мене, а а Вамъ пошлю — и почтою!

Высокопочтенній сѣдоглавій исторіографъ ВЧ. Г. Збрицкій надавше древного галичко-рѣскаго княжества тѣмъ насъ роадрочилъ — лишилъ насъ середѣ дороги — чей Богъ удѣлитъ Емѣ многолѣтнего прожитіа и наволитъ насъ ударовати продолженіемъ дороговѣннихъ народныхъ дѣланій. Въ II-ой части стр. 106. подѣ г. 1164. упоминаеть о „Выковомъ болотѣ и солеварнѣ Удеча. — „Гдѣ было Выково болото и Удечская солдоварна, мы не въ состоанніи ни опредѣлити, ниже отгадать“. На тѣю задачу отгадательнѣи могѣ увѣнчати, же во Галицкихъ мѣщан'скихъ границахъ, такъ званій „Быковъ, быкове болото“ до нынѣ называеть сѣ, и становитъ выносаженіе нынѣшного Магістрата, которомѣ галицкіи мѣщане подарилли за владѣніа Австрій. — Тое поле быковъ (bykowe pole, bykowe jezioro) сѣножать и выпасъ пребогатіи для худобы, — де быки выпасоваво, могло дати причинѣ названія: Быковъ, быкове поле, быкове болото. Чи въ лѣтослахъ переписчыки не дали ошибочного названія Б. на В. переписуючи, причинѣ цѣлой загадки. — Маю у себе оригінал'нѣ Візію урядового съ 1633. въ справѣ спорной со Галичанами и Старостою Глунацкииъ Адамомъ Казановскииъ, в' которой вѣснѣ границѣ „bykowego pola и bykowego błota“ докладне суть описаніи. — Аще въ дѣлѣ ВЧ. Г. Збрицкого Выкове болото есть тое самое шо Быкове. Кто знае чи неувѣриво сѣ, же Градъ Галичь лежалъ подѣ самую крѣпостію? гадаю, же на подлѣхъ Залѣскою рѣкою припирающе сѣ къ берегамъ Ломниці, ко Устью въ Днѣстеръ уже „Чевъ“ такъ называемого. [4] Быкове болото лежитъ на лѣвоиъ берегѣ Днѣстра, на сопротивномъ берегѣ, лежитъ Монастирь О.О. Францѣшкановъ подѣ титломъ С. Станислава. — ! Преданіе мовитъ, же то была Церковъ С. Панталеймона 27-го Юліа шо рокѣ отъ тѣтейшихъ жителей во окрестности до нынѣ торжественно обходженное свѣто! Во Великоиъ Олтари выже С. Станислава есть образъ С. Панталеймона до нынѣ умѣщенній. Простій народъ называе той день С. Панталеймона „громове свѣто!“ — Сонѣ енерал'ній Варшавскій 1641. на предложеніе Іоанна Деметріа Архіепіскопа Львовского надающе той Костель ОО. Францисканамъ такъ сѣ выражае „ut Ecclesiam S. Stanislai non procul a Civitate Haliciensi in colle montis positam a multis annis desertam ac derelictam quemadmodum Circumferentia fossa ac valetis illam complexa est eam praenominatis fratribus Ordinis S. Francisci conferrimus. — Годомъ передѣ тѣмъ наданіемъ Татари сожегли Галичь. — Въ простой лении отъ полничи ѣдучи ко югѣ, отъ костела нынѣшого (sic) С. Станислава, на Ерекціонал'нихъ залукѣвскихъ Грѣнтахъ снаходатъ сѣ мѣровани фундамента величавнихъ зданій. — ци не бѣдѣтъ то Свѣтиній, за котрии ВЧ. Г. Ант. Петръшевичъ слѣдитъ. — Аще такъ пространни были зданія въ отлеглости на $\frac{1}{2}$ и $\frac{3}{4}$ милѣ отъ нынѣшого Галича, допустити мѣжно'

же населеніє Галича ажъ тѣда протѣгалось. Нинѣшне село Подгородье, котре лежить у стопѣ високой Горы, на котрой Церковъ С. Успеніа Пр. Бгддци и село Крылось опочивае, со выжъ помянутинни (sic) фундаменти здають сѣ быто (sic) во тѣсной сѣзѣ! — Маючи оригінал'ни Акта при рудѣ покортѣло мене щось въ моихъ догадохъ уиѣстити! Если Вч. Г. Збрицкій благоволилъ свою увагу на нихъ звернѣти, охочо могу удѣлити. —

[5] Не знаю якъ рѣчь погодити? Обвѣдаль я ВЧГ. Антонію Петрушевичѣ удѣлити, но не малѣ емъ способности съ Немъ выдѣтисѣ! — Аще ми Богъ позволитъ мѣстцеве положенье давняго Галича идучи за его географическомъ розположеніемъ Идеал'ною Маппою можѣ начертнѣти. — Егдамъ сѣ надъ давннною розписалъ, дано менѣ вѣданье, же 3-ое коней въ стайнѣ украджено, въ сей часъ когда Челадъ вечерала! Ту уриваю и треба гонити за ворожѣ проклатинѣ. — За Удечу щось я чувалъ — але то позвѣишѣ часъ уиѣвити, скоро кому на тое станѣ отечественнимъ дѣламъ ивслѣдувати! —

Простѣтъ мене, жемъ ся запустилъ на тое поле, котре студіознаго трѣда требѣе и необыкновеннихъ вѣдомостей! — Волѣю при своемъ остатисѣ и хапати сѣ смичка, якъ нашъ Луцъ Делѣвскій каже, сего ради залѣчаючи мою пренѣмератѣ на нашѣ возлюбленною Зору на польрочѣе 3 f. См. — котру, простѣтъ мене, же смѣю Васъ утѣжати, рачите до ручити до ВЧ. Редакціи. Вразѣ и приключаю мое сочиненіе кассающее ся музика, — котре Зоря благоволилъ помѣстити —! Въ сопротивномъ слѣчаю прошѣ до Вѣстника надослати, и маю надеждѣ, же тѣю статью охочо приїме! — Во прочемъ сіе мое сочиненіе благоволите прочитати и розсудити по своему предсѣдченію здѣлати, що Вамъ надобно да будетъ! —

[6] Тѣдежъ еще прилѣчаю коротенькій начеркъ Каменца подольского — такъже до Зорѣ во уиѣщенію¹⁾.

Що тамъ сѣ дѣе съ „Ладою“ — ми тѣтъ одно Чверть рочѣе ииѣлисью тую честь ю огладати — але цисьно читали? — отъ пролетомъ! — Шкода наданіе красне и листъ удатній — але со всемъ якось недочарене! Лада потребуе огладного редактора и полной наѣки, абы умѣлъ прилично покормити жен'ского голоднаго дѣха. — Богу дякѣземъ, же наша Зоря дѣже умѣрковано собѣ постѣпала въ пересваркахъ газетарскихъ, кассаючи сѣ нашего материн'ского язъка! — Пишѣмъ, якъ кто умѣе и розѣмѣе — а со времененѣ, всею ся утвердитъ.

¹⁾ Він напечатаний в „Зорі Галицкій“ за рік 1854 ч. 2 і 3 під ановіом Іосифъ изъ Покутъя: „Каменецъ Подольскій, историческое описаніе“.

Сердечно Вашъ дякю на надосланій Програма ц. к. академічного Гімназіумъ¹⁾, — цѣлое критическое изслѣдованіе Пѣсни Игоревої, пригадало менѣ бл. п. Маркіана, котрій день и ночь заглѣбати ся звикль на тѣмъ високопарнонь твореніи! —

Мѣсяцословець, о котріймъ выжше помануль емъ залучаю ту. — Можебы сѣ хотъ такий мѣсяцословець къ изданію даль бы ся приве-сти! Якосъ ВЧ. Ставропігіа не радо приклонле сѣ, абысьмо ниѣли свой каллендаръ — и хотѣ появитсѣ яко дѣлце, то до насъ николи не за-витае — и такъ Каллендара изъ прежнихъ годовъ ани выдѣлсьмо! —

Простѣть мене, жемъ сѣ дже широко розписаль, — отъ пише сѣ — якъ быль в Ваши ВЧ. Господине собѣ бесѣдываль, сего рады и мои ошибочки милостивно презрѣть! —

[7] Желючи Вашъ много здорочѣ, цѣлюю Васъ найсердечнѣй и порочую сѣ Вашей всещедрой памяти, со выраженіемъ искреннего почтеніе (sic) Вашей Пречестности истинній Дрѣгъ Братъ и Слѣга Іосифъ Левинцкій, Приходникъ Забол.

Заболотоць дня 30/10 1853.

Вашей Всепочтениѣйшій Сопрузѣ залучемо (sic) наше почтеніе.

Лист писаній на 7 стр. велик. 4^о.

Ч. 64.

*Лист Алек. Душновича до Якова Головацького, пис.
дня 28 жовтня (9 надол.) 1853 р.*

Пряшовъ 28 Паздерн. 9 листопада 853.

Любезной братъ и другъ!

За оттискъ Яновичевой книжицы²⁾ посылаю вамъ
приходящихъ еще . . . . . 30 fl. 10 kr.
а на полотно, и шпагатъ кой всегда на мой счетъ пе-
чатня давати не одолжается, (для обвяжки Раск:) поси-
лаю . . . . . 30 kr.

¹⁾ Головацкій Яковъ: Ueber Ihors Heereszug gegen die Polowcer. Viertes Programm des k. k. akademischen Staats Gymnasiums in Lemberg am Schlusse des Schuljahres 1853. Львів 1853.

²⁾ Яновичъ Петръ: Цвѣтній кошютокъ, правоучительная повѣсть для молодыхъ Русиновъ — написана по Христофору Шинду, Петромъ Яновичемъ, епархіи Пряшевскія св. Богословія слушателемъ (Библіотека благополезнаго чтенія для дѣтей. Часть II. Львів 1853 р.).

къ сему на 50 оттисковъ 1-го тома Библиотеки¹⁾ . 8 — 20 кр.
разомъ . 39 — —

золотихъ серебромъ; при томъ благодаря вамъ, прошу мнѣ связокъ Почтою послать, ибо бо прилежитости не знаю тая же певная прилежитость не такъ много стоитъ, я тутъ на мѣстѣ выплачу.

Братъ любезной! моя то власная жертва для народа, бо ни копейки не получу отъ нашихъ, то все даромъ раздати должно, вы не имѣете понятія о нашихъ на толико студеныхъ что еслибъ цѣлый Трифолой въ цѣнѣ одной [2] копейки купить можно, и то былабы отъ нихъ жертва несвѣрна; лучше чтоинибудь покунують, нежели книгу, а хотя бѣ и купилъ кто, то читать nebudeтъ ю. — о горе! уже и мнѣ не ва долго упражнятся литературою!

Брате! Литургическаго катихисиса не имѣю, онъ тутъ по Церквамъ разъишолся, наибольше же по Галичинѣ даже и Банатѣ Сербскомъ; — Еслибъ я зналъ, что у васъ хоть 200 оттисковъ отдатися могло, то я бы присталъ на второе издаше, и то у вашей Ставраонгѣи, бы подогваряйтесь о томъ дѣлѣ съ вашими, и я склопю ся на новое издаше. —

Молитвенникъ мой Хлѣбъ Души такожде дваразъ печатавъ, цѣлкою разъишолся, теперь подъ Тискомъ есть новый мой чисто рускаго духа молитвенникъ съ Тропарями и пѣснями въ Будинѣ, и по двохъ, трехъ мѣсяцей сготовится, коего вамъ въ замѣну сообщу своимъ временемъ.

[3] Прошу васъ увѣдомите мене о Ладѣ, она видится, перестала, и скончала молодую жизнь, или хороше сказать сталася жертвою проклятой ворохобни, коя, о жалю! у насъ появила ся; такъ пропала она, и истинно пропадетъ и самъ врагъ ей, а то все на нашу великую школу; дай Боже чтобъ еще Зоря осталась, она есть совершенное письмо, пес portae inferi adversus eam; но врагъ, дѣволъ не починетъ пока и ей не пресѣчетъ гортань, и тогда самъ пореветъ пустыни скалами, съ помощію Яворова! — Вѣруйте братя, наши всѣ озлоблены на рускую часонисъ, и радише ничего читать nebudeтъ нежели пустыни распрями оскорбляться, они и Зорѣ уже не вѣрують, (которые ю не читають) думая, что руское письмо безъ распрѣ, и оскорбленій быть и не можетъ, и такъ не буду лжепророкъ, предвидя паденіе всѣхъ, на конецъ и народа!!! —

[4] Цѣлую васъ братя, цѣлую Богдана моего Любезнѣйшаго друга, и прошу подперайте его на колико можно, бо съ утратою его, стратимъ

¹⁾ Владимиръ Федоровичъ: Начала главнѣйшихъ свидѣній человѣческихъ (Библи. благополезн. чт. для дѣтей Ч. I. Львів 1853 р.

ся всё во всё; Цѣлую Гушалевица, и всёхъ васъ братья, друзья, и столпы народа, и я убеспечаю васъ, что хотя Яворовъ весь державную Палицу восприметь, а Ловинскій и вѣнецъ татарскаго или монголскаго царства на голову прійметъ, хоть какъ малая угорскихъ русиновъ часть, на его волю не склонится.

Цѣлую васъ еще разъ и съ нову цѣлую васъ, остаюсь Вашимъ искреннимъ другомъ
Духновичъ.

NB. Въ Пряшовской Гимназиі рускаго языка Профессоромъ есть: Петро Яновичъ, уже Священникъ, также многонадеждной молодець.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 65.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 29. XI (11. XII) 1853 р.*

Пряшовъ 29 Листопада 11 Студня 853.

Любезнѣйшій Другъ!

Касательно Литургическаго Катихиса я о всемъ соглашаюсь вашимъ благимъ настрѣненіемъ, и готовъ пожертвовать будущности той накладъ, хотя знаю, что у насъ въ томъ времени не великій сдѣлается чрезъ новое изданіе плодъ, но останется можно на слѣдующее порожденіе. Узнаю я и то, что больше изъясненій требовало бы ся до совершенства книжицы, которыми я оставилъ изъ причины, что для простаго народа издавъ оную книжицу, (бо у насъ Учителямъ Народа не суть книги потребны бо они и безъ тѣхъ знаютъ добръ свое званіе, сирѣчь Похоронъ съ Панехидою, и подякованіемъ, такъ и то, сколько за трудъ ихъ приходитъ). Изданіе тое было на счетъ Церквей, но прото многи Церкви не пріяли тое до днесь; ибо многи думаютъ у насъ, что страшно есть просвѣщать Народъ!!! —

Я однако соглашуся на новое изданіе, — будущности ради — такъ и на то, [2] чтобъ неутомимый, и бессмертный братъ Малиновскій, котораго я имѣю честь и лично, и духомъ познати, своя примѣчанія, и изъясненія доложилъ, одно молю, чтобъ взирая на то, что для простаго Народа та книжица будетъ употребляема, не латинскими цитаціями, но рускими изъясненіями побольшити изволялъ; — Познаю я изданіе Г. Малиновскаго, его книжица превосходна есть по для Учителей, и Священниковъ, таже и для просвѣщеннаго ряда, бѣдному же человеку, и Дякови притяжестнымъ есть, къ сему много пошкодилъ тому прекрасному изданію и Типографъ, употребляя лихое чернило, и типъ

тяжестный на толикo, что я самъ читаючи гнѣвался на типографа, и съ досажденіемъ перечиталь.

Что тычется спора въ вопросѣ Освященія, я изьявляю, что приюсть остаю нѣвѣнъ; но не перечу и Римскому обряду, не гадаю да будетъ по Г. Малиновскаго, смыслу, но о то едино молю, чтобъ вопросъ той, безъ доводовъ кратко изьявился и можно такъ: Освященіе бываетъ, наченше отъ словъ Х свыхъ: Пріймите, ядите до предложенія с. крестоиъ: И сотвори etc. номъ Профессоры такъ учили, и наши [3] по большей части такъ суть увѣрены, — въ прочемъ, я покорюсь Г. Малиновскому, токмо молю, чтобъ о томъ дѣлѣ не разводился на долго, онъ увѣренъ по своему, я по моему смыслу, бо онъ у Ляхскомъ, а я въ рускомъ сѣиенщи воспитался¹⁾.

¹⁾ Друге видане А. Духновича „Литургическ. катехизиса“ вышло у Львовѣ 1854 р. Яков Головацький пише в „Дополненіи къ очерку славяно-русской Библиографіи В. М. Ундольскаго“, СПб. 1874 стр. 64 прии. до №. 443, що повні екземпляри I виданя дуже рѣдкі, причім додае, що „Послѣ наданія этой книжечки (I вид.) каноникъ Львовской епархіи, бывшій настоятель ун. церкви и ректоръ духовной семинаріи въ Вѣнѣ, дръ Сивридонъ Литвиновичъ, заподозриль въ ея статьѣ подъ заглавіемъ „Когда и какъ совершается освященіе даровъ?“ слова: „Многіе, по ученію Латиновъ, въ той вѣрѣ бывають, что св. дары переиѣняются на изреченіи словъ Христовыхъ: „Пріймите, ядите и пиѣте отъ нея вси“; мы же въ смыслѣ св. Отцевъ вѣруемъ и исповѣдуемъ, что преображеніе даровъ бываетъ, по призваніи св. Духа, чрезъ слова: „И сотвори убо хлѣбъ сей честное Тѣло Христа Твоего, предложивъ Духомъ Твоимъ святымъ“ и проч. Нашедши въ этихъ словахъ ересь противъ догматовъ римской церкви, онъ Литвиновичъ и канон. и министеріальный совѣтникъ Григорій Шашкевичъ сдѣлали доносъ римскому нунцію въ Вѣнѣ: вотъ, молъ, какія ереси распространяются канониками Пряшевской епархіи и съ разрѣшенія епархіального начальства. Нунцій вошелъ въ объясненія съ авторомъ катехизиса, Александромъ Духновичемъ, и въ переписку съ епископомъ Іосифомъ Гаганецъ; но Духновичъ смѣло и рѣшительно отвергнуль всѣ требованія, увѣщанія и угрозы нунція и твердо стоялъ на своемъ: „Пускай латинствующіе Вѣнскіе каноники вѣрують какъ хотять; я же — Духновичъ — такъ вѣрую и исповѣдую и ни за что не отступлю отъ преданій св. Отцевъ и ученія св. восточной церкви, такъ бо вѣрують и исповѣдуютъ вся Угорская Русь и всѣ Румыны, даже униаты“. Нунцій, видя такую рѣшимость каноника Духновича и поддержку этого дѣла угорско-русскихъ клирошъ и народомъ, оставилъ вопросъ нерѣшеннымъ и, не трогая его больше, упросилъ автора, если онъ не хочетъ переиѣнить текста, то пусть позволиць вырѣзать въ книгѣ вѣсковоко листовъ. Духновичъ согласился, и вотъ причина почему полные екземпляры литургическаго катехизиса весьма рѣдки. Во второмъ наданіи его, во Львовѣ, въ 1854 г., каноникъ Духновичъ приказалъ выпустить эту статью“. (Порівняй Ів. Левицького: „Библиографію“ Ч. I. Ч. 686).

По сему: Служба Архіерейска такожде простому народу не извѣстна, ученый же ииѣтъ Гоага, и Скрыжалъ, попользуется если хочеть тѣмъ.

Я цѣлую брата Малиновскаго и вручаю ему дѣло и со всѣмъ вѣрю его великой учености, и ревности. — Что тычется Титула, понеже наше Заведеніе не есть одобренное правительствомъ, не можно его употреблять больше, по извольте или на мое или на Малиновскаго, или обонхъ насъ ииѣ выдати, и: п: пиданъ А. Духновичемъ, ииѣясненъ М. Малиновскимъ, или какъ вамъ видится, я на все соизволяю, только чтобъ Народу полезно было. —

Со взоромъ числа; я думалъ бы не много издавать оттисковъ; уже доселѣ развѣшился 800. — такъ довѣли бы можно еще 600 эксецилары, т. е. 300 вамъ а 300 ииѣ, и заплатили бы мы на полѣ, [4] я мою половину когда нибудь вышлачу, и отберу свое, по прошу ииѣ не посылаю денегъ, вы Печатиѣ на передъ дайте; —

Молю еще разъ, да будетъ письмо (книга) для Народа. — Обычаи нашей Епархіи, на концѣ, по желанію Его Преосвященства моего Архіерея додались, они не будутъ вредить и новому изданію, съ извѣщеніемъ: Въ Пряшовской Епархіи бываеть etc. etc.

Мой новый молитвенникъ ачей коло водокщъ изготвится, по моему ииѣнію онъ будетъ лакомый, сей часъ пришло вамъ ииѣсколко оттисковъ.

Я теперъ долженъ буду записаться издаиешъ новаго катихиса для дѣтей, — Читалъ я въ Зорѣ, что у васъ издался Катихисъ. и Библична Исторія, молю васъ Брате сдѣлайте милость сей часъ на мой счетъ по одному прислать оттиску, можно, что когда моему Архіерею полюбится, то и употребленнымъ будетъ въ Его Епархіи коль, [5] прото прошу и цѣну объявить.

Брате! но непогиѣвайтесь, и не судите мене скупакомъ о дѣлѣ, кое вамъ предлагаю, а сице: Мы всегда считали ся о книжкахъ вѣ заишъ себѣ посланныхъ, по видится, что перво посланный связокъ на руки Г. Боглана Дѣдицаго, вами не былъ отчетанъ; если такъ, то извольте о томъ поглядати въ своихъ запискахъ, въ прочемъ я не вымагаю на васъ, иѣтъ, сохрани мя Господи — але если истинно такъ будетъ, извольте чѣмъ нибудь замѣнити. —

Но брате молю о семъ извиненія, да будетъ тое безъ оскорбленія.

Надѣюсь что наши будутъ и Зорю по малы подкрѣпяти, небога Лада ачей еще воскреснетъ ииѣкогда, но Вѣстникъ незнаю, не скончаеть ли съ тѣмъ годомъ, бо повсюду недовольны ииѣтъ наши, и то великою будетъ утратою для Русиновъ, коль перестанетъ нашъ престолный гласъ. —

[6] Еще молю прислать мнѣ изъ всѣхъ новѣйшихъ издачій, по одному оттиску, таже и одинъ оттискъ Весны, бо уже и самъ не содержалъ для себе и одного, — то совершенно прекрасное дѣло.

Цѣлую васъ братья любезны цѣлую Кузьемскаго, Малиновскаго, Дѣдицкаго, Гушалевича и зарющеннаго (sic) Вдовца бывшей Лады, Богъ съ вами, будьте здоровы, и помните Вашего искренняго друга
Духновича.

Сей часъ получилъ я Плачь Вдовицы. Еще не перечиталъ, но видится по Малорускому красное дѣльце.

На 8 стороні е адреса :

Admodum Reverendo, ac Clarissimo Domino Iacobo Golovacky.
ad C. K. Universitatem Leopoliensem Litteraturae ruth. Professore
Lemberg in Universitate.

Лист писаний на 6 стор. 4°.

Ч. 66.

*Лист Ант. Петрушевича до Михайла Малиновського, пис.
дня 12. XII. 1853 р.*

Достопочтенный Жерю!

Я писалъ въ Львовъ два письма чрезъ почту до Вашего Преподобія съ 21 листомъ моей статьи и до Госп. Головацкаго съ исправними ошибокъ листовъ особо напечатанныхъ моей статьи¹⁾.

Извѣстѣте мене ласкаво дошли они или нѣтъ! 22 листъ пришло ночью въ слѣдующій вторникъ. —

Я читалъ Статута русскаго народнаго Дома — составлены съ большою отчетливостью — но жаль что къ такъ великому дѣлу нѣтъ соотвѣтныхъ капиталовъ. —

Русская Львовская учъ (sic) пишетъ кажется стихи римованою прозою на встрѣченіе вѣдущаго въ Львовъ Архикнязя²⁾.

¹⁾ Спис друкарських помилок переходує ся в „Нар. Домі“ між перепискою Головацького Ч. 33. Ми їх не вважасмо відповідним друкувати. Під статією треба розуміти: „Обзоръ важнѣйшихъ политическихъ и церковныхъ происшествій на Галицкомъ княжествѣ съ половины XII. до конца XIII вѣка“ „Зоря Галицкая“ за рік 1853. Ч. 12—19, 21, 24, 37—41, за р. 1854 Ч. 2—9 і 12—14.

²⁾ Замітимо, що „Зоря Галицкая“ помістила в числі 43 (з дня 16(28) грудня „Стихъ привѣтственный Его Императорскому Высочеству, Вседостойнѣйшему Архикнязю, Каролу Людвигу, въ день прибытія Его до Галичины, 23 декабря 1853 р. Автором сего вершика був Б. А. Д(ідицький).

Если у Вашего Преподобія будетъ досугъ прошу о нѣсколько строкъ въ отвѣтъ на мое письмо.

Вашъ Почтитель

А. Петрушевичъ.

12 Декабря 1853.

Лист писаний на 1 стор. 4^о.

Ч. 67.

*Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновскаго, пис.
дня 14. XII. 1853 р.*

Достопочтенный Жерею!

Я получилъ письмо Вашего Преподобія вчера и нѣ дорученное и опечалился я вѣдомостью и болѣзнию Преосв. Владика Черемышскаго Григорія, ревнительнаго поборника Руси.

Пишите мнѣ что моя статья надается выпусками — я о томъ знаю хорошо, но я желалъ бы увѣдати вышелъ ли уже первый выпускъ (sic) ея? — котораго желалбы такожь получить нѣсколько экземплярей какъ гонораръ моихъ трудовъ и иждержокъ, ибо покупать мое сочиненіе не мнѣю я охоты. — Пишете мнѣ что у Госп. Головацкаго есть какая то сравнительная Грамматика, чтобъ я того ради пріѣхалъ въ Львовъ — я немогу скорѣе быть въ Львовѣ какъ по праздникъ Богоявленія — почему еслии бы нѣчто мнѣ прислано изъ книгъ выписанныхъ мною то прошу ласкаво долучити таковія Катедральному пѣвчику Г. Петрашу а онъ при способности прилеть мнѣ этѣ книги въ Уневъ. Посылаю 22 листъ.

Вашъ почтитель

А. Петрушевичъ.

Въ Уневѣ 14 Декабря 1853.

Лист писаний на 1 стор. 4^о.

Ч. 68.

*Лист Модеста Мацѣвскаго до Якова Головацкаго пис.
дня 8(20) XII. 1852 р.*

Благородный и Высокопочтенный Господине!

Путешествуя в' Монастиря Бучацкаго до малой Лавры Зада-
ровской чрезъ Манастирыщи, тутъ на почтѣ получилешъ пачку съ книж-
ками в' Львова, и вознамѣрилъ я въ сей часъ в' помянутой Лавры Ва-
шему Благородію отписать; в' перваго надосланія книгъ собралъ я съ
великимъ трудомъ до сей поры токмо 10 ф. КМ. ибо однимъ любытелѣмъ
литературы Руской вняли книжки, а пѣвцаей ище незложили, други

неиѣють охотѣ взяти, а книги лежать до взятія. — Понеже, якъ Ваше Благородіе въ посланію къ мнѣ извѣстѣли, мнѣте съ концемъ сего Года рожсчитъ съ розличными лицами дѣлати, отоужъ въ надеждѣ раздѣленія между любителей (если возможно будетъ) помянутіи книги ѣ полученія пѣнязей. — Посилаю Вамъ посредствомъ почты въ залученію ту $\frac{1}{2}$. 30f. К. М. — посладбымъ охочо ѣ бол'ше, но обстоятел'ства пѣняжніи препятствуютъ ѣ найлутшніи навѣреніямъ мойимъ, ибо занимаючися предъ двома годами разпространеніемъ надосланныхъ мнѣ в' Львова эксемпл: Исторіи княжества въ Галичинѣ я в' мойхъ грошей учинилемъ закладъ бол'ше [2] якъ 50f К. М. а до сей поры отъ любителей литературы Руской мойхъ грошей ѣще съ всѣмъ неполучилемъ. — Того рода упрашаю о истинномъ полученію помянутыхъ 30f. К. М. мене ласкаво увѣдомити, при томъ обучити, якъ въ случаю, когда всѣ надосланіи книги любителей, не розберуть, собѣ поступити маю. —

Остаюся съ высокими почитаніемъ Вашего Благородія препокорный слуга

С. Мод. Мацьевскій Ч. С. В. В.
Ігуненъ Буцацк. Мон. —

писалъ въ Лаврѣ Задоровской од 8/20 Грудня 853.

Лист писаний на двох стор. 4°.

Ч. 69.

*Лист Клим. Меруновича до „Зорѣ Галицком“, пис. дня
11/23. Грудня 1853 р.*

Тарнополь 11/23 Декабрія 1853.

Честная редакціе!

Отъ року продаются въ книжной лавцѣ Института Ставропільскаго Екземплярики моему иждивеніемъ печатаной истор. повѣсти „Покореніе Новгородѣ“, и до сего дне съ Институтомъ, именно-же съ Г. М. Профессоромъ Головацкимъ, настоятелемъ печати, не рожсчитался. Тѣмъ образомъ мнѣю нынѣ оу Института денежное требованіе въ суммѣ пѣсконадесять в. р. серебромъ.

Желаю отъ новаго року получить одинъ екземпляръ „Зорѣ гал.“; сего ради прошу записать належитость за оную на мой счетъ выше выказаного требованія въ книжной лавцѣ института и пресилати мнѣ числа часониси Вашей на мой адресъ въ Тарнополь. Не думаю даже, чтобы отъ кого-либо изъ членовъ института въ томъ мнѣ препятствіе ставилось.

Въ ожиданіи желаннаго оуспѣха пишу съ смиреніи
Меруновичъ
 оучитель при гимназіи Тарнопольскій.

Лист писанный на двох сторонах 4°.

На четвертій стороні заадресовано: Die löbliche Redaction der
 Zeitschrift „Zoria halicka“ zu Lemberg.

Ч. 70.

Лист Н. Сабата до Якова Головацького, пис. дня
30. XII. 1853 р.

Толмачикъ д. 30/12 853.

Ваше Преподобье!

Книжки, котри менѣ до спроданя Ваше Преподобье припоручити
 ласкаво изволили въ большой части уже спроданы, только грамма-
 тика¹⁾ не найшла купцевъ, — колько книжокъ тихъ менѣ повѣрено?
 не знаю, понеже списъ страчена, протом извольте Всечестивѣйшій Господине,
 черезъ моего сына дати мнѣ списъ колко, и якіхъ я тихъ книжокъ
 отримавъ? дабымъ могъ щотъ здѣлати и такъ повостали книжки якъ
 и гроши за проданя Вашему Преподобью послати. —

Простѣть Всечестивѣйшій Господине что будучи въ Л'вовѣ въ Жовтню
 не могъши мов, почтениемъ Вашему Преподобью вложити. — Притомъ мнѣ
 честь припоручитися Вашему Преподобью яко всегда желанній и ни-
 жайшій слуга

Сабат.

Лист писанный на одной стороні 8°.

На третій стороні написано рукою Я. Головацького:

Гну Сабату въ Толмачку далъ я 10-го Червня 852 вѣстѣ съ Ма-	
тичными книгами 10 экс. Мигалича Пропов. а	6 кр.
сушны	1 фл.
и Память изъ Отп(уста) 10 экс. а 5 к.	50 кр.
Итого	1 фл. 50 кр.

Записки касательно Граматики я не могъ найти.

---

¹⁾ Яковъ Головацкій „Грамматика рускаго языка“. Львів
 1849 р.

Ч. 71.

*Лист Антонія Пашковського до Я. Головацького, без дати,
пис. в р. 1853(?)*

Всечестивійшій Господине Благодѣтелю!

Зъ вагляду на видочно упадающее мое здоровье и полагаючи на радѣ Дра Черняньского же чрезъ дальшее продолженіе канцелярійного затрудненія латво якои хороби дочекати ся могу, и притомъ си вѣкъ окоротити — а же не лѣки медицинїи, токво сильске житье и новѣтре миѣ бодай въ части мои давниїи сили повернути могутъ; — обыславьемъ обовязокъ по Господину Василю на себе приняти. Понеже на 15-о с. л. на мѣсци быти нушу, протое приѣхѣтъ Всечестивійшій Господине Благодѣтелю въ сихъ короткихъ словахъ за всѣ миѣ свѣдченїи благодѣтельства найщиршу подяку низайшого слуги Вашего

Антонія Пашк(овскаго).

Лист писаний на і сторонї малой 4^о.

Рік 1854.

Ч. 72.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня
20. XII. 1853 р. (1. I. 1854).*

Христось родися!

Любезнїйшій мой Братъ!

Ты меня укорялъ въ послѣднєхъ писмѣхъ, что я очень рѣдко къ Вамъ пишу; это правда, и никакъ извинить ся миѣ, развѣ гнѣвъ, что я пекусъ собственнымъ существованіємъ столько, что и времени отпочинку мало; здѣсь очень дорога жизнь теперь, и я свободное отъ чиновственной службы время принужденъ посвящать урокамъ и инымъ занятїямъ, приносящимъ миѣ помощь съ дня на день, при чемъ невозможно миѣ никакой предпринять мысли или подвига, котораго успѣхъ или сомнительный или бесполовный. — Г. Андреевичу Богдану я вдругъ отписалъ послѣ Твоего упомяненія, и послалъ что у меня было готово ради пособствованія „Зори Галицкой“ — я и моиѣхъ прежнихъ корреспондентамъ писывалъ, чтобы не лишали ее помощи своей; не знаю какой будетъ успѣхъ Зори на сей новой Годъ — на всякій случай онъ рѣшительно, кажется, подѣйствуетъ на ея существованіе; но какъ? это другой вопросъ, котораго рѣшеніе ближе Вамъ. — Жалостное состояніе нашего читательства и упадающїй духъ не много подаетъ надежды — но если во истину съ того придетъ, что

Зоря принуждена будетъ своего свѣтла лишиться, тогда можна рѣшительно сказать: Тотъ народъ не достоинъ [2] существовать, который самъ себѣ гробъ копаеъ; — и съжался Боже всѣхъ трудовъ и жертвъ ему до сихъ поръ посвященныхъ. Надѣюсь, что тотъ приговоръ еще не сбудетъся. —

Я Тебя Братъ усердно благодарю, что Ты приславъ мнѣ изображение покойнаго Брата Петра, сдѣлавъ неописанное наслажденіе — я сдѣлавъ фотографированный снимокъ, непременно Тебѣ одинъ возвращу. Касательно издаванія рукописей по немъ оставшихъ, я сообщаю Тебѣ, что я всегда готовъ посвятить все, что только въ моихъ силахъ будетъ — присылай только бумаги, и располагай мною. — Не знаю, какими образомъ попалъ Г. Шамкевичъ на тотъ упрекъ, будто я уклоняюсь отъ участія въ издаваніи т. е. корректуръ Твоей Хрестоматіи — я никакого повода не далъ ему къ тому. Не имѣя вправдѣ никакого сношенія съ нимъ, по причинѣ Тебѣ извѣстной, а однакожь предъ нимъ неупотреблялъ враждебныхъ противъ его лица выраженій — и кажется эта мысль произошла отъ Вислоб., которому я по причинѣ возобновленнаго спора съ Зорею и Ладоемъ отписалъ, что не возможно мнѣ участвовать въ письѣ, которое „живую народа нашего утробу грызетъ“ — и отказался всякаго соучастія. — Можетъ быть, что онъ мое писмо показалъ Шамк. и придалъ [3] не множку своего чернаго соуса! — Это все одно, я Шамк. уже извѣстилъ, что всегда готовъ занять ся корректурой Твоей хрестоматіи. — Но разсуждая по солодкинъ и вѣжливыиъ словамъ его къ Тебѣ писанныиъ, сомнѣваюсь, чтобы печатаніе ей уже такъ скоро послѣдовать имѣло. — Дай Богъ, чтобы я ошибался! —

Теперь перейти время къ моему дѣлу — сегодня латвискій Новый Годъ — и сегодня голосилась первая заповѣдь моей сватьбы. — Такъ Любезнѣйшій Братъ, я рѣшился на мои старыя лѣта жениться — полно скитать ся одному по семь свѣтъ — надо промышлять о старости. — Богъ вѣдаетъ, найду ли отраду, которой такъ долго ищу? Но я надѣюсь на все доброе — дѣвица моя избранная, хотя бѣдна и не высокаго рода, однакоже имѣетъ вѣжное чувствительное сердце, почитаетъ меня, есть прилѣжна и господарна — и тѣмъ я доволенъ. — Уже четыре года живу я въ доми ея матери вдовы, и такъ привыкъ, что безъ нихъ не было бы счастья для меня. — Г. Богданъ Андреевичъ знаетъ ее, и хотя она не была тогда по его вкусу — то я много требовать не могу; я доволенъ тѣмъ, что нашелъ хорошаго въ ей душѣ, и благоразумномъ обхожденіи. По имени Анна Леопольдина Игнатьевна, дочь вдовы Тересы Рихтеръ, по Игнатию Рихтеръ уже давно упоковшемся портномъ настерѣ; [4] ей 18 лѣтъ отъ роду — слишкомъ молода для меня — но такъ Богомъ суждено, да будетъ воля Его! — Я долго не могъ рѣшиться ся,

а теперь уже так поскорился, что даже и некогда возвѣститъ Вамъ. — Въ наши рождественныя Святкі будутъ заповѣди такожъ и въ Св. Варвары, а дня 12. Января т. е. на Св. Меланіи надѣюсь принять вѣнчаніе. Г. Константиновичъ и Отець Н. Нодь суть мои старосты — сватьба отбудется смиренно безъ шуму въ родинномъ кругу! — Отпущи мнѣ Любезнѣйшій Братъ, поскорѣе и пришли Твое благословеніе — оно будетъ для меня спутникомъ жизни моею! — Сегодня пишу такожъ до нашей Любезнѣйшей Матушки, прося о благословеніи материнскомъ, безъ котораго нѣтъ блага на землѣ.

Мы желаемъ Вамъ и старымъ и малымъ всякого блага на Новый Годъ, и веселыхъ благополучныхъ святъ, примите и насъ въ смиренныя молитвы Ваша — и начинайте добрыхъ словесъ. — Кланяйся всѣмъ друзьямъ и покровителямъ нашимъ Твой вѣрный Братъ

Иванъ Ѡ. Головацкій.

Вѣна 1. январія 854 (20 декабр. 853).

Ч. 73.

*Листъ Климентія Меруновича до Якова Головацкаго,
ис. дня (21. XII. 1853) 2. I. 1854.*

Высокопреподобіе!

Писаніе изъ дня 28/16 Дек. я получилъ: За предплату на Зорю благодарю. Съ наиврѣніемъ Вашего Высокопреподобія, оупотребити остальныи мой грошъ (10 ал. 45 кр.) на изданіе выписокъ изъ древней нашей словесности, простите ми, теперь не могу согласиться. Игъю ибо долгъ моему брату Евстафію, парохви въ Тощовѣ, коло Д'вова, запла-тити; и для того прошу, егда тотже згодится до Вашего Высокопреподобія, десять ЗР. сер. ему доручити. Прочее останется до дальшого. —

Передъ мѣсяцемъ я писалъ прч. отцу Трещаковскому, чтобы отнесся до Вашего Высокопреподобія взглядомъ дарованыи моею во пользу Дома Народного: Сто нять десять сѣмплирей Покоренія Новгорода да воспрійметъ ч. Коміссія строительна отъ мене въ жертву и розмлетъ ихъ по Перемыской Дѣбцевин для продажи.

[2] Пособите мнѣ, Ваше Высокопреподобіе, въ томъ безкорыстномъ дѣлѣ — я лично оусердѣйше за всѣ попеченія мене ради игъвшія благодарю. —

Гдѣманъ Прокопцицу и Дремалку¹⁾ тотъ часъ занесъ я Вашего Высокопреподобія поздоровленія, а взглядомъ книгъ оставшихъ ся по

¹⁾ Посадникъ мѣста Тернополя.

оусопшою Проф. брату Петру доношу: а) Переводъ Пиза можетъ всякого часу Магистратъ выдати Вашему Высокопреподобию, только, чтобы прочіи наследники отъ оураду сего о томъ ничъ больше не требовали. б) Балудіаньского осталось 3 тома и $\frac{1}{3}$, а не знати, чи кто по нихъ съ картою предплатною вголосится. — с) Исторіи Зубрицкого есть I ч. 2. е҃ѣмп., II части 5 е҃ѣмп.; но знасмо предплатителей, которіи ту о нихъ оупоминалися, не оказавши карты; если окажутъ выдасться. — d) Марусѣ осталось 14 е҃ѣмп. Прочіи книги втягнены до инвентаря, должны перейти цензуру вышихъ оурадовъ и не могутъ теперь быти выданы.

За лебля собрано на лицитаціи [3] вышѣ 60 эр. сер. — О пистыньскомъ оурадѣ, о его дѣланіи въ справѣ сладковой не знаю, кромѣ того, же прислалъ списъ книжокъ тамъ знаходящихся, по большей части бібліотекальны.

Тѣмъ заключаю нынѣшнее писмо мое; а въ ожиданіи дальшихъ инструкціи взглядовъ оупомянутыхъ книжокъ остаюсь Вашего Высокопреподобія преданнымъ и смиреннымъ слугою

Меруновичъ.

Тарнополь 2 Іануар. (21 Декабр.) 1854/3.

Лист писаний на 3 сторонахъ малої 8°.

Ч. 74.

Начеркъ листу Якова Головацького до Ів. Трещаконьского пис. дня 4. (16.) І. 1854 р.

Ваше Вѣскопреподобіе!

Гнъ Климентій Меруновичъ, профессоръ при ц. к. вышей Гимназіи посланиємъ своимъ 2 Января 854 (21 Декабря 853) подарилъ Сто пятьдесятъ экс. сочиненія иже изданного подъ надписью: „Покореніе Новгорода“ въ цѣнѣ экс. по 16 кр. сер. въ польву Народного Дома руского во Львовѣ, желая, чтобъ Комиссія разпросранила тоє сочиненіе особенно въ Перемышльской Діецезіи, въ которой менѣе знакома есть та книжка. Пересылая тѣ 150 экс. на руки Вашего Впреп. прошу покориѣ о росписку на полученіе оныхъ, при чемъ иѣю честь съ глуб. Высокопочит. быти В. Впреп. усердѣйшій почит.

Я. Г.(оловацкій).

16 4 Января 854.

Лист писаний на 1 стороні малої 4°.

Ч. 75.

*Лист Йосифа Левичького, писаний до Якова Головацького,
дня 28. I. 1854 р.*

Высокодостойній и Всечестивійшій Господине!

Прошъ мене извинити, же ажъ теперъ маю певнѣ способность Вашей Пречестности пожаданнїи книжки надослати. Ото I. Томъ Актѣвъ западной Россїи и III. Томъ Поезїи Пушкина, котора то остатна есть Вашею власностію, — маю доручити Ч. Г. Любовичъ, который теперъ до Перемышла завозвалъ есть на посаду Директора Хорѣ пѣвчого въ Архіерейской свѣтлицѣ — принялъ на себе той шлїи трудъ безопасно дополнити по моему желанію. — При семъ залѣчаю книгъ на великомъ листѣ напечатанѣ: Пятирикъ печерскихъ Свѣтихъ Божїихъ, яко даръ до книгохранилѣ Дома народнаго. — Прочїи книги, котри мають займѣти мѣсце тамже, понеже еще неоправнїи належїто поадишѣ надослю. — Прошъ Вашъ Пречестнѣсть, рачте тѣмъ книгъ назначенномъ мѣстцѣ отдать, и простѣтъ [2] моеї смѣлости, же Вашъ Пречестность дерзаю затрѣднати. —

За помѣщенїе моеї статїи о Музыцѣ¹⁾ благодарю Вашъ сердечно; тажъ статїа чей тронетъ нашихъ Всечестивїишихъ Предстоателей, же усердїише будѣтъ томъ прилѣжати, абы тажъ надобна вѣтѣва музъ хорошо въ нашей Отчинѣ процѣтала! (sic). Видно же Перемышлане арозумѣли цѣлу рѣчь, а отвѣтъ г. Лавровского²⁾ яснѣише розсвѣтилъ сей вопросъ. —

Жизнеописанїе I. Гайдена Зора въ прилѣчанїи заручила³⁾, же буде въ особенной книжци печатане, — не маю ничъ противъ семъ, — Ваше высокое розсужденїе тое самое одобритъ, где буде мѣсти мѣсце опредѣлене. —

Зъ новинъ въ нашихъ сторонахъ апи чѣтки о якої новинѣ, хїба тое что намъ Вѣстники доносятъ. Вѣсти изъ близкой нашей Заграници наймен'шой, хотѣ на довозъ и перевозъ оттамъ збожа отверта граница,

¹⁾ Єї помѣщено в „Зорї Галицкій“ за рік 1853 ч. 40—42 п. в. „Изъ Покутъя“, а псевдонїмом Йосифъ съ Болшова.

²⁾ Лавровскїи Іоаннъ: „Къ исторїи церковнаго пѣнїа въ Галичинѣ“ у вїденскїи „Вѣстнику“ за рік 1854. ч. 1—4.

³⁾ Порівнай: „Зоря Гал.“ 1853 р. ч. 40 стр. 463. де редакция в привїтці до висше наведеної статїи про музику подала від себе: „Сїе хорошо составленное „Жизнеописанїе I. Гайдена“, понеже объемомъ своимъ больше заняло бы мѣстца, нежели якъ мы въ состоянїи на тую цѣль уступить, напечатается старанїемъ нѣкоторыхъ Ревнителей русской литературы въ особенной книжцѣ.“ Статїя однак, о скїлькы менї видѣно, печатана не була.

а подводи ладованій кукурузані непрестанно день и ночь протлають текуще во западную Галичину. —

[3] Ч. Г. Любовичъ насъ Вамъ доставити также полкорца меленнихъ кукурузовъ, котри Вашъ ч. Шуринъ Антоньевичъ до мене доставивше, просилъ мене, абытъ черезъ нечюю оказію надославъ до Васъ. Може быти, же мой листъ уже тое все въ Вашемъ ч. Домъ встане, але всегда незабываю хоць подробно Васъ затруднити моимъ писаніемъ. — При отъѣздѣ г. Любовича не могъемъ писати, бо въ поребывъ тяжкій нападъ движенія крове къ головѣ. — Упущеніе крове и пілювки уратовали мене, и инѣ весьма естемъ здоровъ. —

Передъ учора былъ у насъ Вашъ В. Ч. Пан-Отець зъ Криворівня и ч. Шуринъ Антоньевичъ, повиталисью Ихъ при добромъ здоровіи, повертали зъ окръжного посѣщенія ч. сватовъ и добрихъ приятелей. Желючи Вамъ много и многолѣтно (sic) здоровія и благоденствія остаюся зъ глубочайшимъ почитаніемъ Вашей Пречестности прилѣжній дрѣгъ и Слѣга

Заболотовъ дня 28-го Сѣчня (10-го Лютня) 1854.

[4] Всечестной Сопрузъ залучаеиъ почтеніе.

Иос. Левинцкій.

Лист писаній на 4 сторонах 8°.

Ч. 76.

*Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис.
дня 31. I. 1854 р.*

Всечествѣйшій Іерею!

Посылаю Вашему Преподобію мой 26 листъ. Я уже въ послѣднихъ моихъ письмѣ жаловался на плохую корректуру Редакціи Зор. Гал. и произвольныя исправленія ея нѣкоторыхъ словъ — но Таяже позволила себѣ и въ послѣднихъ Нрѣ З. Гал. 4 стр. 38 исправку¹⁾ должно быть — „гдѣ собирають бояре Владимірскіе и жители города (и ѣстичи), я положилъ въ скобкахъ слово и ѣстичи изъ Волинской лѣтописи, которое она употребляетъ вмѣсто слова „граждане“. — Чтоже дѣлаеть корректоръ Зори Галицкой? Вотъ онъ по своему благоразумію (ибо ему не хотѣлось посмотреть въ мою рукопись), исправляетъ и ѣстичи на и ѣстечка, и такъ кажеиъ инѣ называть самой большой городъ Владиміръ и ѣстечкомъ въ XIII вѣкѣ! Подобныя грубыя и справки, котрыхъ никакимъ образомъ назвать не можна о печаткахъ и встрѣчаю въ каждомъ Нумерѣ З. Г. въ котромъ моя статья напечатана безъ всякихъ исправленій

¹⁾ На березі: ви: кунъ — купъ, ви. ко — по.

въ слѣдующихъ NNрахъ, хотя я о томъ чрезъ Ваше Преподобіе увѣдо-
 нялъ Редакцію З. Галицкой. Признаюсь откровенно, что огорченіе было
 бы мнѣ видѣть въ каждомъ отрывкѣ моей статьи 50 буквальныхъ
 ошибокъ какъ одно подобное слово исправленіе по догадкѣ коррек-
 тора З. Галицкой — *der macht mir böses Blut* — когда [2] я нежалѣю
 съ моей стороны ни труда, ни моихъ слабыхъ очей, ни денегъ для по-
 купки нужныхъ книгъ для составленія моей статьи, и даю отъ нѣсколь-
 ко годовъ бесплатно мои сочиненія для Зорѣ Галицкой; то послѣдняя не
 хочетъ пожертвовать ежеседично часочекъ малого труда дабы
 порядочно сличить напечатанный небольшой отрывокъ моей статьи съ моею
 рукописью, но ведетъ на угадъ корректуру и дѣлаетъ такими образомъ
 анахронизмы и другія нецѣлности подъ моею именованіемъ которое прилѣжно
 выставить (*sic*) всегда подъ каждымъ отрывкомъ. Въ прочемъ я обовязался
 давать мои статьи для Зорѣ Гал. подъ условіемъ точнаго и неимѣннаго
 печатанія моей статьи, и присланія мнѣ этихъ Нровъ З. Галицкой въ
 которой моя статья печатана чтется; слѣдователь(но) естли Зорѣ Галицка
 будетъ впередъ дозвлять себѣ подобныя исправленія, тогда я рѣшенъ
 не посылать дальшихъ листовъ — тѣмъ болѣе, что мою статью печатаетъ
 уже Галицко-русская Матица и я самъ принимаюсь для ней быть кор-
 ректоромъ моихъ сочиненій. —

Съ оконченіемъ 27 листа начну я новый параграфъ 9-тый Объ
 отъ отношеніяхъ грекорусской Галицкой Церкви къ
 Римской съ времянь введенія Христіанства на Руси
 даже до конца XIII вѣка.

Печатаетъ ли Матица Галицк. другой Выпускъ моей статьи?
 который будетъ обинять конецъ 7 и цѣлый 8 § состоящій изъ 6-ти
 печатанныхъ листовъ. — Третій Выпускъ можетъ начатся съ § 9-тымъ
 [3] и быть печатаемый вѣстѣ съ Зорью Галицкой для уменьшенія издержекъ
 Русской Матицы. —

Я имѣю еще одно важное прошеніе и надѣюсь по извѣстному мнѣ
 добросердью Вашего Преподобія что получу потребную помощь. — Вотъ
 какое дѣло! Предъ нѣсколькими днями пишетъ мнѣ Братъ мой, что его
 жена и дѣты слабы, и онъ не можетъ отъѣхать въ Львовъ въ интересъ
 своего сына Теофія, ученика Вашего Преподобія, а моего братанца,
 для того проситъ мене письменно мой братъ, чтобъ я вѣсто него отпра-
 вился въ Львовъ, и посѣтилъ профессора Чернянскаго и просилъ
 тогоже быть свисходительнымъ для Теофія, который неимѣетъ великіе
 дѣлать успѣхи въ натуральной исторіи. Я съ моей стороны не
 могу теперь отъѣхать въ Львовъ для недуга Преосвящ. Митрополита,
 и въ интересъ Теофія пишу только письмо мое, къ Госп. Чернян-
 скому. Ваше Преподобіе неоткажутъ сдѣлать мнѣ эту милость и повелѣть

доручить письмо мое Госп. Чернянскому и при способности изволятъ ласкаво сказать хорошее слово за Теофиленъ Госп. Чернянскому — особенно теперь когда наступаетъ время семестральныхъ испытывъ. О результатѣ прошу меня при способности извѣстить благосклонно, за что я останусь Вашему Благородію навсегда [4] навсегда одолженнымъ.

Прошу ииѣ написать, что стоятъ присланныя книги?, и спросить при способности записаль-ли Госп. Головацкій прочія книги для мене? —

Пришли-ли Отечественныя Записки почтомъ?

Ожидаю ласкаваго отвѣта — и остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

31. Января 1854. Въ Уневѣ.

Листъ писанный на 4 сторонахъ звич. 4°.

Ч. 77.

*Листъ Івана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
9. II. 1854 р.*

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Благодарю въ имени здѣшней моей семьи Тебя и Любезнѣйшую Твою супругу за тѣ благословенія и доброжеланія, которы Ты ииѣ въ послѣднемъ письмѣ прислалъ. Хотя я никогда не сомнѣвался о Твоемъ усердіи и любви къ ииѣ, однакоже намъ было весьма пріятно, увидѣть какой либо знакъ Твоей къ намъ благонаклонности; въ тотъ же самъ день получилъ я письмо съ материнскимъ и братскимъ благословеніемъ изъ Скалата, писанное собственной рукою нашей дражайшей Матушки. — Жалуются Скалатскіе, что худо ииѣ ведется теперѣшними годами, ииѣтъ чѣмъ дѣтей воспитывать. — Мама очень ослаблена, всегда еще на эти скрефулы болѣетъ, и мала надежда къ изцѣленію.

Предъ нѣсколькими днями я послалъ Тебѣ корректуру 4 листовъ Хрестоматіи; сдѣлай милость и переглянь самъ еще разъ — можетъ быть увидишь какую ошибку, то исправимъ по крайней мѣрѣ на концѣ. — Я и такъ боюсь, что наданіе не будетъ довольно критическое, особенно [2] по причинѣ толикихъ рукъ, чрезъ которы она идетъ; потому нужно непремѣнно, что бы ты самъ надзиралъ. Я при исправкѣ держусь рукописи съ всею точностью, но и въ ней къ сожалѣнію я нашелъ нѣкія несообразности; а тутъ бѣда, что ииѣ некогда ходить въ бібліотеку придворную и сравнивать, или наприкратъ ся Г. Миклошичу.

Что я замѣтилъ: Подѣлъ въ Твоей рукописи сдѣланъ на иной ладъ, и какъ вижу всюду рука Сов. Шашкевича. — Нѣкоторые памятники старинные совершенно истреблены, какъ н. пр. Еванг. Иоанна гл. I. изъ Остромир. Еванг. потомъ отъ Луки гл. XXIV. изъ Еванг. серб. семьи 1372 тоже перемавано. — Различныя мѣста изъ Библии, Шашк... прибавилъ (Будинскаго изданія etc.) и исправлялъ кажется по этому изданію, но какъ? Богъ прости ему, — можетъ теперь передъ печатаніемъ на ново исправлять, ибо Imprimatur зависитъ отъ него! —

Кромѣ того я замѣтилъ, особенно въ старинныхъ памятникахъ какое то несогласіе въ употребленіи нѣкоторыхъ самогласныхъ н. пр. ѡ и ѡ, оу и Ѹ (въ серединѣ), є и ѣ (въ началѣ слоговъ); я держался [3] рукописи и исправокъ, но и тѣ не вездѣ точны. — Первое отдѣленіе I. Тома уже, какъ видишь, конечно; при заглавіяхъ ссылается къ какимъ то примѣчаніямъ изъясняющимъ — но я тѣхъ еще нигдѣ до сихъ поръ не видѣлъ — безъ сомнѣнія Твоя редакція Шашкевичу не понравилась, и онъ намѣреваетъ самъ изъясненія прибавить; — безъ которыхъ трудно будетъ обойтись. — Касательно корректуры Шашкевичъ мнѣ писалъ очень вѣжливо, и извинялся что имѣлъ сомнѣніе о моей готовности; но я не могу у него бывать, ни лично сообщать ся съ нимъ; и тѣмъ только могу избѣгнуть какой новой распри. --

Тебѣ уже извѣстно, что Г. Меликъ утекъ изъ Рима — не могъ выдержать — рассказываетъ ужасныя вещи, какъ съ нимъ обходено! — Семь недѣль не припускали его къ Богослуженію, идаже самъ Литвиновичъ говорилъ, что въ Сптбургѣ съ каеволикани свободаѣе обходятся, нежъ съ нимъ въ Римѣ. —

Я вчера былъ у Г. Раевского, и получалъ отъ него нѣсколько любопытныхъ брошюръ изданныхъ русскими обществами ученыхъ; когда ихъ перегляну, то пошлю всѣ Тебѣ. Г. Раевскій желаетъ нѣсколько книгъ [4] нашихъ получить, именно:

1) Петрушевича сочиненіе, изданное теперь Матицею	1 f. 15
2) Малиновскаго, Обзорѣніе исторіи Церкви русской	— 15
3) Черемышлянина 1854	1 —
853	— 36
4) Мѣсяцослова Духновича 1854	— 10
5) Лѣрвакъ	3 —

Понеже тѣхъ сочиненій и у меня нѣтъ, то пришли по 3 экзempl.

6) Зорю Галицкую изъ 1853, безъ Проповѣдей — но полную	2 30

На тѣ книги я получилъ отъ Г. Р. только на Зорю 2 fr. 30 кр. сер. которыя здѣсь предлагаю. — Пришли эти книги чѣмъ скорѣе на мое имя. —

Изъ вѣдѣнныхъ новостей мало — кажутъ, что непремѣнно будетъ война — Зоря Галицкая всеѣмъ очень нравится, утѣшай Богдана, чтобъ устоялъ твердо, а побѣдоносный вѣнецъ не минуетъ его! Графъ Орловъ отѣхалъ вчера, и какъ догадываются, не много успѣлъ у вѣдѣнныхъ Нѣнцовъ — серебро уже стоитъ на 30 — дорожня ужасная грозить. — Я вѣнчался 2/14 Января, и живу смиренно и благополучно. —

Наши кланяются Вашимъ и цѣлуютъ Васъ — Прощайте Вашъ Братъ

Иванъ Г.(оловацкій).

Вѣна 9/2 н. ч. 854.

Лист писаний на чотирох сторонах 8°.

Ч. 78.

*Лист Антонія Петрушевича до Мис. Малиновського,
пис. дня 21. II. 1854 р.*

Достопочтеннѣйшій Герю!

Искренно благодарю за ласкавое покровительство моего братаца Теофиля. —

Посилаю 29 получастъ моеѣ статьи и мой отвѣтъ безъ именному моему критику въ Вѣстнику Вѣнскомъ¹⁾ — вѣкто хахоль показаль миѣ свою недѣльность — на что надо было миѣ написать нѣсколько словъ въ мое оправданіе предъ достопочт. Публикою. —

Весьма хорошо было бы естли бы мой отвѣтъ могль напечатанъ быти въ слѣдующемъ Нрѣ Зорѣ Галицкой. —

Остаюсь съ большимъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

21. Февраля 1854 Въ Уневѣ.

Письмо мое съ денгами прошу ласкаво повелить доручить Г. Головацкому.

Лист писаний на одній стороні 4°.

---

¹⁾ В додатку до вѣденського „Вѣстника“ п. в. „Отечественный Сборникъ“ ч. 1—4. явила ся статья „Скала надъ Бубнищами“ підписана буквою ъ, против якої полемізує Петрушевич в 10 числѣ „Зорі Галицкой“ в роввідці п. в. „Каменные развалины близъ села Урѣчьа стрійскаго округа суть остатки древняго русскаго города Тустань. (Отвѣтъ моему безъименному Критику)“.

Ч. 79.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 21. II. 1854 р.*

Милостивѣйшій Государь!

Я получилъ Гонораръ состоящій изъ восьми Экземплярѣй „Историческаго Сборника“ и выписаны мною двѣ книжки изъ Россіи т. е. Граматку Востокова и Корнесловъ Шниковича. Что стоятъ послѣдніи книги прошу извѣстить меня ласкаво о томъ дабы я могъ прислать Вашему Преподобію стоимость ихъ нашими бумагами.

Прошу такожъ при способности увѣдомить меня печатается ли моя статья Русскою Матицею, ибо я желалбы сего года ужь окончить мое сочиненіе; слѣдовательно Русскою Матицею естьли она печалится русскою Словесностію и нехочетъ статья Русскою Мачехицею (sic) надо спѣшить съ печатью. — О чемъ однако сомнѣваюсь ибо наша Типографія съ однимъ гарчиномъ гражданскаго шрифта не успѣетъ выѣсть печатать: Зорю Галицк. Сочиненіе Зубрицкаго и мою Статью отдѣльно.

Я получилъ такожъ присланное мнѣ благосклонно Вашемъ Приподобіемъ Ксилографическое любопытное изображеніе Креховской обители. — Я обѣщаваюсь написать хорошою статью объ упомянутой обители подъ этимъ условіемъ: естьли мнѣ Креховской [2] Обители Настоятель посредствомъ Вашего Преподобія на дву седмичное время сообщить а) Древнія Креховскія Памятки б) какую то записку о началѣ тойже обители и в) и Записную книгу Монастыря (Liber Memorabilium) — ибо безъ историческихъ данныхъ писать исторіи не возможно.

За Посланіе православной церкви когда оно доидетъ въ Уневъ Его Высокопреосвященство возвратитъ Вашему Преподобію денги. —

На Отечественныя Записки посылаю здѣсь 7 флор. цванцигерами нужную часть въ банкнотахъ прошу себѣ вычестъ изъ моихъ 10 флор. сереб. банк. оставающихся у Вашего Преподобія.

Нѣкто захолѣ побранилъ меня въ Вѣстникѣ Вѣнскомъ для того посылаю мой отвѣтъ для напечатанія его въ Зорѣ Галицкой въ моемъ письмѣ къ Госп. Малиновскому¹⁾ —

Надѣюсь еще сего мѣсяца или съ началомъ слѣдующаго быть во Львовѣ. —

Поручаюсь ласкавой памяти Вашего Преподобія покорный слуга
А. Петрушев(ичь).

21 Февраля 1854 Въ Уневѣ.

¹⁾ Порівнай лист ч. 78.

На першій стороні при самім долі дописано рукою Головацького :
 NB. Писаль къ гну Коссаку управителю типогр. ? 20 Февр. (4
 Марта) 854.

Лист писаний на двох сторонах 4°.

Ч. 80.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. для
 2. (14.) III. 1854 р.*

Прямовъ 2/14 марта 854.

Любезный братъ !

Се посылаю вамъ 500 оттисковъ Новаго Молитвослова, хотя не
 мало печатныхъ ошибокъ въ немъ, однакожь думаю для нашихъ дѣтей
 полезнымъ будетъ ; Мене одинъ оттискъ стоитъ 16 кр. ср. — Я думаю
 что съ этимъ выплатити можно Литургическій катихисъ, и если онъ (Лит.
 катихисъ) не много больше бумаги вынесетъ, то можно оттискъ за от-
 тискъ выѣздить, а при томъ сдѣлайте какъ вамъ видится, бо брате у насъ
 денегъ скудно. —

[2] Мы досель считались совершенно крохъ першаго транспорта,
 и о той считается книгами.

Не могу больше писать. Цѣлую васъ и остаюсь братомъ другомъ
 Духновичъ.

Дальше писано рукою Я. Головацького :

Послано 29 Марта (10 Апр.) 854 10 экс. Звѣя Not.

Лист писаний на двох сторонах 4°.

Ч. 81.

*Лист I. В. Сокулського до Якова Головацького, пис.
 для 2. (14.) марта 1854 р.*

Слава Богу Іисусу Хрїсту. О: Яковъ Θεодоровичъ !

Святой памяти Ник. Гоголь чрезъ уста Ивана Ивановича, къ Ивану
 Нѣкифоровичу прорекъ — что три короля оголосили войну нашему царю
 — за что ? чтобы мы прїняли турецкую вѣру — ну ! и прореченіе это
 исполнилось, въ настоящее время видно, и по Газетамъ читаемо, что
 увесь Западъ доброохотно прїнялъ турецкую вѣру, оббисурманился,
 и грозить насиліемъ православную вѣру подвергнуть бисурменству. —
 Но моя надежда въ Провидѣніи всевышняго лежитъ. Какъ насъ увѣ-
 раетъ Прор. Исаія, аще возможете, паки побѣждены будете яко с нами
 Богъ.

Противникъ православія начинаютъ головушкѣ свои высувать, и и(н)ого обѣщаютъ корысти Западу и въ побѣди надъ православіемъ — а Я свое твержу, Вышній на Небесѣхъ посѣтится и поругается имъ — а Русскіи такъ говорятъ. Не дѣвъ вводу неспробувавши броду, чтобы не насѣдили народъ, а лжепророкамъ отвѣтъ даю, упередъ въ Сакъ подивися, а такъ рыбой хвалися. — [2] Что въ 1812 г. русскіи православной народъ отъ нашествія иноплеменихъ терпѣлъ, былисьми свѣдителями — но лукавство, хищность, Грабленіе, неустояло — бо и Богъ православныхъ въ помощь — посѣдилъ — и хищницы аки Фараонъ въ черномъ морѣ предъ крестнымъ Знаменіемъ Мойсеовимъ пропалъ, уповаю что и тѣ враги православія пропадутъ въ Понть отъ силы Всевишняго. — и но Мы непреставимо православныхъ воинамъ въ помощь приходитъ молитвами нашими предъ престоловъ Бога Отца и Сына и С. Духа. —

Каково препятствіе Вамъ Ч. О. Я. Феодоръ: несоизволяетъ писать къ Мнѣ, уже такъ долгое время не получимъ отъ васъ и въ одного письма! Вы живете въ Городѣ столицномъ много полезного читаете по книгамъ, слышите отъ другѣхъ персонъ немаловажныхъ новости, а къ мнѣ и въ словца не напишете, это не хорошо дѣлаете. — Желаю вамъ исправиться, та начнете поступать по давнему, если помните. Когда то мы вѣдали верхомъ разомъ на лошадяхъ, разга-[3]-варивали по дружески, читали книгѣ, хохотали, это была жизнь чисторусская — а теперь та жизнь прошла какъ сонъ. — Я лишился моей предлюбезной Жены, а вы брата Петра и Матушкѣ, вы къ мнѣ и въ чего не пишете, а я къ вамъ не смѣю счастья писать, чтобы вамъ не мѣшать въ трудѣ — и отъ того стало мнѣ скучно — ино когда то получу отъ Господъ Баръ Газети, прочту, та иреку мать ваша растакана чортовіи бисурмены — и тѣмъ развлеку мою душу. —

Писалемъ къ Іоанну Антон: и той недалъ отвѣта — писалемъ и къ другимъ Господамъ, молчать, — думаю загнувались на меня эти Господа, какъ Западъ на Сѣвѣрь, но что дѣлать, и въ кому ненавѣжеса дружествомъ, такое время насѣло, что одинъ о другомъ знаменіи думать пересталъ. —

Прошу хорошо васъ О. Я. Ф. пишѣтъ къ мнѣ чаще какъ вамъ живется в вашей Семей, сколько пребыло а може прибудетъ еще семи, — Что думаютъ — и дѣлаютъ Господа Заступницы Народа Русскогалицкого, [4] что тамъ и много благаго, для всеобщей пользы на ихъ радѣ, усовѣтовано? а что тамъ хорошего Господа Литераторы русскогалицкіи издали ихъ властного творенія про памятки Галицкіи. — Чи хорошо живутъ Львовскіи Ерихонцы, которіи не сѣютъ лишъ жууть въ Галиччинѣ червонцы, и ихъ денегъ куры не клюютъ — по словамъ Державина. а увесь народъ русскогал. сталъ полосатой и шутъ — а ажю взыосытса

выше и выше, что ко крапанъ и не приступай для дороговизны — а что больше, то и не думай — лишь пропадай отъ счастья — охъ! охъ! — охъ! — словомъ доля. —

Еще разъ повторяю мое прошеніе къ вамъ Ч. О. О пишѣтъ — ино много много а чего хорошего, и на время свободное приѣзжайте къ мнѣ — а хлѣба и солѣ непожалѣю вамъ — всѣмъ. С. Отцаиъ, Господаиъ Знаеишии мнѣиъ мое поздоровленіе и почтеніе перескажѣтъ. — А васъ съ вашею Марією Андреев: и вашей молодой Семією цѣлую сотнями, вашъ Другъ

I. В. С. (Сокольскій).

Л. м. 14/2 Марта 854. г.

15-го 8-го часа утра благород: Господ: Ковловѣцкій Іосифъ скончался а 17. предано тѣло Землѣ.

На боцѣ четвертої стороны: Я вамъ долженъ 35. к. за книгѣ, при надобной порѣ перешлю.

Прізвище в ( ) додане чужою рукою.

Лист писаний на чотирох сторонах звич. 4^о.

Ч. 82.

*Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького,
пис. дня 15. III. 1854 р.*

Милый другъ!

Прошу Васъ засвидѣтельствовать мое сердечное сожалѣніе нашему Дѣдицкому; онъ надежда нашей поворожденной Литературы, и ослабленіе его врѣнїя боюся омрачить значительную часть нашей будущности. Онъ глава зачалъ лечити¹⁾, и Зоря наша уже угасла, не изъ очей ли его одного она блескъ свой получала? — жалѣю, жалѣю, скажите мнѣ нѣтъ ли средства ни способа спасти Зорю? — у насъ правда она слабо была подпиреаема; ибо правду сказати наши люде не чувствуютъ нужды читати, они читають календарь да Шематизмъ Епархіяльный и ничего болѣ; однако и Зоря теперь уже больше имѣетъ предплатителей у насъ, какъ [2] прежде, и съ часомъ, найпаче у молодшихъ священниковъ была бы нашла участія. Но такъ уже закопати насъ, мы не достойны жити, послѣ содержаніе одной часописи намъ невозможно, или не нужно: такъ пусть иныи племена, какъ Вашъ братъ мнѣ писалъ съ презрѣніемъ смотрять на насъ, ни много и не заслуживаемъ. —

¹⁾ В наслідок недуги очей Дідицький в день 4. (16.) серпня перестав підписувати „Зорю Галицьку“, так що 32 число вишло вже під редакцією Северина Шеховича.

За сообщенныя мнѣ вѣсти, и посланныя отписки „Хеіротоніа“¹⁾ благодарю; и прошу мнѣ заслати также и два экземпляра Анеологіи, какъ она будетъ напечатана. Цѣну Вашъ сей часъ какъ узнаю заплачу. Здравствуйте; съ почтеніемъ и любовью Вашъ покорнѣйшій слуга

В. Добрянскій.

Кошице дня 15 марта 1854.

[3] Ваша Анеологія обѣщается быти прекраснымъ выборомъ съ тактомъ избранныхъ для юности переводовъ и оригинальныхъ сочиненій. Жаль только что русскіе переводчики древнихъ классическихъ сочиненій нужнымъ почитали и развѣръ классическій сохранить, который не годится на русскій языкъ. Русскіе Гексаметры естьли возможно еще хуже нѣмецкихъ, о коихъ Лессингъ сказалъ: „Ейнъ деутшеръ Гексаметеръ истъ гуть цуиъ цанбрехентъ“. Русскій языкъ состоитъ по большости изъ долгихъ словъ, съ однимъ только долгимъ слогомъ, на которомъ удареніе; такъ несчастныя Гексаметры волочатъ слухъ по самымъ негладкимъ дактилямъ коихъ множества рады слоговъ весьма тяжело на развѣръ честь, и мучительно для слуха привыкшаго латинской или греческой гармоніи. Италіяне употребляли на переводъ Гомера развѣръ ямбическій, съ прекраснымъ успѣхомъ [4] которымъ достойно прославились Пиндемонте и другіе, гдѣ русскому Гексаметру и подъ руками Жуковскаго никакой не прибыло пріятности. Къ тому, развѣръ классическій мало читателямъ извѣстенъ, и для прочихъ остается одна только худая проза, которой насильную надменность и скачки не понимаютъ. Между тѣмъ и то что до теперъ сдѣлано, всякаго благодаренія достойно, и счастливою назвать нашу молодежь, которой средства до усовершенія себе подаются, о какихъ намъ до школъ ходящихъ и не снивалось.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 83.

*Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. для
19. III. (1. IV) 1854 р.*

Любвиѣйшій Мой Братъ Ярославъ Феодоровичъ!

Предъ вѣнчаніемъ моимъ я писалъ въ Скалатъ, прося материнскаго благословенія. Дражайшая наша Матушка собственной рукою написала отвѣтъ усердный; я неизмовѣрно возрадовался, и не подозревалъ

¹⁾ Хеіротонія, или поученіе новопоставленному іерею, Сильвестромъ, митрополитомъ Кіевскимъ, Галицкимъ и всея Руси 1652 года мѣсяца Декабря 15 дня данное [отпечатано изъ „Зори Галицкой“ 1854 Прибавл. Ч. 4]. Львів 1854 р.

толкой опасности въ жизни ея, хотя грусть по упокоившемся Петрѣ глубоко вкопалась въ чувствительную ея грудь; Мама очень жалѣла по немъ, онъ былъ ей единственной отрадой въ послѣднихъ дняхъ жизни. —

Но моя радость скоро прекратилась, ибо въ двѣ недѣли по моемъ вѣнчаніи нашей Матушки уже не стало быть въ живыхъ¹⁾; пошла, какъ привѣтилъ братъ Григорій, свидаться и поживать неразлучно съ мужемъ и сыномъ своимъ! Ахъ ужасная потеря для нашей родины въ такъ короткомъ времени! Святой упокой и вѣчно неуывдаемая память ихъ беспорочнымъ душамъ! —

Но вотъ! Любезнѣйшій Братъ мой! по печали Богъ посылаетъ людямъ радость и утѣшеніе. И меня Онъ не позабылъ!

Въ понедѣльникъ дня 15/27 Марта подарила меня моя любезная жена сыномъ, здоровымъ [2] и крѣпкимъ — вотъ и радость моя, если Богъ поблагословитъ его и насъ здравіемъ и долгоденствіемъ. — Моя Ганя очень страдала; какъ это при первородительныхъ обыкновенно бываетъ — но слава Богу, она съ каждымъ днемъ покрѣпляется. Завтра въ недѣлю дня 20 марта 2 апрѣля отправимъ крестины нашу „Ивану Николушкѣ“ въ кружѣ маленькомъ но усердномъ, какъ и вѣнчаніе я правдновалъ.

Съ посылкою обѣщанныхъ брошюръ я немножко промедлилъ, но неизбѣнн времени ихъ непрерывно читать. Сегодня посылаю Тебѣ ихъ, хотя еще со всѣмъ не успѣлъ переглянуть; они для меня очень любопытны, но Тебѣ можетъ быть уже извѣстны, особенно изъ прежнихъ годовъ. Я ихъ получилъ бесплатно съ тѣмъ, чтобъ ихъ сообщать людямъ, хотящимъ поучиться истинѣ христіанской и исторической! — Дѣлай съ ними какъ Тебѣ угодно, но брошюра „Православіе у Чеховъ, Новикова“ — драгоцѣннѣе всѣхъ прочихъ, ибо наданіе ея на цѣлую Россію состояло только въ 50 экзмп. — Потому совѣтую Тебѣ, ее вовсе изъ рукъ не пускать, ибо ей нельзя получить за никакія деньги. — Кромя вышепомянутой посылаю Тебѣ еще:

„Ваглядъ на исторію Западной Руси“. —

„Воспоминаніе о М. И. Крашенинниковѣ“.

„Описаніе Римскаго-Корсакова въ Швейцарій.“

„Слово Каеолическ. православія римск. католичеству“ — (очень важная книжечка, на которую уже въ италіанск. языкѣ критика написана:

[3] „О различныхъ ученія протестантскаго отъ истинъ Православія“ — (весьма поучитель:).

¹⁾ Мати Головацьких умерла дня 3. II. 1854 р.

„Опытъ словаря къ Ипатьевской Лѣтописи Н. Чернышевскаго“. —

„Древняя чешская пѣсня о Судѣ Любуши“ —

„Бѣлорусскія пословицы и поговорки“ — всѣ три любопытны собственно для языковедовъ. —

По важности предмета для Твоихъ работъ прибавляю едѣсь еще I-ий выпускъ: „Zvukoslovj jazyka staro- i novo česk. Martina Hattaly“. — Можетъ быть Ты получишь ее изъ иной стороны — она стоитъ 45 кр. сер. Если Тебѣ не нужно ей, то я не стану уже продолжать послышки дальшихъ выпусковъ. Здѣсь между книгами найдешь Ты и дагеротипный портретъ нашего покойнаго Петра; я велѣлъ сдѣлать фотографію, но не со всѣмъ удачно повелась; возвеличена въ трое, но черты не такъ вѣрныя, какъ едѣсь, хотя въ наломъ разшѣрѣ. Благодарю Тебя, что Ты сдѣлалъ мнѣ эту радость и памятку.

Потомъ посылаю Тебѣ 9. первыхъ листовъ Хрестоматіи, которы уже выпечатаны — изданіе какъ мнѣ у Мехитаристовъ сказано, состоитъ въ 2000 эксемп. Ты увидишь многія переиѣны, которы подѣланы Ш... послѣ моей послѣдней корректуры, хотя я вѣрно рукописи держался. Теперь печатается 10-й листъ, а 11-ий уже исправленный мною. — Всѣхъ будетъ около 18. въ цѣломъ томѣ, который одну только будетъ составлять книжку, а не особо по отдѣленіямъ; такъ распорядили Ш. — впрочемъ это не вредить. — При корректурѣ я вѣрно держусь рукописи, и тѣхъ исправокъ, которы уже въ ней подѣланы, [4] будто Твоей или Ш. рукой. — Руководствоваться здѣсь чѣмъ нибудь инымъ, было бы со всѣмъ бесполезно, потому что мои корректуры еще разъ идутъ чрезъ Ш. ревизію, и онъ бы вновь сталъ гнѣвать ся, и таки бы сдѣлалъ, что ему угодно, дабы показать: ось то я! — Мнѣ не разъ хочеть смѣяться, если вижу упрямство и глупость до того степени воввышенну! Въ цѣлой Твоей рукописи какъ бы нарочно искаль только за саньши з (зѣло) — въ всемъ кажется уступилъ бы, но эта буква важнѣе всѣхъ, и нею писали (по его мнѣнію!) Русскіе во всѣ времена, отъ Кирилла и Меодія даже до — Шашкевича — прямою и непрерывной линіей! —

Господ, Р.¹⁾ благодарить Тебя за книжки; я видѣлъ у него новый русскій переводъ: „Слова о Полку Игоревѣ“ — прекрасное и величѣнное изданіе съ чудесными политипами. — Изъ присланныхъ Тобю книгъ взялъ онъ:

1) Петрушевича Обзоръ	.	.	.	3 экс. = 1 fr. 15 kr.
2) Дѣрвакъ	.	.	.	3 экс. = 3 —

1) Раевскій.

3) Перемышлян. 1854	.	.	3 экс. = 1 —
4) dto 1854	.	.	2 экс. = — 24 kr.
5) Малиновскаго истор. ц.	.	.	1 экс. = — 5 kr.
6) Хенротоніи	.	.	3 экс. = — 9 kr.
			<hr/> Всего = 5 fr. 53 kr.

Кромѣ того желаетъ Г. Раевскій запрепу-
меров. на 2 экс. 3-й части Исторіи Г. Зу-
брицкаго . . . . . 6 fr. 40 kr.

Всего 12 fr. 33 kr.

пошляю Тебѣ отъ Госп. Раевского. —

Кромѣ того запрепумеровалъ у меня вѣскій купецъ Сербинъ, име-
немъ Несторъ Деметровиць
цѣлую исторію Зубрицкаго = 7 fr. 20 kr.
а на Зорю Галицкую до конца 1854 = 4 fr. 30 kr.

Всего 11 fr. 50 kr.

[5] Сего ради всѣхъ денегъ принадлежащихъ Тебѣ = 24 fr. 23 kr. См.
отсчитавъ отъ оныхъ 45 kr.

за Zvukoslovj Nattaly останется 23 fr. 38 kr.

которыя здѣсь Тебѣ пошляю. Сдѣлай милость, потрудись въ Редакцію
Зори, и въ Ставропигійскую лавку, чтобы такъ Зорю Галицкую какъ
и Зубрицкаго Исторію съ картиною немедленно послали этому Госпо-
дину подъ адресомъ:

S-r Wohlgeb. Herrn Nestor Demetrovics Zu Gross-
Beckerek Wojwodschafft Serbien и я бы совѣтовалъ, чтобы Зорю Га-
лицкую рады заочоченія не отъ 1. апрѣля но съ начала текущаго года
1854 послать — въ такихъ случаяхъ надо сдѣлать жертву. —

Г. Кобринскій въ Мышина прислалъ мнѣ за книги 50 fr. и очень
меня одолжилъ; теперь жизнь очень подорожала — мои труды непо-
стоянны и не оплачуются. — Въ мѣсяцѣ Маѣ мы переносимся на иное
жилище, за линію (рогачку) Вѣны „Herznals bei Wien, Veronica-gasse
N. 261 1-ten Stock. Но я надѣюсь еще получить отъ Тебя письмо
предъ Маемъ. — Въ адресѣ пиши мнѣ „Jngrossist“ — а не Accessist.
Еще одно важное дѣло: У меня есть около 200 эксем. Исторіи Балу-
дянскаго, я бы радъ ихъ повбыться и за зпигенную цѣну, если бы
только за готовыя деньги. Сдѣлай милость, спроси въ Ставропигіи, не
возможно ли чтобъ [6] она взяла какую партію или все во свою лавку,
у ней больше средствъ и дорогъ къ продажи, и она можетъ пождать.
Для меня была бы великая поможь. — Я бы ихъ пустилъ въ случаю
нужды даже по цѣнѣ 2 fr. сер. за эксемп. Сдѣлай милость, и пособ-
ствуй въ этомъ дѣлѣ, и еслибъ удачно пошло, тобъ я не мношко изъ
давнихъ подвинулся долговъ. — Прошу Тебя, отиши мнѣ скоро, и уцѣ-

жуй Твою Мариню и дѣтишекъ любезныхъ, и Владимира и Емдіяна и Богдана и всѣхъ прочихъ друзей. —

Желаю Вамъ всѣмъ съ моею родиною благополучныхъ святъ Свѣтлаго Воскресенія — можетъ быть дождемся какой рѣшительной побѣды нашихъ надунайскихъ братьей

Пращайте Вашъ братъ

Иванъ Головацк(ій).

19 Марта 1 Апрѣля 854.

Лист писаний на 6 стор. 8°.

Ч. 84.

Расхунки за печатаня катехизиса Ал. Духновича, пис. рукою Я. Головацкаго 29. III (10. IV) 1854 р.

Расчеты за Катехизисъ Літургическій.

бумага стояла fr. 24+9+1 =	. . . . .	34 fr.
за печатаніе 11 листовъ	. . . . .	66 fr.
		<hr/>
		100 fr.

Половина припадаетъ на Гна Духновича т. е. 50 fr. КМ. за 300 эксемп. катехизиса.

Пошлетъся Вамъ Исторія Зубрицкаго III Т. и 6 экс. Анеологін 6 экс. Отца Игнатія.

Съ концемъ года 1854 пришло за проданныя Молитвенники (см.) 23 fr. 32 (въ которые вчислены 8 fr. КМ. отъ Гушалевича за книги полученныя) къ чему прибавивъ 2 fr. 36 кг. изъ посланныхъ Вами прежде на книги денегъ (т. е. Евангеліе Служебникъ etc.) 2 fr. 30 кг. — Всего у меня Вашихъ 26 fr. 2 кг. КМ. Слѣдовательно останется за Вами должку 24 fr. безъ 2 кр. КМ. причемъ прибавляю, что еще расчеты за Молитвословы отъ книгопродавцевъ изъ провинціи не получены мною и сдѣсь не приложены. —

Надо послати Духновичу

6 экс. Анеол.	4 fr. 30 кг.
6 экс. Отца Игнат.	3 — —
Сборникъ Галицкій	— 25
Хрестоматія	1 — 15
	<hr/>
	9 — 70

Писано на одной стор. малої 4°.

Ч. 85.

Аист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 8(20) IV. 1854 р. (в допискою Віктора Добрянського).

Пряшовъ 8/20 Цвѣтня 854.

Любезнѣйшій братъ!

Посылаю изъ моей стороны предплату на 3-тій томъ	
Исторіи Зубрицкаго	3 fr. 20
За 10 оттиски Змѣя Нотайскаго	1 —
Къ сему прошу иѣ прислать Лейтургиконъ великій 1780	
котораго цѣна зменьшина на	3 —
Службеникъ малый св. Иоанна 1842 — зменьшина цѣна	30

въ Сумиѣ 7 fr. 50 кр.

Что касается Исторіи Зубрицкаго: Послали вы на меня нѣсколько Записокъ, но незнаю, много ли могу я отдать, бо у насъ Литература (всякая) дремлетъ, — книгу непотребно и бесплатно; и тутъ Република, много словъ, мало разума, а охоты никакой, егомвѣ занялъ всѣхъ. —

[2] И я долженъ перестати, бо тутъ колько головъ, только критиковъ, а помочи не есть. — Брате я много оскорбленъ, терплю не-носныи муки, и поруганія; — прочее воображайте собѣ. —

Я согласился на катихисъ Литургическій, хотя, хотя знаю, что ни одинъ оттискъ не продашь, но я прото выплачу мой счетъ, вы, если вамъ угодно, можете и больше содержать, если думаете распродати, но токмо можете, я на васъ не силу, и свою половину готовъ выплатить, можно нѣчто придетъ за Молитвенники, прочее выплачу. — Что касается вопроса на 105—108 листъ; я про той много оскорбленъ былъ вашими Шашкевичемъ, явно сиснатикомъ названъ, и поруганъ; хотя я отъ своего нѣнія не отступаю, и наши всѣ такъ вѣрують, и думаютъ; однакожь, чтобъ вашихъ ревнителѣй успокоити, можно ачѣй тѣ пагины со всѣмъ оставить, и лучше ничего не сказать, [3] боюся бо, чтобъ ревнители ваши злобою тамъ не удались, чтобъ книгу по Галичинѣ заказать. — Вѣнчикомъ вашихъ ревность и моего Еппа туда привела, что онъ тѣ пагины вырѣзатъ далъ изъ моей книги, бо напудили го съ Нунціусомъ etc. такъ вы брате сдѣлайте, чтобъ тѣ пагины вылишилися со всѣмъ¹⁾. — Еще одна ошибка есть на Святый Боже: тамъ кажется что началось сіе въ Іерусалимѣ, истинно же тое случилось въ Константинополь; коли еще то не печатано, прошу, исправте; и какъ вамъ видится, можете и вы свои доложити для Галичанъ обряды.

¹⁾ Порівняй лист Ч. 65 прил. 101 стор.

Какъ выпечатаются новы изданія то пришлите мнѣ изъ всѣхъ по 6 оттисковъ, я сей часъ гроши пошлю. Изъ Исторіи Зубрицкаго 1. и 2. томъ послалъ Иванъ вашъ братъ 5 оттисковъ, я ему выплатилъ, но родословную картину не получилъ ни одну, [4] если можно, двѣ пошлите. —

Рубій Антовій изъ Галицкомъ Зорѣ не получилъ число 10-ое, и изъ Поученій Церковныхъ число 2-ое и 10-ое, прошу то Богдану сказать, и ему препослать.

Здравствуйте и помните друга

Духновича.

Принимите цѣлованіе и отъ мене, и поздоровляйте всѣхъ нашихъ общихъ пріятелей отъ

Вашего

Виктора Добрянскій (sic)

Мое почтеніе Дѣдицкому, Гушалевицу и всѣмъ вамъ друзьямъ

Духновичъ.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 86.

*Листъ Ант: Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 31. IV 1854 р.*

Ваше Преподобіе!

Сожалѣю о несчастномъ состояніи нашего многонадежнаго Редактора Зори Галицкой, гнѣвъ болѣе, что онъ снова (Богу благодареніе не для моеї провинны) получилъ цензурной выговоръ — разумѣется наущеніемъ Вѣнской Рутеніи. По моему мнѣнію (не въ гнѣвъ будь сказано) суть то только дальшія послѣдствія во время нашего народнаго отрожденія, на плохомъ и шаткомъ основаніи, совершенной организаціи нашихъ моральныхъ силъ.

Львовская Рутенія опершись о политическое Правительство, самкнувшись въ весьма тѣсныхъ границахъ своего дѣйствія, похватила нечаянно за брады правленія русскимъ народнымъ движеніемъ: но такимъ счастливымъ приобрѣтеніемъ недовольная, захотѣлось ей въ самомъ престолномъ городѣ австрійскаго государства имѣть своихъ постоянныхъ репрезентантовъ. Обстоятельства споспѣшествовали ихъ намѣреніямъ и желаніе къ несчастю исполнилось. Отрасль [2] Галицкой Рутеніи переселилась въ Вѣну, съ начала какъ каждая колонія, покаралась она своей Матери Львовской Рутеніи сообщалась съ нею, но окрѣпнувъ и пораумѣвъ свой собственный интересъ стала она, самозвательно предписывать правила даже своей родителцѣ; что болѣе, занявъ значительно мѣсто въ самомъ Правительствѣ, получивъ большее жалованіе, Вѣнская

Рутенія при своей безхарактерности осмѣлилась нынѣ уже терроризовать непослушную и худую Галицкую Рутенію! Вотъ причина настоящаго нашего сожалѣнія достойнаго состоянія! Чтожь намъ нынѣ дѣлать? = калѣть ся, и биться въ грудь говоря: mea culpa mea maxima culpa. Ваше Преподобіе простятъ мнѣ мою откровенность, ибо у мене что въ умѣ то и на языкѣ вотъ и на письмѣ. Впрочемъ и мнѣ тѣмъ тяжело страдающему, подъ жестокии ударами нанесенными Вѣстникомъ, славнымъ Органомъ Вѣнскаго царствующей надъ нами Рутеніи, трудно закусивъ губы молчать когда копито Шевчинскаго и зубъ Броваревича глубоко вѣдается [3] въ мое слабое, чувствительное тѣло! Вотъ какихъ мнѣю я критиковъ! —

Вѣстникъ при всемъ своемъ хахолскомъ беззастѣнскомъ вкусѣ называетъ меня простакомъ недоукою, однако не доказавъ мнѣ, явно и по имени, малѣйшей погрѣшности въ моей статіи. —

Отвѣчать на грубости его недумаю я ничего дабы такимъ образомъ не быть поводомъ большей еще соблазна.

Быть можетъ что съ слѣдующею седмицею прїѣду я въ Львовъ — ибо къ продолженію моей статіи нужны мнѣ нѣкоторыя книги, которія въ Львовѣ надѣюсь получить. Остаюсь съ почтеніемъ Вашего Преподобія искреннымъ слугою.

31 Апрѣля 1854.

Statyta народ. дома ужъ давно въ Перемышля.

Лист писаний на 3 стор. мал. 8°.

Ч. 87.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
6. V. 1854 р.*

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Послѣднее Твое письмо засмутило меня не мало, видя что успѣхи нашей словесности и какъ вообще народности такъ неутѣшительны. Но что дѣлать! народъ нашъ терпѣливъ изъ давна, и уже на то навывкъ; впрочемъ можно сказать, что для нашего народа необходима есть какая нибудь возбудительная сила или вліяніе изъ внѣ его — онъ самъ изъ себя ничего не произведетъ; и для того я вижу въ бѣдствіяхъ нашего народа благодательную руку Всевышняго, которая его хотя терновою дорогою до цѣли доведетъ.

За присланныя Тобою книги я Тебе благодарю, но я ненадѣюсь, чтобы здѣсь можно много позбыть — я такъ по крайней мѣрѣ изъ прежняго заключаю, ибо изъ „Библіотеки для дѣтей I и II части очень мало распродалось“

Изъ вѣдѣнныхъ новостей очень мало могу Тебѣ сообщить, хотя огромная со всѣхъ странъ нагромождается политическая туша — нашъ Австрійскій Кабинетъ очень рѣшительно выступаетъ, и можетъ быть мы доживемся и того, что нашие будутъ съ Русскими биться; Богъ сохрани насъ отъ того, мы тогда вовсе пропали. Вчера напечатано въ Вѣнской газетѣ самыя строгія [2] вѣтры, которыхъ направленіе прямо смотритъ на предѣлы Россіи. Ужасно и подумать, что будетъ съ того! —

Въ великодныя свята здѣсь было много нашихъ Архіереевъ, и торжественно славилось Свѣтлое Воскресеніе, и не менѣе бракосочетаніе Нашего Милостивѣйшаго Императора. Любопытно было для меня, когда, бывши у Епископа Пряшевскаго, гдѣ вѣстѣ и Мукачевскій былъ, пришелъ нашъ Мелникъ и сталъ рассказывать, какъ его въ Римѣ почитали; я увѣрился во обще, что наши Архіереи никакъ не готовы уступить что изъ своихъ правъ или обыкновеній греческой церкви, обезпеченныхъ первоначальной униєю. Изъ рассказовъ Г. Мельника, видно того, что насъ въ Римѣ держатъ за еретиковъ или Богъ знаетъ какую нечесть, и вообще что тамъ владѣеть ужасное заслѣпленіе въ дѣлахъ вѣдѣнныхъ даже самой каеол. церкви. Теперь пребываетъ здѣсь только Архіерей Григорій, ради окончательныхъ переговоровъ Римскаго конкордата. Увидимъ что намъ этотъ конкордатъ принесетъ спасительнаго! —

Въ приложеніи посылаю Тебѣ нѣсколько [3] нѣблкихъ сочиненій, но онѣ важны для насъ,

1) Сербскія народныя Приповѣдки отъ Г. Вука Ст. Караджича.

2) Извѣстія Императ. Академіи Наукъ, 3 первые листы.

3) Матеріялы для сравнительнаго и объяснительнаго Словаря и Грамматики 2 листы. (Эти два сочиненія я получилъ отъ вѣдѣннаго Батюшки¹⁾), именемъ Академіи, для Львовскаго Народнаго Дома и Батюшка въ время своего пребыванія въ Вѣнѣ будетъ продолженія тѣхъ дѣлъ тоже посылать, но съ тѣмъ условіемъ, чтобъ изъ Львова прислали Вы въ замѣну всѣ сочиненія, и то на мое имя; я думаю, что Вы согласитесь съ этимъ предложеніемъ).

4) Твоей Хрестоматіи посылаю 6 листовъ, т. е. отъ 10 до 15, что до сихъ поръ готово. Я для коректуры уже получилъ и 19-тый листъ, и надѣюсь что съ 20 или 21-ымъ будетъ дѣлу конецъ. — Твое другое сочиненіе; т. е. дополненіе или изъясненіе къ I. тому Хрестоматіи, есть въ рукахъ совѣт. Пашкевича — він поправляе и перероблюе!!! — Кажется, что и это дѣло поступитъ немедленно въ печатню.

¹⁾ Развскаго.

5) Прочія брошюрки „Написаніе Вдоваго попа Георгія Скрипины и „Урра!“ [4] посылаю ради наслажденія и развеселенія друзей! Сдѣлай съ ними, что Тебѣ угодно! —

Зори нѣтъ не посылають — развѣ забыли на своего друга — числа 16, 17 и 18 не достигли рукъ моихъ, хотя нѣмъ исправно поприходили. Спроси Братецъ въ редакціи, и поклонися нашему любезнѣйшему Пѣвцу Богдану! — Какъ его драгоцѣнное здоровье? и что онъ дѣлаеть? Раковскій, котораго я въ Вѣнѣ позналъ, превосходная душа — кланяеться Тебѣ и Богдану!

На „Исторію Г. Зубрицкаго“ заперенумеровали именно:

1) Г. Добрянскій Владимиръ, Богословъ питомецъ Вѣнской Семинаріи на 3-ій томъ	3 f. 20
2) „ Крыницкій Ипполитъ, Богословъ питомецъ Вѣнской Семинаріи на 1, 2, 3-ій томъ	7 „ 20
Итого	10 f. 40 к.

которыя наличныя деньги здѣсь приложены пересылаю. — Если какія есть у Васъ новыя сочиненія, такъ присылайте всегда и поскорѣе; когда Исторія Зубрицкаго будетъ готова то пришли Вѣнскіе эксемпл. на мое имя, но только тѣ, которыя выпишеть.

Мы всё домоужь здоровы, и желая Вашъ тогоже поведенія цѣлуемъ Васъ усердно Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Голов.

Вѣна 6/18 Мая 54.

Лист писанный на чотирох сторонах вел. 8°.

Ч. 88.

*Лист І. Досковського до Якова Головацького,
пис. дня 8. V. 1854 р.*

Ваше Высокопреподобіе, Всеченинѣйшій Господине!

Настоящежъ мнѣю честь донести Вашему Высокопреподобию, чтомъ 26 билетовъ пренумераціонныхъ на III Т. Исторіи Зубрицкаго, 20 экз. Зиѣя Нотаньского и 20 р. ср. на два Служебники получилъ. Собираніемъ предплати займуся, сли Гдѣ здоровля дасть. — Цѣна же одного экз. Зиѣя Нотаньского не извѣстна ми; для того прошу ми случайно о томъ донести. Что ся касаетъ Служебниковъ, то извольте Ваше Высокопреподобіе удати ся по нихъ до Гдна Зубковича до Ставропѣйской Лавки, я тамъ впростѣ послалъ, и далъ ему препорученіе ихъ бесплатно Вашей Всечестности выдати. — При семъ случаю молю [2] Ваше Высокопреподобіе,

въ своѣхъ часѣхъ возвѣстити мнѣ, чи бы не можна чрезъ кого записати Новую Скрыжалъ въ Москвѣ для мене потребную.

Съ высокими почтеніями пребываю Вашего Высокопреподобія правдивый слуга

Досковский
Викарій.

Перемышль 8 Мая 854.

Лист писаний на двохъ сторонахъ вел. 4°.

Ч. 89.

*Листъ Виктора Добрянскаго до Якова Головацкаго,
пис. в маю 1854 г.¹).*

Милый другъ!

Извѣдаемый Вами предъ годомъ жаль, и мене постигъ; одинъ изъ братьевъ моихъ Рудолфъ, ц. к. повѣтовый адъюнктъ въ Мукачевѣ, и не давно опредѣлено жалованный ц. к. Актуаръ до Уйгеля, полежавъ у мене за три мѣсяцы, на чахотку, дня 3 мая преставился, и 6-аго былъ похороненъ. Раку усопшаго спровоженія своего удостоили два военныя Генерала, и всѣ здѣшныя приказы. Мы похоронили честнаго человѣка, вѣрнаго слугу Его Величества, и добраго Руссина. Извольте его въ молитвахъ Вашихъ споминати²). —

Ваша Антологія еще не вышла! — пошлите мнѣ одинъ или хоть два экземпляра, также одинъ [2] Молитвенникъ, но хорошо печатанный, не етимъ Богу противнымъ древнымъ ставропигіянскимъ типомъ, содержащій обыкновеннѣйшія молебны; они у насъ не въ употребленіи, однакоже хочу имѣти книжку для своего назиданія. —

Зоря перестала ко мнѣ ходити, можно мнѣ вышла передплата; попросите Редакцію, пусть мнѣ далѣй посылаетъ оную отъ конца Апріля, я гроши зажелу съ концемъ Юлія на цѣлый годъ, и разомъ за вышепомянутыя книжки, теперь не имѣю ни одного крейцера. Здѣсь носится слухъ, что въ Галичинѣ, именно въ Премышлянскои Епархіи 20 нашихъ Священниковъ заперли, за то, что народу проповѣдали что російское правосла- [3]-віе есть единственною спасительною вѣрою, и будто они за Царя Николая молились, своими вѣрными обличенныи. Я многимъ лучше знаю нашъ высоко-достоинный Клиръ, какъ чтобъ вѣровати могъ столь

¹) Якъ видно зъ почтової печатки, уміщ. на 4 стор., листъ прийшов до Львова дня 20. V.

²) Некрольоґ поміщений в „Зорі Галицк.“ за рік 1854 Ч. 22. стр. 276. майже дословно так само.

дурной клеветѣ; однакожь мило мнѣ будетъ, если и Вашимъ свидѣтельствомъ утвердятся въ томъ моемъ убѣжденіи.

У насъ долговременная сухота много хлѣба скавила, только теперь настали дожди, еще большая намъ угрожаетъ дороговизна; какъ у Васъ? Здравствуйте и потѣшите письмомъ Вамъ всѣмъ сердцемъ преданнаго

Виктора Добр(янского).

Мое почтеніе всѣмъ вѣрнымъ Руссианамъ, и именно бывшимъ моимъ покровителямъ.

На 4 стороні: An Seine des Herrn Professors der ruthenischen Sprache und Literatur an der Lemberger Universität Jacob von Holo-vacky Hochwürden Lemberg.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 90.

*Лист Вєстасія Герасимовича до Якова Головацького,
пис. дня 8. (20.) V. 1854 р.*

Высокопочтенный Господинъ!

Простите мнѣ прежде всего, что я уже давно получивъ Ваше благосклонное посланіе не въ скорѣ отгвѣтилъ на оно, какъ приличность и благопристойность оно требовало — но я пеналъ различныхъ обстоятельствъ рады съ отгвѣтомъ не пеналъ а ниже часочка въ дѣланіи; но все по Вашему желанію исполнилъ чѣмъ скорѣ свертелъ въ мои глаголахъ и дѣлѣхъ туда — куда стремить греческо-славенска православна церковь наша и наша Слава и о - русска Народность. — Враговъ много и много — гоненіе лютое и великое — но духъ крѣпокъ и силенъ болѣе и болѣе крѣпить сѧ. —

Ученики, между которыхъ я дорученны мнѣ книги подъ заглавіемъ З. Н.¹⁾ раздалъ суть слѣдующіи:

Игнатъ Карпѣвскій поповъ сынъ и ревный Русь, которого, какъ надѣюсь по праздникахъ будете имѣть. [2] случай съ собою познакомить первой въ осьмомъ класѣ. — Бачинскій Иларіонъ сынъ свщ. и первый въ семомъ класѣ. — Въ шестомъ класѣ есть такожде поповъ сынъ первыймъ нѣкій Маѣ. Искрицкіи имѣла брата первымъ въ четвертомъ гми. кл. но я не имѣла къ нему доуѣра по тому, что онъ съ Дѣдиц-

¹⁾ „Зимій Нотыяскій“ повѣсть П. Хохолушка, изъ чешскаго“, переклав Б. А. Дідицький.

книги отъ козибели развращенннхъ сыновѣхъ снашаясь сѣ и даже обы-
тасть, которые (какъ говорятъ) суть сродници Вашего Львовскаго не
надѣлилъ его книгою по сирого (sic) по священнику Теофима Лопушанскаго
(Стипендисту Голоуѣнскаго) который по различнымъ классамъ имѣеть
пять братьевъ. — Изъ четверт. кл. получилъ книгу Лавровскій попочъ
сынъ вторый въ классѣ. — Изъ третей кл. двоухъ учениковъ Петръ
Товарищскій вторый въ классѣ — и Амурсіи Ганкевичъ — поповые
сынове — — Прошу и молю Вы Высокопочтенный Господине! изъвите
именемъ моимъ и упомянутыхъ учениковъ [3] благодѣтельному дателю
Г. М. К. искренно благодареніе. — Я доручилъ такожь того же дне
и молитвенникъ Г. Катехиту Гипасіи Ясѣницкому изъвивъ удругъ
и Ваше желаніе по отнесль ли сѣ онъ къ Вамъ и поблагодарилъ ли
онъ — — не смѣю сказать. — Въ такомъ отношеніи больше возможно
здѣлать съ Свѣщ. Ивановъ Скобыдскимъ сотрудникомъ престольной церкви
и востановителемъ пѣня музикайскаго въ Самборѣ какннхъ то нашъ Сам-
боръ послѣ Львовской Семінарской церкви искони не угѣшалъ сѣ — —
пѣніе громкое — согласное — нѣжно — изъщное — сходное съ Величїемъ
Божества съ славно русскимъ духомъ и съ греческо славенскимъ пра-
вославнымъ нашимъ обрядомъ — — ибо въ насъ нѣкоторые кромѣ Ца-
ревича (се неклевета) суть заняты по шамшурами — вечерками — гостѣ-
бами и барншомъ игри харатами — се ежедневное упражненіе (an der
Tagesordnung) а мнѣ уже цвѣркали до очей: „Już Pana nie zadlugo
do Lwowa powiezą“?! — — а Xiądz ma ręce do góry związane!! — —
но я съ посылшкою спросилъ а много ужесте заведли? — и подумалъ
себѣ — Извѣстники — Перекивичики — ой палки, палки на Васъ — —!!
и ей Богу кобымъ не поць ударилъ быиъ былъ въ мухоѣду по ковацкѣ,
[4] но что дѣлать — малчи и держи руку и языкъ съ собой — у насъ
говорки ты, самы, аки у Васъ. — но очи даже юнѣйшіи удивляють сѣ
къ какому концу 95,000 чадъ — въ чїю пользу хрестїанъ ли, или бѣ-
сурманъ?? — — — Данило І. Черногорскій князь да живють съ своею
одовою! — умѣстилъ ю краковской Часъ — кобы и Вѣстникъ не ду-
ракъ и такожь умѣстилъ — но кажетъ сѣ что онъ тхѣръ. — Тѣмъ окончалъ
мое письмо и здравствую, Васъ и Гушалевича остаю съ почтенїемъ всегда
преданный слуга

Евстахїи І. Гарасимовичъ.

Самборъ д. 8/20 5. 1854.

Лист писаний на 4. сторонахъ великої 4^о.

Ч. 91.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня
8. (20.) V. 1854 р.*

Пряшовъ 8/20 Травня 854.

Любезной Братъ!

Прошу шпѣ послать Одно Евангеліе и на тое посылаю 10 fl. ср.

Передъ четырьми седмицами послалъ я къ (sic) денги на предплату на Исторію Зубрицкаго, и на Служебникъ великій и малый, такожде и за Змѣя Нотайскаго заплатилъ вамъ; но Служебника до селѣ не получили, про тое роздумую, получили ли вы мой денежный листъ?

Я прошу о изъясненіи. —

У насъ бѣда! дождю еще небывало той весны, а где нибудь былъ, то градомъ побилъ все — по большимъ сторонамъ Угорщины вырывается вынужденная сѣйба, и сѣется повторый разъ. —

[2] Въ Банатѣ Угорскомъ Раю, такожде вырывается озимина, а яриа непосходила. У насъ по горахъ снѣгъ и студѣнь несповѣдана, — росады капустной за дукать непайти, одна непосходила, друга мука поѣла; и такъ мы всё in cullo bovis. — Мы ждаемъ голоду якого еще небывало, десята часть людей (русиновъ) неостанется¹⁾.

Здравствуйте всё, и помните друга

Духновича.

Прошу сей часъ подати на почту Евангеліе, и прошенный Служебникъ.

Лист писаний на двох сторонах вел. 4°.

Ч. 92.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 11. (23.) V. 1854 р.*

Ваше Преподобіе, Милостивый Государь!

За неполученіемъ ожидааннаго мною отъ Вашего Преподобія извѣстія объ исходатайствованіи требуемаго дозволенія высочайшаго Правительства къ собираю пренумераціонныхъ денегъ на изданіе третьей части Исторіи Княжества Галицкаго, я принужденъ отнести къ Вашему Преподобію съ просьбою, увѣдомить меня о томъ: испосредствовано ли уже упомянутое дозволеніе или [2] или нѣтъ. Ежели оно еще не получено,

¹⁾ Від слів „У насъ бѣда“ поміщений сей лист в малими змінами в „Зорі Галицк.“ за рік 1854 ч. 22 стр. 273 яко „Допись изъ Пряшева“, підп. буквами А. Д.

то я стану только у тѣхъ лицъ просить о подпискѣ, которыя мнѣ покороче знакомы, и потому не дѣя мнѣ предполагать о нихъ чтобъ останавливались на недоказаніи упомянутого дозволенія, а если оно на самомъ дѣлѣ получено, то тогда обращусь съ просьбою моею за ссыланіемъ на непосредственное дозволеніе, и къ такимъ лицамъ, которыя мнѣ менѣе знакомы, чтобъ такимъ образомъ споспѣшествовать распространенію превосходнаго дѣла какъ возможно въ самомъ большемъ кругу. Впрочемъ [3] само собою разумѣется, что упомянутое дозволеніе тѣмъ болѣе желательно, чѣмъ склоннѣе люди предполагать препятствія въ развиваніи нашей Литературы.

Объявивъ всеусердѣйшую готовность мою къ услугамъ относящимся къ пособствованію успѣху порученнаго мнѣ дѣла, имѣю честь быть Вашего Преподобія покорнѣйшемъ слугою

Иванъ Раковскій.

Будниъ 11/23 Мая 1854.

На долѣ під підписом в дописка Я. Головацького олівцем :

Отписано 27/15 Мая 854.

Лист писаний на трех стор. вел. 8^о.

Ч. 93.

Лист Клим. Меруновича до Якова Головацького, пис. дня 13. (25.) V. 1854 р.

Тарнополь 13/25 Мая 1854.

Ваше Преподобіе, Милостивый Господни!

Се отвѣтъ мой на ласкавое писаніе въ дня 21 апр./3 мая, ниже Ваше Преподобіе здѣлали мнѣ велию честь, оудостовивая мене довѣреніемъ въ имени и въ справѣ Института Ставропигійскаго. Охотно принимаюсь собирать предплату на III. томъ сочиненія Д. Зубрицкаго; но по вышвѣй день я еще съ никимъ въ тѣмъ дѣлѣ не сообщился, ожидаю бо отъ Вашего Преподобія оудостовѣренія, яко Институтъ Ставр. получилъ оуже ц. к. правительства къ сему прозволеніе.

Благодарю за присланіе 6 экс. „Змія Нотійскаго“ — тотъ часъ отданы были въ приличны руки; то же й молитвословъ случайно еще при листопошу достался Преп. отцу катехетѣ, Маркеллю Попѣлю, оуразумѣвши прежде примѣчаніе Ваше сей книжки касающесея.

[2] Гну Дрешалку оуже тогда неможна было поклонитися — страждалъ оубо; а прилучена здѣ допись (некрологъ) свидѣтельствууетъ

о прочитъ : Ч. Редакція Зори да извоить ласкаво виѣстити сеѣ извѣстїе въ писъмѣ своемъ¹⁾).

Переводъ Исторїи покойнаго Проф. Петра, тоже кореспонденціи, свидѣтельства школьни и т. п. дробны письма, обрѣтающїися предъ нѣкимвъ врененемъ оу Госп. Дреналика отъбралъ Преподобный отецъ Аўдыковичъ 21 марта г. т. — на что виѣю реверсъ. Въ прочихъ дѣлахъ по покойномъ проф. Петрѣ справа съ Магистратомъ, котораго тѣмъ часовымъ настоятелемъ Г. Щуровскій. О моеи справѣ, именно взглядомъ „Покоренія Новагорода“ не были Ваше Благородіе ласкавы что нибудь въ писанїи своемъ оупомянути. Изъ обвертокъ въ корректуры догадуюсь, же Хрестоматїя для вишней Гимнавіи — трудомъ Вашего Благородїя составленна — печатается. Хвала Б(о)гу!

[3] Тѣмъ разомъ окончиваю мое посланїе въ оупованїи на благосклонность Вашего Преподобїя, котораго въ смиренности почитаю — а дерзая писатись Го оусерднымъ другомъ

Меруновичъ.

Листъ писаннїи на трохъ сторонахъ 8°.

Ч. 94.

Листъ Анатоля Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1854 р., до якого долучений листъ Мих. Маркоша до Анаг. Вітошинського, пис. дня 2. III. 1854 р.

Милостивый Государь!

Какъ на отвратной сторонѣ Вашъ читати будетъ довольно прислалъ Г. Маркошъ нотарїушъ епископскій съ Унгвара менѣ за книги 5 ар. серебр. — Я сїи деньги совокупно съ листомъ получилъ по монѣ прибытїи съ путешествїя. Я сїи деньги хотѣлъ уже передъ мѣсяцемъ Вашъ отослать, но я ждалъ, чи Г. Маркошъ болѣе не пришлетъ — но оны ничего болѣе не присилаетъ и не присилаетъ. Рахунокъ взглядомъ сихъ книжокъ виѣете у себя, по чему знати будете, которыхъ и много будетъ книжокъ у Г. Маркоша. Извольте теперь до него звернути ся, дабы сей Государь либо книги либо деньги Вашъ отослалъ. Менѣ не возможно болѣе сими вещами потруджати ся.

Я иду въ походъ. Скитающая безустанно виѣнчивая жизнь, которая теперь изърядиѣе ждаеть меня, не дозволяетъ менѣ уже съ Г. Маркошомъ подъ тѣмъ взглядомъ спожати ся.

¹⁾ Сей некрольоѣ Сильвестра Дриналика, посадника мѣста Тернополя, що умеръ дня 23. V. 1854 р. в 47 році житя, помѣщений в „Зорі Галицк.“ ч. 22.

Всѣхъ деньговъ, которые менѣ Г. Маркошъ прислалъ за книги, дѣлаеть въ количествѣ 5 ф. СМ. и тѣ послаю Вамъ. Я у себя не имѣю уже книжокъ Вашихъ, токмо всѣ имѣеть Г. Маркошъ. Ему есть должно по чести и совѣсти либо Вамъ деньги либо книжки опять послати. Извольте же до него ся звернути и на доказъ сіе мое къ Вамъ письмо приключити.

Можеть быти что обачинься въ Львовѣ, если полкъ пойдетъ тамъ-туди. Извольте скавати въ Редакціи Зори, дабы не послано менѣ Зорю, ажбы я снова на постоянное мѣстце пришель.

Прощайте — Цѣлюю всѣхъ Вашъ всегда непремѣнный служитель
и другъ
Anatol Witoszyński.

Кошицы дня 27 Мая 1854.

Лист писаний на 1 стор. fol.

З другої стороны вѣстить ся лист Михайла Маркоша такого змісту :

Ваше Преподобіе, Господине и Брате во Христѣ всепочтенный!

Просцайте мнѣ, что на почтенное Вашего Преподобія тек. года мѣсяца Январія изъ 5-го дне ко мнѣ препосланное возвательное Начертаніе токмо теперь, и такъ мало что запаодительно Отписъ ее снѣ преподаваю; причина сего, оная надѣя, силою которыя пѣтался есмь за книжки для продажи мнѣ преповѣренныя больше пѣнявей собрати, жалъ бо мнѣ что изъ тѣхже токмо за 5 вол. сребр. распродати возмогль есмь; сія таже пѣнявай здѣ % прибавляюще со тѣмъ объявленіемъ се снѣ отсылаю: что изъ моя страна тѣчаніе и нужное попеченіе хыбити nebudeтъ во ежебы вопросныя книжицы чинъ скорѣе распродали ся; -- мозиъ убо мнѣнїемъ тая здѣ еще за нѣкое время остатися могутъ, и колько изъ нихъ распродадутся, азъ неотмѣнно тѣхже цѣну Преподобію Вашему препослати не пропушу — такъ такожде книжки, еяже не разберутся на которое либутъ время — еже назначите Вашему Преподобію со почтеніемъ вспять отслати за повинность себѣ почитати буду.

Прочее со почтеніемъ и сердечнымъ всѣхъ благъ душевныхъ и тѣлесныхъ желаніемъ любви дружеской вручаюся повостаю во Унгогр.
2. Марта 1854.

Вашему Преподобію всеусердный почтитель и другъ

Михаилъ Маркошъ

Епархіи Мукачев. консист. Письмоводитель.

Сей листъ писанный отъ Г. Маркоша до ниже подписаннаго

А. Витошыньскій.

Ч. 95.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня
2. VI. 1854 р.*

Достопочтеннѣйшій Профессоръ Русскаго языка!

Извините ласкаво что еще не могу съ слѣдующей седмицею прислать Вашему Преподобію: Извѣстія Импер. Акад. Наукъ N. 1. 2. 3 ибо прїѣхавъ съ Львова въ Уневъ въ Четвертокъ, съ разсвѣтомъ Суботы мнѣ нужно сопровождать Высокопреосвященнаго Митрополиту въ Перегинскъ — но скоро перечитавъ самую вѣрнѣйшую способностею (оказіею) пришлю я упомянутія Извѣстія въ Львовъ.

Послание... предложилъ я Его превосходительству В. П. Митрополиту виѣстѣ съ письмомъ отъ Госп. Радлинскаго — въ которомъ былъ только словарецъ къ проповѣдямъ его. — Высокопреосвященный Митрополитъ поручилъ мнѣ при первой встрѣчѣ съ Вашимъ Преподобіемъ возвратити [2] Вашему Преподобію означенную Стоимость упомянутого сочиненія.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорной слуга

А. Петрушевичъ.

Уневъ 2 Юнія 1854.

Лист писанный на 2 стор. мал. 8^о.

Ч. 96.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 22. V (3. VI) 1854 р.*

Пряшовъ 22 Травня, 3 Червня 854.

Любезнѣйшій Братъ!

Къ посланной сумѣ на 1. Оттискъ Евангелія се посылаю еще 5. ренск. и прошу мнѣ скорей послать ее. —

Лейтургиконы я завѣщаль въ Перемышлѣ, но прото, малый вамъ уже купленный прїиму, лишние денги да останутся на счетъ Катихисиса.

Изъ Исторіи Зубрицкаго получилъ 5. книгъ съ Введеніемъ, токио [2] картины родословными не получилъ, если еще суть, прошу ихъ прислать, бо жадають покупившіи Исторію.

Услуйте Брате Моитвенники разпродати на счетъ Печатанія Катихисиса, бо я грошей не много имѣю. У насъ пшеница уже по 34 рск.

жито по 29—32. — овесъ 6—7, ячминъ 8 зол. валутальныхъ [3] а грошей невидати! Бѣда, голодомъ умераютъ люди, а русине всё выгнунуть.

Здравствуйте, любите друга

Духновича.

Дальше писано (на 4. стороні) рукою Головацького :

Я получилъ

8/20 Цвѣтня 854	7 fl. 50 кр.
8/20 Травня	10 " —
21 Травня 3 Червня	5 " —
Итого	22 " 50 кр.

Изъ того выдалъ

Истор. Зуб. III. Т.	3 fl. 20 кр.
За Зивя Нот.	1 " —
Службеникъ малый	1 " —
Евангеліе	15 " —
	20 fl. 20 кр.

Слѣдовательно остается за много 2 fl. 30 кр. КМ.

24/12 Червня 854.

Опісля слідувать перечеркнені слова: „кот. употреблю на переплетъ Молитвенника, (си.).

Лист писаний на 3 стор. мал. 8°.

Ч. 97.

*Лист Іос. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня
21. VI 1854 р.*

Любезный Кумъ, Другъ Я. Феодоровичъ!

Ваше письмо получилъ я и съ задоволеніемъ болшимъ прочелъ — но въ томъ удивляюсь что вы скудно выражаетесь во всемъ — но какъ знаете — что русска голова большой толкъ да и сама добьетъ — Коло насъ новостей тва насытятся а все ложниі похожи 48-й г. къ оскорбленію нашихъ, и насъ — но чтожь дѣлать, надо терпѣть, какъ говоритъ пословица коонецъ дѣло хвалить. О. І. Ант. писалъ къ ниѣ и увѣдомляетъ что Ваша Марія Андреевна съ ребятешками такъ, куда и вашъ должно, къ своимъ такъ судьба уже велить. — Езуиты начинаютъ рассѣвать свои вѣсточки по давному ихъ праву, и много предсказуютъ надежного во благо будущему царству — это всю (sic) читаютъ съ предсказаніи Анд(?): бо коли, что надо востать царству изъ пепла, а дираки (!) суевѣрніи всему вѣру даютъ, какъ сущей истенѣ [2] но что дѣлать, дуракъ во вѣкъ пребудеть дуракомъ... Книгѣ о которыхъ вспо-

минаете мнѣ ненадобнии — Но вы обѣщали мнѣ прислать всенародное посланіе Митроп: Моск: которое въ подлинникѣ мнѣете. если милости вашей угодно велѣтъ кому тамъ переписать, та при надобной способности перешлете. у васъ тамъ есть списъ или каталогъ книгъ русскихъ богословскихъ выпишите мнѣ которіи но вамъ казалибысь дутшии и многоважнии быти — а я моглыбыи ихъ получить а перешлете но мнѣ письмо чрезъ Питошца Семинар: Г. Подсоньского. Онъ приѣдетъ къ своему Дѣду О. Зарицкому въ Ивановку моему Сосѣдошкѣ то прив(е)албы о чемъ можете поговорить съ Іос: Кульч: та и книгъ, чтобы въ вашей возможности было, ино хорошихъ спрашиваю васъ, русскихъ книгъ а Львовской литературы не желаю читать — бо у васъ въ Львовѣ что не издастся [3] да все воняетъ нѣ списъ нѣ тмиъ а я какъ вамъ извѣстно что небудь читать нелюблю. Извольте написать не позабыть, что тамъ по новому регламенту случится съ науками богословскими удержатся ли при своемъ состояніи? а може по прежнему случать? и отдадутъ Езуитаиъ — Что въ народнымъ Домонъ, удержится, а може тоже туда? и проч. и прочая...

У насъ засуша да морозъ все въ полѣхъ и огородахъ уничтожила. скудность во всемъ дается чуть дороговизна всего что но нужно въ дошъ наветъ и припасы сѣствіи говядины 4 К. на тотъ мѣсяцъ а на слѣдующіи по 5 будетъ цѣна кор. Ржи. 8 р. Пшеницѣ 9 — Ячмень 6. Овесъ 6. Гречуха 6. а крамахъ нѣчто и говорить — и то все былобы нѣчто когдабы было денегъ вдоволь — а этихъ нѣтъ, и нѣчто продать — а недивеній ежедневныхъ на работниковъ тиа — словомъ — худо дѣется съ нами сельскими хозяиниами — а отъ всюди получаемъ вѣсти что сегогоднии урожай скудный кажется.

[4] Минувшего мѣсяца нѣблемъ гости. О. Константинъ Бородайкiewiczъ съ женою вамъ знаемъ зять О. Петр. вашии (?) въ Брустуръ. Мои Шурины оденъ съ Ростокъ а другой съ Живачова — Когда поедете къ вашимъ, спрашиваю ц(о)здоровить всѣхъ хорошенько и отъ туди ко мнѣ писать не позабыть. — Тоже О. Ч. Верещиньскому мое почтеніе — а Пистрыка въ Мишинѣ не множокъ моею рукою пригрозить кулакомъ иль дутше палкою. Чему той лѣнтай никогда къ мнѣ нѣв слова не напишетъ — всѣмъ господамъ мнѣ знакомымъ у васъ, мое почтваніе и поздоровленіе — А вамъ мой любезный кумъ Другъ О. Я. Ѳ. желаю всего дутшаго во вашихъ хорошихъ успѣхахъ и желаніяхъ притонъ здравія и долгоденствія на многіи лѣта что пишу отъ щирости сердца

Л. 21/6 854.

І. В. Сок(ульскій).

На Газету Oestreichischer Zuscha(u)er предплату послалъ.

Лист писанный на 4 стор. 4°.

Ч. 98.

*Лист Михайла Бешикдга до Якова Головацького пис.
дня 1. VII. 1854 р.*

Высокопочтенный Господине!

На писмо мое, дня 22-ого Априла г. т. данное; изъ Львова въ польноу челоуколюбн, отвѣтъ 27-ого Маа г. т. удѣленный, чрезъ послѣднюю Ц. К. почту „Rimanov“ отъ Васъ въ началѣ Мѣсяца Юнѣ радостно прѣялъ есмь и рѣшенію до Преосвященнаго Архисреа Прашовскаго, дня 5-ого Юнѣ г. т. препослалъ. — Откуда дня 12-аго Юнѣ, г. т. подъ числомъ 927 не токмо отпуская изъ собственной Діецевѣ Грамота удѣленная, но и Его Преосвященство власною рукою, даннми реченцемъ, Преосвященному Архи-Ерею Г. Іоанну Bochenszky, Еписку Розенскому, Его Превосходительства Высокопреосвященнѣйшаго Г. Архисина и Митрополита Галиціи Подчиненному, а Славной Митрополичной Консистеріи Львовской Предсѣдателю особенно о прѣітїю а вчисленію вышше реченнаго сына моего дѣ всеч. Кліра Архи-Епархіи Львовской причинитиса ласкавый былъ. — О чомъ тогда, якъ и о томъ Высокопочтенность Вашу снмъ начертаніемъ обучити желалъ есмь, что и прочая сирѣчь: Свѣдѣтельство Испыта Зрѣлости — Урожденія, обычаиности, — съ даннми до Преосвященнаго и Преподобнѣйшаго Засѣдательства Архи-Епархіи Митрополитской Львовской прошеніемъ, приключенна суть. Откуда: — До всѣхъ свѣхъ ничтоже хыбитъ, токмо да Ласка [2] Ваша, сіа получивше, у Мужей, нѣвѣщихъ влѣніе и дѣйствованіе въ Епархіальныхъ дѣлахъ своего почтенія достойныхъ, о данной къ прѣітїю сына моего надѣи память учинити, — а запечатанна писанія славной Консистеріи отъдати, а въ свое время рѣшеніе получивши, на номъ експенса, какъ скорѣе чрезъ послѣдну ц. к. почту „Rimanov“ или „Kotłagruik“ препослати усердна была. — И что про спознаніе лица, которое повераячи сына моего душею а тѣломъ на всѣ стороны вдатнаго сужду, — ні я, ні Ласка Ваша невестыдитс. — Которімъ по вчисленію его, до честнаго Архи-Епархіи Львовской Кліра, въ акое время ему до Львова въ особѣ поставитиса должно будетъ, неоткладно предъ образъ Преосвященныхъ и Преподобнѣйшихъ Засѣдателей поставитс. — Нынѣ але едине про путешествующую грамоту, котору изъ Града Ujhelya токмо въ свой часъ добыть возможно — а про великую драготу господствующую дѣ Львова напрасно поставиты с. не было возможно. —

Прочее о благоуспѣшноу рѣшеніи духомъ спокойнымъ оставши, а о томъ еще Васъ усердно моливши, — кини инпедиментами

т. е. цѣли нѣтъ билѣномъ, одрошъ, и чоботани Родителіе старатысь бы мали, дружеское поученіе сѣренно искаше, съ принадлежныи поч- [3] теиень воставаю въ Чертизиѣнъ днѣ 1-аго Юліа 1854-ого года.

Высокопоч. Господина : покорный слуга :

Михайль Бешкидтъ в. р.

Приходникъ Чертискій иногда руководитель Собора Лаборскаго.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 99.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
5. VII. 1854 р.*

Вѣна 5 н. ч. Іюля 854.

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Господину Денису Ивановичу засвидѣтельствуй мое глубокое почтеніе и скажи, что Венедиктъ совершенно согласенъ съ предложеніемъ его касательно замѣна книгъ; сегодня въ пересылкѣ прилагаю каталогъ этого нѣлкаго книгопродавца — но увы! у него нѣтъ ни одной русской книги! — онъ теперь больше занимается нѣмецкими бевдѣлицами, и вовсе недостоинъ имени Славянскаго книгопродавца; я сомнѣваюсь, чтобы Г. Денисъ Ивановичъ нашелъ что нибудь приличнаго для своей бібліотеки. —

Меня и Вислобоцкаго призывали до здѣшней полиціи, и спрашивали, желаемъ ли получить приволеніе къ разномѣнію и собранію пренумераты для Ставропигіи? или може только мы распространяемъ Исторію Г. Дениса въ кругъ нашихъ друзей и знакомыхъ? Отъ перваго вопроса разумѣется какъ чиновники отказались, а на второе не нужно по закону никакого приволенія; по тому я увидѣлъ, что Ставропигія прибавила себѣ хлопотъ вовсе излишнихъ, а намъ неприятностей. Съ тѣхъ поръ всякое наше книжное сношеніе должно пмчитывать (sic) какъ privato, ограниченное въ тѣсномъ кругу нашихъ друзей. —

Сегодня посылаю Тебѣ: Продолженіе Литературныхъ Извѣстій С. Петерб. Академіи N. 4, 5, 6, 7, 8 и 9 вѣствѣ съ продолженіемъ Словаря. Мнѣ кажется что это будетъ уже послѣдняя посылка для нашего Народнаго Дома, по причинавъ ниже слѣдующихъ. —

[2] Крімъ прежде посланныхъ подписчиковъ на 3-ю часть Исторіи Г. Дениса Ивановича я собралъ еще слѣдующихъ :

1) Цыбикъ Лука богословъ на 3-ю часть	3 fr. 20 kr.
2) Дячанъ Филиппъ dto dto dto dto	3 — 20 —
3) Габла Андрей dto dto dto dto	3 — 20 —

4) Добрянскій Владимиръ богословъ, пред- платившій прежде на 3-ю ч. теперь еще желаетъ и 1 й 2 часть	4 fr. —
5) Стражницкій Антоній богословъ, 1, 2 й 3 ч.	7 fr. 20 kr.
6) Сембратовичъ Иосифъ Вицеректоръ 3 ч.	3 — 20 —
7) Нодь Николай, Спиритуальный 3 ч.	3 — 20 —
8) Делькевичъ Иосифъ Доръ богословъ 3 ч.	3 — 20 —
9) Никоровичъ Докторандъ 3 ч.	3 — 20 —
10) Раевскій Мих. еще одинъ полный экс.	7 — 20 —
<hr/> Итого 42 fr. —	

На тотъ счетъ посылаю теперь 20 fr. серебр. по части потому, что еще не получалъ всѣхъ денегъ, по части же въ крайней нуждѣ я употребилъ нѣсколько гульденовъ на собственные надержки. А такъ остается у меня долгомъ на Исторію Зубрицкаго 3 част. 22 fr. сер. которыя я частями повже пошлю. Но сдѣлай милость, доплати изъ своихъ денегъ, чтобъ не было препятствія, въ посылкѣ и доставленіи книжки, кому слѣдуетъ.

Коректура Твоей Хрестоматіи почти уже кончена изъ моихъ рукъ, но печатаніе еще не совершилось; надѣюсь однакже что до 15—20 Іюля все будетъ готово. Всего есть 22 съ половиною листовъ изъ которыхъ сегодня [3] прилагаю 16, 17, 18 и 19, — прочіе же, какъ будутъ кончены.

Твое „Начертаніе Исторіи Словесности“ — о которой Ты вспомнилъ — уже дошло какъ вижу возвратно рукъ Твоихъ. Миѣ разказывалъ одинъ хитрый человекъ (Г. Ковальскій) и увѣрилъ, что Пашкевичъ этой рукописи и въ глаза не видалъ — будто министерство прямо послало ее къ Г. Миклошичу, и тотъ далъ такое миѣніе, чтобъ Санскритъ и Мисеологию опустить. —

Теперь касательно Исторіи Зубрицкаго я долженъ нѣчто прийтти: вопервыхъ не знаю, когда будетъ готова? Нѣкоторые Семинаристы выбираютъ на родину, и не преимѣнно 1. числа Августа лишать Вѣну — для тѣхъ не нужно бы сюда посылать, и напрасно посылку оплачивать. —

Но кроиѣ того и Г. Мих. Раевскій получилъ порученіе, чтобы распорядился всякъ часъ къ отъѣзду изъ Вѣны, онъ опасается, что какъ наступитъ объявленіе войны противъ Австріи, то прекратятся всѣ сношенія, и ему не будетъ возможно получить больше Зубрицкаго. Для того сдѣлай милость, и какъ только дѣло будетъ кончено, такъ сей часъ пришли его для Раевского 1. полный экземп. и 2 экс. 3-ей части. — Онъ миѣ далъ сроку найдалѣй 4 недѣли, больше онъ не надѣется здѣсь оставаться. Если же печатаніе промедлится, такъ по крайней мѣрѣ при-

или 2 первая части съ картиною, а прочее позже. — Для семинаристовъ не нужно до изданія 3-й части [4] присылать 2 первая части. —

Г. Раевскій продаетъ уже цѣлую свою русскую библіотеку, она состоитъ въ книгахъ священныхъ и мірскихъ. — Хорошо былобы, если бы нѣчто и въ наши руки могло попасться, ибо такого случая трудно надѣяться. — Я его просилъ сегодня, чтобъ онъ мнѣ сдѣлалъ списъ этихъ книгамъ; я Тебѣ ее пошлю за нѣсколько дней¹⁾. А Ты изъ своей стороны посоветуйся съ добрыми друзьями, и приготовься съ деньгами — жалко бы было этой надобности пропустить; — мы и такъ нуждаемся въ добрыхъ русскихъ книгахъ, и жаждемъ какъ вода дождю. —

Мнѣ жалко, что Г. Вогданъ Андреевичъ лишаетъ Зорю — такого редактора у насъ не найти! — подъ его руководствомъ и прекрасны развиваются таланты. Но съ другой стороны и его мнѣ жалко, и нельзя требовать отъ него, чтобъ онъ пожертвовалъ собою; ему лучше бы заниматься серіозными науками, какъ журналистикою — поклонися хорошенько ему, я ему желаю всякаго блага — и скажи, что вчера 4 Іюля слагалъ его братъ медикъ Антоній первое ригорозумъ — и безъ сомнѣнія хорошо, но я еще не видѣлъ его! Отвѣчай мнѣ скоро — здѣшнія новости политическія очень грозныя, въ русскомъ посольствѣ всѣ готовы къ отъѣзду, и говорятъ, что страшныя наступлять для Австріи послѣдствія! Мы всѣ домогъ здорovy живемъ! —

Если будешь писать къ мнѣ или что нибудь посылать, то прошу подъ адресомъ: Stadt, Laurenzi-Gebäude Thür N. 112. это моя канцелярія близъ почты, и я здѣсь большое время дня препровождаю — здѣсь лучше и для пересылки. Пращайте и сдравствуйте

Вашъ Братъ Иванъ Ѡ. Г.

На горішнімъ березі 2-ої й третої сторони:

NB. Я очень радуюсь, что Братъ Ноколай (sic) получилъ удобнѣйшій приходъ, я скоро буду ему писать. —

Лист писаний на 4 стор. 8°.

---

¹⁾ Каталогъ библіотеки Раевскаго, писаний рукою Ів. Головацького (порівнай лист ч. 100) переходує ся в библ. „Нар. Дому“ між перенискою Якова Г. ч. 119. Писаний він на 5 картках 8°. При кождім творі подана його ціна.

Ч. 100.

Лист Ів. Головацького до брата Якова, пис. дня
15. (27.) Липня 1854 р.

Любевный Мой Братъ!

Я общался Тебѣ поскорѣе писать, и не сдержалъ слова. Но я именно вчера получилъ каталогъ невѣстный Тебѣ изъ прежняго письма и переписавъ его посылаю Тебѣ къ дальшему распоряженію; это истинно драгоценное собраніе книгъ и мнѣ очень жалко, что не могу приобрѣсти желанныхъ мною всѣхъ. Я надѣюсь, что Ты ждешь въ Львовѣ нынѣшняго письма, и ужъ потомъ уѣдешь въ деревню; но я прошу Тебѣ распорядись прежде съ этимъ каталогомъ и дай мнѣ какойнибудь, но скорый отвѣтъ — я жду до 15 августа — ибо потомъ Богъ знаетъ, какъ дѣла обернутся — это бы жалко было, если бъ эти книги попались въ какія негодныя антикварскія руки. При томъ я напередъ заиѣчаю, что книги краскою почерченныя желаю я для себя взять — а кромѣ того можетъ еще ктонибудь изъ знакомыхъ купить; но впрочемъ ихъ довольно, есть въ чемъ выбирать. — Твоей Хрестоматіи посылаю Тебѣ сегодня 20, 21 и 22 листъ, послѣдній 23 поллиста еще мнѣ не доставленъ. Здѣшніе Семинаристы большею частію развѣжаются, и я не знаю, что дѣлать съ Исторіей Г. Дениса Ивановича? Продолжается печать, или уже готова? Ты мнѣ ничего не пишешь! Особенно я бы желалъ Г. Раевского обеспечатить такъ присылай, скорѣе, если готово. — [2] На счетъ подписки Г. Зубрицкаго, уже Тебѣ предложенной, посылаю сегодня 5 fr. сер. такъ остаю долженъ еще 17 fr. сер. — Изъ здѣшнихъ новостей очень мало — мы домогъ всѣ здоровы — тяжело пропитываемся, ужасное теперь время — и Богъ вѣсть, какая еще невзгода прійдетъ на насъ — война съ Россіей кажется неминуема; а такъ нашихъ Галичанамъ впервыхъ достанется. Въ прочемъ на Бога упованіе! —

Совѣтникъ Ш. уже поѣхалъ черезъ Венгрію (Мукачево) въ Галицію — я радъ бы въ первыхъ дняхъ посѣтить Семерингскую желѣзную дорогу — но 8 августа уже буду адѣсь. Пиши мнѣ поскорѣе, и на всякій случай подѣ Адресомъ:

Stadt, Laurenzi Gebäude Thür Nr. 112.

Уцѣлуй отъ насъ Твою любевную Мариню и дорогихъ дѣтей, а если будешь на Опѣлю и въ Ратицахъ, такъ поклонись всѣмъ — здѣшніе друзья тоже всѣ Тебѣ кланяются.

Всѣмъ Г.Г. Львовскимъ мое глубокое почтеніе. —

Пращай Любевный — Твой Братъ

Вѣна 15/27 Іюля 854.

Иванъ Ѡ. Головацкій).

Лист писанный на двохъ стор. 8°.

Ч. 101.

*Лист С. Громеки до Якова Головацького, пис. дня
22. IX. 1854 р.*

Милостивый Государь Яковъ Ѳедоровичъ!

Я не забылъ своего обѣщанія писать къ Вамъ, но разные заботы и дѣла не позволили мнѣ до сего времени побесѣдовать съ Вами, хотя впечатлѣніе, произведенное на меня бесѣдою съ Вами въ Лембергѣ и знакомствомъ, постоянно подсказывало мнѣ о моемъ обѣщаніи.

Пріѣхавши домой въ Кіевъ, я тотчасъ поднесъ по одному экземпляру всѣхъ книгъ, купленныхъ въ Лембергѣ, Попечителю адѣшняго Учебнаго Округа, Князю Васильчикову при запискѣ, въ которой упрекая нашихъ ученыхъ въ равнодушіи къ Вашимъ, просилъ обратить на это особенное вниманіе и содѣйствовать къ разнѣнью между университетами Нашими и Вашими ученыхъ книгъ. — Но до сихъ [2] поръ не могъ узнать о ходѣ этого дѣла. Попечитель принялъ мою записку съ удовольствіемъ и общалъ свое содѣйствіе, признаваясь впрочемъ что при нынѣшнемъ положеніи политики, нельзя этого сдѣлать безъ предварительнаго соглашенія между обѣими правительствами. Я впрочемъ не понимаю почему политика можетъ мѣшать чисто ученымъ дѣланъ. А мнѣ очень хотѣлось напомнить Вамъ обо мнѣ самымъ пріятнымъ для Васъ образомъ! — У насъ въ Литературѣ совершенный застои: война поглотила общественное вниманіе. Въ настоящую минуту всѣ взоры обращены на Крымъ и Севастополь и вся Россія молится за успѣхъ нашего дѣла. Богу одному извѣсно — что изъ этого выйдетъ, — но мы не унываемъ. — Во ожиданіи великихъ событій даже поэты наши замолчали...

Что подѣлываютъ товарищи нашей бесѣды? Я никогда не забуду минутъ проведенныхъ въ Вашемъ любовномъ обществѣ. Здорово ли Ваше семейство?

[3] Послѣ возвращенія моего въ Кіевъ, я не долго посидѣлъ дома. Дѣла до сихъ поръ разлучали меня съ семействомъ, и только недавно я воротился домой что бы присутствовать при рожденіи моей дочери. — Теперь у меня четверо дѣтей: 3 сына и одна дочь.

Прощайте достойнѣйшій профессоръ! Не знаю сведетъ ли насъ опять когда нибудь судьба, но знаю, что сердце мое никогда не забудетъ Васъ.

Съ истиннымъ почтеніемъ и совершенною преданностію имѣю честь быть Вашимъ покорнѣйшимъ слугою

22 Сентября 1854 Кіевъ.

С. Громека.

Лист писанный на 3 сторонахъ великої 4^о.

Ч. 102.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 11. (23.) ІХ. 1854 р.*

Ваше Преподобіє, Милостивий Государь!

Препровождаючи при семъ подписныя дѣвѣги на третій Томъ Исторіи древняго Князѣства Галичскаго, долженъ я съ жалѣніемъ объявить, что всѣмъ моимъ усиліямъ не удалось собрать большую суму, нежели состоящую изъ 16 гульденовъ 40 кр. серебр. которую присоединивъ къ сему письму посылаю отъ имени слѣдующихъ, какъ то [2]

1. Г. Василя Войтковскаго . . .	3f 20
2. Г. Антоія Чодея . . .	3. 20
3. Г. Андрея Радолинскаго . . .	3. 20
4. Г. Івана Полярника . . .	3. 20
5. съ своей стороны . . .	3. 20

Совсемъ 16f. 40 кр. серебр.

Здѣшная Полиція на прошеніе мое дала отказный отвѣтъ слѣдующаго содержанія:

№. 23908/3272 I.

Dem vorliegenden Einschreiten, kann in solange eine Folge nicht gegeben werden, bis der dritte Band des fraglichen Werkes im Drucke erschienen, und den Vorschriften der Pressordnung entsprochen sein wird. Pest am 10-en Juli 1854. Der k. k. Hofrath und Polizei-Direktor Protman mр.

[3] И такъ не могъ я свободно дѣйствовать по дѣлу сему. Къ сему должно еще прибавить, что у многихъ Славянъ охладѣла ревность къ своей литературѣ, между тѣмъ же многіе изъ нихъ находятся въ такомъ положеніи, что нуждаясь въ средствахъ самаго потребнаго обихода, не въ состояніи жертвовать для литературы... Обратился я съ объявленіемъ также и къ Его Святѣйшеству Патріарху Раячичу, вѣстѣ прославъ ему первые два Тома упомянутого сочиненія, но даже ни до сихъ поръ не получилъ я никакого отвѣта.

Надежда наша на одного Бога, илѣющаго времена въ своей власти.

[4] Сиихъ случаевъ прошу Ваше Преподобіє, извольте въ свое время прислать на счетъ выше сказанныхъ лицъ пять №. 5 экземпляровъ упомянутого сочиненія.

Присланные стихи еще не распроданы; ожидаю для нихъ благопріятнаго случая.

Прините выраженіе особеннаго моего почтенія, съ коимъ имѣю честь пребывать.

Вашего Преподобія всепокорнѣйшій слуга

Будниъ 11/23 Сентября 1854.

Иванъ Раковскій.

Лист писанный на чотирох сторонах 8°.

Ч. 103.

Лист Воедана Дѣдицького до Якова Головацького, без дати, пис. перед днем 1. жовтня 1854 р.

Милостивѣйшій Государь! Благосклоннѣйшій Покровитель мой!

Пересылая для „русской Анеологiи“⁽¹⁾ статью: „О русскоиъ стихотворенiи“⁽²⁾, замѣчаю касательно ней во первыхъ; что ее непремѣнно помѣстить бы надо, потому что, какъ извѣстно, практическимъ примѣромъ необходимо теоретическое изъясненiе и что таковы только дѣломъ рѣшительно опровергнется безправильная система нашихъ силлабическихъ поэтовъ; во вторыхъ: если бы на опредѣленномъ для этой статьи печатномъ полулистѣ, не стало мѣста быть всей помѣщенной, то можно и перепустить всѣ прибавленныя къ ней „Примѣры стиховъ однородныхъ и неоднѣрныхъ“; на-ко-[2]-нецъ я совѣтовалъ бы, съ чѣмъ и Вы бесомнительно согласитесь, печатать статью эту тѣмъ шрифтомъ, которымъ печатается „Всячина“ въ „Зорѣ Г.“, потому что къ сему шрифту въ типографiи есть курсивъ съ гласными, отиѣченными ударенiемъ.

Что касается моего собственнаго дѣла, именно денегъ изъ казны ставропигiйской, — послѣ Вашего выѣзда въ деревню мнѣ въ нихъ рѣшительно отказали; говорятъ, будь-то денегъ нѣту, или когда-бъ и были, тѣ Господа меня ими никакъ не обязаны!

Надѣясь 1 ч. Октября увидѣться съ Вами на лицѣ въ Львовѣ и поговорить о сихъ [3] и о прочихъ пространнѣе у Васъ же Самыхъ — покажѣть пребываю съ глубочайшимъ почтенiемъ низжайшій слуга Вашъ
Богданъ А. Дѣдицкiй.

Лист писанный на трех сторонах 4°.

Ч. 104.

Лист Ал. Дужновича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. (6. X.) 1854 р.

Пряшовъ 24 Вресня / 6 Паздерн. 854.

Любезный Другъ!

Что дѣется съ Катихисомъ, доселѣ незнаю; — думаю однакожь что онъ уже и для вашей пользы готовъ будетъ; — я невѣрую, чтобъ до

20. оттисковъ у насъ продати можно было, бо тутъ книгу непотребно никому, но понеже я согласился, то долженъ и выплатить.

— Вы таже любезный другъ имѣйте милость считать мой долгъ; — на koliko проданося Молитвенникъ, и иныхъ ещё предъ двома годами на руки Г. Дедицкого посланныхъ книжокъ, то можно и удовлетворилюбы моему долгу; вы братикъ сдѣлайте какъ лучше думаете, и если готово дѣло пришлите мнѣ хоть 200 оттисковъ, или меньше.

Мы дуже бѣдуемъ, уже теперъ [2] настаиваетъ голодъ, и нужда у Русинъ, и не за долго пустыи будутъ Бескиды, люди голодуютъ, скотъ сдыхаетъ на порядку, бѣда така, какая еще не бывала.

Я ожидаю ваше письмо, и лобзаю васъ сердечно, оставясь Вашнихъ другомъ

Духновичъ.

На третій сторони написано рукою Я. Головацького :

Отписано 14/2 Окт. 854.

На четвертій сторони в адреса :

Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Jakobo Golowacky ad C. R. Univers: Leopoliensem Linguae ac Litteraturae Ruth: Professori. Lemberg.

Лист писаний на двох сторонах 4°.

Ч. 105.

*Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис.
дня 8. X. 1854 р.*

Ваше Благородіе Милостивый Государь!

Я имѣлъ удовольствіе получить письмо Ваше съ деньгами 14 гульд. К. М. для себя и 6 гульд. на три экзмп. а(р)хеологическихъ памятокъ и на Lehrbuch der Geometrie съ чешкою терминологіей, которая стоитъ 36 кр. Вы прибавили 36 кр. на пересылку, но это не достаетъ на всѣ три экзмп. ибо вѣсомъ выходитъ на одинъ только экзмпляръ столькоже, потону посылаю Вамъ ихъ съ дмилжансомъ. Гну Гривначу я отдалъ записочку про книги изъ чешской Матицы, и Вы ихъ тепериче будете получать черезъ книгопродавца Каленбаха. Понѣха вдѣлалась тѣмъ что прежній книгопродавецъ обанкротѣлъ.

Извѣстіе о печатаній третьяго тома Исторіи Дениса (у насъ Divis) Ивановича Зубрицкаго, о русской Анеологіи и литургической катехиси будетъ напечатано въ Люмирѣ, откуда во всѣ славянскіе журналы перейдетъ. Денису Ивановичу мое усердѣйшее почтеніе прошу засвидѣтельствовать.

[2] Посылаю Вамъ 12 экз. Остроирова Евангелія.

12 „ Перевода крал. рукописи русск.

20 „ — Kroledw. rękop. polskiego.

и прошу покорнѣйше послать ко мнѣ черезъ книгопродавца ко Гривначу

1) Grammatykę języka starosłowiańskiego przez K. A. D. Przemysł 1837.

2) Lewicki Grammatik der ruthenischen Sprache. Przem. 1844.

3) Czelakowskiego Odgłos pieśni ruskich. Poznań 1849. (wydanie 1844 mamy).

4) Żółkiewskiego hystoria wojny moskiewskiej Lwów 1838.

5) Waclawa z Oleska Pieśni polskie i ruskie Lwów 1833.

6) Wagilewicz Grammatyka języka malorossyjskiego Lwów 184?.

Поше Вы бы меня очень одолжили еслибъ Вамъ удалось найти :

1) Balugyansky Ode ad Alexandrum Russor. Imp. 1804.

2) Bohoriz Arcticae horulae successivae de Latino Carniolica literatura Wittebergae 1584.

3) Herberstein Die Moscovit. Kronica Prag 1567. Прагское издание.

4) Kopiewicz Manuctio in grammaticam slavono Rossianam. Stolzenberg 1706.

5) Nagy Taedae nuptiales sereniss Josephi et Alexandronj 1800.

6) Wypsanij hystori kievak (?) — Weliké K. w Moskewskych [3] zemijch Kralowstwij sweho... w Praze 1606.

7) Zeitung — wie die Tataren dem Grossfürsten aus der Mosschau in seine Landschaft gefallen. Prag 1606.

8) List odpowidny G. M. Krále Polského Moskowi mozutemu neprijteli w Praze 1580.

Proszu кланять ся всѣмъ знакомымъ и сохранить въ ласковой памяти преданнѣйшаго своего

Вячеслава Ганку.

Прага 8/20 Окт. 1854.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 106.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 19. X. 1854 р.*

Честный Отче Яковъ Θεодоровичъ.

Словарь Радолинского получилъ, за что вамъ много благодарю. Такъ Васъ яко и Вашего Ч. Шурина О. Иоанна зъ Рожнова въ моихъ письмахъ умолялъ чтобы ко мнѣ во время вакаціи писали, а не узналисте меня быть достойнымъ вашего отвѣта, таковой поступокъ непра-

вится ниѣ — но когда то и я вамъ отдарюся. — Я отъ 11-го Августа жилъ до 30-го Сентябр: лутше самого Турского Султана, въ почестяхъ, а то слѣдующиѣ порядкомъ. У меня въ кватырѣ, въ предсѣнной всегда караурилъ солдатъ Юргота, въ Гостной Ч. Официръ, а я всамоѣ спаль-ной комнатѣ, какъ баринъ, и ховяниъ, и всегда за столомъ при обѣдѣ всегда велъ хорошей раговоръ, а иногда Г. Капитанъ съ прапорчникомъ, являлись къ ужину на чашечку чайку, да откушать блюдо вкусныхъ съ мундиромъ картофель, и этѣ господа съ радостью читали Zuschauera — но 30 Сентябр: отпавились впоходъ въ Ярославъ — Радинно, и Краковецъ въ округъ Перемиской — это были пѣшой Полкъ Н. Александра I. № 2. Словены съ Прешбурга хорошии люди, а Г. Поручикъ Италианецъ по фамилиѣ Ляврини [2] уклоненый Юрыстъ Падугенскій — Теперь у насъ постою вѣтъ, но на зиновиѣ кватери общають — а въ которыхъ деревняхъ и городишкахъ стоятъ Усары, то тамъ худо водится, много утѣсненія ховянинамъ отъ этихъ Господъ, а боліе худо нашимъ О. Священ: и Богъ вѣдаетъ зачто такъ нашихъ Р. гонять, а жаловатся ни гдѣ нельзя. — Извѣсно ниѣ, что вы Ч. О. много ниѣете труда во вашемъ чину, и може ниѣете времени писать къ ниѣ, то я къ вамъ осилѣваюсь писать, и спрашиваю принять письмо ласкаво, а при свободномъ времени нѣсколько словцами отвѣтъ дать. — Что слыхать нового, хорошего, намъ полезнаго, такъ отъ нашего духовнаго правлен: какъ и отъ всевышного Правительства? можно надѣяться на будущиость лутшую? Какъ скоро умолкнуть британо гало Еврею Лооло Мухаметаны? Клеветать, гровить православию? скороли будетъ конецъ этону обману, лжи, пошеничеству — бо ниѣ кажется Ч. О. Я. О. что или самъ старой Махометъ изъ ада Чорту съ подивоста улизнулъ, что такъ лутитъ въ [3] Западѣ, или западномъ Збродѣ лавою провалился въ адъ та самого чорта отъ туда вигналъ, да Онъ въ гнѣвѣ увесъ Западъ истить въ бисурменовъ превращаетъ, чтобы новое адское Царство свое могъ создать, и самъ въ новонъ своемъ царствѣ начать правленіе — бо нишого толку никиѣ думаемъ не могу дать — но васъ Г. О. Я. О. прошу о совѣтъ дать толкъ. —

Хлѣбомъ Богъ насъ сего Году миловалъ, и всего быллобы было впродоволь, но Господа Постоялцы гдѣ не была курица, уточка, колоко, масло, то то всею скушали, да и хлѣбца не позабыли что вслѣдующиѣ г. надѣяться великой скудости, в прокормленіи будетъ, а до этого худа, еще и другое горшее насъ пугаетъ худо, страшная язва скотовая, такъ на Р. земля, какъ и у насъ въ сосѣднихъ деревняхъ много пропадаетъ скота — это зло и меня Г. О. Я. О. немножко по корѣ подираетъ. — Много тамъ Вы — вашъ Шур. I. Р. (?) жертвовали взаимн Правит: ? бо я ино 100 р. а нѣкоториѣ наши и по 1000. но я ниѣ то не хвалю —

а то по слѣдующимъ моему мнѣнію. Его превосх: нашъ милост: Архіер: отъ 30 Годовъ труд: о полутшеніе состоянія С. а этѣ Г. С. всказали, что непадо. С. мнѣють впродолъ, а непомнуть что и онѣ мнѣють Семню, и нешалое надвенеіе. —

Неповабудьте Ч. О. Я. о вашомъ, вашей Маріи Андрев: и нашей Семіи что то ко мнѣ словцами намекнуть въ нашемъ письмѣ — та и спрашиваю отъ меня всѣмъ Господ. О.О. Іосифу Н. Духовнику, и прочимъ проч: мой поклонъ и поздоровленіе насловить, та если что вамъ извѣстно хорошее ко мнѣ выразить, а то меня урадуетъ. — А теперъ ввѣраю васъ Ч. О. Я. Ѳ. съ вашею дражайшею Подруг: и Семіею попеченю Всевышнему Отцу, — и пребываю до послѣднихъ дней жизни моеи на всегда чистосердечный другъ и братъ во Х-тѣ

Л. 19/10 854 четвертокъ.

І. В. Скій.

Благород. Г. Зубрицкому мое почтеніе.

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 107.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
14. (26.) X. 1864 року.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Не описай ся, Любезнѣйшій, я еще живъ и здоровъ. Двѣ недѣли тому назадъ, я былъ не множокъ захворалъ на желудокъ, и опасался уже попасть въ холеру, которая здѣсь жестоко свирѣпствовала — но слава Богу, уже подумалъ и надѣюсь лучшаго. Черезъ вакаціи и теперъ я przygotowляюсь къ статскому испыту изъ Staatsrechnungswissenschaft, который здѣсь довольно тяжкій; съ концемъ мѣсяца Ноября я буду съ помощью Божіей готовъ съ этииъ необходимыиъ предметомъ — и потому теперъ у меня кромѣ службы очень много работы и заботы, и трудно до пера забратся было. —

Присланныя Тобою 50 f. СМ. на покупку книгъ сложены въ депозитъ у извѣстнаго Тебѣ лица¹⁾; на счетъ подписки Г. Зубрицкаго осталось у меня 15 fr. такъ всего Ты долженъ получить книгъ за 65 fr. СМ. я съ нетерпѣніемъ уже выжидалъ, когда сей Господ. станетъ мнѣ эти книги выдавать; но онъ отлагалъ съ дня на день, въ надеждѣ что еще останется въ Вѣнѣ. Сегодня я снова говорилъ съ нимъ, и видя, что опасность войны почти ежедневно увеличивается, рѣшилъ онъ мнѣ по малу книги свои выдавать, и выбралъ уже партію тѣхъ, которыя ему

¹⁾ В дальшого тексту виходить, що у Развського.

менѣе нужны, и какъ я рассуждаю, уступилъ въ цѣнѣ значительно къ прежнему положенію. Когда выберу отъ него большое количество книгъ, то сей часъ пошлю Тебѣ чрезъ [2] спедитера; до сихъ поръ еще слишкомъ малый пакетъ въ моихъ рукахъ. До сихъ поръ онъ еще очень мало книгъ распродалъ, кромя нѣкоторыхъ богослужебныхъ, купленныхъ Г. Нодьешъ, почти всё еще у него, потому что онъ и съ другими покупателями точно какъ и со мною поступаетъ, надѣясь всегда сохраненія мира; и по тому бы теперь самая лучшая и рѣшительная пора покупокъ, когда бы только довольно денегъ — у него есть еще и Собраніе лѣтописей и Карамзинъ и Пушкинъ цѣлый, и многія иныя драгоценнѣйшія сочиненія — мнѣ ажъ сердце крается, что не возможно приобрести откуду значительнаго Капитала. Книги Тобою выписанныя будутъ стоить по расчету Госп. и по униженнымъ цѣнамъ около 100 fr. CM. потому что между ними много есть большихъ и драгоценныхъ. Я совѣтую Тебѣ, сообщиться и съ иными Львовскими друзьями, чтобъ не лишались столь удобнаго случая. —

Ты мнѣ не писалъ, получилъ ли Ты изъ Твоей Хрестоматіи нѣсколько Gratis exemplare. — Я было просилъ Г. Мехитаритовъ, чтобъ на моей бумагѣ отпечатали 24 экзempl. — но я ихъ еще не имѣю въ рукахъ, и придется прежде за бумагу заплатить около 12 fr. CM. — Если Ты желаешь, чтобъ я изъ тѣхъ нѣкоторые экзempl. поднесу кому нибудь въ подарокъ отъ Тебя, [3] то напиши мнѣ скорѣе, кому?

Первыя двѣ части Зубрицкаго Исторіи, которыя назначены были для Г. Криницкаго или Р... я до сихъ поръ отъ Г. Черлужака еще не получилъ — онъ отъѣзжая успѣшно изъ Львова, оставилъ ихъ выѣсть съ другими своими вещами у своего Брата, и просилъ чтобъ ихъ позже послать — И странно, до сихъ поръ ни онъ своихъ вещей ни я книгъ не получилъ.

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало — самая важнѣйшая, что Г. Дръ Литвиневичъ приклонился, на сей годъ позволить своимъ питомцамъ посѣщать преподаванія Г. Миклошича, и то хотѣлъ еще тайкомъ сдѣлать, будто ни онъ ни прочіе богословскіе профессоры отовъ не знаютъ, и тѣмъ очень оскорбилъ Г. Миклошича. Такой сумасбродъ въ головахъ нашихъ патадоровъ! — Теперь посѣщаютъ 14 питомцевъ, Г. вице-ректоръ Сембратъ и Духовникъ Нодъ лекціи Г. Миклошича. Мнѣ кажется что идетъ къ тому, чтобъ даже у Св. Варвары воспретить отправку славянскаго богослуженія, по крайней мѣрѣ всенародно при отверзтыхъ дверяхъ! — Впрочемъ Франкфуртисты, Поляки и Венгерцы и прочіе, овлававъ той, ворохобники, лезутъ и плещутъ въ руки! Объ чемъ, вѣстину дѣло! — Боже прости ихъ!

[4] Еще одно — ты просилъ, чтобъ подать Тебѣ скорѣе адресу какаго лучшаго Гофагента — извини, я совершенно забылъ прежде о томъ написать. — Я Вамъ предлагаю двухъ адѣшнихъ знатныхъ людей, впрочемъ мнѣ лично знакомыхъ. Одинъ: D-ог J. U. Dvoraček k. k. Hof und Gerichtsadvokat, Stadt, Untere Bräunerstrasse N. 1127 -- 3 Stock — человекъ знающій свое дѣло, родомъ Моравяня, добрый Славянинъ (прекрасно знающій по русски и по польски). —

Второй же: D-ог J. U. Dobrán, k. k. Hofagent, Stadt, Hohe Brücke N. 353 — 3 Stk. Агентъ патріарха Раячича, православный, родомъ Руиныно-Сербинъ изъ Баната. — Выбирайте по Вашему собственному внушенію — по моему они оба лучше! — Я адѣсь живу довольно худо, по причинѣ ужасно возвеличающейся дороговизны, и опасюсь еще тяжшей зимы и бѣдственной весны! Приготовляется война на пропалу. —

Мы теперь всѣмъ родомъ здоровы, и кланяются Вамъ всѣ родныя и друзья --- Поживайте здоровы и не забывайте

Вашего Брата

Ивана Ѡ. Гол.

Вѣна 14/16 Октябр. 854.

Лист писанный на 4 стор. 8^о.

Ч. 108.

*Лист Ант. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 15(27) X. 1854 р.*

Пришовъ 15/27 Паздерн. 854.

Любезнѣйшій Братъ!

Вы неусомнѣвайтесь о моемъ согласіи въ коемъ цѣбудь дѣлѣ, бо я во всемъ согласенъ съ вами, и на все; выложите какую хотите цѣну моимъ политвенникамъ, бо а не ищу корысти, токмо польза душевная бываетъ мнѣ прибылью; таже сдѣлайте какъ вамъ здается, и я доволенъ. Эслибъ славная консисторія сдѣлала милость принять въ реальные школы тую книжку, то былобы много полезнымъ, и моя цѣль тѣмъ одобрилась; если вамъ не будетъ тяжело, то сдѣлайте милость, пожалуйста написать прошеніе ради того.

Братъ мой! У насъ съ нову бѣда, и той годъ скудный былъ, картофли погибли уже со всѣмъ, нужда [2] несповѣдима; а збоже беруть до Галичины, толпами приходятъ ваши по зерно, и платятъ жито по 28 fl. пшеницу по 35 золотыхъ вал:

По Шарьской, Спшской и Земьянской Столицамъ зараза на скотъ жестока, суть села гдѣ вся скотина пропала — по нѣкоторымъ мѣстамъ и конья падаютъ. Люди еще здоровы.

У Гимназій Пряшовской токио 47 рускихъ учениковъ; Литературы русской Профессоръ бесплатный есть Юсифъ Шаламонъ священникъ, — школа тая есть стебломъ въ глазахъ. Въ прочемъ любезный братъ, Господь да поддержитъ васъ съ вашими вкупно, и я цѣлую васъ сердечно, останясь

Другомъ

Духновичъ.

На 4 стороні:

Admodum Reverendo ac Clmo. Domino Iacobo Golowackij ad c. k. Univ. Leopoliensem Literaturae ruthenicae Professore L e m b e r g in Universitate.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 109.

Листъ Виктора Добрянскаго до Якова Головацкаго, пис. передъ днемъ 4(16) XI. 1854 р.

Милый другъ!

Я намѣренъ Препарандіи нашей Ужгородской нѣкоторыя книжки подарити, и по обыкновенному обращаюсь къ Вамъ, грѣша на терпѣніе Ваше, которыми Вы до теперь только уже трудовъ для мене подняли. Прошу Васъ изберите у Ставропигіи и идѣ въ Львовѣ лучшія для Препарандовъ понятныя книжки, найпаче нѣмецкую грамматику Левицкого, русскую Вашу, церковно-славянскую съ словаремъ Добрянскаго, библіяную Гисторію тогоже, пѣсны церковныя на солькахъ не знаю кого, Типикъ Перемышлянскій, Коменіюса въ 6 экземплярахъ, библіо-еку для малыхъ дѣтей 2 экс. и подобныя естли еще нѣкакыхъ знаете, до суммы 15 зол. сер. или и до 20 зол. Извольте нѣ послати конто, я деньги съ концемъ Октобрія Вамъ зажену скорѣй нѣ возможно, [2] однакоже я бы радъ, чтобы препаранды тоты книжки съ началомъ года школьнаго получили. — Также и Ганкевича „Науки на недѣлѣ цѣлаго року, Перемышль 1848, и науки парохіяльныя Вѣтвѣцкаго въ Черновцахъ 1847 въ 2 экземплярахъ прямо на мене до Кошицъ извольте послати, за тоты Вамъ гроши, какъ о цѣнѣ дознаю ся, сей часъ зажену ибо то Попы которы ети книжки у мене видѣли немедленно заплатятъ. Книжки для Препарандіи прошу прямо заслати въ Ужгородъ (Unghvar) на Дирекцію гр. кае. Препарандіи. — Книжки ц. к. книго-продажной администраціею издаваемыя я здѣсь въ Кошицахъ куплю, и самъ въ Ужгородъ зажену.

Мое почтеніе всѣмъ моимъ Ангеламъ Хранителямъ въ Львовѣ и окрестностяхъ. Живутъ ли еще Малиновскій и Трещаконскій? [3]

Я уже за полуторой вѣчности про нихъ не слыхивалъ. — Первый думаю мадамъ руководство до вѣры X-кой для Гимназіальныхъ училищъ? — если знаете такую книжку, на русскомъ языкѣ, сдѣлайте милость и зашлите, ибо здѣсь, и въ Ужгородѣ великая въ такой нужда. Я уже думалъ и самъ о составленіи такой, однакоже теперь при чиновственныхныхъ моихъ должностяхъ времени не станеть.

Здравствуйте и любите Вашего

Виктора Добрянскій (sic).

Лист писаний на 3 стор. 4^о:

На 4 стороні:

An Seine des Herrn Professors der ruth. Sprache und Literatur an der Lemberger Universität Iacob Ritter von Glovacki Hochwürden zu Lemberg.

Ч. 110.

Записка Як. Головацкаго в справѣ высланихъ книжокъ до В. Добрянскаго дня 4(16) XI 1854 р

Посылаю на руки Гна Добрянскаго 16/4 Ноябр. 854.

1) Русск. Анеология 1 экс.	.	—	40	kr.
2) Отецъ Игнатій экс.	.	—	30	
3) Нѣм.-руск. Грам. Лев.	.	1	—	
4) Русск. Грам. Головацк.	.	—	36	
5) Граммат. церк. Слав.	.	—	30	
6) Словарь церк. А. Д.	.	—	20	
7) 8) Библейная Истор. I и II.	.	—	24	
9) Коменіусъ 6 экс.	.	—	46	
10) 11) Библиот. для дѣт. I и II 2 экс.	1	20		
12) Пѣсни благогов.	.	2	—	
13) dto Перешышь	.	—	15	
14) Евангеліе и Апостоли	.	—	30	
15) Псалтырь вел.	.	2	—	
16) dto малый	.	—	50	
17) Богъ Ода	.	—	4	
18) Руководство къ садовнич.	.	—	20	
19) Слово о полку Игоря	.	—	10	
20) Зоря Гал. 1853	.	2	30	
21) Поученія церк.	.	1	30	
22) Историческій сборникъ	.	—	25	
23) Весна	.	—	30	

24) Цвѣты	—	20
25) Гной душа	—	10
26) Геть, геть	—	20
До перен.		18 fr.
[2] 27) Парастась	—	15 кр.
28) Сборникъ привѣтств.	—	15
29) Остромирово Евангеліе	1	
30) Краледворская рукоп.	—	15
31) Покореніе Новгорода	—	20
Итого		20 fr. 5 кр. См.
1) Ганкевича Проп. 2 экз. III ч.	6 fr.	
2) Витвицкаго dto dto II т.	2	
3) Остромирово Евангеліе	1	
4) Краледворская рукоп.	—	15
5) Русская Анеология	—	40
6) Отець Игнатій	—	30
10		25

Всего долженъ мнѣ 30 fr. 30 кр. См.

Пзвнйше дописав Я. Головацькій:

Писаль письмо къ Добр. 3 февр. 22 янв. 855 прислалъ деньги.

Писано на 2 стор. малой 4^о.

Ч. 111.

*Лист I. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня
22. XI. 1854 р.*

Любезный Другъ, Кузь Я: О:

Господинъ Куцїй до кончины своей лишится куцншъ, та тяжело зловить что у него нѣтъ хвоста, наметъ туда отъ кудова вѣтръ вѣеть. — За пересылку спису книгъ благодарю, но куповать не имѣю нужды, да силл денежной, во теперншее время — Если Проведѣнію угодно, чтобы мы стались достойными Его милости, то кажется мнѣ что сами книги к намъ наплелутъ и можно буде дешево получать, и читать впродоволь безъ всякой общою критики; или лучше сказать безъ всякой боязни — Простѣтъ чтошъ тотъ часъ не далъ отвѣту на ваше письмо, и не мношко промедлилъ, но втомъ была немало важная причина бо ваше письмо застало меня больного, а теперъ немношко оправился, отвѣчаю и прошу о ласкаво извиненіе. На подписку III-го Том: Руско галичквой Исторіи Г. Д. З. 4 р. пересылаю изволите на ния мое подписать, а за лишное отторгнутъ свой должокъ, за пересланнїи мнѣ книжочки и. г. 853 вами 36 к. —

[2] Всѣмъ знающимъ мнѣ Господамъ поклонъ да поздравленіе. И вамъ мой дражайшій Другъ и кузь — не забудьте тоже и Мар. Андр. съ доложеніемъ, что Мы такъ какъ и вы, терпимо скудность хотявъ всяко збоже иміемъ, да что намъ по томъ, когда всё мелницы zagrożеніи магазиномъ подрядчиковъ, что и намъ нѣкакъ измолоть для пропитанія — а также смуть насъ трапнть, что у насъ и около насъ, ява скотная наспѣла, и много рогатого скота пропадаетъ, и мы живемо въ контунаціи. —

Я держу Zuschaega да и другіи Газети получаю отъ Господъ Со-сѣдъ, читаю, думаю, а крайне сказать время марко пропадаетъ, отъ — спорожного, впусте Господ: Редактори пересыпають — а оно так бу-детъ какъ Господъ извелить — а доселѣ между читателями, разгово-ровъ, уствованя, лжи и дурачества что и нѣры нѣтъ — Прощайте (sic!) и прошу меня въ вашей памяти на всегда мнѣть — пишегъ вашъ чисто-сердечный другъ — I. B. C:

Л. 22/11 54 г.

Лист писанный на 2 стор. 4°.

Ч. 112.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького без дати,
пис. після дня 24. XI. 1854 р.*

Милостивѣйшій Государь, Любезнѣйшій Покровитель мой!

Ахъ! на милость Бога, скажите мнѣ: какъ и почему это случи-лось съ „Зарюю“? — Паль ли Севастополь? повелся ли какой-то мя-тежь въ Варшавѣ? сошла ли вся Ставропігія съ уха? что предала любезнѣйшее дитя Руси, сердце нашего сердца въ измѣническія руки?! — Ахъ тожь не было ли кому отвратить сію погибельную тучу, которая изъ врачныхъ пещеръ лжерусскаго Собора легковѣрныхъ соотчичамъ нашимъ угрожала? Ахъ, не было кому, не было, — и вотъ разбойники загіѣдрили въ Святинѣ избранныхъ! „Заря“ съ 48 Нумера служитъ переводчикомъ у польскихъ „Новинъ“, дѣйствуетъ съ самыми злопамят-вѣйшими недругами за одно!¹⁾ Повѣрьте, Мило- [2] стивѣйшій Госу-дарь! мнѣ отъ жалости разривается сердце! И нашъ Другъ, вѣрнѣйшій

¹⁾ Число 48 „Зорі Галицкої“ вийшло вже під редакцією Николи Савчинського. Попередного редактора, Северина Шеховича усунула Ставропігія в редакції, а разом з ним і „об'єднательний“ напрям. „Зорю Галицку“ почала Ставропігія видавати в дуї чисто народніи. Співробітником ві став вразу Шлятон Костецкий, співробітник „Nowin“, оісля Евген Згарський а від р. 1855 також Ксен. Клишкович.

Соучастникъ нашихъ непогознойныхъ, Богомъ посвященныхъ предпріятій, Русью-дышачій Михаилъ М. содѣйствуетъ нынѣ супостатемъ нашимъ въ „Поученіяхъ Церковныхъ!“ Не могу вѣрить, овъ ли обмануть? не могу сказать Ему: Et tu Brute! потому, что навѣрно Его поученія напечатаны недругами безъ Его же вѣдома, или Онъ какъ рѣдкій русскій человѣкъ, пособствуетъ всему, что ни есть русская азбука?

Сжальтесь надо мною, милостивѣйшій Государь, разрѣшите мнѣ всѣ эти неотгаданныя мною вопросы, разсѣйте эту тьму, въ которую зауптали меня 48 Н. „Зари“ и 33 Н. „Поученій Церковныхъ“, извѣстите меня о поводахъ этихъ зловѣщихъ переимъ или просто имъ — да не пребываю въ несносномъ, мучительномъ недоумѣніи, которое почти сводитъ меня съ [3] ума.

Въ моемъ послѣднемъ письмѣ къ Вамъ просилъ я Васъ вторично о сообщеніи извѣстій по предмету нашей литературы и сегодня — не получивъ отъ Васъ никакой вѣсти — молю еще разъ преусердно, извольте писать мнѣ — въ то время ужасныхъ преворотовъ — почтою прямо въ моё жилище, въ Мосты Великіе. — Я навѣренъ писать онамедни (sic) въ Г. М. Качковскому и привужденъ отлагать эту переписку до тѣхъ поръ, пока не узнаю что-то отъ Васъ. Вы вѣрно согласитесь со мною, что если когда нибудь прежде надо намъ было помочи того Человѣка, то чай всего болѣе нужно намъ ей нынче. И я увѣренъ, что Вы также поскорите съ письмомъ своимъ къ Нему, которое всѣхъ больше подѣйствуетъ на Его доброе сердце. Подаждь Господь, чтобы по крайней мѣрѣ тотъ единственный русскій Меценатъ былъ съ нами. — Не знаю, какъ стоитъ дѣ- [4] ло со „Зиметь Нотійскій“, и много ли ради него возмущенъ Г. Качковскій; если это ненастье (sic) счастливо перешло, я выступилъ бы передъ Нимъ съ предложеніемъ касательно извѣстнаго на все-словенскомъ стремленіи созидаемаго Альбула. Намъ надо нынче говорить къ Русскимъ; молчаніе убьетъ малочисленный полкъ защитниковъ твердой Руси — и я съ каждымъ днемъ надѣюсь услышать жерусскій но громкій голосъ Ловиньскаго. — Прикажете мнѣ что нибудь написать, будь „Слово во время“ будь „Обозрѣніе литературной дѣлательности Русскихъ съ 1848 г.“ и увѣрьте меня что это будетъ напечатано, а я нию великаго недостатка времени, нию нездоровыхъ очей, готовъ приняться за перо и выступить къ борбѣ съ извѣнниками. Или не было бы лучше, привлечь къ себѣ опинію русскихъ интереснымъ романомъ? Я и къ роману готовъ, но пусть бы онъ былъ печатанъ. Ожидая Вашего отвѣта и благоразумныхъ совѣтовъ пребываю Вашъ преданнѣйшій другъ и воспитанникъ .

Богданъ А. Дѣдицкій.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 118.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, писаний
дня 28. XI. 1854 р.*

Милостивійшій Государь, Благосклоннійшій Покровитель мой!

28. 9-го. 854.

Посылая на Ваши руки псемено мое къ Г. Малиновскому, прошу передать Ему оно при доброй способности. Пишу къ Нему касательно „Статутовъ Народнаго Дома“, которые мнѣ, при составленіи нѣвѣстной статьи о „Народномъ Домѣ“ необходимо нужны. Хотя увѣренъ, что въ нынѣшнее время дѣльцо того рода не подвѣствуетъ съ желаннымъ успѣхомъ, но взявъ на себя обязанность писать по [2] сему предмету, хотѣлъ бы я довершить трудъ свой добросовѣстно и на основаніи самыхъ вѣрнѣйшихъ источниковъ, именно Статутовъ. Какъ оно ни будетъ, — а по крайней мѣрѣ прирастетъ къ бѣдняжкѣ нашей литературѣ одна брошюра.

Недавно писалъ я къ Вамъ, чтобы изволили прислать мнѣ нѣкоторыя книги — и теперь повтаряю мою просьбу, именно прошу о нѣсколько экземпляровъ „Отца Игнатія“ о экземпляръ „Анеологія“ и наконецъ, если возможно, о экс. Вашей „Хрестоматіи“. О сей послѣдней хотѣлъ бы сказать нѣчто въ „Зарѣ“ — а вѣдь, — не таю правды, — нѣтъ у меня денегъ, что бы драгоценнѣйшую книгу эту покупить! — Къ тому, если есть у Васъ что нибудь новаго къ чтенію, — скажитесь надомной — пришлите мнѣ пришлите! Все это можете передать малюткѣ, которой вручить Вамъ сіе письмецо.

Да еще одна просьба: если у Васъ останеть часочекъ досужнаго времени, — если Вы намѣренъ отодхнуть отъ тяжелыхъ Вашихъ трудовъ, возьмите на нѣсколько минутъ перо, да возрадуйте какинъ-то листочкомъ Вашего преданнѣйшаго друга, который унываетъ нынче въ скучномъ сельскомъ [4] уединеніи и сгараеть отъ тоски за неимѣніемъ никакихъ нѣвѣстій о дѣлахъ Руси — къ сожалѣнію — снова дремлющей. Въ „Зарѣ“ и въ „Вѣстникѣ“ Русскихъ какъ бы не было нынѣ! — Сдѣлайте милость, извѣстите мнѣ нѣчто о дѣлѣ, касающемся Васъ и Г. Качковскаго по поводу раздачи „Змія Нотяйскаго“. Что дѣлаеть Петрушевичъ, Малиновскій, Вашъ Братецъ — что намѣряете печатать по окончаніи „Анеологія“? — Есть ли надежда, что Качковской помоществоват(ь) намъ будетъ и дальше, что напечатаетъ вознагражденный нами Альбушь. и. пр... Сжальтесь надо мной напишите объ этомъ всемъ хотя нѣсколькими словами — а приметь письмо Ваше съ восторгомъ.

Вашъ преданнѣйшій другъ и воспитаникъ

Богданъ А. Дѣд(ицкій).

Лист писаний на 4 стор. мал. 8°.

Ч. 114.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
дня 6. XII. 1854 року.*

Почтениѣйшій Милостивый Государь!

Пользовавшись счастливымъ случаемъ, свидатись съ Вами, Милостивый Государь при моемъ отъѣздѣ, я не могъ изъяснитись по нѣкоторымъ обстоятельствамъ, и поспѣшаю теперь потрудити Васъ моимъ писаніемъ.

Программъ Семейной Библіотеки извольте Милостивый Государь сообщить Почт. Госп. Петрушевичу и другимъ ревностнымъ писателямъ въ цѣли чтобы они не взирая на личность Редактора, не обавляли ся и не преврѣли моимъ издавательствомъ. Если одарятъ мене концессією, то я хочу принятись за дѣло со всемъ усердіемъ и безъ всякой нагорды и пользы. Ибо я перенять мыслию, что если бы мы лишились органа, то хотя судьба Русской народности была бы очень жалка предъ лицемъ Правительства, однакъ еще хуже было бы съ духомъ Публики, и то, что съ такимъ трудомъ соадавано на нивѣ литературы и языка, все разрушило ся бы. Увѣряю Васъ, Господинъ Профессоръ, торжественно, что моя охота происходитъ отъ чистаго побужденія. [2] Если бы не было другого затрудненія отъ Правительства, то изъ моей стороны нѣтъ ніякого, кромя средствъ пропитанія. Если бы у мене была лекція или діурна, то я не имѣлъ бы нужды имѣти дѣло ни съ якимъ нібудь Институтомъ, ни съ другимъ Издавателемъ, ни даже съ собственнымъ Издавательствомъ, ибо деньги предплатные не вливали бы до моихъ рукъ и потому не было бы ніякихъ недоразумѣній между сторонами. Мои отношенія семейныи не дозволяютъ мнѣ пропитаніе собственными средствами. Ибо фамилія моего отчима умѣла такъ коварствовать, что я, оставивъ всѣ вещи дома, отъѣхалъ даже не попрощавшись; и до сихъ поръ не сношусь съ домою отчима, который деньгами, оставшимися по моему отцу и цѣлымъ приданнымъ моею матери оплатилъ былъ свои и своего отца долги.

Явно что особенно въ началѣ мнѣ не возможно будетъ устоятись противъ недостатку, тѣмъ болѣе, что Редакція Зори Галицкой не дозволила мнѣ щадничати.

Тому прошу Васъ, Милостивый Государь, по Своей Милости, съискати для мене діурну у Госп. Сосновского или якую-то лекцію. Притомъ было бы для мене весьма полевно, если бы Матица или Домъ Народный [3] дали мнѣ въ займы нѣсколконадцать Гульденовъ, и жилище въ Домѣ Народномъ, ибо для составленія и разосланія Програма, и для

составленія первой тетради за Январь мѣсяцъ, и нѣ конечно слѣдуетъ быти въ Львовѣ, а безъ того нѣ будетъ невозможно. Я за то сдѣлалъ бы порядокъ въ библіотецѣ Дома Нар. а Матицѣ отдалъ бы до диспозиціи одно сочиненіи о Физикѣ для простолюдинства, писаное тѣмъ способомъ якъ статьи въ Ладѣ о явленіяхъ воздушныхъ, и другое сочиненіе касающееся ховяйства. Оба сочиненія готовы уже отъ году. — При томъ я принялся бы, дѣйствовать въ Библіотецѣ, и привлечь юношей хоть тайкомъ къ содѣйствію.

Если бы Госп. Качковскій не пожертвовалъ ничего въ началѣ, то я, если бы нѣ было чѣмъ пребывать въ Львовѣ, привелъ бы Госп. Порембу до того, что онъ напечаталъ бы первую тетрадь или по крайней мѣрѣ Програмъ своихъ издвигеніемъ; ибо давно еще, когда я еще обвинялся надеждою, что Зоря перейдетъ въ мои руки, обѣщалъ нѣ Поремба, что съ охотою возьметъ ея издавательство совсѣмъ на себе.

Тѣхъ причинъ ради прошу Васъ усиленно Милостивый Государь, съискати для мене якое нибудь мѣсто; у мене нѣтъ много претенсій.

Я хотѣлъ оставить для Госп. Леонтовича дальніи рукописи, не взирая на то, [4] что уиѣстали уже другую повѣсть. Но колосальное дураческое предложеніе вышло отъ Госп. Костецкого; онъ хотѣлъ было чтобы я ему сообщилъ содержаніе Провинціалки, и что онъ коротко усовершить и доведеть до конца сію повѣсть. Стѣило бы увидѣти успѣхъ его. Но я къ тому готовъ, впрочемъ было бы нѣ жалко, что я нарочно взялъ сію повѣсть писаную женщиною до Зори Гал., потому что на нашихъ поповствахъ также еще слишкомъ много сохраняется житія патріархальнаго. Но такое стремленіе для Г. Костецкого, кажется недостижимо.

Уволяю Васъ Милостивый Государь, что бы въ случаѣ прикасающагося „журнала Семейной Библіотеки“ Вы изволили приказати кому-нибудъ, навѣстити мене подъ ниже выраженною адрессою.

Простите, Милостивый Государь что я осмѣливаюсь обезпокоити Васъ моимъ писаніемъ, и что такъ непорядочно пишу и примите увѣреніе моего глубочайшаго почитанія

Вашего Высокопреподобія Милостиваго Государя моего нижайшій слуга

Жолковъ 6. Дек. 1854.

Сев. Гавр. Шеховичъ.

Адрессъ: Sev. Szechowicz in Kunin per Żółkiew. Im Pfarr-hause.

Лист писаний на чотирох сторонахъ 8^о.

Ч. 115.

*Лист Иос. Вас. Сокулскаго до Якова Головацкаго, пис.
дня 7. Вл. 1854 г.*

Любезный Другъ Кузь Я. Ѳ.

Бѣдная моя Головушка, что я здѣлалъ, что позабылъ, каталогъ книгъ къ Вамъ послать — а это все виноватѣи Ч. Н. сидятъ вдеревнѣ и менѣ вѣшаютъ, да въ хату валятся какъ и. С. давай, закуску, давай чашку надо ить, ить скучается въ деревнѣ, пришли свивитой, чортъ бы ихъ побралъ, прескверный Еврею Лоолевой народъ, ввалится въ хату, сидитъ та какіи то новости лжетъ, и думаетъ всю вселенну уже гнуть — а я лишь пливу за политекой въ отвѣтъъ — что это все можетъ быть — а дуракъ такъ и надмывается, какъ лягушка — —

[2] Но что дѣлать, такова пора наспѣла, что должно намъ звать, дураковъ, мудракаин, мошенниковъ, хорошихъ людьми, воровъ, разбойниковъ, добродѣтел: и Святини. да что дѣлать — велятъ, какъ когда то Евреамъ предъ Ц. Навуходоров: — Но Богъ милостивъ, кажется непредасть насъ до конца, въ радость, и посрамленіе врагамъ бисурменамъ. —

Зъ новостей мно то къ вамъ пишу что 29. м. м. 10-и час: утра П. Ц. велѣлъ указомъ запретъ кордонъ, и нѣ одного зернушка пускать хлѣбца — и по сему быть. — Это здѣлалъ конфузю всѣмъ своимъ другамъ которіи отъ искренности, и любви [3] сердца своего, немножко рѣзко шумѣли и всяку Ябедь, ложъ во четыре болтали а теперь голодное брюхо, немножко потисне начнетъ шипѣтъ кажется ить? Ч. Море хорошо играетъ. Кораблѣ трамблямъ полькѣ пляшутъ. Подруги бродятъ по лужи, и вѣиноного что то закусить — худой балъ — что Болъ дѣлаеть, и куда литнулъ. — Пстой но ты Г. Болъ. Зевесь еще не всѣхъ своихъ боговъ созвалъ въ Оливнѣ — еще не хорошо Ему е Туфли надути. Когда но всѣ сойдутся — тотчасъ по Совѣту, предадутъ тя знаестъ — а Махонетъ станетъ разонъ съ проч. въ Его царствѣ. —

По одержаніи этого письма спрашиваю васъ Г. Н. Я. Ѳ. о отвѣтъ. — Поживайте хорошенько съ вашето Подр. да семейкой, о ить неповабыванте пишеть вашъ другъ

I. B. C.

7/12 54. 9. ч. ночи.

Лист писаний на трох сторонах 4^о.

Ч. 116.

*Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького,
без дати, пис. 1854 р.*

Милый Другъ!

Только теперь иѣ возможно Вамъ послати 6 зол. ср. для Зори; иѣйте милость; отдайте на Редакцію. — Ваша Хрестоматія русская можно также уже вышла, такъ прошу иѣ ее перенослати. — Подъ нолѣбнѣтъ я не разулѣю обыкновенного молитвослова, нѣтъ какого отправляется вечера, повечеріе, полунощница, утрена, часы и пр. такого я иѣю давно, въ Будниѣ печатаются прекраснѣй; но прямо нольбенѣтъ или нольбенословѣ я хочу, гдѣ находятся нольбены Святнѣтъ, на пр. С. Николаю, с. Барбарѣ и пр. и пр. Если возможно такую книшку получити, сдѣлайте милость ю при-[2]-шите, я деньги 1. Октобрія зашло Я такую книшку видѣлъ въ Галичнѣтъ, но уже не помню гдѣ.

У насъ ничего новаго: у Васъ собираются гроны военныхъ тучъ; дай Боже ихъ разганяти лучашъ солнца мира! —

Здравствуйте и кланяйте ся всѣмъ честнымъ Руссинамъ отъ Вашего покорнаго слуги

Виктора Добрянскаго.

А ргоров: Вышла ли третья часть Гисторіи Зубрицкаго, и какнѣтъ путѣмъ бы достати цѣлое дѣло.

Лист писаннѣтъ на 2 стор. 8^о.

Ч. 117.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати,
пис. 1854 р.*

Милостивѣйшій Государь!

При добромъ случаѣ, когда сестра моя ѣдетъ въ Львовъ, беру за перо, чтобы написать къ Вамъ одну просьбу, именно: если эксемплары „Отца Игнатія“¹⁾ уже переплетены и у Васъ находятся, то нвольте переслать иѣтъ чрезъ вручителя сего письмеца 10—20 книгъ этой повѣсти, да я распродаль бы ихъ по сосѣднимъ деревнямъ; если же не переплетены, то пришлите иѣтъ тѣмъ же путѣмъ хоть одинъ эксемпларъ: пусть бы я — въ [2] сегодняшней кручнѣтъ возрадовался иѣтъ.

Касательно продажи этихъ книгъ, прибавляю еще можетъ быть не излишнее замѣчаніе: чтобы нволили Вы посовѣтовать Еленю да другинѣтъ

¹⁾ Ся повѣсть Б. А. Дідицького вид. 1854 р.

книгопродавцамъ, которыя передадите „Отца Игнатія“ въ продажу: извѣстили бы де они объ „Отцѣ Игнатіи“ въ своихъ расписяхъ, разслаемыхъ ими путемъ Пр. Консисторій по Намѣстничествахъ. Для рекомендаціи этой повѣсти читателямъ, изволили бы Вы къ тому сообщить имъ извлеченіе изъ статьи, посланной мною онамедни (sic) по сему [3] предмету къ Г. Шеховичу и опредѣленной для уиѣстки въ „Зори Галицкой“¹⁾. Какъ извѣстно, прибавляютъ тѣ книгопродавцы въ своихъ расписяхъ таковыя рекомендаціи, и это видѣлъ я въ послѣднемъ „Bücher Verzeich(n)iss“ Елена, разосланномъ недавно куррендою. Прошу извиненія, что я столько смѣлъ и можетъ многовыскателенъ съ своими предложеніями — но я увѣрѣй, что Вы принимаете въ дѣлѣ литературнаго нашего подвига большое участіе.

Поручаясь Вашей памяти [4] и оказываемой мнѣ доселѣ великой Вашей милости пребываю съ глубочайшимъ почитаніемъ покорнѣйшій слуга и воспитанникъ Вашъ

Богданъ А. Дѣдицкій.

Лист писанный на чотирох стор. мал. 8°.

Ч. 118.

*Лист Богдана Дѣдицького до Якова Головацького,
без дати, 1854 (?).*

Милостивѣйшій Государь!

Ваше письмо виѣстъ съ 40 экс. Мѣсяцеслова и чешск. Читанкою получилъ я вчера, — и при всей радости, какую имѣлъ при томъ благопріятномъ случаѣ, запечаловался я не мало, узнавъ изъ Вашего письма, что Вы „Очерка русской литературы“, пересланнаго мною къ Вамъ на руки Г. Шараневича еще въ прошломъ мѣсяцѣ, доселѣ не получили! Иавольте допросить объ ономъ Очеркѣ Г. Шараневича, которому я, при выѣздѣ его изъ Перемышля, собственноручно передалъ тѣ Ваши книги, которыя заимствуя у Васъ въ вакансии прирекъ непремѣнно доставить послѣ вакансовъ, — а въ числѣ этихъ были: Очеркъ русской литературы, О врем. изобр. писм. кир. Бодянскаго, Синтаксисъ Перевлѣскаго, Письма изъ Варшавы и Филологическія замѣтки Паплонскаго — всего пять. Такъ очеркъ, съ котораго я все мнѣ потребное [2] выписалъ, есть у Г. Шараневича. Мимо того, я весьма беспокоенъ; ибо могло бы и стать ся, что эта книга въ пересидкѣ гдѣ нибудь потерялась. Но все удивительно мнѣ, какъ это могло было стать ся, если я, какъ живо помню, тѣ книги обвинулъ бунагою и перевязывалъ тесмою. Прошу Васъ покор-

¹⁾ Она напечат. в 46 ч. „Зорі Гал.“ за р. 1854 (в дня 10 (22) XI).

нѣйше, по свиданіи съ Г. Шар... увѣдомить меня поскорѣй о настоящемъ состояніи этого дѣла, ибо я все таки безпокоюсь. — Препорученіе школьной Комиссіи о составленіи русской Читанки для II. нори. класса¹⁾ принимаю съ искреннѣйшею благодарностью, и надѣюсь составить ее еще передъ истеченіемъ наложеннаго срока. Я увѣренъ, что этою милостію необыкновенною, для меня очень лѣстящею, я обязать прежде всѣхъ Вамъ, милостивѣйшій Покровитель мой! Вашему предсѣдательскому голосу и Вашей столькратно доказанной ко [3] мнѣ благосклонности. Спасибогъ Вамъ за то и всѣ неизчисленныя благодѣтели. Но я прошу Васъ еще, въ пользу удобнѣйшаго и скорѣйшаго составленія реченной Читанки прислать мнѣ изъ ц. к. гимназійской акад. библіотеки нѣмецкій Lesebuch, непоню какого автора, но который я у Васъ передъ двумя годами видѣлъ, и въ которомъ есть самыя короткія повѣсти, расположенныя на три отдѣленія: Богъ, человекъ и природа. Думаю, Вы будете знать эту книгу и увѣритесь въ пользу, какую она принесетъ русск. Читанкѣ. Присылая се, извольте добавить 2 экс. Отца Игнатія, о котораго просилъ меня онамедни Духновичъ. Львовскіе Мѣсяцесловы я кое-какъ разопхю, а только вредитъ мнѣ вскорѣ выити нѣвѣщій Перемышлянинь. — Да, еще одно къ Вамъ дѣло: можетъ не нужна Вамъ теперь „Исторія Кіевской Академіи“? Съ помощію ей я составилъ бы какой либо очеркъ самой запутанной эпохи нашей [4] литературы. Можетъ у Васъ еще кое-что изъ книгъ интереснаго; извольте, не позабудьте о моей ненасытной книгоалчности. — Я началъ составлять одну юмористически-сантиментальную повѣсть, еяже героемъ есть русскій Дякъ; много тамъ хочу сказать всѣхъ правды, и повѣствованіе вести въ слогъ Отца Игнатія. Но куда мнѣ теперь съ нею; такъ всѣ мои едва начатыя дѣла отлагаю.

Пересылая сердечнѣйшія поздравленія Вашей многопочт. Родинѣ и Г. Шараневичу пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Б. А. Дѣдицкій.

NB. Просьбу о сложеніи учительскаго испыта я не могу еще подавать къ комиссіи, ибо недостаетъ мнѣ одно важное приложеніе: свидѣтельство отъ Вашего Брата, на которое уже отъ 7 недѣль пренетерпѣливо выглядаю.

Лист писанный на 4 сторонахъ 8°.

¹⁾ вийшла у Відни 1859 р. п. з. „Руска друга читанка для третього отряда шкѣль народныхъ и городскихъ въ цѣсарствѣ Австрій“.

Ч. 119.

*Лист К. Яромира Ербена до Якова Головацького, пис.
дня 26. XII. 1854 р.*

V Praze dne 26. Ledna 1854.

Veledústojný, vysoce vážený pane!

Umínil jsem si, tiskem vydati sbírku, neb raději výbor národních pohádek slovanských, jimž Rusové říkají skazki a Poláci klechdy, v jazyku původním, s jistými poznemenániami; a mám nyní již takové pohádky všech slovanských odvětví pohromadě, jenom maloruských nedostává mi se. Zním sice, co vyšlo ve Větku (Вѣнокъ), ale jest tu malý výbor, a z mythologických, které nejvíce na zřeteli mám, není tu žádné. Hlavní účel toho spisu má býti ten, aby se objasnila zatmělá potud mythologie slovanská z takových pohádek. Z té příčiny obracím se k Vašnosti s prosbou, nebylo-liby Vám možné, buď sám sepsati (neb vím, že se s takovými věcmi též obíráte), anebo od někoho mi objednati jednu nebo dvě takové skazky, jako Vojcicki pod jmenem Klechdy vydal. Sepsány by musely býti v čisté prstonárodní prose maloruské, právě tak, jak se vypravují; [2] neb ve verši, jako jsou „Три сказки“ od Bodjanského, jich potřebovati nemohu, ač obsah těchto skazek Bodjanského velmi dobře mi se hodí.

Zavážete mne sobě velice dfkami, neoslyšíte-li prosby mé, a budu-li komu jakým honorárem povinen, zvláště kdybyste ty skazky od někoho sepsati dali, kdoby takovým honorárem uražen nebyl, račte mi to, prosím, oznámiti, a bez meškání to zapravím.

S hlubokou úctou Vašnosti oddaný

K. Jaromír Erben
archivar města Prahy.

Byt můj: Kornthorgasse N. 6. 566/II.

На 4-ій сторони: Jeho Blahorodi Panu Holovackému c. k. Professoru.

Лист пис. на двох стор. 8°.

Рік 1855.

Ч. 120.

*Лист Івани Головацького до брата Якова, писаний дня
(22. XII.) 3. I. 1855 р.*

Любевный Мой Братъ!

Послѣ испыта, который я еще 29 ноября благополучно отбылъ, я думалъ, что не можно отдохнуть — но не такъ сему быть, одно ком-

чилося, а другое настало, хотя мнѣ теперь легче и отраднѣе работать, сбивъ съ головы то, чему не миновать. Кромѣ обыкновенныхъ моихъ должностей, я теперь очень прилежно занимаюсь чтеніемъ русскихъ книгъ, которыхъ я у Г. Р. выбралъ уже около 35 гульденовъ на счетъ денегъ Тобою присланныхъ. Есть между ними довольно много любопытныхъ и важныхъ по предмету, и потому я не хотѣю лишиться этой надобности, перечитываю и рассматриваю ихъ прежде, пока Тебѣ пошлю. Прочія деньги сложены у тогоже Господ. и ждутъ своего назначенія, когда настанетъ роковая доба, хотя теперь обстоятельства политическія дають и всего надѣяться и опасаться всего. Но съ наступающею весною Богъ знаетъ, что намъ судьбина принесетъ? — Твою Хрестоматию я отобралъ отъ Мехитаристовъ 24 экзем. и велѣвъ переписать, сдѣлалъ по Твоему распоряженію, и на дняхъ пошлю еще 3 экзмп. въ Прагу — здѣсь я уже всё раздалъ, и получилъ въ замѣнъ отъ Г. пр. Миклошича его послѣднее сочиненіе, а отъ [2] Батюшки того очень важную книгу для Тебя. Кромѣ Тобою означенныхъ лицъ я съ моей стороны поднесъ 1 экз. Г. Дору Дворачку, а 1. уступилъ Г. Нодю, и такъ для Тебя лишлось 10 экзмп. которые вмѣстѣ съ прочими книгами своевременно Тебѣ черезъ Спедитера пошлю. — Бумагу Мехитаристамъ еще я не заплатилъ, не имѣвъ наличныхъ денегъ; впрочемъ бумага истинно самая лучша, но при томъ всею я ужаснулся, когда мнѣ Конто прислали на 18 fr. сер. когда я не выше 12 fr. предполагалъ, какъ и Тебѣ въ послѣдней письмѣ вспомнать — и я думаю, по такой высокой цѣнѣ они могутъ немножко пождать. — Вчера я получилъ такожь однажды отъ Г. Черлунч. Исторіи Зубрицкаго 1 й 2 часть, и передалъ кому слѣдовало — мнѣ замѣчено, что съ нетерпѣніемъ ожидаютъ 3 части!! Но я слышу изъ другой стороны, что печатаніе ея очень туго идетъ, а подписка еще тупѣе! Ужасно и подумать если правду кажутъ, что этой подпиской не возможно даже покрыть издержекъ бумаги! Какая же участь предстоитъ нашей литературѣ при толикомъ равнодушіи! —

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало благополучныхъ — вчера читалъ я въ газетахъ, что любезнѣйшій проф. въ Прагѣ І. Прав. Коубекъ упокоился вѣчными сномъ! — Новое редакторство Галицкой Зори произвело въ здѣшнихъ обществахъ одногласное и громкое неудовolenіе всѣхъ сторонъ и мнѣній, и послѣдніе покровители отказываются [3] отъ нея, и какъ кажется, она рѣшительно клонится къ вѣчному паденію. Прошедшій годъ былъ самый блистательный ея сіянія, но похожій послѣднему воспламененію пригасающаго огня! Все гаснетъ и настанетъ скоро совершенная темнота!

Мы слава Богу всё здоровы — только мой малютка Ванько по временамъ беспокойный, по случаю зубовъ, которыхъ бы уже время

было прокаливаться — ему уже 9 мѣсяць минуль, а еще ни одного зубка не видно. —

Надѣясь, что это письмо застанеть Васъ въ покойномъ семейномъ кругу, желаю Вамъ отъ себя и отъ имени моей родины всего благополучія, здравія, долгоденствія и удовольствія, и чтобы Васъ Всевышній поблагословилъ въ будущемъ Новомъ Году большимъ счастьемъ, какъ въ прежнихъ лѣтахъ — на многая и благая Лѣта!

Прощайте и любите Вашего Брата какъ онъ любитъ Васъ Иванъ Ѡ. Головацкій.

Вѣна 22 декабря 1854, 3 января 1855.

Я давно ожидаю отъ Тебя присылки рукописи покойнаго Брата Петра вѣстѣ съ анеологією и Перемышлянниномъ — Г. Вислобоцкій получилъ очень дружелюбное письмо отъ Богдана, и чрезвычайно тѣмъ воародовался. Дай Боже всего добраго.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 121.

Лист Алек. Духновича до Якова Головацкаго, пис. дня 21. I. 1855 р.

Прямовъ 21 Сѣчня 855.

Любезный Другъ!

Вчера послалъ къ Вамъ письмо, и забылъ заплатить Почтовое; молю извините мою ошибку, и примите наложитость почтовую которую за мой Листъ платили вы. Прощайте другъ

Духнович.

Прошу передать предплату на Зорю Галицку, хотя не нравится, однакожь есть русская.

На другой сторонѣ листу така дописка Як. Головацкаго:

1 fr. 10 предлатилъ на $\frac{1}{4}$ года.

16/4 Февр. 855 послалъ я Г. Духновичу съ 100 экс. каткинзиса.

8 эк. Отца Игнатія 4 fr.

8 эк. Анеологін 6

10 fr. на будущій расчесть.

Лист писаний на 1 стор. мал. 8°.

Ч. 122.

Лист Богдана Дѣдицькаго до Якова Головацкаго, пис. дня 14(26) I. 1855 р.

Милостивѣйшій Государь!

Отъ трехъ недѣль — почти всякій день собирался я ѣхать въ Львовъ, да надѣялся говорить съ Вами на лице о многихъ, слишкомъ

многих дѣлахъ; но, къ сожалѣнью, непогоды и другія обстоятельства воспретили мнѣ повидаться съ Вами и оставили вновь это одно общительное средство: переписку. — Въ продолженіи того междувременья моего молчанія случилось у меня очень много интереснаго; расскажу Вамъ тутъ кое-что поочерно: я получилъ Ваше письмо по почтѣ — думаю — въ половинѣ Декабря н. г.; въ другій день послѣ того писалъ я къ Г. Т. Качковскому, Раковскому и повѣрите ль? — къ Выслободскому. Въ самъ Праздникъ же рождества Христова получилъ я въ хорошо задѣланной пачкѣ два письмаца, Статуты Н. Д. и книги отъ Васъ, — къ тому по почтѣ письма отъ Раковского и Выслободскаго. Первое Ваше драгоценнѣйшее письмо выволо (sic) меня изъ совершеннаго унынія, издѣлало мою разтерзанную душу и ободрило къ рѣшительному дѣйствию. Сейчасъ принялся я описать въ вѣрныхъ чертахъ причины перемѣнъ, случившихся недавно съ „Зарю“ (Г. К. и Р—ну¹), и открылъ передъ Ними дѣль и намѣренія существующихъ у насъ партій. Между прочими писалъ я также, что за моей редакціи поживалъ я такъ съ твердорусскими какъ и съ хохлами — по крайней мѣрѣ Львовскими — въ согласіи, и что избравъ среднія мѣры по слогу и по языку снискалъ и убогихъ партій нѣкоторое-то [2] удовольствіе — это вѣдь не самохвальство, а чистая правда; что отъ того и не посмѣлъ тогда никто въ Ставропѣи выступать съ предложеніемъ какого-то польско-русскаго редактора; что-де Шеховичъ не былъ такъ счастливъ, чай потому, что мною доброй своей воли и отличныхъ дарованій сбился немножко изъ сего единственно для насъ спасительнаго пути точно въ то время, когда непріязни обстоятельства и раздраженные враги наибольше противъ насъ вѣбѣсились. — На то отписалъ мнѣ Раковский, что онъ-де извѣдалъ уже обо всемъ и отъ Шеховича, что приписываетъ все несчастье „нерадѣнію и равнодушію къ нашей національности людей нашихъ“ къ тому прибавляетъ онъ что „отъ Вѣстника и отъ Зари Г. въ нынѣшнемъ видѣ ихъ отказывается на вѣки, — не хочетъ ихъ ни видѣть ни читать“; наконецъ вызываетъ насъ, чтобы мы учредили новую газету, издаваемую на чистомъ русскомъ языкѣ, совѣтуетъ даже „открыть Правительству, что она будетъ писана russisch а не ruthenisch“, и утверждаетъ, что аксіома „halbe Massregeln, schlechte Massregeln“ полную имѣетъ правду и въ отношеніи къ нашей литературной дѣятельности. — Вы видите изъ того, что онъ какъ прежде такъ и теперь — мною моихъ пространно о семъ толкующимъ писемъ — не хочетъ понять нашего настоящаго положенія. Жаль! — но онъ твердъ, и съ твердымъ не сладить! — Къ Выслободскому писалъ я по двумъ причинамъ;

¹) Мих. Качковскому і Ів. Раковскому.

разъ, понеже онъ — точно со времени душегубительной измѣны, по-
 полненной Зарею, — сталъ мнѣ снова, послѣ долгаго междувременья,
 присылать свой „Вѣстникъ“ даромъ, въ чемъ я очевидно замѣтилъ знакъ
 возобнов- [3] ленаго его ко мнѣ благорасположенія; во вторыхъ, по-
 неже я, предвидя грозящія напасти изъ стороны „Зари Г.“, радъ былъ
 мнѣть его другомъ въ случаѣ какого-то спора, — понявъ именно на
 слова Наполеона III, сказанныя имъ 2 декабря н. г., что „полевно есть,
 во время непредвидимыхъ бѣдствій мнѣть Австрію по своей сторонѣ“. —
 Я писалъ къ нему очень осторожно и кратко; поблагодарилъ за при-
 сылку „Вѣстника“, вспомнилъ нашу прежнюю дружбу, похвалилъ Его
 теперѣшніе подвиги и прирекъ дописывать иногда въ его газетѣ. Онъ
 отписалъ мнѣ очень вѣжливо, просить у меня помочи и увѣряетъ, что
 даписи мои съ переѣною только что на що — помѣщать будетъ до-
 словно. И я на сихъ дняхъ написалъ уже нѣчто къ „Вѣстнику...“ Это
 вѣдь не измѣна, а благоразумное дѣло; съ тѣмъ чаю, согласитесь и Вы.
 Пока мы снова выступимъ на поприще, не надо проспать ни одной
 минуты; въ противномъ бо случаѣ враги вырастутъ намъ выше головы!
 Впрочемъ „Вѣстникъ“ теперь уже лучше, и Выслободскій просить меня
 откровенно, чтобы я пособылъ къ его улучшенію монимъ совѣтомъ; —
 вышь здѣсь поле для меня совѣтовать въ пользу нашихъ вѣчною прав-
 дою освященныхъ стремленій. Но всежъ это надо дѣлать благоразумно
 и по взаимному совѣщенію съ Вами. Послѣ 1-го Февраля буду у Васъ
 и поговорю „о сихъ и прочіихъ“ пространно. — Вчера получилъ я по
 почтѣ хорошую табакерочку и „юрд.-политическій Словарь хорватско-
 сербско-словѣнскаго языка“ — въ дарѣ отъ — угадали ль — отъ
 Выслободскаго!... Къ тому же два письма: отъ Я. Гѣровскаго и отъ
 Шеховича. Первое изъ сихъ писемъ возрадовало меня очень, какъ про-
 исходящее отъ благочувствительнаго юнаго Друга; но вѣстѣ съ тѣмъ
 поразило меня сообщенное мнѣ [4] извѣстіе о злонамѣренныхъ силет-
 няхъ Костецкаго, который рѣшительно дѣйствуетъ на неопытные умы
 въ Львовской семинаріи. Вы можете обо всемъ этомъ извѣдать у Гѣ-
 ровскаго же. Шеховичъ прислалъ мнѣ „Воззваніе къ предплатѣ на
 „Семейную Библіотеку“ и письменно просить у меня о содѣй-
 ствіи. Хотя радуюсь сему предпріятію инемедля поспѣшаю помочь ему,
 — пересылая на Ваши руки въ тойже Библіотекѣ переводные стихки
 мои изъ Гете¹⁾; — хотя беру на себя написать еще для нейже свое
 Quousque tandem, Catilina!...“ изъ Коломийскаго, и перевести
 все Штурово сочиненіе „о всесловенскихъ Пѣсняхъ“; то однакожъ

1) „Пѣсня Миновы“ і „Рыбакъ“ пом. в „Сем. библ.“ 1855 р.
 стор. 36—7.

не могу утаить предъ Вами моего неприятнаго предчувствія, что дѣло Шеховича вновь не поведется. Сохрани меня Господи, чтобы я вознаграилъ когда нибудь изъяслять это зловѣщее предчувствіе Публикѣ, или какими нибудь образомъ вредить сему высокому и похвальному предпріятію; но я открою едино предъ Вами, что вижу, будь-то надъ Шеховичевъ тяготитъ что-то трагическое! Онъ принялся за „Ладу“ — пошло худо; взялъ „Зарю“ — еще хуже; — да какъ будетъ съ „Библиотекой“? Вотъ, видите, — на пр. уже въ самомъ „Воззваніи“ таковоеже (высшее силъ) пареніе и таковоеже неопредѣлительность. Есть такъ снова всё безъ исключенія науки, самая же „Библиотека“ названа „письмомъ періодическимъ“, — а не означены даже никакъ періоды ея выпуска! Тѣмъ ли прискивать утраченное дважды довѣріе? — Богъ помогъ ему и всякій коренній русскій, — да и я никогда не откажу ему своего соудіа, не смотря на тогъ жаль, который имѣю къ нему, причинившему мнѣ не малая скорби — вѣдь безвинно, бо безосознательно — атаманъ причинившему!.. Что до моей статьи о „Народ. Домѣ“ поговорю съ Вами лично, — покажѣтъ же пишу съ Вашими искреннѣйшими почитателями

Богданъ А. Дѣдычкіи.

14/26 Лив. 1855.

Лист писаній на 4 стор. 4^о.

Ч. 123.

*Листъ Виктора Добрянскаго до Якова Головацкаго, пис.
дня 14. II. 1855 р.*

Любезный Другъ!

Извините что я заставилъ Васъ не множко пождати за деньгами, не было возможно иначе, но сего мѣсяца и безъ напоминанья я бы былъ Вашъ должное заслалъ, ибо получилъ большую, то есть трѣхмѣсячную часть жалованья. Прилагаю сего ради 30 ал. 30 кр. сер. за доставленныя книги, и 1 ал. сер. на 3 часть проповѣдей Ганкевича, которой у мене недостаетъ. Если проповѣди по моему мнѣнію о короткое время большее получатъ распространеніе, только пока Попы познакомятся съ ними. — Но мнѣ теперь за большее время надобно будетъ воздержати ся отъ покупки книгъ, ибо времена тяжелы, [2] и будущее неавѣстно. Прилагаю 32 зол. такъ чтобы пошту Вы заплатали, ибо у мене недостаетъ случайно меньшихъ бумажекъ, еслии иждивите болѣ, тогда сдѣлайте милость, съ проповѣдами мнѣ это oznamiti, и съ благодареніемъ прислужу остальное. — Съ сердечнымъ благодареніемъ за подятыи для мене, и препарандіи нашей туды, также съ прошеніемъ о засви-

дѣтельствующимъ моего почтенія и поздравленія общими нашими дру-
гами, и многию иногда покровителями именно Г. Г. Кузюенскому, Лотоц-
кому, Малиновскому, Гуркевичу, Трещаковскому и пр. и пр. честь имѣю
быти Вашими истинными другомъ и почитателемъ

Викторъ Добрянскій).

Кошице дня 14 Февр. 1855.

[3] Предплату на новую временникъ послалъ для мене Духновичъ ;
Зоря перестала имѣ ходити, можно вышла передплата, и новые Редакторы
имѣ не знакомы. Я буду держати ету часописъ и далѣй, только теперь
нуждаюсь въ деньгахъ, и передплаты вслати не могу. Между тѣмъ
отложено не отвержено, такъ получу на разъ громаду Кирилчаны.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Ч. 124.

*Лист I. Я. Сокулскаго до Якова Головацкаго пис.
дня 15. II. 1855 р.*

Любезнѣйшій Мой Другъ Я. О.!

Имѣю честь къ Вамъ писать, что еще въ живыхъ пребываю, чи-
таю, думаю, толкую, и извѣщаюсь — что во вселенной за диво тво-
рится, небо съ адомъ бурится — а чимъ кончится, лишъ Всевышнему
вѣдомо есть — Вы ко имѣ Л. Д. неимете, и кажется неимете сво-
б(од)ного времени вестъ переписку, одно Читѣ, семейные дѣла, а болѣе
всего занятіи литературой въ издаванію новыхъ Тургалобританскихъ
Азбучниковъ, чтобы за благовременно своихъ Земляковъ приучити но-
выхъ нарѣчей, чтобы были способни разгаваривать съ зваными гостями,
а може еще придется повиноватся и ихъ Законамъ. Здѣлайте мой Л. Д.
милость и почтѣть своими отвѣтомъ, чи хорошо проводили пласки тихъ
какъ кажутъ запусъ? много разъ лучалось Вамъ съ Мар. Андр: на
маскарадныхъ балахъ веселится? та и всѣмъ Господамъ, какъ нашими
всенародными р. предводителями [2] и предстателями въ столичномъ
вашемъ Городѣ? Какъ идуть ваши дѣла, да здорвье? — а прочее,
прочее какъ кажутъ авось, то и Мы сами въ Сылахъ, отгадать. —
Я когда до сыта всякихъ газетъ пачитаюсь начинаю пѣть Тропаря а-й
Час: Скоро предвари да не постидишося: —

Извольте донестъ скоро ли нашего Р. Г. Патр(арха) Г. Д. З(уб-
рицкаго) III. Томъ Исторіи явится? и больше книгъ намъ нужныхъ...

Больше къ Вамъ писать Мой Л. Д. Я. О. пѣтъ мочи у меня, и рука
моя неиметь силы водить перомъ, чернило худе, да и перо — хорошо
былобы съ вами на едины поговорити по нашему — и вспоминаю часто
на минувшій нашъ ра(а)говоръ когда то-то во время еще оно-оно под

берегами — теперь и такъ исполняется — но тогда то былъ сонъ мечтания — а теперь и на явь приходѣтъ — жалко что [3] нѣтъ въ живыхъ нашего друга Кирилла — (Блонскаго).

Всѣмъ Г. Г. нѣтъ знаменитъ поздравленіе, и поклонъ отдаю — и предаю ихъ памяти и дружеству — а Васъ мой Л. Д. Ю. Ф. съ вашею Мар. Андр. и предрагою Семією, лобизаю по сотъ а сотъ разъ — и предаю ихъ памяти. Съ почтеніе(и) нѣтъ пише вамъ Другъ да Землякъ I. В. С. (Иосифъ Васил. Сокольскій).

15/2 55.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Слова, взяты в ( ), пис. чужою рукою.

Ч. 125.

*Начерк листу Якова Головацького до А. Духновича, пис.
дня 4(16) II. 1855 р.*

Любезнѣйшій Другъ!

Посылаю Вамъ нѣтъ Вашей половины экс. Литургическаго Катихизиса 100 экс. непереплетеныхъ. Ивалишныя 200 экс. отданы будутъ Гну Шеховичу издавателю и редактору „Семейной Библиотеки“ за который великодушный даръ я Васъ сердечно благодарю¹⁾. — У насъ экземпляръ катихизиса продаваться будетъ по 25 кр. К. М. При томъ случаѣ посылаю Вамъ 8 экс. Анеологій á 45 кр. 6 fr. — 8 экс. Отца Игнат. á 30 кр. 4 fr. — Итого 10 fr. К. М. за которыя книги Мы позже рассчитаемя. —

[2] Девьги предплатны на Семейную библиотечку 45 fr. КМ. я получилъ порядно. — Издаваніе того журнала промедлилось на нѣсколько времени, потому что бумага по причинѣ худыхъ дорогъ не надолго, но будетъ печататься непремѣнно. — Получивъ Ваше второе письмо и въ цѣнѣ 5 fr. 20 кр. я не пренеумервалъ только на $\frac{1}{4}$ года 1 fr. 10 кр. потому что я сомнѣваюсь, чтобы тотъ журналъ въ такомъ видѣ какъ есть прожилъ до конца года, прочая сушня останется у меня. [3] На сихъ дняхъ писалъ я ко всѣмъ книжнымъ конторщикамъ, которые приняли Вашъ Молитвенникъ въ продажъ, и недолго свѣдаюсь сколько они выручили за это сочиненіе и надѣюсь что Ваша часть заплачена будетъ въ типографіи. —

Вы упрекаете издавателя нынѣшней Зори въ ея худомъ стремленіи и въ языкѣ и грамматикѣ. — И Вы совсѣмъ правы. — Но что

¹⁾ Яко дар „въ пользу литературы“. Пор. „Сем. библ.“ 1855 р. стор. 188.

дѣлать съ безтолковыми полуграмотѣями — они не дадутъ ни научить-ся, ни убѣдиться. — Не учителя въ томъ виноваты ибо теперешніи писатели Зори не вынесли изъ школы ни одной буквы — а какой Грамматикѣ учать у насъ въ школахъ (начавъ только съ 849 года) [4] пусть будетъ Вамъ свидѣтельствомъ приложенный стихъ одного изъ семинаристовъ, моего ученика. Въ прочемъ горжусь тѣмъ, что Б. А. Дѣдицкій и С. Шеховичъ были тоже мои учениками. — Не вините мнѣ во зло, что я пользуясь случаемъ прибавляю къ посылкѣ по 10 экс. Отца Игнатія и по 10 экс. Анеологін къ Гдаиъ И. Раковскому въ Будниѣ и къ Мих. Маркошу Епархіи Мукачевскія конс. Письмоводителю¹⁾. Вы найдете безъ сомнѣнія скорѣе случайность переслать оныя на мѣсто свое. Катихизиса не посылаю мнѣ, можетъ быть Вы прибавите по нѣскольку экс. отъ Себя. — Цѣлую Васъ сердечно и препоручаюсь Вашей приязни Вашъ другъ и почитатель Я. Головацкій.

Львовъ 16/4 Февраль. 855.

На другій сторонѣ листу, в горѣ е ще слѣдуюча дописка:

Р. S. Исторіи Зубрицкаго III т. уже готовъ — на снѣхъ дняхъ разошлются экземпляры. —

Лист писаний на 4 стор. мал. 8°.

Ч. 125.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацкаго, пис. дня 7. (20) II 1855 р.

Благородной Господинъ Профессоръ Милостивый Государь!

Ненареченное восхищеніе унесло мною, получивъ писаніе Ваше, Милостивый Государь! именно, по этому побужденію, что Вы изволили писать мнѣ о дѣлахъ, которымъ предстоятъ въ сію пору дѣйствительно, къ моему сожалѣнію, мнѣ не суждено. Но Вашей милости я отнюдь не удивляюсь; Ваше внутреннее существо исполнено великодушія и оно неспособно къ этому противоположности; наша Русь очень мало знаетъ Васъ изъ послѣднихъ годовъ, и только юношество, воспитываемое Вами, тихомолкомъ, по своимъ устороняиъ, проповѣдуетъ Вашу славу, и только люди, которыхъ Вы удостоили Вашего сообщенія, возгораютъ пламенною любовью и преданностью къ Вашей Личности; Ваше становище и на журнальномъ поприщѣ запрещаетъ играть личностями и подвер-

¹⁾ Окремі записки Я. Головацкаго в справі висилки книжок до Раковського і Маркоша містять ся в бібл. „Нар. Дону“ під ч. 42. Ми їх не відпечатуємо.

гать ихъ крайнимъ опасностямъ... А однакоже, на Руси нашей югозападной, Вы одинъ ревнитель, благоуспѣшно дѣйствующій со благоразуміемъ и хладнокровіемъ, тѣмъ двумя условіями, которыхъ лишены прочіе ревнители. И для того-то я удивляюсь Вашему пожертвованію, хотъ въ состояніи принести Вамъ только простыми словами искреннѣйшее мое благодареніе

Во вторыхъ: мнѣ слѣдуетъ извиниться касательно поступанія въ моей должности. За нѣсколько дней до моего отъѣзда я препоручилъ нѣкому Гну Сокульскому, чтобы онъ вступалъ меня ввремя моего отсутствія, на канунъ же моего отъѣзда былъ я у Васъ, Милостивый Государь, но не всталъ Васъ у себя. Я отправился [2] въ деревню такъ нечаянно потому, что въ оное время совсѣмъ не случилось никакихъ Самборскихъ оказій, и одна, нарочно нѣсколькими людьми нанятая, случилась внезапно; въ тотъ же день случилась также оттепель; а понеже я, страдавъ катаромъ и кашлемъ, ногъ былъ опасаться двухъ крайностей: стужи или совершеннаго растаянія снѣговъ и въ обоихъ случаяхъ, въ первомъ для недостатка лучшей одежды зимней, во второе, для распутія, не былъ бы былъ въ состояніи, добраться домой, потому принужденъ я былъ отправиться изъ Львова нечаянно, неразрѣшивъ даже моихъ собственно-личныхъ, частныхъ дѣлъ. Эти обстоятельства навелъ я нарочно къ тому, чтобы убѣдить Васъ, Милостивый Государь, что я не ради пренебреженія правилъ общественной конвенціи лишень былъ почести, отдать Вамъ, на моешъ прощаніи, лично мое почтеніе.

Касательно литературнаго предпріятія я думалъ бы, что, предупредивъ Публику путемъ „Вѣстника“, лучше было бы издать полную книжку за Январь, Февраль и Мартъ мѣсяцы вѣстѣ. Тѣмъ образомъ было бы возможно избѣгнуть роздробленіе дѣла издаваніемъ мѣсячныхъ тетрадей, кое-что въ началѣ предпріятія становится затруднительнымъ; тѣмъ болѣе, что о благонадежной будущности какого бы то ни было Журнала нельзя судить скорѣй какъ по прошествіи втораго квартала; взявъ въ соображеніе и то, что въ книгѣ большаго объема будетъ возможно разнороднымъ содержаніемъ статей привлечь Публику, а на конецъ нѣкоторыя статьи еще неготовлены, именно не переписаны, какъ наприимѣръ: статьи прикасающагося III отдѣленія. Къ этому отдѣленію я приготовилъ статью о Телеграфахъ, статья, изложена вразумительно и пособствующая тѣмъ свѣденіямъ, которыхъ нынче еще нѣтъ у нашихъ Священниковъ, желающихъ вѣрно узнать что-нибудь объ томъ, о чемъ парии [3] двѣнадцати лѣтъ въ школахъ знаютъ. По этому мое мнѣніе таково, что, въ случаѣ, если бы книжка четвертьгодовая должна была состоять изъ двѣнадцати листовъ, стоило бы пожертвовать надержки

двѣнадцатаго листа на вырѣзаніе приложенныхъ здѣсь рисунковъ Телеграфическихъ снарядовъ, и умѣстити ихъ въ статьи прикасающейся, которую немедленно надошлю, скоро-лишь спишу ее начисто.

Другую статью относящуюся къ сему отдѣленію надошлю переводъ путешествій Коля по Руси¹⁾. Третью оригинальную отъ Свящ. Витшинскаго о Пчеловодствѣ. Четвертую короткую гумористическую. Пятую о Дѣлахъ Народныхъ, статья въ одинъ листъ, которая однаже, равно какъ и всѣ прочія, ожидаютъ Вашего одобренія. Для „Всячины“, которую должно переименовать соотвѣтнѣ „Смѣсью“ выпишу статейки изъ „Отечественныхъ Достопамятностей“, сколько будетъ нужно. Жаль что у меня нѣтъ ни одного Журнала, даже и „Русской Зори“, чтобы выписать что-нибудь изъ замѣчательныхъ и важныхъ явленій современныхъ; особенно, что касается до современной Литературы обще-Славянскоі; сей конечной необходимости удовлетворилъ бы нашъ любѣзній Богданъ, если бъ изволилъ посѣтити Львовъ и воспользоваться Журналами Славянскими которыя получаетъ Редакція „Зори“. (?) Касательно Польской литературы я сдѣлалъ бы то самъ, еслибъ имѣлъ у себя хоть „Nowiny“. А особенно нужно мнѣ одно число новѣйшихъ „Nowin“, въ которомъ описуютъ моды; это мнѣ нужно до статьи гумористической, списанной въ родѣ разсказочки; въ ней немного текста Польскаго о модахъ; по къ тому лучше бы текстъ свѣжій.

Еслибъ было нужно болѣе статей, не замедлю надослать тотчасъ. Статья Почтеннаго нашего Историка²⁾ достойна перваго мѣста. Но, кажется мнѣ, порядокъ не будетъ правильнѣй, если, при изданіи цѣлаго четвертьгодія, будетъ нужно прибавить какія-то статьи, относящіяся къ Исторіи и пр. Впрочемъ это не во вредъ, въ первой книгѣ каждаго Журнала болѣе или менѣе предметы разбросаны.

Междуременно прилагаю здѣсь статейку принадлежащую къ отдѣленію Литературы, оставшуюся мнѣ еще съ времени издаванія мною „Зори Галицкой“: о „Библиотекѣ для чтенія“.³⁾ Необходимо также написать статьи о „Хрестоматіи“, „Ан-[4]-тологіи“, о „Божомъ мірѣ“

¹⁾ „Южно-русскія Степы“. Составилъ Северинъ Гавр. Ш. изъ Нѣмецкаго (Reisen in Süd-Rusland von J. G. Kohl. Dresden und Leipzig 1841) помѣщ. в „Сем. Библиотекѣ“ за рік 1855. стр. 73—82.

²⁾ Розуміти треба статью А. Петрушевича: „Словене, ихъ древнія жилища и образованіе между ними первыхъ словенскихъ государствъ“, помѣщену в першій випуску „Сем. библ.“ за рік 1855. стр. 1—10.

³⁾ помѣщ. в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 128—30 під буквами С. Г. Ш.

и прочая. Мнѣ кажется, что въ такихъ статейкахъ надлежитъ изложить предметъ 1) вообще, 2) прийтти къ подлежащему, и во-третьихъ, что всего нужнѣе для нашей Публки, поощрить ее насильно къ покупкѣ. Къ сожалѣнію, мое перо боязливо, особенно въ первой книгѣ, а при томъ я безъ матеріаловъ вспомогательныхъ. У меня одно дарованіе: составлять (compiler) статьи. Къ несчастью, нѣтъ пособій. Боже мой! еслибъ у меня была въ Львовѣ горенка поддашная, и мнѣ суждено было жить вмѣстѣ съ милѣйшою мнѣ въ жизни подругою, Вашою Библіотекою. — Но, право, мнѣ пришло на мысль, что я, не допрашаясь Вашего дозволенія, осмѣлился забрать съ собой изъ Львова Ваши книги. Простите мнѣ, Милостивый Государь! позвольте мнѣ натѣшиться ими и учиться изъ нихъ Русской Азбукѣ; я доставлю ихъ вскорѣ неповрежденными.

Упоминаю еще разъ о Рисункахъ, если это придетъ въ дѣйство. Я не свѣдущъ этого искусства, будетъ ли возможно, вырѣзать ихъ исправно на деревѣ, но, нечего дѣлать, когда состояніе улучшится, будете покупать готовые въ Ксилографическомъ Заводѣ въ Липску. — Если бы было возможно, то потреба была бы еще и третій, но маленькій рисунокъ, вырѣзать, которого я надослалъ бы. Поремба знаетъ такого рѣзщика, онъ вырѣзываетъ и для Ступницкаго. Поремба самъ договорился бы съ нимъ и на будущее.

Касательно денегъ предплатныхъ, не знаю что дѣлать. Дѣло само пренного выиграло бы оттого, еслибъ они находились въ Вашихъ рукахъ, но я не смѣю просить Васъ о томъ, взирая на соотношенія... но въ крайнемъ случаѣ, можетъ-быть, принялъ бы ихъ на себя Г. Г. Гумалевиичъ или Малиповскіихъ (sic). Знаю только, что у Г. Порембы они не безпечны по разнымъ причинамъ. Удивительно, какимъ образомъ деньги предплатныя доходятъ рукъ его? Развѣ у него есть полномочіе? Покорно прошу Васъ, Милостивый Государь, приложенную здѣсь допись отъ почтовой Дирекціи вручить тому, кому будетъ надобно, для отбрана денегъ предплатныхъ, приспѣвающихъ по почтѣ. Эта почтовая допись послужитъ и для закупуванія марокъ. Принужденъ еще разъ возвратиться къ рисункамъ особенно къ фигурамъ 4, 5, 6. Рѣзщикъ долженъ ихъ вырѣзать чрезвычайно точно. Въ 4 и 6 фигурахъ раздѣленъ циферблатъ на 34 поля, именно вверху и внизу по одной звѣздочкѣ, къ тому 22 поля для 22 буквъ и [5] и 9 поля для 9 буквъ, всего 34 поля. 4 фигура представляетъ крошѣ 34 отдѣльныхъ полей кругомъ также лучеобразное изображеніе; рѣзщикъ долженъ сообразить что напротивъ каждаго отдѣленія буквъ находится чистый промежутокъ въ лучеобразномъ изображеніи, которое для того имѣетъ всѣхъ полей 68. — Надлежалобы латинскія буквы замѣнить Русскими, но дѣло становилось бы затруднительнѣй; лучше оставить латинскія, а я въ текстѣ наведу при-

чину. Буквъ Русскихъ было бы нужно — виѣстѣ съ 10 цифрами и двумя звѣздочками — всёхъ 41 поль, это прѣннаго, развѣ если рѣзчикъ былъ бы въ состояніи расчитаться съ собою. Напротивъ означеніе фигуръ 1 и 3 можетъ стать виѣсто буквъ лат., А и В, находящихся на выдвинутыхъ ящикахъ настоевъ, буквами Русскими А и Б, а означеніе лат. буквою nach С въ фиг. 3 вверху, можно заѣвнть по Русски: въ станцію В.

Для отдѣленія литературы, если бѣ нужно было какъ будто бы введеніе: Русская словесность¹⁾. До стиховъ, если будутъ нужны и удачны: Печаль²⁾ и Выборъ жены³⁾.

Приложенную здѣсь записочку до Г. Сокульскаго (который виѣстѣ со мной имѣлъ счастье быть въ VII классѣ Вашимъ слушателемъ и преданнѣйшимъ почитателемъ) прикажите, Милостивый Государь, бросить въ какой-либо уличный почтовый ящикъ. А когда онъ явится къ Вамъ, извольте, Милостивый Государь, препоручить ему, быть исполнителемъ Вашей воли и моимъ посредникомъ у Порембы. Дозвольте ему, чтобы онъ часто являлся у Васъ, извѣщаль Васъ о всемъ собывшемся относительно этого предпріятія литературнаго, просилъ Васъ въ моемъ имени о совѣты, и что бы Вы изволили давать ему всякія нужнія препорученія. Онъ новичекъ въ томъ отношеніи, но простодушень. Я долженъ былъ, виѣсто трудить Васъ моимъ писаніемъ, отнестись прямо съ исполненіемъ дѣлъ къ П. Сокульскому; но Вы, надѣюсь, не уличите меня въ неучтивствѣ, [6] ибо уповаю, что благосклонно примете мое, хотя такъ длинное писаніе; во вторыхъ я смѣю полагать, что Вы одобрили мое допрашаніе, чтобы все было доставлено до Вашего вѣдѣнія. Добродушіе Ваше имѣ порукою, что Вы, Милостивый Государь, исключая личные труды, изволите распорядить этимъ предпріятіемъ посредствомъ дѣйствующаго, посредствующаго лица Г. Сокульскаго. Онъ также будетъ заниматься первою корректурою, вторую обѣщаль имѣ любезный Геровскій принять на себя. Для Сокульскаго, можетъ быть, останется нѣсколько гульденовъ.

У меня есть нужда, поставить нѣсколько притязанія на фондъ „Семейной Библіотеки“. Именно, чтобы имѣ вольно было посылать и принимать писанія безденежно, не оплачивая почты; для того я и это писаніе не оплачаю; извольте, Милостивый Государь, отобрать издержки сей оплаты изъ фонда; но поелику онъ находится въ рукахъ Гна По-

¹⁾ помѣщ. в „Сем. Библ.“ за рік 1855 стр. 59—63.

²⁾ Е. Г.... „Печаль“, помѣщ. в „Сем. библ.“ за р. 1855 ст. 82—3. С верш Е. Гребінки, пис. в великоруській мові. Пор. „Сочиненія“ т. V. ст. 94-6.

³⁾ Т и и. „Выборъ жены“ Русская пѣсня помѣщ. в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 118.

рембы, я прибавлять буду къ каждому посылаемому и принимаемому писанію расписку для Г. Порембы, что бы онъ былъ въ состояніи послѣ расчитаться совѣстно. Потому я также требовалъ бы, чтобы Г. Сокульскій списалъ мнѣ всѣ листы и ихъ содержаніе поочередно, а важные писанія, неменѣе Ревизію, чтобы порядочно мнѣ присылалъ на счетъ фонда.

Другое мое требованіе, чтобы въ случаѣ, если бы состояніе фонда было цвѣтущее, мнѣ доставили нѣсколько гульденовъ на предплату двухъ белетристическихъ журналовъ.

„Литургическій Катехизисъ“¹⁾ не знаю, какими образомъ возможно будетъ распродать его. Думаю, что наилучше уиѣститъ въ первой книгѣ уиѣстку, что онъ посвященъ для литературнаго предпріятія, приглашая Публику, чтобы при пересланіи предплаты за второе чвертьгодіе, надослали бездѣлицу и за Катехизисъ, но надобно хотъ 1 Крейцаръ подвыснить за пересылку почтовую, а если нѣтъ, то лучше уменьшить цѣну его на 20 кр. Еслибъ было возможно, я просилъ бы переслать мнѣ хотъ 50 экземпляровъ Катехизиса, хотя въ моей окрестности нѣтъ ни однехонькаго равни-[7]-теля, но я, быть-можетъ, успѣлъ бы разослать ихъ въ другія окрестности.

Еслибъ надлежало надать первую книгу за цѣлое чвертьгодіе, то нужно, чтобъ Сокульскій написалъ въ Редакцію Вѣстника и Зори уиѣстку объ томъ. Вѣстникъ, кажется мнѣ не приложилъ къ своему Журналу программа Семейной Библиотеки. Касательно статьи „Рождественскія святки“ я вполнѣ убѣжденъ Вашими мнѣніемъ; а я только для того измѣнилъ текстъ понеже Вы намекнули были нѣчто о прииѣненіи этой статьи къ вѣдшней мѣстности Югозападной Руси. Теперь прилагаю подлинній текстъ, извольте передать его Корректору²⁾.

Къ Редакціямъ Славянскихъ Журналовъ надобно будетъ послать Программу и писаніе за 3 недѣли до изданія первой книги съ тѣмъ что бы онъ также за цѣлое чвертьгодіе прислали свои Журналы.

Долженъ еще написать чтѣнибудъ обо мнѣ самомъ. Обстоятельства мнѣ дозволяютъ приѣхать въ Львовъ, ибо путь въ Самборъ, путь въ Львовъ, пребываніе въ Львовѣ и возвратный путь стоило бы мене очень дорого. Изъ денегъ отъ ВВ. Г. Качковского осталось еще на одну поѣзду (sic), которую надобно отложить на время, когда мнѣ будетъ большая нужда быть въ Львовѣ, именно при подписаніи, ибо тогда можетъ и Полція потребовать моего присутствія. Мнѣ казалось, что мнѣ будетъ возможно приѣзжать часто въ Львовъ, для того, понеже мой отчмъ ста-

¹⁾ Замѣтка про „Литургическій катехизисъ“ помѣщ. в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 138.

²⁾ Печат. п. в. „Малорускіи Святки“ в „Сем. Библ.“ 1855 р. стр. 11—35 під буквами П. Р. Є се, очевидно, статія писана в великорускій мові.

рается получить парохію въ Перемышельскомъ, съ одного мѣста поѣзда удобнѣе. Какъ дѣло скончится, не знаю. Оно зависать отъ Б. Г. Дра Рачинскаго который есть полномощникомъ Князя Любомірскаго. Я былъ у Рачинскаго, но послѣдствія мнѣ неизвѣстны. Я съ охотою былъ въ Львовѣ лишился, еслибъ я былъ получилъ якія лекціи на столъ и деньги. Но въ томъ я не былъ счастливъ. И я въ каждое время пріѣхалъ бы въ Львовъ, жить постоянно, еслибъ только былъ забезпеченъ. Литература мнѣ не дастъ пропитанія, а она потребуеть времени. Но еслибъ я былъ счастливъ получить въ Львовѣ какую нибудь лекцію, притомъ жилище въ Домѣ Народномъ, притомъ должность писа-[8]-нія нѣсколькочаснаго въ Консисторѣ, тогда бы я успѣлъ всему, даже успѣлъ бы учиться училищнымъ предметамъ, ибо опытъ убѣдилъ меня, что, безъ общественнаго становища, мои дѣйствованія будутъ всегда безуспѣшны, и безъ этаковаго становища литература ссорить меня съ людьми, съ фамиліей и дѣлаеть всякія непріятности, взявъ въ соображеніе и то, что у меня суть зародыши тѣлесныхъ страданій, именно чахотка неизбежное зло, которому я подверженъ. Изъ этого убѣдитесь, Милостивый Государь, что желая пребывать въ Львовѣ, мнѣ необходимо вышеупомянутое забезпеченіе.

Въ концѣ молю Васъ, Милостивый Государь, прикажите Г. Сокульскому частехонко писать мнѣ о всякой всячинѣ.

Простите, Милостивый Государь, что я осмѣлился такъ длинно расписатьъ и примите мое глубочайшее почтеніе.

Благороднаго Господина Профессора Милостиваго Государя низжайшій и преданнѣйшій слуга

Северинъ Гавр. Шеховичъ.

Кропивникъ стар. 20/4 (sic) Февраль 1855.

Адресъ in Stary Kropiwnik per Drohobycz.

Рисунки я желаю послѣ употребленія получить назадъ.

Дописано рукою Я. Головацького: Довѣрительныя письма.

Лист писаний на 8 сторонах 4°.

Ч. 127.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
в лютім 1855 р.*

Милостивѣйшій Государь!

Вѣрный данному слову, я пересылаю окончаніе повѣсти „Такъ вынѣ любить“¹⁾, и прошу еще разъ убѣдить Шеховича, что помѣщеніе

¹⁾ Ся повістка Б. Дідицького поміщена в „Сем. библи.“ за р. 1855. стр. 38—50, під буквою Э.

этой или какойнибудь другой повѣсти, въ первой же тетради „Семейной Библиотеки“ — необходимо. Извините моею смѣлостію, если прибавлю прошеніе, чтобы Вы изволили — самъ — если возможно, занять ся корректурою какъ прежде присланныхъ стиховъ моихъ, такъ и реченной повѣсти; пусть илѣль бы я такимъ дѣломъ поруку, что присылаемы мною статьи не будутъ по слогу иамѣняемы. Вѣдь Вы наилучше знаете мое направленіе; оно — не утаю — ваше дѣло. — Седмій Н-ерь „Заря“ огорчилъ меня до нельзя. Это просто подлость: мои слова противъ [2] нейже, отвесь П. К. къ Шеховичу, и польстимъ „Вѣстнику“ изъ опасенія, чтобы не открылъ дописыватель Д. изъ Жолковскаго истинное тѣхъ словъ значеніе¹⁾. Но я брошу свою перчатку во второй тетради „Сем. Библиотеки“. — Ваша мысль объ изданіи „Мѣсяцослова“ заполняетъ и мою голову. Надо сдѣлать что то выборное, въ родѣ Моравской „Коляды“. Жаль, что я такъ далеко отъ Васъ. Мнѣ такъ и хочется говорить да говорить съ Вами же. У меня есть уже нѣчто къ сему „Мѣсяцослову“, именно статья „О новомъ Году“, гдѣ много толковъ о рускомъ новомъ Году; къ тому „Кириллъ и Меѳодій“ и „Житіе І. Добровскаго“ по Палацкому. Если Вамъ не крайне нужны два тома Сахарова (по новому изданію), пришлите ихъ мнѣ. Надо описать въ „Мѣсяцословѣ“ народные Праздники да [3] вѣрованія нашихъ предковъ. Этому дѣлу, какъ и всему, что только отъ насъ произойдетъ, быть все-словенскимъ! Торжествуи, Шафарикъ! солейтесь ручки во рускомъ Морѣ! — Къ Выслободскому я уже писалъ, но не упомянулъ еще ничего о Самборскихъ гоненіяхъ. Однакомъ онамедни сдѣлаю все по Вашему совѣту. — Съ Хрестоматіей для 4 класса, о которой Вы мнѣ упоминали, — не знаю что дѣлать? Я радо принялъ бы ся за сей трудъ, но опасюсь, чтобы онъ не былъ предпринятъ по напрасу. Мнѣ времешко дорогó, а адѣсь вѣдь какъ-то успѣхъ невѣрный. Лучше было бы, кабы Вы прямо открыли сов. Ша., что-де у васъ есть уже выготовленна реченная Хрестоматія, и что-де Вы спрашиваете его: принялъ ли бы онъ её для училищъ? Когда бы онъ отвѣтствовалъ: да, хорошо, принимается; тогда я составилъ бы её въ продолженіи одного мѣсяца, вовсе не жалѣя труда. Сдѣлай-[4]-те милость, пишете къ нему, и возвѣстите объ этомъ меня. — Штурово сочиненіе пришлите мнѣ какъ скорѣе, посмотрите и за Хохолушковыми повѣстками, которыя общался дать Е. Пихлеръ. — Я совѣтовалъ бы Шеховичу, чтобы онъ помѣщалъ въ „Сем. Библиотекѣ“ также науковыя извѣстія, какъ я ихъ сообщаю въ „От. Сборникѣ“. У меня есть пребогатый источникъ для такихъ извѣстій въ „Словенскихъ Новинахъ“ и я согласилъ бы ся составлять того рода статьи

¹⁾ Гляди вступну статью.

и для его „Библіотеки“. — Не писалъ ли Вамъ что-то М. Качковскій? или Вашъ братецъ? или Раковскій? — Пишите мнѣ, ради Бога, пишите! Что дѣлается въ святой Руси? — отъ Васъ только узнаю
Вашъ преданнѣйшій Почитатель и воспитанникъ

Богданъ А. Дѣд(ицкій).

Лист писаний на 4 сторонах малої 8°.

Ч. 128.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького
пис. 1855 року.*

Милостивѣйшій Государь!

Извините, что статьи мои посилаю только отрывками; это отъ того, что наша пѣшая почта принимаетъ только обыкновенные однолотиные листы. — Современю пишу „Записки Студента“¹⁾, и два листа уже готовы; я привезу всю эту повѣсть чай послѣ праздниковъ. — Въ слѣдствіе продолжительныхъ трудовъ надъ письмами, глаза мои начинаютъ по временамъ судорожно трепетать, отъ чего я, опасаясь повторенія прежней великой болѣзни, долженъ буду нѣкое время отдыхать отъ работы. Пусть бы по крайней мѣрѣ, еще здоровъ окончилъ записки Студента. — Пишите мнѣ, что у Васъ новаго. — Глаза мѣшаютъ мнѣ писать болѣе.

Пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ

Богданъ А. Дѣд(ицкій).

Лист писаний на одной стороні малої 8°.

Ч. 129.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
дня 11 (27) II. 1855 р.*

Благородной Господинъ Профессоръ Милостивый Государь мой!

Посомнѣваясь о постоянномъ мѣстопробываніи Г. Сокульскаго, я вторично беру смѣлость: адресоваться къ Вамъ, Милостивый Государь мой! Соотношенія мои съ Львовомъ становятся гораздо затруднительнѣй, нежели я сначала воображалъ себѣ. Добратся въ Львовъ, ни-

¹⁾ Они напеч. в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 89—118 під буквами Э. Г. „Записки студента“ в перерібку повісти Евгенія Гребінки під тим самимъ заголовкомъ в р. 1840 писаної, яку Б. Дідицький приурочивъ до галицького житя. Порівнай: „Сочиненія Гребенки“ СИБ. 1862. Том I. стр. 296—372. В однімъ з дальшихъ листів до Головацького признає ся Дідицький, що се перерібка.

какъ нельзя; природа Самборско-Конюшенскихъ долинъ ужь така, что съ года на годъ наводняетъ всѣ тамошнія окрестности; на большой каменной дорогѣ есть подъ Конюшками застава, нарочно построения къ тому, что бы преградить путешественникамъ дорогу, которая на протяженіи почти 2—3 версты покрывается водою. — Письма меня не доходятъ; послалъ нарочно до Самбора за письмомъ *poste rest.* но пришелъ ни-съ-чемъ. Отъ Г. Порембы, и отъ Г. Сокульскаго тоже не получилъ ничего. Если бы у меня были въ Львовѣ какіе-то сродники, или друзья, я конечно добрался бы до него; но я опасаясь пребыванія въ Львовѣ, взираю единственно на обстоятельства вещественныя.

Если Богъ поблагословитъ успѣхамъ первой книжки Сем. Библ., надлежало бы заблаговременно приготовить рукописи для второй. Къ сожалѣнію, здѣсь у меня нѣтъ источниковъ, какъ напр: „Очерки Руси“ изъ которыхъ должно выписать хоть „Веснянки“ и другія статьи.

[2] При сей случайности прилагаю къ тому писанію слѣдующія статьи:

- а) Путешествія Коля: Южно-Русскія степи.
- б) Изобрѣтеніе Телеграфовъ.
- в) Смѣсь: 1) Парадло. 2) Кронштатъ. 3) Курганы и городища, по преданіямъ народнымъ. 4) Нѣкоторыя повѣря Финновъ. 5) Кавказкій Прометей. 6) О переселеніи животныхъ. 7) Мало-Русскія Розыскки или повѣрія при ражденіи младенца. 8) Дѣти Самоядовъ. 9) Симметрическое свойство ока. 10) Искусственные рубины¹⁾.

Съ недели пришлю: „о Народныхъ Дѣлахъ“ къ разсужденію.

ad а) У „Коля“ стоитъ, что чумаки варятъ борщъ и *Hirsebrei*, что это такое? смукъ ли или пшено на молокѣ? На X стр. въ рукописи я положилъ слово „пшено“, еслибъ то должно быть иначе, прошу исправить. — Далѣе говорить „Kohl“ что-то о какихъ-то „Пересыпахъ“ на Лимавахъ: не понимая, что это такое, я исправилъ пересыпъ на Переступъ *Uibergang, Furth*. Миѣ кажется, что это такъ быть должно, (см. Рукопись стр. XIV.). Далѣе говорить онъ о Гирляхъ. Въ моемъ словарцѣ нѣтъ этого выраженія, и я [3] не знаю что сдѣлать съ нимъ. Я его оставилъ въ рукописи на стр. XV. — Въ концѣ (въ рукописи на стр. XVII) упоминаетъ онъ о „Дусле-лиманѣ“. Такъ ли тотъ лиманъ называется?

ad б) Въ статьи о Телеграфахъ миѣ случались слова, съ которыми ни мой умъ, ни мой маленькій словарцъ не могли хорошенько справиться: потому я перевелъ ихъ на-обумъ; на приложенной карточкѣ я выписалъ всѣ эти слова, ознаменуя ихъ цифрами, подъ которыми

¹⁾ Дещо з того напечатано в „Сем. библ.“ стр. 130—138.

находятся въ рукописи. Желательно, чтобъ Госп. Б'ѣлоусъ (Жоаниская улица 421¹/₄ въ домѣ Дра Hfay'a, нижнее жилье, налѣво) принялся за Редакцію этой статьи; потому что онъ долженъ нуждаться въ статьяхъ такого содержанія — по своему званію; а изъ сей статьи онъ можетъ извлечь пользу для себя самаго. Мнѣ досель еще не случалось читать книжки физическаго содержанія на Русскомъ языкѣ.

Долженъ еще предложить Вашему разсужденію вопросъ о правописи. Мнѣ кажется, что лучше съ самаго начала употреблять а го (ого), кой-гдѣ разъ бросано какъ (якъ), а вмѣсто е, ее вмѣсто ю и проч. и проч. Но еслибъ Вашъ то показалось несоотвѣтнымъ, извольте по — Своей — милости приказать исправщику, что и какъ слѣдуетъ. —

Любопытенъ, не удовлетворилъ бы Г. Поремба одной моею претензіи, именно den Redactions-Pauschalen: бумагѣ, перамѣ, чернилѣ? Така уступка стоитъ и въ Программѣ; Г. Поремба сдѣлалъ бы мнѣ учтивство, еслибъ на то прислалъ мнѣ нужное по почтѣ.

Надлежалобы конечно, чтобы Г. Сокульскій на- [4] писалъ въ моемъ имени до Редакціи Вѣстника, для чего не рассылаютъ повсюду Программовъ?

Послѣднее письмо съ рукописями я замарковалъ, на сіе письмо прилагаю здѣсь записочку для Г. Порембы.

Въ концѣ молю Васъ, Милостивый Государь мой, не отказывайте Вашего покровительства этому предпріятію и Вашихъ совѣтовъ Гну Сокульскому, который долженъ бы заступитъ меня.

Съ глубочайшимъ почтеніемъ

Вашъ Благородный Господинъ Профессоръ Милостивый Государь мой нижайшій слуга

Сев. Гавр. Шеховичъ.

Кропивницъ 27/11 Февраля 1855.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 130.

*Листъ Ивана Голозацького до брата Якова, пис. дня
3. III. 1855 р.*

Вѣна 3 н. ч. Марта 1855.

Прелюбезный Мой Братъ!

Грустная только вѣсти приношу Тебѣ сегодня. Изъ Берлина при- слала телеграфическая депеша „что вчера (2. Марта) въ полдень скончался Императоръ всея Россіи, Великій Николай I“! Подробныхъ извѣстій еще никакихъ нѣтъ; деньгъ прежде писали, что покойный заболѣлъ воспаленіемъ легкихъ, и прыващался Св. Тайнъ; и вдругъ потогъ по-

слѣдовала кончина! Ужасное это извѣстіе тронуло глубоко всѣхъ почитающихъ высокій его характеръ. Богъ вѣсть, какія будутъ послѣдствія?

Изъ Галиціи тоже пишутъ сюда, что по русскимъ селеніямъ, гдѣ нѣсколько обрѣтается исповѣдниковъ латинскихъ, сооружаются теперь экспозитуръ езуитскія, и по приказу нашей Русской Консисторіи (!) должны русскіе священники въ своихъ церквахъ уступать нѣкое мѣсто для сооруженія латинскихъ алтарей, при которыхъ Езуиты будутъ богослуженіе и свои миссіи исполнять. До того довела насъ св. Унія! —

Обѣщанныя Тебѣ русскія книги высланы мною уже 5 Февраля, и можетъ быть Ты ихъ уже имѣешь подъ руками, прежде нежели я успѣлъ Тебѣ дать о томъ извѣстіе. У меня мало времени, а много заботъ. И вотъ и теперь я только на краткѣ пишу Тебѣ, а подробнѣйшее извѣстіе о посланныхъ книгахъ и расчетъ я позже пошлю. —

[2] Благодарю Тебя за книги Анеологию, Катихизисъ и Отца Игнатія — я ихъ вчера точно получилъ, и распорядюсь по Твоему желанію.

Прежняя посылка 4 экз. Исторіи Зубрицкаго III томъ, предложены въ извѣстное мѣсто, и посланы 25 Февраля куріеромъ. Батюшка¹⁾ кланяется Тебѣ и Г. Зубрицкому, и готовъ на всѣ Ваши услуги. Посылки Исторіи Зубр. прочихъ экземпл. вѣдшіе подписчики выжидаютъ съ нетерпѣніемъ.

Рукопись покойнаго возлюбленнаго нашего Брата Петра я перегляну, и перепису если будетъ въ томъ нужда и надежда; но я очень сомнѣваюсь, потому что Г. Ш... какъ прежде неприступный и упрямый. Изъ тойже причины нельзя извѣдаться у него, что онъ думаетъ о Твоей грамматикѣ и Анеологій Г. Дѣдицкаго. Онъ даже Читанку II часть своего Куна Ковальскаго держитъ въ рукописи почти 2 года, и невыпускаетъ изъ подъ рукъ своихъ. Тожъ надо и Тебѣ поджидать; и прошу Тебя, будь въ своихъ къ нему письмахъ сколь возможно, вѣжливымъ, чтобы его ничѣмъ не огорчить. —

Г. Шеховичъ извѣстилъ меня, что издастъ Семейную Библіотеку — но я не успѣлъ еще ему отвѣчать. Кланяйся почтенному, и увѣрь его что я больше труждаюсь на дѣлѣ, чѣмъ на словахъ для его пользы.

[3] Сколько возможно было, собралось подписчиковъ въ Семинаріи, и наибольше въ томъ пособствовалъ Г. Нодъ, которому надлежало бы посылать экз. даромъ. При томъ если угодно Г. Шеховичу, пусть подъ именемъ Г. Нодя посылаетъ одинъ экз. и для меня. Для Батюшки тоже прошу о 1 экземпл. Желанные манифесты и въкоторыя грамоты выпущенныя изъ Сѣверной Пчелы пошлю Тебѣ позже.

¹⁾ Развскій.

Мы всё здоровы — и кланяемся и цѣлуемъ Васъ и Вашихъ усердно.

Пращайте и не забывайте о Вашемъ Братѣ

Иванъ Ѳ. Голов(ацкій).

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 131.

Спис книжок, всланыхъ Як. Головацькимъ Н. Сабатови дня 12 (24) III. 1855 р.

Гну Сабату 24/12 Марта 853 посылаю

Списокъ книгамъ :

8 эк.	Русской Анеологии	8 экс. à 45 kr.	КМ.	6 fr.
8 эк.	Отца Игнатія	8 экс. à 30 kr.		4 —
10 эк.	Литургическій Катихизисъ	10 экс. à 25 k.		4 — 10 k.
15 эк.	Молитвенника	15 экс. à 20 kr.		5 —
10 эк.	Библиотеки для дѣтей I ч.	à 20 k.		3 — 20
10 эк.	dto dto dto II ч.	à 20 k.		3 — 20
10 эк.	Змѣя Нотянск.	à 6 k.		1 —

Итого 26 — 50 k.

[2] Прибавляю по одному экс. изъ всѣхъ вышереч. книгъ Гну Сабату и по одному Гну Верещинскому сверхъ того экс. Хрестоматіи Т. I.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 132.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 13 (25) III. 1855 року.

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивый Государь!

Числа 8/20 Марта т. г. я получилъ письмо отъ Гна Дѣдицкаго; оно было столь назидательно для меня, что я тотъ же часъ рѣшился, непремѣнно на дняхъ отправиться въ Львовъ; срокъ моего отъѣзда изъ деревни назначенъ былъ до 13/25 Марта; между тѣмъ получилъ я 12/24 Марта утромъ пакетъ, посланный мнѣ Вашимъ Благородіемъ; того же 12/24 Марта вечеромъ въ 11 часовъ получилъ я второе письмо изъ 9/21 Марта (пакетъ запоздался длятого, что прежде мнѣ надославо изъ почтату реценсисъ къ подписанію). Второе письмо очень поразило меня; да, я виноватъ, и самъ незнаю, какими образомъ просити Вашей снисходительности, и разрѣшенія меня отъ провинны, которую причинили

только неблагоприятныя обстоятельства а отнюдь не моя беззаботность, моя неблагоприятность.

Въ программѣ Сем. Библ., конечно, срокъ неопредѣленъ, и я не могъ иначе сдѣлать, ибо я не могъ навѣрно надѣяться лучшихъ успѣховъ. Деньги отъ В. Г. Качковского не соответствовали изданию литер. предпріятія, тѣмъ болѣе что я ихъ употребилъ въ части на почтовые надержки, вчасти же немножко заплатилъ за программа печатаніе; а поелику я побывалъ въ Львовѣ долгое время, нежели мнѣ надлежало, [2] ради разсланія программа, то конечно, я принужденъ былъ, пользоваться тѣми деньгами; прочее я задержалъ, что бы въ случаѣ печатанія Журнала отдать Гну Порембѣ, или употребити для моей поѣздки въ Львовъ; впрочемъ какъ бы то ни было, сей долгъ В. Г. Качковскому принимаю вполнѣ на себя, ибо если бы не это вспомошествованіе, я неотвѣнно былъ бы отправленъ на лекцію въ Решовскій уѣздъ, гдѣ уже и условился; но какъ раскрылась мнѣ возможность отклониться отъ необходимости такого случая я отправился домой, ибо, еслибы я былъ отѣхалъ въ Решовскій уѣздъ, я не былъ бы отнюдь въ состояніи издавати журналъ.

Для веденія предпріятія я надѣялся, что Г. Сокульскій, мой знакомецъ, при помощи Гна Порембы, приобрететъ нѣсколько опытности; Г. Геровскій торжественно и весьма охотно приобщалъ мнѣ, приняти на себя корректуру. А понеже Журналъ долженъ былъ издаваться не еженедично, но ежемѣсячно, или также первое четвертьгодіе выѣстѣ, для того думалъ, что дѣло можетъ обойтись навремя безъ моего присутствія; тѣмъ болѣе что мое присутствіе могло бы статись вреднымъ для самаго предпріятія, именно по причинѣ недостатка пропитанія. Вовремя моего издаванія „Лады“ и „Зори“ я ограничивался только на собственную личность, и у меня не было никакихъ сношеній ни съ кѣмъ, по недостатку времени и даже людей. Даже мой сродникъ Бачинскій съ Полиціи, и другой сродникъ, равно якъ иные юноши, какъ [3] напримѣръ, Г. Бѣлоусъ, чрезъ свое становище принуждены избѣгать меня, какъ будто проскрибованнаго, или лучше: скомпромитованнаго (schlecht angeschrieben). Такимъ образомъ у меня нѣтъ друзей, не только для душевной моей потребности и для литературной помощи, но и для того нѣтъ, что бы я, съ ихъ помощію, познакомился съ городомъ и сыскалъ себѣ какую лекцію, или другой способъ пропитаніе. Судя по этому, мнѣ, взирая на мое здравье, опасно заимѣти всякія выгоды домовыя на голодъ и бѣдствія въ городѣ. Вторая причина мое(го) удаленія въ деревню была та, что я на покой вадумалъ немножко посвятитись наукамъ училищнымъ, и сыскаать себѣ чрезъ то какое становище общественное; ибо недостатокъ такого становища причиною, что мои

литературныя дѣйствія кажутся многимъ только странными походе-
ніями; онъ не отразилъ нападенія Г. Вѣнк. и Леонт. при издаваніи
Зори, тотъ недостатокъ надѣлалъ мнѣ много зла, много ущерба, а мои
литературныя дѣйствія, хотя бѣ онѣ были и благонамѣренны, остаются
безъ существенной пользы. Вы, Милостивый Государь, изволите ра-
столковать то, чего не считаю нужнымъ, здѣсь наводить.

Для того, помилуйте меня, Милостивѣйшій Государь, простите,
если я былъ причиною хотьбы [4] малѣйшей для Васъ непріятности, и не
осуждайте меня! напротивъ примите мое увѣреніе, что меня менѣе опе-
чалилбы худыи успѣхъ предпріятія, нежели одно Ваше неудовольствіе,
ужь только потому, что Ваша достойная личность способствуетъ болѣе
просвѣщенію, нежели нѣсколько годовъ издаванія Сем. Библ., хотя, правду
сказать, я и не достоинъ этого издаванія.

Но зло не кончилось тѣмъ. За пакетомъ посылалъ я въ Дрого-
бычъ нарочно посланца, онъ принесъ его, якъ уже сказалъ я, 12/24
Марта утромъ, а ночью того же числа одинъ здѣшній шляхтичъ, воз-
вращавшійся изъ Львова, вступилъ на почту въ Дрогобычъ и принесъ
мнѣ послѣднее письмо; отъ него я узналъ, что ѣхать не лзя на Сам-
боръ, ибо вода покрыла всю дорогу, а болота вездѣ непроходимыя, по-
тому онъ отправился пѣшки (это ходачковой) на Наварію, но въ Коло-
дубахъ чуть-ли не утонулъ. На другой день я посылалъ въ сосѣдную
деревню до одного Священника, который былъ въ Самборѣ, отъ него
я узналъ, что по дорогѣ изъ Самбора въ Львовъ никто не ѣдетъ;
окуратъ же на Перемышль или Стрый, очень далеко. Къ тому же слѣ-
дующіи обстоятельства; въ цѣлой нашей горской деревни только одна
пара лошадей, до Самбора 5½ миль, распутица великая, а весна близка.
Такимъ образомъ на дняхъ нельзя никакъ выдобраться отсюда. Но въ
слѣдующей недѣлѣ случаются свята Жидовскія и Жиды не ѣдутъ буд-
ками. Для того вѣрно не могу сказать, буду ли я въ состояніи быти
скорше въ Львовѣ, какъ за время до двухъ недѣль. Повѣрьте мнѣ,
Милости- [5] вѣйшій Государь, что я неотвѣнно отправился даже пѣшкомъ,
если бы не одно обстоятельство, а если бы при томъ и не грязь и не
воды такія. Но въ продолженіи двухъ недѣль я неотвѣнно появлюсь
въ Львовѣ.

Потому осмѣляюсь еще разъ просити Вашего помилованья! до-
звольте, чтобъ Г. Геровскій, какъ то мнѣ обѣщалъ, занялся корректу-
рой, а за то отобралъ себѣ нѣсколько экземпляровъ Сем. Библ. Уже все
равно теперь, если разсылка опоздается до 1 Русскаго Апрѣля; но какъ
статьей довольно есть, то, по моему мнѣнію, можно бы издати первую
тетрадь въ 5 листовъ, а другія двѣ о одинъ листъ меньше, еслибъ то

могло совершиться до 1 Апрѣля Русскаго, какъ это изволили написать въ письмѣ изъ 26 Ф. 10 М. с. г.

Какъ — скоро прїѣду въ Львовъ, буду заниматься всѣмъ безде-нежно, если только Г. Поремба въ самомъ дѣлѣ выдумаетъ для меня какое пропитаніе. Я всего охотнѣе, для споспѣшествованія наданію, принялъ бы на себя требуемую нишъ должность и исполнялъ бы ее по совѣсти, если только я сдѣлалъ бы. Однакоже если бы я не имѣлъ никакого пропитанія въ Львовѣ, такъ и не могъ бы долго пребывать тамъ, во время такой дороговизны. Я полагаю что нынѣшнее мое письмо прїсѣтетъ въ Львовъ во Втор- [6] никъ 27 ч. Марта, если же того самого дня Г. Поремба выслалъ бы мнѣ письмо и изъяснилъ подробнѣе налагаемыя на меня обязанности, то я не заедлилъ бы отправиться въ Львовъ mit Sack und Pack. Письмо отъ Порембы я должный отобрати въ понедѣльникъ 2 Апрѣля по лат. Ибо почтамтъ въ Дрогобычѣ, на разстояніи трехъ миль, при томъ онъ положенъ на „долахъ“, за такъ называемыи „Дѣломъ“. „Дѣлъ“ есть то входъ въ горы, но онъ и самъ горю, на которую нужно взбираться, длиною въ добрыя тричверти мили. Онъ ненареченно болотистъ, и тонкій. Почта кажется мнѣ отправляется изъ Львова въ Четверъ или пятницу.

Прилагаю здѣсь „Извиненіе“; покорно прошу исправить оно, ибо я не зналъ сообразоваться къ простору порожнаго мѣста. —

Душевно болѣю, что Вы, Милостивѣйшій Государь, изволили сами приложить руку собственну къ корректурѣ (развѣ Г. Геровскій боленъ?) Это ужъ не благодѣяніе для меня, но просто наказаніе. Примите мое пожизненное одолженіе и чувства благодарнаго сердца.

Вашъ Благороднаго Господина Профессора Милостиваго Государя
нижайшій слуга Сев. Гавр. Шеховичъ.

Стар. Кропивникъ 13/25 Марта 1855.

Лист писаний на 6 стор. 4°.

Ч. 133.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, писаний
дня 1. IV. 1855 р.*

Милостивѣйшій Государь!

Ваше письмо съ 29 марта получилъ я сегодня и поспѣшаю кое-что отписать. Первая тетрадь „Сем. Библи.“ составлена хорошо, одно только жалко, что изъ Науковыхъ извѣстій отброшена вторая ихъ половина и что „Слово къ Читателямъ“ печатается особо. Не лучше ли было бы прибавить къ первой тетради еще два листочки, ко-

торые составляли бы съ книгою одну цѣлость, да помѣстить въ нихъ всё извѣстія наук. и упомянутое Слово? Если это еще возможно сдѣлать, извольте распорядить тако. Къ второй бо тетради найдутся другія новѣйшія извѣстія наук. а Слово касается преимущественно первой же тетради Сем. Библ., такъ въ ней же и буди помѣщено. Что до второй тетради, думаю, состоять бы ей изъ 5—7 листовъ, чтобы такимъ дѣломъ чѣмъ скорѣе указать Читателямъ, что редакція сдерживаетъ [2] данное въ „Словѣ“ своею слово, что именно въ продолженіи т. г. выдастъ 48 листовъ. Матеріаловъ нашлось бы. Въ ту же II тетрадь могъ бы войти „Народный праздникъ Купалы“, который уже весь готовъ и котораго одну третью часть Вамъ нынѣ пересылаю. Съ Вашими замѣчаніемъ, что вѣдь не къ статьи бы говорить все объ обычаяхъ нар., я согласенъ, но у меня нѣтъ подъ рукой ничего другого, да и какъ заполнить 6—7 листовъ, да въ прочемъ способъ изложенія въ Купалѣ есть другой, какъ въ „Шѣняхъ и пр.“ Для II тетради я пришлю еще: „Послѣднія дни жизни царя Николая“¹⁾ по русск. Инвалиду, статью не большую, и какъ скоро возмогу написать, довольно хорошую повѣсть „Задиски Студента“ по Евг. Гр.; она будетъ въ два или 3 раза длиннѣе повѣсти „Такъ нынѣ любятъ“. Такъ Вы видите, что найдутся матеріалы и на 7 листовъ. — Съ моею поѣздкою въ Львовъ не знаю, что и будетъ; о томъ лишь знаю, что не [3] свидѣюсь съ Вами передъ Праздниками Воскресенія. Послѣ сихъ привезу Вамъ прочую часть Купалы и вышереченныя двѣ статьи, или можетъ быть пошлю Вамъ почтой. — Для составленія статей о Вашей Хрестоматіи и объ рускомъ языкѣ мнѣ надобно пространнѣе говорить съ Вами, да у Васъ же заимствовать необходимо нужные матеріалы. — Повѣритель? „Вѣстникъ“ дерзнулъ выступить противъ стрѣбующей „Зорѣ“; онъ помѣстилъ въ ч. 11 „Сборн.“ статью „То старое“²⁾, — начнутся драки; если что „Зоря“ напишетъ, извольте увѣдомить меня, или прислать даже касающіеся

1) Сеі статіі не напечатано в „Сем. библ.“ за р. 1855, бо в першій вї зошиті появилася вже була на сю тему иньша статійка: „Житє и смерть російского царя, Николая Павловича I“ (по „Словенский Новаинамъ“) стор. 51—9.

2) Автор статійки п. з. „То старое“! підписаний анонімом Старолюбъ, заявляє, що старими є сонце, земля, звїзди, церква, сад, отець, яких треба любити і шанувати і виступає против статіі „Зорі Галицкої“, де „якійсь молодикъ насильвався изъ читанія старыхъ словъ, священныхъ народу и говорить съ презрѣніемъ: „О жалкіи люди! ищете общеполезного въ читаніи старорускихъ книгъ, „а не зыскуете и не стрѣбуете вагално-хосенного въ читаню Мицкевича!“ Порівнай: Сборникъ отечественный р. 1855 ч. 11.

два-три листочки изъ ней въ листѣ. Я увѣренъ, что то будетъ интересно! —

Покажѣть кончу и пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ
Богданъ А. Д(ѣдицкій).

1/4 1855.

Лист писаній на 3 стор. мал. 8°.

Ч. 134.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького пис.
в цвѣтнн 1855 р.*

Благородный Господинъ Профессоръ!

Кривмсь въ изданіи Сем. Биб. надошла.

Вчера еще вечеромъ госп. Поремба объявилъ неудовлетвореніе. Однакожъ все то еще не угрожаетъ изданію паденіемъ, напротивъ, надежда есть по многимъ причинамъ. Только нужно удержаться.

Касательно мене не знаю что сдѣлаю съ собой. Продовольствія у мене нѣтъ, а на діурну отъ Г. Сосновскаго потреба должно (sic) ожидать. Потому кажется что буду принужденъ въ тѣхъ дняхъ отправитсь домой, хотя и къ такой побѣдкѣ у меня нѣтъ нужныхъ средствъ. —

На всякій случай, думаю, если въ слѣдующихъ дняхъ не окажутся успѣхи въ предплатѣ, надобно, хоть на время, заключити изданіе Сем. Б. третьєю Частью, состоящею только изъ 3 листовъ. Въ этой III части я помѣстилъ Златые Врата¹⁾, Одесса²⁾, Стихотворенія, Гумористическую статью, а теперь слѣдуетъ конечно статью изъ области Беллетристики, а если сія часть имѣетъ предназначеніе быти послѣдней, потреба конечно статьи лучшей, [2] содержаніе которой сколько возможно заимствовано изъ народной жизни. — Тѣмъ убо образомъ, распроданіе этой части имѣло бы лучшіе успѣхи и послѣ прекращенія изданія. Потому осмѣляюсь просити Васъ, Благородной Господинъ Профессоръ о статью Веснянки³⁾. Хотя я не долженъ бы просити о книгу, потому что имѣлъ несчастье измарати черниломъ Очерки Россіи, но

¹⁾ П...къ В. „Кіевскія златыя врата“ „Сем. библ.“ 1855 р. стр. 145—52.

²⁾ Северинъ Шеховичъ: „Одесса“ (в німѣньского Reisen in Süd-Russland von I. G. Kohl, Dresden und Leipzig 1841.) стр. 154—166.

³⁾ В „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 174—181 поміщена статья „Веснянки“, підписана буквою П. — Як з тексту видно, в се передрук великоруської розвідки, до якої, як здаєсь, Головацький додав своє: „Примѣчаніе“ стр. 181—2.

взираю на наглость времени (наборщикъ отъ вчера ждетъ рукописи и не дѣлаеть ничего), и обѣщаясь беречи ее, осмѣляюсь просити о Очерки Р. которые отошли завтра утромъ.

При томъ я просилъ бы также о позволеніе мнѣ на нѣсколько часовъ Зори Галицкой изъ 1854 года (моей Редакціи), ибо у мене нѣтъ ни одного экземпляра. Я нуждаюсь въ первой половинѣ статьи Г. Раковскаго¹⁾.

Г. Раковскій прислалъ нынче предплату 5 fl. нк. — Негодуеть на языкъ, к Сем. Библ. его не удовлетворяеть. Повѣстку „Такъ нынѣ любятъ“²⁾ называетъ соблазнительнымъ рассказомъ.

Болѣе всего настаиваетъ на испорченный слогъ, и я съ нимъ согласенъ въ томъ отношеніи, и думаю что надобно съ начала [3] приучити писателей молодыхъ къ лучшему слогу, сочиненному по духъ языка, а послѣ уже, когда при томъ будетъ надежда на предплатителей Россійскихъ, посвятити С. Б. исключительно сочиненіямъ нашихъ писателей, т. е. я говорю не о писателяхъ, которые у насъ приобрѣли опытность, но о такихъ, которые еще начинаютъ: Дятого мнѣ кажется, что статья „Веснянки“ не повредятъ Сем. Библиотекѣ.

Г. Раковскій обѣщаетъ надослати якую-то статью, непрежде пока сообщенная нимъ статья о Географіи не будетъ напечатанной.

Илѣю честь пребывать съ глубокимъ почтеніемъ нижайшій слуга
Сев. Гав. Шеховичъ.

Лист писаний на трех сторонах 4^о.

На 4. стор. адреса: An S-e. Hochwürden Herrn v. Glowacki, k. k. Univers. Professor Wolgeboren in loco.

Ч. 135.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 3. IV. 1855 р.*

Милостивый Государь!

Письмо Вашего Преподобія получилъ я не скорѣе какъ вчера и спѣшусь сообщить желаемыя изъясненія. До сихъ поръ не зналъ я

¹⁾ Раковскій Иванъ: „Довѣрительныя письма изъ Будина“ напеч. в „Сем. библ.“ стр. 184—9. Замѣтимъ, що початок сеї статіи писаної в об'єднательнім дусі напечатано в „Зорі Галицькій“ за рік 1854 Ч. 47. а що в 48 числом змінено редакцію і напрям „Зорі Галицкої“ на чисто народній, тому не докінчено її печатати. Впрочім гляди нашу вступну статію.

²⁾ Ї се оповіданє Богдана Дідицького. Гляди лист Ч. 127.

о томъ что извѣстная Булла имѣеть быть переведена на русскоѣ языкѣ¹⁾, поему спросилъ я Высокопреосвященнаго Митрополита должна ли быть Булла переведена русскимиъ словомъ и что надобно разунѣть о свободномъ переводѣ ея на русскоѣ языкѣ? Я получилъ слѣдующій отвѣтъ: Булла имѣеть быть переведена нашею рѣчею, т. е. благородною, книжною, но никакъ „*мужиловскою*“; чему сопротивляется уже сама важность предмета; подъ свободнымъ переводомъ надо понимать приличное соблюденіе отличительныхъ свойствъ русскаго языка и его словосочетанія, для набѣженія латинизмовъ. — Извѣщая о томъ письменно Высокопреосвященный Митрополитъ Преосвященнаго Суфрагана, замѣтилъ Его Святительская Милость, что русской переводъ Буллы нужно поручить знатоку русскаго языка какинъ [2] наприимѣрь есть Ваше Преподобіе. — Въ такомъ порученіи и избраніи Вашего Преподобія быть переводчикомъ Буллы не имѣлъ я ни малѣйшаго участія, тѣмъ болѣе что имѣ хорошо извѣстно о томъ какъ нечисто у Вашего Преподобія остается свободного времени для упражненія въ подобномъ неблагодарномъ Переводѣ римской Буллы изобилующей различными выраженіями римской куріи, къ чему русскоѣ языкъ съ трудомъ приноровить приходится. —

Желаю Вашему Преподобію и Гос. Малиновскому здравяго и веселаго Праздника Пасхи остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

3 Априля 1855 Въ Унець.

Лист писаний на двохъ сторонахъ 4⁰.

Ч. 136.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова, писаний для
4. IV. 1855 р.*

4/4 855.

Прелюбезный Мой Братъ!

Я вижу, что уже долженъ Тебя привѣтствовать Свѣтлымъ Воскресеніемъ „Христось воскресъ“. Слава Богу, что мы того снова дождались.

Я Тебѣ уже накоротко писалъ, что книги русскія отъ Г. Р. посланы мною еще 5 Февраля черезъ адѣшнаго Спидитера Сабинскаго, какъ при-

¹⁾ Під сею булею треба розуміти „Апостольское посланіе святѣйшаго архіерея папы римскаго Пія IX о догматическомъ опредѣленіи непорочнаго зачатія Богородицы Дѣвы“. Львів 1855. Як видно в листу, єї переклав Як. Головацький.

ложенная въдѣсь записка свидѣтельствуеть. Надѣюсь, что книги уже въ Твоихъ рукахъ; а если же нѣтъ, чему причиною испортившіяся дороги, то спрашивай у Львовскихъ Спедитеровъ „Werner“ или „Bräuner“, — или Barthelmus.

А) Посланныя книги и ихъ цѣны слѣдующія :

	fl.	kr.
1. Лѣтописецъ Переяслав. Сузд. — даръ отъ Батюшки	—	—
2. Соборн. грамота духовен. 1561. — даръ отъ Батюшки	—	—
3. Chrestom. palaeoslov. — даръ отъ Миклошича	—	—
4. Formenlehre 2. Auflage — даръ отъ Миклошича	—	—
5. Извѣстiя Импер. Акад. отъ 10—23 лис. для Нар. Дом.	—	—
6. Твоей Хрестоматiи русск. на веленовой бум. 10 ека.	—	—
7. Библиот. для дѣтей II. части 19 экзем. лишившихся	—	—
8. Раут. Историч. Сборникъ 1854	4	—
9. Рѣчь къ офицерамъ	—	20
10. Слово Архiеписк. Юсифа Литовскаго и Виленс.	—	20
11. Ростиславъ Михайловичъ князь на Дунаѣ	—	40
12. Истор. Критич. обзорѣнiе Погодина 1846	3	—
13. Русская Старина Мартынова 1848	3	30
14. Стефанъ Яворскiй 1844	2	—
15. Исторiя о Козакахъ Запорожскихъ 1847	1	20
16. Повѣсть о Хмѣльницкомъ и Украинѣ 1848	—	50
17. Кирилъ и Меводiй. Филарета 1846	—	40
18. Збручскiй Истуканъ	—	30
19. Славянскiй элементъ въ Греции	1	40
20. Слѣды знакомости въ южной Азiи	—	20
21. Чинъ Львовскаго Братства etc.	—	30
22. Взглядъ на грамат. изслѣдованiя Давыдова	—	20
23. Боспорское царство. 3 тома	14	—
Цѣна всѣмъ книгамъ fl.	34	—
У батюшки сложено Твоихъ денегъ	50	—
1) Такъ осталось у бат. еще	16	—

[2] Хрестоматiи Твоей осталось у меня 10 ека. и тѣ я послалъ Тебѣ — прочiе же 13 я раздалъ и послалъ по Твоему желанiю, и двумъ кошикъ знакомымъ.

Какъ ящикъ на книги былъ слишкомъ великъ, то я пополнилъ его оставшимися у меня 19. ека. библиотекы для дѣтей II. части, которой въдѣсь мало разошлось, и почти никто больше не спрашивалъ — прочее мѣсто я загромодилъ бѣлой бумагою.

В) *Исторія Г. Зубрицкаго* :

У меня предплачено:

5) Полныхъ экземпляровъ всѣхъ 3 частей à 7 фл. 20	36 фл. 40 кр.
9) экземпляровъ третьей части à 3 фл. 20	30 фл. —
	<hr/>
	Итого 66 ф. 40.
На сей счетъ я послалъ Тебѣ всего	50 ф. 20
	<hr/>
2) Такъ я еще долженъ Тебѣ	16 ф. 20.

Изъ тѣхъ получать полные экзек. Добрянскій 3 части и Дементровичъ 2 перв. части. Отъ меня получилъ Г. Раевскій полный экз. — Но остались еще 2 полные: Крыницкій и Стражицкій, получившіе отъ меня только третью часть. Посему надо прислать для нихъ по 2 первыхъ части. Прочіе здѣшніе подписчики уже удовлетворены и Дементровичу послано.

Кромѣ того просилъ меня Г. Крыницкій, не можно бы получить *Исторію Зубрицкаго* полной для нѣкоихъ семинаристовъ на ежемѣсячный выплата; до сихъ поръ согласилось 6. семинаристовъ а позже можетъ быть еще нѣкто прибудетъ. Я сказалъ что напишу Тебѣ, и если возможно, то пришли кромѣ вышеупомянутыхъ 2. экз. двухъ первыхъ частей, также полныхъ 8 или 10 экзекп.

Г. Крыницкій просилъ также для себя иныхъ сочиненій Зубрицкаго: „*Rus Historii Hierarchii*“ — „*O Ruskich Drukarniach*“ — и „*Kronika M. Lwowa*“. —

С) *Счетъ послѣдней посылки въ итогѣ 25 фл. серебр. именно: Анеологія, Отецъ Игнатій и Катихизисъ.*

Эта посылка чрезвычайно благополучно повелась; дня за два или три не стало у меня ни одного даже собственнаго экземпляра. Все разобрали съ жадностью Семинаристы, и заплатили уже на 1. Апрѣля; и многимъ еще спрашивавшимъ [3] я не былъ въ состояніи удовлетворить.

Изъ вырученныхъ 25 фл. я заплачу за бумагу Хрестоматіи Мехитаристамъ	18 фл. —
За посылку по почтѣ заплачено	4 фл. 30
	<hr/>
	Итого . 22 фл. 30

По сему изъ 25 фл. остаюсь долженъ Тебѣ 3) . 2 фл. 30.

Усмотрѣвъ благородное рвеніе въ Семинаристовъ, я спросилъ ихъ, сколько экзекп. какого сочиненія требуютъ? И по врученной мнѣ запискѣ надо бы виѣстѣ съ прежними чѣмъ скорѣе прислать:

1) Анеологіи по кр. мѣрѣ	15 экз.
2) Катихизиса	12 —
3) Отца Игнатія dto dto	10 —

4) Покореніе Новагорода	4 —	
5) Граматики Духновича	2 —	
6) Скитъ Манявскій	1 —	
7) Цвѣты въ надѣвст. Ливады	2 —	
8) Лѣрвака	2 —	} [нѣтъ у меня]¹)
9) Богъ — Ода Державина	3 —	
10) Вѣнка I и II част. по	3 —	
11) Пастырское Посланіе о непорочномъ начатіи нѣсколько экземпляръ.		

Хотя впрочемъ почтовая посылка много стоитъ, совѣтую однакоже посылать тѣмъ путемъ — потѣму что скоро прійдетъ и меньше заходу. Наконецъ надо бы духъ Семинаристовъ поддерживать.

Съ послѣдней посылкою пришла и рукопись покойнаго нашего Брата Петра виѣсть съ его автобіографіей и Исторіей Смарагдова. Я нѣмъ неисповѣдимое хотя и горестное наслажденіе, перечитывать трудолюбивыя Его черты. Дай Богъ, чтобъ я успѣлъ воздвигнуть ему этотъ памятникъ, но какимъ образомъ, то пока еще не могу рѣшительно сказать. — Дай Богъ здоровья и досуга! —

За „Библіотекой Семейной“ спрашиваютъ со всѣхъ сторонъ — я утѣшаю какъ могу — и надѣюсь что она скоро уаритъ бѣлый свѣтъ. Надо бы поскорѣть, чтобъ люди не унывали долго. — Что касается [4] меня, то я непремѣнно соберусь когда то что нибудь написать или перевести для ней — но прежде всего я бы радъ уарѣть ее, и увѣриться, какъ ирѣ будетъ судить о ней. Будьте при томъ увѣрены, что какъ Зоря Галицкая, такъ и Вѣстникъ et consortes съ ужасною завистью смотрятъ на это періодическое письмо, прежде нежели они (sic) свѣтъ Божій уарѣло. Что сказали „Slovenské Noviny“ а Зоря перепечатала, то слово въ слово произошло изъ Редакціи Вѣстника Законовъ державныхъ etc. Для того не можно надѣяться, чтобъ подъ вліяніемъ Шашкевича приволило министерство „Анеологию“ какъ учебную книгу, особенно для того, что вообще въ цѣломъ изданіи никто неподписанъ; по сему было и для Тебя слишкомъ опасно, ходатайствовать за незнаннымъ авторомъ и недателемъ. Дай Богъ чтобъ это не имѣло вредныхъ для Тебя послѣдствій. Я удивляюсь, почему Г. Богданъ самъ какъ независимый человекъ не подалъ прошеніе о томъ, или по крайней мѣрѣ Институтъ Ставропигійскій — а Тебѣ слѣдовало тогда только какъ профессоръ дать безпристрастное и основанное добромѣніе. Такъ думаю, было бы лучше и благонадежѣе. Правъ я или нѣтъ!

Относительно Твоей Граматики, то о ней и слыху нѣтъ! невозможно нѣмъ извѣдаться о чемъ положительномъ. Ковальскаго Читанки II

¹) Слова, взяты в [ ], пис. рукою Я. Головацького.

часть уже 2 года лежит у Ш... и хотя они покушались, то все таки не пускает изъ рукъ. Потерпы и инши частѣе Ш... самому, можетъ быть, попадетъ когда Твое письмо въ добрый часъ, и оны умилосердится. —

Я уже упомянулъ Тебѣ прежде, что 4 экз. Исторіи Зубрицкаго посланы батюшкой Археологич. и Историч. Обществамъ.

Сегодня посылаю Тебѣ „Извѣстій Импер. Акад. Наукъ“ 24 и 25 Листъ, гдѣ снова упоминается о Твоей Христоматіи, и прекрасная есть Стихотворенія Майкова. Также прилагаю 12. кусковъ любопытныхъ грамотъ, Манифестовъ и пѣсни новѣйшаго времени...

На сѣмъ уривае ся листъ. Згаданіи манифести і грамоти находятъ ся в бібл. „Нар. Дому“ між перепискою Головацького Ч. 111. Манифести виписані Ів. Головацькимъ з „Сѣверной Пчелы“ за рік 1854 і 1855. Предметомъ їхъ війна з р. 1854 і 1855 та смерть царя Николи І. Подаємо їхъ в порядку, уложеніи Як. Головацькимъ :

а) манифестъ царя Николи з дня 9. II. 1854, в якимъ подае до відомости народа, що Франція і Англія вступили в обороні Турківъ противъ Росіи;

б) манифестъ царя Николи з дня 11. IV. 1854, в якимъ вказуе, що Англія і Франція хотять обезсилити Росію, яка повинна стати в обороні христіянства противъ Турківъ та їмъ покровителівъ;

в) манифестъ царя Николи з дня 14. XII. 1854 р., якимъ взивае Росіян до оборони вітчизни;

г) манифестъ царя Николи з дня 29. I. 1855 р. в справі війни (пор. „Сѣверная Пчела“ з р. 1855. Ч. 25);

д) „Рѣчь, произнесенная предъ выступленіемъ въ походъ Гренадерскаго Фельдмаршала Графа Румянцева-Задунайскаго Полка, Полковныиъ Священникомъ, Стефаномъ Соловьѣвымъ, 8. марта 1854. гѣда;

е) замітка про перепечатане „Первыи русскія Вѣдомости“ в Москві 1855 р. („Сѣверная Пчела“ Январь 1855);

и) „Высочайшая Грамота Нашему Императорскому Московскому Университету“ з дня 2. XII. 1854 р.;

і) Высочайшіе Раскрыты, данные на имя Наказнаго Атамана Войска Донскаго, Генераль-Адъютанта, Генерала отъ Кавалеріи, Хомутова 1-го. з дня 14. I. 1855 („Сѣверная Пчела“ 1855 Ч. 16);

к) верш Николи Арбузова п. з. Къ Россіи, по прочтеніи Высочайшаго Манифеста 29-го Января 1855 г. Посвящено имени Его Императорскаго Высочества Государя Наслѣдника Цесаревича („Сѣверная Пчела“ 1855 ч. 30);

л) верш Ѳ. И. Тютчева „Разсвѣтъ“ (пис. в 1850 р.), в якимъ предсказана війна Росіи з Туреччиною;

н) манифест царя Александра II. з дня 18. II., виданий з нагоди смерти царя Николи I.

Ч. 137.

Лист І. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) IV. 1855 р.

Христось воскресє!

Любезнїйшій Другъ Іак. О.!

Книгъ Вамъ нїѣ по почтѣ пересланїи, получилимъ, и всѣ правлятєся, а больше втѣ брошуры которїи перепишу, а подлинникъ ворочу съ благодаренїемъ Вамъ — Новостей нѣкакїхъ, и кажется что прїйдеся комусь горячо, или парно какъ въ банѣ, — да чтожъ дѣлать, такъ судьба велить. Должокъ 2. р. 46 к. отдаю, а при надобной способности подайте и больше книгъ — по изволите Вы подписать въ пересылкѣ по почтѣ на руки Г. Катехеты въ Тарнополи О. Понѣля, а отъ Него лутше нїѣ получать, какъ въ Трємбовлю нарочитого посылать за книгами. — Письмо получите съ рукъ моего брата родного Антонїя С. С. въ прочемъ вручаюсъ вашєму дружєству навсєгда, и желаю вамъ съ вашєю Семїєю всякаго благополучїя — съ чїстосердечїемъ пишєтъ Вашъ Другъ

І. В. Сокольскїй.

Лука 13 (1) 4. 855.

Лист писаний на 1 сторонї малї 4^о.

Ч. 138.

Лист Ів. Раковського, до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) IV. 1855 р.

Буднїъ 2/14 Апрѣля 1855.

Милостивый Государь!

Снїъ случаетъ нїѣя честь послать Вамъ по почтѣ подъ крестообразною перевязкою два экземплєра Архїпастырскаго Посланїя, Святѣйшаго Папы Пія ІХ. о нескверномъ Зачатїи Богородицы Дѣвы;¹⁾ пе-

¹⁾ Апостольское посланїе святѣйшаго архїерея Пія ІХ, Божїимъ промысломъ папы нашего, еже естъ ѿ догматическомъ ѿспредѣленїи несквернаго Зачатїя Богородицы Дѣвы въ Римѣ 1854 года. Съ оутвержденїя Его Преосвященства Іосїфа Архїерея Пряшевскаго издано Общєствомъ св. Стефана, и напечатано.... Въ градѣ Буда 1855. Як се вже зазначив Ів. Ем. Левицький (Библіографїя Т. І. Ч. 905) переклав єї Ів. Раковскїй. Ту саму булю переклав в Галичинї Яків Головацький. Порївнай лист Ч. 136.

реведеннаго мною изъ латинскаго на церковно-Славянскій языкъ, извѣщаю Васъ, что я получилъ всѣ Вами присланныя мнѣ книги, какъ то: Шестъ экземпляровъ третяго Тома Исторіи Княжества Галицко-Русскаго, и изъ Пряшева доставленные экземпляры Анеологіи и Отца Игнатія. Сколько будетъ возможно я постараюсь о распродажѣ ихъ, и вырученныя деньги разомъ пошлю Васъ. — О семъ самомъ покорно прошу извѣстить также и Его Высокоблагородіе Г. Зубрицкаго, что [2] слѣдующія за присланныя мнѣ Имъ экземпляры своего сочиненія деньги доставлю, какъ скоро удастся мнѣ продать полученные экземпляры. — Положеніе Славянъ въ нынѣшнихъ обстоятельствахъ не множо затруднительно, однако за то не должно унывать намъ, но ободряя себя надеждою въ лучшее и долгомъ любви къ народу своему мы должны дѣлать что возможно въ пользу его. — Что дѣется съ Семейною Библіотекою? Я охотно буду споспѣшествовать ей своимъ содѣйствіемъ, лишь бы выходила она порядочно, но до сихъ поръ не видалъ я еще ни вида ея. — Если въ Галиціи находится нѣкій русскій переводъ упомянутаго Архипастырскаго Посланія Папы нашего, прошу мнѣ сообщить экземпляръ онаго. Съ совершеннымъ почтеніемъ пребываю

Вашъ, Милостивый Государь, покорный слуга

Иванъ Раковскій.

Лист писаний на 2 сторонахъ малої 8°.

Ч. 139.

*Листъ Ивана Головацького до Северина Шеховича, пис.
дня 7 (19) IV. 1855 р.*

Ваше Благородіе Милостивый Государь!

Надѣюсь, что Вы извините меня въ томъ, что я на Ваше почтенное письмо такъ долго письмомъ не отвѣтовалъ. Не виняйте мнѣ то во зло, что отъ зла не произошло; я бы всегда радѣе былъ, отвѣтовати Вамъ дѣлами, нежели самыми словами, и будьте увѣрены, что я сколь возможности моей здѣсь между Русинами и ихъ друзьями для распространенія Вашей драгоценной „Семейной Библіотеки“ пособствовалъ и пособствовать не перестану. Слава Богу, мой трудъ не былъ безуспѣшенъ; и можно надѣяться, что какъ здѣшніе Русины такъ и Венгерскіе и Галицкіе съ временемъ оцѣнятъ и полюбятъ Вашу Библіотеку. Первая тетрадь ея мнѣ, и сколько я слышалъ, всѣмъ понравилась: статьи въ ней занимательны, поучительны и вообще благонаправленны такъ касательно содержания какъ и внѣшней формы. Изъ всего видно, что пользуетесь очень трудолюбивыми и способными сотрудниками. Я изъ моей стороны

хотѣлъ бы сдѣлать только одно примѣчаніе, что бы Вы хорошо сдѣлали, если бы побольше переищивали пожежду серіозныя долги статьи также маленькія, короткія, а именно поэзіи, особенно потому, что для многихъ читате-[2]-лей, особенно молодыхъ или неопытныхъ могли бы долги ученыя, впрочемъ превосходныя статьи, казаться немножко скучными. Сего ради для развлеченія и разнообразности могли бы лучшія поэзіи пособствовать, которыя не трудно Вамъ будетъ выбирать изъ поэзіи славянскихъ, именно російскихъ. Последними особенно сдѣлать Вамъ пользоваться, во-первыхъ потому, что для перевода очень мало потеряете времени и труда — а во-вторыхъ, что онѣ изъ между прочихъ славянскихъ самыя лучшія. — Вообще тѣмъ путемъ, присвоивая себѣ коронія стихотворенія черезъ удачныя переводы, усвѣютъ наши читатели въ языкъ русскому языку, и увидятъ, что на нашемъ языкѣ можно писать самыя совершенныя поэзіи по содержанію и формѣ, не прибѣгая къ испорченнымъ провинціализмамъ. —

По той самой причинѣ, именно ради обученія русскому языку, особенно молодыхъ читателей, надо бы въ такихъ стихотвореніяхъ, которыя изъ російскаго переведены, и гдѣ гласоудареніе сохранено настоящее какъ слѣдуетъ, обозначать это гласоудареніе какими нибудь знакомъ (' или ') — въ прочихъ же повѣяхъ и прозаическихъ статьяхъ этого не нужно. Тѣмъ способомъ могли бы юноши хорошо произносить и декламировать эти поэзіи, и привыкали [3] бы къ постоянному, въ нашей Руси столь разнообразному гласоударенію! Въ томъ намѣреніи и посылаю Вамъ сегодня одно изъ лучшихъ стихотвореній Хомякова, въ которомъ я избѣгая прямыхъ Россіанизмовъ сохранилъ довольно вѣрно красоту подлинника и обозначилъ гласоудареніе его¹⁾. Прошу только о томъ, чтобъ Вы мое письмо уничтожили, и вообще о моемъ пособствованіи никому не вспоиннали. Вы знаете, чего я опасаясь — сирѣчь и тѣни собственной, хотя я никогда не имѣлъ и не могу по внушенію имѣть злаго намѣренія! —

Благодарю Васъ, Милостивый Государь, за присланный мнѣ экземпляръ, я его перечитавъ, предложилъ въ одной изъ славянскихъ кофейныхъ домовъ — оно бы не повредило, если бы Вы кроиъ моего экземпляра еще хотѣли на время пожертвовать особенными двумя экземплярами для кофейни сербской и чешкой („Kiener's Kaffehhaus, Stadt, Bischof-gasse“ и „Löw's Kaffehhaus, Stadt, Bauernmarkt“) или пришлите на

¹⁾ Під сим вершом треба розуміти „На сонъ грядущій“, підпис. буквами П. С. Х. який враз із наголосами напечатано в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 153—4.

ное имя 3 экзмп. Надѣюсь, что это бы было съ Вашей пользою, но крайней мѣрѣ въ послѣдствіи.

Также и Г. протопрезвитеру М. Раевскому очень понравилась „Библиотека“, и онъ проситъ Васъ, что бысте посылали ему [4] по два экзмп. какъ во время оно Галицкую Зорю, которой онъ въ теперѣшней ея формѣ и въ глаза видѣть не хочетъ, хотя на силу ему посылають. Деньги Г. Раевскій, если еще не послалъ на 2 экз. то вскорѣ непремѣнно пошлетъ. Можете надѣяться, что Ваша Библиотека изъ его рукъ и Петербургскій свѣтъ большой узритъ. —

Сказавъ Вамъ мое истинное откровенное, желаю Вамъ въ неуспынныхъ трудахъ благополучнаго успѣха, и истинно честь пребывать Вашимъ Милостивый Государь покорнѣйшимъ слугою

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 7/19 Апрѣля 1855.

Р. S. Кланяйтесь всѣмъ знакомымъ и незнакомымъ друзьямъ, а именно моему любезнѣйшему Брату профессору, и перекажите, что я уже давно выжидаю отъ него письма.

Тотже.

Лист писаний на чотирох сторонах 8°.

Ч. 140.

*Лист Й. В. Сокулскаго до Якова Головацкаго, пис.
днл 11. V. 1855 р.*

Любевный мой Другъ Я. Ѳ.!

Господинъ Д. Зубрыцкій издаеть IV-ій Томъ Исторіи галичско-русской, подъ Титломъ Анонимъ Гезвенскій и Іоанъ Длугошъ. Молю Васъ Мой Л. Другъ, чтобы чрезъ ваши руки могъ я и на мою долю одеть Экземпляръ получить, спрашиваю Васъ хорошенько не позабыть. — Чрезъ моего родного брата Антона, который былъ у меня на праздникѣ воскресенія Х-ва писалемъ къ вамъ Мой Другъ и въ письмѣ послалемъ должніи за книгѣ денежки, а н(е)извѣстно мнѣ, чи вашихъ рукъ письмо Мое дошло? спрашиваю васъ о Отвѣтъ? Я мой Л. Другъ: Цушауера, Часъ да и прочіи Газети читаю, наблюдаю, думаю, но не могу нѣкакого толку добиться — а коротко заключаю — что этѣ всѣ Штаты въ которыхъ мно лоолобобожѣты ушалашились и во свои коктѣ правленіе добрали, въ этихъ штат: неистовство и адское ожесточеніе, противу слав: русс: кнпуть но надѣмось, что Всевышній во свѣтъ каковую изготовляють невиннымъ — этихъ враговъ Бога, міролюбія ввалить. — Дивно мнѣ кажется, что народъ запад, [2] югозападный, не помнитъ преданій и исторіи бытія, сталъ

бессленъ, безуменъ, а обманщикъ игрушками, та святотатствомъ, лжюю, ведутъ Его ко беззаконнымъ дѣламъ, лить невинную братско хрістіанскую кровь за Чалму!!! —

И нѣтъ уже въ югозападѣ нѣ пророка въ церкви, нѣ истинны и правды въ народѣ — нѣють во правдѣ уста, та молчатъ, глава та невидать, а сердце окаменѣло, которого и слова С. Евангелія тронуть не всостояніи. — Небо, Море, Земля, морь, Голодъ несилахъ освободить ихъ сердца, отъ цѣпъ обманщиковъ, — то диво. —

Семейная бібліотека для чтенія правится нѣтъ, и благодарю Бога что нашъ русс: гал: народъ, а лучше сказать писатели поняли мысль, с. п. Коляра über die S. Wechselseit: и кажется что слова Стихотворца р. Пуш: исполнятся со временемъ, что славенскіи рѣки сольются во русское море и вьсякнутъ — а тогда врагамъ вопросъ. —

А что тамъ дѣлають и думаютъ господа Докторы богослов: любо-мудр: Іуриспруденціи — нѣтъ нѣькакой [3] надежди для общаго блага отъ этихъ мудрыхъ головъ, какъ и отъ ихъ попредниковъ? горе намъ проститъ — простити и безкнижнии учениками Х-ъ Милость, вѣру, и надежди разсѣялъ на сердца всего шіра, чему премудрии и разумниі Фарисеиі противились упорно простити и безкнижнии Коваки приняли, правду и истину вѣры, и отъ заглади оборонылы какъ мученикѣ — простой и безкнижній рус: гал. народъ стонтъ во вѣри и правахъ своихъ праотцовъ, и не отступилъ отъ этихъ — а премудрии превосход: предательски отдавали эго на мученіе — для земныхъ почестей — тако и нынѣшней Л. Другъ дѣется, премудрии, препочтении въ носъ себѣ дуютъ, косо смотрять на безкнижнихъ тружденниковъ, коториі всеобщаго ради просвѣщенія трудятся, чтобы отеческія преданія, исторію, нравы, языкъ, освободить, охранить, и воскресить всю покойную правду матку русской Земли, и словенского роду зтотъ святой землѣ нашей залогъ — и во исполненіе приходятъ слова Спасителя — утанихъ эссы отъ премудрыхъ и разумныхъ а открылъ эссы я младенцевъ — а какой то судъ постигнетъ когда въ Исторіи святителей русс. отъ Михаіла первого, Курилла, Іпатія, Іосафата¹⁾ и проч. до кончины Митрополита Антонія этого премудрого Доктора!!

[4] Мой Другъ! что до селѣ еще во русскослов: языкѣ бога чтемо: во церквахъ, во семняхъ разговориваемо а теперъ началисьмо писать, до (sic) что то издавать, но доктори наши этому оградой, но нашъ простой русской твердой народъ -- или лутше сказать сила вышняго этииъ владаеть,

¹⁾ Михаіла Рагови, Кирила Терлецького, Іпатія Потія, Йосафата Кунцевича, що ввели, або розширювали унію при кінці 16 і в поч. 17 віку.

бо кагдабысьмо хотѣли отозваться къ нашимъ премудрнѣмъ, и почтеннѣмъ, вътѣ роды уже давно чортовскими сѣтанн одторгаути отъ насъ во адъ, и духъ ихъ невоиняетъ больше во русскомъ племени.

Мое мой Д. Другъ таково заключеніе — Слово: племя должно освободитъ такъ церковь какъ и міръ отъ тенетъ дѣвольскихъ — упрочитъ чисто православ: вѣру — по слованъ Спасителя. — Его учениковъ С. Евангел: С. Отповъ - и Соберовъ и отродитъ новую чистую, истинную Церковь соборную, и Апостоль: во которой Духъ С: премудрости, разумъ и страха божія правити будетъ, во истенной вѣрн любви, и надеждѣ одержанія царства вѣчнаго. — На словенахъ будущій долгъ лежитъ — и надежда. — Эта моя вѣра, и удостовѣреніе, мой Д. Другъ. — Пробывай мой Л. Другъ со своей Подруг: да Семней во здравіи, носы неня во твоей памяти, какъ я тебя до послѣднего моего выдоха. Подоровъ Г. Д. Зуб: та отвѣтомъ твоимъ въ нѣсколько строкахъ дары.

Твой искренній Другъ и братъ во Х-ѣ пишетъ

I. B. Сов.

Л. 11/5 855.

На лѣвн беревѣ 3-ої стор.:

А на время вакаціи изволите мой Л. Другъ ко Мнѣ съ Вашею Семнею захватъ, а радо угощу Васъ моимъ хлѣбомъ, солью, и при томъ, и одарю васъ хлѣбомъ и въ Львовъ, а наговорылось про всяку всячину до сыта. —

Лист писанный на 4 стор. 4^о.

Ч. 141.

*Лист I. B. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня
27. мая 1855 р.*

Любезнѣйшій Другъ Іа. О.

Ваше письмо съ 22. т. м. получилъ 25. Я очень радъ этому что вы мой Л. Д. немедлили съ отвѣтомъ. — По желанію Вашему навѣщу вашихъ родственниковъ, что Вамъ никакъ ихъ посѣтитъ т. г. Вамъ книжочкѣ по почтѣ перешлю, но вы мой Д. немножко пождете еще доколь не перепису — кажется что запутаное дѣло кончится хорошо. Да и Мы возрадуемся да возиграемъ, лукавій супостатъ неустоятъ истиннѣ да правдѣ Крестъ Христовъ побѣдитъ. — — З. р. На Анонимъ Длугоша даю, только спрашиваю Васъ М. Л. Д. отдать въ почту прямо къ мнѣ. — Нашн р. Свящ: сущн Чурбаны немнѣють нѣкакового вкуса — чортъ ихъ знаетъ что они таково, и къ какой партіи прилѣпаются, а боліе всего кажется что похожіи на лоолитскіи хвосты!! —

Господ: Зубр: вважно отъ имени Моего [2] отдайте поклонъ, да и О. Иосифу Кульчицкому. Пробывайте мой Л. Д. Ы. О. во здравии и долгоденствіи, на многіи лѣта, та и ваша семія, да и вѣна не лишайте во вашей памяти. — Вашъ другъ искренный пишетъ

Иосифъ Василь. Сок.

853 г. 27. дня мая.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 142.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
дня 12. мая 1855.*

Почтеннѣйшій Государь!

Пріѣхавъ домой, я нашель уже 7 дальнѣйшахъ чиселъ „Зори Г.“, присланныхъ почтою подъ одной оберткою; такнѣхъ дѣломъ есть у меня вся „Зоря“ съ извѣтіемъ 2. ч. — Перелистывая 2 Часть „Семейной Б.“, я увѣрился, что именно въ „Запискахъ Студента“ неизвѣнены вѣкоторыя слова и выраженія, да ю всегда замѣнено ее-нѣ; это грустно, это нелогически, потому, что надо бы уже писать и -ать, -нѣ и пр. и однинѣ шагомъ перепрыгнуть все. — Не смотря на то, я посылаю вѣсколько любопытныхъ научныхъ [2] извѣстій для „Сем. Б.“ съ тѣмъ, чтобы Г. Шеховичъ оставилъ, о сколько возможно, неизвѣнный слогъ. — Не понимаю, какнѣхъ образомъ вкравлись въ „Сем. Б.-у“ ошибки: „тасшій, найдорозшій“ (Зап. Студ.); развѣ это принадлежитъ къ исправкамъ? — Очень жалѣю, что не въ состояніи заняться теперь надъ составленіемъ другихъ статей; я долженъ со всѣмъ усиліемъ приготовляться къ экзамамъ. Справляюсь ли съ ними, тогда пойдетъ дѣло на прежній ладъ. — Изъ „Извѣстій Акад. Наукъ“ я многое узналъ, и радъ бы всѣ Н-ры якіе ни есть у Васъ перечитать; тамъ пространно толкуется о языкѣ. — Хохолушкова повѣсть „Айдуни“ неудачна, тоже изъ Лю-[3]-мира нечего извлечь; я только вѣдаю изъ него, что есть въ Чехахъ польско-либеральная или подобная ей партія, къ которой пригласился въ великой части „Люмиръ“; у него есть переводы патриотическихъ польскихъ статей, да воспоминки о польской литературѣ стоятъ всюду на первомъ ряду. О русскихъ, о насъ очень мало и даже неприязненно. Теперь угадалъ я, отъ чего „Люмиръ“ не хотѣлъ вѣняться съ нами (съ Зарю 1852 -- 53) своимъ экземпляремъ, мимо того, что мы послали ему „Зарю“ больше полугода даромъ; — и то жалко! Я намѣренъ прислать къ „Сем. Б.“ извлеченія изъ рукописной „Исторіи угорской Руси“ А. Дукиновича, которую онъ мнѣ пожертвоваль.

[4] Надѣясь увидѣться съ Вами въ началѣ Юнія — пишу съ пока-
мѣсть съ глубочайшимъ почитаньемъ слуга и воспитанникъ Вашъ

Богданъ А. (ндреевичъ Дѣдицкій).

Мосты В. 12/V. 855.

„(ндреевичъ Дѣдицкій)“ писано иншою рукою.

Лист писаний на чотирох стор. мал. 8°.

Ч. 143.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати
пис. перед червнем 1855 року.*

Благодарный Господинъ Профессоръ!

Въ послѣдній день моего печальнаго отъѣзда, не имѣвъ возмож-
ности, быть лично у Васъ, Милостивый Государь, переслалъ, вмѣстѣ
съ благодареніемъ, двѣ книжки: Сборникъ Историческій и *Pieśni Żegota
Pauli*.

Нынче осмѣляюсь переслати Вамъ переводъ Госп. Луки Цыбыка,
съ тѣмъ прошеніемъ, чтобы изволили пересмотрѣти и оцѣнити его. На
всякій случай, кажется мнѣ, надобно умѣстити сію статью; статей по-
добнаго рода отъ того же Господина есть еще до шести листовъ.

Я написалъ Гну Порембѣ двѣ альтернативы, не знаю какъ онъ рѣ-
шится. Къ счастью я смогъ выдобраться изъ Львова и то на счетъ фонда
Сем. Библи. получивъ предплату отъ Госп. Маліновскаго; но что жъ мнѣ
было дѣлать, когда пребываше въ Львовѣ мнѣ надоѣло; Поремба даетъ
харчъ худой, а за то запогребуетъ большой вознаграды. Я самъ лишень
всякихъ необходимыхъ выгодъ и надлежностей [2] жизни, чахнувъ надъ
маленькимъ никакимъ столикомъ и между сырыми бумагами и безпрестан-
нымъ шумомъ Печатни и безпокоенный Публикою, имѣвшею требованія
до печатни и проч. и проч. — не могъ болѣе выдержати, хотя я, по-
дышавъ не множку свѣжияго воздухомъ, готовъ буду возвратитись назадъ
и заниматься изданіемъ, если бы только сыскалъ діурну или лекцію.

Я прошу Васъ, Милостивый Государь, помогите мнѣ въ томъ
отношеніи — я буду Вамъ очень благодаренъ. Быти можетъ, случится
что нибудь въ бюрѣ Госп. Сосновскаго — если бы онъ могъ ждати съ
діурной на мене, я тотчасъ пріѣхалъ бы. Хотя бы и не издавалась Сем.
Библи., такъ мнѣ не за чѣмъ сидѣти напусто дома.

Я поручилъ Гну Зарембѣ сыскати Г. Ковала, который вступилъ
бы мое мѣсто.

Приходить мнѣ на мысль статья Дешка сообщенная Госп. Зубрицкимъ, прибавившимъ къ ней нѣсколько собственныхъ примѣчаній¹⁾. Во въ самой статьи Дешка есть нѣкоторыя мѣста, нынче уже [3] неумѣстныя, якъ то: о безбородности Преосв. Поповича, предлатителя Сем. Библ. и проч. и проч. относящіяся къ соціальнымъ измѣненіямъ, послѣдовавшимъ въ новѣйшее время. Потому я просилъ бы Васъ, Милостивый Государь, заглянути въ статью, ибо Госп. Зубрицкій, на мои замѣчанія былъ недовольный.

Притомъ кнѣю еще прошевіе до Г. Зубрицкаго, чтобъ извинилъ мене, что я забралъ съ собою 1 томъ Москвитянина; я хотѣлъ было оставить его Г. Ковалю, чтобъ укончилъ переписать статью Сердешная Оксана²⁾; но понеже Г. Зубрицкій обавлялся ея поврежденія, я взялъ съ собою чтобы самому переписать.

Статью Яновича³⁾ надобно уиѣстити гарниондомъ. Надѣюсь что Г. Дѣдицкій быти можетъ прислетъ продолженіе сочиненія Штурова⁴⁾.

Съ тѣмъ кнѣю честь пребывать съ глубочайшимъ почтеніемъ Вашъ
Благородный Господинъ Профессоръ нижайшій слуга

Сев. Гавр. Шеховичъ.

Лист писанный на трехъ сторонахъ 4^о.

Ч. 144.

*Лист Я. Досковського до Якова Головацького, пис. дня
4 (16) червня 1855 р.*

Всечестнѣйшій и Всеученнѣйшій Господине!

Посылаю Вамъ по желанію Вашему въ замѣну за 12 экземпляровъ Катехизиса литургическаго по 25 кр. 4 Тупики по 30 кр. ср.

¹⁾ Дешко Андрей Н. Статья „О карпатской Руси“ (съ примѣчаніями Дениса Зубрицкаго) помещена в „Семейной библіотекѣ“ за рік 1855 стр. 210—224.

²⁾ Се повесть Основяненка, яку в р. 1842 напечатано в вѣдикорускѣмъ перекладѣ в „Москвитянинѣ“. Гляди: Огоневскій: „Ист. руск. лит.“ Т. III. (1) стр. 38. Звідси перепечатав ві Северин Шехович в „Семейн-ій библіотекѣ“ за рік 1855 стр. 235—75.

³⁾ Яновичъ Петръ Ивановъ „Короткій очеркъ литературной исторіи старословенскаго языка“ напечат. в „Семейн-ій библіотекѣ“ за рік 1855 стр. 224—34.

⁴⁾ Початокъ перекладу статіі Людевита Штурова, „О народныхъ пѣсняхъ и повѣстяхъ племеньъ Словенскихъ“, споруженного Богд. Дидицкимъ, напеч. в „Сем. библ.“ за рік 1855. стр. 65—73.

и 30 экз. Молитвенника по 6 кр. ср. Непереплетенныхъ (sic) больше не маю.

Поручаю ся Вашего Благородія благосклонности

Я. Досковский
пасторъ Волоховецкій.

Волоховицѣ 4/16 Чер. 855.

Лист писанный на одной стор. звич. 4°.

Ч. 145.

*Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
6. (18.) червня 1855 г.*

Вѣна 6/18 Іюня 1855.

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Третьяго дня послалъ я Тебѣ первый выпускъ IV тома „Извѣстій Императорской Академіи Наукъ“, — есть тамъ очень много любопытныхъ статей, между ними „Отчетъ дѣйствованія Академіи за 1854 годъ“ — „Малорусскій Словарь“ Аванасіева-Чужбинскаго — и три превосходныя стихотворенія Майкова, достойны большаго вниманія. Ты мнѣ не извѣстилъ, получилъ ли Ты посланные мною послѣдніе листы Извѣстій изъ 1854 года извѣстѣ съ заглавнымъ листомъ? было тамъ также нѣсколько любопытнѣйшихъ стихотвореній, выписанныхъ изъ Сѣверной Пчелы. Теперь же прибавилъ я еще одну брошюру Г. Срезневскаго „Повѣсть о Царѣградѣ“. Когда будешь писать, извѣсти меня, получено ли Тобюю все въ точности?

Въ послѣднемъ письмѣ Ты жаловался, что комиссіонеръ за посылку книгъ удралъ Тебя слишкомъ немилосердно — и во истину я удивляюсь, какъ это возможно? Я до сихъ поръ за пакеты поль центнара вѣсомъ платилъ не болѣе 4 - 5 fr.; а тотъ мною посланный кажется не былъ тяжелѣе. Впрочемъ и я согласенъ, что лучше и удобнѣе посылать книги по почтѣ; я за послѣдніе Твои пакеты заплатилъ близко 8 fr. сер. — и принужденъ былъ возвысить соразвѣрно цѣну — не смотря на то, книги почти всѣ разошлись, исключая нѣсколько экз. Зубрицкаго, Игнатія О. и другихъ мелкихъ; большую частію разобрали здѣшніе питомцы — но къ сожалѣнію сего [2] мѣсяца мало осталось у нихъ наличныхъ денегъ, и потому просили, чтобъ пождать до 1-го Іюля — тогда можетъ быть больше сберется.

Очень я сожалѣю и опасася вредныхъ послѣдствій по причинѣ предложенныхъ Тобюю русскихъ учебниковъ в. Министерству просвѣщенія, именно Грамматики латинской и Анеологіи — я думаю, что нельзя

было отъ Министерства, въ которое участвуетъ „in ruthenicis partibus infidelium“ Шамкевичъ, ожидать много рѣшеній; это кажется была вода на его млинъ, и онъ воспользовался нею „um Euch eine Schlappe beizubringen“. — Что касается оправданія Твоего передъ Министерствомъ, то я думаю, что хотя бы оно было самое глубоководное, то всегда будетъ оно неумѣстно, безуспѣшно, и какъ то похоже на полемику, въ которой грамматика должна сражаться съ государственной политикой, и въ ней Ты легко не состоишься, а очень легко можешь пасть жертвою! На что намъ того? Если есть у Тебя время, выработывать какое оправданіе, то хорошо; сдѣлай это по своему укрѣпенію, но и хорошенько спрятай, пусть оно когда то попадетъ въ достойнѣйшія руки, какъ адѣшняго загорѣлаго хахлака.

Что касается изданія рукописной Исторіи покойнаго брата Петра на изживеніи министерства, то кажется, малая надежда — и нѣтъ разсказывали, что по предписаніямъ существующимъ географія и исторія должна на всѣхъ гимназіяхъ преподаваться исключительно на нѣмецкомъ языкѣ, такъ и самъ не знаю теперь, какъ эту рукопись передѣлывать. —

[3] Семейной Библиотеки получилъ я уже 3 тетради — и вообще она всѣмъ мнѣ знакомымъ нравится; матеріаловъ очень много у Г. издателя — я писалъ было Г. редактору мое мнѣніе и нѣкоторые совѣщанія ради улучшенія или по крайней мѣрѣ разнообразія; онъ довольно хорошо и внимательно ищетъ, но нѣкоторыя ученныя статьи слишкомъ длинны и скучны; но этого трудно избѣгнуть. На дняхъ получилъ я отъ Г. редактора письмо изъ деревни Кропивника въ Самборскомъ округѣ; — и онъ жалуется, что у него только 120 подписчиковъ, изъ тѣхъ же въ Вѣнѣ одной 37! — Жалко мнѣ того ревнаго мужа, и ему приходится какъ бы по очереди жертвовать всѣмъ и даже здоровьемъ для общей пользы; для него слишкомъ много работы, дѣйствительныхъ лицъ при редакціи мало, и все изданіе тяготѣетъ на его головѣ; для развлеченія и подкрѣпленія здоровья уѣхалъ онъ въ деревню, и оттуда намѣренъ управлять изданіемъ — слишкомъ невыгодно, но что дѣлать, когда иначе невозможно! — Между прочимъ вѣдумалъ онъ, свой журналъ пустить въ Россію, и хочеть или по крайней мѣрѣ хотѣлъ писать до Министерства просвѣщенія въ С. Петербургѣ! — я ему на дняхъ напишу, чтобъ этого не дѣлалъ, потому что теперь такія вещи нельзя офиціальнымъ путемъ, т. е. чрезъ австрійское министерство посылать. Онъ можетъ въ крайней нуждѣ послать нѣсколько экзмпл. для редакцій любыхъ російскихъ журналовъ; [4] пока они доставлены будутъ редакціямъ, должны перебыть цензуру, и можетъ быть нѣкоторая редакція обвѣститъ въ своемъ журналѣ подписку. Но все же зависитъ отъ цензуры „дѣйствующей въ имени правительства“. Если Ты въ перепискѣ съ Г. Шеховичемъ, то

уѣвши и покраѣши его въ уныніи, пусть онъ потерпитъ еще нѣкое время ; а тогда то можетъ быть нынѣ путемъ прійдетъ какое то нособіе. Впрочемъ и я самъ ему буду писать о томъ. —

Г. Зубрицкаго Исторіи IV. часть получилъ я отъ Г. автора, и извѣстилъ о томъ изданіи всѣхъ моихъ знакомыхъ. Прошу Тебя сдѣлай милость, отдай приложенное писемцо Г. Денису Ивановичу, и проси, чтобъ изволилъ прислать этой послѣдней части, но скорѣйшимъ путемъ, для ниже слѣдующихъ лицъ, или лучше пришли Ты всѣ вѣстѣ на мое имя :

Именно :

- Г. Раевскому 1) Зубрицк. четвертой части 4 экземпляра 855 [26/6 за платилъ] 12 fr.
 dto 2) Семейной библіотеки посылаетъ онъ подписку на 3 экз. за 1/2 года 7 fr. 30 (надо ему послать по 1 экзмп. первой, второй и третьей части и 3 экзмп. четверт. части — понеже онъ до сихъ поръ получилъ только по 2 экз. трехъ первыхъ частей) —
 dto 3) Зори Галицкой по одному экз. изъ 1853 и 1854, постарайся если возможно получить, просить Бодянский въ М. цѣна дунаю по 3 fr. . . . . 6 fr.

Итого 25 fr. 30

которыя здѣсь отъ его имени прилагаю, и прошу эти книги, чѣмъ скорѣе прислать, по тому что онъ при концѣ Іюля уѣдетъ на 2—3 мѣсяца въ С. Петербургъ. —

[5] Кромѣ того просятъ или желаютъ получить четвертую часть Исторіи Г. Зубрицкаго слѣдующія лица, которыя однакоже не передали мнѣ еще надлежащихъ денегъ, и просятъ, чтобъ Г. Авторъ изволилъ подождать до будущаго мѣсяца, или у нѣкоторыхъ итотцевъ на выплатъ :

Именно :

Г. Сембратовичъ	1 экз.
„ Нодь	1 „
„ Крыницкій	1 „
„ Др. Делькевичъ	1 „
„ „ Никоровичъ	1 „
„ Сѣнковичъ	1 „
„ Дячанъ	1 „
„ Хотинецкій	1 „
„ Стражницкій	1 „
„ Колянковскій	1 „
„ Габла	1 „
„ Гойнацкій	1 „

на пожедѣ или
на выплатъ

Всего 12 экз.

Если Г. Авторъ согласится, уступить на выплатъ эти выписанные экземпляры, то присылай ихъ въ мѣстѣ съ прежними — а если нѣтъ, то по крайней мѣрѣ проси Его, чтобъ оставилъ для тѣхъ подписчиковъ готовые экземпляры, потому что они опасаются разваченія цѣлаго изданія, и жалко бы имъ, если бы позже не могли получить четвертой части. —

Г. Крыницкій желалъ бы получить „Пчелу“ издаванную Г. Гушалевицемъ въ 1848 году. Сдѣлай милость и постарайся о нее для того ревнительнаго и очень благожелательнаго мужа. Также желалъ бы онъ имѣть: „Rys hystorii Hierarchii“ — „O drukarniach ruskich“ — і „Kronika M. Lwowa“ — сочин. Г. Зубрицкаго; — [6] Если возможно эти сочиненія получить, то пришли ихъ для Г. Крыницкаго, а онъ деньги позже пришлетъ. —

Изъ вѣдѣнныхъ новостей очень мало: Грамматика Г. Гушалевица одобрена министерствомъ¹⁾ — Г. Вислобоцкій получилъ золотую медаль за свою Исторію Австріи²⁾ — Ковальскій приготавлиетъ Русскій Словарь — etc. Косакъ написалъ какую то географію для реальныхъ училищъ, и предложилъ министерству. —

Здѣсь прилагаю Тебѣ двѣ пѣсни Тютчева, довольно занимательны, и въ нѣкоемъ отношеніи пророческія³⁾. — Здѣшніе Русины кланяются Тебѣ, а я и моя жена съ прочимъ семействомъ цѣлуемъ Васъ и просимъ забывать о насъ

Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Головацкій.

Лист писаний на 6 стор. 8^о.

Ч. 146.

*Лист Іос. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня
21. VI 1855 р.*

Любезный Мой Другъ Я. Ѡ.

Анонима получилъ я, прекрасное изданіе, Богъ да даритъ издателя, на многія лѣта здравіемъ и долгоденствіемъ. Онъ истиненъ воскреситель уже давно до грѣбу низложенной боболитами нашей галичской руссы — Боже! дай намъ еще таковыхъ труженниковъ! —

¹⁾ Видана у Відни 1855 р. п. в. „Практическа грамматика нѣмецкаго языка для другого и третѣго отряда городскихъ и головныхъ школъ“. Порівн. Ів. Ем. Левицького: „Вибліографія“ Ч. I. Число 935.

²⁾ Вислобоцкій Юліянъ А. „Короткій очеркъ Історіи австрійской державы“ Відень 1855. Сей твір був відбиткою в віденського „Вѣстника“ за р. 1852, і в „Отечественного Сборника“ за рік 1853 та 1854.

³⁾ Порівнай лист Ч. 137 стр. 198 під л).

Брошуры Ваши отправляю вснять къ Вамъ, съ вниманіемъ и наслажденіемъ читалемъ, и на послѣднѣ выисалъ въ мою книгу всячинъ. —

29 Мая туча съ градомъ навѣстила насъ, и я въ 30 Моргахъ посѣви утерилъ много вреда. —

Вы мой Другъ Я. О. не позабудете въ день вашего отъѣзду на вакаціи, нѣсколько строчекъ къ мнѣ написать, въ которѣи стороны отъѣдете? и якъ долго общаетесь пребывать: и гдѣ? то желаю вѣдать — може что случится къ вамъ написать — Съ прибытіемъ Его Импер: Апостоль: Величества торжествуйте хорошо¹⁾, а може какою либо милостью дарить русс: то пишите о томъ и къ намъ!!! Какъ тахли говорить невдуримъ. —

Съ почтеніемъ пишу — Вашъ Другъ да братъ

I. V. Сок.

Лист писаний на 1 стор. 4^о.

Ч. 147.

*Лист Івана Головацького до брата Якова пис.
дня 17(29) VI. 1855 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Посланіе Папы ІХ и каталогъ книгъ Ставропогійскихъ я получилъ, но за записку Твою, которая была на оберткѣ я долженъ былъ заплатить Strafe 1 fr. сер. и 44 kr. porto. Не дѣлай того впредь, лучше написать порядочное письмо, чѣмъ подвергать ся подозрѣнію и излишнимъ надержкамъ. Записка Твоя была: „ожидаю отъ Тебя письма съ успѣхомъ“, — съ успѣхомъ сталъ я раздумывать — и вдругъ переглянувъ Твое послѣднее письмо, припомнилъ я, что Ты спрашивалъ меня объ Іовановичѣ, искусномъ сербскомъ иконописцѣ. Предполагая, что Ты въ томъ отношеніи ожидаешь успѣха, пошелъ я къ нему; у него есть бездна иконъ раскрашенныхъ на бумагѣ, на полотнѣ, на деревѣ и на бляхѣ; а все прекрасныя въ слогѣ византійскомъ; такихъ же какъ Ты спрашивалъ, есть у него 12 штукъ на камени рытыхъ, между прочими Пр. Богородица, Исусъ Хрсь, св. Николай, св. Георгій и пр. но эти икончики еще не напечатаны, и что къ тому требуется не менѣе какъ 3 — 4 недѣли. Онъ

¹⁾ Цісар Франц Йосифъ прибув до Львова дни 9/21 1855 р. В честь Цісаря помістила „Сем. бібліотека“ (стр. 209—10) привітний верш п. в. „Стихъ Радостный“. — „Зоря Галицка“ (ч. 25) випечатала рівнож з сеі нагоди верш п. в. „Его Апостольскому Величеству, Франць-Йосифу I въ торжественный и щастливый намъ прѣядъ Его до Львова, дня 21 червня 1855“.

иѣ рассказывалъ, что за такими икончиками спрашивали у него уже и Перемышльскіе и Львовскіе Русины и Дальматицы, и что Г. Ковальскій послалъ было въ Львовъ нѣсколько экземпляровъ, такъ слѣдовательно онѣ Вамъ уже извѣстны. У него подъ рукою была только одна икона Пр. Богородицы, которую я здѣсь Тебѣ, какъ образецъ прилагаю; таковы и всѣ прочія, такой величины и вкуса. Сотня будетъ у него стоить около 2 fr. 30 kr. серебр. Работа какъ видишь превосходна, особенно если будутъ раскрашены, какъ слѣдуетъ. [2] Третьяго дня я говорилъ съ Г. Раевскимъ, онъ безпокоится, что книги мною для него выписанныя, еще не пришли — онъ торопится, къ отъѣзду въ Петербургъ уже все у него готово — вчера онъ уѣхалъ въ Варшаву, откуда за 8 день возвратится, и найдалѣе 3/15 Іюля уѣдетъ на 3 мѣсяца съ всѣмъ семействомъ. — Потому прошу Тебя умиленно, поскорѣ чѣмъ возможно скорѣе съ посылкою книгъ, о которыя я Тебя въ послѣднемъ письмѣ просилъ, по крайней мѣрѣ тѣхъ, которыя, выписанны на имя Г. Р... я думаю, что 10 Іюля уже книги могутъ быть у меня, если Ты ихъ уже прежде не выслалъ. —

Въ ожиданіи благополучнаго отвѣта, цѣлуемъ Васъ сердечно со всѣмъ семействомъ и остаюсь Твоимъ Братомъ

Иванъ Ѡ. Головацкій.

Вѣна 17/29 Іюля 855.

Изъ здѣшнихъ новостей почти ничего.

Лист писаний на 2 стор. мал. 8^о.

Ч. 148.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацкаго, пис. дня
23. VI (5. VII) 1855 р.*

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивый Государь!

Получивъ Ваши драгоценныя извѣстія, въ сію минуту отправляю къ Вамъ письмо, прося Васъ, Милостивый Государь, чтобъ Вы извинили непрестанное мое безпокоеніе, а вмѣстѣ съ тѣмъ благодаря Васъ стократно за Вашу снисходительность въ отправленіи къ мнѣ писемъ.

Отъ почтеннѣйшаго Вашего Брата Г. Ивана Ѡеодоровича, получилъ я также письмецо: Ему я очень благодаренъ за состраданіе, за извѣщанія и совѣты: воспользуюсь ими непремѣнно, если только не прекратится поприще моего дѣйствованія.

Касательно статьи Г. Цыбыка я распорядилъ уже давно въ письмѣ къ Г. Порембѣ, не понимаю, отчего мои письма такъ поздно всегда доходятъ, хотя я ихъ сейчасъ отправляю на почту нарочнымъ посланцемъ. Но онъ такъ очень медлитъ, незнаю получилъ-ли [2] онъ якія

пособія отъ публики? Можетъ быть узнаю что нибудь изъ писемъ которыя есть на почтѣ, ииѣющія вѣсомъ 26 лутовъ; но ииѣ прислано прежде Abgabs Recerisse къ подписанію. Потому не знаю теиерь ничего.

Прилагаю здѣсь XVII Довѣрит. писемъ¹⁾ съ просьбою, чтобы Вы изволили переслати сію допись наборщику. Прямо Г. Порембѣ не посылать, вопервыхъ, чтобы не причинити ему напрасно издержекъ, ибо послѣ полученія его письма въ недѣлю отправлю просто къ нему, восторихъ понеже незнаю что онъ пришлетъ ииѣ въ томъ письмѣ, котораго дожидаюсь изъ почты.

Ииѣ кажется что сіи письма не очень опасны. Въ первомъ изъ нихъ ничего противнаго законамъ; во второмъ слѣдуетъ только замѣнить нѣкоторыя выраженія. Впрочемъ для другаго письма остается довольно времени и переписатись съ Авторомъ.

Однакже ииѣ не можно было грустно, вычитавъ искреннія Ваши слова; „самъ возрастъ ииать, и пр.“ Я признаюсь, и визнаваю что [3] люди совершенно ошибаются въ ииѣнии о моихъ дарованіяхъ: ииѣ выпалъ печальный жребій, и будто семейныя отношенія, будто занятія мои по части Редакторской не дозволяли ииѣ совершенствоватись въ какомъ нибудь направленіи, и потому то я и не успѣваю въ теиерѣшномъ изданіи Сем. Библиотеки, которое требуетъ надавателя въ чеховѣкъ ученомъ или по крайней мѣрѣ хоть просвѣщенномъ. Простите, милостивый Государь, что я нарочно самъ считаю Ваши искреннія слова упрекомъ противъ меня, ибо я виноватъ и молчать долженъ противъ такого справедливаго упрека, за который воздаю Вамъ спасибо отъ души и не замедлю воспользоватись имъ. Притомъ же я не обвинюсь, что Вы не откажете ииѣ и на будущее своихъ совѣтовъ и своей благоклонности.

Я писалъ Гну Порембѣ, что экспедиція Сем. Библ. именно 4 Тетради потребуеть [4] моего присутствія и я просилъ его чтобы онъ прислалъ ииѣ напутныя деньги въ количествѣ 10 гульд. Но какъ онъ до сихъ поръ не присылаетъ, то прошу эти деньги, которыя находятся въ Вашихъ рукахъ, прислати ииѣ, отнявъ отъ нихъ надлежащее за пересылку послѣдняго и будущаго письма. Г. Поремба не долженъ узнати объ томъ, чтобы не предполагалъ не бывое, потому что онъ посылалъ большое количество экземпляровъ въ книжныя лавки въ Чернышли Станиславѣ, Тернополѣ, и проч. безъ моего вѣдома, на свой счетъ и полагаю навѣрное, что онъ непрежѣнно получилъ предплату если не много отъ нигородныхъ, то вѣрно отъ Львовичей. Въ такомъ случаѣ я пріѣхалъ бы въ Львовъ на время изданія четвертой тетрады, именно

¹⁾ Оно напечатане доперва в „Сем. библ.“ за р. 1856 стр. 5—6 і 21--2.

чтобъ прислѣшати печатаніе, и приготовить матеріаловъ для „Литературныхъ извѣстій“¹⁾.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Вашъ Благородный Господи профессоръ низжайшій слуга

Северинъ Шеховичъ.

Кропивникъ 23 Іюн. 5 Іюль. 1855.

Если бы не препятствовало ничего въ отосланіи нѣд денегъ, то прошу покорно, не написывати на адресной сторонѣ *Beschwert*, а только *Recommandirt*. Предосторожность для отбирателей изъ почты.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 149.

Лист Якова Досковскаго до Якова Головацкаго, пис. днл 26. VI (8. VII) 1855 р.

Ваше Высокопреподобіе, Всеученичѣйшій Господине!

Уже давно получилъ я чрезъ Намѣстника нашего Господина Гапоновича книги. Второе изданіе Катехизиса литургическаго, Антологію и проч. даромъ ми Вашемъ Благородіемъ переданіи, и давно уже долженъ я былъ Васъ о полученіи сихъ яко и Исторіи Зубрицкаго двохъ III Частей возвѣстити и хотяи писменно свое искренное благодареніе за дарованная ми сложити, однакожь не прійшло до того. Извините ми ласкаво, що частію про лѣнность, а больше застрашенъ частими огнями, котри въ моемъ селѣ правѣ ежедневно являються, даже днесъ при свободѣишемъ времени должность мою исполняю и Вашему Высокопреподобію [2] мое благодареніе за ласкавую присылку усердно складаю. — Бѣдую на селѣ горко, уединенъ воздыхаю за моии друзьями, за обществомъ; нѣхъ довольно хлѣба, а нынѣ голодомъ гиблю пустивши ся на парафію съ многими трудами полученую и невдячную. —

Хотѣлъ бы я и тутъ руское слово розпространити, но годѣ, нѣтъ любителей літературы вообще, а тымъ менше руское: Ляшня — въ священническихъ домахъ, кромѣ Всечест. нашего ревного Русина Намѣстника Гапоновича, по руски рѣдко где дасться услышати, повѣдають що не въ модѣ. Школы трѣвѣяльни, то страшила на писмѣ, а истинной школы съ добрымъ учителемъ нема въ сей окрестности. — Всюди пекутся о тѣхъ, яже земная.

[3] Возвѣщеніе о изданіи III ч. Исторіи Зубрицкаго сообщаю всѣмъ. — Книжки: Змѣй Нотянскій и пр. поручени ми колісьтамъ Вашею Все-

¹⁾ Они помѣщені в „Сем. библ.“ за р. 1855 стр. 335—9.

честностію оставилъ я въ Перемишли у Гдна Парыловича, и напишу, до него скоро, що ся съ ними дѣе. Я взялъ только Библиотеку для чтенія съ собою, но трудно где яку наѣстити. — Если буде яка способность до Дрогобича, то пріялъ бынъ, если бы Ваше Высокопреподобіе дати извоили ми 10 Катихизмовъ литургическихъ въ замѣну за мои Түпики та малыи молитвеннички моего наданія, котрыхъ съ собою не много маю. — Больше ничъ взяти не могу, бо въ сей окрестности трудно що въ литературы вбути. — Найлучше, если согласитесь, сіи книги послати до урядника, Ассистента при головной Касѣ, Господина [4] Вамъ знашого, а моего друга Ольшаньского Міхаила, а оны ми ихъ чрезъ моего брата передать, котрый въ короткомъ времени въ подо Львова къ мнѣ прїѣде. О Исторію Зубрицкого еще никто не пыталъ, хотяи вже обвѣщеніе я роздалъ.

Остаюсь съ высокими почитаніемъ Вашего Высокопреподобія искренный почитатель

Яковъ Досковскій
Парохъ Болеховець.

Болеховець въ Недѣлю о Разслабленномъ 1855.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 150.

*Лист А. Парыловича до Якова Головацького пис.
дня 18 (30) VII. 1855 р.*

Пречестный Гдне Препесоре!

Получивши съ дописею Вашей Пречестности изъ дня 26 Лют. 10 Март. т. г. присланы на мои руки 5 примѣрниковъ III ч. Исторіи Галичко-русского княжества для всказанныхъ Предплатилевъ, межи котрыми и для Чиновника Г. Олшанского, котрый въ передъ того переселился до Львова, тая остала у мене. — Кроимъ тыхъ ще въ продажъ: Литургического катех. 10 прим. Ангилогіи русской одианъ и Отца Ігнатія 6 въ котрыхъ 3 ще суть у мене; за проданыи посилаю 7 рен: и 30 кр. ср. повосталыи при случайной способности одошли [2] Въ прочимъ перепрашаю, що такъ погодно отписую — Въ появленію Мого должного почитанія яко бувшаго слушателя Вашей Пречестности въ искренной преданности Вашей Пречестности

нижайшій слуга

А. Парыловичъ.

Перемишль 18/30 Іюлія 855.

P. S. За постпорто ваплатилевъ на повосталыи книжки.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 151.

Лист Теодора Білоуса до Богдана Дідицького, пис. дня
30. VIII. 1855 р.

Почтенный Господине!

Сими днями выписанный есть въ газетѣ Львовской урядовой конкурсъ на мѣсто учителя языка рускаго при второй гимназiи Львовской, которое то мѣсто черезъ отходъ Гушальевича упразднено есть. Реченецъ поданiя означенъ до 15 Септеврiя, платня 700 р. ср. — Всечест. О. Кузьемскiй радить, дабы Вы якъ найскорѣй о томъ мѣсто подались, понеже годъ училищный 17 Септеврiя начинается, протое скоро мусять мѣсто реченное яковымъ то человекомъ обсадити, а Вамъ оноу найскорше моглось бы достати. Вы кроми свидуельствъ (sic) о студiяхъ наибольше можете полагати на славу Вашей литературной (такъ онъ Кузь. кажетъ и я такъ думаю) и на тое Вы бы мусѣлись откликати, на ред. Зори, О. Иги. и проч. стихи Ишерат., Епископанъ и проч. Я додаю, что при сношенiю тогожъ му- [2] жа съ значительными сановниками Вы моглибъ оную цѣль постигнути, а при томъ додаю и тое, что въ Гимназiи годины отбываются отъ 8—11 часа, на университетѣ же отъ 11—1. или 2. суть ежедневно отчити изъ филологiи и физикально-природныхъ вѣдѣній. Протое побувши черезъ два а хотябы и три года при платнѣ 700 р. моглибысте слухати на Университетѣ преподаванiя, якъ то я доселѣ и иноги ини дѣлають, сдѣлати въ 2 или 3 годахъ испытъ и потомъ получить платню при тойже самой или другой гимназiи 900 или 1000 р. ср. Не пропустѣть способности, умѣть корыстати изъ ней, може только еще сей разъ Вамъ усмѣхается счастье въ томъ отношенiи. Оноу Вамъ звѣстно: „*Fronte capillata post hoc occasio salva*“. —

Молю Васъ, внимайте совѣту безинтересовныхъ, Вамъ благоволящихъ людей. Поданiе до Statthaltereï — но наилучше было бы, дабы Вы самы вѣдѣсь явились.

Бѣлоусъ.

Львовъ 30 Августа 1855.

На 4 сторонѣ адреса:

An Herrn Herrn Theodosius Dziedzicki Wohlgeboren in Mosty wielkie äusserst dringend i витискъ почтової печатки: Gross-Mosty 2/9.

Лист писаний на 2 сторонахъ 4°.

Ч. 152.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати,
пис. в перших днях вересня 1855 р.*

Милостивійшій Господине, Ревійшій Покровителю мой!

Хотя вельми недужень, однакожь пишу къ Вамъ по важному дѣлу, касающемуся судьбы моей. Вѣдь то въ надеждѣ, что Богъ дастъ мнѣ еще пожити и подѣйствовать для блага Отечества.

Сегодня получилъ я письмо отъ Г. Бѣлоуса, который навѣщаетъ мене, что розписанъ конкурсъ на учителя руск. языка при Доминик. гимназiи. Речинець до 15 Септ. Бѣлоусъ пишетъ, что ВПр. Г. Куземскій совѣтоваль и уговориваль, чтобы я о мѣсто то добивался. Вы знаете якъ стоять мои дѣла. У меня нѣтъ испита доспѣвiя, но если учитель руск. языка крайне нуженъ, а къ тому походатайствовали бы за мною Вы, ВПр. Г. Куземскій, ВЦ. Г. Іох. Хоминскій и другіе Почт. Савонники, то можетъ быти, менѣ дали бы сіе мѣсто подъ титуломъ провизорiя, и съ тѣмъ условіемъ, чтобы я совершилъ испытъ досп. до Марта 1856., къ чему я, если Богъ дастъ адоровье, охотно принялъ бы ся. Я посылаю всѣ свои свидѣтельства къ другу моему Гарбовскому, который напишетъ и подастъ прошеніе къ Намѣстничеству. Къ тому прошенію надлежало бы однакожь [2] прибавити еще доброе свидѣтельство отъ Васъ же самыхъ, того содержанія: что вѣдь я упражнясь отъ 1848 г. и прежде въ русской литературѣ, успѣлъ въ томъ отношеніи много, и уполюти про дѣлательность при Зорѣ, въ пользу возвышенія австр. Дома такъ въ стихахъ яко и въ прозѣ и пр. и пр. При томъ прошу Васъ усердно поговорити въ томъ дѣлѣ съ ГГ. Куземскимъ, Хоминскимъ и другими, чтобы Они походатайствовали у Г. Намѣстника и пр. за мною. — Розумѣется, что мнѣ самому не пришла бы была и мысль о подобномъ намѣреніи, но прибавленный тутъ листъ Бѣлоуса возжегъ во мнѣ таковыя мечты, тѣмъ больше, что ВПр. Г. Куземскій мене къ тому ободраетъ. —

Надѣясь, что Вы все сдѣлаете по Вашимъ силамъ и по рѣдкой благосклонности ко мнѣ, ожидаю Вашего отвѣта — а теперъ прерываю, бо уже истощило мене писаніе сіе такъ, что долженъ ложитись снова въ постель. Мимо то въ Богу надежда, что я отъ той болѣзни выйду

Пребываю съ глубочайшимъ почитаніемъ Вашъ на всегда

Богданъ А. Дѣд.

Лист писаній на двох стор. 8⁰.

Ч. 153.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
без дати 1855 р.*

Милостивѣйшій Господине!

Завтра їду въ Перемишль и еще буду у Васъ — а сегодня отсылаю Ваши книги:

- 6. Томавъ Пушкина.
- 2. Тома Маркѣвича.
- 3. Тома Очерковъ Россіи.
- 2. Тома Герм. Хрест. Магера.
- 2. Тома русск. Хрест. „Книгъ для чтенія“.
- 1. Тома Чешск. Хрест. Юнгмана.
- 1. Тома Пѣсень слов. Л. Штура.
- 1. Кіевъ Сементовскаго.
- 1. Раутъ.
- Часть новѣстій Имп. Академіи.
- 2. тома русск. Зоологін.
- Зоологію Воляна.
- [2] руск. нѣм. терминологію Ш....
- Organisation der Gymnasien.

Остало у меня и беру — если соизволите — съ собою — 2 тома чешск. Читанки, кромя того попрошу у Васъ завтра можетъ книгъ больше — именно Шевырева.

Б. Дѣдицькій.

Лист писаний на 2 стор. маленької картки.

Ч. 154.

*Лист Й. В. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 8. IX. 1855 р.*

Любезный Мой Другъ Яковъ Θεодоровичъ!

Съ Рожнова отъ Васъ письмо къ мнѣ писано одержалъ я 7. т. м. Богу да будетъ честь и хвала что нашъ другъ О. І. свою дочъ Іулію сосватилъ — Богъ Ему да поможетъ чтобы и прочіи туда при своей жизни довелъ. — Писалъ къ мнѣ Г. Зубрыцькій чтобы нашихъ къ покупкѣ Его издавнної Исторіи Галицкой подстрекать! Я это при всякомъ срѣтенію творилемъ, и творю, но съ нашими Троянцями нѣкакъ добить толку — тому то и въ моихъ письмахъ изразилемъ къ (!) въ Рожновъ, и прозвалъ ихъ Амфибіями — этихъ Господъ, по волокитствѣ, въ картошкѣ,

въ модѣ, хвастовствѣ, лжи, перекидаться чортомъ та бѣсомъ, то неудержитъ ихъ и сотня орудіей или гарматъ — а что касается ихъ народной Исторіи и народности, то чистой пепелъ и прахъ. — Холѣра Богу да будетъ хвала шиловама насъ до той поры — но явза на скотъ домашной начала. — [2] Этѣ двѣ пятки кого Богъ въ живихъ лишитъ будутъ памятникн, и кажется что во всякомъ столѣтнмъ годъ 55 или время означенн знаменаніяни, ино взглянѣтъ назадъ въ дяннн историческія а самы удостовѣритесь. —

Если Ви что имѣете хорошее къ чтенію — а у Васъ должно быть — спрашиваю Васъ мой Л. Другъ, прикажутъ какому тамъ Г. Писцу переписать, а отъ Сердца денежки пошлю за труды, ино чтобы и я могъ мой духъ напоить. — Прочее все по давному у насъ а може у Васъ что то по новому заводятъ то прошу тѣни новинкаму (sic) дарить. —

Васъ Мой Л. Д. Вашу М. А. да Семню отъ Сердца по сотъ разъ лобизаю поворовляю и всякаго а всякаго благополучія здравія, долгоденствія желаю — и о скорой отвѣтъ хотянъ нѣсколько строкъ спрашиваю — Вашъ Другъ да Землякъ

I. V. C.

въ день Рождеств. П. Б. 855.

[3] Зоря галицка начала сіять Ерихонцамъ да и ихъ братіянь хорошенько да надежно. —

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 155.

*Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис.
дня 16. IX. 1855 р.*

Достопочтенный Господине Учителю!

Извиненіе прошу что на драгоценный и мнѣ совѣтъ пріятный листъ Вашъ еще мѣсяца Априліа 22. дне начертанный и ко мнѣ — во сопроводѣ желанныхъ Русскихъ книжиць, и Каталога книгъ во Львовѣ находящихся — присланный отпись подати до сихъ поръ замедлил есмь, случися бо тое нязъ части про задуженіе мое, нязчасти же про ожиданіе собранія деньговъ ко Вамъ препослатися имущихъ. — Хотя азъ дотеперь ни половиину полученныхъ книжиць не распродалъ есмь, однакожъ во надѣи распроданія суще се препосылаю Вамъ всю тѣхже цѣну во 34. вол. сребр. и 30 кр. адѣ прибавительно по желанію Вашему; благодарю смирено за Списокъ книгъ, и каталогъ, такъ таже и печатанное Апостолское Посланіе. — Се здѣ прибавляю еще 3. вол. сребр. со тѣмъ прошеніемъ, усердствуйте ты деньги передати Редакціи Зорѣ Галиціи

и во имени моемъ объявити ей, что азъ ю посену приимати нехошу понеже чисто русскаго языка лишилася; уже предъ 7. мѣсяцами азъ нѣсколько числа вснать отслалъ, — вбо мы ю прото отаждъ любити не можемъ, единако ко нѣ присылается, того ради токмо про честь оныя деньги на часть ея отсылаю.

Попеченіе книгъ буду о томъ, да нѣзъ Института Ставропигійскаго книги сѣмо перыпливають, и во Епархіи нашей дѣйствовати буду, чтобы нашии здѣ сущіи Священн., и иніи отъ туду — тамо находящіяся книги — покупиваютъ. —

Впрочемъ поручаясь Вашей благосклонности со особливыхъ почтеніемъ пребываю во Унгоградѣ 16-го Сентявр. 1855.

Достопочт. Г. Вашего покорный слуга и почититель

Михаилъ Маркошъ

Епархіи Мукачевскія Священникъ и конс. Письмоводит.

На другій сторонѣ в адреса:

An den Herrn Herrn Jakob Holovaczki, ord. öff. Professor der ruthenischen Spra. und Literatur an dem (sic) k. k. Lemberger Universität in Lemberg.

mit 37 fl. 30 kr. c. m.

Лист писаний на одній сторонѣ fol.

Ч. 156.

*Лист Ванька до Якова Головацького, писаний дня
9. X. 1855 р.*

Vaše Blahorodi!

Již davno jsem sobě přede vzal stranu nás takou jakou správu podati, ale nepřítomnost Vaše v tom zabraňovala; — teď ale doufám se Vám zavděčit zprávou, kterou přímo z pramene mám: — kněhkupec Řivnáč na můj list odpověděl, že veškeré knihy matiční již Kallenbachovi do Lvova zaslal, a an poslední zasluka stala se dne 20-ho července, tedy zajisté ve Lvově budau, kdežto je prosím vyzvihnut, a i p. Jachnioví a p. Bervidovi po příležitosti (tomuto po poště) laskavě zaslat.

Krakov se nám vůbec ještě dostí líbí, a opravdu skoro příčiny nemám, sobě zde stýskat, an ne Lvově drahota v porovnání převelká, — zato ale jest Krakov bohužel jak v estetickém tak i literárním smyslu ohromnm zanedbán, nevím z jaké příčiny, — bez pochyby jest to výsledek bývalé volnosti! — která jak vesměš pozorujem, zdejší obyva-

telstvo skoro od Ěvropy oddělila — netečnost [2] jest skoro báječná, cit pro zachování památních věcí nelze naleznouti, což hlavně o knězstvu především vyřknout musím, které se na cestu materialismu obrátilo, a skoro bych myslel, ani nepozoruje jak dalece se proti vlasti prohřešuje — naprav jich Bůh! —

Nyní ale o tom dost, an Vam bez toho skoro vše velmi dobře vědomo jest, a k čemu jinému: Jak Vaše Blahorodi znáno, byl můj cíl při odjezdu, v Krakově státní účtovědu (Staatsrechnungswissenschaft čili comptabilitaet) přednášet, — a opravdu teď se velká příležitost k tomu naskytla: náš dvorní úřád (Oberste Rechnungs - Central-Behörde) se rozhodnul, tento zastoj zde zavízt, a ptal se v tomto ohledu, vzdalíž kdo z dejších účtárníků k tomu schopnosti má. — Rozumí se že tato náhoda byla vodou na můj mlýn, zakročil jsem tedy bez prodlení o docenturu. — An toto místo bez pochyby od ministerstva veřejního vyučování obsazeno bude, tedy skládám na Vaše Blahorodí prosbu, by jste (jestli ostatně možno) pána ministerialního rady pl. t. Szaškeviče, který ve Vidní mnoho znáčí, požádal o laskavou přimluvu, doufaje že Vaše [3] slovo mnoho prorazí, a to tím více an z Krakova mimo mne jiného kompetenta neznám — ze Lvova zakročil arcí jeden úředník od účtárny, který ale mnoho asi neprorazí, an v dekretu stojí vyhradné, toto místo, že se zdejším úředníkem obsazeno býti má, ostatně jest tento kompetent chromý, což i v jeho kvalifikaci vyznačeno jest, myslím že tato okolnost mnoho přívětivě, by na celou záležitost neoučinkovala, kdyby referent na tento punkt nezapomněl, — jak vůbec známo, není snad profesora uversitního, který by na berly chodil. Že tuto prosbu jsa pamětliv naší známosti dle možnosti vyplníte, doufám skoro zajisté — Vaše slova jsou jediné, neb nemám ani známého tím méně přítele, ve Vidní, který by se mne ujal. — Dej Bože že by tento rok trochu příznivejší pro nás byl; — neb jak docenturu dostanu, tak i jedenkrátě přec na profesora se snad doškrabu, což že mne nemine, skorol s jistotou udat lze, — vše závisí teď od dosáhnutí této docentury! —

Jak jste prázdniny užil, bez pochyby zdráv [4] štěstí ze ste ve Lvově nebyl, kde cholera zle hospodařila, snad pro mne to štěstí bylo, že sem ještě před velkým vybuchu Lvov opustil, — jak Vaše rodina se má. — Broniu se častej na Jaroslava pamatuje, a chce bych mu takovou šavly, jak on má, koupil.

Od mojí ženy jak na Vás tak i na Vaši paní vše dobré. — Opakujíc mou prosbu a prosím o laskavu odpověď Vas srdečně líbaje zůstávám vždy ochotným přítelem

v Krakově dne 9-ho září 1855.

Vaněk.

Ode mne prosím Vaší laskavé paní moji úctu a uklon.

Vzdalíž možno bude mne se ujsmout, to bych jenom prosil by se to spěšně stalo, an čas jest vrchonanj.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 157.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 27. IX. (9. X.) 1855 р.

Пряшовъ 27 Вересня /9 Жолтня 855.

Почтенно любезнѣйшій братъ и другъ!

Я заедужалъ на Гемориды, прочитавъ Ваше письмо, гденибудь потерялъ его, но распахятаюсь, что вы писали мнѣ о изданіи Молитвенника. — Братъ мой! я издавать не могу, прото, бо у насъ напрасно дѣло трудиться издаваніемъ книгъ, ону не жаеать никто, и не читаетъ, наше мадарское прежнее воспитаніе ничего не поминало, и не понимало о чтеніи книгъ; геній той запалилъ духъ молодежи суетою, и неограниченною пыхою; у насъ кто по мадарски говорити знаетъ, онъ не требуетъ письма, бо онъ уже все знаетъ: въ томъ геніи ученныи наши, никакой не требуютъ книги. Школы народны на паперы, а въ дѣлѣ ничего — прото не должно мнѣ больше трудиться; я доселѣ потерялъ свои деньги, раздавалъ книги, подвергся строгой критикѣ, а пользы нѣтъ! [2] Суть у меня больше рукописи, но тѣмъ еще не пора, пожду чтобъ бури — поволновавъ своевольно — упокоились, и тогда будетъ время моему любезному ученику Петру Іановичу упражнять ся издаваніями. —

Вы же братъ мой издайте по вашей воли новый Молитвенникъ, — оставивъ мое имя:) перешнѣйте что излишно, и додавайте, что нужнѣе; Мы если пужно будетъ для нашихъ, побережъ отъ Васъ; бо мой молитвенникъ въ томъ виду, какъ нинѣ есть не нравятся нашимъ. Ставропигія можетъ издать на свой счетъ, и такожде по богатой вашей Руссѣ съ пользой продавать.

За гроши которы можно мнѣ прислужили бы, прошу васъ послите мнѣ — теперъ нѣкоторые новые ваши изданныи книги, а за остатокъ изъ новоизданнаго Молитвослова; и такъ между нами не будетъ [3] никогда распря, бо мнѣ больше стоитъ о добрѣ народа, нежели о грошахъ. —

Еще одно молю васъ: мнѣ на вторую часть Семейной Библиотеки никто доселѣ грошей не послалъ, токмо за Stephano Dudlak, et Theodora Barankovics извѣстную надпись, они заплатили 2 f. 30 kr.

Я сей часъ ихъ посылать не могу, но вы братъ мой изъ моей стороны выплатите Г. Редактору, а если больше соберу, пошлю самъ.

Если вы требовали бы и до тѣхъ поръ Момитвенниковъ, пока новыи не дадутся, то напишите мнѣ, и я пошлю вамъ коло 150 оттисковъ.

Немогу больше писать, бо я болѣнь и недужень, цѣлуя васъ всѣхъ остаюсь другомъ

Духнович.

Цѣлую любезнаго друга Богдана Дѣдицкаго; Я радуюсь душою и сердцемъ о его произведеніи. [4] Номожете понять, какъ возрадовали ся наши письмолюбцы о произведеніи Дѣдицкаго; я въ недугѣ моей нѣчто поздоровилъ на тую вѣсть. — Господи дай ему здоровья, знаю что онъ закоренить въ новыи молодые сердца любовь народную! Цѣлую его сердечно, и молюсь о его благополучіи.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 158.

Лист I. Антоневича до Якова Головацького, пис. дня 15. XI. 1855.

Всечестніи Сѣче Шваґре!

Подлуг вашои рахуби належалоби вамъ 136 р. 22 кр. ср. але вести не вписали 10 р. ср. що я вамъ на одѣадѣ въ Рознова а затимъ приходить вамъ 126 р. 22 кр. ср. але незнаю що кошовала фѣра за Юлцю дла того посилаю рѣвно 130 р. ср. а що буде бѣльше то коли непореш а не ся поражуемо. — Оу нас бѣда холера грасуе уже умерло 45 — дѣти на завалки хорують — а Мартинка на розволненѣе — Юлця также на горло и кровоток невнати ачого то пришло. — Повидла дла вас' пославемъ до Тиховича може буде ѣхати до Лвова та возме — вдраствуште ваш друг —

I. Антоневич.

15. Новембрѣя 855.

Лист писаний на одной стороні 4°.

Ч. 159.

Лист II. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1855 р.

Любевный Другъ Іаковъ Феодоровичъ!

Что за диво, что такъ долгое время не могу дождать ся отъ Васъ нѣсколька строкъ? иль Вы на меня позабыли уже? иль нежелаете

съ мною перепесиваться — може быть что Вамъ недостаеетъ времени на длиннѣи кореспонденціи, но къ нѣ можете нѣсколька строками нравитсь о Вашемъ, та и Вашем Семіи здоровю та повоженіи, особ живуцихъ въ столичномъ Городѣ. — Что касается новостей то обойдется, вездѣ тѣ саміе, бо такъ Вы въ городѣ какъ и въ деревняхъ читаемо съ однихъ Газетъ, которіи черпаютъ нашѣи Г. кореспонденты изъ Западныхъ ложныхъ вѣстей. — Мнѣ ино надо вѣдать какъ Вы живете? ной г. Знаеміи, какъ идутъ дѣла литераторныя — а прочее все пойдетъ такъ какъ провидѣніе изволить — въ благо намъ русскимъ. —

Іа намѣриваюсь къ Вамъ мой Другъ послать съ будущимъ М. Декабр: по почтѣ [2] что то з денегъ, чтобы Вы на мое имя послали предплату въ Пешть или Будимъ на Церковный Вѣстникъ — тоже на слѣд: г. 856. Библиотека Семейная, и спрашиваю Васъ хорошенько потрудитсь при свободномъ времени въ Заводѣ въ которомъ можно готовый купить поминъ вельвной крестъ съ раснатиемъ Спасителя, бо той желалбыиъ на каменномъ pedestali поставить на могилы покойной моеи жены Доминки, а Г. Заводчика спросите какова цѣна, а денежки послалбыиъ, и на издвиеіе извошниковъ чтобы нѣ перевезли въ Тарнополь въ магазинъ купца Г. Моравца, или каково другого надежного купца, къ которому я изволю. — Въ началѣ 6. г. 856 заплачу послѣднюю рату краевой взаими — а облігацію когда одержи (sic) думаю даромъ дать или въ фондѣ Матицы р. г. или Народного Дому — въ томъ Вы дайте нѣ совѣтъ! — [3] О чемъ больше писать къ Вамъ мой Л. Д. невѣдаю — ино быленъ въ Станисловѣ, (sic) и говорилъ нѣ О. Петръ Шанковской что въ Варшавіи издавалъ кто тамъ на польскомъ языкѣ хорошее письмо объ униі, которое Г. противницы по книжнниъ лавкамъ покупаютъ, и предають огню чтобы не разширалось — если истинно такъ есть то Вамъ кажется нѣ известна должна быть эта книга, и Вы не позабудете и для меня одень экземпляръ купить — въ прочемъ спрашиваю Васъ мой Л. Другъ поздравить конхъ Г. Г. Друговъ, да знаенихъ отъ имени моего — а Васъ съ Вашемъ Семією — поздравляю хорошо, искренно желаю всякого блага, и цѣлую по сотъ разъ — Вашъ чистосердечный Другъ

Іосифъ.

22/11 55.

О скорой отвѣтъ спрашиваю хорошо.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 160.

*Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
8. XII. 1855 р.*

Любевный Мой Братъ!

Я слишкомъ выше мѣры испытывалъ Твое и друзей долготерпѣ-
ніе. — Последнее Твое письмо я получилъ въ ту самую почти минуту,
когда у нашей дирекціи вручено мнѣ декретъ именованія въ офиціалы
(Rechnungsoffizial) — Большое счастье для меня, какъ вообще здѣсь
говорится, но жалованья съ квартирными деньгами всего о 180 fr.
больше какъ прежде, т. е. 600 жалованья а 200 квартиры = 800 fr. —
Отъ сердца сожалѣю, что у Тебя вмѣсто подвышенія, содержаніе о столь
значительную сумму уменьшилось. — Я познакомился на дняхъ съ
однимъ чиновникомъ министерства просвѣщенія, какииъ то Бургерштей-
номъ. Онъ родомъ и духомъ Чехъ, и я съ нимъ довольно откровенно
могъ говорить о дѣлѣ Твоемъ; онъ мнѣ сказалъ, что въ Твоемъ дѣлѣ
могутъ случиться препятствія, потому, что на университетахъ почти
ведѣ учителя языковъ меньшее имѣютъ жалованье, и не пользуются
даже характеромъ профессоровъ, но только учительскимъ чиномъ.

Противъ того возразилъ я ему: что Ты именно принадлежишь къ
философскому факультету, подобно какъ Г. Миклошичъ и покойный Ко-
ляръ, и что Ты съ самого начала пользовался чиномъ и характеромъ
профессора. — [2] Если такъ, то главное дѣло въ томъ, чтобъ эти двѣ
стихи, университетскую и философскую, поставить в ясную противо-
положность; т. е. выходить на то, что если схотятъ, то подвышаютъ, если
же нѣтъ, то все напрасно. Изъ всего этого вижу я, что почти всё за-
виситъ отъ референта при министерствѣ, потомъ отъ Львовской губер-
ніи, а наконецъ отъ Львовскаго философскаго факультета; эти два по-
слѣднія мѣста Ты считаешь благоприятными себѣ; такъ ходитъ только
о здѣшняго референта: по словамъ Г. Бургерштейна будетъ референ-
томъ мин. совѣтникъ Томашекъ, если твое дѣло будетъ трактовано
какъ вообще университетское (о чемъ я сомнѣваюсь) — въ противномъ
же случаѣ, если будетъ почитаться какъ дѣло философ. факультета,
будетъ референтомъ Г. секц. совѣтникъ Моцартъ. Чтобъ еще точнѣе
узнать, отъ чьихъ рукъ зависѣтъ будетъ судьба Твоего прошенія, надо
непремѣнно, чтобъ Ты сей часъ извѣстилъ меня, когда Твоя просьба
выслана будетъ изъ Львова въ министерство — тогда я сообщусь съ
Г. Бургерштейномъ, и извѣщу Тебѣ точно кто будетъ референ-
томъ; чтобъ Ты могъ благовременно просить Г. Стройновскаго и Хо-
минскаго. — Я съ моей стороны посоветуюсь еще съ Г. Миклошичемъ
и попрошу Его ходатайствованія, въ чемъ надѣюсь онъ не откажетъ;

и если покажется полезнымъ, то и самъ пойду съ аудіенціей къ министру или къ Г. Гельферту, и разушется къ Г. Томашку [3] или Г. Мочарту — и соображая это все, я надѣюсь, что дѣло пойдетъ благоуспѣшно. — Вотъ по чему я такъ долго не писалъ: Я надѣялся, что Г. Р. возвратится въ половинѣ Октября, какъ онъ самъ писалъ. — Но октябрь минулъ, и не прежде какъ послѣднихъ дней Ноября получили мы извѣстіе, что онъ въ короткомъ времени возвратится; но его и до сегодня нѣтъ, и можетъ быть найдутъ еще какія нибудь препятствія. — Мнѣ хотѣлось и Г. Денису Ивановичу точныя подать извѣстія — но какъ видишь, до сихъ поръ невозможно; впрочемъ пакетъ его съ книжками посланъ куда слѣдовало чрезъ курьера; но письмо къ батюшкѣ, въ ожиданіи его скорого возвращенія, осталось здѣсь, и ждетъ какъ и мы всѣ ждемъ его. —

Ты писалъ мнѣ о иконкахъ, и большихъ иконахъ на холстѣ; первыхъ выслалъ Г. Іоанновичъ на счетъ Матицы 12000 — такъ слишкомъ и Твоимъ знакомымъ достанется изъ нихъ. Г. Іоанновичъ былъ долгое время въ Парижѣ; по возвратѣ его говорилъ онъ мнѣ, что онъ изготовитъ желаемыя Тобой иконы на холстѣ, и пошлетъ ихъ Тебѣ, но прежде долженъ ѣхать въ Сербію по своимъ дѣламъ, откуда за 2—3 недѣли возвратится. Онъ говорилъ, что Ты будешь совершенно доволенъ и его работой и цѣною. На дняхъ я его ожидаю и условлюсь потомъ точнѣе. —

Касательно рукописи покойнаго Петра, извѣщаю Тебя, что я въ ней до сихъ поръ не [4] дѣлалъ никакихъ исправленій — я ее перечиталъ, и думаю что она очень полезна была бы для нашего юношества. Ходить только о форму, въ какой бы еѣ издать. По законамъ, кажется мнѣ, исторія и географія должна по всѣмъ гимназіямъ преподаваться на нѣмецкомъ языкѣ — слѣдовательно не можно отъ министерства въ пользу ее ничего надѣяться, и не остается, какъ исправить, переписать и хорошимъ русскимъ языкомъ издать. — Но все это требуетъ свободнаго времени, котораго у меня очень мало. — Я очень радуюсь, что нашъ Богданъ получилъ какую нибудь казенную должность; первый шагъ сдѣланъ, такъ и прочая прійдутъ, если только будетъ здоровье. Его братъ Антоній Доръ медицины былъ лѣтомъ высланъ на холеру, съ діетами по 5 fr. въ сутки — возвратился въ началѣ ноября, и получилъ теперь мѣсто платнаго практика при здѣшной больницѣ, имѣетъ квартиру, опалъ, свѣтло, и 20 fr. ежемѣсячно — при той службѣ будетъ продолжать прочія ригороза на докторатъ хирургіи; на счетъ діетъ онъ выбралъ форшусами 300 fr. сер. теперь же подалъ свое партикуларе, и ожидаетъ отъ казны еще около 400 fr. — Вообще хорошій и благоразумный молодець, какихъ между Галичанами мало —

и вовсе достойный брат нашего Богдана Андреевича. Кромя того онъ еще жѣтомъ перевелъ былъ какую то лекарскую инструкцію на галицко-русской языкъ, и надѣялся какого то гонорара; но ужъ не помню сколько.

До Г. Северина Гавриловича¹⁾ я писывалъ только по той причинѣ, что позналъ въ немъ большія дарованія, могущія послужить нашей литературѣ. [5] Онъ писалъ къ мнѣ довольно учтиво, жаловался на скудное положеніе свое и Семейной Библіотеки. Нельзя же было, не отвѣтить одинъ и другой разъ, я его утѣшалъ, покрѣплялъ, уговаривалъ, чтобъ онъ не предавался напраснымъ мечтамъ и надеждамъ, и не искалъ тамъ помощи, откуда она невозможна — а именно я всегда совѣтовалъ ему, чтобъ онъ болѣе держался языка нашего народнаго, потому что наша публика рѣшительно чуждается всякихъ крайностей. — Впрочемъ, я думаю, что онъ, хотя въ юношеской пылкости и высокоуміи и обидѣлъ кого нибудь, то ради нашей литературы надо бы простить прегрѣшенія его — а столь даровитаго юношу подобало бы поощрствовать всѣми силами, и не дать ему попасть въ отчаяніе, или въ смертоносное уныніе — ибо какъ вижу, онъ твердой русинъ, и готовъ на все, даже жертвою пасть своей твердости. Какъ Ты самъ выражаешься, онъ достоинъ сожалѣнія, а я прибавлю, вѣстѣи и помощи!...

Касательно Твоихъ рукописей, именно: 1) „Изъясненіе“ къ Хрестоматіи — я еще не могъ ничего положительнаго узнать — оно прежде было предложено къ разсужденію Г. Миклошичу, какъ я Тебѣ уже писалъ однажды. Можно надѣяться, что это и теперь послѣдуетъ, такъ надо мнѣ будетъ зайти къ нему, о чемъ позднѣе напишу. — 2) „Грамматика русская“ Твоя не одобрена, но только Гумалевица; 3) „Геометрію“ кажется та сама участь постигла. Г. Бургерштейнъ мнѣ казалъ, что Ш... не можетъ эти двѣ рукописи [6] Тебѣ отъ своего лица возвратитъ, потому что онъ ихъ не отъ Твоего лица досталъ. Можетъ быть, что мнѣ удастся, выдобыть ихъ изъ министерства; а если же нѣтъ, то придется Тебѣ самому прошеніе предлагать, и возвращенія отъ министерства требовать, какъ и Ты самъ рукописи министерству предлагалъ. Впрочемъ позднѣе о томъ больше напишу.

Г. Денису Ивановичу засвидѣтельствуй мое глубокое почтеніе — и передай ему приложенное здѣсь письмо. Извини меня, что я такъ долго не писалъ — я желалъ былъ чтото положительное узнать и навѣстить ему — надѣялся съ дня на день — съ недѣли на недѣлю — и какъ видишь до сихъ поръ не узналъ ничего — я съ моей стороны

¹⁾ Шеховича.

отослалъ на имя Г. министра книги и письмо — а письмо къ батюшкѣ лежитъ адѣсь въ ожиданіи возврата его.

Еще предъ отъѣздомъ батюшки получилъ я отъ него нѣсколько книгъ для Тебя, которые также сегодня Тебѣ посылаю, именно:

1) Бодянскаго „О времени происхожденія славянскихъ письменъ“ и списки къ тому — я ему въ заѣмъ передалъ чрезъ батюшку Твою хрестоматію, которой еще одинъ у меня экз. лишился. —

2) Извѣстія Императорской Академіи Наукъ. Томъ четвертый, выпускъ второй (листы 4—7) — прекрасныя и самыя важныя статьи въ нихъ обрѣтаются. Къ тому еще:

а) Матеріалы для сравнительн. словаря и грамматики, два листа;

б) Малороссійскаго словаря 2 листа;

в) Памятники и образцы народнаго языка и словесности, 1 листъ.

[7] Изъ путешествія прислалъ батюшка желаемыя Тобою¹⁾:

3) Польская исторія Павлищева въ цѣнѣ 75 коп.

4) Славянска Хрестоматія въ цѣнѣ 1 рубль. —

5) Срезневскаго курсъ славянской филологіи — и кромѣ того еще осталась у меня: „Учебная русская грамматика Николая Греча (Для учащихся) — которая на нѣкое время мнѣ очень нужна — такъ Тебѣ поздне пошлю (цѣна ея 1 рубль.).

Что же касается моей собственной и семейственной жизни, то слава Богу мы здоровы всѣ; мой Иванъ цѣлый день бѣгаетъ по комнатѣ, и щебечетъ кое какъ доставляя намъ единственную радость и отраду — впрочемъ мы страдаемъ отъ ужасной и съ каждымъ мѣсяцемъ возвышающейся дороговизны — кажу тебѣ, что изъ (sic) моего жалованья никакъ

¹⁾ Під ч. 126 переписки Якова Головацького переходує ся его власноручна записка з дня 3/VII 1855 р. такого змісту:

„Изъ Вѣны выписую:

Исторія польская, въ видѣ учебника соч. Н. И. Павлищева. Варш. 843, 1 р. 50 к.

Практическій курсъ Русскаго языка составленный по(дъ) руководствомъ Греча, Востокова, Пласина etc. Спб. 1847.

Грамматика учебная русская Н. Греча (для учащихся) Спб. 852 (Егоже руководство для учащихся есть у меня).

Лѣтоп. вел. кн. Лит. изд. А. Н. Поповъ. Спб. 1853.

Народныя южно-русскія пѣсни, изд. Амвр. Метлинскаго. Кіевъ 1852.

Украина отъ початку Украины до Б. Хмельницкаго. Кіевъ 1843.

Учебникъ русск. яз. сост. А. Смирновымъ. Моск. 1853, кн. III.

Справочный енциклопед. Словарь.

Практическая русская грамматика П. Перевлѣскаго. Спб. 1854.

Славянская хрестоматія или избранныя мѣста изъ произведеній древняго отечеств. нарѣчія. Спб. 840.

невозможно выжить — я принужденъ почти ежемѣсячно дѣлать гдѣ нибудь заемъ — и потомъ латать и сбывать бѣду съ одного дня на другой. — Хотя я теперь и возвышенъ по чину, но для нашихъ домашнихъ издержекъ и теперешнее жалованье недостаточно — прежними годами я имѣлъ 2—3 лекціи; такъ собиралось въ мѣсяцъ по нѣскольку десятковъ — теперь же нѣтъ у меня ни одной; по французски и англійски цѣлый городъ учится, но по русски или по польски почти никто, ни изъ Славянъ ни изъ Нѣмцевъ. По той причинѣ я и Г. Денису Ивановичу не могъ послать тѣхъ денегъ, которыя я здѣсь по малу близко 50 fr. собралъ — по малу собиралось, [8] но скоро и расходовалось, понеже по временамъ крайняя нужда притѣсняла меня. — Я извиняюсь предъ нимъ какъ могу, но всегда Твое собственное слово много подѣйствуетъ, такъ проси его, чтобъ пождалъ и потерпѣлъ, пока мнѣ возможно будетъ. —

Вотъ и только всего, что у меня на сердцѣ и на умѣ. Если только батюшка приѣдетъ, то сей часъ напишу Тебѣ, а можетъ быть и книги какія пошлю, если привезетъ. —

Кланяй ся всѣмъ добрымъ знакомымъ и друзьямъ, и уцѣлуй ручку Твоей любезной супругѣ и миленькихъ ребенковъ, и помните въ сердцѣ Вашего Брата

Ивана Ѡ: Головац(кого).

Вѣна 8 декабря в. ч. 1855.

При случаѣ напиши мнѣ, что Ты думаешь о Г. Никоровичѣ, докторандѣ богословія — онъ мнѣ кажется очень уменъ, прилеженъ и полонъ надежды для Русиновъ — ему случилось несчастье, что чрезъ ненависть настоятеля и клевету принужденъ былъ оставить Фринтанеумъ, и живетъ теперь на собственныхъ издержкахъ — не возможно ли узнать отъ Г. Петрушевича, что о немъ думаетъ нашъ Митрополитъ? — Г. Никоровичъ сдѣлалъ уже одно ригорозумъ, и продолжаетъ учиться. Великая шкода была бы, если бы ему хотѣли вредить по той причинѣ, что онъ до сихъ поръ ни оженился, ни безженно не посвятился.

На 8 стороні на самій горі є ще слідууча дописка: Мой адресъ просто: J. G. Rechnungsoffiz. bei der Hofkrigsbuchhaltg. Stadt Laurenzi Gebäude — безъ прочихъ чиселъ, потому что моя прежняя служба уже кончена.

Лист писаний на 8 стор. 8°.

Ч. 161.

*Лист Н. Сабата до Якова Головацького, писаний дня
11. XII. 1855 р.*

Толначивъ д. 11-го Студня 855.

Ваше Преподобіє!

На весѣлю въ Рожноуѣ де кнѣземъ честь съ Вами Всечествѣйшій Отче бачитися, не было только часу чтобы о книжкахъ менѣ до роз-
проданя порученихъ побесѣдувати про то уиенемъ писномъ счетъ дати:

Въ Вашомъ писаніи до мене съ 12/24 Марта 855, изволилисте ука-
зати что слѣдующіи книжки Ваши менѣ въ Львоуѣ до розпроданя
данн были:

100 эк.	Буквароуъ оправнихъ по 10 к.	16 f. 40 k.
10 „	Библіиной истор. ветх. Зау. а 20 к.	3 f. 20 k.
	Ви поставили 6 f.	
10 „	d. d. нового Зау. а 12 к.	2 f. —
10 „	Очеркоуъ Матици 40 к.	6 f. 40 k.
10 „	Ровправъ Головацького 10 к.	1 f. 40 k.
20 „	Читаноуъ Шашкевичча а 12 к.	4 f. —
10 „	Ровговороуъ Нѣмецкорускихъ а 20 к.	3 f. 20 k.
20 „	Два слова Малиноуев. а 6 к.	2 f. —
10 „	Слова Яноуевского а 5 к.	— 50 k.
30 „	Молебникоуъ а 5 к.	2 f. 30 k.
10 „	Слова о полку Игоря а 10 к.	1 f. 40 k.
10 „	Ровправъ Урицького а 6 к.	1 f. —
20 „	Слова о брядѣ (sic) а 4 к.	1 f. 20 k.
10 „	Уставоуъ соединенія а 10 к.	1 f. 40 k.
	Того всего	48 f. 40 k.
	Вы ошибочно уикавали суму	50 f. 10 k.
На тоє послалъ я разъ		16 f. 40 k.
потому черезъ сына		15 f. —
Буквароуъ 19		3 f. 10 k.
Читаноуъ 2		— 24 k.
		35 f. 14 k.
[2] по тому сочегу Вашему, од суми		48 f. 40 k.
уычетовши изъ того присланихъ		35 f. 14 k.
	Мало би ся од мене належати	12 f. 26 k.

8 эк. Грамматики Вашои одослалемъ, на щогъ Вашъ приняти изволили-
сте, а 2 эк. у мене zostалыхъ превначилисте на порто за повѣйше
прислани книжки. —

Подъ деньъ 1-го Марта 855 доставленъ одъ Матици списъ что одъ мене належится

за 100 буквароу а 16 к.	16 f. 40 k.
„ 10 Грамматикъ Вашихъ а 36 к.	6 f. —
„ 10 Читанокъ Шашк: а 12 к.	2 f. —
„ 50 Молебниковъ нашихъ а 5 к.	4 f. 10 k.

Сумма 28 f. 50 k.

Одъ Матичного заряда прямо небраленъ книжокъ только одъ Васъ, тое знаю съ певностю что тѣмъ одъ Матичного Заряду указанимъ увяленъ, что больше далисте немогу съ певностеуъ сказати, понеже списъ Вашн начертаній и менѣ съ книжкани даній неможется одискати — съ певностеуъ сказати такожъ могу что тихъ Вашн указанихъ червоно подчертанихъ мною недосталенъ — прот. количество грошей мною присланныхъ найъ стоить за все: се е 31 f. 40 k. и непродани книжки. —

[3] Что ся касаетъ познѣйше на Вашъ щотъ до розпродана присланныхъ за 26 ал. 50 k. ср. тѣмъ въ большой части продани, только библиотеки для дѣт. и руска Антология не востали вси розпродани; — что зможу ще пошѣстити, — буду ся старати о тое аби всѣ спродати а тогда разомъ гроши при надобной способности пришло. — Якби зарядъ Матици жедалъ одъ Васъ что болше грошей якъ я послалъ за книжки менѣ до розпродана пошѣрени, въ такожъ случаю ци виненъ ци не виненъ, немяючис' чинѣ указати заплатити буду слушенъ и нехочу даби Ви съ моеи причини якую понесли шкоду, — въ томъ стоить вина моя что спису не маю. —

При томъ ос'мѣляюсь просити Ваше Преподобѣ, якби номъ сини либо братъ въ Пресбитериумъ востючій (sic) помочи потребовали моральной? — може съ причина же спѣвати небудуть добре умѣти? — не одвоуляйте имъ тои ласки — бо кто добрихъ спѣвакоуъ неуродился, то тяжко научитися такому, — что до священника належитъ умѣти будуть, але что до дяка, не дуже. —

При томъ такожъ извольти прѣйнити нареченне правдивого почтения съ котрихъ востаю Вашего Преподобия нижайшиимъ слугоуъ

Н. Сабат.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

На четвертій стороні адреса:

Snen Hochwürden Herrn v. Glowacki k. k. Professor der Ruthenischen Sprache an d. k. k. Universität Wohlgeb. in Lemberg.

Ч. 162.

*Лист Йосифа Левичького до Якова Головацького, пис.
дня 20. XII. 1855 р.*

Ваше Преподобіє!

Письмо Ваше съ дня 30. Септемвриа 1855. получилъ я черезъ почту, — и вычиталь-сь съ него, что Вы Преподобный Отче! мой другъ и почитатель; но извергъ челоуѣчества погрузившій нѣ во отчужденіи бѣдствіи, что до состоанія и нравственного окруженія моихъ сосѣдъ или такъ зовемыхъ прихожанъ, — котре-то чудовище по Грамматикѣ именуютъ Епископомъ Христіанскимъ, котрому зеркаломъ любви и улегченія бѣдствій быти подобае, по примѣру Христа и святыхъ апостолъ, тотъ, яко сынъ жи т. е. діавола попраде мои заслуги о Словесности русскую ногами злодѣйскими; не признае того, что я достоинъ быти другомъ и почитаемымъ отъ людей честныхъ. Сей, якъ Вашъ извѣстно неимѣющій прежде своего подписати имени, хотя исправилъ свои орфографическіи ошибки ничего не во состоанію произвесті ко утверженію языка и писменности русскои, вредить ѣи; тому не хотѣлъ соизволити чтобы дужа лиха парафіа Нагуевичи была заступлена во долгу мою на якось время другимъ якимъ Священникомъ, домагалъ сѣ отъ подписавшогося формального отреченія отъ Парафіи Нагуевичъ. Я недавно приреченія такого отреченія [2] не получилъ Декрету на Профессора языка русского въ Перемышли; рѣшилъ сѣ ити на село, и теперь стражду различнымъ бѣдствіемъ будучи окруженъ численными сиротами, на котрыхъ Деспота не хотѣлъ мати жадного взгляду, а ставитъ сѣ ихъ покровителемъ. Діецезія повнала Лиса — и нехоче пріймати проекту отъ него подписаного, чтобы каждый Священникъ давалъ щорѣкъ 12 fr. CM. на вдовы. Тотъ способъ поступованія, привелъ нѣ къ тому что два Екземпляри вспомянутой Грамматитики болше въ рукахъ русскихъ не будутъ; кроиъ сии Ваше Преподобіе пожалуйста пойти до Отецъ Василианъ Обители Онуфріа во Львовѣ, и тамъ съищите Реверсъ Іоанна Могильницкого Крылошанина Перемыского, котрый еденъ Екземпляръ наганутой Грамматитики изъ Бібліотеки Онуфріа получилъ, розумѣе сѣ лишь ко употребленію. О томъ вѣдае такожъ Отецъ Орестъ Хомчинскій Авва въ Жолкви. — Втогда-то я буду нѣгъ допомочи, что Бібліотека Онуфріа приобрѣте свой Екземпляръ по всякому праву честныхъ людей. Въ противномъ случаѣ Славный Григорій Ях.¹⁾ врагъ съ Гинеловичемъ и Вѣтошинскимъ крылошанами во своихъ добродѣтелей знакомыхи, причинились до уничтоженія рѣдшихъ сочиненій русскихъ Львовскихъ, о котрыхъ лишь

¹⁾ Яхимович.

во Зорѣ мною написаного артыкула довѣдатись ножь. — Такъ ловлять коротковидящія раки! Міръ русскій и заграничній призналъ мои заслуги одиноко на поли словесности русской въ Галиціи дѣйствующи; — Ваше Преподобіе после вступили на се поприще и признали всенародно яко членъ комиссіи Испытовъ. Іахшовъ сынъ лжи попралъ ихъ своимъ клеветнымъ языкомъ и зловивымъ сердцемъ; бо люди не въ даръ кажутъ — У Владыки, два языки. [3] — вытиснулъ мѣ въ пустыню въ помежи людей. — Онъ най Вамъ причинитъ см до возраста вашихъ дѣйствій словесныхъ. — Чудно! что наслѣдникъ апостоль столькоразъ въ жѣмъ присутствію отважалъ см по просто брехати. Гдежь теперь у мене дла егѣ лицѣ почтеніе и высокопочитанье? — Добродѣтель лишь на таковое заслугу. — А онъ стремлящій ко престолу метрополічену (одного разу сказалъ до мене: Что-то Метрополіа! — такъ акъ Лисъ до гровдей — кваси —), навить народъ, что онъ таки отечестволюбець и усердній покровитель обрѣда руссого — но тотъ во неладѣ и прерѣніи. Посѣщаючи канонно лишь единъ за сѣмъ лѣтъ деканатъ Мокрацьскій, не лишилъ по собѣ въ мѣхъ слѣдовъ возвышеніа обрѣда и назки; Ворожобство и невѣжество, то черты Характера и релігій ену подчиненныхъ вѣрныхъ. Переступниковъ помилуютъ не разъ. — Но онъ выдержи ми приходъ — Грушову — 500 реньскихъ серебромъ лишь въ приходу доносящій, а решта больше нежели 400 fr. СМ. во постоянныхъ земель и въ кассы; томъ 900 fr. серебромъ. Приходъ Нагуевскій и до 500 fr. серебромъ недонесе, а що грызоты и труда? — Дополняль-ель см теперь въ Носмврію о Приходъ Грушову, бо Парохъ вверъ — анѣ отвѣта, на моѣ прошеніе, и дае го далеко молодшому. — Отъ такъ идутъ у насъ дѣла русскіи! — Остась для мене само отчапаніе. — Всюдыка стыдъ слѣдуе егѣ чивамъ. — Недавно тому Міністеріумъ [4] Просвѣщеніа приказало во Шематизму Діцезальнаго Перемыского вымазати Ивана Гарасевича яко Самозванца Senior Факултета богословского во Вѣдни. Нѣдъ чинитъ окомъ печатае см Шематизмъ? — Гарасевичъ николи Seniorom факултета богословского во Вѣдни не булъ, ни правомъ, ни на дѣлѣ. —

Малъ быль много ще до написанѣ, но жаль сердца моего недовалае ми ще о иныхъ шеракихъ дѣлахъ Деслоты моего писати, такъ якъ Вы написали дѣла Вашего Михаила, котрый есть завадою и соромомъ землѣ руссого. —

Прощайте и вѣщайте сіа дѣла оказанного похитителя владычного престола и другихъ любящихъ велику матѣрь русскую. —

дня 20. Декаврія 1855.

Іос. Лѣвицкій.

Лист писаний на 4 стор. fol.

Ч. 163.

*Лист Михаила Косака до Якова Головацького, пис.
дня 22. XII. 1855 р.*

Всечестный Господине!

Отъ 1. т. и. началъ тутъ выходить „Biographisches Lexikon des Kaiserstaates“¹⁾. Lexikon томъ обнимати буде всѣхъ мужей якожь и женщины, которіи собѣ будто черезъ ровширанье умѣтностей будто черезъ искусства индустрію, успѣхи въ господарствѣ и т. п. на вдячность и память своихъ родинцѣвъ заслужили, а то почавши отъ 1750 р. ажъ по нынѣшній день.

И ны Русины насѣ мужей, о котрыхъ только съ гордостію вспомянати можеть, насѣ такожь мужей, которіи еще жиють, и до славы народа своего много ся уже причинили; а однакожь имена ихъ идуть въ непамять, а то въ причины, понеже не насѣ письма, котре бы ся тымъ предметомъ заняти хотѣло. Повысшій Lexikon може протое быт хранилищемъ дорогихъ намъ именъ, [2] а то тымъ больше, же животописи Славянѣвъ поручено менѣ. —

Алежь тутъ єдному человекѣви годѣ выстарчити, до того треба помочи, порады. Отожь знаючи Ваше народолубіе, знаючи такожь, же никому бѣльше свѣдоміи небутъ (sic) якъ Вамъ шкѣцы въ житя нашихъ свѣтыль — удаю ся до Васъ съ прошеніемъ, абысте были ласкавіи вспирати мене въ томъ дѣлѣ, коротенькими начерками житя: Левѣцкого, архиеп. Яхимовича, Кришѣцкого, Кузьемского, Гинѣлевича, Устіяновича, Могильницкого, Моха Малиновского, Илькевича, Савчиньского въ Виспы — Лавровско (sic) Могильницко (sic) Селецкого (крилошанѣвъ) Лодя — Долинсько (sic) и Бьелавского (шаларѣвъ), коло св. Юра малъ якійсь Шуйскій маляръ русинъ мешкати и пр. и пр. — корѣтко всѣхъ заслужившихъ собѣ на память родинцѣвъ — передалибысте затягленыхъ Русинѣвъ вѣчности. Въ начеркахъ тыхъ [3] треба навести день, рѣкъ и мѣстце рожденія и смерти — що писали, чимъ ся вславили — де ся дѣла ихъ друковали, де ся находятъ — ихъ подобія если якїи и де выйшли, якожь и жерела если уже животописи ихъ де помѣщено. Понеже Лексиконъ тотъ выходитъ алфаветично, про тов нетреба ся буде и елѣшити — однакожь буквы В С et D суть уже теперь потребными.

Же прошенію моему не ѣгъмовите, запоручае ми Ваше народолубіе, и преданность ко всему що есть руске, запоручае такожь неутомна ревность славу руского народа поставити въ такомъ свѣтлѣ яке му принадлежить.

¹⁾ Під редакцією Вурцбаха. Вийшло єго 60 томів.

Въ надѣи пожаданого успѣха остаюсь съ Високопочтеніемъ

М. Косакъ.

Вѣдѣнь 22/12 855.

Мой адресъ:

An k. k. Offic. in der Bibliothek des Minist. des Inner. in Wien.

Животонись Метроп. Ангеловича уже даль смъ до друку.¹⁾ —

Лист писаний на 4 стор. вел. 4°.

Ч. 164.

*Лист Ант Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 26. XII. 1855 р.*

Ваше Благородіе!

Его Превосходительство ВПреосвящ. Митрополитъ за присланіе русской Христоматіи составленной Вашемъ Преподобіемъ поручилъ мнѣ засвидѣтельствовать (sic) Вашему Преподобію, Свое благодареніе съ изъявленіемъ благовеленія и удовольствія, которое Его Святительская Милость чувствуютъ и радуются успѣхомъ русскаго Слова при содѣйствіи Вашего Преподобія. —

Простіте мнѣ, что осмѣляюсь въ пользу русскаго Слова и Исторіи одолжитъ Ваше Преподобіе (еслии это можетъ быть безъ всякой трудности) слѣдующими дѣлами:

а) Какъ Вашему Преподобію извѣстно, что Іеронимъ Лабзницкій авторъ Минералогіи и Исторіи Горнозаводства въ Польшѣ — издалъ Горный Словарь польско - русско - французско - нѣмецкій, это сочиненіе есть очень важное для Славянской Лексикографіи; слѣдовательно, я очень радъ былъ что оно стоитъ, и находится ли въ какой книжной лавцѣ въ Львовѣ на примѣръ у Калленбаха.

б) не въ состояніи ли Ваше Преподобіе подать мнѣ ближшее извѣстіе о Параллельныхъ Словаряхъ Рейфа, изъ которыхъ издавъ уже 1854 г. томъ IV. — какая ихъ цѣль содержаніе и важность?

в) Войцѣцкій издавъ Biblioteka starożytnych pism polskich въ этомъ сочиненіи Томъ VI. помѣщена быть можетъ [2] важная лѣтопись подъ заглавіемъ: „Spisane kroniki o ziemi woloskiej i hospodarach jej od r. 1352 — w Jasach w 1566.“ Эта кроника имѣла находится между бумагами полскаго историка Нарушевича, откуда перепечаль ее Войцѣцкій. Ваше Преподобіе весьма (sic) удобно получили бы эту книгу отъ Г. Бѣлѣвскаго.

¹⁾ Она помѣщена в лексиконѣ Вурцбаха ч. I. стр. 39—40. Авторомъ ея, якъ видно, бувъ Як. Головацьквій.

Я надѣюсь въ этой дѣтописи увѣдать что nebude подробнаго объ основаніи Митрополіи Сучавской; предметъ для меня очень важенъ, ибо я занимаюсь теперь продолженіемъ моей статьи объ Епископахъ Галицкихъ и въ слѣдующемъ параграфѣ толкую о мнѣиныхъ Галицкихъ Митрополитахъ.

г) выпечатана ли уже вторая тетрадь моей статьи?

Я бы желалъ скоро по напечатаніи ея, получить ее для прочтенія чтобъ исправить ошибки печати, и такъ возможно было бы эти опечатки выѣсть съ прибавками мои напечатать при концѣ сей тетради. — На послѣдней сторонѣ моего письма изъявились я важнѣйшія опечатки сдѣланы въ Зоры Галицкой 1853.

д) по всей вѣроятности въ писани меня въ членѣ Чешской Матери на годъ 1856.

[3] Что новаго появилось на поли Словесности?

Я бы очень желалъ получить отъ Вашего Преподобія нѣсколько строкъ въ отвѣтъ на мои дерзкія вопросы.

Остаюсь съ большимъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петруш.

26 Декабря 1855 в. с.

Въ Уновѣ.

Лист писаний на трехъ сторонахъ 4°.

На четвертій сторонѣ в „опечатки“, які пропускаемо. На шестій сторонѣ адреса:

U ni o w.

An Sue des Herrn Glowacki Professor der ruthenischen Sprache und Literatur Hochwürden zu Lemberg.

Ч. 165.

Листъ Ивана Гушалевича до Якова Головацького, безъ дати, пис. в 1855 р. (?)

Любезный Батюшка!

Наиперве я долженъ у Васъ просить извиненія, что такъ долго не писалъ ничего. Отъ времени моего отъѣзда изъ Львова я былъ межъ илатомъ и коваломъ. Того самаго дня, котораго въ дорогу я былъ пустился на мой приходъ схватила мою супругу ужасная холера. Что было дѣлать? Я перекрестился отъѣхалъ. Эта рѣшительность моя изцѣлила за помощью Божію мою жену; вдругъ за городомъ стало ей легче на чистомъ воздухѣ и чѣмъ далѣе ото Львова тѣмъ безопаснѣе было намъ. То одна была причина, по коій я Вамъ ничего такъ долго не могъ пи-

сать. Болѣзнь оставила была еще долго свои слѣды и я былъ принужденъ то заведеніемъ новаго хозяйства то измѣненіемъ супруги заботить ся. Послѣ того постигло меня другое несчастіе, опять двое дѣтей одно за другимъ [2] попались въ болѣзнь, одно застудило ся, второму прорѣзались зубы. Последнее наймолодше померло¹⁾. Вѣчный покой его невинной душѣ. Вотъ Любеаный Батюшка причины по комѣ Вы изволите меня извинить. Я вкушалъ уже терпѣній съ дѣтьми, которыя Вы уже пережили.

Теперь Вы може пожелаете увѣдать, какъ впрочемъ мнѣ ведется? На деревушкѣ въ вещественномъ отношеніи лучше какъ въ великомъ городѣ. Хлѣба до волѣ, дѣла тоже, есть и денегъ немного но на необходимые расходы довольно. Одна бѣда, образованныхъ людей нѣтъ, а добрыхъ христіанъ больше какъ въ нашемъ престольномъ городѣ. Доселѣ я ничего недѣлалъ, кромѣ нѣкоторыя пошестныя слова собиралъ; къ чему Вы меня поощрали такъ часто. Теперь хочу да что подумать и Васъ Дорогій спросить что тамъ наваго между нашими, что наваго на поприщѣ нашей словестности, что съ [3] нашей Библиотекой семейной? что думаешь Матица? что нашъ св. Юръ? кто изъ русскихъ въ Львовѣ теперь при училищахъ? гдѣ Гуваръ и проч. проч. что для меня занимательнаго судите извольте благосклонно написать.

Еще одно — извольте написать какъ живетъ нашъ виденькій и добрый старикъ Зубрицкій? — Боже какъ бы я хотѣлъ съ Вами Прелюбезныи быть — Васъ я всегда и въ отдаленіи поминую — не забывайте о мнѣ какъ о Васъ Вашъ искренній другъ

I. Гушалевичъ.

Петрушевичъ желаетъ получить приходъ Струтинъ нижній, близько моего прихода — кажежется (sic) оны одержитъ. Струтинъ поидеть на конкурсъ семи днями. Учѣлуйте отъ насъ Вашу Всепочтенну супругу и дѣти и всѣмъ Вамъ желаемъ счастливыхъ святъ. Малиновскому и прочимъ друзьямъ мой поклонъ.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

¹⁾ Між рукописними стихотворами Гушалевича є один, присвячений покійній дитині з датою март 1856. Можлива річ, що і сей лист треба віднести до р. 1856. Рукопись непечатаних віршів передала родина п. Яр. Гординському, який пише про Гушалевича окрему студию.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького,
без дати, пис. в р. 1565.*

Благородный Господиъ Профессоръ!

Осмѣляюсь просити Вашего Благородія объ изъясненіи словъ Чешскихъ, подчерченныхъ красныиъ карандашешъ.

БГ. Зубрицкій совѣтовалъ мнѣ, чтобы я взялъ діурну, и общался, что будетъ просити Г. Сосновскаго о нее.

Еслибъ это не причинило ніякихъ неудовольствій, я просилъ бы Васъ Милостивѣйшій Государь, чтобы при случаѣ изволили сказать словечко Вп. Г. Кумалеескому, чтобъ мнѣ отступили жилище въ Домѣ Народномъ и дали Библіотеку не въ управленіе и держаніе, а только чтобы я привелъ ее въ порядокъ и пользовался ею. Предлогомъ моего обитанія было бы смотреніе за порядкомъ, чтобъ не выталкивали оконъ. Если пожелаютъ, я сложу присягу, что Библіотека ни въ малѣйшемъ [2] не будетъ поврежденной. Если будетъ нужно, заплачу чиншъ. Кроиъ того, доставлю Матцѣ нѣсколько изъ популярныиъ сочиненій моихъ, если приметъ. Славянскія Журналы, которыя получать буду въ заѣмъ Сем. Библ. доставлю до Библ. дома Народн. Къ тому еще послѣ уконченія года доставлю даромъ Библіотекѣ Дома Народн. нѣскольконадцать экзemplаровъ Сем. Библ. — Въ концѣ еслибъ оказались полезными, я доставилъ бы этой Библіотекѣ больше число книжокъ, оставшихся по моему отцу, но содержанія религіознаго и философическаго.

Хотя жилище въ Домѣ Нар. было бы для меня очень печальное, потому, что я жилъ бы тамъ безпрестанно на-единѣ, однакже я пожелалъ бы его тѣмъ болѣе, понеже жилище у г. Порембы не доставляетъ мнѣ ни одной минуты спокойной, [3] и, конечно, литературой заниматься нельзя. При томъ живу между сырыи бумагами и сплю въ ихъ атмосферѣ, а то весьма вредитъ моему здоровью и приводитъ меня въ худое расположеніе. Не взирая на все то, Г. Поремба не только не думаетъ расчитываться, но, какъ я имѣлъ случай замѣтити, онъ положитъ значительну цѣну за харчъ, состоящій утромъ изъ кавы изъ цыкоріи, и изъ обѣда, но очень жалкаго обѣда. Даже чернила и бумагу не хотѣлъ купити мнѣ. При моемъ присутствію пришло 8 предплатъ (предплаты беретъ Г. Поремба). Изъ тѣхъ я взялъ отъ Г. Порембы 2 fl. ст. чтобъ купити свѣтла, ибо только ночью могу работати. Принимая въ уваженіе эти обстоятельства, Сем. Библ. успѣла бы, еслибъ я получилъ діурну и жилище въ Домѣ Народномъ.

[4] Потому, еслибъ мое прошеніе не встрѣтило ни какихъ препятствія, я ходилъ бы Васъ Милостивый Государь, чтобы изволили сдѣлати мнѣ, какими бы то ни было образомъ, надежду, съ которой мнѣ надобно бу-

дети препоручитись ВГ. Кузьменскому, къ которому не могу удаваться бесполезно, ибо онъ еще никогда не исполнилъ никакого моего прошенія.

Съ глубочайшимъ почитаніемъ Благороднаго Господина Профессора
нижайшій слуга

С. Г. Шехов.

Не былобы ли надобно перевести о концертѣ Станковича изъ обоихъ чиселъ Световида побольше? ¹⁾

Лист писаний на 4 стор. малой 4°.

Ч. 167.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького,
пис. 1855 г. (?).*

Благородный Господинъ Профессоръ!

Принося мое искреннѣйшее благодареніе за книги, пересылаю ихъ вѣстѣ съ расписью Подписчикамъ Сем. Библ. Остается у меня еще 1) Путешествія von Kohl. 2) Pieśni Ruskie. 3) Достопамятности отечественныя, которыми буду еще пользоваться, если бы онѣ не были тогда нужны.

Съ большимъ прискорбіемъ отдаю книгу „Очерки Россіи“. Еще вовремя прежняго моего пребыванія въ Львовѣ въ жилищѣ на Арменской улицѣ, я имѣлъ несчастье, что, самъ не зная, какнѣ образомъ, измаралъ ее черниломъ. Я непремѣнно былъ бы не осмѣлился отдавати въ такомъ состояніи, если бы ее тутъ продавали. Но въ томъ неблагополучномъ случаѣ прошу Вашего помилованья.

Напротивъ, если бы я имѣлъ счастье, сыскати [2] вновь довѣріе въ томъ отношеніи, я покорно просилъ бы, что бы Вы, Милостивый Государь, изволили ласкаво надѣлѣти мнѣ еще какини-то книгами, особенно продолженіемъ Москвитянина и Очерковъ Россіи.

Обѣщаюсь хранить ихъ въ лучшемъ состояніи.

Прошу также приложенную здѣсь статью, ласкаво взяти подъ Свое разсмотрѣніе.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Благороднаго Господина Профессора покорный слуга

Сев. Г. Шехов.

Лист писаний на одной картцѣ мал. 4°.

¹⁾ Коротка вѣстка про концертъ хору Г. К. Станковича, вѣята зі „Световида“ помещена в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 141—2.

Ч. 168.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького,
пис. в р. 1855.

Благородный Господниъ Профессоръ!

Неизбѣжныя обстоятельства заставляють меня, преступить всѣ правила общественныхъ условленій, и просить Васъ, Милостивѣйшій Государь, о три гульдена въ займы. Буду стараться, возвратить ихъ на дняхъ съ благодарностью.

Не только что я долженъ былъ отступить отъ притязаній къ моимъ собственнымъ деньгамъ, присвоеннымъ Порембою, но до того обѣщаль мнѣ Г. Бѣлоусъ какимъ-то образомъ заплатить за жилище отъ 15 Ноября до 1 Января. Однако не сдержалъ слово.

Къ тому еще, кажется, Г. Бѣлоусъ похлопоталъ у Г. Юркевича, чтобъ мнѣ помѣшать въ получении лекцій у Пивецкаго въ Тернополѣ. Я, полагая на обѣщанія Г. Бѣлоуса, еще предъ 15 Ноября рѣшился остаться въ Львовѣ: однако, если не обманываюсь въ моемъ предположеніи то Г. Бѣлоусъ [2] поступилъ себѣ очень нечестно. Въ 1848 г., за причиненіемъ Поляковъ и Полячекъ, таскали уже меня Aufseher-ы, подъ заряженнымъ ружьемъ до цыркулу Самборскаго. Также повдаѣ въ Перемышлѣ случилось, что пѣкій Русскій (генеральскій чиновникъ въ адъиней Бухгалтеріи) предалъ меня въ руки Полицѣ-ревизора, чтобъ взять меня въ рекруты. Но тутъ постунокъ Г. Бѣлоуса является въ другомъ свѣтѣ. До того еще поступилъ онъ лукаво, ибо предъ десятью днями сказалъ онъ мнѣ, будто Поляки нарочно отвлекають меня отъ редакціи и даютъ лекцію на провинцію, и снова, будто одинъ изъ его знакомыхъ перебываетъ меня у Юркевича...

Въ самомъ дѣлѣ, я достоинъ сожалѣнія!

Если бы выше упомянутое мое прошеніе могло быть осуществленнымъ, то покорно прошу передать мнѣ подъ печатью чрезъ сію служанку. Понимая неприличіе [3] моего прошенія, не смѣю явиться лично: и Вы сами, Милостивѣйшій Государь поймете, что только крайняя нужда заставила меня къ тому.

Имѣю честь пребывать съ глубочайшимъ почтеніемъ Вашъ Благородной Господ. Профессоръ нижайшій слуга

Сев.-Г. Шехов.....

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

На 4 стор. адреса: An Seine Hochwürden Herrn v. Glowacki k. k. Universitäts Professor Wolgeboren in loco.

звѣрник ольшольотичной секціи т. IX.

31

Ч. 169.

Лист І. В. Сокульского до Якова Головачького, пис. дня
28. II. (12. III) 1855 р.¹⁾

Любезнѣйшій Другъ Кунъ Я. О.!

Вовнаніе на новой журналъ подѣ титломъ Семей: Библиотека отъ Васъ получилемъ и на подписку 5 р. дамъ, изволите по почтѣ Гриняловской въ Луку малу посылать. — Что касается Исторіи Г. Д. З. тую задержѣть у Себя, то или Сами мнѣ привезете или мой родной братъ Антоніи, которій обѣщался быть у Меня на праздничній днѣ воскресенія Х-ва ѣдучи съ Нижанковичъ чрезъ вашъ столичный Городъ васъ посѣтитъ и Вы Ему вручите, то онъ привезетъ — День 6-го т. и. трауромъ Сѣверный Небосклонъ покрилъ — но что дѣлать, такъ велѣло Провидѣніе²⁾. — Мы мой Люб. Д. К. Я. О. во всѣхъ нашихъ думѣхъ соглашаемся, и писать къ Вамъ что небудь изъ новостей, нестоитъ труда, бо читаемъ съ однихъ писемъ, вѣдаемо одно и то само — а что у васъ тамъ всѣ припасы съѣстніи продаются вѣсомъ, это само и у насъ — водится еще отъ Сентября да чтожъ дѣлать [2] Зеленой Олимпъ (додано чужою рукою на горі: правительство) велитъ, а намъ повиноватся должно, да молчать — такова уже судьба р. г.

При томъ спрашиваю васъ мой Л. Д. Я. О. не забывайте ко мнѣ писывать. — Працайте, поживайте хорошенько съ вашей люб: семією, во всякомъ благополучіи — Вашъ Другъ искренніи пишетъ

І. В. Сокольскій.

12/3. (28/2).

Селяны то теперь молитви свои шлютъ, що ажъ Цибеля на печи перевертаеця, поминають родины и хрестыны, и увесь родъ Олимпскій кобынятъ та и ще декотрихъ поросятъ а у все (?) въ 48. 49 — и 50 — Зорю вспоминають — западняя луча засунула и нынѣ мирскій горе стало — Купидиночку, поцюриночку бодай ты бувъ малыиъ пропавъ — Турнѣ*) [значок зроблений чужою рукою, а пояснене до того також чужою рукою: *) Голуховскій (?)] вередуе якъ лихій въ болотѣ и прочихъ дробныхъ на передъ себе гонитъ якъ свинарь череду въ калѣ. —

Лист писаний на 2 стор. мал. 4°.

¹⁾ Через недогляд пропустили ми раньше сей лист і тому містимо его між останними листами в 1855 р.

²⁾ Є се натяк на смерть царя Николи I, що умер дня 18 лютого, 3 марта 1855 р.

Ч. 170.

Список передплатников „Семейной Библиотеки“ в року 1855,
зладжений Яковом Головацьким.

СПИСОКЪ

Пренумерантовъ на Семейную библиотеку.

№г.	Имя крестное и родовое и достоинство	Последняя почта	Предплатилъ на кварталь				Сумма КМ.	
			I.	II	III	IV.	зр.	кр.
1	Hochw. Bednarz Gregor gr. k. Pfarrer in Potok	Buczacz	1				1	15
2	Hw. Kozłowski Michael grk. Pfar. in Uciszkow	Busk	1				2	30
3	Hw. Głowacki Demetr grk. Pfarrer in Łaskowce	Buczacz	1				1	15
4	Hw. Tanczakowski g. k. Pfarrer in Wierzbowce	Czortkow	1				1	15
5	Hw. Kocowski Gregor grk. Pfarrer in Trybuchowce	Buczacz	1				1	15
6	Hw. Herasymowicz Mich. grk. Pfarrer in Pomorze	Buczacz	1				1	15
7	Hw. Zahajkiewicz Ant. grk. Pfarrer in Iazłowiec	Buczacz	1				1	15
8	Hw. Wolański Andreas grk. Pfarr.-Adm. in Biala	Czortkow	1				1	15
9	Hw. Szmerkowski Ios. grk. Pfarrer in Czortkow	Czortkow	1				1	15
10	Hw. Reszetyłowicz Ant. Theolog II Jahr. Schönlatern-Gasse N. 750 in Wien	Wien	1				1	15
11	Hochw. Dr. Csorpey Anton Professor in Unghvár	Unghvár	1	1	1	1	5	
12	Его Преосв. ВП. Г-ну Василю Попо- вичу (Basilio Popovits) Еп. Мука- чевскому, сс. А. П. и П. Архим.	Unghvár	1	1	1	1	5	
13	Высокопчт. Превелебнѣйшему Г. Иоан- ну Чурговичу (Csurgovcs Ioannes) Епар. Мукачевск. Протоіерю, Канони- нику и пр.	Unghvár	1	1			2	
14	Высокопчт. и Превелебнѣйшему Г-ну Іоанну Зомборю (Zombory Ioannes) Епар. Мукачев. Пѣвцу, канонику и пр.	Unghvár	1	1			2	
15	Высокопчт. и Превелебнѣйшему Г-ну Василю Гаджегови (Hadsega Basil) Епар. Мукачев. дѣйств. канонику и пр.	Unghvár	1	1			2	
16	Превелебному Госп. Андрею Поповичу (Popovits Andreas) Консист. Присв- дателю и богосл. Учителю	Unghvár	1	1			2	
17	Превелебному Г-ну Михаилу Маркошу (Markos Michael) Конс. Письмово- дтелю	Unghvár	1	1			2	
							33	45

Прислать Шмериковскій Юлій
Богословъ въ Львовъ.

Прислать Мих. Маркошъ Еп.
Письмоводителъ въ Унгваръ.

№.	Имя крестное и родовое и достоинство	Последняя почта	Предплатывъ на кварталь				Суммы КМ.		
			I.	II.	III.	IV.	зр	зр	
18	Превелеби. Г. Михайлу Легови (Legeza Michael) Свеница Унгвар Подъ-Управителю	Unghvár	1	1			2		Прислать М. Маркошъ Письмо- водитель Колс. въ Унгваръ.
19	Превел. Г. Василію Ляховичу (Lyachovits Basilius) Гимназіальному учи- телю	Unghvár	1	1			2		
20	Превелебатійшему и Высокопочтен. Гну Іоанну Поповичу (Popovits Ioannes) Епарх. Муз. Хранителю, Канонику и пр.	Unghvár	1	1			2		
21	Hchw. Skopezynski Iulian gk. Dechant u. Pfarrer in Filipkowce	Krzywce	1	1	1	1	5		
22	Hchw. Grabowicz grk. Pfarrer zu Ko- walówka	Monasterzy- ska	1				1	15	Прислать нар. Грядковскій.
23	Hrrn Dobrzanski Wladimir grk. Theo- log im Seminar	Przemysl	1				1	20	
24	Hchw. Glincki Theophan gk. Pfarrer in Horodnica	Horodenka	1				1	16	
25	Hchw. Gnidkowski Michael gk. Pfarr in Mościska u. Kopanka	Kalusz	1	1			2		
26	Gemeinde Mościska	Kalusz	1	1			2		Прислать Николай Нодъ (Nagy) Духовникъ въ Вискомъ сѣмелца и сотрудникъ при св. Варнаръ.
27	Gemeinde Kopanka	Kalusz	1	1			2		
28	Hchw. Kobrzynski Ioseph gk. Pfarrer in Rakowiec	Horodenka	1				1	15	
29	Wohlgeb. Hrr. Czerlunczakiewicz Emil kk. Concipist beim Ministerium des Innern, Schönlater-Gasse N. 750	Wien	1				1	15	
30	Hochw. Dr. Czerlunczakiewicz Ioseph Studien-Präfect im gk. Semin. Schön- later-G. 750	Wien	1				1	15	
31	Hochw. Dr. Delkiewicz Ioseph im Insti- tute beim St. Augustin	Wien	1				1	15	
32	Hochw. Dr. Nikorowicz Iulian in höh. Inst. bei St. Augustin	Wien	1				1	15	
33	Hochw. Dr. Krynicki Studienpräfect im grk. Semin. Schönlater-Gasse N. 750	Wien	1				1	15	
34	Hochw. Janowicz Peter Schönlater-G. 750	Wien	1				1	15	
35	Hrrn. Petryk Iohann Schönlater-Gasse 750	Wien	1				1	15	
36	Hrn. v. Nagy Michael Hörer der Theo- logie Schönlater-Gasse 750	Wien	1				1	15	
37	Hrrn Déak Bernard Theolog IV. J. im gk. Seminar	Unghvár	1	1			2	30	
38	Hrr Michalovits Iohann Theolog IV. J. im gk. Semir.	Unghvár	1	1			2	30	

№г.	Имя крестное и родовое и дост. яство	Последняя почта	Предплатитель на кварталъ				Сумму КМ.	
			I	II	III	IV	ар	кр
39	Hochw. Soos Georg Vice-Archidiacon u. Pfarrer zu Kutzura in d. Voivo- dina	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5	Прислать Георгій Шооцъ Владе- Архидіакъ и гр. в. пар. Букурешіи
40	Löbl. Gemeinde Kutzura in der Voivo- dina	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5	
41	Hochw. Soos Dionis Cooperator d. gk. Pfarrre Kutzura	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5	
42	Hrr Szabados Iohann Kirchensänger in Kutzura	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5	
43	Hrr Gvozdyak Iohann gk. Pfarrer in Keresztura in der Woiwodina	Kula	1	1	1	1	5	
44	Löbl. Gemeinde Keresztur in der Woi- wodina	Kula	1	1	1	1	5	
45	Hchw. Stanics Marko gr. Pfarr. in Neu- satz	Neusatz	1	1	1	1	5	
46	Почтени. Госп. Константину Матезон- скому (Matezonszky Konstant) Пе- реуту Хора Унгоградска.	Unghvár	1	1	1	1	5	
47	Hrr. Slawinski Anton Grundbuchsführer beim Magistrate	Kołomyja	1				1 15	
48	Hochw. Pasławski Gabriel gk. Pfarrer in Rawa Ruska	Rawa Ruska	1				1 15	
49	Hochw. Kuszczak Theodor gk. Pfarrer in Siechow	Stryj	1	1			2 30	
50	Hochw. Naumowicz Iohann gk. Pfarr- Admin. in Laszki królewskie	Gliniany	1	1	1	1		
51	Hochw. Zderkowski Anton gk. Pfarrer in Touste	Grzymałow	1	1	1	1		
52	Hochw. Cybyk Lucas kk. Gymnasial- lehrer in	Buczacz		1	1	1		
53	Sne Hochw. Hochwöhlg. Dr. Litwino- wicz Spiridion Rector im gk. Semin Schönlaterng. 750	Wien	1	1	1	1		
54	Hb. Gabla Andreas		1	1	1	1		
55	Hb. Hojnacki Makar		1	1	1	1		
56	Hb. Lewicki Paul		1	1	1	1		
57	Hb. Kaliński Iulian		1	1	1	1		
58	Hb. Sienkiewicz Clem.		1	1	1	1		
59	Hb. Mikulcso Georg		1	1	1	1		
60	Hb. Kolankowski Nicol.		1	1	1	1		
61	Hb. Viravetz Ioseph		1	1	1	1		
62	Hb. Strażnicki Ant.		1	1	1	1		
63	Hb. Sabat Dyonis		1	1	1	1		
64	Hb. Rojkovics Alex.		1	1	1	1		
65	Hb. Sarnicki Clem.		1	1	1	1		
66	Hb. Waszko August		1	1	1	1		
67	Hb. Lisiewicz Theod.		1	1	1	1		
68	Hb. Fircsak Iulian		1	1	1	1		
69	Hb. Gerbery Alex.		1	1	1	1		
70	Hb. Dyacsan Philipp.		1	1	1	1		
71	Hb. Bilous Theodor kk. Gymnasial-Sup- plent	N. 101 Lemberg	1				1 15	Служать у меня

Theologen in grk Seminar
Schönlatern-Gasse

in Wien

Прислать расписку Богословъ Вас.
Богословъ въ Семина Львовск.

№.	Имя крестное и родовое и достоинство	Последняя почта	Предплатитель на кварталь				Сумма КМ.		
			I.	II.	III.	IV.	зр.	пр.	
72	Hochw. Blonski Kapellan Sner Ex. des Hchwd. Metropolitén in Uniow	Przemyslany	1				1	15	Прислать Блонский наполнить — пенни у менн.
73	Wohl. Curkowski Andreas Dominic. Repres. in Uniow	Przemyslany	1				1	15	
74	Hochw. Lewicki Ios. gk. Pfarr. in Iach- torow	Przemyslany	1				1	15	
75	Hochw. Piasecki grk. Dechant u. Pfar- rer in Skwarzawa	Olszanica	1				1 6	15 15	
76	Hochw. Czwartacki grk. Pfarrer in Pe- czenija	Podhajczyki	1				1	15	
77	Illmo D. Iosepho Gaganecz Episcopo Eperjessensi etc.	Eperies	1	1	1	1	5	Сложено у меня	
78	Rndsmo D. Alexandro Duchnovics Can- onico Eperjessensi	Eperies	1	1	1	1	5	Прислать Гитъ Алекс. Духновичъ, пенни у менн.	
79	Spectabili D. Antonio Ruby C. R. Ad- juncto Tribunalis Comitatus	Eperies	1	1	1	1	5		
80	A. R. D. Alexandro Paulovics Parocho Belovessensi	per Bartfa in Belovezsa	1	1			2		30
81	A. R. D. Andreo Artim Vice-Archidia- cono Makoviczensi	per Dukla Orlich in Dubova	1	1			2		30
82	A. R. D. Stephano Dudlak et Theodoro Barankovics Parochis	per Eperies Hanusfalva Remenye	1	1			2		30
83	A. R. D. Michaëli Szmoligovics Parocho Czigelkensi in Czigelka	Bartfeld	1	1			2	30	
84	A. R. D. Petro Robiczki Parocho Ket- tyensi	pr. Forró in Ketty	1	1			2	30	
85	A. R. D. Andreae Kovaliczky Parocho Izbugya Belensi	pr. Homonna Izbugya Bela	1	1			2	30	
86	A. R. D. Georgio Hodobay et Ioanni Lásár	pr. Leutschau Toriszka	1	1			2	30	
87	Rssmo. D. Iosepho Soltész, Equiti Cano- nico Eperiesiensis	Eperies	1	1	1	1	5		
88	A. R. D. Ioanni Andrejczco et Ant. Lip- csey Parochis	pr. Eperies Peklen	1	1			2	30	
89	Rdssmo D. Victori Dobranszky Cano- nico et Consiliario Scholari	Kaschau	1	1	1	1	5		
90	Hochw. Theophil Noszak ewang. Pfar- rer per Eperies	Zeben	1	1	1	1	gratis		
91	Wohl. Herr Sosnowski Expedit. Direct. bei d. kk. Appel.	N. 103 Lemberg	1						
92	Hochw. Iac. Glowacki Universitätsprof.	Lemberg	1	1			2	30	

№г.	Имя крестное и родовое и достоинство	Последняя почта	Предплатилъ на кварталь				Сумма КМ.		
			I.	II.	III.	IV.	ар	кр	
93	Das gr. kath. Krajnyaer Dekanat in Dragabartfalva	Munkacs	1	1	1	1	5		
94	Herrn Hamor Iohann Kirchensänger in Bosco	Szigeth	1	1	1	1	5		
95	Wgb. Trochanowski Lehrer an der kk. Unterrealsch.	N. 102 Lemberg	1				1	15	Сложилъ у меня
96	Wgb. Kaczkowski Michael kk. Kriminal- rath in	Wiśnicz	1	1	1	1			
97	Hw. Sokulski Joseph gr. k. Pfarrer in Łuka Mala	Grzym(a)łow	1	1	1	1	5		Сложилъ у меня
98	Buraczynski Andreas grk. Pfarrer in Krzywor.	Kossow							

Слѣдовательно у меня 58 fr. 45 kr. КМ.

Порѣбѣ даждь я 50 fr. 52 — 47.

На почту выдано 2 — 47 kr.

То есть 5 fr. 58 Пять ар. и 58 кр. я

долженъ Гну Шеховичу.

Спис уложений на 6 стор. fol. На 1 стр. до ч. 17, на 2 стр. до ч. 33, на 3 стр. до ч. 49, на 4 стр. до ч. 75, на 5 стр. до ч. 92, на 6 стр. до ч. 98 включно.

Ч. 171.

Записка Якова Головацкаго в справѣ предплати на „Исторію Гал. Руси“ Дениса Зубрицкаго в лѣтахъ 1852—5.

Пришло пренумераты*) екс. 129.

Отъ Головацкаго въ Вѣдни	14 = 46 fr. 40 kr.
Гна Мацѣвскаго въ Бучачѣ	7 = 23 — 20
Гна Раковскаго въ Будинѣ	5 = 16 — 40
Гна Досковскаго въ Перем.	7 = 23 — 20
Гна Шапковскаго въ Стан.	9 = 30 —
Гна Максимовича въ Черн.	3 = 10 —
Гнѣ Величко въ Угрин.	4 = 13 — 20
У меня	8 = 26 — 40

Замѣтка писана на 1 стор. 8⁰.

*) На Исторію Галицкой Руси Д. Зубрицкаго 1852—1855.

Рік 1856.

Ч. 172.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
в поч. 1856 року.*

Благородной Господинъ Профессоръ!

Смѣю просити Васъ, Господинъ Профессоръ, прочитати приложенную статейку, можно ли увидѣти ее въ Сем. Библ.? Миѣ не извѣстно, какое становище занимаетъ Вл. Г. Духновичъ относительно публичнаго выступанія. —

Прилагаю здѣсь Программу Церковной Газеты.

Я просилъ бы Васъ, Милостивѣйшій Государь, чтобы навелили пособити миѣ въ собраніи нѣсколькихъ предлать, я должець отблагодарствовать Гну Раковскому, который въ мин году, сыскаль миѣ 4 подписчиковъ.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія

С. Г. Шехов.

Лист писаный на 1 стор. 8^о.

Ч. 173.

*Лист Івандора Шараневича до Якова Головацького,
пис. дня 19. І. 1856 р.*

Высокопочтенный Господине!

Радовало мя Всечестивѣйшій Господине Профессор въ письмѣ Вашемъ до Господина Дѣдицкого читати мое дия воспоминаемое отъ Вас. Чувствую ся обовязаннымъ отвѣтити на Ваше поздоровленіе. Прому миѣ отписати на тыи вопросы: чи весели, чи здоровы, чи задоволенны и радушны Вы Всечестивѣйшій профессор и Ваша Сейшія? Що тамъ моя госпося Ольдя порабляєтъ? Чи виросла? Що тамъ въ Львовѣ люди знаемы порабляють, що думаютъ, чини трудять и заботят-ся? Гдѣ Русь больша чи въ великомъ государствѣ, чи въ Турци, чи въ Львовѣ, чи въ Перемышли? Мы здѣсь крѣпко держемо-ся, хотя нема за що, якъ можемъ так такъ нашее становище поцераемъ, а есть насъ 7 Русинювъ профессорювъ на здѣшномъ гимназіѣмъ, се диво, николи въ Перемышли не бывало. Дѣдицки языкословець словянскій, азъ гісторикъ, Танякевичъ грекъ и прочи, ажъ стогнаеть Перемышль подъ нашими ногами, или на оборотъ ажъ мы стогнаемъ подъ Перемышлемъ. Длячего впросите Всечестивѣйшій профессор, бо дорожня, работа неуставная, и заботаніе, въ школѣ въ учнями, въ [2] дома съ пенсами, и такъ въ затрѣдненіи

сходять дни и ночи, а человекъ времени не имѣетъ для себе, що нибудь причитати или зробити, естьли только хочеть совѣстно все свои обязанности исполнити. До того въ моихъ 420 реньскихъ, которыми побираю заледва добре вижити могъ. Обыталъ-емъ чрезъ мѣсяць въ ринку, ходилъ-емъ ѣсти до трактирнѣ, давалъ-емъ прати до доброй прачки, казалъ-емъ себѣ услуговати мужикови, и яки слѣдствія, 50 реньскихъ серебромъ видакъ (sic) мѣсячного, отже абы не быти въ опасности банкротъ, ввпровадил ем-ся въ маленкъ, незначнъ хатчинъ на далекое передиѣстье, нанялъ-емъ себѣ обиталище, харчь, услугу и проч. за 25 р. — такъ же мнѣ теперъ на подробныхъ видатки шо мѣсяца гдѣ шо лишает-ся, за то ѣмъ скудно, и толочъ болото передиѣсткое. По при тѣмъ всемъ живу веселый, — робю шо могъ, — и утрошъ не пеку ся.

Вамъ Всечестивѣйшій Господине профессоръ вѣдомо есть, шо на кафедрѣ гісторіи и географіи въ Львовѣ розписанный конкурсъ до 15 сего мѣсяца. Я на тое мѣстце подал-емся просящи оразъ о увольненіе отъ практики. [3] Въ случаи, естьлибы годнѣйшіи кандидати о тое мѣстце старали-ся просил-емъ о подтвержденіе въ Перемышлѣ. Естьли бы Вамъ Всечестивѣйшій Профессоръ не робило то много трудъ, то прошу довѣдатись, якъ стоитъ мой интересъ въ статгалтеріи, и мнѣ написать; отъ первой инстанціи залежатъ дуже много, особливо отъ мнѣнія, которое въ тѣмъ отношеніи далъ Г. инспекторъ. Я ту працю вѣрно, и тѣшу-сь успѣхомъ, который въ протяженіи трехъ мѣсяцей молодежь зробила, давнѣйше въ предметахъ гісторіи и географіи подъ моихъ предшественникомъ майже съ всемъ залишенная. —

При конци того мѣсяца отъѣжджае тутейшій рѣскій Владика до Львова, на якинсь обрады, и забавитъ тамъ часъ доушій. Вчера одбили мы торжественное водосвятіе Іорданское.

Тѣмъ кончъ мое писаніе, посылаючи Високопочтенный Госпождъ Жевѣ, и цѣлой сейни мое щирожичливое поздоровленіе, Вамъ же Високопочтенный профессоръ мое неувадамо (sic) [4] глубокое почтеніе. —

Господинъ профессоръ университетскому Вахолъзу промъ извѣстити Високопочтенный профессоръ мое нижайшіе почтеніе, при случаи встрѣчи съ Нимъ. Я не могу долгъ за Кантъ гісторію Всеобщую книгареву одати, понеже нѣтъ съ чего. Такожъ немогъ быти лично въ Львовѣ, щобъ добрати книги въ книгарнѣ, которые ВЧ. Профессоръ Вахолъз для мене запремуеровалъ, — отже прошу о терпеливость даже до святъ Великоднихъ.

Остаю Вашъ Високопочтенный Профессоръ щиро-жичливый слуга
Ісидоръ Шаранъевичъ.

Дня 19 Сѣчня 856.

Лист писаний на 4 сторонах вел. 4°.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
8. II. 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Благодарю Тебя и Твою дражайшую супругу за усердныя желанія Ваши, по случаю моего возвышенія въ чинахъ; и желаю отъ души, чтобъ и Твои усилія въ томъ же отношеніи, чѣмъ скорѣе увѣнчались благими успѣхомъ. Какъ радъ бы я перенестись во Львовъ между Васъ, Любезнѣйшіе, но кажется, это желаніе еще не такъ скоро исполнится.

Посылаю Тебѣ полученныя мною изъ казны 50 fr. серебромъ, которыя министерство назначило Тебѣ въ вознагражденіе за геометрическую русскую терминологию. Да будетъ этотъ успѣхъ Твоего подвизанія на литературномъ поприщѣ новымъ благовѣстителемъ примиренія и любви между нашими Русинами.

Въ надеждѣ, что Твое „Изъясненіе къ Хрестоматіи“ опять будетъ предложено къ разсужденію Г. Миклошичу, я спрашивалъ его; но ему ничего не было извѣстно ни о той, ни о прочихъ Твоихъ рукописяхъ. — Онъ влается Тебѣ хорошенько, и проситъ, чтобъ Ты чѣмъ скорѣе почтовымъ путемъ изволилъ прислать ему шесть экземпляровъ польскаго сочиненія „Wypisy polskie“ — а именно только первой тетради, въ которой находятся извлеченія изъ старинной польской словесности, какъ то „Psalterz Malgorzaty“ — „Pieśń Bogarodzicy“ — и пр. пришли этой тетради 6 экзмп. на мое имя, или прямо ему въ придворную бібліотеку. — [2] Я при случаѣ говорилъ съ нимъ тоже о Твоихъ положеніи, и онъ всякую надежду полагаетъ, что Ты въ полномъ правѣ требовать подвышенія жалованья, и что министерство по всему вѣроятію Тебѣ не откажетъ. Однакоже я думаю, что здѣсь никто Твоего личнаго представленія, какъ у министра, такъ и статсекретаря Гельферта и прочихъ сановниковъ, не можетъ заступитъ; я уже въ послѣднемъ было письмѣ хотѣлъ намекнуть, чтобъ оно хорошо было, еслибъ Ты самъ лично пріѣхалъ сюда; но боясь впасть въ подозрѣніе, будто я не хочу радѣть въ Твоихъ дѣлѣ, я премолачалъ. Но когда Ты самъ теперь познакоился съ этой мыслью, и Твои друзья тоже Тебѣ совѣтуютъ, то и я думаю, что Тебѣ нельзя жалѣть ни издержекъ ни трудовъ путешествія, чтобъ тѣмъ вѣрнѣе столь важное дѣло привести къ благополучному концу. Впрочемъ я думаю, присутствіе Твое въ Вѣнѣ будетъ не безъ вліянія на нѣныя отношенія такъ Твои собственныя, какъ и вообще литературныя къ здѣшнимъ Русинамъ; разумѣется, что въ томъ отношеніи надо Тебѣ соблюдать всякую возможную осторожность и благоразуміе.

А такъ я Тебя ожидаю съ трепущищимъ сердцемъ — и если успѣешь вовремя, то приглашаю Тебя въ моиѣ кумовей, ибо въ концѣ сего или въ началѣ мѣсяца Марта моя жена разрѣшится по волѣ Божіей отъ бремени — и тогда Ты увидишь всю мою — долю, то есть радость а виѣстѣ съ снѣмъ и горе! — —

Я разсказывалъ Г. декану Миклошичу и о ссорахъ, случившихся при Вашей учительской комисіи. Онъ и въ томъ отношеніи, кажется, не былъ освѣдомленъ; но сказавъ мнѣ рѣшительно, что проф. Кергель правъ и противъ его приговора въ своемъ предмѣтѣ [3] никто не можетъ возставать, разумѣется если онъ къ этому имѣетъ доводы; его голосъ рѣшаетъ судьбу кандидата, такъ что даже ни министерство, а тѣмъ менѣе предсѣдатель Вахгольцъ или Бѣлевскій не могутъ прекословить. Впрочемъ онъ сказавъ, что не надо опасаться ни развязанія комисіи относительно низшей гимназіи, а тѣмъ менѣе развязанія философскаго факультета. Для высшей же гимназіи, кажется, всѣ кандидаты принуждены будутъ пріѣзжать въ Вѣну.

Батюшка¹⁾ пріѣхалъ уже благополучно; но какъ я отъ него получилъ нѣсколько любопытныхъ книжекъ, и радъ бы воспользоваться, и сдѣлать нѣкоторыя выписки для себя, а нѣчто удѣлилъ и Г. Миклошичу — то и задержался съ посылкою ихъ же, а виѣстѣ съ снѣмъ премеделилъ я и съ извѣщеніемъ его возврата. Поклонись хорошенько Г. Денису Зубрицкому, и отдай ему приложенное здѣсь письмецо — успокой его, что книги всѣ и письма всѣ и пакеты благополучно доставлены, кому слѣдовало. — Но касательно денегъ, еще до отъѣзда Батюшки не было рѣшенія, будутъ ли прямо посланы во Львовъ на имя Г. сочинителя, или чрезъ Вѣнское посольство; о чемъ позже извѣдается. —

Впрочемъ Батюшка изъявлялъ желаніе, предложить Тебя, Г. Зубрицкаго и можетъ еще кого, (Г. Петрушевича) въ члены Импер. Академіи Наукъ, но къ этому нужно, чтобъ вы прислали по одному экзмп. изъ всякихъ Вашихъ сочиненій, до сихъ поръ напечатанныхъ. А такъ если бы Ты премеделилъ съ Твоимъ отъѣздомъ во Вѣну, то можешь виѣстѣ съ Миклошичевыми [4] Тетрадами прислать и Твои и Г. Зубрицкаго сочиненія, и еще чіи нибудь, какъ Ты уже самъ разсудишь. Господинъ же Зубрицкаго прошу покорно, чтобъ немедленно написалъ письмо благодарительное къ Батюшкѣ, но такъ, чтобъ отъ него и отвѣтъ могъ получить; и тѣмъ способомъ можетъ быть точнѣе извѣдается о ходѣ дѣла, конечно уже теперь для меня чуждаго; — ибо я боюсь ему наскучить частыми допросами въ дѣлѣ, которое уже моего посредничества не касается.

¹⁾ Раввскій.

Ты знаешь, какіе дорогіе друзья были для меня оба братья близнецы Андреевича¹⁾; какъ мнѣ было не радовать ся ихъ счастьемъ, ихъ хорошему поведенію, ихъ наукамъ, и надеждѣ въ нихъ полагаемой? Но тѣмъ грустнѣе и тяжелѣе приходится разлучаться съ такими задушевными друзьями. И такъ Божьему Провѣдѣнію любилось, призвать къ себѣ Богданова Брата Антонія, который будучи въ цвѣту лѣтъ, столь отлично началъ дѣйствованіе свое на полѣ медицины. Юноша, совсѣмъ сердцею посвященъ своей наукѣ, человекъ, отличнаго прямодушнаго характера, какихъ рѣдко, заболѣлъ на тифозную горячку, и палъ жертвою должности своей, занимаемой въ здѣшней больницѣ. Литвиновичъ отправилъ прекрасныя похороны со всѣмъ семинарійскимъ причетомъ — но жаль нашъ всё же былъ неутолимъ, и между присутствовавшими многочисленными лицами мало было такихъ, которые не заливались горькими состраданія слезами! Если увидишь брата въ Перемышлѣ, то утѣшай его и от моего имени. Я ихъ люблю какъ родныхъ братьевъ! Да будетъ вѣчная память незабвенному Антонію! —

На дняхъ вышлю Тебѣ пакетъ съ книгами и Извѣстіями И. Академіи и недостающими числами Вѣстника. — Цѣлую Васъ отъ сердца всѣхъ всѣмъ домошъ. Працаѣ Любезный Братъ до счастливаго свиданія Твой

Иванъ Ѡ. Г.

Вѣда 8. Февраля н. ч. 1856.

На долѣшнімъ беревѣ другої стороны:

Днемъ или двумя днями предъ Твоимъ выѣздомъ или скорѣе напиши мнѣ нѣсколько строкъ, а въ Вѣнѣ зайди прямо ко мнѣ въ канцелярію, или въ сусѣдство до Семинаріи. —

Лист писанный на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 175.

*Листъ Ізидора Шараневича до Якова Головацького,
пис. дня 13. II. 1856 р.*

Всечестивѣйшій и Высокопочтенный Господине профессоръ!

Писалъ я до Васъ Высокопочтенный Господине профессоръ еще въ половинѣ мѣсяца Януарія, и просилъ я Васъ, чтобы Вы мнѣ, естли возможно донесли, есть ли якая надѣя, чтобы я досталъ въ Львовѣ одное изъ опорожненныхъ мѣстъ профессуръ гимназіальныхъ, или нѣтъ, но Вы мнѣ Высокопочтенный Господине профессоръ ничего не отписали. Можетъ

¹⁾ Дідицькі.

быти, что еще мое прошение о наданіе актуальной профессуры въ Львовѣ не рѣшено, или можетъ быти что Вы Високопочтенный Господине профессоръ въ томъ обстоятельствѣ ничего не свѣдали-сь или може яка иная причина припятствовала Вамъ успокоити мою нетерпимость. Будь что нибудь ни интереса ради, который оставляю натуральномъ развитію и сиравидливому разсужденію и съ привязанности и благодарности къ Вамъ Господине про-[2]-фессоръ рѣшил-я-ся овзати-ся снова писаніемъ теперѣшнымъ и поздоровити Васъ Всечестивѣйшую Госпожѣ Ейность и цѣ(л)ую сейлѣю. Былъ я предъ нѣсколько часами у Господина Дѣдицкого, онъ мнѣ припоручилъ поздоровити Високопочтенного Господина профессора въ своимъ имене. Онъ занялъ корректуру пенсовъ, не имѣеть времени, ниже нѣсколько словъ написать.

Тѣмъ окончаю мое теперѣшное писаніе и прошу о ласкавый отписъ
Исидоръ Шараньев.

Д. 13. лютого 856.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 176.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, писаний
для З. (15.) II. 1856 р.*

Любевный мой Братъ!

Вчера я получилъ Твое послѣднее письмо — а мое вѣрно уже въ Твоихъ рукахъ. Я писалъ Тебѣ прежде уже, чтобъ Ты сейчасъ по высланиі Твоего прошенія изъ президіи увѣдомилъ меня о томъ и подѣ которымиъ числомъ? Въ послѣднемъ моемъ писмѣ я рѣшительно сказалъ, что Тебя здѣсь никакое ходатайство не въ состояніи заступитъ; такъ и есть. Но прошеніе Твое уже здѣсь отъ 29. Января 856, о чемъ ни я ни Бургерштейнъ не зналъ, ибо онъ есть въ Экспедитѣ, а не въ протоколѣ, впрочемъ мы условились такъ, чтобъ первое извѣстіе вышло отъ Тебя къ мнѣ, а отъ меня къ нему — а не на оборотъ. Ты теперь навѣстилъ меня, но слишкомъ поздно т. е. 14 дней нашего дѣйствования прошло, — и пропало.

Прошеніе пришло 29. Января 856 подѣ числомъ 1467 — и передано къ реферату Г. совѣтнику Моцарту; слѣдовательно поторопись, и проси кого имѣешь въ Львовѣ объ ходатайствѣ письменномъ къ Шашкевичу, Моцарту и пр. совѣтникамъ, чѣмъ больше тѣмъ лучше, ибо на засѣданіи они все могутъ имѣть нѣкое вліяніе по голосамъ своимъ. Я съ своей стороны пойду завтра къ Моцарту, и буду просить какъ уже однажды въ дѣлѣ твоемъ и покойнаго Петра просилъ; онъ знаетъ и поминитъ Тебя лично, и какъ казалось, хорошо расположенъ къ Тебѣ.

[2] Кроиъ того и Деканъ Миклошичъ непремѣнно зайдетъ къ какому совѣтнику или можетъ быть и выше; если покажется нужда, то я пойду и къ Гельферту или даже самому министру; слѣдовательно изъ моей стороны сдѣлается все возможное, о томъ будь увѣренъ.

Я узналъ также, что Твое прошеніе, если не покажется нужда послать его обратно для пѣкихъ расиросовъ, въ кратчайшемъ времени т. е. до конца Февраля а можетъ быть и скорѣе будетъ рѣшено. Слѣдовательно заходить вопросъ, ѣхать ли Тебѣ въ Вѣну, или нѣтъ? Если Твое прошеніе не пойдетъ во Львовъ, какъ я полагаю и надѣюсь, то Ты уже не можешь поспѣть на время — а если пойдетъ, то Тебѣ и не торопиться сюда.

Мой совѣтъ такой; приготовься на всякій случай къ путешествію, да будетъ у Тебя все на готовѣ; — но никакъ не отъѣзжай изъ Львова прежде, какъ я Тебѣ напишу; я увижу, что скажетъ референтъ и другіе. Пишу Тебѣ наскоро и на горячѣ, чтобъ Ты не выѣзжалъ предвременно или послѣвременно въ Вѣну; а на дняхъ напишу Тебѣ крайнее слово. — Ты между тѣмъ походи по своимъ Львовскимъ покровителямъ.

Вообще успокойся, я ниѣю надежду, что Твое дѣло хорошо пойдетъ; но если даже и дѣло Твое увѣчается хорошимъ успѣхомъ, то я думаю, и тогда именно слѣдовало бы Тебѣ пріѣхать сюда, и поблагодарить здѣшнихъ сановниковъ, разумѣется набравъ къ тому удобное время.

[3] Я писалъ Тебѣ виѣстѣ и Г. Зубрицкому, и кроиъ того позже отдѣльно къ сему достойному Господину, посовѣтуйтесь между собою, и сдѣлайте по моему предложенію а Батюшки желанію.

Книгъ Тебѣ еще я не выслалъ, ибо можетъ быть, придется Тебѣ самому изъ (sic) везти во Львовъ, то на что платить почту! — Семейной Библ. я получилъ 2 числа — и всегда остаюсь при моемъ мнѣніи: человекъ даровитый, острякъ какихъ у насъ рѣдко, легко и занимательно пишетъ — слѣдовательно, каковъ бы онъ ни былъ по личному темпераменту — то характеръ его твердъ и рѣшителенъ, и потому нельзя его отвергать, — пока правительство или полиція не дѣлаетъ никакихъ препятствій въ его изданіи, то мы должны его изданіемъ радоваться, хотя бы онъ насъ самыхъ задержнулъ во своихъ наивныхъ и вовсе незлобныхъ шуткахъ. Увѣряю Тебя, что на насъ Русиновъ непремѣнно нужно такой моральной плетни, которой бы всѣ и боялись и виѣстѣ съ тѣмъ и любили ее. Такой веселый, забавный юмористическій журналъ вводитъ жизнь и хорошее расположеніе въ цѣлыя общества, что производитъ и добрый успѣхъ не только для редактора, но и для sprawy нинѣ заступаемой. — А намъ этого и нужно; впрочемъ я увѣренъ, что Шеховичъ не откажется ни отъ серіозныхъ статей — если кто будетъ къ нему

такъ снисходителенъ, и посулить ему! — Я Тебя увѣряю, его характеръ крутой, настоящій русскій, какъ и насъ всѣхъ — мы терпѣли и онъ терпѣть, и многіе по насъ будутъ терпѣть — но мы знаемъ изъ опыта, [4] какъ обходить ся съ крутымъ нравомъ. —

Церковная Газета общается много по своему главному редактору, человѣку во всякомъ взглядѣ отличному и характерному. Но ниѣ кажется, эксцентрическая форма его языка не привлечетъ ему много друзей — а враговъ пропасть! Не увѣришь, какъ здѣшніе хахлы озлоблены на него за довѣрительныя письма, а теперь снова за его программу, въ которой онъ изъва плечей сильныхъ покровителей (если правда) вызываетъ ихъ сибѣло на поле сраженія, а они скрежещутъ зубами и прикусываютъ отъ злости языки — ужасно угрожаютъ изъ далека, но кажется ничего ему не сдѣлаютъ. Прочіе же здѣшніе Русины радуются всему новому литературному появленію — Семейной Библиот. не менѣе какъ и Церковн. Газетѣ и проч. — Но Шашк. Литвин. Выслоб. и Ковальскій не хотѣли даже одѣ Нодя принять программы Раковского, слѣдовательно и питомцы Семинаріи не сибѣютъ подписываться. Бѣда тай годѣ! — Цѣлую Васъ сердечно со всѣмъ домоу и остаюсь Вашимъ вѣрнымъ Братомъ

Вѣна 3/15 Февр. 1856.

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 177.

*Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
7. (19.) II. 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Въ пятницу 15/2 писалъ я Тебѣ — въ субботу былъ у референта секційнаго совѣтника Моцарта. Сначала принялъ онъ меня холодно, и прииѣтилъ, что Твой предметъ не принадлежитъ къ главнымъ (Haupt-fach) какъ это нѣмецкій, латинскій и греческій языкъ — потому кеедра, которой Ты пользуешься, системизована позже, и мы должны довольствоваться, что она системизована; и по той причинѣ Твое прошеніе составляетъ изъятіе или уклоненіе отъ системы, за которое никто кромѣ самого министра отвѣчать не можетъ. Окончательно на мои усердныя представленія, возразилъ онъ, что онъ самъ не противенъ тому (er ist nicht abgeneigt) и что будетъ о томъ съ министрами говорить.

Изъ этого я узналъ, что изъ этой точки зрѣнія покажутся большія препятствія, потому сейчасъ я замельдовался къ аудіенціи у Министра; теперь что но я возвратился отъ него; я объяснилъ ему дѣло довольно пространно, онъ выслушалъ меня, и сказалъ дипломатически коротко: увижу, что будетъ возможно сдѣлать. —

Кромѣ того узналъ я, что Твое и подобныя ему дѣла не идутъ на сессию, и не рѣшаются голосами минист. совѣтниковъ — но референтъ самъ сдѣлаетъ предложеніе, которое прямо идетъ къ ревизіи или подтвержденію самого министра, и въ благополучномъ случаѣ онъ дѣлаетъ докладъ [2] къ министерству финансовъ, и дѣло кончено — или если оно касается уклоненія отъ системы, тогда идетъ еще докладъ къ Его Величества подтвержденію.

Теперь главное въ томъ, чтобъ имѣть кого, кто бы могъ и хотѣлъ сильно подѣйствовать на Моцарта, или даже министра. Прочіе же совѣтники по ничево.

Для того если есть у Тебя нѣкто, чтобы могъ написать особенно къ Моцарту или послать кого, то хорошо — но я самъ теперь увѣренъ, что Твое присутствіе вовсе здѣсь излишно, и Ты самъ не возмогъ бы значительнаго сдѣлать вліянія, и въ худомъ случаѣ истратилъ бысь издержки по напрасну. Потому хотя какъ радъ бы я самъ свидаться съ Тобой, Любезный Братъ, но не могу совѣтовать, чтобъ Ты пріѣзжалъ сюда по дѣломъ, которыхъ успѣваніе сомнительно, и которыя зависятъ почти отъ расположенія единственнаго человѣка, могущаго узнать или отвергнуть важность и справедливость Твоихъ доводовъ и сопроводительнаго мнѣнія Вашего факультета и сената, которыя, какъ слышу, сдѣлали докладъ во Твою пользу на 1000 fr.

Впрочемъ не безпокойся, я еще не теряю всей надежды — на дняхъ зайду я къ Миклошичу, онъ мнѣ кажется, много значить у Министра и Моцарта — онъ могъ бы отуду помочь, т. е. положеніе Твое какъ университетскаго профессора точно опредѣлить, [3] и объяснить, и надѣюсь, что онъ это сдѣлаетъ. —

Впрочемъ я буду слѣдить за дѣломъ, которое какъ кажется теперь болѣе продлится, чѣмъ я сначала предполагалъ. Если что нибудь узнаю, хорошаго или сохрани Богъ худаго, непременно Тебя о томъ извѣщу.

Уцѣлуй ручку Твоей супруги и Твоихъ любезныхъ ребенковъ, кланяйся друзьямъ, отвѣщай скорѣе на мои прежнія письма и проси Г. Зубрицкаго, чтобъ скорѣе послѣдовалъ моему совѣту, въ письмѣ моемъ изъясвленному.

Працдай и люби меня и моихъ какъ я Тебя и Твоихъ Твой Братъ
Иванъ Ѡ. Головацкій.

Вѣна 19/7 Февраля 1856.

По части Г. Ванека, о которомъ Ты спрашивалъ, узналъ я, что какойто чиновникъ, жившій въ Прагѣ, родомъ Полякъ, но имени не помню, получилъ доцентуру в Краковѣ.

Лист писаний на 3 стор. 8⁰.

Ч. 178.

*Лист І. Яновича до Якова Головацького, пис. дня
24. II. 1856 р.*

Всечестныиши Господине!

Даруйте всеблаго Всечестныише, що такъ довгое время претри-
жавше грошѣ, назадъ ихъ звернути привиждень (sic!) емшь, ибо мои
Парохїяни которїи зпровадзенїемъ книжокъ Почаевскихъ труднили ся,
одъ року правѣ осѣли и боятъ также удатися и премицтвомъ заниматься,
а при томъ естъ родзая Лудей горшѣ Іевреїоувъ, уже собѣ цѣну поднесли
за свои труды, бо теперь въ Россїи дуже остро берутъ; въ стичности
будучи въ Надзирателями мусять Ішь много платити, и такъ жадевъ не
хочетъ затруднити ся, аби спровадити желасїи книжки, въ которихъ
тилку, Минєю оправну можна бы достати, але потому билоби велика
трудность доставити Ю до Льова, Акатфистника не можна въ цалѣ
достати; Що до Миней чи не можна бы уъ (sic!) Високомъ П. кр. Пра-
вительствѣ (Statthalterei) постарати ся, аби позволено було тую книгу
зпровадити даже до Льова то въ такомъ злучаю и конечности мусѣло
би ся тут зпровадити и дальше послату (sic); Поручаючи ся всеблагом
памяти и просячи прощенїя вини въ неѳодославїю такъ довгомъ грошей
зостаюсь Всечестного и Високодостоинного Господина и Добродѣтеля все-
унижаншииъ Слугою

І. Іановичъ.

Броды дня 24. Лытого 1856.

Лист писаний на одній сторони 8°.

Ч. 179.

*Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис.
дня 24. II. 1856 р.*

Унгоградъ 24. Фебруарїа 856.

Всепочтенный Господине!

Еще прошлаго года мѣсяца Декемврїа препослалъ я прошенїе
и деньги во 39. зол. 40. кр. сребр. до Льова подъ титломъ: „Venerabi-
bili Directioni Instituti Stauropigiensis Leopolitani“ — получилъ я Re-
tour Reccepisse еще мѣсяца Іануарїа 13. дне со подписомъ „Михайла
Дамговъ = Michael Dzhow“ но ожиданья книги ни доселѣ сѣмо
не суть присланиа отъ куду близъ емшь неприемнаго зашѣвательства, — изъ

причины убо отстраненія безспокойства принуждаюсь со доверностію сеснѣ уклони умолять Васъ: во ежебы есте усердствовали почтенный Институтъ Ставропигійскій на неоткладное мною прошенное книгъ сѣно присланіе возврати, или что во дѣлѣ есть узнавше меня о состояніи увѣдомити! — Далѣе смирено прошу Васъ адѣлайте милость и по списку адѣе /. (на березѣ: на оборотѣ) прибавленному путемъ почты припосыте мнѣ вопросныя книги которыхъ цѣну со благодареніемъ потому доставляю Вамъ неоткладно и не отиѣно. —

Прочее пращайте, что сице Вамъ докучати досѣляюсь — но взаимно расположите со мною и азъ всеохотно послужити готовъ, адравствуйте! примѣйте искреное мое почт.

Михаилъ Маркошъ,
Еп. Мукачев. кон. письм.

[2] 1. Ирпологионъ сіестъ пѣснословъ во Львовѣ издавъ 1757
4. оттиски.

2. Богогласникъ пѣсни благоговѣйныя въ Львовѣ издавъ 1808.
4. оттис.

3. Тупікіонъ — Уставъ Церковнаго Пѣнія во Перемышля 1852.
24. Оттис.

4. Мѣсяцословъ большихъ Львовскихъ если еще достати
возможно на 1856 сочиненныхъ также 24. отт.

Прошу сѣно прислать, а на другой странѣ сущее мое прошеніе
ласкаво чинѣ скорѣе исполнить!

Маркошъ.

На 3-ій сторонѣ в серединѣ адреса:

Unghvarino.

Multum Venerando ac Clarissimo Domino Jacobo Holovaczky
penes C. R. Universitatem Leopoltitanam Lingvae Ruth. et Lite-
raturae Professori P. O. — Dno aestimatissimo. a Lemberg Leo-
poli erga Retour Recepisse.

На лѣвѣмъ березѣ:

A Michaële Markosz Dioecesis Munkácsiensis Jurato Notario
Consistoriali.

На горѣшнѣмъ березѣ дописка Головацького: Gebräuche dem
muss. (sic) Kirche von Ring Leipzig.

Листъ писанный на 2 стор. 4°.

Ч. 180.

*Лист Ивана Гушалевича до Якова Головацького, пис.
дня 26. II. (9. III.) 1856 р.*

Сыропустная недѣля 1856.

Дражайшій Другъ!

Когда я думалъ, что Вы о менѣ селянинѣ забыли уже, вотъ получилъ я Ваше письмо, которое я какъ изгнанникъ отъ своихъ со слезами радости повиталъ. Вы еще можете не знаете этой муки быть въ изгнаніи, гдѣ только шумъ вѣтра и ревъ скота отбивается объ уши. Здѣсь у насъ такъ глухо такъ печально будто могильная воцарилась тишина. Вы уже испытали всего, чего я теперь испытываю; нынѣ понимаю про что Вы такъ боялись села. Вы право думали! Чтожь дѣлать, така судьба и воля Провидѣнія!

Вы пишете отецъ, что я получилъ письмо отъ нашего любезнаго старика Г-дна Дениса и отъ Г-дна Ильницкаго. Я изумленъ. До сихъ поръ этихъ для меня ожидаемыхъ писемъ не получилъ. Самъ не понимаю что было бы причиною. Можетъ быть почту послѣднюю ошибочно подали. Я очень неспокоинъ. Я бы икъ былъ вдругъ съ великою готовостью отвѣтилъ. Здѣлайте добрый батюшка милость и при первой встрѣчи поговорите съ ними; засылая мое глубочайше почтеніе извиняюсь предъ ними черезъ Васъ. Что себѣ они подумаютъ. Ска-[2]-жутъ я нерадивъ теперь чоловікъ.

Посмотрите куда правительство заграло нашими Г-нами профессорами. Съ Черкавскими нѣтъ шутки. А однакожь онъ честный, что не препятствовалъ доброму Яновскому къ директорству. Теперь то прелесть служить подъ окомъ такого настоятеля какъ Яновскій. Шашкевичъ отвѣчалъ на мое письмо, которымъ я ему возвѣстилъ о перешнѣи моего занятія. Любопытнаго въ немъ ничего, все одно и вѣчно одно о ереси языкословной. Г-динъ Сов. повторяетъ точь это само чинъ такъ часто научился насъ, о московщинѣ, о какицизмахъ (его слово) — но ихъ самъ много уже пріялъ. Кажется, что если Вашъ второй Томъ Хрестоматіи издастъ, то опять здѣлаетъ нѣсколько шаговъ на передъ. Въ личности не запускаетъ онъ. Подобнаго содержанія письмо получилъ тоже и Г. Лука изъ Ракова. Наша Вѣна пріяла на себя многоважное дѣло, всѣмъ хочеть втѣснуть то, что въ ея головѣ уродилось. Пусть подождутъ немножко, пока не подростутъ наши ученики.

Я собираю пѣсни и уже близько 50 непечатанныхъ еще [3] есть у меня. Словъ тоже есть но немножко. Я ихъ Вамъ надошлю, кобы лишь больше ихъ собрать. Собраніемъ пѣсней горячо вознаграждаю занятя.

Лѣтной порой даже въ сосѣдство пушусь. Тожь желалбы я точно познакомиться съ всѣми обрядами и суевѣрїями нашего народа адѣшняго. Замѣчательны суть и рассказы народны, но ту задачу не легко рѣшить. Что бы Вы объ этомъ предметѣ думали извольте меня обучить, я буду ученикомъ послушливымъ.

Ахъ отецъ отецъ Яковъ, что бы я ни далъ перазъ, кобы съ Вами и съ нашимъ дорогимъ старикомъ при медку солодку порозсуждалъ. У насъ есть тоже медокъ солодокъ, но Вы солодши его. Моихъ наилучшихъ сивановъ воловъ далъ бы за медокъ съ Вами иль хорошу лошадь, котора какъ Лермонтова Карагёвъ летить со мной по долинамъ по долинамъ черезъ потоки и холмы.

У насъ новостей нѣтъ. Ми отдалены отъ телеграфовъ а наши дороги юга забила, что нельзя ни телѣгою ни верхомъ ни пѣшкомъ перебродить.

Одно былъ бы я забылъ. Роксолана уже готова, но требуетъ еще передѣлки или хахлацкой или Русской. — Самъ я еще нерѣшенъ. По русски чисто по русски ни чувствую въ себѣ силъ передѣлать. Боюсь, чтобы невстрѣтила ея судьба Конюшаго. — На газету церковную посылаю на ваши руки деньги. Извольте отослать Раковскому, досель неизвѣстно жежь нами о его газетѣ. Боже послѣ-[4]-шествуй ему. Я буду стараться мои силы лави тожь ему помощи, я недолго зажену больше препушерантовъ. Изъявите благосклонно Господишу Раковскому, кобы скоро издавалъ и разсылалъ, но пусть бережется на каеоликовъ наступить. Теперь Отецъ Святѣйшій крѣпокъ и великій, а его рука посягнетъ и за русское. На Семейную Библиотеку надошло тоже деньги, какъ соберу я еще до сихъ поръ живу чисто зъ прихода. — Зъ касы еще ни дали Anweisunga. Но я покупилъ и воли и кони и вещественно хорошо буду стоять кобы засѣять уже. Не слышали Вы Отецъ да что о русскихъ катехитахъ, что правительство думаетъ? Кажется, что хотѣли бы удушить ихъ.

Въ концѣ молю Васъ всѣми русскимъ отъ меня низко поклониться. Вашей Всепочтенной супругѣ засылаю сердечное цѣлованіе; тожь и дѣтюшкамъ. Володинирко Вашъ уже студентъ, а Мѣлько хорошенько плясаетъ. Боже ихъ благослови на Вашу потѣху! Я теперь потеравъ дѣтя ежедневно молюсь при Богослуженїи о возрастъ для всѣхъ дѣтей. Такъ мы надоѣла эта потеря. Но оно и добре — я теперь побожнѣйшій. Простѣтъ простите отецъ, что такъ пишу безсвязно и много, миѣ кажется, что я съ Вами при медки болтаю, а я когда розгорячусь то болталивъ. Цѣлю Васъ сердечно Вашъ искренній другъ

Гушал.

2 fr. CM. на газету церковну.

На другій стороні з гори: почта до мене послѣдня Roźniatow in Książowskie.

Лист писаний на 4 стор. 4^о.

Ч. 181.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 1. (13.) III. 1856 р.*

Будинь 1/13 Марта 1856.

Милостивий Государь!

Присланныя Вами статьи дошли до меня въ самую лучшую пору. Я ими воспользовался радостно и пошѣтилъ ихъ въ первомъ номерѣ¹⁾. Но покорно прошу не обижайтесь, что я взялъ себѣ смѣлость сдѣлать нѣкоторыя перемѣны въ статьяхъ Вашихъ. Я признаюсь что самъ совершенно не знаю русскаго языка, а потому и свои ошибки прииѣчаю только почти отпечатанія, однако мнѣ казалось что я въ вашихъ статьяхъ могу гдѣ то яснѣе и сходитѣе съ геніемъ русскаго языка выразить, а потому и покусился сдѣлать мнѣныя, можетъ быть, поправки. Я надѣюсь, что Вы Мил. Государь не приймете этого [2] поступка моего въ худую сторону, и хотя не удалось мнѣ, можетъ быть сказать нѣчто лучше, но по крайней мѣрѣ не откажете мнѣ въ благонамѣренности, и стараніи выразить гдѣ что можно получше. Милостивый Государь! Вы меня очень обяжете если и впредь будете удостоивать меня своей корреспонденціи. И въ доказательство моей къ Вамъ благодарности осмѣливаюсь Вамъ предлагать одинъ почетный экземпляръ, слѣдующій Вамъ какъ корреспонденту. Прошу принять это мое приношеніе благосклонно, и подавать мнѣ помощную руку въ предпріятіи моемъ. [3] Судьба моей газеты еще не упрочена, — число пренумерантовъ очень незначительно, нѣтъ больше какъ 200, — но я надѣюсь, что послѣ издавія перваго номера, умножится число подписчиковъ и газета устоятъ ежели будетъ ей споспѣшествовать воля Божья! —

1) Можемо на певно ствердити, що Раковський має тут на думці дві невеличкі дописи із Львова, поміщ. в рубриці „Корреспонденція“ (Ч. 1 стр. 4—5) і третю, випечатану в „Некрологів“, а підписані трема зв'язками (*.*). В першій з них описує Головацький інсталяцію крилошанина Кузмицького на кустоса, в другій згадує про дар питомців в сумі 10 злр. на вдовичий фонд по священниках. В третій подає Головацький некролог львівського горожанина, адвоката Михайла Когановича Тураяського, який завіщав ціле своє недвижиме майно, вартости 10—12.000 злр. на бурсу Ставропигійського Інститута.

Синь случаємъ нѣю честь препроводить къ Вамъ одинъ экземпляръ Исторіи Библіи въ изображеніяхъ. Экземпляри ея могутъ быть получаемы въ Пряшовѣ у Его Высок. Препод. Духновича.

Съ отличными почтеніемъ пребываю Милост. Государь Вашъ покорный слуга

Іоанъ Рак.

На лѣвѣмъ березѣ третої стороны :

Прошу отдать письмо съ деньгами Г. Шеховичу.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 182.

*Лист Богдана Дѣдицького до Якова Головацького, пис.
дня 18. III. 1856 р.*

Милостивѣйшій Государь !

Минуеть Апрѣль, — а будетъ полъ года съ того времени, какъ мы другъ съ другомъ пражались. Въ промежуткѣ того, Вы уже писали равъ ко мнѣ, — да я не отвѣтилъ Вашъ ни словомъ. На то были у меня свои поводы : школьныя занятія и потомъ частыя переписки съ родиною по смерти моего любезнѣйшаго брата въ Вѣнѣ. — Едва сегодня нахожу удобный случай извѣстить Васъ о себѣ, и кое-что о другихъ дѣлахъ.

Такъ что до меня : живу тутъ подъ Замокъ, откуда вѣтъ русскій духъ тяжелый, влажный, тюремный, котораго не профильтрируешь въ благовонную стихію и за полъ вѣка. Къ счастью есть здѣсь Шараневичъ и Желеховскій, съ которыми жить любо. Насъ трѣхъ составляемъ нераздѣльнѣю троицу, которая вся звучитъ однимъ аккордомъ. — Моя дѣятельность въ школѣ ровняется дѣятельности учениковъ Меодія ; моя евангелія — то Шевыревъ, которымъ Вы, благорачительный Учитель мой, меня до времени снабдили. Иногда составляю въ пользу здѣшняго гимназійскаго юношества стишки для затверженія наизусть, и посылаю ихъ къ Г-ну Инспектору ; но не знаю, суть ли они по [2] его вкусу, и придадутся ли къ чему нибудь. Онъ не писалъ сюда о нихъ ни слова ; но можетъ быть, Вы тамо могли бы кое-какъ развѣдывать, что выше о нихъ думаютъ. Пусть бы я вѣдалъ, годится ли къ чему мой трудъ, или онъ напрасенъ ? А изъ Читанки Ковальскаго я не отважусь извлекать ниже для III. гинн. класса, бо уже и мальчишки въ парвѣ надъ нею сиѣются. —

Онаедни читалъ я № 1. „Церковной Газеты“ ; Раковскій, думаю, повредилъ себѣ уже въ началѣ своею безграничною откровенностію и правдорѣчіемъ. Почему говорить нашей Публикѣ : „я не стану жить до тѣхъ поръ, пока ты не рѣшишь, жить ли мнѣ, или нѣтъ“. Доспѣла ли

наша Публика къ такому разрѣшенію? Лучше сказать ей: „я живу; а ты не ротовѣйствуи, но питай живаго — такъ убо сподобися Богу“. Къ тому сознается нашъ необмеженно благородный Раковский, что у него слишкомъ малое число пренумерантовъ, и отъ того не много надежды о его существованіи. То ли прианка для нашей Публики? Нашии ли людямъ спѣшить съ пренумератою, туда, гдѣ существованіе столь шаткое? Лучше было о томъ и замолчать. Крайне сожалѣю о томъ [3] промахѣ въ отбоихъ журналистическаго такта. Далъ бы Богъ, чтобы то вышло на добро; но писать о томъ Раковскому не буду, потому, что онъ своеправенъ и упрягъ въ своемъ безграничномъ правдорѣчии. — Съ Г. А. Добрянскимъ сговариваюсь выдать на г. 1857 Перемышлянина, и то въ пользу фонда для вдовъ и сиротъ священническихъ. Объ этомъ дѣлѣ поговоримъ еще въ вакансы, на которыя я въ родину поѣду. Стогло бы тру(д)а, опять вѣчто дѣйствовать. Эта дремота въ нашей литературѣ итѣ уже наскучила. — Въ короткомъ времени надѣюсь найти снова досуга чтобы Вамъ писать, — покажѣсть же поздравляю искренно Вашу почт. Семью, всѣхъ моихъ знакомыхъ русскихъ и пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій ученикъ Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Переышль 18/3 856.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 183.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. для
26. III. 1856 р.*

[26/3 856.]¹⁾

Любозный мой Братъ!

Въ дѣлѣ Твоемъ не произошла никакая рѣшительная переѣна. — Получивъ послѣднее Твое письмо я сейчасъ пошелъ къ Г. Д-ору Литвиновчу, въ намѣреніи просить его о ходатайствованіе; онъ былъ очень радушенъ — пространно говорилъ о всякой всячинѣ; днемъ прежде онъ уже былъ у госпд. референта Моцарта въ Твоемъ дѣлѣ, и тотъ ему сказалъ, что мотива и доводы Твои совершенно справедливы, и что ихъ непремѣнно приметъ въ свой докладъ Г. Министру; — но какъ это дѣло касается денегъ, то кажетъ, все будетъ зависѣть отъ г. Министра. — Мы говорили съ Д. Литвиновичемъ долго о нашей современной литера-

¹⁾ Дата, взята в кляври, писана рукою Якова Головацького.

турѣ; онъ изъявилъ свое презрѣніе ко всѣмъ молодымъ литераторамъ, дѣйствующимъ при изданіи Галицкой Зори и Селейной Библіотеки, и ему кажется, что эти люди будто подкуплены Поляками или Москалями, чтобъ только вовести нашу литературу въ дискредитъ; — онъ удивлялся, почему Львовскіе Русины, именно отъ Св. Іюра каноника и пр. сановники, не препятствуютъ распространенію подобныхъ крайностей въ литературѣ, оно кажется, какъ бы они совсѣмъ соглашались съ этими злоупотребленіями. По той причинѣ, казалъ онъ, прислано будто отъ Львовской президіи какое донесеніе къ министерству просвѣщенія, что литература наша прибываетъ въ новѣйшемъ времени совершенно ложное и кривое направленіе, и что между Русинами есть признаки симпатіи къ польской революціонной, и російской партіи (!?!) — [2] Я возражала мое сомнѣніе во всѣхъ этихъ донесеніяхъ, а именно о стремленіи въ литературѣ и еще болѣе въ политикѣ. Наши Русины всегда и вездѣ добрыми и вѣрными Австріяками, и такими пребудутъ, пока Австрія сама захочетъ. А что въ литературѣ, то въ такомъ переходѣ, въ какомъ мы живемъ, нельзя сказать рѣшительно, къ чему кто стремится, ибо никто самъ не знаетъ, чего держаться, и въ какихъ предѣлахъ грамматическихъ или другихъ напередъ двигаться; — слѣдовательно всѣ пробуютъ, упражняются, учатся, какъ Вѣнскіе законодатели, такъ и Львовскіе школьники. —

Къ концу поблагодарилъ я его за трудъ, и просилъ, чтобъ случайно еще гдѣнибудъ постучался — и онъ обѣщаль, говорить съ Г. совѣт. Шашкевичемъ, и еще разъ съ Моцартомъ. До министра самого идти не могъ я его приклонить, особенно потому, какъ онъ выразился, что въ слѣдствіе помянутаго донесенія онъ боится показываться Г. министру — ибо говоръ непремѣнно сошелъ бы на нашу литературу; а онъ сказавши правду, могъ бы больше повредить, нежели помочь.

Позже я былъ у Г. Миклошича; и тотъ уже по послѣ Литвиновича, говорилъ въ Твоемъ дѣлѣ съ Г. Моцартомъ — и предъ нимъ тотъ почти тоже казалъ, что и тамтому, т. е. уналь справедливость полную Твоего требованія, и обѣщаль принять твои доводы и предложеніе коллегіи профессоровъ въ свой докладъ. [3] Изъ всего можешь увѣриться, что здѣсь сдѣлано все почти возможное, именно Г. референта можно почитать нашимъ покровителемъ, а то главное дѣло! Если докладъ его представлень будетъ въ Твою пользу, такъ уже не знаю, какую причину нашель бы Г. Министръ, чтобъ Тебѣ отказать. Развѣ какія таинственныя, политическія или религіозныя, или нынѣ мотива ex principio, о которыхъ мы ни вѣдаемъ, ни догадаться можемъ. — Если есть что такое, о чемъ я сомнѣваюсь, и чего Богъ сохрани (— но кто можетъ защитить ся отъ клеветы? —) тогда ничто не поможетъ, хотя бы мы Богъ знаемъ

кого къ Г. Министру послали! — Слѣдовательно будь спокоенъ и долго-терпѣливъ, — я всегда надѣюсь лучшаго, и увѣренъ, что не минетъ Тебя, хотя и можетъ быть премеделится. — Что касается Львовскаго университета, то Г. Д-оръ Литвиновичъ, надѣется или опасается большихъ переи́въ, именно что онъ будетъ уничтоженъ, и на его мѣстѣ возникнетъ какая то духовная академія, и если пойдетъ дѣло по его тезогандум, нѣтъ Его емин. Нунцію предложенному, то будетъ академія для грекокаеоликовъ (!?) — Но я спрашивалъ Миклошича, и онъ рѣшительно сказалъ, что всѣ эти мечтанія ничтожны и не имѣютъ никакого основанія, и что такъ пространной провинціи нельзя и подумать безъ университета, котораго не нужно сооружать, но онъ уже готовъ, хотя и не полонъ. —

Вчера послалъ я Тебѣ нѣсколько книгъ, у меня собравшихся, а именно:

1) Извѣстій П. Акад. наук. отъ листа 12 до 21 и прибавле- [4] ній къ извѣстіямъ листовъ всего 14. — Мнѣ кажется, что у Тебя не достаетъ одного выпуска Извѣстій отъ 8—11 листа, которыхъ я еще не получилъ.

2) Учебникъ русскаго языка Смирнова — М. 854.

3) Украина отъ Кулѣша. Думы. Кіевъ 1843.

4) Народныя южнорусск. пѣсни Амврос. Метлицкаго Кіевъ 1854 — Сочиненіе богатое предметомъ, и странное формою своею.

5) Практическій курсъ русск. язык. Спб. 1847.

6) Учебная русск. грам. Н. Греча. Спб. 1851, о которой я уже прежде упоминалъ.

7) Вѣстника 1855 года 13 чиселъ. — У меня осталась еще грамматика Перевлѣскаго, и двѣ любопытныя брошюры Пацлонскаго, которыя позже пошлю. —

Въ первый день русскаго поста, т. е. 10 марта въ 4^{1/2} часовъ утра моя жена родила сына; обое слава Богу здоровы, хотя мать довольно крѣпко страдала — въ воскресенье т. е. дня 16 марта въ латинскую пальмовую недѣлю Отецъ Николай Нодъ окрестилъ младенца моего Владми́ромъ Іосифомъ — а воспріемниками были: Г. Выслобоцкій и жена его Іосифа, крои́мъ нихъ, Нодя и Крыницкаго у насъ никого не было и не могло быть на крестинахъ. На дняхъ ожидаемъ здѣсь свѣда епископовъ, которые кажется, останутся въ Вѣнѣ и на свѣтлое воскресенье русское. Будутъ рѣшать о судьбѣ нашего греко-каеолич. обряда, Богъ вѣсть, что этотъ конкордатъ намъ добраго принесетъ; нѣкоторые надѣются, другіе же опасаются. Увидимъ, если доживемъ.

Кланяйся Г. Денису Ивановичу, если что услышу по части его сочиненія, то извѣщу. — Жалко братья, я отъ любезнаго нашего Вуйка

получилъ уже два письма, и не есмь въ состояннн, удовлетворить ни моему желанію, ни улегчить его терпѣнн. — Можетъ быть позже успѣю! — Уцѣлуй отъ насъ всѣхъ Твою любезную супругу, дѣточекъ и ородныхъ и забывай твоего брата

Ивана (Ѡ Головацкаго).

Листъ писанный на 4 стор. 8°.

Ч. 184.

*Листъ Иос. Васил. Сокулскаго до Якова Головацкаго пис.
дня 31/III 1866 г.*

Любезный Другъ Яковъ Ѡеодоровичъ!

Обѣщаль я мою обявгацію на фондъ Народнаго русскаго Дома то и чрезъ Ваши руки складаю почтенной комиссіи. Вы мой Другъ изволите отдать, квитанцію отобрать и менѣ по слѣдующей почтѣ прислать — Не писалъ къ Вамъ мой Другъ уже долгое время, но этому была причина чтомъ былъ боленъ, и тяжело. — Письма всякіи какинно попадаютъ подъ руки наши Гал: рус: читаю, думаю, наблюдаю, но вѣчего хорошаго для блага нашего дотечъ не могу, а болѣе всего огорчаетъ меня какой то раздоръ — ту являютъ двѣ партіи, одна чисто рутелская, иѣ (sic) неизвѣстна, и непонятна и кажется быть сильная вредна, и иѣетъ свои плеча въ горѣ — а другая слабша чисто русско-галицкая — что это за диво? Вы мой другъ изволите [2] меня въ этомъ подробно если не достерегаете сами — объяснить — бо моеиъ иѣннн всякъ раздоръ-расколъ бываетъ вредливъ — Надѣюсь что Вы мой Другъ скоро посѣщате ко мнѣ съ отвѣтомъ и изясненн. — 1 N. Церков: Газ. съ Будина получилъ иво заглавіе иль титло этой Газети не нравится мнѣ — оно похоже на лисицу — изволите мой Другъ благ: Госп: Диомис: Зубрицкому мое почт(е)ннѣ Ваши илложить, и прочнннн всѣмъ моиѣмъ Знаемннѣ. — а Васъ съ Вашей подругой и Семіей по сотъ разъ цѣлую и поздоровляю — и пребываю на всегда съ почтенннѣмъ

Иосифъ Вас. Сокулскій:

Лука нала 31/3 856.

Нрѣ обявгаціи 4187 съ купонами отъ 1-го Октовр. до 1-го Априля 1871.

Листъ писанный на 2 стор. 4°.

Ч. 185.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького пис.
дня 9. IV. 1856 р.*

Ваше Преподобіе!

Я получилъ почтенное письмо Вашего Преподобія вѣсть съ напечатанными послѣдними листами моего сочиненія — за что искорно благодарю и по желанію посылаю замѣчены мною болшіе недосмотры и опечатки, для напечатанія ихъ при концѣ II Выпуска, вѣсть съ Дополненіями къ I и II. Выпускамъ.

Моя рукопись къ напечатанію въ III. Выпускѣ почти совсѣмъ готова, но ее нужно еще на чисто переписать то е. до 2¹ листовъ. Когда я теперь замѣтъ составленіемъ статьи о Толковнхъ Псалтыряхъ (в нотѣ: можетъ быти она уже прекратилась) на Руся для Церковной Газеты¹⁾ и сочиненіемъ статьи о Галицкихъ Святителяхъ) вратѣ для Семейной Библіотеки, то я не могу скорѣе, кякъ слѣдующимъ мѣсяцемъ привести съ собою мою статью въ Львовъ, отправляясь въ Чернышль, для осмотра тамошнихъ рукописей собранныхъ покойнымъ Лавровскимъ.

[2] По напечатаніи втораго Выпуска прошу о ласкавое присланіе нѣтъ послѣднихъ его листовъ, чтобъ нѣтъ полной экзепляръ. —

Бывъ когда у Госп. Бѣдовскаго засвидѣтельствуйте Ему мое почтеніе въ моеиъ иени, и увѣдомите его отъ мене что Статья о Галицкихъ Митрополитахъ гдѣ находится грамота Казимира В. къ Патріархи Филоею (управл. 1354—1376) находится напечатана въ Журн. М. Нар. Просвѣщ 1847 кн. 6 ибо онъ желаетъ наскоро выписать ее изъ Петербурга у Волфа, и тогда бы и мы нѣчто болѣе увѣдали о Галицкой Митрополіи.

Каленбахъ ошибается, Либенцкаго сочиненіе ужъ давно напечатано и я читалъ его рецензію!

Если II Выпускъ будетъ напечатанъ прошу о два или три экзепляри съ I Выпускомъ, естли Матица дастъ безплатно — и доручите ихъ Госп. Малиновскому, а Онъ отдасть ихъ Петрашу въ Митрополичей Палатѣ и я получу (sic) ихъ. —

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

Уневъ 9 Априля 1856.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

¹⁾ Печ. в „Церк. Газетѣ“ за р. 1856 ч. 8 - 10.

Ч. 186.

*Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис.
дня 9/IV. 1856 р.*

Милостивий Государь Почтеннѣйшій приятель!

Пользуясь случаемъ отъѣзда въ Россію черезъ Львовъ Г-на Квѣта чтобъ написать Вамъ хоть нѣсколько словъ и прежде всего поблагодарить Васъ за Ваши милія книжки, которыя я правда ужъ давно порядочно получилъ и ждалъ только способности извѣстить Васъ объ этомъ. Письмо Ваше къ Запу напечатано въ Русской Бесѣдѣ и его послалъ въ Питеръ къ молодому Гильфердингу и онъ уже постарался сообщить его редакторамъ сего новаго журнала въ Москву.

Посылаю Вамъ опять нѣсколько экземпляровъ практической части моихъ началъ русскаго языка для раздачи студентамъ. Я печатаю другое помноженное изданіе и такимъ образомъ страницы несходны съ новою печатію.

Прошу покорнѣйше засвидѣтельствовать мое почтеніе вашему Нестору Зубрицкому: дай Богъ ему и Вамъ вождеденнаго здравія Вашъ преданнѣйшій
Вячеславъ Ганка.

Прага 9/21 юня 1856.

На 4. стор.: Wielmożnemu Jego Mci Panu Jakobu Holowskiewiczemu Professoru pl. lit. ve Lwowie.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Ч. 187.

*Лист Карла Владислава Запа до Якова Головацького,
пис. дня 12. III. 1856 р.*

V Praze dne 12 března 1856.

Milý Příteli!

Příznávám se k veliké své vině, že jsem Tě po tolik let zanedbal a ani jednoho listu Ti nenapsal, až jsi mne zahanbil, a sám počátek nového dopisování učinil. A jsem ještě Tvým dlužníkem: mám se totiž poděkovati za Tvé přičinění při vypravení toho balíku s perím ze Lvova do Prahy, a odprositi Tě místo mé nebožky ženy, že Ti tou věcí k obtíži byla. Činím to tedy teď, a za všechno dohromady Tebe za odpuštění žádám.

Divné změny se s námi staly, jak o životě veřejném tak domácím. O mém neštěstí již víš, totiž že mně 4. ledna t. r. manželka

umřela, objem toho neštěstí však nebudeš vědět. Tedy věz: Nebožka ujala se myšlenky, založiti v Praze pensionat pro děvčata. Přípravy trvaly celý rok; napřed musela podstoupiti zkoušku z pedagogiky a methodiky, musela dosáhnouti povolení k té zkoušce, zkoušku odbyla v jazyku Českém s výtečným výsledkem, pak byla starost o politické dovolení k založení ústavu, což mnoho [2] stálo prošení o přímluvu, vyjasňování, ospravedlnování stranu politické neúhonnosti atd. Dosáhnuo konečně i povolení. Nyní nastala starost o vynalezení příhodného bytu a největší o peníze. Mezi tím vším učila se celý rok úsilně německy i francouzsky, což také mnoho penež stálo; vydal se program, ohlašování se rozeslala a ve mnohých novinách tiskla; byt najat za 1000 f. stf. učitelův a učitelek dohromady 14, nábytek zjednáán, učební prostředky atd. atd. Zdraví její však klesalo vždy víc a víc proti naději, že až jednou ústav zřízen bude, i zdraví se navrátí: ono však bylo již tak podryto, že se vždy jen k horšimu klonilo. Dne 1. října 1855 měl se ústav otevřiti, ale 14 dní před tím již ji slabost položila na lůžko, z něhož více nevstala. Ústav se otevřel bez ní, já sám jej vedl a řídil celé tři měsíce; začátky byly sice slabé ale mnoho slibovaly, začínala již celá věc jistý charakter nabývati a důvěra obecnstva rosla.

Již velmi slabá trávila vánoční svátky ještě s námi k stolu se dávajíc sázeti, ale tu již věděla, že to jest její poslední s námi obcování. Předzvíдалa svůj konec, leč nikomu [3] nic neříkala, až tu najednou dva dni před koncem roku dala si koupiti bílou látku na umrlčí rubáš a odemne určitě žádala, abych v ústavu oznámil, že se koncem roku rozpouští; ona nemohouc ho sama vésti odpovědnost za jeho vedení v budoucnosti s sebou do hrobu bráti nemůže. To byla pro nás rána neočekávaná. Ja jí v tom musel udělati po vůli. Od té chvíle se jí vždy víc a víc horšilo, paměť měla vždy živou až do poslední chvíle, ale nenaríkala ani netoužila po ničem, ani děti k sobě nevolala ani rodičův nevzývala, kněz Štulc jí zaopatřil, při čemž se chovala s neobyčejnou pokojnou myslí, aspoň nebylo hnutí vnitřního poznati, v hodinu později nebylo jí více, 4. ledna. Nemoc její bylo úbytí (konsumpcya), kašlala silně, ale tepro v posledních třech měsících; lékaři jí těšili, že z jara pojedje do Italie, kde prý úplného zdraví nabude, k čemuž také uchopivši se té myšlenky, tři neděle před smrti skutečně přípravy činila. O tom, co potom bylo nebudu Ti psáti, můžeš si mysliti, že jsem se octnul v položení neobyčejně kritickém, že ku strátě zony tak výtečné přidružila se i ohromná ztráta materialní. Všechn náklad na ústav vedený jest ztracen, a mně zbylo jen zplácení dluhův, na kterých nyní po mnohá leta těžce hrýzti budu. Dal

jsem ji pochovati pode zdi starožit- [4] ného kostela bizantinského sv. Václava ve vsi Proseka 1 hod. od Prahy k východu; nyní se dělá pomník ve slohu bizantinském, a bude ještě před Velkonocí postaven. Chtěl jsem dáti k nápisu staroslovanský text pisma v kyrilštině, ale přátelé mne z toho zrazují.

Tvůj poslední list s penězi jsem rádně obdržel, a vše zařídil. Kněze Pětruševiče dal jsem zapsati mezi údy matice ještě k roku 1855, tak že také již loňské knihy dostane. Zapomněl jsi ale udati jeho charakter a byt. Tvou zprávu o literární činnosti malortské v Rakousku vyžádal si Hanka k přeložení do musejníka; musím k tomu dohlednouti, aby se tam to nešťastné g místo h nevloudilo, na které Hanka stůně. První letošní svazek Památek se opozdil, vyjde tepro k velikonoci. Tomkova historie Prahy bude Tě zajímati; jedná v ní důkladně y společenských poměrech městských čili hradských a župních u Staročechův. Erben chystá se k kritickému vydání slovanských pověstí, však nic bližšího o tom nevím. Jiného bohužel nic nevychází, co by za řeč stálo. Matějko v Krakově a Bartoševič v Waršavě chystají se vydati přehled Pálackého českých dějin, k čemuž jim jsem pomůcek poslal. Náš život jest ostatně smuten a jednotváren, vše jako by bylo zžehnuto jedovatým dechem panujících okolností. Plaménky českého vyučování na veřejných ústavech jakoby dohořívaly — a však marno o tom psáti.

Měj se dobře a potěš mne brzy milým listem od sebe

Tvůj vždy pamětlivý přítel

K. Vl. Zap.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 188.

*Лист Ивана Головачького до брата Якова, пис. дня
2(14) мая 1856 г.*

Любезный мой Братъ!

Давно собираюсь Тебѣ писать, и не могу найти удобнаго времени. Надѣюсь однакоже въ короткомъ времени писать Тебѣ и о фелогѣ, и о кингахъ высылки ожидающихъ и о всемъ прочемъ. —

Сегодня только вератцѣ скажу, что Твое дѣло въ министерствѣ еще не рѣшено — оно въ какомъ то застоѣ — будто выжидаютъ окончания совѣщаний епископскихъ; дѣло брата Владимира хорошо стоитъ, какъ нельзя лучше желать. А Госнодина Дениса Иванъвича уснокой, и скажи что онъ грѣшитъ передъ Богомъ, если обвиняетъ кого бы то

ни было въ заглавіи или обманѣ. Впрочемъ я ему и Вамъ скоро про-
страннѣе напишу.

А теперь вотъ дѣло въ чемъ:

Г. Р—му нужно было купить словарь польскій Линде, новое изда-
ніе въ 4 охъ томахъ — на всякомъ томѣ напечатана цѣна 6 fr. 40 kr.
— а здѣшній книгопродавецъ перемазалъ, и написалъ 10 fr. за томъ —
это слишкомъ высока цѣна. Такъ прошу Тебя, спроси въ [2] Львовѣ,
по какой цѣнѣ тамъ на мѣстѣ продается это изданіе, и напиши мнѣ
сей часъ по оборотной почтѣ. Прому, сдѣлай мнѣ эту милость. — Книжки
Аделфочи здѣсь въ Вѣнѣ нѣтъ — но постараемся если возможно о тре-
буемое Тобор. — Семейной Б. я получалъ 7 число — но здѣшніе про-
чіе земляки не получили; по какой это причинѣ? Мы всѣ здоровы,
и цѣлуемъ Васъ усердно, прашайте въ здоровьи и не забывайте насъ.

Твой Братъ

Иванъ (Ө. Головацкій).

14/2 мая 856.

Лист писанный на 2 стор. 8°.

Ч. 189.

*Листъ Ивана Раковскаго до Якова Головацкаго, пис. для
5(17) IV. 1856 р.*

Будниъ 5/17 Апрѣля 856.

Милостивый Государь!

Вы столь обязали меня своею благосклонностію къ мнѣ, что мнѣ
не остается иного, какъ всегда благодарить за Ваши труды и за все-
сторонное спесѣшествованіе предпріятію моему. — Сознаюсь, что при
изданіи перваго нумера я немножко сомнѣвался въ успѣхѣ газеты моей
не только потому, что не было довольнаго числа подписчиковъ, но осо-
бенно по тому, что до появленія перваго нумера самыя важныя лица
а притомъ ревнующія [2] о процвѣтаніи нашей Литературы по причинѣ
языка сопротивились моему предпріятію, и письменно объявили недо-
вольствіе свое къ нему. — Но послѣ изданія перваго нумера, слава
Богу, многіе уже иначе стали разсуждать, и съ тѣхъ поръ приумножи-
лось число подписчиковъ до трехъ сотъ. Я не далъ больше экзempla-
ровъ печатать какъ 500 для пренумерантовъ, и очень доволенъ былъ
бы, если бы это число пополнилось. Ибо должно замѣтить, что какъ
ведѣ между людьми такъ и въ обществѣ св. Стефана есть разногласіе
мнѣній. Я [3] въ немъ не болѣе мнѣю какъ двухъ человѣкъ, особо
Вице-президента и одного Профессора Богословія, которые объявили готов-

ность поддерживать предприятие мое, но прочіе не много доброжелательства оказываютъ къ русской Литературѣ, а потому мнѣ должно очень осторожно и снисходительно поступать, чтобъ не раздражить враждующихъ противъ меня и не возбудить негодованія ихъ противъ Вице-президента. — И дѣйствительно, чтобъ газета наша могла утвердиться, кромя благорасположенія Начальства гражданского, необходимо нужно, чтобъ было довольное число подписчиковъ, чтобы такимъ образомъ не было повода враждовать противъ [4] газеты попричинѣ бремени ея Фонда Общества. — Иначе мы находясь не въ своемъ но въ чужемъ домѣ, можемъ быть во всякій часъ изгнаны изъ него. Въ прочее я въ настоящую пору надѣюсь на самый лучший успѣхъ газеты, такъ какъ до сихъ поръ не было никакого замѣчанія или возраженія со стороны начальства гражданского между тѣмъ же Общество поалу убѣждается, что между нами есть число читателей, сверхъ сего какъ въ Пряшовѣ такъ и въ Прейшлѣ знатнѣйшія лица объявили свое одобреніе къ предприятию моему и принялись за поддержаніе его. — Благодарю Васъ, что Вы извѣстили меня о пребываніи Г. Дѣдицкаго въ Прейшлѣ; я сего дня отнесся къ нему нисьменно. Вашъ достойнѣйшій братъ въ Вѣнѣ уже долго предъ симъ объявилъ свою готовность къ споспѣшествованію предприятию моему. Онъ прислалъ мнѣ одинъ нравственный рассказъ, который чѣмъ можно скорѣе будетъ помѣщенъ въ газетѣ. — Ваша корреспонденція будетъ сообщена въ 3 номерѣ¹⁾. Покорно прому извѣстить о содержаніи сего письма Г. Шеховича, и объявить ему, что я начиная съ 2-а номера не могу высылать экземпляровъ газеты до тѣхъ поръ, пока не будутъ присланы подписныя деньги. Онъ много разъ писалъ мнѣ, что Львовская Консисторія наизбрываетъ препоручать газету клиру; — это бы много пособило успѣху ея; — до сихъ поръ она только Мукачевскииъ Еппомъ публикована была въ Епархіи. Я просилъ Вице-президента, чтобъ онъ отнесся къ Архіерею съ просьбою о публикованіи и препорученіи газеты, — онъ обѣщался сдѣлать, — но до сихъ поръ еще исполнено обѣщаніе. Посылаю желаемую Библію Духновича — Прощайте. —

Листъ писанный на 4 стор. 8⁰.

¹⁾ Тут треба розуміти дві кореспонденції зі Львова, значені * * * про великий дар дра Іполита Терлецького для бібліотеки „Нар. Дому“ і про будову церкви в Ужові, жовківського деканата на кошт одного з міщан-шевиців.

Ч. 190.

*Лист Іполита Терлецького до Якова Головацького, пис. дня
7(19) V. 1856 р.*

Баїршт 7/19 мая 1856 г.

Предостойны Господыне!

Сердешное Ваше письмо в 14 Февраля питало здесь долго за мною по свети, бо нема больше 15 дней як воно постыгло мене в монастырь греко-католическом св. Спаса де за милостию Божою перебуваем святой пист та празнык Паскы и присуствовавем выборowi патриарха. — Думаемъ вже так долго не получаю ниякого отвита щосьте там презрили и моиы допысамы и допысательем то и не думаемъ вже о прыготовлений новых допыси — тим больше що просывем немедлинного отвита. Одже треба було взятъся до дила та найхутше як лыш здужавем прыготовывем допысь довгюю описания чесного Храма Божого гроба котрѣ Вамъ посылаю. — Стане она Вамъ на кильки разив а тим часом прыготовлю иши котри бѣдѣ Вамъ идины по дрѣгихъ посылаткы¹⁾. — Прысовокупляю образы пльан св: храма Божого гроба — создание або каплицю над самымъ Божымъ гробомъ и вход во св. Храмъ — Но дилайте як се роблят на чужыни, ивваiania на деревы и видтысныте на стосовныхъ мисьцяхъ допыси. — Якъ просывемъ ъ Г. Костецкаго такъ и ъ Васъ прошѣ дати мени немедлинныи отвит на се мое письмо. — Думаю бо не долго оставаты ся тѣтки по здилавшы ще идну лыщ вильнякъ до Захлы - Бальбека де суть наибильши по пырамидахъ старыни останки таї до Дамашка и двоихъ монастырив нашего обрядца вернѣвшисъ похаты в Цареград, та послы де воля Божя пожене. —

Просывемъ Г. Костецкаго прыслаты мени — мисяцословъ священический на сеї рикъ та кильки нѣмеривъ Зори слы не больше то хотя ти де суть мои допыси — одже ще и Васъ прошѣ — якъ ино злучыте се письмо мое вышльте такыи заразъ черезъ почту пид (бандою) авязкою якъ се обычно дилается изъ предмыты мени тѣт, до Баїршта пид надпысьемъ: A' Monsieur Monsieur Schultz chancelier du Consulat d'Autriche à Beyrouth en Syrie par Trieste — pour remettre à M-r l'Abbé Terlecki ches M-r le Docteur Dobrowolski. — Прошѣ васъ о се ѣсердно и за те

¹⁾ Згадавѣ допыси Терлецького помѣщенѣ в „Зорѣ Галицкій“ за рикъ 1856. пид такыи заголовками: „Где нещо съ записокъ второго путешествія въ Рима въ Ерусалимъ“ (Ч. 2—7); „Другая выписъ изъ записокъ второго путешествія въ Рима въ Ерусалимъ... (Ночь въ Божомъ гробѣ)“ Ч. 25—30; „Третья выписъ съ записокъ второго путешествія съ Рима въ Ерусалимъ (Одинъ день въ Ерусалимѣ)“ Ч. 35—7.

бѣдѣ Вам гарненьки досылать доушы. — Не пишете мени також ничего про думки Залеского котрых перевод пиславем ще из Рына почтою Г. Костецкому. — Вии обидцовав ся що их продать якуму книгарови видтыснѣти польскими буквами та що за те дастанется килькасот франкив — рѣкопысь нѣсывъ влѣчыты — щож в нею здилалося? Колюб истынно як се пысав можна ю так продаты то бѣдоб за що видтыснѣты послѣдованне Исѣсѣ Хрыстѣ та ще лышывбы ся якї грѣшнѣ для мене а се дѣже мени тепер нужне. — Дайтеж мени вистѣ о снѣ — жаль бы мени бѣло тильки ось моіого трѣда дѣрно запропастыты¹⁾. —

Я бѣвем со всни певныи щосьте полѣчылы обидцани мени грошы на видтысненне перевода послѣдованне Хрыстѣ та все дождывавем ся вже и самоу квыжочки та се ось бачѣ не так сѣмѣ дилѣ совершыты ся якен хотив — то щож дилаты воля Божя — можеб там вид кого запаты можна на се крышки грошы, котриб ся звернули в наїпершоу продажы бо ждаты як вы дѣшате то за довго — но як неможна иначе то и так добре. —

Прощѣ Вас ще пишлите нѣзера Зори в котрых записыты сѣю нослидню мою доушы царевнѣ всей Россїи, та св. Синодови, та якни знатнѣйшым владыкам московским [2] також Патриарси Сербскому на зграх и Митропольти княжества сербского в Билогради. Може за милостию Божою дѣмки мои при Божоуж гроби яке доброе влѣянне здилают на чыниѣ сердца а и для вашего дневныка се також добре бо знакомость іого розпространыт ся. —

Кажете мени що в Галыциѣ вси и Прѣосв: Владыка и Каноньки и Отцы Васыльяне прынялыбѣ нѣя в видвертыи рѣками. Вирѣю та прощѣ Вас всни за то сердешно подяковаты но ровкажѣ ванѣ иднѣ сказочкѣ — чѣвем ю вид старых людеѣ та грамотни кажѣт що вона е десь и напечатана: Був соби в идным льиси молоденькѣй заяць та таки мыленькѣй, такѣй сердешнѣй шо вси сѣсиды любылы го мов свого ридного — Волы та телята, та бараны, та цапы, та кони вси сѣмѣ бѣлы сердешни дѣрѣм, та все сѣмѣ казаны, все охотно для тебе пожертвѣено хотяб прышло ся и тилом пострадаты. — Бо також и заяць бѣв им всни вѣслѣжнѣй, конѣ

¹⁾ Чотири переклади думок Залеского, вистачені Іп. Терлецьким були печатані в „Зорі Галицькій“ за рік 1856 під анонімом „Русин із Рима“. Заголовки їх: „Думка атамана Косинського“ (Ч. 8), „Доляньє дѣтивѣ Ивовѣ“ (Ч. 14), „На чайцѣ“ (Ч. 21), „Що мнѣ сѣ того“ (Ч. 33). Ціла збірка перекладів, в числі 31. вийшла в Перемишлі 1861 р. н. з. „Думы та думки Іосыпа Богдана Залеского переведени в полского на родимый рускій явыкъ, издани же др. Владиміромъ Терлецькимъ“. Видано їх гражданкою, шо дуже обидило Залеского, який заявив, шо вѣрикає ся своіх творів, печатаних кирилицею, хоть Терлецькѣй присвячував своі переклади Залескому „въ память непоколебимого дружества и сердешно пережитыхъ разовѣ двѣ“.

лыш нѣжда бѣла гоньца та и на краі свита — в дѣх заяць бжыт та так що храни Боже и найлучшы козак не ўспяе го догнаты, и шоторно ся справыт, та все дѣрно — марного гроша на полякѣ не хоче прыняти. — Щасливо, безопасно прожыв соби так довги льита наш заяць. — Аж ось якось нид осень якесь лыхо загнало до сього льиса собаки — от вдѣх и знохалы заяця — та нѣж брехаты, гавкаты та вправшы на троп нѣж гнаты ся за заяцьом — сердешный дралав як адѣжав, скаче, завертае, водыт собаки и сюды и туды, облыняв ся потом та аж цюрком вода з нього тече, нов взяв москов(к)ую баню. — Та щож колы собаки все добигают та мало и за хвист не ўлоплят. — Часом видбжыт бидненькы та стане крышки виддохнуты — но прокляты собаки не дадут довго почывати. — Вже сердешнымѣ и дѣха и сны не стае, но на щастие надывав сердешного дрѣга — бжыт теля задѣрши хвист — постаў постаў мнѣ голубонькѣ мое серденько всклькнѣв наш заяць — поглянь на мое нещастие — возьми мене на хребет свѣй та спаси мене“ а йому теля видрече „ты знаеш як ты люблю яб з сердца тоби помигбы но я слабе теля не адѣжаю в-тукты но чуеш бжы ще крышки и гень на долыни пасѣтся волы вонь тебе спасѣт“. Не бѣло що говорыты бжыт дальше и се ось и рогаты вил. Вже вдалека крычыт заяць „любый мнѣ дрѣже спасы мене, возьми мене на хребет бо се лыхи собаки роздѣрѣт мене“. Но вил отвщае „я готовый все для тебе адилаты но бач мени нинше дило се лыхы господар жене ораты то и не могѣ тоби ўслѣжыты, но недалечко в дрѣг баран, бжы до нього та ще на ным лѣчше тоби бѣде седиты бо и хребет мае грѣбовоняны бѣваў здоров бжы небоже а хѣтко бо се ось бачѣ собаки“ — затѣжыв, засѣмыв, ся заяць, та скокнѣв до барана та просыт помочи но сей йому „колы ты сильниши не спаслы як хочеш щоб я спас тебе собаки лыхи то й тебе и мене вилыб в купи, но се бачѣ на горбѣ бородатого цапа бжы до нього вви сильнишы вид мене та крипки роги мае, собак не боится и их виджәне“ — кнѣлы ся вже и слѣовы з жалба сердешному заяцьови, добѣвае послѣдних сны, скокнѣв раз, два тры та вже на горби — „ой батенькѣ мнѣ, найсердешниши мнѣ, спасы мене, вже ось неадѣжаю, ўтомывемся и погыбаю“ на се озвав ся бородатый „яб хотив тоби ўслѣжыты но се ось занедужавем та врачы запретылы бигаты та якись лыки гирки и мерзки мени дае — радебы сердце та не могѣ“ и видвернѣвся та пшов соби потрасая бородою. — Та вже для бидняки и надий нема но се заглянѣв ще коня швыдкого поскочыв до нього та нѣж молыты „мнѣ ангеле, мнѣ спасы-тѣлю! моя идна послѣдна наднѣо спасы мене“. — Я ты на себе не могѣ взяты не ўдержавбысь ся на мени но дам тоби совет — добудь послѣдних сны та вткаѣ, то оставыш, далеко собаки и спасеш ся“ и завернѣв

ся та побиг — а се ось и собаки доскочылы та меж сердешными дръдами вылы собаки ваця. —

Прыйшите заповненне моіого для Вас почтения — Вашего Предостонств смиренный брат и слуга в Г. Н. И. Х.

Пип Терлецкыи.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 191.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 27. V. 1856 р.*

Ваше Преподобіе Достопочтенный Профессоръ!

Когда Ваше Преподобіе посѣщали меня въ моеи сельскомъ уединеніи, не соглашался я, чтобъ получать почтою чеськія книги издаваемыя обществомъ чешкой Матери. Но ниѣ Госп. Іоахимъ разтолковаль, о что рѣчь идетъ; слѣдовательно я совершенно соглашаюсь теперь съ инѣніемъ Вашего Преподобія, и естли уже не поздно, готовъ всегда сплатить мою пайку, для оплаченія транспорта упомянутыхъ книгъ. — За слѣдующій годъ должную вкладку, съ полученіемъ моего пенсіона, неомедлю я прислать для отправленія ее въ чешскую Прагу. Госп. Іоахимъ на сихъ дняхъ отправляется уже въ Стрый.

Куда дѣвается моя статья: „Краткое извѣстіе о Галицкихъ Епископахъ и Митрополитахъ“¹⁾. — Естли бы она не правилась Редактору Семейн. Библ. то пусть, доставить ее Церковной Газетѣ: надо, чтобъ она скоро печаталась; ибо сообразно моимъ изслѣдованіямъ исправилсь бы чрезвѣрные ошибки, печатаемы въ нашемъ Шематизмѣ. [2] При способности, увѣдожѣте ласкаво Госп. Шеховича, что Іер. Блонскій бывшій нѣкогда въ Уневѣ и приходникъ настоящій деревни Чехъ одно и тоже лице: слѣдственно пусть только одинъ экземпляръ отправляетъ на его имя въ Чехи, а другаго не нужно присылать въ Уневъ. Экземпляръ присылаемый въ Уневъ, возвратитъ Госп. Редактору — Блонскій съ возвращеніемъ транспорта.

Словарь Лабенцаго имѣетъ уже быть въ Львовѣ у Вилда, я желалъ бы увѣдать что онъ стоитъ. —

Я занятъ теперь переписываніемъ § 9 моеи статьи на чисто, переписка весьма идетъ медленно, при другихъ занятіяхъ. —

¹⁾ Напеч. в „Семейн. Библиотеч-і“ за рік 1856 стр. 129—31, 145—8, 161—4.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою.

A. Петрушев.

27 мая 1856 Въ Уневѣ.

На 4 страниці:

An S-ne des Herrn Jacob Glowacki Professor der ruthenischen Sprache und ihrer Litteratur Hochwürden in Lemberg. franco.

Лист писаний на 2 страницах 4°.

Ч. 192.

*Лист Карла Владислава Запа до Якова Головацького,
пис. дня 3. VI. 1856 р.*

V Praze dne 3. července 1856.

Milý Příteli!

Odevzdávaje letošní druhý svazek Památek archeologických knihkupci Řivnáčovi, aby ho ku knihám pro Tebe do Lvova určeným přiložil, dověděl jsem se od něho, že první letošní zasilka matičnických knih byla z Vídně jemu nazpět poslána, proto že prý se Komissionář Kallenbacha Lvovského zdráhal, ie přijmouti. Řivnác povídá, že Kallenbach bezpochyby bude špatný kredit ve Vídni msti, a že mu proto nic zasílati nechť. Abyste se tedy obrátili na jiného knihkupce ve Lvově, snad na Milikovského, bude li chtíti to objednávat. Konečně myslím, žeby bylo Vám nejlépe poslouženo, kdyby ste se obrátili k prostředku tomu, jež matice sama navrhuje. Totiž každý zakladatel pošle sem 1) základní listek, 2) ročně 20 kr. pro expeditora, 3) nějakou peněžitou zálohu na listovní marky, neboť expeditor zasílá každou knihu čtvrtletně s musejníkem zároveň, a má-li to býti levněji, posílá jednotlivé knihy pod [2] křížovou obálkou. Podrobné ohlášení toho zařízení stojí o posledních dvou svazcích musejníka, snad je někdo již ve Lvově má, aby se poučiti mohl, jak to jest.

Mně se vede nyní dost smutně, ztrátu své Honoraty nemohu oželeť, v domě v každém koutě její přítomnosti pohřešuji, i stávám se melancholickým, děti potřebují jiného opatření, než jakí nyní mají.

V prvním svazku v Moskvě vycházející Русские беседы vytištěna jest Tvá zpráva o literatuře Rusův v Haliči a Uhřích, kterou jsi mně zaslal. Dal jsem ji totiž Hankoví, aby ji do Musejníka přeložil, on ale

zaroveň ji také poslal tak jak z Tvého péra vyšla panu Hilferdingovi, i ten nemeškal ji dát do Besedy s úvodem, že jest původně spřsovním jazykem rossyjským „pánu Hankovi“ od Tebe psaná. Hanka se tam dvakrát velebí co veliký patriarcha k němuž se všecko uchyluje, a kterýž všecko soustréduje! Řekl jsem to Hankovi, a dal jsem mu pocítit, že se dopustil maličké lži k rozmnožení své slávy. On to rád dělává.

Naše literatura jest nyní velmi prázdna. Rittensberg vydává nyní svou ruskou historii, kterou zpracoval [3] podle Ustrjalova, jinah nedarf se pranič při těch nynějších poměrech, o kterých ti zbytečno mluviti. Myslím žes mŕj poslední list w březnu t r. obdržel.

Erben tě pozdravuje, nyní začne vydávati své slovanské národní pověsti. Buď s Bohem, a napiš mně brzo čo s těmi zásilkami zamýšlš. Tvůj oddaný přítel

K. VI. Zap.

На 4-ій сторони:

Prag.

S-e Ehrwürden Herrn Jakob Głowacki k. k. Professor der ruthenischen Sprache u. Litteratur an der Universität in Lemberg.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 193.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. перед 31. V. (12. VI.) 1856 р.

Сердечный другъ!

Окончивъ теперь весны труды хозяйственные спѣшу къ Вамъ Любезнѣйшій да что написать. Наиперве возвѣщаю Вамъ, что я теперь совершенный хозяинъ, сѣю, ору и насаждаю дерева. Доселѣ ведется хорошо. Одно только недостасть добрыхъ и сердечныхъ друзей, тому то мнѣ за Львовомъ истинно жаль и очень жаль. Шагая за плугомъ сложилъ я стишки во честь нашему старику Денису. Я хотѣлъ ихъ прямо послать въ Редакцію, но подумалъ собѣ, что лучше при этой случайности, и къ Вамъ написать, я бо всегда Васъ помну. Извольте дорогій другъ эти стишки подать въ Семейной Библиотеки редакцію¹⁾ — если

¹⁾ В „Семейной библиотекѣ“ напечатав Ів. Гушалевич в р. 1855 під псевдонімом „Иванъ Черноризецъ“ дві поезіі „Гомевскій монастырь“ стр. 88 і „Отчий край“ стр. 321, а в році 1856 „Чудныя очи“, Записка въ альбумъ Н. стр. 37; „Ночная тишина“ стр. 55 і посьвятний верш „Денису Зубрицкому, сочинителю Истории галицко-русского княжества. Въ имени его друзей и почитателей“, стр. 151—2. (Ч. 10 в датою 31. мая (12. Юнія) 1856).

да что узнаете исправленія достойно, исправте сами какъ Вамъ лучше покажется. Я буду Вамъ благодаренъ. Еще одно прошеніе. Вамъ извѣстно, что я перевелъ Практическу германску грамматику по требованіи министерства и комисіи вашей. За тотъ трудъ получилъ уже 300 гульденовъ. Теперь тая грамматика выпечатана¹⁾. Я получилъ извѣстіе изъ курсорѣи консисторской. Извольте другъ спросить [2] и попросить нашего Настоятеля комисіи, что думаетъ министерство съ наградою дальшею или недрійшло къ нему что?, ибо я надѣюсь что еще менѣ да что припадетъ. Если бы уже была эта Грамматика въ Ставропигіи или въ какой иной книжной лавкѣ, то здѣлали Вы бы великую милость если бы менѣ почтою прислали — я издержки заплачу здѣсь на иѣстѣ. Тоже прошу Васъ другъ донесите менѣ, или неслышали Вы что о нашихъ катехитахъ, чей уже теперь окончится зтотъ вопросъ. При томъ благодарю Васъ, что Вы предплатили для меня Газету церковную. То хороша временопишь. Я przygotowляю теперь нѣсколько листовъ стихковъ къ печатанью, но еще самъ съ собой я несогласенъ каковъ лице ивъ дать.

Пожалуйте Батюшка и напишите, что новаго изъ нашего русскаго міра. Я просилъ бы Васъ якъ найскорше, понеже я хотѣл бы небавомъ приѣхать въ Львовъ, кобы только еще деньги получилъ за сѣно чтобы свидатся съ Вами на медку солодку. Что дѣлаетъ нашъ Денисъ, что прочіе наши други!?

Въ заключеніи цѣлюю Васъ сердечно и Ваше цѣло семейство Вашъ вѣрный другъ

Гушалевиц.

Моя супруга цѣлюетъ Вашу супругу и кланяется Вамъ.

[3] На посланныхъ стихкахъ неподписуйте меня. — Я просилъ в Редакцію Зори чтобы безименно помѣстили мои стихи къ Богу²⁾ а они подписали меня. Тому я ивъ послалъ, понеже Зорю менѣ надсылали. — Но Зоря не находитъ никакого соучастія. — Прашайте другъ

Гуш.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

¹⁾ Практическа грамматика нѣмецкаго языка для другого и третёго отряда городскихъ и головныхъ школъ“ Відень 1855 р. („Библиографія“ Левицкаго Т. I. ч. 935).

²⁾ Они напечатані в „Зорі Галицкій“ за рік 1856 Ч. 15. Крім верша „Къ Богу во время грозы“ напечатано тут поезіи Гушалевица: „Къ отчизнѣ. Пѣснь“ Ч. 39 і „Отвѣтъ на пѣснь къ отчизнѣ“ Ч. 46.

Ч. 194.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. для
20. VI (2. VII.) 1856 р.*

Благородной Господинъ Профессоръ!

Я долженъ былъ внезапно отправиться въ деревню и по этому не имѣлъ случая свидѣться съ Гномъ Качковскимъ и поговорить съ нимъ окончательно о моемъ предпріятіи. Предполагая что Онъ, быть можетъ въ послѣднее время своего присутствія въ Львовѣ изъяснилъ что нибудь въ томъ отношеніи, то покорно прошу Васъ, Благородной Господинъ Профессоръ, чтобъ изволили увѣдомить меня о томъ двумя словами. Отъ того зависить мой пріѣздъ въ Львовъ и мои приготовленія къ дальшему изданію Семейной Библіотеки. Имѣю планъ, который не только удовлетворитъ дотеперѣшней задачѣ Сем. Библ., но также сдѣлаеть ее полезной, чѣмъ она досель никакъ не могла повеличатся. [2] Пособіе Гна Качковского было бы единое условіе къ продолживанію этого изданія и если онъ выразился какъ нибудь надежно для Сем. Библ. то я тотчасъ отправился бы въ Львовъ, вступивъ по дорогѣ къ Гну Качковскому. —

Я издавалъ бы Семейную Библіотеку въ такомъ характерѣ какъ она теперь представляется, только по крайней нуждѣ и въ такомъ случаѣ, если сама газета и я будутъ обезпечены.

Человѣкъ, въ званіи Журналиста теперѣшней Сем. Библ. задираетъ съ многими, а друзей не приобрѣтаеть. Я убѣжденъ, что еслиби мнѣ пришло въ Львовѣ погнать изъ голоду никто и не спросилъ бы о томъ. Для того я рѣшился предоставить критическое дѣло людямъ дѣльнымъ и истиннымъ критикамъ, самъ же желалъ бы, издавая Семейную Библ. быть полезнымъ.

Я совсѣмъ не знакомъ съ Русинами живущими въ Львовѣ и даже не имѣю случая всходить въ Русскія общества, [3] а таки писали въ Вѣстникѣ, что я фондъ С. Б. выдалъ на другія потребности; и если обстоятельства принуждаютъ меня купить себѣ новый сюртукъ, то они считаютъ это на счетъ фонда, а не хочуть увѣрится, что я сюртукъ и прочая на вексель бралъ у портника и то отъ нужды моей личной. Такое ничтожное обстоятельство навожу здѣсь чтобъ и Вы Благородной Господинъ Профессоръ не хотѣли осуждать меня по видимымъ обстоятельствамъ, а только увѣрились что число моихъ подписчиковъ никакъ не

въ состояніи поддерживать журналъ. Еслибъ не пособіе изъ М...¹⁾ я бы не возмогъ былъ медать 8 число, и заплатить за минувшій и текущій годъ.

Покорно прошу, Милостивѣйшій Государь, чтобъ изводили увѣдомить меня о рѣшеніи Гна Качковскаго, ибо я ни откуду не могу добыть никакого извѣстія по этому дѣлу. Осмѣляюсь еще съ одною просьбою: если бы случилось что какъ иногда бываетъ кто прислалъ бы на руки [4] Господина Профессора какія предплатныя деньги, но понеже я быть можетъ не застаю Васъ въ Львовѣ, то покорно прошу, отослать ихъ къ сторожу въ этомъ домѣ гдѣ обитаю. Какъ приѣду въ Львовъ, то было бы случайно по крайней мѣрѣ чѣмъ начать дѣло. Прося Васъ, Милостивѣйшій Государь о прощеніи за мою сдѣланую либѣ честь оставаться

Благороднаго Господина Профессора покорнѣйшій слуга
Сев. Г. Шехович.

Кропивникъ 20 Іюн. 2 Іюл. 1856.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 195.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня
2 (14) VII. 1856 р.*

Любезнѣйшій другъ!

Я очень благодаренъ Вамъ за Вашъ отвѣтъ. Вдругъ взялся за дѣло по Вашему требованію и вотъ составилъ Knittelode²⁾ которую Вамъ посылаю, что Вамъ угодно адѣляйте, или помѣстѣте въ какомъ то журналѣ, или если не будетъ инаго стиха, чей выпечатается особно. Слова Вамъ не ошибно пришлю тоже, только пожалуйста пусть ихъ пишу по буквамъ. Шеховичъ писалъ ко мнѣ, что онъ хочетъ въ Петербургскую Академію по возванію ея отослать тоже Словарець и возывалъ меня къ надсыланію словъ помѣст. но я отказался ему надсылать — Вамъ Любезнѣйшій пришлю вѣрно пришлю только подождите

¹⁾ З Москви від Погодіна в сумі 220 злр. Порівнай переписку Погодіна дошщ. в Читеніяхъ моск. общ. древностей за рік 1880 стр. 663.

²⁾ Під сею Knittel-ode треба, мабуть, розуміти вірш Гушалевича, печ. в „Церковной Газетѣ“ Раковського (ч. 22) п. в. „Стихотвореніе въ память торжественнаго дня дѣйствительнаго произведенія куръ Михаила Левицкаго митроп. Галицкаго въ чинѣ кардинала св. римской церкви, поднесенное сочинителемъ отъ имене австрійскаго русскаго духовенства“.

немножко. Миѣ худо, дѣти болѣзнують. — Я и жена здоровы. — По-здоровляемъ Вашу Любезну супругу съ новорожденной дочерью да ро-стетъ во Вашу утѣху. Споръ de la pa carripa¹⁾ превосходный, миѣ кажется, что то изъ Вашего пера, ниѣ никто такъ не напишетъ, я вдругъ позналъ — Тоже Роксолану и прочи стишки обдѣлаю и пришлю, но еще теперъ нѣтъ вреячка досуга. Если бы пришла Грамматика нѣмецко-русска извольте прислать на мой счетъ — я деньги Вамъ вдругъ отдамъ. Простите Любезный другъ, что такъ пишу поскоронько ибо почта отко-дить — цѣлюю Васъ всѣмъ сердечне

Вашъ другъ

I. Гушалев.

2/14 Іулія 1856.

Лист писаний на 1 стор. 4°.

Ч. 196.

Записка Я. Головацкого в справі висилки книжок і рахунків в Н. Сабатом в датами 10/VI 1852 і 6(18) VII. 1856 р.²⁾

Гизъ Сабатъ взялъ 10/6 852.

Книгъ Матичныхъ за 50 fr. КМ. (10)		
Прислалъ	16 fr. 40 k.	
Черезъ мене	15 —	
	Итого	31 fr. 40 k.
книжокъ отослалъ*)	3 — 34	
	И того	35 — 14
Вычетавъ эту сумму изъ		50 fr. (10)
		35 — 14
Г. Сабатъ остается долженъ		14 f. 46 k.

въ Матицу.

*) т. е. 19 букварей и 2 читанки — 8 экс. Грамматики идутъ на мой счетъ. —

Дня 18/6 Іюля 856 пишу Ноту въ Матичное Управление, что книжки Сабату приимены содержатся въ моемъ приемѣ — слѣдова-тельно Сабатъ заплатилъ 35 fr. — 14 kr. и съ вычетаніемъ изъ суммы, кою я долженъ т. е. 48 fr. 40 kr. остается за мною долгъ 13 fr. 26 kr. КМ. —

¹⁾ Поміщ. в „Сем. библ.“ за рік 1856 стр. 168—74.

²⁾ Порівнай лист ч. 161 стр. 231.

— Прочія несообразности въ числахъ должны почитаться за ошибки. —

[2] Гнѣ Сабатъ признаеть что получилъ

100 букваровъ по 10 кг. = 16 — 40

20 Читанокъ по 12 = 4 —

20 Молебниковъ по 5 = 2 — 30

---

23 — 10

10/6 852 Гну Сабату:

10 экс. Проп. Мигалича à 6 к. = 1 fr.

10 экс. Памят. изъ Отп. à 5 к. = — 50 к.

Итого 1 f. 50

Писано на 2 стор. 4°.

Ч. 197.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 24. VII. 1856 р.*

Любезный Мой Другъ Иаковъ Феодоровичъ!

Письмо Ваше чрезъ О. Мих. Куницкого одержалемъ, за что много благодаренъ пребываю. — Вы мой Другъ пишете что всѣ радуются и торжествуютъ даромъ Шляпи Его Превосходительству нашему Архiereю и Митропол. Мы жемаемо Вамъ хорошей радости и торжества, радуйтесь за Себя та и за насъ — Вамъ подобаеть торжест(в)о, а намъ слезы лишь отъ дапей, повиновеніи, гоненія и грабежи — Если Вы читали хорошо Исторію Бнгля о Галиціи, то вспомиѣтъ на слова — *Man muss von Vornen Zucker geben und von Hinten батоги* — истенно и теперъ дѣлають да поступають такъ снамы, какъ и снашнии прикожанани — Вамъ должно быть еще впамяти фервалтерія Коссовска та и ей правленіе, но это было когда то въ Коссовѣ, но теперъ во всей Р. Гал: Землѣ на тотъ ладъ фервалтеріи утворено. Высокопрепод: Крилошан: Кузѣвскій пишетъ къ намъ чтобы промишлять о складкахъ на домъ народ: — но у насъ уже силъ нѣтъ къ тому, уже Есаути довѣреніе нашихъ уыскали, а мы лишь стались орудіями чужими и творимо вредъ, такъ нашихъ, какъ и сами себѣ а Есауитъ хохоцеть та приплескиваетъ въ ладони. — Нашъ путь уже оденъ тотъ, коториѣ пошли Познанцы — [2] Ей Мой Другъ Іа: Ф. какъ вспомию минувшее а сравню съ настоящимъ, то въ жилахъ кровь стигнеть — а всеку виновати наши самы. — И что тамъ съ конкордат: слышеть дается? скоро нашъ церк. мѣсяцесловъ уничтожать? скоро намъ прикажутъ служить С. Тайны на одрѣснокъ? —

Вы думаете, что нашъ невѣдомо о чемъ было прѣніе мы все хорошо вѣдали, и вѣдаемо, что дѣлала и дѣлаетъ тайно наша Мачиль къ нашей загибели. —

Нашу надежду и печаль возлагаемъ, что Тотъ неопуститъ езуитску да Евреюму взять верхъ надъ вѣрою Х-вой желаю Васъ да вашей Маріи съ семейкой всякаго блага, спрашиваю меня поминать да когда то при свободномъ времени писать къ мнѣ. —

NB. У нашихъ сосѣдъ приказано заводить деревенски школы, но приказано и сдѣлано, не на бумагахъ, но на дѣлѣ, и втрехъ годахъ больше адѣлано будетъ какъ у насъ отъ 818 бо русски учиться начнутъ ли по русску и вкороткое время стануть на ровни съ Западомъ [3] а нашимъ до конца жизни быть фибликами. —

Вашъ чистосердечный другъ пишетъ и по сотъ разъ цѣлуеъ Васъ — 24 Іул. 856.

Іосифъ В. С.

Латиняки трублятъ что шляпка дана въ дарѣ за соизволеніе или согласіе чтобы уничтожить мѣсяцословъ церковно-русскій — а наши бловорукіи дурачки твердятъ будто Его Превозход: С. Епископъ Григорій успѣлъ удостовѣрить соборъ о фондѣ церковномъ, и о мѣсяцословѣ — но я старой уже выжилій нѣ однимъ нѣ другимъ не вѣру — и мое тверджу что пора приближается къ пѣнію руссогалицанъ вѣчная Вамъ память. — Я нѣвѣрной Оома доколь неoderжу вѣсты что Римъ отдаеъ восточно исповѣдникамъ, Моравлянамъ, полабянамъ и всѣмъ словен: [4] ихъ первобытія, этого свего блеску да имѣнія каково одержали во время С. Апост. Кирилла и Мееод. — такъ долго вѣрять небуду — и всю лукавство и хитрость Лооло еврейскую презираю, и презирать буду — а ктои нашей скорби мы самы причиной да с. п. царь N(иколай).

Лист писаний на 4 стор. мал. 4^е.

Слово, взяті в ( ), пис. чужою рукою.

Ч. 198.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня
14 (26) VII. 1856 р.*

Будниъ 14 (26) Іюля 856.

Милостивый Государь!

Благодаря Васъ за присланныя подписныя деньги и корреспонденціи, изъявляю, что я совершенно согласенъ со всѣми Вашими разсужденіями на счетъ содержанія Церковной Газеты и помѣщаемыхъ въ ней статей. Я не премину соображаться съ Вашими совѣтами и восполь-

зоваться вашими замѣчаніями. Только далъ бы Богъ, помощниковъ и поддержателей нашихъ усилій. Но до сихъ поръ къ прискорбію ни испытываемъ одно равнодушіе и нерадѣніе къ усиліямъ нашимъ. Не только наши учение не принимаютъ участія въ упомянутой Газетѣ трудни своими, но даже и самая большая часть подписчиковъ какъ въ Венгріи такъ и въ Галиціи перестала поддерживать ее. Изъ тѣхъ, которые пренумеровали за прошлое четырехъсячное [2] изданіе по 1 гульдону, только нѣкоторые очень незначительнымъ числомъ повторили подписку. Въ слѣдствіе сего изъ бывшихъ 390 подписчиковъ, въ сію пору нѣтъ болѣе 250-ти пренумерантовъ. Впрочемъ это не должно насъ ни мало смущать, ни сколько возможно будемъ продолжать дѣятельность нашу. Успѣхъ усилій нашихъ зависитъ не отъ насъ а отъ воли Божіей. Думаю главная причина сею равнодушію и охлажденію къ предпріятію моему состоитъ въ томъ, что ни одинъ изъ нашихъ Архіереевъ не рѣшился дать гласности издаваемой Газетѣ, между тѣмъ какъ нашъ клиръ обыкновенно руководствуется авторитетомъ Архіереевъ. — При столь незначительномъ числѣ подписчиковъ едва возможно будетъ склонить Общество къ тому, чтобъ оно поддерживало изданіе газеты въ слѣдующемъ году. А потому я [3] заблаговременно увѣдомляю Васъ о семъ состояніи Церковной Газеты съ тою цѣлію, чтобъ Вы безъ лишняго шума постарались упредить что-то дѣльное въ Львовѣ, если не по лучшему, то по крайней мѣрѣ по направленію, мною наблюдаемому. — Меня не будетъ ни мало беспокоить, что я принужденъ буду отказаться отъ редакцій, только далъ бы Богъ, чтобъ въ Львовѣ основалось нѣчто прочное и спасительное. Иначе восторжествуютъ наши враги и ни не смотря на многочисленность народа нашего, совершенно поправы будемъ въ Имперіи. На тотъ случай, если въ Львовѣ вовсе нѣтъ надежды на учрежденіе подобной или лучшей Церковной Газеты, то я постараюсь защищать изданіе ея. Мнѣ бы нужно было чѣмъ скорѣе узнать о семъ обстоятельствѣ, ибо 2 Сентября по нов. ст. будетъ происходить Общее Собраніе Общества, въ которомъ рѣшаются [4] подобныя предметы. Я прошу Васъ сообщить это дѣло кому слѣдуетъ и свестись (sic) съ поборниками предпріятія нашего и меня увѣдомить, естли надежда на поддержаніе нашего направленія въ Львовѣ или нѣтъ? чтобъ я зналъ какъ соображаться съ настоящимъ положеніемъ дѣлъ.

Желая получить изъ Вѣны замѣчательныя русскія сочиненія, я обратился съ просьбою къ Вашему любимому брату для достиженія цѣли своей. Онъ благоволилъ предложить мнѣ чтобъ книги назначенныя для Васъ были сообщаемы мнѣ и послѣ прочтенія отправляемы мною къ Вамъ. Я съ благодареніемъ согласившись на это предложеніе получилъ отъ него вѣдѣсь приложенныя четыре брошюрки, изъ которыхъ

прочиталъ три, къ четвертой же не нуждаясь, нѣтъ ее у себя оставилъ ее безъ разрѣзванія листовъ. Сякъ случаемъ препровожу ихъ къ Вамъ.

На счетъ критики издаваемыхъ у насъ сочиненій долженъ я замѣтить что она у насъ еще неиможетъ имѣть мѣста, такъ какъ нѣтъ еще ни опредѣленнаго направленія, ни писателей, а потому въ строгомъ смыслѣ она могла бы вредить нашему литературному подвизанію. Но умножать о нихъ и гдѣ что замѣчать, само собою разумѣется, полезно и нужно. Равнымъ образомъ требовать чтобъ писатели и издатели посылали ихъ ко мнѣ, я считаю крайнею нескромностію. Если кто самовольно сообщитъ мнѣ ихъ, я прійму ихъ охотно, и что можно будетъ сказать въ пользу ихъ, скажу. Къ стати прошу Васъ прислать мнѣ Полицейскій Доноситель съ 1854 года, о которомъ упоминаете въ письмѣ Вашемъ къ Ганкѣ, далѣе сочиненія Піетрушевича именно Галичскій историческій Сборникъ и Г. Малиновскаго. Эти сочиненія мнѣ неизвѣстны и я желалъ бы ихъ читать. Извольте означить также и цѣну ихъ, я доставлю Вамъ ее точно. — Жаль что Г. Билусъ не подписался подъ своими статьями, я бы ихъ уже давно сообщилъ но безъименными и неизвѣстными не хочу пользоваться. Ваши статьи также очень годились бы въ 15 номеръ, если бы присѣли скорѣе ко мнѣ. Впрочемъ постараюсь воспользоваться всегъ. — Отецъ Малиновскій долженъ прибавить къ подмскѣ еще 30 кр. сереб. Поздравляю Васъ почтеннаго съ притащеніемъ (sic) семейства Вашего. Прощайте.

Лист писаний на 4 стор. мал. 8°.

Ч. 199.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова пис.
дня 22—31. VII. 1856 р.*

22/7 856.

Любезный мой Братъ!

Извини любезный мой Братъ, что я столь разъ обѣщанныхъ отвѣтовъ все еще не далъ. Признаюсь Тебѣ откровенно, что съ нѣкотораго времени я очень несчастливимъ себя считаю, почти ежедневныя огорченія и заботы довели до того, что я часто уже бывалъ близокъ къ отчаянію.

Именно мой маленькій новорожденный Владиміръ, хотя и совершенно здоровъ родился, но въ слѣдствіе неизвѣстныхъ причинъ сталъ вдругъ послѣ рожденія ныгъ и изъ силъ упадать, и такъ почти уже 4 мѣсяцы находится въ постоянной опасности; употребляемъ всякія средства, пользуемся лекарскими совѣтами — и все кажется по напра-

сну — день два три кажется ему получше — а тамъ опять начнетъ упадать — и такъ мы безпокоимся днемъ и ночью и Богъ не насылаеть намъ ни помощи ни разрѣшенія, и мы принуждены смотрѣть на бѣднаго ребенка, иссохшаго какъ щипка, и все же намъ мнлаго! который кажется всякой часъ готовъ глаза замкнуть на вѣки! — Старшій Ваня тоже съ времени привитія оспы часто хвораетъ, и дѣлаеть великое безпокойствіе. Повторныхъ служба моя очень тягостна, и до неимовѣрности скучна — настоятели требуютъ, чтобъ при многочисленности работы приходиться въ канцелярію и по вечерамъ, и чтобъ рестаңціи переработывать. Но такъ какъ я живу довольно далеко, и мнѣ почти [2] невозможно дважды на день идти въ городъ, то я отъ 8 до 5 часовъ остаюсь почти ежедневно въ должности, и работаю безпрестанно — и такъ иду вмѣстѣ и обѣдать и вечерять, и потомъ опять на урокъ; придетъ ночь, человекъ совершенно усталъ, не способенъ къ ничему. На вѣрно говорю, что у меня нѣтъ времени, даже дѣтѣй приглубить и налюбоваться ими; все работа и забота по жваненной части. Въ тотъ способъ проходить дни, недѣли и мѣсяцы, и я хотя бы самое важное предпринялъ дѣло, не въ состояніи исполнить его въ свое время. Потому и не удивляй ся, что я уже нѣсколько разъ обѣщался писать Тебѣ и другимъ лицамъ, и до сегодня не успѣлъ. Восемь дней прошло уже тому, какъ я Тебѣ книги выслалъ, а самъ не успѣлъ Тебѣ написать объяснительнаго писемца, кому книги слѣдуетъ отдать или какъ. —

Но всего того мало! Мнѣ случился припадокъ и съ деньгами, которыми Ты на фелонъ прислалъ. — Получивъ ихъ, я намѣрялъ просить Г. Нодя, чтобъ онъ мнѣ въ томъ дѣлѣ былъ на руку — хорошо, онъ обѣщалъ, но сказалъ, что нужно пождать заключенія конференціи епископовъ, ибо пока они здѣсь, то онъ долженъ имъ быть постояннымъ проводникомъ и товарищемъ; между тѣмъ нашелся у меня другъ, который заболѣвъ намѣренъ былъ уѣзжать на родину, въ Хорватію, и просилъ у меня денегъ въ займы на издержки путешествія, съ тѣмъ, чтобъ ихъ чѣмъ скорѣе возвратить. Зная его изъ давнихъ лѣтъ, и бывъ съ нимъ въ задушевной дружеской связи, я не могъ отказаться, и далъ ему изъ Твоихъ денегъ 30 fr. которые къ сожалѣнію онъ мнѣ еще до сихъ поръ не отослалъ. —

[3] На конецъ заключилась конференція, и я надѣялся, что мнѣ Г. Нодя поможетъ въ этомъ дѣлѣ; но Пряшевскій Архіерей Гаганецъ, пребывавшій цѣлое время въ Нодевомъ жилищѣ, уперся по своей благодарной душѣ, и почти силою взялъ Нодя съ собою въ деревню, гдѣ онъ и теперь еще пребываетъ. — И такъ я вовсе остался на льду — издержекъ имѣю домашнихъ и семейственныхъ бездну, и не имѣю надежду пополнить Твои деньги прежде, какъ на 1. сентября, когда получу квар-

тирныя деньги; и потому любезный Братъ извини, что я и въ этомъ дѣлѣ сплосалъ. — Кромѣ того я долженъ признать, что и Г. Денисъ не мало причинилъ мнѣ и другимъ лицамъ огорченія, а все несправедливо и безъ малѣйшаго основанія; увидѣвъ письмо, которое онъ сюда писалъ, я крайне и оскорбился и сожалѣлъ моему исконному благодѣтелю, который за свою добрую волю дождался подобныхъ упрековъ и подозрѣній, а все чрезъ меня, виѣшавшагося въ это дѣло. — 31/7 856.

Ты вспомнилъ, любезный Братъ, что дражайшая Твоя сунруга разрѣшилась отъ бремени, но не сказалъ кого она родила и какъ? Я радъ бы Тебя поздравить, да не знаю чѣмъ. Надѣюсь, что ребенокъ здоровъ, и дай Богъ ему здоровья въ славу нашего рода! —

Очень благодарю Тебя за присланный Тобою фотографическій портретъ; Ты доставилъ намъ большое удовольствіе, и мы его будемъ сохранять какъ лучшую драгоценность. Радъ бы я Тебѣ и свой послать, но у меня еще Богъ дастъ! Кажется бездѣлица, да и того не можно было до сихъ поръ приобрести ни себѣ ни другимъ. —

[4] По части Твоего важнѣйшаго дѣла, т. е. подвысненія жалованія, я очень часто захоживаю въ министерство для распросовъ; но какъ то дѣло это въ совершенномъ застоѣ, бывалъ я еще въ мѣсяцѣ Іюлѣ у Г. референта, и припоминался его памяти; но какъ онъ мнѣ ничего рѣшительнаго не сказалъ, то не было и о чемъ Тебя извѣщать. Г. Сембратовичъ былъ тоже у референта, и узналъ только что и я и что Г. Литвиновичъ, изъ всего видно, что отказать рѣшительно не могутъ, но и удовлетворить не хотятъ, по крайней мѣрѣ еще не такъ скоро, — прошеніе Твое еще не было предложено Г. Министру; но это зависить отъ него самого; когда захочетъ, то вдругъ и предложить ему; но какъ бы его склонить къ тому? Въ томъ и дѣло, да нѣтъ средства. Г. Сембратовичъ общалъ Тебѣ самъ писать.

Ты вѣрно можешь заключить, что я при моихъ должностныхъ и домашнихъ занятіяхъ вовсе не въ состояніи, успѣшно занять ся обработкой рукописи покойнаго брата Петра; радъ бы я сдѣлать этотъ долгъ дорогой его памяти, да нельзя, не въ силахъ человекъ. Я ее отошлю Тебѣ виѣстѣ съ исторіей Смарагдова и прибавлю требуемое Тобою число экз. Исторіи Балудянскаго.

Кажется Ты напѣренъ издавать мѣсяцословъ, и требуешь картинокъ и какихъ нибудь статейекъ. Я боюсь, что я у Тебя и съ тѣмъ опоздаюсь, потому что у Мехитаристовъ я не нашелъ годныхъ, одни очень малыя и скверной работы, другія же по предмету не соотвѣт(в)ны. — Найду еще къ другимъ типографамъ и увижу, что найду. — Статьиекъ у меня готовыхъ и годныхъ нѣтъ никакихъ, и старые матеріалы безъ порядка и въ пыли лежатъ гдѣто на подѣ. — [5] У меня водворился теперь такой

безпорядокъ во всемъ, что я кажется не способенъ къ никакому литературному предпріятію. Почти годъ тому назадъ, какъ одинъ изъ адѣшнихъ книгопродавцевъ желалъ, чтобъ я составилъ какую нибудь маленькую хрестоматію съ переводомъ и объясненіемъ нѣмецкихъ для учащихся ся російскому языку; и не нашель до сихъ поръ досуга, чтобъ присѣсть и составить что въ этомъ родѣ. Мысли сплываютъ, и матеріаловъ присбиралось немножко; а въ цѣлое составить, нѣтъ времени. —

Въ прежнихъ Твоихъ письмахъ Ты спрашивалъ о русской старинной книгѣ „*Adelphotis*“¹⁾ — и я кажется извѣстилъ Тебѣ, что ея здѣсь въ Вѣнѣ нѣтъ. — Я просилъ было Батюшку, чтобъ онъ написалъ объ этомъ кому знакомому въ Петербѣ и приказалъ сдѣлать Тебѣ нужныя выписки. Но онъ до сихъ поръ не получалъ ни какого извѣстія о томъ; и я рѣшился просить Г. Вислобоцкаго который 23 уѣхалъ съ княземъ Эстергазіемъ въ Петербургъ и Москву на коронацію, чтобъ онъ поиски сдѣлалъ по тамошнихъ бібліотекахъ. —

Книги посланныя Тебѣ отдай кому слѣдуетъ по роспискѣ. Я ихъ получилъ даромъ, съ тѣмъ порученіемъ, чтобъ всѣ лица и общества приняли ихъ въ знакъ уваженія не только русскихъ литераторовъ, но въ особенности и его собственнаго. При томъ же просить онъ (т. е. Батюшка), чтобъ Вы изволили лежаціе у Васъ (т. е. у Тебя и Г. Петрушевича) статьи по ученнымъ предметамъ, особенно по части языкословія, исторіи, этнографіи, родового быта нашей Галиціи, доставлять ему для по-[6]-мѣщенія въ Извѣстіяхъ Академіи, или и въ другихъ русскихъ журналахъ. Жалко, говоритъ онъ, что столь даровитые литераторы не живутъ у насъ достойной для себя публики; надо бы этимъ письменнымъ сокровищамъ направить путь въ Россію, и познакомить тамошнюю публику съ лицами, ея уваженія вполнѣ достойныхъ. Впрочемъ онъ совѣтуетъ, чтобъ вмѣсто донать себѣ языкъ и писать для нечитающихъ Галичанъ, лучше бы было, если бы наши ученые писали для Русскихъ, гдѣ могутъ и пользу принести, и воспользоваться вознагражденіемъ публики. —

Г. Миклошича я просилъ о „*Formenlehre*“ для Тебя и Петрушевича; но у него не было уже ни одного экзмп. онъ всѣ полученные отъ издателя раздалъ и распродалъ. Куповать же ихъ у издателя *Brautmüllera* по 7 fr. сер. я не могъ безъ Вашего соизволенія.

При томъ случаѣ далъ П. Миклошичъ одинъ экз. „*Apostolus Monasterii Siŕatovac*“ безденежно для Тебя. —

¹⁾ Грамматика вид. у Львові 1591 р. Гляди про неї мою розвідку, поміщену в „Запискахъ“ Наук. Тов. ім. Шевченка. Т. VII.

Напиши мнѣ любезный Братъ, о нашемъ Дядѣ Дмитріи; я получилъ отъ него нѣсколько писемъ, въ которыхъ требовалъ помощи; я отвѣчалъ ему и послалъ нѣсколько fr. но ему было этого мало, онъ видно оскорбился и началъ жаловаться на кузиновъ. Мнѣ очень жалко, что не могу вознаградить давнихъ благодѣяній. Въ послѣднее время онъ выбрался изъ Голубицы куда то на Подоле. —

„Париастъ“¹⁾ и споръ „de lana sergina“²⁾ кажется глубоко тронулъ нѣкоторые лица, о которыхъ сочинитель можетъ быть и не думалъ. Впрочемъ я совѣтовалъ этимъ лицамъ, чтобъ не вызывали Сем. Библию на полемику, бо нѣтъ носа утретъ. Такъ и случилось. Теперь молчать и носы поспускали; но уже поздно, публика разочарована. Въ концѣ должно все же признаться, что подобный споръ есть только [8] явнымъ доказательствомъ безнадёжности нашего народа, и его литературы. Виѣсть наставленія на нѣкоторыя шѣлки черты нашего нарѣчія, и напряженія силъ для созыданія новой народной литературы, не лучше ли былобъ, еслибъ наши молодые люди занимались усердно истинно народною наукою литературою, и вслѣдывали съ любовью какъ въ наши времена бывало. Тѣмъ сохранили бы не одно слово не одну форму, которой грозитъ забвеніе. Увѣщавай Братъ въ томъ смыслѣ молодыхъ людей, тѣмъ сдѣлають они услугу не только любимому народу, но еще больше истинной литературѣ, и просвѣщенію.

Уцѣлуй, Братъ, дражайшей супругѣ Твоей ручки и дѣтей Твоихъ, кланяйся Г. Деннеу и брату Владимиру; я собираюсь изъ писать и поздравлять счастьеемъ, котораго достигли, кланяйся и всѣмъ друзьямъ и знакомымъ; Г. Шашкевичъ недавно уѣхалъ на отпускъ въ Галицію, и казалъ что будетъ и въ Львовѣ; можетъ быть, Вы свидаетесь, и тогда возможно Тебѣ будетъ сказать словцо въ томъ смыслѣ, что непостоянность, и нерѣшимость Его et consortes какъ правительственныхъ лицъ, принуждаетъ нашихъ молодыхъ людей, прибѣгать къ крайности, т. е. къ Москвитизму, и что надо въ томъ отношеніи быть немножко снисходительнымъ къ иновѣслящимъ.

Працай и забывай

Твоего Ивана.

31/7 856.

[7] Книга посланная мною 21/7 слѣдуетъ отдать:

Г. Зубрицкому:

- 1) Исторія Балійскихъ Славянъ 1. томъ.
- 2) Отчетъ Имп. русск. географ. общества Спб. 856.

¹⁾ Порівнай: „Сем. библ.“ за рік 1856 стр. 100—105.

²⁾ Порівнай лист ч. 196.

Для Тебя:

- 1) Болгарскія пѣсни Безсонова, два тома.
- 2) Исторія Балтійскихъ славянъ.
- 3) Литерат. извѣстія изъ Варшавы.
- 4) Филологич. замѣтки Напловскаго.
- 5) Apostolus e codice Monasterii Sisatovac.
- 6) Письма объ исторіи Сербовъ и Болгаръ.
- 7) Ненаданное свидѣтельство о Владимирѣ св.
- 8) Народное возрожденіе Сербовъ и Лужичанъ.
- 9) Воспоминаніе о Н. И. Надеждинѣ.

Четыри послѣднія брошюры Ты получишь посредствомъ Г. Раковскаго изъ Будина.

Для Нар. Дома:

- 1) Извѣстія Акад. Наукъ тома четвертаго выпуска III.
 dto   dto   dto   dto   dto   dto VII.
 dto   dto   dto   dto   dto   dto VIII.
 dto   dto   dto   dto   пятого   dto I.
- 2) Исслѣдованія о древнихъ памятникахъ старосл. литературы.

Для Г. Петрушевича:

- 1) Исторія Балтійскихъ Славянъ ut supra.
- 2) Исслѣдованія о древнихъ памятникахъ.
- 3) Письма объ исторіи Сербовъ и Болгаръ.
- 4) Литерат. извѣстія изъ Варшавы.
- 5) Филолог. замѣтки Наплонскаго.
- 6) Слѣды давняго знакомства русскихъ съ Азіей.

Лист писанный на 8 сторонахъ 8°.

Ч. 200.

*Листъ Ивана Головацькаго до брата Якова, пис. дня
1. септня 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Сію минуту я вышелъ изъ министерства просвѣщенія, съ тѣмъ извѣстіемъ, что Твое прошеніе уже разрѣшено, и лежитъ въ рукахъ переписчиковъ въ экспедитѣ министерства. Сегодня не могъ я еще извѣдать, какой успѣхъ этого рѣшенія; но при томъ же я не въ силахъ удержаться, чтобъ покрайней мѣрѣ тѣмъ извѣстіемъ съ Тобой, любезный, не подѣлиться. Завтра узнаю обо всемъ точно, и опять напишу Тебѣ писемцо или поздравительное, или чего Богъ сохрани, сожалительное.

Слѣдовательно пожди еще эти сутки, помолись искренно Всевышнему, и тогда судьба Твоя будетъ уже въ рукахъ Твоихъ. Какое то глубокое предчувствіе въ душѣ моей говоритъ мнѣ, что дѣло рѣшено по Твоему желанію.

Дай Богъ, чтобъ мое предчувствіе исполнилось! Пращай любезнѣйшій Братъ и не забывай Твоего искреннаго

Ивана Ѡ. Голов.

Вѣна 1. Августа н. стила 1856.

Лист писанный на 1 сторонѣ 8°.

На 3 сторонѣ: S-r. Hochwürden Herrn Jacob Glowacki ord. öffentl. Professor an der k. k. Universität zu Lemberg Nr. 634 $\frac{1}{4}$.

Ч. 201.

Лист Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня 2. VIII. 1856 р.

Любезный мой Братъ!

Слава Богу въ вышнихъ! Предчувствіе мое и тотъ разъ не обмануло меня: дѣло Твоего (sic) рѣшено въ министерствѣ просвѣщенія какъ нельзя лучше; если тотъ докладъ, который отсюда вышелъ, въ министерствѣ финансовъ состоится, куда дѣло для окончательнаго рѣшенія пошло, то Ты получишь не только полное жалованье 1200 fr. слѣдующее Тебѣ какъ ординарному профессору, но кромѣ того еще и добавку за миновавшій годъ, въ томъ по крайней мѣрѣ смыслѣ рѣшилъ и доложилъ Г. Министръ просвѣщенія.

Въ понедѣльникъ т. е. 4-ого Августа будетъ уже дѣло Твое въ министерствѣ финансовъ, куда я немедленно зайду, и опять буду просить тамошняго референта и министра. Министръ Бар. Брукъ не иножко скупъ, но и это извѣстно, что онъ человѣкъ благороденъ и справедливъ; то и полагають здѣсь, что онъ никакимъ образомъ не откажетъ, хотя можетъ быть, немножко подорветъ. А такъ въ ния Божье надо всего лучшаго ожидать и Бога молить. На дняхъ я стану раскланиваться и благодарить отъ имени Твоего всѣ лица, которыя столь великодушными для Тебя показались, а именно Г. референтъ Моцартъ и Министръ гр. Туаъ.

Впрочемъ совѣтую Тебѣ, не ликуй преждевременно, [2] и не разглашивай только самымъ откровеннымъ лицамъ; потому что есть въ свѣтѣ завистныя лица, которыя даже въ послѣднюю минуту могли бы чѣмъ нибудь повредить. Показывай надежду и радуйся въ душѣ, но не возбуждай зависти.

Завтра или въ понедѣльникъ отъѣзжаетъ изъ Вѣны Дръ Литвиновичъ какъ курьеръ кардинала Пражскаго кн. Шварценберга, который отъ имени Императора опредѣленъ вложить нашу сѣдоглавою Митрополиту кардинальскій баретъ.

Ожидайте большого торжества въ Львовѣ, невиданнаго ни на Червонной ни на Всей Руси!

Совѣтникъ Шашкевичъ есть теперь на водахъ въ Стирѣ, въ Рогичѣ; 5-го будетъ черезъ Вѣну проѣзжать, и поѣдетъ также въ Львовъ.

Уцѣлуй всѣхъ Твоихъ любезныхъ, надѣйся всего лучшаго, и не забывай Твоего Брата

Ивана Ѡ. Головацъ.

Вѣна 2-го Августа 1856 н. ст.

Лист писаний на 2 сторонах вел. 4°.

Ч. 202.

*Лист Ивана Головацъкого до брата Якова, пис. для
2. (14.) IX. 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Извѣщаю Тебя на кратцѣ о дѣлѣ Твоемъ. Какъ Тебѣ извѣстно изъ прежняго, прошеніе Твое пошло съ концемъ Іюля (sic) въ министерство финансовъ. Въ половинѣ Іюля я былъ у референта Г. совѣтника надворнаго „Vesteneck“ — который казался мнѣ очень ласковымъ, и сказалъ, что „сдѣлаетъ все, что только возможно въ предѣлахъ законовъ, впрочемъ увидать, что скажетъ Г. Министръ“; однакоже приѣхавъ, что прошеніе недавно что пришло, и что въ немъ дѣло идетъ о равнопоставленіи Твоемъ съ прочими профессорами“. Кажется, что въ томъ смыслѣ доложена и сопровождена была Твоя просьба изъ стороны министерства просвѣщенія. — Я подумалъ сразу, что пожалуй надо будетъ подождать, пока будетъ рѣшено. Однакоже вдругъ пошелъ я и къ самому министру Бруку, и щастливо попался въ день воскресный, когда онъ давалъ аудіенцію. Меня сейчасъ впустили. Я бывалъ уже у многихъ высокихъ Господъ на послушаніи; но говорю откровенно, что мнѣ никакой такъ не поправился, [2] какъ министръ Брукъ. Уже снаружи видно, что гениальный человѣкъ; въ его лицѣ какое то выраженіе непреклоннаго характера, справедливости, и при томъ нѣжнѣйшаго великодушія. Выслушавъ меня, отпустилъ онъ меня, и милостиво внушилъ полное довѣріе въ услѣхъ. И такъ уже 30 августа рѣшило министерство финансовъ Твое прошеніе, и отослало опять въ мин. просвѣщенія, гдѣ оно и сегодня еще остается; я не успѣлъ еще говорить съ Г. Моцартомъ,

но надѣюсь что до 1. октября уже все будетъ кончено. Пока молитесь Богу, чтобъ Васъ пошлываль; я надѣюсь, что дѣло будетъ вѣнчано благимъ успѣхомъ, и что Ты получишь полное жалованье въ 1200 fr. какъ Тебѣ по чину слѣдуетъ.

На дняхъ именованъ Доръ Малецкій, кажется священникъ, бывшій профессоръ въ Краковѣ, а нынче въ Инсбрукѣ классическихъ языковъ, въ профессоры польскаго языка и литературъ на Львовскомъ университетѣ.

Не задолго пошлю Тебѣ нѣкія книги.

Пращай любезный и уцѣлуй Твоихъ — Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Гол.

Вѣна 14/2 Сентябр. 856.

Лист писанный на 2 сторонахъ 8°.

Ч. 203.

*Лист І. Раковського до Якова Головацького, пис. дня
19. (IX.) (1. X.) 1856 р.*

Будниъ 19. Сентября (1 Октябр.) 856.

Милостивый Государь!

Долговременное молчаніе Ваше беспокоитъ меня несповѣдно. Именно волдуетъ меня мысль, не больны ли Вы или не приключилось ли Вамъ нѣкое злополучіе? Прошу, если возможно, извѣстить меня о причинахъ молчанія Вашего. Я надѣялся получить отъ Васъ описаніе торжествъ происходившихъ по поводу интронизаціи Его Елишенціи Кардинала, равниимъ образомъ ожидалъ извѣстій объ иныхъ достозамѣчательныхъ событіяхъ, но къ прискорбію не сбились мои надежды. Я приписываю это нѣкоему неожиданному, [2] не дай Богъ, злополучному произшествію. Прошу вывести меня изъ сихъ недоумѣній и благосклонно принимать участіе трудами Вашими въ Журналѣ, жизнь котораго вовсе не упрочена, а сомнительна и требующая поддержанія со стороны поборниковъ его. — Корреспонденція, помѣщенная въ 17 номерѣ и означенная І. К. навѣрно происходитъ отъ Билуса; ибо иной безыменной и отдѣльной корреспонденціи я не получилъ изъ Львова. — Я не понимаю, что могло его побудить написать вадоръ и сплетни въ газету. Впрочемъ дѣло маловажное и не стоитъ беспокоиться по причинѣ его¹⁾. Я желая согласно

¹⁾ В сій статіі, присланій зі Львова, автор І. К. висказує радість з нагоди іменованя кардиналомъ ижтр. Мих. Левицького, одушевляєсь его заслугами, якихъ однакъ не спеціалізує, бо „высочайшій санъ его уже самъ

об'явленію моему, пог'щенному въ 19 Нумерѣ, дать не'ясненіе о ней, осмѣливаюсь покорно просить Васъ увѣдомитъ меня, что именно [3] истина, и что ложь въ ней? Особенно правда ли то что сказано въ пей о фондѣ священническихъ вдовиць. Ибо зтотъ пунктъ всего болѣе касается Публки.

Изданіе Сенеіной Библіотеки повидимому совершенно прекратилось. Редакція Зорі Галицкой писала мнѣ что она не будетъ больше выходить и приглашаетъ меня къ продолженію довѣрительныхъ писемъ. Въ приложенноиъ здѣсь писмѣ, адресованноиъ къ Кобринскому я соглашаюсь на предложеніе подѣ тѣмъ условіемъ, чтобы не мѣняли въ слогѣ ни буквы предоставляя ей впрочемъ дѣлать наи'бвенія въ смыслѣ статей по усмотренію ея. —

Не знаю, изволили ли Вы отдать Г. Шеховичу письмо мое съ вложенными въ него 10 гульд. сербр. какъ подписною цѣною на 4 экземпляра Семейной Библіотеки. [4] Я не получилъ отъ него никакого отвѣта, а потому не знаю, наи'бвруется ли онъ нѣчто надать или нѣтъ. Если не наи'бвруется надать ничего и не наи'ветъ на мнѣ никакихъ претензій, то прошу его въ присоединенноиъ здѣсь писмѣ отдать вамъ эти книги (sic),

по себѣ свидѣльствуетъ о нихъ". Епископа-суфрагана, І. Бохенського називає автор „сильнѣйшею подпорою нашей Архиепископій“. Далше говорить автор про жертву кардинала Левицького в сумі 55 тысяч злр. і про жертву львівської капітули в сумі 10 тысяч злр. на обнову церкви св. Юра. Вкінці згадує І. К. про вдовичий фонд, на який навіть крилошани зобов'язали ся платити і про стан будови Народного Дому. Панегіричний тон, в яким автор веде цілу допись мусів неподобати ся Головацькому, хоть з другої сторони сам Головацький в тім самім числі помістив не меньше панегіричну вістку, підписану **, про іменоване Левицького кардиналом. (Порівнай Церк. Газета 1856. ч. 17. стр. 134-6). Замітно далше, що в 19 ч. „Церк. Газеты“ поміщені знов дві дописи Я. Головацького, значені **. В одній з них говорить він про величавий дар Іп. Терлецького в користь бібліотеки і музея „Нар. Дому“, в другій про сподіване торжество вложеня кардинальського бірета Мих. Левицькому. В ч. 20 подав Головацький коротку історію Ставропигійського Інститута і згадав про дар кард. Мих. Левицького для інститута в виді срібної медалі, вичеканеної Нім ІХ в память проголошеня догми про непорочне зачатє Пресвь. Діви. В ч. 30. поміщена нова допись Я. Г. про видавничий рух в Галичині, про іменоване схоліярхом крил. Лотоцького, про можливість креованя руської катехитурі у львівській візрцевій школі, про вішецьке виданє підручника церковної історії Феслера, про друк руських підручників для шкіл Попеля і Малиновського і про проєкт підвищення платні руськихъ священникам, владжений перемиским епископом, Яхимовичем. О скільки можна догадувати ся, то Головацький прислав також переклади грамот в справі іменованя М. Левицького кардиналом, які поміщено в 32 числі „Церк. Газеты“. Порівнай лист ч. 212.

и Вы изволете принять ихъ на счетъ тѣхъ книгъ, которыя я получилъ отъ Васъ и поныѣ еще не расплатился съ Вами. Эти книги, какъ извѣстно Вамъ, суть слѣдующія: Антологія, Отець Игнатій, Звѣи Нотійскій. Нѣчто денегъ на счетъ ихъ послалъ я въ прошломъ году — прошу разсчитаться со мною и увѣдомить меня. Равниѣ образомъ, если будетъ доставать, прошу вычесть цѣну за сочиненіе Малиновскаго и Петрушевича, и отдать деньги, кому слѣдуетъ. Если же бы вы не получили отъ Г. Шѣховича денегъ обратно, то покорно прошу прислать мнѣ счетъ о всемъ, — и я по заведлю уплатить весь долгъ со всею готовностію. Имѣю честь быти съ истин. почт.

И. Р.

Лист писаний на 4 сторонах малої 8°.

Ч. 204.

*Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня
3. X. 1856 р.*

Ваше Высокопреподобіе, Милостивый Государь!

Тотчасъ послѣ отъѣзда В. Высокопреподобія я послалъ письмо къ нашему высокопочтенному покровителю¹⁾ въ Самборъ и получилъ весьма ласкавый, поощрающій отвѣтъ, изъ котораго только привожу нѣсколько словъ, подавающихъ мнѣ поводъ (sic) къ В. Высокопредобію писать. Тѣ слова суть: „Съ желаніемъ Вашимъ, дабы плеканныи Вами цвѣты нашей словесности монимъ иждивеніемъ печатаны были, соглашаюсь и поручаю В. Г. Головацкому, дабы ся цвѣтавъ, о которыхъ ту мова, критическимъ окомъ присмотрилъ, и ихъ, если критику выдержать, монимъ коштомъ печатати велѣлъ. Ваглядомъ словаря порозумѣтся съ В. Г. Головацкимъ, бо онъ работаетъ такожь надъ такимъ дѣломъ“. —

Теперь посылаю продолженье „рукописи“ для критическаго пересмотра. Початокъ находится въ Зорѣ ч. 10, 18, 19, 29, 30, 33, 34, 35, и 36.²⁾ Конецъ пришлю такожь въ свою пору. Ежели рукопись выдержитъ критику, прошу вселаскаво меня извѣстити прежде нежели подастся къ печатанію; въ печатанной бо части втиснулись по нерадѣніи печатающаго ошибки, которыя необходимо прежде исправить подобаеть. Ежелибы рукопись не удостоилась печатанья въ особой книжечцѣ, прошу продолженіе передать редакціи къ дальшему печатанію въ Зорѣ. Въ случаѣ

¹⁾ Качковському.

²⁾ Є тут мова про переклади краледворської рукописи, які М. Попель печатав під іменем М. Онуфрієвичъ. Ів. Левицкій: „Библиографія“ ч. I. ч. 964. I. Порівнай впрочім Лист Ч. 206.

первошь просилбы я *що* исправить повсюду на *что*; но *ого* на *аго* ивѣнать не думалбы я [2] по тому, что слогу рукописи больше народный. Впрочемъ полагаюсь на благоразуміе В. Высокопреподобія и молю только струны критики не весьма высоко натягивать. Всегда однако будетъ моя святѣйшая должность совѣтатъ В. Высокопреподобія повиноваться. —

Ученики мои изъ сего класса просятъ меня скрипта „Моральна“ для ихъ употребленія печатать, и обѣзуются третью часть иждивенія поносить. Такъ посылаю нѣсколько листовъ ими написанныхъ, мною же уже исправленныхъ. Тутъ употребляется въ род. *ого*, *его*; въ имен. множ. въ всѣхъ родахъ *ми*, *и*. Таково ивѣніе В. Высокопреподобія? Оставить ли то или ивѣнать на *аго*, *его*, *ми*, *и* и *я*, *ія*? Бунагу для печатанья моральной желалбы я бѣлу, буквы кирилица мала, форматъ осмерицы, въ 500 экземпляровъ. Цѣлая книга можетъ содержать не болѣе якъ 9 листовъ печатанныхъ. Что въ скриптахъ разъ подчеркнено, означаетъ: что буквы такіа самы, якъ книга печатается, ивѣють другъ отъ друга далѣе отстоять; два раза подчеркненое означаетъ большія буквы, а три раза еще большія. Завдатку пошлю 50 р. ср., скоро ивѣ вселаскаво изводите прислать пробу печатанья и бумаги, и напишете, сколько одинъ аркушь печатанный совѣтъ будетъ стоить¹⁾. — Что съ словаремъ дѣлать?

Ожидая скорого отвѣта пребываю съ совершеннымъ почтеніемъ В. Высокопреподобія

покорный слуга

Попель.

(Нынѣ прав. еписк. Витебскій).

Тернополь 3/10 855.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Слова, взяті в ( ), пис. чужою рукою.

¹⁾ Під ч. 189 переписки Я. Головацького маємо чвертку тонкого паперу, на якій його рукою написано „Дѣло о печатаніи Нравоученія М. Попеля“, почім додано чужою рукою: „Auf dem Papier werden 500 Exemplare kósten für den Satz, Druck und Papier 11 fr. CM. für Einen Bogen. — Sollten 1000 Exemplare gedruckt werden, so kommt der Druck auf 17 fr. 30 kr. Cmze pr. Bogen“.

Ч. 205.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
11 (23) X. 1856 р.*

Любезный Мой Братъ!

Я надѣялся, что до 1 Октября т. г. Твое дѣло совершенно будетъ кончено. Но сему такъ еще не быть. Человѣкъ разсуждающій по наружности, часто ошибается; я полагалъ большую довѣренность на министра Брука, какъ я Тебя уже прежде извѣщаль; но вдругъ по возвращеніи Твоей просьбы въ министерство просвѣщенія, рассказывалъ мнѣ министр. секретарь Feil, что референтъ духовныхъ дѣлъ при министерствѣ финансовъ, совѣтникъ Festenekъ совсемъ гдѣ только можетъ, противится предложенію министра Туна; и въ слѣдствіе того далъ министр Брукъ отказъ на Твое прошеніе. При томъ же замѣтилъ Г. секретарь Feil, что это не мѣшаетъ, и что министр Туна самъ отъ себя сдѣлаетъ докладъ Его Величеству о Твоей [2] просьбѣ, и что вѣтъ сомнѣнія въ благополучномъ рѣшеніи. И такъ сегодня дознался я истинно, что докладъ Г. Министра Туна касательно Твоей просьбы отосланъ 21 октября къ Высочайшему рѣшенію Его И. Величества; въ докладѣ сказано, чтобъ Тебѣ на первое начало опредѣлено 1200 fr. — какъ и слѣдуетъ по Твоему характеру, но касательно 10 лѣтнихъ додавокъ, это еще предѣоставлено дальшему разсмотрѣнію.

Дай Богъ, чтобъ это сбылось по нашему желанію; я теперь рѣшительно надѣюсь хорошаго успѣха.

Пращай любезный

Братъ.

Вѣна 23/11 Октяб. 856.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 206.

*Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня
25. X. 1856 р.*

Тернополь 25 октобрія 856.

Ваше Высокопреподобіе!

Посылаю продолженъе нравоученья, дальшее придетъ также въ свою пору. Съ теперѣшнею присылкою кончится одна часть нравоученія, именно: нравоученіе общее. Іа желаю бумагу меншаго формата, для лучшаго свѣдѣнія посылаю самую пробку N. 1. Мы слычали тую бу-

шагу съ другими, на которыхъ нѣмецкія и инныя сочиненія печатаны, и намъ кажется она довольно хорошою быти. Прочее объявилъ я уже въ письмѣхъ предъидущемъ. Для типографщика могу теперь только еще 10 р. ср. послати. И онъ даже не будетъ столько потребовати на бумагу, ибо цѣлое сочиненіе видится будетъ не болѣе 8 листовъ обнимати, а я желаю только въ 500 экземплярей. Для послѣдней исправки прошу вселаскаво сочиненіе къ мнѣ листами печатанными unter Kreuzband присылати. Пробку бумаги [2] прошу у себе задержать чтобъ ее можно съ купленною бумагою сличити. Впрочемъ прошу о якъ скорѣйшее печатаніе, ибо я общалъ моимъ ученикамъ, что будутъ сего года изъ печатаннаго нравоученіе учиться, а хотѣлбы слова сдержати потому, что въ 7 классѣ имѣю въ текущемъ году 22 учениковъ, которыя покупкою моему предпріятію помоществовати могутъ. Не можноли цензурѣ по большимъ одинокимъ частямъ сочиненіе предлагати? Впрочемъ я еще предъ тремя годами цѣлое тое сочиненіе В. консисторіи для одобренія предложилъ. Ежелибы можно оное отъ Консисторіи опять получить, то былобъ мнѣ весьма улекшительно, ибо не требовалбы уже болѣе давати переписывать, но тамтое только гдѣникуда исправилъши къ печатанію отдать. Чго съ катихитами машины? Іа весьма желалбы быти въ Львовѣ для моихъ сочиненій. Ежели Ваше Высокопреподобіе благоволите не отказать моему прошенію, то прошу за мной у В. Г. Куземскаго ходатайствовать. Мѣсяцословы получилъ, но мое мнѣніе, что при самомъ усиленномъ стараніи, [3] оныя разпространяти, мнѣ едва удастся 20 экс. продати. Однакожъ еще не лишаюсь надежды; уарю, на сколько вліянія имѣю на тѣхъ священниковъ или и мірскихъ русскихъ, съ которыми придетъ мнѣ срътнитись.

Съ совершеннымъ почтеніемъ Вашего Высокопр. покорный слуга
Попель.

Прошу вселаскаво извѣстить В. Г. Куземскаго, что латинская консисторія востребовала отъ здѣшняго катихита о. л. наполнить табеллу свою, когда осталъ катихитовъ, чтобы предложити В. Министерріи для стабилизоваья. Чго намѣряетъ наша консистирія? Мои свидѣтельства находятся въ канцеляріи консисторской. Прошу позволить Г. Згарскому мою рукопись Крал. для печатанія въ Зорѣ, и приложенное письмо ему черезъ кого предать.

Лист писаний на 3 стор. мал. 8^о.

Ч. 207.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис.
дня 25. X. 1856 року.*

Княжовске 25-го Окт. 1856.

Всепочтєнный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Я недавно тому навадь былъ въ Ленбергѣ и желалъ искренно съ Вами Любезнѣйшій свидаться, но Васъ къ сожалѣнiю не засталъ. Какъ много были бы мы поболтали. Теперь обращаюсь къ Вамъ съ слѣдующими вопросами: Иль Вамъ надослать Слова — иль Вы тоже вспомошествоуете Г. Петрушевича въ Изданiи его обвѣстнаго Словаря, если бы такъ было то онъ бывъ въ сей окрестности собралъ що ножь было собрать. Я неотказуюсь въ противномъ случаи Вамъ надсылать, что илѣ попалось подъ руки. Роксолану съ прочими еще непечатанными стихами приготвлю къ печатанiю — и принимаю въ исправленiи Вашъ широй совѣтъ. Миѣ кажется, что лучше намъ теперь держаться середины. При томъ есть и [2] прошенiе къ Вамъ. Вы теперь предсѣдатель комисиiи занимающей ся обработкою книгъ для училищъ народныхъ. Моя Грамматика рускоиѣмецкая издана. Деньги я не получилъ, но могу получить, если Вы илѣ издасте розпорядженьє Намѣстничества изъ актовъ Вашихъ. Здѣлайте милость Любезнѣйшій Другъ и какъ Вамъ повравиться вручите мѣнѣ реченое розпорядженьє или in Form einer Verständigung или einer Abschrift или въ какомъ подлинникѣ. Вы лучше познаете, чего бы илѣ нужно, чтобъ деньги получить, сего ради здѣсь прибавляю извлеченiе изъ писемца Г. Мин. Сов. Шашкевича къ которому я въ семь дѣлѣ писалъ. Онъ отвѣчаетъ такъ: „Дотычно сочиненои Вами руско иѣмецкои Грамматики вышло отъ Министерства подъ 18 Марта 1854 ч. 19237 до Львовского Намѣстничества розпорядженiе: Die k. k. Schulbücher [3] Verschleiss Administr. (теперь подъ назвою Schulbücher-Verlags Direction) wird dem Bearbeiter dieses Werkes Johann Guszalewicz... den Druckbogen... mit dreissig Gulden honoriren und ihm sofort einen Vorschuss für zehn Druckbogen erfolgen. Diese Beträge hat er gegen entsprechend gestämpelte Quittung und Einsendung des ihm von k. k. Statthalterei darüber ausgefertigten Erlasses zu beheben“. Оже треба пишетъ Г. Совѣтникъ итнмать Намѣстничества сялюю котрого уже получилисте напереддатокъ Vorschuss надслати до Дирекцiи накладу школьныхъ книгъ въ Вѣднiи съ квитомъ на остальную еще квоту, котру вырахуете собѣ сами. — Я итнмать отъ комисиiи еще минувшаго года отослалъ въ Вѣну съ квитомъ, когда отбыралъ Vorschuss — теперь нужно илѣ другаго; Вы

какъ предсѣдатель комисіи можете иѣ его опять дать. Что дѣлаетъ теперь комисія, иль много книгъ уже выпечатано, что съ книгою дѣется für Wiederholungsschulen? Извольте благосклонно подать вѣсть иль на руки моего Тестя иль почтою на мой счетъ. Уповаю на Ваше широе розположеніе къ иѣ ожидаю отвѣта и остаюсь

Вашиѣ шириѣ друговѣ

Гушалевиѣ.

Всепочт. супругѣ отъ насѣ глуб. почтеніѣ.

Листъ писаниѣ на 3 стор. 4^о.

На 4 стр. дописавъ Голов.: „Отписалъ и послалъ 20 экс. Мѣсяцеслова 857 — 10 (22) Ноября 856.

Ч. 208.

*Листъ Марк. Попеля до Якова Головацького пис. дня
3. XI. 1856 р.*

Ваше Высокопреподобіе!

Іа по совѣту Вашему сдѣлалъ переѣны въ моей моральной и теперь пересылаю вѣскольکو листовъ печатанныхъ. За 4 дни пришлю больше и мое стараніе будетъ все въ свою пору присылать. Іа просилбы тоѣ тотчасъ отдать типографіи Стаурупігійской, ибо хотѣлбы, чтобы мои ученики изъ печатаннаго учились, для того прошу, скоро будетъ первый листъ готовъ, въ 24 экземплярахъ черезъ Packetpost немедленно надослати. Просилбы также, чтобы меже печатанными строками такой несоразмѣрности не было, какъ въ „Покореніи Новгорода“. Іа усиленно желалбы коректурою самъ заниматься, и по тому прошу, скоро будетъ одинъ листъ уже набранныѣ, unter Kreuzband къ иѣ поштою прислать. [2] Ежелиже такая пересылка много стоилабъ то прошу коректуру отдать опытному; ибо надосланныя двѣ страници весьма мнѣ беспокоятъ: надпись 1 § должна быти напечатана буквами стисненными, какъ самъ текстъ; надпись 2 § есть безъ отстоянія и „тическаго“ должно быти на серединѣ; сверхъ того столько ошибокъ, что очень трудно принадлежно все исправить.

Буагу изыбраю, по Вашему совѣту, N. 1; которой листъ въ 500 экс. печ(та)нный совсемъ стоить 11 р. ср. Завдатку посылаю 24 р. ср. Прошу простити моей смѣлости и не отказати прошенію съ совершенными почтеніемъ къ

Вашему Высокопреподобию
пребывающаго слуги

Попель.

Тернополь 3/11 856.

На 3 сторони дописка Я Головацького :

20/8 Ноября 856

прислалъ а конто 24 fr. КМ.

27/11 н. ч. dto 10 fr. КМ.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 209.

*Лист Бурачинського до Якова Головацького, писаний
дня 14. XI. 1856 р.*

Wielce Szanowny ks: Szwagrze i Najłaskawszy Dobrodzieju!

W dokonacie Bohorodczańskim, a mianowicie w Parafii Jabłonka i w Parafii Horocholina przy matrycznej Cerkwi pod tytułem S-go Michała zaprenumerowała gromada po jednemu exemplarzu Mszala, podług najnowszego układu — pieniędzy prenumeracyjne to jest 24 R. CM. — załączam w liście i o nadesłanie rewersu dla zaspokojenia [2] gromad prenumerujących się upraszam, ażebym mógł im takowe wręczyć. —

Na Iazlowiec nie przeszedłem w terno, a cała moja nadzieja na niczem zpełzła, teraz podaję się na Uhrynów w Stanisławowskim Dekanacie, chociaż nie wiem pewnie czy otrzymam prezenty. —

O najrychlejsze nadesłanie rewersu wyż wspomianego bardzo upraszam i przy tej sposobności łącząc wyrazy najgłębszego uszanowania krysię się

jako najzyczliwszy brat

Buraczynski.

Lesiówka dnia 14-go 9-bra 856.

Ostatnia poczta do mnie w Bohorodczanach.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

На другій сторони з боку дописка Головацького: Парохія Яблонка N. 8. 21/11 856. Пар. Горохолина N. 9. 21/11 856 запреnumerовано мною.

Ч. 210.

*Лист Емил. Головацького до брата Якова, пис. дня
15. XI. 1856 р.*

Любезнїйшии Брате!

Не винуйте мя, щомъ доси нічого о собѣ чути не давалъ — нічого бо рѣшительного и певного не моглъ я Вашъ донести; все я ко-

либался, все мнѣ отваги бракувало. Но днесъ рѣшилось — Ваша порада менѣ найлудша пусто не пошла — я женю ся въ Криворѣвни — 25-го сего мѣсяца ѡтбуде ся весѣля, сли Богъ такъ далѣ допоможе. — Прошу Васъ приѣдте на оное, кѣхто въ нашихъ въ такъ далеку дорогу не хоче пуститись, — а колибъ Вы [2] змогли приѣхати, надѣ все щастлившимъ почталбыся.

Бувайте вѣдорови и пращайте
всегда жичливого

Емилианъ.

Рѣанѡвъ 15 Ноембра 856.

На другій стороні: Всепочтениѣйшимъ и Всечестнѣйшій Гнъ Головацкій проф. Унѣверситской въ Львовѣ.

Листе писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 211.

*Лист Сегерина Шеховича до Якова Головацъкого, пис.
дня 16. XI. 1856 р.*

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивѣйшій Государь!

Доручитель этого письма, Гнъ Михонскій, кандидатъ Гимназической профессуры, сочтетъ себѣ во честь, представиться лично Вашему Благородію: это одинъ изъ рѣдкихъ Полу-Поляковъ, которые по возможности берутъ соучастіе въ Русской и прочихъ Славянскихъ словесностяхъ. Понеже онъ принялся исправить прочія мои дѣла, то покорно прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь, передать ему брошкеры отъ Погодина. Мое ожиданіе нетерпѣливо.

Съ большей радостью я получилъ Ваше письмо; но меня возрадовало бы въ большей степені, еслибъ узналъ, что Вы, Милостивѣйшій Государь, въ самомъ дѣлѣ не измѣнили милостивое къ мнѣ расположеніе, ибо отправляясь изъ Львова, мнѣ случилось замѣтить Ваше [2] неудовольство.

Однакъ оно и не было бы не справедливо: Конечно, я не родился ни талантливимъ ни богатымъ человѣкомъ, и для того всѣ мои литературныя попытки должны были испытать всегда только неудачу. Кромя моего благонамѣренія и сознанія о моихъ подвигахъ, не было у меня ничего болѣе, и такъ я всегда приходилъ въ непріязненное соприкосновеніе съ людьми, мнѣніями и обстоятельствами, наибольше же съ матеріальною частью жизни человѣческой. Никто не хотѣлъ помочь мнѣ. Эти 40 Гульд. отъ Госп. Качковскаго (которыя, кажется, судя по запискѣ, я долженъ отдать)

и жертва Г. Погодина, не могли помочь моимъ предпріятіямъ въ такомъ случаѣ, гдѣ мнѣ Подписчиковъ была такъ ничтожная польза.

Не взирая на всѣ огорченія, у меня остались таки порывы на литературныя занятія, однако мнѣ слѣдуетъ приняться къ этимъ дѣламъ разборчиво, и посвятиться одному предмету.

Теперешныя мои занятія ограничуются только наблюденіями надъ языкомъ Волошскій alias Румунскій, который [3] представляется мнѣ очень любопытный: въ немъ одна четвѣртая часть или больше словъ Русскіхъ (не мало-Русскіхъ). Замѣчательно что Волохи, находившіеся въ отношеніяхъ съ Польшою, не привяли отъ нихъ ни одного слова, крайней мѣрѣ досель я ни одного не узналъ. Я желалъ бы очень получить къ чтенію чіи нибудь мнѣнія по этой части, кажется за границей должны были разыскивать этотъ языкъ, хотя онъ вездѣ иначе измѣняется; въ Молдавіи, я слышалъ, не употребляютъ здѣшнихъ выраженій.

Усердно прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь, если возможно, чрезъ Гна Михонскаго, надѣлать меня какою книгою о Славянской или о Русской словесности въ особенности, я обѣцаю отдать ея неповрежденной въ назначенное время, дорогою почты. —

ВII. Гнъ Раковскій въ своемъ письмѣ сдѣлалъ меня должникомъ Вашимъ, однако самъ дозволил мнѣ продолжать время, если я не въ состояніи отплатить его долгъ. Я принужденъ въ настоящее время пользоваться его дозволеніемъ. На дняхъ буду ему писать, досель не могъ и этого сдѣлать за немнѣніемъ денегъ.

Теперь у меня ни Церковной Газеты, ни Зори, ни даже Вѣстника. Не знаю даже [4] дѣлаютъ эти, которыхъ я любилъ всѣмъ сердцемъ, а которые презрѣли мною. Я думалъ что буду достоинъ служить по какой нибудь части моимъ Родичамъ, однако ошибся а время сдѣлало меня бесполезнымъ.

По желанію Гна Кобринскаго я послалъ ему статью, и просилъ чтобъ присылалъ мнѣ свою газету, однако не присылаетъ.

Вы, Милостивѣйшій Государь, изволите спрашивать, какъ мнѣ ведется? Очень худо, но это было бы хорошо, еслибъ я имѣлъ какую надежду на будущее. Я началъ на дѣлѣ лишаться всякой надежды. Что будетъ сонной? Въ этомъ году я не получилъ въ Львовѣ лекціи, долженъ былъ прочь уѣхать, а такъ пропалъ снова одинъ годъ! Я конечно хотѣлъ бы сдѣлаться „человѣкомъ порядочнымъ“ ибо безъ этого мои подвиги, какъ ни славны были бы, будутъ безъ всякаго значенія. —

Понеже я долженъ писать Гну Погодину, то я просилъ бы о извѣстіи, кому онъ писалъ и что такое? — О мѣсяцослорахъ теперь рѣшительно не могу ничего сказать, но не замедлю написать на дняхъ.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Вашъ Благородный Господинъ Профессоръ покоривѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичъ.

Сучава 16/28 Ноября 856.

Не могъ ли бы я посредствомъ Вашего Благородія рукописи Гна Лавровскаго, какъ онъ самъ желалъ?

Лист писанный на 4 стор. 8^о.

Ч. 212.

Листъ Ивана Раковскаго до Якова Головацкаго, пис. дня 11. (23.) XI. 1856.

Будинъ 11/23 Ноября 1856.

Милостивый Государь!

Усердно благодаря Васъ за все присланное мнѣ въ пользу Церковной Газеты, извѣствляю, что Вы вполне благоволили исправить упущенное. Думаю, теперь нѣтъ никакого пропуска на счетъ достославнаго событія, происшедшаго на нашей австрійской Руси. Сознаюсь, что я нарочно не хотѣлъ воспользоваться Вѣстникомъ, а ожидалъ Вашей помощи въ отношеніи семъ. Прошу покорно не оставлять меня и впредь Вашу благосклонностію и помощью. Мнѣ жаль, что не могу засвидѣтельствовать къ Вамъ моею благодарности инымъ образомъ, какъ выраженіемъ ея искреннѣйшими словами. — Увидимъ, удастся ли намъ перейти съ Газетою роковой порогъ новаго года благополучно. Въ случаѣ убавленія числа подписчиковъ, не надѣюсь поддержать ее болѣе какъ до истеченія полгода. — Для дополненія свѣдѣній сообщенныхъ Вами касательно корреспонденціи I. K. осмѣливаюсь еще просить Васъ увѣдомить меня о томъ: что именно Его Eminенція нынѣшній Кардиналъ сдѣлалъ въ пользу фонда вдовьяго? За что Его прославляли въ отношеніи семъ не только I. K. но и иные писатели въ стихахъ и сочиненіяхъ своихъ? Какое положеніе упомянутаго [2] фонда въ Архидіецезіи Львовской? Это интересуетъ меня знать не только для поясненія вопросной корреспонденціи I. K., но еще и для того, чтобы освѣдомившись о немъ, я могъ нѣчто сообщить о томъ же въ Газетѣ, такъ какъ вопросъ касающійся упомянутаго фонда довольно запутанъ также и въ нашей Епархіи. А потому можетъ быть нашлась бы какая изводная нить для приведенія его въ порядокъ. — Я удивляюсь, что Г. Белусъ, не признаетъ упомянутой корреспонденціи своею. Пусть скажетъ же онъ, о чемъ написалъ свою статью? Я въ свое время могу Вамъ ее сообщить въ подлинникъ, не для того будто бы этотъ предметъ имѣлъ нѣкую важность, но только

для того, чтобы дать знать Г. Билусу, чтобы онъ впредь не писалъ небылцъ хотя впрочемъ было бы то и по благому намѣренію.

Денежный счетъ нашъ, сколько помню, стоитъ такъ :

а) 8 экземпляровъ Анеологін, назначенныхъ для про- дажи, по 45 кр.	6 гульд.
б) 10 экземпляровъ Отца Игнатія, по 30 кр.	5 "
в) 12 экземпляровъ Зиѣя по 6 кр.	1 " 12 кр.
г) Сочиненіе Петрушевича	50 "
д) Сочиненіе Малиновскаго	1 "
	<hr/>
Совсѣмъ	14 fr. 62 кр.
На счетъ сей уплачено	3 " 12 "
остается	10 fr. 50 кр.

[3] Эту сумму, именно 10 гульденовъ и 50 кр. серебр. здѣсь имѣю честь препроводить къ Вамъ для уравненія счетовъ нашихъ. — Упомянутыя сочиненія отчасти проданы, отчасти разданы мною между молодыхъ. — Анеологія, если бы можно было ее напечатать безъ перелѣтъ русскаго слога, былабы неоцѣннымъ сочиненіемъ, такъ какъ выборъ стихотвореній въ ней вполне соответствуетъ юной фантазіи. — За Г. Ильницкаго уплачено на цѣлое десяти тысячъ а потому по подпискѣ не слѣдуетъ мнѣ ничего.

Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ — Вашъ покорный слуга

Иоаннъ Раковскій.

Прошу здѣсь приложенное письмо отдать въ надлежащія руки. —

Лист писаний на 3 сторонахъ 4°.

Ч. 213.

*Лист Йосифа Шафарика до Якова Головацького, пис.
дня 30. XI. 1856 р.*

Důstojný, Vysoce ctěný Pane!

V tom okamženi, když péro namáčím, abych k Vám psal, nemohu se dobře rozpamatovali, zdaliž jsem Vám za vzácný dar: Chrestomatija Cesk.-slov. (V Vědni, 1854. 8°) již poděkování učinil, čili nie. Nestaloli se, přijmětež je teď, ač opozdění, nenelibě; staloli se, přijmětež je potvrzení, a však vždy upřímné a vřelé. Knihu tu pro dobrý výbor a bohatství vzorných článkův, jak zasluhuje, vysoce cením, a velice rád ve své sbírce mám.

Dnes mi dovoliti račtež, abych se s obzvláštní prosbou k Vaší vlídnosti obrátil. Pracuji v historii staré církevní literatury slovanské.

U Váš ve Lvově v klášteře Sv. Onufrija náchází se rukopis Staroslovanské Bibli, psaný r. 1576, o němž bych, sobě přál dostati bližší zprávy, anobiz i některé výpisy a ukázky z něho. Račtež mi k tomu býti nápomocen, a někoho zjednati, kterýž by za slušné zaplacení vyznačené ty články, s povolením představenstva klášteřa, pro mne přepsal. Budeli možné, abyste sám se své strany kratičkou zprávou o tom rukopisu pro mne připojil, učinilbyste věc velmi milou nejen mně, ale i zdejší učené společnosti, o níž se naději, že sapsání mé v jejich Aktách bude vytištěno.

Jsouť pak články tyto, zaněž prosím:

Genes. 30, 25—43. Smlouva Jákobova s Lábanem v mzdu.

Exod. 8, 1—23. O posláni žab a stěnic.

1. Reg. 8, 1—22. O bezbožnosti synův Samuele, a žádání krále od Izraela.

4 Reg. 25, 1—30. Sedekiáše s lidem zajetí do Babylona atd. —

Tyto články mám již z jiné staré Bibli přepsané, a potřebuji těch ze Lvovské pro porovnání překladu. Jestliby snad jeden nebo druhý, pro vytržení listův z rukopisu, nemohl přepsán býti, račtež nějaký jiný místo něho přepsati dáti. Takěť by mi bylo milé, kdyby se z Judicum Cap. 6 & 7 vytáhly ty průpovědi (phrases) v nichž stojí slova полтана (campus), колнмогъ (tentorium) a коморогъ (hydria, vodoros).

Mé sepsání o hlaholských Zlomcích v Praze nalezených již se tiskne. Budou při tom čtvery snímky a jeden obraz. Podíváte se starobylosti písma. Po novém létě přijde jiné mé Sepsání podobného dosahu do tisku.

Strany Času, bude byti brzo, když ty výpisy třebaš jen o Novém roce dostanu. Peníze na to vynaložené s poděkováním navráťm.

Do vzácně přízně a lásky co nejuctivěji poručena se čině zůstávám Vaší Důstojnosti vždy upřímně oddaný čtitel

Pav. Jos. Šafařík.

V Praze 30 Listop. 1856.

Лист писаний на одній стороні fol.

Ч. 214.

Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис.
дня 3. XII. 1856 р.

Ваше Преподобіє!

За присланиє книгъ покорно благодарю. Девятої § о Галицкихъ Митрополитахъ почти уже на оконченіи недостаетъ еще только 5 листовъ. 12 л. ужъ написалъ я на чисто, но мене теперъ препятствуютъ:

1) моя статья для церковной Газеты: Обзоръніе древнѣйшихъ Евангельскихъ списковъ на старословенскомъ языкѣ — которую я долженъ съ началомъ сего мѣсяца отправить въ Будинь¹⁾).

2) Отвѣты на Адресы поздравительныя къ высокому достоинству кардинальства для Его Высокопреосвященства Митрополита, я долженъ 48 писемъ сочинить написать и отправить къ всѣмъ Намѣстникамъ. —

3) Уневѣ ежедневно посѣщаютъ лица различнаго сословія въ интересахъ или для любопытства, такимъ образомъ я весь день занятъ, остается только свободная ночь, но очи мои не дозволяютъ много читать еще менѣ писать. — Вотъ препятствія. — Какъ извѣстно [2] Вашему Преподобію я оденъ остаюсь въ Уневѣ и при всемъ томъ ежедневно литургияю, посѣжаю нѣсколько разъ въ день Его Еминенцію, для изготвления разныхъ дѣлъ — словомъ у меня нѣтъ свободного времени въ день для прогулки. — Темъ только покрѣпляюсь и тѣшусь, что съ весною оставлю на всегда Уневѣ и буду свободенъ нескорѣе какъ по 16 лѣтахъ прожитыхъ въ школахъ а 10 въ капелянствѣ особеннаго рода! —

Поклонитесь отъ меня Госн. Головацкому и приѣте увѣреніе о моемъ почтеніи съ которыми остаюсь — Вашего Преподобія покорный слугою

А. Петрушев.

3 Декабря 1856

Въ Уневѣ.

На 4 стороні:

Его Преподобію Михаилу Малиновскому Проповиднику слова Божяго въ Львовѣ.

Лист писанный на 2 сторонахъ 4^о.

Ч. 215.

*Листъ Ант. Петрушевича до Якова Головацкаго, пис.
дня 8. XII. 1856 р.*

Ваше Преподобіе!

Сердечно благодарю за присланныя мнѣ книги. — Посылаю также переводъ Скориннаго библіи — не имѣя теперь свободного времени заняться составленіемъ требуемыхъ выписокъ, рукопись прошу задержать у себя до моего пріѣзда въ Львовѣ, ибо она мнѣ еще нужна для по-

¹⁾ Печатана в „Церк. Газетѣ“ Раковського за рік 1857 Ч. 2—5.

дробнаго описанія ея: до сихъ поръ перечиталъ я ее совершенно и подчеркнулъ досто (сто) примѣчательныя слова. —

Сочиняю теперь или лучше сказать переписую на чисто большую статью для Газеты церковной: т. е. Обзорѣніе древнѣйшихъ Евангелъскихъ списковъ на старомъ словянскомъ языкѣ которую надо сего мѣсяца къ печати отправить Госп. Раковскому. —

Окончиваю притомъ § 9 о Галицкихъ Митрополитовъ (sic) ужъ написалъ я 13 листовъ, остается еще [2] нѣсколько листовъ.

Гости и дѣла моего званія оставляютъ мнѣ весьма мало свободного времени для моихъ научныхъ упражненій.

Цѣлуя сердечно остаюсь (съ) должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

8 Декабря 1856
Въ Угевѣ.

Лист писаній на двохъ сторонахъ 4°.

Ч. 216.

*Лист 1. Ванька до Якова Головацького, пис. для
17. XII. 1856 р.*

Vaše Blahorodí!

Vím předobře že mne s nevděcnosti již ne jedenkráte jste pokaral, a to skoro v šim právem, — pročez prosím následující vysvětlení za pravdivou vymluvu laskavě přijmouti.

Predsevzetí „dříve nepsati až výsledek mé prosby vědom bude“ nemohu nyní splniti, an čas po času mine, a ja z Vídně ničehož domakat se nemohu, — pročez soudit musím že onen rozsudek pro mne asi skvělí nebude, bez pochyby někdo se o docenturu se vši moci uchází. — Psalo se arci že od nejvyššího účetního úřadu jedině ja do návrhu přijat sem, an kvalifikace v kazdem ohledu mne podporovala, ale což to vše pomůže, když Buh ví kdo a pomoci jaké snad bozské protekci veškeré nesnáze u ministerstva prorazí a ja dlouhím nosem pole přec stratím. [2] Ježeli Vaší Blahorodí na prosbu pro mne konanou jaké vědomosti dosavad máte, očekavam, že je oznamstí sobě obtežovat nebudete. — Co se mne, a mé ženy i detí týče, mohu aspon tu potěšitelnou správou podat, že jsmne vůbec zdraví, a i spokojenost by

neschazela kdyby jenom žena trochu více přátelského hovoru požit mohla, kterého zde bohužel všickni pohřešujem; neb Krakovčan na všechně cizince, především ale na uradnictvo ohromně jest nevrlý, nepřístupný, všady se vyhyba, a jak jen může trpkost svého smýšlení vyrazuje. Verejní stav a počínání zdejšího lidu jest k politování, třída chudiny se co den množí, — bohatci za to v nadherných městech hejrejí, a o stav chudiny se starati a neb jí napomocniťi jsm ani ve snu nenapadne, mimo uspokojení tělesných potřeb nezná Krakus jiného účelu svého žití, národnost cíli cit a duch po [3] duševním vzdělání ani Diogenes by nenalezl, kdyby i tři lucerny v polední rozhál, kam tato netečnost skoro baječna tento již dosti upadlý národ zavede, to jenom Svrchovanému známo. — pozorlivý skoumatel musí se vyjadrít, že národ kracejic na udané dráze více skřisit se nemůže, a jej pružnost ducha úplně opustila! — Za zvečnelého Mickiewiczza se konaly i zde veřejně modlitby, — co by jste asi soudil, kdo je nejvíce navštívil? — chudina a několik venkovanův (nepolakův) — úkaz to smutný! —

Jak se Vám daří, bez pochyby dobře i doufam že i zdraví Vám přeje, — drahota myslím ze Lvóvu o něco polehčila, zde cd počátku drahoža na tom samém stupni stojí, jenom maso tohoto měsíce na 8 kr. vstoupilo, za to ale jest převyborne a zřídka kdy podobné ve Lvove pokusit lze, to samé i o chlebu řícti musím. [4] Matiční hněhy dostavam zde velmi poradně, jak Vy? — jenom soudím že snad jestě nejake pro mne snad u Kallenbacha vězeji, coz prosím se laskavě přeptáti. V ouřádním ohledu sobě zde velmi libují, a skora jak v rodině žijem, a spomoci comptability značné pomucky mám, an cvičencu ještě nechybělo. —

Pozdravte vše známe a celé Rusiínsko, které snad nikdy více nesočím, zejtra máme slavnost Jordana, a stranu jaké přípravy ani politiky, ačkolio cerkiew i tu jest, jsem zadostiv jak asi ceremonie zde se odbývat budou.

Teď přemilý příteli vřelé díky za prokazanou laskavost stranu mé předešle vyplnění prozby a doufám že castej na Vašeho vřelého příteli pamatujete. Váš srdecně lbaje

J. Vaněk.

Moji uklonu na Vaš přemilou pani i ditky jak ode mne tak i od ženy a i Bronia, který vždy na Vás vše pamatuje.

Kraków dne 17-ho ledna 1856.

Лист писаний на 4 страницах 8°.

Ч. 217.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, пис.
дня 6. (18.) XII. 1856 р.*

Любезный Мой Братъ!

Пользуясь случаемъ отъѣзда Преп. Госп. Дейницкаго, возвращающаго ся во свояси изъ Рима, посылаю на Твои руки нѣсколько книгъ, именно:

1. Церемоніаль и объявленіе коронаціи въ Москвѣ, привезъ Г. Вислобоцкій.

2. Три экз. Русской Бесѣды II. книжку, для Тебя, Г. Зубрицкаго и Г. Петрушевича, всякому по книжкѣ. Отъ М. Р.

3. О сродствѣ языка славянскаго съ санскритскимъ, отъ — Г. Гильфердинга.

(1. Отъ сего послѣдняго Г. получилъ я еще 1 экз. Стихотвореній Кольцова, но по любопытству этихъ повзій задержу пока у себя).

(2. Извѣстія Академіи Ты вѣрно уже получилъ отъ Г. Раковскаго).

Любезный Братъ, прошу Тебя искреннѣе, будь другомъ и покровителемъ этого юнаго многонадежнаго Господина, ибо для насъ столь желательно было бы, чтобъ мы другъ друга любили, и на правую путь напутствовали.

Прощай любезный мой Братъ

Иванъ Ѡ. Г.

Вѣна 18:6 Декабря 1856.

Лист писаний на одной стор. 8^о.

Ч. 218.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, пис.
дня 9. (21.) XII. 1856 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Спустя нѣсколько дней послалъ я Тебѣ писемцо чрезъ Г. Дейницкаго, приложивъ къ нему нѣсколько книжекъ. Но я не упомянулъ Тебѣ ничего о дѣлѣ, касающемся Твоей судьбы, а то именно потому, что изъ полученныхъ въ послѣднія времена свѣдѣній я заключилъ, что оно будетъ рѣшено не прежде возврата Его Величества изъ Италіи, т. е. около конца мѣсяца Января.

Однакже я не замедлилъ все извѣдывать по крайней мѣрѣ разъ въ недѣлю, и на счастье сегодня получилъ я извѣстіе въ протоколѣ, что рѣшеніе пришло подъ числомъ 19437/ех 1856. — Слава Богу! подумалъ я. Въ экспедитѣ сказали мнѣ, что есть въ президіумѣ, и за 2—3 дня будетъ экспедіовано. —

Больше извѣдать ся я не могъ, потому что самыя чуждыя были лица, и потому еще не знаю, счастливо ли рѣшено, откуда датовано — и пр. Но и въ этой рѣшительной минутѣ я не теряю надежды, потому что и подумать не могу, по какой причинѣ могъ бы Его Величество на докладъ самого министра отрицательное дать рѣшеніе, въ минуту, въ которую Онъ наливаетъ благодѣянія несконченныя своимъ лицемірнымъ подданнымъ другаго племени. —

Теперь наступаютъ святки — и я надѣюсь, что на святой вечеръ латинскій я буду знать вполнѣ, и не премедлю тотчасъ извѣстить Тебя. — [2] Послѣ завтра (23 дек.) я буду у Дра Литвиновича съ поздравленіемъ твоемъ, и можетъ быть съ благодареніемъ отъ Твоего имени за ходатайство, котораго онъ какъ мнѣ кажется — не сдѣлалъ. Впрочемъ и онъ и Г. Сембратовичъ были или бывали у Г. референта минувшаго года, и можетъ быть также подѣйствовали въ пользу Твою. Но мнѣ кажется, что больше всѣхъ мы должны будемъ благодарить проф. Миклошича, и Г. мин. секретаря Фейль, который составлялъ рефератъ и докладъ. Впрочемъ я сдѣлаю визиты у всѣхъ, начавъ съ Его Превосход. Г. Министра, чтобъ никому не улизнуть. —

Я такъ счастливымъ почитаю себя въ этой минутѣ, что о противномъ и мысли допустить не могу — и поздравляю Тебя отъ души какъ веселыми святками, такъ и счастливымъ Новымъ Годомъ! Такъ дай Богъ, Тебѣ Любезнѣйшій и неопѣнный Братъ, прожить въ здравіи и счастіи въ полношъ смыслѣ многая и благая лѣта на славу нашей Церкви, на честь русскаго Народа, и на счастье всего Семейства, котораго Ты былъ, еси и да пребудешь честною Главою!

Цѣлую Тебя и Твоихъ искреннимъ сердцемъ, и прошу любите меня и моихъ, и не забывайте Вашего Брата

Ивана Ѡ. Голов.

Вѣна 21/9 Декабря 1856.

[3] Кланяйся Г. Денису, и проси его долготерпѣнія — отъ души бы радъ, да теперь еще не могу.

Лист писаний на 3 сторонахъ 8^о.

Ч. 219.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 16. (28.) XII. 1856 р.*

Любовнїйшій Мой Братъ!

Слава Богу! Дѣло кончено! Наши мольбы и желанія Богъ исполнилъ. Сегодня 28/12 узналъ я въ министерствѣ, что рѣшеніе пришло уже до Экспедиту, и на дняхъ, можетъ быть еще предъ лат. Новымъ Годомъ выслано будетъ въ Львовъ. Его Импер. Величество дозволилъ Тебя именовать или подтвердить профессоромъ университетскимъ съ жалованьемъ въ 1200 fr. и съ полнымъ правомъ поступать по 10-лѣтіямъ въ 1400—1600 fr. Вотъ какъ Богъ поблагословилъ! свыше всѣхъ ожиданій нашихъ! Дай же теперь Боже Тебѣ пожить и насладиться счастьемъ на многія и благая лѣта съ наступающимъ Новымъ Годомъ! Я счастливъ, что предчувствіе и предвѣщаніе мое не обмануло насъ! —

Не знаю еще, съ котораго времени начнется новое жалованье — можетъ быть получишь и за прошлый годъ! —

Я теперь начну коекакъ откланиваться и благодарить друзей и покровителей отъ имени Твоего. — Здравствуй Мой Любовнїйшій и уцѣлуй всѣхъ дорогихъ. — Твой

Иванъ Ѡ. Головацкій.

Вѣна 28/16 Декаб. 856.

Лист писаний на одной стороні 8^о.

Ч. 220.

*Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, без дати,
пис. 1856 р.*

Милостивый Государь!

Я записалъ изъ Вѣны 340 штукъ книжокъ школьныхъ съ тѣмъ, чтобы они прислати на Ваши руки; понеже до Львога они имѣютъ своихъ отставничковъ, а до Перемышлягъ тяжкобы было прямо получить. Извольте выручить мя, и сколько нужно будетъ заплатить, я буду съ братомъ моимъ не за долго въ Львовѣ, и съ благодареніемъ Вамъ отдамъ. До сихъ поръ я еще не былъ ни разу во Львовѣ, хозяйственнымъ дѣла не изволили мнѣ насладиться общеніемъ съ Вами и иными честными родичами. Узнавъ отъ Богдана Бѣлоуса, что Ваша родина помножилася одной головою, мило мнѣ при сей способности пожелать

Вашъ, чтобы Всемоущій Отець налилъ на ню богатую струю благословенія, и возлилъ Вашъ еще убичати чада чадъ. Съ тѣмъ остаюсь всегда неизмѣнный

И. Наумович.

Скажите по милости Шеховичу, что я памятевую о моей должности, но теперь мои финансы, какъ вѣрнаго подданнаго Австрійскаго, стоятъ не очень потѣшительно. —

Лист писанный на 1 сторони 8^о.

Ч. 221.

Три списи передплатників „Церковной Газеты“ в р. 1856, владженіи рукою Я. Головацкаго.

Подписный листъ на Церковную Газету.

Имя, Прозваніе и Чинъ Подписчика	Мѣсто- пребываніе Подписчика	Названіе последняго Почтамта	Подписная цѣна		Сумма подпис- ныхъ денегъ		
			Полу- годовая	годо- вая	гульд.	кр.	
							гульд.
1. Яковъ Федоровичъ Головацкій	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
2. Дмитрій Гуваръ	Заваловъ	Podhajec	„	„	III	3	—
3. ЕВП. Модестъ Ма- цѣвскій	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
4. Е. Пр. Михаилъ Козановичъ Деканъ 12/12 1856	Ольшаница	Тисьме- ница	„	„	III	3	—
5. Его Пр. Іоаннъ Иль- ницкій Виперекторъ	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
6. Е. ВПр. Михаилъ Кузьевскій Кустосъ гр. к.	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
7. Михаилъ Малинов- скій проповѣдникъ	Львовъ	Львовъ	1½	20		1	30
за прошедшій годъ . .	—	—	—	—	—	—	20
						19	50

[2]

Переносъ 19 fr. 50

8. Е. ВП. Іоаниъ Лпиницкій Крылошанинъ	2 fr. 30 к.	} по 30 вр. остается изъ прошлага года
9. Е. П. Лука Цыбикъ уч. русск. яз. въ Гинн	2 — 30	
10. Е. Пр. Боцюрко Іосифъ адм. пар. въ Зо- лотникахъ посл. почта въ Подгай- цахъ за 1856	2 — 30	
do за годъ 1857	3 — „	
11. Е. Бл. Шараньевичъ Ісидоръ проф. в. гинн.	1 — 30	
	<hr/> 31 — 50	
12. Е. Пр. Андрей Бурачинскій парохъ въ Криворовиц	3 —	
	<hr/> 34 — 50	

Посылаю 35 fr. 10/1 857.

отъ 1 Іюля — 31 Дек.

Гвѣ Чвартацкій Григорій гр. к. капеланъ въ Печени ост. почта
въ Подгайчикахъ 1 fr. 30 кр.

На четвертій стороні:

An Hrn Johann Rakovszky, Redacteur der Kirchen Zeitung für
Ruthenen.

Pränumerations-Gelder: fl. kr. CM.

O f e n.

II.

Пренумерата на Церк. Газету: 2 fr. 30 кр. получилъ я.

Іосифъ Величковскій гр. парохъ per Struj, Żugawno in Czerteż.

Гвѣ Малиновскій Мих. въ Львовѣ на Церк. Гаа. 1 fr. далъ мнѣ.

Посл. 18/6 Іюля 856.

[2] Послалъ тогдаже 18/6 Іюля 856. Раковскому, Жизнь Іоанна
Златоуста. О библ. Терлецкаго.

III.

На Церковную Газету Раковского заprenумерую:

Гузаръ Дем.	2 fr. 30
Гушалевичъ	1 — 30
Андр. Бурачинскій	2 — 30
Антоновичъ	2 — 30
Терлецкій	2 — 30

Тиховичъ	1 —
Ильницькій	2 — 30
	<hr/>
	13 — 30
Жегестовскій	<hr/>

Жегестовскій Викторъ гр. к. парохъ деканъ Криница посл. почта Н. Садець.

РѢК 1857.

Ч. 222.

Листъ Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. I. 1857 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Я опять уже къ Тебѣ прихожу, но въ дѣлѣ не своемъ, а въ чужемъ. —

Мы слышали здѣсь, что теперь, когда Пр. Слишаконскій именованъ въ дѣйствительные Ректоры Львовской Семинаріи, наступила пора, чтобы обсадить также мѣсто втораго Вицеректора. Хорошо и желательно было бы, если это мѣсто могъ получить человекъ благонадежный и характерный. —

Такимъ именно я считаю Г. Доктора римскаго Іосифа Черлунчакевича, брата Г. Секретаря нашего друга. Хотя онъ въ дѣлахъ касающихся Римской куріи слишкомъ одностороненъ, а можетъ быть и пристрастенъ; но все же его глубокое нравственно-религиозное убѣжденіе, его строгая послѣдовательность во всякомъ отношеніи, его энергія и трудолюбіе, его глубокая начитанность богословская, и наконецъ его привязанность къ нашему церковно-русскому языку и восточному обряду — словомъ весь его личный характеръ ручается въ полезномъ вліяніи на воспитаніе нашихъ юныхъ богослововъ. —

[2] Къ несчастью пріобрѣлъ онъ себѣ здѣсь между нашими враговъ, кажется именно потому, что имъ слишкомъ рѣзко правду въ очи говорилъ, или можетъ быть по своему еще неопытному и пылкому обхожденію. Можно заключить, что и въ Львовѣ не многіе будутъ ему благожелать, именно потому, что и Пр. Кузьменскій въ время послѣдняго пребыванія въ Вѣнѣ не совѣмъ благосклонно разстался съ нимъ. Всѣ говорятъ, что онъ римскій фанатикъ; я ниѣль случай его ближе познать, и могу по совѣсти сказать, что намъ именно такихъ людей надо. —

Онъ нагѣренъ подаваться на Вицеректора, и не смотря на его молодые лѣта, онъ достойно могъ бы занимать это мѣсто, или также

какую префектуры (sic), если бы съ сеѣ послѣдней совокуплена была должность преподаванія какого предмета. —

Желая ему всякаго успѣха, прошу Тебя покорно, извѣдайся случайно и донеси мнѣ поскорѣе, разписанъ ли конкурсъ? какой срокъ его? къ кому слѣдуетъ подавать прошеніе? къ консисторіи? Митрополиту или къ министерству? потому: кто будетъ именовать? и проч. Но прошу сдѣлай это такъ, чтобъ никто не узналъ и не могъ подозрѣвать преждевременно, что Г. [3] Черлунчакевичъ намѣренъ подаваться, Ты уже догадаешься: почему? Я истинно не понимаю по какой причинѣ у насъ люди пошлые и глупые въ большенъ почитаніи, а умные и характерные въ превираіи. —

Впрочемъ можетъ быть, что Ты зная лично всѣхъ Львовскихъ богослововъ, найдешь кого нибудь достойнѣйшимъ и старшимъ — но пусть и тотъ попробуетъ счастья на поприщѣ состязанія прямиаго — а изъ успѣха увидишь, имѣетъ ли Римъ истинно такую власть у насъ, какъ это вообще полагается, или осталась еще въ нашихъ архіереяхъ какая оппозиція? Между нами да будетъ сказано, Г. Черлунчакевича рекомендовалъ Кардиналь Нунцій такъ здѣсь въ министерствѣ, какъ и предъ нашимъ Кард. Митрополитомъ, который имѣетъ съ Яхимовичемъ общалъ ему дать какую соотвѣтную посаду. Но до сихъ поръ никто для него ничего не сдѣлалъ; такъ пусть попробуетъ опять счастья, ибо жалко смотрѣть на человѣка, полнаго жизни и умственныхъ дарованій, почти безъ всякаго публичнаго дѣйствія.

Наконецъ я долженъ прибавить, что Г. Черлун. есть въ прямыхъ сношеніяхъ съ римскою пропагандою; онъ въ перепискѣ съ кардин. Барнабо, его слово тамъ много стоитъ — а какъ говорятъ, [4] то всѣ наши уніятскія епархіи прійдутъ подъ непосредственную власть этой Римской пропаганды, что для насъ восточныхъ исповѣдниковъ было бы самымъ большимъ счастіемъ, особенно потому, чтобъ мы тогда освободились изъ подъ моральнаго ига латинскихъ епископовъ, — а имѣетъ съ тѣмъ изъ подъ здѣйственной латинизующей политики; ибо Римъ не требуетъ пониженія и униженія нашего обряда и языка, а только просто повиновенія власти св. Отца. —

Изъ всего Ты, Любезнѣйшій Братъ, можешь заключить, какъ важныя интересы и начала сопряжены иногда бываютъ съ однимъ, на первый взглядъ, малозначущимъ лицомъ. И вообще римская курія никогда не можетъ намъ столько вредить, какъ превратная политика польскихъ и нѣмецкихъ священниковъ и лицемѣровъ. —

На дняхъ отъѣзжаетъ отсюда нѣкій Г. Настыошинъ, техникъ, получившій мѣсто при Галицкой желѣзной дорогѣ — честный Русинъ

и способный человек; онъ обѣщаль взять для Тебя нѣсколько экзем. Исторіи Балудянскаго. —

Прошу Тебя, напиши мнѣ поскорѣе въ этомъ дѣлѣ и донеси о Твоемъ поведеніи, и о здоровѣ Твоихъ любезныхъ. Прощай, мы желаемъ Вашъ счастливыхъ и веселыхъ святъ, и благополучнаго новаго Года, Прощайте и любите Вашего Брата

Ивана О. Голо.

Вѣна 2/1 857 и. ст.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 223.

*Лист Ал. Заклинскаго до Якова Головацкаго, пис. дня
29. XII. 1856 (10. I. 1857) р.*

Ваше Благородіе Всепочтеннѣйшій Господине!

Писаніе Ваше зъ дня 3 Декабря минувш. года, въ которомъ Его ВПриподобію нашему крылошанину для продажи засланіи книги за Его желаніемъ на мене переносите и для дальшого распорядженія поручаете, получивемъ радостно, и охотно пріймаю на себе по предложенію Вашему дальшое ними зараженіе. — Дякуючи дуже красно за даіи ми гдекотры экземпляри даромъ, стараюся решта въ пайспособнѣйшой и скорѣйшой распродати дорожъ; що сдѣлавши, безъ проволоки одошлю гроши. Половина вже суть продани. —

Дуже жалѣю, же народнѣсть и словестнѣсть наша на Буковинѣ такъ дуже заумерає. Причини шукати треба въ недостатку школъ народныхъ по селахъ, а особливо въ томъ, же въ головиномъ или краєвомъ мѣстѣ т. е. въ Чернівцехъ такъ при нѣмецкихъ якъ при латинскихъ школахъ священники наши жадного влїянїя анѣ дѣлательности не мають.

[2] Дармо жадаю вже 3 годи оучреденїя катехетурї руском. Принадлежникашъ школьнымъ оудалося оунчїтожити консистора нашего ревное оусилуванье, и внесокъ ихъ, абы при Гимназїи тугейшой лишъ експорты и выкладанїя гдекотрыхъ церемонїй нашихъ по руски преподавалися, перейшовъ въ міністерствѣ. Недавно выслало тугейше Правительство тоє міністерїяльне рѣшенье до нашего Консистога съ завозваньешъ, означити одного зъ тугейшихъ Священникѣвъ къ обнятію тоє посады. Але и за тоє дякувати Богу и нашему Консистогу! Кобы лишъ скоро въ дѣйствїе вступило. Есть бо способнѣсть, возбудити оуспяющу молодѣжь руску на Буковинѣ, загрѣти сердца ихъ чувствительнїи къ вѣрѣ, побожности, нашимъ краснымъ обрядкамъ, словесности и народности. Радувавбымся, еслибы Пресвѣтлѣйшій Консистога менѣ тую посаду по-

ручити изволивъ; познавши бо чрез три годы [3] всѣ обстоятельства нашего Возводства и школьное разположенъе, мѣглымъ изъ того становища вилюку для хвалы Божой и нашей словесности сдѣлати преслугу. И книги наши руски великій бы понесли отбытъ. — Дятого оупрашаю Васъ Всепочтеннѣйшій Господине, потрудити ся благосклонно до нашего Всесв. Конспсторя и великоможныиъ Вашемъ посредствованъемъ причинити ся за мною къ оудѣленію мѣстъ той посады. Тогда бымы радо мому ново пришедшему спѣлработнику Озаркѣвичу (которого пришествіемъ дуже ся радую) транслятуру при тутейшомъ Правительствѣ отступивъ. Надѣюся, же и Совѣтникъ нашъ школьный Г. Черкавскій небудеть сему противный. —

Оуповаючи на Ваше въ снмъ прошеніи благосклонпѣсть, и ожидаючи ласкавѣйшаго и скорѣйшаго Вашего о слѣдствіи отвѣта — ниѣю честь, Вашей Всечесности [4] и Благородной Супрузѣ глубокое мое прилучити почтѣніе всегда жичливый и послушный слуга

Алеѣей Заклѣнскій.

Чернівѣць 29 Декабрія 856 / 10 Сѣчня 857.

Изакѣлько малыхъ катехізовъ, одешъ великій служебникъ а кѣлька малыхъ Перемишского типу, требникъ, и акафистникъ прошу ми дослати. — До Любомъ на Оугри хощу гдещо посилати. —

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 224.

*Лист Николи Рігельмана до Якова Головацького, пис.
дня 10. I. 1857 р.*

Вѣна 10. Генв. 857.

Почтеннѣйшій Господинъ Профессоръ!

Съ удовольствіемъ вспоминая о пребиваніи моемъ въ Львовѣ, я давно уже собирался исполнить свое обѣщаніе — написать Вамъ отсюда нѣсколько строчекъ и поблагодарить за вашу любезность и привѣтливость, съ которыми Вы меня встрѣтили какъ земляка.

Теперь къ выраженію моей душевной благодарности, я присоединяю усердное поздравленіе съ Новымъ Годомъ. Дай Богъ, чтобы онъ принесъ Вамъ и всимъ Русинамъ новое счастье, и дай Богъ, чтобы обогатилъ Русинскую литературу свѣжими и сочными плодами. [2] Здѣсь въ Вѣнѣ я веду жизнь какъ большая часть жителей, то есть довольно пустую, пользуюсь столичными удовольствіями, посѣщаю театры и концерты. Между прочимъ была у насъ и Славянская Бесида на Нѣмецкій

ладъ. Въ ней много игралось и пѣлось, но къ сожалѣнію всё было пропѣтано до такой степени Нѣмецкимъ духомъ что „свои своихъ не познаша“. Признаюсь мнѣ было грустно видѣть, что между столькими музыкантами не нашлось никого кто-бы понималъ истинный смыслъ народной нашей музыки, и умѣлъ бы воспроизвести ее въ ея привлекательной задумчивой чистотѣ не втискивая ее въ Нѣмецкія рамки. Въ этомъ высказалось для меня самое настроеніе духа здѣшнихъ. [3] Изъ Русскихъ здѣсь кромя служащихъ при Посольствѣ почти никого нѣтъ.

Въ скоромъ времени думаю ѣхать отсюда въ Прагу; и такъ какъ по видимому мнѣ придется воротиться ранѣе, нежели я предполагалъ, то надѣюсь застать Васъ еще въ Лембергѣ. По этой же причинѣ покорнѣйше прошу Васъ побывать у каретника Кулинскаго (за комо(рой на) улицѣ Лычаковской, въ домѣ подѣ N..... и сказать ему отъ меня, чтобы онъ поспѣшилъ съ окончаніемъ исправленія моей коляски. Надо чтобы она была непремѣнно готова къ 15 Февраля.

Сдѣлайте одолженіе напишите мнѣ безъ отлагательства нѣсколько строчекъ въ Вѣну (poste restante) о томъ началъ ли онъ уже работу и много ли сдѣлано, и когда надѣется кончить? — Также очень буду благодаренъ если увѣдомите — какъ вы поживаете и что подѣлываете. Вамъ искренно преданный

Николай Ригельманъ.

На 4-й сторонѣ по серединѣ:

Dem Herrn Professor Glowatzky in Lemberg, Jesuiten Strasse
Nг. 634.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 225.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 14. I. 1857 р.*

Любезный Другъ Іаковъ Феодоровъ!

Письма Ваши получилъ, прочелъ, испряталъ, а когда получу за Мѣсяцословы денешки то къ Вамъ отправлю писемце съ деньгами.*¹⁾ Вы пишете чтобы прислать деньги на письмо Вами захваленее, хороше письмо и стоплобы, но въ настоящее критическое время нѣтъ мочи. Предъ Вами (ка)къ Другомъ петаюся, а широ признаю что еще не

¹⁾ Під *) цотатка писана рукою Я. Головацького: Потому что денежное письмо подѣ 5-ю печатями нераспечатаетъ зоркая полиція: Я. Г.

помню такого недостатку денегъ, какое теперь настѣло, если такъ далѣе будетъ то всё Мы отъ нужды пропадемъ нѣ за что. — У Священниковъ дѣти сыдять по домахъ въ Школы не посылаютъ бо неимѣютъ отъ коля — а нѣкотори съ Школъ отбираютъ, нѣоткуда платить по краяхъ, ремесленники слуги, наемники все дорого, а на тѣ потребности брать нѣоткуда — а при томъ и дань и п. словомъ мой Другъ общее нарѣканіе, на настоящую недолю во всѣхъ классахъ жизни мірекой. — Священ. по большей части уже лишили земледѣліе, и отдаются провѣдѣнію, [2] что и я намѣренъ отъ слѣдущаго Яра едѣлатъ бо вести хозяйство нѣтъ уже силы и фонду запасного, при такомъ ходу, насъ всѣхъ рутеновъ ожидаетъ общее вло — а участь наша эта сама наспѣетъ какова послѣла западныхъ мауровъ. — Вы мой Другъ съ Вашешю Ворой, Вѣстникомъ болтайте что Вамъ угодно кажется но Мы грѣшніи уже нѣкакимъ Письмамъ періодическимъ, какъ книгамъ вѣры не даю, уже довольно насъ обманывать ни не фибрики ино настоящіи практики. Уже Вы сами Ваши творенія читайте и наслаждайтесь — а мы удостовѣрили ся въ этомъ довольно что Олимпскіи насъ осудили своимъ судомъ. Какъ наги родили ся и наги нѣ намъ въ матеръ Землю нти. — Я мой Другъ еще живъ но едва живъ, и моя жизнь уже наскучае, при непрестанномъ неудовольствіи и смятеніи, а нѣкто намъ въ нашомъ терпѣніи и вѣры не дасть, [3] ино Друзія наши радуются, и въ справедливое наказаніе почитуютъ — истинная любовь р. к. —

Ословъ наряды въ золото и осипъ звѣздаши... — то хороше скав.

Мой Другъ Я. О. поздоровъ всѣхъ моихъ Знаемыхъ — А Марю А. съ ей Семейкой моими устани любизай по согъ разъ.

Твой другъ

И. В. С.

14/1 57.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Ч. 226.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького пис.
дня 16. I. 1857 р.*

Ваше Преподобіе!

Я уже окончилъ мое разсужденіе о Галицкихъ Митрополитахъ т. е. 9 § на 19 листахъ моего письма, и занимаюсь теперь перечитываніемъ и исправленіемъ написаннаго, и скоро доставлю Вашему Преподобію мою рукопись, какъ единственный списокъ, къ напечатанію, переписывать ее у меня нѣтъ досуга.

Посылаю Вашему Преподобію 5 флор. серб. для благосклоннаго отправленія въ Матеръ Ческую 1 флор. сер. на надержки опакованія книги присылаемыхъ упомянутыхъ обществомъ для основателей Ческой Матери — Я желалбы и на сей годъ подѣ моею адрессою получить книги въ Уневѣ per Przemyslanу, когда оставлю Уневѣ, тогда навѣщу объ етомъ упомянутое общество.

Надѣюсь, въ короткое время быти въ Львовѣ [2] и привезу осужденныя (sic) мнѣ книги.

Я занимаюсь теперь съ моею отходою изъ Унева составленіемъ или лучше сказать дополненіемъ уже сочиненной мною Исторіи Уневской Успенско Богородичной Архимандріи — и адѣшной типографіи.

Желая Вашему Преподобію здраваго и веселаго праздника Богоявленія Г. Н. И. Х. остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

16. Января 1857

Въ Уневѣ.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

На 4-й стор. в серединѣ:

Unio w

An Hochwürdigen Herrn Glowacki Professor der Ruthenischen Sprache und Litteratur an der Lemberger Universität zu Lemberg.
beschwert mit 6 fl. CM.

Ч. 227.

*Листъ Ивана Гушалевича до Якова Головацького, безъ дати
пис. після 13 (25) I. 1857 р.*

Любезнѣйшій Другъ!

Простить, что я опоздился съ моихъ писаніемъ, и съ посылкою денегъ за Мѣсяцословы. Вся причина, что я теперь былъ очень занятъ и долго ниогдѣ еще розчетаться съ моими сосѣдами. Всего я продалъ 12 экземплярей изъ которыхъ самъ 3 заплатилъ для трехъ церквей — за тые посылаю Вамъ 6 гульденовъ имѣю бо надежду, что еще нѣсколько продамъ, если бы все повелось роздать за деньги то все деньги важены Вамъ. При той случайности благодарю Васъ Любезнѣйшій за декретъ на деньги, которые я изъ Вѣсни получилъ и прошу Васъ онять о новомъ пособіи въ слѣдующемъ: Вы вспомнили однажды, что бы я мои Стихотворенія исправилъ и къ печатанію иждевеніемъ Г. Качк. на Ваши руки надослалъ. Долго не могъ я рѣшиться, но теперь совершенно рѣ-

шенъ въ пользу Народнаго Дома мои стихи отдать если бы иль на счетъ Народнаго Дома иль ижеденіемъ Г. К. выпечатались. Всѣхъ стиховъ станеть на 8 иль 10 листовъ печатаныхъ. По этой причинѣ что мои стихи на Н. Д. опредѣляю составилъ я Стихъ къ Народ. Дому¹⁾, [2] который Вамъ къ разсужденію посылаю. Сей стихъ заятъ бы иъсто посвященія.

Впрочемъ побесѣдуйте съ Всч. Г. Кузьмискинь, иль скочетъ комисія на свой счетъ печатанье пріять иль ни. Извольте Любезный въ концѣ сей стихъ отдать иль въ Редакцію Зори иль если перепысываетесь съ Газетою Церковною туда отослать только исправте хахлацма — но я думаю, что лучше въ Зорю отдать, она бо занимается больше Галицко Народными дѣлами.

Смерть Г. Епископа²⁾ нашихъ священниковъ не тронула, всѣ разсуждаютъ по русски: Онъ былъ Ляцкій Епископъ и Ляцкій Арцибискупъ погребалъ его по своему. Вы не увѣрите, какой православной духъ межъ нашими, но русскій хитритъ. Что тамъ слышать объ наслѣдникѣ Епископа Бохеньскаго? Кого Вы уже на медку поставили въ этотъ чинъ? Наше священничество очень хорошо расположено къ Кузьм: но что то поможетъ, кобы только Кардиналъ былъ такъ расположенъ. Миѣ однакожь кажется, что Епископа Суфр. больше не будетъ но Еписк. Перемыш. поставитъ Метр. въ Администр. а Консисторія будетъ какъ теперъ. Я разболтался ни о мовѣ дѣлѣ много, простить.

[3] У меня есть три рукописи: Свят. Евангелія изъ 16 столѣт. Ѳалтирь великій изъ половини 16 а Октоихъ кажется миѣ изъ нихъ древнѣйшій. Ни на одной нѣтъ года. Напишите миѣ иль могутъ онѣ какую литературную рѣдкость становить. Если бы къ чему могли прижаться я бы ихъ забралъ положивъ новыя книги на ихъ иъсто, ибо неупотребляются въ Богослуженіи. — Словарець я собираю, но напередъ очень трудно. Извольте тоже изяснитья по чему Вы съ меня шутите, я готовъ Васъ на поединокъ вызвать и то на медку. Знаете про что? Вотъ Вы меня разъ Вице-Деканомъ, другой разъ Schul-distrikts-Aufseher назвали. — Я ни первымъ ни вторымъ сановникомъ и неубѣгался о сіи чины, хотя онѣ бы предалися менѣ, ибо чаще я бы могъ свидатся съ священниками и поощратъ къ складкамъ на Народ. Домъ иль поукнѣ книгъ и всему русскому. Съ нашими хахлами нужно торговаться о всемъ а иногда ииѣ да что отказать иль чѣмъ то по-

¹⁾ Печатаній в „Зорі Галицк.“ за рік 1857 ч. 5 під анонімом: „Черноризецъ Іоанникій“ п. в. „Къ Народному Дому“.

²⁾ Треба розуміти еп. суфрагана Івана Бохеньского, що умер дня 13 (25) І. 1857 в 74 році життя.

страшить, пока нерѣшаться къ коемъбудь дѣлѣ. Теперь большой интересъ къ Вамъ Любезный. Вы знаете что я бы хотѣлъ опять возвратиться въ Лембергъ, а я знаю что Вы мой вѣрный другъ менѣ желаете это. Извольте извольте прошу Васъ точно развѣдаться о катехитахъ гимназіальныхъ. [4] Мнѣ кажется, что когда большой непріятель русскихъ катехитовъ Епис. померъ и ничего вредливаго до сихъ поръ еще неадѣлалъ, то моглибы наши разъ уже дачто рѣшительнаго здѣлать или можетъ быть уже рѣшили что. Извольте мнѣ написать — я буду Вамъ очень благодаренъ. — Въ концѣ прошу Васъ немедлите долго съ отвѣтомъ у будьте увѣрены, что я Вамъ искренно всегда придамъ Вашъ другъ Гумалевич.

Всеночтенной супругѣ отъ насъ всѣхъ глубочайшее почтеніе, — Мы надѣемся умноженія нашего семейства. Гуш.

Г. Зубрицкаго уцѣлуйте отъ меня сердечно.

Къ Малиновскому пишу объ одномъ интересѣ, которой мнѣ былъ въ сихъ сторонахъ къ одному богачу врученъ — онъ предложилъ Всеч. Г. Кузь. — Отдайте ему благосклонно сіе письмо.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 228.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 20. I. (1. II. 1857 р.

Благороднѣйшій Господинъ Профессоръ
Милостивѣйшій Государь!

Въ отвѣтствіе Вашему многоцѣннѣйшему письму извѣщаю Васъ, Благороднѣйшій Господинъ Профессоръ, что Сучава не мѣсто къ продажѣ Мѣсяцослова. Изъ Русскихъ здѣсь только Священникъ и одинъ Учитель училища народнаго, которые не нуждаются въ мѣсяцословѣ, прочіе прихожане Уніятскіе — сами бѣдняжки. Сучава — одна изъ трехъ парохій Буковинской провинціи, и я слышалъ много прекраснаго о средствахъ, которыми принимались къ учрежденію здѣсь униі. — Досель собираю только матеріалы, но мнѣ нужно было бы заглянуть въ акты Львовской Консисторіи, а тамъ кажется, не дозволятъ. Жаль что [2] Добрянскій въ Перемышлянщинахъ не пользовался эпизодомъ о введенію Уніи на Буковинѣ. —

Чувствительно благодарю Васъ Милостивѣйшій Государь, что изволили надѣлать меня книгами къ чтенію; давно то, какъ я еще занимался только Польскою рѣчью, были у меня порывы на драматическую повѣю, и право, она достойна занятія: она была преемницей эпо-

пел, но ее самую никакій родъ поэзіи не заступитъ, она будетъ вѣчна, какъ долго жить будетъ родъ человѣческій. Однакожъ у меня теперь крылья слабки: наиболѣе исторію не очень хорошо знаю, чтобъ испытать мои силы. Говорятъ что геній къ этому развивается на 30 омъ году; буду ждать, что такое будетъ со мною. Вообще сказать, у меня застила поэтическая жила съ времени, какъ я поближе познакомился съ азбукою, а поэзія лирическая мнѣ стала даже противна. Для того я не очень пользовался этими книгами, [3] и здѣсь смѣю повторить мою просьбу изъ послѣдняго письма моего, чтобъ Вы, Милостивѣйшій Государь, изволили сообщить мнѣ какія книги филологическаго содержанія, хотя бы они были на Нѣмецкомъ языкѣ. Дозвольте мнѣ также попросить Вашихъ совѣтовъ что до моей будущности. — Я вздумалъ-было посвятиться Физикѣ, ибо такимъ образомъ я надѣялся, что, взирая на тотъ индифферентный предметъ, дадутъ мнѣ какое нибудь мѣстечко Гимназ. Учителя. Но какъ мои средства ничтожны, и понеже мнѣ предстоитъ покрайней мѣрѣ еще 4 года ученія, такъ я желалъ бы извѣдаться, можно ли мнѣ будетъ дѣлать испытъ изъ Русскаго языка и при томъ также и изъ Нѣмецкаго, и не буду ли я долженъ притомъ подвергнуться вмѣстѣ испыту изъ классической Филологіи, ибо по теперѣшнему [4] систему надобно выдержать испытъ изъ двухъ предметовъ. Если бы не было нужно, такъ я въ этомъ году подвергнулся бы испыту докторѣлости, и пребывъ на всеучилищѣ одинъ годъ, попросился бы въ Учителя Русскаго языка. Бѣда только, мнѣ кажется, что по правилу, учитель Русскаго языка всегда только въ качествѣ супплента (400 fr.). Покорнѣйше прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь обучить меня, будетъ ли возможно какимъ нибудь образомъ сладить дѣло съ Г. Черкавскимъ, чтобъ я заблаговременно принялъ надлежащія мѣры. Покорно прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь, при случайномъ свиданіи съ ГГ. Наушовичемъ и Гуваромъ, отобрать отъ нихъ п. 2 — 30 кр. какъ должную послѣплату. Я къ нимъ буду писалъ. Примите это на счетъ долга принадлежащаго Гну Раковскому. Живетъ ли еще Церк. Газета. Писалъ къ нему, но не получалъ отвѣта.

Съ отличнѣмъ почтеніемъ и искреннѣйшею благодарностью пребуду на всегда Вашъ Милостивѣйшій Государь
покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичъ.

Сучава 20 Янв. 1 Фев. 857.

24 кр. за мѣсяцесловъ приложено. — Благодарствую.

Лист писанный на 4 стор. 8°.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
7/2 1857 р.*

Любезный мой Братъ!

Щокорно благодарю Тебя за присланный надгробный стихъ и при-
званіе къ складкамъ на Народный Домъ, и за прочія вѣстія отно-
сящія ся къ моимъ друзьямъ. -- Я недавно былъ у Г. професс. Ми-
клошича, и благодарилъ его за ходатайство въ Твоемъ дѣлѣ; онъ кла-
няется Тебѣ и душевно радуется о хорошемъ успѣхѣ Твоего прошенія;
издавая второй томъ своей „Slavische Bibliothek“ — проситъ Тебя
Г. Миклошичъ, чтобъ Ты прислалъ ему для этого сочиненія какую ко-
роткую статейку, именно какой старинный памятникъ нашей ли-
тературы, досель еще ненапечатанный, или какую старинную на-
родную пѣсню, любопытную по части исторіи, мнѣологій, правовъ
и обычаевъ народныхъ, или нѣсколько пословицъ (приповѣдокъ) или
сказокъ занимательныхъ по содержанию и неизвѣстныхъ еще въ литера-
турѣ. — Я надѣюсь, что у Тебя всегда найдется чтото подобное такъ
сдѣлай милость и пошли ему прямо, или чрезъ меня, и напиши тоже
отъ себя благодарительное письмо къ нему, ибо я увѣренъ что онъ
много подѣйствовалъ. — Также хорошо бы Ты сдѣлалъ, если бы напи-
салъ благодарительное письмо Г. Дру Сембратовичу, и онъ дѣльно за-
ставалъ Твою справу. —

Я вспоминалъ Тебѣ, что нѣкій техникъ Г. Настыошницъ возьметъ
для Тебя нѣсколько экз. Исторіи Балудянского — по этотъ Господинъ
остається пока еще здѣсь, и можетъ быть, останется навсегда при цен-
тральномъ бурѣ Галицкой желѣзной дороги. Въ подобномъ случаѣ я
пошлю Тебѣ [2] эти книги другимъ путемъ. Отъ Г. Раковского я се-
годня получилъ письмо, гдѣ онъ извиняетъ что Твоихъ книгъ не могъ
еще до сихъ поръ отослать по нештѣнїю времени; но обѣщаетъ поско-
рѣе это сдѣлать. — Вънезапная кончина преосвященнаго Іоанна, ка-
жется, сильно взволновала ушамъ нашихъ прелатовъ, а можетъ быть
и латинскихъ и вѣмецкихъ; изъ Львова пишутъ, будтоо гр. Голуховскій
покровительствуетъ Г. Слимаковскаго, какъ молодаго и смиреннаго че-
ловѣка, котораго бы въ случаѣ смерти Еминенціи можно вдругъ возвы-
сить на митрополію; — другіе же говорили, что будтоо Яхимовичъ бу-
детъ пока завѣдывать митрополіей, а свою епархію отдасть генераль-
викарію, чтобъ тѣмъ образомъ не ускользнула ему митра Митрополи-
тальная. — Впрочемъ можетъ быть. Ты уже и вѣрную истину знаешь,
будучи такъ близко источника и имѣя дружественныя сношенія съ Г. Пе-

трушевичемъ. Если же нѣтъ, то я Тебѣ скажу истину, которую я вчера узналъ изъ вѣрнаго источника, но прошу Тебя задержать ее пока въ секретѣ хотя на короткое время, ибо она и такъ скоро разнесется. — Вотъ нашъ сѣдой кардиналъ пріосанился, и сдѣлалъ „un coup d'etat“ — онъ написалъ прямо въ министерство, и запропововалъ единственнаго нашего Спиридона Литвиновича — и больше никого — и просить чтобъ его немедленно подтвердили; и посему быть, Министерство согласилось, и отослало эту пропозицію гр. Голуховскому съ тѣмъ, чтобъ онъ немедленно предложилъ ее офиціальнымъ путемъ къ подтвержденію Императора. Вмѣстѣ съ тѣмъ здѣшная нунціатура извѣстила теле- [3] графомъ кардинала Антонелли въ Римѣ, чтобъ тамъ сдѣланы были всѣ мѣры, какія нужны для подтвержденія скорѣйшаго, такъ что 1: апрѣля Литвиновичъ уже будетъ преконизованъ. — Вотъ какой Staatsstreich произвелъ нашъ умной старикъ. Впрочемъ я душевно тому радуюсь, ибо не оскорбляя никого должно признать, что въ нынѣшнихъ трудныхъ обстоятельствахъ нѣтъ достойнѣйшаго и умнѣйшаго мужа въ нашемъ клирѣ. Сотвори Господи многія лѣта Преосвященному Спиридону! — Я увѣренъ, что онъ приведетъ нашъ обрядъ къ неслыханному блеску и почтенію. —

Сдѣлай милость, братъ мой, на имя Г. Настышина есть нѣсколько чиселъ Церковной Газеты на Львовской почтѣ — прикажи ихъ отослать сюда *ins ruthen. Seminar bei St. Barbara Stadt N. 750* — гдѣ тотъ Г. живетъ. —

Въ числѣ 283 Санктъ Петерб. Вѣдомостей напечатанна любопытная статья о литературѣ въ Галиціи, именно же о Семейной библиотекѣ и ея редакторѣ¹⁾. Можеть быть мнѣ удастся позже доставить Тебѣ это число на короткое время, чтобъ подѣлиться впечатлѣніемъ ея. Въ *Augsburg. Alg. Ztg. N. 16* сего года было короткое но довольно неудачное извлеченіе изъ этой статьи — ее надо цѣлую прочитать, чтобъ понять значеніе ея. —

По новѣйшему рескрипту Его Величества изъ Милана 25 января 857 будетъ наше присутственное мѣсто „*Hofkriegsbuchhaltung*“ развязано, и распущено по всѣмъ провинціямъ, именно по главнымъ городамъ. [4] Для людей здѣшнихъ особенно для семейственныхъ это довольно досадно — ибо подобныя переносины очень дорого стоятъ, а вознагражденія отъ военнаго начальства, которому мы отнюдь подвластны будемъ, не можно много надѣяться. —

Впрочемъ судьбы Божія неисповѣдимы, я готовъ на все, и по крайней мѣрѣ радуюсь тому, что увижу Васъ дорогихъ сердцу моему

¹⁾ Ёі перепечатала „Церк. Газета“ в ч. 36 і 37 за рік 1857.

скорѣе, нежели я могъ предполагать. — Если Ты получилъ уже Твой декретъ, то извѣсти меня на кратцѣ о содержаніи его, чтобъ можно повѣстовать его въ Вѣстникѣ. —

Прощай любовный братъ, уцѣлуй всехъ Твоихъ любовныхъ отъ насъ здоровыхъ, и кланяйся всемъ друзьямъ и знакомымъ, и не забывай и люби Твоего Брата

Ивана Ѡ. Голов.

Вѣна 7 Февраля п. в. ст. 1857.

Р. С. Отецъ Протоіерей¹⁾ уѣхалъ на 2 мѣсяца въ Италию, Францію и Германію, вѣрно чтобъ посѣтить своихъ зятевъ, изъ которыхъ одинъ въ Флоренціи, а другой въ Парижѣ при посольствѣ. —

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 230.

*Листъ Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис.
дня 7. II. 1857 р.*

Высокодостойный Государь!

Отъ когда я удалился изъ Львова засумовался мой горизонтъ. Я 23—25 годинами отягощенъ, нѣтъ и времени достойно розглянутись, нѣтъ когда и о общихъ дѣлахъ подумать. До того мы здѣсь отъ великаго образованнаго свѣта совсемъ отлучены. Я не вѣдаю, чи мои вереченія печатаются. Не вѣдаю, чи Г. Макарь, Наумовичъ и Шеховичъ на руки Вашего Благородія по пять реньскихъ мѣнъ должныхъ попросили, дабы ними хотя первыи издержки печатанія покрыти возможно. Препокорнѣйше молю Вашу [2] Высокодостойность, написать мнѣ въ томъ отношеніи хотя двѣ строчки въ отвѣтъ, бо вѣдаю, якъ Высокодостойный Господинъ изъ всехъ сторонъ занятый. Я по всегда буду за тое благодаренъ.

Бѣлоусъ.

Тернополь 10/2 1857.

Лист писаний на 2 стор. 16°.

¹⁾ Равський.

Ч. 231.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня
1. (13) II. 1857 р.*

Милостивий Государь!

Искренно благодаря Васъ за присланныя ко мнѣ подписны деньги и за статьи, объявляю, что я не замедлю воспользоваться ся драгоценнымъ трудомъ Вашимъ¹⁾. — Очень опечалило меня извѣстіе Ваше о томъ, что Львовской Матицѣ запрещено пользоваться гражданскою печатью. Въ семъ отношеніи могла бы быть полезнаю энергія, если бы сдѣлано было представленіе, что при полагаемыхъ препятствіяхъ сего рода не можетъ успѣвать народное просвѣщеніе. Конечно, если мы не вступимся за свое дѣло, то ревность наша на бумагѣ останется одними пустыми [2] фразами. Я было уже хотѣлъ писать Вамъ чтобы Матица принялась за перепечатаніе и распространеніе російскихъ учебниковъ по всѣмъ отраслямъ наукъ; какъ то: Физики, Механики, Химіи и пр. но вотъ, пошло все на оборотъ. Зоря Галицкая опять измѣнила своему направленію. Комужь она будетъ нравиться въ настоящемъ ея слогѣ? Въ Венгріи, видно оказывается сильное стремленіе къ російскому языку, ибо число подписчиковъ на Церковную Газету тутъ умножилось, между тѣмъ какъ въ Галиціи, какъ Вы замѣтили, по нерѣшимости немножко убавилось. Не смотря на то, что Церковная Газета до сихъ поръ не была покровитель-

¹⁾ В 5. ч. „Церк. Газеты“ поміщені дві кореспонденції Я. Головацького, значені трема зв'язками * *. В першій з них висказує він радість, що „Церк. Газета“ виходить і в 1857 р., радить редакторам, Ів. Раковському, щоби просив о поручені сеї часописи з сторони руських єпископів, а сам обіцяє бути ревним співробітником. В другій помінає померших давнїше Я. Геровського, дра Вен. Левицького, Андрея Балудянського, Івана Матинкевича, Петра Головацького, Евст. Проклєпчица і подає життєпис та описує похорони Георгія Волощака. В 6. числі подає Я. Г. вїсти про іменованє надзв. проф. польської літератури у Львові Антон. Малецького, про літературний рух, про іменованє ректором дух. семіни. у Львові Ів. Слімаковського і про іменини кард. Левицького. В ч. 9. подає вїсть про вдовичий фонд по св'ященниках, яко спростованє дописи зі Львова, поміщ. в 17 ч. „Церк. Газети“ за рік 1856, а підпис. буквами І. К. Порівнай лист Ч. 212. В ч. 17. за рік 1857. помістив Я. Г. допись про молитвослов Матицї і про письменні теми конкурсних іспитів св'ященників у Львові. В ч. 20. подає Головацький допись про св. Божого Тїла у Львові, про відзначенє дра Он. Криницького, про іменованє головою вдовичого фонду крїл. Лотоцького та про дальшій дар Іп. Терлецького.

ствуема [3] никакимъ авторитетомъ, однако имѣть около 300 подписчиковъ, состоящихъ въ разныхъ провинціяхъ Монархіи. Перепечатываемыя русскіе учебники могли бы сей часъ быть употреблены въ нашихъ народныхъ училищахъ, и такимъ образомъ дѣйствительно было бы водворено у насъ народное образованіе. Люди наши, при помощи иностранныхъ средствъ, сообщеній, отправлялись бы въ Россію и тамъ практически получили бы усовершенствованіе въ рукодѣліяхъ, заводахъ, машинахъ и во всѣхъ наукахъ. Повѣрьте мнѣ, что пока мы не возьмемся за это единственное средство нашего [4] народнаго образованія, разумію Русскую Литературу, то мы не сдѣлаемъ нѣ въ чемъ никакого успѣха, будемъ поправки, презрѣнны, и не обратитъ никто на насъ никакого вниманія. — Выходитъ ли Вѣстникъ? Я до сихъ поръ не получилъ ни одного номера его, не смотря на то, что я порядочно посылаю ему номера Церковной Газеты.

Препровождая при семъ полученныя мною изъ Вѣны книги, совсѣмъ 9 тетрадей, и одинъ гульдентъ серебр., какъ цѣну пяти экземплярновъ рисунка Дома Народнаго въ пользу его, имѣю честь быть съ глубочайшимъ почтеніемъ, Вашъ преданнѣйшій

Іоаннъ Раковскій.

Будниъ 1 (13) Февраля 857.

Лист писаній на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 232.

*Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновскаго, пис.
дня 15. II. 1857 р.*

[Къ Мих. Малиновскому.]

Ваше Преподобіе!

Я прочиталъ достопоч. письмо Вашего Преподобія съ большимъ удовольствіемъ — но какъ Пессимистъ не подѣляю я всѣхъ надеждъ питаемыхъ Вашимъ Преподобіемъ. Прошу письмо мое съ дополненіями изъ Бивантійцевъ о русскихъ Митрополитахъ доручить Г. Головацкому. —

Я желалъ бы напечатаны листы моего сочиненія чрезъ руки Петраша получать, для дополыванія и послѣдняго исправленія ихъ.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ — Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

15 Февраля 1857

Въ Уневѣ.

Лист писаній на 1 сторонѣ 8°.

Слова, взяті в [ ], писані чужою рукою.

Ч. 233.

*Лист А. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 15. II. 1857 р.*

Ваше Преподобіє!

Посылаю мое дополненіе, къ моеї статьи (о) Галицко Русскихъ Митрополитахъ для помѣщенія его на своемъ мѣстѣ въ рукописи, гдѣ прошу эти листы приклеить.

Мои 15 фл. серб. кажется уже дошли до Ческой Матицы ибо я вчера получилъ IV. тетр. Музейника за 1856 и Гелферта Гуса изъ Праги за сей годъ. —

Если мое сочиненіе будетъ листами печатанное желалъ бы я получать ихъ какъ прежде для перечитыванія и конечнаго дополнванія и исправленія.

Остаюсь съ должнымъ почтениемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

15 Февраля 1857.

Въ Уневѣ.

Лист писаный на одной стор. 4°.

Ч. 234.

*Лист Левичького в Тлустого до Якова Головацького,
пис. дня 28. II. 1857 р.*

Всечестѣишіи Господине и Дриже (sic)!

Э драгоцѣннаго листа Вашего учитую, же я засѣдѣлъ ся, и жадноѣ поголоски о собѣ не даю — не думница то есть, старѣсть не радѣсть. — Очи не видятъ, рукѣ трасуть ся, а ноги и цѣлое тѣло ослабленне — и та то есть причина, же до Васъ не одянуаюемъ ся. Я бымиъ, вдаіе ни ся, жаднои почти не опустилъ, що бимъ до Васъ дещо ненаписалъ — а може и кѣлка рази дѣвѣць вѣдалъ — хотяже не пѣдъ сходки, але щегодне, бимъ Васъ принаимѣ передъ мои смертець могль зобачити, и утѣшитися, упраудѣ нема прави жаднои хѣилки при каждѣ оказиѣ, де бисмо о Васъ не успѣивули, але то для насъ нило есть, ибѣлѣшше намъ би було, зобачити Васъ — и утѣшити ся — —

Э великоуѣ несимѣлостеуѣ одянуаю ся зъ прошеннмиъ, би сте мя ушасливили кѣлкама словами — а такъ що ся дѣіе въ свѣтѣ — велика то для мене буде Ласка мое наищирше почтение для Вашем Гиже засилаю

а Дѣточки сердечне поздаруаю, даи Господи аби здоровѣ росли, и дочекалисте ся утѣи. —

[2] Мѣсяцослови отриачемъ од Васъ, и заразъ поровснавиешъ — але надаремне, іеднѣ тлуначать ся, же одъ Василянѣвъ приобрѣли, а другѣ, жадноѣ уѣдомости не дають, длячого я такъ зпѣзнвиешъ ся в уѣднѣсомъ (Вѣдъ Голови рыба смердитъ) бо наветъ и Нанѣстникъ нѣчого не одповѣдае — може ще наислать ся, и пришлютъ — але хто знае коли, я теперъ одсилаю 7 fr. МС. при тѣмъ засилаю Вамъ мое правдиве почтенне вѣстаючи разъ на зауше правднучи и жичлнучи слугоу и Другомъ —

Левицкій.

Тлуствѣ дня 28 Лютя 857.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Ч. 235.

*Лист К. Вл. Запа до Якова Головацького, пис. дня
16. II. 1857 р.*

V Praze dne 16. února 1857.

Milý Příteli!

Zařídil jsem všecko, jak si to v posledním svém listu od 3. února žádáš, totiž předplacení na zászilky za Tebe, kn. Petruševiče a Jachyma, potom vklady kn. Petr. do Matice a předplacení Tvoje na Památky. Tvoje stížnost na nedbalé zaszílání snad z pouhého omylu pochází. Zaszilky činí se čtyrykrát do roka, hned po vyjití Musejníka. Vloni dostali jste tři zaszilky, letos na začátku února čtvrtou, proto že čtvrtý svazek Musejníka teprv nyní vyšel. S nejbližší zaszilkou dostaneš také knihy, jež sobě žádáš.

Nyní Ti musím oznámiti, že jsem svůj stav proměnil, oženiv se podruhekrát s vdovou z města Benešova z rodu Wolfvovou po prvním muži Grimovou, doufám byti spokojen s volbou, neboť hlavně mně šlo o opatření dětí. Jinak se v posavadním mém způsobu života nic změnilo. Vydávám své Památky archeologické dál, a těší mne to. Stálo by předce za to, aby se u Vás i na Rusi někdo vyskytl, který by chtěl Vaše církevní stavby zpytovat, dříve ale s tím vším se seznámiti, co Němci o svých tak zvaných romanských stavbách píší. Dříve to zvali všecko [2] bizantynským slohem; ale že jim všechno bizantynské (proto že to je také ruské) nevoní, tedy spatřují nyní ve svých stav-

bách zvláštní rozdíly, jichž bizantismus prý nemá, a zovou je romanskými. A mně se předce zdá, že předce podstatného rozdílu není; potřebá jen z Vaší strany ukázati, v jakém slohu Vaše církve stavěny jsou, aby se mohlo dokonale porovnání a rozeznání učiniti. Rozumí se, že co možná nejvíc vyobrazených příkladů sebrati se musí, dříve nežby se o tom mluvilo a psalo. My své staré stavby nyní také musíme romanskými zváti, pokud nemůžeme zdání Němcův zvrátiti.

Od času, co Palacký dobu husitskou probral, stala se tato důležitá část naší historie polem mnohého zpytování a rozumování. Jeden plod toho dostal jsi s posledním musejníkem do ruky, totiž Helfertův spis: Jan Hus. Palacký četl nedávno kus z další doby po-husitské, mluvě o sektách a o vojenských rotách českých, jichž pokračování na Dněpře v Zaporozí se zjevilo. Čtení to vzbudilo všeobecnou pozornost. Můj kollega, dr. Gindely (prof. na realce) vydal první díl německy [3] psané historie Českých bratří, a prof. Höfler (Bavorák) pustil se do vydávání latinských pramerů z historii Husitův. Jak to vydal, dočteš se v 1. sv. letošních Památek. Myšlenky se začínají u nás zase třít, a to snad jsou začátky nového literárního života.

Včera představováno na našem divadle: Taras Bulba, ataman kozácký, podle mého překladu Gogolovy pověsti sepsáno od Josefa Friče. Vypadlo to dosti slušně, i byl jsem spokojen, že kozáci měli brady a kroj ne zcela kozácký. Bezpochyby vyjde ten kus tiskem. Končí se katastrofou, kde Bulba zastřelil svého syna Andřeje, sám ale přepaden od Polakův s Marynův o čele klesá i s Ostapem. Spisovatel vetkal do toho kozácký tanec a zpěvy dosti štátně.

Obrázek Vašeho národního domu jsem dostal, a ptám se, je-li již skutečně tak vystavěn, či pomocí, a co s ním teď počnete? Vede se nám strašně bídne s našimi národními ústavy, jak pak asi Vám?

Náš Erben nemůže dostati nakladatele na své národní pověsti Slovanské, a již na druhý rok to za sebou chová. Nemůžeme nikam se hnout. Buď zdráv, a piš mi, zdali již teď pořádně své věci dostáváte.

Tvůj upřímný přítel

K. Vl. Zap.

Лист писанинъ на 3 сторонах 8°.

*Лист І. Острожинського до Якова Головацького, пис.
дня 3. III. 1857 р.*

Ясенювъ 3-го Марта 857.

Найми́лѣйшій Друже!

Съ радостію всегда припоминаю собі дорогу приѣзною зъ Тобочъ въ округѣ Тарнопільскѣм, бо Дружество Твое, зъ котрыхъ вся моя Чувства и наименшѣ гадкі цѣлкомъ зливають и соѣдиняются, есть для мене по Бозѣ потѣшаніемъ для моѣго житія, а сердце токмо тогда тужить егда собі пригадаю, що насъ обстоятельства такъ далеко розлучили. Наш Александръ... не дуже потѣшно поступаѣть, але Господь крѣпость людямъ своіихъ дастъ. Потѣшную вѣстъ получихъ отъ Твоіхъ Родителей, о Твоѣмъ супрузі и о Чадахъ твоихъ здоровію. Ми такожде здоровѣ, уклѣнно и усердно Васъ всѣхъ цюлюѣмо. Господина Ляховѣчка принесла на сенъ Свѣтъ сына Еженія безъ пропусткі, и вознесла мене на достоинство страшне, Дѣда. Въ Ясенові отъивае ся давное гоненіе Штрассерѣвское, писарь громадскій Штрекеръ Кароль Тобѣ извѣстный наказавъ черезъ Вѣнта оу Церквѣ поставленіе поручі голоситы, бачте куда намѣреютъ. Подавѣнь за то желобу до Всечестивѣйшій Консисторій, довѣданъ ся якто приято и яка надежда обороны, треба зъ мужествомъ бороты и боронити ся. Въ Лютѣи черезъ Намѣстничество подано, посолыхъ и надѣвнихъ зъ далека словеса отъ Его Святелства Кардѣнальского Метрополѣти нареченні. Прочитаѣте, и не даѣте Насъ побѣдити отъ зухвалства. Черезъ тоѣ неустанне гоненіе радбыхъ вже усунути ся зъ Ясенова, прошу Тебе, довѣданъ ся, чи и якъ быхъ моѣ получить освобожденіе отъ конкурсу, чи вѣрадніе [2] и полезнѣше бу (sic) въ Чернѣвцехъ иле в Лвові писаты, бо радбыхъ и зъ Тобов видѣтися і побесѣдовати. Але поговори щире і дружеско в Г. Ілѣцкімъ Цѣпановскѣи и прочіѣи Испитниками, чобы хотѣли и могли Диханіемъ помощи мнѣ и Своею Благодатію дополнити моѣ Недужество, бо въ Могаговиці много вѣвѣтрѣло а здорова і грошѣи мало до такѣи дороги. За календарами русскими много допитуются, але всегда треба скорѣише присилати, абы ниныхъ впередъ не закуповали, найполезнѣше бы було, черезъ Консисторію и Намѣстничества для каждого Священника и Церкви зъ Шематѣшными насилати и хосенъ для Вдовиць или на дѣмъ народны жертвовати абы ся въ побѣдѣишій поредѣк на всегда утѣгло и увнчаѣло. За календар нашъ приѣвѣня въ Бучачи одинъ Велможа, чи въ нашихъ того не ма, чога лѣпшого въ русскіхъ шукаете, чи теперъ лѣпші чеси, откогда русскі (sic) пишут календари. Такъ намъ и того завидятъ. Евреи у насъ множествомъ грошѣи

и звинности своїм бѣдныхъ Христіанъ въ глубину нужди затопили. У нашихъ хлѣборобѣвъ свобода от панщины, але и от просвѣщенія а въ малыи просвѣщеніи въкрадаѣтся и пиха. На Насъ Священникѣвъ гавкають и враждуют а мы ледве дыхаѣмъ. Робы що кажуть, а все не довѣряют, и огуду кедають що ми не доста каеволическі, абы и римскыи устав прияли, то ще будут голосити, що то удают а за давныиъ потѣгають. Опамятаі вѣхъ Боже, бо не знають, що чинют а Мозаїзмови розширити ся не перешкаджаютъ. На Діека и Учителя въ Ясенові не ма, а для Писара и Воита по 100 левѣвъ срѣбрныхъ зараз дати изволили и наказали. Ваше желаніе, бышь оповѣдалъ въ Криворѣвни нашу Тарнопѣлскоі дорогу не мѣгом исполниты, бо егда Брат Еміліанъ не бувъ бы ся въ Криворѣвни оженивъ, булобы зночь нарѣканіе [3] на мя а такъ теперъ Богу дяковати совершилося, и обоє здорові и весели и щасливіы, Брата Еміліяна, носящего истинныи Ваш образ во всѣмъ, люблю усердно аки и Васъ. Какъ то всегда потѣшныи Вѣсти и Достоѣнства для насъ Руссиновъ, не давно нашего любого, дорогого Митрополѣту почтили Достоѣнствомъ Кардиналскѣмъ, Урядъ сопружескыи нашѣи Консистеріи порученнѣи и вижшыи урядъ (Истанція) абы безъ множайшыиъ трудностей а въ скорыиъ успѣхомъ було, сусѣдному Архѣпаствѣру Бараніецкому отдавыи, якъ Вѣстникъ доноситъ. Чинъ разъ бѣлша благодат на Руссиновъ спливаѣтъ. — До того много Учителѣвъ въ Училищахъ поитѣщенні. Тужио над упокѣфныиъ Боженскѣмъ, за то зновъ тѣшио и радуемо ся же наше Святѣлство Кардинал Метрополѣта жиѣе. Многоа ему лѣта да удержитъ го Богъ! Цюлуѣте отъ Насъ Г. Лаховича, Илиѣцкого, и Г. Цѣпановского, Г. Цѣпановского питаѣте, чи бы не мѣг ще однои Евангелю въ Почаѣва для Парафіи Бѣлоберезки постараты. Г. Лаховичъ писавъ о Бригидѣу для себе и Г. Цѣпановского, але що добре, вже давно продали, а пусте не хотѣвѣмъ куповати и посилати. Г. Сокульского цюлуѣте от мене и дайте миѣ отвѣтъ какъ наискорше черезъ почту. Бувайте здоровѣи и Насъ потѣшаѣте — Вашъ Другъ

І. Острожиньск.

На лѣви боці 1 стороны написано :

Чути шо такожде Всечестивѣишоми (sic) Господину Бараніецкому во всѣмъ попеченіе надъ Руссинами повѣренно и шо Г. Баронъ Яхѣмоуѣчь въ недугѣи зостаѣ. Вашу суруги (sic) и Чада и Братя усердно цюлуемо.

На лѣви боці 2 стороны :

Ще не заплатыхъ Зорю въ года 856, просѣтъ бы трѣшки почекали але разомъ просѣтъ о Числа 8 до 20, котрѣхъ не получили. Чути зноуу щосъ нового о полученію календарѣв и о новѣи Владиці.

Лист писаній на 3 сторонах 4°.

На 4 стороні адреса:

Jasinow.

S. Hoch- und Ehrwürden Herrn Herrn v. Glowacki Professor
der ruthenischen Sprache und Literatur an der Universität — g. k.
Weltpriester Hoch und Ehrwürden zu Lemberg.

franco.

Erga Recepisse.

Ч. 237.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
дня 23. II. (7. III.) 1857 р.*

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивѣйшій Государь!

Изъ за границы спрашиваютъ меня какіи Журналы Русскіе явля-
ются въ Австріи, кто ихъ Редакторы, какая ихъ цѣна и проч. Не ви-
дѣвъ чрезъ нѣсколько мѣсяцовъ никакой Русской Газеты, не могу ничего
удовлетворительнаго сказать. Гнъ Раковский самъ обѣщаль мнѣ присылать
свою Газету: выжидаю ее всякой день.

Касательно Зори не знаю даже, является ли она или нѣтъ, узналъ
только отъ Г. Раковского, что онъ корреспондентомъ ея. — Въ мину-
шемъ году я послалъ Г. Кобринскому статью и просилъ чтобы присы-
лалъ мнѣ Зорю. Однакоъ этого не сдѣлалъ.

Полагая, что онъ часто встрѣчается [2] съ Вами, Милостивѣйшій
Государь, то покорнѣйше прошу поручить ему, чтобъ немедленно мнѣ при-
слалъ Зорю, по крайней мѣрѣ сегогоднишнюю, а если быть можетъ отъ
Сентября 1856. года.

Надѣюсь что сдѣлаю услугу Зори если ее порекомендую хоть
такой кто какъ я. Кажется что за границей узнали что Сем. Библиотека
не надеется, ибо спрашиваютъ меня, надаю ли теперь что иное вмѣсто
Сем. Библ. Къ М. Погодину я еще не писалъ. Изъ Нѣмецкихъ газетъ
узналъ я афферу Шевырева.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Благороднаго Господина
Профессора покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичъ.

Сучава 23 Февр./7 Март. 1857.

[3] Пр. Покорѣйше прошу извѣстить меня, могу ли я послать Матицѣ статьи о Физикѣ къ печатанію, и могу ли я надѣяться что Матица будетъ ихъ печатать?

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 238.

*Лист Йосифа Скоморовскаго до Якова Головацкаго,
пис. дня 17. III. 1857 р.*

Всечестный Господине!

Ваше писаніе дуже мене утѣшило — но то менѣ дуже жаль, жесте не ласкаві були мене одвѣдати, будучи такъ близко мене. Для того Васъ теперь насампередъ о томъ прошу, абысте томъ злое направили, и въ слѣдующіи вакаціи, в котрѣ певне в нашихъ сторонахъ будете, абысте конечно до мене приѣхали, а знайде ся не о вдѣлѣ поговорити.

Желаете знати, якъ далеко я поступивъ емъ въ мою дѣлѣ и якиихъ правилъ держуся въ составленію словаря. — Отожь Вамъ посылаю еднѣ Томъ его, то есть первый — а окромъ того ище есть четыре но всѣ спорѣйшіи одѣ того першого — и такъ на правду уже цѣлый словарь есть списанный тымъ способомъ якъ той першый Томъ; есть всего 215 аркушѣвъ — но тѣмъ решта томы ище не суть такъ совѣтъ совершенни якъ той першый, бо я переписуючи съ первотворца, абы хутше цѣле дѣло переписатьи (въ той мысли, же дамъ напечатати) не дописовавъ емъ значеній при словахъ знаиомыхъ [2] но теперь, коли маю часъ на то, то собѣ дописую. — Щоже ся тычить способу якиихъ той словарь составленный, то обачите томъ въ того першого тому. — Але нынѣ — колибы до того пришло, жебымъ го навъ выдати на свѣтъ — тобымъ мусѣлъ совѣтъ одвѣдати писовню — а на правду потреба бы цѣлый словарь инакше укладати — не малый то правда трудъ, але уже бы то немый бувъ трудъ укладати, якъ бы було все готове. — Но Богъ знае коли то буде. — Я черезъ тыхъ кѣлька остатныхъ лѣтъ не навъ емъ часу коло него працювати, бо мусѣвъ моихъ двоихъ Сынѣвъ самъ учити — Теперь трошка бѣльше маю часу, то буду мѣгль и словаромъ бѣльше затрудитися но все то не може хутко бути — и кѣлька лѣтъ муситъ минути, нѣбы то я самъ его мѣгль додѣлчати. — Пишете менѣ „же истинно жаль що дѣло доспѣвшее до яконъ дозрѣлости лежитъ замкнуто въ шафѣ сочинителя“ — и менѣ самому жаль, же то такъ — але дайтежь ми який [3] совѣтъ, якбы томъ дѣло можна хутше выдати на свѣтъ (если оно на то заслуге). Не давно тому сообщалъ емъ всѣ пять томъ

ного словаря Всочестному Господину Петрусьевичу до Унева на Его желаніе — и Онъ въ своихъ листѣхъ выразилъ, же оченьъ жаль, же я тоє дѣло не продолжаю. — Я радбымъ со всѣхъ моихъ силъ совершити той словарь — и теперь працюю коло него кѣлько могу — але то все за мало. — Еслиже бысте могли нѣ дати якій совѣтъ абы той Словарь могль борше выйти на свѣтъ — то съ благодареніемъ прійму. —

Поручаю ся Вашей пріязни Вашъ другъ и почитатель

Іосифъ Скоморочскій.

Березовица велика дня 17-го Марта 857.

[4] В середни:

An S-e Hochwürden Herrn Herrn Jacob Glowacki o: ö. Professor an der k. k. Universität zu Lemberg.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 239.

Лист Теофіля Павликова до Якова Головацького, пис. дня 9 (21) III. 1857 р.

Многопочтенный Господине!

За Мѣсяцослова г. 1857 прилѣт. 10, послаю снѣ належну кво-ту 4 р. 10 кр. ср. Виѣстѣ же изволить Преподобіе Ваше при розчетѣ касательно „Бібліотеки для дѣтей“, сочиненія которого двома разами получивъ смѣ с. в. ч. I прил. 15 и ч. II прил. 15 — а розпродавъ ч. I. прилѣт. всѣ ч. II-го же прил. 9 — у себе лишаю еще II-ои ч. прил. 6, приняты спродажи суму

8 р. ср.

куно съ попереднею 12 р. 10 кр.

о ваквитованіи которои умилно упрашаю.

Миѣ нужно будетъ счестатися еще о полученнои Історіи Галичо Русского Княжества и картахъ пренумераційныхъ дотычныхъ — тожь освѣдомитися взглядомъ Історіи Балудянского и пр. посредствомъ Г. Русманъ ѡдѣ Г. Иоанна Головацького съ Вѣдня ѡдѣ пару лѣтъ отриманнои. За першов по Святахъ изготовлю все нужное. [2] За второе изпрашаю, или неможъ бы къ Вамъ Почтеннѣйшій! переслати, коли у мене вѣстаетъ дѣло се ненаходяще за барѡвку желасного покупу. Ожидая умоленного отвѣта, нѣю честь пребывать съ глубокѡмъ почтеніемъ Вашъ во Христѣ Братъ и унижайшій слуга

Павликов.

Бережаны 9/21 Марта 1857.

Грошѣ вышшереченныи вручитель сего билета упрошенъ ѡдати. II.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

На четвертій стороні адреса :

Его Преподобию Гну Іакову Головацкому Всеучилищному Профессору русского языка и словесности, Членови кор. Пражского общества наукъ, всепочтеннѣйшему Господину во Львовѣ.

Ч. 240.

Виправданя Івана Раковського перед властями в справі великоруської мови, ужив. в „Церковн. Газетѣ“ з дня 21 марта 1857 р.¹⁾

Erklärung.

Auf die an den erfurchtsvoll Gefertigten höheren Orts gestellte Frage: warum er sich bei der Redigirung der Kirchenzeitung nicht der landesüblichen ruthenischen Mundart, sondern vielmehr der russischen Schriftsprache bedient, findet sich Derselbe verpflichtet folgende Erklärung ergebenst abzugeben :

Es ist Thatsache, dass bei der in Österreich lebenden Ruthenen das Nazionalitätsgefühl erst mit der Allerhöchst gewährleisteten Gleichberechtigung aller Nazionalitäten im Jahre 1849 rege geworden und in Folge der thätigen Entwicklung zu einiger Reife gekommen ist. Von der benannten Epoche, und insbesondere unter der Herrschaft der lateinischen Sprache waren bei ihnen kaum einige Spuren der Nazionalbestrebungen zu bemerken. Später als sich bei mehreren Nationen der Monarchie, namentlich bei Magyaren und Pohlen das Nazionalbewusstsein völlig geltend gemacht hat, wurden die Ruthenen in Österreich als in unmittelbarer Berührung mit den obgenannten Nationen stehend, und zu keiner selbstständigen Nazionalbildung herangelangt, von den genannten Nazionalitäten überflügelt und fast gänzlich absorbirt. Nach siegreicher Bekämpfung der verhängnissvollen Revolution hat die hohe Regierung im Jahre 1849 sammt den übrigen Nationen auch das ruthenische Volk mit den Nazionalitätsrechten huldreichst bedacht. So geschah es, dass nebst dem Reichs-Gesetzblatte und in den betreffenden Kronländern den Landes-Gesetz und Regierungsblättern, in Wien eine ruthenische Zeitschrift politischen, in Lemberg aber mehrere [2] theils wissenschaftlichen, theils belletristischen Inhaltes erschienen.

¹⁾ Порівн. лист ч. 246.

Bei der vernachlässigten Nazionalbildung und den verwickelten Sprachverhältnissen dürfte es am Allerwenigsten als auffallend betrachtet werden, dass bei uns sich mehrere und gegenwärtig auch noch bestehende Sprachpartheien bildeten, die jedoch mit Vermeidung aller Leidenschaftlichkeit und Nazionalspannung sich gegenseitig mittelst ihrer literarischen Organe aufzuklären suchen. Insbesondere will man bei uns zwei oder wie manche dünken drei Sprachpartheien unterscheiden. Die eine sollte sich für die Volkssprache, die zweite für die Kirchensprache und die dritte für die russische Sprache erklärt haben. Der Unterfertigte hat entschieden die letzte Partei ergriffen. Die ihn dazu bestimmten Beweggründe beruhen auf der Grundlage der tieferen Forschung des Sprachstudiums. Hiernach hat er sich überzeugt, dass je mehr man in die Kenntniss der obangeführten drei Sprachen eingeweiht ist, desto mehr leuchtet es ihm ein, dass die russische Schriftsprache auf Grundlage unserer ruthenischen Volksmundart und der Kirchensprache gebildet worden, es folglich am Geeigneste ist sich derselben zum Behufe unserer Nazionalbildung zu bedienen. Für diese meine Ansicht sprechen seit der Zeit der Auflebung der Nazionalbestrebung alle Leistungen sowohl auf dem Gebiete der [3] Journalistik, als auch jenem der Wissenschaft, von denen der Gefertigte keinen Anstand nimmt zu erklären, dass sie in der russischen Sprache geschrieben sind mit dem allenfalls Unterschiede, dass dieselben nach Massgabe der Sprachkenntnisse und willkürlicher Abweichungen der betreffenden Verfasser mehr oder weniger den Erfordernissen entsprechen, die man in Bezug auf die Reinheit und Regelmässigkeit zu stellen hätte. Aber nach Überzeugung des Gefertigten ist es auch den Ruthenen unmöglich sich einer anderen Nazionalschriftsprache zu bedienen, als der russischen. Denn wer die Sprachverhältnisse kennt und insbesondere der altslawischen Kirchensprache kundig ist, der muss zugeben, dass die Kirchensprache, abgesehen von den veralteten grammatikalischen Formen eine und dieselbe mit der russischen Schriftsprache ist.

Nachdem nun bei uns Ruthenen bei dem Gottesdienste und allen religiösen Handlungen dieselben Kirchenbücher gebraucht werden, deren sich die Russen bedienen, und somit die Geistlichkeit, für welche die von dem Gefertigten redigirte Kirchenzeitung insbesondere bestimmt ist, der Kirchensprache kundig und mächtig ist, so glaubte Derselbe sich bei der Redigirung der obbenannten Zeitung der russischen Schriftsprache bedienen zu sollen nicht nur aus dem Grunde, dass dieselbe der oberwähnten Kirchensprache den Lesern derselben

recht verständlich, sondern auch aus Rücksicht der Stammesgenossenschaft, welche insgesamt alle Ruthenen und Russen vereint, keineswegs als fremde erscheinen dürfte. Hiedurch lässt es sich auch erklären, dass die in Russland selbst lebenden mehrere Millionen Kleinarussen oder sogenannten Ruthenen keine selbstständige Literatur besitzen, sondern sich der allgemeinen russischen [4] Schriftsprache bedienen. Diese Schriftsprache dürfte unsere Aufmerksamkeit auch deswegen schon in Anspruch nehmen, weil sie als lebende Sprache bei dem Zustande der durch die Eisenbahnen und Dampfboote erleichterten Volkskommunikation ein wichtiges Verkehrsmittel bilden und unser Streben sich derselben zu bedienen rechtfertigen dürfte.

Von diesen Ansichten geleitet hat sich der Gefertigte sowohl bei den Übersetzungen der Regierungsblätter als bei seiner Betheiligung an der ruthenischen Tagespresse fortwährend der russischen Sprache bedient ohne dass bis jetzt die mindeste Bemerkung gegen seine Schriftart erhoben wurde, sogar ihm im Anfange des verflossenen Jahres ohne Rücksicht hierauf die Bewilligung zur Redaction der hier in Frage stehenden Kirchenzeitung gnädigst ertheilt wurde.

Endlich glaubt der Gefertigte anführen zu dürfen dass er eben dem Umstande der Anwendung der russischen Schriftsprache zu verdanken habe, dass die von ihm in derselben redigirte Kirchenzeitung bei dem Publikum Beifall fand und zwar mit dem Erfolge, dass nach dem Erscheinen der 1-ten Nummer die Anzahl der Abonnenten sich beiläufig auf 400 belief, unter denen die ganze hohe Geistlichkeit und der grösste Theil des Pfarrklerus der fünf Diözesen sich befand. Gegenwärtig wird sie auch von denselben Abonnenten unterstützt obgleich in minderer Anzahl, die jedoch sich von Tag zu Tag vermehrt.

Obgleich seit dem Bestande der obbezeichneten Kirchenzeitung im Verlaufe eines Jahres kein Anlass zu einer Bemerkung gegen den Inhalt derselben gegeben wurde, so würde sie selbst verständlich falls für die Sistirung derselben die Russische Schriftsprache Anlass bietet, zu erscheinen aufhören.

J. R.

verantwortlicher Redacteur.

Ofen den 21 März 1857.

Лист писаний на 4 стор. fol.

Ч. 241.

*Лист Теод. Білоуса до Якова Головацького, пис.
дня 21. III. 1856 р.*

Ваше Благородіє Высокодостойный Государы!

Насампередъ поспѣшаю пожелать Вамъ всякаго благополучія въ новоодетженномъ чинѣ полного майорства, а еще больше пожелать счастливаго расчета и расположенія назначенныхъ Вамъ милостивымъ Правительствомъ 1.200 гульденовъ ренскихъ серебромъ а за рочокъ за полтора 1.400. Мы вычитавъ свѣстіе о томъ въ газетѣ собравшись совокупно громкое многогласствіе загремѣли вопервыхъ по- [2] дающему всякая благая, потомъ тузевскому царю нашему и Вашему Благородію сподобившемуся такого возвышенія. Всевышній да покрѣпитъ силы Вашія въ пользу роду людскаго а особливо русскаго.

Смиренно униженный дерзаюсъ также приблизитись къ Вашей благосклонности и испросить дачто и для меня. Я еще передъ моимъ отъѣдомъ изъявиль Г. Вахольцу, что есть моимъ желаніемъ сдѣлати ригорозный испытъ изъ исторіи, но нужно мнѣ было скоро удалить ся изъ Львова. Теперь облянувшись (sic) черезъ 5 [3] мѣсяца да что лучше въ историческомъ океанѣ, имѣю твердую волю подтянутись такому въ время праздниъ воскресеньскихъ и протое я бы просиль Ваше Высокоблагородье, побесѣдовать въ томъ отношеніи съ Г. Вахольцомъ и декапомъ Г. Лемохомъ. Также дерзаю послать прошеніе на Вашія благотворительныя руки, понеже можетъ быть не соотвѣтно адресовано или стилизовано. Въ такомъ разѣ смиренно прошу, не презрети мольбу раба Вашего [4] иную выготовать и въ университетъ послать. Бо я едва 5 или 6 возмогу приѣхать въ Львовъ а такъ можетъ быть, что бы уже я не могъ бы въ время сихъ праздниъ припущенъ быть къ испиту. Мнѣ на томъ много зависить, бо на несчастье я мое намѣреніе передъ людьми выговориль, а еслибъ съ ничимъ возвращалъ въ Тернополь, срамотою окрылъ бы руское слово. Прошу о тайну передъ Всѣми, даже и нашими. Великую радость и ободреніе справилобъ мнѣ, еслибы я прибувши въ Львовъ, хотя полъ листа моихъ Изреченій увидѣти могъ; я привезу съ собой требуемыя деньги. Остаюсъ съ глубокимъ почтеніемъ Бѣлоусъ.

Тернополь 21/3 1857.

На лѣвмъ березі 3-ої сторони:

Еслибы то не належало до коллегіи проф. — то просиль бы я смиренно, дабы Всеч. благосклонно извѣтили прошеніе.

На правім бер. з гори 4-ої сторони:

Найлучше для мене былобъ въ нашу велику Середу или еще лучше четверть, бо я скорше не буду могъ прибути.

Лист писанный на 4 стор. мал. 8^о.

Ч. 242.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 23. Ію. 1857 р.*

Милостивѣйшій Государь!

Покорно благодарю за присланное мнѣ сочиненіе Погодина о древнемъ русск. языкѣ, о за два полулиста напечатанныя изъ моего разсужденія о Галицко-русскихъ Митрополита(хъ).

Я домаю (sic) что надо еще пождать на выписанный греческій шрифтъ изъ Праги, дабы не печатая погречески кириллицею и не стыдить Общества русской Матери и типографіи Ставропіганской, т. е. первое грубою неразборчивостью, второю же крайнимъ убожествомъ ея типовъ. Когда уже трудно будетъ дожидаться выписанныхъ греческихъ типовъ, тогда нужно будетъ покориться послѣдней крайности и печатать погречески кириллицею. — Но типографія Института Оссолинскаго имѣетъ хорошій греческій шрифтъ, что явствуетъ изъ сочиненія Bielowskiego *Wstęp do dziejów Polski* печатанного въ тойже типографіи.

Впрочемъ печатая погречески кириллицею надо будетъ вм. греч. η употреблять и (которое есть весьма похоже на буквы и (нашъ) и будетъ мѣшать чтенію; изъ надстрочныхъ знаковъ нужно будетъ сохранять (ˆ) и [~] для устраніе (sic) двусмыслія нѣкоторыхъ греч. словъ.

Матеріали для сравнит. русск. Словаря и грам. благосклонно сужденія мнѣ, возвращаю съ большимъ благодареніемъ и *прошу о недостающихъ I томъ сего Словаря и Церковно-Словенскій Словарь Востокова*, для подобнаго же употребленія его къ моему Корне слову русскаго языка, но всѣмъ его нарѣчьямъ, составленнаго на основаніи старословенскаго языка съ помощью всѣхъ прочихъ словенскихъ нарѣчей. —

[2] Касательно Госп. Діонисія Бурачинскаго, чтобъ возможно было получить Ему какой приходъ, совѣтоваль бы я, дабы онъ на польскомъ языкѣ сочинилъ на гербовой бумагѣ свое прошеніе, изображая въ немъ свое жалкое состояніе и всю трудность въ полученіи каковаго прихода, и подалъ это прошеніе почтою къ Его Еминенціи, въ это самое время, когда подасть свое другое прошеніе съ прилогами въ Ми-

трополичую консисторію, компетуя о какой-то приходъ. Если-бы Госп. Бурачинскій старался о нѣкой приходъ приватной коллаціи, хорошо было бы имѣть рекомендаціонное письмо коллатора, желающаго Его имѣть въ тернѣ къ презентациі. Впрочемъ теперь высокопреподобный Кривошанинъ Кузенскій какъ Предсѣдатель консисторской думы, могъ бы въ томъ дѣлѣ быть весьма помощнымъ. Хорошой приходъ Императорской коллаціи теперь очень трудно получить, ибо на такой приходъ компетуетъ старыхъ священниковъ — цѣлый легионъ, которые уже имѣютъ хорошіе приходы.

Быть можетъ что новому Суфрагану¹⁾ удастся прекратить это спекуляціонное странствованіе Стариковъ-Жереевъ! Уже прошель цѣлый, какъ спрашивалъ Митрополитъ Свою Консисторскую думу, какими бы образомъ прекратить это злоупотребленіе въ нашей Епархіи, но до сихъ поръ, Консисторія въ томъ предметѣ ничего не рѣшила, и зло умножается... о Кабакъ компетуетъ 23 Священниковъ и 5 Декановъ а оденъ только получить этотъ приходъ, розумѣется этотъ, которой есть уже въ посѣданіи богатаго прихода, но желаетъ получить еще лучшей.

[3] Если бы Вашему Преподобію угодно было настоящею способностью сообщить нѣ прочіе листы Матеріаловъ для сравн. Граматики о Словарь русск. языка то прошу опечатанный пакетъ съ этими книгами доручить Госп. Малиновскому, для переданія Петрашу къ Отправленіи благосохранному въ Уневъ.

Сборникъ простонародныхъ Словъ Г. Кобринскаго, еще прошедшаго года возвратилъ я тому же чрезъ руки Г. Гушалевича — нашель (sic) въ немъ ничего нѣ неввѣстнаго. —

Рукопись моего печатаемого прошу твердо сберечь, чтобъ не потерялись лѣсти ея, ибо у меня нѣтъ другаго списка. —

Цѣлуя сердечно остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

23 Марта 1857.

Въ Уневѣ.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

¹⁾ Литвиновичев.

Ч. 243.

*Лист Ант. Петрушовича до Мис. Малиновського
пис. дня 24. III. 1857 р.*

Ваше Преподобіє!

Съ ноемъ отшествіємъ нвъ Унева нѣтъ нужды опасати ся, чтобы я оставилъ на всегда нон историческія и филологиче(с)кія упражненія, или былъ въ томъ препятствованъ дѣлами моего прихода; ибо я вѣснѣшривилъ, пока неполучу систематическаго сотрудника теперь удерживати приватнаго, чтобы нѣвъ возможно было посѣщати часто Львовъ и Перемышль (sic!) и Василянскіе Монастыри въ Галиціи и Буковинѣ, для осмотра и употребленія письменныхъ памятниковъ въ пользу моихъ упражненій. Миѣ жаль что я потерялъ десять лучшихъ годовъ жизни моеѣ въ Уневѣ, а Ваше Преподобіє опечалаются зтннѣ, что приходится часъ моего освобожденія изъ вѣдѣнной плѣни!

Пауку нужно снужъ наутину до конца жизни, нѣвъ же чернилицать бумагу до послѣдняго лишенія зрѣнія моихъ слабыхъ глазъ.

Бывъ у Госп. Головацкаго благоволите проситъ его о ссужденіи нѣвъ остал'ныхъ листовъ Матеріаловъ къ сравнительному Словарю и Грамматикѣ русскаго языка, особенно же Церковно словенскаго Словаря Востокова. — Получивъ эти книги, милости прошу доручите ихъ Петрашу для доставленія тихъ же въ Уневъ естли быть можетъ настоящей способностью. Теперь возвращаю Госп. Головацкому, сообщенну нѣвъ часть упомянутыхъ Матеріаловъ съ болшимъ благодареніемъ. —

При [2] досугахъ занимаюсь составленіемъ 10 § моего сочиненія о Галицко-русскихъ Митрополичихъ Намѣстникахъ. Впрочемъ упражняюсь сочиненіемъ моего Корнеслова русскаго языка; число корней восходитъ до 2500, весь матеріалъ моего Корнеслова, составленнаго на основаніи старословенскаго языка, и съ помощью всѣхъ прочихъ словенскихъ нарѣчей, помѣщенъ на болѣе какъ 100.000 полувертлестахъ. — Но онъ ежедневно умножаетъ ся новыми корнями и сравненіями съ иностранными языками. —

Ожидая желаемыхъ книгъ остаюсь съ должнымъ почтеніемъ — Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

24. Марта 1857.

На 4 стороні:

Его Преподобію Малиновскому Проповѣднику и учителю Слова Божьяго въ Львовѣ.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

звѣрникъ елипольотной секціи т. IX.

Ч. 244.

*Лист І. Гавришкевича в Боброўді до Якова Головацького,
пис. дня 30. III. 1857 р.*

Вашое Благородіе!

Отвѣтствуячи почительному возванію Вашего Благородія маю честь предложить желаемыя названія рослинъ, перепрашаючи, же съ тымъ такъ сподобилежся, чему причиною тое обстоятельство, же почительное писаніе Вашего Благородія доперва по за вчера до мене дошло, сробивши межн Каменкою струниловою и волоскою четириратную дорогу. Для того про-[2] силбынъ, чтобы Ваше Благородіе, если бы менѣ писаніемъ своимъ честь сдѣлати вознамѣрили, тоеже не до Каменки лѣсною аиѣ волоскою, но до Боброўды, того урочиска адрессовати благоволили.

При томъ маю честь писати ся Ихъ Благородія всегда ревнѣйшимъ почитателемъ и нижайшимъ слугою

І. Гавришкевич.

Боброўды дня 30 Марта 857.

Лист писаний на двох сторонах 8°.

Ч. 245.

*Лист Леана Головацького до брата Якова, пис. дня
2. IV. 1857 р.*

Любвиѣйшій мой Братъ!

Ты видишь, что мои извѣстія касательно нашего суфрагана были точны — и исполнились, какъ не льзя лучше. — Др. Литвиновичъ ожидаетъ только еще папскихъ буллъ, чтобы чѣмъ скорѣе посвятиться въ чинъ архіерейскій; надѣется, что они приспѣютъ еще до нашего свѣтлаго Воскресенія, а тогда пріѣдетъ Преосвященный Гагаецъ изъ Пряшева, и посвятитъ его тутъ въ Вѣнѣ.

Будучи въ послѣдній разъ у Литвиновича для поздравленія и откланяванья, обѣщалъ онъ въ будущемъ своемъ званіи, любить и почитать весь родъ Головацкихъ какъ честныхъ и трудолюбивыхъ мужей. Но что касается судьбы нашего народа, то онъ предварительно упоминалъ, чтобы мы не слишкомъ великими прельщались надеждами, потому что отъ него мало еще теперь будетъ зависѣть, ибо Митрополитъ очень своенравный, и ему надо будетъ еще долго покоряться.

[2] Я Тебѣ уже прежде вспоминалъ, чтобы годилось написать благодарительное писемцо къ Литвиновичу, Шашкевичу, Сембратовичу — и Проф Миклошичу, который еще особое виѣлъ до Тебя прошеніе,

о доставленіи какой нибудь статьи для его Slavische Bibliothek; — не знаю какъ Ты исполнилъ эти вѣжливости — по Дръ Литвиневичъ мнѣ говорилъ, что не получилъ отъ Тебя ни какого письма. Я думаю, что пора бы поскорѣть, чтобъ не было слишкомъ поздно.

Отъ вчерашнаго дня 1. апрѣля я подвластенъ уже военному начальству — пока останусь еще въ Вѣвѣ, потому что еще нуждаются въ моемъ знаніи русскаго языка — не знаю точно на какъ долго? —

Къ сожалѣнію моему я при этой новой организаціи не только что ничего не выигралъ въ денежномъ содержаніи, но будучи втѣленъ къ огромному корпусу военныхъ счетоводныхъ чиновниковъ, потерялъ почти всю надежду на авансъ. Старшіе и младшіе чины получили какое нибудь пособіе денежное или въ жалованіи или въ квар-[3]-тирныхъ деньгахъ; только насъ середившихъ съ жалованіемъ въ 600 й 700 fr. жестокая судьба мнѣ прошла. Пожалуй напиши мнѣ, какъ поживаешь и здоровы ли все — что дѣлаетъ Г. Денисъ Ивановичъ? Года минаютъ и я всегда не могу выйдти изъ долговъ, ни у него ни у Тебя!

Что слышать о обсаженіи Вицеректора въ Львовѣ? Можетъ ли Черлунчакевичъ надѣяться? Теперь онъ готовится къ конкурсу Догматки; можетъ будетъ писать — но точно еще неизвѣстно, у него недостаетъ много бумагъ — которыхъ онъ выжидаетъ съ нетерпѣніемъ. Г. Настыошинъ еще въ Вѣвѣ.

Желаю Вамъ, Любезнѣйшіи, щастливыхъ и благополучныхъ святъ — дай Богъ когда дождаться дружелюбно вкусить священнаго яичка, — а теперь пока иращайте и благоденствуйте въ мирѣ и любви — Вашъ Братъ

Иванъ Ѡ. Гол.

Вѣва 2 Апрѣля 857 п. нов. ст.

Мой адресъ: k. k. Milit. Rechnungs Offizial Stadt Laurenzi Gebäude.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 246.

Листъ Ивана Раковскаго до Якова Головацкаго, пис. дня 23. III. (4. IV.) 1857 р.

Будинъ 23 марта (4 апрѣля) 857.

Милостивый Государь!

Я не въ состояніи достойно возблагодарить Васъ за столь ревностное содѣйствіе Ваше успѣху Церковной Газети, какое Вы оказываете въ ней постыянно съ самаго начала изданія ея. Вы, не довольствуясь

писать въ нее очень внимательныя и важныя корреспонденціи, но сверхъ сего благоволите снабжать меня еще матеріалами, по значенію своему также весьма важными и общеносными для публики. Конечно эта неограниченная ревность Ваша должна прощрять также и меня и усугублять въ мнѣ духъ дѣятельности и мужества, чтобы сколько бы то ни было способствовать общему народному дѣлу. — Прините, по крайней мѣрѣ выраженіе моей искренней благодарности за ревностное принипаніе Вами участіе (sic) въ предпріятіи военъ. —

Кромѣ содержащихся въ письмѣ Вашемъ гданецкихъ выписокъ, весьма поразило меня извѣстіе Ваше о распространившемся уже слухѣ о прекращеніи изданія Церковной Газеты. Это злонамеренное распространеніе вѣсти о ней [2] о ней на самомъ дѣлѣ опровергается непрерывнымъ изданіемъ ея до сихъ поръ. Вѣроятно вѣдскіе газетчики думаютъ, что Церковная Газета существуетъ на такъ шаткомъ основаніи, что она тотчасъ должна упасть, какъ скоро правительство спрашиваетъ редакцію о поданіи поясненія по какому бы то ни было предіету. Мнѣ, подлинно, 8(го) марта, предложенъ былъ вопросъ, почему я пользуюсь русскимъ языкомъ? Я на этотъ вопросъ, сколько по обстоятельствамъ времени, было возможно, отвѣчалъ обширно. Здѣшняя полиція, признавъ отвѣтъ удовлетворительнымъ и основательнымъ, объявила, что она не можетъ рѣшить вопроса сего, а должна переслать отвѣтъ мой къ высшему начальству. До сихъ поръ не получалъ я еще никакого рѣшенія и въ изданіи Церковной Газеты не препятствовалъ меня никто. Когда будетъ у меня болѣе времени, то я сообщу вамъ данный мною отвѣтъ по всему содержанию, но теперь такъ, какъ онъ объемомъ въ одинъ листъ, нѣтъ у меня времени переписывать его. — Самая большая неприятность моя по части редакціи Церковной Газеты, именно отъ того происходитъ что нѣтъ достаточнаго числа подписчиковъ для поддержанія ея. А потому Общество, будучи обремено [3]-нено изданіемъ упомянутой Церковной Газеты, когда нибудь можетъ отказать въ продолженіи его.

Всѣхъ подписчиковъ нѣтъ болѣе какъ 263, сколько было съ началомъ мѣсяца Февраля. Около конца прошедшаго мѣсяца я отнесся къ всѣмъ нашимъ Преосвященнымъ Архіереямъ съ просьбою о рекомендаціи клиру своему Церковной Газеты. О венгерскихъ не сомнѣваюсь въ томъ, что они будутъ публиковать и рекомендовать ее духовенству, но сдѣлаютъ ли это Галичскіе Іерархи, не знаю. Если бы, авось, это прошеніе мое было исполнено со стороны львовскаго епархіальнаго правительства, то прошу васъ немедленно сообщить мнѣ текстъ циркуляра для напечатанія его въ Церковной Газетѣ. — Я ни мало не жалѣлъ бы, еслибъ правительствомъ запрещено было изданіе ея, ибо знаю, что власти

должно покоряться, но весьма больно было бы мнѣ, если бы она отъ собственнаго нерадѣнія и недостатка въ подписчикахъ перестала выходить. На всякій случай, будетъ ли послѣдовать отвѣтъ отъ полицейскаго начальства или нѣтъ, она съ окончаніемъ половины года, а въ случаѣ запрещенія скорѣе, перестанетъ выходить, если еще въ продолженіе сихъ мѣсяцевъ, какъ то: апрѣля, [4] мая и іюня значительно не увеличится число подписчиковъ. Я увѣренъ, что еслибы замѣчательная публика поддерживала ее, то правительство не легко рѣшилось бы безъ законныхъ причинъ запретить выданіе ея, по крайней мѣрѣ изъ уваженія къ Обществу Св. Стефана. Моя цѣль не иная, какъ ввести у насъ въ употребленіе русскій языкъ и упрочить оное въ народѣ нашемъ. Этой цѣли же нельзя иначе достигнуть какъ поддержаніемъ Газеты публикою. Я увѣряю и обеспечиваю каждого, что деньги ни одного подписчика не пропадутъ, ибо онъ въ случаѣ прекращенія изданія Газеты будутъ возвращены Обществу. Дѣйствительно не льзя выразить, сколь гибельное равнодушіе вкоренилось въ народѣ нашемъ къ собственнымъ интересамъ своимъ. —

Другіе народы искупаютъ кровію права и преимущества народныя, а у насъ нѣтъ 500 людей готовыхъ пожертвовать для поддержанія данныхъ намъ законныхъ правъ три гульд. серебр. если эти должно назвать жертвою. Большую часть настоящихъ подписчиковъ составляютъ такіе, которые и нишуть въ нее и трудятся надъ ней и виѣтъ платятъ за нее! Вотъ все, что симъ случаемъ могу сообщить Вамъ по части положенія Церковной Газеты. —

Сообщенное Вамъ разсужденіе тѣхъ, которые думаютъ, что хоть подъ хохольщиною можно спасти русскій слогъ, повѣрьте мнѣ вовсе безъ основанія. Врѣтѣ наши, видя что даже ни принятія латинскимъ буквы не въ состояніи истребить у славянъ стремленія къ литературному соединенію, гнушаются не только хохольщиною, но они вообще именно въ настоящую пору преслѣдуютъ все, что имѣетъ видъ славянской литературы. Поэтому если должно противъ нихъ дѣйствовать, то надо взяться за оружіе самое поразительное. Это единственно можетъ спасти жизнь нашу. — Отъ Дѣдицкаго я не ожидаю ничего, можетъ быть онъ сердится на меня по какой нибудь причинѣ. Я прошедшаго года написалъ къ нему письмо, въ которомъ просилъ его быть моимъ корреспондентомъ, и посылалъ ему въ продолженіе цѣлаго года экземпляры газеты, но онъ даже ни отвѣта не удостоилъ письма моего. А потому я сего года прекратилъ посылку экземпляровъ Газеты моей.

Какъ поживаетъ нашъ первоподвижникъ Г. Зубрицкій? Прошу кланяться ему отъ меня. Мнѣ жаль, что я не могу сослаться на русское сочиненіе его, ибо по полученіи концессіи сейчасъ объявили мнѣ въ по-

лиціи, чтобъ не ссылаться на Исторію княж. Галичско - Рускаго. Я по-
пьялъ, молчалъ, и думалъ про себя.

Прощайте.

(Підпису нема).

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 247.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
26. IV. 1857 р.*

Вѣна 26 Апрѣля н. числ. 857.

Любезнѣйшій мой Братъ!

На латинскія Свята я былъ у Г. Миклошича, и передалъ ему
письмо Твое. Онъ Тебѣ кланяется, и проситъ, чтобъ Ты чѣмъ скорѣе
прислалъ ему матеріалы для слав. библіотеки; надѣюсь, что статья
Тобою обѣщанная о Св. Онуфрейской библии уже готова, такъ прислай
поскорѣй, и можетъ быть еще нѣсколько пѣсней обрядныхъ, о которыхъ
Ты вспоминалъ. — Спросивъ Г. Миклошича, на какомъ языкѣ должна
быть писана эта статья, онъ сказалъ, что лучше всего на рутенскомъ —
такъ видишь повинулся, чтобъ можно въ случаѣ сослать ся на нее, будто
Ты и теперь еще на рутенскомъ языкѣ пишешь. Если же есть у Тебя
и рукопись въ чисторусскомъ языкѣ, то пожалуй и пришли ее для Рус-
ской Бесѣды, чтобъ по крайней мѣрѣ добрую волю Твою показать; ибо
къ сожалѣнію до сихъ поръ изъ нашихъ литераторовъ еще никто не
прислалъ, хотя и обѣщались — кромѣ одно Духновича, но его пѣсенки
или что такое, не пригодились для журнала. —

Извѣстій Академіи я получилъ продолженіе — и пошлю Тебѣ чрезъ
извѣстныя руки — онѣ очень любопытны — есть въ нихъ извѣстіе
и о присланномъ Тобою словарѣ; по докладу Г. Востокова Академія рѣ-
шила печатать его особо отъ словаря Аванасіева. Видишь какъ Тебя
почитаютъ. [2] (Это извѣстіе напечатано въ V или VI выпускѣ (тетради)
Извѣстій). Второй же выпускъ, котораго у Тебя недостаетъ, есть еще
у меня, онъ любопытенъ особенно по одной статѣ Погодина, въ которой
тотъ Москвичъ въ своемъ высокоуміи дерзнулъ утверждать, будто до
пришествія Татаръ не было Малороссіянъ въ Кіевѣ; и что нѣтъ слѣдовъ
малорусскаго нарѣчія въ Несторовой и проч. лѣтонисяхъ!! —

Но зато нашъ старикъ Максимовичъ ровнисался въ „Русской Бе-
сѣдѣ“ III кн. — и рѣшительно опровергнулъ это литературное заблуж-
деніе. На дняхъ пошлю я этого журнала III и IV книги для Тебя

и Г. Зубрицкаго. — Досталось тамъ Г. Погодину хорошо на его долю, за его Улганатриотнамъ.

Касательно Твоего жалованья за минувшія лѣта я спрашивалъ, и мнѣ сказали, что очень трудно того домогаться; — впервыиъ, что Е. Величество изволилъ выдавать Тебѣ отъ 1-го Декабря 1858; слѣдовательно должно бы Г. Министру опять дѣлать новый докладъ къ Е. Величеству — на это онъ трудно рѣшится; во вторыхъ надо опасеться, чтобъ не сочли Твоей просьбы притязательною; — впрочемъ только въ томъ случаѣ, если есть у Васъ какой профессоръ, который бы былъ въ совершенно подобномъ положеніи, и ему удовлетворено, тогда бы ссылаясь на него можно бы счастья попробовать, ниѣя предъ собою нѣкій примѣръ.

Прошеніе Г. Діонисія Вурачинскаго еще не рѣшено, и едва ли такъ скоро будетъ исполнено — впрочемъ я намѣренъ слѣдить за тѣмъ, и извѣщать Тебя своевременно. —

[3] Г. Миклошичъ теперь тоже членомъ корреспонд. Академіи СП. ему кажется досадно, что Русскіе въ литературу мѣшаютъ и политику, какъ это видно изъ поэзіи въ Извѣстіяхъ печатаемыхъ. —

Враждованія противъ Церковной Газеты и Семейной и Зори происходятъ все отъ здѣшнихъ хахловъ — и они не успокоятся, пока монополія полная не будетъ въ ихъ рукахъ. Потому берегись во всякомъ отношеніи, чтобъ не оскорбить никого ничѣмъ — ибо нашу литературу можетъ выдѣлать только одно время и духъ его. — смотри больше за тѣмъ, чтобъ молодые люди глубоко вникали въ науку, а сужденіе пусть сами себѣ дѣлаютъ, кому это дано. — Смотри больше за предметомъ науки, нежели за формою его предлаганія. — Въ этомъ сами русскіе литераторы могутъ служить лучшимъ примѣромъ, они аналируютъ русскую рѣчь основательно, и разбираютъ на атомы. — Пусть враги оставляютъ насъ разъ въ покоѣ. —

„Собраніе сочиненій Студентовъ Акад. духовной Кіевской“ изъ 1824 и 1839 годовъ трудно будетъ получить — ибо она слишкомъ старыя книги и не находятъся развѣ по антикваріямъ. — Впрочемъ я постараюсь, если возможно. — Недавно пріѣхалъ сюда Отецъ Ипполитъ Терлецкій, смѣсь польскаго Украинца въ наружной православной или лучше греческой формѣ. Я повнакомился съ нимъ, и могу сказать, что онъ уже своей вѣкъ пережилъ, и не [4] годится больше ни для какой пропаганды — онъ совершенно безвредно могъ бы поживать между нашими клявромъ или по крайней мѣрѣ въ какомъ монастырѣ, чего онъ именно и желаетъ для упокоенія старости своей. Онъ читалъ намъ какіи то сентиментальныиъ образомъ думки украинскія переведены изъ Богдана Залескаго — на видъ хороши — по разсмотришь, — то пустяки! —

Не знаете, какъ рѣшить гр. Буошъ о судьбѣ его? Опасаются что Россія будетъ протестовать противъ его пребыванія въ Галиціи — не кажется, если бѣ, познала его, тобы вовсе не протестовала. Такъ относятся его можетъ быть между Венгерскую братію — тамъ люди сердечные, какъ и онъ самъ Терлецкій. —

Тебѣ говорилъ Г. Черлунчакевичъ, будто нѣтъ не хочется въ Львовъ! — страшно же было ему это говорить! — Я хочу и единственно того и желаю — но вѣдь жену трудно убѣдить, будто гдѣ нибудь можетъ быть лучше какъ здѣсь! — Впрочемъ я до сихъ поръ не вѣдаю, куда нѣтъ суждено идти! надѣюсь на дняхъ покрайней найдатьше 15 мая узнать рѣшительно, что со мною сдѣлаетъ высшее начальство. —

Г. Черлунчакевичъ писалъ въ наши свята конкурсъ нѣтъ догматики — и кажется превосходно но у Пельца есть многолѣтнія заслуги — то и надежда для него очень мала. —

Архіерей Спиридонъ получилъ уже буллу папскую и будетъ въ половинѣ Мая святить ся, и на Зеленыя Свята уже у Васъ. —

Прощайте — Вашъ Братъ

Иванъ.

Листъ писаный на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 248.

*Листъ Ал. Заклинскаго до Якова Головацкаго, пис.
дня 27. IV. 1857 р.*

Ваше Благородіе! Всепочтенѣйшій Господине!

Прилучени тутъ гроши отсылаю за поручени ми къ продажѣ книги; т. 6.:

17 экземплярей вѣсяцослова, пересѣчно по 22 кр. ср.	6 f. 14 кр.
3 экзempl. Отца Игнатія по 30 кр. ср.	1 „ 30 „
1 экз. Анеалогіи (45 кр.)	45 „
Summa	8 f. 29 „

Перепрашаючи оусердно, же скорѣйше немогли бы розпродати, нило ми есть, тыже хотъ маленьку прислугу словесности русской сдѣлати.

При сей способности благодарю покорѣйше за посредствованье Ваше оу Консисторіи взглядохъ экспортатуры при туютойшій Гимназіи; письмомъ Вашемъ въ дня 28/16 Январія менѣ завѣдомлено. Современо оупрашаю Благородія Вашего, довѣдатися ласкавѣйше оу Консисторіи, о содержанію отвѣта нашего крылошанина въ дня 10-го с. и. на вопрошеніе консисторское: „котрому священникови бы Онъ тую должность

повѣриги разсудилъ?" — Отвѣтъ бо той менѣ въ тайнѣ держить, хотя выразью Ему извѣстилемъ, же къ обнятію той посады склоненъ и готовъ есмь. — Оурядово не могу консисторіи отповѣсти, бо мѣ о тое небыль пытанъ. Домнѣваюся, же мой Крилошанинъ, нехотячи мене до чести и впливу при Гимназіи допустить, [2] написалъ до Консисторіи, же я не хочу або не могу ради транслятуры тую посаду принять. Сего ради прошу извѣстити, же еслибы Пресвѣтлѣйша Консисторія достойнымъ мя почитала, повѣрити менѣ тую посаду, къ обнятію тоижъ склоненъ и готовъ есмь; наючи въ собѣ оувѣренъе, же по желанію Пресв. Консисторіи и въ способъ, въ писанію Вашомъ до мене начеркненый, скоро оудовлѣю дорогу къ совершенной катихетурѣ при здѣшней гимназіи оуторувати, а тымъ способомъ и для себе заслуги сдѣлати; немаючи и такъ надѣѣ на парафію Боссиры, на котрумъ подавъ; понежи патронъ А ль стѣ писавъ ми, же вже словомъ, давнѣйше кому иному данымъ, связанный естъ. — И Бурачинскій вѣдася, хотъ въ терно прійдетъ, небудетъ зъ той парафіи ползувати. —

Молящи оусердно Ваше Благородіе о посредствованъе въ Консисторіи взглядохъ выжше помянутой експортатуры и завѣдомленъе мя ласкавѣйше о состоянію того дѣла, и нѣю честь въ глубокомъ почтенію Вашего Благородія и Всечестивѣйшой Супруги по̀двисатися приязнѣйше послушнымъ другомъ и слугою

Алеѣей Заклѣвскій

сотрудникъ.

Черновѣцъ дня 27 Цвѣтня 1857.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 249.

*Лист Івана Головацького до брата Якова пис.
дня 4. V. 1857 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Ежедневно ожидаю отъ Тебя письма, съ посылкою извѣстной статьи для Миклошичевой Библіотеки въ рутенскомъ, и для Русской Бесѣды въ русскомъ нарѣчьи. Пожалуй, поскорѣ коль возможно. —

Сегодня узналъ я въ министерствѣ просвѣщенія, что прошеніе Г. Діонисія Бурачинскаго о подвысненіи конгруи подъ числомъ 5776 послано дня 9 Апрѣля 1857, для справки или повѣрки до Львовскаго Намѣстничества. Теперь слѣдуетъ Тебѣ на мѣстѣ извѣдыватися, и своимъ временемъ меня о возвратной посылкѣ извѣстити.

Г. Дра Сембратовича хочеть министерство сдѣлать Ректоромъ здѣшней Семинаріи.

Съ 1 Мая обнялъ Г. Нодъ чинъ довременнаго пароха у Св. Варвары, а Г. Крыницкій коопературу.

Г. Черлуцакевичъ малую имѣетъ надежду устоять противъ соперника Цельца, за котораго здѣшній факультетъ и безусловно Г. Баранецкій сильно поборываютъ. —

Г. Настюшинъ уѣзжаетъ на днѣхъ въ Галицію, такъ возметъ разъ уже Исторію Церковную, залежавшую у него такъ долго. —

[2] Г. Оца Терлецкаго не принялъ графъ Голуховскій подъ предлогомъ, чтобъ Россіи не дѣлать никакихъ непріятностей.

Онъ рѣшилъ ся теперь ѣхать къ Венгерской нашей братіи — но онъ тамъ мало найдетъ сочувствія съ своими имѣлими началами. Кардиналъ Остригомскій очень его благосклонно принялъ, и вовсе не противится его пребыванію въ Венгріи, если только наши Архіереи его примутъ.

Въ короткомъ времени пошлю Тебѣ русской Бесѣды III и IV книги; споръ о малороссійское нарѣчіе между Максимовичемъ и Погодиновъ очень любопытно (sic); Погодинъ написалъ въ IV книгѣ реплику — но такъ слабо и ничтожно доводитъ свою догадку, что невольно вспомнишь пословицу: Не навѣ волкъ чинѣ, та лыкомъ.

Моя будущность еще не рѣшена. Надѣюсь до конца мая узнать, останется ли мнѣ здѣсь, или ѣхать въ Львовъ. Пращай любезный Братъ и удѣлуй всѣхъ любезныхъ отъ Твоего Брата

Ивана Ѡ. Голов.

Вѣна 4/5 857.

[3] P. S.

Протоіерій М. Р. желалъ бы получить для Русской Бесѣды статью Г. Мустіановича: О Русинахъ въ Венгріи и Галиціи и предлагаетъ 50 экзмп. отдѣльныхъ оттисковъ и соотвѣтное денежное вознагражденіе за трудъ. Изъ Церковной Газеты я узналъ, что эта статья уже въ Львовѣ. Если Тебѣ извѣстно что нибудь поближе о ея содержаніи и цѣнѣ, то напиши мнѣ скорѣе, или можетъ быть пришли статью самую; ее здѣсь переведутъ, и подлинникъ возвратятъ къ расположенію Г. Автора. Какъ думаешь, что нужно бы написать къ нему самому, то напиши поскорѣе, и проси его согласія, котораго онъ вѣрно не откажетъ. —

Г. Шашкевичъ уже возвратился изъ Угринова — малушку свою всталъ онъ и оставилъ въ совершенно безнадежномъ состояніи болѣзни. Онъ былъ только у Г. Кузьмьскаго и Хоминскаго. —

Пращай Любезный.

P. S.

Г. Крыницкій требовалъ у меня нѣсколько экзмп. „Мірскаго Молитвослова“ — надо бы удовлетворить.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 250.

*Лист Богдана Дідицького до кова Головацького, пис. дня
8. V. 1857 р.*

Высокопочтенный Государь!

Вамъ извѣстно, что во время Великодныхъ Праздниковъ я два раза былъ въ Вашемъ домѣ, но къ моему крайнему сожалѣнію, ни разу Васъ не засталъ! Вы уѣхали въ деревню, и я лишился самого желаннѣйшаго случая поговорить съ Вами о многомъ важномъ, къ чему на письмѣ ни свободы, ни мѣста нѣту. Въ крайней мѣрѣ пишу Вамъ нынче о нѣкоторомъ, хотя это никакъ не заступитъ живой бесѣды, и намеки мои не будутъ сейже часъ рѣшены Вашими многозначущими словами. Такъ во первыхъ — отъ своихъ же дѣлъ: Съ „Читанкою“ я буду готовъ съ концемъ т. мѣсяца; недостаетъ мнѣ лишь часть грамматическая, которую составляю точь въ точь по Вѣнской системѣ. Затруднительное дѣло лишь въ томъ, что не знаю, можно ли сочиненіе мое послать въ макулатурѣ, которая вся довольно чиста и вся читательна, или же наложить переписать ее на чисто? Въ случаѣ того послѣдняго дѣло продлѣлось бы до вакансовъ; ибо при недостатку добрыхъ нѣсцовъ у насъ я самъ только долженъ бы выше 40 листовъ по [2] реписывать! А вѣдь мою макулатуру прочелъ бы и самъ цѣловкій наборщикъ; почеркъ мой весь таковъ, какъ настоящій, а только въ рѣдкихъ мѣстахъ есть перемазки или малыя вставки. Рукопись свою возилъ я Вамъ на указаніе, но не встрѣтився съ Вами, взялъ ее назадъ съ собою для выконченія, пересмотра и переплета. Извольтежъ, по милости Вашей, написать мнѣ, что мнѣ съ нею по оконченіи дѣлать? — Во вторыхъ, выписки изъ Шевыревой Исторіи пошлю въ продолженіи текущаго мѣсяца; я опоздалъ съ ними по причинѣ, что принужденъ все дѣлать собственной рукою! А вѣдь у меня свободнаго времени ни на копѣйку. Я дописываю и къ „Вѣстнику“, ибо я, какъ Вамъ можетъ извѣстно, желаю принятымъ быть въ филологическій семинаръ въ Вѣнѣ. Для достиженія моей цѣли это теперь мнѣ необходимо нужно; а вѣдь не доспѣю ее безъ помощи Выслобоц. Онъ это сдѣлалъ, что рѣшеніе В. Министерства, послѣдовавшее на мою просьбу, вызываетъ меня какъ-то податься въ семинаръ въ Вѣну. Нечего дѣлать, я обязанъ буду долго еще ломать голову надъ ла- [3] тынью и грекою, которыя едва когда нибудь пособить мнѣ будутъ къ разбугаданію тысящлѣтняго духа Руси! Лучше вышелъ Г. Цыбикъ, который еще заблаговременно именованъ „прибочнымъ учителемъ“, для коихъ по закону повому уже при гимназіяхъ нѣтъ мѣста. Мы прибочные учителя зависимъ только отъ Школьнаго Совѣта, но благо Цыбику и Котлярчику, что они настоящіе; — я только довре-

женный, и отъ того долженъ искать прибѣжища въ дальнѣйшей цѣли, въ настоящей гимназійской профессурѣ, до которой, ей Богу! мнѣ очень еще далеко! Если бы Школьный Совѣтъ имѣлъ власть нареди меня настоящимъ прибѣчнымъ учителемъ для Перемышля съ 500 г. ср. жалованья, я и тѣмъ былъ бы доволенъ можетъ больше, нежели двугодовнымъ пребываніемъ въ Вѣнской семинаріи; ибо какъ настоящій прибѣчный учитель я могъ бы когда нибудь, на пр. въ возможномъ случаѣ отшествія Г. Котлярчика на приходъ, достаться во Львовъ на 700 г. а то была бы для меня уже цѣль желанная. Я прошу Васъ искренно, извѣдайтесь у ГГ. Вахольца [4] и Черкавскаго, возможно ли Школьному Совѣту именовать меня настоящимъ пр. уч. даже безъ сложенія испытанія съ русчины? Вѣдь въ министерскомъ рѣшеніи сказали мнѣ, dass Sie einer Prüfung als Nebenlehrer, die nach der definitiven Prüfungsvorschrift unzulässig ist, nicht bedürfen, indem Ihre ausnahmsweise Verwendung als Nebenlehrer dem Ermessen der betreffenden Gymnasial-Direction u. des Schulrathes überlassen ist. Если Schulrath въ правѣ удерживать провизоричныхъ Nebenlehrerow, то чей можетъ онъ и именовать ихъ настоящими — по свободной волѣ. Такъ мы тутъ толкуемъ. Въ томъ же предметѣ писалъ я и къ Г. Шараневичу, но онъ мнѣ ничего не доноситъ. О томъ же твержу и Вамъ, ибо невозможно не говорить, если сапогъ натискаетъ, какъ молвятъ Нѣнцы.

Засылая искреннѣйшія поздравленія достойной Вашей Семьи пишу съ глубочайшимъ почтеніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Перемышль 8/5 857.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 251.

*Лист I. Раковського до Якова Головацького пис. дня
3 (15) V. 1857 р.*

Милостивый Государь!

Въ спѣху послалъ я Вамъ номера Газеты съ текущаго года, между тѣмъ какъ позже замѣтилъ, что Вы требуете экземпляры ея за прошлый годъ. Поэтому препровождая его при семъ, изъявляю, что я намѣренъ посылать къ Вамъ также и номера экземпляра третьяго съ тѣмъ, что можетъ быть удастся Вамъ кому нибудь уступить его. —

Согласно общанію моему адѣсь препровождаю къ Вамъ декларацию, данную мною полицейскому начальству по предмету російскаго языка. — Я увѣренъ, что если бы мы всё единодушно такъ чувство-

вали, и говорили, то наше народное дѣло пошло бы лучше. До сихъ поръ я не испыталъ никакихъ препятствій по части издавiя Газеты. Судьба ея единственно будетъ зависѣть отъ числа подписчиковъ. Наши угорскiе Епископы уже рекомендовали ее клиру своему, увидишь какой успѣхъ будетъ ихъ архиепископскаго [2] попеченiя. Я со своей стороны не премину сдѣлать все, что будетъ возможно, для поддержанiя ея. Жаль, что нѣтъ у насъ согласiя. — Вотъ Зоря Галицкая N. 10 опять возражаетъ противъ словаря Россiйскаго, между тѣмъ какъ пользуется богатствомъ его. Мнѣ вовсе непонятна эта непоследовательность писателей нашихъ. —

Изъ Вѣны я не получилъ еще никакихъ книгъ для Васъ. —

Настоятельно и покорно прошу Васъ послать мнѣ, какъ можно скорѣе, тѣ номера польской Газеты, выходящей въ Львовѣ подъ надписью: „Literary Dziennik“ въ которыхъ содержится рецензiя мадырскаго сочиненiя „Columbus“ издавнаго каноникомъ Даниеликомъ. Я нуждаюсь въ упомянутой рецензiи, а потому прошу Васъ, какии бы то ни было образомъ доставить мнѣ ее. Эта рецензiя находится въ номерахъ настоящаго года.

Имѣю честь быть съ искреннымъ почтенiемъ —

Вашъ преданнѣйшiй

Юаннъ Раков.

Будниъ 3/15 мая 857.

Листъ писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 252.

*Листъ Ивана Раковскаго до Якова Головацкаго, пис.
дня 12 (24) червня 1856 р.*

Милостивый Государь!

Препровождая при семъ три Тетради Извѣстiй Императорской Академiи наукъ и одинъ экземпляръ требованныхъ Вами Изъясненiй св. евангелiя на дни недѣльные, благодарю Васъ за корреспонденцию, помѣщенную въ послѣднемъ 23 номерѣ Ц. Газеты и за прочiя въ ней прибавки, которыми также не премину воспользоваться въ столбцахъ журнала моего. Въ отвѣтъ на замѣчанiе Ваше по предмету декларацiи моей, долженъ я сказать что въ семъ отношенiи одна только твердая воля и неуклонная рѣшимость можетъ споспѣшествовать намъ. —

Что Ангелъ сказалъ Эрмѣ на возраженiе его, что заповѣди Божiя [2] тяжки, отвѣчай, ты не исполнишь ихъ потому что думаешь, что не сможешь исполнить ихъ, то само можешь имъ сказать и о себѣ. Если

будемъ думать, что не можно у насъ ввести въ употребленіе русскаго языка, то онъ и не будетъ введенъ во время наше, но какъ мы иначе станемъ разсуждать то онъ можетъ быть утверждёнъ у насъ въ настоящее время. Намъ никогда не должно дѣлать различія между русскими церковными и народными языками, а всегда говорить, что то одно и тоже въ литературномъ отношеніи. Вотъ мой Преосвящ. Архіерей, кому я также сообщилъ свою декларацію, какъ нужъ крѣпкаго характера, ни мало не усомнился взять [3] на себя поддержаніе Газети, когда я извѣстилъ его, что Общество св. Стефана отказало въ денежномъ пособіи. Конечно единодушное согласіе было бы непреборнимо. Но такъ какъ этого у насъ недостаетъ то и нѣтъ никакого успѣха. — Галицкіе Архіереи до сихъ поръ еще и не объявляли о ней, а потому и мало подписчиковъ въ Галиціи. Въ настоящую пору нѣтъ болѣе въ цѣлой Галиціи какъ 90, тежду тѣмъ какъ съ самаго перваго начала было болѣе 200. Впрочемъ будь воля Божія! — Я въ семь году буду еще продолжать редакцію Церк. Газети, но въ будущемъ году, что станется съ нею, теперь нельзя еще сказать. Я прошедшаго года предлагалъ Вамъ, чтобъ Вы постарались въ Львовѣ о продолженіи ея, сего года повторю тоже самое. Вы писали мнѣ въ отвѣтъ, что у Васъ нѣтъ тѣхъ источн. [4] ковъ, которыми я пользуюсь при редакціи, то я обязываюсь, пока буду въ Будниѣ, доставлять тѣ самыя статьи и отрывки изъ нихъ, какъ то въ настоящую пору помѣщаются въ Церк. Газетѣ, подъ тѣмъ условіемъ, что редакторъ будетъ пользоваться чистыми русскими словами. Сверхъ сего же буду писать корреспонденціи и нынѣ статьи. Мнѣ едва возможно будетъ болѣе продолжать ее настоящаго года, потому что я здѣсь только одинъ, не имѣю никакого помощника, если случится мнѣ захворать, то нѣтъ человѣка занять мѣсто мое. Сверхъ сего Типографія ужасно дорога. Платится по 22 гульд. серебр. каждый номеръ. Если бы и всѣ 500 экземпляровъ розшились, то всѣ издержки не могутъ быть награждены при нынѣшней цѣнѣ. Лишится нашъ органъ церковнаго и не имѣтъ никакого другаго журнала, конечно стыдно будетъ для насъ. За благовременно постарайтесь сдѣлать (на боці): надлежащія мѣры въ учрежденіи церковнаго журнала во Львовѣ. Петрушевичъ, Вы и другіе безсомнѣнно могли бы помочь общей нуждѣ нашей.

Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ.

Будниѣ 12 (24) Іюня 854. ИР.

Лист писанный на 4 стор. 8⁰.

Ч. 253.

*Запрошенє на вечер Як. Головацького від сеніора Ставропиг.
Института дня 28. VI. 1857 р.¹⁾*

JOHANN Ritter v. TOWARNICKI
SENIOR

des gr. kath. Stauropigianischen Instituts
gibt sich die Ehre,

S. Hochwürden den H. Jakob Glowacki

Prof. der ruth. Sprache u. Lit. an der Universität

zu dem, am 28 ten Juny 1857 Statt finden
Abendthee um 7 Uhr einzuladen.

Ч. 254.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
29. VII. 1857 р.*

Любезный Мой Братъ!

Я думалъ, что до Вакацій успѣю сдѣлать изъ опредѣленнаго для Тебя журнала нужныя выписки — но къ сожалѣнію не могъ — и потому прошу Тебя опять подождать. Не зная, застанеть ли Тебя это письмо еще во Львовѣ, не могу подробнѣе писать Тебѣ о нѣкоторыхъ и для Тебя любопытныхъ дѣлахъ, и отлагаю точный отвѣтъ на Твои послѣднія письма до будущаго. Напиши мнѣ передъ отъѣздомъ Твоимъ, куда отъѣзжаешь, и куда бы можно Тебѣ писать или какую посылку отправлять?

Мы иѣшевъ здѣсь ужасно жаркое лѣто, какого я не запомию съ времени моего здѣшняго пребыванія, и хотя общее состояніе здоровья здѣшняго жительствова какъ нельзя лучше желать, все же суждено нашимъ землякамъ отъ этого страдать. Такъ имено Г. Ковальскій потерялъ своего старшаго сына Владимира мальчика 4 лѣтъ, прелюбезное и умное дитя. Также нашъ Отецъ Николай Нодь сильно заболѣлъ грудью, и страдаетъ еще постоянно отъ 10 дней — я надѣюсь, что онъ оправится на теперь, но боюсь чтобъ она опять не возобновлялася —

¹⁾ Запрошенє писанє на друкованім блякеті. Слова вписані зазначуємо великими буквами.

потому что по моему [2] мнѣнію, у него развивается ужасная чахотка или tuberculosis — дай Богъ, чтобъ я ошибся — мнѣ очень жаль этого добраго и во всякомъ отношеніи праведнаго мужа! —

Твоими статьями я распорядился, какъ думалъ лучше — и надѣюсь, что будешь доволенъ, но о томъ и всякомъ другомъ позже. —

Экземпляръ Р. Б. опредѣленный для Г. Зубрицкаго, я отсылаю еще сегодня, чтобъ по крайней мѣрѣ онъ не былъ принужденъ еще долге дожидаться, а при томъ можешь и Ты пока воспользоваться. Мнѣ хотѣлось было, послать всѣ книги вѣстѣ въ одною пакетъ — а то выпало теперь худо — буду стараться, чтобъ въ будущемъ все посылать безъ остановки. —

Прощай, Любезный Братъ, и не беспокойся никакими посторонними бездѣльцами — работай на поприщѣ литературы, какъ велитъ наука и добрая совѣсть, и впрочемъ не бойся. —

Мы слава Богу всѣ здоровы -- поцѣлуй отъ насъ цѣлое Твое семейство, и люби Твоего Брата

Ивана Ѡ. Гол.

Вѣна 29 Юля 1857.

[3] NB. Я уже былъ опредѣленъ на службу во Львовѣ, и ожидалъ только декрета, но вдругъ припомнили себѣ Нѣмцы, что имъ еще нельзя обойтись безъ дешеваго русскаго переводчика, и задержали меня здѣсь — какъ долго здѣсь остановлюсь еще, не знаю; кажется слишкомъ годокъ пройдетъ, а можетъ быть и скорѣе. На всякій случай я во Львовѣ возвращусь, и радъ бы чѣмъ скорѣе.

Прощайте Вашъ

Иванъ Ѡ. Гол.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 255.

*Листъ Ивана Раковскаго до Якова Головацкаго пис.
дня 5/VIII 1857 р.*

Милостивый Государь!

Имѣю честь при семъ препроводить къ Вашъ вѣстѣ съ VII выпускомъ Извѣстій Императорской Академіи оставшуюся по ошибкѣ здѣсь въ Типографіи часть изъясненій св. Евангелія. Цѣна этого сочиненія 36 кр. серебр. — Извините, что я до сихъ поръ даже ни словомъ не поблагодарилъ Васъ за полученное мною сочиненіе подъ за-

главнѣе: Исторія Христіанства до временъ равноапостольнаго Князя Владиміра. Это случилось отчасти отъ опрометчивости, отчасти же оттого, что до сихъ поръ не успѣлъ прочесть оное. Нынѣ узнавъ цѣнность содержанія его, я вознамѣренъ повременамъ кое-что извлекать изъ него для сообщенія въ Церковной Газетѣ. А потому покорно прошу Васъ или уступить мнѣ оное на всегда за слѣдующую цѣну, или по крайней мѣрѣ потерпѣть, пока воспользовавшись имъ, возмогу возвратити Вамъ его. Равнымъ образомъ намѣреваюсь воспользоваться также и сочиненіемъ: *Die ruthenische Frage in Galizien*. Въ немъ содержится многое заслуживающее вниманія. — О языкѣ спорить, повѣрьте, мнѣ уже тошно. О немъ было писано и говорено довольно. Вы пишете что оставивъ, неокончательное наклоненіе въ *ти*, можете писать на чистомъ русскомъ языкѣ, между тѣмъ какъ сами испытали на дѣлѣ, что полицейскіе чиновники справляются со Словаремъ [2] Шмида? Прошу, какъ уже набѣгая Словаря Шмида, возможно писать на чистомъ русскомъ языкѣ? Почему полиція напала на Зорю Галицкую во время редакціи ея Дѣдичкинъ, не смотря на то, что онъ придерживался окончанія *ти*? Равнѣ Вѣнскіе перестанутъ уже враждовать противъ чистоты языка и будутъ довольны окончаніемъ *ти*? Конечно, по моему мнѣнію, не остается иного, какъ или сообразаться со Зборовскимъ¹⁾, принявъ его за образцоваго писателя, старающагося поскручивать головы каждому русскому слову, или всенародно объявить, что будешь и должны писать на російскомъ (*russische*) языкѣ, какъ я сдѣлалъ. — Такъ какъ наши венгерскіе епископы совершенно одобряютъ мой поступокъ, то всего лучше было бы, ежели бы хотя одинъ изъ Галицкихъ епископовъ поручалъ мою газету клиру своему. Этнмъ и кончилось бы все и водворилось бы между нами единообразный слогъ писаніе или литературное согласіе. Но въ Галиціи, повидимому, епископы дѣйствуютъ въ иномъ духѣ, о которомъ судить не мое дѣло. Я пока будетъ возможно, буду продолжать редакцію Церковной Газеты, а какъ нѣтъ, то прощай! — Въ семь полугодій почти всѣ венгерскіе пренумеровались на нее, между тѣмъ какъ изъ Галиціи за исключеніемъ тѣхъ, которые сначала подписались на цѣлой годъ, едва два три пополняли свою полугодовую подписку. Новаго подписчика же нѣтъ ни одного. Судя по настоящимъ обстоятельствамъ, я долженъ заключить, что на будущій годъ изъ Галиціи, можетъ быть, не [3] будетъ ни одного подписчика! Будь воля Божія, мы должны ее благословить, какъ бы то ни было. — Кланяется Вамъ О. Войтковскій. Онъ здраствуетъ и живетъ

¹⁾ анонімъ Вислобоцького.

въ Ирѣвѣ. — Цѣна славянской Библіи состоящей изъ 5 томовъ, 6 т. е. шесть гульд. серебр.

Имѣю честь быть съ достодожными почтеніемъ Вашъ преданныйшій другъ

Іоаннъ Раковскій.

Будниъ 5 (17) Августа 1857.

Лист писаній на 3 сторонах 4°.

Ч. 256.

*Лист Іаана Головацького до брата Якова, пис. дня
11. VIII. 1857 р.*

Вѣна 11. Августа 1857.

Любезный мой Другъ!

Сердечно благодарю Тебя за письмо, которое Ты имѣ изъ Ратищъ писалъ; благодарю и Васъ всѣхъ любезныхъ сродниковъ одъ мала до велика, которые въ уютномъ своемъ житьѣ - бытьѣ и насъ не забываете. Очень радуюсь, что Васъ Богъ сохраняетъ коекакъ при здравіи и счастіи. Мы тоже всѣ здоровы, и цѣлуемъ Васъ сердечно. Переселение мое въ этотъ году, кажется, уже не возможно; въ мѣсяцъ Іюнь с. г. я былъ уже опредѣленъ во Львовъ, и готовился въ дорогу, ожидалъ только писемнаго приказа. Но вдругъ запротестовалъ одинъ Совѣтникъ, который безъ русскаго и польскаго переводчика не можетъ еще обойтись, и я остановился здѣсь слишкомъ на годокъ. Какъ счастливымъ считалъ бы я себя, еслибъ уже былъ на мѣстѣ, между Вами! Моя жена не имѣетъ понятія о томъ, какъ дружественно и любезно у насъ живутъ; но я увѣренъ, что и она въ 2—3 мѣсяца совершенно бы свыклась, и была вполнѣ довольна. Надѣмся, что Богъ насъ не оставитъ на чужбинѣ, хотя бы какъ хорошей и прелестной!...

На Твое письмо изъ Львова я хотѣлъ съ отвѣтомъ и нѣсколько книгъ послать но не успѣвъ нужныя имѣ выписки сдѣлать, я написалъ краткѣ при концѣ Іюля къ Тебѣ, надѣясь что письмо застанетъ Тебя еще въ Львовѣ. Въстѣ съ тѣмъ я послалъ одновременно экземп. Р. Бесѣды III и IV кн. Г. Денису.Ивановичу, съ тѣмъ чтобъ и Ты предъ отъѣздомъ еще возмогъ заглянуть въ нихъ. Но выпало иначе. — Сегодня отсылаю Тебѣ III. книгу этого журнала въ Залозцы, надѣясь что Ты ее еще получишь до отъѣзда въ Скалатъ и будешь могъ по [2] вечерамъ наслаждаться русскимъ словомъ. Изъ Скалата напиши имѣ, какъ долго тамъ останешься, то я Тебѣ можетъ быть успѣю еще послать и IV изъ 1856 и I изъ того года, которыя тоже въ моиъ рукахъ.

Касательно статей Тобою присланныхъ, я такъ распорядился: Для Миклошича уже было слишкомъ поздно, и не стало мѣста только для одной статьи, именно для пѣсенъ народныхъ, которыя я ему и передалъ. Они непремѣнно напечатаны, но съ тѣхъ поръ я не видалъ Профессора — теперь же у него тоже вакансии. Когда получу отъ него книгу, то пошлю Тебѣ. — Вторую же статью я рѣшился передать для помѣщенія въ Р. Б. и онъ¹⁾ уже отослалъ, куда слѣдуетъ. Записка Твоя также тѣмъ путемъ пойдетъ. Увидимъ какой будетъ успѣхъ. Я просилъ печатать безименно. — Статья Мустяновича досталась также въ такія руки, которыя не хотѣли ее выпустить — но я увѣренъ, что редакція ее не приметъ, какъ по содержанію такъ и по формѣ. Она по моему мнѣнію годится только въ какой филологическій журналъ, для котораго любопытны больше всего образцы нарѣчій и памятники языкословные. Мы ее непремѣнно получимъ навадь и отдадимъ кому слѣдуетъ. Пока же не говори никому о томъ — дѣлай, какъ бы она находилась въ моихъ рукахъ. Мы по крайней мѣрѣ покажемъ добрую волю, что хотѣли быть полезны и автору и редакціи. —

При случаѣ я рассказывалъ Г. Миклошичу, который приказалъ Тебя сердечно поблагодарить за статью и просилъ въ будущемъ не забывать, о аферѣ происходившей у васъ на счетъ пріѣздившаго стиха Е. П. Спиридону²⁾. Онъ душевно смѣялся надъ нелѣпостью этого чиновника, который кажется совершенно не понималъ приказовъ своего [3] начальства. Но совѣтовалъ, что на подобныя выходки лучшее средство молчать, и плечами пожать; а послѣ не долгаго времени опять свое продолжать, какъ бы ни въ чемъ не бывало. Такъ дѣлаютъ всѣ практическіи люди.

На счетъ этого чиновника Бачинскаго я слышалъ нѣчто, что меня заставляеть подозрѣвать какую личную обиду, которой онъ Е. П. Спиридону изъ прежнихъ временъ не могъ забыть. Онъ же тотъ самъ, который былъ но не выбылъ до конца въ Римѣ Возвращаясь оттуда, ему Спиридовъ дѣлалъ сильныя упреки; также его брата, здѣшняго питомца онъ переслѣдовалъ, такъ что лишь годъ могъ здѣсь выдержать. Кажется „hinc inde irae“; и онъ хотѣлъ можетъ быть воспользоваться пріѣздомъ, и коекакъ отомстить давнюю обиду!... Впрочемъ и Вислоб. очень интересовался этою аферою; ему донесли, и онъ увидя меня, просилъ ради Бога дать ему этотъ стихъ — ну чертъ бери! я ему далъ всѣ три. Но все не знаю, на что ему нужно?

¹⁾ Равський.

²⁾ Литвиновичевъ.

Ты знаешь, старый Гарасьевичъ какая душа! Хотя ему не много можно вѣрить, но онъ мнѣ откровенно сказалъ, что Шашкевичъ твой противникъ, и счастье Твое, что онъ не былъ референтомъ въ Твоемъ дѣлѣ. Также Вислоб. и Ковальск. собаки врутъ на Тебя, гдѣ могутъ, какъ онъ выражался. Я сказалъ, что „вовсе не понимаю причину подобнаго неблагорасположенія къ Тебѣ“. Впрочемъ и подлая зависть бываетъ часто поводомъ другихъ страстей и подлостей! Для того во всякомъ отношеніи Твоемъ будь остороженъ, чтобъ по крайней мѣрѣ въ сердцѣ быть спокойнымъ.

Ты писалъ мнѣ, что Настѣшинъ у Тебя не являлся, слѣдовательно и книгъ церковной Исторіи (я думаю 10 эк.) тебѣ не отдалъ. Удивительно; онъ здѣсь много оставилъ друзей, почитавшихъ его; но до сихъ поръ ни одного не удостоилъ хотя бы строкою — не то письмомъ! и не ни-[4] шеть, и не отвѣчаетъ. Правда, онъ человѣкъ слабовитый, и при томъ страстно отданъ своему предмету — можетъ быть заболѣлъ, или сидитъ гдѣ въ уголку своей стаци, въ деревенькѣ какой, и работаетъ надъ планами. — На его народолубіе я не много полагаю, но считаю всегда добрымъ человѣкомъ. — Недавно рассказывалъ мнѣ Вислоб., что на будущій годъ пріѣдетъ нашъ Θεодосій Андреевичъ Д. въ Вѣну какъ кандидатъ гимназ. профессуры. Хорошо, если правда; и если ходатайствованіе его увѣнчано будетъ такимъ успѣхомъ, то мы очень должны быть благодарны Вислоб., хотя онъ это больше для своихъ собственныхъ выгодъ дѣлаетъ. Дай Богъ чтобъ это сбылось! Отъ души желаю счастья этому бѣдному мученику, который такъ искусно выперся самъ себя.

О церковной Газетѣ пишутъ мнѣ, что на текущее полугодіе подписчиковъ убавилось много изъ Галиціи, за то изъ Венгріи прибыло выше ожиданіе. Есть всѣхъ около 500. — Дай Богъ и тамъ хорошихъ успѣховъ! — Но хохлы не спятъ. Ш... будто ради болѣзни матушки своей, опять вынанилъ отпускъ на нѣсколько мѣсяцевъ, и уѣхалъ.. черезъ Венгрію... въ Галицію... хочетъ дѣлать свои наблюденія грамматическія (?!) и сойдется непремѣнно съ одномышленнымъ Отцемъ Владиміромъ (Иполитомъ Терлецкимъ) въ Чернецкомъ монастырѣ подъ Мукачевомъ. Слышу, что ему тамъ какъ-то тѣсно, скучно, т. е. не находитъ одномыслищихъ между Венгерскою братіею! —

Пращайте Любезные, пѣлую Васъ по очереди всѣхъ а всѣхъ, любите насъ какъ мы Васъ — и уцѣлуйте Скалатскихъ и Тернопольскихъ — и помолитесь за усопшихъ невабвенныхъ родителей и проч. Вашъ братъ

Иванъ Ѡ. Голов,

Лист писаний на 4 сторонахъ 4°.

Ч. 257.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького,
пис. дня 3. IX. 1857 р.*

Ваше Высокопреподобіе Милостивый Государь!

Съ времени послѣдняго моего письма изъ первой половины тек. года я неудостоился драгоцѣннѣйшаго Вашего отвѣта: длятого извините, Высокопочтеннѣйшій Господиъ Профессоръ, что въ подлежащемъ случаѣ смѣю обезпокить Васъ моими дѣлами.

Прежде всего я долженъ извѣстить Васъ, Высокопочтеннѣйшій, что послѣ уконченія моей обязанности въ Сучавѣ, я вздумалъ было отправиться за границу, искать, сказавъ истинно, счастья. Однакъ политическое волненіе въ Молдавіи заставило меня, отстать отъ моего намѣренія. Итакъ, мнѣ слѣдовало, возвратиться въ Львовъ. Однакъ нѣсколькихъ годовыя испытанія научили меня что и теперь встрѣчу тамъ только хладнокровныхъ для меня людей, и хотя я въ Черновцахъ не имѣю ни одного знакомца, таки я поселился здѣсь и надѣюся получить содержаніе.

Между тѣмъ здѣшній Кооператоръ, Гнъ Заклинскій предложилъ мнѣ, стараться о супплетуру Русскаго языка при Черневцкой Гимназій. Понеже здѣсь, кажется, должны будутъ учредить паралельныя классы, то изъ того произойдетъ большій недостатокъ учителей и по этому моглобъ стать, что междуременно не требовали бы съ меня испытъ доспѣлости. Понеже здѣсь однако съ преподаваніемъ Русскаго языка совокулены [2] національные интереса, то Е. П. Э. Спиридонъ обѣщаль Гну Заклинскому приняться за дѣло и, чтобъ эта супплетура не попала въ руки Волошскія, дать ее, или стараться ото чтобы она досталась Русскому человѣку. Дѣло теперь въ томъ, въ какомъ я мнѣніи у Е. П. Э. Спиридона, если въ непріязненномъ, не могъ бы я какимъ нибудь образомъ сыскать себѣ Его благоволеніе? Если бы это было возможно, то не сомнѣваюсь что онъ въ состояніи будетъ выхлопотать у Гна Черкавскаго благосклонное для меня рѣшеніе. — Быть можетъ что и ВВ. Гнъ Хоминскій пособилъ бы въ мою пользу.

Я случайно узналъ что Вы, Ваше Высокопреподобіе въ большей почести у Е. П. Спиридона, поэтому ничьихъ совѣтовъ не могу просить съ надеждой на большіе успѣхи, какъ Вашихъ. Длятого покорнѣе прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь, чтобъ изволили благосклонно извѣстить меня, что мнѣ слѣдуетъ дѣлать, и могу ли чего нибудь надѣяться?

При этомъ случаѣ не могу пропустить это извѣстіе, что я въ Сучавѣ еще получилъ eine angemessene Verwarnung изъ стороны Львовской

Полиціи. Если содержаніе того предостереженія Вамъ не извѣстно, то я при другой [3] случайности выпишу его¹⁾.

За границей начали за поздно заниматься моимъ изданіемъ; въ мѣнѣи, будто я продолжаю издавать Сем. Библ., Дирекція Учебн. Окр. Новгородскаго и Лицея князя Безбородко, запотребовали отъ меня до-сыланіе ея. До Лицея я послалъ 2 экземпляра, но денегъ досель не получилъ. —

Мои книги, которыя послалъ въ продажу къ Исакову, для меня пропали. Онъ не хочетъ ихъ принять, но предлагаетъ мнѣ, обратиться къ контору „Отечеств. Записокъ“ или „Современника“. Не знаю что дѣлать?

Ожидая нетерпѣливо благосклоннаго отвѣта мнѣю честь оставаться съ чувствительной благодарностью и глубочайшимъ почтеніемъ Вашего Высокопреподобія Милостиваго Государя покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичъ.

Чернеуцъ 3. Сент. по н. ст. 1857.

Адресъ: in Czernowitz post. rest.

Лист писанный на 3 сторонах 4^о.

Ч. 258.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 6. IX. 1857 р.*

Любевный Другъ Я. Ѳ.

Сосѣдъ мой и Приходникъ съ Красного О. Іулянь Ганкіевичъ, по возваніи ц. к. чину фискального ѣдетъ въ Вашъ столичный городъ, то чрезъ этого О. пишу къ Вамъ мой любевный Другъ съ вопросомъ, чи хорошо и благополучно съ вояжировки воротѣли домой? что тамъ нового вастали, спрашиваю Васъ, о длинной отвѣтъ про всяку всячину, и о всѣхъ интересахъ Вамъ мною врученныхъ. — А може книги нѣкоторыи мѣете у себе, изволите передать. —

Поклонъ отъ Мене всѣмъ моимъ знаемымъ отдасте, а паче ПП. О. Кульчицкому новопоставленому крилошанину, о чемъ много радуюсь. [2] У насъ новостей нѣкакыхъ, ино одна важнѣша, что все подешевѣло, нѣкто хлѣба не беретъ, та денежокъ скудно. — Ляшонки уже не своимъ голосомъ мемецуть а наши охаютъ, та неодкуду брать на воспитаніе ребятешокъ — давай сидѣть дома. — Какъ тамъ Ваша Мар. Андреевна свое хозяйство вастала, а семейка что дѣлае? весело гулае съ Вами?

¹⁾ Оно перепечатане в листів Шеховича до Погодіна в „Зорі“ за р. 1880. Ч. 11. стр. 147—8.

Я лишь читаю эту книжицу О фукситахъ та думаю что Вы вспоминали за вашего фукситу, что соблазнили мальчиковъ. Еще повтараю мое желаніе, и просьбу, отвѣчайте, ино длиннымъ [3] предлиннымъ отвѣтомъ. — Прилучаю 2. р. изволите въ книжной лавкѣ купить для какой то г. Д. съ русской стороны молитословець польской подѣ титломъ К. Biskupa Dunina — и передать тотъ часъ а это тому чтобымъ содержаль мое слово — дочери Г. Помочника котора къ мнѣ писала. — Въ прочемъ прощайте — адравствуйте, во всей милости Всевышняго избилуйте, меня любить какъ я Васъ, часто поминайте и пишѣть — Вашъ чисто-сердечный Другъ и во Христѣ Братъ пишеть

Иосифъ Вас.

Воскрес. 6/9 857.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 259.

Лист в Академіи Наук в Петербургѣ до Як. Головацкаго, пис. дня 26. IX. 1857 р.

Милостивый Государь!

По порученію Второго Отдѣленія Императорской Академіи Наукъ, имѣю честь увѣдомить на письмо Ваше къ Академикъ И. И. Срезневскому, отъ 21-го Юня сего года, что Отдѣленіе не можетъ не желать продолженія составленія дополненій къ Малороссійскому Словарю Г. Аванасьева и приметъ трудъ Вашъ съ особенною признательностію.

Примите увѣреніе въ совершенномъ моемъ почтеніи и преданности.

Иванъ Давидовъ.

На долѣ в правої стороны: Г. Головацкому.

Лист писаний на 1 сторонѣ блякета (4°), в друкованую надписею: „М. Н. П. Императорская Академія Наукъ. Отдѣленіе русскаго языка и словесности“. 26. Сентября 1857 года. № 102.

Ч. 260.

Записка Н. Маркевича до Якова Головацкаго, пис. дня 8. X. 1857 р.

Николай Андр. Маркевичъ, сочинитель Исторіи Малороссіи, рекомендуетъ себе Панови Головацкому; Ставъ квартирою въ Отели de Russie первый Номеръ на право въ приходу; Завтра јиду до Видни, и до Не-

аполя, у снѣ часовъ вечера. Чи не вгодно буде Панови побачити або у мене сіюгодня або у Себе завтра.

М. Маркев.

8 окт. 1857.

Ч. 261.

*Лист Богд. Дідицького до Якова Головацького, пис.
дня 23. X. 1857 р.*

Милостивѣйшій Государь, Покровитель мой!

Окончивъ „Другую языкоучебную Читанку“, пересылаю ее на Ваши руки съ тѣмъ, чтобы Вы благоволили сдѣлать съ нею поскорѣе то, что въ пользу школъ и мою за благо рассудите. Правда, я опоздалъ съ нею; но вѣдь и Вамъ извѣстно, каковъ большій трудъ представился мнѣ при составленіи Грамматики. При составленіи этого дѣла я совѣстно избиралъ изъ различнаго рода книгъ и учебниковъ, что только нашелъ наилучшее; и взявъ въ уваженіе это, какъ и эстетическій вкусъ мой природный (да не величаюсь), то едва найдется въ моей Читанкѣ статья, которую бы можно съ совѣстію выбросить. Я читалъ ихъ вѣдь нѣсколькимъ опытнымъ педагогамъ, они все похваляли. Думаю, строжайше не осудятъ и выше. Другое дѣло языкъ и внѣшняя форма. Но и томъ отношеніи сдѣлалъ я всякую возможную уступку; прочее да дѣлають Ш. — [2] Что до объема моей Читанки, этотъ едва ли будетъ шире чешской, не смотря даже на то, что въ ней 15-ю статьями больше нежели въ чешской. За то и стиховъ у меня есть выше 30, гдѣ напротивъ въ чешской всего только 20; — а стихи вѣдь любятъ дѣти, особенно русскія. Прошу Васъ лишь еще о то, чтобы Вы изволили представить у высшаго мѣста, дабы статьи второй Читанки печатаемы были большими черенками и немного попространнѣе, нежели какъ печатаны статьи первой. Ибо то ужасно читать дѣтямъ столь маленькія и сжатія буквы, какъ въ I. Читанкѣ Добрянскаго. Негодование противу тому слышалъ я отъ многихъ учителей. Этого не найти уже ни въ какой инойвѣчной Читанкѣ. Эта скупость или глупость тутъ вовсе не у мѣста. Тоже само сказать можно о бумагѣ. Что до латинскихъ буквъ, о которыхъ Вы поминали мнѣ въ ваканціи, я вовсе не знаю, каково тамъ есть или будетъ рѣшеніе въ министерства; но думаю, это не мѣшаетъ [3] дѣла, и въ случаѣ, если бы намъ необходимо было покориться латинѣ, могу или я самъ добавить нѣсколько латино-русскихъ статей позже, или, если желанія въ томъ отношеніи не будутъ преувеличены, изволите Вы по милости Вашей трудъ этотъ взять на себя.

Въ теченіи сего или будущаго Мѣсяца надѣюсь я ѣхать во Вѣну на курсъ приготовительный, какъ то уже Вамъ извѣстилъ въ часъ свиданія. Всѣ Ваши книги перешилю Вамъ передъ отъѣздомъ черезъ моего Братца, который отъ родины сюда пріѣдетъ. Но я прошу Васъ прежде того написать мнѣ, какъ дѣла пойдутъ съ моею Читанкою, чтобы я зналъ какія мѣры предпринять въ нужномъ случаѣ у Г. Ш., до рукъ котораго, чаю, достанется эта книга. Если будутъ ее печатать во Вѣнѣ, то радъ бы я такъ принять на себя ея корректуру, отъ веденія которой много зависло. Можетъ въ томъ случаѣ удалось бы мнѣ выработать въ крайней мѣрѣ то, что удалось Волянцу. [4] Покажѣть я принужденъ буду на нѣкоторое время отказаться отъ любезнѣйшаго идеала жизни моей, — отъ русской литературы! Но за то, какъ скоро доспѣю конечной цѣли, первое Спасибогъ воскликну ей, моей Богданкѣ!

Пересылая достойнѣйшей родинѣ Вашей искреннѣйше поздравленіе пишу съ глубочайшимъ почтеніемъ преданнѣйшій слуга и воспитанникъ Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Перемышль 23/30 857.

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 262.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 22. X. (3. XI) 1857 р.*

Пряшовъ 22 Жолт./3 Листоц. 857.

Любезный Братъ!

За Педагогію днесъ полученную во одномъ отгискѣ, здѣсь посылаю 25 фл. и прошу доплатить 12 кр. бо почтою крайцари непосылаются.

Я вамъ много счастья желаю до новой работы, и жалѣю, что я толькими дѣлами занятый вамъ помогати не могу, бо у меня одна только рука пишетъ, а она уже не довѣдетъ; Богъ выдаетъ ночью и днемъ труждаюсь про неблагодарныхъ и нѣтъ да нѣтъ радости!!!

Зборникъ пѣсней увѣселяетъ меня, и прошу этимъ дѣломъ поспѣшить, то будетъ поощреніемъ народа къ народности, скорѣе скорѣе братъ мой постарайтесь [2] о томъ списокѣ, той нецѣнный трудъ. Знаете, я хотѣлъ издать пѣсни, и писалъ, просилъ всѣхъ, но тщетно, одинъ мнѣ Г. Талапковичъ послалъ списокъ, и я той вамъ преподаю, бо у насъ заперло все, егонизмъ, и мадаризмъ господствуетъ по всюду, и годъ пораждать.

Цѣлую васъ всѣхъ, прощайте и любите Брата

Духновича.

Г. Добрянскій въ Греггенбергу. Гдину Кузьемскому и Малиновскому мое почтеніе прошу сказать.

Лист писанный на 2 сторонах 4°. — На 3 сторонѣ дописка Як. Головацкаго :

		42	
14/11	857	25 fr. и 25 fr. кунономъ	= 50 давъ Дѣковскому
11/1	858	доплатить я подлинное	17 — 30 kr.
			<hr/>
			fr. 109 — 30 kr. KM.

Отписаль 11/1 858 н. ч.

Ч. 263.

*Лист Теодора Білоуса до Якова Головацкаго, пис.
дня 16. XI. 1857 р.*

Всечествѣйшій Высокодостойный Господине!

Господь испослалъ намъ новую радость, когда можемъ Вышой Всечествѣйности вновь новаго достоинства сирѣчь Деканства философскаго факультета пожелать. Здѣшніи Русини съ искренною радостію воспріяли вѣсть о томъ вoadвиженіи, которое при финансовомъ возвышеніи не презрѣтельнымъ но насупротивъ достопочитаемихъ и важнымъ. Последнее для этого, понеже можетъ [2] быть что Господь вже инѣ первому соизволить подъ скипетромъ Вашей Всечестности по разъ второй подвернуть ся метанію жребій академическихъ. Ибо я теперь приготавлиюсь изъ математики и физики. Простѣте, Всечествѣйшій, что я снова, уповая въ Ваше челоувѣколюбіе, дерзаю по изложеніи моихъ доброжелательныхъ словъ, Вашу Всечестность обременять дѣломъ для мене очень важнымъ. Благовольтѣ, Высокодостойный попытать ГГ. Профессоровъ Льевоха и Урбаньского о minimum ихъ требованій изъ Математики и Физики до испыта рыгорознаго. Кажу minimum, [3] понеже уже и старъ, и памяти не совсемъ свѣжой, впрочемъ ненавѣряющій вдераться въ число Профессоровъ университетскихъ, ибо вѣстны инѣ мои силы душевни и плотскіи, я доволенъ чиномъ учителя гимназическаго. — Извольте, Всечествѣйшій, каковымъ то способомъ увѣдаться инѣ о оныхъ требованіяхъ; я надѣюсь въ оныхъ двухъ Господахъ имѣть какъ и въ Васъ доброжелающихъ инѣ учителей и покровителей. Слово Вашей Всечестности покрѣпитъ мою плоть и возбудитъ моего духа, Ваше руководство

приуважаетъ мнѣ путь къ дальшимъ подвигамъ. Съ трепетомъ протое и съ нетерпѣливостію выгладаю протое Вашего высокопочитаемого отвѣта. Вашъ преданнѣйшій

Бѣдоусъ.

Тарнополь 16/11 1857.

Мы здѣсь получили сими днями печатню. Я вже сдѣлалъ уговоръ съ печатщикомъ относительно печатанія двухъ дурницъ. Меруновичъ готовить поетическую повѣсть о послѣдней княжѣ изъ Острожскихъ.

На 4 стороні:

An den Hochwohlgebornen Hochwürdigen Herrn Jacob Holowacki k. k. öff. ord. Universitätsprofessor Dekan der philos. Fakultät in Lemberg.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

Ч. 264.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 26. XI. 1857 р.*

Любезнѣйшій мой Другъ Я. Ѳ.!

Письмо Ваше одержалъ, за Вашъ трудъ много благодаренъ. О извиненіи Васъ спрашиваю что тотъ часъ немогу переслать за работу 80 р. бо тяжело сколотить въ нынѣшнее время, половину уже мѣю и есть что продать, но купца нѣтъ. —

Зновостей то Вашъ пишу — когда денегъ нѣтъ, и купцы нѣчего непокупаютъ то все вообще стали дураками, всякъ убить, трауромъ покрить, молчать думаетъ, и на вопросъ отвѣта недааетъ. — Все мои силы напругу чтобы предъ Праздникомъ рождества Х-ва по почтѣ денги къ Вамъ отправить, а Васъ мой Люб. Другъ спрашиваю о терпѣніи.

Прощайте, здравствуйте, поминайт(е) насъ грѣшныхъ во вашихъ молитвахъ а мы взаимно Васъ — Вашъ другъ пишетъ

Иосифъ Васил.

26/11 857.

Ино мужики съ отчаянія на смерть водку кружатъ.

Лист писаний на 1 стороні 8^о.

*Лист Івана Головачького до брата Якова, пис.
дня 6. XII. 1857 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Посылаю Тебѣ нѣсколько томовъ Русской Бесѣды — именно 4-тую книгу изъ 1856, нотовъ I и II книги изъ 1857 года. — Посылка Академическихкихъ Извѣстій прервалась по какимъ то нѣ неизвѣстнымъ причинамъ — изъ VI тома не пришла сюда еще ни одна тетрадь; одинъ изъ моихъ знакомыхъ выписавшій себѣ пятый томъ, ни за наличныя деньги не получилъ его до сихъ поръ. Тутъ прибавляю также желанную Тобою нѣмецкую брошюру.

Въ послѣднихъ дняхъ Октября пріѣхалъ сюда съ супругою славный малоросс. историкъ Николай Маркевичъ, и вдругъ заболѣлъ крѣпко, но воспользовавшись здѣшнимъ Дромъ Розвадовскимъ, выдоровѣлъ до того, что могъ ѣхать въ дальнѣйшій путь. Въ болѣзни какъ то припомнилъ онъ себѣ, что у него есть карта Твоя на мое имя, и вдругъ онъ послалъ за мною что нѣ великое доставило удовольствіе ибо иначе бы я не узналъ о его пріѣздѣ и не познакомился бы съ нимъ. —

[2] Я провелъ у него нѣсколько очень пріятныхъ вечеровъ и позналъ въ немъ истинно малороссійскаго добродушнаго, сердечнаго, веселаго и очень умнаго, начитаннаго человѣка. 7-го Ноября онъ уѣхалъ въ Триестъ, и какъ слышу живетъ здоровъ въ Венеціи, а позже уѣдетъ въ Неаполь, гдѣ намѣренъ зимовать. Весною же поѣдетъ въ Францію, Швейцарію, Германію, и обѣщался еще разъ пріѣхать въ Вѣну около мѣсяца Іюня, именно для лекарскихъ совѣщаній. Но меня, кажется, онъ уже не застанетъ въ Вѣнѣ.

Двѣ недѣли тому назадъ пріѣхалъ нашъ давно ожидаемый Богданъ Андреевичъ — я очень радъ былъ, что увидѣлъ его добраго и здороваго — слава Богу, онъ теперь на хорошемъ пути — и не потеряется уже для насъ. Онъ живетъ въ семинаріи св. Варвары — но ему предстоитъ большая работа — при испытаніяхъ ужасно много требуютъ. — Дай Богъ, чтобъ онъ слишкомъ не увлекался лестными обѣщаніями Вислобоцкаго, который вербуетъ его въ сотрудники своего возрождающагося [3] журнала. Онъ выхлопоталъ у правительства на столько, что „Вѣстникъ“ съ новаго года будетъ считаться официальной газетой. Вотъ какой мастеръ! Кому бы это удалось при нынѣшнихъ обстоятельствахъ? Видно что причины побуждающія къ тому должны быть очень важны. Кромѣ того намѣренъ онъ издавать какое то приложение къ газетѣ подъ именемъ

„Сіонъ“), школа и церковь“ гдѣ бы печатались церковныя статьи, проповѣди и пр. Кажется онъ церковную газету довольно уже подкопалъ, и надѣясь ея близкаго паденія, приготовляетъ новое изданіе на ея развалинахъ. И въ этихъ вѣтвяхъ нужно ему сотрудниковъ, какъ Дѣдицкій et caetera. — Миѣ же все кажется, что это будетъ послѣдній годъ его безславнаго литературнаго дѣйствованія; журналъ его ринетъ въ пропасть имъ самымъ выкопанную! Но послѣ жалко будетъ наше состояніе! —

Я, было, получилъ для Тебя важное сочиненіе: „Исторія Сербскаго Языка“ какъ пода-[4]-рокъ отъ сочинителя А. Майкова въ Москвѣ. Но желая такожъ послужитъ Раковскому имѣ, послалъ я сію книгу ему, и отъ него надо Тебѣ дожидать ся. Это капитальное дѣло, особенно для филологовъ и историковъ славянскихъ, должно быть весьма важно — объемъ его въ выше 100 листовъ, большаго формата, 8°, и очень мелкаго шрифта — все въ одномъ томѣ. Вообще наслѣдованіе исторіи и языка славянскаго принимаетъ самыя великанскіе размѣры въ Россіи.

Рукопись Мустяновича уже, кажется, на возвратномъ пути и я немедленно отошлю ее Тебѣ. Попалась слишкомъ далеко. — Миклошичевой бібліотеки я еще не получилъ — она какъ то опоздалась!

Конкурсы на догматику уже возвратились изъ Львова, очень любопытно, какъ разрѣшитъ министерство этотъ вопросъ? Др. Черлунчакевичъ несравненно лучше отписалъ — это призналъ Литвиновичъ и даже Баранецкій — которому даже стыдно стало! — Увидишь, что будетъ!

Прошу Тебя, напиши мнѣ скорѣе, гдѣ живешь и чѣмъ занимаешься теперь Г. Севернянъ Шехов. Миѣ бы хотѣлось узнать. Прощайте и любите насъ какъ мы Васъ

Твой Братъ.

6/12 1857.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 266.

*Листъ Івана Головацького, до брата Якова, пис. дня
7. XII. 1857 р.*

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Вчера я послалъ Тебѣ одно, а сегодня неожиданно принужденъ опять другое послать письмо. —

*) По чему же не Парнасъ?

Судьба преслѣдуетъ меня жестоко — не могу никакъ привести въ порядокъ мои финансовыя отношенія. — Кажется, живу съ семействомъ очень бережливо, удовлетворяюсь только самыми необходимыми потребностями; я самъ лично даже по временамъ терплю чувствительный недостатокъ; и никакъ не можно выйти на чисто изъ полученныхъ мною доходовъ. Стараюсь всякими честными способами выработать чтонибудь между людьми — но все какъ то не дается. — И теперь приближается для меня съ концомъ года роковая кривизна. Долговъ, хотя мелкихъ, но изъ различныхъ сторонъ накопилось столько, что истинно могу всего худаго опасаться.

Любезнѣйшій Братъ, помилуй, Ты уже столько разъ полагалъ мнѣ въ отчаяннн, [2] сдѣлай милость, и помоги теперь! Спаси меня отъ этой ежедневной тревоги, подковывающей мое спокойствіе, здоровье. Если Тебѣ возможно, пришли мнѣ, пожалуй, хотя сто гульденовъ, въ которыхъ я теперь необходимо нуждаюсь, чтобъ можно еще предъ святками привести въ порядокъ мой отъ давно продолжающійся дефицитъ. Богъ Тебя благословилъ до сихъ поръ счастьемъ, онъ Тебя и въ будущемъ не оставитъ. Весной или лѣтомъ надѣюсь возвратиться на всегда въ Львовѣ (sic); жизнь станетъ многимъ дешевле; и тогда непремѣнно начну сроками сплачивать Тебѣ сей и прежніе долги.

Помилуй, любезный Братъ — и не оставляй меня въ скорби и нуждѣ! — жена моя тоже страдаетъ — у нея приближаются роды — не можетъ уже столько работать — смотритъ она за мною, и не видитъ въ моемъ расположеннн ни помощи ни отрады!...

[3] Пращай, любезнѣйшій Братъ! Желаю Тебѣ счастливыхъ и веселыхъ святъ, и благополучнаго новаго года! У меня ихъ на сей годъ не будетъ; въ жизни самое только огорченіе и никакъ незаслуженное страданіе! Впрочемъ за себя страдать я уже недавно привыкъ; но теперь приходитъ въ десятеро тяжелѣе, страдать за себя и за семейство, которое люблю и желалъ бы всею душою сдѣлать счастливымъ кое какъ довольнымъ.

Пращай любезный Братъ и пожалуй меня надежнымъ отвѣтомъ —
Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Голов.

Вѣна 7 н. ст. Декаб. 1857.

Лист писаний на 3 сторонахъ 8°.

Ч. 267.

Лист І. Скоморовського до Якова Головацького, пис.
дня 14. XII. 1857.

Березовиця велика дня 14. Студня 1857.

Всечестный Господине!

Не знаю, где ся обертає мой Словарь, который — будучи у мене — взялисте були, абы го переглянути — чи го маєте у себе у Львовѣ, чи може воставилисте у кого, абы го менѣ доручилъ?¹⁾ —

Для того ся до Васъ теперъ доуѣдую, бо радбымъ го якъ найскорѣйше у себе мати, абы могчи коло него часомъ попрацьовати. — Отъ уже маємо друкарню въ Тернополѣ — може бы то Господь допомогль его выдруковати. — Хотѣлбымъ протое взяти ся до него, абы го, такъ якъ буду мѣгль и ровумѣль, совершити.

Про тоє Васъ прошу, абысте були ласкави той Словарь, если у Васъ есть, — а мысля, [2] же у Васъ мусить бути — абысте були ласкави якъ найхутше менѣ прислати — но не присылайте черезъ почту, бо то дорого коштує. — пришлѣть, такъ якъ перше, черезъ яку певну спосѣбность до Вашего брата въ Тернополю. — Я уже кѣлька разы у Вашего брата доуѣдовалъ ся, чи не ма у него того Словара, но до тыхчасъ не було. — Присылаючи менѣ словарь напишѣть ми зъ ласки своей, чи не маєте для мене якої рады доброй, дуже буду вдячный. — Даруйте, же Вашъ такъ коротко пишу — кваплю ся — и тимъ кончу. — Пріймѣть отъ мене запевненіє правдивой чести и искренной любви — достойной Вашей Супрузѣ наше почтеніє засылаємо — дѣточки свой уцѣлуйте. — Може Богъ дасть, же знову колись до насъ вагостите, що намъ буде мило и о що просить Вашъ другъ

І. Скоморовскій.

14 Студня 1857.

На 3 стороні дописано рукою Я. Головацького олівцем:

Отписано 21/9 Дек. 857.

¹⁾ Під ч. 297 переписки Головацького містять ся така записка: „Словарь Г. Скоморовского, иконы и 20 ека. Педагогін получилъ. Попель. 25/12 857.“ Як видно з сего, Головацький віддав Попелеви в Тернополѣ словарь Скоморовського, пароха сусідного села Березовиці великої, для передачі авторви.

Послано 6 ек. Педагогim à 20 к. . . . . 2 f.

1 екс. Писевъ Набожныхъ

1 ек. Черемышлянина 857.

5 ек. Львов. Мѣсяцесл. 857.

На четвертій стороні:

An S. Hochwürden den Herrn Herrn Jacob Glowacki o. ö. Professor an der k. k. Universität in Lemberg.

Лист писанный на 2 сторонах 4°.

Ч. 268.

*Лист Ивана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 18. (30.) XII. 1857 р.*

Будниъ 18 (30) Декабря 857.

Милостивый Государь!

Сердечно благодаря Васъ за теплое сочувствіе предпріятію моему и дражайшую ко мнѣ благосклонность, въ которой я никогда не сомнѣвался и не буду сомнѣвать ся, извѣщаю Васъ, что все Вами требуемое будетъ исполнено точно. Именно сочиненіе Майково и Правительственный Вѣстникъ будутъ доставлены Вамъ какъ скоро будетъ возможно. Однако я впередъ долженъ замѣтить, что такъ какъ Майково сочиненіе огромно, а упомянутый Вѣстникъ только съ концемъ Января будетъ заключенъ, то упомянутыя сочиненія не скорѣе будутъ присланы къ Вамъ, какъ въ Февралѣ мѣсяцѣ. — Кромя молитвенной книжицы „Хлѣбъ души“ изданной Г. Духновичемъ здѣсь не было напечатано ничего [2] больше русскаго. За сими сочиненіемъ, ежели желаете его получить, должны Вы обратиться къ самому Г. Духновичу въ Прашовъ, потому что у меня нѣтъ болѣе одного экземпляра. Касательно Русской Анеологии покорно прошу Васъ еще разъ извѣстить меня рѣшительно требуете ли Вы исполненія желанія своего или нѣтъ. Въ случаѣ Вашей неотклонной волѣ и оно тотъ часъ будетъ исполнено. Предположивъ, что упомянутое сочиненіе издано Вами, я рѣшился выставить Ваше имя при немъ въ Газетѣ, желая дать гласность сочиненію и способствовать распродажѣ его. Поэтому ежели оно дѣйствительно происходитъ отъ Васъ, то, по моему мнѣнію Вы вовсе не должны отказываться отъ него, тѣмъ болѣе, что правительство, узнавъ истину, можетъ ввести Васъ въ большое замѣшательство. Я къ опытенъ [3] читать Вашъ отвѣтъ. Думаю, что Вы въ немъ раскрыли тѣже мысли которыя я изложилъ въ моей деклараціи. Намъ прежде всего должно говорить и писать согласно, иначе, само

собою розумѣтся, дѣло не будетъ имѣть никакого успѣха. Прямодушіе всего лучше, хотя оно иногда терпко но не преборимо. При семъ случаѣ посылаю Вамъ по почтѣ 19 номеръ Ц Гаа. за текущій годъ. Если случится Вамъ посылать подписныя деньги, то, прошу, вычестъ изъ нихъ цѣну за III-ій выпускъ сочиненія Петрушевича и доставить имѣ оный, равнымъ образомъ и находящійся у меня излишекъ со стороны Г. Малиновскаго, составляющій 20 кр. серебр. отдавъ оный ему.

Желая Вамъ многого благополучія въ будущемъ году на многія лѣта остаюсь Вашимъ вѣрнымъ другомъ

Іоаннъ Раковскій.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 269.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати,
пис. 1857 р.*

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ
Мой Любезнѣйшій Другъ!

Посылая одну часть моихъ стишковъ благодарствую Любезнѣйшій Другъ, что Вы изволили позаботитися предложеніемъ Его Преп. Кузьмскому и писаніемъ къ Г. Качковскому. По Вашему наставленію посылаю эти стишки, вдѣлайте съ ними какъ Вамъ угодно. Нѣкоторые еще непечатаные, но больша часть печатана въ нашихъ журналахъ. Если Вы благоросудите нѣкоторые опустить, вдѣлайте какъ Вашъ вкусъ и нашихъ русков теперѣшнихъ отношеніе укажутъ — Вы убо лучше знаете откуда вѣтръ повѣвать — Тоже и съ языкомъ и съ правописью дѣлайте какъ хотите. — Мнѣ кажется что слогъ можетъ соблюдаться тотъ, который я пріялъ. — Если бы Вы коиіи предложили [2] изъясните мнѣ, что безъ всякаго условія мои стишки собственностью Народнаго Дома — Втору часть пришло недолго позже въ ней помѣщу Роксолану Вамъ извѣстну. Она уже готова, только требуетъ чисто отписаться, но теперь я получивъ Администрацію Деканата¹⁾, долженъ заняться званіемъ этого чина. Найперве вознамѣрю сильно дѣйствовать на нашихъ хахловъ чтобы на Народный Домъ денегъ нагромадить, къ сему буду имѣть всегда случайность; тоже въ Деканальной библіо-

¹⁾ Администратором переги́нского деканата названий в шматки за р. 1857 Михайло Одѣжинскій, парох Сваричева, а вже за рік 1858 Іван Гушалевич.

тебѣ есть много книгъ отъ комисіи народнаго Дома — нужно распространить — а кромѣ этого вседневнѣйшій корреспонденціи съ различными чинами. — Вы поспѣйте къ мѣнѣ, что я ни въ сего ни въ того са-ловытѣй челоуѣкъ, но я отплачу все, скоро приѣду въ Лембергъ на вѣдку солодку. — Пробу словарца посылаю Вамъ, не сбѣйте къ мѣнѣ, я понимаю какъ бы нужно Словарецъ сей собирать, лише нѣтъ досуга. Г. Зубрицкому я былъ послалъ овсяной муки на джуръ не знаю получать ли онъ ее или нѣтъ. Поклонитесь Любезному старыку. Всѣмъ нашимъ русскимъ зашлите поздравленіе. Ваму Всепочтенну Госпоу Супругу я все дѣти уцѣлюйте отъ насъ всѣхъ которые Васъ любятъ и почитаютъ.

Гушал.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 270.

*Уривок листа Из Головацкаго до брата Якова, без даты,
пис. 1857 г. (?)*

Еще дѣло до Тебя.

Приложенная здѣсь записка прислала Отку Протѣ М. Р. вмѣстѣ съ пакетомъ св. ризъ изъ Берлина, какъ богоугодное приношеніе для православной церкви въ Львовѣ.

Ты вѣрно знаешь православнаго приходскаго священника, и можеть быть, одного или другаго ктитора сей церкви; такъ отдай имъ эту записку, и скажи, чтобъ они т. е. ктитори и священникъ написали вмѣстѣ письмо къ вѣдшему посольскому священнику Протѣіерю Михайлу Феодоровичу Раевскому, и предложили ему какой адресъ въ Львовѣ, чтобъ онъ зналъ на чье имя послать этотъ пакетъ.

Пращай и люби насъ

Иванъ Ѡ. Головацкій.

Для Г. Дениса Ивановича я забылъ послать 1 кн. Р. Б. — то посылаю тебѣ съ Твоими книгами, но уже въ двухъ пакетахъ.

Уривок листу пис. на 1 стор. 8°.

Рік 1858.

Ч. 271.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
2. I. 1858 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Получивъ опять Русской Бесѣды III книгу 1857 посылаю Тебѣ вмѣстѣ съ маленькой брошюркой Г. Срезневскаго о Глаголическихъ памятникахъ. Рукопись Г. Мусіянновича еще не прислана вспять — однакже надѣюсь ее при слѣдующей послыи.

Твоя статья о Св. Онуфрейской библіи, по невѣщенію, не можетъ быть прежде печатана, какъ въ II или III книжкѣ Р. В. 1858 года, именно для того, что въ Редакціи много накопилось матеріаловъ.

Есть надежда, что Дръ Черлючаевицъ будетъ профессоромъ догматики въ Львовѣ; по крайней мѣрѣ, самъ проф. Швець при здѣшнемъ университетѣ, хотя прежде главнымъ былъ противникомъ Черлючаевича, теперь же на дняхъ восхвалялъ его конкурсъ, будто гораздо лучше описанъ какъ Пельцовъ, и сказалъ, что за 4—5 недѣли. будетъ его именованіе опубликовано. Держи это еще въ секретѣ. —

Кроѣ кашлю дѣтей ны, слава Богу, здоровы, цѣлуемъ Васъ всѣхъ поочередно, и желаемъ здравія, счастья и долгоденствія

Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Головацк.

2 Января 1858

н. ст.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Ч. 272.

*Спис передплатників „Церковной Газеты“ в р. 1858, вистачений
рукою Я. Головацького.*

1858 Церк. Газ.

Gregor Czwartacki gr. kath. Kapelan zu Peczenija auf die halbjährige
ruthenische Kirchenzeitung 1 fl. 30 kr. C. M. Post Gaje за годъ 1858.

Послано 18/12 858 н. ч.

Вмѣстѣ за Малиновскаго съ 857 года $\frac{1}{2}$ года	1 fr. 30
до Шараньовича за $\frac{1}{2}$ года	1 — 30

НОВЫЕ ПОДПИСЧИКИ 12/1 858.

1. S-em Hochw, Modest Maciejewski Protohegumen des Basianer (sic) Ordens in Lemberg	3 fr.
2. Hochw. Michael Kozanowicz grk. Pfarrer u. Landdechant in Olszanica lezte Post Tysmienitz	3 fr.
3. Hochw. Iakob Glowacki o. ђ. Universitätsprof. Lemberg	3 fr.
4. Hochw. Lucas Cybyk gk. Weltpr. u. Gymnasiallehrer Lemberg	3 fr.
5. Hochw. Michael Kuziemski Domcustos d. gr. k. Domcapitels Lemberg	3 fr.
7. Hochw. Titus Buraczynski gr. k. Pfarr Cooperator u. Normalschul-Katechet in Sniatyn	3 fr.
7. Hochw. Emil Glowacki Coadjutor der gk. Pfarre in Krzyworownia lezte Post Kossow	3 fr.
	fr. 21 CM.
29 Дек. 857 (11 Янв. 858) посылаю	20 fr.
Остается у меня для Малиновскаго 20 к.	
На III. Вып. Петруш.	40 к. 1 fr.

Ч. 273.

*Лист Алек. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 4 (16) I. 1858 р.*

Пряшовъ 4/16 сѣчня 1858.

Любезнѣйшій братъ!

О два дни по сему отправлю на Ваши руки, для печатанія одну книжечку: Правила Чина С. Василія Великаго во Угорщинѣ, или Венгріи¹⁾. Правила тѣ Архіереешъ нашихъ, какъ то препорученныиъ Апостольскимъ Чина Посѣщателемъ издаины, и уже высочае одобренны должны обнародоваться сей часъ; и для того то публикованья, тойже Архіерей по С. Воскресеніи пойдетъ съ нову до Мукачова; но до сего времени дѣло должно быть выпечатанныиъ — прото и я самъ, да и объ имени Архіерея моего молю васъ, сдѣлайте [2]

¹⁾ Правила Чина С ого Василія Великаго въ Угорщинѣ по наставленію святаго основателя и законодавца Св. Василія, во кратцѣ списанная и апостольскимъ посѣщателемъ метрополитомъ архіеіскономъ Острохолмскимъ кардиналомъ Іоанномъ Сцителейскимъ отъ великаго кара утвержденная. — Львів 1858. Книжку сю уложив Духнович, а видав прятівський єпископ, Йосиф Гаганець. Пор. Левицкій, Библиографія Ч. I. число 1097.

милость поговорить съ Печатни Надзирателемъ, чтобъ онъ все лишивъ, и что скорѣе печаталь тое дѣло, дабы оно до Пасхи тутъ уже было, бо по Пасхѣ Архіерей долженъ итти, и терминъ уже положенъ, тогда и книжицу принесешъ со собою Монахамъ...

Печатать должно 400 оттисковъ буквами церковными, въ форматѣ 8-во на подобіе книжечки, котора переплетется; а кроиѣ того 5 экземплярей на великиѣ для Его святости Римскаго Отца и Кардинала Сициловскаго.

Мнѣ вдается, что тое дѣло по двоиѣсячію выпечататися можетъ, когда Наборщикъ усилуется... Я былъ бы послалъ оно до Будина, или до Пешту, [3] но по ревности къ русскому, не хочу Мадяровъ богатити, и лучше русинамъ заработать дати нѣчто. — О то молю васъ поспѣшите, и корректуру приишите, да и ошибки вкравшіеся въ письмо, которое я и прочитатъ не успѣлъ, поправте, и то ради бѣдныхъ Монаховъ. Рукопись о два дни поздыѣе получите, но еще прежде прошу поговорить съ Печатникомъ.

Талапковича адресъ есть:

Admodum Reverendo Domino Ioanni Talapkovics. Parocho Bilkensi, Assessori Consistoriali, per Munkács Beregszáz in Bilke. Онъ ревный Русинъ, да и пѣвецъ. — прежде былъ во Итали въ Лукъ дякомъ...

Но вы еще напишите Старецкоу, онъ есть такожде великиѣ пѣвецъ, адресъ его: Admodum Reverendo Domino Michaeli Sztareczky, Parocho Sztakcsinensi, et V. A. Diacono Hosztoviczensi [4] S. Sedis Consistorialis Assessori. per Munkács. Homonnu. in Sztakcsin. Отъ того получите хорошиѣ пѣсни...

Я такожде съ Рукописею пошлю Вамъ нѣсколько. Токио беритесь за Дѣло.

Еще о едно прошу: пошлите мнѣ одинъ Перемышлянскій воскресный О кт о и х ѣ. изданъ по Архіерея Яхимовича повелѣнію, онъ стоить думаю 1 f. 30 kr. ср. и то на мой счетъ возмите съ контора, и небавомъ пришлите, и я вамъ Молитвословы въ тойже цѣнѣ пошлю.

Дѣлъ у насъ новыхъ нѣтъ, и не будетъ, бо у насъ ни читателей, ни писателей русскихъ.

Цѣлую васъ и остаюсь Вашимъ братомъ и другомъ

Духнович.

Слѣдус дописка рукою Головацького:

10 fr. CM. изъ 50 fr. на правила чина Вас. 5/2 858 6 fr. взялъ я на бумагу на Літ.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 274.

*Лист Йос. Кобринського до Якова Головацького, пис.
дня 17. I. 1868 року.*

Почтеннѣйшій Брате!

Оногда былъ у мене въ Мышнаѣ Госп. Іасинскій, инженеръ, обзодоваго Уряда въ Коломиѣ съ нарохомъ тамошнемъ Госп. Данкевичемъ. Оба мужи извѣстны съ своей дѣятельности изъ давнихъ временъ. Іасинскій былъ прежде въ Сончу инженеромъ, и вліяніемъ своимъ на окръжность много причинился ко воздвиженію сельскаго хозяйства. Минувши якъ пріязнуеть оныъ нашему духовенству, хотя самъ лат. обр. при строевію церквей и домовъ приходскихъ, которые запутаны прежде различными препятствіями нынѣ созидаются, занялся оныъ яко истинный народолоубецъ препорученымъ ему отъ правительства надзраніемъ и веденіемъ овощныхъ школокъ минувшаго лѣта у насъ всюду въ Коломищинахъ учрежденныхъ. Садоводство въ сихъ сторонахъ успѣеть хорошо въ нѣсколько лѣтахъ, ибо Госп. Іасинскій [2] не лишь ведетъ рефератъ по искренной приклонности ко дѣлу, но имѣеть довѣреніе и привязанность у духовныхъ, съ которыми по большей части лично знакомы. Не мину и то что по его вліянію на нѣсто особливо на Бурнистра Госп. Курцвейля надѣмся и въ Коломиѣ гимназіи.

Чего былъ оныъ у мене съ О. Данкевичемъ?

Предложили миѣ перевести книжку: *Isaś Sadowski, mały zalozyciel sadów*. Книжка престонародная и занимательна, вышла въ нѣсколько издавіяхъ. Она препоручена Правительствомъ въ руководство при овощныхъ школахъ и разпространена по селахъ черезъ уряды повѣтовны. Объ издержкахъ общался самъ печалитися Іасинскій. Гавришкевича садоводство ему извѣстно, однако Іася Садовскаго садоводство есть полюбѣйшее и украшено многими дроворытными образцами, которые довольно изъясняютъ науку.

Іа же схахлатцялся совершенно, тожко утѣю гной возити и ѣхати въ лѣсъ. Теперь бы за хахлатства уже въ нанѣство лѣсти, а може и в литераты; ибо поля мои хорошіи хлѣбъ произвадуть а дони три чинши несутъ. Правда по семилѣтнихъ тяжкихъ трудахъ, жо о томъ не вспомию. Но якъ удовлетворити [3] желанію Госп. Іасинскаго, когда у мене Шміда затринули дѣти, а и хорошей русской книжки о садоводство не видалъ. Терминологию бы задержати обще русскую хотя безъ провинціальныхъ выраженій не обойтися. Не увѣришь брате якъ миѣ милы были тѣ гости и ихъ предложенія. Впали до мене въ саму пору коли я миѣ переходити въ мой пространнѣйшій домикъ, гдѣ надѣмся супокою отъ крыков и галасовъ дѣточок. У (sic) пора снова служить селянамъ, ибо за

ныхъ мы живемъ, хотя дентомъ причинитесь къ улучшенію ихъ блага. Минувшаго лѣта я завелъ тутъ хорошую школку садовничію, гдѣ находится 3000 деревъ овощныхъ. На веснѣ будутся щепити.

Положеніе садку того прекрасное коло дороги дѣсарской противъ церкви. —

Прошу тебе почтеннѣйшій Брате винайти у кого у Львовѣ рускую книжку о Садоводствѣ бы я научился той терминологіи, и перевел польскаго Іася Садовскаго хотя въ полурусское. Хотя оно на сей разъ можетъ быть безъ какъ, однако техническія и духу рускому свойственныя выраженія не нинати. Раздробленіе ко ничему доброму не ведеть.

[4] Чада Ваши здоровы растутъ. Людмила незабавомъ запроситъ насъ на весѣлье. Сынъ твой набудь дѣлмй писмак. — У мене самы дочки, есть ихъ 7. Любина старша на вышметъ воспитанію у отставленаго профессора гимназійнаго Стрѣйка Николая въ Ценявѣ коло Рожиятова. Книжку московскую о Садовствѣ пришли мнѣ на почту. Прошу сдѣлать мнѣ туу услугу, безъ того не знаю якъ вьятися до дѣла. Госпожи Твоей заслаженъ обои уклады наши сердечны. Цѣлкую Васъ всѣхъ брат и слуга
Кобринск.

Мышиль 17 Іануар. 858.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 275.

*Лист Богдана Дѣдимького до Якова Головацького, пис.
дня 26. І. 1858 р.*

Милостивѣйшій Государь Рачитель мой!

Прибывъ во Вѣну я на другій же день сошелся съ Вашимъ любезнымъ Братомъ, Иваномъ Федоровичемъ. Тотъ же вечеръ посвятили мы взаимъ себѣ и дружескимъ разговорамъ. Онъ какъ-то съ обыкновеннымъ увлеченіемъ прислушивался разсказамъ моимъ о Галиціи, и много-де спрашивалъ про все, что лишь могло быть ему любопытнаго. Не смотря на этотъ оживленный дискурсъ, я замѣчалъ уже тогда, какъ и при всякой встрѣчѣ съ нимъ все теперь замѣчаю, видимую грусть и необыкновенное угнѣніе духа. Я допрашивалъ его нѣскольkokратно о причину этой чудной перемены, но онъ сбиваетъ меня коротко тѣмъ, что де былъ бы счастливѣе въ Галиціи, что даже могъ бы туда легко достаться, но какъ-то жена противится этому переселенію. И друзья его говорили мнѣ иногда объ его теперѣшней грусти, и дають мнимую [2] причину тому давныя долги а можетъ и каковъ-ка настоящій недостатокъ. Словомъ всѣхъ поражаетъ его неразгаданное душевное горе, но никто не въ состояніи развѣунать настоящей сему причины. Я радъ

былъ зайти когда нибудь къ нему въ домъ, но онъ все таки извѣстается, что цѣлые дни не сидитъ дома а только въ позднѣй вечеръ къ нему заходить. Такъ вотъ лишень я способности ближе развѣдать о дѣлахъ его. Это меня тѣмъ болѣе поражаетъ, что вѣдь знаю, было-де время, когда онъ довѣрялъ мнѣ вовсемъ. А теперька онъ во всѣмъ сталъ какъ-то скрытъ и недоувѣрчивъ. Пишу Вамъ объ этомъ, по тому что Вы Братъ, а я Другъ ему неизвѣнный.

Недавно встрѣтилъ онъ меня и передавъ отъ Васъ поздравленіе немекнулъ тоже о Вашемъ недоувѣнн касательно судьбы книгъ, которыми Вы благоволили меня сослать. Эти [3] книги есть въ рукахъ у моего младшаго Брата, который ваялъ ихъ отъ меня изъ Перемышля и, какъ писалъ мнѣ 15/1, привезетъ Вамъ ихъ скорѣй лично во Львовъ. Не гнѣвайтесь тому замедленію; передавая бо книги Ваши на руки брата, я думалъ, что онъ по дорогѣ отдастъ ихъ скорѣй, нежели бы дошли до Васъ по почтѣ. Но между тѣмъ онъ не ѣхалъ тогда мимо Львовъ и даже до той поры не виѣлъ случая быть во Львовѣ. Мимо того будьте увѣрены, что оны переданы Вамъ будутъ всѣ поскорѣе, ибо я писалъ объ этомъ брату спустя тому дней нѣсколько. — Позавчера былъ я у Г. Сов. Шашкевича, въ наѣреніи побесѣдовать съ нимъ о моей „Читанкѣ“, — но какъ небухидся, когда онъ сказалъ мнѣ, что объ этой Читанкѣ здѣсь еще ни слыху! Такъ по его доувѣнію она залеживается или въ Львовской консисторіи, или въ пресидіи. Онъ радъ былъ самъ ее чѣмъ скорѣй увидѣть, и чѣмъ скорѣй печатать и того ради отослалъ меня къ Вамъ, чтобы Вы де какимиъ способомъ ускорили ея присылку. [4] Да и прошу я Васъ усильно, извольте развѣдать, гдѣ она почиваетъ, и постарайтесь своимъ посредничествомъ о то, чтобы ее не придерживали какъ контрабанду. Така ли всегда будетъ судьба нашей Руси, что ей на собственно наѣнне велятъ ждаты до позднихъ сумерковъ!

Еще словъ нѣсколько о себѣ. Я живу здѣсь всеже удоволень; учусь много, и наука идетъ мнѣ легче, нежели могъ надѣяться. Подъ часъ напишу въ „Вѣстнику“ стишокъ, который постоянно исковеркивается, подъ часъ иду въ театръ или сойду съ добрыми друзьями - Русью. Молодые семинаристы часто заходятъ ко мнѣ, и что весьма утѣшительно, любятъ слушать повѣстей моихъ о литературѣ и старинѣ святой Руси.

Пересылая искреннія поздравленія Вашей благороднѣйшей семьи пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга

Богданъ А. Дѣд.

Вѣна 26/1 858.

Лист пис. на 4 сторонах 8°.

Ч. 276.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня
25. I. (6. II.) 1858 р.

Пряшовъ 23 Сѣчня/6 Лют. 856.

Любвиѣйшій братъ!

Его Преосвященство любезно соизволяетъ оттиснуть Г. Прото Игуменомъ колько нибудь жадаеть про себя Экземплярей Правиль Чина С. Василія В. Ему то и очень понравилось, что Всечествиѣйшій Отець уже тѣмъ самымъ желаніемъ одобряеть оное дѣлце.

Васъ же просить Его Преосвященство о понужденіи Типографа, чтобъ дѣло до Пасхи готовое уже въ Пряшовѣ было. Не нужно Типографчику ожидать впередь денегъ, только оно да пошлетъ дѣло сюда, со счетовъ, и сей часъ, еще той самъ день я передамъ гроши на Почту. [2]. Мы тутъ бѣдно живемъ, безъ духа, наша жизнь есть токмо вегетація, и я уже умиль духомъ, бо успѣха не вижу, и прото буду отпочивать, чему бо силитися противъ вѣхра?

Я еще разъ колю Васъ о принятіи корректуры, бо и времени не было мнѣ прочитатъ рукопись, толкинии запятому дѣлами; вы исправте ошибки, тожъ и Грамматику, токмо чтобъ переведенный текстъ осталь. Я оное дѣло какъ въ латинскомъ такъ и рускомъ языкахъ написалъ, но много мнѣ съ подлиннаго вылишено, и прото дѣло безъ союза осталось.

Цѣлую васъ, и всѣхъ васъ, срадуюся сердечно Г. Малиновскому, и цѣлую его, остаюсь другомъ

Духнович.

На 3 стороні дописка Головацького:

За напечатаніе Правиль Чина св. Василія требуетъ г. Дѣковскій:

за 10 листовъ à 13 fr. 36 кр. кш. . . . . 136 fr.

за 1/4 листа . . . . . 5 „ 54 кр.

Итого 141 fr. 54 кр.

за накованье 1 „ — „

Итого всего 142 fr. 54 кр.

На тое я далъ 40 fr. + 10 = 50 „

Остается 92 fr. 54 кр. CM.

23/3 858.

На 4 стороні: Admodum Reverendo Clarissimo Domino Jacobo Golowacky in C. R. Universitate Leopoliensi Professore — Lemberg.

Лист писанный на 2 сторонах 4°.

Ч. 277.

*Лист Йос. Вас. Сокульского до Якова Головацького, пис.
дня 19. II. 1858 р.*

Любевный Мой Другъ Яковъ Θεодоровичъ!

За чепчикъ моя сестрица Маріи Андреевній посылаетъ въ мѣшки зашитомъ два окорочка, испросите Марію принять ласкаво. А Вы въ этотъ мѣшокъ навалите что либо изъ припасовъ книжныхъ или писанныхъ въ подкрѣпленіе алчущей мой души, и развлеченія ума, прикажете зашить, и опечатаете, да вручите О. Іосифу Лавровскому приходнику Григаловскому. — Тоже что либо нового чего може и сами вѣдаете — то напишѣтъ — а и это будетъ такі новость. —

У насъ все хорошо идутъ дѣла, ино одной милочи, денегъ нѣтъ — такъ и нѣтъ. — Ляшонки охаютъ, чтожъ дѣлать это все (sic) дѣлается *ad majorem gloriam Jesuitar(um)*. [2] А въ познанскомъ Ляшонки дури отъ испуга такъ совсемъ пропали, *weczny odpoczynek racz im dać Panie, a Światłość jesuicka niechaj im swici w żydowskim patynku, amen — bo tendency i nasi spieszają!!* —

Моиъ Знаемыиъ Г. мое почтеніе отдасте. — Мой Другъ Яковъ съ вашею Семнею здравствуйте благоденствуйте, и меня въ вашей памяти держите навсегда. Вашъ чистосердечный Другъ

Іосифъ Василь:

19/2 858.

На 4 стороні:

S-er Hochwürden Herrn Herrn Głowacki Jakob Professor an der k. k. Universität Wohlgeb. zu Lemberg.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 278.

*Лист Вячеслава Дундера до Якова Головацького,
пис. дня 20. II. 1858 р.*

Krakov 20 února 1858.

Velebný Pane!

Velice potěšil mě Vašnostin list a to tím více, že psaný jest od pobratřence, jenž tak pěkně jazykem našim vládnouti se byl naučil. Měl bych na zásadě vzájemnosti slovanské odpověditi Vašnostem po rusku, leč bojím se, abych příliš mnoho nenadělal chyb a naposledy

snad i nesrozumitelným se nestal. — Nebude Vašnostem nemile slyšeti, že národnost ruská v Krakově dosti četně zastoupená jest, neb líčí, jak mne Vel. p. Lavrovskij jistil, do tisíce duší — a slovo ruské — zvláště když se vznášel na perutěch tklivého nápěvu všude nachází srdečného sluchu. Několik dumek ruských stalo se zde v salonech písňemi oblíbenými (U susída chata bíla — Jedna hora vysokaja — Každí ljude, ščóm šťastlivyj — Oj tam na hory...) a žvavá Kołomyjka i Krakoviankám velice se líbí. [2] A což mám teprv říci o vznešeném zpěvu církevním?! — Lonského roku byl jsem účasten při slavnosti Воскресения, zpívali jsme několik zboru a poněvadž dobře vykonany byly, velice se líbily — a tak onehdá, když se roznesla po Krakově zpráva, že v ruské církvi bude žalobne náboženstvo za kardinala Levického a že amatorovie budou zpívati při tom ruské zpěvy, byl kostelček u Sv. Norberta přeplněn a s unešením chválili Krakované vznešený sbor: Вѣчная память, jehož tklivými zvuky až k slzoum pohnutí byli. —

Co do písni, o kterých píšete, mile rád posloužil bych Vašnostem, leč Bohu žel! jest moje sbírka, zvláště co se týčí písni ruských z úplna vyčerpaná. Roku 1851 vycházela v Brně „Sbírka písni slovanských“ a já poslal jsem tam velmi mnoho polských a ruských písni — leč vyšlo všeho vsudy jen 30 písni slovanských a mezi těmi jenom čtyry ruske [1. Kozak koňa napajal, 2. I šumit i hudyt, 3. Многая рѣтра! i 4. Daj nam Bože dobryj čas] ostatní zůstaly u vydavatelův. V letě minulého roku [3] poznal jsem se s p. Oskarem Kolbergem z Varšavy, jenž vracuje s Tater, kde též národní písne sbíral, v Krakově bavit, a jemu to odevzдал jsem ostatky mé sbírky písni všeslovanských a mezi tím i onych 30 v Brně otištěných. Co se ještě u mně našlo, to Vašnostem ochotně odstupuji. Pamatuji se, že jsem jeden výtisk „Sbírky slov. p.“ obětoval veleb. p. Гусалевичови — který jej Vašnostem zajisté rád propůjčí. Ostatně odporučuji Vašnostem zjišćho ve Lvově učitele hudby pána Fialu, který zná velmi mnoho písni ruských a zvláště co do jich nápěvu i radou i skutkem Vašnostem nejlepe přispěje.

Těší mne to velice, že Rusínům opět jedné a to zajisté důkladné sbírky písni národních přibude — i dejž Bůh, aby dle Vašnostina příkladu u všech kmenů slovanských starali se — pokud čas — sebrati krásné kvítí národního básnictví poslechnuvše hlas volajícího vlastence Nikoli Tommasea, jenž napomíná: [4] „Pokupimo, bratjo, pokupimo naše blago, prie nego ga vietar vriemenah nepogubi!“

Zůstávám Vašnostem k službám ochotný

Václav Dunder.

Pánové: Vaněk, Pichler i Zeman skládají Vašnostem na vzájem svou úctu. Čermaka není v Krakově — jest v Niepolomicach důchodním. P. s. Od velebn. p. Lavrovského přátelské pozdravení.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 276.

Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 16. III. 1858 р.

Любезнѣйшій Мой Другъ Яковъ Ѳеодоровичъ!

Книги Ваши мнѣ переданы Г. Лавровскимъ, получившъ, за которымъ много благо(ла)ренъ, и алчущій мой духъ немножко наслажденъ, и недкрѣпленъ сталъ, а по пречтеніи этѣхъ книгъ да ѡ Н-ра Ц. Газеты и ободренъ нем(н)ожко. — Видно нами какъ наши корреспонденту дали отвѣтъ точно по нашему — Богъ ихъ благословилъ. — Въ З. Н. Ц. Г. ѡ Россіи пишетъ что за благосл. С. Синода Семинарія на т. Г. 1858 начала издавать Церковныя Бесѣды а може Вы, или кто другой съ Львова подписать предплату на этой духовный журналъ (если не свыше не затрещенно) то просилбынъ Васъ помнить и на мою Особу подписать — а можебы чрезъ Црагу какъ Вашъ казатисъ буде?

Получила ли Ваша Марія Андреевна окорочки? бо Г. Лавр. говорилъ что за вторичнымъ бытомъ своимъ въ Львовѣ точно отдалъ — и чи хорощій, може не столичному вкусу здѣламин [2] о томъ спрашиваю о мнѣвненіе, бо я тому не мастерь, а сестрица тоже, какъ стара баба христовка. —

На западѣ похоже на бурю съ Вюгой — но богу благодареніе Востокъ сіяетъ и по словамъ Псалмопѣвца, Господь крѣпость Людемъ своимъ дастъ, и благословитъ миромъ. Противницы клеветуютъ да скрежешутъ зубами, но уже ихъ крикъ хриплень сталъ. Милость и истина орѣвостася, а правда и ширь облобызастася. — Тамъ все дѣлается, безъ радъ, сейшовъ, райхстаговъ, бомбардировки, гвардіи народной, безъ пролитія крови, ино не духу любви христовой. Рабъ и Владика кушно созвѣтуютъ о общемъ благѣ царства и Церкви а сыла свыше духомъ премудрости наставляеть Правителя и правленіе. Господи введи ны силу Твою и приди во еже спасти.

[3] У насъ все хорошо водится, лишь одного недостаетъ: того что хорошо може сдѣлать — денегъ нѣтъ, какъ нѣтъ, а бѣда, бѣда, бѣда, — лишь одно и то само пѣютъ, дай та и дай, дай, дай, дай — —

Если Богъ даритъ насъ грѣшныхъ жизнью то Вашей Маріи Андреевней пристараюсь всякихъ припасовъ для ей ребятшекъ, лишь нѣ-

шючки чтобы были изготовлены, бо холоста не дамъ на мѣшки — а то тому что Ваша Людмила не была у мене, та приказница, пуста! — —

Вась мой Другъ Д. спрашиваю къ нѣмъ хотяи нѣсколько строчками почтить, да такъ по буквамъ — а рускій когда увидитъ азъ, то прочее самъ прочтеть и V. — На домъ Народ. и Церковь милостину собираемо, ино худо идетъ, неоткуда брать. — [4] Я уже самъ съ своего наѣренъ нѣсколько корцовъ продать та жертвовать — чтожъ нѣкто не вопрошаетъ о кунели — куда эти кушцы дѣвались — намъ самимъ дивно, что на это скажите, т. г. ещежъ нѣ ва кошѣйку непродавъ, нѣчего, кромѣ тыхъ кабаяновъ что Вы выдѣли и те еще и. осени — а вдобавку къ нашему горе еще какой то новый гость долженъ насъ посѣтить Г. Гейзеръ пушусь, уже есть въ гостяхъ въ Чертковскомъ окруаѣ, которій гость всѣхъ какъ грохотъ убиваетъ. —

Боже милостивъ буди намъ грѣшнымъ. — Отъ Мой люб. Д. возлягаю нашу печаль на Господа, мужайнось, крѣпнися молитвою какъ Спаситель вѣдѣть молитись безъ перестанку — желаю Вамъ мои Друа Всѣмъ благополучнаго X-съ воскресе, пѣйте да воскреснетъ богъ, размыдутся всѣ враги Его. — —

Пребывайте въ Любви X-вой здравни всѣ — Вашъ Другъ пише

16/3 858.

IBC.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

На осібній карточці:

Отколы Андрій Боболя при отвѣсной Анбасадурѣ помѣщенъ сталъ — отъ того времени къ своимъ телеграфуетъ непрестанно смутъ въ міръ то и. г. что земля сгоритъ — то т. и. 15 ч. что сонце затынется, то прочюю ложъ къ наловѣрнымъ сѣютъ, а дураки охаютъ, и по авнонамъ своимъ пугаютъ, въ надеждѣ что и русенъ испугается, но русекій твердъ по словамъ С. Пис. Страха Вашего не знали убоаться, каже соблазнитель — яко снами Богъ.

Ч. 280.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
4. (16.) III. 1858 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Post nubila Phoebus! По долгомъ страданіи и нѣмъ сужденію, разъ хотя на мгновеніе утѣшиться. Съ трепечущимъ отъ радости сердцемъ принимаюсь за перо. 14/2 Марта утромъ въ 9 часовъ родила нѣмъ жена третяго сына — все прошло счастливо, и обою до сихъ поръ здоровы, или

по крайней мѣрѣ обстоятельствамъ соотвѣтны. Г. Ковальскій обѣщался въ кумы, и въ субботу 20/6 если будетъ здоровъ, окреститъ ребенка на имя Св. Феодора, во память нашего незабвеннаго и возлюбленнаго Родителя! —

Вторая радость — я поступилъ въ сень Мѣсяцѣ въ высшее жалованье т. е. 700 fr. Не много, особенно на 1-ый годъ, гдѣ нужно платить таксы; а долженъ человекъ и тому радоваться, смотря на то, что передо мною было еще 140 человекъ, которыхъ я при одномъ обсаженіи всѣмъ перешелъ. Но такихъ обсаженій не будетъ больше; теперь случилось у нѣкоторыхъ, что изъ 500 прямо перешли до 700, перешелъ больше какъ 170 мѣстъ!

[2] Отже *trinum perfectum!* Вотъ и третья радость, Дръ Черлюнчакевичъ, мой другъ, какъ Тебѣ уже извѣстно, именованъ въ профессора догматики при Львовскомъ университетѣ, чему я почти столько же радуюсь, какъ бы моему родному брату. — Неслыханное торжество для насъ Русиновъ должны мы праздновать въ этомъ произведеніи. Вопреки толликимъ препятствіямъ, напротивъ обыкновенія, не смотря на заслуги соперника Пельца, на враждованія здѣшняго факультета, который даже оспаривалъ ему докторство — на недоброжелательство даже нѣкоторыхъ земляковъ — все побѣдилъ Черлюнчакевичъ своими умомъ, характеромъ и по части счастьемъ. Дай Богъ ему здравіе и долгоденствіе, а я увѣренъ, что онъ многими причинится къ возвеличенію нашего клера и обряда. —

Кажется по великодныхъ святахъ онъ уѣдетъ отсюда, чтобъ начать преподаванія съ началомъ новаго курса. Сдѣлай милость, любезнѣйшій Братъ, принимай его какъ искренняго друга, который по глубокой наукѣ своей и по благородству души и стремленія своего достоинъ всякого пособія; особенно Твой опытный и [3] зрѣлый совѣтъ будетъ для него неоцѣнннй. Я знаю, онъ молодежь, горячь, неопытенъ, и нуждается особенно въ добромъ совѣтѣ.

Слава Богу! все было бы хорошо, еслибъ только здоровье человекъ служило! Но бѣда, я кашляю почти цѣлую зиму и марнѣю при томъ очевидно — боюсь, чтобъ не досталъ чахотки, а беречься невозможно: въ службу ежедневно, по 7—8 часовъ въ срадрѣ и прагѣ! — Этой зимы мы всѣ болѣли, именно кашлемъ — но у меня гораздо сильнѣе, и не уступаетъ днемъ ни ночью. Дай Богъ, чтобъ это миновалось безъ послѣдствій. Горе, даже подумать да взглянуть на ребятишекъ! —

Любезный Братъ! Ты послалъ мнѣ предъ новымъ годомъ облигацію національную въ суммѣ 50 fr. сер. Я Тебя сердечно благодарю, дай Богъ, чтобъ я былъ въ состояніи, Тебѣ когда отплатить этотъ какъ и прежніе долги! Я продалъ эту облигацію и получилъ здѣсь по курсу

не больше какъ 43 fr. 11 вр. серебр. — и эта сумма мнѣ очень много помогла; я по крайней мѣрѣ восстановилъ мой кредитъ у тѣхъ людей, безъ которыхъ обойтись не возможно! —

[4] Съ времени смерти с. п. Кардинала произошли здѣсь нѣкоторыя перемены: именно сов. Пашкевичъ произведенъ въ какіе то Ober Inspector или Ober Rector здѣшней семинаріи, и стѣсняетъ права Отца Николая Нодя неизвѣрно — жалко смотрѣть на это; — кажется, онъ намѣренъ произвести какую то радикальную курацію, но не знаю какой болѣзни; грозитъ именно всему вліянію такъ названному россійскому, котораго главнымъ органомъ считаетъ онъ Церковную Газету. Какой вздоръ! я точно знаю, что Церк. Г. прекрасно дѣйствуетъ для общекатолической церкви, а онъ боится какого то фантома! — Не беспокояся ничѣмъ, дѣйствуй по Твоему увѣренію профессорскому, не запускайся съ учениками глубже, какъ ихъ понятіе въ состояніи уразумѣть; впрочемъ точное изслѣдованіе нашего народнаго діалекта никогда не можетъ быть противно наукѣ филологіи. —

Здѣшнихъ изданій русскихъ за 1857 годъ мнѣ до сихъ поръ не посчастливилось получить — самому какъ то не дается просить Вислободкаго — а Дѣдицкій тоже еще не успѣлъ упросить его — надѣюсь однакоже еще получить. — О книгахъ у Тебя взаимствованныхъ Дѣдицкій уже самъ писалъ. — Пращайте, желаю Вамъ всѣмъ счастливыхъ и веселыхъ святъ свѣтлаго воскресенія — и помните тоже о Вашемъ Братѣ и его фамиліи.

16/4 Марта 858.

На долнинѣ, на первой сторонѣ:

Прошу Тебя, напиши куда бы писать или послать наилучшимъ путемъ Г. Канонику Петрушевичу. — Говорятъ, что Пашкевичъ старается прійти на Метрополию — не знаю, на какомъ основаніи.

Листъ писаний на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 281.

Листъ Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) III. 1858 г.

Пряшовъ 11/23 Березня 858.

Любезнѣйшій братъ!

Я боленъ, лежу на одрѣ, терпя въ несносныхъ Еморридахъ, ничто мнѣ не мило, но еще вамъ пишу, памятая всегда о васъ любезныхъ друзьяхъ. — Законы иносческіи на цвѣтную недѣлю должны печатаны

быти, по обѣщанію типографа, и я вѣрю, да и надѣюсь сего, ибо мой Архіерей, по Пасхѣ желаетъ публиковать тѣ въ Мукачевскомъ монастырѣ, и для того, Братецъ мой! попеченіе ваше будетъ о конуденіи Типографа. —

[2] Братецъ мой любезный! Итѣ къ вамъ просьбу: — Мой Литургиконъ подарилъ я Лютеранамъ, кои желали его, и я не итѣю; прому васъ послите мѣ двѣ Литургиконы Златоустаго кой цѣнится по 1 fr. ср. мѣ нужно того когда иду на села, гроши пошлю вамъ съ грошныи за Законы посылаены ии.

Гроши сей часъ какъ получу отписки пошлю на ваше ииѣ. Здравствуйте братецъ, и всѣ братья занимавшіися человекѣ, и народолюбиемъ.

Духнов.

2. Литургиконы.

Лист писаний на 2 сторонах 8°.

Ч. 282.

*Лист Алекс. Душоевича до Якова Головацъкого, пис.
дня 17. (29.) III 1858 р.*

Прашовъ 17/29 Верезня 858.

Любезнѣйшій Братъ!

Письмо ваше получивъ, хотя и неприятъ еще печатаные книги, сей часъ Г. Типографнику отсылаю 92 f. 54 kg. за печатаніе Законовъ Монашескихъ, сѣтуя что послѣднее мое къ вамъ письмо, о просившихъ мною двухъ Литургиконахъ не скорѣе доспѣло; но вы то итѣ хотя поздиѣ слѣдуете, на мой счетъ. — Октоиѣ я отъ Васъ въ заѣву получилъ, и благодарю васъ о присланіи. — Ирмологія не требую, бо я не церковный пѣвецъ, и стыжусь, что до того не много разувѣю, а теперь учиться поздно. [2] Я уже поздоровѣлъ, и отправляю нынѣ страстную седмицу. Добрянскій съ Греффербергу пришолъ, и здоровъ, токмо что долженъ всегда мочать ся въ студеной водѣ какъ жаба. Иные здоровы всѣ. Будьте и вы здоровы, и не забывайте о насъ, и любите друга вашего

Духновича.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 283.

Лист Еде. Грона до Якова Головацького в дня 29. III. 1858 р.

An S-e des k. k. Professor Herrn Jakob Glowacki Wohlgeboren!

Mit dem verehrten Schreiben vom 19-ten d. M. haben Euere Wohlgeboren S-er Eminenz meinem gnädigsten Herrn Ein Exemplar Ihrer Uibersetzung der Liturgie des hl. Chrisostomus zugeschickt. Ich bin beauftragt Euer Wohlgeboren für Ihre gütige Aufmerksamkeit zu danken und als einen kleinen Beitrag zu dem mit der Herausgabe Ihres Werkes verbundenen wohlthätigen Zwecke Zehn Gulden C. M. beizuschliessen. In Vollzug dieses Auftrages zeichne ich mich hochachtungsvoll

Euer Wohlgeboren dienstwilliger

Edw. Hron
Kzl Dirktr.

Prag den 29 März 858.

Лист писаний на 1 сторонах 4°.

Ч. 284.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 2 (14) IV. 1858 р.*

Милостивый Государь!

Препровождая при семъ сочиненіе Майкова и Тетради Правительственнаго Вѣстника за минувшій 1857 г. прошу Васъ извинить меня въ опозданіи исполненія даннаго Вамъ обѣщанія моего. Многія хлопоты и занятія препятствовали меня скорѣе доставить Вамъ требуемое Вами. — На сихъ дняхъ я получилъ отъ Вашего любезнѣйшаго брата письмо, въ которомъ онъ извѣщаетъ меня, что заклятые враги наши ужасно воюють противъ насъ, особенно же стараются уничтожить Церковную Газету. Я не понимаю, что побуждаетъ ихъ къ такой дьявольской враждѣ. Развѣ Вѣстникъ не можетъ существовать при изданіи Церковной Газеты? Если [2] въ Галиціи всѣ гѣ преуниверовались на Вѣстникъ, которые не предплащали на Церковную Газету, то онъ имѣеть черезъ чуръ довольно подписчиковъ. Въ семъ году я не имѣю въ Галиціи болѣе подписчиковъ 60-ти. — Но да простить имъ Господь ихъ невѣжество. — Я пока возможно будетъ, буду защищать Церковную Газету отъ нападеній. Удастся ли имъ сохранить жизнь ея, это окажется впредь. — •

Увѣря Васъ въ искренней моей преданности Вамъ, имѣю честь
быть Вашимъ истиннымъ другомъ

Иоаннъ Раковскій.

Будниъ 2 (14) Апрѣля 1858.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 285.

*Посвѣдченя Якова Савчиньского на одержані від Якова Голо-
вацького гроші, в дня 14/4 1858 р.*

Всечествѣйшій Господине!

Посвѣдчаю снѣмъ, что Сто два згр. М. К. и такъ за напечатанье
„Правилъ Чина С. В. В. девятдесять и два (92) а десять згр. (10) за
паперъ отрималенъ. —

Съ глубочайшимъ почтеніемъ остаю ся Вашего Высокопреподобія
нижайшимъ слугою

Іаковъ Савчиньскій.

Львовъ д. 14/4 1858.

Лист писаний на 1 стор. 4°.

Ч. 286.

*Лист Мих. Куземьского до Якова Головацького, пис. дня
4 (16) IV. 1858 р*

Всечествѣйшій Господине!

Отсылаю Вамъ концептъ одозви относительно розсилки „Чинъ
священныя и божественныя Літургій“. Я положилъ на нимъ число 93.
нашого протокола, потреба тодъко поставити цѣну, по якой еѣмплиаръ
мається продавати. Единъ рс: ср: не буде дорого. Еслибы можна было
уже теперъ менѣ переслати еѣмплиари на Унеуковс, Золочевуковс, Олѣ-
сковс, Бродсковс, Наравуковс, Станиславуковс а може еще якоє намѣ-
стничество, то я пороздавалъ бымъ; а еслибы тяжко было, то прошу
съ усечествѣйшимъ Крилошаниномъ Дуткевичомъ условитися. Бсть тамъ
у Лвоуѣ теперъ и намѣстникъ Надгорнянскій — то- [2] ну можна бы
различныхъ книгъ и молитвословоуѣ надати; если бы у Лвоуѣ тымъ
кто порядочно заняты хотѣлъ.

Прошу Вашей Всечестности менѣ донести, чи стѣхи ч: 2: На-
умовуѣа поступилъ къ печати; що тамъ дѣлає исторія біблійна; та чи
всеч: Г: Малинуѣскій приготуѣвалъ малый молитвослоуѣць къ печатаню.

Якъ Ваша Всечестность стане менѣ писати, то найдется и мѣсце на коротеньку статійку о домѣ народномъ, чи и якіи работи при немъ распочались.

Съ должниѣ почтваніѣнъ остаюсъ Всечестности Вашей слугою

Куз'емскій.

Уневъ дня 4/16 цвѣтня 1858.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 287.

*Лист Мих. Куземского до Якова Головацкаго, пис.
дня 25. IV. (7. V) 1858 р.*

Всечествѣйшій Господине!

На предложеніе Ваше менѣ подѣ днемъ 5/17 цвѣтня т. р. извѣ-
щенное относительно изданія: „Чинъ св. божественныхъ Літургій“ цѣлкою
соглашаюся; — слѣдственно упрашаю ВВ. крилошанъ Дуткевича и Ил'-
ницкаго, дабы благоволили по мысли Вашей Всечестности заняться роз-
сылкою жертвованныхъ еѣмпляровъ, а половину увысканой продажи Ва-
шой Всечестности удѣлили.

Не усомнѣваюся, що продажъ рекомого дѣла пойдетъ щастливо,
и кроивъ того добра, що такъ велики желанная книжка распространить ся,
увыскае наша новая церковъ до 500 а може и бол'ше рс: ср: Да будетъ
и за тое благодареніе [2] Богу и добриѣмъ людемъ. Я надѣюся въ не-
дели прибити на день до Луова, и, если еѣмпляри будутъ готовы,
воз'му съ собою на кол'ка Намѣстничества.

О прочихъ предметахъ, ииенноже о стѣхахъ Ч. Г. Наумовича по-
говорить изустно.

Выс. Мѣнѣстерія приказала книжочку: Gallerie N. Bilder zur
Erleichterung des Unterrichtes in den Schulen, Kirchen und Häusern
перевести на нашъ языкъ; дѣлце тое будетъ записати теѣту съ обра-
зками до 4 аркуши. —

Икону Матери Божой прошу послати для направи до Вѣдня на
руки Ковал'ского; издержки послитки заступитъ каса дому Народного;
чимъ скорше тыѣ лучше.

Съ должниѣмъ почтваніѣнъ остаюсъ Всечестности Вашей слуга

Куз'емскій.

Уневъ дня 25 цвѣтня 7 мая 1858.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 288.

*Лист Ивана Головацкого до брата Якова, пис. дня
1. VI. 1858 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Душевно благодарю Тебя за то, что доставилъ мнѣ честь и удовольствіе, познакомиться съ высокоученымъ Историкомъ Малой Россіи, Его В. Р. Господиномъ Николаемъ Андреевичемъ Маркевичемъ, и Его Достойнѣйшей Супругой.

Время слишкомъ короткое провелъ я въ ихъ обществѣ, но все же считаю его счастливейшимъ въ жизни моей; жаль только, что столь высокоумный мужъ всегда еще страдаетъ своею долговременною болѣзнію. Можно однакоже надѣяться, что лѣтней порою онъ опять поправится и до того покрѣпнетъ, что возможно будетъ Ему заняться новыми изданіемъ Исторіи Малой Россіи, въ которой мы очень нуждаемся. —

Я жду отдалвна писемъ отъ Тебя и отъ Проф. Черлуцакевича, а Вы все молчите. Уцѣлуй всѣхъ родныхъ и Его Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Голов.

Вѣна 1 Іюня 858.

и. ст.

Лист писаний на 1 сторонах 8°.

На четвертій сторонѣ написано рукою Якова Головацкого :

14/2 Іюня 858 отписалъ.

Ч. 289.

*Лист Авг. Бельовского до Якова Головацкого, без даты,
пис. 1858 р.*

Szanowny Jakubie!

Odwiedz mię dziś o godzinie 6-tej wieczorem lub troche później, poznasz znakomitego literata Małorosyjskiego P. Kulisza który u mnie będzie, i przynieś Cztienija ktorem ci pożyczył, bo on pragnie je zobaczyć.

Poniedziałek.

Do widzenia
Bielowski.

На 4 стор. адреса :

Wielmożnemu Jakubowi Głowackiemu Profesorowi w miejscu.

Лист писаний на 1 сторонах 4°.

Ч. 290.

*Лист П. Куліша до Якова Головацького. пис. дня
8. VI. 1858 р.*

Добродію ласкавий!

Оддавъ я книгареві, що коло Волоської церкви 35 граватокъ [24 к.] 2 Чорні Ради, [2 fr. 30 к.] 1 Зап. о Ю. Русі [3 fr. СМ.], 1-го и 2-го тому и 1 Проповіді [1 fr.]. Зложіте імъ ціну и виручку, яка буде, оберніте на потреби Народнѣго Дому Руського.

Оставляю Вамъ у того жъ книгаря 1-й т. Соч. Гоголя, 2 екс. Народніх Оповіданій, Літописъ Самовидця и польську книжечку.

Щирѣрихильний слуга Вашъ

П. Куліш.

1858, іюня 8

Львов.

На четвертій стороні:

Пану Профессору Головацькому.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Числа, взяті в [ ] кляйру, писані рукою Я. Головацького.

Ч. 291.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 10. VI. 1858 р.*

Любезнѣйшій Другъ Я. Ө.

Письмо Ваше моїхъ рукъ дошло немного внутренимъ язвамъ налѣчило, но несовершенно. — Лукавий клеветать неперестаетъ, въ силѣ вмагаеть, малоумніи малодушніи, маловѣрніи, всяку ложъ за сущую правду приймають — и тѣмъ лукавин торжествують, въ честь, лихннѣ всѣхъ паче Ерихонцы помощь дають — Иаволите мой Другъ прежде вашего отъѣзда къ мнѣ писать, куда думаєте вашъ путь направить? а може бысьмо могли увидѣтись? во время вакаціи — о чѣмъ всемъ хорошо, длинно напишете. Я еще кое какъ пребываю, искучаю, нѣтъ пици душѣ моеї, и не откуду брать а это потому что нѣзачто купить. О чѣмъ больше писать нестоитъ труда, и Вы [2] мой Другъ возмужали, молодца живнѣ миновала, своими глазами много выдѣли, думали, и толковали на всякъ ладъ да и до сей поры еще вашъ умъ бодрѣ, то кажется прочее и сами догадаетесь. — Всѣмъ моїмъ Г. друзіямъ мое почтеніе и поклонны изя-

вите — Васъ мой Вы Другъ и вашу любезну сению поздоровляю и цалу
люю по сотъ равовъ — I. B.

10/6 858.

во ирное время гуляю по полямъ, читю статійки о Агрономи,
зелѣнныхъ дорогахъ, и прочее касающе общаго блага Господь — да
пою пѣсоньку — Вѣчный отпочинокъ рачь даць Паномъ, Панѣ —
а Святлосць Бууцка нѣхай нѣтъ свѣцѣ, нѣтъ отпочиваю въ патынку
жидовскииъ — аменъ а. а. —

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 292.

*Лист Івана Раковскаго до Якова Головацкаго пис.
дня 1 (13) VI. 1858 р.*

Любезный другъ мой!

Что только получивъ изъ Пряшова экземпляри сочиненія Вашего,
~~назначенные~~ для распродажи въ пользу Дома Народнаго, спѣшу при
семъ случаѣ извѣстить Васъ о положеніи Церковной Газеты, изданіе
которой съ 10 (22) мая приостановилось. Вотъ вкратцѣ исторія сей
приостановки. Декретомъ вѣдшняго Генеральнаго Губернаторства, мною
9 (21) мая полученныиъ, мнѣ приказано было пользоваться малорус-
скимъ, а не великорусскимъ языкомъ при изданіи ея подъ опасеніемъ
немедленнаго прекращенія концессіи и конфискованія перваго номера,
когда выйдеть послѣ сего запрещенія на Великорусскомъ языкѣ. По-
лучивъ это предписаніе, я вдругъ подалъ письмо въ полицію и отка-
зался отъ редакціи Церк. Газеты, между тѣмъ дабы тѣмъ скорѣе извѣ-
стить Г. Г. подписчиковъ о прекращеніи изданія Церк. Газеты, я далъ
напечатать объявленіе для разсылки. Это объявленіе полиціею было ото-
слано къ [2] Генеральному Губернаторству. По истеченіи одной недѣли
мнѣ приказано было явиться къ Секціонс.-Рату внутреннихъ дѣлъ, гдѣ
при строгомъ выговорѣ мнѣ поставлено было въ обязанность постарать-
ся о средствахъ продолженія Церк. Газеты, иначе меня сочтутъ сопро-
тивникомъ высокому правительству. Въ слѣдствіе сего я принужденъ
былъ взять навадь отказъ отъ редакціи и принять ее опять на себя,
испросивъ однакожь себѣ дозволеніе окончить первый семестеръ на
Великорусскомъ языкѣ. На что и получилъ я сего дня согласіе Высок.
Ген. Губернаторства. Итакъ 10 (22) сего мѣсяца выйдеть 14 ый ну-
меръ Церк. Газеты по прежнему. А съ 10 (22) Іюля будетъ подъ моею
редакціей выходить Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской
державы на нашемъ областномъ языкѣ. — Задача трудная, но нельзя не

покориться судьбѣ. Увидишь какой успѣхъ его будетъ при употребленіи новаго нарѣчія. Въ запретительномъ декретѣ сказано, что употребленіе Великорусскаго языка опасно для Имперіи, вѣроятно потому, что Церк. Газета имѣла читателей во всѣхъ владѣніяхъ Монархіи и даже за границею. — Видно не дозволяютъ намъ быть въ литературномъ сношеніи съ [3] прочими Славянами. —

Ваши книги будутъ распроданы на всякій случай и деньги своевременно Вамъ доставлены. — По поводу перемены судьбы Церк. Газеты я опять прошу Васъ, какими бы то ни было образомъ постараться объ изданіи Церковнаго журнала въ Львовѣ. Повѣрьте мнѣ что я только при большомъ напряженіи силъ до сихъ поръ успѣвалъ заниматься редакціею его. Ни одной души нѣтъ при мнѣ, чтобы замѣнить мѣсто мое въ случаѣ препятствія напр. болѣзни или какого нибудь несчастья, равнымъ образомъ не имѣю ни помощниковъ раздѣляющихъ труды редакціи. Я достигъ цѣли своей и убѣдился на самомъ дѣлѣ, что нельзя пользоваться Великорусскимъ языкомъ, и такъ теперь не остается иного, какъ сколько возможно обратить предоставленное намъ, хотя весьма ограниченное, литературное дѣйствіе въ пользу народа и церкви нашей. Прощайте.

Вашъ искренній другъ

Іоаннъ Раков.

Будни 1 (13) Іюня 1858.

Лист писаній на 3 стор. 4°.

Ч. 293.

*Лист Николаи Макарова до Якова Головацького, пис. дня
16 (28) VI. 1858 р.*

16/28 Juni 1857 StPetersbourg.

Monsieur

M. P. Koulisch, me faisant part de la générosité avec la quelle Vous lui avez prêté secours pendant sac téjour à Lemberg, m'a chargé de Vous envoyer de sapart 500 roubles argent ci inclus et qui fent en Votre monnaie d'après le cours existant 757 guld. 36 kr. Je me presse avec plaisir de m'acquitter de ce devoir et Vous pree, Monsieur, de vouloir bien me faire savoir d'après l'adresse ci jointe si la somme dite fait le montant de la dette de M. Koulisch. En cas s'il manquait a cette somme encore quelque chose je Vous enverrai le restant aussitot après la réception de Votre honorée mission.

Je Vous prie de vouloir bien agréer l'assurance de ma parfaite consideration et des sentiments les plus distingués avec les quels j'ai l'honneur d'être, Monsieur,

Votre très de Voué serviteur

N. Makaroff.

L'adresse: à St. Petersburg, au coin des deux rues de Poste, maison Fédoroff, N-о 6/12 Nicolas Makaroff.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 294.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 20. VI. 1858 р.*

20 Іюня 1858 Перемишль.

Ваше Высокопреподобіе!

Не скорѣе какъ теперь удалось мнѣ пересмотрѣть большую и важнѣйшую часть собранія книгъ Перемишельскаго Епископскаго Собора — но до сихъ поръ не нашель я ничего удостающаго ся особеннаго вниманія. Между древнословенскими рукописями (которыхъ описать я уже 66 кодексовъ), обрѣтается только одинъ пергаменный кодексъ, именно Четвероевангеліе русскаго разряда, писанное уставомъ изъ конца XIV вѣка въ листъ: изъ бумажныхъ рукописей древнѣйшій кодексъ есть открытой мною списокъ, Сборника Святослава Ярославича съ 1073 года, сдѣланный Русскимъ на толстой лощеной бумагѣ полууставомъ съ конца XV вѣка, но лишень нынѣ заглавнаго и послѣднихъ листовъ.

Между древнопечатанными словенорусскими книгами сберегается здѣсь:

- а) неполное Пяткнижіе Мойсеевого перевода Франциска Скорини печати пражской,
- б) новый завѣтъ съ Псалтырью печатанный въ Острогѣ 1580 года въ 12-ю долю листа,
- в) Евангелія и Апостолы печатаны — въ Угорцахъ въ друкарни Јеромонаха Павла Дѣмжива Мотковича року 1777 = безъ заглавнаго листа.
- г) Служебникъ печатанъ въ Букарештѣ 1680 г., въ которомъ самъ текстъ напечатанъ на старословенскомъ, все прочее на ромунскомъ языцѣ.

Между польскими рукописями нѣтъ древнѣйшей, какъ одна изъ конца XV вѣка т. е. апокрифическое жизнеописаніе Іисуса

Христа, отличающееся древностью [2] польскаго слога: не менше любопытна есть другая рукопись съ начала XVI вѣка вѣстая въ себя между латинскими статьями, такъ названные *Ortele* (*Urtheile*) по магдебургскому закону, тѣ же ли они сами съ Ортелями напечатанными въ Исторіи польской Литературы Вишневекаго, или нѣтъ, невозможно мнѣ нынѣ рѣшить, за неимѣніемъ здѣсь сочиненій послѣдняго; поему въ этомъ предметѣ и другихъ недоумѣніяхъ касательно польской литературы буду письменно спрашивать Госп. Бѣлѣвскаго о нужныхъ изъясненіяхъ.

Между многочисленными пергаменными латинскими рукописями, богословскаго содержанія, относятся нѣкоторымъ изъ нихъ къ XII или XIII вѣку были писаны въ Италіи и Германіи, и печатію обнаружены. Древнѣйшая здѣшняя нѣмецкая рукопись т. е. Легенда „о трехъ Волхвахъ“ посѣщающихъ при рождествѣ Христа, была напечатана въ Перемышльскомъ гимназическомъ Шульберихтѣ за прошедшій годъ.

Пересмотривъ всѣ книги здѣшней капитульной бібліотеки, займусь потомъ описаніемъ древнихъ грамотъ и актовъ Капитулнаго Архива. Начиная съ XVI вѣка собирается здѣсь богатый матеріалъ для исторіи нашего отечества и церкви, съ которыми по возможности обнакомляюсь, ибо можетъ быть, что мнѣ когда то удастся употребить оныя, для составленія полной исторіи нашего отечества подъ владѣніемъ Польскимъ. По той причинѣ упражняюсь ежедневно 10—12 часовъ въ здѣшней бібліотекѣ, осматриваю книгу за книгой, листъ за листомъ (ибо настоящіе книжные каталоги неполны, много сочиненій находящихся въ одномъ и томъ же переплетѣ незавѣчено, или для недостатка заглавнаго листа ихъ плохо обозначено), пагиную рукописи, сравниваю списки, всматриваюсь въ почерки письма равныхъ временъ и вѣствъ, дѣлаю выписки изъ записокъ историческихъ [3] по полямъ книгъ помѣщенныхъ, читаю важныя мѣста и цѣлыя книги — словомъ рыюсь прилѣжно въ здѣшней Архивской пыли, и утомляюсь какъ рудокопъ, чтобы только доискаться какого золотаго зерночка.

Древнѣйшія словенскія рукописи были собраны покойнымъ Епископомъ Снѣгурскимъ, ибо на нихъ видится всегда печать его, напротивъ тому печать покойнаго крылошанина Лавровскаго встрѣчается на большей части латинскихъ и польскихъ рукописей. Въ собраніи книгъ послѣдняго, древнѣйшимъ словенскимъ письменнымъ памятникомъ есть Четвероєвангеліе Монастыря Лавровскаго Чину С. В. В. — съ конца XV или начала XVI вѣка, изъ котораго покойный Лавровскій повелѣлъ сдѣлать полный и вѣрный списокъ, или такъ сказать *fac simile*, когда снова это Четвероєвангеліе есть самымъ вѣрнѣйшимъ спискомъ, выше упомянутаго мною пергаменнаго Евангелія съ конца XIV вѣка. Кажется, что покойный Лавровскій обманулся подложною запискою будьто

бы изъ 1292 года происходящею, на Лавровскомъ Четвероевангеліи Василіанами не скорѣе какъ въ XVII вѣкѣ вписанною, въ доказательство, что описанная также папиа тому же Монастырю, еще 1292 г. княземъ Василюмъ Любартовичемъ воеводою Перемышельскимъ (!) придана была. На томъ же году основывается и шаткій толкъ, будто это Евангеліе принадлежало князю Льву Даниловичу и проч.

Впрочемъ собраніе книгъ и рукописей покойнаго Лавровскаго, судя по запискамъ находящимся на книгахъ, рукописяхъ и содержаніи ихъ, кажется составлять нѣкій родъ универсальнаго Архива, въ которой Епископскіи Соборы всѣхъ трехъ обрядовъ и всѣ почти монашескіи Ордена нашего Отечества, изъ своихъ Архивовъ и библиотекъ, будто бы для вѣрнѣйшаго сбереганія, доставляли свои древнѣйшіе рукописи и книги, куда даже и общество Львовскихъ Іезуитовъ отступило древнія записки [4] и инвентари своихъ Маріанскихъ содалисовъ.

Между тѣмъ, немножко утомленъ, для отдыха, провелъ я нѣсколько дней въ Валявѣ, Епископской деревни, купался здѣсь уже въ Сяні и разглядывалъ по равномъ и пространномъ порѣчьи Сяна, унашаго многини хорошии поселеніями. Но за всѣ этѣ доставленныя мнѣ удовольствія да будетъ благодареніе нашихъ возлюбленныхъ Преосвященныхъ Архіереевъ, благосклонно споспѣшествующимъ моимъ желаніямъ, потрудиться въ области отечественной исторіи и филологіи, хотя правду сказать, съ пренебреженіемъ моего Новицкаго прихода и Сиротъ вѣранныхъ моему попеченію.

Здѣшній Преосвященный Архіерей Киръ Григорій отѣхали прошедшей пятницы на каноническій осмотръ въ Деканатъ Ярославскій, и возвратятся предъ 20 числомъ Іюля въ Перемышель. Изъ Святелская Милость отѣжая изъ Перемышля оставили меня одного какъ ревидента въ своей палатѣ, по сему я не скорѣе какъ 20 Іюля возвращусь въ Львовъ; теперь буду чрезъ все это время въ Перемышли непрерывно упражняться въ здѣшной капитульной библиотекѣ и Архивѣ. Я думалъ посѣтить Сѣняву и Дзѣковъ, то есть многочисленныя библиотеки Графа Тарновскаго и князя Чарторійскаго, но мои грошевыя весьма скудные средства, недоволяютъ мнѣ осуществить мое намѣреніе.

Вотъ мое письмо, чрезъ яѣру продолжилось, по сему прошу извиненія и остаюсь съ должнымъ высокопочтеніемъ — Вашего Высокопреподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

P. S. По окончаніи моего письма получилъ я весьма непріятное письмо отъ Моего Сотрудника Іерея Онишкевича изъ Новицы, съ нарочнымъ увѣдомленіемъ, что онъ думаетъ скоро оставить Новицу, по-

сему я долженъ сей часъ возвра(ти)тись въ Новицу, чтобъ обнять мой Приходъ; Іерей Онишкевичъ подалъ въ сей дѣлѣ свое прошеніе въ Львовскую Консисторію, о полученіе прося инаго Прихода, и проситъ меня, дабы я былъ поспѣшникомъ его желанія въ Консисторію, на что я соглашаюсь и прошу за нить, ибо онъ того удостоится; но я снова Ваше Высокопреподобіе покорно прошу, чтобы это перенесеніе Іерея Онишкевича, не скорѣе послѣдовало, какъ во время моего пріѣзда въ Новицу, т. е. 1-го Августа с. г., ибо теперь нѣтъ совсѣмъ не возможно оставить Пережышль, когда нѣтъ адѣшняго Архіерея.

А. Петр.

Лист писанный на 4 сторонах 4°.

Ч. 295.

*Лист кардинала Стаулика до Якова Головацького, пис.
дня 30. червня 1858 р.*

Euer Hochwürden!

Für das mit dem Schreiben vom 11-ten dieses mir zugestellte Werk, über die H. Liturgie der griechisch katholischen Kirche, danke ich Euer Hochwürden verbindlichst; und schliesse zur Unterstützung des damit verbundenen frommen Zweckes den Betrag von 20 fl. MC. bei.

Agram den 30. Juni 1858.

Ihr wohlwollendster

Georg Card. Staulik Erzb.

20 f. CM.

У споду:

S. Hochwürden Herrn Jakob Glowacki Weltpriester und o. öf. Professor an der Universität in Lemberg.

Лист писанный на 1 стороні 4°.

Ч. 296.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 1. липня 1858 р.*

Любвиѣйшій Другъ Я. О.

Зоря Г. закатилась за Бескиди западніи гдѣ и восіяла была. — Пчела пропала отъ темноты нѣгдѣ ей было кормиться, Лада съ библіотекой семейной исчезла. Сословіе литераторовъ умолкло, и слѣду нѣтъ. —

Газета Церковна заперта. — Какова этому ша(н)бера быть кажется — на эти мои вопросы ожидаю я отъ Васъ какого то выясненія, если но, и Вы можете сильно выяснить мнѣ? или мнѣ въ моиѣ усумнѣваніи оставаться на всегда по старинному, и пѣть вѣчная вамъ память — пропало — понеже вами теперь нетребуютъ, вы не годитесь нѣкому. —

Съ новостей то Вамъ доношу, что плохо, та бѣда — а что бѣда отъ этого плохо! — Я мой другъ, уже другую пѣдѣлю тяжело [2] болель — дѣлъ тва на моей головѣ, а ночи нѣтъ, ино Богу вѣдомо что со мной случитись можетъ, то есть въ жизнью. —

Жена Попа съ Чернихова Степана Билиньского въ тюрьмѣ держится — до того довела мода товаришество съ Ляхами, да гордость глупа. Ей розгами, да розгами поповъ щеголовъ и ихъ женъ волоки-токъ. —

На сіи мои строки надѣюся отъ Васъ получить отвѣтъ, прежде Вашего отвѣзда съ города. Желая съ Вами лицомъ увидѣтись. Моиѣ поздоровте по и строчки ниѣ прочтѣтъ — писалбыи много по васъ надѣюся — впрочемъ не униваю, уповаю, и надежду ниѣю на милость Выш. [3] Прощайте — здравствуйте, при изобилии всякого блага съ Вашей семей, и меня въ Вашей памяти держитъ.

IBC.

1/7 858.

Носятся слухи что по маньеру Угорскому, нашимъ метропол. лат. Примасъ галиц. будетъ управлять, вѣсть истекла изъ ихъ жерела кажется — чему не даю вѣры. —

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 297.

*Начерк листу Якова Головацького до Ник. Макарова,
пис. 5. (17.) VII. 1858 р.*

Милостивый Государь Николай N....ичь!

Письмо Ваше отъ ч. 16/28 Юня 858 виѣствъ съ векселемъ выданнымъ на 757 гульд. 36 кр. получилъ я въ Львовѣ м. Юля 3/15 дня т. г. — Но такъ какъ вексель данъ былъ не на кого изъ сдѣвшихъ или же Вѣнскихъ банкировъ, то сдѣлало мнѣ не большія хлопоты. Наконецъ долженъ я былъ за провизию при передачѣ векселя сдѣлать уступку 7 гульд. 30 кр. какъ свидѣтельствуеъ прибавл. расписка. Высканную сумму 750 гульд. 6 кр. КМ. отдалъ я сейже часъ векселедержателю. — [2] Изъ векселя явствуеъ, что онъ данъ Гномъ Кулишомъ не на 500 руб. по на 780 гульд. конв. Мон. а векселедержатель

Г. Иоанъ Штроменгеръ неуступчиво держится при своемъ требованіи (стоящій курсъ рублей 1 гульд. 34 кр. КМ.). — Слѣдовательно остается еще за Гномъ Пантелеймономъ Александровичемъ долгъ въ суммѣ 29 гульд. 54 кр. — Благоизволите эту сумму переслать опять по почтѣ векселемъ, на который нѣтъ здѣшнихъ домовъ купеческихъ или если фирма Штиглица не имѣетъ сношеній съ здѣшними купцами, на которой либо извѣстный банкерскій [3] Домъ въ Вѣнѣ. Въ послѣднихъ дняхъ т. н. я выѣзжаю въ деревню, такъ адресуйте прямо къ векселедержателю подъ адресомъ: A. Monsieur Jean Stromenger Nr. 585 $\frac{3}{4}$ à Leopold.

Съ принадлежащимъ Почтеніемъ Вашего Благородія покорный слуга

Я. Гол.

5/17 Іюля 858 г.

Лист писаный на 3 сторонахъ 4^о.

Під Ч. 309. переписки Головацького в „Нар. Домі“ містить ся такє поквітованє Штроменгера:

Herrn Professor Jakob Glowacki in Lemberg.

Ich bestätige Ihnen den Empfang von Siebenhundert fünfzig Gulden 6 kr. in Conv. Münze a Conto meiner Forderung von 780 f. CM. de Dato des Akzeptes von Herrn Pantaleon Kulisz in Petersburg vom 10 Juni 858 zahlbar hier am 30 Juli 858.

Es bleibt also mir noch ein schuldiger Restbetrag von Gulden Zwanzig neun et 54 kr. Conv. Münze.

Mit aller Achtung

Joh. Stromenger
in Lemberg Nr. 585 $\frac{3}{4}$.

Lemberg den 16. Juli 858.

Поквітованє писанє на 1 стороні 8^о.

Ч. 298.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати,
пис. перед дн. 28. VII. 1858 р.*

Любевный мой Братъ!

Пользуясь случаемъ отъѣзда Господина Ваніорекъ (Waniorek), офиціала нѣтъ нашего департамента, имѣю честь представить Тебѣ въ немъ моего добраго по службѣ товарища, который бывши прежде при Львовской статской бухгалтеріи, прожилъ много лѣтъ въ Львовѣ, и теперь опять туда возвращается. Я Тебѣ уже минувшаго года писалъ, что я желаю и надѣюсь возвратити ся въ Львовъ, чтобъ при старости лѣтъ

немножко отжить, и въ спокойствіи дѣтей по закону Божию воспитывать. Сего мѣсяца опять опредѣлила Главная Коменда 35 чиновниковъ перевести въ провинціи, между ними пришла очередь и на Г. Ваниорка, но меня еще все не трогаютъ, стало быть, еще нуждаются въ моей работѣ. Въ началѣ будущаго мѣсяца опять переведутся выше 40 чиновниковъ въ провинціи; буду ли я между ними, сомнѣваюсь, и такъ можетъ быть на сей годъ уже не увидишься. Я предполагаю, что моя работа до весны будущаго года будетъ кончена; между тѣмъ дастъ Богъ дѣтанъ немножко подрости, и тогда уже возврату моему кажется не будетъ никакого препятствія.

Господинъ Ваниорекъ, родомъ изъ Моравіи или Чехъ, человекъ простодушный и добрый. — Онъ подтвердитъ Тебѣ, какъ я завидую участи его, неволившую ему возвращаться въ мои родныя страны, но вѣстѣ онъ знаетъ, по какой причинѣ меня еще не пускаютъ туда. —

[2] Изъ здѣшнихъ новостей очень мало утѣшительныхъ; совѣтникъ Шашкевичъ запретилъ Церковную Газету или Вѣстникъ въ здѣшней семинаріи читать; Раковскій какъ слышу, принужденъ былъ правительствомъ издавать Церковный Вѣстникъ въ новой формѣ его; если это правда, то эта мѣра истинну честь дѣлаетъ правительству и мы должны благодарить его за то, что заставило человека во всякомъ взглядѣ ученаго и честнаго работать непрерывно въ виноградѣ Христовомъ. Иначе онъ бы можетъ быть совершенно потерялся для нашего клира, чрезъ свое неумѣстное упрямство.

Между тѣмъ я слышалъ, что здѣшніе корифеи уже и на Церковный Вѣстникъ стали ругать по прежнему, и не видятъ слѣдцы нѣкакой разницы между нимъ и Церковной Газетой!!! Шашкевичъ очень строго обходится въ семинаріи, а особенно безчеловѣчно оскорбляетъ бѣднаго Отца Николая Нодя, не щадя ни его здоровья ни благой души! Беспрестаннымъ тревоженіемъ подкапываетъ его и такъ утлое здорovie. Мерскій человекъ въ полномъ смыслѣ слова! —

А все же говорятъ здѣсь довольно гласно, что онъ будетъ нашимъ Митрополитомъ!! Ужасно и подумать, чтобъ человекъ простой, даже грубый, безъ заслугъ и науки, безъ малѣйшей искры христіанской любви въ сердцѣ, могъ вознестись на престолъ покойнаго Кардинала! — Якимовичъ, говорятъ, отказывается; Литвиновича слышу оклеветали у Папы за какія то езуитскія продѣлки и миссіи. Увидишь. —

[3] Твои зловѣщіе акты я пересчитывалъ съ большимъ вниманіемъ, и увѣрился, что Ты отлично защищался отъ подлой на Тебя верженной клеветы, и если есть искра справедливости у референта Моцарта, то Ты стоишь чистъ передъ нимъ. Давалъ я и друзьямъ читать, и всѣ единогласно похваляли Твою енциклику. — Микл. говорилъ, что кажется пока

дѣло отложено ad astra, и можно на время успокоиться; но со всѣмъ оно еще не кончено. Добро говорить было бы, если бы Русины оставили свою дотеперѣшнюю ортографію, а принялибъ что-то въ родѣ Вука Караджичевой; а что касается Тебя, то лучше въ преподаваніяхъ ограничаться самыми сухими грамматическими формами, нежели увлекаться слишкомъ горячей любовію къ народности, какъ это опъ самъ дѣлаетъ! — Впрочемъ примѣтилъ онъ, что эта гроза по всему вѣроятію не прямо отъ министерства, но кажется въ слѣдствіе какого донесенія изъ Львова произведена.

Литургіи получилъ я 20 экзempl. и раздалъ нѣсколько, прочіе же разобрали семинаристы, которые съ концемъ сего мѣсяца разѣзжаются. Я считаю это дѣло очень полезнымъ, и надѣюсь большой покупки между латинцами, особенно священниками; примѣчаютъ однакоже нѣкоторые, почему не просилъ Ты одобренія надлежащаго архіерея, именно потому что есть въ ней одно мѣсто „И сотвори (!) хлѣбъ сей“ &, которое латинцы иначе толкуютъ; я спрашивалъ Г. Милл. и онъ подтвердилъ, что слова подлинника не можно иначе толковать, — или паче переводить. Для Тебя того довольно, ибо Ты только переводчикъ; пусть постараются о другую [4] редакцію подлиннаго текста.

Требованныя Тобою книги пошлю Тебѣ еще въ теченіи сего мѣсяца; надѣюсь, что Ты останешься въ Львовѣ по крайней мѣрѣ до 1 Августа, именно ради должности факультетскаго декана, если уѣдешь прежде, то извѣсти меня поскорѣе, и на всякій случай скажи, куда ѣдешь. Пошлю Тебѣ рукопись покойнаго Братца и Смарагдова, нѣчто изъ Русск. Бесѣды и Извѣстій Академіи. Четвертой книги Р. Б. я еще не видалъ. Вѣстника 24 число съ Сборникомъ тоже прибавлю, но учебниковъ русскихъ здѣсь никакъ не можно получить; ихъ надо покупать только за совволеніемъ en gros, а не поодиночкѣ. Мустиновича еще не возвратили мнѣ; большая глупость сдѣлалась съ этой рукописей, что ее послали, куда и не стоило, а теперь можетъ быть и пропала. —

Ковальскій здѣсь, и не думалъ ѣхать въ Римъ. Косакъ несчастный почти совершенно ослѣпъ; ѣдетъ на дняхъ на безсрочный отпускъ, не въ силахъ уже ни читать ни писать; ужасно и подумать, если посмотреть на его дѣта и крѣпкое тѣлосложеніе.

Дѣдицкій ѣдетъ на вакаціи, кажется очень недоволенъ зависимо-стью отъ Выслободскаго, какъ это можно было предвидѣть. — Кланяйся Г. Черлюнчакевичу, и скажи ему, что хотя онъ и не пишетъ мнѣ ничего, но я все же его люблю и высоко почитаю; удивительно какъ человѣкъ миновольно увлекается чувствами.

У меня бѣда — дѣти всѣ трое больны — хотя кажется и не опасно, но нѣ очень непріятно. Грусть ужасная приступаетъ къ нимъ — нѣтъ

счастья ни доли! — Цѣлую Васъ всѣхъ по очереди отъ себя и отъ моихъ. — Прощайте Вашъ Братъ

Иванъ.

3 гори на 4 стороні мамо дописку :

(NB. Гр. Голуховскій здѣсь, кажется по важнымъ дѣламъ).

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 299.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, пис. дня
28. лютня 1858 р.*

Любевный мой Братъ!

Мои дѣла, кажется, возьмутъ иной оборотъ. Срокъ окончательнаго распушенія нашего Rückstands Departement сближается. По этому случаю опять насъ спрашивало начальство, кто и куда хочетъ идти. Я рѣши-тельно произнесъ, что желаю только въ Львовъ перенестись. Настоятели вправдѣ не хотятъ согласиться, но дѣло теперь зависить отъ Главной Комманды, и я надѣюсь узнать о рѣшеніи моей судьбы найдалѣе до 15 августа т. г., а можетъ быть еще на сей недѣлѣ до конца Іюля, о чемъ радъ бы Тебя чѣмъ скорѣе навѣстить. — Книгъ уже Тебѣ не посылаю, потому что можетъ быть самъ ихъ привезу. — Въ прочемъ я не хочу Тебя сдерживать въ Львовѣ, если Ты намѣренъ уѣхать куда нибудь на ваканціи; но въ случаѣ моего отъѣзда я радъ бы къ кому надежному адресоваться въ Львовъ, чтобы по крайней мѣрѣ для меня квартиру приготовилъ; не знаешь ли кого нибудь, кто бы не обидѣлъ са этой комиссіей? При отъѣздѣ въ деревню напиши мнѣ.

На дняхъ уѣжаетъ Дѣдицкій на ваканціи, но ему не радъ бы я никакихъ дѣлъ ни посылокъ поручать; онъ вѣрно остановится въ Перемышлѣ, и захочетъ посѣтить знакомыхъ въ окрестности егѣ. Онъ для меня ненадежный.

[2] Не давно былъ здѣсь Гр. Голуховскій переѣдомъ въ минеральныя воды. Также Г. Павенцкій съ супругой былъ здѣсь, но я не видался съ нимъ, потому что повдно узналъ о пріѣздѣ его; онъ уѣхалъ въ Карлсбадъ. Говорятъ, что Голуховскій пропововалъ на Митрополию 1. Яхимовича, 2. Крыницкаго, 3. Литвиновича. Если это правда, то и желать ничего. При томъ утверждаютъ, что прежде рѣшенія Митрополии отдѣлена и обсажена будетъ епархія Станиславовская, что и очень вѣроятно, чтобы дѣло окончить безъ оскорбленія Митрополита. — Но кто будетъ этимъ новымъ святителемъ? вотъ главный вопросъ: если Шашка,

то вѣрно можетъ статья, что онъ будетъ и Митрополитомъ. Впрочемъ судьбы Божія неисповѣдны. —

Около 1 Августа съѣдутся въ Вѣнѣ всѣ католическіе архіереи, чтобъ крестить будущаго принца или принцессу. Надѣвемъ ся опять большихъ торжествъ.

Ты вѣрно получилъ письмо мое отъ Г. Ваніорка. Какъ Тебѣ понравились новости ядѣшнія?

Церковный Вѣстникъ, кажется, будетъ хорошею журналъ. Среднею дорогою идти я ему уже съ самого начала совѣтовалъ, и теперь вышло на мое. Надо бы распространять его и пособлять [3] содѣйствию. Своими новыми видами, кажется, онъ долженъ усмирить партію противоположныя между нашими священниками и литераторами?!

Желаю Вамъ всѣмъ здравія и благополучія, цѣлуемъ Васъ сердечно. Дѣти наши все какъ то нездоровы.

Прощайте Вашъ Братъ

Иванъ Ѡ. Г.

Вѣна 28 Іюля 1858.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 300.

Лист кардинала Івана Сциговського (?) до Якова Головацького, пис. дня 2. VIII. 1858 р.

№. 3217.

Adum Rende Dne Professor!

Exemplar libri lithurgici, abs te edito, quod D. Vra ARenda sub 11-о Iunii anni curr. mihi presentaverat, gratanter accepi. Velit Eadem protestata mihi taliter observantia sinceram meam gratiam et pro tegendis typi expensis (adjacentes) 10 fl. CM. recipere.

Caetera piis precibus commendatus

Die 2-о Augusti 1858.

ARDVrae

addictus

Ioannes Card. AEpp.

На противній стороні:

ARD. Iacobo Glovacki, Professore P. O. penes C. R. Universitatem Leopoliensem (Lemberg).

Лист писаний на 1 стор. fol.

Ч. 301.

*Лист Георг. Тордінача до Якова Головацького, пис.
дня 8. VIII. 1858 р.*

Euer Hochwürden!

Nebst Danksagung von Seiten Seiner Excellenz meines Hochwürdigsten Dioecesan Bischofs, für das Hochihm übersendete Buch „die heilige göttliche Liturgie, wie sie in der gr. kath. Kirche gefeiert wird“, habe ich die Ehre in Hochdessen Auftrage Eurer Wohlgeboren für eben dieses Buch 10 f. CM. hiemit zu überschicken, indem ich mit ausgezeichnete Hochachtung verharre Eu. Wohlgeboren

Diakovo am 8 August 1858.

10 fl. CM.

gehorsamer Diener
Georg Tordinac
Director der Diözes. Kanzlei
und Consist. Rath.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 302.

*Лист Василя Потурічіча до Якова Головацького, пис.
дня 11. VIII. 1858 р.*

Admodum Reverende ac Clarissime Domine!

Pro exemplari operis: *Lyturgiae s. Patris Chrysostomi in lingvas germanicam et polonicam opera et studio Cl. D. Vrae sane erudite ducto, gvali Illustrissimo D. meo Episcopo mediantibus humanissimis suis d.d. 30 Maii 11 Iunii a. c. gratificari dignabatur, ex parte et nomine Praefatae Suae Illustritatis nonnihl adversa valetudine affecto summas gratias Eidem refferendas habeo, et una humanissime requiro, qvatenus Claritas Vestra, in casum eum, qvo praeclarissimi dicti operis plura exemplaria adhuc superessent, ad Consistorium seu ad Illum D. Eppum talis 15 exemplaria qvo prius transmittere, et simul super pretio edocere velit.*

Ego in reliqvo peculiari Venerationis cum cultu maneo

Crisii die 11 Augusti 1858.

Obsequentissimus servus
Basilius Poturičić
Can. a. Lat.

На 4 сторони:

Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Iacobo F. Golovaczky In Inelyta Universitate Leopoliensi Professore P. O. p. t. über Vien.

Krzyworownia
Kossow.

Лист писаний на 1 стор. fol.

Ч. 303.

Лист Карла Гінца до Якова Головацького, пис. дня 9. IX. 1858 р.

Neusatz (Woiwodina) 9 ten September 1858.

Wohlgeborner Herr!!

Für die in der Nebenlage mitfolgenden 1 fr. 20 k. CMze bitte ich mir mit umgehender Post 1 Ex. des Werkes Sv. Zlatoustog na slav. polyskom i nyemačkom jeziku gef. zukommen lassen zu wollen, und empfehle mich, in Erwartung desselben.

Eur. Wohlgeboren hochachtungsvollst ergebener

Carl Hintz

(bürg Buchhändler in Neusatz in dem Woiwodina) per Wien.

Лист писаний на 1 стор. 4°.

Слова, взяті в ( ), писані Я Головацьким.

Ч. 304.

Лист Фр. Мікльосіча до Якова Головацького, пис. дня 10. IX. 1858 р.

Hochwüрдiger Herr!

Ich habe seiner Zeit Ihr werthes Schreiben richtig erhalten und hätte Ihnen allsogleich geantwortet, wenn mich nicht die zeitraubenden Vorbereitungen zur Philologenversammlung daran gehindert hätten. Von dem Inhalte Ihres Schreibens werde ich vorkommenden Falles gewiss Gebrauch machen: ich darf Ihnen jedoch nicht verhehlen, dass die entscheidenden Personen amtlich so vortrefflich berathen zu sein glauben, dass ihnen wol nicht in den Sinn kommen wird, mich [2] um meine Ansicht anzugehen. Das Unglück in dieser Sache ist, dass jeder, der eine Sprache redet, eo ipso auf das Epitheton eines Sprach-

forschers Anspruch zu haben glaubt, und eine gewisse Unklarheit, in welche die ganze Affaire eingehüllt ist. Insoferne ist zu bedauern, dass darüber so gar nichts gedruckt, sondern bloss geschrieben wird. Die Gegner könnten durch Druckschriften gezwungen werden an die Stelle vager Verdächtigungen specielle Anklagen zu setzen, gegen die man sich [3] wehren könnte, was jetzt unmöglich ist.

Sie gedenken in Ihrem Briefe Kopitar's, und ich erinnere mich sehr gut, dass er öfters in den letzten Jahren seines Lebens Ihrer erwähnte: Sie haben, wenn mich mein Gedächtniss nicht täuscht, für ihn eine Abschrift besorgt.

Indem ich Ihnen für Ihr edles Vertrauen herzlich danke, habe ich die Ehre mich zu zeichnen

Euer Hochwürden ergebenster Diener

Miklosich.

Wien am 10 Sept. 1858.

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 305.

*Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис.
дня 6. X. 1858 р.*

Бар. Корфу.

Ваше Высокопревосходительство!

Въ прошедшемъ году Кіевскій книгопродавецъ и корреспонд. ИМ. Библ. Гизъ Литовъ, проѣжая чрезъ Львовъ просилъ меня, чтобы я свѣдывалъ объ рѣдкихъ Славянорусскихъ и другихъ рукописяхъ, старопечатанныхъ книгахъ и прочіихъ библиографическихъ рѣдкостяхъ и въ случаѣ какой любопытной находки относился письменно къ Вашему В. Превосх. и посредничалъ въ покупкѣ и пересылкѣ для ИМП. библиотеки. Въ такомъ случаѣ нынѣ я осмѣляюсь съ препорученія выше реченнаго корреспондента Гна Литова отозваться къ Вашему Впр. въ слѣдующемъ дѣлѣ: Въ восточной Галиціи найдена рукопись очень рѣдкая: „Словарь Латинско-Славянорусскій“ и находится теперь (въ) одного изъ знакомыхъ моихъ. Рукопись писана etc. [2] Я не нашелъ ни (въ) каталогѣ Румянцевскаго Музеума ни въ другихъ описаніяхъ ни слова объ словарѣ подобнаго рода. По той причинѣ я прилагаю снимка съ перваго и послѣдняго Листовъ нашей рукописи Благоизволите Впр. приказать въ библ. справиться объ Важности того сочиненія. По моему увѣренію рукопись писана неотвѣтно рукой С. Медвѣдева по всякому вѣроятію егоже сочиненіе. Это Unicum manuscriptum доселѣ

библіографавъ неизвѣстное. Въ томъ увѣреніи я думаю что небылобъ приличнѣйшаго мѣста для ней, какъ пребогатая стар. рукоп. славная ИМП. бібліотека. Нынѣшній владѣлецъ ркпси рѣшился бы отпустить ее ИМП. Библ. и по той причинѣ я обращаюсь къ Впр. и прошу объ благосклонномъ извѣщеніи, сколько бы могъ онъ надѣяться за уступку этой ркпси, ибо я уважаю важность ея, но цѣны ей опредѣлять не могу. Въ случаѣ пересылки рукописи я думаю самый вѣрнѣйшій путь былъ бы посредствомъ русск. Посольства въ Вѣнѣ. Я послалъ бы ее на руки ЕВпреп. Гпа Михаила Раевского протоіеря при ИМП. Посольствѣ, съ которыми я лично знакомъ.

Съ совершеннымъ Высокопочитаніемъ В. ВПревосх. покорнѣйшій слуга.

адресъ мой Я...

6/10 858 н. ч.

Лист писаний на 2 стор. fol.

Ч. 306.

*Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, пис.
дня 2 (14) X. 1858 р.*

Пречестный Отче и Благодѣтелю!

Письмо Ваше изъ 5 Октября я получилъ 14-го с. м., залежало такъ долго на почтѣ; для того я не отписалъ до сихъ поръ. И теперь приѣхавши въ весѣля въ Добриничъ и съ соборчика изъ Боршедя я не могъ взятися въ сей часъ до пера, заставши новорожденнаго Кипріяна, и отдавшися, якъ вамъ извѣстно, радости отеческой. Нынѣ будетъ тое Русиятко креститися, а такъ снова одинъ день пойдетъ. Завтра возму ся до писаня и если не будетъ поздно, пришлю до заполнения полулиста требуемю почѣтку. Не имѣвши способности быти на весну во Львовѣ, я просилъ Гузара, щобы васъ просилъ, абы статейка о пчеловодствѣ въ сей книжечкѣ олущена была. Прошу, еслите ю помѣстили, прислати мѣнѣ якъ найскорше все, що напечатано на мой счетъ почтою, а я можетъ быти въ смыслѣ требуемой въ помянутой статіи поправку уложу, що не стаеть до заполнения полулиста. Не задолго, но можетъ быти ажъ за двѣ неделѣ буду во Львовѣ, и милѣйше побесѣдуюемъ лицемъ къ лицу.

Пріймите съ всемъ доможъ Вашимъ долгъ истиннаго высокопочтенія отъ неизвѣннаго всегда

І. Наумовича.

Коростно 2/14 Окт. 1858.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Ч. 307.

*Лист барона Корфу до Якова Головацького пис.
дня 9 (21) X. 1858 р.*

Милостивый Государь

Яковъ Федоровичъ !

На письмо Ваше отъ 24 Сентября, 6 Октября, честь имѣю отвѣствовать, что, по сличеніи приложенныхъ къ оному снижковъ изъ рукописнаго латино-славяно-русскаго лексикона, приписываемаго Вами извѣстному Сильвестру Медвѣдеву съ собственноручными его пронаведеніями, въ Импере- [2] раторской Публичной Библіотекѣ хранящимися, оказалось что этотъ словарь, судя по очертанію нѣкоторыхъ буквъ, не можетъ принадлежать перу Медвѣдева. Относительно же опредѣленія цѣны за рукопись, во всякомъ случаѣ, судя по описанію Вами сдѣланному довольно интересную, бібліотека предоставляетъ сдѣлать это владѣльцу словаря и не оставитъ по полученіи Вашего о семъ увѣдомленія извѣстить Васъ, Милостивый Государь, согласна ли она будетъ приобрѣсти эту рукопись или нѣтъ.

Примите свидѣтельство [3] совершеннаго моего къ Вамъ почтенія и преданности.

Баронъ М. Корфъ.

На першій сторони в долі :

Г. Профессору Я. Ф. Головацкому.

На третій стор. з боку по середині :

С. Петербургъ 9/21 Октября 1858 г.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 308.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 22. X. 1858 р.*

Милостивѣйшій Государь Достопочтенный Профессоръ !

Не имѣя надежды быти предъ зимою въ Львовѣ, чтобъ лично просити Васъ о сдѣланныхъ Вами выписки изъ извѣстнаго Русско-латинскаго Словаря; посему письменно молю Вашу Милость о благосклонное сообщеніе имѣ упомянутыхъ выписокъ, быть можетъ, что удасть ся имѣ отыскать еще какой чисто словенскій корень въ нихъ, для внесенія его въ мой корнесловъ словенскій нарѣчей. Обѣщаваюсь рукопись прислать.

ную мнѣ ласкаво на мой щетъ почтою per Kalusz въ Новицю, въ кратчайшемъ времени возвратитъ обратно съ большими благодареніемъ.

Мое настоящее состояніе въ Новицѣ есть совсѣмъ плохое — приходъ многочисленъ и чрезвѣрно обнищенный, тривіальное училище совсѣмъ запущенное вмѣстѣ съ катихическою наукою [2] по той причинѣ стоитъ мене много труда чтобъ воздвигнуть падшее или скорше сказать еще не бывшее въ бытіе. Народъ мой темный и суевѣренъ, надо бы нѣсколько годовъ для просвѣщенія его и обученія началамъ вѣры! — Думаю компетовать о другой меньшей приходъ поближе Львова...

Присовокупленное здѣсь письмо прошу передать къ Св. Георгію по адресу.

Какъ поступило дѣло съ переписываніемъ рукописи Бродовича? Нѣтъ ли литературныхъ новостей, особенно въ области филологін?

Что скажете на мое второе письмо въ Церк. Вѣстникѣ? На моихъ Новицкихъ горахъ слышу я уже издалека хрыплой крикъ вѣнецкой Рутеніи...

Цѣлую Васъ сердечно и остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

22 Октября 1858

Новица.

Нѣтъ ли еще греческихъ типовъ въ Ставропигійской типографіи?

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 309.

*Листъ Ивана Раковскаго до Якова Головацькаго, пис.
дня 14 (26) X. 1858 р.*

Милостивый Государь!

Будучи отрѣшенъ отъ должности моей единственно на томъ основаніи, что я все еще продолжалъ писать по великорусски, я намѣреваюсь возвратиться въ епархію. Въ слѣдствіе сего я съ вышедшимъ 10-ымъ номеромъ Церковнаго Вѣстника принужденъ прекратить изданіе его. Желая какииъ нибудь образомъ возмѣститъ слѣдующіе Господамъ подписчикамъ 8 номеровъ, я осмѣливаюсь каждому предложить по одному экземпляру Изясненія на св. Литургію. Покорно прошу Васъ отдать препровождаемые при семъ экземпляры его слѣдующимъ [2] Господамъ: Кузьемскому, Мацѣевскому, Цыбику, Ильницкому, Цѣпановскому, а одинъ для себя сдержатъ; вмѣстѣ прошу Васъ засвидѣтельствовать

нѣ всѣмъ мою благодарность за благосклонное ихъ вниманіе ко мнѣ и къ журналу моему. —

Хотя до сихъ поръ не успѣлъ я еще собрать денегъ за экземпляры Литургіи, однако надѣюсь, что получу ихъ; при семъ препровождаю цѣну за 10 экземпляровъ по 1 гульд. и 20 кр. — всего 13 гульд. 20 кр. сер. Изъявивъ искреннюю мою благодарность за Ваше драгоценное ко мнѣ довѣріе, много разъ засвидѣтельствованное мнѣю честь быть —

Вашъ преданнѣйшій другъ и братъ

Іоаннъ

Будниъ 14 (26) Октября 858

Въ знакъ моего усерднаго вниманія къ Дому Народному, при семъ препровождаю для него два экземпляра Церковной Газеты за 1856 и 1857 годы съ вышедшими 10-и номер. Ц. Вѣстника. [3] Прошу завѣстить Г. Цирика, что все требуемо мнѣ выслано исправно Господину Лукашевичу. —

Я останусь въ Будниѣ если не дальше, то по крайней мѣрѣ до послѣднаго Ноября с. г. Прошу завѣстить меня о полученномъ.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 310.

*Лист Гас. Потурічіча до Якова Головацького, пис.
дня 28. X. 1858 р.*

Euer Hochwürden!

Im Auftrage des Hochwürdigsten H. Kreutzer Bischofes Georg. Smičiklas ich beehre mich für die unterem 19 August l. J. übersendeten 13 Exemplarien Ihres hochgeschätzten Werkes: „Liturgie des h. Johannes Chrysostomi“ die entsprechende Summa gr. 20 f. CM. hier in Anschlusse zu entrichten.

Mit gebührender Hochachtung Euer Hochwürden ergebenster Diener

20 f. CM.

Basilius Poturičić
Bischöfl Kanzlei Director.

Kreutz am 28 Octob. 1858.

Лист писаний на 1 стор. 4°.

Ч. 311.

*Лист Якова Савчинського до Якова Головацького, пис.
дня 2. XI. 1858 р.*

Всечестивіший Отче Професорю!

Будте такъ добрій и дайте хотяй половину грошей за Литургиювъ
малежащихся — понеже Заведеніе доконче потребуеть.

Я имѣю слѣдующіи рѣчи:

1. Бѣблию Леополити — екземпляръ польный (sic) — цѣна 150 руб.
2. Евангеліе остогское (sic) . . . . . 200 руб.
3. Пугарь сръбраніи — съ русскимъ написомъ — съ 1595
года . . . . . 100 руб.
4. Той словарь¹⁾ . . . . . 200 руб.

При той способности имѣю честь остатися Всечестивішого Госпо-
дина низайшимъ слугою

Яковъ Савчинскій.

2/11 1858.

На другій стороні:

Всечеспивіший Господинъ Яковъ Головацкій ц. к. Профессоръ
адѣ.

Лист писаний на 1 стороні 8°.

Ч. 312.

*I. Начерк листу Якова Головацького до барона Корфу, пис.
7. XI. 1858 р. і II. німецке поданє о. Дион. Бурачинського
до Консистеріи на парохію Нівочин, пис. дня 25. липня
1858 р.*

Бар. Корфу.

Ваше Высокопревосход.

Въ предпорученномъ мнѣ дѣлѣ имѣю честь доложить В. Высоко-
превосх., что за рукописный Латинско-славяно-русскій Лексиконъ требуетъ
владѣлецъ его 200 руб. сер. — и отъ положенной цѣны никакъ упу-
стить не намѣренъ, ибо слѣдшіи любители старины предлагаютъ уже ему
за реченую рукопись 250 гульд. — Не зная какими началами руковод-
ствуется библіотека, не смѣю ничего положительнаго въ реченомъ дѣлѣ

¹⁾ Порівн. Листи Ч. 304 і 306.

сказать — почитаю единственною моею сдѣлать доклад Вашему Высокопр. о положенной цѣнѣ и ожидаю распоряженія В. Впр. прикажете ли известную рукопись выслать указаннымъ мною въ предшедшемъ письмѣ или же какими нибудь другими путемъ.

При той случайности прибавляю, что реченый Гнѣ имѣетъ въ владѣніи своемъ экс. славянск. Евангелія (Новаго Завѣта?) изд. Острогскаго и библію польскую перевода Леополита, но я еще не успѣлъ видѣть реченыхъ книги — и можетъ за соотвѣтственныя цѣны отступить.

Съ совершеннѣйшимъ Высокопочитаніемъ Вашего Выс. Превосл. покорнѣйшій слуга

7/11 858.

Лист писанный на 1 сторонѣ fol.

На другій сторонѣ:

Hochwürdigtes gr. kth. Metropolitan Consistorium.

Demuthsvoll Gefertigte bittet Eur. Hochwürdigtes gr. kth. Metropolitan Consistorium, um die Aufnahme in den Vorschlag auf die erledigte gr. kth. Pfarre Niewoczyn im Bohorodczaner Dekanate, zu welchem Behufte schliesst der demuthsvoll Gefertigte, die Studien-Zeugnisse, sammt den vorgeschriebenen Beilagen mit.

Lesiówka am 25 Juli 858.

Dionis Buraczyński
gr. kth. Lokal-Kapellan in Lesiówka
im Bohorodczaner Dekanate.

Ч. 313.

*Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис.
дня 23. XI. (5. XII.) 1858 р.*

Всечестный и Высокопреподобный Господине!

Я троха спозналиъ ся въ отписомъ на Вашъ уселоченный листъ въ дня 10-го м. н. — многі были тому причины, которы тутъ описогати было бы бездѣлно.

За пересланный еѣмпляръ „пучѣстей“ дякую сердечно. Друкъ дѣлка сего красный и поправный въ каждомъ отношенію. Я гадаю, що обвертка въ цѣтного паперу для дѣтей похонпѣша есть, якъ гладкая оправа. Чи саякъ, чи такъ — много стоитъ на доброй оправѣ. Въ томъ еѣмплярѣ, который Вы менѣ переслали, недостае остатной картки [2] содержанія. Мы съ переплетчиками много маемъ труда завсѣгда. Моли-

твословъ мірскій але оправный, — въ историческомъ сборнику не подавалъ рисунокъ галицкой церкви. Отжежь потреба оглядно поступити, щобы снова намъ не надѣлалъ вреда. — Я быль Вашое Высокопреподобіе просилъ, щобыс'те ся заняли тышь, дабы дѣлце тое было порядочно въ тугіи окладки оправлене.

За напечатанье и оправу залѣчить належитость Всочествійшый Крылошанинъ Лотоцкіи на рахунокъ дому Народного, которому прошу подлежащій листъ относ'но того предмета отчитати.

Было ухвалено, що половина чистого дохода въ продажѣ той книжочки нае йти на домъ народный а половина на стѣпендію [3] Героуского. Слѣдственно прошу видатки на паперъ, печатанье, оправу и прочое счислити и послѣ того розраховати почему принадле единъ еѣмпляръ — цѣну туу удвоити а сверхъ того додати еще 3—6 кр. новыхъ — а то дати нае цѣну продажную одного еѣмпляра. — Оправни еѣмпляри могутъ послѣ числа сложени быти въ домъ народномъ, а 300 принадле удѣлити усеч. кр. Дуткевичови на росилку. — Единъ красно оправный еѣмпляръ прошу доручити Ег Пресвящен'ству. — Жаль мѣнѣ, що вѣстникъ церковный погаслъ. Чужии не наносятъ намъ тол'ко вреда що свои — урави бо человекъ домашній его.

Не усомнѣваюся, що въ Архѣдїецевіи сложатъ належитость за полученій еѣмплярій литургіи хотяй не такъ скоро, — бо сіе дѣло всѣмъ ся дуже понравилось. — Я съ собою не много грошей привезу, [4] бо на мои руки не много сложили, скоро однакожь до Л'ова прибудо упорядкую той предметъ такъ, дабы долгъ былъ сплаченный; на теперъ можете употребити тыхъ 50 рс: — увисканныхъ у лат. Архѣвресвъ, котори на свиданью церковь Ви назначити благоволили.

Мое такое щастя, що я не могль ся видѣти съ нашими пренаря(д)ниии ревнителями: Духновичомъ и Терлецкимъ; але тѣшитъ мя чрезъ-мѣрно, що тіи Господинови домомъ народнымъ задоволеній.

Постараю ся, дабы до вѣстника подана была ушѣтка о жертвахъ лат. Архѣвресвъ въ причины пересланныхъ имъ еѣмпляровъ литургіи.

Съ должнымъ почитаніемъ остаюсь Вашего Высокопреподобія слуга

Куз'емскій.

Перегин'скъ дня 23. Лист./5. Студ. 1858.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 314.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис.
дня 9. (21.) XII. 1858 р.*

Высокопочтенный Господине Професоре и Любезнѣйшій Друже!

Я може былъ бы непохотѣлся еще къ Вамъ Любезнѣйшій писати, еслибы не послѣднее окружное посланіе нашего ординаріата непробудило мене¹⁾. Кажется що оноо Вамъ извѣстно такъ якъ и намъ — относится оноо до нашей простонародной словесности и повелѣваетъ беречися въ проповѣдехъ и прочихъ поученіяхъ церковнаго языка. Якъ громъ такъ оно поразило насъ всѣхъ и всякій вопрошаеть, що церковь св. за дѣло находить виѣшиватися въ вопросы литературы, языкословны и пр. и заключаетъ, що якъ всегда такъ и теперь непріязна намъ партія польска а впрочемъ може и она подноситъ свою голову и принуждаетъ власть духовную въ дѣлѣ языкословномъ отозватися. Извольте Любезнѣйшій изъяснити миѣ сіе для моего душевного супокою. — Я слышалъ, що [2] Роксолана печатается, щожъ ту дѣлати, коли такое изъ свыше повелѣніе — она надѣлаетъ Вамъ всѣмъ хлопотовъ не малыхъ если Вы неотнѣнили въ правописи и нѣкоторые въ ней и въ грамматическомъ видѣ. Здѣлаете милость и исправте если еще возможно, що благорозсудите или если непечатана еще то пришлѣте менѣ на мой счетъ я предамъ огню, ибо ненаходжу причины дабы за плохов дѣлце имѣлъ терпѣти нашъ народъ и мы всѣ — лучше най огонь оноо пожреть.

Первого Ноября я получилъ послѣднее письмо отъ Гдна Раков... изъ Будина въ которомъ онъ прехорошо свое состояніе литературное изложилъ. Прихорошій русскій характеръ! Я послалъ на его руки 10 гулденовъ на покупленіе книгъ для мене, но больше вичего онъ миѣ не писалъ. Извольте миѣ написати гдѣ онъ теперь пребываетъ, чтобы я могъ къ нему написати; ибо изъ нашихъ сторонъ желаютъ нѣкоторые церковной Газ... изъ уплышувшихъ годовъ.

[3] Що тамъ межь Вами новаго слыхати, иль Вы съ Вашими благоденствуете и якъ нашему старику незабвенному ведется, иль бывасте съ собою часто на солодкомъ и проч.

Въ нашихъ сторонахъ нѣтъ новаго и мало кто заботится о томъ — въ насъ весьма практически люди — всякъ смотритъ на себе и на своихъ и въ свою житницу да въ обороги и обороу. — Впр. Гдинъ крылошанинъ Кувьемскій изволилъ мене благосклонно посѣтити и указывалъ миѣ Ваше

1) Гляди вступну статью.

прехороше писаніе къ Нему въ которомъ Вы извоили Его возвѣстити о нашихъ Угорскихъ Русинахъ оглядавшихъ Народный Домъ. Мы всѣ тѣшившія очевиднымъ успѣхомъ Народнаго Дома. Въ заключенію мило мнѣ донести Вамъ що наши священники благорозположены къ дѣлу народному и ни одного нѣтъ который бы инаго былъ духа.

Мы всѣ здоровы господаруемъ троха лучше якъ съ начала — уже есть и свой водъ и конь и все чего намъ нужно. [4] Моя супруга кажетъ хорошенъко уцѣлювати Вашу Высокопочтенну супругу и всѣ дѣти. Въ которомъ клясѣ Савко — и Милця уже гдесъ пригожа дѣвица — мы заключаемъ по нашихъ дѣтехъ. Здравствуйте здравіи Любезнѣйшіи и забывайте о мнѣ якъ я о Васѣ забываю.

Вашъ приклонный другъ

И. Гушалев.

Княжовске 9/21 Декабря 858.

Вч. Гдну Крылошанину Малиновскому засылаю мое глубокое почтеніе. Г. Дениса уцѣлюйте сердечно отъ насъ обоихъ — и скажѣте що Мазараки за ложну клятву имѣетъ криминальный процессъ — тому я не могу съ нимъ ничего здѣлати — то истинный злодѣй а не шляхтич!

Здѣ присовокупляю писаніе къ Гдну Кр. Малиновскому извольте оно ему при встрѣчи отдати. — Г.

Немедлитъ прошу Васѣ съ отвѣтомъ который присылайте на мой счетъ.

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 315.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 10. XII. 1858 р.*

Милостивый Государь!

Покорно благодарю за доставленные мнѣ Выписки изъ латинско-русскаго Словаря, который составленъ нашими Южноруссами и имѣетъ слѣдующее заглавіе:

Dictionarium latino slavicum operi Calepini servata verborum integra serie conformatum, studio atque opera reverendor. in Christo Patrum Epiphanii Slavenicki et Arsenii Korecki Satanoviensis Ordinis S. Basilii Moschovia Anno reparatae salutis 16... (1650).

Полный списокъ этаго словаря хранится въ Париской Императорской библиотекѣ, состоитъ изъ двухъ частей латинско-словенской и словенско латинской въ 4 долю листа на 302 стр. см. Les manuscrits de la bibliotheque imperial de Paris par la p. Martinof Paris 1858.

Я сравнивалъ Ваши Выписки съ одинацато язычныхъ словаремъ Каллеппи, которой въ моемъ собраніи книгъ сберегается и убѣдился, что Ваша рукопись принадлежитъ Малоруссамъ Словенцкому и Арсевию Корецкому изъ Сатанова [2] посему въ этомъ словари большіе количество малорусскихъ названій растеній и другихъ областныхъ словъ употребляемыхъ до сихъ поръ нашими простолюдинами. Слѣдовательно Силвестеръ Медвѣдевъ какъ великорусъ, не есть составителемъ упомянутаго Словара, для насъ такъ любопытнаго!

Что новаго въ русскомъ литературномъ мірѣ?

Размѣръ вознагражденія назначается слѣдующій: 40 рубл. серебр. за печатный листъ. — Фарусъ (sic)!

Вотъ теперь вопросъ куда слать мою статью въ Матицу ли на вѣчное сбереганіе или въ Липскъ? или плюнуть на все, чтобъ небыть гоненымъ нашими дьячками до гробовой доски, и не лишаться нужныхъ средствъ къ жизни, какъ я нынѣ.

Я рѣшился молчать и трудится по силамъ для окончанія моихъ филологическихъ и историческихъ сочиненій — набѣгая всякаго сообщенія — съ исключеніемъ нѣкоторыхъ лицъ. —

Вручаясь ласкавой памяти и дальней дружбѣ, остаюсь съ должнымъ почтеніемъ

Вашего Преподобія покорнѣйшимъ слугою

А. Петрушев.

10 Декабр. 1858.

[3] P. S. Я до сихъ поръ не получилъ 7—8 связка Сочиненій Шекспира изъ Ческой Матицы, имѣю уже 9-ый, быть можетъ недостающіе тетради надоллютъ съ концемъ года.

Лист писаний на 3 сторонахъ 4°.

На 4 стороні:

An Hochwürdigen H. N. Jakob Glowacki ordentl. Professor der ruthenischen Sprache und ihrer Literatur an der k. k. Lemberger Universität in Lemberg.

franco.

Ч. 316.

*Листъ Николи Устияновича до Якова Головацького, пис.
дня 26. XII. 1858.*

Брате Высокопочтенны(й)!

Посылаю Ты всю дрань, щомъ до сей поры повзыралъ, нль златъ съ всякихъ урѣзковъ гадокъ, іеце не имѣлъ я верема переглянути

и покресковати приналежно. Читай, но заразъ возьми паперу и перо въ руку, и при каждомъ предметѣ стань судомъ, крытыкуй безошадно, и напиши такъ же свои зауваги. Если який предметъ знайдешъ цѣлкомъ недовареный, то урѣжь на немъ крестъ святой и запечатай надъ нимъ могила доразъ. Менѣ ходитъ о цѣнності; бо при бѣльшій цѣнності, може буде який покушъ. О ния литерата менѣ ось байдуже. Прочитавши зверни менѣ такъ же назадъ, щобымъ мѣгъ читъ скорше докѣнчити; але пришли менѣ доразъ и уваги свои; щобымъ былъ въ состояніи [2] нашивати новіи латы. Ажъ будешъ уважати же тая вся драць насъ хотъ пятинку цѣнності въ собѣ, то мѣду самъ до Самбора, а зъ ѳттамъ до Львова. Но еще разъ ты прошу и молю сердечно суди безошадно, да не ровѣшасъ Галическа Русь по свѣту лахманы. Цри кѣнцы знайдешъ тамъ одну гисторическу думу. Вглянь въ ню всѣма очима проникательности, и скажи мнѣ щире, чи достоявъ я куситись до такого предмета. Маю я пѣдъ рукою еще двѣ думы, по мѣей гадцѣ маленько удатиѣйши, но тыни думалъ бы я розпочати колись непрерываный пасемникъ думъ зъ нашей бувальщины, и изъдати особно. — Съ читаніемъ скори о кѣлько возможно, чейбы черезъ того самого моего сусѣду, що тую партанину взялъ до Львова, и назадъ мѣгъ я ю получить — онакше нужно бы пересилати черезъ почту. Sub una отдаю Граматку [3] нацѣльовавшись довольно зъ ней. — Мой сынъ Николай насъ обовязокъ передъ выѣдомъ моего сусѣды ставитись предъ Тебе братцю о рукопись, но запычатай, щобы передъ часомъ не ругались непрощеніи судіи. Бывай адорovenкій. — Поздоровъ отъ насъ свою почтенну супругу и удѣлуй дѣточки. Будь ласкавъ, донести мнѣ, якъ Ты звѣстно буде, чи приѣхалъ Г. Кузіемскій и колы.

Славско 26 Груд. 858.

Никола.

Лист писаний на 3 сторонахъ 4^о.

Ч. 317.

*Лист І. В. Сокулського до Якова Головацького, без дати,
пис. 1858 р.*

Любезный Другъ Яковъ Ѳ.!

Ваше Письмо книги, дурачіе М. все мною получено. — Что касается Вашей новостей Литературныхъ — это уже у насъ не новости, о тыхъ слышали мы отъ Ляшонковъ еще предъ годомъ какъ предсказывали, а те-

перъ и Жиди тоже твердятъ — понятно Вамъ М. Д. Жиди. — Мы иѣчену невинovati, нашии Господа Заступницы когда то дадутъ отвѣтъ предъ судомъ вселеннымъ, въ крайній критической нуждѣ прршенавано нашъ народность, литературу и проч. но когда опасность миновала, отъ насъ отоглись, позабыли что мы живи и сами дѣлали какъ лишь казалось лучшимъ къ ихъ почестямъ и заслугамъ, а теперь мы по-нимаемъ что къ тому всё усилія напряженіи какъ бы насъ скорше сгерман: и Лятинизировать, видно такой уже нашъ худой рокъ, да участь. — Но чтожь [2] дѣлать чему быть, тому неинновать — помощь лишь отъ Провидѣнія еслисьмо достойнии этой Милости свыше. —

Съ Ординаріат: Приказъ убилъ насъ, всё упали духомъ, и кажется можнобы наречи, прощай уже на всегда Матица, да Народ. Д(омъ). Противницы свою штуку хорошо доказали и нашии Начал. о этой комедіи вѣдомо было, но предъ нами утаено. —

И Вы кажется понимаете это — комедія начата съ концемъ XVI. ведена до теперъ — и внадеждѣ хорошого довершенія дѣла. Но по моему мнѣнію, може это послѣдняя конвульсійна лихорадка къ паденію? — Може бытъ что и болше наковиркать Вамъ, но еще не время, да по словамъ с. Писанія: не всякому духу вѣруй — бо и нашии опасно до-вѣрять. — Книги Вашии при первой хорошей способности перешлю. — А [3] что касается Памятника, извольте явиться къ миѣ лицомъ, сами увидите, прочтете и осудите. — Моиѣ друзьямъ, твердиѣ духомъ и хорошо по моиѣ мнѣніямъ ныслящимъ должны поклоны и поздравленія отъ меня кязвите — чтобы молились при с. четвередесат. та били с. поклоны, при Ирмосѣ. Согрѣшихомъ, безаконовахомъ, неправдовахомъ предъ тобою ниже соблюдохомъ, ниже сотворихомъ якоже заповѣдалъ еси намъ, но не предаждь насъ до конца Отцевъ, Боже нашъ. —

Прощайте, здравствуйте, и твердо уповайте на провидѣніе. — Всякаго блага Вамъ съ Вашей Семней желаю. —

15. —

(Иос. Сокольскій).

PS. Не даромъ и В. Вѣстникъ являлся — мы о всѣхъ хитрихъ, лукавыхъ и коварныхъ штукахъ хорошо вѣдаемо!!! — и лицахъ.

Слова, взятіи в ( ), писаніи чужою рукою.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

Рік 1859.

Ч. 318.

*Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис.
дня 2. I. 1859 р.*

Ваше Высоко-Преподобіє!

Милостивѣйшій Государь.

Благодарю Васъ искреннѣ за почтеннѣйшія письма Ваши, которыми Вы меня, хотя незаконного изволяете отличать. Сочиненія объ иконахъ я получилъ всего 60 экс., а то 30 чрезъ Преп. Наумовича, а 30 чрезъ Благороднаго Вашего швагра. Но къ сожалѣнію не находятъ совершенно покупателей поини назначенной прехорошой цѣли; я едва могъ разопхатъ по 10 экс. и очень сомнѣваюсь чтобы еще нѣскольکو экс. разошлось. Наибольшое препятствіе состоитъ въ языкѣ, которымъ написана, — но мнѣ кажется, что это только предлогъ, которымъ наши земляки стараются покрыть свое равнодушіе къ всѣмъ пронаведеніямъ нашей галицкой словесности, — къ чему присовокупляется недостатокъ денегъ, — а особенно очень неблагоприятное общее состояніе всего государства. Эти неблагоприятныя времена всякія предпріятія обезсиляютъ и отнимаютъ всѣмъ къ всему благорасположеніе. Вашего перевода Литургіи я тоже не въ состояніи распродать — до сихъ поръ разопхалъ я только около 20 экс. и то по большей части на кредитъ, я самъ на свой счетъ взялъ 10 экс. и подарилъ знатнѣйшимъ знаковымъ особамъ, особенно между клиромъ нѣмецкимъ. Вы извините за тѣмъ, что я Вамъ не такъ скоро надолшу слѣдующія Вашъ [2] денги за это сочиненіе.

Я очень радуюсь новому предпріятію благороднаго Г. Богдана Андреевича — я слышалъ уже съ стороны что онъ очень хорошую поему готовитъ намъ на привѣтствіе съ новымъ годомъ въ Зорѣ Галицкой. Я очень сожалѣю, что я не могу еще теперъ соучаствовать въ предпріятіи его какими-нибудь оригинальными статьями — а то по причинѣ моего иностороннаго затрудненія, но современнѣмъ дасть Богъ, что и я внесу какую-то лепту въ этотъ его улій народной словесности. Наши корифеи, Владыки, какъ бы иностранцы, совершенно непонимають истиннаго образованія клира своего, вмѣсто давать направленіе къ своему, они принуждаютъ учиться чужому совершенно бесполезному и отчуждаютъ такимъ образомъ чѣмъ разъ больше духовенство отъ на-

рода, — и такимъ образомъ народное просвѣщеніе не въ состояніи успѣвать. Всякія усилія частныхъ людей при непрекращающихся препятствіяхъ конечно не могутъ успѣвать, не бывъ покровительствуемы отъ тѣхъ, которые въ народѣ и власть имѣютъ и имѣніе. —

Изъ новостей нѣтъ никакихъ, развѣ только та, что минувшаго мѣсяца появился здѣсь Г. Лазаревъ какъ авторъ новой музыки въ духѣ славянскомъ. При различныхъ препятствіяхъ, причиною которыхъ онъ кажется самъ былъ по своему очень дурному обхожденію, онъ сдѣлалъ одинъ концертъ, на которомъ и я тоже слухалъ его музыки; но надо сказать, что она истинно новая и до сихъ поръ неслыханная — и по сему всѣмъ поразила, но неприятно. Я не музыкъ, но судя по чувствуванію, которое она на мнѣ произвела, я не думаю чтобы онъ гдѣ ибудь успѣлъ — помню того что онъ повсюду хвастается своими великими успѣха- [3] ми въ Парыжѣ, Берлинѣ, Флоренціи, и Петербургѣ, здѣсь въ Вѣнѣ по крайней мѣрѣ сдѣлалъ совершенное фіаско.

О митрополитѣ нашемъ слышно только, что уже положительно имѣетъ нимъ быть нашъ Преосвящ. Владыка Яхнинъ, но въ газетѣ еще ничего не было.

Вашъ братъ и швагеръ засылаютъ Вамъ свое почтеніе, съ которыми и я свое присовокуцляю и поручаюсь Вашей благосклонной памяти.

Вашего Высокопреподобія искреннѣйшій почитатель и слуга

Иполитъ Ивановичъ.

въ Вѣнѣ въ день св. Анастасіи 859.

П. С. Преподобный Михаилъ Ѳеодоровичъ Раевскій еще не вернулся изъ Петербурга, Преп. Войтковскій уѣхалъ уже двѣ недѣли тому назадъ на свое мѣсто въ Пешть. —

Мое почтеніе всѣмъ знакомымъ.

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 319.

*Листъ Ивана Головачького до брата Якова, пис. для
29. XII. 1858 р. (10. I. 1859).*

Любезнѣйшій Братъ!

Согрѣшилъ, Батюшка, что не писалъ такъ долго! Но Тебѣ извѣстна причина моего молчанія. Впрочемъ некогда писать — работы пропасть, а все для насущнаго хлѣба. Бумаги Твои всѣ исправно получилъ, и напишу скоро имѣніе мое о Твоихъ дѣлахъ. Важнѣе всего,

держись крѣпко полученной инструкціи — а впрочемъ полагай только на милосерднаго Бога, и на общія обстоятельства, которыя все могутъ исправить, и возстановить Твою праведность. Враговъ много, даже въ Министерствѣ, по крайней мѣрѣ на око: Въ лицѣ министра обидѣлась цѣлая чешская партія, и готовы кажется, защищая себя, при случаѣ вредить Тебѣ. —

[2] Готовымъ надо быть на все, но бояться праведному нечего. Я думаю, крайняго не постигнутъ, потому что нѣтъ рѣшительно причины.

Желая Вамъ къ Новому Году всякаго благополучія цѣлую Васъ отъ имени моей семьи и всѣхъ друзей. Дай Богъ лучшаго дожидаться!

Добрымъ друзьямъ и знакомымъ усердный поклонъ.

Вкратцѣ пошлю что нибудь.

Прощайте Вамъ Братъ

Иванъ Ѡ. Голова.

Вѣна 29 Декабря 1858, 10 января 1859.

На четвертій сторони:

Господицу Профессору Якову Ѡеодор. Головацкому.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 320.

*Лист Иполита Вол. Терлецкаго до Якова Головацкаго,
пис. дня 17 (29) I. 1859 г.*

Высокопочтенный Господине и Возлюбней (sic)
во Христі Брате!

Обытаючи въ серединныхъ роздолахъ гѣръ якъ кажутъ на верховини въ виддаленной видѣ мѣста до котораго доходятъ почта монастыра не чудно що дуже пѣвно видбираемо все що почтою до насъ приходить. — Такъ було изъ Вашимъ сердешнымъ письмомъ, якъ бачу ще въ 29 Декабря и пересылкою книжокъ. — Рецепису получивешъ 10 Сянця та требабъ було ити до Унгвара за пересылкою но щасливо прыключыла ся прылежность (якъ ту кажутъ) и 13 с. м. радовавешъ ся чытаючи прелюбыне сердцю моему Ваше письмо и переглядавешъ книжки. Прыймыте сердешни наши подякованія и благодарности видѣ Игумена и видѣ высокопочытаючого и преданного Вамъ Вашего слуги. Може николи не булысьте въ такомъ положеніи въ котрымъ окрестъ тебе спытъ ще твердымъ сномъ всякое умственне движеніе, то й не здужаете изобразыти собі яка то радость инае за сердце, яка въ нынѣ будытѣся вдячность, колы въ такомъ состояннн чоловикови и жаждучоу интелектуального жытя, мовѣ роса небесна, спаде хотъ капля яка въ

наукового свѣта [2] а тѣмъ больше слы ся канія вытече зъ родыного жерела та подасть ся возлюбленною рукою. — Про те не уиѣю доволью Вамъ подяковаты за дорогоценну сю Вашу память о смиренногъ заграбаномъ въ горахъ чернци. —

Дякую Вамъ такожь за видоность о поверненіи ся Впр. Кузьменского которому доуженемъ отвить и таки заразъ буду писаты. —

Вельке то для насъ несчастіе, що не маемо никакой часопыси руской котрабъ спомоществовала развитію духовному и народному нашему, та сообщала якось Русынивъ обохъ сторонъ Карпатъ. —

Вистынкъ виденьскій якось тутки не любыться русынашъ. — Мени ся каже, щобъ часопысы крышки бильшого объема, разъ въ тыждень выходяча, заключаюча въ собі осимъ (sic) короткихъ висти польтычскихъ; такожь денешо нравственного тай о церкви о господарствіи о библіографіи и що наукового, поглабься удержаты, добреть була прынята, не протывылабъ ся вистынкowi а що наибильше булабъ дуже польевна для нашего народа. — Подумайте но о тѣмъ. — Можебы Матыця схотила ся взяти за се, зъ моеи стороны ябымъ охотно иднявъ ся по моиъ слабымъ сыламъ буты сотрудныкомъ такъ полезнаго дила. — Слыбъ Богъ дозволивъ мени переселыти ся коды до Васъ за чымъ правду сказавшы дуже тужытъ сердце мое то бымъ дуже на се наперавъ. — Такъ то [3] було много вещи о котрыхъ нужнобъ говорыты та якось вышло зъ гадки якенъ бувъ во Львови. — Не помынаете ничего о Вашинъ здоровльи тай о Вашей родыни то надію ся щосьте вси здорови та весели за мылостію божою. — Най Богъ всемылостывый подаруе Васъ въ тѣмъ новымъ начавшымъ ся годи всины своины щедротамы и благословеніемъ щобысьте въ здоровльи, удовольствіяхъ, благополучіи пережылы сей рикъ та черезъ многи и многи льта получалы такы желанія видъ Вашыхъ другивъ. —

Мени же видъ коды вернуемъся зъ Галычыны якось показылося здоровля такъ що мусивемъ взяты ся до лькывъ котрыхъ и теперъ употребляю а котрый николи не любывемъ сей латыньской кухни хотя иншихъ до ней часто понукавемъ. — Може то тужба за вашою зельюю та за Вами такъ мене прыдавала. —

Слы мени крышки льнише стане то може дырну ще въ Галычыну до Лаврова, Добромыля та черезъ Перемышль до Кракова. —

Г. Дзиковскому подякую особно за його добрую память. —

Нашъ Игуменъ Иреней повтаряя ще разъ свои благодаренія за велькій Вашъ даръ на нашу церковь и монастыръ прыносытъ Вамъ купно свое почтеніе и поздравленіе. —

Вашой Предостойной родыни вложитъ наше новаженіе и поклоненіе. —

Пріймите увѣреніе о преданности и высокои почтеніи якими
переняете для Васъ сердце

Вашого слуги и друга во И. Х.

Владымира Терлецкого
смыренного богомольца.

17/29 Сичня 1859 г.

Лист пис. на 3 сторонах 8°.

Ч. 321.

*Лист Иполита Криницького до Якова Головацького, пис.
дня 28. II. 1859 року.*

Ваше Высокопреподобіе Милостивый Государь!

Благодарю Вамъ искреннѣе, что Вы благоволили приклониться на
шою просьбу и прислать мнѣ хотя нѣсколько экземпляровъ Вашего пе-
ревода. Но здѣ надобно мнѣ сей часъ увѣдомить Васъ, дабы между
нами не послѣдовало какое-то позже непоразумѣніе, что въ одномъ
экземплярѣ недостаетъ 5-го числа, слѣдовательно токмо 11 экземп.
полныхъ есть, а 12-тый неполный, посему извольте при посылкѣ слѣдую-
щихъ экземпляровъ пополнить и тотъ 12-тый экземпляръ, иначе я не
заплачу за него. Потому извольте такожде благосклонно опредѣлить
точно, сколько экземпляровъ отступаете въ пользу нашихъ вдовъ, по-
неже съ тѣми, кои мнѣ поздне изволите прислать, будетъ только всего
38 а не 40 сполна, такъ чтобы круглымъ числомъ 4 экз. припало на
счетъ вдовъ нашихъ.

[2] Очень радуюся, что Вы прислали всѣ экз. переплетены, но что
жалко, что нѣтъ обертки до никакогого экземпляра. При второмъ изда-
ніи извольте на это конечно помнить, и ни одного экземпляра не пере-
плетать, понеже ставропигійскій переплетъ ничего не стоитъ и токмо
книгу совсѣмъ повреждаетъ, что я самъ испыталъ на тѣхъ экземпля-
рахъ, кои я у Всеч. Раковского покупилъ, всѣ подѣрваны и пороз-
лѣтали ся; а притомъ переплетъ очень дорогій, ибо здѣ въ Вѣнѣ такой
переплетъ стоитъ только 6 кр. М. К. а за 10 кр. книжка будетъ уже
шита а не проколота, такъ какъ дѣлають со всѣми книгами въ Став-
ропигіи.

Еще одно прошеніе къ Вамъ имѣю; именно Вы непремѣнно съ
Г. Дѣтковскимъ часто въ Ставропигіи сходитесь. Извольте затѣмъ по-
клониться ему отъ меня и поговорить о томъ, не изволилъ бы онъ мнѣ
прислать различныя русскія книги въ комиссію, и подъ какими усло-

віаши; ибо здѣ у меня очень часто допитуются за русскими книгами, особенно за молитвенниками, а я позабылъ совсѣмъ о томъ разговорить ся съ ними лично, когда онъ въ дѣтѣ былъ у меня въ Вѣнѣ. Вы имъ тѣмъ великую прислугу сдѣлаете, а я Вамъ за это буду нескончено обязанъ.

[3] Извольте мнѣ также довести, не можно бы получить гдѣ экземпляра „Зори Галицкой“ съ начала существованія ея до времени редакціи Дѣдицкаго, ибо отъ сего времени я уже получалъ ея здѣ въ Вѣнѣ.

Наконецъ благодарю Васъ искреннѣе за столь ласкательное ииѣніе Ваше о мнѣ, тѣмъ болѣе, что я еще ничѣмъ не могъ до сихъ поръ заслужить себѣ у Васъ на то и по сему тѣмъ драгоценнѣе ииѣ Ваша благосклонность къ мнѣ.

Письмо Ваше къ почтенному брату Вашему будетъ точно доручено.

Извольте засвидѣтельствовать мое глубочайшее почтеніе Всечестнѣйшему Доктору Черлючкаевичу и прочимъ знакомимъ такъ въ Семинаріи какъ и въ самомъ городѣ.

Поздравляю Васъ со всѣмъ Вашимъ семействомъ и желаю Вамъ всякаго блага.

Вашего Высокопреподобія искреннѣйшій почитатель и слуга

Крыницкій.

Городъ Вѣна въ день св. мученика Памфила 1859.

Лист писанный на 3 стор. 8°.

Ч. 322.

Лист Ал. Душловича до Якова Головацького, пис. дня 10. III. 1859 р.

Прашовъ 10 марта 859.

Почтеннѣйшій Братъ и другъ!

Потанская церковь желаетъ Трїодъ Постную. Я незнаю цѣну книги прошу Васъ сдѣлать милость за мене заручити въ Типографіи, или если Г. Герговичъ за Педагогію нѣчто позбераль, выплатити. Въ первомъ случаю, я сей часъ, якъ получу желанную книгу, гроши отдаю на почту. Но прошу необавно послати, бо прошедшу посту, nebudeтъ нужда книги. Тоже прошу мнѣ и каталогъ заслати чтобъ зналъ сколько стоятъ книги.

[2] Мнѣ послано съ Львова Енциклику Архіерейскую о русскомъ языкѣ, — до насъ о семъ не пришло повелѣніе и прито у насъ еще до селѣ вода, водою, а хлѣбъ, хлѣбомъ называется, хотя то и Россы та-кожде называютъ.

Литература у насъ совсѣмъ перестанетъ, бо я уже постарѣлъ а преемника нѣтъ. Павловичъ мой другъ переписуетъ книгъ Житіе Свя-тыхъ, незнаю, какимъ способомъ оно печататися будетъ, и когда, и по-зволитли ся оно печатати, бо то есть полустаро славянскимъ языкомъ, не будетли и то погрѣшность? Вы братъ мой больше выдали на образ-ковъ оправку, якъ я вамъ [3] послалъ былъ, и прито молю вынагоро-дите себѣ изъ продажи Педагогіи Гномъ Герговичешъ.

Цѣлую Васъ, и брата Малиновскаго и остаюсь братомъ другомъ
Духи.

Слѣдуе дописка Головацького :

Педагогіи Духновича продано въ Ставропигіи
8 экс. 2 fr. 8 k. КМ.

У меня продано Педагогіи за 4 fr. КМ.

Слѣдовательно издержанныя мною за рамки деньги пополнятся.

На 4 стороні:

A. Reverendo ac Clarissimo Domino Iakobo Glowacky in c. k.
Universitate Professori Lemberg.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 323.

*Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис. дня
12. III. 1859 р.*

Къ бар. Корфу.

Ваше Превосходительство!

Перелыстная каталогъ рукописей Славянскихъ изъ Мартиновыхъ :
Les Manuscrits Slaves de la Bibliothèque Impériale de Paris par le
P. Martinof. Paris 1858 нашель я на стр. 40 извѣстіе, что въ Императ.
Парижской Библиотекѣ находится рукопись скорописная XVII. вѣка, въ
4 въ двухъ колоннахъ cod. 302 л. подъ заглавіемъ: Dictionarium la-
tinoslavicum operi Calepini servata verborum integra serie conforma-
tum, studio atque opera Reverendorum in Christo patrum Epiphaniі
Slavienickii et Arsenii Koreckii Satanoviensis, ordinis S. Basillii. Mo-
schoviaе, anno reparatae salutis 16(50). [2] Руководствуясь этой указ-

кой я тотчасъ прии́тъиъ сходство того Словаря съ рукописнымъ Словаремъ „Латинно-славянорусскимъ“ находящимъ ся во Львовѣ, о которомъ я имѣлъ честь доложить Впревосх. Немедленно обратился я къ извѣстнымъ Словарямъ Латинскимъ *Ambrosii Calepini Dictionarium*. Въ сдѣшней Университетской библиотекѣ нашелъ я два изданія. Одно подъ заглавиемъ *F. Ambrosii Calepini Bergomensis Ord. Eremit. S. Augustini Dictionarium septem Linguarum Venetiis MDCXXXIV* (1644). Другое имѣеть слѣдующее заглавие: *Ambrosii Calepini Dictionarium undecim linguarum, Basileae CIO IOXCIII* (1598). Я сравнивалъ нашъ рукописный Словарь съ I и II изданіемъ Калепиніева Словаря и убѣдился, что онъ почти совои́иъ соглашается съ Дикціонаріемъ одинацати языковъ такъ, наборомъ словъ, какъ и алфавитнымъ порядкомъ и смысломъ прибавленныхъ словъ славянорусскихъ. Этииъ открытіемъ стало ближе опредѣленно какъ и достопамятность значеніе такъ и цѣнность Львовскаго эксемпляра, о коего происхожденіи XVII стол. нѣтъ никакого сомнѣнія. — Стало быть это нечто другое, какъ копія современная Словаря (Латинно-славянскоѣ половины) составленнаго Епифаніемъ Славинецкимъ и Арсеніемъ Корецкимъ изъ [3] Сатанова. Сатановъ городокъ въ нынѣшней, Подольской Губерніи на границѣ Галиціи. Полный списокъ того словаря обрѣтается въ Парижской библи. Стоило бы труда подробнѣе испытать и изслѣдовать объ сходствѣ или различіи Парижскаго эксемпляра. Но такъ какъ я не имѣю никакихъ сношеній съ учеными Славистами въ Парижѣ, осмѣливаюсь доложить В. Превосх. объ состояніи вещи, надѣясь по благосклонному вниманію, коего удостоились мои донесенія, что В. превосх. въ интересѣ науки благоизволить принять мѣры въ точномъ изслѣдованіи сходства мною сдѣланныхъ снимковъ съ рукописнымъ Словаремъ обрѣтающимся въ Имп. Парижской библи. Хотя уже положительно утверждать можно, что Львовскій экс. есть копія Словаря Латинно-славянскаго, составл. Епиф. Слав. и Арсен. Корецкимъ — но можетъ быть все таки изъяснится, что эта копія писана рукой Медвѣдева какъ я первоначально утверждалъ. —

При этой случайности имѣю честь прибавить, что упомянутый Словарь еще не проданъ. Ни графъ Баворовскій, ни князь Чарторижскій не рѣшились дать уреченной владѣльцемъ суммы.

Нынѣшній владѣлецъ словаря Гнъ Яковъ Савчинскій знакомое корреспонденту Гну Должикову лице убѣжденъ указаніемъ моимъ на подобный словарь въ Парижской библиотекѣ, изъяснился при свиданіи со мной въ послѣдній разъ, что онъ можетъ отступить свою рукопись за 100 руб. сер. [4] Впрочемъ Онъ же (Гнъ Савчинскій) радъ бы былъ услышать, какъ высоко оцѣняются въ Россіи таковыя рукописи, сколько

можно надѣяться получить за нее — и ожидаетъ въ томъ отношеніи рѣшительнаго отвѣта Вашего Прев. Въ увѣреніи исполненной должности общаго посредничанія имѣю честь пребывать съ совершеннымъ Высокочтителемъ В. Превосх. покорнѣйшій слуга

Я.

12/3 859. н. ч.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 324.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис.
дня 17. III. 1859 р.*

V Praze dne 17. března 1859.

Drahý Příteli!

Odporučuji Ti pana Suchomlynova, který chce Ruský národ v Ha-
liči poznati; najdeš v něm příjemného, tovaryšského člověka. Jest tomu
již hezky dávno, co jsem Ti nepsal, ale člověk jest ustavičně zapřažen
jako v mlýnském kole, a pro samé starosti a práce k přátelské korres-
pondenci málo kdy přijíti může. Jsem dosud ještě dosti zdrav a silen,
ale cítím, že přicházejí leta, a že snad za nedlouho budu se muset
ohlížeti pe nějakém odpočinku. Zvláště bojím se o zrak — a člověk
není ani na polovici dráhy, již sobě vytknul! V „Památkách“ pokračuji
jak mohu i přemáhám překážky, s kterými vždy ještě bojuji jako každé
literární podniknutí u nás má co bojovati. Moje rodina Bohu díky jest
zdráva, O Wiśniowských na Pokutí ledva že za rok jednou zprávu do-
stávám. Doufám že jsi zdrav i s rodinou šťasten, což bych Ti od srdce
přál. Jako novinku musím Ti sděliti, že se náš Erben, ovdověv před
1½, letem nedávno s mladou pannou opět oženil. Kdybys sobě přál,
aby v našem encyklop. slovníku některé biografické a národopisné
články Vaše byly, posílám Ti zde pozvání, ale oznámíš nám, které
články bys zpracovati chtěl, aby se zde jedna věc dvakrát nedělala.
Líbám Tě co nejvšeleji, a zůstávám vždycky ten samý ačkoliv nedbalý
dopisovatel přítel

K. VI. Zap.

Лист писаний на 1 сторони 4°. — 2 стор. пуста; на 3 стор. дру-
коване запрошене до співробітництва в виданю „Нау́чного словника“,
підпис. Фр. Вл. Рігером, як редактором, якого не відпечатуємо. На
4 стор. адреса:

P. T. Panu kn. Jakubu Jarosl. Hołowackému c. k. professoru
ruského jazyka na universitě Lvovské.

Ч. 325.

Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, без дати, пис. в марті 1859 р.

Ваше Высоко Преподобіє! Милостивий Государь!

Ізвіщаю Васъ, что я получилъ почтою присланные мнѣ 27 экземплярвъ литургій, но въ одноѣмъ экз. недостаєть числа 13. т. е. тринадцатаго — невольте затѣмъ мнѣ оно подъ Kreuzband камо скорѣе надо слать. Попытка идеть довольно хорошо; я оставилъ уже 12 экз. надѣюсь и прочи распродать; — денги своевременно Вамъ точно отошлию. —

Благ. г. Дѣдицкій надаєть теперь новую брошюру: „О неудобности латинской азбуки въ письменности русской“ — нынѣ уже второй листъ печатается — но надержки самъ покрыває, потому что Благ. г. Совѣтникъ Качковскій денегъ обѣщанныхъ не посылаетъ. —

На Воскресеніе будете уже мнѣть ее во Львовѣ. [2] Письмо Ваше я отдалъ Вашему брату. Вашъ шурина г. Бурачинскій здоровъ, кланяется Вамъ, — хорошо сдѣлалъ испыты. Готовитесь на Конституцію, контрибуцію военную, и — на самую войну, — но я думаю, что такъ далеко не зайдеть теперь, но еще благовременно помиримся. Австрія кажется токмо страшитъ, а Французы тоже. Желаю Вамъ счастливаго Воскресенія Христова и прощайте.

Знакомыхъ поздоровите.

Вашъ искреннѣйшій другъ и слуга

Іполитъ Ивановичъ Криницькій.

Въ Суботу.

Лист писаний на 2 сторонахъ 8°.

Ч. 326.

Лист Богдана Дѣдицького до Якова Головацького, пис. дня 18. III. 1859 р.

Высокопочтеннѣйшій Господине!

Знаячи о моей доброй волѣ и о безграничной моей къ Вамъ преданности, Вы не припишете мое молчаніє ніякой иной причинѣ, якъ лише: недостатку времени. Для того и не буду нынѣ изъ сего передъ Вами, Милостивѣйшій Господине, извиняти ся, тѣмъ паче, що надѣюсь вскорѣ съ Вами увидѣтися. Истощивши бо черезъ вину силы свои надъ грекою и латиною, я напѣрилъ ѣхати на великодній вакансы до родины, абы

черезъ одинъ мѣсяць выпочати, та себе до дальшихъ трудѣвъ покрѣпити. Я привезу съ собою статью: „О неудобности латинской азбуки въ письменности русской“, надъ которою теперь по временамъ работаю, и взглядамъ печатанія которой радъ быль съ Вами посовѣтовати ся. Я заковилъ ю уже въ „Сборнику“, но не радъ быль ю тамъ помѣщати, бо урывково печатаніе ея потребае, якъ „Новіи поезіи малорускіи“, 2—3 мѣсяцы, — а то дуже нудно. Впрочемъ я уважаю вопросъ той за дуже важный, и по причинѣ появившихся поезій Г. Венгліньского заблаговременный; тожь може лучше было бы издати особенну книжицу. Г. М. Качков-[2]-скій писалъ власнѣ вчера до Г. І. Крыницкого, що онъ готовъ свои сочиненія на свой счетъ печатати. Може принялъ бы онъ на себе сію статью, однакожь я не согласилъ бы ся на тое онууже ажъ до него посылати, бо дѣло надто проволокло бы ся. Скорше най возьме то на себе „Руская Матица“ или фондъ вдовъ и сиротъ свящ. въ Черемышли, — а чей не стратятся. Думаю, не буде ту бѣльше якъ 3—4 листы. Но о томъ еще побесѣдуемъ.

Передъ колькома мѣсяцами сробилъ я знакомство съ Г. Иречкомъ, концептистомъ въ мин. просв., который мае переважное вліяніе на дѣла школъ рускихъ. Отъ колькохъ мѣсяцевъ учу его руского языка по Вашей грамматицѣ; тутъ наибѣльше маю способности указывати на Вашѣ великіи заслуги по языкословію. Онъ мае теперь о Васъ лучшее понятіе, — якъ и по части о самомъ же языкѣ рускомъ. Съ Г. Миклосичемъ бесѣдую иногда о нѣкоторыхъ неприятностяхъ по дѣлу нашей словесности; онъ все того жѣлѣн, абы писати о ней въ какой славнѣйшой газетѣ или особенныхъ брошюрахъ. Но къ сожалѣнію, у насъ теперь застой литературный, якъ майже не бывалъ отъ 848 николи. Афъ (sic), кобыль лишъ добрался до якого постоянного [3] становища! Но оно еще отъ мене дуже далеко. Грека, а особливо латина, — то мои препятствія, котори не дозволяютъ менѣ дѣлати для Руси бѣльше, якъ улетный стишокъ въ продолженіи цѣлон недѣли!

Говорятъ ту чѣнь разъ голоснѣйше о томъ, що мітрополитомъ буде Его Вир. Г. Сов. Шашкевичъ, — и то дуже вѣроятно. Тогда корректою нашихъ учебныхъ книжокъ може займется Г. Иречекъ, который уже ю мае въ прочихъ слов. языкахъ. Моя Читанка уже печатается; исправленія ограничуются большею частію лишъ на слогаудареніе. Впрочемъ изъявлено ей все удовольствіе.

Съ Вашими Пчт. Братомъ схожусь довольно часто; онъ здоровъ, и теперь веселнѣйшій и бѣльше откровенный. Съ прочими Русинами жию, благодаря мою толерантную натуру, въ наилучшомъ согласіи. Они всѣ жалѣють, що я мою охоту къ рускому письменництву принужденъ гасити холоднымъ трудомъ надъ латиною.

Якъ тамъ успѣла Ваша новая хрестоматія? Чей нашли Вы якія матеріалы въ Сіонѣ и Сборнику. Статью переводни Вашего Брата о „четырехъ стихіяхъ воспитанія“ можно бы всю поитѣсти.

Надѣюсь вскорѣ съ Вами лично бесѣдн бѣль-[4]-ше, засылаю свои искреннія поздравленія Г. Малиновскому, Шараневичу, Огоновскому и пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ и почитатель

Богданъ А. Дѣдицкій.

Вѣдень 18/3 859.

Н. В. Статью мою „о неудобн. лат. азб.“ составляю о сколько возможно строго на основаніи науки, не пропуская при томъ особенныхъ замѣчаній на всякія возраженія изъ стороны противной. Слогъ держу популярный, якъ въ критикѣ поевій Венглинского. Тамъ може легше найдется якіи издатель, который положилъ бы начало осуществленію того плану, якіи подае намъ Г. Миклосичъ.

Лист писанный на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 327.

*Листъ Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 6. (18.) III. 1859 р.*

Милостивый Государь!

Получивъ экземпляръ Окружнаго Пастырскаго Посланія и Шенатиана Чина св. Василія В. въ пріятный долгъ виѣняю себѣ изъявить Вамъ искреннѣйшую благодарность за сдѣланное мнѣ одолженіе. Конечно упомянутое Соборное Посланіе весьма замѣчательно по своему содержанію и предмету, а всего болѣе по искусствѣ діалектики, менѣе удачной. Я ни мало не удивляюсь, что Правительство не довольствуясь мнѣ, требуетъ еще болѣе уступокъ, ибо противорѣчіями и софисмами нельзя защитити истинны. Вы справедливо замѣтили, что наказаніе Божіе уже постигло насъ. Чѣмъ кончится оно, нельзя пред-[2] видѣть. Жаль, что Вы не послали мнѣ болѣе экземпляровъ упомянутого напечатаннаго Соборнаго посланія. Оно стоитъ, чтобъ было распротранено не только въ Галлиціи, но и въ Венгріи. Я осмѣливаюсь просити Васъ прислать мнѣ два или три экземпляра его. —

Имѣю честь при семъ препроводити къ Вамъ экземпляръ Азбуки. Если пожелаеете мнѣ болѣе экземпляровъ, то извольте отнестись или ко мнѣ, или къ издателю Андрею Поповичу (Andreas Popowics Pfarter in Veresmarsch letzte Poststation Nagy Svöllös im Beregh Ugoschaer Komitate). Цѣна на Священной Исторіи на Азбуки не опредѣлены еще

издатель. Такъ какъ всѣ экземпляры сихъ сочиненій уже отправлены мною къ издателю ихъ, то, въ настоящую пору не могу я услужить Вамъ ни однимъ продаж-[3]-нымъ экземпляромъ.

Согласно желанію Господина Герговича, сего дня выслалъ я ему 10 экземпляровъ Церковной Газеты за 1856 и 1857 года. Увидимъ удастся ли ему продать ихъ. Впрочемъ у меня уже и разошлось нѣсколько экземпляровъ изъ числа ихъ сперва Вамъ мною объявленнаго. —

Около послѣдняго сего мѣсяца, надѣюсь быть въ Унгварѣ, а около 10-го Апрѣля по лат. вел. на приходѣ. Отсюда намѣреваюсь отправиться 25-го сего мѣсяца.

Согласно требованію Вашему при семъ посылается Вамъ Вторая часть Правительственнаго Вѣстника за 1858 годъ съ тѣмъ замѣчаніемъ, что оглавленіе содержанія на второй себестеръ только въ нѣмецкомъ текстѣ существуетъ такъ какъ переводъ его до сихъ поръ еще не напечатанъ. Цѣна его 90 кр. въ новой монетѣ.

[4] Прошу не присылать ко мнѣ никакихъ денегъ, — можетъ быть, мнѣ также понадобится что нибудь выписать изъ Львова.

Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ — Вашъ искренній другъ

Іоаннъ Раковскій.

Будниъ 6 (18) Марта 1859.

Лист писаний на 4 сторонахъ 8^о.

Ч. 328.

*Два начерки листів Якова Головацького: I. до К. В. Запа,
II. до В. Ганжи, пис. дня 12. (24.) III. 1859 р.*

I.

Къ К. В. Запу.

Любезнѣйшій Другъ!

Письмо Твое полученное мною посредствомъ Гна Михаила Ивановича Сухомлинова возобновило во мнѣ пріятныя воспоминанія юныхъ лѣтъ, лѣтъ незабвенныхъ сожительства нашего во Львовѣ — когда мы вмѣстѣ радовались успѣхамъ въ движеніи Словянства, вмѣстѣ мечтали о судьбахъ нашего народа и надѣялись на лучшую будущность. — Еще во время послѣдняго нашего свиданія въ Прагѣ неостыгла была крѣпкая надежда — но съ того времени каковы пережѣны! — Мечты и надежды развѣяны безпощаднымъ подувомъ противнаго вѣтра современныхъ

событій — и остался самый костякъ изъ великолѣпнаго творенія. — Съ грустныиъ сердцемъ и опытомъ утвержденною недовѣрчивостію смотришь въ грозящую нынѣ новыи тучаи будущность. Что касается содѣйствованія моего въ издаваніи Енциклоп. чешск. словаря, я охотѣе принялся бы за трудъ — но. досуга нѣтъ. У меня разнообразныя работы и заботы — занятія и труды, что даже общать не возможно; потому что общавъ нужно и сдержать слово русское. Я напишу къ Гну А. Петрушевичу, можетъ быть онъ заступитъ меня въ томъ дѣлѣ. —

Впрочемъ я здоровъ и семейство мое живетъ благополучно. У меня есть 4 дочерей и одинъ сынъ. — Старшая дочь Людмила имѣетъ 13 годовъ, младшая Святославка 1½ года, сынъ Ярославъ кончитъ десятый годъ. — У Тебя тоже есть свое семейство [2] и Ты вѣрно испыталъ родительскія радости и родительскія печали и хлопоты. Поздоровляю Гна Эрбена — и желаю (sic) Ему благополучности.

Здравствуй и не забывай Твоего друга. —

Я. Г.

Львовъ 24/12 Марта 859.

Извини, что я пишу на русскомъ языкѣ — это языкъ, который, по всему вѣроятію, самое долгое время удержится въ цѣлости, когда по непреодолимой судьбѣ всѣ славянскіе нарѣчія обѣмечется должны во всеобщемъ пангерманскомъ наводненіи. —

Гну В. Запну въ Прагѣ.

II.

Ваше Высочествоблагородіе Милостивый Государь!

Письмо Ваше вѣстѣ съ книгами я получилъ отъ Гна Мих. Ив. Суховлинова. — Я буду стараться продать присланные 20 экс. Ваи сочиненной Грамматикѣ — и своевременно отошлю Вамъ по почтѣ всысканныя деньги. — Желанной Ваи брошюры не могу Вамъ сейже часъ доставить потому, что напечатанно не больше экс. какъ сколько нужно было къ разосланію по всѣмъ приходамъ Епархіи Львовской. Можетъ быть я еще позже добуду и пошлю Вамъ. —

За присланную Ваи брошюру Ваберы я очень одолженъ Вамъ. Она возбудила во мнѣ желаніе читать самое сочиненіе Г-на Ваберы „Kiril a Method persali nihdy hlholsky než Kyrlsky“. — Привнаюсь бо со стыдомъ, что я еще не читалъ ее. Рѣшительныи и безусловныи потупленія этого замѣчательнаго сочиненія, съ каковыми громогласно отозвались Гапушъ, Небескій, иед. Свѣтовора и др. до той степени предупредили меня, что я [3] даже не любопытствовалъ получить ее, хотя

и не соглашался безусловно съ мнѣніемъ Г. Шаффарика и Гёфлера, а ожидалъ болѣе убѣдительныхъ доказательствъ. Теперь прошу благоизволите прислать мнѣ вышереченнаго сочиненія Гна Заберы 1 экз. на который прибавляю 1 гульд. австр. Вал. — Объ новостяхъ ничего хоро говоритъ, — въ настоящихъ обстоятельствахъ не возможно успѣвать Литературѣ. Г-нъ Мих. Иванов. скажетъ Вамъ болѣе такого, что удобнѣе извустно объяснено быть можетъ, чѣмъ выражено на письмѣ. — Въ Перемышлѣ печатается на издвненіи Епископскаго Собора новое красивое изданіе Церковно-славян. библии съ ксилографическими Иллюстраціями на подобіе изданій Липскихъ библи. Программу изданія и пробные листы пошлю Вамъ позже. —

Поручаясь Вашей благосклонной пріязни и засылая почтеніе Гна Дениса Ивановича нѣю честь пребывать Вашего Высокоблагор. Милостивый Государь преданнѣйшій

Гну Ганкѣ.

Я. Г.

Львовъ 24/12 марта 859.

Листи писані на 3 сторонах fol.

Ч. 329.

*Лист Ал. Дужновича до Якова Головацького, пис. дня
23. III. (4. IV.) 1859 р.*

Пряшовъ 4 Цвѣтня / 23 Березня 859.

Дражайшій другъ и братъ!

За Трїодъ постную Г. Герговичу еще приходитъ 8 fl. 12 kr. новон Монеты, и я здѣсь посылаю 8 fr. К. М. — считайте ся съ нимъ. — Что вы братъ мой видали для меня, то прошу считайте себѣ все или изъ вашихъ 4 fl. или изъ денегъ можно отъ Г. Герговича прїемляющихъ, бо то все, что отъ Г. Герговича прїято будетъ, да останется тамо на Матицу, или домъ народный, какъ вамъ то угодно будетъ. Получилъ я одну рукопись польску, которая можетъ быть занимательна для васъ, — тую посылаю для народнаго дома [2] посылаю также для народнаго дома Statuta Capituli Eperjessiensis, думаю, что Г. Малиновскому, дѣльце тое прїятно будетъ, да останется въ память въ народномъ домѣ. Также посылаю Азъ Буку народную, изъ которой Угорскіе русныи зачались учиться; она уже не употребляется болѣе, а народъ токмо тую желаетъ, да помѣстится также памяти ради въ народной Библиотекѣ.

Братъ! я и постарѣлъ, и подбуналъ отъ гоненій, уже со всѣмъ пересталъ дѣлать на литературномъ полѣ, гдѣ саміи кустарники пора-

стають, все поле мое есть Пустыня Арапская, каменистая и шертвыиъ морениъ залитая, вотщо [3] дѣлается, когда нѣтъ благословенія, ни росы возрастающей благое сѣмя! — Я пересталъ со всѣмъ, ожидая покойно кончину жианы. Павловичъ мой другъ, и той одинъ литературы рабъ. переписуетъ житіе святыхъ, но когда въ Перемышлѣ выходитъ такое, то должно и тое стремленіе перестать, и такъ останемся на молитвословіи. какъ то и сказалъ одинъ *самъ* всемогущій.

Раковскій бывшій Редакторомъ Церковной Газеты, получалъ Приходъ въ Мараморошѣ въ поселеніи Иза, Иза, гдѣ и почтовый домъ есть. Онъ такжеже отрекся Литературы, и дается на господарство, на земледѣліе.

— Nostris jam cedimur armis Virg.

Впрочемъ когда Вы наветъ будете стосовати вашу Библию [4] наши до пѣро повернутся на Мадярщину, которую любить надъ всѣмъ. — Будеть то радость вашихъ Тарабанщикова, и скажутъ себѣ въ воспаленіи сердца: *vicisti Galilee, vicisti.* —

О Метрополитѣ не слышати слова, многихъ непокоитъ тое жданіе, непонимая, что и Метрополиты такъ умирають, какъ иліи смертныи.

Я цѣлуя васъ, и Машиновскаго, отдайте и Г. Кузьемскому и всѣмъ Крылошанамъ, Г. Полиціи Директору, и Брату Его, да и всѣмъ братьямъ мое сердечное цѣлованіе, и помните брата и друга

Духновича.

Лист писаній на 4 сторонах 4°.

Ч. 330.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
в цвѣтні 1859 р.*

Высокопочтениѣйшій Господине!

Пересылая Вамъ 100 экземплярей моего разсужденія „О неудобности лат. азбуки въ письменности русской“, прошу Васъ найусердѣйше, распродайте ихъ чѣмъ скорше межи знакомыхъ, и що лишъ сберете въ одной недѣли изъ грошей, пришлѣть на имя Г. Инполитъ Крыницкого сюда до Вѣднія, бо за печатаніе моихъ брошюры еще не все заплачено. Хотя бо я, печатаая уже сію книжицу, два разы писалъ къ Впчт. М. Качковскому, (который вѣдь самъ недавно пересказывалъ до мене черезъ Г. Кр. Гинилевича, що готовъ всѣ мои сочиненія властными грошми печатати), абы позычилъ менѣ на печатаніе того дѣлца 160 р.; — но къ сожалѣнію, и не знати по какой причинѣ, не получилъ я отъ него ни

отвѣта до нынѣ, ни грошей. Съ великимъ усиленіемъ заспокоилъ я тутъ въ какойсь части печатню, а бѣлая часть предъоставлена роспродажи, котора обы якъ найскорше шла и была якъ найобильнѣйша.

[2] Вправдѣ писалъ я въ попереднѣмъ письмѣ до Васъ, що речешное дѣльце буду печатати въ Львовѣ, и Вы, Милостивѣйшій Господине, изволили навѣтъ менѣ донести, що гроши на печатаніе тамъ найдете : однакожь отшѣнивши свой плянъ ѣханья до Львова, я отшѣнилъ и другій, касающійся печатанія. Уже для извѣстныхъ буквальныхъ потребъ мусѣлъ я печатати въ 2000 экс. лишь у Мехитаристовъ, за другіи причины легко догадаетесь. Половину дохода опредѣляю на фондъ вдовичій, и надѣюсь, що такъ брошюра скорше роспродастся. — Що до содержанія, знаю, що суть въ ней нѣкаторіи недосмотры, или гдєкуда не полное мыслій розвитіе : однакожь я слѣшилъ съ тѣмъ дѣломъ, якъ еще съ ніякимъ инымъ, тѣмъ бѣльше що при писаніи узналъ емь, яко одинъ знаменитый нашъ литератъ (Н. У.)¹⁾ выгетовилъ уже просторонну статью съ цѣлею заведенія у насъ лат. азбуки. На счастье, Г. Редакторъ „Вѣст.“ есть такъ благородный, що оной статьи не хотѣлъ помѣстити въ „Сборнику“ ; для новхъ же трудовъ въ против- [3] номъ направленіи откривае онъ охотно колонны своен часописи. —

Въ Вашемъ дѣлѣ, с. е. о Вашей грамматичѣ писалъ уже безсомнѣнно Вашъ Пчт. Братъ, я лишь то додаю, що мои представленія въ ем пользу ничого не помогли. Здаеся, що вскорѣ росписанъ буде конкурсъ на сочиненіе простороннѣйшой грамматики для гимназій, може въ родѣ польской. Извинѣтъ, що такъ слѣшу съ письмомъ, я хотѣлъ бы оно еще пынѣ отдать на почту.

Зъ недѣли пошлю Вамъ еще якнхъ до 500 экс. якъ лишь доставить ихъ менѣ переплетчикъ ; а межѣ тѣмъ прошу усердно, продавайте тѣ, бо потребую грошей. Если бы продажа добра пошла, и гроши вернули ся, то печаталъ бымъ сейчасъ и другое дѣло въ пользу Дома Народного.

Засылаючи искреннѣйшимъ повдоровленія Вашей почтеннѣйшой семьи пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Вѣдень.

[4] N. В. Извольте донести якъ Г. Проф. Керекіарто, (може черезъ Г. Шараневича), що Г. Кр. Сов. Шаш. свое дѣло для него давно совершилъ, а тѣлько не знае причины, чему оно такъ долго отягае ся. На таку проволоку въ надаваніи учительскихъ декретовъ жалѣются мо-

¹⁾ Ник. Устиянович.

лодіи люди, сдѣлавшии проф. испиты, нѣзъ всѣхъ найже галицкихъ гимназій, — а причины замедленій не знае ни Ш. ни Г. Иречекъ.

Еще разъ прошу Васъ, пришлите гроши чѣмъ скорше, ибо я здѣсь въ торопѣхъ великихъ. Нынѣ чувствую весь тягарь моего тройкого пожертвованья: духомъ, грошии, и заботою о фондѣ вдовичій. На одного вѣдай то надто много! Того ради еще замѣчу, що хотя моеи брошюрѣ цѣна опредѣлена, — но все таки жертвамъ на вдовы и сироты предѣловъ не ставится.

Лист писаний на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 331.

*Лист барона Корфу до Якова Головацкаго. пис. для
6. IV. 1859 р.*

Милостивый Государь, Яковъ Федоровичъ!

Въ слѣдствіе письма Вашего, отъ 28 Февраля 12 Марта, честь мнѣю увѣдомить Васъ, что описаніе Славяно-Латинскаго словаря, хранящагося въ Парижской Императорской Библіотекѣ, сдѣлано было, еще прежде Г. Мартынова, извѣстнымъ нашимъ археологомъ С. М. Строевымъ и помѣщено въ изданномъ въ Москвѣ, въ 1841-мъ году „Описаніи памятниковъ Славянорусской литературы, хранящихся въ Публичныхъ Библіотекахъ Германіи и Франціи“ [2] (112—114 стр.). Для большаго удобства въ сличеніи сей рукописи съ принадлежащею Г. Савчинскому, я видѣю себя въ пріятный долгъ препроводить у сего къ Вамъ копію съ составленнаго Г. Строевымъ описанія Парижской рукописи.

Къ сему неизлишнимъ считаю присовокупить, что Императорская Публичная Библіотека, по крайне ограниченныиъ ея средствамъ, рѣшительно отказывается отъ покупки предлагаемой Вами рукописи. Что же касается до цѣны подобныхъ рукописей въ Россіи, то она, какъ всегда и вездѣ, опредѣляется внутреннимъ содержаніемъ и значеніемъ рукописи, ея сохранностию и другими условіями, независимо отъ средствъ покупателя, а потому я и не могу сообщить Вамъ никакого положительнаго на сей вопросъ отвѣта.

Примите, Милостивый Госу- [3] дарь, свидѣтельство моего къ Вамъ почтенія.

Баронъ М. Корф.

На першій сторонѣ на долѣ в правой стороны:

Я. Ѡ. Головацкому.

На третій сторони з лівої сторони з долу :

С. Петербургъ 6/18 Апрѣля 1859 года.

N. 282.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 332.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
8 (20) IV. 1859 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Ѳеодоровичъ!

Такъ какъ Богданъ Андреевичъ рѣшился на Пасху остаться во Вѣнѣ, потому что началъ печатать адѣсь свои статьи въ особенной брошюрѣ, то и я спѣшу послать Тебѣ кое что по почтѣ, желая щобъ Ты успѣлъ книги эти получить вовремя накаясовъ, именно :

Извѣстій Академіи Импер. VI тома выпускъ 2, 3, 4 и 5 (кажется нѣ 1-аго недостаетъ).

Боснія Путевыя записки 3 экз. Тебѣ

dto 1 экз. Г. Бѣлевскому

Боснія въ началѣ 1858 года — Тебѣ

dto dto dto Г. Бѣлевскому.

Отчетъ Денидовскихъ наградъ Тебѣ.

Позже пошлю больше.

Касательно Твоей Грамматики русской Богданъ Андреевичъ былъ съ допросомъ у Шашкевича — но тотъ выговаривался, будто не знаетъ, будетъ ли она печататься, или нѣтъ. — По его мнѣнію эта рукопись уже не соотвѣтствуетъ програмѣ [2] какая теперь предложена для подобныхъ сочиненій. Кажется изъ всего, что онъ противенъ ея наданію, и надо будетъ пождать, пока онъ не будетъ интродуцированъ, или какимъ нибудь чертомъ, и не уступится отъ сюду, чтобъ бушовать опять въ другой какой области.

Изъ новостей мало — почти ничего — политика все поглотила — и виситъ черной тучею надъ нашими глани. Худо будетъ, такъ или сякъ, будетъ ли война или нѣтъ.

Желая Вашъ любезные благополучныхъ праздниковъ, цѣлую Васъ сердечно. Прощайте и кланяйтесь всѣмъ друзьямъ и любите Вашего Брата

Ивана Ѳ. Головац.

20/8 Апрѣля 1859.

Г. Крыницкій благодарить за книги, но въ нихъ чего то недостаетъ, кажется вѣсколько неполныхъ экзем. Спѣшу, чтобъ не заед-
лить почты [3] Богомольца не будетъ теперъ, можетъ быть позже.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 333.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 22. IV. 1859 р.*

Достопочтеннѣйшій Профессоръ Милостивый Государь!

Въ первыхъ желаю Вамъ здраваго и веселаго Праздника Пасхи —
если только мое письмо не опоздится. —

Вовторыхъ испрашиваю ласкаваго извѣщенія сколько мнѣ при-
слать денегъ на преумерату Słownik Polskiego języka Wilno
1857 — котораго я уже имѣю XI выпускъ по слово kojnia стр. 504
включительно — а прочіи выпуски, по Вашему ходатайству имѣю не-
дежду получить черезъ книжную лавку Г. Миликовского въ Львовѣ.

Нѣтъ ли еще за сей годъ чешскихъ книгъ издаваемыхъ Ческою
Матерею — вона кажется теперъ праздновать подобно рутенской.

[2] Нѣтъ дальшихъ выпусковъ Извѣстей Акад. Наукъ особенно
Словарей Церковнословенск. Малорусскаго и Литовскаго?

Не получили Вы какихъ филологическихъ новостей?

Достопочтенному Госп. Зубрицкому, прошу при способности засви-
дѣтельствовать мое почтеніе — Неутотыный старикъ-Исторіографъ Га-
лича, будетъ печатать свои статіи въ „Skarbcu polskim“.

Вручаясь ласкавой памяти и прежней дружбѣ остаюсь съ долж-
нымъ почтеніемъ

Вашимъ почитателемъ

Ант. Петрушев.

22 Априля 1859

Новица.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 334.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, пис. дня
3 (15) V. 1859 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Θεодоровичъ!

Опасенія мои мало по малу сбываются; государство уже въ на-
чалѣ войны находить всюду затрудненія. Германія или не можетъ или

не хочет съ нами идти, Россія совершенно отчуждена. Бѣда! и полно. Къ чему это заведетъ?!

Отъ двухъ трехъ дней носятя здѣсь полновѣсные слухи, всякій толкуеть по своему — но всё соглашаются въ томъ, что должна наступить какая-то рѣшительная перемѣна. Три главные лица нашего правительства, Грюнне, Буоль, Бахъ избраны, какъ говорятъ, жертвою этой перемѣны, и въ добавокъ примѣчаютъ, что этой жертвы требуетъ Россія. Боже мой! возможно ли, чтобъ нашъ Императоръ согласился на подобныя требованія, слѣдствіемъ которыхъ долженъ бы послѣдовать опять совершенный переворотъ! Осѣни Его, Боже, духомъ Твоимъ!

Это новость вообще. —

Касательно нашего народа готовится тоже окончательный ударъ. Дѣло кажется, въ министерствѣ просвѣщенія уже кончено, ибо Шашкевичъ получилъ этотъ актъ *post expeditionem ad videndum*!! Чехи отнимаютъ у насъ кирилицу, и навязываютъ свою правопись. Какъ я предполагалъ, секретарь Бречекъ виновникомъ всего; онъ написалъ брошюру „Über den Vorschlag, das Ruthenische mit lateinischer Schrift zu schreiben“ — но ей получить нельзя нигдѣ, она раздается только приватнымъ довѣреннымъ лицамъ.

Съ концемъ сего или въ началѣ будущаго мѣсяца ѣдетъ Бречекъ въ Львовъ, тамъ составитя подъ его предсѣдательствомъ комиссія по этому вопросу, и дѣло будетъ кончено тѣмъ, что въ Октябрѣ мѣсяцѣ наши русскія дѣти начнутъ учиться уже по чешскимъ букварямъ а кирилица пойдетъ вкопешъ! О! Какъ это будетъ хорошо! Какое странное поприще для Чехо-Славянъ! Кто бы то подумалъ, чего не успѣли столѣтїя, это сдѣлаетъ геній — Бречковъ!!! Между тѣмъ увидимъ, если доживемъ, что будетъ за два-три года? — Пусть [3] торжествуетъ чешская и польская интрига — тѣмъ чувствительнѣе будетъ разочарованіе ея.

Шашкевичъ и Вислобцкій ходятъ какъ опарены — все это сдѣлалось безъ ихъ вѣдома, поза ихними плечами. Шашкевича никогда не видали столь разъяреннымъ; онъ предложилъ министру *pro memoria*, въ которой высказалъ всю горечь правды, даже погрозился, оставить свое здѣшнее достоинство. *Risum teneatis amici!* Развѣ нуженъ онъ будетъ здѣсь, если перестанутъ издаваться кирилскіе учебники. Его Чехи сами пошлютъ въ отставку, какъ человѣка исполнившаго задачу, т. е. копавшаго яму подъ другими, и наконецъ попавшаго въ нее! *Sic transit gloria mundi!* Вотъ какую штуку доказалъ Чехъ! И Полякамъ дулю, и намъ дулю! а себѣ все! Подумалъ ли онъ, что теперь ждетъ его самого? — Увидимъ, повторю, если доживемъ! —

Главное дѣло, что скажутъ наши Епископы, нашъ новый Митрополитъ, Оома Полянской, что наше священство, и весь образованный классъ? Развѣ ихъ уже нѣтъ на свѣтѣ? Развѣ станутъ допрашиваться только однихъ Черкасскихъ, Устияновичей, Лозинскихъ, [4] развѣ духъ нашего народа, и нашей вѣры уже ни по чемъ?! Я увѣренъ, что Г. Бречекъ услышитъ такой ужасный шумъ при этой комиссіи, что не будетъ знать куда скорѣе бѣжать. Впрочемъ можетъ быть, я ошибаюсь, и тогда рѣшительно можно будетъ сказать: Finis Rutheniae! по крайней мѣрѣ до времени какого новаго переворота! — Вислобоцкій падѣтся, что эта гроза теперь еще пройдетъ мимо насъ, будто потому, что министры Бахъ и Кошневъ еще на нашей сторонѣ. Малая надежда! —

Слава Богу, что нашего Андреевича вовремя наткнулъ духъ святой, и онъ успѣлъ своей брошюрой предупредить Бречковъ замахать!

Не подозревая ничего, Богданъ поднесъ одинъ экземпляръ ея сему послѣднему, въ то время, когда онъ тоже печаталъ свою брошюру. Бречекъ ужасно возмутился, и сталъ негодовать, почему Богданъ ему это не сказалъ. Какой хитрецъ! Бречекъ довершилъ печатаніе своего памфлета, но кажется по причинѣ столкновенія съ Богданомъ не пускаетъ ее въ продажу.

Пошлю Тебѣ Русскую Бесѣду томъ I за 1858 годъ. Мы всѣ, слава Богу, здоровы, и цѣлуемъ Васъ Любезнѣйшіе Вашъ братъ

Иванъ Феод.

Вѣна 3/15 Мая 1859.

(На другій і третій стороні містить ся така дописка).

Въ половинѣ Марта еще писалъ Устияновичъ своему сыну Корнилу, гдѣ выражается, что между нимъ и Литвиновичемъ зашла какая то ужасная катастрофа, въ слѣдствіе которой онъ заклился писать Вислобоцкому развѣ за гробомъ!!! Что это значитъ? Не знаю.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 335.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 8 (20) V. 1859 р.*

Иза 8 (20) мая 1859.

Милостивый Государь!

Съ праздника св. Благовѣщенія я занимаюсь должностію приходскаго священника. До праздника св. Пасхи я почти не выходилъ изъ церкви. Все это время было посвящено мною выслушиванію исповѣди кающихся и совершенію обычнаго богослуженія. По прошествіи св. Недѣли я посѣтилъ брата моего приходскаго священника, состоящаго въ

Берегскомъ комитатѣ въ селѣ Свалявѣ и предпринялъ кое какіе разѣзды къ приходскимъ священникамъ сосѣдямъ своимъ. Въ минувшее воскресенье, 3 (15)-го Мая я былъ инсталлированъ въ приходскаго священника. Такимъ образомъ я опять вступилъ на поприще, на которомъ находился по окончаніи курса, за двадцать предъ симъ лѣтъ. Доселѣ, благодаря Бога, все благо(по)лучно. Прихожане, кажется, довольно послушны. По крайней [2] мѣрѣ по нынѣ, на нихъ не имѣю причины жаловаться. Но едва ли удастся мнѣ остаться съ ними въ такомъ согласіи, ибо вскорѣ принуждены будутъ приняться за построеніе новаго дома для приходскаго священника; при чемъ обыкновенно свикли произойти распри и несогласія между священникомъ и прихожанами. Вообще здѣсь всё приходскія и церковныя зданія находятся въ весьма пренебреженномъ и запустѣломъ состояніи. — Священники епархіи сей весьма жалѣютъ о потерѣ церковнаго журнала. Они вообще согласны съ нашимъ образомъ мыслей. Большое отвращеніе можно замѣтить въ отношеніи къ школьнымъ книгамъ, издаваемымъ въ Вѣвѣ. Въ нихъ и самое ученіе Восточной Церкви мѣстами повреждено и испорчено. —

Повторительно прося Васъ о присланіи нѣсколькихъ печатныхъ экземпляровъ вѣдѣстнаго Пастырскаго Посланія объ употребленіи языка въ проповѣдяхъ и моля Васъ о полученіи отъ Васъ вѣстей о жизни Галичанъ, имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ

Вашъ вѣрный другъ

Іоаннъ Раковскій.

Лист писанный на 2 сторонах 4^о.

Ч. 336.

Лист Богдана Дѣдицького до Якова Головацького, пис. дня 18 (30) V. 1858 р.

Высокопочтенный Господине!

Минувшого тыждня передалъ я Г. Выслободскому залученное тутъ „Освѣдченіе рускои азбуки дотычающее“ для помѣщенія въ его Сборнику; но къ сожалѣнію Г. В. не могъ сей статьи, поминю наилучшой своей волѣ, въ газетѣ своей помѣстити, понеже Г. Ір. вызвалъ его лично отъ имени будто самого Г. Министра, абы не воспоминалъ въ своей газетѣ ни одинншъ словомъ о моеи брошюрѣ дотоль, пока дѣло сіе не рѣшится въ дорожѣ официальной. Въ слѣдствіе того многоважное освѣдченіе Г. Миклосича залежало въ текахъ Редакціи, и коли я нынѣ оное Вамъ пересылаю, може буде уже за пѣздно. Не смотря на то поль-

зуйте хоть рукописю, и оголоствуйте всѣмъ, кому на тоиъ вѣдати залежитъ. Для лучшого рѣчи розвѣданія сообщу Вамъ слова Г. Пр. Миклошича, о сколько ихъ запамятаю, въ слѣдующемъ.

Послѣ изданія моеи брошюры сошелся я съ Г. Профессоромъ въ первый разъ 21 с. м. Привѣтавшись со мною [2] сталъ оны немедленно такъ говорити: Ich danke Ihnen für ihre mir zugesendete Brochure. Ich habe sie also gleich gelesen, und bin mit ihren Ansichten vollkommen einverstanden. Ich danke Ihnen auch herzlich dafür, dass sie mich darin in Schutz genommen haben, indem sie meinen eigentlichen Zweck, den ich beim Schreiben ruth. Worte mit lat. Schrift im Sinne hatte, der Wahrheit gemäss interpretirten. Ich erkläre Ihnen noch einmal, dass ich dabei nur jenes bezweckte. Im höchsten Grade aber schmerzt es mich, dass manche Gegner der kyrilica meinen Namen auf die unehrenhafteste Weise missbraucht haben, indem sie mir Tendenzen unterschieben, die ich nie hatte, und gegen die ich entschieden protestire. Ich war nie gegen irgend eine historische Orthographie, d. i. eine solche, die sich auf dem Gebrauche vieler Jahrhunderte basirt, wie es namentlich die slavisch ruthenische ist. Ihre Schrift ist ihrer Nation ein heiliges Vermächtnis einer theuren Vergangenheit: wer davon rüttelt, der begeht eine grosse Sünde gegen Gott und die Menschheit, den er untergräbt das Leben einer Nation. Ich weise entschieden ein ähnliches Vorhaben von mir, und wälze die Verantwortlichkeit dafür auf jene, die sich an meinem Namen, an meiner Ehre versündigen. Ehe ich Gelegenheit gewinne sich darüber von meiner Seite näher auszusprechen, bitte ich sie u. bevollmächtigte sie ihrem Publicum in meinem Namen positiv zu erklären: dass ich die slavisch-ruthenische [3] Schrift als die einzig für ihre Sprache passende und entsprechende ansehe, und dass ich in keiner anderen Schrift, die ich nur kenne, entsprechende Zeichen für ihr: и, я, ѓ, besonders aber für das echtslavische ѣ finden würde. Übrigens glaube ich, dass sich bei Ihnen genug Leute finden werden, die ihr Interesse verstehen, und also wie sie denken; an diesen liegt es die heilige Sache ihrer Nation würdig zu verfechten, und ich bin überzeugt, dass auch Legionen von Intriganten und Hypotesenjäger ihren Schatz zu rauben nicht im Stande sind. — Столько помню изъ его словъ, якъ быиъ ихъ слышалъ еще и нынѣ. Г. Профессоръ говорилъ тое все съ пѣякииъ пристрастиемъ справедливого оскорбленія, повторялъ еще кѣлька разы свое удовольствіе надъ моею брошюрою, стискалъ мене за руки, и колени его пыталъ, не мае ли якиихъ показаній или допросовъ изъ выше, отвѣтивъ рѣшительно, що уже выше 4 лѣтъ В. Министерство не призываетъ его никогда къ яковому совѣту, и ему здаеся, яко бы отъ того часу всю

ласку и довѣріе утратилъ. Къ сожалѣнію, такъ оно и есть, ибо я о томъ знаю! — Съ другой стороны донесу Вамъ еще, що и самъ І. П. Шафарикъ, тесть Гна Ир....., вовсе неудоволенъ изъ своего вятя, що тотъ за далеко поѣшолъ на не свое поле! О семъ [4] писалъ недавно молодой Шафарикъ-сынъ къ одному изъ моихъ Профессоровъ (Г. А. Людвигу), а тотъ вѣдаючи о нашомъ дѣлѣ, извѣстилъ мене о томъ приватно. Такъ два мужи-авторитеты первого степени протестуютъ вѣяко противъ дѣланному намъ насилію, а памъ ли не протестовати? Мы тутъ Русины въ Вѣднѣ, будучи въ томъ взглядѣ всѣ одного духа, смотришь на Васъ, Львовскихъ Русиновъ, съ невыказаннымъ любопытствомъ, желаючи узнати, якъ тамъ собѣ поступите, и чи предпріимете дальшіи кроки? Вѣдъ суть еще и высшіи инстанціи, где можъ бы принаинѣй пожаловатисъ, якую злобу намъ бѣднымъ творять! —

Завтра поѣде Г. Высл. къ Г. Министру Баху желати инструкцій, якъ собѣ поступити мае нынѣ при томъ несогласіи, яке въ двохъ офіціальныхъ органахъ (Газетѣ Львов. и Вѣстнику) касательно одного и тогоже предмета (руском азбуки) заходитъ. Мы ради узнати, що ему отвѣтати. — Но все таки зависло отъ Васъ, Русиновъ въ Галичинѣ живучихъ, бо вконцѣ лиш на Васъ откликнутся. — Мою брошюру, если ю мало купують, раздавайте, кому можете, навѣтъ даромъ. Покажѣсть пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Д.

Вѣдень 18/30 5. 859.

На другій і третій стороні слідує дописка :

N. B. Залученными тутъ рукописніи ексемпляры моего освѣдченія можете тѣмъ смѣлѣйше всюда распространяти, понеже вчера Г. Миклошичъ освѣдчилъ даже нашимъ семинаристамъ: „Ich erlaube ihnen vor der ganzen Welt zu erklären, dass ich der entschiedenste Gegner der lat. Schrift in ihrer Anwendung für die ruth. Sprache bin, und dass ich für ihre Literatur die slav. ruth. Schrift als die einzig passende ansehe. Ich wiederhole ihnen und bitte sie: erklären sie es der ganzen Welt“. И говорилъ тѣ слова на коридорѣ съ такою силою, що иніи присутствующіи тому удивлялися. Посовѣтуйтесь съ Г. Дир. Хоминскимъ, може узнаете за добре сіе „Освѣдченіе“ особно напечатати и яко прилогу до моеї брошюры присовокупити.

На 4 стороні слідує дописка :

NB. Перевести мое ровсужденіе на польск. и вѣм. я не надѣряю, разъ понеже не маю часу и грошей, во вторыхъ що и рускій перво-творъ — при летаргу Русиновъ! — не находить покупу.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 337.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис.
дня 3. VI. 1859 р.*

Высокопочтенный Гдне Профессоре и Любезнѣйшій Друзе!

Ужасна вѣсть объ неслыханомъ, даже въ варварски времена насиліи на наши священныя писмена, молнією пронеслась пожежь наше духовенство и народъ еще 6/18-го Мая. Всѣхъ сердце запеклося кровью. — Послѣ нѣсколько дней опять повторилась та сама вѣсть съ прибавленіемъ будто наши охотно гнутъ хребетъ свой подъ чужое иго. Каждый воспѣлъ: Боже нашъ, Боже нашъ вскую ны опустили вси!

Нынѣ слышавъ въ многихъ сторонъ (писалъ тоже Г. Совѣт. ин-ист. въ Станиславовъ) що проектъ заведенія чужихъ писменъ пронаходитъ отъ Богомовъ, легче въ нашей груди, — що убо будетъ пусть будетъ, коли наши лише неучаствуютъ въ сѣмъ святотатствѣ. Мы въ нашихъ уединенныхъ сторонахъ толкуемъ якъ можемъ сей навѣтъ нечестивый отъ духа злобы а то такъ: Браги Австріи и мятежники желаютъ на користь своихъ мятежныхъ мечтаній подъ личиною Австр. патріотизма сямъ на-[2]-силіемъ сердца вѣрныхъ Русиновъ оттолкнути отъ Австріи — иль думаютъ наше вниманіе отъ происшествій на южной Славенщинѣ нашей для насъ болѣе дражливый пунктъ обратити, иль свою литературу розпространити на нашъ счетъ. Въ такій розсчетъ ихъ входятъ и Поляки на которыхъ навѣвуютъ надежду потеряное отыскати. Святый Отче Николае отжени отъ насъ всякое злосрадіе чешское и Ляцкое да благоприятно воззовемъ ти: Радуйся Николае Великій Чудотворче!

Мы не можемъ въ ниоднимъ случаѣ равнодушно сему насилію присмотриватись а то въ моментѣ, когда наши родимцы свою кровь за Австрію въ Італіи проливаютъ, — тому каждый въ насъ рѣшенъ если еще сіе еретическое шатаніе неуголилось до Самого Его Величества запротестовати. Ваше руководство иль по крайней мѣрѣ донесеніе о результатѣ 30 Мая было бы ожадаемое.

Принѣтити я долженъ и то, що наши священники полюбили Еппа Спиридона за то, що Онъ отъѣхавши 30 Мая въ деревню, далъ будто повнати Бречикови и его ватѣвжъ, що Русскій Архіерей сей [3] грѣхъ святотатства братьей Славянъ противъ братьей Славянъ осуждасть и гѣнѣтъ предасть.

Прибавляю стихи Галицко-Русски, котры нежь нами ходять.

Най швецъ держится своего копыта,
Щобы пѣдшва гладовько пришта,

Коваль ный держитъ крѣпко за клѣщи
 А кравецъ ный сидитъ при свои иглѣ —
 Каждый ный буде настромъ на своемъ
 Якъ кого зловлять на дѣлѣ чужомъ,
 Скажутъ всѣ люди: дивѣтесь дуракъ!
 Захѣсть желѣза, вергъ въ огонь ходакъ;
 Захѣсть клѣщами бралъ огонь шиломъ,
 Така то бѣда со свинскимъ рыломъ!
 Найже Ъ..... въ свое чешке пиво
 А не въ нашъ медокъ пхав свое рыло.
 Бо его рыло приборемъ въ ходакъ,
 Скажутъ Славяне Ъ.... дуракъ!

Вотъ за наши буквы пускай стихъ нашими буквами написанъ отом-
 ститъ между тѣмъ за наши прискорбія. —

Если Вы Любезнѣйшій послѣ борьбы аки атлета виѣ арены нынѣ
 почиваете на лавровыхъ вѣнцахъ — напишите щобы и я радовался —
 если же послѣ [4] трудныхъ, знойныхъ и неравныхъ сряженій открыты
 ранами аки ветеранъ только съ тоскою слезою на минувше а безнадежно
 може на будуще позираете, то подайте Вашу оружіеносу десницу брату
 пускай онъ прижметъ ею до сердца своего и роздѣлитъ съ Вами бо-
 лѣзни Вашихъ ранъ въ доказательство що онъ Вашъ искренній другъ

І. Николаевич Гушалевиць.

3 Юнія 859.

Гдну Денису старому Нестору — Вч. соратнику (Михаилу) Вашему
 и прочей братіи мое глубокою почтеніе и братское поздравленіе.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 338.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
 дня 3. VI. 1859 р.*

Высокопочтенный Господине!

Едва позавчера, т. е. по оданіи того письма къ Вамъ на почту,
 узналъ я о появленіи статьи „Die lat. Schrift in der ruth. Sprache“
 въ Lemb. Zeitung помѣщаемой. До нынѣ не читалъ я изъ нея бѣльше,
 якъ лишь самое начало и статью III. Прошу Васъ усиленно, постарайте ся
 чѣмъ скорше о всѣ числа L. Z., въ которыхъ статья сія находится,
 и пришлите оніи менѣ безъ отволоки, бо я тутъ не могу ихъ нигде ком-
 плетно достати. Статья вымѣренна непосредно противъ мене, но посе-

редно противъ всей Руси. Благодарю Всевышнему, що мене избралъ орудіемъ къ защищенію такъ великого дѣла, и дае менѣ теперь способность выступити съ оголошеніемъ нашихъ завѣтныхъ идей передъ лицомъ ббольшой публики. Не думайте, абы я не былъ въ состояніи на ту злобную клевету отвѣтити; я отвѣчу, скоро лишь цѣлое перечитаю, и отвѣчу покажѣсть въ польскомъ языкѣ. Съ польскимъ отвѣтомъ согласенъ и Г. Сов. III., ибо кто читаетъ L. Z., тотъ знаетъ и по польски. Все що доселѣ изъ той статьи читалъ емь, есть такъ слабе и неосновное, що не могу сомнѣватись о моеѣ побѣдѣ. Суть то тѣи саміи возраженія, которіи я неразъ опровергалъ въ разговорахъ съ Г. Ир., виновникомъ своеи неславы. Богъ [2] буди ему судья, но и я ему не дарую! Ходить лишь о тое, откуда взяти гроши на печатаніе моеи будущей брошюры, котору мысляю назвати: *Spróg o ruska azbuce*, и въ которой помѣщу ажъ три произведенія: 1) польск. переводъ моего разсужденія „О и. л. а.“, 2) *Die l. Sch. in d. ruth. Spr.* и 3) мой отвѣтъ на се послѣднее. Думаю, що снова належало бы менѣ печатати тутъ въ Вѣднѣ, разъ для достатка буквъ въ здѣшнихъ печатняхъ, во вторыхъ для того, що може съ цензурою легше менѣ тутъ буде сладити. Весь доходъ опредѣлю въ пользу Народного Дома. Однакожь прежде того належить роздобити гроши. Если бы Вамъ то невозможно было, то я удамся къ Г. Кр. Лукашевскому, который освѣдчилъ, що готовъ на печатаніе якого моего сочиненія гроши дати. — Теперь належало бы намъ частѣйше переписыватись; мы ту съ нетерпѣвнѣмъ выглядаетъ вѣстой изъ Львова, а Вы жежи тѣмъ заховуете упорное молчаніе. Позавчера былъ Г. Высл. у Г. Министра Баха, и тотъ поговоривши съ нимъ весьма благосклонно, казалъ ему уdatися въ нашей справѣ до министр. Сов. Майера, що добрымъ есть знакомъ, бо тотъ Г. Сов. рѣшае всякіи найважѣйшіи справы. — Я теперь много буду мати работы, бо хочу передъ публикою просторно говорить.

Отъ Г. Пр. Миклосича надѣюсь получить письменное освѣдченіе, которе приведу въ мо-[3]-ей брошюрь. Я надѣюсь, що и Вы и може еще кто возьме за перо, абы укрѣпляти дѣло передъ всякимъ будущимъ нападомъ. — Только въ той хвилѣ, коли се пишу, довѣдуюсь гдѣщо о первомъ засѣданіи Вашей комисіи; говорятъ, будто съ первымъ протестомъ выступилъ Г. І. Ловинскій! Ахъ кобы то правда была! Прошу Васъ усиленно, опишѣть намъ все событіе подробно. — Но замѣчаю еще то, що Вы тамъ сами будете знати; на той комисіи не конецъ! Они не заспятъ дѣла, ибо думаютъ собѣ, що мы всѣ Русины жиемъ въ предразсужденіяхъ. Вѣдь туу мысль скавалъ Г. Ир. въ первой своей статьѣ, и я наилучше знаю, якъ глубоко онъ о томъ увѣренъ. Онъ воюе страшнымъ оружіемъ, не основной (sic) науки или разумного убѣжденія, — но

просто оружієм денунціяціи. Но я съ нимъ за то розсправлюсь! — Если тольکو получу реченныи числа L. Z., то надѣюсь, що найдалше за 2—3 недѣль буду готовъ съ работою. Я писалъ бы въ Вѣстнику уже и нынѣ, но горе, Г. Гр. заперъ менѣ своиѣ письмомъ до Г. Высл. туда дорогу! Подумайте, яка то подлость: мене приосудить ту къ молчанію, а самъ клеветше въ L. Z.! — Извольте удатися тѣчасомъ принаймнѣй къ Г. Сартинію и просити его абы помѣстилъ показѣсть хотя мое „Освѣдченіе рускон азбуки дотычащое“, которое послалъ я Вашъ позавчера почтою. Може Вы сами [4] переведете сіе Обвѣщеніе на нѣмецкій и польскій языкъ для помѣщанія въ Львовск. Газ. У мене страшно нѣтъ на то времени, бо взялся я къ польск. переводу моемъ брошюры. — Въ той хвилѣ далъ менѣ Г. Крыницкій 3 р. 50 кр. нов. яко предплату на Lemberger Zeitung за мѣсяць Май и Юній; извольте нереслати тѣ гроши въ редакцію и просити, абы всѣ числа въ Мая яко и наступающіи прислано сейчасъ сюда на его адресъ: Herr Hippolit Krynicki, Studienprefakt des gr. kath. Seminars. — Schönlaterngasse Nr. 750. Wien. — Тѣмъ способомъ може найскорше получу статью Г. Гр. —

Ожидаячи отъ Васъ вскорѣ вѣстей, поздоровляю Васъ и всѣхъ честныхъ Собратій сердечно и пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣдницьій.

Вѣдень 3/6 859.

NB. Донесѣть менѣ, чи достану гроши на печатаніе моемъ польскон брошюры? Г. М. Качковскій прислалъ менѣ 163 р. нов. на печатанье „О неуд. лат. азб.“, но та брошюра стоила мене съ розсылкою и пр. выше 200 р. — А розкупка иде дуже помалу! Може ажъ теперь розбудитса больше духъ рускій.

(Читайте еще додатокъ).

(Додатокъ).

[5] Вѣдень 4/6 859. Выготовавши вчера мое письмо до Васъ, довѣдалъ емь ся, що Г. Гр. въ IV статьи своей пише щось много о приточенныхъ мною выраженіяхъ Г. Гр. Миклосича, и тѣмже рѣшительно оспоривае. Въ слѣдствие того сдержался я съ посылкою моего листу до нынѣ, абы прежде поговорити съ Г. Миклосичемъ. Ото власнѣ прихожу отъ него и сообщаю Вамъ результатъ больше нежъ 2 годиного съ нимъ розговора. Онъ такожь не читалъ еще IV статьи Г. Гр., однакожь думает, що публично не належитъ ему еще теперь выступати, бо тѣмъ способомъ заперъ бы собѣ дорогу до офіціального дѣйствованія въ нашу пользу. Онъ убо надѣется, що Г. Мин. Тунъ возьветъ его наконецъ до какойсь радости; если же онъ прежде того выступитъ публично, и скажетъ свое мнѣніе

въ пользу нашей авбуки, то его вовсе у-[6]-же не воззвуть, бо скажутъ, що оны далъ уже свое мнѣніе. Тое обстоятельство дуже важне особливъ въ томъ случаѣ, если бы мала сойтись еще яка ученая комиссія тутъ въ Вѣднѣ, до которой Г. Миклосичъ въ разѣ публичного освѣдченія не былъ бы припущенымъ. Впрочемъ оны весь отданъ нашей справѣ и увѣряе, що нѣякая сила не приведе его къ противному мнѣнію. — Изъ того всего видите, що намъ съ печатаніемъ оголошенія Миклосичева мнѣнія належитъ сдержати ся; за то однакожъ я въ моемъ отвѣтѣ на статью Г. Ір. говорить буду о всемъ событіи якъ найлиберальнѣйше. Теперь же можете хоть письменное мое освѣдченіе всевозможно роспространати. — Вскорѣ стане и Г. Выслобоц. о томъ предметѣ говорить.

Лист писаний на 6 сторонах 8°.

Ч. 339.

*Лист Іп. Криницького до Якова Головацького, пис.
дня 24. (V.) 5. VI. 1859 р.*

Ваше Высоко Преподобіе! Милостивый Государь!

Господинъ Дѣдицкій послалъ Вамъ нынѣ 3 fl. 50 кр. ав. вал. какъ предплату на Газету Львовскую мѣсяцы Май и Юній отъ меня; но оны ошибочно написалъ Вамъ, что я желаю нѣмецкій текстъ. Извольте затѣмъ подписать на польскій текстъ а изъ нѣмецкаго текста посылайте только тѣ числа (на имя Дѣдицкого и на его счетъ или мой какъ Вамъ угодно), въ которыхъ помѣщенны статьи противъ Г. Дѣдицкаго. — Повторяю Вамъ еще разъ мое прошеніе: подписку заплатите на Газету Львовскую польскій текстъ за минувшій мѣсяць Май и текущій Юній.

Поручаюся Вашей благосклонной памяти и пишуся искреннѣйшимъ Вашимъ почитателемъ.

Иполить Ивановичъ Криницькій.

Вѣна 24 Мая/5 Юнія 1859.

Лист писаний на 1 сторонѣ 8°.

На відворотній сторонѣ сього листа дописано рукою Я. Головацького отсі слова:

Britzky Stadt Nr. 750

прислалъ 3 fr. 50 кр. нов.

Выдано:	на 3 экс. Газеты нѣм.	.	18	kr.
	Два экс. Листа Паст.	.	40	
	3 Числа Przeglądu	.	30	

2 экс. брош. о языцѣ	40
1 экс. Листъ Паст. по вѣм.	20
1 экс. Dodatek tygodn. Nr. 24	17
Витовск. Геологія	2 — 10
<hr/>	
гг. 3 — 75 кг. нов.	
Слѣдовательно належится менѣ	25 кг. нов.
Нра 47, 49, 50, 51 Прогляду всеобщ.	40
	<hr/>
	65 кг. нов.
№ 52	10
№ Dodatku	17 кг.
	<hr/>
	92

Ч. 340.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
дня 12. VI. 1859 р.*

12/6

Высокопочтенный Господине!

Ваше письмо wrazъ съ приложенными грошии (5 р. н.) и газетами получилъ я нынѣ, и нослѣшаю съ отписомъ. Прежде всего извольте пойти съ прибавленнымъ моимъ освѣдченіемъ: Löbl. Redaction der „L. Z.“ и оразъ власноручнымъ письмомъ Г. Миклосича къ Г. Сартинію и просѣть, щобы онъ сейчасъ погѣстилъ оное такъ, якъ мною написано. Если онъ отсылалъ бы ся на запрещеніе (pro et contra), то представѣть ему, що я не запускаюсь въ ніякіи языкословніи споры, а тѣлько говорю о фактѣ и защищаю честь свою личную, ображену до крайности въ семъ науковомъ спорѣ. Въ случаѣ упорного сопротивленія въ его стороны поговорѣть съ Г. Директоромъ полиціи, може онъ подѣйствуетъ ту своимъ вліяніемъ. Если же и то не поможетъ, заговѣть Редакціи „L. Z.“ процесъ (Pressprocess) изъ моей стороны, ибо тутъ зайшоу случай оскорбленія личной чести, Ehrenbeleidigung. Извольте тѣлько берегчи при томъ автографъ Миклосича, на который — якъ я увѣренъ — Вы и Г. Малиновскій и даже самъ Черкавскій, почеркъ Миклосича знающіи, готові дати совѣстное свое свидѣтельство, — Вы даже клятву! Если же Г. Сартиній согласится на помѣщеніе моего объявленія, предплатите — покорнѣйше прошу — на 3 числа того нумера „L. Z.“ въ которомъ оно явится, и пришлѣть ихъ сюда, ибо 1 экс. дамъ Г. Миклосичу. — Жалѣю, що печатаніе моего „Освѣдченія руск. азб. дотычающее“, совершенно было прежде того, закѣмъ Вы второе мое письмо получили. Мо-[2]-гу сказати, що добре сталося, же полиція весь накладъ взяла ибо за вторичнымъ

свиданію съ Г. Миклосичемъ, просилъ онъ мене самъ, абы я съ печатаніемъ того освѣдченія сдержался, бо иначе онъ нѣгъ бы утратилъ право иѣніе свое офиціально объявити. Говорилъ бо онъ: Dann würde man sagen, Miklosich hat ja seine Meinung schon öffentlich erklärt, man braucht ihn also schon nicht mehr zu Rathe ziehen. А между тѣмъ онъ надѣся, що дѣло тое прійде и до него, тогда и онъ съ своей стороны не пропуститъ случая, абы намъ помогчи рѣшительно. Впрочемъ онъ видимо сокрушае ся въ своемъ грѣху, якій — не ожидая такъ губныхъ послѣдствій—въ своей сравн. Грам. сдѣлалъ, и влюбился дуже на Ір..., когда показалъ я ему IV нумеръ его статьи въ L. Z. Онъ сказалъ, „що тутъ и онъ самъ ображенъ жестоко, ибо Ір... подѣлалъ тамъ ложнимъ заключенія, якіи изъ оныхъ двойныхъ его объявленій вовсе не слѣдуютъ; — но все таки рѣшился онъ покажѣсь молчати, въ опасеніи, чтобы намъ тѣмъ способомъ въ офиціальной дорогѣ гѣрше не повредить“. Я схожу ся теперь съ нимъ частѣйше, бо онъ съ участіемъ занимае ся нашими вопросамъ, и якъ видно не мало страдае самъ отъ скорби надъ своимъ безпотребнымъ возраженіемъ въ своей грам. Но якъ тамъ ни есть, не теряймо духа, и не полагаймо много на авторитеты, которіи впрочемъ все таки не наши, — и въ концѣ ссылаймося все на то, що послѣдняя инстанція — мы сами — народъ рускій. Повторяея у насъ давняя исторія въ XVI в., но подлецы недостойніи были бы мы, если бы такъ распались на партіи, якъ въ то время наши простодушніи предки! Тутъ въ [3] Вѣднн всѣ радуются на вѣсть, що не задолго прійдутъ сюда наши два Владыки и достойніи предстатели народа. Г. Еппъ Литвиновичъ пріобрѣлъ на ново свою популярность, а въ Владыцѣ Черемышскомъ всѣ видятъ олицетвореніе протеста всенародной воли. Да благословить Богъ трудъ подъятый; я вижу въ немъ не упадокъ, но новую фазу къ народному успѣху. Безъ нападовъ и защитительной оппозиціи не стояла ніяка великая правда. — Отвѣтъ на статью Ір.. (не Черк., ибо я иѣніе и выраженія обонхъ знаю розличити) напишу сперва на русскомъ, потомъ и на польск. языкѣ. Я сталъ уже было переводити мою брошюру „О неуд. л. а.“ на польское, но кинулъ особливо для того, що дѣло показалось менѣ претрудное. Такъ рѣшительно отклонился нашъ письменный языкъ отъ польского! Въ томъ именно лежитъ весь страхъ Ч... Но Вы помните, що сказалъ разъ Б. Хм.: „А я скажу вамъ: больше неже Татаръ, убойте ся отступниковъ вашей Вѣры и перекинчиковъ“. — Меморандумъ Г. Ш. постараюсь Вамъ прислати при первомъ случаѣ; — Г. Микл. читалъ оное и удивлялся, що представленія Ш. не нашли послуху у Г. Мин. Т. — Колька сотъ моихъ брошюры пошлю Вамъ завтра по почтѣ: впрочемъ есть и въ Львовскихъ книгарняхъ выше 200. а 100 лежатъ даромъ у Г. Товарицкаго, который иѣже свѣи склепъ

съ Г. Уаеблоу въ рынку; тѣмъ 100 могли бы Вы отъ него взяти. До Перемишля послалъ я 400, въ которыхъ 300 просилъ розсылати по провинціи. По деканатамъ Вашей епархіи я не могу розсылати, бо то дѣло консисторіи. — Въ половинѣ буд. мѣсяца приѣду и я до Львова и надѣюсь Васъ еще тамъ застати. На мою кандидатуру и подъ тѣми [4] обстоятельствами чей на всегда зрѣвигную и за то буду обѣручь по руски писати. Може ииусь за яку редакцію. —

Декретъ на побочного учителя руцины при доминик. гимназіи получить тѣми днями Г. Осадца, богословъ IV года въ вѣдѣшней семинаріи. Онъ добрый Русинъ, и для того не завидую ему того мѣста о которое думалъ я было постаратися. — Завтра напишу Вамъ бѣльше, а покажетъ васылаю искреннѣйшее поздравленіе русской нашей братіи и пребываю съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій Вамъ

Богданъ А. Д.

NB. Пишѣть до мене подъ адрессою (но и рекомандуйте):

An Herrn von Britzky, im griech. kat. Seminar Schönlaterngasse
Nr. 750. in Wien.

Листъ писанный на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 341.

*Листъ Богдана Дѣдицького до Якова Головацького, пис.
дня 13. VI. і 21. VII. 1859 р.*

13/6.

Высокопочтенный Господине!

Вчера послалъ я Вамъ письмо мое, и залучилъ къ тому освѣдченіе мое къ редакціи „Lemb. Z.“ и автографъ Г. Пр. Миклосича. Нынѣ прошу Васъ еще разъ, извольте передати чѣмъ скорше мое освѣдченіе въ нѣмецкомъ языкѣ Редактору Г. Сартниіу, указати ему оразъ помянутый автографъ, и донести менѣ о томъ, буде ли онъ се печатати, или нѣтъ; ибо въ случаѣ отмовного отвѣта изъ стороны Г. Сартниіа, я сейчасъ нишу оттуда свою жалобу на него до Краевого Суда въ Львовѣ. Оущеніе полного моего имени на брошюры не послужитъ на пользу того, который писалъ противъ мене критику, ибо онъ самъ сознае, що мене знае изъ моихъ трудовъ въ Зорѣ Галицкой, котору вѣдѣ издавалъ я подъ полнымъ именемъ, а кромѣ того вся русская публика знае шифру Богдана А. Д. — Впрочемъ мое тоеже освѣдченіе по руски помѣшу

и въ „Вѣстанку“, где оразъ скажу, ще подобное нѣмецкое послалъ еи до „L. Z.“ — Ваше дороговѣнное письмо до мене читали тутешнии Русины, котори всѣ готови прилучитись до протеста Его Преса. Яхимовича. Уступки, сдѣланныи въ комитетѣ, уваженъ пораженіемъ, которое наведе на насъ такихъ же еще больше. Намъ предстояло лишь двое: или во всеиъ уступить и принять латину, или въ ничемъ не уступить и остати при своемъ — старомъ. Своими уступками, хотя и немного значимыми, комитетъ и комиссія избрала середнюю дорогу, ведущую къ новому роду уни; такъ теиерь не остае прочиинъ Руск-[2]-намъ и даже самыиъ комиссантаиъ ничего иного, — а токмо протестъ. Мы тутъ надѣемся, що тотъ изъ всеиъ сторонъ послѣдуе. Съ нетерпѣиенъ ожидаемъ рускииъ депутатовъ, особливо же двоихъ нашихъ Владикъ. — Що до статьи въ „L. Z.“, я все уважаю ю дѣломъ Г. Ир..., а таа въ Przeglądzie powsz. есть Чер... или же И. Вагилевича, но въ севъ послѣднѣиъ соннѣваюсь, ибо онъ больше знае о Руск, нежъ изъ временъ Лисковацкогго, и впрочень онъ былъ бы призналъ себе Русиноиъ. — Жалѣю, що не могу скоро выступити противъ тому критику; хотя впрочень, если бы наши Русины умѣли искусно читати, нашли бы они отвѣтъ на тууже въ самой же моеи брошюрѣ. Вѣдь Г. Ир. не опровергъ рѣшительно ни одного моего положенія: онъ въ головныхъ началахъ все говоритъ неиѣ: Wir geben das zu, Wir sind vollkommen damit einverstanden — а межи тѣиъ кидае ся дальше на нѣлкии рѣчи и заключаетъ все своею же латиною. Въ другихъ мѣстахъ онъ или подвергаетъ неиѣ то, чего я не скавалъ, якъ то ииенно письмо-азбуку смѣшалъ съ св. книгами, а укрощеніе письма съ его заокругленіемъ гражданою; или закидае неиѣ незнаніе (якъ то при его наложеніи ист. лат. азбуки, которой то исторіи я и не намѣрилъ писати и не писалъ) и вергаеся на мою личную честь и литератскіи заслуги; или по просту мене денунцие. —

21/7. Видите по датаиъ, що больше нежъ мѣсяць уплынуло съ того времени, якъ началъ емъ сіе нисьмо. Розвлеченіе при читаніи газетъ во время войны, а потомъ работа надъ новыми моииъ сочиненіемъ: „Споръ о рускую азбуку“, оторвали [3] мене отъ дальшого писанья, и довѣро ниинѣ снова до него вертаю. Вчера бо укончилъ емъ — хвала Богу — мой „Споръ“, и передалъ емъ оиый по желанію Г. Шам. ему же до перчитанія. Не знаю еще, где те дѣльце буду печатати, въ Вѣднѣ чи въ Львовѣ? Я привезу его съ собою до Львова, тамъ нарадиися. Покаиѣсть посылаю Вамъ не четко писану макулатуру, изъ которой переписуючи на чисто я нѣкии мѣстца измѣнилъ или передѣлалъ. — Ваше меморандумъ получилъ я вчера, и съ большою радостію увѣрился при

чтеніи, що ны оба даже въ подробностяхъ съ собою согласні. Всѣ ту нинѣ въ семинаріи восхищаются; нынѣ переписуе оно собѣ Г. Криницкій; но Г. Шамк-чу занесу ажъ въ 25, бо скорше не будемъ готовы съ описаніемъ. Тогда поговорю съ Ш. и о томъ, чи не можно бы оно напечатати и пр. — Зѣ Вѣдня выѣду 27 или 28, въ Перемышля остану день, такъ не прибуду до Львова скорше, ажъ 2 или 3 Августа. Но я прошу Васъ ради Бога, сдержите свой отъѣздъ, бо я хотѣлъ бы непремѣнно съ Вами лично говорити. Вы писали вправдѣ, що отъѣжаєте уже 1 Августа, но я ніякъ не буду въ состояніи въ той день станути; работа надъ „Споромъ“ забрала менѣ много часу, а я ту долженъ ждати еще на мои гроши, безъ которыхъ ніякъ и ѣхати. Тимъ достану ажъ 27, а кромѣ того наю нинѣ дѣ-[4]-ла, которіи мушу залагодити, бо на другій рѣкъ не верну сюда уже подъ ніякіи условіемъ: Я резикую на все, и въ томъ для Руси многоважнѣе времени, отдаюся едино литературѣ, — най тамъ впрочемъ буде, що хоче. Чей не дасть менѣ Русь изъ голоду умерти. Межи тѣмъ прошу Васъ однакже намѣреніе мое въ тайнѣ держати, абы незаперто менѣ на передъ дорогу. Господь Богъ не опуститъ насъ, а тѣлько треба намъ приложити руки — особливо до литературы. — Нынѣ посылаю Вамъ еще 100 экс. мои брошюры, роздайте ихъ семинаристамъ, абы розпродавали на ваканціяхъ; прочіи экс. привезу съ собою. Посылаю Вамъ такожъ стишокъ мой „Рускому пѣвцу“, которого Г. Высл. боится печатати. — Г. Шамк. говорилъ менѣ нынѣ, що уже министерство недалеко рѣшеніе цѣлкоу съ рѣшеніями Львовскою комиссіи согласное, — о лат. же азбуцѣ уже ничого опасатися. Однакже надѣся онъ и противу тѣмъ рѣшеніямъ протесту — изъ стороны консисторій. Такожъ нае составитися подъ веденіемъ Г. Др. Іановского особная комиссія въ Львовѣ для редагованья рускихъ учебниковъ. По моему мнѣнію, то бѣльше для насъ, нежъ яка абстракційная конституція. Чейже при содѣйствіи многихъ успѣе дѣло лучше, нежъ за стараньемъ одного. — Ага, еще взглядохъ буквы й, — она въ первый разъ не у Смотрицкого, или якъ Вы кажете въ Греко-слов. Грам. Льв., но уже есть въ XIII в.

Покажѣтъ до свиданія съ Вами преданнѣйшій слуга Вашъ и другъ

Богд. А. Д.

Листъ писаный на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 342.

*Лист Тполита Криницького до Якова Головацького,
пис. дня 4. (16.) VI. 1859 р.*

Ваше Высоко-Преподобіе!

Благодарю искрення за сдѣланную милость — я понеже теперь обстоятельства перемѣнились, то уже не пренумеруйте болѣе Газеты Львовской для меня, а вмѣсто того пришлите мнѣ выпечатанныя брошюры окружного посланія съ введеніемъ и о кирилицѣ въ нѣсколькихъ экземплярахъ.

Очень прискорбно было мнѣ узнать, что коммисія пристала на отверженіе нѣкоторыхъ буквъ, а не сопротивилася всякому нарушенію — враги такимъ образомъ побѣдили и теперь пропалъ уже козакъ и съ дудами — понеже отъ нынѣ всегда будутъ по одной буквѣ каждодневно отвергати, пока совершенно не заведутъ латинскую азбуку. Враги хорошо знали, что не успѣютъ въ намѣреніи своемъ, посему начали торговаться, — и торгъ счастливо мнѣ удался. [2] Отъ нынѣ уже настъ болѣе о ничто спрашивать не будутъ, — но по просту диктовать.

Торжествовала партія плаченныхъ литераторовъ и иныхъ различныхъ претендентовъ, когда ихъ кознямъ удалось уничтожить Р. и въ воспаленной своей страсти не внимала на то, что себѣ самой гробъ выкопала — теперь заламають руки и жалятся, что имъ кривда дѣлается. Нѣтъ имъ ни малѣйшой кривды. Впрочемъ всѣ тѣ вопли и нарѣканія токмо позорны — я очень подозрѣваю, что они это всё уже давно укартовали, а теперь кажутся какъ бы то напрасно нападенцы отъ врага, такъ что надобно было конечно поддаться.

Далъ бы Богъ, чтобы я ошибался, ибо вѣруйте, что мнѣ горестно о томъ и думать.

Теодоровичъ работаетъ рачительно надъ отвѣтомъ, — жажко, рѣшился писать по польски.

Вашъ искреннѣйшій почитатель

I. И. К.

Вѣна 4/16 Юнія 1859.

[3] Попало ся мнѣ недавно тому какво-то сочиненіе Г. Hippolita Witowskiego — содержанія естественнаго съ хорошими иллюминаціями въ 2. частяхъ изданное въ Львовѣ 1859, — стоитъ только 2 зол. СМ. Извольте вѣнѣ благосклонно купить мнѣ это дѣло за денги посланныя Вамъ прежде, а за оставшееся нѣскольکو экземпляровъ въ началѣ ие-

нованныхъ брошюръ. Тое все извольте сюда прислать, когда Вамъ угодно, наилучше при случаѣ, когда будете посылать что нибудь Г. Дѣд., на нашъ счётъ адѣ въ Вѣнѣ.

Лист писаный на 3 сторонахъ 8°.

Ч. 343.

*Начеркъ листу Якова Головацького до Григ. Шашкевича,
пис. дня 25. VI. 1859 р.*

25/6 859 п. ч.

Ваше Высокопреподобіе Всечестивѣйшій Господине!

Нынѣ подаль я до В. Президіи свое доводами подкрѣпленное мнѣніе о проектѣ введенія лат буквъ до письменничества русскаго яко додатокъ до Протоколловъ совѣщаній въ томъ предметѣ пронаведенныхъ. Безъ сомнѣнія Ваша Всечест. получите тое мое освѣдченіе урядовою дорогою, но если бы то приобщилось — и В. Всеч. требовали скорше достати и довѣдатися якъ я оборонялъ руску справу, то я готовъ переслати Вамъ въ копіи, якъ только буде переписана. — Я держался со-всѣмъ предметно — ограничился только на положенія выводимыя изъ исторіи развитія руск. языка и саміи изъ писемъ почерпнутія да и основовался на устной вымовѣ люду. — Впрочемъ, хотя наши члены комиссіи особенно Комитета въ нѣкоторыхъ случаяхъ [2] показали ся противу Гну Ъречку за надто уступчивыи — и я тамъ не мѣгъ самъ обороняти все существующее, — будучи уже и такъ съ стороны противниковъ окричаный за упрямѣйшого Русина отъ всѣхъ — то теперь где менѣ поле отворилося на писемѣ свободно и доказательно выговоритися — я за благо расудилъ рѣшительно и безусловно защищати все до сего времени, особливо въ школьныхъ книжкахъ заведенное. Мое мнѣніе есть таксе — нынѣ намъ треба боронити начало-принципъ дружно и единодушно такъ я(къ) 848. вкупѣ русины непреоборимый — то наша башта, то наша хоругвь. Гнъ Ъречокъ часто позвалявъ собѣ выходы противъ правописанію уживаному въ школьныхъ книжкахъ, нападалъ на *z*, на *ě*, на *ž*, на *š*, — я все взялъ въ оборону въ моемъ меморандумѣ. — Ваша Всечестность запровадили тіи буквы по известнымъ причинамъ. — Ваше дѣло скасовати [3] ихъ, коли схочете или за добре узнаете. Я согласенъ съ тѣмъ. — Однѣ руки права пишутъ, однѣ и мажутъ. Але най чужа безрога (выбачьте ми слово) нашеи царинки не рыцькае.

Гнъ Ъречокъ бундючился, щобы теперь начинати сочиненіе книжокъ тѣмъ правописаніемъ, яке уложено на сбывшей ся комиссіи, менѣ даже препоручилъ, щобы сочинити Грамматику по образку чешской Гатталы, котора

способна былабы до Гимназіи и. пр. Касательно же Русско-нѣм. Граммат. и прибавленія словарца (къ) ней — и прочинъ до комиссіи въ сост. учебниковъ для народ. школъ присланныхъ сочиненій, казаль менѣ задержатися, пока не наступитъ рѣшеніе Министерства. — Тычасомъ я выготовилъ уже додатокъ до нѣмецкой Грамм. для III. и IV. розряда — со словарцемъ я уже поступилъ до половины. (NB. Я самъ взялся до того дѣла, бо всѣ члены и нечлены комиссіи такъ були застрашены и неохочей, но никто не хотѣлъ принять ся за дѣло). — [4] Книжка „Hundert Naturbilder aus dem Vaterlande v. Jos. A. Moshamer“ и книжки другіи назначеніи на преміи отданіи до переведенія але всѣ перо положили, все ожидае конца исторіи латино-чехо-азбучной. — А тутъ шкода вренели — сего ради прошу В. Всеч. извѣстити мене, якій конецъ возме таа исторія. — Могу ли поступати дальше въ составленію словарца и дополненію Грамматики нѣмецкой — могу-ли увѣрити переводчиковъ, щобы дальше поступали на зачатой дорожѣ? Може бы до вакаціи или по вакаціяхъ могло быти предложено хоть 3—4 книжки — а по вакаціяхъ брати бы ся до дальшей работы. Часъ на часъ не стоитъ. — Жатва многа а дѣлателей мало. — Гнъ Ър. казаль менѣ, що въ работѣ есть новый Програмъ Грамматики русскои — чи не такій якъ програмъ букваря? Доки програмъ выйде — доки кто шарпне ся написати (а попарившися не одиъ отсуе палцѣ) — доки рукописи одобреніи будутъ и напечаатаея книжка, то лѣта проминутъ. — Доки сонце зійде, роса очи выѣсть. — Для того прошу В. Всеч. — исправте или велѣтъ поправити мою Грамматику и заведѣтъ хотя бы провизорически для русского языка въ нормалкахъ и Гимназіяхъ буде огромный успѣхъ. Прошу и молю, если то може быти. На польскую Грамм. также выписанный конкурсъ — а тычасомъ уже отъ многихъ лѣтъ учать изъ Грамматики Сухецкого и вѣдавъ еще долго будутъ учити. Уже 3 чи 4 изданія выйшли. Щобы съ нами такъ не було якъ сказаль незабвенный Стадіонъ: *Aus lauter Sucht nach dem Besten, werden wir nie zum Guten kommen.*

Наконецъ прошу Вашу Всеч. о покровительство и защищеніе предъ Г. Министромъ. Я выступалъ сѣбло и рѣшительно по руски такъ, що на моемъ мѣсци певне жадеи профессоръ не выступалъ бы такъ, тогда я не имѣлъ ничего предъ очима только нашу народность. Вправдѣ я въ моемъ Меморандумѣ заслоню съ выравно противъ всякихъ подоврѣваніяиъ, або ложному подставляваню инного значенія номъи словатъ... Але недосытъ того — прошу еще о устное защищеніе у людей которы имѣють вліяніе и значеніе найпаче же у самого министра, бо врагъ не буде спати, буде клеветати на всѣ заставки. Ожидаю отъ В. Всеч. отвѣта и наведенія....

Начерк писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 344.

*Начерк листу Якова Головацького до Пант. Кулиша
в дня 30. VI. 1859 р.*

Кулишу.

Шановный Паве и милый пріятелю Пантелеймоне
Александровичу!

Відъ посліднього нашего свиданія не діставъ я відъ Васъ ни одного письма, хотя я усильно Васъ просивъ, чтобы сте мені доносили гдешо о ході и успіахъ нашей малоруськой словесности и въ загалі обо всіімъ, що дотикає ся движенъя народности малоруськой. Съ той причини не віданався и я до Васъ, выжидаючи зачатку въ Вашої стороні. Але рікъ минувъ — багато воды уплило — багато перемінило ся въ божіємъ мирі и нашій закутку, для того и я не вытерплю, чтобы не зачепити Васъ, — а чейже завязетца переписка межі нами. —

Перше всего донесіть мені подрібно и розлучно якъ поступаєте Вы и Ваші содрузи на дорожѣ управы малоруського языка — якіи успіахъ мають виданіи Ваши Записки, Чорна рада, Повісти Вовчка, Гречулевича Проповіди и т. д. — Чи [2] продовжаєте изданіе Вашихъ Записокъ, и чи помістилисте тамъ Літопись Львовскую? Якъ стоить діло съ издаваньемъ Малоруського Журнала? Будьте ласкаві, намятайте на насъ Галичанъ — и не пропускайте спосібности переслати гдешо изъ новинокъ літературнихъ малоруськихъ, а хотьбы и московськихъ, але Малорусь близькою обходящихъ. Я посылаю о неудобности лат. азб. — Прощу въ особенности переслати екс. Гречулевича Проповідей 2-го изд. а если можно и 1-го. Еще одна просьба. — В. австр. Министерство Наукъ приказало мені составить Хрестоматію Малоруськую для высшей Гимназіи новішого Періода съ временъ Ивана Котляревского — въ ней могутъ бути помѣщені пієси и статьи Авторівъ Малоруськихъ. У мене суть гдекотрі давнѣйше виданіи книжочки — але все годі мати. — Не шігъ бы я на Васъ раховати, чтобы Вы пособили въ составленію того многоважного сочиненія. Оно може представити світу всѣ прекрасніи цвѣти малоруськой ливады. [3] Книжка така буде учебникомъ для многихъ поколіій — она може дастъ кирунокъ цілимъ вікамъ — и возбудитъ народні таланти. Відпишіть мені скоро, могу-ли надіятися на содійствіе Ваше. Статьи мають бути відличніи, выборніи въ такімъ виді, чтобы могли четаніи бути передъ лицемъ образованої молодіжи т. е. формою прекрасніи а содержаниемъ важніи. При тімъ нужно бы придати короткіи біографіи въ тімъ виді и. пр. якъ въ Укр. Сборнику Метлинского, чого мені прямо не возможно відлати безъ Вашей помочи. Пособіть, брате, Русинамъ Галицкимъ, засиліть ихъ плодами Малоруськой братіи бо наша самотна билника

васкне від спеки, або приглушать єи сусѣдніи буряны. — Нашъ довгъ Народный славно буд(у)ется—за годъ буде готовый. У насъ въ Литературі мало що появляеся. — Найважнійшій вопросъ теперь выточився о букви кирилловскіи. Министерство съ науценія Ляхівъ, Перекинчиківъ и Недоляшківъ сулить намъ латинскіи буквы по чешскому правописанію, уважаючи, що [4] тільки тїмъ способомъ можно предохранити русчину відъ впливу Московщини и Церковного языка и управляти чисту русчину. Ми боимося, щобы відставши въ рускій нашій словесности відъ кореня історичного не внидѣла во всімъ наша Русь, або не зляла ся въ Ляцкою літературою, боимося и за вѣру нашу греческую, чтобы єи не зальяло Латинство, боренся якъ можемъ, и готові до послѣднѣго захищати нашу старовину. Що въ того буде богъ вѣсть, который послалъ такіи невагоднии на нашу землю. Дай боже, чтобы мы возмогли заспівати съ украинскимъ півцемъ кінчая пісню: *Отъ и пройшли изишли зліи невагоднии. Не має никого щобъ насъ зьодоліли! Супрузѣ почтеніе.* Адресъ — Ёду — Книжки — Вольфъ. —

Залучаю Вексель Штроменгера.

30/VI 859.

Начерк писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 345.

*Лист Григ. Шашкевича до Якова Головацького, пис.
дня 9. VII. 1859 р.*

Высокопочтѣнный Господине Профессоре!

Честноѣ письмо Ваше наъ д. 26. и. и. многи содержитъ вопросы, на которіи бы менѣ обширно и подрѣбно ѡтповѣсти выпадало. Оже то замисль, сдѣлати тов, стался причиною, же ѡтвѣтъ мѣи такъ долго ся ѡтволѣкъ, а Вы безъ сомнѣнія мене о малоцѣвенье Вашои дописи посьждаете. Но и теперь замысль мѣи речѣный въ дѣло привести скѣдноє время и несвобѣдность ѡтъ иныхъ занятій, а до того африканска спека, котра наъ мене истый алежбикъ чинить, неповоляють. Оже абы Васъ дальше въ непервности не держати, бодай щотѣ и якъ-буди ѡтповѣтъ.

Безъ сомнѣнія и Вамъ то стало вѣдомо, же я въ Ёречковѣмъ на азбукѣ вышѣренѣмъ ковѣ ніякъ неучаствоваѣлъ, ба навіть ажъ до самои послѣднѣи хвилѣ ничъ ѡ томъ не вѣдалъ. Ажъ коли оужѣ выстрѣлъ полетѣлъ до Львова, и оужѣ якъ то кажуть, принайинѣи для мене, было повсемъ, ажъ тогда я ся кинѣлъ звѣдовати, якъ и кѣда то ишло, и оувидѣлъ, же то оуже бѣльше нежъ ѡтъ рокѣ [2] президіально нежъ Львовомъ

и Вѣднемъ пересправлялося, а передомною троскливо крыто. Въ Львовѣ Черк. а тѣ Ъреч. майстровали шину, котора русчину до горы коренемъ перевернѣти мала. Обѣ стороны соглашали ся въ томъ, же треба ся взяти до Русинѣвъ, которіи на нещастье тѣлько слабыхъ сторонъ своего табора объявили ворогамъ послѣдними лѣти, малѣючи московцинѣ въ однѣмъ взглядѣ — кажѣтъ що хочемъ, а собѣ скажѣтъ правдѣ, — же треба ся до Русинѣвъ взяти и ихъ повалити, но каждый изъ нихъ дальшій плянъ иначе оукладаль. Черк. малъ очевидно мысль и всё его пристройки къ томъ лишь змѣряли, на звалискахъ азбучной русчины — а за нею и народности та, если бы добре пошло, и церкви рускои, заткнѣти прапоръ польщины абсолютной; Ъречекъ же поддалъ мысль министрови, абы верховиѣсть чешчины до якои стремлять Чехи хотябы надъ австрійскими Словѣнами, оутвердити и надъ Русинами, що, якъ долго азбука стояти буде, абсолютно видится невозможнымъ. Же мене при той махинаціи держали на боцѣ, томъ певно не ина причина, якъ же оуже изъ першѣ знали, же на мое солѣйствіе числѣти не возможѣтъ, но овшѣмъ на рѣшительный опѣръ графлять, що ся и дѣломъ [3] показало. Изъ тойже причины и дальше всё, що въ той справѣ изъ Львова сюда приходитъ, до мои вѣдомости не доходитъ, а по семъ такожъ и Ваше до Превидіи подае освѣдченье о азбуцѣ, тяжко абы передъ очи мои прішло, если пріиде сюда дорогою оурядовою. Мое положенье тѣтъ такое, же въ такихъ рѣчѣхъ, которіи опредѣленый ми тѣ прямиый кругъ дѣйствія пересагають, я якъ то кажѣтъ, готовому дивити ся шѣшу. Прото, если ласка, дошлѣтъ менѣ ѡпись Вашего пропаметника.

Що ся тычитъ правѣниси въ книжкахъ шкѣльныхъ подъ моею коректою въведенои, то лишь тое скажѣ, же верховнымъ закономъ, было при томъ введенье и оутриманье въ всѣхъ тихъ книжкахъ однообразности въ слоѣхъ граматичномъ и правописи. Еслибы книжки были тископечатали ся такъ, якъ приходили предлагашіи рукописи, то вавулѣнскій хаосъ былбы противъ сего рѣзкоязычія еще великимъ ладѣмъ. Вторымъ головнымъ взглядомъ для мене было при томъ, поставити русчинѣ въ школѣ на власныхъ еѣ ногахъ, ѡткрыти и оутвердити еи собственный, ѡтъ иныхъ самостоятельныхъ нарѣчій словѣнскихъ независимый, а особенно ѡтъ московщины, котора оу насъ подъ предводительствомъ Шеховича, Раковского и ин. ровшалашила [4] ся была, ровличный характеръ. Я же при томъ нашъ курильскъ азбуку оуважалъ емъ за нашъ пѣтошъ рускѣхъ властность, томъ и вымѣтованье изъ неи гдекоторыхъ буквъ по примѣру Москалѣвъ не было для мене безъсловнымъ послѣдованья закономъ. *з* и *з* тоже *и* и *л* не были въ очехъ моихъ однозначными, якъ и не сѣтъ для каждого, кто лишь щото

заглубился въ разсмотрѣннѣ чисто общесловѣнскаго чи лишь рускаго языка. Э московскаго не потребую, маючи свое е; за московске е владѣ е, которе такъ добре якъ старословѣнскае ѣ; ё волю нежь ёо або якъ тамъ иначе (іо), бо кто хоче, може его читати якъ чисте е и. п. всё, всёго, съ лицѣмъ, камѣнѣмъ и ин. Одно жъ есть новы композици, которѣ я собѣ позволялъ, думаячи же русчина насъ такъ само право становити собѣ собственнѣ знаки для означеня своихъ собственнѣхъ звѣковъ, якъ Москалѣ, Серби, Волохи, которѣ кириллицѣ оупотребляють. Москалѣ зробили собѣ э, повыкидавши инѣ буквы, Серби ц, ѣ, Волохи ↑, ц, чомужьбы Русини не мали зробити собѣ буквы для означеня звука польск: dż, которабы собою выобразала обѣ стихии того звука. т. в. д и ж, оже на пр. ж, котора певно своимъ назначеню лучше соотвѣтѣе нежели Сербско-волошке ц, которе болше сближаея до ч. Для оутвореня буквы ж видѣльемъ аналогію въ буквѣ ц (ш + т) або (ш + ѣ). Комбинація на [5] способъ польскаго dż черезъ дж видѣлася ми быти противною въ обще Генѣви кирилскомъ азбукѣ, котора комбинаціи двохъ буквъ для одного звука не терпитъ, но противно два звука однимъ знакомъ означати любятъ; щ ч, в, ы (ъ + и), ѣ (ь + ш) ю (и + ѣ) жъ есть правда нове, но не страшнѣйше якъ само ж. Въ прочемъ кто хоче его писати и читати, нехай пише и читаетъ; а нѣ, то най пише и читаетъ ж, не велика ошѣда одної черточка. Але такой лучше видѣти ми ся можно изъяснити переходъ отъ: „вижу“ до „видишь“, нежели отъ: „вижу“; такъ якъ отъ: „свѣчу“ (свѣтлю) до „свѣтишь“. Видѣть жаденъ русинъ въ живои бесѣдѣ не говоритъ; а если би „видѣть“ мало ся выговорѣвати якъ: „вижу“, тобы и: „кождый“, „ждати“ треба читати: кожый, жати и т. п. — Въ прочомъ я при редакци книжокъ школнѣхъ славы собѣ не шукалъ и не шукаю, хотя моголы безъ шѣры съ ними малѣемъ и маю. На жадной книжцѣ до теперъ имене моего не было и не буде. Тагаръ двигаю я, хосепъ оставляю дружимъ. Пишѣть, тископечатайте, выдавайте що и якъ хотите, я, не званъ, въ ничъ ваше втирати ся не буду; але тамъ где мене пытають, тамъ я отвѣдаю по моему власному, на встрениомъ пересвѣденю опертомъ мнѣнию; бо и чомужь бы не малъ бытъ до [6] того мати права, якъ и други? хотя далекий есмь отъ претенци пхати ся въ почетъ рускихъ литератовъ изъ профессии. Якъ до теперъ я еще жадной литерацики поваги въ русчинѣ не оузнаю. Я в томъ взглядѣ протестантъ: держу ся правила: freie Forschung! а то тѣмъ болше, же оусилия мои вижу не безъ оупѣха. Кто по моему говорити и писати не хоче, того я за членъ не беру; лишь що ся менѣ слытъ представляе, отвѣрто, слытъ такожъ имену. —

Що ся тычить Вашоу грамматикѣ передь кѣлькома роки предложеноу, тая оуже въ моихъ рѣчахъ не находится, и поминѣвши инѣ взгляды, оуже за для того самого, же книжки школьнѣй, которѣ до теперь вышли, не нашли бы въ ней ни своего зеркала ни основанія граматичного, тяжко абы для школѣ и народныхъ, для которыхъ власнѣ она назначена, прѣятоу быти могла, тѣмъ менше, же втора языкоучебна читанка, составлена Дѣлицкинѣ, содержитъ оуже короткѣ такѣ граматикѣ, и незабавомъ опуститъ тископечатню. Потреба однакожъ граматикѣ для Гумназіѣй велика; оже можебы лучше было переробити Вашѣ оубо граматикѣ для Гумназіѣй; чого я ся однакожъ не поднимю. Менѣ оуже и такѣ тотѣ бѣжки мозокъ высѣшили. Може прото бѣде лучше откликати свою [7] предложенѣ граматикѣ для переробленѣя еѣ для Гумназіѣй и реальныхъ школѣ. Черк. предложилъ былѣ плянѣ скобинованоу рѣско-польскоу грамматикѣ, якѣ теперь изъ актѣвъ вѣжу; но того самого я не видѣлъ; отъславо его однакожъ съ поглядомъ на выначену оуже тогда Бречковскѣ экспедицю на азбѣкѣ. Якѣ оборотъ теперь происходѣ той выправѣ его возьмѣ, тяжко знати; передо мною таятъ вполнѣ якѣ и впередѣ. Прото я постѣпаю давнюю дорогоу; и щобѣдѣбы тамъ Ваша славетна комиссіѣ составлена изъ такихъ Рѣсинѣвъ якѣ Гол. Мошъ, Сѣлибѣ, або и Черк. Бречекъ, Полянскѣй о рѣскоу правописи оухвалила, то оставляю той комиссіѣ самѣй, нехай собѣ пише: для мене она не была и не бѣде законодательною въ ничѣмъ.

Що пишете менѣ о зашичаніи Васѣ противъ подѣзрѣваніѣмъ и клеветамъ, то дѣшаю, що громоносна хмара надъ Вами оуже перейшла якотакѣ. Перевѣде же и совершенно, лишъ треба Вамъ, видѣть ми ся, щиро взяти за правило: отложить нового человека, а облечѣся въ вѣтхого, т. е. оубо передь 10 лѣтъ.

Остаю ся съ истинною почестію Вашимъ преданнымъ слѣгоу
Шляшкевичѣ.

Вѣдень д. 9 Липця 1859.

Лист пис. на 7 стор. вел. 4°.

Ч. 346.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 22. VII. 1859 р.*

Достопочтенѣйшій Профессоръ Милостивый Государь!

За присланные мнѣ III выпуска Извѣстій Импер. Академіи Наукъ я очень Вамъ одолженъ: я уже этими матеріалами дополняю мой Корнесловъ словенскихъ нарѣчей.

Азбуквенная суматоха появившаяся въ слѣдствіе фаназной Куренды греч. кае. Митропол. Ординаріата, мене совсѣмъ не смущаетъ, ибо она пробудила со сна нашу спящую Рутенію, и открыла виновниковъ ея — Словяни(?) Чеха, Поляка и Рутена! Послѣдній предъ 20-ти годовъ, написавъ свои проповѣди на рутенскомъ языкѣ, латинскими буквами, посвятилъ ихъ покойному Митрополиту — въ котораго библиотекѣ сберегается эта рукопись, къ несчастью неизвѣстная Госи. Черкасскому.

Я не вижу никакой нужды запускаться въ полемику въ предметъ, которой не наука, но политика породила, а рожденное ею, скоро по рождествѣ преставилось, и уже русскіе дачки запѣли этому запортку — вѣчная память!

У мене нѣтъ никакой русской лѣтописи о которой спрашиваете: я вывезъ [2] изъ Перемышля только латинскую Рукопись Льва Книжки изъ которой подаль я первое извѣстіе о Галицкихъ Святеяхъ (sic) до сихъ поръ неизвѣстныя — это та самая рукопись что при перепысываніи ея, въ серединѣ отъ свѣщи — сгорѣла.

Нѣтъ ли у Васъ дальшихъ Выпусковъ Извѣстей Император. Академіи наукъ? или тому подобныхъ матеріаловъ для моего Корнелова — покорно прошу пришлите мнѣ ихъ почтою на вакаціонное время для прочтенія, а въ мѣсяцъ Октябрѣ возвращу съ благодареніемъ. —

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ и преданностью.

Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

26 Юлія 1859

Въ Новицѣ.

На четвертій стороні адреса:

Nowica.

An Hochwüridigen Herrn Herr (sic) Głowacki Professor der ruthenischen Sprache und Literatur an der k. k. Lemberger Universität in Lemberg.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 347.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 15 (27) VII. 1859 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Θεодоровичъ!

Съ времени моего послѣдняго письма много перевинилось: Кровавая борьба окончилась — по литературная кажется едва что нача-

лась. Наши Русины храбро отстояли первый удар злоковенной судьбы, но побѣда еще не на ихъ сторонѣ. Я читалъ Ваши меморіялы съ большимъ удовольствіемъ, и признаюсь, что они превзошли все мои ожиданія. —

Во первыхъ „Слово“ Твое написано съ необыкновеннымъ хладнокровіемъ, и почерпано изъ совершенно объективной точки зрѣнія; Ты смотришь на этотъ предметъ какъ анатомъ на трупа предъ нимъ лежащаго, съ ножомъ въ руку — безъ разницы чей тотъ трупъ. И потому, если бы Ты не вспоминалъ о Твоихъ терпѣніяхъ и борьбахъ уже въ прежнихъ письмахъ, я бы чужимъ рассказамъ никогда не повѣрилъ, что этотъ вопросъ заставилъ Тебя [2] бороться съ жестокою судьбою. Я увѣренъ даже, что Ты и въ преніяхъ происходившихъ на засѣданіяхъ комиссій и комитета, не слишкомъ отступалъ отъ точки зрѣнія, которая есть и была Твоею задачею, т. е. отъ науки.

Междутѣмъ Кувьемскій, Малиновскій и даже Шашкевичъ шагнули смѣлостью своею гораздо дальше, и показали не больше какъ свою независимость; а дѣлу помогли именно тѣмъ, что станули единогласно на сторонѣ оппозиціи. Досталось не одному сановнику прегоркое слово, но это сдѣлаетъ изъ только болѣе осторожными, но всегда враждебными. Сегодня или завтра надѣются здѣсь пріѣзда Епископовъ. При этомъ случаѣ могли бы они у Императора упросить какую то гаранцію нашей народности. Почти ежедневно слышу, что донесенія намѣстника особенно враждебны противъ Тебя — но я уповаю на Бога, что [3] онъ не лишитъ Тебя своей милости. Будь спокоенъ и не предавайся никакимъ отчаяннымъ мыслямъ. Праведность и чистая совѣсть спасетъ Тебя; я думаю, что правительство не намѣрено въисго благородства возбуждать въ насъ до селѣ вѣрныхъ чувства ужасной вѣсти. Ибо Богъ вѣдаетъ, что еще судьба въ будущности принесетъ. Въ послѣднихъ дняхъ развилъ Василь Зборовскій необыкновенную дѣятельность. Пользуясь уже изъ прежняго довѣрія министерствъ внутреннихъ и полиціи, онъ теперь очень часто бываетъ у министра Тува, и по видимому защищать всехъ праведныхъ Русиновъ.

Я надѣялся послать Тебѣ по милости Богдана Андреевича нѣсколько книгъ; но показалось, что не стало мѣста въ сундукъ или милости въ сердцѣ; онъ взялъ только рукопись исторіи [4] покойнаго нашего Врата Петра, потомъ Смарагдова исторіи три тома, и Вука „Примѣри“.

Для того чтобъ доставить Тебѣ какое развлеченіе на время досуга, посылаю по почтѣ Русской бесѣды второй томъ въ 2 книжкахъ, и 3 тетради „Сельскаго благоустройства“. —

Шуринъ Іосифъ уважаетъ на днѣхъ, но куда то черезъ Венгрію а его братъ Николай Андреевичъ гренадеръ живетъ здоровъ гдѣто подъ Мантовой.

Надѣюсь, что предъ отѣздомъ въ деревню еще напишешь нѣчто хотя нѣсколько строкъ, гдѣ и куда ѣдешь? —

Мы слава Богу здоровы всѣ уцѣлуй пожалуйста, супругу и дѣточокъ и сродныхъ въ Криворовиѣ, и гдѣ бы то ни было — отъ насъ всѣхъ усердно любящихъ Вася

Прощай Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Головац.

Вѣна 15/27 Іюля 1859.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 348.

Лист Іполита Крилицького до Якова Головацького, пис. дня 19. ІХ. 1859 року¹⁾.

Ваше Высоко-Преподобіе! Милостивѣйшіи Государь!

Извольте извинить мою дерзость, съ коею осмѣливаюсь я, Вамъ вовсе неизвѣстный челоѡкъ, съ Вами переписываться. Именно знакомство довольно уже долгое съ почтенѣйшими Вашими братомъ здѣ въ Вѣнѣ проживающими побуждало меня уже давно засвидѣтельствовать Вамъ мое глубочайшее почитаніе, но никогда не могъ на это рѣшиться; но теперь мнѣ сама улюбѣйшая пора случилась къ тому, ибо я виѣстѣ имѣю дѣло къ Вамъ. Вы догадываетея непрѣбно, какое это дѣло, ибо Вашъ швагеръ Г. Бурачинскій о немъ уже Вамъ писалъ. Именно я на [2] значенъ отъ Собора нашего энархіальнаго собирателемъ денежной милостини на корысть нашихъ вдовъ и сиротъ въ городѣ Вѣнѣ. Присемъ я имѣлъ бы много случаевъ распродать великое число экземпляровъ Вашего перевода Литургіи. Если согласитесь на мое предложеніе, то извольте прислать на мое имя 100 или еслибы Вамъ это за много выдавалося по крайней мѣрѣ 50 экземпляровъ этого сочиненія какою дорогою Вамъ угодно на мой счетъ, а я надѣюсь ихъ въ скорѣ распродать. Впрочемъ на одно Вамъ выйдеть, если будете ихъ держать дома не проданныхъ, а я уже буду стараться камо скорѣе распродать, но

¹⁾ Не виключена річ, що лист пис. в р. 1858, на що вказували би попередні листи Іп. Крилицького, або в дни Макарія, що припадає на початок 1859 р.

кладу условіе, чтобы всякій десятый экземпляр [3] былъ мой, понеже я хотѣлъ бы де нечто за нихъ для нашихъ вдовъ получить. Собранные денги я отослалбы Вамъ въ двухъ ратахъ, т. е. съ концемъ каждого полгодія, а можетъ быть, что еще скорѣе, если скоро всё разойдутся.

Извольте затѣмъ благосклонно пожаловать меня своими отвѣтомъ, или прямо ко мнѣ или на руки брата или швагра своего, а сдѣлаете себѣ меня несконченно обязаннымъ.

Пріймите увѣреніе моего искреннѣйшаго высокопочитаія, съ коимъ имѣю честь всегда пребывать и писаться

Вашего Высоко-Преподобія препокорнѣйшій слуга

Ипполитъ Ивановичъ Крыницкій
префектъ семинаріи.

Вѣла въ день св. Макарія 1859.

Лист писанный на 3 стор. 8°.

На четвертій сторони записка Я. Головацького :

24/12 Февр. 859. посылаю Гну Криницкому 12 экс. Литургіи на лучшей бумагѣ. — Прочіе неполные экс. 27 осгаются у меня.

Изъ Ч. 5 нужно напечатать вновь 28 экс. или 14 Листовъ.

10/4 859 Послалъ 27 экс. полныхъ Литургіи. —

Ч. 349.

*Листъ Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис.
дня 2. X. 1859 р.*

Wielmożny Panie Dobrodzieju !

Niezmiernie obowiązany jestem za łaskawe przyrzeczenie Samowidca. Wiedziałem ja, że pomiędzy książkami P. Baworowskiego od P. Zubrzyckiego nabytemi znajdować się może to dzieło, lecz z powodu nieobecności panów Baworowskiego i Batowskiego nie udawałem się do nich od razu. Dziś przecież za przypomnieniem Pańskim poszedłem do jednego albo drugiego — lecz ani jeden ani drugi nie wrócił jeszcze do Lwowa. Czego mi też Bogiem a prawdą nie bardzo żal, bo żaden z nich nie umiałby mi być znaleźć tej książki, nie umiąc jak mi się zdaje czytać po rusku — a ja moim wzrokiem byłbym im nie dopomógł. Tem wdzięczniej więc czekam na Samowidca Pańskiego, o którym mi wiele ciekawego opowiadano. Najkrótszą drogą zakomunikowania mi tej książki byłoby zostawić ją u Bielowskiego — w razie potrzeby ze wskazaniem [3] najkrótszego terminu zwrotu. Jakżebym

pragnął odsłużyć się czem nawzajem. W każdym razie poczytuję się za dłużnika — i zostaje ze szczerym szacunkiem,

Wielmożnego Pana Dobrodzieja życzliwym sługą

Karol Szajnocha.

Lwów 2 Paź. 1859.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 350.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького пис.
дня (24. IX) 6. X. 1859 р.*

Любевный другъ мой!

Безсомнібно странноиъ покажется Вамъ, что я до сихъ поръ не писалъ Вамъ ничего, тогда какъ Вы благоволили немедленно отвѣтить письмо мое, посланное къ Вамъ изъ сельскаго уединенія моего. Въгъ ста уже одна медленность довольно свидѣтельствуеъ о характерѣ деревенской жизни моеи. Тутъ до всего болѣе охоти, чѣмъ до пера. При- томъ [2] также и не было у меня ничего поинтересиѣ написать ко Вамъ. Нынѣ было бы о чемъ разсуждать, но нѣтъ способа дать важ- ность сужденіяиъ нашииъ. — Букви наши повидиному, произвели кри- зисъ министеріальный, неужели Г. І—скій произведеъ въ министра за заслуги, оказанныя имъ при попираніи народности нашей? Душаютъ-ли въ Галиціи по поводу полученія протестантами въ Венгрии правъ и пре- муществъ [3] ходатайствовать за народъ нашъ? Да, вѣдь рискованъ митрополитскимиъ саноиъ, не шутка! И такъ лучше быть похлѣбщиками латинизма! — Если бы въ Галиціи происходило чтоинбудь подобное, именно нѣкое движеніе въ пользу народности нашей, то, вѣроятно, это подѣйствовало бы и (на) нашу венгерскую братію. Прошу извѣстить меня въ свое время о семъ. — На сихъ дняхъ я писалъ достоуважаемому брату Вашему въ Вѣну, — надѣюсь получить журналы изъ Россіи для чтенія. — Поблагодаривъ Васъ [4] за присланное миѣ объявленіе дѣ- дицкаго о буквахъ, цѣлую Васъ и остаюсь

Вашъ вѣрный другъ

Іоаннъ Раковскій.

Иза 24 Сентября (6 Октября) 1859.

Дальше слѣдуетъ дописка Я. Головацького :

отп. 20/8 Окт. 859 — 10 экс. Спора

1 экс. Опас. Иконъ.

Лист пис. на 4 сторонахъ 8^о.

Ч. 351.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 19. X. 1859 р.*

Достопочтенѣйшій Профессоръ, Милостивый Государь!

Я получилъ Ваше всегда для меня драгоцѣнное письмо отъ 6/10 с. г. съ ласково присланными мнѣ книгами чешскими и рутенскими — Продажа послѣднихъ не скорѣе послѣдуетъ какъ на первомъ деканатскомъ съѣздѣ, ибо правду сказать въ моей окрестности нѣтъ любителей русской словесности, но есть отцы семействъ, хозяины, торгаша и т. п.

Русской Бесѣды я ужъ болѣе не получаю, хотя послышалъ я въ Вѣнну деньги на пренумерату этаго временника — денегъ не приняли, но и прочихъ томовъ Р. Бесѣды бесплатно не присылаютъ. Вотъ Вамъ Московская этикета!

Касательно содѣйствія для опять издаваемой Зори Галицкой (надобы переимѣнить это названіе) я неотказываюсь, есть ли только мой русской слогъ, не будетъ нарочно изуродованъ на ладъ рутенскаго нарѣчія и нововведеннаго правописанія.

[2] При всей невозможности писать по русски, буду въ новоназдаваемыхъ временникѣ, помѣщать древнія русскія Грамоты и другія любопытная памятники русской словесности, выписанные мною въ Перемышльскоѣ Библиотекѣ.

Пишите мнѣ что есть люди въ Львовѣ, которые клопочутся день и ночь, выжидая и догадываясь, кто будетъ произведенъ въ Митрополиты? Напрасная журба! Пока русскій народъ съ Духовенствомъ по древнему обычаю nebudeтъ снова избирать себѣ Святителей, до сихъ поръ Русь неможетъ надѣяться ничего путнаго, отъ набраней дѣлаемыхъ Нѣмцами или Поляками для русской церкви и народа.

Для занятія извѣстнаго мѣста, не думаю оставлять мое отечество, гдѣ упражняюсь ислѣдованіемъ его исторіи и нарѣчій.

Отсылаю Вамъ съ большимъ благодареніемъ три Выпуски Извѣст. Импер. Акад. Наук. и пять Номеровъ Чтеній Импер. общества древностей Русскихъ; остается еще у меня два N-ра.

[3] Для обогащенія моего языкознанія словенскихъ нарѣчій просилбы я Вашу Милость о ссужденіе мнѣ книги Майкова исторіи сербскаго языка Москва 1857, которое сочиненіе на означеній мнѣ срокъ возвращу въ Львовъ почтою Вашему Преподобію.

Изъ газетъ увѣдалъ я что Кулеша былъ въ Львовѣ, не привезъ онъ своихъ сочиненій о Малой россіи?

Przegląd powszechny пишет что въ IV (1858?) томѣ Русской Бесѣды чтегь нѣвѣстїе о введенїи Уни въ Закарпатской Руси. Кто составилъ это разсужденїе?

Не получилъ ли еще Милликовскій Słownik Polski Wilno 1856 — Zeszyt XII и прочїи, о выпыску котораго поинѣ я Вашу Милость — есть ли надошелъ, сколько прислать денегъ. —

Много выпусковъ издано до сихъ поръ Словаря языка Словѣньскаго Юсаф. Шумавскаго? — я имѣю только 4 Выпуски.

Незвѣстны ли Вамъ собиратели областныхъ словъ въ Галиціи и бы вступилъ съ ними въ переписку. — Въ ново издаваемомъ временникѣ Госп. Дѣдицкииъ надо бы оденъ столбець посвятить [4] на помѣщенїе подобныхъ словотолкованїиъ областного нарѣчїа, чтобы со временемъ возможно было составить полный словарь областныхъ галицкиихъ нарѣчїиъ, по приѣру Великорусскаго областного Словаря.

Ожидая благосклоннаго отвѣта и вручая себя дальней ласцѣ и дружбѣ, остаюсь съ достодолжныиъ почтенїемъ

Вашимъ Достопочтенїиѣишїиъ Профессоръ истиннымъ почитателемъ
А. Петрушевичъ.

19 Октября 1859
Въ Новицѣ.

PS.

Остается ли Вашъ достопоч. Братъ еще въ Вѣннѣ и какъ адресовать къ нему письма? по его чину и обыталищѣ?

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 352.

*Лист Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня
1. XI. 1859 р.*

Wielmożny Panie Dobrodzieju!

Zapotrzebowałem na chwilę Grabianki Kroniki Ukraińskiej, a udawszy się po nią do Pana Bielowskiego, dowiedziałem się, iż książka ta znajduje się u W Pana Dobrodzieja. Za upoważnieniem tedy Pana Bielowskiego proszę W Pana Dobrodzieja o pozwolenie mi jej na 2 lub 3 dni najdłużej, po którym to czasie nie omieszkać zwrócić ją W Panu Dobrodziejowi niezawodnie z wdzięcznością.

Przy tej sposobności nie mogę się oprzeć pokusie, abym nie zapytał W Pana Dobrodzieja, czy nie posiadasz takiejże kroniki ukraińskiej Samowidca? Gdyby tak było, poważylbym się upraszać W Pana Dobrodzieja po [2] koleżeńsku o podobneż pozwolenie mi jej choćby tylko

na kilka godzin — z podobnem że przyrzeczeniem zwrócenia jej natchmiaszt i gotowości do kaźdej literackiej usługi, na jaką tylko kaleka jak ja zdobyć się może.

Wczoraj przed południem służyłem WPanu Do- [2] brodziejowi osobiście, ale nie miałem przyjemności zastać go w domu. Ponieważ zaś ekskursje tego rodzaju bywają mi zwykle przetrudne, dlatego wyręczam się dzisiaj uprzejmością kogo innego — i zostaję W Pana Dobrodzieja z prawdziwym poważaniem najniższym sługą

Karol Szajnocha.

Sobota 1 Paźdź. 1859.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 353.

*Лист Василя Головацького до брата Якова, пис. дня
5. XI. 1859 р.*

Печенѣжинъ 5-о Листопа. 1859.

Любвныи Братъ!

Писемце Ваше вѣстѣ съ книгами вѣдѣшныиъ Практикантовъ уряда податкового преданныи я получилъ и одинъ экземпляръ отдалъ принадлежно почт. г. Намѣстнику.

Благодаря за одно и другое собрался я едва ни въ Вашъ отвѣчать. О смутныхъ происшествіяхъ во время Вашихъ вакансовъ я уже частью былъ увѣдомленъ былъ прежде Вашего писанія — а именно о покоснии племянниці Нарциси невѣстидъ ниъ самъ Емилианъ въ листѣ зъ Рознева къ менѣ писанномъ. О происшествіяхъ въ доми г. Антоновича довѣдался я въ Мишинѣ, куда я въ надеждѣ съ Вами свидаться былъ поѣхалъ. Но напрасно ожидали ни Васъ — о причинѣ увѣдомилъ насъ г. Дрогоми- [2] рецкій — Между прочиии ожидалъ Васъ такожде почт. г. Сабатъ изъ Товначика.

Но ужъ минули вакансии и я надѣюсь, что прошло ужъ и все худое — а писмо тое, надѣюсь застанеть Васъ ужъ всѣхъ во Львовѣ, и при добромъ здоровью. Сего лѣта въ этихъ сторонахъ вевдѣ былъ вевдухъ не здоровъ. —

Пишете, что въ Львовѣ нѣтъ ничего нового — какъ же это? — Теперъ во всѣиъ свѣтѣ полно новинъ а особенно же въ нашомъ государствѣ — огрушые реформы — новый Министръ — новая организація — Автономія громадъ, репрезентація краевая — ...а хотя изъ этого всего одно только новое Министерство существуетъ — а на прочее еще надежда — то предовсемъ важныиъ [3] по мовиъ ниѣнию долженъ быть

новой „указъ гимназіязъный“ народный языкъ учебный въ высшихъ классахъ — какія послѣдствія этого указа? учителей русскихъ у насъ теперь довольно — а учебныя книги тоже найдутся. Какъ-же далеко поступлено въ семъ — преподается-ли — въ первой гимназіи что еще по русски, кромя литературы и религіи, или нѣтъ? А Зоря не вошла еще на русскою небо — будетъ-ли еще долго ночь? Прѣзжающій туда Вѣнской Юристъ г. Савицкій говорилъ мнѣ, что есть намѣреніе — а даже и кавція до издаванія русскаго политическаго журнала. — Мы здѣсь ничево не выдаемъ, кромя нѣмецкихъ часописей — живемъ, какъ въ пустынѣ [4] или въ Саксенъ-Кобургъ Готайскомъ или какомъ иномъ нѣмецкомъ государствѣ — нѣтъ никакихъ Славянскихъ Вѣдомостей. —

Въ прочемъ здѣсь вездѣ глухо — день ужъ короткій — ночь долгая — а нѣтъ что иного дѣлать — какъ чиновніа дѣла. — Но пусть будетъ ужъ какъ есть — однакже въ одною я не доволенъ. Вся надежда на Бециркъ были (sic) комиссіей — но нашъ Начальникъ скудный — не дастъ никому что заробить — и такъ я снова ограниченъ на самое жалованье — теперь суть упраздненныя лучшія мѣста — но нельзя просить о перенесеніи — бо тогда надобно ѣхать на власный коштъ — а нѣтъ кому сказать мудрое слово г. Мому — послалбы и. пр до Залѣщикъ — якъ Пашковского въ Коломыѣ въ Львовъ а оттуду въ Бережаны. — Но надобно было родиться счастливымъ — а что будетъ еще, когда насъ зреорганиауютъ? Далѣе нѣтъ мѣста — а такъ здравствуйте Всѣ и поминайте Вашего брата

Василія Гол.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 354.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
(8) 21 XI. 1859 р.*

Любезнѣйшій Братъ! Яковъ Θεодоровичъ!

Наши письма разѣхались. Г. Наушъ вѣрно Тебѣ передалъ оуже и письмо мое и книги; вспомнилъ я тамъ коечто о адѣвшихъ новостяхъ — теперь прибавлять нечего, развѣ то, что министръ Тунъ самъ поздравлялъ Владыкѣ Григорія въ чинѣ Митрополита — и что Полянскій пребываетъ на дняхъ въ Вѣнѣ, какъ у насъ говорятъ: „на оглядинахъ“ — захотѣлось въ министерствѣ его ближе познать. Молодцы семинаристы Іосифъ Андреевичъ и Николай Ивановичъ пріѣхали благополучно. — Бродовича я пересматриваю — мнѣ кажется, что теперь еще не время,

чтобъ его здѣсь печатать. Но есть надежда, что время прійдетъ, и можетъ быть скорѣе, нежели бы предполагать можно. Реформы приближаютъ большіе развѣры; всякій требуетъ своего — то и намъ помалу достанется. Пока надо быть осторожнымъ — я надѣюсь что къ намъ сами прійдутъ: съ поклономъ какъ во время оно. Тогда можно будетъ немножко посильнѣе потребовать. —

[2] На дняхъ надѣюсь возвращенія Богомольца, то и ближе поговорю о посылкѣ Бродовича.

Любезный шурипъ, гренадеръ Николай Андреевичъ очень тоскуетъ за домою, и ужасно недоволенъ положеніемъ своимъ, хотя впрочемъ полковникъ очень учтиво съ нимъ обходится, и даже въ кадетскую школу посылаетъ. — Мы совѣтывались здѣсь, какъ бы избавить его изъ бѣды? Вислобоцкій былъ у генерала Рукштуля и у полковника — и стало на томъ, чтобъ отъ имени Отца написать прошеніе къ Его Величеству о освобожденіи отъ военной службы — Братъ Іосифъ Андреевичъ будетъ у аудіенціи и предложитъ прошеніе. Но къ этому нужно нѣкоторыхъ бумагъ, именно какія есть свѣдѣтельства школьныя у него, а особенно же декретъ министерскій, которымъ Николаю позволено исправлять классу изъ догматики. Этихъ бы можно дѣло прискорить. Потому сдѣлай милость, собери всѣ документы, находящіяся въ Львовѣ, и пришли чѣмъ скорѣе возможно сюда, чтобъ времени не терять. —

Меморандумъ Шашкевича я постараюсь на всякій случай — и пошлю Тебѣ [3] какъ и другія бумаги — я собираю все относящееся къ литературной борьбѣ — хотя теперь еще не могу сказать на какую цѣль. Пока для собственнаго наставленія — а время покажетъ, какъ бы къ чему иному пристѣпить! —

Я жду скорого отвѣта отъ Тебя, касательно бумагъ Николая Андреевича.

Мы всѣ слава Богу здоровы — цѣлуемъ Васъ сердечно — и кланяемся всѣмъ друзьямъ.

Пращай Твой Братъ

Иванъ Ѳ.

Вѣна 21/9 Ноября 1859.

P. S.

Вислобоцкій надѣется Вѣстникъ удержать и на будущій годъ — но въ чѣмъ сегодня можно надежду покладать! —

Лист писанный на 3 стор. 8^о.

Ч. 355.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 12. XII. 1859 р.*

Ваше Высокопреподобіе Достопочтениѣйшій Профессоръ!

Мнѣ удалось не скорѣе какъ теперь присланныя мнѣ книги частью распродать, частью даромъ для чтенія раздать. Вотъ расчетъ продажи:

1. Г. Дѣдицкаго — О неудоб. лат. азбуки 4 экс.	
а 35 кр. а. в.	1 фл. 40 кр.
2. Тогоже — Споръ о русск. азбуки 5 экс. а 40 кр. а. в.	2 фл. —
3. Г. Бѣловусова Опис. иконъ 5 экс. а 50 кр. а. в.	2 фл. 25 кр.
4. Dwie polskie broszurki z Lwowskiej Gazety P. Szerkaskiego присланныя мнѣ прежде для опроверженія содержанія ихъ — Стоимость ихъ наугадъ мною поставлена	35 кр.
	<hr/>
	6 фл. а. в.

которыя здѣсь присовокупляю. —

Въ моемъ послѣднемъ писмѣ доставленномъ Вашему Высокопреподобію Госп. Пипаномъ виѣстѣ съ книгами, просилъ я о благосклонное служеніе мнѣ сочиненіе Майкова (Исторія Сербскаго языка), оно кажется Вамъ еще нужное, но когда будетъ уже прочтено Вами, то лично прошу о ласкавомъ присланіи мнѣ для чтенія [2] на время однѣ тысячное.

Теперь посылаю послѣднія 3 NNp-а Общества Росс. Истор. и Древн. Я просилъ бы Васъ снова о другія NNp-а тихже Чтеній, въ которыхъ нѣтъ простонароднаго словотолкователя, ибо эти Npa были уже у меня.

Неполучилъ ли Милюковскій полскаго словаря изъ Вильна, о которомъ писалъ я уже прежде, и этотъ книгопродавецъ обѣщаль былъ выписать его, начиная съ XII выпуска, ибо у меня есть уже XI выпускъ до слова *kojnia, ni, lm. nie. z. (remedium anaestheticum, ano* —

Нѣтъ ли какихъ литературныхъ новостей касательно исторіи и филологіи?

По всей вѣроятности съ слѣдующей весною прійдетъ новой Митрополитъ въ Львовъ, и мнѣ быть можетъ удастся тогда переселится въ Львовъ?

Ожидая ласкаваго Вашего отвѣта, остаюсь съ должнымъ по-
чтеніемъ

Вашего Высокопреподобія истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

12 Декабря 1859

Въ Новицѣ.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 356.

*Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
7 (19) XII. 1859 р.*

Любезный мой Братъ Яковъ Ѳеодоровичъ!

При концѣ мѣсяца Ноября писалъ я Тебѣ, и просилъ прислать мнѣ нѣкія свидѣтельства школьнаго Николая Андреевича Бурачинскаго, именно же распоряженіе министерское, которымъ позволено ему исправлять неудачный экзаменъ. Всякій день жду отвѣта, и черезъ Отца Устіяновича переказывалъ, а Ты все не посылаешь. По крайней мѣрѣ отпиши, что не можно получить, тогда мы выправимъ Брата Юсіфа къ аудіенціи съ голымъ прошеніемъ, безъ документовъ. Брата докучаютъ мнѣ, и можетъ быть думаютъ, что я не хочу написать имъ прошенія; потому сдѣлай милость, пришли что можно, или дай отвѣтъ, что не можно получить. —

Отецъ Николай Устіяновичъ былъ здѣсь нѣсколько дней — просилъ графа Агенора и Ланцкоронскаго о приходѣ въ Ровдолѣ, и безъ сомнѣнія получить его, если консисторія приметъ его въ терно. Смотря на его численное семейство надобы [2] желать, чтобъ Святоюрцы пошлвали и приняли его въ пропозицію. Мы съ нимъ провели нѣсколько часовъ виѣсть, я притворился, будто ничего не знаю о его затѣяхъ почасті латинской азбуки и календаря. При стаканѣ вина развязался языкъ, и выпало изъ устъ: „часъ бы, чтобъ мы приняли латинку, иначе не перестанутъ преслѣдовать враги!“ — Видя однакоже, что я вовсе не одобряю его мнѣнія, обратилъ онъ разговоръ на другой предметъ; видно лядская жилка глубоко вросла. — Мы встрѣтились и разстались друзьями. — Пусть все на чужія руки идетъ! —

Мнѣ рассказывали про концессию Богдана Андреевича на Зорю Галицкую, и что она произвела большое неудовольствіе. Еще лѣтомъ говорилъ я Богдану, что ему такъ свяжутъ руки, что не будетъ льва и пошевелиться; концессія показала на дѣлѣ. Впрочемъ мнѣ говорятъ,

что содержаніе всѣхъ журнальныхъ концессій составлены въ подобной формѣ, но концессіонеръ не обязанъ строго держаться условій; здѣсь нужно редактору наблюдать какой то тактъ, и избѣгать [3] экстремовъ. Болѣе всего жалко то, что тамъ предписывается и правописъ и буквы: это будетъ бѣльшимъ препятствіемъ успѣванія Зори Галицкой. Венгерскіе Русины едва ли захотятъ и смотрѣть на подобный невоверканный языкъ. Вислобоцкій Вѣстника продолжать будетъ и въ будущемъ году. Всякій день ожидаетъ онъ приказовъ по части правописи и буквъ, слѣдовательно съ 1860 года начнется новая эпоха въ нашей литературѣ. Это уже слишкомъ несправедливо, чтобъ людей старыхъ и вжившихся въ какую нибудь привычку, принуждать на старости учиться писать. Пусть бы правительство попристало только на новомъ, молодомъ поколѣніи, а старыхъ бы лучше оставить въ покоѣ.

Богдана мнѣ очень жалко — все одно, рѣшится ли издавать журналъ на данныхъ условіяхъ, или нѣтъ. — Я ему давно говорилъ, что съ такими дарованіями надо ему искать большой публики, и при его неутомимыхъ трудахъ онъ бы оуже нѣмѣлъ до сихъ поръ и гласное мнѣ и состояніе. Но бѣда! [4] съ одной стороны какой то недостатокъ упованія въ собственныя силы, а съ другой опять жажда быть оригинальнымъ и популярнымъ на роднѣи.

Напиши мнѣ тоже, получилъ ли Ты отъ Науновича посланное мною? Бродовичъ уже уѣхалъ; въ Вѣнѣ мѣста для него не нашлось, и едва ли такъ скоро найдется.

Мы всѣ, слава Богу здоровы, и цѣлуемъ Васъ сердечно; желая счастливыхъ и веселыхъ праздниковъ и благополучнаго Нового Года.

Пращайте и не забывайте Вашего Брата

Ивана Ө. Г.

7/19 Декабря 1859.

Поклонись всѣмъ доброжелательнымъ друзьямъ и знакомымъ.

P. S.

Слышу, что въ Львовѣ опять готовится коммисія, для оуповненія скорописи, которой намъ будетъ предписано употреблять! Это уже превосходитъ всѣ мерзости! —

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Рік 1860.

Ч. 357.

*Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис.
дня 4. І. 1860 р.*

Высокопочтенный Господ. Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Давно я желалъ Вамъ отписать на Ваше многоцѣнное письмо, но признаюсь что мое прескорбіе отрывало мене всегда отъ пера, ибо вѣрте Любезнѣйшій наше состояніе горьков я предчувствовалъ еще, предъ годомъ. — Наши самы виноваты отчасти! — Нынѣ намъ ни назадъ ни на передъ. Отъ 1848 до нынѣ нечего вспоминати — да хорошо бы было! — ибо предъ тымъ нятужнымъ годомъ все было еще по русски а отъ того времени до нынѣшняго все разорили наши реформаторы! Правонисъ была русска, книги русскимъ словомъ писаны хотя ихъ очень мало и некому неслилось навергати ни правониси ни словъ и сложенія ихъ — все было иначе. Рекурсъ Богдана непринесетъ никакой пользы, — разъ саватили за чуприну будутъ держали пока и тѣло съ душою не схватятъ. Вотъ, что съ нашими учителями богочестія дѣется! — опять розписали конкурсъ — вѣдь нехотятъ русскихъ катехитовъ при гимназіяхъ — 10 лѣтъ иннуло уже и тяжело бѣднымъ нашимъ добытисъ до берега — плывутъ по сомѣтельныхъ волнахъ. —

Я знаю что намъ легче не будетъ. Кобы Вы Любез- [2] нѣйшій додержали Ваше мѣсто, тому наилучше для блага русского смотрѣте предо всемъ на себе, — еще только одного удара намъ недостасть а уже полное безнадеедіе — еще одно, чтобы Ваше мѣсто занялъ недоляшокъ!

Напишѣте мнѣ благосклонно, что дѣлать иль еще третій разъ писать конкурсъ на катехиту гимназіалнаго иль плюнути на все. — Якое розположеніе межъ нашими дипломами (sic), что ихъ высокіи головы думаютъ да предумываютъ? Кобы только что хорошего да полезного для русскаго счастья! Иль испытъ будетъ очень строгій иль середній? иль министерство повелѣло новый конкурсъ иль Штатгалтерія иль кто иній? Все то для мене важно. Отець Михаиль чай Васъ поучилъ о томъ всемъ. — У насъ говорятъ, что Г. Павликовъ парохъ Ставропигійскій отходитъ въ Городокъ иль есть въ томъ что правды? —

Иль будетъ Народный Домъ мою рукопись печатать? Если бы не рѣшились, то я постараюсь у своихъ но не въ пользу Народнаго Дома ибо каждый имѣетъ свой расчетъ. —

Меж нашими хорошее розположеніе — Мы уконститували общество въ цѣли составленія Гомилій на основаніи церковныхъ книгъ — приступило 15 священниковъ. —

Желая Вамъ Любезнѣйшій съ Вашимъ семействомъ счастливыхъ и веселыхъ святъ [3] тожь само Гдну Денису — Отцу Михаилу и Богдану остаюсь Вашимъ искренно преданнымъ другомъ

I. Николаев.

Моя сожительница Вашей ВПочтенной засыласть сердечное по-
даривленіе (sic) — Г.

4/1 860.

Лист писаный на 3 стор. 4^о.

Ч. 358.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня
(24. XII. 1859) 5. I. 1860 р.*

Пряшовъ 24 Сѣчня 5 Грудня 860¹).

Любезный братъ!

Воврадовалася душа моя на извѣстіе, что вы намѣряете выдавать Альбумъ въ честь Его Преосвященства Г. Митрополита. Я вскорѣ, какъ то кажется гартім поялъ перо, и написалъ всяку всячину, подлинныя думы, кои и посылаю здѣсь, невая какъ тѣ у васъ приняты будутъ; гадаю однакожь, что вы иѣчто выберете. — Ословилъ я и Г. Яновича, Раковского приходника во Изѣ, въ Мараморошѣ, которому пишется per Huszth, Iza. Ословилъ и Г. Павловича приходника въ Бѣловежѣ, славного Ритмисту, которого мало дѣйствій и перепосылаю, особенно Гласъ мною поправленный, думаю, что и вамъ понравится²).

[2] Вамъ друзья нужно дѣлать щиро, и охотно на просвѣщеніе народа чистымъ духомъ, и тесанымъ перомъ, въ новомъ Митрополитѣ когда не явного защитника найдете, то хотя перепонъ не сдѣлаеть, и самъ любя чисто народное слово. — Уважайте же и на вкусъ вишнѣй, и иѣжность печатанія, да и формата; я не думаю у насъ больше распродать, какъ 12 оттисковъ; бо тутъ владѣеть Мадяринъ, и матеріялизмъ, ни со всѣмъ подупали, одинъ я остался на поруганіе, и иѣ-

¹) Якъ видно, в даті зайшла помилка. Повинно бути 24 Грудня (1859), 5 Січня (1860)

²) В „Зорѣ Галицкой, яко альбумъ“ напечатані поезні Духновича і Ал. Павловича.

сколько друзей въ тайнѣ; — Долгихъ полемій не виѣщайте, бо то въ такой книгѣ уныло бываетъ, но все коротенько, и съ солью, най-паче же стихи, какъ, цвѣтъ нашихъ нивъ. —

[3] Еслибы вы имѣли нѣкакн сѣмена огородныя, (рѣдкости, или новости) такъ и сѣмена, или бульбы цвѣтовъ то постарайтесь имѣ такихъ на мой счетъ покупать, и прислать, я сей часъ пошлю гроши; бо я видѣлъ въ Львовѣ прекрасны огороды, и думаю, что тамъ множество цвѣтовъ, я люблюя цвѣтами и растениями, то имѣ тѣмъ сдѣлаете милость и радость.

Поздравляйте отъ меня всѣхъ друзей, и сами здравствуйте и помните брата

Духновича.

NB. Отъ Павловича еще пошлю нѣсколько стиховъ, онъ теперь дѣлаеть.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Ч. 359.

*Лист Алек. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 6. 1. 1860 р.*

Пряшовъ 6 Сѣчня 860.

Любезнѣйшій другъ!

Кажете: Переписка наша перестала, и что дивно? что, и какъ писать? Богданъ нашъ самъ незнаеть до чего браться, а я пишу, и все пишу но для кого? — для себя!

Дѣдицкого первое и второе издапие лежитъ у меня, а Вами присланные книги такожде суть у меня, не коснетъ ихъ никто; — бо тутъ нѣтъ русскихъ читателей. Я Господину Дѣдицкому до Вѣны послалъ былъ 10 ренскихъ, незнаю получилъ ли ихъ? Вамъ посылаю 5 ренскихъ, бо токмо я самъ купилъ нѣсколько оттисковъ; прото у насъ само собой все пропало, да пропало [2] и по этому я принужденъ ваши книги и Дѣдицкого послать Вамъ вспать до Львова, бо тутъ могутъ они стоять даже до страшного суда!!!

Вы снова желаете издать Литургическій Катихизъ. Да имѣ то есть радостно, что у васъ еще поддерживается какой нибудь духъ; такъ издавайте братъ мой, колько вамъ угодно, у насъ на тое нѣтъ нужды; — Но я думалъ бы сократить дѣло такъ, чтобъ Ситаціи С. Отцевъ всѣ остались, и все дѣлице сократилось, тогда бы и для учащихся дѣтей прихвѣрно былобъ, да и дешевле былобы, а польза одна. — Тоже

на колико возможно сократите, и издайте на способъ [3] школьнымъ книжицы. — Я на такое дѣланіе пренумерую на 100 отгисковъ, кои я сей часъ выплачу, чтобъ дѣлать раздать по селамъ; токмо молю васъ, не по новой нѣмецко-галицко-русской ортографіи; бо у насъ туя ортографію и мужикъ не терпитъ. — Вамъ то и въ Львовѣ можно, если хочете, и все подъ коиимъ именемъ, бо ны непріямъ туя ортографію и никогда не пріймемъ, радиѣе все на время оставимъ. — Наши Мадяры, изъ поводу краковскихъ Поляковъ, велики надежды себѣ ображаютъ, что всѣ чиновства будутъ по мадярски дѣйствовать, и по этому ны между Сциллою, и Харибдомъ такъ изъ двухъ сторонъ насъ возмутъ, двѣ власти истребить насъ стремятся, и дай Боже [4] чтобъ выдержать борьбу, пока она неперестанетъ.

Я думаю, что если Вашъ Митрополитъ позоветъ нашего Владыку на Инсталлацію, мы увидимся въ Львовѣ, но то лишень такъ, если позоветъ; нашъ Епископъ готовый будетъ на возывъ прійти, а я также съ нимъ, пожертвую сердечно гѣхъ нѣсколько ренскихъ для васъ, чтобъ еще видѣти Народный Домъ и васъ.

Цѣлую васъ, и Дѣдицкога, цѣлую Малиновского, и всѣхъ васъ друзей Народа. Желая вамъ счастлившій новый годъ какъ былъ старый, — да исчезнетъ и память его. —

Остаюсь вашими искренными Другомъ

Духновичъ.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 360.

*Лист Теодора Вілоуса до Якова Головацького. пис.
дня 7. I. 1860 р.*

Ваше Высокопреподобіе Всечести. Господине!

Обрацаюсь съ коротенькимъ прошеніемъ до Вашего Высокопреподобія. Насампередъ прошу смиренно увѣдомити мене о дальшомъ дѣйствованіи комиссіи испыт. гимназ, якъ только послѣдуетъ именованіе испытателя для любомудрія, дабы я о сколько возможно улегчилъ себѣ должности гимназіійскія, а сово- [2] купилъ всякіи силы къ приготовленію до испытовъ кляватурныхъ и изустныхъ.

Также прошу при способности звернути вниманіе Г. Вахольда на то, что я зъ вопросъ *Über Friedrich IV.*, гдѣ только способность была, обробилъ въ духу монархическимъ, лойальнымъ, [3] истинно австрій-

скимъ, якъ я и успособленъ есмь. Сдѣлавши хорошо иснить сей я на-
шѣряю подаватись до Угоръ на учителя австрійской исторіи при кото-
рой правничой академіи, можетъ быть, до Кошицъ.

Гроши, если за Иконы надойдутъ изъ Угоръ или Вѣдныя, прошу
у О. Ступницкаго вложить.

Просячи о прощеніе мой сѣлности остаюсь съ глубокочитаніемъ
Ө. Бѣлоусъ.

Тарнополь 7 Января 860.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 361.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького пис.
дня (6) 18 II. 1860 р.*

Почтеннѣйшіи братья и друзья!

Послалъ ко мнѣ Г. Александеръ Павловичъ стихи свои, чтобъ
переслать Вамъ, и се я посылаю ихъ, и нѣсколько моихъ; Вы друзья
употребите что вамъ угодно будетъ, и поправляйте по вашему вкусу,
и знанію.

Мнѣ очень былобъ пріятно, еслибъ вы, выписавъ что изъ нашихъ
стихотвореній, оригинальныя рукописи отдали на Библіотеку Народнаго
Дома, дабы сохранилось тамъ, ибо то о времени столѣтія можетъ слу-
жить ко Исторіи нашихъ Русиновъ.

У насъ великій неурядокъ. Маляры бѣснуются, и упорствуютъ по
всюду противъ царскимъ повелѣніямъ; полиція много имѣетъ дѣла.
Маляризмъ заводится по всюду, уборъ малярскій (народный) эпоху ста-
вить, а наипаче Протестантизмъ верхуетъ. Говорю бѣснуются, и то не
предъ добрымъ! Богъ выдаетъ какіи цвѣты принесетъ намъ Май? Наша
доля все несчастна, мы Малярамъ очи колемъ, а Нѣмцы намъ не вѣру-
ютъ; такъ мы всюду бѣдныи люди. Господи сохрани насъ отъ напа-
сти. — Народъ непроставае къ Дворянству, но Протестанты [2] всѣ
крошъ Славянскихъ, изабурены. — Славянскіи Протестанты довольны
царскимъ Патентомъ, и твердо стоятъ на сторонѣ ц. к. Правительства,
съ бѣдными Русинами, ихъ ничто немечтаетъ, бо они памятуя на маля-
ризмъ, боятся 849 года; — Богъ поможетъ и намъ! Неустрашимся ни
маляровъ протестантовъ ни котофдцевъ таліанцовъ. Намъ защита горы,
и скалы; — камень прибѣжище зайцемъ.

Здравствуйте братья и друзья, помните и вашего друга

Духновича.

Еперіесъ 6/18 Февр. 860.

Господь крѣпость людямъ своимъ дастъ.

NB. Милобы мнѣ увѣдать, что тамъ повелоса съ Педагогіемъ, продалъ ли нѣчто Герговичъ и отдали что на домъ народный? —

Лист писанный на 2 стор. fol.

Ч. 362.

*Лист Николаи Устияновича до Якова Головацкаго, пис.
дня 11. III. 1860 р.*

Брате Высокочтенный!

Звѣстни Вамъ суть мои намѣренія взглядѣ переселенія моего. — До сихъ поръ былъ я достъ щасливъ въ моиѣ убѣгательствѣ. Высокіи воды переплылъ я цѣль, но теперь приходитъ утapati на нѣлизнѣ у самого берега. — Маю Декана, чоловѣка слабого, которому приснилась владыческаа корона. Сей чоловѣкъ жие пустынно, найже въ полномъ смыслѣ сего слова. Влюбленъ въ свой деканалиный Урядъ, заприсягнулъ а а б у ц ѣ параграфовъ неволонную вѣрность; а недоволенъ, що еще до сихъ поръ не естъ владыкою, замкнулъ ся онъ въ своей нужденной хижѣ, не припуская нѣкого въ свѣтѣ къ собѣ, и не бывая самъ у нѣкого въ свѣтѣ, и радуесть лишъ только актамъ своимъ, которимъ шо день перекладае въ примѣрнѣйшій порядокъ. — [2] Отъ десяти лѣтъ не видѣлъ его никто будъ у кого въ гостинѣ, и кромѣ урядового поклыка не гостилъ ся никто у него. Глу кажесь, шо онъ потыралъбы все одо яснѣющее около его мудрой головы, еслибы онъ поѣхалъ до широга сусѣда роавеселитись на хвильку; словомъ естъ то чоловѣкъ слабый умислово, безпристанно, зима и лѣто, двигающій на собѣ два кожухи, и мешкающій въ пекарни купно съ челядью, щобъ не озябити грудей чистѣйшимъ воздухомъ, и не тратити въ очей старой якъ свѣтъ Маріи, парафіянки своей, единственной ему вѣрной души въ свѣтѣ. Тотъ слабый чоловѣкъ, во время оно, когда то я занемалъ ся бѣльше перомъ, и приходилъ до якої то популярности, уроилъ собѣ въ головѣ, шо я станусь славнѣйшимъ въ деканатѣ отъ него, и шо я усадилъ ся на тов, дабы его честь подкопати, и всадитись на престолъ намѣстническаго уряда, которымъ владѣе онъ. Съ первоначатка, взбуджало тов уровнѣ смѣхъ и сожалѣніе во мнѣ, но познѣйше [3] увидѣлъ я, шо сей мечтатель бѣдный, розпочалъ влѣпнати свой взоръ лишъ на темнѣйшую сторону моего характера и живны мой, и зачалъ крысковати всѣ и найменшіи черты той стороны мой, вписуючи ихъ до Шварцбуху, который у него съ наибѣльшою прилѣжностію удержуе ся. Я сталъ быти ему неприязнымъ, однакъ борошилъ его честь, которая зачала

умалѣвати тогда, и возвишалъ его въ истину надъ всѣ деканы въ Галицкой епархіи. Но бездѣльно! Онъ узналъ мене за фаризея и дѣлалъ свое. И когда въ одинъ часъ услышалъ онъ, що днешній преосвященнѣйшій Владыка Г. Литвиновичъ пріялъ мене надъ ожиданіе снисходительно, отъ сего времени зависть не дала ему и хвильки супокою — и онъ поѣхалъ до Львова, представилъ ся Владицѣ — завелъ бесѣду за мене, и оклеветалъ мя довольно щире, оклеветалъ мя найогиднѣйшимъ языкомъ передъ мужемъ, въ которого власти моя будущина — и передъ которыми я только трема недѣльми передже, того самого моего позывѣйшого клеветника, найяснѣйшими описовалъ красками. — Дознавшись о томъ [4] я оскаржалъ ся передъ моиимъ сусѣдами на него про тую его недѣльность, прося ихъ, чтобы ему донесли, якъ невинно а болезно оскорбилъ онъ мене. Но тоя роздуло въ немъ ненависть; и подозрѣніе еще бѣльше, и онъ зачалъ шкодливимъ быти не только менѣ, но даже и дѣтьомъ моиимъ — и днесъ доноситъ онъ каждое и наименшое отступленіе отъ азбуки его повелѣній до консисторіи, и чтобы поместитись довольно на мя, онъ ставъ врагомъ въ дорогѣ моего намѣренія — и не только не дае мя лучшее свидѣцтва въ послѣднихъ двохъ дѣтъ, но даже не дае мя нѣякого, и отослалъ моего посланника безъ нѣчого домы. — Брате Высокопочтенный — жалко по-тапати при березѣ. Подайте мя руку — а може спасу-сь. Потрудѣть ся чинъ скорше до ВП. отца Малиновского — и принуждѣтъ его, чтобы доконечно написалъ до моего декана Фортуну, дабы онъ менѣ не припятствовалъ въ моиимъ намѣренію — если я не удержу-сь, то онъ буде имѣти и веремя и случайности довольно, щобъ показати мя яко онъ есть старшина моя, съ одомъ около головы. — Потрудѣть ся и донесѣтъ мя чинъ скорше, щобъ я могъ о слѣдствіяхъ Вашихъ трудовъ знати. — Прощайте

Устианов.

Славско 11/3 860.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 363.

*Листъ Георгія Шооша до Якова Головацького, пис. дня
(1) 13. III. 1860 р.*

Куцура дня 13/1 Марта 860.

Ваше Преподобіе Господинъ Профессоръ!

Іа бы желалъ имѣти слѣдующіи книжочки

а) Тупіконъ Г. Іаковомъ Досковскиимъ 1852 р. сочиненный Екс. 10

б) Чинъ Священныя и божест: Літургіи Вашнихъ Преподобіиъ нзд:	Еже.	4
в) Требникъ великій	"	7
г) Щалтырь	"	10
д) Богогласникъ	"	2
е) Schematismus Архід. гр. кае. Leopold.	"	3
ж) Schematismus Diaec: гр. Cath. Premisl.	"	3
з) Повѣсти въ Писна С. Стар. и Нов: Завѣта Г. Антоніеихъ Добрянскихъ изданіиъ	"	50

и незнаючи до когобыся обернути и кого запросити, Его Высокопреподобіе Г. Клирошанинъ Кустось М. Кузіенскій радо бы мнѣ послужилъ, но знаючи добро, что кроми того маеть досить хлопоты, не хожу. При томъ прійшло ми на умъ, же Ваше Преподобіе единожды послали ми крестонацію со малою цедулкою, [2] то теперь тоу я ободренъ осмѣливаюся Ваше Преподобіе всенижайше просити, чтобся у книгопродавца Г. Андреа Греговича дознали, чи вышше написани и речени кнѣги маеть? послѣ того мня писменно увѣдомити благоволили, что будутъ коштовати, да могу што скорше гроши послати, а речени кнѣги получитьи.

Поки нашъ милій Вѣстникъ выходилъ, то зналъ емъ, что на Небосклонѣ нашей Народности появилось, но Ѧ коли занедужалъ и хворуетъ про Недбалость своихъ Братовъ, ба Сыновъ то ничъ знати немогу. На истѣ Стыдъ и Срамота есть намъ, же близъ три Миліоновъ насъ руссиновъ немогутъ (ба нехощуть) едну Газету Вѣстникъ най тушій на свѣтѣ подупирати и подержати. Галичаномъ милшіи суть Газеты Полекіи, венгерскиихъ Руссиномъ Мадярскіи а во Хорватской Илйрскіи, и такъ кажды больше любитъ чуже, якъ свое, ко котрону [3] го самъ Богъ, естество, и кровь привязали.

Вашой благосклонности и братолюбію препоручаючися со пристойнымъ почитаніемъ семь. всенижайшій Слуга

Георгіи Шоошъ

Диштрикт: Вицеархидіаконъ
и русскіи Парохъ Куцурскіи.

У Куцурѣ über Szegedin letzte Post Kula in Serb: Wojwodschafft.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

На четвертій стороні адреса:

Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Iacobo Holovacky
Doctrinae Religionis et Litteraturae Ruthenicae Professore P. O. Dno...
sing Colendissimo Lemberg in Galicien.

Ч. 364.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
(2) 14. III. 1860 р.

Любезнѣйшій Братъ Яковъ Ѳеодоровичъ !

Я вовсе не виноватъ въ томъ, что посылка выигрыша для Твоей любезнѣйшей Ольги Яковлевны такъ опоздалась. Билетъ мнѣ присланъ былъ слишкомъ поздно; я его сей же часъ предъявилъ въ конторѣ, но мнѣ дали только реценсъ подъ N-о 17031, съ тѣмъ прииѣчаніемъ, чтобъ по выигрышъ не приходитъ прежде, какъ въ мѣсяцѣ Мартѣ. И не удивительно: всѣхъ лосовъ было триста тысячъ — и всякій выигралъ — разобрать, опредѣлять и выдать всякому, на это нужно времени, такъ что ежедневно выдаваемы были не больше какъ 600—700 выигрышей. — Впрочемъ на выигрышъ припала такая бездѣлица, что мнѣ даже стыдно посылать ее, не прибавивъ чего нибудь другаго. Потому я и купилъ для Ольги такъ называемый *Necessaire*, а въ серединѣ есть истинный выигрышъ (нѣсколько простыхъ иголокъ) и мой фотографированный портретъ въ 5 экзмп. для Тебя и для братіи и сестры Юліи Ѳеодоровны. Сдѣлай милость, и разошли ихъ при случаю, куда слѣдуетъ. Лучшей па- [2] мятки я не въ состояніи Вамъ послать.

Касательно стипендіи, расписанной министерствомъ для русскаго филолога — я не могъ почти ничего извѣдаться; министерскіе люди очень недоступны. Предполагать, чтобъ это прямо выиграно было противъ Тебя, я думаю несовѣстно и бесполезно. Какъ бы то ни было, а въ Прагѣ выводятся хорошіе славянофилы; дѣло въ томъ чтобъ нѣсто получилъ способный человѣкъ! Жалко, что Ѳеодосій Андреевичъ не рѣшился конкурировать — лучше его нѣтъ у насъ. Ты же, Братъ любезный, по напрасну не безпокойся — занимайся должностію, какъ предписано — не дѣлай нѣкакихъ протестовъ противъ объявленія конкурса — а прочее оставь на волю Божию. Старайся снискать благосклонность такъ епископа, какъ особенно новаго Митрополита, чтобъ въ случаѣ крайней судьбы пожаловали хорошій приходъ. Готовымъ надо быть на все, хотя я не думаю, чтобъ опасность была уже такъ близка. Но враговъ у Тебя много; они въ состояніи и подъ предлогомъ редуціи лишить Тебя нѣста; какъ въ обще никто изъ чиновниковъ не можетъ ся ручать за свою судьбу. Это уже у многихъ показалось на дѣлѣ.

Выслобоцкій, кажется, болѣе знаетъ о подобныхъ дѣлахъ — онъ бываетъ у графа почти [3] ежедневно. Теперь крутится около Преосвящ. Григорія, и замѣтилъ мнѣ недавно, что Яхиновичъ не знаетъ русскаго языка. — Ты догадаешься, что это значить. Ко мнѣ онъ никогда не

былъ искрененъ; я впрочемъ въ глубокую политику не запускаюсь. Съ Вѣстникомъ разставаться приходилось Выслобоцкому очень тяжело — онъ былъ въ это время въ какомъ то отчаянномъ расположеніи, въ какомъ я его никогда еще не видалъ, хотя декретъ директорскій уже былъ у него въ карманѣ. Въ концѣ рѣшился не издавать газеты потому, что у него теперь нѣтъ времени — впрочемъ онъ хотѣлъ избѣгнуть тѣмъ всякаго столкновенія съ графомъ Агеноромъ. Но послѣ взывалъ меня Выслобоцкій, чтобъ я принялъ редакцію на свое имя, разуиѣется подъ его надзоромъ, и то какъ онъ говорилъ по внушенію министерства полиціи, которое бы должностнымъ путемъ постаралось у моего начальства о позволеніи для меня. Но я о томъ и слышать не хотѣлъ; мнѣ бы пришлось тогда пожертвовать ночью для Вѣстника, или же подвергать ся вѣчному подозрѣнію начальства, будто я чѣмъ нибудь другимъ занимаюсь и я отказался отъ этой чести, которая бы могла стоить меня здоровья а можетъ быть и жизни. Я общался, быть коли [4] нужно, безименнымъ сотрудникомъ, какъ и прежде бывало. Между тѣмъ слышу, что дѣло опять отложено по причинѣ переговоровъ о правописаніи. Министерство просвѣщенія требуетъ кажется, чтобъ Вѣстникъ издавался новой какографіей — но Выслобоцкому того не хочется, и онъ просилъ Якимовича, чтобъ по этому дѣлу поговорилъ съ министрами. На томъ и стануло. Новой ортографіи Выслобоцкій подъ никакимъ условіемъ не приметъ, скорѣе откажется всего; такъ по крайней онъ говоритъ. Увидишь! —

Выслобоцкій вѣчный парламентаръ между Литвиновичемъ, Голуховскимъ, Якимовичемъ, Туномъ (Бречкомъ), Тиери и проч. безъ конца. Что мнѣ съ нимъ за дѣло? я просилъ его, чтобъ онъ никому не сообщалъ о моемъ сотрудничествѣ — а онъ разнесъ молву не только въ Вѣнѣ, но видно и между Вами. Это можетъ стать причиной, что я отъ всего откажусь. —

Посылаю Тебѣ Русской Бесѣды кн. 3 и 4 за 1859 годъ съ прибавленіями — второй же книги у меня еще нѣтъ.

Мы слава Богу здоровы — и желаемъ Вамъ всякаго благополучія и здоровья.

Уцѣлуй своихъ и поклонись друзьямъ.

Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Г.

Вѣна 2/14 Марта 1860.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 365.

Лист Ал. Дуановича до Якова Головацького, пис.
дня 7 (19) III. 1860 р.

Пряшовъ 7/19 март. 860.

Любевныи друзья!

Какъ то наше дѣло идетъ тамъ не знаю, и вы неувѣдомляете жаждущую мою душу, хотѣвшую чтонибудь узнать о родномъ успѣхѣ. —

Я вамъ огромную извѣщу новость, намъ печальную, и вамъ также жалостную!

Нашъ Collega Викторъ Добрянскій, вчера о 9-томъ часѣ утрою протрѣлился изъ ручницы (flinte). Человѣкъ уже отъ трехъ годовъ духомъ нездоровъ, всегда унылый въ ничемъ не находилъ радости, стался недовѣрчивымъ, и отъ прешлои осени въ голову себѣ набилъ, что всѣ люди суть ему врагами, что его описуютъ; — онъ не выходилъ нигуда, и всегда во ображеніяхъ толковалъ противо себя вражду всѣхъ людей. [2] Онъ на конецъ стался бѣшенъ, удалялся отъ людей, и подовѣрвалъ непрестанно на каждого человѣка, — той зимы ходилъ до Вариду къ своему брату Адолфу, и предъ седмицею приѣхалъ вспать. — Задумчивъ ходилъ и въ церковь, такъ и вчера былъ на утрени, пошелъ домой, завтракалъ, и около 9-го часа, уже сдѣлалъ самоубійство; онъ стрѣлилъ себѣ въ чело, и на челѣ рану сдѣлалъ смертельную; Онъ живетъ, и терпеливо сноситъ болѣзнь, не скучить, и лежитъ въ памяти; Богъ видаеть доколи. — Онъ написалъ Тестаментъ, листъ брату Адолфу, и сестрѣ, написалъ себѣ Эпитафъ, и такъ *deliberans animo*, но несчастно совершилъ на себѣ неслыханое въ капитулахъ мордерство. Врачи не могутъ [3] истинно сказать о его жизни, и сомнѣвають. Богъ да простить ему, ибо все сдѣлано въ ианіи и дурчествѣ!

Я еще живъ, и надѣюсь уже лучшого здоровья, Эморонды уже не имѣють власти весною, и такъ чаю состоянія получшеніе. Буду заниматься, — какъ то и всегда — огородомъ, и цвѣтами, а еслибъ и вы мнѣ что такого прислали, какъ то я просилъ, то бы я плекалъ чувствительно какъ родное дитя.

Ябъ любилъ знать когда будетъ *installatio* Его ВПреосвященства Метрополита, и какой она для насъ принесеть пользы; — я надѣюсь множество много, и чаю воскресенія мертвыхъ! —

Вы братья утолите мою [4] жажду, пишите мнѣ множество много, чтобъ насытился довольно; — О Албушѣ, о друзьяхъ литераторахъ, о предметахъ и матеріалахъ посланныхъ вамъ, и о успѣхѣ печати. О Народномъ Домѣ и пр. и пр.

Скажите мою сердечную любовь всѣмъ родинцамъ, и братьямъ особенно Г. Кузьемскому, Малиновскому, Г. Директору Полиціи и Его брату, да и всѣмъ русинамъ.

Цѣлуя васъ сердечно остаюсь другомъ

Духович.

Лист писанный на 4 сторонах 8°.

Ч. 366.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
23. IV. 1860 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Θεодоровичъ!

Захотѣлось мнѣ оставити по себѣ памятку — и вотъ приготовилъ я рукопись къ печати, подъ заглавіемъ „Russisches Lesebuch — Poesischer Theil. Mit besonderer Rücksicht auf Betonung und Aussprache. Als Beitrag zur darstellenden Unterrichtsmethode verfasst von Iván F. Holovackij“. — Эта книга содержитъ предисловіе, объясняющее цѣль, составъ и методу ея; потомъ слѣдуютъ 50 пьесъ русскихъ поевій, большею частью сочиненія Хомякова, Кольцова, Крылова, нѣсколько Лермонтова, Пушкина, Державина, Жуковского и другихъ. Къ всякой поевіи прибавлена точная транскрипція латинская, съ опредѣленіемъ гласоударенія и выговора, и въ концѣ нѣмецкій метрической переводъ собственной работы, а нѣсколько Боденстета и Волфсона. Книга должна служить для всѣхъ, которые желаютъ познать и изучити точный выговоръ [2] и всю красоту живущаго російскаго языка. А такихъ полагаю найдеться довольно много, такъ между Нѣмцами какъ и Славянами. Главная цѣль есть, расширити точное познаніе російскаго языка; посредственно убавится также при томъ большое различіе между велико и малорусскими языкомъ.

Дѣло теперь въ томъ, чтобъ чѣмъ скорѣе приступити къ печати — котора стоитъ будетъ около 300 гульденовъ. Я старался здѣсь между знакомыми пріобрѣсти нужныя къ тому деньги; но до сихъ поръ не успѣлъ. Помилуй, Любезный Братъ, если Тебѣ возможно, посуди мнѣ въ займы по крайней мѣрѣ 150 fr. подъ какими бы то ни было условіемъ и сдѣлай милость, отпиши мнѣ чѣмъ скорѣе, могу ли полагать на Твою помощь, или нѣтъ? —

Жалко мнѣ, что не могу приложить Тебѣ рукописи — она теперь еще [3] между людьми. — Пока прилагаю здѣсь пробную колонну, сдѣ-

ланну типографомъ, но она неудачна, и по формату и по шрифту. Для учащихся необходимо большаго формата и соотвѣтнаго шрифта. Я увѣряю Тебя, что эта моя работа очень приѣзна и совѣсна — удачна ли? Это другой вопросъ, который разрѣшить можетъ только практика. —

Прошу Тебя, не показуй и не говори о томъ дѣлѣ рѣшительно никому—пока время прійдетъ. Если Ты любопытенъ познать ближе рукопись, о чемъ я не сомнѣваюсь, то напиши, а я пошлю ее Тебѣ, хотя на нѣсколько дней. Но вообще я не радъ бы терять времени, и волѣлъ бы посылать Тебѣ оуже готовые печатные листы.

Уцѣлуй сердечно всѣхъ родныхъ и — Прощай

Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Гол.

Вѣна 23/11 (IV) 1860.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 367.

*Лист Ивана Головацкаго до брата Якова, пис.
дня (18) 30. IV. 1860 р.*

Любезнѣйшій Братъ Яковъ Ѡеодоровичъ!

Съ нетерпѣніемъ ожидаю Твоего отвѣта на письмо мое отъ 23 Апрѣля, въ которомъ я приложилъ Тебѣ пробную колонну издаваемой мною Русской Хрестоматіи, и просилъ помочи для поддержекъ печати. Сдѣсь прилагаю опять другую пробную колонну въ октавѣ, которая кажется выгоднѣе будетъ для читателей, и повторяю мою просьбу, или прошу по крайней мѣрѣ скорого отвѣта и совѣта.

Вѣстникъ Выслобоцкаго догараетъ — редакторъ ждетъ только наибѣйшаго укора изъ стороны своего шефа, и тогда рѣшительно откажется отъ всего — между тѣмъ цѣпаетъ еще какъ издыхающій цыпленокъ. Распустили дурные слухи, будто я обнялъ редакцію Вѣстника, и теперь подписчики требуютъ отъ меня или Вѣстника или денегъ! а я ни о чемъ не вѣдаю! Тфу! пропадай, чистая напасть! — на гладкой дорогѣ! —

[2] Повторяю еще разъ, Любезнѣйшій Братъ, не вспоминай предъ никѣмъ о намѣреваемомъ мною изданіи.

Уцѣлуй отъ меня всѣхъ родныхъ и прощай.

Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Головацк.

Вѣна 30/18 Апрѣля 1860.

Лист пис. на 2 сторонах 8°.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 3. V. 1860 р.*

Вѣна 3 Мая 1860.

Любезнѣйшій Братъ Яковъ Θεодоровичъ!

Извѣстія изъ родины, присланныя Тобою, ужасно поразили меня. Развѣ суждено нашему роду вѣчно страдать? Бѣдная Юлія Θεодоровна, что она начнетъ съ дробными ребятишками, если упаси Богъ, сбудется то, о чѣмъ Ты пишешь? Отець Григорій, сколько я его позналъ, въ короткое время нашего свиданія 10 лѣтъ тому навадъ, человекъ пылкій, буйная голова. Можетъ быть, припадки его приходятъ только отъ раздраженія нервовъ и какой то слабости или безсилія воли надъ самимъ собою. Я уже видѣлъ такіе случаи, гдѣ нервическая система преобладали (sic) на время всѣми тѣлесными и умственными силами человека; подобные припадки опасны въ послѣдствіяхъ своихъ, особенно если часто и въ обще повторяются; потому что изъ нихъ можетъ истинно развиться органическое растройство центральныхъ нервическихъ орудій. Потому надо бы устранять всѣ причины вѣшнія, которыя бы могли причиняться къ возобновленію пароксизмовъ. Если же бы показывалась какая небудь опасность для семейства или самого больного, такъ конечно надо бы подумать и о больницѣ. О какомто несчастьи Николая вспомнилъ Ты было; но я рѣшительно ничего не знаю, что случилось въ Ратицахъ. Пожалуй, напиши поскорѣе. Емиліянъ писалъ недавно Іосифу Андреевичу, но не вспоминалъ о болѣзни братовой; надѣюсь что если и захворала, то оно по неопасности и пройдетъ счастливо.

Здѣсь посылаю Тебѣ рукопись мою изъ типографіи — размотри, замѣти что надо, и присылай поскорѣе; въ типографіи все оуже приготовлено, но у меня въ карманѣ нѣтъ и копейки. Я полагаю, что Тебѣ къ рассмотренію нужно не больше какъ два дня, а можетъ быть и за день. Главное дѣло предисловіе, это надо прилѣжно перечитать; прочее же для Тебя бездѣлица. Нѣмецкіе переводы есть много плохихъ, но много и довольно удачныхъ. Нечего дѣлать, *ultra posse nemo tenetur* — я читалъ уже хуже моихъ, и у меня нѣтъ притязанія, щеголять или обогащать пропасть нѣмецкихъ поэтовъ; и въ предисловіи я [3] сказалъ, изъ какой точки надо смотрѣть на мои переводы. Рукопись писана чисто, потому, что я надѣялся предложить ее какому нибудь вельможѣ, между которыми многіе такъ судятъ какъ видятъ. Но не удалось, и здѣсь никто не обратилъ вниманія на нее. А бѣда! у меня какая то слабость или глупость, преть и не даетъ покоя, чтобъ издавать, въ что бы ни

стало. Хотя бы пришло и разориться, а все хочется издавать, такъ глубоко мое убѣжденіе объ полезности этой книги. Любезнѣйшій Братъ, еслибъ Ты меня хотя чѣмъ нибудь запомогъ на первый случай, а далѣе я оуже бѣду изъ моего малаго жалованья ежемѣсячно уплачивать, хотя бы пришлось и съ женою поссориться, которая подъ никакиихъ условіемъ не должна узнать.

Прибавляю здѣсь Русск. Бесѣды томъ IV въ 2 частяхъ для Г. Петрушевича — пожалуй и перепроси, что залегли у меня. Есть также у меня нѣсколько книгъ Р. Б. изъ 1858 и 859 года, да уже самъ не знаю, кому онѣ слѣдуютъ. Поклонись Г. Денису Ивановичу, и извѣдай, которыхъ томовъ у него недостаетъ; можетъ бытъ они у меня, я не записывалъ точно, кому и [4] что что именно посылалъ. Меморандуиъ Николай еще не окончилъ — а я ждать не могу. Я послалъ Тебѣ 30 Апрѣля вторую пробную колонну, и мнѣ кажется лучше издавать въ 8. форматѣ, хотя не много дороже выйдетъ. Между тѣмъ получилъ я Твой отвѣтъ, или отказъ.

Поклонись Богдану Андренчу, и скажи ему, что я поклялся на рутенскомъ языкѣ подъ моиимъ именемъ ничего ни писать ни издавать. За это пусть поблагодаритъ онъ Отца Крыницкаго, который мнѣ въ глаза посмѣлъ ругать всѣхъ членовъ Львовской коммисіи, и даже Тебя не пощадилъ, будучи съ Тобою въ кроткихъ сношеніяхъ; а предъ Корниломъ Устіяновичемъ обругалъ опять Тебя и Корнилова собственнаго отца. Что думать о такой черной душѣ? — я знаю, что онъ это изъ слѣпаго фанатизма сдѣлалъ — но фанатики готовы на все, а безжонный священникъ хуже собаки! — Не писывай ему больше, какъ необходимо.

О путаницѣ Вѣстника не стоитъ и говорить — Выслобоцкій мало говорить, а я на него не напираю. Составляю въ правдѣ политич. статейки, но за эти деньги не можно требовать лучшей работы; а Вѣстника печатаннаго я ни вижу ни читаю. Редакціи я бы никогда не принялъ — потому что я уже довольно попарился. Но Выслобоцкій узналъ, что Черкавскій рекомендовалъ Шеховича въ Редакторы.

Прощай и уцѣлуй Твоихъ отъ Брата

Ивана.

На 3 стор. NB. Ты право сказалъ: Вѣскими Русинами я презираю всѣми, и не вѣрю никому. —

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 369.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня (8) 20. V. 1860 р.*

Пряшовъ 8/20 май 860.

Любезнѣйшій другъ!

Во первыхъ благодарю васъ за сѣмена цвѣтовъ, они мнѣ при-
дѣлился. —

2. Желая получить одно Евангеліе изъ Печати, незная цѣну,
пошляю 16 fl. если больше нужно будетъ, то прошу доплатить на мой
счетъ, если же меньше, то прошу послать, или порто оплатить.

3. Посылаю собранныя деньги (на предплату Альбуна) до сихъ
поръ еще больше не предплатили, но если предплатить кто, сей часъ
отъшлю.

У насъ мадарисъ растетъ и распространяется голосно, [2] всѣ
убераются по мадарски, и черькають острогами, слова не слышать много
кромя мадарского; — а наши Русины не лишень помогаютъ, но и пред-
водительствуютъ имъ, и самъ мадарского языка на Гимназіи здѣшней
Учитель есть русскій священникъ! —

Но словяне (лютеране) держатся крѣпко, и учатся по русски.

Но еще суть и благовѣрные Русины, но тѣхъ хотя не много,
однакожь такихъ что за ребро дадутся повисити за русчину. — Чита-
ють книги, говорятъ публично, и не стыдятся выступить гденибуть
по русски.

[3] Головацкій, и Дедицкій у насъ суть почтенны какъ Апостолы,
да и память ихъ будетъ процвѣтать отъ рода въ родъ. Кузьемскій, Ма-
линовскій, Хомицскій, Желеховскій и Досковскій, суть имена почтенныя
у всякого Русина Угорского.

— Поздиѣ напишу вамъ что болѣе, и пошлю нѣчто къ вамъ.
Здравствуйте и помните брата и друга

Духновича.

NB. предплату на Альбумъ пошлю я поздиѣ, бо еще хочу нѣко-
торыхъ ословити.

На 4 стороні дописка рукою Головацького:

Канонъ воскресный	40	kr. нов.
Всеседмичникъ	25	"
Пѣсни народныя	25	"
Колядки	10	"

Гуцуль-Волошинъ	20 „
Повѣи Устіяновича	40 „
	<hr/>
	fr. 1 — 60 k.

осталось отъ вышей суммы 1 fr.

за Г-номъ Духновичемъ 60 k.

Лист пис. на 3 стор. 4°.

Ч. 370.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
(11) 23. V. 1860 року.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Феодоровичъ!

На дняхъ получилъ я письмо отъ совѣтника Г. Мих. Качковскаго, который спрашиваеъ меня объ нѣкоторыхъ отношеніяхъ Вѣстника.

Откровенность и радушіе, какииъ это письмо писано было къ мнѣ, осмѣлило меня, и я въ концѣ моего отвѣта просилъ пособія совѣтника въ предпріятіи моемъ. Твое слово непременно хорошо бы подѣйствовало на него; сдѣлай милость и напиши ему поскорѣе, и скажи, что Ты рукопись мою читалъ, и считаешь достойною пособствованія; что предметъ ея совершенно объективный и полезный для всѣхъ, кому хочется познать російскій языкъ, будь ли онъ нѣмецъ, Русинъ, Полякъ етс.

Поклонись Богдану Андричу и передай ему эту здѣсь бездѣлицу; если ему угодно, пусть напечатаетъ въ Альбумѣ и подпишетъ полное мое имя.

Пращай и уцѣлуй родныхъ и знакомыхъ
Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Г.

Вѣна 11/23 Мая 1860.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

На другій стороні нѣмецкій вершикъ I. N. „Geheime Liebe“, а на третій стор. его переклад п. в. „Тайная Любовь“, зладжений Ів. Головацькимъ, з поправками а зглядно перерібками, пис. рукою Б. Дідицького. В сѣм новім виді напечатано его в „Зорѣ Галицкой яко Альбумъ“ (Львѣв 1860) стр. 105.

Ч. 371.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня
(25. V.) 6. VI. 1860 р.*

Пряшовъ 25 мая (6 Іуня) 860.

Любевный братъ!

Числа 21-го мая с. г. послалъ я предплату на Альбумъ въ 24 fr. на 8 прилѣпковъ. Нынѣ снова посылаю на 6 оттисковъ 18 fr. — Извольте ихъ принять сердечно. Доселѣ больше предплатителей не найшолъ.

Цѣлую васъ всѣхъ — другъ

Духнович.

Лист писаний на 1 стороні 4°.

Ч. 372.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати,
пис. 1860 р.*

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ и Любевнѣйшій Другъ!

Немогъ я скорше благодарити за нѣкоторыя вѣсти, кои Вы изволили мнѣ сего лѣта подати ибо самъ не знаю что мене задерживало. Нынѣ пріймите моя благодареніе искренне. Богъ да покрѣпитъ Васъ послѣ тяжкой борбы. Мы адѣлали, что могли — но нашъ трудъ не стоилъ бы нечего когда бы Вы нестали сильно и постоянно. Одно что не могу Вашъ отпустить есть то: чому Вы дали нашему з упасти. Ахъ Боже мнѣ такъ опасно и скучно безъ з что немогу съ тою мыслію привыкнуть. Все то уже наше паденіе — а наши бумудрци сему виноваты, что дурачество новыхъ а не истины захотѣли, что блистати своею кудростью а не мудростью нашихъ отцевъ желали. —

Я составилъ I Томъ Пастырского Богословія и посылаю теперь, чай бы можъ выпечатати, — книжица была бы полезна для нашихъ священниковъ, которы отвыкають отъ своего слова и своего званія. — Пересмотрѣть благосклонно, и если бы Комисія или Матица нерѣшилась печатати, то може бы Вы Любевнѣйшій обдумали средства чтобы выпечатати, а если и Вы не найдете, то до-[3]-несѣте благосклонно а я чей злѣ найду жалателей. Второй Томъ такъ якъ готовъ, только еще певного

обдѣлать будетъ нужно. Если вѣтъ Его ВП. Гдна Кузьмского, на котораго руки посылаю до Кописіи то извольте Вы занять ся, чтобы мнѣ сказано, чего ожидать.

Я въ печальномъ состоянію. — Моя Ольга наймолодша дочь упокоилася недавно. Княжовске обмерзло мнѣ, кобы межъ людей!

Вашей Высокопочтенной супругѣ засылая мов и моеї глубокое почтеніе остаюся Вашимъ приданнымъ другомъ

Гуш.

ВП. Гдну Зубрицкому и Малиновскому мов почтеніе.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Рік 1861.

Ч. 373.

*Лист Григ. Пашкевича до Якова Головацького, пис.
дня 3. II. 1861 р.*

Высокопочтенный Господине Профессоре!

Современно съ сими пересылаю Вамъ пѣдъ навкрестною перевязкою пѣдлчверта лучка „оупражненій грамматичныхъ“ до второи языкоучебнои читанки, тископечатаныхъ оуже на чисто и кѣлька листѣвъ на слѣдуючій лучокъ въ корректѣ, но ти оуже недостаточнїи. Якъ вѣдомо Вашому Преподобїю, дальше тископечатанье тои грамматичнои части читанки застановлено изъ причины оузаконенои новои правописи, извѣстной теперъ пѣдъ именемъ: какографїи. Въ предлежащихъ лучкахъ остались мноо стараннои корректы такой многи тисковии ошибки. Въ томъ оуложку однакожь найдете, ведля моего мнѣнїя, гдещо, до теперъ въ грамматикахъ нашего руского языка мало або съ [2] всемъ не практикованого, оже новѣго. Предъ всемъ новїи видѣтися бѣдуть назвы „частїи мовы“ — и инїи термини грамматичнїи н. п. замѣсть: „глаголь“ — назва, до которои анѣ наветь оученїи не може привязати понятїя вещи, котору она означае — оупотребляеся всюды назва: „дѣслово“, изъ которои и дѣтина борзо сдогадаеся, же то есть „слово“ сказуюче, же ся що „дѣе“. И такъ инїи.

Новымъ такожь може выдасться Вамъ, що сказуеся въ §§ 5 до 10. Менѣ ся видить, що розположенье то е и розрядованье звуко-словноо еть дуже практичноо, и подаюче возмѣжнѣсть до лекшого вы-ясненя и срозумѣня многихъ въ склоненїяхъ и спраженїяхъ приходячихъ

перемѣнъ, и также произведеній. „Qui bene distinguit, bene docet“, каже старе оучительское правило.

Новымъ также есть помѣщенье предложникѣвъ зарѣазъ при правилѣ или дефиніціи падежа, который тѣже рядятъ. Новою также буде ся видѣти классификація „сущникѣвъ“ въ §§ 38, 39, 40 и дал.

[3] Занимательнымъ буде для мене оувѣдати Ваше о тѣхъ и прочіихъ новаторствахъ грамматичныхъ почтенное мнѣніе. Я бо маю гадку туъ „шкицъ“ грамматики, котора много содержитъ въ собѣ напѣмкѣвъ до обширнѣйшихъ выводѣвъ грамматичныхъ, сли Богъ позволитъ, до кѣнца довести и особенно выдати.

Вопросъ взглядохъ языка учебнаго въ Галиційскихъ Гимназіяхъ еше не рѣшенъ, но леда день насъ быти взятъ подъ обрады. Но на всякій слѣчай есть надѣя же рускій языкъ, привайнѣй на почятокъ, въ гдѣ-котрыхъ хочъ Гимназіяхъ въ обширнѣйше нѣжь до теперъ приде оупотребленье. Добрѣ щотѣ изъ разу. А ѣттакъ бѣльше, лишъ терпеливо, постоянно, розважно, по руски, „constanter et prudenter“. „Браца Поляцы“ паплюжатъ насъ кобы здорovy, совершенно „по братерски“. Лютятъ ся и бѣсятъ ся, якъ то изъ ихъ газетъ видно якъ скаженіи. Видитъ ся [4] щось не иде нѣ по мысли. Людѣ не хоче нѣ вѣрнѣти, же ихъ самозванча „депутация“ до Вѣдня ничъ много не мала на цѣли, якъ лишъ оудержати цѣлѣсть Австріи, и абы лишъ томѣ людонькови быль рай на земли, рай въ Галиціи! А до того еше и руска „репрезентация“ — („депутация“ ведля мого мнѣнія несоотвѣтна вещи самѣй назва) — заѣхала нѣ въ черево, и хочъ такъ мален'ка, такъ — якъ сами, кажѣтъ, и ничъ не значѣча, а прецѣ стравити ю немогутъ. Оударила бо въ лице верескливу брехню ихъ зарозумѣлости, же ихъ такъ зовона депутация была одголоснымъ обявомъ волѣ и желаніи „цѣлого краю“, — „wszystkich mieszkańców kraju“. Но правда, въ ихъ головахъ хлонѣ, селянинѣ, рускій чи польскій, не числитъ до „народа“, есть лишъ вещь. Мурина не оубѣлишь.

Бывайте здорovy, и майтеса горавдѣ коли можете. А будете-ли мати часъ, та напишѣтъ гдѣ-що.

„Цѣлованіе мое рукою Павлею“.

Гр. Шашкевичъ.

18 $\frac{1}{2}$ 61.

Лист писаний на 4 сторонахъ 8⁰.

Ч. 374.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис.
дня 2. X. 1861.*

Высокопочтенный Господи́нь Профессо́ръ и Любезный Друзь!

До сихъ поръ я къ Вамъ нечего неписалъ, ибо не получивъ еще рѣшенія на мое Вами пересланое прошеніе объ пріятіи посвященія Его Превосходительству нашему Метрополиту неимѣлъ объ чемъ писать. Нынѣ получивши изъ почты такое рѣшеніе, что Его Превосходительство нашъ Первосвятитель изволили мое Пастырское Богословіе¹⁾ не только благословити но и посвященіе оного Ихъ имени пріяти послѣшаю написать Вамъ Любезный объ томъ съ прошеніемъ: Извольте какъ Вы уже начали издавшемъ потрудитесь моею книжицы и запятысь благосклонно окончательнымъ наданіемъ овыя. Не требую розписыватись что на чистой бумагѣ выпеча- [2]- тать припадаетъ — Вы лучше знаете — только Ваше вниманіе обращаю, чтобы полное титло [2] Его Высокопреосвященства было помѣщено — сего рады не забудьте что Онъ Тайный Совѣтникъ Его ц. к. Величества. Тоже не спускайтесь на печатью, но извольте послѣднюю корректу сами пересмотрить, чтобы корректно выпечаталось посвященіе. Если узнаете необходимыя, то выпечатайте, что дохода половина въ пользу фонда вдовиць и сиротъ Архиепархіи, — впрочемъ какъ Вы благорозсудите. Може бы было нужно напечатать что за благословеніемъ Первосвятителя сія книга надалась — то все пишу Вамъ Любезный и прошу по Вашему опыту здѣлать. —

Пересылаю въ отписи и мое прошеніе къ Метрополиту, если нужно выпечатать, то выпечатайте, но исправте по Вашему — я соглашусь во всемъ. —

Полномощіе, чтобы розчитаться съ печатью и съ Гдною Дрою Цѣпановскимъ посылаю тоже для Васъ²⁾. Здѣлайте милость и будьте моимъ заступникомъ во всемъ. Не забудьте моихъ 100 гульденовъ

¹⁾ Вид. у Львові в р. 1861. в двох томах.

²⁾ Повновласть переслана Гушалевичемъ Я. Головацькому звучить: Полномощество Которымъ ниже подписанный дасть Высокопочтенному Господи́ну Якову Головацькому ц. к. Профессору Университета Львовского полную власть его яко сочинителя и надателя книги подъ заглавіемъ: Пастырское Богословіе во всѣхъ роцетахъ денежныхъ такъ съ печатью какъ и съ предлатителями пересылавшихъ пренумерату на приведеное сочиненье на руки ВП. Гдна Дра Цѣпановского заступити и требовани вѣры въ томъ дѣлѣ предпріяти. — Княжовске дня 2-го Октября 1861. — І. Гушалевич.

вчислить [3] и отобрать изъ преувераты — я ихъ далъ на печатанье изъ собственного кармана — тоже прочи надержки вчислите какъ Вамъ извѣстны именно переплеть и корректора. Гдѣтъ Коссакъ прїялся, что полныхъ 1000 экземплярей доставить намъ, тому непрїимайте обчисленїя съ печатнею только подъ тѣмъ условїемъ и не отдавайте всѣ деньги скорше пока все не будетъ окончено. 500 Экземплярей отберите благосклонно и перешлите всѣмъ Деканатамъ предплатившимъ — разумѣсь экспедитиру вчислите до издержокъ. — Мнѣ перешлите 20 экземплярей. — Почтова пересылка не належитъ къ намъ. — Я вѣдь розписался много, но Вы простите Любезнѣйшїй, что толиков бремя налагаю на Васъ — а чей Богъ дастъ мнѣ случай тожъ съ моеї стороны благодарнымъ быти Вамъ за Вашу трудъ. Извольте во время досуга мнѣ написать какъ много предплатителей и чтобы еще належало здѣлать въ цѣли [4] дальшаго розпространенїя реченої книжицы межъ нашими священниками. Я получивши отъ Васъ отвѣтъ и опоравшись съ моею хозяйствомъ приѣду въ Львовъ и тогда привезу все чинъ я еще [4] одолженъ обѣтомъ Вашъ. Въ концѣ засылая отъ моеї родины Вамъ и Вашей Высокодстойной супругѣ глубокое почтенїе и широе братское поздравленїе остаюсь Вашъ Любезнѣйшїй Другъ искренно приданный другъ

I. Гушалевиц.

Княжовске дня 2-го Октовря 1861.

Если встрѣтитесь съ Богданомъ изъясните ему, что я недолго послѣ буду больше ему статеекъ пересылать пусть только пождетъ, ибо много теперъ работы у меня.

Гуш.

Я написалъ посвященїе, но не мѣшайте и исправте оноя какъ благоузнаете.

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 375.

*Листъ Ивана Гушалевица до Якова Головацького, пис.
дня 7. XII. 1861 р.*

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшїй Другъ!

Я неписалъ къ Вамъ, понеже вознамѣрялъ лично мое благодаренїе высказати за Ваши труды при издаванїю моего сочиненїя. Хорошо Вы все здѣлали, что роздали розпродавать оноя, чей въ крайномъ дѣлѣ возможно будетъ печатню заплатить. Извольте мнѣ 20 экземплярей почтою переслать. Кажется мнѣ, что нужно Его Прв. Метрополитѣ еще однитъ

хорошо оплетенъ экземпляръ нѣ самому лично вручить, сего ради извольте переплетчику указать какъ оплестъ онъ имѣетъ Метрополиту опредѣленъ [2] экземпляръ, при томъ може нужно еще нѣсколько экземплярей лучше какъ прочи оплестъ для нашихъ нѣкоторыхъ?

Я тѣшуся, что уже рѣшили катехитовъ вопросъ — кобы чѣмъ скорѣе уже быть нѣ въ Львовѣ, но мое хозяйство до сихъ поръ еще вкупѣ находится невозможно будетъ въ короткомъ времени разпустить. Великую милость здѣлаете нѣ, если Ваше дружеске нѣнїе подасте, что дѣлать иль по 1 вомъ семестрѣ поступать въ службу иль просить еще (если возможно) перезимоваться на деревнѣ. Мнѣ съ дѣточками въ морозы очень опасно пускаться въ путь, но если [3] необходимо, прїйдется на все несмотритъ. Почему Огоновскому недали Бережаны? вѣдь рабы Черкавского недостигнули своей цѣли — а Вы Любезнѣйшїй таки Профессоръ нашъ Рускїй.

Невпять кто и какая тайная рука (вѣрно ляцкая) розсыластъ по попамъ нашихъ статїю перепечатану и переведену на польскїй языкъ нѣ Современника бесплатно. Мнѣ кажется Ляхи будутъ всеїми силами дѣйствовать, чтобы Слово подрыть и чтобы нашихъ рускихъ роздвоить — въ томъ еще ихъ одна надежда!

Я высварившися хорошо съ Выдѣломъ Ляцкимъ получилъ на рускомъ языкѣ хорошїй отвѣтъ съ рускими протоколами. Ляхи отвѣчаютъ по руски! а кромѣ того очень нисходительно, какъ бы я ничего имъ неписалъ. Намъ нужно безопасно стоять за своихъ и еще терпѣливости немножко будетъ все хорошо.

Мнѣ Устїяновича статїя въ нѣкоторыхъ уступалъ непонравилась¹⁾. Намъ пенадо свою слабую сторону высказывать такъ, какъ онъ — намъ нужно ободренїя сильнаго. Мы знаемъ [4] все какъ сидимъ — почто еще Ляхамъ и прочимъ подавать матерїалъ къ статїямъ противу намъ. Кромѣ того Устїяновичъ хотѣлъ бы, чтобы за каждый стихокъ рускїй сыпались Червонцы — пусть пишетъ и по Ляцки и по французки стихки то не двигнутея червонцы въ его и въ ничїй карманъ. Устїяновичъ желалъ бы нїтъ и вѣтъ Русь лучшу всеїхъ краевъ — хорошо! кобы средства — у насъ ихъ нѣтъ и нѣтъ. Богу благодаренїе что еще такъ — какъ днесъ стоятъ! Я розписался много. — Нашъ Адресъ о роздѣленїе Галичины подписанъ многими громадами, — кобы больше такихъ, пусть будетъ

¹⁾ Гушалевич розумїе тут статїю Н. Устїяновича п. в. „Нѣсколько словъ въ отвѣтъ на статїю П. Костецкого: Recenzya Zorji Galickiej“, помїщ. в „Словѣ“ за р. 1861. ч. 4—7, в якїй Устїянович станув на становиску обединительнїм. Гляди вступну статїю.

неконституційно намъ селянамъ все уйдеть и все прилично — позже возможно бы на такого рода Адрессы ссылаться.

Я послалъ Вамъ рижки уже давно — не знаю доставили ли Вамъ? — Засылая отъ моей супруги и цѣлаго моего семейства нашия поклоны и поздравленіе остаюсь Вашимиъ ширимиъ другомъ

И. Гушалевиц.

7/12 861.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

На 1 сторонѣ листа в самѣй горѣ дописано рукою Я. Головацкаго отсі слова:

Бог(осло)вія взялъ я у Гдна Коссака . 10 экс.

Потомъ прислалъ мнѣ . . . . . 130 экс.

Рік 1862.

Ч. 376.

*Лист Івана Гушалевица до Якова Головацкаго, пис.
дня 16. І. 1862 р.*

Высокопочтенный Гдязъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Я долго къ Вамъ Любезнѣйшій ничего неписалъ, не было и что и торопился по ярмаркамъ съ моимиъ движимымиъ имѣньечкомъ и до сихъ поръ еще не готовъ съ розпродавемъ, по той причинѣ не буду могъ съ 1 Лютымъ начать преподаванія школьны. При одной случайности постарался я для Васъ о изображенія: одного горца нашихъ сторонъ, и горожанки Рожнятовской — оба посылаю. Акварелии я не могъ никакой шѣрой выскать для Васъ нию широй охоты. Еще одно изображеніе мужика въ нашихъ сосѣднихъ сторонахъ надѣюсь получить, кобы я неопоздался съ пересылкой. Напишите благосклонно.—[2] У насъ розносится вѣсть, что нашихъ ревныхъ священниковъ покусившихся всѣ причепки польско латинскіи отстранити отъ нашего Богослуженія Всечестнѣйша и Всесвѣтлѣйша гр. к. Метрополитальна Консистеріи постаралася на рекулекцію осудити. Извольте здѣлать милость и напишите мнѣ чѣмъ скорѣе, ибо у насъ подобное есть движеніе обрядовое. Если такъ истинно, то постарайся о половинцу латинской Литургии къ нашей прибавить, чей мы получимъ ордены. Засиѣваемъ мѣсто Горъ sursum etc. мѣсто и и ръ рах мѣсто отче нашъ pater noster мѣсто вѣчная память requiem etc. etc. Если уже хотять что то латинского, пусть будетъ въ угожденіе мнимою и эле понятого католичества. Безъ того Г. Малиновскій отъ давна мечталъ отчаивающую Русь спасти латинскимиъ обрядами.

Хорошо мы согласны — но они всё пойдутъ безъ хлѣбца. — Латинско польскій konsystorz готовъ, но что два — безъ того дума Австрійска [3] совѣтуетъ надъ денежными источниками. Vivat наши глупцы — высоки политики! Кажется Любеанѣйшій! что наша Исторія Галицко-Руска вступать въ дивный и ни гдѣ не встрѣчаемый періодъ. Хотятъ рускаго но нехотятъ откровенно — хотятъ жизни но умерщвляютъ ту жизнь, которую Провидѣніе имъ судило. Полно противорѣчей — глупостей — время уже крайне, чтобы высказать хотя въ одномъ пунктѣ чего хотятъ. Мы вѣрте не знаемъ чего. Поляковъ ненавидятъ, но лѣзутъ имъ подъ хвостъ, но что за что, тамли наше спасеніе? съ Нѣйцами держатъ. Хорошо! Но по что же та неоткровенность и трусливость предъ ними. Ихъ нужно поучить а они поймутъ все. — Впрочемъ держава существовати будетъ или такъ или сякъ у насъ богослуженіе правится. Много разписался не на своиѣ мѣстѣ къ Вамъ. Лучше къ интересу:

Посылаю здѣ залученный Спись дателей на обѣднѣхъ Академикомъ: постарайтесь молю отдать на мѣсто и обнародовать чтобы узнали датели что я отослалъ.

Я посылаю въ своей стороны на Кассино 4 fl. На станцію для моего мальчика Михаила, который въ II классѣ академической гимназіи 18 fl. за Лютый — извольте отдать какинъ будь путемъ, но велѣтъ за-квитоваться какъ будь себе.

Для Коссака 14 гульденовъ заимствованныхъ мною отъ него а 6 гульд. за Мѣсяцесловъ. 1 гульденъ я имѣлъ надержки почтовы штемпель. Всего 42 fl.

На домъ Народный отдайте куда належить съ дописью и обнародовати извольте.

Журналъ незадолго перешлю. За Ваше Schriftfrage 3 fl. за 3 экземпляри¹⁾. Всего 45 fr.

Здраствуйте Любеанѣйшій и примите отъ насъ всѣхъ съ Вашимъ Семействомъ поклонъ и увѣреніе что Васъ любимъ.

Вашъ другъ

Гушалева.

Княжовске 16 Сѣчня 862.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

¹⁾ Тут дописано рукою Я. Головацького: „Вложилъ въ свитокъ“.

Ч. 377.

*Лист Ів. Гушалевица до Якова Головацького, пис. дня
(4.) 17. II. 1862 р.*

Высокопочтенный Господишъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Пока я въ деревни неперестану къ Вамъ Любезнѣйшій писать — Вы знаете, что въ деревни люди какъ капризлива старуха, которой если что то недостаесть хочется высказать и выболтать все а все. Тому не вѣшайте ниѣ селянину во зло что я такъ часто къ Вамъ пишу.

Здѣ присовокупляю писемцо къ В. П. Гдну крылошанину Лотоцкому извольте оное передать Ему. Дѣло о то: Я подалъ прошеніе въ Консисторію, чтобы меня освободили отъ обязательства Намѣстника и Надзирателя школь. На тѣ мѣста я захвалилъ Ружицкаго а Кобрыньскаго въ Надзиратели. — Но чортъ и межъ нашею чистосердечною Русью иногда свои пакости [2] дѣлать покушается. Нѣкоторы други Заіончковскаго приходника зъ Лопянки составили прошеніе въ Консисторію опредѣляеое и собрали во время соборчика въ дому сего приходника сбывшаго ся подписи чтобы его Заіончковска (sic) произвели въ Намѣстники. — Я и всѣ прочи даже подписавшия противны сему прошенію — ибо Заіончковскій происхожденія ляцкаго подъ Руской личиной могъ бы много вреда нанести Руси. Мною захвалены священники по части Вамъ Любезнѣйшій извѣстны. Тверди Русски люди я ихъ сквозъ и сквозъ знаю — на ныхъ можъ положится, что будь Русскаго, книги и все все — они розпространять даже поза предѣли своего деканата — противно Заіончковскій всему воспрепятствуютъ. Въ общаго блага интересѣ подѣйствуйте на нѣкоторыхъ съ Вами важилыхъ членовъ нашей Консисторіи, чтобы [3] правовѣрный деканатъ Перегінскій непогубили, ибо грѣхъ будетъ непростительный! Я вѣдалъ моихъ а мои меня — и все хорошенько по руски ишло, но маловѣрцовъ еще вездѣ полно, надо твердыхъ и рѣшительныхъ людей, чтобы дѣло наше хорошо успѣвало. Но по что Вамъ говорить? Вы знаете. Ты вся въ сѣ! Впрочемъ Богъ знаетъ какаго розположенія сегодня наша Консисторія — если только полублаговѣрна то пусть и таковыхъ намѣстниковъ поставляетъ, если благовѣрна русска то предовсемъ нужно ей людей Русскихъ.

При той способности пересылаю слѣдующаго рода жертвы; которы чтобы¹⁾ Васъ освободить отъ писанья съ дописями идѣ прибавляю, из-

¹⁾ Тут слѣдуютъ счеркненіе слова: „На бѣдныхъ русскихъ учениковъ: Отъ громады Небыловъ 5 рс. Отъ громады Струтина выжняго 6 рс.“

вольте благосклонно отдать въ свое мѣсто. Я не могу мое мѣсто скорше объять какъ 26 Марта, ибо у насъ [4] проказа на скотъ въ окрестности прововника, неможъ въ рукъ разпустить скота. —

Засылая Вашей Высокопочтенной Г. супругѣ и прочимъ членамъ Вашего семейства отъ себя, мой жены и Кобрынскіихъ остаюсь Вашъ щирый другъ

И. Гушалевиц.

Княжовске 4/17 Лютого 1862.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Доповненя.

Рік 1849.

Ч. 378.

*Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис.
дня 26. II. 1849 р.*

Кіевъ.

Февраля 26. 1849 года.

№г. 13.

Милостивый Государь Господиъ Даниилъ Гартенштейнъ.

На почтениѣйшее письмо Ваше отъ 14 Февраля до мене поставляю немедленно отвѣтствовать. —

Какъ при письмѣ Вашемъ не приложено отдѣльнаго реестра желаемыхъ Вами книгъ, то желая имѣть у себя письмо Ваше, какъ моего стараго знакомаго и уважаемаго мпой лица я не рѣшился обратитъ оное къ Вамъ ради списка который въ точъ - точъ на оборотѣ сего письма увидите съ обозначеніемъ цѣны книгъ. [2] Пользуясь случаемъ засвидѣтельствовать Вамъ и Семейству Вашему мое почтеніе пребулу Вашимъ Покорнѣйшимъ Слугою

Павель Петров. Должиковъ

Императорскаго Московскаго Общества Исторіи
и Древностей Россійскихъ Соревнователь.

сер.

[3] Исторія Малороссіи Маркевича 6 томів . . . . . 9 р.

Исторія Руссовъ Копійскаго (sic). Въ свѣтъ не выходила
отдѣльной книгою а помѣщена въ Чтеніяхъ въ раз-

ныхъ Номерахъ и достать въ Москвѣ можно по съ больши́мъ трудомъ.

Описаніе Кіево-Софійска Собора Евгенія Кіевъ 1826	2 р. 50
Описаніе Кіево-Печерской Лавры, Кіевъ 828	2 „
Нужакановъ (sic) Греческой Церкви. NB. Такого названія у насъ по русскииъ каталогамъ нигдѣ нѣтъ — надо пояснить вѣрнѣе означить годъ и мѣсто печатанія.	
Повѣсти Основьяненка М. 835. 2. т.	4 „ 50
Сватанье на Гончаревкѣ, Харьковъ 831	1 „ 20
Гануса расказъ Основьяненка, Харьк. 839	1 „ 20
Миргородъ повѣсть Гоголя М. 838 2. т. NB. Миргорода уже нѣтъ въ продажѣ и рѣдко встрѣчается.	
На пересылку сихъ книгъ изъ Кіева въ Радзивиловъ при- нѣр. слѣдуетъ почтовыхъ за 10 фунтовъ	1 „ 50
Лист писаній на 3 сторонахъ 4 ^o .	

Ч. 379.

*Лист В. П. Печаткіна до Якова Головацького, пис.
дня 2. III. 1849 р.*

Санктпетербургъ Марта 2 дня 1849 года.

Милостивый Государь!

Почтенное письмо Ваше, имѣлъ удовольствіе получить. Вы просите сдавать Вамъ на Словарь, хотя пересылкою (sic) этого я сдѣлать не могу, но сдѣлаю Вамъ удовольствіе и уступаю на каждый томъ 5% т. е. 15 к. сер. но пересылка остается на Вашъ Счетъ:

рѣшительныя цѣны книгамъ съ пересылкою, которые Вы желаете выписать:

1. Исторія Малороссіи 5 томовъ	8 р. с.
1. Исторія руссовъ, отдѣльно нѣтъ а въ Чтеніи общества древностей	5 р.
1. Описаніе Кіево-софійскаго собора	5 „
1. Описаніе Кіево-печер. Лавры	3 „ 50
1. Нѣмокановъ Греческой церкви	1 р.
а вмѣсто его: Новая скрижаль 1848 г.	2 „
1. Основьяненко, повѣсть малор.	4 „
[2] 1. Основьяненко Сватанье малор.	1 „ 50
1. Гануса розказъ Основьяненко	1 „

1. Міргородъ повѣсть. Гоголя 2 т. . . . . 4 р.
 вмѣсто ея лучше имѣть „Полное собраніе сочиненій
 Гоголя“ въ 4 ч. . . . . 10 „

Если эти цѣны Вамъ понравятся то по требованію книги будутъ
 высланы.

Съ совершеннымъ почтеніемъ имѣю честь быть Вашъ покорный
 Слуга

В. Печаткинъ.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Ч. 380.

*Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис.
 дня 9. VII. 1849 р.*

Кіевъ 9-го Іюля 1849 года.

Милостивый Государь Г. Гартинштейнъ!

Имѣю удовольствіе увѣдомить Васъ о полученіи отъ Васъ письма
 съ 20-и руб. серебр. Съ приложеніемъ реестра требуемыхъ Вами книгъ,
 по которому я имѣлъ честь распорядится и выслалъ слѣдующія книги:

1. Описаніе Кіево-соф. Собора. Цѣна	1 р.
2. Описаніе Кіев.-печ. Лавры	2 „
3. Истор. Малор. Маркевича 5 т. въ переп.	9 „
4. Ганнуся Соч. Основяненка	1 „ 50
За пересылку — всего	1 „
	<hr/>
	всего . 14 „ 50

Эти книги высланы изъ Кіева. — Кромя сего Вы получите от-
 дѣльно —

Повѣсти Основяненка	4 р.
и 2 экз. Сватанье на Гончаров.	1 „ 50
	<hr/>
В.	5 р. 50

[2] Въ посылкѣ моей изъ Кіева Вы увидите мой Каталогъ по кото-
 рому Кіевскіе и Иногородніе любители литературы читаютъ въ моихъ
 кабинетѣ. Могу увѣрить Васъ М. Г. что всѣ требованія Ваши какъ
 книжныя такъ и другія порученія касающіяся обще-житейскихъ необхо-
 димостей могутъ исполнены мною съ Самовѣрнѣшею Аккуратностію. —

Имѣю честь быть Вашимъ покорнѣшимъ слугою

Павель Должиковъ.

Іюля 9. 849 года.

Лист писаний на 2 сторонах 8^о.

Рік 1850.

Ч. 381.

*Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького.
пис. дня 23. X. 1850 р.*

Милостивий Государь Яковъ Ивановичъ (sic)!

Письмо Ваше отъ 13/25 сего м-ца я получилъ вчера и спѣшу до-
вестъ до Вашего свѣдѣнія, что посланные по благосклонности Вашей ко
мнѣ книги — я увы до сихъ поръ не получилъ кромя того, что они по
случившемуся съ Даниломъ Гартенштейномъ несчастію пришли въ Кіевъ
довольно медленно — они остановлены въ ценсурномъ Комитетѣ состо-
ящемъ при Кіевскомъ Военномъ Губернаторѣ, который не рѣшивъ выдачу
сихъ книгъ мнѣ, послалъ вопросъ о томъ съ С. Петербургу [2] и я те-
перь остаюсь въ пріятномъ ожиданіи что или книги отдадутъ мнѣ или
возвратятъ Вамъ, — но во всякомъ случаѣ повольте мнѣ поблагодарить
Вашъ за Ваше драгоценное для меня вниманіе къ моей бѣдной Антекѣ
и назначеніе Вашихъ сочиненій въ даръ оной. Можетъ быть она и вос-
пользуется ими. Грустно что наша Родная Литература встрѣчаетъ такіа
препятствія замедляющія ходъ ея. Но не смотря на это я буду старать-
ся промытть ей путь и съ своей стороны. — Въ чемъ мнѣ общали посо-
блять Г. Профессоръ Метелицкий¹⁾ Изд. Южн. Сборника недавно пере-
веденныи въ Кіевъ и давшій мнѣ [3] слово писать къ Вамъ. — Вотъ
и теперь покорнѣйше прошу сообщить мнѣ что у Васъ есть по теа-
тральной части въ родѣ Гриць-Мазица, Комедія — хотя бы это было
напечатане и гораздо прежде. — Я имѣлъ намѣреніе поставить эти пьесы
на Кіевскомъ театрѣ гдѣ публика любитъ Малороссійскіе пьесы и гдѣ есть
славные Малороссійскіе актеры. По сообщеніи списка я немедленно вы-
пишу что будетъ подходить къ моимъ планамъ. —

Нѣкоторыя изъ книгъ требованныхъ письмомъ Вашимъ отъ неиз-
вѣстно какого числа приготовлены и пошлются къ Вамъ чрезъ здѣшнюю
ценсуру на дняхъ, то есть я долженъ буду показать ихъ и получить
свидѣ-[4]-тельство, безъ того почта не приметъ, — опять какъ это грустно —
надо бы пособствовать къ безпрепятственному развитію Русскаго языка
въ Нѣмечинѣ но протое это весьма часто затрудняется даже при по-
сылкѣ въ Варшаву гдѣ такъ необходимо орусить многое. — Зака-
чая письмо всепокорно прошу не оставьте на будущее время Вашии
заказани хотя у меня есть ваши каталоги но можетъ быть, что либо

¹⁾ Амвр. Метлинскій.

нужно . . . . . за тѣмъ съ совершеннымъ почтеніемъ Вашъ покорный слуга —

Павелъ Должиковъ.

Кіевъ 23 Окт. 850. N. 247.

P. S. Последнее письмо Ваше имѣло неправильный Адресъ — меня поименовано Печаткинымъ

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 382.

*Лист Василя Ковальскаго до Мих. Ковановича, пис.
дня 2. XI. 1850 р.*

Всечестивѣйшій Господине!

Маючи отъ давна полное пресвѣдченье о ревнѣйшомъ содѣйствіи Всечестности Вашей около святой справы народа нашего велики пріятно менѣ було отъ Васъ получить письмо, въ немже Ваше благородное чувство найгорячшого отечестволюбія цѣлкомъ вылялисьте. Охочо и съ наибол'шомъ вохщеньемъ пріймаю всѣ Ваші вырази; оувѣряючи Васъ що цѣлкомъ согласуются съ моего сердца ударомъ.

О слобы но и мене Богъ дарилъ силами отвѣтными моей доброй волѣ, неомилно оказатбымъ ся въ живѣйшомъ блеску яко правый сынъ Руси — но годѣ менѣ смертному ѡдгаднути Всемудрѣйшого совѣти съ мною! не зная про тое якъ и где съ изрядѣйшомъ успѣломъ нашему любимому Отечеству бути помѣчний, було и есть моиѣ стремленіемъ всегда соспѣшествувати общему благу — а хотяи слабый въ силахъ семъ, но понеже постоянный въ предвѣтїк и замилованный въ працѣ хочу бути, отже надѣюсь при ласцѣ Всевышняго и щирої порады любезныхъ моиѣ Родимцевъ, содѣйствовати все добрымъ дѣламъ. Зарубѣ дѣлательности моей на теперь зашедшими пронашествіи збсталъ очевидно стисневый: я вижу ся бути, чого вѣколи мож собѣ не желалемъ „оурядникомъ“ [2] поймаю мое теперѣшное состояніе, але и не забуваю мое отношеніе — при такомъ розкладѣ рѣчей могу статиь всемирїа обывателемъ, но не менѣе маю бути правымъ Австрій державляниномъ а Русы вѣрнымъ вѣстатн сыномъ.

Тїи то суть мои засады, съ нимиже вступаю въ великій свѣтъ — най той ихъ судить по правилу своему, я ихъ ся лишити не хочу, якъ долго не научу ся лучшихъ. Зъ цвѣту руского выбралъ собѣ припадокъ мене чи на игрушку чи на яке диво самъ не знаю — — назначеніе мое вскорѣ ачейже буде менѣ ясвѣйшимъ, бо доселѣ самъ не поймаю, чи маю

свѣтон'комъ моше тѣшитись чи журитись. Люде оувѣряють мене що до завидованья есть моя доля; я но за тѣм'ко буду тринатись за щасливѣйшого, за кѣм'ко буду мѣгъ полезнѣйшимъ ставатись. Смирна бо и покослюбыва дитина руска не привикла до шумящего жита, обзнакомлена но съ стогнами, горемъ и бѣдою не може на синнѣй небосклонѣ дивитись не затуживши въ сердца за своєю родиною — но съ гѣркими обзнамлена слезами ей зриница не прослезить ся такъ борао въ радости — она отъ природы гѣйбы на пустополициу привначена, не жѣ [3] рада въ гомонящихъ нѣстахъ — сама безъ лести, безъ сграсти любуеь но въ чисто сердечнѣмъ кружѣ своихъ другѣвъ, знаемыхъ и повиноватыхъ — довол'на въ всего чинъ ю Богъ дарить, не искае выгѣдъ анѣ приборѣвъ — и така мовлю дитина нас кинутись въ нѣдро волнующего моря, и занесенною бути не знати въ яку затоку?! Але що дѣяти?... Наша народна пословица мовить: „Есть ли грыбъ, то лѣвъ въ кѣшъ“ т. е. хочеш ли бути вдячывымъ твоей нен'дѣй най ты не буде нѣчого тяжкннѣ, щобы занесльши кѣй принесло полегшенье. — Отжежъ пращайте, иду на новое мое станице но остаюь завжди съ вылучайнѣйшимъ высокопочтаниемъ Вашей Всечестности нижайшій слуга

Василій Ковалскій.

Л'вѣвъ дня 2/XI 1850.

До 8. т. н. гадаю въ Л'вѣвъ забавитись — понеже заразомъ съ декретомъ жаднѣй грошѣй не опредѣлило менѣй мнѣстерство правосудїя на дорогу, ожидаю тѣмъ теперъ въ Вѣднѣя. — Мило менѣй буде сли Вашїй сочиненїя и надалѣ менѣй удѣляти будете, що и съ новѣй стороны чинити не валишу скоро тѣм'ко Вамъ тое на руку буде. Г. Василю Ил'ницкому и всѣмъ честнымъ Русынамъ ной засилаю щиро дружескїй поклонѣ. Пращайте! Пращайте — В. К.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.¹⁾

Ч. 383.

*Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького,
пис. дня 30. XI. 1850 р.*

Кїевъ Ноября 30. 1850 года № 274.

Милостивый Государь Яковъ Федоровичъ!

Послѣднѣе (sic) письмо Ваше отъ 16/4 Ноября имѣлъ честь получить.

По тяжелой почтѣ я уже отправилъ къ Вамъ:

¹⁾ Мїсто у уживае в сїм листї Ков. 8, мїсто в — г.

Обозрѣніе богослуж. книгъ Греко-Россійской церкви цѣна	1 руб. сер.
Исторію Русской Словесн. Максимовича	2 руб.
Лѣтопись Самовидца о войнахъ Хмельницкаго	1 руб.
Сборникъ украин. пѣсень Максимовича	1 руб.
За пересылку гербовую бумагу и проч.	1 руб.

И того 6 руб. сер.

Извините что первую изъ сихъ книжечекъ посылаю не новую, причина что [2] ее теперь трудно найти (sic) какъ равно и Исторію Максимовича. —

Равноѣрно я не приложилъ Исторіи русской церкви недостающихъ Вамъ томовъ 1-го и 5-ого по тому что прекрасной этой книги вышло все изданіе авторъ приступилъ къ 2-му изданію которое исправилъ и умножилъ я уже ииѣю 1-ий томъ 2-го изданія. Краткаго руководства къ логикѣ Новицкаго не случилось у меня подъ рукою, а введеніе въ Богословіе Макарія ожидаю съ СПетербурга будьте увѣрены что я Вамъ эти книги дошлю въ послѣдствіи.

Ваши книги что изволили прислать ко мнѣ потребованы въ СПетербургскую цензуру до теперь незнаю когда ихъ получу а когда сіе случится то я Васъ навѣщу что удержано. Кстати здѣсь [3] извѣститъ Васъ что расчета сколько Вы за мной считаете я не получилъ при письмѣ Вашемъ отъ 6 Іюня а потому неизлишнимъ мнѣ было бы получить таковой.

Съ душевнымъ умиленіемъ прочелъ я Ваше искренное участіе о существованію Малороссійскаго театра весьма бы было пріятно мнѣ получить отъ Васъ „Верховинцы“ для Кіевского театра если въ немъ нѣтъ ничего запрещеннаго по Вашему мнѣнію, я не забуду прислать Вамъ афишку если будетъ представлено въ Кіевѣ и теперь нѣкоторыя прилагаю присемъ.

Такъ все остаюсь Вамъ благодаренъ за обнадеживаніе будущей выписки книгъ буду стараться Вамъ угодить.

Съ совершеннымъ почтеніемъ покор. слуга

Павель Должиковъ.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

Ч. 384.

*Лист Исаака Гартенштайна до Якова Головацкаго,
пис. дня 25. XII. 1850 р.*

Высокопросвѣщенный Господинъ Милостивый Государь!

Пачечка съ 9 книгами надѣюсь Вы получили, честь имѣю препроводить при семъ счетъ, какъ и пакетъ приложения при моемъ письмѣ отъ Гна Печаткина; жаль только что предоставленное мнѣ счастье вести переписку съ Вами, однимъ изъ отличѣйшихъ ученыхъ Галиции, по непредвиденнымъ обстоятельствамъ къ крайнему моему огорченію, пересекается. А потому покорѣйше Васъ прошу, воздержась съ присилкою ко мнѣ какихъ бы денегъ либо другихъ порученій, принимать увѣреніе къ преданости и готовности къ услугамъ. —

Милостивый Государь Вашего всекорнаго слуги

Исаакъ Гартенштейнъ.

Декабря 25 дня 1850 года.

М. Радзивилловъ.

[2] Копія --- N. 434.

СПетербургъ Ноября 30 дня 1850 Года.

Милостивый Государь Иссаакъ Даниловичъ.

Честъ имѣю Васъ увѣдомить что часть книгъ по Вашему требованію отправлена 22 минушаго Іюня и 24 г. сего Ноября, остальные же потожже требованію книги не посланы по причинѣ, что нѣкоторыя изъ нихъ изданы въ Москвѣ, другихъ же во всё имѣть въ продажѣ, какъ напримѣръ Сочиненій Гоголя, стоящія теперь 30 руб. с. и Иванъ Халаяскій требованныхъ Г-мъ Головацкимъ. Покорѣйше прошу извинить меня за замедленіе увѣдомленія и расчета въ присланныхъ Вами деньгахъ; по стеченію разныхъ обстоятельствъ въ послѣднее время я не имѣлъ удовольствія тотъ часъ же отвѣчать Вамъ по отправкѣ книгъ. По приложенному при семъ счету остается за мною три руб. сер.

Съ совершеннымъ почтеніемъ имѣю честь быть Вашъ покорѣйшій слуга

В. Печаткинъ.

На 4 сторони:

S r Wohlgeboren Herrn Iacob Gołowacki Ordentlicher Professor bei der k. k. Universität zu Lemberg und Korrespondirendes Mitglied der Prager Societé scientifique in Lemberg.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 385.

*Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, безъ даты,
при кінци 1850 р.*

Любезнѣйшій Брате!

На послѣдній Твоей листъ отвѣчати я неможко опоздился; желаючи Тебѣ подати якое некое извѣстіе о книгахъ желанныхъ, которыя уже въ Варшавѣ суть и зновъ случайности ожидаютъ для дальшой пересылки, я не дуже съ отвѣтомъ спѣшился. Но ихъ все еще не видно по причинѣ рѣдко тутъ прибывающихъ курьеровъ. Г. Р. увѣряетъ, что когда пограничныя отношенія таможенныя между Россією и Польшею уставовлены будутъ, тогда и переписка и пересылка лучше пойдетъ — теперь еще все перозарѣшено — одинъ указъ противорѣчаетъ другому, и никто не знаетъ, чего держати ся.

Вотъ Тебѣ здѣсь списъ книгъ выписанныхъ Г. Р. вѣстѣ съ цѣнами:

1) Цвѣты изъ Сада Ефрема Сирина. М. 847	— 50 к.
2) Сказанія р. Нар. Сахарова — томъ втор.	2 р. —
3) Естествени. Истор. Кораблева и Сярякова	3 „ —
4) Руководство къ математ. и физич. географ.	1 „ 50 „
5) Курсъ чист. математики и геом. Кумалевица	7 „ —
6) Ариѳметик. Куинискаго	— 75 „
7) Учебный курсъ словесности Плакши. II ч. Сиб.	3 „ —
8) Граммат. русск. Иванова изд. для училищъ	— 70 „
9) Гласъ пастыря или бесѣды свящ. Спб. 1846	2 „ —
10) Образцовый письмовникъ	1 „ 50 „
11) Практическ. руководство къ обществ. писм.	2 „ 50 „
12) Краткое руководство къ Логикѣ О. Новицк.	1 „ —
[2] 13) Естествени. исторія Далья, Пестеля &	10 „ 50 „
14) Обзорѣніе церковныхъ книгъ	1 „ 50 „
15) Краткое обзорѣніе богослуженія прав. црк.	1 „ —
16) О воспитаніи дѣтей въ духѣ христ. благочест.	1 „ 70 „
17) Начертаніе христіанск. обязанностей	— 75 „

Всего за 41 р. 90 к. сер.

Только всего уже поуплено — и есть въ дорогѣ — прочія Тобою желанныя книги (числомъ 14) не можна было въ Питерѣ получить или нужно было выписывати отъ куду нибудь. —

Изъ здѣшнихъ новостей мало добраго могу Тебѣ извѣстити — гр. Голуховскаго ожидаютъ тутъ еще сего мѣсяца — его пропозиція не дуже или во все намъ Русинамъ не пріятна — незнати, что скажетъ министерство на тое? Ни Константиновичъ ни Хоминскій не представлены тамъ, куда подавали ся, а однакожь въ нихъ велика наша и може единственная надежда. Увидишь незабавки, что будетъ — вѣдай нашихъ боятса Нѣицы и въ Галиціи и въ Угорщинѣ, и отстороняють ихъ сколько возможно; но то да не мѣшаетъ насъ, намъ видно судилося еще долгое время терпѣти — и вѣроятно намъ во свою пору враги сами наилучше мимохотно помогутъ. Наша правда всегда колісь на верха будетъ — а враговъ чортъ возьметъ — и сами себя истреблять. Не увѣрилъ бы никто, какъ теперѣшній духъ правительства измѣнился въ отношеніи народностей. — [3] Найвѣрѣйшіи Русины, Словацы, Ромыны, Сербове суть теперь у правительства найгорше положенны — страдаютъ и отъ Мадяровъ и Нѣмцы, и здается якобы нарочно ожесточано ихъ права и оскорблено всѣ человѣческія чувства. Н. я кажу, бѣда еще не минула, и придетъ може еще горшая, а полагати не будетъ на кого; ибо неудовольствіе появляется повсюду.

Черезъ Г. Ковальскаго я послалъ Тебѣ 10 экземпляръ. ново вышедшой грамматики церковнаго языка, сочи. епископа сербска Іоанновича — весьма хорошее дѣло, и достойное всякаго попомоществованія — и сколько инѣ извѣстно есть то первый шагъ Сербовъ современныхъ, ступившій на возвратную и едино спасаемую путь „для всѣхъ Славянъ, а именно восточнаго вѣроисповѣданія — на путь давной церковно народнои словесности. Пусть себѣ говоритъ Г. Миклосичъ и Вукъ et consortes что хочуть — пусть и ругаютъ — но той правди они ни даже своимъ гениемъ не перепрутъ. Если богъ поблагословитъ Славянъ, и они поразумѣють состояніе нынѣшнее и будущность свою.

Хвалити Бога, я думаю, что и наши Русины Галиціи начинаютъ приниматися тымъ увѣреніемъ, и дастъ Богъ укѣплятися въ томъ — обь Угорскихъ я со всею безопасенъ, они грядуть самымъ благонамѣреннымъ путемъ — у насъ еще Ляшня [4] якъ отъ вѣковъ вредила, такъ и теперь препятствуетъ — полеже можно сказати, что въ народѣ перейшла. Вы проф. и учителіе имѣте на себѣ великую задачу — давайте истинное направленіе юношеству, а все будетъ благополучно! —

Касательно „Исторіи Церковной“¹⁾ Балудянскаго я еще не рѣшился, что съ нею дѣлати; трудный бо то выборъ — цѣна и въ Будинѣ, и Львовѣ и Перемышли и здѣсь почти однака — то есть высока, а дѣло

¹⁾ Вид. в р. 1851 (ч. I і II) і в р. 1852 (ч. III).

великое и незнать какъ прійметъ публика — хотя я великую ниѣю надежду, однакожь тяжко розпочинати, а не совершити — съ начала ниѣ нужно до 300 р. сер. — а всего до 1000 р. сер.

Я думаю такъ: не можно ли бы было издавати сошитами по періодамъ (числ. 4) — и покрѣплятись повременно подпискою (предплатою) и поступати далѣе и далѣе? —

Или я хочу взяти свѣдѣтельства и ниѣнія о ней Г. Литвиновича и Шашкевича — и лодати просьбу до всѣхъ нашихъ архіереевъ, о помощь денежную? Что думаешь ты? — Напиши скоро. —

Грамматику Іоанновича я взялъ отъ Вледицка въ комиссъ — онъ желаетъ цѣну по 2 р. и 48 кр. сер. — но то очень дорого — онъ долженъ попустить — по крайней мѣрѣ на 2 р. 30 или 40 кр. — продавай какъ можешь. —

Уцѣлуй всѣхъ Твоихъ и нашихъ отъ меня и пращай Твой

Иванъ.

На окремія картці стор. 5:

Дополнительная посылка росс. книжокъ Ярослав:

5. Курсъ чист. математ. и геометр. Киндерева. Кушакева. 5 частей равн. издан. 1 р. 50.

1. Арифметика Кушинскаго 75 кп. — 1 кп.

1. Грамматика Ивалова 70 коп.

1. Учебнаго курса словесности В. Плакшина — дополненіе — перв. часть.

2. Практическое руководство къ обществ. писмамъ — дополн. — 4 части 2 р. 50 к.

1. Обзорніе церкви. книгъ 1 р. 50 к.

1. Краткое обзорніе богослуженія прав: церкви Дебольск. 1 р.

1. О воспит. дѣтей въ духѣ христ. благочест. 1 р. 70 к.

1. Начертаніе христ. обязанност. Кочетова 75 к.

2. Естественна исторія Даля Постелья — дополн. къ атласу — зоолог.

16 книгъ + 1. Kodex Supraslens. + 11 Истор. I ч. неполн. + 30 Ист. II ч.

Лист писаиий на 5 стор. 8°.

Рік 1851.

Ч. 386.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
9 (20) VII. 1851 р.*

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Ты бачу вибравсь ся на село до Родины — їць здоровь и уцѣлуй всѣхъ сердечно отъ мене; если будешь въ Чепеляхъ на поминкахъ незабвенного Тата, то помолися и за мене въ далечинѣ, и сдѣлай такожъ на мой счетъ якову ю памятку, бо менѣ теперь при наибольшей усердности вѣчого ни купити ни послати не могу — препроси ихъ въ Чепеляхъ, Скалатѣ, и Петра въ Тернополь и проч. въ моеѣ имени, же я не пишу до нихъ, хотя мене Петро уже колька разы взывалъ до того — я зробилъ что менѣ поручено отъ него, по до писанія не могъ емъ прійти — нехай про тое не забываетъ на Вѣстника — поклонися и Г. Прокопчицу и Борискевичу и пр.

Закимъ отѣдешь до Львова, подожди нѣсколько день, поки не прїѣде молодшій г. Дѣдницькій медикъ зъ Вѣдня — онъ выѣхалъ 19 юлія — вѣдай за тыждень стане на мѣстци — черезъ него я посылаю Тебѣ нѣсколько книжокъ, которы тамтой недѣли зъ Варшавы прійшли, но еще не всѣ, сирѣчь:

Цвѣты Ефрема — 50 копѣекъ.

Сказанія Сахарова Т. вторый 3 рубл.

Естеств. Истор. Корабл. и Свряк. 3 рубл.

Руководство къ матем. Тальцита 1 р. 50 к.

Учебн. курсъ словесн. Шлакс. ч. втор. 3 р. (первая не прійшла, може у Тебе уже есть?)

Гласъ пастыря или бесѣды 2 томы 2 р.

Образцов. писмовник. 1 р. 50 коп.

Естественной истор. ботаника Даля и зоологическій Атласъ 10 р. 50 к.

Кромѣ тихъ прійшло еще: Практич. руководство къ сочиш. общества. писемъ; четверт. часть — 2 рубл. 50 коп. — не знаю, чи прочіи маешь, чи може съ другою посылкою прійдуть? — Г. Р. тымчасомъ задержалъ сію книжку до второй посылки; если бы первіи части не прійшли, то кажетъ шкода денегъ, бо для насъ малая польза изъ сего сочиненія. — Онъ перепрашааетъ Тебе въ опозненіи, но всегда готовъ служити и на познѣйше, и надѣется улучшенія сообщенія.

[2] Онъ радше такожь, что бы не выписывати такъ много книжокъ на разъ, бо великіи пакеты трудно пересылати. Изъ посланныхъ Тобою 100 зол. ср. отпалаеть за книжки всѣ выписанныи до 83 или 84 гульденовъ — изъ лишившихся я уже съ Тобою рассчитаюсь. —

Прошу Тебе, если у Тебе есть что собраныхъ денегъ за покупку книжокъ мною посланныхъ, особенно за Іоанновича грамматику, Духновича Поздравленіе и Миклошича — то пришли менѣ скоро, бо менѣ и самому нужно, и они упоминаются.

Кромѣ реченныхъ книжокъ посылаю Тебѣ еще нѣкоторые дробнѣйшіи; яко:

Духновича: Хри́стъ души 5 эксемп. по 10 кг. сер.

dto Землепись 6 эксем. по 10 кг.

dto Пѣсней церкви. 6 экс. по 3 кг.

Нодя: Русскій Соловѣй 40 экс. по 3 кг.

(Изъ свхъ книжечокъ можешь Г. Дѣдицкому дати по колька экс. на село для ровданія дѣтямъ въ Мостахъ Великихъ — такожь проситъ онъ Тебе о выжиченіе ботаники Даля — на вакаціи, если можешь, и если она не предназначена для Брискиевича, то дай ему). —

Потомъ:

Магазинъ сербск. далм.

Balady Vinc. Furcha

Pohlady Slovenskije Hurbana cetyry svazky.

Pogląd na fabrykacyą cukru; Paduchá.

Міровѣрніе (болгарск) Добровича три листи. (Може бы тѣи книжки придалися для Матичной бібліотеки?)

На конецъ посылаю Тебѣ два литографъ образы сочин. нашихъ молодыхъ художниковъ Г. Кульчицкиихъ — я взялъ на мой счетъ по 100 эксемп. и посылаю Тебѣ по 50 эксемп. въ каждого, продавай и расширяй якъ можешь, чтобы его заохотити — дай также до книгарни Ставропигии — Цѣна Св. Николая есть 6 кг. сер. а прес. Богородицы по 10 кг. сер. — только мене и его самого стоить. — Злишніи 50 эксемп. я посылаю до Угорщины, може и тамъ кто купитъ. —

[3] Въ имени Г. Духновича прошу Тебе о якии статейки или поевіи, до его „Поздравленія Русиновъ на годъ 852“, которе онъ въ Будниѣ печатати будетъ. Оно бы добре было, если бы дѣданіе наше чѣмъ разъ больше совокуплялося. —

Изъ ново выходящихъ книжокъ посылай менѣ всегда принаймиѣи по 10 эксемп. такъ для тутейшихъ Русиновъ, яко и на показъ для угорскихъ, такожь старайте ся съ ними вступити въ правильныя книгопродажныя сношенія. —

Но что важнѣйшее теперь :

Черезъ Г. Дѣдицкаго посылаю и Тебѣ 10 эксмп. Исторіи Церкви.

Балудянскаго по 6 печатанныхъ листовъ, и то для :

Тебе	1
Г. Кузьмск.	1
„ Лотоцк.	1
„ Зубрицк.	1
„ Крѣстицк.	1
„ Кульчицк.	1
„ Ильницк.	1
„ Слѣмаковск.	1
„ Съемаша	1
„ Сосновскаго	1
(уже запрещ.)	

И того 10 экс.

Отдай ихъ въ моемъ имени и проси, да бы помощію своею поспособовали — я хотѣлъ имъ особенно послати почтою, но то много стоитъ и нужно было бы до каждого что нибудь писать, а у мене времени нѣтъ — Я обнялъ истинно великій и дорогій трудъ — отъ Г. автора не имѣю жадной помощи; я обязался мѣсячно Мехитар. платити по 30 вол. сер. и плачу але въ моей гажѣ — естли же и въ публици помощи не будетъ, то не знаю якъ тое дѣло до конца довести? я бы хотѣлъ теперь уже принаимнѣй первую часть сплатити — а ту грошей и подписчиковъ дуже мало приходитъ (отъ Яхимовича только 6 fr. ср. на 2 экс.) чтожь я съ такою помощію почну? — Преосв. Еписк. я уже всѣмъ почтою послалъ, но до сихъ поръ не имѣю еще ни отвѣта, ни успѣха! Якъ и вообще намъ Русинамъ всюду бѣда — Вѣстникъ упадаетъ, отбирателей ледви 600 — дописывателей мало — все насъ опускаетъ — и министерство уже субвенцію выповѣдаетъ — Зоря тоже якъ догадую ся не найдѣнше стояти муситъ — Ценаура страшена — враговъ отъ всюду умножается — Ляхи и Мадяри гору взяли, правительство на насъ смотритъ якъ на неизбѣжныхъ жизни ни исторіи (!!) — Такъ теперь справа наша стоитъ! — Для того бы правѣ намъ теперь между собою выпадало бы [3] наибольше дѣйствовать, и крѣпити ся во внутренней словесной жизни — а политики со всѣмъ лишится — пусть ляхи и враги политизуютъ съ слѣпыми мужиками — уврятъ якъ далеко зайдутъ безъ помощи священства нашего — теперь бы наше священство повинно усунутися отъ всякого предводительства общественнаго въ народѣ, кромѣ дѣйствованія на училища — и благонравіе религіное — писати и писати и читати и вспомагати словесность — и сообщатися усердно и въ тѣснѣйшемъ быти союзѣ всѣмъ про-

свѣщеннѣйшимъ и благонамѣреннымъ — а для политики заумерти со всѣмъ — то есть задача наша на порѣ наилучша — а прійдетъ время благополучное, тогдѣ станути мужественно и приступно, а не упокорительно якъ до сихъ порѣ бывало, и показати же жизнь есть — ны агитуймо межъ собою, между мужиками пусть агитують враги на свою собственную погибель. —

Для того прошу и заклинаю Тебе, если поѣдешь на село, то ѣдь рѣшннмъ дышлемъ вступай до ревнителѣй и ободряй духа для общаго нашего блага — бо загибнемъ такъ, же и слѣду и чутки по насъ не лишится. —

Всец. Трещаковского и Кобриньского перепроси, же я еще не могъ до нихъ отписати имъ — може тими днями — то и имъ роскажу где что любопытное — нехай дѣлають якъ дѣлали прежде, и жертвують по увѣренію своему; мы революціи не будемъ дѣлати, но хочемъ на ню готовіи быти, что бы леда вѣтеръ не колибалъ нами, куда схочеть...

Уцѣлуй брата Мариню и всѣхъ проч. а если ти возможно будетъ, подай еще извѣстіе о Себѣ передъ отъѣздомъ Твоимъ.

Працай Брате — Твой

Иванъ Ѡ. Головацк.

Вѣна дня 8/20 Юлія 851.

Первая Часть Исторіи будетъ готова до половины Августа куда ю послати бы чѣмъ скорѣй? —

Лист писаний на 4 сторонах вел. 4^о.

Рік 1852.

Ч. 387.

*Лист Івана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
(1.) 13. IV. 1852 р.*

Вѣна д. 1/13 априлія 852.

Любезный Брате Ярославе!

Христось Воскресе!

Не дивуйся, что я такъ рѣдко до Тебе пишу, и не всегда въ свой часъ. Твои желанія исполняю; ибо отъ колы Г. Дѣдицкій отступилъ отъ редакціи, ужасное время не имѣ лежатъ. —

Книги Тобою посланныя чрезъ спедитора я уже давно получилъ, и больша половина уже на всѣ стороны разослана — ожидаю только успѣха.

Касательно книгъ Тобю желанныхъ, навѣщаю Тебѣ, что Г. Р. якъ я вижу описается брать на себя трудъ посредничанія, одно что уже предидяя попытка такъ продолжалась, а можетъ быть и ради политическѣхъ отношеній — онъ нѣтъ не далъ рѣшительнаго отвѣта, можетъ ли и хочетъ, или нѣтъ, и я больше его просить уже не буду. — Изъ между книгъ Тобю упомянутыхъ былъ у него только „Новый Заветъ“ новѣйшаго изданія, и онъ его Тебѣ отступилъ; о прочія книги надо будетъ Тебѣ самому писать въ Варшаву къ: Г. Всеволоду Максимову Истопнику, книгопродавцу и комиссіонеру Учебнаго Округа; — отъ него думать можна получить всякія русскія книги и скоро и точно. — Макарія догматическое богословіе Г. Р... неизвѣстно, вышелъ ли IV томъ — онъ даже о III не знаетъ. —

Картинны родословныя вмѣстѣ съ введеніемъ я получилъ отъ Г. Сосновскаго, и пользуюсь ними какъ возможно; здѣшніе Русины по большей части [2] пріяли предплату, у меня зложено уже 20 fr. сребр. которыя сими днями отошлю Г. Сосновскому — прочіи еще не заплатили а мѣзъ Угорщины еще не получилъ я отвѣта — я думаю, надо бы время предплаты продолжить и на мѣсяць Май. — Извини меня у Г. Сосновскаго и Г. Зубрицкаго, я все получилъ, и благодарю покорно, я дѣйствую по возможности силъ и времени — но отвѣчать писемно у меня нѣтъ всегда времени и досуга. —

Удивительно Г. Шашкевичъ, которому я такожъ 1 экс. картинны съ введеніемъ исторіи послалъ; картину прихѣпилъ на стѣнѣ, и поперемазывать все, что не (по) его смыслу написано — сердился, что Г. Зубрицкій узнаеть толико русскихъ князей Святыми — и Богъ знаетъ какія банальюки плѣтеть. — На оберткѣ введенія написалъ сія слова: „Такое гаварить не купуется у хахловъ“ — и отослалъ мнѣ съ введеніемъ — славный тотъ аутографъ я буду вѣрно хранить, можетъ быть онъ когда то придастся. —

Литвиневичъ мнѣ розказывалъ, что онъ въ согласіи съ Шашкевичемъ намѣряютъ издавать на будущій школьный въ здѣшней Семинаріи особенную часопись, занимающуюся не кроімъ политики всякими иными предметами — можешь подумать себѣ, въ какомъ духѣ она будетъ издаваема! — На Зорю хулить предъ мною ужасно, а поза очи и на Вѣстникъ. [3] Твои донесенія о Львѣнцкомъ ствердилъ самъ Владыка Перемышльскій. — И въ обще слухи расходятся дивныя о русчинѣ — жалобы отъ Ляховъ въ Перемышля и Самбора, что молодежь насильною наукою русчины забивается; и кажутъ уже, что русскій языкъ не будетъ obligatно преподаватися. — Славный комитетъ Львовскій (съ еписк. Іоанномъ и Ижакомъ) подали такое мнѣніе до министеріи, что не нужно у насъ особенныхъ русскихъ катихитовъ — и проч. и проч.

Случайно упоминаю Тебя, что бы и Ты въ преподаваніяхъ Твоихъ не запускаясь глубоко рѣчь народнаго языка, что бы и Тебѣ врагъ не пошкодилъ — въ прочемъ Ты самъ знаешь лучше, что и какъ дѣлать. — Но видимоу наша русчина лишена будеть всякаго публичнаго дѣйствованія — но тѣмъ крѣпче будетъ она владѣть и расширяться въ сердцахъ и въ приватныхъ кругахъ. —

Тѣми днями получилъ я писмо отъ 3 юношей Моравцей, учениковъ лиц. класса въ Кромѣжирѣ, которыя требуютъ отъ меня совѣта, понеже желаютъ перейти на нашъ русскій обрядъ, и хотятъ въ священники посвятиться. — Дорога то далека, и не знать чи вытребуютъ они — но то есть знакъ времени. — Въ Будниѣ издаетъ Дръ Радолинскій (Словакъ и латинск. священникъ) [4] русскія проповѣди, и хорошо пишетъ по русски, какъ здѣсь самъ читать можешь. Онъ былъ прежде редакторъ здѣшнихъ Словацкихъ Новинъ — а теперь въ Будниѣ редакторъ словацкаго законническаго Вѣстника. Я его знаю лично, и вѣдаю о его благонашреніи. Хорошо бы наше священники сдѣлали, если бы его стремленію пособствовали, чтобъ успѣлъ и продолжать дѣло. — Угорскіе Русины стоятъ крѣпко въ духѣ и согласіи отъ перваго до послѣдняго — а у насъ какъ водится?! —

Исторія Церковная будетъ небавомъ готова — недавно получилъ я списокъ предплатителей отъ Львовской Консисторіи.

Г. Гарбовскій, честный Русинъ, юрискъ отъѣзжаючи азъ Вѣны ваялъ для Тебя нѣсколько книгъ, яко

Литургическ. Катихиса	20	екс.	по 40	кр.	ср.
Памяти изъ Отпуста	100	»	»	3	»
Проповѣди Мигалича	50	»	»	3	»

Ceska citanj. kniha — Kollara citanka — и slovakaska citanka. — (О Твоей Хрестоматіи и слуху нѣтъ). — Днесъ же посылаю Тебѣ „Mudroslovi Celakovskeho“ — и Новый Заветъ — и одну медаль въ честь Коллара выбитую. —

Ты споминялъ разъ о цѣнѣ бумаги на Зорю: здѣсь рыза такой бумаги стоитъ теперь 3 — до 3 вол. 30 кр. ср. — Извѣсти что либо о бумагахъ для втораго тома Исторіи Г. Зубрицкаго, понеже купецъ обѣщался только до половины апрілія пождать а потомъ можетъ трудно будетъ получить. Пращай Брате съ родиною всею и Друзьями

Твой Иванъ.

Лист писанный на 4 сторонахъ 8°.

*Лист Василя Ковальського до Якова Головацького, пис.
дня 16. (28.) V. 1852 р.*

Всечествійшій Господине!

Почтенийшиимъ письмомъ Вашимъ въ д. 28/16 Цвѣтня оурадовалисьте мене дуже, додаючи менѣ заохоты до предначатого мною худого дѣла — по началамъ Вамъ извѣстнымъ поступилъямъ споро напередъ и скоро менѣ досугъ позволитъ, совершу мою працю въ концѣмъ мѣсяца Червця.

Относительно розличій заходячихъ межи нами въ словарно грамматическомъ ваглядѣ и примѣчаній въ тѣмъ ѳтношенію зъ стороны Вашои менѣ зробленыхъ, слѣдующе надѣянью для того оправданя ся :

Словеснѳсть русска представляе ся менѣ аж до новѣйшои еи періоды въ образѣ старои похилившои ся дерева, котрое якъ за мало нас сокѳвъ къ продолженію своiei пытоиои жизни такъ и за много, абы могло зауерти наравъ спомъ вѣчнымъ. — Тяжкій и чорній хвары пересувають ся надъ его зарослою мхомъ корою, но не спадае зъ тыхъ густыхъ хваръ и една живиена капля благои росидѣ на съсохліи его гиля. — Тепленькіи лучи небеснои свѣтла, котрин и найменшу травку засиляють своєю чародѣйною силою, гублять послѣдки провябаня въ тѣмъ деревѣ... И чижь дивно кому быти може, що ѳтвѣчний той дубъ высиливши ся а ѳтъ пѣкуду не скрѣпляемый, нас туй туй поклонити ся своєю коруною къ матери землѣ? И чижь дивно, що нема Бояна, котрыйбы загомонилъ солодко и славно, коли нема оуже и деревеснои тѣни, пѳдъ котрою то лишъ грудь бандуриста всѣи волшебными ѳтгывала ся голосами? Чижь дивно, сля нынѣ лишъ чорный воронъ сяде на тое дерево тай закраче стогнами, коли райска щебетлива птыца не находить тамъ оуже нѣякои принады?... На дармо кричала цѣла Италия, коли Данте и Петрарка стали ветху латинщину лишати, а къ новѣйшому нарѣчію гейбы пчолы до меду лѣпнити! Такъ и надармо оусилуе ся кто нынѣ старый, хоть поважный, классическій, оученый и книжный языкъ нашою поколѣнью захвалати. — Языкъ старо-русскій, котрого звука и голосу мало кто нынѣ знае¹⁾, не естъ въ состоянню оудоволити потребѣ нашѳи — бо намъ надобно естъ: говорити и писати! а не допѣро оучити ся языка. — Сокровищезъ старо-русского языка насѣмъ ся пользуети и засилати,

¹⁾ Церковно-словен'скій языкъ не розумѣю ту, но той языкъ, котрый былъ колисъ въ общежитію, т. е. въ гражданськѳмъ оупотребленю.

такъ якъ и засмѣемъ ся сокровищемъ церковного или иныхъ славянскихъ языковъ но [2] мовити нужно намъ есть нашимъ народнымъ языкомъ, котрый по словамъ Вашимъ (Вѣнокъ Часть I. стор. 63) способный есть до выражена и найвышшихъ понятій. — Про тое абымъ сказалъ мое може недоспѣлое и блудное мнѣнїе, не згожаю ся съ Вашимъ предложеньемъ, котрымъ менѣ для образцового писаня захваляете Симеона Полоцкого, Димитрія Туптала, Оукр. лѣтописцѣвъ а наконецъ и проф. Лодія. Суть то въ правдѣ саміи славнѣйшіи свѣтила своего времени, но не плѣняютъ мене за тѣлько, абымъ имъ подражалъ. Не перечу въ прочемъ того, що ихъ сочиненія не суть незрозумѣлыми нашимъ Роднїцямъ, бо воия тыхъ цѣлѣвъ до нашей словесности належитъ и не многимъ розличають ся ѡтъ запаху нынѣшнихъ плодѣвъ — однакожь въ мѣру розличья доистно заходячого межи нами, ѡтхожу ѡтъ нихъ — а хотяй зъ первого огляду рѣчи здае ся, що нашимъ заданьемъ есть тамъ зачати, где нашии передъ 40 лѣтами перестали, абы совокупити все въ одну цѣлѣсть, то однакожь видить ся менѣ тое быти излишнимъ, бо инакше требабы оувѣрити, що въ теченіи послѣднихъ 40 лѣтъ словеснѣсть наша не вступила цѣлкомъ въ инне пасмо житя. Передъ 40 лѣтами преподавали черезъ вѣякое время покойніи Отци нашии на всеучилищи нашѣмъ домашнѣмъ гдекотріи предмети въ языцѣ подобающѣмъ бѣльше на церковный или старо-русскій якъ на нашъ нынѣшний живучій языкъ — и не дивъ тому, бо преподавали для будущихъ священнѣковъ, котрымъ есть потребна якъ найосновательнѣйша вѣдомѣсть церковного языка — но выпѣ насъ ся нашъ цѣлый нарѣдъ просвѣщати и словеснѣсть наша народна оусовершати, котру однакожь якъ старо-русскій такъ и церковный языкъ не могутъ изъ себе становити. Тіи послѣдніи языки выпадае по при нашѣмъ народнѣмъ языцѣ обѣучати и то якъ лишь можно найосновательнѣйше — сли же хочемъ нашу питому словеснѣсть нати, то наемъ ся такой признати всѣмъ сердцемъ до нашей запознаной и оупослѣженной хахлячины, т. е. до нашего простонародія, якто покойный нашъ и незабвеный Русланъ, якто Вы, Иванъ, Добрянскій, Могильницкій, Оустіяновичъ, Гушалевиць и многіи иніи ся признали. Тая хахлячина дасть ся обдѣлати, покостовати, выгладити — народови [3] не буде она чужа а для оученыхъ занадто достаточна, абы ся порозумляли. —

Бо и що есть тая хахлячина?

Не беру я ту нашего селянина за совершенный образецъ — но але еще и менше по части письменного дяка — для лучшого выражена ся вертаю до образа за начала начертаного. —

Тое пристарѣлое ся дерево начало ѡтъ давна оуже съхнути и не одинъ его слѣй оуже цѣлкомъ стратилъ житье, однакожь соки чинъ разъ

дальше тиснули ся и тиснуть къ осередковн, котрый прямо сообщас ся зъ корѣнями. Тѣ корѣня, разъ понеже суть въ земли, а потѣмъ и послѣднѣи каплѣ житя изъ самого получаютъ дерева, почали въ шѣру силъ своихъ одиѣ скорше, другѣи пѣадиѣише вынукати изъ себе парости, зъ котрыхъ въ продолженю времени выросла не една беленка, чѣмъ разъ внимаюча ся и крѣпляча. Скоро лице еи ся явѣ показало, оусловило самое пѣдсонѣ виѣшность еи — про тоѣ за Диѣпировъ она никакше выгладас, никакше по сѣмъ боцѣ Диѣира надъ Диѣстровъ и Сяновъ и лишь для того, понеже всѣ они суть собѣ посестрани и една зъ нихъ живе душа, разумѣють ся они взаимно — поради ти ся една другои могутъ, една ѳт другои гдѣшо скорше выжичити, и одна другою ся скорше оубогатити, якъ слибы нѣ были собѣ свои. Однакожъ тоѣ все нас служити лишь къ пѣдпорѣ и запомоѣ а безпосредственно къ возрасту а не къ оуничтоженю якои то иибудь зъ тыхъ белепъ — кожда зъ нихъ нас быти зъ своимъ родѣ красна, кожда полна и адорова; а що кожда зъ нихъ такою быти може, кто менѣ тоѣ заперечити схоце? Чижъ хахлачины нашей посестра задѣпировая доразъ красотою и нѣжнестію своею пѣдбила сердца шавети и пѣлъ дикихъ Татаръ, котрии новъ свою пытовою бесѣдою пынѣ нею промовляютъ?! Белена сли не нас дико поростати, требуѣ огородника и плекателя, а скоро той ся найде и стане пѣдливати ю потѣмъ чола своего, то белена буде гожа якъ рожа.

Вѣдомѣсть руссого языка множайшъ зъ насъ молодшихъ, хотяи она може еще за надто естъ скудна, походитъ зъ оустъ народа [4] а Маркіяна, Вашіи и иныхъ писателѣвъ працѣ привели насъ до полного разлюбованя ся въ нашѣмъ языкѣ. Колисьмо начали въ Русинѣ поступи робити не мѣглисьмо зъразу застановляти ся надъ еи виѣшностію, т. е. надъ еи правописомъ; ѳнъ насъ мало обходилъ, а мы зъ неменшиѣмъ задоволеньемъ читалисьмо Русалку якъ и Вѣнокъ. Наравъ сказали: Бабо роди! — а баба стара!! Но тоѣ насъ не ѳтразило — сталисьмо писати по русски и пишемо, хотяи може и не по всѣмъ правиламъ грамматическимъ, бо и гдѣжъ тѣи кто точно оустановилъ? въ прочемъ менша съ тѣмъ: бо грамматика не становитъ языка — языкъ ажъ самъ подаѣ правила а тѣи ему ѳтзыскати не легка праця. Дороги къ тому ведуть различнии, но изъ нихъ всѣхъ найнескутечнѣйшою оказала ся въ пересваркахъ грамматическихъ по письмахъ публичныхъ — тоѣ было поводомъ, що нашѣи вороги сказали: гдѣ намъ за грѣшь танцювати, коли вы еще не знаеши абуки! Желаньемъ каждого изъ насъ всесильнѣйшимъ повинно быти, абы всѣ нашѣи писателѣ чимъ скорше такожъ взглядомъ правописи ся порозумѣли, но къ тому дорога естъ наилучша: приватне сообщанье ся, закнѣи основно не опредѣлять ся тѣиначала — про тоѣ дуже радо повитальямъ Ваше предложенье, абы заходячѣи межѣ нами различія въ сло-

варно-грамматическомъ взглядѣ якъ и въ словѣ частѣйшою перепискою ся вырѣзняли.

Съ великимъ огорченъемъ довѣдалисьмо ся о оукоризаѣ, якѡй пѡд-лягла паша бѣдна Зоря — съ часомъ выйде олива верхъ воды а темный и мерзеныи ворогъ буде ся стыдати — якъ оуже его и темеръ червь ѣсть.

Заключаю мое нынѣшное писанье въ надѣи получения скорѣйшого отвѣта ѡгъ Васъ — и остаю съ достодолжнымъ почтенъемъ Вашои Всечестности

нижайшій слуга

В. Ковальскій.

Почтенѣйшимъ ГГ. Малиновскому и Гушалевичови мой оуклонъ.

Я съ моею супругою поздоровляемъ Васъ съ всеѣмъ Вашимъ Домомъ сердечнѣйше.

Вѣд. 16/28 Мая 1852.

Лист писаний на 4 сторонах вел. 4°.

Ч. 389.

*Лист Юстина Желехівського до Якова Головацького,
пис. дня 12. (24.) VI. 1852 р.*

Ваше Высокопреподобіе!

Посылаю Вамъ 15 Зр. МК. за продажъ 15 эксепп. Литургии, эксеппляровъ же 5 на лучшей бумазѣ далъ я до книжной лавки Елена отступивши ему 20 проц. Если Ваше Высокопреподобіе желали бы еще нѣсколько эксеппляровъ на продажъ менѣ прислати, то прошу по феріяхъ на мою адресу снова послати, а я охочо прійму тую должность на себе.

Поручаюсь благосклонной памяти

Ваше Высокопреподобіе

слуга и другъ

Іустинъ Желеховскій.

Перемышль д. 12/24 Юнія 858.

Лист писаний на 1 стороні 8°.

Ч. 390.

*Лист Теодора Білоуса до Івана Гушалевича, пис. дня
17. IX. 1852 р.*

Всечестный Господине!

Я получилъ 100 экземпляровъ сочиненія моего подъ заглавіемъ: „Сѣверная Любовь“ изъ печати Института Ставропігіянскаго, разомъ и письмо Вашего Преподобія, въ которомъ увѣдомляете мене что гроши въ числѣ (14) четырнадцать ренскихъ србр. яко часть нажитости за печатаніе реченнаго сочиненія получились. Я прочихъ (6) шесть ренскихъ серебромъ, которымъ еще долженъ встаю, въ скоромъ времени [2] сложити обѣтую.

Бѣлоусъ.

17 Сентября 852.

Лист писаний на 2 сторонах мал. 8°.

На верху сього листа на 1 стор. дописано рукою Головацького: „ad № 35/1852“, а на 2-гій стор. під підписом Білоуса: „Изъ книжвои Лавки я получилъ 4 fr. 32 kr. сер.“; на 4-ій стор. покладана адреса: „Всечестнѣйшему Гну Гушалевичу — Здѣсь“.

Рік 1853.

Ч. 391.

*Лист П. П. Должикова до Якова Головацького, пис.
дня 20. II. 1853 р.*

Февраль 20 дня 1853 года.

Милостивый Государь Господинъ Профессоръ Гловацкій!

Я давно не имѣлъ чести писать къ Вамъ — причина та, что весьма не давно я получилъ назначенныя Вами имѣ книги. Онѣ были въ Петербургѣ въ Ценсурномъ Комитетѣ кое что удержали какъ запрещенное о чемъ я весьма жадю. —

Мнѣ помнится что Вы просили меня о присылкѣ Вамъ книгъ, но за давность и многими житейскими хлопотами и развлеченіями, за что я себя не прощаю у меня нѣтъ подъ рукою Вашего списка. Сожалте одолженіе повторите Ваше требованіе постараю Вамъ выслать книги даны отъ меня до цензуры какъ знакъ моего уваженія, которое никогда во мнѣ не остывало.

Въ числѣ пребывающихъ здѣсь Литераторовъ я нашелъ нѣкоторыхъ почитателей Славянщины, изъ нихъ профессоръ Метелискій проситъ

доставить ему список книгъ у васъ издающихся, онъ предлагаетъ мѣну, желая за сии книги дать свое изданіе Южный Русскій Сборникъ коему цѣна 2 р. и Байки и Прибаютки по 75 к.

Зъ удовольствіемъ пользуются присланными Вами книгами [3] Г. Мивко Сочинитель Столѣтіе Русской литературы и братья Семеновски изъ коихъ одинъ недавно напечаталъ хорошу книгу: Кіевъ и его достопамятности. — Вышло у насъ нѣсколько примѣчательныхъ книгъ, но о нихъ извѣщу въ послѣдовательной моей перепискѣ, которою надѣюсь Вы почтете меня при требованіи какихъ либо книгъ, собравіемъ коихъ я занимаюсь по прежнему. —

Примите увѣреніе въ моемъ истинномъ почтеніи и преданности
Вашего покорнѣйшаго Слуги

Павла Должикова

Коммисіонера Императорскихъ Академіи Наукъ, Вольнаго экономического общества и Русскаго Географическаго.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 392.

*Лист Юліана Вислобоцького до Якова Головацького,
пис. дня 23. VI. 1853 р.*

Всечестнѣйшій Господине!

Осмѣляючи ся переслати Вамъ безъоплатно екземпляръ терминологіи югословенскаго изданія, поручаю ся ласкавой памяти Вашей и взаимной любвѣ и пишу ся всеунижайшимъ слугою

Ю. Выслобоцкій.

Вѣдень 23 Черв. 853.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Ч. 393.

*Лист А. Устияновича до Якова Головацького, пис.
дня 8. IX. 1853 р.*

Всечестнѣйшій Господине!

Автовій Пашковски, сестринецъ Шваґра Головацкаго есть питомецъ латиньс. Семинаріи; але якъ онъ перше не мавъ охоты до того стапу, такъ по пребитію чрезъ одень рѣкъ тамже, тѣмъ ббльше вие-

охотилъ ся, и поставилъ одати ся науцѣ правѣ, поневажъ вся старанія о переходѣ на слав. обрядѣ и до тогожде Семинаріумъ оказали ся даревинни. Понеже овъ працювати [2] есть и достѣ здатиниъ молодець, занисль его не есть легкодушни и эли. Про тое удаеть ся до Вашой Всечестности, и маеть надѣю, що тону молодцеву такъ союза ради родинаго, яко и для его добрихъ поступковъ благоволите, дати помощь въ полученію лекціи.

Засилаючи о тое прилѣжившее моленіе цѣлой родины, складаю оразъ одъ тояже слово глубокого почтенія и сердечного цѣлованія и поручаю ся благосклонной памяти Вашой Всечестности преданніи рабъ и другъ

А. Устияновичъ.

Настасовъ 8 Сен. 853.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 394.

*Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького,
пис. дня 3. XI. 1853 р.*

№ 303.

Ноября 3 дня 1853 года. Г. Кіевъ.

Милостивый Государь Яковъ Михайловичъ!

Ваше почтеннѣйшее письмо отъ 23 Сентября со спискомъ книгъ я имѣлъ большое удовольствіе получить — и если неотвѣчалъ немедленно то тому были три причины а именно:

1. — Вашъ списокъ ходилъ по Литераторамъ для выбора книгъ.
2. — Самъ я собиралъ заказанныя Вами книги.
3. — Въ Кіевѣ съ большимъ трудомъ я успѣлъ отправить къ Вамъ книги. Почта не принимала безъ свидѣтельства таможеннаго Чиновника, а сей по новому распоряженію переѣхалъ на житье въ Бердичевъ — Ценсурный же [2] Кіевскій Комитетъ досель никогда не выдавалъ подобныхъ свидѣтельствъ, и я хотя склонить Главнаго члена онаго — принужденъ былъ подняться на хитрость сказаць, что его книгу требуютъ въ Лембергъ и долженъ былъ приложить ее въ посылку хотя вы ее и не требуете — эта книга Логика и Психологія Новицкаго. — Если окажется не пужною то можете возвратитъ ири присылкѣ вашихъ книгъ. —

Изъ прилагаемаго списка Вы извольте усмотрѣть чего требуютъ наши ученые, . . также что къ Вамъ посылается — кроиъ того одинъ изъ

издателей разныхъ книгъ Г. Судіенко человекъ богатый желалбы имѣть за всѣ года журналъ Матицу только въ такомъ случаѣ если оный посвященъ Исторіи или по крайней мѣрѣ [3] на половину историческимъ и Литературнымъ. Ему также нужны Историческіе Акты въ Вѣиѣ напечатанные Миклошицеиъ — Равновѣрно не бесполезенъ будетъ и для него і для меня списокъ историческихъ книгъ въ Вашей сторонѣ обращающихся благоволите таковой доставить. —

Дабы ускорить обращеніе книгъ Русскихъ у Васъ и на оборотъ Вашихъ у насъ необходимо чтобы о книгахъ уже вышедшихъ и вновь выходящихъ было посылаемое свѣдѣніе, а всего лучше и самыя книги по экземпляру въ главное Правленіе цензуры въ СПетербургъ. — А то вообразите Вы вышлите ко мнѣ книги, онѣ съ таможи перейдутся въ Кіевскій цензурный комитетъ — который не имѣя въ виду позволены ли книги или нѣтъ посылаетъ оныя въ СПетербургъ гдѣ ихъ пока разсмотрятъ, держать вѣскольکو мѣсяцовъ [4] такъ что пока получишь, потеряешь всякое терпѣніе — также совершенно излишно наши Русскія книги посылать при свидѣтельствѣ на гербовой бумагѣ. У насъ, въ Россіи ничего не печатается запрещеннаго. Прилагаю мой списокъ книгъ собственно кіевскихъ и преимущественно у меня продающихся. —

Изъ просимыхъ Вами книгъ я не могъ достать въ Кіевѣ Словаря Западно-русскаго нарѣчія по причинѣ, что еще таковой не напечатанъ и Практическаго курса Русскаго языка. — За послѣдней послалъ еще бо выше въ Столицы. Да не нуженъ ли Вамъ Словарь церковно-славянскаго и Русскаго языка изд. Академией въ 1847 году въ 4 частяхъ цѣны 13 р., или опытъ областного Великорусскаго словаря изд. еюже 1852 году 2. 25 — также объ особенностяхъ языка русскаго и объ отношеніяхъ его къ языкамъ западно Европейскимъ.

Одесса 1—15 довольно рѣдка статья — если увѣдомите я вышлю. Затѣмъ желаю Вамъ добраго здоровья честь имѣю быть покорнѣйшимъ слугою

Павелъ Должиковъ.

P. S. Въ скоромъ времени выйдутъ въ свѣтъ новыя книги 1) Лѣтопись Грябьанки о временахъ Хмельницкаго 2) Матеріалы для Отечественной Исторіи и 3) Катихизическія бесѣды Скворцова.

P. S. Поклонъ Вашъ передалъ съ исключеніемъ Г. Мизка коего въ Кіевѣ нѣтъ — Его сочиненія у меня есть экземпляры 3. — Кіева наиду ще сотенку — Г. Метлинскій въ обмѣнъ за требуемыя сочиненія предлагаетъ свой южный Сборникъ и свои Прибавтки.

Листъ писанный на 4 стор. 4^о.

Ч. 395.

*Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова
пис. дня (11) 23. IX. 1853 р.*

23/11 Сентября 853.

Милостивый Государь Павелъ Петровичъ!

Отписывая на Ваше послѣднее ко мнѣ письмо прибавляю списокъ книгамъ, которыя бы я хотѣлъ чрезъ Ваше благосклонное посредничество получить, — Вотъ оныя

1 р. 75 1) Опытъ общесравнительной грамматки русск. языка изд. II отд. имп. Акад. Наукъ.

2) Словарь Западно - русского нарѣчія (если уже изданъ Академію).

1 р. 50 3) О вліяніи Христіанства на Славянскій языкъ изд. О. Буславынъ М. 1848.

60 в. 4) Практическій курсъ русскаго языка сост. по руководствамъ Греча, Вост. Плакшина, Половцова и др. Спб. 1847.

1 р. 5) Вѣкъ болгарскаго царя Симеона соч. А. Плаузова Спб. 1852. —

1 р. 50 6) О языкѣ церковно-слав., его началѣ, образователяхъ и соч. Конст. Зеленецкаго Одесса 1846.

7) Наставленія къ познанію разл. родовъ и формъ поэзиі М. Тулова 1853.

[2] При томъ случаѣ посылаю въ прибавленіи списокъ книгамъ славяно-русскимъ изданнымъ въ Австріи. — Сообщите оный Г—дашъ Литераторамъ имѣющимъ интересъ въ этакovýchъ книгахъ, и извѣстите ихъ, что я готовъ принять по нисколку экземплярей въ замѣну Укр. Сборника или басенѣкъ, или одну или другую книгу изъ вышеприведенныхъ либо другихъ книгъ писанныхъ на чисторусскомъ языкѣ какъ и пр. Столѣтіе русской Литературы, Достопамятности Кіева и пр. историч. и филологическ. сочиненія. Благоизволите выслать требуемыя мною книги — въ замѣну-ли, или за наличныя деньги, кои я немедленно пошлю, получивъ отъ Васъ списокъ цѣнамъ книгъ. Поклонитесь отъ меня Гну проф. Метлинскому и Г—дашъ Мизку и Сементовскимъ и поблагодарите ихъ за участіе принимаемое ими въ въ судьбѣ новопроизводящей нашей русской словесности. —

Въ ожиданіи скорого Вашего отвѣта пребываю съ принадлежащимъ почтеніемъ

Вашъ покорный слуга.

Лист писанный на 2 стор. 4°.

Ч. 396.

*Лист Ивана Головацкого до брата Якова, пис. дня
20. X. 1853 г.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Не могу очутиться и едва ли когда очущусь отъ этого громоваго удара, который неумолимая судьба слиспослала на нашу ю родину! Нѣтъ уже нашего милаго любезнѣйшаго Петра! увянулъ преждевременно въ цвѣту лѣтъ своихъ! Грусть по немъ завладѣла всѣмъ сердцемъ моимъ, и годѣ утолить текущихъ слезъ! Куда повернусь, днемъ и ночью, всегда стоить нашъ неоцѣнный Петрунь предъ мною, его премилое лице улыбается, его живыя и пронизательныя глаза, его нѣжныя уста такъ и говорятъ къ тебѣ, и кажется, онъ тутъ предо мною живъ тѣломъ и душою, но вдругъ погляну на черты Твоей руки, и вижу точно написано: „Онъ уже мертвъ!“ — И эта мысль неотступная приводитъ меня особенно на уединеніи къ отчаянію: я не хочу вѣрить, и вдругъ долженъ вѣрить; Предъ праадинами лѣтомъ онъ послѣдній разъ писалъ къ маѣ, его письмо лежитъ предо мною! Его нѣжный и веселый юморъ пребываетъ почти въ каждой строчкѣ. — Онъ меня ободряетъ, и укрѣпляетъ моего упавшаго духа, удивляется что я въ послѣднихъ лѣтахъ моего здѣсь пребыванія столь измѣнился, и совершенно потерялъ мою живость и веселость. — Спомнилъ онъ тамъ и о любви своей, но такъ хладнокровно, что я думалъ будто онъ шутитъ; но вѣрно онъ не шутилъ, но претерпѣвъ [2] эту кризу сердца, чувствовалъ въ себѣ побѣдительную силу духа, которою онъ всѣ препятствія къ своему счастью преодѣлывалъ. — И кто бы вздумалъ, что въ недолгомъ времени эта сила духа преломится, и улетитъ на небеса! О болѣзни же онъ уже изъ давна ничего не вспоминалъ; и я увѣренъ въ тошъ, что онъ совершенно здоровъ выѣхалъ на вакаціи, кролѣ необыкновенной нервой чувствительности, котора въ цѣломъ нашемъ родѣ превладеетъ! Его умѣренная жизнь, полная знакомость собственнаго уложенія тѣла убѣждаютъ меня, что онъ своими лѣтами никакого вреда не сдѣлалъ себѣ. — Размышляя надъ короткимъ описаніемъ его болѣзни, и скоропостижныхъ упокоеніемъ, я думаю, что онъ изъ простужи запалъ въ тифусъ, который для людей молодыхъ, кривистыхъ и чувствительныхъ, какинъ онъ былъ, весьма опасный (sic) и губительный! — Впрочемъ я надѣюсь одѣ Тебя полнѣйшаго описанія его послѣднихъ дней, и прошу Тебя довести мнѣ, если только о чемъ извѣдаешь. — Такожъ сдѣлайте милость, и подайте по крайней мѣрѣ до Зори эту грустную вѣсть, его знали почти всѣ ревнителы русскіе, и всѣ любили какъ Брата и друга! Какъ бы

же и не сожалѣть ниъ надъ нашею судьбою! Неотвратимая потеря оны для нашей родины и для цѣлаго народа! Я бы просилъ Зборовскаго, чтобы и онъ въ Вѣстникѣ вспомнилъ. Но отъ времени распри ниинъ поднесенной, я всѣ сношенія и соучастія съ ниинъ прорвалъ. [3] Кроиъ нѣсколькo писемъ, полученныхъ отъ покойнаго Петра, и плохой снлюетки, я ничего не ниѣю, что бы отъ него происходило. Для того сдѣлай милость, если возможно, пришли ниѣ его образъ; у Тебя есть дагеротипъ, прикажи передѣлать изъ него другой экземпляр или фотографію, и пришли ниѣ. Это будетъ для меня драгоцѣннѣйшая, пенаглядная памятка. Больше я нѣчего не требую изъ цѣлаго наслѣдія, развѣ Вы меня сами чѣмъ нибудь одарите, что бы не само собою, а только для меня ниѣло цѣнность. —

Что касается Твоего совѣта, я точно согласенъ, что бы всѣ дали одному цессію, именно Брату Григорію Авдиковичу, что бы онъ всѣмъ дѣломъ занялся, и сего ради прибавляю сдѣсь грамоту, если удобна и цѣли соотвѣтна, прикажи заклеить и пошли до Скалата въ поинъ имени. Если бы въ насѣ покойнаго оказалось пассивное состояніе, то опредѣлите и для меня соотвѣтную пайку, я готовъ всегда по силамъ ее уничтожить. —

Изъ здѣшнихъ новинъ мало: Миклошичъ избранъ въ Ректоры Магниф. Вѣнскаго всеучилища на текущій годъ, достигъ величайшей славы профессорской, котора и на насъ Славянъ хотя на короткое время подѣйствуетъ. — Г. Доръ Мелникъ поѣхалъ съ 4 мальчиками въ Римъ, между ниинъ братъ Константинъ и двухъ Сембратовичей! — Я еще предъ праздниками ожидалъ одъ Тебя [4] письма — съ которымиъ выглядывалъ присылки Твоей росправы о Полку Игоревѣ; я хотѣлъ ее передать Миклошичу, но жалко, хотя о ней много похвальнаго отъ другихъ слышалъ, но до сихъ поръ еще не видѣлъ. Миклошичъ безосмыслительно уже получилъ ее отъ министерства, и даже самъ Литвиновичъ очень похвалительно выражался о ней. Пришли ниѣ хотя одинъ эксем. Продажа книжекъ очень туло идетъ, какъ и вообще во всѣмъ разстроиніе всегда усмливается. — Я совѣтывалъ Зборовскому, что бы молчалъ и никакой ссоры не распочиналъ, и предвѣщалъ ему, что неслава будетъ только ему — и точно такъ сталоъ — теперь его цѣлѣй свѣтъ высѣивалъ, и разочаровался. Худо оцнакже, что соперники „Зоря и Лада“ его собственнымъ оружиемъ, т. е. руссѣизмами, которымиъ и въ Вѣстникѣ довольно, не поражали; гѣмъ способомъ ему бы наилучше досадили, ибо онъ того боится, и молчалъ бы и въ будущемъ. При томъ я долженъ примѣтить, что дописыватель „Эподъ Соколовки“¹⁾ никто

¹⁾ Пор. вступиу статью.

ный, только солоденькій Васплюцьо Ковальскій; онъ головный подуститель и виновникъ цѣлой распри! — Случайно можно бы тое извѣстіе удѣлить „Зорѣ и Ладѣ“. — Вообще теперь пора, дѣйствовать для нихъ на будущій годъ; я буду писать знакомымъ по всѣмъ сторонамъ во пользу Львовскія временописей — но и они сами должны писать. Вѣстникъ кажется мало имѣеть любителей, и можно бы его отстранить чтобъ не вредилъ.

Цѣлую Васъ всѣхъ сердечно старыхъ и малыхъ
Пращай Братъ и пиши частѣйше Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Г.

20/10 н. ч. 853.

[5] PS. Я посовѣтовался съ Г. Константиновичемъ въ дѣлѣ послѣдія по дражайшемъ Петрѣ, и онъ мнѣ такъ сказалъ; что по австрійскому закону изъ насъ Братей никто не взѣеть права къ послѣдію Петра, ибо онъ не лишилъ дѣтей (десцендентовъ), и потому переходитъ право послѣдія на нашу любезнѣйшую Мамушку, какъ асцендентку. — Сего ради не нужно никакой цессіи, а братъ Авдыковичъ можетъ какъ полномощникъ Мамы всѣмъ дѣломъ и безъ нашего вѣдома заняться; — по тому я уже не прибавляю моей грамоты, она уже излишня. — Въ ваканціи здѣсь Ковальскій распространилъ чутку, будто Ты получилъ какое то напомненіе отъ министеріи — ты мнѣ о томъ еще ничего не писалъ.

Пращайте любезнѣйшіе Братя и Друзья Вашь

Иванъ Ѡ. Г.

[6] Я здѣсь познакомился съ Г. Погодиномъ проф. изъ Москвы — онъ недавно переѣзжалъ туда изъ купелей.

Благая у него душа, занята только науками; онъ мнѣ казалъ, что занимается теперь сосгавленіемъ древней славянской географіи, и требовалъ отъ меня сочиненій Г. Зубрицкаго изъ послѣднихъ временъ; что у меня было, то я все далъ, именно его Исторію, которой у Погодина еще не было, потому „Gränzen des ruthen. Volkes“. —

Онъ спрашивалъ меня, что Г. Зубрицкій и Ты дѣлаете въ Львовѣ, и почему прекратили давнюю переписку? Я извинялъ Васъ кое какъ, но онъ бы радъ получить отъ Васъ какія извѣстія. — Обзорѣнія ради нашей новой словесности, я ему передалъ почти изъ всѣхъ въ Австріи издаваемыхъ сочиненій русскихъ, что онъ пріятно принялъ и общался прислать въ замѣну какія новѣйшія дѣла. Такожъ вспомнилъ, что если бы у насъ появился кто съ Важнымъ научнымъ сочиненіемъ, онъ го-

товъ всегда помочь подать — только прямо къ нему въ Москву писать. И Зорю Галицкую до 27 числа я ему передалъ. — Пращай.
Лист писаний на 6 стор. 8^о.

Ч. 397.

*Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова
пис. дня (19) 31. XII. 1853 р.*

Милостивый Государь, Павелъ Петровичъ!

На снхъ дняхъ вышлются всѣ требованныя Вами для Кіевскихъ Г—дъ Литераторовъ книги по ниже слѣдующимъ цѣнамъ. Большаго труда стоило, пока я собралъ всѣ книги — нѣкоторыя должно было выписывать изъ Праги. Цѣны книгамъ считалъ экспедиторъ вмѣстѣ съ пересылкой и таможенной платою для всякаго лица а именно:

Для Гна Метлянскаго 16 кн. въ цѣнѣ 12 р. 10 к.

Вѣнокъ 1846 уже вышелъ изъ продажи

Перемышлянина даю на 1853 и 854

Для Гна Сементовскаго 4 кн. 2 — 25

Для Гна Ригельманна Дир. гимназіи 6 кн. въ цѣнѣ 5 — 10

Для Васъ 8 кн. 3 — 5

Для Братской Академіи 7 кн. 9 — 5

Для Гна проф. Иванишева 2 кн. 5 — —

Для Гна ректора Академіи 1 кн. 3 — —

И того за 44 кн. 39 — 55 к. сер.

[2] Для Гна Студіенка прибавляю два годовыя теченія журнала Зори Галицкой 1852 и 1853. До 1853-го года занимался реченый журналъ также политическими новостями. Теперь сталъ литературн. беллетристическимъ. Когда понравится тотъ журналъ, пусть благоволятъ реченый Гнъ ииѣ прислать Отечественныя Записки съ 1852 или 853 года, комхъ ииѣ недостаетъ. Давнѣйшихъ годовъ того журнала не возможно уже получить. —

Сверхъ того высылаю 20 экс. съдѣсь нововышедшаго поетическаго творенія на чистомъ русскомъ языкѣ. Молодой полной надежды сочинитель достоинъ всякаго пособія и поощренія. Благоволите принять въ кантору свою эти книжочки (въ цѣнѣ по 50 коп., какаѣ)¹⁾ и пришлите Ему въ обмѣнъ какія нибудь русскія книжки поевій, романовъ, повѣстей и пр. или можетъ быть русскіе Литераторы самы [3] соблаговолили бы въ обмѣнъ дать по книжицѣ для душевной пищи развивающемуся юному таланту... Забудьте, пожалуйста, дѣломъ тѣмъ, и выискаете большую заслугу

¹⁾ Слова, вяті в ( ), перечеркнені. Мова тут про поему Б. Ді-дницького: „Конюшій“.

въ нашей Литературѣ. — Можетъ быть и Зубрицкаго Исторіи Галичскаго княжества принялибъ Вы нѣкое количество экземпляровъ въ продажу. Надѣяться, что охотники къ тому сочиненію найдутся. — Впрочемъ надѣять ся надлежитъ, что почт. Сочинитель въ непродолжительное время издастъ и III-ый Томъ Исторіи Гал. кн. продолжающей ся до 1350 года. —

Съ моею стороны я прошу, благоизволите прислать ниже выраженыя книги чѣмъ скорѣе тѣмъ лучше, по крайней мѣрѣ тѣ книги, которыя можно сейже часъ получить въ Кіевѣ. Незная ни числа ни цѣны книгамъ какія Вы выслать будете въ состояніи предоставляю Вамъ самымъ [4] точный расчетъ сдѣлать за обоимъ высланными книги — однакъ на случай, если бы выписываемыя мною книги превышали цѣну требуемыхъ Вами, я прибавляю два Имперіяла (золото) которые получите по почтѣ съ тѣмъ письмомъ. Миклошичевы изданія и. пр. *Apostolus Siſatovacensis, Codex Suprasliensis, Slavische Laut und Formenlehre, Vita S. Clementis, Vita Sanctorum S. Joannis Chrisosthomi homilia, Radices* и пр. можно выписать изъ Вѣны посредствомъ сдѣланныхъ книгопродавцевъ, когда востребуете, я готовъ пособствовать въ пользу Славянскою Литературы. Присланныя Вами книги я порядочно получилъ — Новицкаго Логикѣ есть уже у меня экс. — но я не отсылаю потому, что надѣюсь найти на ню охотника. — Съ тѣмъ честь имѣю пребывать съ почтеніемъ

Вашъ покорный Слуга

Я. Головацкій.

31/19 Декабря 853 г.

Лист писаний на 4 сторонахъ 4°.

Рік 1854.

Ч. 398.

*Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновскаго (?), пис.
дня 21. I. 1854 р.*

Всечестивѣйшій Герекю!

Посылаю 25 листъ моего сочиненія. — Госп. Редакторъ Зори не смотря на всѣ мои прошенія посредствомъ Вашего Преподобія печатаетъ съ большими опечатками мою статью и даже дозволяетъ себѣ исправленія дѣлать по неизвѣстной мнѣ причинѣ: И такъ въ послѣдпомъ N-рѣ З. Г. стр. 25. стихъ 2 снизу князь Полоцкій исправилъ на Волошьскій, трудно чтобы я такъ грубо описался въ моемъ подлинникѣ.

звѣрникъ етнологичної сивциї т. IX.

68

— 26. стих 11 вк. выпросилъ напечатано попросилъ.

— 27. — 7. вк. ее — направлено ю.

Если бы въ самомъ дѣлѣ въ моей рукописи находились такъ великіе недосмотры, то я виновать не Редакція у которой извиненія прошу и вѣсть исправленія въ слѣдующемъ числѣ 3. Г. упомянутыхъ опечатокъ. —

Прошу увѣдомить меня ласково какія книги я получилъ изъ Россіи, что они стоятъ дабы ниѣ (возможно) [2] было прислать нужные деньги Госп. Головацкому, который до сихъ поръ не былъ такъ благосклонный увидомить меня о томъ почтою — тѣмъ болѣе что нынѣ ежедневно аджй о подносится, а у меня денегъ не много. Прошу сдѣлайте ниѣ ту милость! а я выплачусь мои письменными трудами для отечественной исторіи. —

Вашъ истинный почитатель

А. Петрушев.

25. Января 1854.

Уневъ.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 399.

*Лист Мис. Бешкидга до Якова Головацкаго, пис. дня
9. IX. 1854 р.*

Высокопочтенный Господине!

Понеже къ обсягненію некаго благо-успѣшнаго дѣла, свое время а терпѣливость нужна есть: того ради и азъ, съ моиъ сыноиъ Анто-нѣемъ, дѣла общаго добра посвящающій ся, нѣякими перепонами и трудами, отъ моего намѣренія и предирнятія неустрашихся. — Надежду ниій, що всѣ труды осолодитъ въ свой часъ обще полезныхъ плодовъ стремленіе. — — И якоже Высоко-почтенной Годности Вашей знаемо, еще 1-аго Липія г. т. по найпервѣе, реченный сынъ мой, къ Преосвя: и Преподоб: Архи-Епархіи Митрополичей Львовской Консистеріи, съ принадлежащими грамотами, о вчисленію дѣ всеч. тамошняго Юношескаго Клура сѣбрено удался, благо-успѣшное рѣшеніе отъ именованной Преосвя: и Преподоб: Консистеріи усердно ожидаючи. — Но за долгій часъ нїякій поводъ не получивши. — Откуда азъ, яко старостливый отецъ его, дия 12-аго Серпня сѣблость вьявши, той самой Преосвя: и Преподоб: Консистеріи въ полноиъ дувѣрїи (sic) изъ страны толико реченнаго моего сына, сѣбрено совнавахъ ся; да бы'мъ въ слѣдствіе перваго прошенія ласково удѣленнаго о томъ за вчасу ся постаралъ, что бы'мъ въ при-

личное школьное теченіе его дѣ Львова препослати, и ласкавому Пре: и Преподоб: Консигторіи Покровительству вручити за особливое щестя держаль. — Но:

Искуство, нѣякое вошплѣніе а неспокой обоимъ сторонамъ способитъ. — Того ради молю Васъ Высоко-почтенный Господине! даруйте менѣ, что уже необыкновенно третій кратъ въ одномъ дѣлѣ уныю Васъ — бо часъ краткій, сыновѣ о его будущу долю, а менѣ о спокой домашней и деть. — Совнайте по знову прошу Васъ въ чинъ ся рѣчь мае — тако бо суть сына моего препосланніи [2] школіи, рожденія, и обычайности свѣдѣтельства, — тамъ спочивать отъ Пряшовской Епархіи выдана Грамота, — бревъ которихъ орудіехъ никуда поступити нѣсть возможно. — Братерско-любный отвѣтъ на ц. в. Почтѣ: Komagnyk, o 8. dny ozhidajuchi sь glubokimiь poctveniemъ zostavaю y

Чертвиговъ дня 9-аго Вресня 1854 Года.

Высоко-почтеннаго Господина покорный Слуга:

Михайль Бешкидтъ в. р.

Приходникъ Чертискій,

иногда:

Собора Лаборскаго Пероводитель.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

На 4-ий стороні:

A Graeco Cath. Parocho Csértész. — Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino: Theodoro (sic) Holovaczky Archi-Dioecesis Metropolitanae Leopoliensis Presbytero, Linguae Ruthn. O. Professori, Dno mihi colendissimo. — per: Duklya. Prsemysl. — Recomandirt. Leopoli.

Ч. 400.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 3. XI. 1854 р.*

Любезный Другъ Яковъ Феодоровъ!

По приказу и желанію Вашему, отправляю по почтѣ вашу книгу Библиотеку а что касается прочихъ трехъ книгъ тѣ лишаю залогомъ до явленія Вашего когда то въ моихъ домѣ. — Въ Вашемъ послѣднемъ Письмѣ къ мнѣ приказуете, чтобы въ моихъ письмахъ къ Вамъ непожалѣть бумаги да чернила но я осмѣляюсь Васъ спрашивать о чемъ писать? У насъ мой Другъ та самая бѣда — бѣда — бѣда тригубая бѣда,

сама крайні́шая критическая бѣда — кажется уже все пропало — не по, преславная Зоря — да и Солнце, и Мѣсяць — уже непоправлять нашего рока. —

Прощайте — здравствуйте и живѣть терпеливо.

3/11.

Лист писаний на 1 стороні 4^о.

Ч. 401.

Програма „Семейной Библиотеки“, назначена для еѣ спѣробѣтників.

Программъ
„Семейной Библиотеки“
для Почтенивѣйшихъ Дописывателей и Сотрудниковъ
этого Журнала.

Ниже-подписавшійся, по внутреннему побужденію, рѣшился принять за веденіе Редакціи „Семейной Библиотеки“, которая будетъ издаваться съ началомъ 1855 года ежемѣсячно въ тетрадь. Эта форма постановлена къ сей цѣли, чтобы, въирая на то обстоятельство, что печатаніе книжочекъ самостоятельныхъ совокуплено съ большимъ затрудненіемъ, въ ономъ пространномъ журналѣ могли быти умѣщаемы статьи подлинныи и большаго объема.

Ниже-подписавшійся проситъ усильно Русскихъ Литераторовъ, чтобы изволили пособляти сему намѣренію по возможности. Но чтобы онъ тѣмъ болѣе удостоился довѣренности Почт. Литераторовъ, составляетъ себя долгомъ, объявити слѣдующее:

что онъ, въ отношеніи веденія Редакціи, принимаетъ на себе характеръ Посредника, передающаго сочиненія Литераторовъ читающей Публикѣ; и въ соображеніи этого отнюдь не предписываетъ никакихъ правилъ Литераторамъ, но напротивъ объявляетъ, послушатись всегдѣ Ихъ воли и мѣвнѣи, въ намѣреніи, чтобы тотъ журналъ рѣшилъ достойно свою задачу, и, по выраженію Почт. Будинскаго Дописывателя, получилъ положительное направленіе (sic) въ произведеніи вліянія его на Просвѣщеніе Народное. Не въирая однако на то, ниже-подписавшійся принимаетъ на себе отвѣчательность предъ Лицею Правительства и Публики за внутреннее содержаніе и формы статей даже и въ такомъ [2] случаѣ, если бы статьи были безъ подписи. Но въ томъ послѣднемъ случаѣ ниже-подписавшійся ручается точно сохранять препорученное ему молчаніе о лицѣ Сочинителя статьи. Чтобы обезпечити тотъ журналъ отъ всякихъ погрѣшностей и неприличій противъ стремленію и солидности его, по-

лагаю условіе, чтобы Почтеннѣйшій Госп. Я. Головацкій, ц. к. Профессоръ Университетскій, изволилъ принять рукописи подъ собственное и приватное разсмотрѣніе.

Чтобы пріобрѣсти довѣріе Литераторовъ, надлежитъ приѣхать, что успѣхи сего литературнаго предпріятія вѣроятны, ибо принимается 150 Предъ- или Послѣдплатителей, кои довлѣютъ къ издаванію этого журнала; ниже-подписавшійся будетъ пропитываться другими трудами.

Расчетъ слѣдующій: 4 листа формата и вида журнала „Невена“ гармонтопъ печатаніе и бумага ежемѣсячно 55 фл. ш. к. слѣдовательно 12 разъ : 660 фл. 150 Абонентовъ платящихъ по 5 гульд. = 750 фл. ш. к. Прочее на устроеніе Редакціи, оплату почтовую и издержки Редакціонныя.

Надежды можно бы полагати большія, если бы Надзиратели школъ сельскихъ препоручили громадамъ предплатити на тотъ журналъ для учителя изъ громадскихъ школъ. Программъ изданный для Публики можетъ обширнѣе поощрити къ тому Духовныхъ Настоятелей громадъ, тѣмъ болѣе что одно отдѣленіе этого журнала, именно рубрика для наукъ естественныхъ посвящено преимущественно Руководству Сельскихъ Учителей, по желаніямъ и совѣтамъ Будинскаго Дописывателя, изложившаго оныя въ статьи, которая еще не [3] была уиѣщеною въ Зори Галицкой.

Почт. Будинскій Дописыватель положилъ надежды на Мукачевскую епархію въ Венгріи; ниже-подписавшійся проситъ про-то Почтеннѣйшихъ Литераторовъ, чтобы чрезъ свое содѣйствіе и вліяніе, простирающееся отъ своего становища изволили поспѣшествовати къ распространенію и разосланію обвѣщенія прикасающагося издаванія „Семейной Библиотеки“.

Предметы сего журнала слѣдующіе:

Белетристика.

Исторія и матеріалы ея Галицко-Русская, и иностранная, слѣдовательно вообще Русская.

Этнографическія статьи.

Литература въ полномъ смыслѣ этого слова. Русская и иностранная, статьи подлинныя и переводныя. Словарь этимологическій. Желательно было бы составить словарь такимъ образомъ, чтобы при каждомъ словѣ коренномъ послѣдовалъ цѣлый рядъ выраженій производныхъ. До сего слова принимались бы только неизвѣстныя нашей Публикѣ изреченія. Въ продолженіе двухъ годовъ, а при благополучныхъ обстоятельствахъ и скорше, словарь былбы конченъ, прибавляя до каждой ежемѣсячной тетради только одну четверть листа словаря. Такой словарь легкими издержками составленный, сдѣлалъ бы важную эпоху въ нашей Литературѣ:

посредствомъ него в ся Публика понинала бы Русскія сочиненія ; и общественный, разговорный языкъ усовершился бы.

Желательно было бы также составленіе Историческаго мѣсяцслова.

Дальшіи предметы журнала :

Науки естественныя, свѣсь, и Народныя дѣла, какъ то : Домъ Народный, Матица Русская, Фондъ Вдовичій и сиротскій, Институтъ Ставропигійскій и проч.

Северинъ Гавр. Шеховичъ.

Програма писана на 3 сторонах fol.

Рік 1855.

Ч. 402.

Лист Дим. Гувара до Якова Головацького, пис. дня (16.) 28. VIII. 1855 р.

Всепочтеннѣйшій Господине Любезній Дръже!

Откуда начну писати, дабы все, въ отсутствіи Вашемъ случившееся извѣстити? Истинно, ни времени, ни сили на все несталобъ ни. Пережилисмо же такъ реку, послѣднія дни, дни общаго плачъ и рыданія; но благодареніе милосердію Всеушияго осталис'мо ся доси въ живихъ. Больше якъ 3000 человекъ пало жертвою, а между тыми и много знатныхъ лицъ Священниковъ, Чиноуниковъ и всякаго сана и вѣка. Теперь уже благодареніе Богу цѣлкомъ устас, но еще упадкы случаются. Между Священниками пали жертвою двоихъ Латинскихъ пароховъ, отъ Св. Антонія и Маріи Дѣвы (Янокъ)—Якубовичъ орианскій парохъ капитлній, и нашъ трудолюбивій и ревнителній Маѣновичъ бывшій Настоятель Ч. Св. В. В. — Зъ нашихъ отъ свят. Георгія ино Дискаковскій перевесля въ вѣчность. Но о томъ въ Львовѣ дасъ Богъ щасливо Вамъ повернути, больше довѣдасте ся. Ваше писаніе полѣчилсѣ въ предпразденство [2] Успенія и невозможно ми было скорше отписати.

Въ Гимназияхъ начинается курсъ 17-го Сентябра. Испита доспѣлости отбывалися въ Академіч. Гимназіи передъ вакаціями и теперь. — Передъ вакаціями якъ ми мовилъ Гднъ Котлярчкъ, робило испитъ 13 — а теперь 7 или немножко больше. Пры Доминикан'ской Гимназіи всть еденъ теперь которій въ рускаго испитъ робити бѣдетъ. Языкъ рускій при Доминк. Гимнасіи бѣде черезъ одного Учителя преподавати ся для всѣхъ 8 классъ; 700 рен. сребр. уызначено для тогожъ и Котлярчкъ уже подаля въ надеждѣ тов мѣсе полѣчити. Онъ велѣлъ

менѣ написати Вамъ, что онъ лагодился з дня на день до Васъ писати, но ожидалъ пока что рѣшительнаго не бѣдетъ. Отъ 15-го Августа выпровадила ся тая госпожа что на фронтъ у васъ мешкала. Въ домъ Вашемъ все въ ладѣ о сколько ниѣ выдася, резиденти едоровіи ино той высокій (забылѣтъ на бораѣ ния) хворѣ доси дѣже хлопакъ зміѣнился. — Малиновскій лежалъ болше десяти днѣй въ постели — Кѣземскій не адроуѣ, Лотоцкій въ страхѣ видно ласъ уже 7 недѣлъ въ мѣстѣ [3] не бѣли, боятъся холери: а учили въ діети на щипки, не повнасте святоюрцевъ. Мы вже слава Всевишнему адоровіи цѣлимъ домоу ѣ въ Родинѣ, ѣ радоемся получивши¹⁾ вѣсть от Васъ.

Пріѣжджайте скоро бо ся нашъ уже безъ Васъ кѣчить. — Жена моя повдрауляе ѣ цѣлѣтъ Вашѣ достойнѣ сѣпрѣгѣ, тай ѣ Васъ троха въ боуѣ — Панну Цецилію ѣ проч.

Въ надеждѣ скоро Васъ лично почитати желаючи щасливаго вѣзрата остаюся въ почтеніиѣ

Вашъ дрѣгъ

Д. Гѣзаръ.

16/28 Явгѣста 855.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

На 4-ій стороні адреса:

Hochwürden Herrn Herrn v. Glowacki k. k. ordt. öfflicher Professor der ruth. Sprache an der Universität zu Lemberg
pr. Kolomea in Krzyworówna²⁾
Kossow Roźnow.

Ч. 403.

*Лист Василя Ковалського до Мих. Ковановича, пис.
дня 25. VIII. 1856 р.*

Высокопочтенный Господине!

Коли нибудь я погадаю си на преимліи Станиславѣвскіи стороны, всегда образъ тихже будить въ ниѣ солодкіи воспоинаніа, съ которыми представляются дорогіи мѣмѣ сердцю лица, межи которыми Ваша Всечестяѣсть мене въ первыхъ плѣняе. Моѣ многіи працѣ и розличіи занятія суть одинокою причиноу, що немоуѣ позыскати вѣльной хвилѣ, абымъ мѣгль принайниѣй писемно отнестя ся къ Вамъ — а такъ заразонѣ повбавляю ся того великаго щастя, где якѣю вѣсточѣсъ изъ Вашихъ

¹⁾ В текстѣ хибно „получивши“.

²⁾ Kossow i Krzyworówna счеркнено.

получити сторонъ. Нынѣ посылаючи къ Вамъ братнее мое цѣлованіе, иже менѣ дуже вправного „лѣрвака Атанаса въ надѣ Вороны“ въ Вашей Всечестности отгадати и за Вашою изрядною сочиненіе „Римъ“ оуже напередъ отъ всѣхъ Русинѣвъ хорошо поблагодарити. — Г. Василій Зборовскій (Юл. Вислободкій) мой оурядовый коллега, отправляючи съ Его Свѣтлостію Княземъ Естергавель, надзвычайнымъ посланникомъ Его ц. к. Апост. Величества до коронаціи росс. Царя въ Москвѣ, здаль менѣ отъ половины Лища редакцію „Вѣстника“. Получивши сочиненіе „Римъ“ я перечиталъ оное, а хотячи поближе довѣдати ся въглядомъ оусловіи сочинителя, казалъ я собѣ предложити листъ Атанаса. Послѣдній слова „гдещо для вдѣвъ и сирѣтъ по лѣрвакахъ“ наказали менѣ повдержати ся съ помѣщеніемъ „Рима“, доки самъ господарь изъ Москвы неповерне, которому хочу предложити, абы казалъ кѣлька сотъ оттисковъ окрѣпшию выпечатати и продавати, дабы по волѣ Вашѣй такожь гдещо вплынуло на благородно Ваши опредѣленію цѣль.

[2] Между тѣмъ извольте застановити ся, чибы не можна еще гдекортѣи оустуцы въ томъ поематѣ отиѣнити. И такъ и. пр. въ I. Пѣсни 2 оуступъ ябы гадалъ отиѣнити може такъ:

Слухай се дѣва въ галицького края

Колись княгиня ишьомъ Роксоляна,

Нынѣ защиты австрійскій дѣзная

Вскресенна въ гроба поствъ возклицаня! — бо Вы не оувѣрите якъ то осторожно треба быти съ кождымъ слѣвцемъ; слова „пѣсьнъ возстаня“ моглибы нашии вороги намъ ровлично толковати и закидовати. — Дальше не могу въ 6. оуступѣ позѣоставити „Оукраины“, абы насъ непосужано о переморгованье съ Россією — оно дастся добре виѣнити на „нашою Краины“ — 7 Оуступъ конечно извольте виѣнити — а въ обще добре бы было, абы не повторяло ся слово Русь, лучше виѣсто того „мы“ или „Русини“ — бо тое слово „Русь“ намъ всегда закидуютъ. — 10 Оуступъ „Русь воскресла свободною!“ можебы перевиѣнити на „нынѣ щасливою“. — Повдинокѣ слова „громко загула“ „прошибъ ся голосъ“ легко перевиѣнити можна на „громко рознеслась“ „роздался голосъ“ и проч. — Вы оувѣренный, що менѣ иде о слави имене нашего, но заразомъ осторожнѣсть wymagaе всякихъ иѣръ, абы хотячи помогчи не зашкочити; прото певно извините мене, що такъ откровенно Вамъ яко наилучше намѣренномъ мужеви предкладаю тѣи иѣстца къ ласкавому застановленю ся и прошу оумильно мене чимъ скорше о Вашѣмъ рѣшеніи завѣдомити.

При той случайности всѣ менѣ пріятно Вамъ сообщить, що коле мене Богъ слава гараздъ; моя сопруга, и мой дѣточки Володиміръ и Меланія здорови и веселі — [3] такъ мое счастье готовое!

Поздоровіть ласкаво ђть мене Всеч. Г. Крилошана Шанковського и Его благородную сопр҃гу — Госпожество Илницкихъ, Салваровскихъ — Теодата Шанковського съ супругою и дѣточками. —

Цѣлую Васъ сердечно и остаю съ правдивныиъ почитаніемъ щирѣйшій другъ и слуга

В. Ковальскій.

Вѣд. д. 25. септня 1856.

Адресъ до мене, к. к. Justiz Ministerial Konzipist in Wien (im Justizministerium).

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

На ковертѣ листу адреса:

S-er Hochwürden Herrn Herrn Michael Kozanowicz Vice-dechant des Tuśmienitzer Dechanates und Schuldistrikts-Aufseher, gr. kthl. Pfarrer Hochwohlgeboren in Olszanica (Stanislawower Kreis) Galizien. — per Lemberg p. r. Tuśmienica. — franco.

Ч. 404.

*Лист Йосифа Сембратовича до Івана Гушалевича,
пис. дня 14. XII. 1856 р.*

Высокопочтенный Господине!

Быльешъ два разы въ Админістраціи спродажи книгъ школьныхъ у Св. Анны, дабы Ваши грошы ђтобрати, але оба разы мѣ сказано, же на тое потреба нати декретъ въ оригіналѣ а не въ ђтписѣ, же иначе не дадутъ и не могутъ дати гроши; для того я Вашъ квѣтъ ту затримаю ожидаючи на декретъ ђтъ Васъ, а скоро го отримаю всей часъ Вашъ гроши ђтъшлю.

Теперь встаю Вашимъ истиннымъ почитателемъ

Іосифъ Сембратовичъ.

Вѣдень 14-го Декабря 856.

Лист писаний на 1 сторонѣ 4°.

Ч. 405.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати,
пис. при кінци 1856 р.*

Почтеннѣйшій Господинъ Профессоръ Любезнѣйшій Другъ!

Найперве благодарю, что Вы прислали мѣ ђтписъ декрета касающагося Грамматики мною передѣланой, но пожалуйста батюшка на упозвирникъ фільольогічної секціі т. IX.

нянуту отписъ какъ изъ письма Сеибр. увѣритесь немому получить деньги, но необходимо требуютъ подлинника. Здѣлайте отписъ и оставте въ Вашихъ актахъ а мнѣ надолжитъ самъ подлинникъ. Мнѣ кажется что Вы можете эту милость мнѣ здѣлать тѣмъ больше, что въ декретѣ положительно говорится gegen Verweisung des Statthaltereii Erlasses ist das Honorar auszuzahlen.

Я получилъ Мѣсяцесловы и близько 14 розослалъ, но деньги не получилъ еще — скору соберу вдругъ онѣ будутъ у Васъ. — Что дѣлать если 6 эксем. — не буду въ состояніи продать? я уже встрѣтилъ въ нѣкоторыхъ нашихъ священниковъ эти са-[2]-мны Мѣсяцесловы, тому подавайте ихъ больше въ ту сторону ибо нерозойдутся. —

Что дѣлаете? или далеко успѣли съ Словарцемъ, съ Христоматіей и проч. Я былъ въ Уневѣ и пересмотривалъ Петрушевича Словарь обиде Славен: прехорошій! и мы Галицко Русскіе будемъ когда-то гордиться, что отъ насъ такое глубокое сочиненіе произойдетъ. Петрушевичъ собираетъ тожь областныя слова и почти всѣ мною собраныя онъ уже имѣлъ у себя — онъ былъ въ нашей окрестности. — Теперь не знаю или Вамъ послужатъ мною собраныя слова, когда онѣ уже суть въ Петрушевича въ большемъ далеко количествѣ. Но я нѣсто словъ собираю пѣсни, рассказы и топографическія названія. — При концѣ засылаю всѣ наше почтеніе и поздравленіе Вамъ и всепочт. Г. супругѣ, оставсь Вашимъ искреннимъ другомъ

И. Гухалевич.

NB. Поскоритъ благосклонно съ надосланіемъ декрета — я хотѣлъ бы чѣмъ скорѣе отослать въ Вѣну.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Показчик імен власних, географічних і публікацій.

- Авдикович Григорій**, 136, 534, 535.
Австрія, 94, 96, 143, 144, 264, 336, 450, 500, 535.
Аграм, 403.
Азія, 125.
Адельфотес 271, 289.
Акты западной Росції 95, 111.
Альбум, 159, 160, 482, 491, 496, 497, 498.
Александр I. 151.
Александр II. 199.
Альманах, 14.
Андрейко Іван, 246.
Ангелович, митр. 236.
Англія 198.
Автольоія руська, 121, 125, 131, 148, 149, 156, 160, 169, 174, 175, 177, 186, 187, 196, 197, 200, 208, 215, 216, 232, 296, 306, 352, 376.
Apostolus e codice Monasterii Sisa-tovas, 291, 537.
Арбузов Никола, 198.
Артим Андрей, 246.
Атанасієв - Чужбинський 208 (ор. cit.), 350, 367.
Баворовський, гр. 432, 471.
Базилєя, 432.
Байрут, 273.
Балуданський Андрей, 13, (ор. cit.) 15, 17, (ор. cit.), 22, (ор. cit.), 24, (ор. cit.), 33, (ор. cit.), 44, 48 (ор. cit.), 53 (ор. cit.), 54 (ор. cit.), 64, 72, (ор. cit.), 110, 150, (ор. cit.), 288 (ор. cit.), 318 (ор. cit.), 326, (ор. cit.), 329, 338, (ор. cit.), 516, (ор. cit.), 520, (ор. cit.), 523 (ор. cit.).
Балак, 14, 17, 69, 78, 79.
Банат сербський, 99, 154.
Банат угорський, 134.
Баранецький, лат. еп. Льв. 12, 354.
Баранкович Теодор, 223, 246.
Баранецький, 335, 373.
Бариш, 86.
Барнабо, кардинал 317.
Бартгельмус, 16, 17.
Бартѳа, 246.
Бартѳельд, 246.
Бартошевич, 270.
Батовський, 471.
Бачинський, 33, 188, 363.
Бачинський Ляріон, 132.
Бах, міністер, 43, 53, 54, 445, 446, 449, 452.
Безбородко, князь 366.
Безсонов, 291 (ор. cit.).
Белявський, 235.

Бельовський Август, 15, 236,
251, 267, 343, (ор. cit.), 396,
401, 443, 471, 474.
Белзець, 86.
Бенешів, 332.
Бервід, 221.
Бердичів, 530.
Бережани, 5, 86, 338, 476, 503.
Березовиця велика, 338, 375.
Берекшар, 60.
Берлін, 185, 378, 426.
Берначек, 80.
Берно, 387.
Бескиди, 149, 403.
Бешкідт Михайло, 141, 142, 538,
539.
Біблія Леополтн, 417, 418.
Біблійна історія 6, 8, 156, 231.
Бібліотека для дітей, 128, 156,
187, 195, 338.
Biblioteka starożytnych pisarzy
polskich, 236.
Биків, 96.
Біла, 243.
Білгород, 274.
Білінський, 2, 7.
Білоберезки, 335.
Билинський Стефан 404.
Біловежа, 482.
Білоус Теодор, 36, 86, 185, 188,
217, 218, 241, 245, 286, 294,
305, 306, 313, 328, 342, 370,
371, 378, 384, 385, 528.
Биркевич, 7, 14.
Блонський, 33, 174, 246, 276.
Боболя Андрей, 389.
Боброди, 346.
Богогласник, 258, 488.
Богогласник ставропілійський, 6.
Богородчани, 302.
Боднар Григорий, 243.
Бодяньський, 165, 167, 210, 229.
Боденстет, 492.
Болгарська граматика, 28.
Болохівці, 208, 216.
Болшів, 111.
Бородайкевич Михайло, 69.
Бородайкевич Константин, 140.

Борисікевич, 518, 519.
Боснія, 443.
Боссирн, 353.
Бохенський Іван, еп. суфраган,
12, 14, 24, 53, 141, 295, 323,
335.
Бодюрко, 86, 88, 315.
Броваркевич і Шевчинський,
(комічні типи з „Отечеств.
Сбор.“ порівняй р. 1854. ч.
11.) 128.
Броди, 257.
Бродович, 415, 476, 477, 480.
Бромірський, 42.
Брук, 292, 293, 298.
Будин, 25, 28, 34, 52, 61, 64,
99, 135, 148, 164, 175, 199,
225, 247, 261, 266, 271, 291,
294, 305, 308, 330, 357, 358,
362, 376, 381, 394, 399, 415,
420, 437, 516, 523.
Будинський, 540, 541.
Букovina, 2, 318, 324, 345.
Букарешт, 400.
Буоль, 445.
Бурачинський Андрей, 247, 302,
315, 434.
Бурачинський Денис, 343, 351,
353, 417, 418, 470.
Бурачинський Николa, 477, 479.
Бурачинський Тит, 380.
Бургер, 2.
Бургерштайн, 226, 228, 253.
Бурмайстер Герман, др. 21.
Буск, 243.
Буслав, 532 (ор. cit.).
Бучач, 243, 245, 247, 334.

Вавилон, 307.
Вагилевич, 18, 150 (ор. cit.),
458.
Валява, 402.
Валявський, 6.
Ванек, 221, 222, 256, 309, 310,
388.
Ваньорек, 405, 406, 409.
Вачицький Онуфрій, 86.

Варшава, 22, 53, 158, 165, 213,
225, 270, 387, 510, 515, 518,
522.

Васильчиков, 146.

Вахольц, 29, 66, 249, 251, 342,
356, 484.

Wacław z Oleska 150(ор. cit.)

Величко, 25, 247.

Величковський Йосиф, 315.

Венгдинський, 435, 436.

Венгрія, 54, 145, 329, 354, 364,
436, 470, 472, 541.

Венеція 372, 432.

Вербівці, 243.

Вербіж, 86.

Верещинський, 78, 86, 88, 140.

Верховинці, 513.

Весна, 65, 74.

Відень, 1, 6, 8, 15, 16, 19, 21,
24, 25, 26, 28, 33, 34, 37,
40, 51, 52, 55, 56, 58, 67,
70, 79, 101, 127, 129, 130,
142, 143, 145, 152, 154, 202,
208, 209, 213, 222, 234, 243,
244, 245, 247, 251, 265, 276,
292, 293, 294, 298, 300, 304,
305, 309, 312, 313, 316, 318,
319, 322, 328, 330, 338, 346,
347, 355, 360, 362, 364, 367,
369, 372, 374, 383, 384, 395,
396, 409, 411, 412, 413, 426,
427, 428, 429, 430, 440, 441,
443, 446, 447, 449, 452, 454,
456, 459, 460, 461, 465, 467,
470, 471, 473, 474, 476, 477,
480, 490, 493, 495, 497, 500,
512, 518, 521, 523, 529, 531,
545, 546.

Вільд, 276.

Вильно, 444, 474.

Вінернайштат, 34.

Вінок, 6, 9, 167, 197, 525, 526,
536.

Wiener Liter. Zeitung 64.

Віравець Йосиф, 245.

Виспа, 78, 82, 90, 103, 156,
235.

Вислобоцький Юліян, 5, (ор. cit.),

10, 18, 22, 23, 51, 54, 55,
108, 142, 169, 170, 171, 182,
211 (ор. cit.), 255, 265, 289,
311, 355, 363, 364, 372, 391,
407, 445, 446, 447, 452, 453,
454, 459, 477, 480, 489, 490,
493, 495, 529, 544.

Виснич, 247.

Вістник, 5, 7, 10, 11, 13, 17, 18,
22, 23, 24—28, 33, 39, 40,
44, 46, 54, 55, 69, 82, 83,
92, 93, 97, 102, 111, 116,
117, 128, 133, 160, 170, 171,
182, 185, 191, 197, 211, 252,
321, 328, 330, 335, 355, 372,
376, 384, 393, 406, 407, 424,
437, 441, 449, 453, 458, 477,
488, 490, 493, 495, 497, 518,
520, 522, 523, 534, 535, 537,
544.

Витвицький Андрей, 9, (ор. cit.),
16, 155.

Вітовський Іполіт, 460.

Вітошинський Анатоль, 59, 61,
136, 137, 177, 233.

Вишневецький, 401.

Войславичі, 17.

Войтковський Василь, 147, 361,
426.

Войцідський, 286.

Воля Задеревацька, 72, 73.

Волян Василь, 21, 22, 24, 44,
219, 369.

Волянський Андрей, 243.

Володимир Великий, 3, 361.

Волощак Георгій, 329.

Вольф, 267, 464.

Вольфзон, 492.

Воспоминаніе о Н. И. Надеж-
динъ, 291.

Востоков, 117, (ор. cit.), 229,
343, (ор. cit.), 345, 350, 352.

Вук Караджіч, 129, 406, 469,
516.

Вурцбах, др. 55, 69, 235.

Гааз, 33.

Габла Андрей, 142, 210, 245.

Гавришкевич І, 346, 382.
Гаганець Йосиф, єпископ, 101,
246, 287, 346, 380.
Гаджега Василь, 243.
Гайден І. 111.
Гайфелер, 22.
Галачина, 6, 10, 11, 12, 15, 18,
28, 31, 32, 45, 52, 60, 63, 75,
99, 112, 119, 126, 131, 145,
154, 164, 200, 285, 290, 327,
329, 345, 354, 358, 364, 383,
393, 428, 436, 449, 472, 474,
500, 503, 514, 516.
Галич, 38, 96, 97.
Гамор Іван, 247.
Гамовна, 246.
Ганка Вячеслав, 19, 20 (op. cit.),
52, 57, 58, 149, 150, 268, 270,
277, 278, 437, 439.
Ганкевич Амвросій, 133, 155,
172.
Ганкевич Юліан 9 (op. cit.),
336.
Hanusfalva, 246.
Гануш, 438.
Гапанович, 215.
Гарасевич, 234, 364.
Гарбовський, 218, 523.
Гаргенштейн Данило, 507, 509,
510, 514.
Гаттала Мартин, 123, 124, 461.
Гвоздець Старий, 87, 88.
Гвоздяк Іван, 245.
Гвоздович Петро, 6.
Гельфферт, 227, 250, 254, 331,
331.
Герасимович Михайло, 243.
Герасимович Евстахий, 132, 133.
Герберштайн, 150 (op. cit.).
Герінгер, 13.
Гефлер, 333, 439.
Гільфердінг, 268, 278, 311.
Гнилевич, 233, 235, 440.
Гінц Карло, 411.
Глиняни, 245.
Глицький Теофан, 18, 244.
Гнідковський Михайло, 244.
Гной, душа в господарстві, 9, 82.

Гоголь, 2, 33, 53, 97, 508 (op.
cit.), 509, (op. cit.), 514.
Годобай Юрій, 246.
Гойнацький, 210, 245.
Голінатий Филип, 86.
Головацький Іван, 4, 6, 8, 9,
13—16, 18, 21, 23, 25, 27,
28, 32, 34, 37, 38, 41, 43,
45, 50, 55, 56, 65, 66, 69,
71, 78, 79, 107, 108, 109,
114, 116, 121, 125, 128, 130,
142, 144, 145, 152, 154, 167,
169, 185, 187, 194, 198, 200,
202, 208, 211, 212, 213, 226,
230, 247, 250, 252, 253, 255,
256, 263, 266, 270, 271, 286,
291, 292, 293, 294, 298, 311,
312, 313, 316, 318, 326, 328,
338, 346, 347, 350, 352, 353,
354, 359, 360, 362, 364, 372,
373, 374, 378, 379, 383, 389,
396, 405, 408, 409, 426, 427,
443, 444, 446, 468, 470, 476,
477, 479, 480, 489, 490, 492,
493, 494, 495, 497, 515, 517,
518, 521, 525, 533, 535, 537.
Головацька Марія, жінка Якова,
4, 23, 36, 49, 56, 89, 125.
Головацький Петро, 2, 3, 24,
29, 30, 41, 42, 47, 48, 53,
55, 57, 65, 66, 68, 76, 77,
78, 80, 89, 93, 118, 136,
186, 329, 469, 533, 534, 535.
Головацький Володимир, 22, 24,
25, 28, 40, 41, 53, 125, 290.
Головацька Юлія, сестра Якова,
23, 47, 56, 65.
Головацький Григорій, 23.
Головацький Микола, 23, 80.
Головацький Дмитро, 23, 243.
Головацький Еміліан, 30, 53, 79,
80, 125, 302, 303, 335, 380,
475.
Головацький Василь, 475,
476.
Голубця, 290.
Гомер, 121.
Городок, 43, 481.

Городенка, 244.
Городниця, 244.
Горохоліна, 302
Грабович, 244.
Грабянка Іван, 86, 88.
Граматики церк. слав. мови 156.
Гребінка, 179, 183, (op. cit.),
191 (op. cit.), 205 (op. cit.).
Грегович Андрей, 488.
Греція, 195.
Греч Никола, 229, (op. cit.), 265,
532.
Греффенберт, 370, 392.
Гречулевич, 463, (op. cit.).
Гривнач, 149, 150.
Грималів, 245, 247.
Громека, 146.
Грон Едвин, 393.
Грюмне, 445.
Грушова, 234.
Губерова, 80.
Гузар Дмитро, 85, 238, 314,
315, 325, 413, 542, 543.
Гурбан, 519 (op. cit.).
Гуркевич, 6, 173.
Гус, 331, 333.
Гушалевиц Іван, 8 (op. cit.), 25,
44, 49, 72, 79, 85, 87, 100,
103, 125, 127, 133, 178, 211,
(op. cit.), 217, 228, 237, 238,
259, 260, 278, 279, 281, 282,
284, 300, 301, 315, 322, 324,
344, 377, 378, 387, 420, 421,
450, 451, 481, 482, 498, 499,
501, 502, 503—507, 525, 527,
528, 545, 546.
Галатовський Іоаніквій, 95, (op.
cit.).
Герберн Александер, 245.
Гертович, 430, 431, 437, 439, 486.
Германія, 328, 372, 401, 442,
444.
Геровський, 171, 179, 188, 189,
329, 419.
Гете, 171.
Гінделі, 333.
Gramatyka języka starosławiań-
skiego 150.

Голуховський, намістник, 12, 51,
242, 326, 327, 408, 479, 490,
516.
Грім, 332.
Давидович Юліян, 88.
Давидов Іван, 195, (op. cit.),
367.
Даль, 515, (op. cit.), 518, 519.
Далібор Петро, проз. Головаць-
кий, 7.
Дамаск, 273.
Данелік, канонік 357.
Данкевич, 382.
Данте, 524.
Дячан Филип, 142, 210, 245.
Два слова къ питомцямъ, 8.
Dvořáček, др. 154, 168.
Деак Бернард, 244.
Дейницький, 41, 311.
Делькевич Йосиф, др. 31, 43,
210, 244.
Делінський Луць, 97.
Дембидький Карло, 85.
Деметрій Іван, архієп. Льв. 96.
Деметрович Нестор, 124, 196.
Денниця, 20.
Державин, 119, 156 (op. cit.),
492.
Дешко Андрей, 207, (op. cit.),
Даніів Михайло, 257.
Дзюків, 402.
Дзюковський, 370, 385, 428, 429.
Діяково, 410.
Дідицький Антін, др. 227, 252.
Дідвицький Богдан, 10, 26, 32,
33, 52, 54, 57, 59, 68, 69,
83 (op. cit.), 102, 103, 107,
108, 116, 120, 127, 130, 143,
148, 149, 158, 159, 160, 164,
165, 168, 169, 172, 175, 177,
181, 183, 186, 187, 190, 192,
197, 205, 206, 207, 217, 218,
219, 224, 227, 228, 248, 252,
253, 262, 263, 272, 349, 355,
356, 361, 364, 368, 369, 372,
373, 383, 391, 407, 408, 425,
430, 434, 436, 440, 441, 443,
446, 447, 449, 451, 453, 454,

- 455, 457, 459, 460, 467, 469,
470, 474, 478, 479, 480, 481,
482, 483, 484, 495, 496, 497,
502, 518, 520, 521, 536.
- Димет, 76.
Диогенес, 310.
Дячків, 55.
Длугош Іван, 202, 204.
Дніпро, 333, 526.
Дністер, 77, 96, 526.
Добрянський, математик, 2,
492.
Добрянський Антін, (ор. cit.),
64, 263, 488.
Добрянський Віктор, 72, 91—94,
120, 121, 126, 127, 131, 132,
155, 156, 164, 172, 173, 196,
246, 324, 368, 370, 392, 491,
525.
Добрянський Володимир, 130,
142, 244.
Добрань, др. 154.
Добрович, 519.
Добровольський, 273.
Добровський, 182.
Добриничі, 413.
Добромиль, 428.
Догматика Макария, 22, 53.
Должанков, 432, 507, 509, 510,
511, 512, 513, 528, 529, 530,
531, 532.
Долницький, 235.
Домбчевський, 89.
Досковський, 18, 130, 131, 207,
208, 215, 216, 247, 487, 496.
Достопамятності отечественния,
240.
Дремалик Сильвестер, 109, 135,
136.
Дрогобич, 181, 189, 190, 216.
Дрогомирецький, 475.
Дубова, 246.
Дудляк Степан, 223, 246.
Дукля, 246, 539.
Дундер Вячеслав, 386, 387.
Дувін, єпископ, 387.
Дуткевич, 394, 395, 419.
- Духнович Александер, 4, 5, (ор.
cit.), 14, 58, 69, 70 (ор. cit.),
71, 72, 74, 75, 81, (ор. cit.),
82, 90, 91, 98, 100, 101, 102,
103, 115, 118, 125, 126, 127,
134, 138, 139, 148, 149, 154,
155, 166, 169, 173, 174, 205,
(ор. cit.), 223, 224, 246, 248,
262, 272, 350, 369, 370, 376,
380, 381, 385, 391, 392, 419,
430, 431, 439, 440, 481, 483,
485, 491, 492, 496, 497, 498,
519.
Дюнебіер, 22.
- Европа, 222.
Євангеліє Іоана, 115.
Етні, 78.
Енгель, 283, (ор. cit.).
Еоль, 163.
Eregies, 246.
Ербен Йромір, 167, 270, 278,
333, 433, 438.
Естергази (князь) 544.
Ефрем Сирия 515 (ор. cit.), 518.
- Жестовський Віктор, 310.
Zegota Pauli, 206.
Желехівський, 262, 496, 527.
Живачів, 140.
Житіє Іоана Снігурського 8.
Жовква, 162, 233.
Żółkiewski, 150 (ор. cit.).
Жуковський, 121, 492.
Журавно 315.
Журналъ министр. Народ. проsv.
267.
- Заболотів, 2, 98, 112.
Завалів, 314.
Загайкевич Антін, 343.
Зайончковський, 506.
Закланський А. 318, 319, 352,
353, 365.
Залеський Богдан, 274, 351.
Заліці, 362.
Заліщани, 476.

Залуква, 85, 96.
Заневич-Терлецький Никола, 84.
Зап Карло, 75, 268, 270, 277, 278, 332, 333, 433, 437, 438.
Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, 289.
Запороже, 333.
Заремба, 206.
Зарицький, 140.
Зборник Святослава, 400.
Зборовський Василь, 26, 27, 34, 39, 40, 43, 44, 361, 469, 534, 544.
Згарський Евген, 158, 299.
Здерковський Антін, 245.
Зевес, 163.
Зелю, 467.
Зеленецький Константин, 532.
Земан, 388.
Змиг-нотяйський, 126, 130, 132, 134, 135, 139, 159, 160, 187, 215, 296, 306.
Золочів, 13.
Золотники, 315.
Зомборий Иван, 243.
Зоря Галицька, 1, 2, 11, 22—27, 31, 32, 38, 39, 40, 44, 45, 51, 52, 54, 55, 62, 67, 69, 73, 76, 83, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 99, 102, 103, 105, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 120, 124, 127, 130, 131, 136, 137, 144, 148, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 177, 182, 188, 189, 191, 197, 202, 205, 210, 217, 218, 220, 234, 237, 264, 273, 274, 279, 295, 296, 299, 304, 321, 329, 335, 336, 351, 357, 361, 366, 403, 425, 430, 457, 473, 476, 479, 480, 483, 503, 520, 522, 523, 527, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 540, 541.
Зоря Галицька, яко Альбум, 497, 536.

Зубкович М. 87, 88, 130.
Зубрицький Денис: 5, (op. cit.), 20, 22, 30, 35, 37, (op. cit.), 39, 44, 47, 49, 53, 54, 58, 66, 67, 90, 96, 97, 99, 110, 117, 124, 125, 126, (op. cit.), 127, (op. cit.), 130, (op. cit.), 134 (op. cit.), 135, 138, (op. cit.), 139 (op. cit.), 142, 143, (op. cit.), 145, (op. cit.), 149, 152, 153, (op. cit.), 157 (op. cit.), 164 (op. cit.), 168 (op. cit.), 173, 175 (op. cit.), 186 (op. cit.), 196 (op. cit.), 198, (op. cit.), 200, 202 (op. cit.), 204, 205, 207, 210 (op. cit.), 211, 215 (op. cit.), 216 (op. cit.), 219 (op. cit.), 227, 228, 230, 238, 239, 242 (op. cit.), 247 (op. cit.), 251, 254, 256, 259, 265, 266, 268, 270, 278, 279, 288, 290, 311, 312, 347, 349, 351, 360, 362, 378, 421, 439, 444, 451, 471, 481, 499, 520, 522, 523, 535.

Іванишев, 536.
Іванов, 515 (op. cit.), 517 (op. cit.).
Іванович, 212, 227.
Іванівка, 140.
Ігор, 44.
Ігло, 60.
Извѣстие Заряда Матици, 8.
Извѣстия Импер. Акад. Наук. 129, 138, 148, 205, 208, 219, 229, 251, 265, 289, 291, 311, 348, 350, 351, 360, 372, 407, 443, 444, 467, 468, 473.
Исслѣдованія о древнихъ памятникахъ, 291.
Ізая, пророк, 118.
Іза, 440, 446, 482.
Іабера, 438, 439.
Izbudya Bela, 246.
Іжак Микита, 7, 14, 17.
Ілевич, 2.
Ількевич, 235.

Льницький, др. 6, 7, 85, 259,
306, 314, 334, 335, 395, 415,
512, 520, 545.

Ісбрук, 294.

Йосиф II., 94.

Ішатівська літопись, 123.

Іречек, 435, 442, 445, 446, 447,
449, 451, 452, 453, 454, 454,
458, 461, 462, 464, 465, 467,
490.

Ірма, 362.

Іскрицький, 132.

Істомін Всеволод Максимов, 522.

Історическій Сборник, 17, 156,
206.

Історія балтійських Славян,
290, 291.

Історія Руссов, 508.

Італія, 311, 328, 401, 450, 524.

Кабак, 344.

Казановський Адам, 96.

Казимир Великий 267.

Каленбах, 65, 149, 221, 236, 267,
277, 310.

Calepinus Ambrosius, 421, 431,
432.

Калинський Юліян, 245.

Калуш, 244, 415.

Каменець подільський, 97.

Камінка струмілова, 346.

Карамзин, 153.

Карльсбад, 408.

Карпати, 428.

Карпінський Ігнатій, 132.

Катерножка, 7, 14.

Качковський Михайло, 86, 159,
160, 162, 170, 180, 183, 188,
247, 280, 281, 296, 303, 322,
377, 434, 435, 440, 453, 497.

Kaschau, 61, 246.

Квх, 268.

Кемпен, 446.

Кергель, 251.

Керекіарто, 446.

Керешгура, 245.

Кетте 246.

Kes'mark, 60.

Київ, 77, 95, 146, 219, 229, 330,
507, 509, 510, 511, 512, 529,
530, 531, 537.

Кирило (апостол), 75, 123, 184.

Кирилович Михайло, 17.

Киселевський Никола, 1, 506,
507, 521.

Кішка Лев, 468.

Клаврен, 36.

Климкович Ксенофонт, 158.

Княжівське, 261, 300, 421, 499,
502, 505, 507.

Кобринський, 4, 7, 9, 14, 17,
54, 65, 77, 87, 95, 124, 244,
295, 304, 336, 344, 382, 383,
506, 507, 521.

Ковальський Василь, 18, 21, 33,
40, 45, 51, 52, 69, 143, 186,
197, 211, 213, 255, 262, 359,
364, 390, 395, 407, 510, 512,
516, 524, 527, 535, 543, 545.

Коваль, 206, 207.

Ковалівка, 244.

Ковалицький Андрей, 246.

Codex Suprasliensis, 517, 537.

Козанович Михайло, 18, 314, 380,
501, 543, 545.

Козлів, 86.

Козловецький, 42, 48.

Козловіцький, 35, 120.

Козловський Михайло, 86, 88,
243.

Кокошинці, 89.

Коль, 177 (ор. cit.), 184 (ор.
cit), 240.

Кальберт Оскар, 387.

Колянковський Іван, 19, 85,
210.

Колянковський Никола, 245.

Коляр Іван, 19, 32, 203, 226,
523.

Колодуби, 189.

Коломия, 28, 88, 245, 382, 476.

Кольцов, 311, 492.

Комарницький Юліян, 86.

Комарник, 539.

Коменіус, 155, 156.

Константинович, 5, 10, 109, 516,
534, 535.

- Константинополь**, 126.
Конюшки, 184.
Копанка, 244.
Koriewicz, 150 (op. cit.).
Копійський, м. б. Кониський, 507.
Копітар, 412.
Кораблев, 515 (op. cit.). 518.
Корецький Арсеній, 421, 422, 431, 432.
Коросно, 413.
Корсаков Рамський, 122.
Корфу, (барон) 412, 414, 417, 431, 442.
Косак Михайло, 55, 69, 118, 211, 235, 236, 407, 502, 504, 505.
Косинський, 274.
Костецький Платон, 158, 162, 171, 273, 274, 503.
Коссів, 81, 88, 247, 283, 380, 411, 543.
Котларевський Іван, 463.
Котларчик, 355, 356.
Котлярчук, 542.
Коубек, 168.
Коц (барон), 72, 74.
Коцовський Григорій, 243.
Коцюбинці, 86.
Кочетов, 517 (op. cit.).
Кошиці, 60, 61, 72, 121, 137, 155, 173, 485.
Краків, 221, 222, 256, 270, 294, 310, 386, 387, 388, 428.
Краковець 151.
Краледворська рукопись, 20, 58, 64, 65, 150, 157, 296.
Красна, 73.
Красне, 77.
Крашенников, 122.
Криворівня, 80, 81, 112, 247, 303, 315, 335, 380, 411, 470, 543.
Кривче, 244.
Кринос, 97.
Крилов, 492.
Крим, 146.
Кривницький Іполіт, 130, 153, 196, 210, 211, 235, 244, 265, 329, 353, 354, 408, 425, 426, 429, 430, 434, 435, 440, 444, 453, 454, 459, 460, 470, 471, 495, 520.
Криниця, 316.
Кроміряж, 523.
Кропивник Старий, 181, 185, 190, 209, 215, 281.
Кузвський, 5, 35, 56, 84, 103, 173, 217, 218, 235, 239, 240, 261, 283, 299, 314, 316, 323, 324, 344, 354, 370, 377, 380, 394, 3.5, 415, 418, 420, 423, 428, 440, 449, 488, 492, 496, 499, 520, 543.
Куля, 245, 488.
Кулинський, 320.
Куліш, 265, (op. cit.), 396, 397, (op. cit.), 399, 404, 405, 463, (op. cit.).
Кульчицький, 35, 49, 90, 140, 205, 366, 519, 520.
Куминський, 515, (op. cit.), 517, (op. cit.).
Куніцький, 283.
Кунцевич Йосафат, 203.
Купало, 191.
Сург, (op. cit.), 20.
Курцвайль, 382.
Куцура, 244, 487.
Кушалевич, 515 (op. cit.), 517.
Кушак Теодор, 245.
Лабенцький Бронім, 236, 267, 276.
Лаврівський Іван, 111 (op. cit.), 267, 305, 387, 401, 402.
Лаврівський Йосаф, 133, 386, 388.
Лаврівський Лукія, 15.
Лаврівський Юліан, 14, 15, 85, 235.
Лаврів, 428.
Лада, 83, 84, 89, 90, 92, 93, 97, 99, 102, 103, 108, 162, 172, 188, 403, 534, 535.
Лазар Іван, 246.
Лазарев, 426.

- Ляницкоронський, 479.
Ластківці, 23.
Лашківці, 243.
Львів, 1, 2, 3, 5, 7, 12, 13, 15, 16,
19, 21, 22, 24, 28, 29, 30,
35, 38, 41, 42, 47, 50, 51,
54, 56, 57, 63, 65, 69, 70,
72, 73, 77, 78, 80, 82, 87,
89, 101, 103, 104, 105, 106,
109, 110, 113, 117, 128, 129,
137, 138, 140, 141, 148, 153,
155, 162, 169, 175, 176, 180,
183, 184, 187, 188, 189, 190,
204, 206, 213, 214, 216, 217,
221, 222, 224, 226, 231, 233,
236, 237, 240, 241, 245, 246,
247, 248, 249, 250, 252, 253,
254, 257, 258, 261, 267, 268,
276, 277, 278, 280, 281, 285,
290, 293, 294, 299, 300, 303,
307, 308, 310, 313, 314, 315,
316, 319, 320, 322, 324, 326,
328, 329, 331, 334, 335, 342,
345, 347, 354, 358, 359, 360,
362, 365, 373, 374, 378, 379,
380, 384, 387, 388, 394, 395,
399, 404, 405, 407, 408, 412,
413, 414, 415, 419, 423, 428,
431, 437, 438, 439, 441, 444,
445, 457, 458, 459, 460, 464,
465, 471, 472, 473, 475, 476,
480, 483, 484, 487, 501, 503,
512, 514, 516, 518, 530, 535,
539, 542.
Львівська газета, 12, 452, 453,
454, 455, 457, 458, 460.
Ляшки королівські, 245.
Ляхович Василь, 244, 335.
Левицький Ів. Ем. 5, 36, 101,
211, 279, 296, 318.
Левицький Венедикт, др. 6, 329,
(op. cit.).
Левицький Йосиф, 1, 2, 45, 46,
82, 94, 98, 111, 112, 155, 233,
234, 235, 246, 522.
Левицький Михайло, 85, 294, 295.
Левицький Лука, 86.
Левицький Павло, 245.
Левицький, 331, 332.
Лев Данилович (князь) 402.
Лезега Михайло 244.
Легенда о трех Волхвах, 401.
Лейтургіков, 126, 138, 392, 417.
Лейох, 342, 370.
Lentschau, 60, 246.
Леонтович, 162.
Леопольд Великий, 94.
Lehrbuch der Geometrie, 149.
Льрмонтов, 260, 492.
Лесівка, 362, 418.
Лессінг, 121.
Лінде, 271.
Лінчей, 246.
Лінчей, 246.
Липницький Іван, 315.
Липовиця, 8.
Липськ, 61, 62, 178, 422.
Лірвак, 73, 90, 115, 123, 197.
Ласаковський, 542.
Лусевич Теодор, 245.
Ліско, 86.
Лісковацький, 458.
Литвинович Григорій, 12, 18, 34,
79, 115, 153, 252, 253, 264,
265, 293, 312, 343, 346, 347,
406, 408, 446, 487, 490, 517,
522, 534.
Литвинович Спіридїон, 245, 327,
352, 363, 365, 373, 456.
Литературныя извѣстія изъ Вар-
шавы, 291.
Литер. Изб. Спѣб. Академіи,
142.
Литов, 412.
Літопись Далимилова, 58.
Літопись Волинська, 112.
Літопись Вел. князівства Литов-
ського, 229.
Літопись Нестора, 350.
Літопись Самовидця, 397.
Літопись Львівська, 463.
Літописець переяславсько - су-
здальський, 195.
Лобажевський, 81.
Лозинський Йосиф, 82, (op. cit.),
83, 84, 93, 100, 150 (op.
cit.), 159, 446, 452.

- Лодь, 235, 526.
Ловський Петро, 86.
Ломниця, 96.
Лопянка, 506.
Лопушанський Теофіл, 133.
Лотоцький, 7, 32, 85, 90, 173, 419, 506, 520, 543.
Лотушка, 69.
Лука Велика, 43.
Лука Мала, 78, 89, 199, 241, 247, 266.
Лука з Ракова (Данкевич) 259.
Лукашевич, 416.
Лукашевський, 452.
Луків, 76.
Любартович Василь, князь, 482.
Любомірський, (князь) 181.
Любович, 111, 112.
Лютош, 319.
- Мазаракі, 421.
Магер, 219.
Маер, 10, 452.
Майков, 198, 208, 373, 376, 393, 473, 478.
Макар, 328.
Макарий, 22, 53, 513, 522.
Макаров Никола, 399, 400, 404.
Максимович, 247, 350, 354, 513 (ор. cit.), 542.
Малецький, др. 294, 329.
Малиновський Михацло, 6, 7, 79, 84, 92, 100, 101, 102, 103, 104, 112, 115, 116, 117, 124, 155, 160, 173, 178, 194, 206, 231, 235, 238, 267, 286, 296, 306, 307, 308, 314, 315, 324, 330, 344, 345, 370, 377, 379, 380, 385, 394, 421, 431, 436, 439, 440, 455, 469, 484, 487, 492, 496, 499, 504, 527, 537, 543.
Малоросійський словар, 229.
Мараморош, 440, 482.
Маркевич, 219, 367, 368, 372, 396, 507, 508 (ор. cit.), 509 (ор. cit.).
Маркош Михайло, 6, 136, 137, 175, 220, 221, 243, 257, 258.
Мартинов, 195 (ор. cit.), 431, 442.
Маруся, 9, 82, 110.
Матезонський Конст. 245.
Матейко, 270.
Матеріялы для сравнительного словаря и грамматики, 229.
Матинкевич Іван, 329.
Мацієвський Модест, 104, 105, 247, 314, 380, 415.
Медведев, С. 412, 414, 422, 432.
Мельник, др. 69, 115, 129, 534.
Мерунович Климентий, 36, 105, 106, 109, 110, 135, 136, 371.
Меглянський, 229 (ор. cit.), 265 (ор. cit.), 463 (ор. cit.), 510, 528, 531, 532, 536.
Методий, (апост.), 75, 123, 284.
Мизько, 529, 531, 532.
Мигалич, 523.
Мікльосіч. 1 (ор. cit.), 4, 32, 44, 51, 52, 67, 68, 78, 79, 114, 143, 153, 168, 195 (ор. cit.), 226, 228, 250, 251, 254, 256, 265, 279, 312, 326, 346, 350, 351, 353, 362, 373, 406, 407, 411, 412, 435, 436, 447, 448, 449, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 516, 519, 531, 534, 537.
Мікульчо Юрий, 245.
Мілян, 57.
Мілюковський, 271, 444, 474, 478.
Минея, 257.
Миритенці, 77.
Михайлович Іван, 244.
Михонський, 303, 304.
Мицкевич, 310.
Мишин, 124, 140, 382, 383, 475.
Могильницький, 22, 82, 233, 235, 525.
Мойсей, 119.
Молдавія, 304, 365.
Монастирська, 86, 244.
Монастирще, 104.
Моравець, 225.

Моравія, 75, 406.
Мосгамер, 462.
Москвитянин, 207, 240.
Москва, 28, 131, 229, 268, 277,
281, 289, 311, 373, 421, 442,
473, 535, 536, 544.
Мости Великі, 159, 206, 217,
519.
Мостисна, 244.
Моткович Павло, 400.
Мох Рудольф, 6 (op. cit.), 9 (op.
cit.). 235.
Мохнацький, 56.
Моцарт, 51, 226, 227, 253, 255,
256, 263, 264, 292, 293, 406.
Мочник, 33.
Мош, 467, 476.
Мужилів, 86.
Мунгач, 60, 131, 247, 364, 380.
Мустьянович, 354, 363, 373, 379,
407.
Наварія, 189.
Навуходонозор, 163.
Нагуєвичі, 233.
Нагий Михайло, 150 (op. cit.),
244.
Най-Вербаш, 245.
Найзац, 245, 411.
Народное возрождение Сербовъ
и Лужичанъ, 291.
Наполеон III, 171.
Нарушевич, 236.
Настасів, 530.
Настьошин, 317, 326, 327, 347,
354, 364.
Наумідес Константин, 78.
Наумович Іван, 43, 86, 245, 313,
314, 325, 328, 394, 395, 413,
425, 476, 480.
Начертаніе исторіи словесности
143.
Неаноль, 367, 372.
Небеский, 438.
Неизданное свидѣтельство о Вла-
димирѣ Св., 291.
Немирівський, 76.
Неполянці, 388.

Нестор, 95.
Нівочин, 417, 418.
Нижанковичі, 242.
Нікорович Ю. Лян. 86, 143. 210.
230, 244.
Николай I., 185, 198.
Новая скрижаль, 131.
Новий Сандець, 316.
Новиков, 122.
Nowiny, 158, 177.
Новосілки, 88.
Новиця, 402, 403, 415, 444, 468,
474, 479.
Новицький, 513, 515 (op. cit.),
530, 537.
Нодь Никола, 15, (op. cit.),
52, 109, 143, 153, 168, 186,
210, 255, 265, 287, 353, 359,
391, 406, 519.
Ношак Теофіл, 246.
Обозрѣніе исторіи церкви рус-
ской, 115.
Огоновський Омелян, 3, 207,
436, 503.
Озаркевич, 28, 319.
Odgłos pieśni ruskich, 150.
Одесса, 192, 531, 532.
Одѣжинський Михайло, 377.
Олрехів, 85.
Oesterreichischer Zuschauer, 140.
Олимп, 162, 242.
Оломунц, 94.
Ольшаниця, 246, 314, 380, 545.
Ольшанський Михайло, 216.
Ондерка, 65.
Онишкевич, 402, 403.
Онуфрієвич, 296.
О обряді греческой церкви, 8.
Описаніе кіево-софійского Со-
бора, 508, 509.
Описаніе кіево-печерской Лавры,
508, 509.
Опытъ обще сравнительной гра-
матики русского языка, 532.
Опіла, 145.
Organisation der Gymnasien 219.
Орліх, 246.

Орлов, (граф), 160.
Осадца, 457.
Основаніє Матиці, 82.
Основаненко, 207, 508, 509.
Острог, 400.
Острожинський І. 334, 335.
Остромирове евангеліє, 58, 115, 150, 157.
Отець Ігнатій, 156, 157, 160, 164, 165, 166, 169, 174, 175, 186, 187, 196, 200, 208, 216, 217, 296, 306, 352.
Отечественныя Записки, 114, 117, 366, 536.
Отечественный Зборник, 116, 211.
Отчетъ Демидовскихъ награды, 443.
Отчетъ Импер. русск. географ. общества, 290.
Очерк історіі гал. руської матиці, 6, 231.
Очерки Россіи, 184, 192, 193, 219, 240.
Павенцький, 408.
Павликів, 5, 15, 86, 338, 489.
Павличек Фр. 75, 76.
Павлицев, 229 (op. cit.).
Павлович Александер, 246, 431, (op. cit.), 482, 482, 485.
Паляцький, 182, 270, 333.
Панталеймон, св., 96.
Паплонський, 165, 265, 291 (op. cit.).
Париж, 224, 421, 426, 432.
Парилович, 216.
Парнас, 290, 373.
Пясецький, 246.
Паславський Гавриїл, 245.
Пастырское посланіє, 197.
Пашковський Антін, 107, 477, 529.
Pehlen, 246.
Пельц, 352, 354, 379, 390.
Ценоп, 61.
Перевлєський, 265.
Перегінськ, 138, 419.
Перемисьль, , 15, 16, 22, 25,

46, 70, 87, 111, 128, 131, 139, 150, 155, 189, 214, 216, 219, 233, 241, 244, 247, 248, 249, 252, 258, 263, 267, 272, 274 345, 356, 369, 384, 402, 403, 408 428, 435, 439, 440, 456, 459, 468, 516, 522, 527, 539.
Перемисьлянин, 9, 18, 25, 115, 124, 166, 169, 263, 576, 536.
Перемисьляни, 246, 313, 322, 324.
Pieśni ruskie, 240.
Pieśń Bogarodzicy, 250.
Петербург, 209, 210, 213, 267, 289, 399, 400, 405, 414, 426, 443, 508, 510, 513, 514, 528, 531.
Петербурзькія Відомости, 327.
Петрарка, 524.
Петраш, 104, 267, 330, 343.
Петрик Іван, 244.
Петрушевич Антін, 4, 19, 33, 38, 40, 85, 96, 97, 103, 104, 112, 115, 116, 117, 123, 127, 138, 160, 161, 177, 193, 194, 230, 236, 237, 238, 251, 267, 270, 276, 277, 286, 289, 391, 296, 300, 306, 307, 308, 309, 311, 321, 322, 326, 330, 331, 332, 338, 343, 344, 345, 376, 380, 391, 400, 402, 403, 414, 415, 421, 422, 438, 444, 467, 468, 473, 474, 478, 479, 495, 537, 538, 546.
Печаткін П. В., 508, 509, 514.
Печенужин, 475.
Печенія, 246, 379.
Пешт, 381, 426.
Півоцький, 241.
Підгайці, 314, 315.
Підгайчики, 246, 315.
Підгородь, 96.
Підсонський, 140.
Пій ІХ., 199 (op. cit.), 212, 295.
Пилипківці, 244.
Піпан, 478.
Пітєр, 7, 22, 53.

Пісні народні, 496.
Пістивь, 76, 77, 93.
Пистрак, 170.
Плавзов, 532, (op. cit.).
Плаксин, 229, 515 (op. cit.), 517,
(op. cit.).
Повісти Вовчка, 463.
Погодін, 165 (op. cit.), 281, 303,
304, 336, 343, 350, 351, 354,
366, 535.
Поздравленіє Русиньовъ на 1852
годъ, 14, 15, 18, 36, 65, 519.
Познань, 150.
Поділе, 290.
Покореніє Новгороду, 36, 64,
65, 105, 109, 110, 136, 157,
197, 301.
Покутє, 1, 111, 433.
Полянський Тома, 446, 467,
476.
Палярик Іван, 61, 64, 147.
Полевий Лев, 86.
Польща, 83.
Половцев, 532.
Полоцький Симеон, 525, 537.
Поморці, 543.
Попель Маркил, 135, 199, 295,
296, 297, 298, 299, 301, 375.
Попов, 229.
Попович Василь, 243.
Полович Андрей, 243, 436.
Попович Іван, 244.
Поремба, 162, 178, 180, 184, 185,
188, 190, 192, 206, 213, 214,
239, 241, 247.
Постель, 515 (op. cit.), 517 (op.
cit.).
Потік, 243.
Потій Іпатій, 203.
Потуріччя Василь, 410, 416.
Поученія церковне, 156.
Почаїв, 79, 335.
Прага, 20, 33, 52, 58, 75, 84,
150, 167, 168, 256, 268, 270,
276, 277, 278, 307, 320, 331,
343, 388, 393, 433, 437, 438,
536.
Pravopis český, 20.

Пракседа, 56.
Пряшів, 4, 18, 60, 69, 71, 74,
81, 90, 118, 126, 134, 148,
154, 200, 223, 272, 346, 369,
376, 385, 391, 392, 398, 430,
439, 482, 483, 491, 496, 498.
Przegląd powszechny, 454, 458,
474.
Przyjacieli domowy, 31, 32, 62, 84.
Прешбург 151.
Прокочин Евстахий, 2, 57, 109,
329, 518.
Просенка, 270.
Прут, 1.
Psalterz Małgorzaty, 250.
Пушкін, 95, 111, 153, 202, 219,
492.
Пчілка, 34.
Пчола, 28, 211, 403.
Рава руська, 245.
Рагоза Михайло, 202.
Равенський, 7, 53, 68, 79, 115,
123, 124, 129, 143, 144, 145,
152, 186, 195 (op. cit.), 202,
210, 213, 227, 251, 289, 328,
363, 413, 426, 515, 522.
Радолинський, др. 19, 30, 31,
32, 33, 34, 36, 42, 48, 54,
61, 64, 65, 84, 86, 87, 88,
138, 147, 150.
Радимно, 151.
Радаївлів, 508, 514.
Раїф, 236.
Раковець, 244.
Раковський Іван, 2, 61, 64, 130,
134, 135, 147, 148, 170, 175,
183, 193 (op. cit.), 199, 200,
247, 248, 255, 260, 261, 262,
263, 271, 281, 284, 291, 294,
296, 301, 305, 306, 308, 309,
311, 315, 325, 326, 329, 330,
336, 339, 341, 347, 354, 356,
358, 360, 362, 373, 376, 377,
378, 393, 394, 398, 399, 406,
415, 416, 420, 429, 43, 437,
440, 446, 447, 465, 472, 482,
523.

Ратичі, 145, 362, 494.
Рафач Іван, 86.
Рачинський Клим, др., 56, 84,
86, 181.
Раячч, 147, 154.
Решетилонч Ант, 243.
Рівнаць, 221, 277.
Рігельман Никола, 319, 320,
536.
Рігер, 433.
Рікерг, 52.
Рим, 22, 24, 69, 115, 129, 273,
274, 311, 317, 327, 363, 407,
534, 544.
Rimanov, 141.
Рітенсберт, 277.
Ріхтер Тереса, 108.
Робічний Петро, 240.
Рогич, 293.
Розвадовський др., 372.
Розговори русско-німецькі, 8.
Розенський, єпископ, 141.
Розенгайм, 42.
Роздоль, 479.
Рожнів, 36, 77, 150, 219, 224,
231, 303, 475, 543.
Рожнава, 60.
Рожнятів, 261, 383.
Ройкович Алекс. 245.
Роксоляна, 52, 260, 282, 300,
420, 544.
Романовський Евдоким, 86.
Росохач, 86, 88.
Росправа о язичі руськім, 8.
Ростислав Михайлович, 195.
Ростоки, 140.
Россія, 28, 79, 117, 122, 129,
145, 146, 185, 198, 209, 257,
268, 274, 289, 330, 352, 388,
432, 442, 444, 515, 537, 544.
Рубий Антошій, 127, 246.
Рудницький Лев, 88.
Рудницький Федір, 72, 73.
Ружицький, 506.
Руководство къ садовничеству,
156.
Рукштуль, 477.
Румуни, 11.
Русь, 37, 79, 82, 104.

Русалка, 9, 526.
Русини, 11, 39, 46, 54, 55, 61,
69, 71, 72, 74, 76, 102,
149.
Руська граматика Головацького,
156.
Руслан, 525.
Руска Бесіда, 311, 350, 353,
354, 360, 362, 372, 378, 379,
407, 446, 469, 473, 474, 490,
495.
Русская Старина, 195.
Руссман, 338.
Сабат Н. 106, 187, 231, 232,
245, 282, 283, 475.
Сабатович Матвій, 86.
Сабінський, 194.
Савицький, 476.
Савчинський Никола, 158, 235.
Савчинський Яков, 394, 417, 432,
442.
Садовський, 382, 383.
Саксе, 43.
Саксен-кобург, 474.
Сальваровський, 545.
Самбір, 133, 180, 184, 189, 296,
423, 522.
Сян, 402, 526.
Сарвицький Клим, 245.
Саргвій, 453, 455, 457.
Сатанів, 422, 432.
Сахаров, 182, 515 (op. cit.), 518.
Сборник Галицькій, 125.
Свалява, 447.
Сватане на Гончарівці, 508,
509.
Сваричів, 377.
Световид, 240.
Севастополь, 146, 158.
Селецький, 235.
Семаш, 25, 84, 520.
Сембратович Йосиф, др. 85, 143,
153, 210, 288, 312, 326, 346,
353, 534, 545, 546.
Семейная бібліотека, 84, 161, 162,
171, 174, 179, 180, 181, 183,
186, 188, 189, 190, 191, 192,

- 197, 200, 201, 202, 203, 205,
206, 207, 209, 210, 214, 215,
223, 225, 228, 238, 239, 240,
242, 243, 248, 254, 255, 260,
263, 267, 271, 276, 278, 280,
290, 295, 327, 336, 351, 366,
403, 540, 541.
- Сементовський, 219, 529, 532,
536.
- Семинович Михайло, 86.
- Сербія, 5, 227.
- Сербія, 11.
- Сѣверная Пчела, 186, 198, 208.
- Сильвестер, митроп. кнївський,
12 (op. cit.), 124.
- Сінгалевич Михайло, 86, 88.
- Синевідський Никола, 87, 88.
- Сінкевич, 210, 245.
- Сіява, 402.
- Сіон, 373, 436.
- Свяжков, 515 (op. cit.). 518.
- Сихів, 245.
- Скалат, 23, 27, 47, 55, 56, 66,
68, 114, 121, 362, 518, 534.
- Скварява, 246.
- Скобильський Иван, 133.
- Скоморовський Йосиф, 337, 338,
375.
- Скопчинський Юліян, 244.
- Скорина Франц, 303, 400.
- Славяни, 11, 33, 35, 48, 52, 59,
61, 147, 200, 230.
- Славянська біблія, 25.
- Славонія, 28.
- Славсько, 73, 423, 487.
- Славянська хрестоматія, 229.
- Славінський Антін, 245.
- Славинецький Епіфаній, 421,
422, 431, 432.
- Слимаковський, 316, 326, 329,
520.
- Слово, 503.
- Словар западно-русского нар.
532.
- Словар латинсько-славянорусь-
кий, 412, 414, 417, 421, 431,
432, 442.
- Słownik polskiego języka, 444,
474.
- Слово о полку Ігоря, 8, 91, 123,
231, 234.
- Словене, 83.
- Slovenský poviny. 197.
- Смарагдон, 197, 288, 407, 469.
- Сміціясе Георгій, 416.
- Смирнов, 229, 265 (op. cit.).
- Смотрицький, 459.
- Святца, 380.
- Снігурський Иван, 8, 401.
- Современник, 503.
- Соваль, 17.
- Соколівка, 83, 534.
- Сокулський Йосиф, В. 35, 36,
43, 48, 49, 77, 78, 84, 89,
118, 120, 139, 140, 150, 152,
157, 158, 162, 173, 174, 176,
179, 180, 181, 183, 184, 185,
188, 199, 202, 204, 205, 212,
219, 220, 224, 225, 242, 247,
266, 283, 320, 321, 335, 366,
367, 371, 386, 388, 389, 397,
398, 403, 404, 423, 424, 539.
- Сокульська Домінікія, 48, 49,
77, 89.
- Соловійов Стефан, 198.
- Солтеш Йосиф, 246.
- Соневіцький Никола, 46, 47, 95.
- Сонч, 382.
- Сопів, 86.
- Сорока Лев, 86, 88.
- Сосновський Лев, 7, 24, 84, 88,
161, 192, 206, 239, 246, 520,
525.
- Spór o ruską azbukę, 452, 458,
459, 478.
- Срезневський, 3 (op. cit.), 208,
229 (op. cit.), 367, 379.
- Ставлік, вардинал, 403.
- Стадіон, 462.
- Станич Марко, 245.
- Станкович, 240.
- Станиславів, 87, 214, 225, 247,
450.
- Старецький Михайло, 381.
- Старогвоздець, 47.
- Стария, 293.
- Стражницький Антоній, 143, 196,
210, 245.

Стрий, 189, 245, 276, 315.
Стров, 442.
Стройновський, 226.
Струтин, 231, 506.
Студівко, 531, 536.
Ступницький Іван, 16, 178.
Суд Любушин, 123.
Супрасльська рукопись, 4.
Сушецький, 462.
Сухомлінов, 433, 437, 438, 439.
Сучава, 305, 324, 325, 336, 365.
Сцитовський Іван, 380, 381, 409.
Сцилла, 484.
Талапкович, 369, 381.
Тальцит, 518.
Танячевич, 248.
Танчаковський, 243.
Татари, 350.
Тарас Бульба, 2, 5, 8, 333.
Тарновський гр. 402.
Телиховський, 7, 14.
Теребовля, 199.
Терлецький, 203.
Терлецький Іполіт, 272, 273, 274, 276, 295, 315, 329, 351, 352, 364, 419, 427, 429.
Тернопіль, 27, 55, 56, 57, 77, 80, 87, 89, 105, 106, 109, 110, 135, 199, 214, 225, 241, 297, 298, 301, 328, 342, 371, 375, 518.
Тисьмениця, 18, 314, 380, 545.
Тьхович Яків, 85, 224, 316.
Тлусте, 33, 332.
Товарицький Іван, 85, 359, 456.
Товарицький Петро, 133.
Товмачик, 106, 231, 475.
Томашек, 51, 227.
Тордінач Георгій, 410.
Torgiszka, 246.
Тоусте, 245.
Тошів, 109.
Трещаківський, 35, 90, 109, 110, 155, 173, 521.
Трибухівці, 243.

Трохановський, 246.
Трускавець, 76, 77.
Тулов, 532.
Тун (м:ністер), 12, 34, 292, 298, 453, 456, 469, 476, 490.
Туптало Дмитро, 525.
Туранський Коганович Мих. 261.
Турція, 248.
Турки, 198.
Тютчев, 198, 211.
Угорщина, 5, 10, 11, 18, 40, 94, 134, 319, 485, 516, 519.
Угорці, 400.
Угринів, 22, 247, 302, 354.
Узембло, 457.
Ужів, 272.
Ужгород, 155.
Україна, 229 (op. cit.), 544.
Унгвар, 6, 60, 61, 136, 221, 243, 244, 257, 427, 437.
Ундольський, 101.
Унів, 19, 50, 104, 116, 117, 138, 198, 237, 267, 276, 277, 308, 309, 322, 330, 331, 338, 344, 345, 395, 538, 546.
Урбанович, 86.
Урбанський, 370.
Урицький, 8 (op. cit.), 231.
Устиянович Никола, 53 (op. cit.), 65, 72, 73, 235, 422, 441, 446, 479, 486, 487, 495, 497, 503, 525, 529, 530.
Устрялов, 278.
Утишків, 86, 88.
Файль, 298, 312.
Фараон, 119.
Федорович Володимир, 99, (op. cit.).
Ференц, 61.
Феслер, 295.
Фестенек, 298.
Філарет (митроп.) 78, 195, (op. cit.).
Фільштейн, 267.
Фирчак Юліян, 245.
Фіяля, 387.
Фльоренція, 328, 426.

Фріч, 333.
Foggo, 246.
Фортуна, 487.
Франція, 198, 328, 372, 442.
Француз, 74.
Фурх, 519 (op. cit.).

Ж
Жалявський, 514.
Жарбда, 484.
Харків, 508.
Хлібчин польний, 1.
Хмельницький, 531.
Ходачків, 55.
Ханінський, 7, 18, 40, 69, 79,
218, 226, 254, 365, 449, 496,
516.
Хомутов, 198.
Хомчин, 77.
Хомчинський Орест, 233.
Хомяков, 201, 492.
Хоцемір, 85.
Хрестоматія, 5, 13, 19, 21, 22,
24, 32, 44, 45, 51, 52, 67, 68,
108, 114, 123, 125, 129, 136,
143, 145, 153, 160, 164, 168,
177, 182, 191, 195, 196, 198,
219, 228, 229, 236, 250, 259,
306, 463, 493, 523, 546.
Хроніка Грабянки, 474, 581.
Хроніка Самовидця, 471, 474,
513.

Ц
Царевич, 133.
Царгород, 273.
Zeitung wie die Tataren dem
Grossfürsten aus der Mosgau
in seine Landschaft gefallen,
150.
Цвітін з надністрової Левади,
197.
Ценява, 383.
Церковная Газета, 2, 255, 260,
262, 266, 267, 276, 279, 281,
284, 285, 295, 304, 305, 308,
309, 314, 315, 323, 325, 327,
329, 330, 339, 347, 348, 349,
351, 354, 357, 358, 361, 364,
376, 379, 388, 391, 393, 398,

399, 404, 406, 416, 420, 437,
440.
Церковный Вѣстникъ, 225, 398,
406, 409, 415, 416, 419.
Цибик Лука, 142, 206, 213, 245,
315, 355, 380, 415, 416.
Ціпановський Яків, 85, 334, 335,
415, 501.
Цурковський Андрій, 246.

Ч
Чайковський, 1, 56.
Чарторийський, (князь), 402,
432.
Чвартацький, 246, 315, 379.
Чев (назва Двістра при устї),
96.
Челяковський, 19, 20 (op. cit.),
58, 150.
Чепелі, 23, 518.
Чепелівський, 2.
Черемощ, 76.
Черкавський, 259, 319, 325, 356,
365, 446, 455, 465, 467, 468,
478, 495, 503.
Черлюнкаевич Омелян, 244.
Черлюнкаевич Йосиф, др. 24,
86, 168, 244, 316, 317, 347,
352, 354, 373, 379, 390, 396,
407, 430.
Черлючак, 153.
Чермак, 388.
Чернянський, 107, 113, 114.
Чернівці, 155, 247, 318, 319,
334, 353, 365, 366.
Чернишевський, 123.
Чернихів, 404.
Чертеж, 315.
Чехи, 71, 205, 406, 445, 465.
Чопей Антін, 147, 243.
Чорногорський Данило, 133.
Чортків, 243.
Чтенія Моск. общ. древн. 281,
473, 507, 508.
Чупра, др. 4.
Чургович, 243.

Ш
Шабодос Іван, 245.
Шайноха Карло, 471, 472, 474,
475.

Шаламон Йосиф, 155.
Шанковський, 295, 247, 545.
Шараневич Ізидор, 28, 29, 165,
166, 248, 249, 252, 253, 262,
315, 356, 379, 436, 441.
Шафарик, 20 (ор. cit.), 58, 182,
306, 307, 439, 449.
Шашкевич Григорій, 5 (ор. cit.),
12, 21, 22, 24, 26, 27, 32,
33, 34, 39, 43, 51, 52, 53,
67, 101, 108, 114, 123, 126,
129, 143, 145, 186, 197, 198,
209, 222, 228, 253, 255, 259,
264, 290, 293, 300, 346, 354,
364, 368, 369, 384, 390, 406,
408, 435, 441, 442, 443, 445,
452, 456, 458, 459, 461, 464,
467, 469, 477, 499, 500, 517,
522.
Шашкевич Маркіян, 6 (ор. cit.),
98, 526.
Швайцарія, 372.
Шварценберг (кардинал праж-
ський), 292.
Швед, 379
Шевєрьов, 219, 262, 336, 355.
Шевчизський, (порівняй: Бро
варкевич), 128.
Шекспір, 422.
Шехович Северин, 82, 84, 158,
161, 162, 165, 170, 171, 172,
174, 175, 181, 182, 183, 185,
186, 187, 190, 192, 193, 200,
205, 206, 207, 209, 213, 215,
228, 239, 240, 241, 247, 248,
254, 262, 272, 276, 280, 281,
282, 295, 296, 303, 305, 314,
324, 325, 328, 336, 365, 366,
373, 465, 495, 542.
Шігер, 247.
Шимкович, 17 (ор. cit.), 120.
Шляхер, 32.

Шмареківський, 87, 243.
Шмолігович Михайло, 246.
Шмід, 61 (ор. cit.), 63, 70, 361,
382.
Шоош Денис, 245.
Шоош Георгій, 245, 487.
Штігліц, 405.
Штрекер Карло, 334.
Штроменгер, 405, 464.
Штур Людевіт, 771, 182, 207
(ор. cit.), 219.
Шуйський, 235.
Шумавський Йосафат, 20, 474.

Щуровський, 136.

Южноруський Зборник, 510.
Юнгман, 219.
Юркевич, 49, 241.

Яблінка, 302.
Яворів, 82, 84, 86, 99, 100.
Яворський Степан, 195.
Яловець, 243, 302.
Яжів, 86.
Якубович 542.
Яновський, др. 8 (ор. cit.), 231,
(ор. cit.), 259, 459.
Янович Петро, 98, (ор. cit.), 100,
207, (ор. cit.), 244, 257, 482,
516, 517, 519.
Ярослав, 151, 222.
Ясенів, 234, 336.
Ясеницький, 133.
Ясизський, 382.
Яси, 236.
Яхимович Григорій, 12, 18, 53,
233, 235, 295, 317, 326, 335,
381, 402, 406, 408, 426, 458,
476, 489, 490, 520.
Яхторів, 246.

Показчик річевий.

А.

Абонент, 26.
Авдвєнця, 51, 53, 227, 255,
477, 479.
автограф, 455, 457, 522.
автономія, 475.
агент, 154.
адміністрація, 67, 79, 377.
адміністратор, 377.
адюкт, 131.
ажю, 4, 9, 14, 119.
акафистник, 257.
альманах, 14.
амфібія, 219.
анакронізм, 113.
антиквар, 351.
апарат, 68.
аритметика, 33, 515, 517.
археолог, 442.
архів, 402.
архидієцезія, 75, 305, 419.
архiepіскопство, 31, 62, 141.
архiepархія, 84, 141.
архiepерейське посланіє, 50.
архiepей, 35, 90, 102, 129, 141,
152, 272, 283, 285, 287, 317,
348, 352, 354, 358, 380, 381,
392, 402, 409, 419, 541.
архiepандрия, 322.
арцiebіскуц, 323.
асистент, 216.
атом, 351.

Б.

Базар, 10.
бібліографія, 5, 36, 211, 279,
296, 380.
бібліограф, 413, 428.
бібліотека, 36, 55, 82.
бібліотека руського „Народного
Дому“, 84, 87, 162, 198, 239,
272, 295, 485.
белетристика, 28, 541.
бікове болото, 96.
благочесть, 18.
богогласник, 258, 488.
богородична церква, 38.
богослов, 24, 29, 130, 142, 316,
317.
богословіє, 18, 46, 85, 230, 271.
богочестіє, 83.
ботаніка, 81.
буквар, 70, 231.
бухгалтерія, 40, 43, 405.

В.

Вакації, 68, 76, 152, 359, 368,
407, 408, 459, 533, 542.
Василіяни, 232, 274, 332, 402.
вдовича комісія, 56.
візія, 96.
віцепрезидент, 271, 272.
віцєректор, 85, 314, 316, 347.
всєседмичник, 496.

Г.

Гексаметер, 121.
громадянин, 34.
граматика, 21, 22, 24, 44, 51,
52, 57, 61, 63, 106.
грамота, 141.
громове свято, (день св. Пан-
телеймона), 96.

Г.

Гвардия народна, 388.
генеалогія, 96.
географія, 2, 76, 209, 211, 227,
249.
геологія, 455.
геометрія, 2, 228, 517.
германізація, 41.
гімназія, 13, 28, 45, 83, 84, 91,
98, 100, 133, 136, 154, 209,
217, 218, 227, 318, 352, 353,
365, 382, 462, 467, 500, 505,
542.

Д.

Декан, 26.
деканат, 302.
декларация, 358, 376.
декрет, 67, 545.
денунціяція, 453.
департамент, 405.
депутация, 46, 53, 500.
депутований, 46.
діагноза, 75, 109, 141, 233.
дікціонар, 432.
Дім народний, 1, 15, 31, 32, 43,
62, 64, 82, 87, 88, 93, 103,
109, 110, 111, 128, 129, 140,
142, 160, 161, 162, 172, 181,
193, 225, 239, 266, 272, 291,
295, 323, 326, 330, 377, 378,
389, 397, 398, 405, 416, 419,
421, 424, 441, 452, 464, 481,
484, 485, 491, 505, 542.
дискурс, 383.
догматика, 347, 352, 372, 379,
390, 477.

догматика пасторальна, 35.
докторат, 44.

Е.

едукація, 83.
екзамен, 3.
екзамінатор, 3, 84.
експедитор, 41.
експозитура, 186.
енцикліка, 406, 431.
енциклопедія, 22, 28, 33, 41.
епархія, 60, 85, 101, 102, 131,
221, 272, 305, 344, 408, 415,
438, 447, 539.
єпископ, 12, 35, 53, 92, 129, 233,
237, 265, 272, 284, 317, 323,
329, 357, 362, 401, 410, 416,
446, 469, 484.
єрекціональні ґрунти, 96.
єтимологія, 45.
єтнографія, 289.

Ж.

Журнал, 34, 39, 40.

З.

Золотник, 9.
зоологія, 21, 24, 219.

І.

Ігумен, 105, 427, 428.
ієрономах, 400.
імператорська Академія Наук,
251, 357, 367, 529.
імператорська бібліотека, 412,
413, 414, 442.
інвентар, 56, 76, 249, 262.
інсталяція, 484.
Інститут Осолодінських, 343.
інститут de propaganda fide, 22.
ірмольогіон, 258, 392.
історія, 17, 18, 22, 29, 30, 37,
56, 76.
історіограф, 96.

К.

кавця, 23, 27, 34, 40, 476.
каліграфія, 47.
канон воскресний, 496.
капітульний архів, 401.
кардинал, 292, 294, 295, 305,
317, 323, 326, 335, 354, 380,
381, 391, 406, 409.
катедра, 44, 255.
катехит, 43, 84, 133, 135, 199,
260, 299, 324, 481, 522.
катехитка, 35.
кляр, 12, 101, 141, 361, 406,
425, 538.
колядки, 496.
колятор, 344.
колізня, 40.
комітат, 447.
комісар, 19.
комісія, 2, 8, 32, 43, 47, 57, 72,
110, 161, 266, 300, 301, 323,
377, 408, 445, 446, 458, 460,
469, 498, 499.
конкордат, 129, 265.
контракт, 67.
контумация, 158.
контрибуція, 434.
конституція, 434.
консисторія, 28, 45, 54, 73, 80,
84, 85, 141, 165, 181, 186,
272, 299, 317, 318, 319, 323,
324, 334, 344, 352, 353, 403,
417, 479, 506, 523, 538, 539,
543.
конференція, 12, 17.
концесія, 34, 39, 478.
кооператор, 61, 365.
кордор, 163.
коректа, 40, 44, 50, 67, 112,
114.
коректор, 41.
кореспондент, 10, 11, 84, 225.
королівське чеське общество
наук, 84.
крехівський монастир, 69.
крехівські пам'ятники, 117.
крилошанин, 17, 19, 28, 35, 60,
70, 84, 85, 233, 295, 315,

353, 366, 394, 401, 419, 420,
421, 440, 488, 506, 545.
курія, 317.
кустос, 261, 314, 380, 488.

Л.

Лавра задарівська, 1.
Леванта, 35.
лексікон, 235.
лексикографія, 236.
ліверант, 13.
лиман, 184.
лицей, 366.
льогіка, 512, 530, 537.
локоть, 68.
лут, 4, 214.

М.

магістрат, 93, 136.
майдєбурський закон, 401.
маніфєст царя Николая, 198.
математика, 2, 30, 370, 515,
517.
Матиця руська, 6, 8, 42, 46,
113, 115, 117, 161, 162, 225,
227, 232, 238, 239, 267, 282,
329, 332, 337, 422, 424, 428,
435, 439, 498, 530, 542.
Матиця чеська, 58.
методика, 269.
механіка, 329.
Мехитаристи (монахи), 21, 22,
33, 67, 79, 123, 153, 168,
196, 258, 441, 520.
меценас, 28.
мінєральногія, 44, 81, 236.
міністер, 12, 43, 51, 52, 54,
227, 229, 250, 254, 255, 256,
263, 264, 265, 288, 292, 293,
312, 351, 427, 447, 449, 462,
465, 469, 472, 475.
міністерство, 12, 20, 21, 22, 24,
39, 51, 53, 55, 66, 67, 78,
79, 143, 208, 209, 226, 228,
234, 250, 251, 256, 291, 293,
293, 299, 300, 309, 313, 317,
327, 368, 373, 395, 407, 427,

448, 462, 463, 464, 475, 490,
520, 522.
місяцеслов, 5, 12, 18, 25, 75,
95, 115, 165, 182, 258, 284,
299, 304, 320, 322, 324, 325,
332, 338, 352, 376, 505, 546.
мітольоґія, 143, 326.
мітра, 12, 326.
митрополія, 237.
митрополит, 11, 12, 19, 50, 62,
85, 138, 141, 194, 230, 236,
237, 267, 274, 283, 307, 308,
309, 315, 321, 330, 331, 334,
335, 343, 344, 346, 406, 408,
409, 426, 435, 440, 446, 473,
476, 482, 484, 489, 491, 501,
502, 503.
молебник, 6, 231, 232.
молитвенник, 72, 131.
молитвослов київський, 95.
монархія, 330.
монастир бучацький, 104.
монастир лаврівський, 401.
монах, 381.
монополъ, 33.
москалізм, 41.
московщина, 83.
музей, 58.
музей Нар. Дому, 295.

Н.

Намісник, 51, 215, 308, 332,
475, 506.
намісництво, 165, 218, 300,
334, 353, 394, 395.
науки парохіяльні, 16.
некрольоґ, 2, 131, 135.
нопоконов, 508.
нотар консисторії, 6.
нота консисторська, 14.
нунцій, 11, 12, 35, 69, 101, 265,
317.
нунціятура, 327.

О.

Обліґація, 225.
октава, 34.

октоїх, 323, 381.
опозиція, 12, 94, 317.
орден, 402.
орден Франц Йосифа, 84.
орднаријат, 75, 420, 468.
ортоґрафія, 20, 406, 448, 484,
490.
отаман, 333.

П.

Памфлет, 57.
панщина, 41.
папа, 406.
папізм, 48.
парастас, 157.
пасквиль, 82, 94.
патент, 485.
патерик, 95, 111.
патриарх, 147, 173, 267, 274.
педагоґіка, 269, 369, 375, 376,
430, 431, 486.
педагоґ, 368.
переводчик, 84.
питомиць, 83, 84, 86, 130, 140.
полїція, 30.
посадник, 109.
почаївський монастир, 68.
посольство, 320, 328, 413.
правительство, 10, 18, 26, 34,
52, 57, 77, 93, 102, 127, 134,
135, 146, 151, 161, 171, 242,
257, 318, 319, 342, 348, 398,
406, 436, 485, 540.
правописъ, 18, 19, 21, 39, 465.
православіє, 12, 119, 122, 131,
151.
пралат, 35.
президія, 51, 264.
презвітерія, 95.
Премонстратенн (монахъ), 91.
пренумерата, 40.
препаранда, 92, 94, 155.
претендент, 51, 460.
префект, 85.
примас, 12, 50, 85.
провінція, 406.
провінціялка, 162.
пропаганда, 83, 317.

проповіді, 30, 31, 33, 42, 54,
61, 63.
протестантизм, 485.
протогрей, 328.
протоігумен, 380, 385.
псалтир, 82.
психологія, 530.

Р.

Рабат, 8.
рабство, 34.
райхстаг, 388.
редактор, 31, 32, 39, 40, 46, 61,
69, 84, 87, 90, 144, 158, 161,
170, 173, 209, 224, 268, 276,
327, 329, 336, 358, 440, 457,
480, 495, 523, 537.
редакція, 26, 27, 31, 97, 112,
113, 115, 124, 130, 131, 136,
137, 161, 164, 185, 209, 220,
241, 278, 279, 295, 296, 323,
398, 407, 447, 490, 538, 541,
544.
редакційний фонд, 40.
реквізіція, 29.
рекорат, 79.
ректор, 85, 101, 245, 316, 329,
353, 534, 536.
реферат, 43, 382.
референт, 22, 51, 85, 255, 264,
288, 292, 293, 298, 312, 406.
реформа, 41.
ригароаум, 144.
рукопись, 1, 5, 25, 32, 33, 296,
307, 355, 373, 379, 381, 407,
412, 452, 492, 493, 494.

С.

Самозванець, 234.
санскрит, 143.
св. вечер, 55.
священство, 12.
секретар, 22.
семінарія духовна, 75, 79.
сеніор, 359.
Сильвестрів вечер, 56.
Синод св., 74, 388.

систем, 41.
Скит маіавський, 197.
служебник, 125, 126, 130, 134,
139, 400.
Собор, 1.
собор єпископський, 400, 402,
439.
сборщик, 413.
совітник 2, 5, 41, 43, 51, 56, 84, 85,
86, 145, 226, 255, 256, 259,
264, 298, 300, 319, 362, 384,
434, 452.
сотрудник, 39, 40, 43, 69, 90,
133, 402, 428, 490, 540.
ставропігійський інститут, 8, 68,
84, 85, 105, 135, 197, 221,
258, 261, 295, 359, 523, 542.
Ставропігія, 17, 21, 23, 25, 30,
42, 47, 54, 66, 91, 98, 99,
124, 142, 155, 158, 170, 223,
279, 429, 431, 519.
стипендія, 30.
субвенція, 18, 520.
суперревідент, 67.
суфратан, 194, 323, 344, 346.
схоліарх, 28, 74.

Т.

табеля, 73.
театр, 72.
тенденція, 34.
термінологія, 149, 219, 250, 382,
383.
типікіон, 258, 487.
толково псалтир, 267.
требник, 488.
тріод, 430, 439.
трифолой, 99.
тропар, 99.

У.

Ультрамонтанізм, 59.
університет, 84, 85, 198, 217,
226, 265, 342, 379, 390, 514.
унія, 12, 49, 129, 185, 324, 458.
уніформ, 2.
устава Матиці, 8.

устав соединенія, 231.
устав церковний, 35.
училище, 11, 13.

Ф.

фанатизм, 24.
фанатик, 24, 316.
фізика, 30, 325, 329, 337, 370.
фізична географія, 3, 515.
фонд вдів і сиріт по священиках, 1, 9, 295, 305, 329, 542.
Фринтанеум, 230.

Ц.

Цензура, 30, 209, 452, 528, 531.
церемонія, 311.

Ч.

чаша, 35.
четвероевангелне, 400, 401, 402.
читанка, 6, 8, 231, 232.

Ш.

Шематизм епархіальний, 120, 276, 334, 377, 436, 488.
шематизм дієцезальний, 234.
шульберіхт, 401.
шурин, 36, 112, 140, 150, 434.

Є.

Єзуїти, 13, 35, 79, 139, 140, 186, 283, 402.

Ю.

Юр св. (катедра), 235, 238, 264.

Спис листів*).

Число	Стор.
1. (1). Лист Йосифа Левицького до Якова Гололовацького пис. дня 5 (18) II. 1850 р.	1
2. (2). Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 26. VI. 1851 р.	2
3. (4). Темн задач руської мови, завдані Я. Головацьким в домініканській гімназії в р. 1851.	3
4. (25). Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, писаний перед 21. XII. 1851 р.	4
5. (26). Записка Якова Головацького в справі висланих ним книжок на руки Івана Головацького при кінці 1851 р.	8
6. (24). Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, пис. по 21. XII. 1851 р.	9
7. (3). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 22. XII. 1851 р. (3. січня 1852 р.)	13
8. (5). Лист Юліана (?) Лавровського, до Якова Головацького, без дати, пис. 1852 р. (?)	14
9. (6). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. I. 1852 р.	15
10. (7). Поквітована Головацького на взяті книжки з 12. січня 1852 р. і Ів. Ступницького, пізн. єпископа в Перемишлі на побрані гроші, дня 5. вересня 1857 р.	16
11. (8). Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 12. (24.) січня 1852 р.	16
12. (9). Лист Антонія Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 18. V. 1852 р.	19

*) Зачеркнені числа означають числа бібліотеки „Народного Дому“.

Число	Стор.
13. (10.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького пис. дня 10. VI. 1852 р.	9
14. (18.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 10. (22.) VIII. 1852 р.	21
15. (11.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 12. (24.) VIII. 1852 р.	23
16. (14.) Лист Івана Головацького до Ів. Гушалеви́ча, пис. дня 1. IX. 1852 р.	25
17. (28.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. 1852 р.	27
18. (15.) Лист Ісидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. 1852 р.	28
19. (12.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 7. X. 1852 р.	29
20. (16.) Лист д-ра А. Радолинського до Якова Головацького пис. дня 21. X. 1852 р.	30
21. (19.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. XI. 1852 р.	32
22. (20.) Лист Йосифа Сокульського до Якова Головацького пис. 1. XI. 1852 р.	35
23. (18.) Лист Івана Головацького до видавця Зубрицького „Історія“ пис. дня 1/13 XI. 1852 р.	37
24. (32.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, без дати, пис. після 15. XI. 1852 р.	38
25. (22.) Лист Івана Головацького до брата Якова пис. 1852 р.	38
26. (30.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. 1852 р.	41
27. (29.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. без дати, мабуть, 1852 р.	42
28. (39.) Начерк листу Якова Головацького до д-ра Радолинського пис. дня 1. I. 1853 р.	42
29. (21.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 21. XII. 1852 р. (2. січня 1853 р.)	43
30. (44.) Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 2. III. 1853 р.	45
31. (45.) Лист Никола Соневицького до Якова Головацького, пис. дня 4. III. 1853 р.	46
32. (46.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 6. III. 1853 р.	47

Число	Стор.
33. (47.) Лист Йосифа і Домінікі Сокульських до Якова Головацького, пис. дня 16. III. 1853 р.	48
34. (48.) Лист Кульчицького до Якова Головацького, пис. дня 20. III. 1853 р.	49
35. (49.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. III. 1853 р.	50
36. (50.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1853 р.	50
37. (51.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1853 р.	55
38. (52.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня. 18. IV. 1853 р.	57
39. (53.) Лист Анатоля Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 29. IV. 1853 р.	59
40. (130.) Лист Андрея Радолинського до Якова Головацького, пис. дня 20. IV. 1853 р.	61
41. (131.) Записка Якова Головацького в справі висланих дня 1. (13.) V. 1853 р. книжок	64
42. (137.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 14. V. 1853 р.	65
43. (115 і 148.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. (15.) V. 1853 р.	66
44. (132.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7. (19.) V. 1853 р.	69
45. (134.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7(19. мая (травня) 1853 р.	71
46. (139.) Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 24. V. 1853 р.	72
47. (140.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 25. V. (6. VI.) 1853 р.	74
48. (141.) Лист Фр. Павлічка до Якова Головацького, пис. дня 15. VI. 1853 р.	75
49. (143.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 2. VII. 1853 р.	76
50. (144.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 10. VII. 1853 р.	77
51. (145.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 13. (25.) VII. 1853 р.	78
52. (150.) Лист Емил. Головацького до брата Якова, пис. дня 30. VII. 1853 р.	79

№	Титул	Стор.
53.	(152.) Лист Петра Головацького до невідомої особи пис. дня 16. VIII. 1853 р.	80
54.	(153.) Лист проф. Лобажевського до Якова Головацького, пис. дня 18. VIII. 1853 р.	81
55.	(149.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 24. VIII. (5. IX.) 1853 р.	81
56.	(155.) Анонімний пасквіль Северина Шеховича, висланий під адресою Йосифа Лозинського, дня 13. IX. 1853 р.	82
57.	(40 і 146.) Два списи предплатників на I. том проповідній д-ра Радолинського, вистачені рукою Якова Головацького в р. 1853	84
58.	(154 і 326.) Начерк листу Якова Головацького до д-ра Радолинського, пис. дня 9. (21.) IX. 1853 р.	87
59.	(93.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 28. IX. 1853 р.	89
60.	(155.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. (4. X.) 1853 р.	90
61.	(37.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького пис. в поч. жовтня 1853 р.	91
62.	(31.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати, писаний після 11. X. 1853 р.	93
63.	(159.) Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 30. X. 1853 р.	94
64.	(158.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 28. жовтня (9. падол.) 1853 р.	98
65.	(160.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 29. XI. (11. XII.) 1853 р.	100
66.	(55.) Лист Ант. Петрушевича до Михайла Малиновського пис. дня 12. XII. 1853 р.	103
67.	(56.) Лист. Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 14. XII. 1853 р.	104
68.	(161.) Лист Модеста Мацієвського до Якова Головацького пис. дня 8. (20.) XII. 1852 р.	161
69.	(54.) Лист Клим. Меруновича до „Зорь Галицкои“, пис. дня 11/23. грудня 1853 р.	105
70.	(59.) Лист Н. Сабата до Якова Головацького, пис. дня 30. XII. 1853 р.	106
71.	(34.) Лист Антоія Пашковського до Я. Головацького, без дати, пис. в р. 1853 (?)	107

Число	Стр.
72. (57.) Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 20. XII. 1853 р. (1. I. 1854.).	107
73. (58.) Лист Климента Меруновича до Якова Головацького, пис. дня (21. XII. 1853) 2. I. 1854.	109
74. (66.) Начерк листу Якова Головацького до Ів. Трещаківського, пис. дня 4. (16.) I. 1854 р.	110
75. (41.) Лист Йосифа Левицького, писаний до Якова Головацького, дня 28. I. 1854 р.	111
76. (67.) Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського. пис. дня 31. I. 1854 р.	112
77. (68.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9. II. 1854 р.	114
78. (69.) Лист Антоія Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 21. II. 1854 р.	116
79. (70.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 21. II. 1854 р.	117
80. (43.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) III. 1854 р.	118
81. (71.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) марта 1854 р.	118
82. (72.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. дня 15. III. 1854 р.	120
83. (73.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 19. III. (I. IV.) 1854 р.	121
84. (74.) Рахунки за печатане катехізіса Ал. Духновича, пис. рукою Я. Головацького 29. III. (10. IV.) 1854 р.	125
85. (76.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) IV. 1854 р. (з допискою Віктора Добрянського)	126
86. (79.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 31. IV. 1854 р.	127
87. (133.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. V. 1854 р.	128
88. (82.) Лист І. Досковського до Якова Головацького, пис. дня 8. V. 1854 р.	130
89. (60.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. в маю 1854 р.	131
90. (80.) Лист Евстахія Герасимовича до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1854 р.	132
91. (81.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького пис. дня 8. (20.) V. 1854 р.	134

92.	(136.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) V. 1854 р.	134
93.	(83.) Лист Кліма Меруновича до Якова Головацького, пис. дня 13 (25.) V. 1854 р.	135
94.	(86.) Лист Анатоля Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1854 р., до якого долучений лист Мих. Маркоша до Анат. Вітошинського, пис. дня 2. III. 1854 р.	136
95.	(87.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 2. VI. 1854 р.	138
96.	(85.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. V. (3. VI.) 1854 р.	138
97.	(88.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 21. VI. 1854 р.	139
98.	(89.) Лист Михайла Бешкідта до Якова Головацького, пис. дня 1. VII. 1854 р.	141
99.	(90.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 5. VII. 1854 р.	142
100.	(147.) Лист Ів. Головацького до брата Якова, пис. дня 15. (27.) липня 1854 р.	145
101.	(92.) Лист С. Громеки до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. 1854 р.	146
102.	(91.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) IX. 1854 р.	147
103.	(65.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. перед днем 1. жовтня 1854 р.	148
104.	(156.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. (6. X.) 1854 р.	148
105.	(94.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 8. X. 1854 р.	149
106.	(98.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 19. X. 1854 р.	150
107.	(96.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 14. (26.) X. 1854 р.	152
108.	(97.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 15. (27.) X. 1854 р.	154
109.	(31.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. перед днем 4. (16.) XI. 1854 р.	155
110.	(99.) Записка Як. Головацького в справі висланих внижок до В. Добрянського дня 4. (16.) XI. 1854 р.	156
111.	(101.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1854 р.	157

Число	Стр.
112. (114.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. після дня 24. XI. 1854 р.	158
113. (102.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, писаний дня 28. XI. 1854 р.	160
114. (103.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 6. XII. 1854 р.	161
115. (104.) Лист. Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 7. XII. 1854 р.	163
116. (81.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р.	164
117. (64.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р.	164
118. (35.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р. (?)	165
119. (109.) Лист К. Яроміра Ербана до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1854 р.	167
120. (108.) Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня (22. XII.) 3. I. 1855 р.	167
121. (165.) Лист Алек. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 21. I. 1855 р.	169
122. (166.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 14. (26.) I. 1855 р.	169
123. (169.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. дня 14. II. 1855 р.	172
124. (116.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, писаний дня 15. II. 1855 р.	173
125. (167.) Начерк листу Якова Головацького до А. Духновича, пис. дня 4. (16.) II. 1855 р.	174
126. (551.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 7. (20.) II. 1855 р.	175
127. (62.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. в лютім 1855 р.	181
128. (36.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. 1855 р.	183
129. (552.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 11. (27.) II. 1855 р.	183
130. (118.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. III. 1855 р.	185
131. (?) Спис книжок, висланих Як. Головацьким Н. Сабатови дня 12. (24.) III. 1855 р.	187

Число	Стр.
132. (553.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 13. (25.) III. 1855 р.	187
133. (175.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 1. IV. 1855 р.	190
134. (?) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в цвітні 1855 р.	192
135. (75.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 3. IV. 1855 р.	193
136. (99. і 111.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1855 р.	194
137. (174.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) IV. 1855 р.	199
138. (176.) Лист Ів. Раковського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) IV. 1855 р.	199
139. (120.) Лист Івана Головацького до Северина Шеховича, пис. дня 7. (19.) IV. 1855 р.	200
140. (121.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 11. V. 1855 р.	202
141. (178.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 27. мая 1855 р.	204
142. (177.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 12. мая 1855 р.	205
143. (197.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати, пис. перед червнем 1855 р.	206
144. (123.) Лист Я. Досковського до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) червня 1855 р.	207
145. (122.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. (18.) червня 1855 р.	208
146. (125.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 21. VI. 1855 р.	211
147. (124.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 17. (29.) VI 1855 р.	212
148. (225.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 23. VI. (5. VII.) 1855 р.	213
149. (173.) Лист Якова Досковського до Якова Головацького, пис. дня 26. VI. (8. VII.) 1855 р.	215
150. (180.) Лист А. Парлювича до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) VII. 1855 р.	216
151. (181.) Лист Теодора Білоуса до Богдана Дідицького, пис. дня 30. VIII. 1855 р.	217

Число	Стор.
152. (164.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. в перших днях вересня 1855 р.	218
153. (28.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. без дати 1855 р.	219
154. (182.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 8. IX. 1855 р.	219
155. (184.) Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис. дня 16. IX. 1855 р.	220
156. (555.) Лист Ванека до Якова Головацького, писаний дня 9. X. 1855 р.	221
157. (183.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 27. IX. (9. X.) 1855 р.	223
158. (100.) Лист І. Антоновича до Якова Головацького, пис. дня 15. XI. 1855 р.	224
159. (185.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1855 р.	224
160. (128 і 126.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. XII. 1855 р.	226
161. (186.) Лист Н. Сабата до Якова Головацького, писаний дня 11. XII. 1855 р.	231
162. (107.) Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 20. XII. 1855 р.	233
163. (127.) Лист Михайла Косака до Якова Головацького, пис. дня 22. XII. 1855 р.	235
164. (187.) Лист Антонія Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1855 р.	236
165. (192.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. 1855 р. (?)	237
166. (196.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати, пис. в р. 1855	239
167. (113.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в р. 1855 (?)	240
168. (199.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в р. 1855	241
169. (210.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 28. II. (12. III.) 1853 р.	242
170. (580.) Спис передплатників „Семейной Библиотеки“ в року 1855, владжений Яковом Головацьким	243
171. (129.) Записка Якова Головацького в справі передплати на „Исторію Гал. Русн“ Дениса Зубрацького в літах 1852—5	247

Число	Стор.
172. (195.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. з поч. 1856 р.	248
173. (200.) Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 19. I. 1856 р.	248
174. (205.) Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 8. II. 1856 р.	250
175. (206.) Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 13. II. 1856 р.	252
176. (203.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 13. (15.) II. 1856 р.	253
177. (204.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) II. 1856 р.	255
178. (208.) Лист І. Яновича до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1856 р.	257
179. (209.) Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1856 р.	257
180. (211.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 25. II. (9. III.) 1856 р.	259
181. (202.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) III. 1856 р.	261
182. (212.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 18. III. 1856 р.	262
183. (214.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 26. III. 1856 р.	263
184. (215.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 31. III. 1856 р.	266
185. (78.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 9. IV. 1856 р.	267
186. (219.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 9. IV. 1856 р.	268
187. (554.) Лист Карла Владислава Запа до Якова Головацького, пис. дня 12. II. 1856 р.	268
188. (220.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) мая 1856 р.	270
189. (218.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 5. (17.) IV. 1856 р.	271
190. (221.) Лист Іполита Терлецького до Якова Головацького, пис. дня 7. (19.) V. 1856 р.	273
191. (222.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1856 р.	276

Число	Стр.
192. (227.) Лист Карла Владислава Запа до Я. Головацького, пис. дня 3. VI. 1856 р.	277
193. (191.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, без дати, писаний перед 31. V. (12. VI.) 1856 р.	278
194. (224.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 20. VI. (2. VII.) 1856 р.	280
195. (226.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) VII. 1856 р.	281
196. (179.) Записка Якова Головацького в справі висилки книжок і рахунків з Н. Саботом, з датами 10/VI. 1852 і 6. (18.) VII. 1856 р.	282
197. (231.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 24. VII. 1856 р.	283
198. (229.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 14. (26.) VII. 1856 р.	284
199. (230.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 22—31. VII. 1856 р.	286
200. (233.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. серпня 1856 р.	291
201. (223) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. VIII. 1856 р.	292
202. (234.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) IX. 1856 р.	293
203. (235.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 19. (IX.) (1. X.) 1856 р.	294
204. (236.) Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 3. X. 1856 р.	296
205. (237.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11. (23.) X. 1856 р.	298
206. (238.) Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 25. X. 1856 р.	298
207. (239.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького пис. дня 25. X. 1856 р.	300
208. (240.) Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1856 р.	301
209. (242.) Лист Бурчинського до Якова Головацького, пис. дня 14. XI. 1856 р.	302
210 (243.) Лист Емил. Головацького до брата Якова, пис. дня 15. XI. 1856 р.	302

Число	Стор.
211. (244.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1856 р.	303
212. (241.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) XI. 1856 р.	305
213. (549.) Лист Йосифа Шафарика до Якова Головацького, пис. дня 30. (XI.) 1856 р.	306
214. (245.) Лист. Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 3. XII. 1856 р.	307
215. (247.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 8. XII. 1856 р.	308
216. (105.) Лист І. Ванька до Якова Головацького, пис. дня 17. XII. 1856 р.	309
217. (246.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. (18.) XII. 1856 р.	311
218. (248.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9 (21.) XII. 1856 р.	311
219. (250.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 16. (28.) XII. 1856 р.	313
220. (194.) Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, без дати, пис. 1856 р.	313
221. (249.) Три списи передплатників „Церковної Газети“ в р. 1856 владжені рукою Я. Головацького	314
222. (253.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. I. 1857 р.	316
223. (252.) Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис. дня 29. XII. 1856 (10. I. 1857) р.	318
224. (254.) Лист Николи Рігельмана до Якова Головацького, пис. дня 10. I. 1857 р.	319
225. (255.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. 14. I. 1857 р.	320
226. (256.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 16. I. 1857 р.	321
227. (193.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. після 13. (25.) I. 1857 р.	322
228. (257.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 20. I. (1. II.) 1857 р.	324
229. (260.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7/2. 1857 р.	326
230. (556.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 7. II. 1857 р.	328

Число	Стр.
231. (259.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) II. 1857 р.	329
232. (261.) Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 15. II. 1857 р.	330
233. (262.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 15. II. 1857 р.	331
234. (264.) Лист Левицького з Глустого до Якова Головацького, пис. дня 28. II. 1857 р.	331
235. (263.) Лист К. Вл. Запа до Якова Головацького, пис. дня 16. II. 1857 р.	332
236. (265.) Лист І. Острожинського до Якова Головацького, пис. дня 3. III. 1857 р.	334
237. (207.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 23. II. (7. III.) 1857 р.	336
238. (267.) Лист Йосифа Скоморовського до Якова Головацького, пис. дня 17. III. 1857 р.	337
239. (266.) Лист Теофіля Павлюкова до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) III. 1857 р.	338
240. (268.) Виправданє Івана Раковського перед властями в справі великоруської мови, ужив. в „Церковн. Газетѣ“, з дня 21. марта 1857 р.	339
241. (269.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 21. III. 1856 р.	342
242. (270.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 23. III. 1857 р.	343
243. (272.) Лист Антонія Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 24. III. 1857 р.	345
244. (273.) Лист І. Гавришкевича з Боброїдів до Якова Головацького, пис. дня 30. III. 1857 р.	346
245. (274.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. IV. 1857 р.	346
246. (271.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 23. III. (4. IV.) 1857 р.	347
247. (276.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 26. IV. 1857 р.	350
248. (277.) Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис. дня 27. IV. 1857 р.	352
249. (275.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. V. 1857 р.	353

Число	Огор.
250. (279.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 8. V. 1857 р.	355
251. (278.) Лист І. Раковського до Якова Головацького, пис. дня 3. (15) V. 1857 р.	356
252. (282.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 12. (24.) червня 1856 р.	357
253. (280.) Запрошене на вечер Як. Головацького від севіора Ставропиг. Інститута, дня 28. VI. 1857 р.	359
254. (281.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 29. VII. 1857 р.	359
255. (283.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 5. VIII. 1857 р.	360
256. (284.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11. VIII. 1857 р.	362
257. (285.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 3. IX. 1857 р.	365
258. (286.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 6. IX. 1857 р.	366
259. (287.) Лист в Академії Наук в Петербурзі до Як. Головацького, пис. дня 26. IX. 1857 р.	367
260. (288.) Записка Н. Маркевича до Якова Головацького, пис. дня 8. X. 1857 р.	367
261. (550.) Лист Богд. Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 23. X. 1857 р.	368
262. (289.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. X. (3. XI.) 1857 р.	369
263. (290.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1857 р.	370
264. (291.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 26. XI. 1857 р.	371
265. (293.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. XII. 1857 р.	372
266. (294.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. XII. 1857 р.	373
267. (295 і 297.) Лист І. Скоморовського до Якова Головацького, пис. дня 14. XII. 1857 р.	375
268. (296.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) XII. 1857 р.	376
269. (190.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, без дати, пис. 1857 р.	377

Число	Стр.
270. (252.) Уривок листу Ів. Головацького до брата Якова, без дати, пис. 1857 р. (?)	378
271. (298.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. I. 1858 р.	379
272. (292.) Спис передплатників „Церковної Газети“ в р. 1858 вистачений рукою Я. Головацького	379
273. (563.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) I. 1858 р.	380
274. (564.) Лист Йос. Кобринського до Якова Головацького, пис. дня 17. I. 1858 р.	382
275. (565.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 26. I. 1858 р.	383
276. (566.) Лист Ал. Духновича до Як. Головацького, пис. дня 25. I. (6. II.) 1858 р.	385
277. (567.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 19. II. 1858 р.	386
278. (568.) Лист Вячеслава Дундера до Якова Головацького, пис. дня 20. II. 1858 р.	386
279. (622.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 16. III. 1858 р.	388
280. (300.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. (16.) III. 1858 р.	389
281. (562.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) III. 1858 р.	391
282. (623.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 17. (29.) III. 1858 р.	392
283. (299.) Лист Едв. Грона до Якова Головацького, з дня 29. III. 1858 р.	393
284. (632.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) IV. 1858 р.	393
285. (301.) Посвідчене Якова Савчинського на одержані від Якова Головацького гроші з дня 4. IV. 1858 р.	394
286. (631.) Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) IV. 1858 р.	394
287. (630.) Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 25. IV. (7. V.) 1858 р.	395
288. (304.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. VI. 1858 р.	396
289. (629.) Лист Авт. Бельовського до Якова Головацького, без дати, пис. 1858 р.	396

Число	Стор.
290. (305.) Лист П. Куліша до Якова Головацького, пис. дня 8. VI. 1858 р.	397
291. (628.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 10. VI. 1858 р.	397
292. (627.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) VI. 1858 р.	398
293. (307.) Лист Николи Макарова до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) 1858 р.	399
294. (476.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 20. VI. 1858 р.	400
295. (306.) Лист кардинала Ставліка до Якова Головацького, пис. дня 30. червня 1858 р.	403
296. (626.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 1. липня 1858 р.	403
297. (308 і 309.) Начерк листу Якова Головацького до Ник. Макарова пис. 5. (17.) VII. 1858 р.	404
298. (625.) Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, пис. перед дн. 28. VII. 1858 р.	405
299. (624.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 28. липня 1858 р.	408
300. (310.) Лист кардинала Івана Сцитовського (?) до Якова Головацького, пис. дня 2. VIII. 1858 р.	409
301. (311.) Лист Георг. Тордінача до Якова Головацького, пис. дня 8. VIII. 1858 р.	410
302. (312.) Лист Василя Потурічіча до Якова Головацького, пис. дня 11. VIII. 1858 р.	410
303. (313.) Лист Карла Гінца до Якова Головацького, пис. дня 9. IX. 1858 р.	411
304. (IV.) Лист Фр. Мікльосіча до Якова Головацького, пис. дня 10. IX. 1858 р.	411
305. (314.) Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис. дня 6. X. 1858 р.	412
306. (633.) Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) X. 1858 р.	413
307. (315.) Лист Барона Корфу до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) X. 1858 р.	414
308. (487.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. X. 1858 р.	414
309. (634.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 14. (26.) X 1858 р.	415

Число	Стор.
310. (312.) Лист Вас. Потурічіча до Якова Головацького, пис. дня 28. X. 1858 р.	416
311. (316.) Лист Якова Савчинського до Якова Головацького, пис. дня 2. XI. 1858 р.	417
312. (317.) I. Начерк листу Якова Головацького до барона Корфу, пис. 7. XI. 1858 р. і II. вімецьке подане о. Діон. Бурачинського до Консисторіі на парохію Півочия, пис. дня 25. липня 1858 р.	417
313. (636.) Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 23. XI. (5. XII.) 1858 р.	418
314. (637.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) XII. 1858 р.	420
315. (486.) Лист Ант. Петрушеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 10. XII. 1858 р.	421
316. (638.) Лист Николаи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1858 р.	422
317. (319.) Лист I. В. Сокульського до Якова Головацького, без дати, пис. 1858 р.	423
318. (527.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 2. I. 1859 р.	425
319. (318.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 29. XII. 1858 р. (10. I. 1859)	426
320. (602.) Лист Іполита Вол. Терлецького до Якова Головацького, пис. дня 17. (29.) I. 1859 р.	427
321. (603.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 28. II. 1859 р.	429
322. (604.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 10. III. 1859 р.	430
323. (321.) Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис. дня 12. III. 1859 р.	431
324. (598.) Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 17. III. 1859 р.	433
325. (600.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, без дати, пис. в марті 1859 р.	434
326. (599.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 18. III. 1859 р.	434
327. (320.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 6. (18.) III. 1859 р.	436
328. (323.) Два начерки листів Якова Головацького: I. до К. В. Запа, II. до В. Ганки, пис. дня 12. (24.) III. 1859 р.	437

Число	Стор.
329. (591.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 23. III. (4. IV.) 1859 р.	439
330. (601.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. в цвітінні 1859 р.	440
331. (322.) Лист Барона Корфеу до Якова Головацького, пис. дня 6. IV. 1859 р.	442
332. (605.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. (20.) IV. 1859 р.	443
333. (495.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. IV. 1859 р.	444
334. (606.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. (15.) V. 1859 р.	444
335. (607.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1859 р.	446
336. (611.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) V. 1859 р.	447
337. (608.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 3. VI. 1859 р.	450
338. (609.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 3. VI. 1859 р.	451
339. (610.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 24. (V.) 5. VI. 1859 р.	454
340. (596.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 12. VI. 1859 р.	455
341. (597.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 13. VI. і 21. VII. 1859 р.	457
342. (502.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) VI. 1859 р.	460
343. (592.) Начерк листу Якова Головацького до Григ. Шашкевича пис. дня 25. VI. 1859 р.	461
344. (325.) Начерк листу Якова Головацького до Пант. Куліша з дня 30. VI. 1859 р.	463
345. (595.) Лист Григорія Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 9. VII. 1859 р.	464
346. (508.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 16. VII. 1859 р.	467
347. (594.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 15. (27.) VII. 1859 р.	468
348. (528.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 19. IX. 1859 р.	470

Число	Огор.
349. (511.) Лист Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня 2. X. 1859 р.	471
350. (593.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня (24. IX.) 6. X. 1859 р.	472
351. (512.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 19. X. 1859 р.	473
352. (612.) Лист Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня 1. XI. 1859 р.	474
353. (515.) Лист Василя Головацького до брата Якова, пис. дня 5. XI. 1859 р.	475
354. (614.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. (21.) XI. 1859 р.	476
355. (524.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 12. XII. 1859 р.	478
356. (615.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) XII. 1859 р.	479
357. (529.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 4. I. 1860 р.	481
358. (587.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (24. XII. 1859) 5. I. 1860 р.	482
359. (586.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 6. I. 1860 р.	483
360. (530.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 7. I. 1860 р.	484
361. (590) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (6.) 18. II. 1860 р.	485
362. (589.) Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 11. III. 1860 р.	486
363. (588.) Лист Георгія Шооша до Якова Головацького, пис. дня (1.) 13. III. 1860 р.	487
364. (585.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) III 1860 р.	489
365. (584.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7. (19.) III. 1860 р.	491
366. (583.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 23. IV. 1860 р.	492
367. (582.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (18.) 30. IV. 1860 р.	493
368. (581.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. V. 1860 р.	494

Число	Стор.
369. (580.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (8.) 20. V. 1860 р.	496
370. (579.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (11.) 23. V. 1860 р.	497
371. (578.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (25. V.) 6. VI. 1860 р.	498
372. (577.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, без дати, пис. 1860 р.	498
373. (576.) Лист Григ. Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 3. II. 1861 р.	499
374. (571.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 2. X. 1861 р.	501
375. (574.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 7. XII. 1861 р.	502
376. (573.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 16. I. 1862 р.	504
377. (572.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня (4.) 17. II. 1862 р.	506
378. (330.) Лист П. П. Должи́кова до Дан. Гартенштайна, пис. дня 26. II. 1849 р.	507
379. (331.) Лист В. П. Печаткіна до Якова Головацького, пис. дня 2. III. 1849 р.	508
380. (336.) Лист П. П. Должи́кова до Дан. Гартенштайна, пис. дня 9. VII. 1849 р.	509
381. (351.) Лист Павла Петрови́ча Должи́кова до Якова Головацького, пис. дня 23. X. 1850 р.	510
382. (бібл. тов. ім. Шевч.) Лист Вас. Ковалського до Мих. Козановича, пис. дня 2. XI. 1850 р.	511
383. (352.) Лист Павла Петрови́ча Должи́кова до Якова Головацького, пис. дня 30. XI. 1850 р.	512
384. (354.) Лист Ізаака Гартенштайна до Якова Головацького, пис. дня 25. XII. 1850 р.	514
385. (617.) Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, при кінці 1850 р.	515
386. (616.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9. (20.) VII. 1851 р.	518
387. (642.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. (13.) IV. 1852 р.	521
388. (362.) Лист Васи́ля Ковалського до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) V. 1852 р.	524

Число	Стор.
389. (302.) Лист Юстина Желехівського до Якова Головацького, пис. дня 12. (24.) VI. 1852 р.	527
390. (360.) Лист Теодора Білоуса до Івана Гушалевича, пис. дня 17. IX. 1852 р.	528
391. (366.) Лист П. П. Должикова до Якова Головацького, пис. дня 20. II. 1853 р.	528
392. (375.) Лист Юліана Вислобоцького до Якова Головацького, пис. дня 23. VI. 1853 р.	529
393. (639.) Лист А. Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 8. IX. 1853 р.	529
394. (370.) Лист Петра Павловича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1853 р.	530
395. (640.) Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова, пис. дня 11. (23.) IX. 1853 р.	532
396. (369.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 20. X. 1853 р.	533
397. (641.) Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова, пис. дня 19. (31.) XII. 1853 р.	536
398. (?) Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського (?), пис. дня 21. I. 1854 р.	537
399. (381.) Лист Мих. Бешкидта до Якова Головацького, пис. дня 9. IX. 1854 р.	538
400. (548.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1854 р.	539
401. (391.) Програма „Семейной Библиотеки“ призначена для її співробітників	540
402. (390.) Лист Дим. Гузара до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) VIII. 1855 р.	542
403. (6 тов. Шевч.) Лист Василя Ковалського до Мих. Козановича, пис. дня 25. VIII. 1856 р.	543
404. (410.) Лист Йосифа Сембратовича до Івана Гушалевича, пис. дня 14. XII. 1856 р.	545
405. (411.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. при кінці 1856 р.	545

	Корек
Записки Наукового Товариства імені Шевченка т. I—XXII, XXV—XXX, XXXIII, XXXIV, XXXVII—LXV по 3:00, т. XXIII—IV 5:00, т. XXXI—II, XXXV—XXXVI по 5:00, коміжети I—XX по 48:00, I—L по .	120:00
Збірник філологічної секції т. I: Т. Шевченко, хроніка його життя, т. I, нап. О. Кониський, 3—, на ліпшій папері 4:00, в оправі .	5:00
" т. II: Розвідки М. Драгоманова, про українську народню словесність і письменство, т. I. 3:00, на ліпшій пап.	4:00
" т. III: Розвідки М. Драгоманова, т. папері .	4:00
" т. IV: Т. Шевченко, хроніка його життя, т. II., нап. О. Кониський .	4:00
" т. V: Про говор галицьких Лемків, нап. І. Верхратський .	5:00
" т. VI: Посмертні праці М. Дикарева .	4:00
Збірник історично-філософської секції т. I і II розійшли ся (Історія України-Руси, нап. М. Грушевський, вид. друге днів: М. Грушевський)	
" т. III—IV: Історія України-Руси т. III, на звич. пап. 5:00, в оправі .	6:40
" т. V: Матеріали до історії духового життя Галицької Русі XVIII—XIX в.	4:00
" т. VI і VII: Історія України-Руси, нап. М. Грушевський т. IV. 4:50, на ліпшій папері .	5:50
" т. VIII: Історія України-Руси, нап. М. Грушевський т. V ч. I .	4:50
Збірник математично-природописно-лікарської секції, т. I, II, III і IX по 3—	
т. IV—VIII (кождей в двох окремих випусаках) по .	2:00
„Зоря“ письмо літературно-наукове р. II, V по .	6:00
" " " р. VI, IX по .	10:00
" " літерат.-наук. ілюстроване р. XIII, XV, XVI, XVII і XVIII по .	12:00
Руська історична бібліотека :	
т. I. С. Качала — Коротка історія Русі .	2:40
т. II. М. Костомаров — Дві рус. народности, Федеративні засновники, Нарис народ. історії .	4:00
т. III. і IV. Д. Лвовайський — Княжий період України-Руси .	6:30
т. V. М. Смирнов, М. Дашкевич, І. Шараневич — Монографії до історії України-Руси .	3:00
т. VI. Антонович Вол. і Лвовайський Д. — Історія великого князівства литовського .	3:20
т. VII. Іван Линиченко: Суспільні верстви Галицької Русі XIV—XV в.	20
т. VIII. Розвідки про церковні відносини на Україні-Русі XVI—XVIII вв.	2:00
IX—XII. М. Костомаров — Богдан Хмельницький .	12:30
XIII. " Гетьмановане Виговського і Ю. Хмельницького .	3:20
XIV—XVI. " Руїна .	8:40
XVII—XVIII. М. Костомаров — Мазепа і Мазепинці, В. Антонович	
Останні часи козаччини на Правобережі .	6:60
XIX. Розвідки про народні рухи на Україні-Русі в XVIII в. .	3:60
XX. Шульгин — Начерк Коліївщини .	3:00
XXI і XXII. Розвідки про селянство на Україні-Русі в XV—XVIII ст.	5:00
XXIII і XXIV. Розвідки про міста і міщанство .	5:00
Інгрет Дж. Історія політичної економії .	4:00
Кавці Кароль, Народність і її початки .	0:60
Калитовський Ом. Др. — Матеріали до літератури апокрифічної .	0:70
Кельнер Л. Др. — Історія педагогії .	1:20
Карев М. Філософія історії .	0:25
Колесев Ом. Др. — Юрій Косован-Фельдович .	0:60
Кониський О. Листи про Ірландію .	0:45
Конрад Я. Національна економія .	2:30
Костомарів М. — Руська історія в життєписах ч. II і III по .	1:00
" Письмо до ред. Колокола .	2:00
Кримський А. Мусулманство і його будущність .	1:70
Левицький Нечуй І. — Сьвітгляд українського народу .	0:60
Левинський К. Др. — Німецько-руський правничий словар .	7:00
" Руська Правда .	1:00
Літературно-науковий Вістник, річна передплата 16:00, повні річники 1899—1904 по 16:00, книжки V—XII за 1898, з додатком ровпочатих у попередніх книжках статей .	12:00
Лясаль Ф. Про суть конституції .	0:30
Масарки Т. Ідеали гуманности .	0:36
Матеріали до українсько-руської етнології т. I і III .	11:00
" т. II, IV—V і VII (містить монографію проф. Шульевича про Гуцулів)	22:00

	Корж
Миколаєвич Я. — Опис каменедельного походу	2-00
Мішкевич А. До галицьких прикметів, зі вступом і поясненнями	0-15
Огоновський Ом. Др. Історія руської літератури т. II. 6-00, т. III. 8-00, т. IV	2-00
„ Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache	3-00
Олександр В. Рама Європи	0-70
Овчиневич Г. — Руська бібліотека т. III	3-00
Пам'ятки українсько-руської мови і літератури, т. I. Апокрифи старозавітні	4-00
„ „ „ т. II і III. Апокрифи новозавітні по	5-00
Павлик М. — „Про читальні“	1-00
„ М. П. Драгоманов, его ювілей, похорон, автобіографія і спис творів	4-00
„ Ялуб Іванович	1-00
Партицький О. — Старинна історія Галичини	6-00
„ Словянська держава перед двома тисячами літ	0-20
„ Провідні ідеї в поезіях Т. Шевченка	0-70
„ Скандинавщина в давній Русі	0-40
„ Слово о полку Ігоревім	1-60
Партицький О. Темні місця в Слові о полку Ігоревім	2-80
Правнич часопис, річник IV—V по 6-00, VI, VII — X по	2-00
Правнич бібліотека т. I вип. 1, т. II вип. 1 і 2	4-90
Правнич і економічна часопис, т. I—III по 3-00, т. IV—V і VI—VII по	4-00
„Правда“ письмо літературно-наукове в 1873, 76, 77, 79, 89—96 по	3-00
„ в р. 1878 2-00, річи. XIII в доповненім	0-20
Пулюй І., Неуропаща сила	0-16
„ Нові і перемінні зізди	0-10
Раковський І., Віг нашої землі	0-30
„ Вульгани	1-00
Рудницький С. — Українські козаци в 1625—1630 р.	0-80
„ Руські землі Польської Корони при кінці XV в.	0-50
Сеньобб Ш., Австрія в XIX ст.	0-40
„ Міжнародні революційні партії	1-00
Опис творів Ів. Франка за 25 літ його літературної діяльності	2-40
Стоцький С. — Буковинська Русь	0-40
Студинський Е. Др. — Лірика, студія	2-00
„ Пересторога, історично-літературна студія	1-00
Тен Г., Філософія штуки	0-30
Терлецький О. Москвофіли й народонці	3-00
Томашівський С. Народні рухи в Галицькій Русі 1648 р.	0-10
„ Податкові ухвали за Кадміра Ягайловича в Польщі	2-00
„ Клівська Ковачина 1855 р.	0-30
„ Маруся Богуслава в укр. літературі	0-46
Уайт Д. А., Розвій географічних поглядів	0-30
„ Розвій астрон. поглядів	0-30
„ Розвій поглядів на ліхву	0-30
„ Розмови з Д. Толстим	13-00
Українсько-руська бібліотека т. I, 6-00, II, 4-00, IV, 3-00, оправи о 1-20 дорожні	0-80
Уманець і Сміла — Словар російсько-український т. I—IV	1-80
Д. Фер. Будда і Буддизм ?	2-00
Феррієр Е. Дарвінізм	0-60
Фляріон К. Про небо	0-40
Франко Ів. Нарис історії філософії	0-60
„ Наші коляди	0-60
„ Іван Вишпенський	2-00
„ Прє панцину і її знесенє 1848 р.	0-50
„ Хмельничина 1648—9 р. в сучасних віршах	0-30
„ Слово о Лазарєві воскресєніи	0-40
„ Апокрифічне євангеліє Псевдо-Матвія	2-40
„ Шевченко героєм польської революційної легенди	0-40
єлевич Ю. Др. — Історія Скату Манявського	1-00
Цлевич О. Причини до зноси П. Дорошенка в Польщє	0-30
„ Участь козаків в Смоленській війні 1633—4 рр.	0-30
Щурат Чернецька республіка на Афоні	0-30
„ Чернець“ Т. Шевченка, студія	0-30